

**DOCUMENTS CONCERNANT LA RÉVOLUTION DE 1848
DANS LES PRINCIPAUTÉS ROUMAINES**

C. TRANSYLVANIE

TOME VI

5—16 Juin 1848

**DOCUMENTS ON THE 1848 REVOLUTION
IN THE ROMANIAN PRINCIPALITIES**

C. TRANSYLVANIA

VOL. VI

5—16 June 1848

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE CLUJ-NAPOCA

**DOCUMENTE PRIVIND
REVOLUȚIA DE LA 1848
ÎN ȚĂRILE ROMÂNE
C. TRANSILVANIA**

Vol. VI
5 — 16 iunie 1848

SUB REDACȚIA:
COLECTIVULUI DE SPECIALITATE
DIN CADRUL INSTITUTULUI DE ISTORIE DIN CLUJ-NAPOCA
CU O INTRODUCERE DE **CAMIL MUREȘANU**

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
București 1998

Copyright © Editura Academiei Române, 1998
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

Adresa: EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
RO-76117, București, România
Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5
Tel. 040-1-4103983, Tel/Fax. 4103448
Fax. 4.10.39.83
e-mail: edacad @ ns.ear.ro

COLECTIVUL DE REDACTIE

S. BENKÖ
M. BODOR
L. BOTEZAN
Á. EGYED
D. KÁROLYI
G. NEAMȚU

H. MUREȘAN
I. BOLOVAN
I. CHINDRIŞ
E. COSMA
S. MÂNDRUT
K. SCHMIDT'S

INDICELE

I. CHINDRIŞ

Redactor: MIHAI POPA
Tehnoredactor: SOFIA MORAR

Bun de tipar: 23.II.1998. Format: 16/70×100.

Coli de tipar: 44

C.Z. pentru biblioteci mari: 9(498) «1842» (00-12)

C.Z. pentru biblioteci mici: 9(498).

973-27-0655-4

ISBN 973-27-0304-0

Tiparul executat la Imprimeria „ARDEALUI”
Cluj-Napoca, B-dul 21 Decembrie nr. 146
sub comanda 80193
România

INTRODUCERE

Înaintarea Revoluției din 1848 conferă evenimentelor din Transilvania, cu fiecare nouă etapă, o densitate tot mai mare. Volumul de față, acoperind cele 12 zile dintre 5—16 iunie 1848, cuprinde 309 documente, provenite, în covârșitoare proporție, din Transilvania, dar și câteva de la curtea imperială, de la guvernul din Pesta, de la consulul austriac la București și.a.

Continutul lor se arată a fi, în primă fază și în ultimă instantă, dominat de evenimentul ce avusese loc recent: adoptarea de către dieta de la Cluj, la 30 mai, a actului de uniune a Transilvaniei cu Ungaria, care a stârnit cele mai diverse și mai prelungite reacții în toate comunitățile etnice, religioase, sociale, politice, în interiorul imperiului în primul rând, dar și în afara granițelor sale de atunci.

Volumul reflectă mai cu seamă rezerve și proteste în legătură cu acest act. E normal să fie așa, întrucât, pentru beneficiarii săi — cercurile politice maghiare conducătoare din Ungaria și Transilvania —, adoptarea lui însemna un capitol încheiat, ce nu mai comporta decât formalitatea sănătunii imperiale, nemaiavând nevoie de a fi susținut și demonstrat. Procesele-verbale ale dietei constituiau — în vederile acestorași — legitimarea indisputabilă a uniunii.

Nemulțumiți, în schimb, își exprimă în forme multiple opinioile potrivnice, în nuanțe ce oscilează între tonul hotărât și cel timorat, între refuzul net și încercări de amendamente, de interpretări conciliante cu interesele ce și le presimțeau amenințate în noua stare politică.

Chiar cercuri oficiale austriece opinează pentru o atitudine precaută în legătură cu uniunea, ea urmând a fi sancționată de împărat cu anumite condiții. Dintre acestea se reliefiază: garantarea continuității vărsării către tezaurul imperial a veniturilor din Ungaria și Transilvania; preluarea de către cele două țări, proporțional cu potențialul lor economic, a datorilor ce grevau finanțele imperiale; păstrarea autoritatii superioare a Ministerului de Război de la Viena asupra comandamentului armatei de linie și asupra trupelor de grăniceri.

Sunt condiții de care curtea imperială, decisă de acum la concesii pe toată linia față de revoluționarii maghiari, n-a ținut seamă. Ele schițau clauze ce vor repara, mai complet și mai sistematic, în cadrul pacțului dualist perfectat la 1867.

Cu atât mai mult, curtea, refugiată la Innsbruck, a adoptat o poziție capitulară, neluând în considerare memoriul de protest al unei delegații române. El a fost respins, cu motivația uluitoare că prin sancționarea uniunii Transilvaniei cu Ungaria de către împărat și a clauzelor adiacente acestui act, națiunii române i s-au satisfăcut, implicit, toate doleanțele (?).

Sanctionarea uniunii a determinat o polaritate într-un spațiu larg a atitudinii față de acest act, conturată încă din zilele dietei de la Cluj. Polarizarea este delimitată în principal etnic sau pe grupuri social-politice diferențiate în cadrul aceleiași etnii. Astfel se formează un bloc al aderenților uniunii din maghiari și secui, urmăți, în scurta perioadă cuprinsă în acest volum, de sașii din Brașov (ulterior în toamnă, și ei se vor distanța de acceptarea uniunii). În opoziție se vor situa români și sașii sibieni, aceștia din urmă rătind în jurul lor, respectiv a conducerii Universității săsești, majoritatea organizațiilor săcunale.

Documentele numeroase permit reconstituirea cu claritate a frământărilor dintre sași pe tema acceptării sau respingerii uniunii. Numeroase, fiindcă sașii aveau o organizație administrativ-birocratică dezvoltată, cât și norme „constituționale” interne care îi obligau la consultări, la respectarea de proceduri și la o intinsă corespondență oficială.

Aceste frământări s-au axat pe discordia dintre conducerea Universității săsești, cu sediul la Sibiu, și municipalitatea („Magistratul”) Brașovului, în legătură cu atitudinea față de uniunea Transilvaniei cu Ungaria.

Atenții la păstrarea vechilor privilegi și drepturi de autonomie, sibienii s-au impotrivat uniunii, în care vedea o primejdie pentru existența lor de sine stătătoare. Se exprima, prin ei, caracterul mai aristocratic (social) și mai conservator (politic) al Sibiului și al încă vreo cătorva centre cu influență patriciat urban.

Brașovenii par mai evoluati pe drumul economic corporatist către un capitalism incipient. În consecință, ei sunt mai receptivi față de promisiunile „democratice” — în planul libertăților individuale — ale revoluției maghiare. S-a iscat astfel o dispută asupra căii politice de urmat de către sași, pe baza concepțiilor care accentuau fie tradiționalismul medieval al „națiunii” concepute ca un bloc privilegiat, fie liberalismul modern, ce spera în perpetuarea spiritului național prin adoptarea drepturilor cetățenești individuale într-un stat prezentat democratic. În ceea ce-i privește pe unioniști sași, trebuie subliniat că inițial ei au fost de acord cu uniunea Transilvaniei cu Ungaria, cu condiția expresă a menținerii și garantării privilegiilor săsești. Nici o clipă unioniștii sași n-au aderat la ideea imprudentă a unei uniuni fără condiții, în situația în care națiunea săsească reprezenta numeric o minoritate absolută față de români și maghiari. (O paralelă poate fi făcută cu momentul românesc de la Blaj, din 3/15 mai 1848, când români au conditonal discutarea uniunii de recunoașterea lor ca națiune politică de sine stătătoare, conform textului Programului adoptat pe Câmpia Libertații).

În plus, se mai cuvine observat că nici una din cele două tabere săsești din primăvara lui 1848 nu a depășit anumite limite ponderate. Nu s-a ajuns la procese nici în plan ideologic-teoretic, nici în cel faptic. Astfel, antiunioniștii sași, de un conservatorism moderat, nu au devenit „reacționari”, cum li s-a imputat adesea de către presa și cercurile conducețoare maghiare, precum și de către liberalii radicali din Germania. Dovadă stau măsurile propuse și adoptate de sibieni privind reformarea constituției municipale săsești, administrația, sistemul de învățământ (mai 1848), dar și recunoașterea cu drepturi egale cu ale sășilor a românilor trăitori pe Pământul Crăiesc (aprilie 1848), mai înainte de adoptarea în acest sens a vreunei legi de către Dieta transilvană! Iar liberalii sași, de

asemenea moderați în convingeri, s-au distanțat atât de orice formă extremă de naționalism, în speță de cel promovat de partida liberală maghiară, cât și de opțiuni politice radicale, republica necăștigând la 1848 aderenți în rândul liberalilor sași, cum s-a întâmplat în Ungaria și Germania.

În centrul și estul Europei, liberalismul nu poate fi conceput în absență naționalismului, nici în perioada premergătoare, nici în cursul revoluției de la 1848. Liberalii sași, care s-au inspirat programatic din liberalismul german, și s-au pus inițial sub flamura liberalismului maghiar, au subestimat în primele luni ale revoluției pașoptiste planul de maghiarizare a națiunilor de altă limbă din Ungaria, exprimat prin incorporările unor provincii întinse (Partium, Zarand, Transilvania). Liberalii radicali maghiari erau hotărâti într-adevăr să impună reforme sociale și drepturi cetățenești individuale, în schimb, politica lor națională a fost un dezastru din pricina încalcării drepturilor naționale, cu atât mai mult cu cât în noile condiții se vehiculau principiile democratice. De aceea, reacția promptă a conservatorilor sași, de respingere a ideilor liberale în sine, nu a însemnat în Transilvania nicidecum spirit „reacționar”, ci opozitie față de maghiarizare și de tendințele separatiste ale Ungariei, susținând cauza monarhiei austriece unite. Austria constituțională garanta drepturile naționale, cel puțin *de iure*, pe când Ungaria revoluționară le călca în picioare *de facto*. Evoluția evenimentelor din Transilvania după toamna lui 1848 avea să amplifice disensiunea, ducând la transformarea revoluției (cu o mai accentuată componentă socială) în război civil și interetic (componenta națională dobândind întărirea).

Interpretarea de mai sus respectă ierarhia priorităților. Fără viață națională proprie, progresul social este lipsit de valoare și de obiect. Exemplificând aceasta prin opțiunile ideologice ale sașilor transilvăneni la 1848, căutăm a modifica imaginea mentală curentă și în zilele noastre, care asimilează *cum grano salis* liberalismul politic cu binele, cu progresul la toate nivelele, iar conservatorismul politic cu reacțiunea. Din punct de vedere al realității istorice concrete, o atare imagine este incompletă, și de multe ori falsă, ca și în cazul de față.

În 5 iunie 1848, când începe seria documentelor volumului de față, zarurile fuseseră aruncate, forțat. Deputații sași la dieta de la Cluj au cedat presiunilor celor maghiari, precum și manifestațiilor de stradă. Reconsiderându-și din proprie inițiativă mandatul, ei au votat în favoarea uniunii.

Universitatea săsească a protestat împotriva acestei capitulări și i-a dezavuat pe deputații care s-au lăsat intimidați și căutau să se justifice prin imposibilitatea de a fi acționat altfel, în atmosfera de teroare ce se crease la Cluj.

Deputații brașoveni și-au menținut însă punctul de vedere, cu argumente politice, în favoarea avantajelor ce s-ar fi întrevăzut din acceptarea uniunii. El și-au motivat atitudinea cu argumentul că se asigurau astfel bune relații cu ungurii, a căror poziție politică dominianță, aprobață și de împărat, nu mai putea fi — credeau ei — mult timp evitată.

La 9 iunie 1848,dezacordul între Sibiu și Brașov apare total și oficial. Brașovenii resping demersurile Sibiului, refuză retragerea deputaților lor de la dietă, nu acceptă alăturarea la un memoriu de protest către împărat.

Sibienii își urmează calea rezistenței, „legale“ față de uniune: trimis o delegație cu un memoriu la împărat, dar și una sondând un sprijin — la dieta Confederației Germane întrunită la Frankfurt pe Main. El denunță împăratului neconstituționalitatea procedurii de vot în dieta de la Cluj în cauza uniunii și cer să le fie garantate ființa etnică și autonomia instituțiilor lor politico-administrative tradiționale.

Ceea ce împăratul va respinge, în aceiași termen în care respinsese și protestul românilor față de același act al uniunii.

O dispută în contradictoriu s-a desfășurat între sași și datorită proponerii Universității de a se convoca la Mediaș, eventual pe 24 iunie, un fel de „adunare națională“ care să aibă pe ordinea de zi chestiunea uniunii și a atitudinii națiunii săsești. Brașovul se opune. Se schițează un compromis, sugerat de propunerea ca „adunarea națională“ să fie redusă la o întrunire de „notabili“, la un conciliabil de câțiva delegați din partea fiecărui scaun și district.

Vagii intenții de apropiere a pozițiilor se întrevăd la 15 iunie. Dar ea nu se va produce decât în toamna lui 1848, când ruptura politică dintre guvernul ungur și curtea vieneză îi va determina pe brașoveni să revină asupra atitudinii inițiale, să se alăture adversarilor revoluției maghiare și, implicit, ai uniunii Transilvaniei cu Ungaria.

Nici partida națiunii române nu e lipsită de frământări, de nesiguranțe sau chiar de pronunțarea unor tendințe defetiste. Dar acestea toate apar, la români, mai restrâns și mai izolate decât la sași. Totuși, se poate pune într-o relativă paralelă cu controversa Sibiu-Brașov, diferența de atitudine dintre români din „Marele Principat“ — hotărât antiunioniști — și cei din Banat și „părțile ungurenc“, dispuși la alinieră cu politica guvernului maghiar.

Dictat de prudență naturală a tagmei, iar nu de lipsă de simțământ național, în mai multe adrese și circulari provenite atât din ierarhia superioară ortodoxă cât și din cea greco-catolică, transpar pe alocuri, în documentele din acest volum, un anumit echivoc, un anumit conciliatorism.

Mai concluzionant în acest sens este însă un document de la Ion Dragos, deputatul de Beiuș în dieta pestană. În povida orientării sale în favoarea kossuthismului, el nu va merita totuși soarta tragică ce-l va ajunge în primăvara 1849, din cauza unei neînțelegeri, în timpul unei misiuni de mediere pe lângă Iancu. De asemenea, stîrile din Banat atestă poziția îngăduitoare față de maghiari a lui Eftimie Murgu. Dar, cititorul e invitat să discearnă atent împrejurările: românii din Banat, Crișana și Maramureș nu aveau cum fi „unioniști“ sau „antiunioniști“ aşa cum erau, ori ar fi putut fi, cei din Marele Principat al Transilvaniei. Pentru ei, alternativa autonomie nu avea un precedent istoric și constituțional, aşa încât, cu cele mai bune intenții, concepția lor despre apărarea intereselor naționale românești se îndrepta către dobândirea unui maximum de drepturi într-un cadru statal liberal-democratic, aşa cum era anunțat el de către revoluționarii maghiari.

În Banat, problema cea mai arzătoare era aceea, de-acum cunoscută, din tot timpul revoluției: disputa dintre români și sărbi în jurul preeminenției ierarhice a mitropoliei de la Carlovit sau, dimpotrivă, a unei mitropolii românești ortodoxe cu reședință la Timișoara. La 16 iunie 1848, din plângerea episcopului sărb Pantelimon Jivkovici, rezultă că

Emanoil Gojdu era în fruntea unei inițiative energice în favoarea creării unei mitropolii la Timișoara pentru români.

Manevrele guvernului ungár în jurul neînțelegerilor privind ierarhia bisericească îi făceau pe sârbi să fie mai ostili acestuia decât erau români, care sperau într-un sprijin pentru intenția lor de autonomie a organizației confesionale.

În ansamblu, atât cât poate reflecta volumul pentru doar 12 zile, intervalul apare sfâșiat de incertitudini. Senzația dominantă, la lectura documentelor, este că „se pregătește ceva”, că actul uniunii n-a soluționat, ci a deschis abia problemele cele mai grele.

Nici o parte nu se încrede în ceeaլătă. Toate joacă pe o dublă claviatură, dar în chip special, partida maghiară — „vult pacem sed parat bellum”*. Declarațiile față de împărat sunt, aparent, loialiste, moderate. Mai dure, în schimb, față de orice opozitie internă, cu deosebire de factură națională. Totuși, și acestea, vehiculează în paralel promisiunea drepturilor democratice egale pentru toți.

În fapt, continuă cu o febrilitate nejustificată, pentru cineva care obținuse de la împărat toate concesiile, înarmarea armatei maghiare. Ea este întreținută, cu șicsanță, sub masca formării legale, aprobată, a unei armate de sine-stătătoare, aferentă guvernului autonom, încuviințat de Viena. Militarii austrieci care se supun acestui joc, nu sunt totdeauna niște abulici, incapabili de a discerne pașii următori în evoluția evenimentelor și riscurile ascunse în săvârșirea lor. Ei se văd însă obligați să se conformeze ordinelor eșaloanelor politice și militare superioare de la Viena și Innsbruck. Acestea, într-adevăr prea cu ușurință credute în clasarea diferendului cu Ungaria, au acceptat temporar condițiile stipulate.

Cititorul poate să rămână surprins dacă nu discerne acest provizorat politic — de bună și de rea credință, de o parte și de alta — în contextul căruia autoritățile maghiare, centrale și provinciale, solicită cu cel mai natural aer din lume comandamentelor militare austriece să le prezinte inventarul arsenalului existent, să le înainteze datele cu privire la armamentul transferabil armatei ungare, să favorizeze accelerarea înrolărilor în noua armată de „honvezí”**.

La fel de febril se înrolează și se înarmează gărzile cetățenești, fapt ce alarmează celelalte națiuni încă mai mult decât formarea armatei regulate; șașii revendică și ei arme, dar, mai puțin inflăcărăți decât ungurii, înregistrează și refuzuri de înrolare din patea cetățenilor unor orașe.

Români sunt în urmă și încep a se plângă de aceasta, mai ales Avram Iancu în fieful său din Abrud, Rosia, Câmpeni. E urmărit îndeaproape și denunțat aproape zilnic pentru tot ce spune. Totuși, încă nu sunt mărturii categorice că ar fi apelat formal la înarmarea moților, ci-doar că a protestat împotriva trimiterii de trupe în zonă, reclamate de funcționarii camerali de la Zlatna. Iancu dă asigurări că oamenii din munți sunt pașnici, numai să nu fie provocăți.

Din multe părți ale Transilvaniei vin însă vești sau doar zvonuri despre revolte antinobiliare și nesupunere la obligațiile, tăranii refuzând

* Vrea pacea, dar pregătește războiul.

** „Apărători ai patriei”. Ai căreia? Austrieci își vor da seama, în câteva luni, de echivocul ascuns în aceste situații și în acești termeni.

să aștepte până când legea agrară, în curs de la fi votată avea să-și primească toate confirmările, pentru a intra în vigoare. Autoritățile locale introduc starea exceptională („statarul”) sau amenință cu proclamarea ei în Făgăraș și în micile scaune secuiești Kézdi, Sepsi, Orbai și Micloșoara. La 12 iunie 1848, ministrul de interne din guvernul ungar, Szemere Bertalan, autorizează, la nevoie, proclamarea stării exceptionale generale.

Se fac arestări de preoți români, calificați ca „instigaitori”. Ancheta privitoare la masacrul de la Mihalt, din 2 iunie, se desfășoară cu strigătoare părtinire și îi declară vinovați pe săteni, deci pe victime, fiindcă s-ar fi opus intrării armatei în localitate. Din partea fruntașilor români se înaintează proteste împotriva felului cum a fost organizată ancheta și a concluziilor sale. Nemulțumiri cauzează și comandamentul austriac care deleagă reprezentanții săi în comisia de anchetă cu întârziere, după ce aceasta ajunsese deja la încheierea menționată.

Boierii moldoveni, renumiți, probabil cei refugiați la Brașov și prezenți la adunarea de la Blaj — poate între timp și alții — sunt supravegheata cu strictețe, lansându-se împotriva lor denunțul că ar recruta voluntari în Transilvania, — de presupus, pentru o intervenție în Principate. Din rapoarte rezultă că se făcea o enormă confuzie, semnificativă pentru atmosfera împânzită de zvonuri, între o tabără de voluntari organizată de guvernul ungar la Seghedin, pentru eventuale operațiuni împotriva croaților și sărbătorilor, și preținșii voluntari pe care îl-ar recruta refugiații moldoveni.

Sub supraveghere se află și: deplasările lui Aron Pumnul, publicațiile ce vin din Principate, români din zona de sub munți (Țara Bârsei), despre care se spune că fug în Țara Românească și Moldova speră să scăpa astfel de înrolare în armata maghiară. Din aceeași zonă, dar până sus la Guberniu, răzbate preocuparea pentru soarta politică a Principatelor Române: le va ocupa oare Rusia? Sau chiar le va anexa, cu asentimentul otomanilor?

În aceste zile, contele Wesselényi Miklós repeta mereu aceleasi temeri și acuzații față de: comitele sașilor Salmen și episcopul ortodox Șaguna, considerându-i suspecti; comitetul național român, care ar trebui dizolvat; grănicerii români, ce puteau constitui un pericol, propunând trecerea lor în subordonarea ministerului de război ungar, precum și trimiterea acestora în misiune, undeva afară din Transilvania.

„Români să fie recunoscuți ca a patra națiune politică, egală în drepturi cu cele consacrate de constituția medievală?” — se întreabă Wesselényi, la 13 iunie 1848. Si tot el răspunde, cu un argument ce nu are nevoie de alt comentariu: „Dar în acest caz, Transilvania va deveni o țară românească!”

Toate persoanele cu oarecare răspundere sunt, în opinia lui Wesselényi, dușmănoase ori lipsite de energie: Șaguna, guvernatorul Teleki, comandantul armatei austriece din Transilvania, Puchner.

Se impune totuși să se sublinieze că același Wesselényi va propune, în ședința dietei din 6 iunie, desființarea iobăgiei, desigur și pentru a atenua indignarea produsă de masacrarea țărănilor români de către grănicerii secui patru zile mai devreme. Popunkrea va fi adoptată în aceeași zi de către dieta sub forma unei legi agrare, asemănătoare cu cea din 18 martie valabilă pentru Ungaria. Tot la propunerea lui Wesselényi, dieta de la Cluj va decide ca legea agrară să intre în vigoare în Transilvania.

la data de 18 iunie, chiar dacă până atunci nu va fi sănctionată de monarh. Câteva documente relevă că autorităților locale li s-au trimis instrucțiuni pentru a vesti și populariza în lumea satelor „slobozenia”, adică eliberarea iobagilor de povara prestațiilor feudale și improprietătirea pe sesiile și fracțiunile lor de sesii.

Printre documentele care ilustrează evenimentele dintre 5—16 iunie sunt câteva care pot stârni îndoilei, dacă faptele relatate în cuprinsul lor aparțin manifestărilor revoluționare, ori sunt dintre obișnuitele diferențe sociale cu caracter local, în jurul obligațiilor țărănești sau al unor drepturi de posesiune, ea cum se întâlneau mereu sub regimul feudal. Totuși, selectarea lor nu a fost — credem — nejustificată, fiindcă, într-un climat de tensiune social-politică generală, până și cele mai mărunte întâmplări din categoria celor „de rutină” pot dobândi semnificații și efecte deosebite, explozive.

Acest al VI-lea volum al marii colecții de documente privitoare la anul 1848 în Transilvania va cuprinde un segment relativ puțin spectaculos al revoluției. Ea este în dezvoltarea lentă. I se percepse mersul, în subteranul evenimentelor aparente. Dincolo de atmosfera de provizoriat, de confuzie și suprapunerile de competențe între autorități (mai ales cele militare austriece și cele politico-administrative maghiare), societatea Transilvaniei începe a se separa, prin linii de fractură ce se adâncesc pe orizontală, între țărani și nobili, și pe verticală, între națiunile și grupurile politice sau confesionale.

Sunt zile de așteptare, de studiere reciprocă, de evaluare a pozițiilor de către fiecare, față de fiecare, dar și de cristalizare de programe și, mai ales, de viitoare direcții de acțiune.

Tensiunea se deplasează din sfera socială în cea națională, în care punctele de vedere opuse — al drepturilor politice individuale și al celor colective — nu vor reuși să se concilieze, ci vor duce, după relativa acalmie din vară, la tragedia războiului civil, care va începe în toamna anului 1848.

CAMIL MUREȘANU

LISTA PRESCURTĂRIILOR

- Andics, *A nagybirtokos arisztokrácia...* = Andics Erzsébet, *A nagybirtokos arisztokrácia ellenforradalmi szerepe 1848–49-ben*, II, Budapest, 1952.
- Barițiu, *Părți alese...* = Barițiu, George, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, I–II, Sibiu, 1889–1912.
- Bözödi, *Erdély szabadságharca...* = Bözödi György, *Erdély szabadságharca az 1848–49-i hivatalos iratok, levelek és hírlapok tükrében*, Cluj, 1945.
- Cherestesiu, *Adunarea națională...* = Cherestesiu Victor, *Adunarea națională de la Blaj, 3–5/15–17 mai 1848*, București, 1966.
- Deak, 1848... = Deák Imre, 1848. *A szabadságharc története levelekben*, Ahogyan a kortársak látták, Budapest, f.a.
- Dragomir, *Studii și documente...* = Dragomir, Silviu, *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848–49*, I–II, Sibiu, 1944; III, Cluj, 1946.
- Ember, *Iratok...!* = Ember Győző, *Iratok az 1848–i magyarországi parasztmozgalom történetéhez*, Budapest, 1951.
- Jakab, *Szabadságharcunk történetéhez...* = Jakab Elek, *Szabadságharcunk történetéhez. Visszaemlékezések*, Budapest, 1881.
- Păcătian, *Cartea de aur...*; vol. I = Păcătian, Victor, *Cartea de Aur*, ed. a II-a, Sibiu, 1904.
- Pap, *Oktáni tár...* = Pap Dénes. *Oktáni tár Magyarország függetlenségi harcának történetéhez 1848–49-ben*, I, Pest, 1868.
- Papiu, *Istoria românilor...* = Papiu-Ilarian, Alexandru, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, I–II, Viena, 1852; vol. III, editat de St. Pascu, Sibiu, 1944

Arhive

Arh. Ist. Fil. Acad. Române Cluj-Napoca = Arhiva istorică a Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române. În prezent în păstrarea Arhivelor Statului din Cluj-Napoca.

Arh. St. = Arhivele Statului (din localitățile respective).

Arh. St. Budapest, Fond. G.P. = Arhivele Statului Budapest, Gubernium Transylvanicum (in Politicis)

Arh. St. Budapest, Fond. G.P. = Arhivele Statului Budapest Gubernium Transylvanicum elnöksége: Praesidialis.

Biblioteci

B.A.R. București, Ms. rom. = Biblioteca Academiei Române din București. Manuscrise românești.

Foto = Fototeca Institutului de Istorie din Cluj-Napoca.

*

După semnături, uneori se folosește abrevierea m.p. = manu propria

REZUMATELE DOCUMENTELOR

1. Innsbruck, 5 iunie 1848. Împăratul Ferdinand către guvernatorul Transilvaniei, contele Teleki József. Îi recomandă să permită boierilor moldoveni refugiați sederea în zonă regimentului de grăniceri secui nr. 1, atâtă timp cât prin atitudinea lor nu vor ridica probleme deosebite de natură politică.

2. Cluj, 5 iunie 1848. Guberniul Transilvaniei către Sările privilegiate din Trei Scaune. În numele monarhului, aproba introducerea judecătoriilor statariale în scaunele filiale Kézdi, Orbai, Sepsi și Micloșoara pe o perioadă de trei luni cu scopul de a preveni eventuala periclitare a siguranței averii și persoanelor nobiliare. Aprobarea trebuia adusă la cunoștință locuitorilor scaunelor filiale în prealabil prin intermediul juzilor nobiliari.

3. Cluj, 5 iunie 1848. Guvernatorul Teleki către: a) vicecăpitanul districtului Făgăraș; b) episcopul Ioan Lemeni. Îi atenționează asupra plecării spre satul natal din districtul Făgărașului a profesorului de filozofie de la Blaj, Aron Pumnul și le cere să ia măsuri pentru a fi supravegheat. Totodată le pretinde să-l informeze despre eventuala activitate agitatorică a profesorului menționat.

4. Viena, 5 iunie 1848. Protocolul ședinței Consiliului de Miniștri de la Viena din 5 iunie în care s-a luat în dezbatere proiectul legii uniunii necondiționate a Transilvaniei cu Ungaria, trimis spre sanctiuneare împăratului. Evidențiază că aprobarea legii va întări Ungaria în detrimentul Austriei, dar și al sașilor și românilor, de ale căror interese majoritatea maghiară și seculască din dietă n-a ținut cont. Atenționează că nu s-a ținut seama nici de paza graniței răsăritene a monarhiei. De aceea se propune monarhului să sanctioneze legea uniunii numai dacă: a) se păstrau veniturile cuvenite Curtii imperiale și guvernului central provenite din Ungaria și Transilvania; b) cele două țări preluau o parte proporțională din datoria monarhiei; c) se mențineau comandamentul general și districtele grănicerești din Transilvania în subordinea Ministerului de Război de la Viena etc.

5. Budapesta, 5 iunie 1848. Ministrul de război de la Pesta, Mészáros Lázár, către palatinul Ungariei, arhiducele Ștefan. Îi solicită să ordoneze Comandamentului suprem al armatei din Transilvania: să înainteze Ministerului de Război de la Pesta o listă detaliată despre toate categoriile de armament, inclusiv tunuri, proiecții și despre munitia de care dispunea; să comunice cantitatea de armament și munitia ce putea fi cedată Ungariei. Cerea, de asemenea, să dea dispozitii autorităților comitatense și scăunale transilvănene să accelereze recrutarea voluntarilor pentru regimenterile de honvezi.

6. Somcuta Mare, 5 iunie 1848. Ordonanța Ministerului de Interne al Ungariei către oficialitatea districtului Chioar. Prin ea locuitorii din district trebuiau avertizați că, în caz de răzvrătiri, cheltuielile cauzate de deplasarea unităților militare pentru reprimarea lor vor fi suportate de cei vinovați, individual sau colectiv.

7. Cluj, 5 iunie 1848. Episcopul romano-catolic al Transilvaniei, Kovács Miklós, către Guberniul nobiliar de la Cluj. Îl încunoștiințează că nu se poate pronunța asupra cărților sosite din Țara Românească pe adresa negustorului Hagi Nicolae Moldovan din Brașov numai pe baza titlurilor acestora. Era necesar ca Tezaurariatul să trimită cărțile propriu-zise pentru a fi supuse cenzurii.

8. *Jebel*, 5 iunie 1848. Protopopul din Jebel, Meletie Drăghici, către comisarul regal și vicecomitetele comitatului Timiș. Răspunzându-i la adresa din 30 mai, îl asigură că enoriașii săi nu au motive de nemulțumire contra maghiarilor cu care au conviețuit pașnic până acum. Nemulțumiri au numai contra panslavismului prin care înțelegea supremă religioasă a mitropoliei sărbești de la Karlovitz, deoarece, prin măsurile luate față de români, ea le amenință ființa națională.

9. *Aiud*, 5 iunie 1848. Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós, către guvernatorul Teleki József. Îl aduce la cunoștință că se îndreaptă din nou spre Mihalț, însoțit de 335 grăniceri secui și cavaleriști din regimentul Maximilian Ferdinand. Întrucât a aflat că acum mihalțenii îi vor lăsa pe soldați să intre în comuna lor, dar sub influența celor de la Blaj ar intenționa să-i atace în timpul noptii, sprijiniți de cei din Obreja, Cistei și de cei de pe Târnave, solicita două tunuri pentru intimidarea sătenilor.

10. *Mihalț*, 5 iunie 1848. Baronul Bánffy Miklós către guvernatorul Teleki. Îl raportează că a ajuns la Mihalț cu armata comandată de maiorul Balázs fără împotrivire. După ce a instalat-o în curtea baronului Gerlitz a început anchetarea vinovaților. A arestat opt săteni considerați conducători ai răzvrătirii. Numărul decedătorilor se ridică la 12, opt fiind din Mihalț, iar ceilalți din satele învecinate. A doua zi se va interesa de răniți și va comunica numărul acestora.

11. *Cluj*, 5 iunie 1848. Comitele suprem al comitatului Cluj, Matskási Pál, către prim-judele nobiliar subordonat. Îl informează că preotul din Sâmboleni a fost arestat, deoarece nu i-a lăsat pe săteni să meargă la Camaraș la chemarea vicecomitelui pentru a fi anchetați în legătură cu trimiterea vitelor lor pe păsunea alodială a baronului Kemény Domokos.

12. *Cluj*, 5 iunie 1848. Judele primar al orașului Cluj, Grois Gusztáv, către guvernatorul Teleki. Îl roagă să dea dispoziții în chestiunea preotului Simion Pop din Sâmboleni, arestat și detinut la primăria orașului Cluj, pe de o parte fiindcă acest lucru neliniștea clujeană, iar pe de altă parte deoarece sătenii s-au oferit să dea garanții în scris pentru el.

13. *Baia de Criș*, 5 iunie 1848. Comunitatea maghiară din comitatul Zarand către Guvernul Ungariei. Iși exprimă gratitudinea și solidaritatea cu programul Guvernului de la Pestă, menit să asigure un viitor prosper națiunii maghiare.

14. *Boarta*, 5 iunie 1848. Nagy Sándor și Mihály Károly, imputerniți ai comitetului pentru păstrarea ordinii constituite, către dregețoria comitatului Alba de Sus. O informează că au anchetat daunele provocate pădurii alodiale a grofului Teleki Sámuel. Au constatat că prejudiciile nu pot fi atribuite întregii colectivități din Boarta. Ele au fost infăptuite de 15 săteni care au ajuns de altfel la înțelegere cu pădurarii domeniali și s-au angajat să suporte pagubele pricinuite.

15. *Călvașar*, 26 mai—15 iunie 1848. Procesul verbal al anchetei efectuate în comuna Călvașar între 26 mai — 5 iunie, de către Nagy Sándor și Mihály Károly, imputerniți ai comitetului pentru păstrarea ordinii din comitatul Alba de Sus. În timpul anchetei au fost interrogati 20 de săteni. Din răspunsurile lor reiese că la 19 mai s-a transpus în practică hotărârea obștească de a interzice curtilor nobiliare să se mai apropioneze cu lemn din pădurea aflată în hotarul satului, până când chestiunea apartenenței ei va fi rezolvată pe calea oficială. Unii din cei anchetați au motivat acțiunea prin faptul că pădurea a aparținut satului, dar stăpâni feudali au declarat-o alodială.

16. *Cluj*, 5 iunie 1848. Guberniul de la Cluj ia în evidență raportul dregețoriei scaunului Arieș, prin care, învoiind tentativele de acțiuni antinobiliare în câteva sate românești, solicită aprobarea pentru introducerea statariului.

17. *Brașov*, 5 iunie 1848. Judele primar al Brașovului, Johann Albrechtsfeld, către guvernatorul Teleki. Îl da informații despre zvonurile care circulă în Tara Românească privind evenuala cedare a celor două principate dunărene Rusiei de către Poarta otomană; venirea din Tara Românească în Transilvania a unor emisari pentru a cumpăra praf de pușcă. A considerat util să-i furnizeze informații, întrucât adeverirea primului zvon ar aduce grave prejudicii comertului Imperiului austriac.

18. *Brașov*, 5 iunie 1848. Oficialitatea districtului și orașului Brașov către comandanțul suprem al armatei din Transilvania, generalul Anton Puchner.

ți roagă să-i comunice dacă cele 800 de puști cedate temporar gărzii cetățenști n-ar putea fi cumpărate pe seama acesteia, eventual și altele aflate în depozitul de sub Tâmpa.

19. *Sibiu, 5 iunie 1848*. Comitele săsilor Franz Salmen către Magistratul sau Consiliul din Bistrița. Ii aduce la cunoștință că i-au mai fost repartizate de către Comandamentul suprem al armatei încă 120—128 puști din depozitul regimentului de grăniceri români de la Năsăud.

20. *Nocrich, 5 iunie 1848*. Procesul verbal luat în sedința adunării scaunului Nocrich relevă că reprezentanții celor 6 comune săsești se declară de acord cu hotărârea Universității săsești de a trimite o delegație la împărat pentru a-i cere să nu sancționeze legea uniunii, deoarece deputații săși au votat-o fără să țină seama de voînta alegătorilor care le-au cerut să o aprobe numai condiționat. În schimb, reprezentanții celor șase comune românești susțin că au incredere în monarh și de aceea nu consideră necesară trimiterea delegației.

21. *Mediaș, 5 iunie 1848*. Vicejudele primar al Mediașului către comitele suprem al scaunelor și districtelor săsești. Franz Salmen, îi propune să convoace o adunare a reprezentanților tuturor jurisdicțiilor săsești pe data de 25 iunie la Mediaș.

22. *Dălnic, 1 iunie 1848*, Vicejudele scaunului filial Kézdi; Lázár Dávid, către judele regesc suprem din Trei Scaune. Se plâng că nu toate rapoartele pe care îi le înaintează despre evenimentele din localitățile săcănumale ajung la destinație. De aceea a ezitat să-l informeze despre întâmplările neplăcute din Leț și Beta.

23. *Cluj, 5 iunie 1848*. Deputații dietali Elias Roth și Ludwig von Brennerberg, către oficialitatea orașului și districtului Brașov. Cei instrucțiuni referitoare la memoriu care ar urma să fie înaintat la Pesta în problema revendicărilor săsești, așa cum s-a stabilit cu ocazia votării legii uniunii în dieta de la Cluj. Totodată informează că într-o comisie specială se discută proiectul unei legi agrare după modelul celei din Ungaria care urmează să se dezbată a doua zi și să între imediat în vigoare, dacă va fi votată de dietă. Întrucât prin această lege urmău să fie anulate prestațiile urbariale, emite părerea că dajma preotească ar trebui desființată și în scaunele săsești.

24. *Sibiu, 5 iunie 1848*. Alexandru Bătrâneanu, membru al Comitetului național de la Sibiu, către preotul Simion Balint din Roșia Montană. Dându-i informații despre evenimentele de la Obreja și Mihalt, afirmă că în ultima localitate ar fi uciși 50 de săteni, iar alții 100 ar fi fost răniți de către grănicerii secui și membrii gărzii naționale maghiare.

25. *Sibiu, 5 iunie 1848*. Un funcționar de la Tezaurariatul din Sibiu îi adresează unui superior sau unei rudenii o scrisoare prin care îi cere să apeleze la Guberniul de la Cluj pentru a-l convinge pe episcopul Lemeni să dea o procurămatie. Prin ea să anunțe poporului că dieta va vota legea desființării iobagiei. Altfel, datorită activității Comitetului român de la Sibiu, în atmosfera creată de evenimentele de la Mihalt va fi prea târziu pentru a se preîntâmpina o revoltă generală antinobiliara.

26. *Cluj, 5 iunie 1848*. Comitele suprem al comitatului Solnocul de Mijloc, baronul Wesselényi Miklós, către ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Ii relatează despre lipsa unei colaborări între el și Beöthy (comitele suprem al comitatului Bihar), în calitatea lor de imputerniciți ai Guvernului de la Pesta pentru anexarea Partiumului nord-estic; necesitatea numirii unui comisar guvernamental, ajutat de 4—5 subalterni, în vederea definitivării uniunii Transilvaniei cu Ungaria; urgența înlocuirii unora din comiții, dirigitorii și juzii regali supremi, dar mai ales a comesului săsilor, Salmen, și a îndepărătării episcopului ortodox Șaguna; convingerea comandamentului suprem al armatei, generalului Puchner, să ordone ofițerilor subordonăți să nu se implice în acțiuni asemănătoare celor săvârșite de generalul Schurter sau de banul croaților Jellachich.

27. *Sibiu, 5 iunie 1848*. Un Tânăr informator maghiar din Sibiu către deputatul dietal Szász Károly. Ii oferă informații despre agitațiile antiunioniste ale săsilor din Sibiu; colaborarea dintre aceștia și tinerii intelectuali români S. Bărnuțiu, Al. Papu, Ilarian, A. Iancu, J. Pușcariu; participarea la consfătuiriile săsilor cu români și a unor funcționari de la Tezaurariat ca Petru Man, Paul Dunca.

Ioan Popovici etc.; intenția redactării unei chemări la acțiuni antiunioniste a națiunii române și a regimentelor românești de graniță.

28. Sibiu, 5 iunie 1848. Un informator român din Sibiu către o oficialitate maghiară. Oferă și el informații despre agitațiile antiunioniste de la Sibiu ale românilor și sașilor. Îl delimiteaază totuși ca prounionist pe funcționarul tezauriar Paul Dunca, traducătorul gubernial Ioan Bob și deputatul dietal Al. Bohătel. Despre Baritiu și protopopul Verza precizează că sunt împotriva încheierii unui pact scris între români și sași, dar acceptă convorbiri cu comitele Franz Salmen Pentru a împiedica o colaborare militară antimaghiară între sași și români sugerează satisfacerea dorinței acestora din urmă de a fi recunoscuți printr-o lege ca națiune politică.

29. Buda, 6 iunie 1848. Guberniul Transilvaniei către ministrul comunicărilor de la Pesta, contele Szécsenyi István, în calitatea lui de locțiitor al premergătorului Batthyány Lajos. Îl expediază proiectele de legi votate de Dieta Stărilor privilegiate din Transilvania privind alegerile pentru noui organi legislativi, precum și înființarea unei armate naționale maghiare. Totodată solicită sprijinul Guvernului ungur pentru grăbirea sancționării lor de către monarh.

30. Viena, 6 iunie 1848. Cancelarul Camerei aulice a Transilvaniei de la Viena, baronul Apor Lázár, către guvernatorul Teleki. Îl informează că a înaintat împăratului spre aprobare cererea cuprinsă în adresa din 30 mai de a se da puști din arsenalele militare pe seama gărzilor civile.

31. Cluj, 6 iunie 1848. Guvernatorul Teleki către prim-judele dirigitor al comitatului Hunedoara, Lukács József. Îl aduce la cunoștință că pentru înarmarea gărzilor cetățenești din Deva s-au repartizat 200 de puști din arsenalul de la Alba Iulia. Ele vor putea fi preluate pe baza unor acte corespunzătoare, de îndată ce se va asigura pentru transportul lor o escortă militară sigură.

32. Cluj, 6 iunie 1848. Guvernatorul Teleki către comitele suprem al comitatului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós. Îl încunoștițează că deocamdată nu poate satisface cererea comitetului pentru păstrarea ordinii constituite de a se repartiza arme pentru gărzile cetățenești din Ighiu și Șard. A făcut însă demersurile necesare în acest sens.

33. Cluj, 6 iunie 1848. Guvernatorul Teleki către Guberniul Transilvaniei. Îl înaintează propunerea de a fi eliberăți pe cauțiune preotul Simion Pop și doi săteni din Sâmbăieni, arestați sub învinuirea de a fi instigați la tulburarea ordinii publice constituite.

34. Cluj, 6 iunie 1848. Hotărârea Guberniului Transilvaniei de la Cluj de a respinge ca nefondată petiția înaintată de soția jelerului Muncea Tilicul din Jichișul de Sus, comitatul Solnocul Interior, în chestiunea sesiei de pe care a fost îndepărtată.

35. Cluj, 6 iunie 1848. Guvernatorul Teleki către: a) generalul Puchner; b) baronul Apor Lázár. Primului îl cere să aprobe predarea celor 400 de muschete existente în arsenalul de la Alba Iulia pe seama gărzii cetățenești din acest oraș. Celui de al doilea îl solicită să intervină la forurile de la Viena pentru a-i se permite generalului Puchner să aprobe arme pe seama gărzilor cetățenești.

36. Cluj, 6 iunie 1848. Guvernatorul Teleki către feldmareșalul Pfersmann, locțiitorul comandanților supremi ai armatei din Transilvania. Îl roagă să-l tragă la răspundere pe Benigni, redactorul ziarului „Siebenbürger Bote”, pentru prejudiciile aduse cenzorelor Gyergyai prin etichetarea lui drept fantastic și ultra-maghiar.

37. Cluj, 6 iunie 1848. Guvernatorul Teleki către generalul Puchner. Îl asigură că a trimis jurisdicțiilor secuiești adrese prin care le-a atenționat că legea votată în Dieta de la Cluj la 2 iunie cu privire la transformarea regimentelor de grăniceri secui în găzzi naționale maghiare nu va intra în vigoare decât după sancționarea ei de către împărat; unitățile de grăniceri secui nu vor putea fi duse din Transilvania decât după ce noua Dietă a Ungariei va adopta o lege în acest sens.

38. Abrud, 6 iunie 1848. Judele primar al Abrudului, Laborfalvi Nagy Károly, împreună cu comandanții poliției, Diószegi Sámuel, către comitele suprem

al comitatului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós. Se plâng de Avram Iancu, pe care-l acuză că i-ar incita pe români contra ungurilor. În acest sens invocă unele afirmații pe care cel incriminat le-ar fi făcut în fața unor maghiari, referindu-se atât la evenimentele de la Mihalt, cât și la șicanarea motilor de către membrii gărzii civile cu ocazia târgului de la Abrud. În final îl imploră să intrvină pe lângă Gubernul de la Cluj pentru a se trimite minimum 200 de grăniceri secui cu prilejul târgului de la Câmpeni în vederea prevenirii unei eventuale revolte.

39. Târgu Secuiesc, 6 iunie 1848. Comandanțul celui de al doilea regiment de grăniceri infanteriști secui, colonelul Dobai, către judele crăiesc suprem din Trei Scaune. Îl înconștiințează că l-a numit pe procurorul militar al regimentului în comisia ce urma să se deplaseze la Ozun pentru a-i liniști pe grăniceri, și nu cu scopul de a decide în ceea ce urma să se deplaseze la Ozun pentru a-i liniști pe grăniceri.

40. Vărșet, 6 iunie 1848. Episcopul Ștefan Popovici către comisarul regal și vicecomitele comitatului Torontal. Îl confirmă primirea la 1 mai a invitării oficiale din partea arhiepiscopului Rajacić, când a fost proclamat patriarh cu prilejul unei adunări populare.

41. Sibiu, 6 iunie 1848. Circulara Consistoriului ortodox de la Sibiu către protopopii și preoții. Le cere să convingă enoriașii că: evenimentele de la Mihalt și Coșlariu s-au produs „numai din oarecare neîntelegerere și nu cu asentimentul Gubernului sau a altrei oficialități; Gubernul a numit o comisie de investigare în vederea pedepsirii vinovaților. În consecință, sătenii să fie îndemnați să păstreze liniștea și să aștepte cu răbdare legea desființării iobăgiei.”

42. Becicherec (Banatul sărbesc), 6 iunie 1848. Locuitorul de preot András János din Titel către guvernul de la Pesta. Îl informează despre revolta sărbilor din Titel și imprejurimi ce a avut loc în 4–6 iunie și s-a soldat cu confiscarea cătorva tunuri cu care s-au îndreptat spre Kikinda și Becse pentru a-i elibera pe internaționali de acolo. Propune trimiterea împotriva răzvrătișilor a unor unități militare.

43. Sibiu, 6 iunie 1848. Proces verbal luat în ședința Universității săsești din 3–5 iunie în care se adoptă o hotărâre de care urma să țină seamă delegația trimisă la Viena. Conform acestei decizii, membrilor delegației li se recomandă să înainteze împăratului memoriu prin care să se arate că deputații săi la Dieta de la Cluj au votat legea uniunii împotriva instrucțiunilor primite de la cei ce i-au ales. În consecință să se ceară monarhului, fie să nu sanctioneze legea uniunii, fie să o întărească numai dacă vor fi îndeplinite condițiile privind păstrarea autonomiei scaunelor și districtelor săsești, inclusiv recunoașterea sașilor ca națiune politică.

44. Sighișoara, 6 iunie 1848. Comunitatea scaunului și orașului Sighișoara către Universitatea săsească de la Sibiu. Se declară de acord cu hotărârea acesta de a se anula bisericii luterane de la Făgărăș datoria de 1 000 florini.

45. Cluj, 6 iunie 1848. Cancelistul Ioan Poruțiu către Comitetul național de la Sibiu. Relatăază despre: atmosfera prougonistă printre maghiari din Cluj: zvonul ce circulă acolo că la Blaj tinerii intelectuali români ar fi fost mituși de sași pentru a agita contra uniunii; refuzul majorității aristocratice din dietă de a aproba propunerea lui Szász Károly de a se extinde legile din Ungaria în Transilvania, întrucât erau „prea democratice”; pericolul arestării membrilor Comitetului român de către comisari guberniali.

46. București, 6 iunie 1848. Agenția consulară austriacă de la București, către Comandanțul suprem al armatei din Transilvania. Îl informează despre: vizita consulului rus din Tara Românească, generalul Duhamel, în legătură cu zvonul potrivit căruia refugiații moldoveni ar plănuia să recruteze o trupă de voluntari la Brașov pentru a pătrunde cu ea în Moldova; rugămintea comisarului turc Talaat Efendi de a se lua măsuri în vederea împiedicării realizării unei astfel de intenții.

47. Cluj, 6 iunie 1848. Deputații orașului Dumbrăveni la Dieta de la Cluj, Karácsonyi János și Másvilági István, către adunarea generală pe care o reprezintă. Raportează despre: discuțiile din dietă referitoare la legea agrară și la despăgubirea domnilor de pământ pentru prestațiile iobăgești pe care le vor pierde; propunerea de a lua în discuție și despăgubirea orașelor în calitatea lor de pro-

prietare colective; intrarea în vigoare a desființării iobăgiei la 18 iunie, înainte de sanctionarea legii agrare de către monarh.

48. *Cluj, 6 iunie 1848.* Judele primar al Clujului, Grois Gusztáv, către imputernicul Guvernului de la Pesta, baronul Perényi Zsigmond. Lui expune un istoric al rolului orașului Cluj în viața Transilvaniei din perioada principatului și după înglobarea ei în Imperiul Habsburgic, pentru a insista apoi asupra consecințelor anexării la Ungaria. Pentru atenuarea consecințelor negative a pierderii rolului de capitală a Transilvaniei de către orașul Cluj propune: transferarea aici a unor instituții judiciare, militare și fiscale; înființarea unei universități; prelungirea căii ferate de la Debrețin sau Oradea spre Țara Românească prin orașul de pe Someșul Mic, etc.

49. *Nocrich, 6 iunie 1848.* Oficialitatea scaunului Nocrich către Universitatea săsească de la Sibiu. Invocând legea uniunii votată de Dieta de la Cluj fără a se tine seama de interesele sașilor, propune elaborarea unui proiect de instrucțiuni pentru deputați în vederea participării la comisia regnicolară ce urma să se întrunescă la Pesta pentru a elabora cadrul legislativ al definitivării anexării Transilvaniei la Ungaria. Proiectul ar putea fi discutat și aprobat în cadrul unei adunări naționale a sașilor propusă de Sighișoara.

50. *Sibiu, 6 iunie 1848.* Cenzorul și informatorul Gyergyai Sámuel de la Sibiu către guvernatorul Teleki. Lui semnalează răspândirea unui manifest antiunionist în limba română, pe care-l anexează tradus în maghiară.

51. *Sibiu, după 6 iunie 1848.* Manifestul Comitetului Național Român de la Sibiu, semnat de Simion Bărnutiu, prin care se protestează împotriva numirii comisarilor guberniali pentru cercetarea evenimentelor de la Mihalț numai dintre maghiari, fără participarea reprezentanților românilor.

52. *Măeriște, 6 iunie 1848.* Petiția obștii sătești din Măeriște către dregătoria comitatului Crasna prin care solicită restituirea fânațelor răpite înainte de 1848 de către foștii stăpâni feudali.

53. *Timișoara, 6 iunie 1848.* Imputernicul Guvernului ungăr în Banat, comisarul Vukovics, către ministru de interne de la Pesta, Szemere Bertalan. Lui raportează despre: îndeplinirea dispoziției de a-i menaja susceptibilitatea celuilalt comisar gubernial, Csernovics, și de a colabora cu el la menținerea ordinii, inclusiv la pacificarea Voivodinei; satisfacția „convingerii” lui Eftimie Murgu de a promova linia Guvernului maghiar; cerința luării unor măsuri adecvate pentru contracararea Guvernului sărbătorit de la Karlowitz cu o orientare antiungurească, asemănătoare cu a celui din Serbia.

54. *Innsbruck, 7 iunie 1848.* Răspunsul împăratului Ferdinand la petiția românilor adoptată la Adunarea națională de la Blaj din 15—17 mai 1848, prin care consideră că li s-au satisfăcut cererile o dată cu sanctiunea legii VII despre uniunea Ardealului cu Ungaria.

55. *Buda, 7 iunie 1848.* Ministerul de Interne de la Pesta către Ministerul de Război al Ungariei. Lui aduce la cunoștință raportul prim-vicecomitelui comitatului Timiș privind: trimiterea la Timișoara a comisarilor guvernamentali; necesitatea interdicției circulației persoanelor din și înspre Serbia de către Comandamentul militar suprem al Banatului.

56. *Cluj, 7 iunie 1848.* Guberniul de la Cluj ia la cunoștință raportul prim-judeului dirigitor al comitatului Dăbâca, groful Wass Samu, prin care propunea amânarea pentru un timp a recrutărilor în satele cercului de jos, datorită dificultăților ivite în efectuarea lor.

57. *Cluj, 7 iunie 1848.* Guvernatorul Teleki către comitele suprem al comitatului Turda, groful Thoroczkai Miklós. Lui trimite dosarul arrestului Vasile Fodor, funcționar fiscal, pentru a grăbi cercetarea acuzelor ce i se aduc, șe oarece solicită eliberarea pe cauțiune.

58. *Cluj, 7 iunie 1848.* Guberniul a luat în dezbatere sesizarea Consiliului municipiului și districtului Brașov privind sustragerea de la recrutare îndeosebi a tinerilor români care se refugiază în Moldova și Țara Românească. Întrucât în locul lor ar trebui suplimentat numărul sașilor, solicită să se dea dispoziții consulatelor austriece din cele două principate în sensul atenționării celor refugiați

că, dacă nu se reîntorceau pentru efectuarea stagiului militar, riscau să li se confiște averea și să piardă orice drepturi atât ei, cât și familiile lor. Guberniul se conformează, dând o rezoluție în acest sens.

59. *Cluj, 7 iunie 1848.* Guberniul Transilvaniei către oficialitatea districtului Făgăraș. O anunță că-i aproba cererea de a introduce judecata statarială pe teritoriul districtului în condițiile prevăzute de lege. Despre această aprobată sunt informate și scaunele săsești; precum și comitatul Alba de Sus.

60. *Cluj, 7 iunie 1848.* Circulara guvernatorului Teleki către dregătoriile unităților administrativ-teritoriale ale Transilvaniei prin care le anunță despre: indemnul împăratului de a se promova colaborarea dintre popoarele monarhiei; numirea palatinului Stefan ca locuitor al monarhului și în Transilvania.

61. *Cluj, 7 iunie 1848.* Guberniul Transilvaniei către Consiliul municipal al districtului Brașov. Îl recomandă să întreprindă măsurile necesare în vederea efectuării alegerilor de deputați pentru parlamentul comun ce urmă să se intrunească pe data de 2 iunie la Pesta. Întrucât alegerile trebuiau făcute pe baza „repräsentanței populare”, până la sosirea legii electorale sanctionată de monarh, se impunea conscrierea celor cu drept de vot.

62. *Cluj, 7 iunie 1848.* Guvernatorul Teleki către stările privilegiate ale comitatului Alba de Sus. Le anunță că, potrivit legii agrare, adoptată de Dieta de la Cluj, în 6 iunie, la data de 18 a acestei luni se vor desființa toate servituitoarele urbariale sau iobägești. În consecință li se indică să răspândească tipăriturile cu instrucțiunile guberniale privind acest eveniment, atât în rândurile proprietarilor de moșii cât și în cele ale iobagilor.

63. *Cluj, 7 iunie 1848.* „Preînștiințare” sau proclamație gubernială prin care se vestește: votarea legii agrare de către Dieta de la Cluj în 6 iunie și intrarea ei în vigoare la 18 a acestei luni; incetarea la această dată a robotelor, dijmelor, daturilor și a taxelor urbariale; transformarea în proprietari deplini, atât a iobagilor pe sesiile avute până acum numai în folosință, cât și a domnilor de pământ pe alodiile și curțile lor; necesitatea respectării reciproce a dreptului de proprietate.

64. *Cluj, 7 iunie 1848.* Deputatul Karácsónyi János către Consiliul orașului Dumbrăveni. Îl încunostînteașă despre: votarea de către Dieta de la Cluj, în ziua precedentă, a legii desființării iobagiei și a improprietării țăranilor, eliberati de servituitoarele feudale, pe sesiile lor; punerea în discuție a proiectului de lege privind despăgubirea proprietarilor feudali pentru pierderea slujbelor și dijmelor iobägești; propunerea de a se adopta o lege și pentru despăgubirea orașelor în calitatea lor de proprietare feudale collective.

65. *Cluj, 7 iunie 1848.* Guberniul de la Cluj ia act de sesizarea Consiliului orașului și districtului Brașov referitoare la plângerea locuitorului Kelemen Pál privind recrutarea fiului său Ferenc, deși mai are unul deja în armată. Prin rezoluția adoptată se anulează recrutarea.

66. *Cluj, 7 iunie 1848.* Funcționarul gubernial Szabó Károly informează Consiliul orașului și scaunului Mediaș că Guberniul se va pronunța în problema diferențialui cu comunitatea din Copșa Mică, determinat de posesiunea pădurii Schiemer, după ce se va termina ancheta. La terminarea ei, armata, detașată pentru protejarea comisiei de anchetă, trebuie retrasă din Copșa Mică.

67. *Câmpeni, 7 iunie 1848.* Avocatul Avram Iancu către directorul administrativ al domeniului minier Zlatna, Nemegyei János. Îl roagă să intervină să nu se trimítă o forță militară de represiune în satele domeniului, deoarece: se menținea liniste; cei ce au comis deliciile silvice puteau fi anchetați și pedepsiți.

68. *Câmpeni, 7 iunie 1848.* Spanul cameral Lázár György către Nemegyei János. Îl informează despre starea de agitație creată de zvonul aducerii armatei de represiune și pericolul ca locuitorii din satele domeniului Zlatna să-i opună rezistență. De aceea opinează și el că mai potrivită ar fi trimiterea unei comisii care să ancheteze faptele și să-i pedepsească pe cei ce vor fi găsiți vinovați.

69. *Zlatna, 7 iunie 1848.* Directorul administrativ al domeniului minier Zlatna, Nemegyei János, către guvernatorul Teleki. Invocând primejdia unei răzvrătiri în Munții Apuseni, reflectată și în corespondență interceptată de Consiliul orașului

Abrud, solicită: urgentarea primirii armelor pentru garda civilă din Zlatna; o eventuală trimitere a unei forțe militare de represiune de către comandanțamentul detașamentelor de grăniceri secui detașați la Aiud; admiterea sa în rândurile comisiei de anchetă ca unul care cunoaște realitățile din satele domeniului fiscal.

70. *Câmpeni, 7 iunie 1848*. Avocatul Avram Iancu către Consiliul orașului Abrud. Îi informează că aflând de constituirea gărzilor civile ale maghiarilor, secuilor și sașilor, locuitorii din regiunea Câmpeni au hotărât să se înarmeze pentru a contribui și ei la apărarea patriei, dar și a propriei lor securități; înarmându-se, nu se vor opune pedepsirii celor găsiți vinovati de comisia de anchetă; această comisie să fie formată însă nu din militari, ci din civili și să acționeze conform legii.

71. *Budapest, 7 iunie 1848*. Ministerul de Finanțe de la Pesta către ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îi menținează raportul lui Szász Károly din 15 mai despre situația din Ardeal, împreună cu doleanțele națiunii române.

72. *Cluj, 7 iunie 1848*. Împăternicitorul Guvernului ungár în Transilvania, baronul Perényi Zsigmond, către Szemere Bertalan. Îi raportează despre: entuziasmul stârnit în rândurile maghiarilor de votarea legii uniunii și de numirea palatinului Ștefan ca locuitor al împăratului și pentru Transilvania; opoziția românilor și a sașilor, îndeosebi a celor din Sibiu, față de uniune; atașamentul secuilor față de cauza maghiară; pericolul pe care-l reprezintă pentru această cauză regimetele de grăniceri români de la Orlat și Năsăud, datorită ofițerilor germani și croați; zvonul ce circula la Bragov despre o eventuală „răscumpărare” a Moldovei, și Tării Românești de către Rusia printre-o mare sumă de bani plătită Portii otomane; necesitatea înlocuirii comișilor supremi demisionați și a celor proabsoluți cu alții capabili să sprijine înfăptuirea uniunii; apropiată dizolvare a Dietei de la Cluj după sosirea legii uniunii sanctionate de monarh și deci încetarea misiunii sale în Ardeal.

73. *Sibiu, 7 iunie 1848*. Informatorii Pavel Dunca, Avram Nicolae Panciu, Ioan Moga, membri ai Comitetului Național, precum și asesorii consistoriali Ioan Pomarici și Petru Bădilă din Sibiu, către guvernatorul Teleki. Invocând prevederea pe care ei au introdus-o în jurământul de la Blaj ca națiunea română să-și revendice drepturile numai „pe cai pașnice și legale”, denunță și se desolidarizează de colaborarea antiunionistă dintre sași și tinerii intelectuali români din Comitetul Național de la Sibiu, printre ei enumărându-i pe Al. Papu Ilarian, C-tin Romanu-Vivu și I. Suciu. Se desolidarizează și de proclamația antiunionistă pe care aceștia au răspândit-o în numele Comitetului Național. Pentru a o contracara au elaborat și ei o circulară către preoți și enoriași, în numele Consistoriului ortodox de la Sibiu.

74. *Sibiu, 7 iunie 1848*. Feldmareșalul Pfersmann către superiorul său generalul Puchner, aflat la Dieta de la Cluj ca împăternicit al împăratului. Pe baza rapoartelor colonelilor Dobai și Sombori, comandanții regimeteelor de grăniceri secui, îl atenționează despre pericolul prezentat de hotărârea adunării ce a avut loc la 31 mai în Cernatu de Sus de a se dizolva unitățile de pază a granitelor în găzii cetătenesti. O atare transformare ar slăbi disciplina militară și ar periclită securitatea granitelor răsăritene a Imperiului austriac.

75. *Sibiu, 7 iunie 1848*. Comitele Franz Salmen către Magistratul sau Consiliul din Brașov. Îi informează că a hotărât ca toate gărzile civile din localitățile urbane și rurale să fie subordonate unui comandant districtual sau scăunal pentru a se coordona astfel acțiunile comune, menite a apăra interesele sașilor.

76. *Cluj, 7 iunie 1848*. Copistul crăiesc Pálfi Sándor către cetătenii scaunului Odorhei care l-au trimis la Dieta de la Cluj. Le aduce la cunoștință: propunerea baronul Wesselényi Miklós făcută deputaților din dieta în sedință din 6 iunie de a se aboli robota și dîjma la data de 18 a același lunii; hotărârea din 7 iunie de a se dizolva Comitetul National Român de la Sibiu și de a se impune locuitorilor din toate localitățile de a răspunde solidar pentru tulburarea ordinii.

77. *Berettyóújfalu (Ungaria), 7 iunie 1848*. Comitele suprem al comitatului Bihar, Beöthy Odón, către: a) ministrul de interne al Ungariei; b) guvernatorul Transilvaniei. Îi înștiințează despre primirea unei sesizări referitoare la pericolul

declanșării unei răscoale printre români, deși el a constatat în rândurile lor o atitudine pașnică.

78. Mediaș, 7 iunie 1848. Magistratul sau Consiliul orașului și scaunului Mediaș către Guberniul Transilvaniei. Ii solicită: să respingă petiția localității Copșa Mică în chestiunea în litigiu privind pădurea scăunălă; să nu retragă unitatea militară din Mediaș până nu-și va încheia misiunea comisia de investigare.

79. Sibiu, 7 iunie 1848. Procesul verbal al ședinței Universității săsești din Sibiu consemnează satisfacția celor prezenți față de rapoărtele scaunelor Sighișoara și Miercurea Sibiului din care reiese atitudinea lor critică față de acceptarea fără condiții de către deputați sași la dietă a legii uniunii. Totodată se exprimă și regretul față de atitudinea prounionistă a districtului Brașov și partiațial a reprezentanților scaunului Orăștie.

80. Cluj, 7 iunie 1848. Universitatea săsească trimite magistratelor orașelor și scaunelor subordonate circularele guberniale tipărite privind desființarea tuturor servituirilor iobăgești cu data de 18 iunie, conform hotărârii Dietei de la Cluj din ziua de 6 a aceleiași luni. Consiliile au obligația de a răspândi aceste tipărituri deopotrivă printre domnii de pământ și supușii lor.

81. Brașov, 7 iunie 1848. Comunitatea orașului Brașov restituie Magistratului sau Consiliului districtual memorii privind uniunea: pe de o parte fiindcă e prea general; pe de altă parte pentru că este de acord cu votarea de către deputații sași a legii uniunii, cu condiția ca în comisia regnicolară ce se va întruni la Pesta să se pretindă îndeplinirea promisiunilor făcute sașilor în Dietă de la Cluj.

82. Brașov, 7 iunie 1848. Propunerea publicului brașovean cu privire la instrucțiunile ce urmău să fie date reprezentanților sași din comisia regnicolară și care vizau: asigurarea cu salarii din bugetul de stat a funcționarilor sași de la Guberniu, Cancelaria Aulică și Tezaurariat, după ce vor fi desființate; impozitul plătit de sași să nu fie majorat; incasarea și administrarea impozitelor să revină în jurisdicțiile săsești celor desemnați de acestea; prestațiile pentru susținerea armatei să nu fie mai mari pentru sași ca a celorlalte naționalități; recursul proceselor săsești să revină Universității de la Sibiu; comunele săsești să-și păstreze dreptul de a-și administra averile proprii; asigurarea menținerii entității săsești și a limbii în administrația și justiția scaunelor și districtelor proprii și deci a autonomiei locale; garantarea dreptului de proprietate etc.

83. Innsbruck, 7 iunie 1848. Memorii delegației săsești înaintat împăratului prin care-i solicită să nu sanctioneze legea uniunii votată de Dietă de la Cluj, înainte de a fi discutată de Consiliul de stat, deoarece a fost adoptată fără a se respecta ordinea legală și mai ales fiindcă 5/7 din populația Ardeakului era împotriva anexării la Ungaria.

84. Sfântu Gheorghe, 7 iunie 1848. Judele crăiesc suprem din Trei Scaune către guvernatorul Transilvaniei. Ii informează că de la ultimul său raport din 28 mai pe tertiorul scaunului pe care-l administrează s-au comis acte de încălcare a dreptului de proprietate și de periclitare a siguranței vieții în localitățile Răseni, Turia de Jos, Icașalău, Sânzieni, Mărtineni și Estelnic.

85. Mihali, 7 iunie 1848. Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós, către guvernatorul Teleki. Ii înaintează cererea judeului primar și a șefului poliției din Abrud de a li se pune la dispoziție un detașament de 100—200 soldați. Totodată propune ca satisfacerea acestei cereri să se facă de către compania secuiască detașată la Turda și nu de către cea de la Aiud, deoarece evenimentele de la Mihaliț impun prudență, chiar dacă spiritele s-au mai liniștit.

86. Metis, 7 iunie 1848. Ancheta comisarilor comitateneși Szabó János și Konya Domokos referitoare la ocuparea de către sătenii din Mihăileni a grădinii păstorilor din locul numit Hârța. Răspunsurile celor interogați relevă că acțiunea s-a datorat delegatului comunei la Adunarea de la Blaj din 15—17 mai care, după ce s-a reîntors, prin afirmațiile sale a incitat la comiterea infracțiunii.

87. Bonjida, 7 iunie 1848. Prim judele dirigitor al comitatului Dăbâca, groful Wass Samu, către guvernatorul Teleki. Ii aduce la cunoștință activitatea agitatorică desfășurată de militarul Elekes Samu în cercul de Jos al comitatului.

88. Micioșoara, 7 iunie 1848, Comitele suprem al comitatului Alba de Sus, groful Kálnoki Dénes, către Guberniul Transilvaniei. Ii raportează că pentru re-

primarea răzvrătirii sătenilor din Valea Seacă, vinovati de ocuparea prin forță a fânațelor nemășului Poșca Ferenc, și de instigarea localităților învecinate la nesupunere, a recurs la gărzile civile maghiare din Canta și Volal și nu la unități ale armatei austriecă, deoarece trecerea lor prin scaunele locuite de secui ar fi putut provoca o atitudine ostilă din partea acestora.

89. Brașov, 7 iunie 1848. Magistratul sau Consiliul orașului și districtului Brașov către functionarii din Codlea. Le cere să-și trimită doi delegați la confațuirea districtuală din 8 iunie, convocată pentru a se da răspuns deputaților de la Dieta de la Cluj în legătură cu votarea legii uniunii.

90. Oradea, 7 iunie 1848. Viitorul deputat român din Dieta de la Pesta, avocatul bihorean Ioan Dragoș, către primul ministru al Ungariei, contele Batthyány Lajos. Iși oferă serviciile Guvernului maghiar, propunând câteva soluții pentru diminuarea nemulțumirilor tăranilor români, inclusiv alegerea unor deputați de același nume care să le vorbească în limba lor.

91. Fără loc, 7 iunie 1848. Guvernatorul Transilvaniei, groful Teleki József, către unul din membrii Guvernului ungar. Îl atenționează că în dispozițiile date pentru Transilvania, semnate de palatinul Ștefan, să fie menționat că mai des numele împăratului, conform propunerii baronului Wesselényi Miklós. La fel îl atrage atenția asupra pericolului pe care-l reprezintă regimentele de grăniceri români în condițiile atitudinii antiunioniste a sașilor și românilor.

92. Cluj, 7 iunie 1848. Baronul Wesselényi Miklós către Deák Ferenc, ministru de justiție de la Pesta. Îl plângă de atitudinea antiunionistă a sașilor din Sibiu, în frunte cu comesarul Salmen, dar și a ofițerilor din armata austriacă. Îl îngrijorează îndeosebi răspândirea zvonului că Guvernul ungar, împreună cu palatinul Ștefan, ar complota contra împăratului. De aceea insistă asupra necesității combaterii zvonului mai ales printre slovaci și români, cu ajutorul clerului, precum și prin intermediul presei.

93. Buda, 8 iunie 1848. Ministerul de Război de la Pesta către comandantul suprem al armatei din Transilvania, generalul Puchner. Îl solicită o evidență exactă a armamentului și echipamentului militar pe care unitățile în subordine îl au la dispoziție, îndeosebi arsenala de la Alba Iulia. Totodată îl cere să preciseze căte arme din acest arsenal s-ar putea furniza Ungariei.

94. Buda, 8 iunie 1848. Palatinul Ștefan către ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îl înaintează informația primită de la guvernatorul Transilvaniei potrivit căreia prin vama Oituz ar urma să treacă un spion rus deghițat în negustor, cu misiunea de a merge în Banat pentru a-i răscula pe slavii de acolo.

95. Innsbruck, 8 iunie 1848. Împăratul Ferdinand către ministrul de război al Ungariei, Mészáros Lázár. Îl aduce la cunoștință că pe baza legii III votată la Dieta de la Bratislava, de aici înainte: unitățile militare din Ungaria, Partium și Transilvania vor fi subordonate Ministerului de Război de la Pesta; ordinele și dispozițiile ce erau înaintate până acum prin intermediul Consiliului militar imperial, vor fi prezentate spre aprobare palatinului Ștefan, în calitatea lui de locțiitor regal.

96. Viena, 8 iunie 1848. Cancelaria aulică a Transilvaniei de la Viena către Guberniul de la Cluj. Îl înștiințează că împăratul a aprobat statutele asociației „Nagyobb olvasó egylet” care s-a înființat la Târgu Mureș pentru promovarea culturii în limba maghiară.

97. Viena, 8 iunie 1848. Baronul Apor Lázár, seful Cancelariei aulice a Transilvaniei de la Viena, către guvernatorul Teleki. Îl îndeamnă să recomande tuturor casierilor și altor instituții financiare să folosească monedele divizionare numai pentru achitarea sumelor mai mici de 5 florini, iar cele de 1–2 florini numai pentru plățile care nu vor depăși un galben.

98. Viena, 8 iunie 1848. Cancelaria aulică de la Viena către Guberniul Transilvaniei. Îl informează despre interzicerea intrării în Moldova a „Gazetei Transilvaniei” de la Brașov, datorită criticilor aduse domnitorului Sturdza și puterii protectoare a Rusiei. De altfel, ea a fost interzisă și în Țara Românească.

99. Budapesta, 8 iunie 1848. Guvernatorul Teleki către prințul Eszterházi Pál, imputernicit al Guvernului ungar pe lângă împăratul Ferdinand. Îl exprimă

mai întâi speranta că întâlnirea primului ministru Batthyányi Lajos cu baronul Jellachich va putea determina evitarea unui conflict între Ungaria și Croația. Apoi îi solicită sprijinul pentru a obține sanctionarea de către monarh a legii electorale și a celei privind gărzile naționale. Urgența sanctionării primei legi era impusă de alegerile pentru dieta unificată care trebuia să-și înceapă activitatea de la 2 iulie. În legătură cu cea de a doua lege îi recomandă să atenționeze monarhul și asupra consecințelor negative ale contopirii regimentelor secuiești cu gărzile cetătenesti.

100. Cluj, 8 iunie 1848. Guberniul de la Cluj către judele regesc suprem din Trei Scaune. Îi cere să trimită documentul prin care s-a aprobat innoirea funcționarilor Magistratului sau Consiliului din Târgu Secuiesc.

101. Cluj, 8 iunie 1848. Guvernatorul Teleki și secretarul gubernial Brennerberg Sámuel către dregătoria din Trei Scaune. Îi solicita o relatare detaliată în legătură cu petiția iobagului Simon József din Angheluș de a fi repus în foloșința sesiei moștenite de la părinți, inclusiv asupra extravilanelor ei în suprafață de 22 mîrte.

102. Cluj, 8 iunie 1848. Guberniul Transilvaniei către Consiliul municipal al orașului Sibiu. Îi recomandă să îndrume primăria din comuna Sadu să se orienteze conform decretului gubernial din 17 aprilie referitor la chestiunea tinerilor recruti care refuză să se reîntoarcă din Țara Românească pentru a-și satisface serviciul militar.

103. Cluj, 8 iunie 1848. Guvernatorul Teleki către episcopul greco-catolic Ioan Lemeni. Îi comunică hotărârea Consiliului orașului Mediaș de a rezolva diferendul dintre ortodocși și greco-catolici în sensul despăgubirii ultimilor pentru a-și construi un lăcas de cult propriu.

104. Cluj, 8 iunie 1848. Guberniul Transilvaniei către: a) contele Béldi Ferenc și baronul Kemény István. b) judele primar al Sibiului, Daniel Ziegler. Celor dințai li se aduce la cunoștință că au fost numiți comisari pentru a ancheta, împreună cu un reprezentant al Comandamentului militar suprem, evenimentele de la Mihalț, la sesizarea Comitetului Național Român de la Sibiu. Informându-l despre numirea comisiei mixte anchetatoare, judeului primar al Sibiului îi cere să interzică activitatea Comitetului Român și să-i avertizeze pe S. Bârnău și I. Pipoșu care au semnat plângerea înaintată generalului Puchner că vor suferi rigore legii dacă învinuirile aduse de ei grănicerilor secui nu se vor adevăra.

105. Cluj, 8 iunie 1848. Guvernatorul Teleki către oficialitatea comitatului Hunedoara. Îi răspunde la adresa din 2 iunie, informându-o că s-au luat măsuri pentru furnizarea celor 200 de puști solicitate. Cererea de a se detașa grăniceri secui la Deva va fi rezolvată ulterior.

106. Cluj, 8 iunie 1848. Guberniul Transilvaniei către Comandamentul militar suprem al armatei. Expune conținutul unei plângeri a Magistratului sau Consiliului din Bistrița despre „ocupările abuzive” de pământ, pe care grănicerii români din Nepos le-au comis în hotarul comunei Pintic. Cere să se ia măsuri pe linie militară pentru anchetarea cazului și pedepsirea vinovaților.

108. Sibiu, 8 iunie 1848. Tezaurariatul din Sibiu către guvernatorul Teleki. Îi trimite raportul directorului administrativ al domeniului fiscal Zlatna despre frâmântările moșilor și insistă să i se rezolve cererea de a i se furniza cele 200 de puști solicitate pentru înarmarea gărzilor civile. Totodată îl informează despre activitatea „instigatorie” a lui S. Bârnău și Al. Papiu Ilarian care au răspândit printre români un manifest antiunionist.

109. Zlatna, 8 iunie 1848. Directorul administrativ al domeniului fiscal Zlatna către guvernatorul Teleki. Făcând referire la cererea lui Avram Iancu precum și la propunerile spanului cameră Lázár și ale pădurarului Pataki, opinează că deocamdată nu ar fi consult să detașeze un detașament militar la Câmpeni. Prezența lui doar la Abrud ar fi suficientă, deoarece în caz de necesitate s-ar putea deplasa într-o oră și jumătate la Câmpeni.

110. *Zlatna, 8 iunie 1848.* Administratorul domeniului minier Zlatna, Nemegyei János, către vicepreședintele Tezaurariatului, contele Béldi György, îl informează că la Abrud au fost interceptate două scrisori venite de la Sibiu pentru preotul Simion Balint care conțineau îndemnul de a pregăti moții pentru o eventuală acțiune armată. Despre scrisori l-a informat și pe guvernatorul Teleki.

111. *Zlatna, 5 iunie 1848.* Nemegyei János către spanul Cameral Lázár György din Câmpeni. Îl vestește că, pentru a satisface cererea avocatului Avram Iancu, îl însărcinează cu vicejudele cercual Bisztray József, să întreprindă cercetări privind daunele provocate în pădurile domeniului. După efectuarea anchetei să înainteze rezultatele ei, inclusiv numele celor vinovați de delictă silvice.

112. *Zlatna, 8 iunie 1848.* În răspunsul dat cererii formulate de avocatul Avram Iancu în numele moților, directorul administrativ al domeniului fiscal Zlatna, Nemegyei János, asigură că nu se vor trimite trupe de reprimare la Câmpeni, cu condiția ca cei vinovați de delictă silvice să fie nominalizați.

113. *București, 8 iunie 1848.* Consulul austriac la București, Timoni, către Ministerul Afacerilor Externe de la Viena. Îl furnizează informații despre: îngrijorarea guvernului Tării Românești și a consulului Rusiei, Duhamel, stârnită de influența evenimentelor din Transilvania; întărirea măsurilor pentru împiedicarea circulației persoanelor din și înspre Ardeal; hotărârea de a protesta împotriva neajunsurilor ce li se vor crea prin astfel de măsuri supușilor austrieci; concentrarea unei armate turcești la Dunăre pentru o eventuală intervenție în Tara Românească și a alteia rusești la Leova în Basarabia pentru a face același lucru în Moldova; atmosfera tensionată din Oltenia, dar și din București și din Brăila.

114. *Ciuj, 8 iunie 1848.* Guvernatorul Transilvaniei, contele Teleki József către palatinul Ungariei, arhiducele Stefan. Îl marturisește satisfacția față de extinderea autorității sale și asupra Transilvaniei. Îl roagă însă ca ordinele date jurisdicțiilor transilvane să-i fie aduse la cunoștință mai întâi lui. În final îl informează despre pătrunderea armatelor rusești în Moldova, pentru a-l implora să nu dispună plecarea în Ungaria a grănicerilor secui de la granița cu cele două principate dunărene.

115. *Orșova Veche, 8 iunie 1848.* Majorul Eisler de la Orșova Veche către Comandamentul brigăzii trupelor de pază a graniței dintre Banat și Tara Românească. Îl raportează despre dublarea personalului de la posturile de pază ale Tării Românești și de sporirea lor cu încă două, se pare în strânsă legătură cu întărirea controlului celor ce veneau dinspre Banat și Transilvania. În consecință a luat și el măsuri asemănătoare, sporicind numărul grănicerilor și sergenților la fiecare post de pază de la Mehadia și Orșova până în valea Cernei.

116. *Veneția de Sus, 8 iunie 1848.* Comandamentul escadronului de cavalerie nr. 1 către dregătoria districtului Făgăraș. Îl aduce la cunoștință că, potrivit ordinului Comandamentului militar suprem al Transilvaniei din 1 iunie, între 10–12 din această lună urmează să se depiazese la Făgăraș un detașament de 115 grăniceri călări din care trei erau ofițeri. Pretinde măsuri în vederea asigurării cazării și aprovizionării soldaților și a celor lor cu cele necesare.

117. *Sibiu, 8 iunie 1848.* Universitatea națională săsească de la Sibiu către Magistratul sau Consiliul din Brașov. Îl informează în legătură cu: trimiterea de către Universitate a unei delegații la împărat pentru a-i cere, fie să nu sanctioneze legea uniunii, fie să o condiționeze cel puțin de recunoașterea etnicității sășilor, așa cum a propus un deputat brașovean la dietă; propunerea câtorva scaune de a se declara anulat votul dat de deputații săși din dietă.

118. *Sibiu, 8 iunie 1848.* Proiectul de memoriu întocmit de Universitatea săsească pentru a fi înaintat împăratului, moștenitorului tronului, arhiducele Fraț Karl, palatinului Stefan și Guvernului Ungariei. Evidențind modul neconstituitional al adoptării legii uniunii de către Dieta de la Cluj, prin memoriu se revendică: garanții pentru naționalitatea săsească, pe care Guvernul ungar să îi le asigure în așa fel încât uniunea să nu echivaleze cu o subjugare, ci cu menținerea autonomiei scaunelor și districtelor săsești, inclusiv a Universității ca for politic, administrativ și juridic, a folosirii pe cuprinsul lor a limbii germane, a dreptului de a dispune asupra averii obștești, precum și în chestiunile bisericești și școlare, etc.

119. Sibiu, 8 iunie 1848. Proces verbal al ședinței Universității săsești în care s-au prezentat și analizat propunerile scaunelor și districtelor în problema măsurilor ce-ar trebui întreprinse pentru a se anula votul prounionist al deputaților sași din Dieta de la Cluj sau cel puțin pentru a se atenua consecințele negative ale acestuia. Cu excepția districtului Brașov care consideră că votul deputaților lui a respectat voîntă alegătorilor, a scaunelor Rupea și Orăștie ce nu și-au înaintat opinile, toate celelalte unități administrative-teritoriale, cu unele nuanțări, și-au exprimat dezaprobația față de capitularea deputaților sași cu ocazia votării legii uniunii; acestea au propus măsuri de remediere, fie prin înaintarea unui memoriu la împărat, fie prin anularea mandatelor și deci și a adeziunii lor la uniune. Pe baza propunerilor majorității scaunelor și districtelor, Universitatea a optat pentru elaborarea memorialui care să fie prezentat monarhiului printr-o delegație.

120. Sibiu, 8 iunie 1848. Delegatul brașovean la Universitatea săsească din Sibiu, Joseph Gracf, către Magistratul sau Consiliul orașului și districtului Brașov. Îi relatează despre atmosfera din ședința Universității săsești cu ocazia discutării opinilor scaunelor și districtelor referitoare la atitudinea deputaților sași la Dieta de la Cluj care au votat legea uniunii și-i precizează că ea s-a încheiat cu hotărârea de a se înainta o petiție către împărat.

121. Cluj, 8 iunie 1848. Deputații Henkó Dániel și Jancsó Ádám către oficiulitatea din Trei Scaune. O informează că în ședință din 5 iunie s-au luat în discuție, iar a doua zi s-au adoptat legile IV și V despre desființarea obligațiilor urbariale ale iobagilor, respectiv despre despăgubirea proprietarilor feudali pentru uierdereea acestor servități. Totodată precizează că s-a hotărât ca desființarea iobăgiei să aibă loc în dumineca Sfintei Treimi, adică la 18 iunie 1848.

122. Viena, 8 iunie 1848. Proclamația adresată românilor din Transilvania prin care se protestează contra legii uniunii adoptată de Dieta stârilor privilegiate de la Cluj, fără a se ține seama de hotărârea Adunării de la Blaj de a o contesta, dacă nu vor fi reprezentanți ca națiune politică recunoscută și egal îndreptățită cu celelalte naționalități.

123. Brașov, 8 iunie 1848. Magistratul și comunitatea orașului și districtului Brașov către Consiliul din Sibiu. Încearcă să justifice votul prounionist al deputaților sași prin necesitatea de a nu se adânci disensiunile dintre sași pe de o parte și maghiari și secui pe de altă parte, de al căror sprijin aveau nevoie în Parlamentul comun de la Pesta. Se declară de acord cu membrul redactat de Universitatea săsească, dar conditionează îmbunătățirea lui, îndeosebi prin adopțarea unui ton mai hotărât atunci când se abordează problema acordării garanțiilor privind păstrarea etnicității săsești.

124. Brașov, 8 iunie 1848. Magistratul și comunitatea orașului și districtului Brașov către comesul Franz Salmen. Se declară de acord cu propunerea de a se urgența convocarea adunării la Sighișoara, unde fiecare scaun și district să fie reprezentat de către 12 delegați pentru a discuta și adopta hotărâri privind apărarea intereselor comune.

125. Brașov, 8 iunie 1848. Magistratul și comunitatea din Brașov către comitele sașilor Franz Salmen. Justifică atitudinea prounionistă a deputaților Brașovului la Dieta de la Cluj; pe de o parte cu afirmația că în condițiile date adoptarea legii uniunii oricum nu s-ar fi putut impiedica; pe de altă parte cu argumentul că Stârile privilegiate ale maghiarilor și secuilor au promis că vor sprijini în Parlamentul unificat și în fața Guvernului Ungariei membrul cu revendicările sașilor.

126. Brașov, 8 iunie 1848. Judele primar al Brașovului, Johann Albrechtsfeld către guvernatorul Teleki. Îi informează despre un călător cu cetățenie greacă, devenit suspect prin interesul manifestat față de protopopul Brașovului și față de atitudinea populației de aici referitoare la ruși. Călătorul care se recomandă negustor i-a fost trimis de comandamentul grănicerilor din pasul Oituz. L-a predat șefului politiei brașovenă cu recomandarea de a-l ține sub supraveghere și de a-l aresta, dacă va fi cazul.

127. Sibiu, 8 iunie 1848. Manifest tipărit prin care sașii erau chemați să semneze o declarație de retragere a imputernicirii date deputaților trimiși la Dieta din Cluj, deoarece: au votat legea uniunii contrar indicațiilor primite fără a im-

pune condiții care să garanteze menținerea drepturilor populației săsești; de ascunzătore fără a ține seama de recomandarea de a susține recunoașterea românilor ca a patra națiune, pentru că și reprezentanții lor să se poată pronunța în chestiunea uniunii cu Ungaria.

128. *Târnăveni, 8 iunie 1848.* Prim judele nobiliar Vita Sámuel și vicenotarul Muzsnai Kovács János din comitatul Târnava către Guberniul Transilvaniei. Îi înaintează jalba locuitorilor din Bălăușeri, prin care cer să li se restituie pășuna răpită de nobili. Din actele anexate reiese că, pe baza holărării oficialității comitatene, vicecomitele a vrut să le-o restituie, dar s-au opus cu armele în mâini mai mulți nemeși din Bălăușeri.

129. *Bistra, 8 iunie 1848.* Judele nobiliar Bisztray József către comitele suprem al comitatului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós. Îi raportează că: pentru a potoli spiritele infierbântate ale populației din Bistra și Albac ar fi recomandabil să se restituie partea din pășuna obstească luată de administrația domeniului minier pentru pepiniera silvică, dar folosită până acum doar ca fânătă insuficientă păsunii și determinată pe săteni să ardeze pe bani necesarul de la curtile domnești din comună învecinată Vlaha. Pentru incitarea moșilor la neșpunere față de autorități îi consideră vinovați pe Alexandru Bistrai din Bistra și pe Avram Iancu, mai ales după ce s-au reînrors de la Adunarea de la Blaj și respectiv de la Sibiu.

130. *Arad, 8 iunie 1848.* Procesul penal desfășurat la Arad între 8—16 iunie, în cauza răzvrătirii locuitorilor din Vârsand contra notarului comunal și a judeului nobiliar de plasă din ziua de 23 aprilie 1848. Deși avocatul apărării a demonstrat că răzvrătirea s-a datorat aroganței judeului nobiliar care n-a vrut să țină seama de recomandarea de a se amâna cercetarea conflictului dintre săteni și notari, fiindcă era prima zi de Pasti și deci oamenii se aflau sub influența băuturilor alcoolice, totuși Completul de judecată al tribunalului din Arad n-a luat în considerare decât acuzele procurorului și i-a condamnat pe 9 din cei 22 de inculpați la închisoare între 1 și 6 luni, precum și la o despăgubire bănească a notarului agresat cu peste 55 de florini.

131. *Turia, 8 iunie 1848.* Administratorul moșiei familiei Apor din Turia, Kónya István, către stăpânul său. Îi informează despre dificultățile întâmpinate în efectuarea muncilor agricole de primăvară în condițiile anunțării desființării iobagiei, dându-i însă asigurări că se va strădui să le depășească. Dificultățile proveneau din ezitarea nu numai a iobagilor, ci și a jelerilor contractualiști de a îndeplini robolete, datorită amenințării celorlalți consăteni că-i vor pedepsi dacă vor mai merge la lucru.

132. *Cluj, 8 iunie 1848.* Comitele suprem al comitatului Solnocul de Mijloc, baronul Wesselényi Miklós, către vicecomitele Bálint Elek. Îi ordona să întreprindă măsuri cu ajutorul soldaților staționati la Zalău, Cehu Silvaniei sau Hodod, pentru arestarea dezertorului Giurca Marian și a căpeteniei de haiduci Licu Talos din Brebi; acesta s-a refugiat în anul precedent în Tara Românească, dar s-a reînrors în comună natală, unde își îndeannă consătenii la răzvrătire.

133. *Cluj, 9 iunie 1848.* Împăternicitul Guvernului Ungariei în Transilvania, baronul Perényi Zsigmond, către ministru de interne de la Pesta, Szemere Bertalan. Îi raportează despre: indignarea ce-l-a cuprins când a aflat continutul unor scrisori trimise de Comitetul Român de la Sibiu deputaților Szász Károly și Al. Boháçel, despre care l-a informat pe generalul Puchner aflat la Cluj; confătuirea de la guvernatorul Teleki, unde s-a decis trimiterea grofului Bethlen János senior în calitate de comisar gubernial pentru a dizolva Comitetul Român de la Sibiu; pericolul prezentat de regimetele de grăniceri români în declanșarea unei acțiuni antitunioniste.

134. *Cluj, 9 iunie 1848.* Guberniul nobiliar de la Cluj către: a) consilierul gubernial Kozma Pál; b) secretarul gubernial Némethi János; c) directorul administrativ al domeniului minier Zlatna, Nemegyei János; d) comitele suprem al comitatului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós; e) Consiliul orașului Abrud. Pe primii patru îi înștiințează că erau numiți în comisia de anchetare a agitațiilor din Muntii Apuseni, sesizate de Consiliul orașului Abrud. Ultimului i se aduce la cunoștință că s-a aprobat detasarea la Abrud a 200 de grăniceri secui retrași de la Mihalț care la nevoie puteau servi ca escortă comisiei de anchetă.

135. *Bistra, 9 iunie 1848*, Judele nobiliar Bisztray József către comitele suprem al comitatului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós. Îi furnizează informații despre discursul rostit de Avram Iancu în fața a circa 5000 de moți veniți la târgul din Câmpeni, prin care i-a îndemnat să se înarmeze pentru a se putea apăra în caz că vor fi atacați de soldații secul; despre acestia a afirmat că i-ar fi maltratat pe moții care s-au dus la Turda după cereale; împreună cu spanul camerul Lázár György a încercat să-i liniștească pe auditori, dându-le asigurări că nu vor fi amenințați de nimene și că în curând li se va ameliora soarta.

136. *Cluj, 9 iunie 1848*, Manifestul judeului primar al Clujului, Grois Gusztáv către cetățenii orașului. Îi îndeamnă pe cei ce au drept de vot în condițiile prevăzute de noua lege electorală să participe la alegerea deputaților pentru Parlamentul unificat de la Pesta și să se inscrie în listele aflate la comisiile desemnate în acest scop.

137. *Sibiu, 9 iunie 1848*. Proces verbal luat în ședința comună a Consiliului și a comunității orașului Sibiu. Dezbătând propunerea mai multor scaune și districte de a se trimite la împărat o delegație cu un memoriu prin care să i se ceară să nu sanctioneze legea uniunii votată de Dieta de la Cluj în 30 mai, participanții au decis să-și recheme deputații trimiși acolo datorită acceptului lor fără a fi nevoie de recomandarea ce li s-a dat.

138. *Sibiu, 9 iunie 1848*. Magistratul sau Consiliul orașului Sibiu către oficiile scaunelor săsești. Le aduce la cunoștință hotărârea adunării scaunului Sibiu de a-și recheme deputații trimiși la Dieta de la Cluj, deoarece au nesocotit recomandarea de a condiționa votarea legii uniunii de indeplinirea dezideratelor minimale ale populației săsești.

139. *Sibiu, 9 iunie 1848*. Comitele sașilor, Franz Salmen către Magistratul sau Consiliul din Mediaș. Îi răspunde la propunerea din ziua precedentă că, deși se declară de acord cu convocarea unei adunări populare săsești, deocamdată reprezentanții celorlalte jurisdicții consideră că nu ar exista condițiile favorabile tinerii ei.

140. *Sibiu, 9 iunie 1848*. Magistratul sau Consiliul orașului și scaunului Sibiu, către generalul Puchner, comisar crăiesc la Dieta de la Cluj. Îl anunță că în urma hotărârii scaunale incetează valabilitatea mandatelor deputaților sibieni la Dieta de la Cluj, deoarece în 30 mai și-au dat votul pentru legea uniunii în numele convingerii personale și nu ca exponenti ai voinței celor ce i-au ales.

141. *Brașov, 9 iunie 1848*. Proces verbal luat în ședința Magistratului sau Consiliului orașului și districtului Brașov. Participanții iau în dezbatere memoriu Universității săsești în problema uniunii care urmă să fie înaintat autorităților de la Viena și Pesta și declară că: nu-l pot aproba, deoarece el ar îngredia situația sașilor; nu sunt de acord nici cu rechemarea deputaților de la Dieta clujană. Totodată îi pretind comitelui sașilor să adrezeze conaționalilor un apel la liniște și ordine.

142. *Cluj, 9 iunie 1848*. Baronul Wesselényi Miklós, deputat la Dieta de la Cluj, către ministrul de justiție al Ungariei, Deák Ferenc. I se plângă de atitudinea lipsită de energie și hotărârea necesară a guvernatorului Teleki și a generalului Puchner, ca și de comportamentul prea „democratic“ al comisarului guvernamental, baronul Perényi Zsigmond. Invocând caracterul birocratico-aristocratic al factoilor politici din Transilvania, propune trimiterea că imputernicit guvernamental pe contele Szécsenyi, care prin prestația și cunoștințele sale s-ar putea împune aici. Dacă acesta n-ar fi disponibil, un rol similar ar putea juca fostul ban al Croației, groful Haller Ferenc, deși el ar fi mai potrivit să-l înlocuiască pe generalul Puchner în funcția de comandant suprem al armatei.

143. *Sibiu, 9 iunie 1848*. Magistratul sau Consiliul scaunului și orașului Sibiu către deputații trimiși la Dieta de la Cluj, Conrad Schmidt și Josef Schneider. Îl anunță că misiunea lor ca deputați scaunali incetează, deoarece nu și-au îndeplinit misiunea ce le-a fost încredințată de alegători de a-și da votul în favoarea uniunii numai condiționat de apărarea intereselor săsești.

144. *Sibiu, 9 iunie 1848*. Al. Papiu Ilarian, secretar al Comitetului Național, către protopopul Sibiului. Îl conjură să dea dovadă că este român, așa cum a

declarat-o public, în condițiile în care sașii și români, iar partiajul secului și maghiarii, se pronunță împotriva uniunii. În tot cazul să nu urmeze exemplul episcopului Lemeni care în calitate de membru al delegației trimise la Dieta de la Cluj să comportat corect, dar ca regalist, prin votul său prounionist, a demonstrat că nu simte românește.

145. Carei, 9 iunie 1848. Secretarul comunității izraclitilor din Carei, Leopold Steiner, către comitele suprem și oficialitatea comitatului Satu Mare. În numele comitetului comunității solicită pentru evreii din comitatul Satu Mare drepturi similare de reprezentare în adunarea comitatensă ca și cele oferite de dregătoria din comitatul Crasna.

146. Sibiu, 9 iunie 1848. Delegația săsească trimisă la Viena către Dieta imperială germană de la Frankfurt pe Mein. O asigură de atasamentul sașilor din Transilvania față de cauza națională a poporului german și-și exprimă speranța că vor primi din partea acestuia sprijinul pentru apărarea drepturilor proprii.

147. Sibiu, 9 iunie 1848. Secretarul Consistoriului Ortodox din Sibiu, I. Hanania, către superiorul său ierarhic, episcopul A. Saguna. Îl informează că după plecarea sa spre Viena, la Sibiu: s-a desfășurat o consfătuire a sașilor, unde deputatul Konrad Schmidt a încercat să-și justifice votul prounionist, dar a fost declarat trădător și s-a propus să îl se retragă mandatul; participarea la întrunirea sașilor și a unor intelectuali români cărora li s-a tradus conținutul discuțiilor și a hotărârilor adoptate; înțelegerea survenită între S. Bărnuțiu, N. Bălășescu și alții membri ai Comitetului român pe de o parte și cei mai hotărâți sași antiunioniști, printre care Benigni și Schuller, de a colabora în lupta contra uniunii; decretul gubernial de desființare a Comitetului Național Român.

148. Innsbruck, 10 iunie 1848. Împăratul Ferdinand către reprezentanții Stăriilor privilegiate din Dieta de la Cluj. Le aduce la cunoștință că, potrivit proiectului de lege referitor la uniune pe care i l-au înaintat, își dă consimțământul de a fi reprezentați și în Dieta comună de la Pesta ce urmează să-și înceapă lucrările la 2 iulie. În consecință, să organizeze alegera deputaților în circumscripțiile electorale transilvănene la termenul prevăzut.

149. Innsbruck, 10 iunie, 1848. Manifestul împăratului către grănicerii români. Îi atenționează că a aprobat subordonarea lor Guvernului de la Pesta și palatinului Stefan, locțiitorul său în Ungaria. De aceea le cere să asculte de Guvernul ungar și nu de banul Croației, Jellachich, înlocuit deocamdată cu feldmareșalul Hrabovschi, până la verificarea acuzelor ce i se aduc că ar incuraja secesiunea de Ungaria.

150. Innsbruck, 10 iunie 1848. Împăratul Ferdinand către șeful Cancelariei aulei a Transilvaniei de la Viena, baronul Apor Lázár. Îl anunță că a săncționat legea uniunii votată de Dieta stăriilor privilegiate de la Cluj.

151. Cluj, 10 iunie 1848. Guvernatorul Teleki către: a) dregătoria comitatului Cluj; b) comandanțul militar suprem, generalul Puchner. Le face cunoscut că a primit o înștiințare din partea comitelui suprem al comitatului Bihor referitoare la o eventuală revoltă a românilor care i-a parvenit de la informatorul Jablantzi.

152. Budapesta, 10 iunie 1848. Ministerul de Finante de la Pesta către Guvernul sau Tezaurariatul Transilvaniei. Recomandă ca deocamdată să nu îl se trimită rezervele de aur și argint existente la monetăria oficială de la Alba Iulia, ci să se păstreze acolo. Cere totuși o evidență a rezervelor tezaurariale, precum și a veniturilor din impozite, pentru a se întocmi proiectul de buget ce urma să fie prezentat viitoarei diete comune.

153. Corunca, 10 iunie 1848. Judecătorul și asesorul nobiliar Iklandi Filip Antal către oficialitatea scaunului Mureș. Îl raportează că s-a conformat ordinului guvernial din 31 mai și s-a deplasat în cetatea de la Târgu Mureș, unde se afla în detinție avocatul Florian Micaș. În prezența comandanțului cetății și a platonierului de serviciu i-a adus la cunoștință că Guvernul a admis să-l elibereze pe cautiu, dar el a refuzat să dea o declarație scrisă în acest sens fără aprobarea națiunii care a formulat la Adunarea de la Blaj cererea de a fi pus în libertate.

154. Abrud, 10 iunie 1848. Judele primar al Abrudului Láborfalvi Nagy Károly și primul secretar orășenesc Dersi András, către comisia guvernială de investigare a agitațiilor și zvonurilor din localitățile domeniului fiscal Zlatna. Îl semnat-

iează acțiunile instigatoare antihioniste și împotriva funcționarilor maghiari de pe raza orașului Abrud și a localităților adiacente din luniile aprilie și mai. Printre principalii vinovați ai acestor acțiuni sunt menționați îndeosebi preotul greco-catolic Simion Balint din Roșia Montană, precum și avocații I. Buteanu și A. Iancu.

155. *Bistra, 10 iunie 1848.* Judele nobiliar cercual Bisztray József către avocatul Avram Iancu. Îl cere să prezinte în scris discursul rostit în ziua precedență cu ocazia târgului de la Câmpeni pentru a nu fi acuzat că a îndemnat poporul să se înarmeze. Totodată îl solicită să ia măsuri pentru a împiedica adunarea programată peste o săptămână în aceeași localitate Câmpeni.

156. *Vidra, 10 iunie 1848.* Avram Iancu către: a) spanul cameral; b) vicejudele cercual. Le înaintează în scris discursul rostit în 9 iunie la Câmpeni prin care î-a îndemnat pe auditori să se înarmeze asemenea maghiarilor, secuilor și sasilor, dar nu pentru a-și proteja pe răufăcători, ci pentru a contribui la apărarea țării, precum și a averii și vietii lor. Cât privește adunarea preconizată a se întine la Câmpeni dă asigurări că la ea va participa un număr restrâns de reprezentanți ai satelor și că se va desfășura în liniește.

157. *Cluj, 10 iunie 1848.* Secretarul de stat, baronul Kemény Denés, către superiorul său, ministru de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îl pune la curenț cu inițiativa sașilor antiunioniști de a face front comun cu românii și de a se împotrivi cu armele în mâini împreună cu regimetele românești de grăniceri contra unioniștilor. Totodată îl oferă informații și despre mișcările românilor din Muntii Apuseni, dar și despre numirea unor comisari guberniali care să le ancheteze.

158. *Cluj, 10 iunie 1848.* Baronul Kemény Dénes către primul ministrul al Ungariei, contele Batthyányi Lajos. Îl raportează despre consfătuirea de la Cluj care a avut loc în prezența comisarului imperial la dietă, generalul Puchner. Participanții la consfătuire au decis: să nu se scoată grănicerii secui din Transilvania, ci numai cei români; să se trimítă la Sibiu contele Bethlen Pál și băroul Kemény János în calitate de comisari guberniali pentru a dizolvă Comitetul Național Român și a contracara acțiunile antiunioniste ale sașilor; să se solicite subordonarea comandanților militari autorității guvernatorului Teleki.

159. *Timișoara, 10 iunie 1848.* Majorul Schwartz, comandantul garnizoanei din Timișoara, către unitatea de artillerie din aceeași localitate. Îl ordonă să predea puștile vechi disponibile din magazia de munitie, judeului Tormásy Kálmán, imputernicitorul districtual, conform solicitării comisarului crăiesc Vukovich Sebő.

160. *Timișoara, 10 iunie 1848.* Majorul Schwartz către comandamentul unițăii de artillerie din Timișoara. Îl poruncește să satisfacă cererea comitelui suprem al comitatului Torontal de a-i se preda imputernicitorului gărzii civile, Kiss Károly, 150 de puști, împreună cu baionetele și cu munitia solicitată.

161. *Caransebeș, 10 iunie 1848.* Generalul major Appel către Comandamentul militar suprem din Banat. Îl raportează că măsurile luate pentru întărirea graniței dinspre Tara Românească se consideră exagerate de către Comandamentul regimentului de grăniceri români din Banat. De aceea așteaptă decizia Comandamentului suprem în această chestiune.

162. *Caransebeș, 10 iunie 1848.* Locotenent-colonelul Gerlich, comandantul regimentului de grăniceri români din Banat, către comandamentul brigăzii trupelor de graniță. Atrage atenția că mărirea efectivului de grăniceri pentru patrularea graniței dinspre Oltenia pentru a contracara întărirea pacei graniței Țării Românești impune cheltuieli suplimentare. De aceea propune să se ceară lămuriri Comandamentului grănicerilor români din județul Mehedinți și să se păzească mai atent granița înaintea luării măsurilor pretinse de noua situație.

163. *Budapesta, 10 iunie 1848.* Apelul ministrului de război al Ungariei, Mészáros Lázár, către concetățenii săi din comitatele și orașele învecinate cu sărbii răsculați din Voievodina și Banat să-și constituie găzzi naționale și să se înarmeze pentru a lupta contra acestora și a-i aduce la ascultare.

164. *Cluj, 10 iunie 1848.* Comandantul suprem al armatei din Transilvania, generalul Puchner, către guvernatorul Teleki. Îl vestește că i-a aprobat cererea de a deplasa la Mihalț o companie a regimentului Sivkovich și de a-i retrage de acolo pe grănicerii secui, din care 200 vor fi detașați la Abrud, iar ceilalți 60 se vor înăpăta la Aiud.

165. Cluj, 10 iunie 1848. Generalul Puchner către feldmareșalul Pfersmann, locuitorul său de la Sibiu, îi recomandă să asigure paza armată a contelui Bthlén Pál și a baronului Kemény trimis la Sibiu în calitate de comisari guberniali pentru a ancheta activitatea Comitetului Național Român și a-l dizolva, eventual chiar de a aresta doi-trei dintre membrii lui, dacă vor fi găsiți vinovați de incitare la război civil. De asemenea să-i ajute și la anchetarea „instigărilor” grănicerilor români prin secundarea lor de către colonelul Rauber.

166. Cluj, 10 iunie 1848. Raportul comisarilor guberniali, baronii Bánffy Miklós, Beldi Ferenc și Kemény István care au anchetat evenimentele de la Mihali din 1–2 iunie. Bazându-se pe interogarea cătorva zeci de participanți la răzvrătire din localitățile Mihali, Obreja, Crăciunel și Cisteiu, raportorii îi consideră vinovați direct de zecile de morți și răniți rezultate din ciocnirea cu grănicerii secui, inclusiv pe ceilalți săteni, pentru că s-au impotrivat intrării în comună a armatei și a dregătorilor comitatensi. Ca vinovați indirecți, datorită indemnurilor adresate delegaților acestor sate la o două Adunare de la Blaj, îi menționează pe Al. Papiu Ilarian și Avram Iancu. Pe cei ce i-au considerat principali vinovați pentru mobilizarea sătenilor la impotrivire i-au arăstat și-i propun la o detenție în închisoarea din Gherla între 1–5 ani. Celor mai puțin vinovați au pus soluții să le administreze lovitură cu bătuț.

167. Sibiu, 10 iunie 1848. Episcopul Șaguna către credinciosi. Îi îndeamnă să mai presteze un timp slujbele iobägești și să nu ocupe pământurile alodiale, deoarece Dieta stărilor privilegiate întrunită la Cluj va adopta o lege care să le șureze situația.

168. Buda, 10 iunie 1848. Palatinul Ștefan către ministrul de externe al Ungariei, printul Eszterházi Pál. Îi cere să aducă la cunoștința monarhului mémoriul episcopului ortodox Șaguna, prin care-l asigură de fidelitatea lui și a enoriașilor săi.

169. Sighișoara, 10 iunie 1848. Consiliul și comunitatea orașului și scaunului Sighișoara către Universitatea săsească de la Sibiu. Reînnvoiește propunerea organizării unei adunări a sașilor la Sighișoara sau Mediaș pentru a luce hotărâri de interes național în perspectiva apropiatei Diete unificate de la Pesta. Propune, de asemenea, ca fie delegația trimisă la împărat, fie o altă, să meargă la Parlamentul german de la Frankfurt pentru a-i cere sprijinul în apărarea intereselor săsești.

170. Lugoj, 10 iunie 1848. Comitele suprem al comitatului Caraș, Gyürky Pál, către ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îi raportează despre agitațiile sărbești din zona minieră Ciclova, pentru linștirea căror a recurs la gărzile civile de la Oravița; răspândirea unei circulare a mitropolitului sărb de la Karlovitz, datorită protopopului Sofron Ivacicovici de la Biserica Alba; rolul acestei circulare în rezbucnirea revoltei la Pancevo, de unde au fost alungate din nou autoritățile ungare; arestarea unui agitator sărb și eliberarea lui de către comandanțul armatei de la Pancevo; colaborarea dintre episcopul Ștefan Popovici de la Vârșet și mitropolita de la Karlovitz; necesitatea remunerării preoților ortodocși, așa cum a făcut direcționa minieră de la Oravița, ei putând fi astfel căștigați pentru cauza maghiară; strădania lui de a-i lămuri pe locuitorii satelor să respecte legile și proprietatea moșierească; opozitia sa față de înarmarea românilor și atragerea lor în gărzile civile; atitudinea conformă cu interesele Guvernului ungar adoptată de Eftimie Murgu, după ce s-a reîntors în Caraș.

171. Sfântu Gheorghe, 10 iunie 1848. Dregătoria din Trei Scaune către judele regesc al scaunului filial Kézdi. Îi înaintează plângerea arendașului domeniilor Gáli și Beldi referitoare la refuzul iobagilor acestora de a mai presta robote și-i cere să ia măsuri pentru a-i forța să le îndeplinească.

172. Sfântu Gheorghe, 10 iunie 1848. Oficialitatea din Trei Scaune către judele crăiesc al scaunului filial Kézdi. Îi pretinde să trimită juzii nobiliari Cseh Ignác și Potsa Ferenc pentru a ancheta iobaglii nemeșului Könczei Károly și a-i obliga să-i presteze robotele până ce va intra în vigoare legea adoptată de dietă privind relațiile urbariale.

173. Sibiu, 10 iunie 1848. Universitatea săsească aduce la cunoștința Magistratului sau Consiliului din Sighișoara că este de acord cu măsurile luate pentru asigurarea liniștii pe teritoriul scaunului. Deocamdată cererea de a se înzestră

găzile civile cu arme nu se putea satisface decât în cazul celor orașenești. Celei din Sighișoara î s-au repartizat 200 de puști.

174. Innsbruck, 10 iunie 1848. Tezaurarul Transilvaniei, groful Mikó Imre, către soția sa. O informează despre: apropiata sanctiuneare a legii uniunii de către împărat; extinderea imputernicirii palatinului Ștefan ca locitor al monarhului și asupra Transilvaniei; sosirea la Viena a delegației române cu petiția adoptată la Adunarea de la Blaj; la fel a delegației săsești cu memoriul antiunionist.

175. Zalău, 10 iunie 1848. Judele primar al Zalăului, Kiss Károly, către comitele suprem al comitatului Solnocul de Mijloc, baronul Wesselényi Miklós. Îi scrie în legătură cu alegerile de deputați pentru Dieta de la Pesta și-l atenționează că ar trebui luate măsuri pentru a-i opune un candidat maghiar avocatului român Mihai Pop. În acest sens îl întrebă dacă n-ar fi dispus să candideze el mai ales că vicecomitele Bálint Elek nu mai prezenta incredere, datorită poziției lui conservatoare.

176. Fără loc, 10 iunie 1848. Jelerul Toth István către dregătoria scăunală din Sfântu Gheorghe. Îi înaintează plângerea că a fost izgonit din intravilanul soției nemeșului Gereb János de către oficialitatea scaunală, după ce anterior i-o atribuise. Întrucât i-a luat nu numai locul de casă din vatra satului, ci și semănăturile din hotar, cere să fie restabilită în drepturile sale.

177. Cluj, 10 iunie 1848. Avocatul bihorean Ioan Dragoș către românii transilvăneni. Afirmând că a participat la Adunarea Națională de la Blaj din 15–17 mai, declară că în principiu este de acord cu hotărârile luate acolo, dar modalitatea înfăptuirii lor nu o consideră rezonabilă. După el realizarea dezideratelor naționale s-ar putea înfăptui numai prin acceptarea uniunii Transilvaniei cu Ungaria.

178. Innsbruck, 11 iunie 1848. Împăratul Ferdinand către delegații națiunii române din Transilvania. Le face cunoscut că ar fi satisfăcut revendicările formulate în petiția adoptată de Adunarea de la Blaj prin sanctiunearea legii uniunii Transilvaniei cu Ungaria, întrucât ea ar acorda aceleași drepturi tuturor locuitorilor fără deosebire de limbă, religie sau naționalitate.

179. Innsbruck, 11 iunie 1848. Răspunsul oral dat delegaților săși din Transilvania de către împăratul Ferdinand. Invocând votarea legii uniunii de către toate Stările privilegiate din Dieta de la Cluj, inclusiv de deputații săși, îi anunță că a sanctionat-o și le recomandă să se reîntoarcă acasă, deoarece temerile lor că li se periclitau drepturile erau nefințătoare.

180. Cluj, 11 iunie 1848. Gubernul și guvernatorul Teleki către comitele sășilor Franz Salmen. Îi invită din partea lor și la imputernicitului guvernului ungur, baronul Perényi Zsigmond, să vină la Cluj pentru a discuta chestiunile ce-i interesează pe săși și-l asigură că securitatea persoanei sale nu va fi periclitată.

181. Abrud, 11 iunie 1848. Judele primar al Abrudului, Laborfalvi Nagy Károly, și secretarul adjunct al consiliului orașenesc, Molnár János, către comisia gubernială de investigare a zvonurilor și agitațiilor din Munții Apuseni. O informează că o așteaptă să vină la Abrud însotită de o forță militară pentru apărarea orașului. Totodată îi înaintează o petiție a avocatului Avram Iancu, prin care, în numele populației românești din regiunea Câmpeni, îndeamnă la prudență în ceea ce privește folosirea armatei de represiune. Cu ocazia târgului din 9 iunie de la Câmpeni el nu a ezitat însă să îndemne poporul să se înarmeze.

182. Abrud, 11 iunie 1848. Judele primar Laborfalvi și secretarul Molnár către guvernatorul Teleki. Îi înaintează scrisoarea avocatului Avram Iancu cu discursul rostit de el în 9 iunie la Câmpeni. Prin îndemnul adresat celor ce l-au ascultat de a se înarma, dar și prin atitudinea lui antiunionistă, precum și prin amenințările proferate contra ungurilor în legătură cu evenimentele de la Mihăiț, se poate considera că desfășoară o activitate „instigatoare”.

183. Abrud, 11 iunie 1848. Declarația a trei funcționari ai administrației domeniului minier Zlătna referitoare la cuvântarea rostită de Avram Iancu cu prilejul târgului de la Câmpeni din 9 iunie. Fiind martori oculari ai adunării, i-au auzit îndemnurile la înarmare, dar și la continuarea robotelor, conform hotărârii de la Blaj, până la desființarea lor pe cale oficială.

184. Cluj, 11 iunie 1848. Împăternicitorul Guvernului ungăr în Transilvania, baronul Perényi Zsigmond, către ministru de interne de la Pesta, Szemere Bertalan. Îl informează din nou că la confațuirea liderilor nobilimii de la Cluj s-a decis trimiterea la Sibiu, în calitate de comisari guberniali, groful Bethlen Gábor și baronul Kemény Dénes, pentru a dizolva Comitetul român și a ancheta acțiunile antiunioniste de acolo, mai ales că la mitingul din 7 iunie, în discursurile lor, Rosenfeld, Al. Papiu Ilarian, Benigni și Bârnăuțiu au contestat valabilitatea unui. În continuare îl mai raportează despre: asigurarea liniei la Mihalț și Obreja; necesitatea menținerii grănicerilor secui la fruntarile răsărite în condiții unei potențiale pătrunderi a trupelor rusești în Moldova; posibilitatea deplasării regimentelor de grăniceri români în Ungaria, împreună cu unitățile de voluntari secui; conorbirea cu refugiațul moldovean Teodor Râșcanu referitoare la orientarea prorusească a domitorului Mihai Sturdza și la nevoie imperioasă a unirii Moldovei cu Tara Românească; pericolul accentuarii atitudinii antinobiliare a țăranilor români datorită proclamației comitetului de la Sibiu.

185. Budapest, 11 iunie 1848. Ministrul de interne de la Pesta, Szemere Bertalan, către autoritățile comitatene din Banat. Le cere să contribuie la aprovisionarea cu cele necesare a unităților de voluntari ce se vor forma la Seghedin pentru a-i aduce la asculțare și supunere pe croați care prin răzvrătirea lor periclitau „unitatea țării și a constituției”.

186. Budapest, 11 iunie 1848. Szemere Bertalan către palatinul Stefan. În contra combaterea revoltei din Croația îl roagă să admită aducerea unor unități de grăniceri secui din Transilvania în Banat, unde să fie puși în subordinea comisarilor guvernamentali Csernovics și Vukovics.

187. Sibiu, 11 iunie 1848. Feldmareșalul Pfersmann, locuitorul comandanțului suprem al armatei din Transilvania, către guvernatorul Teleki. Îl asigură că informația agenției austriace din București referitoare la intenția boierilor moldoveni refugiați în Transilvania și Banat de a recruta voluntari constituia un simplu zvon. Comisarul turc în Principalele Dunărene îl poate aduce la cunoștință că pentru a se impiedica orice tentativă de a se recruta voluntari s-au dat ordine corespunzătoare comandanților celor cinci regimenter de grăniceri ce păzește granița dinspre Moldova și Tara Românească.

188. Sibiu, 11 iunie 1848. Feldmareșalul Pfersmann către consulul austriac la București, Timoni. Îl cere să-i asigure pe comisarul turc Talaat Efendi și pe cel rus, generalul Duhamel, că la Brașov nu se recrutează voluntari de către boierii moldoveni refugiați. Răspândirea zvonului despre o astfel de recrutare probabil că se datoră taberei de la Seghedin inițiată de Guvernul Ungariei.

189. Sibiu, 11 iunie 1848. Feldmareșalul Pfersmann către Guberniul Transilvaniei. Îl aduce la cunoștință că din partea armatei au fost delegați căpitaniile Deutsch și Leiningen pe lângă comisia gubernială de anchetare a evenimentelor de la Mihalț.

190. Sibiu, 11 iunie 1848. Cuvântarea preotului Sava Popovici Barceanu rostită în fața unei adunări a enoriașilor ortodocși despre: Adunarea de la Blaj din 15–17 mai și revendicările formulate acolo; drepturile pe care le-a promis împăratul membrilor delegației primite la Innsbruck pe seama românilor; necesitatea păstrării liniei și a unei conviețuiri cu sașii, secui și maghiari pe baza respectului reciproc conform pastoralei episcopalului Șaguna; dreptul și datoria românilor de a se înarma, asemenea celorlalte naționalități cu care conviețuiau, pentru a contribui la apărarea țării.

191. Sarcău, 11 iunie 1848. Apelul preoților din protopopiatul Fernes către clericii din celelalte districte bisericesti ale diecezei greco-catolice de la Oradea. Invocând adunările populare ale celorlalte naționalități, inclusiv ale românilor din Transilvania și Banat, îl cheamă la o confațuire care să alبă loc la Oradea pentru a forumula revendicările menite a fi prezentate Dietei ce urma să se întrunească la Pesta la incepere lunii iulie.

192. Sibiu, 11 iunie 1848. Reflectiile avocatului Nicolae Pinciu și ale secretarului Tezaurariatului din Sibiu, Paul Dunca, pe marginea răspunsului apărut în „Gazeta Transilvaniei”, dat de S. Bârnăuțiu apelului unor intelectuali români din comitatele vestice, publicat în „Pesti Hirlap”, prin care ardelenii erau îndem-

nați să accepte uniunea cu Ungaria. Autorii se declară de acord cu indemnul din ziarul pestan de a se accepta uniunea, invocând pericolul panslavismului.

193. *Corunca, 11 iunie 1848*. Judele suprem al scaunului Mureș, groful Tol-dalagi Ferenc, către guvernatorul Teleki. Ii raportează că în jurisdicția pe care o conduce, de la ultima sa informare din mai, nu s-a semnalat decât o manifestare antimaghiară a trei țărani români din comuna Văleni, din care unul a fost deja arestat, iar ceilalți doi puși sub urmărire.

194. *Târgu Secuiesc, 11 iunie 1848*. Comandantul regimentului nr. 2 de grăniceri infanteriști secui, colonelul Dobai Károly, către dregătoria din Trei Scaune. O informează că nu are competența să intervină în conflictul dintre familia Bartók și baronul Apor András cauzat de posesiunea unui teren. Baronul l-a asigurat că va actiona pentru recuperarea terenului acaparat de familia Bartok numai pe cale judecătorească.

195. *Mânerău, 11 iunie 1848*. Petiția a cinci locuitori din Mânerău adresată tribunalului din Arad, prin care solicită eliberarea consăteanului lor, jelerul Duma Teodor, întemeiat pentru că s-a încălerat cu posesorul sesiei ce i-a luat în urmă cu 17 ani în încercarea de a o recupera. Prin petiția lor declară că garantează ca și chezași prezentarea celui eliberat în fața tribunalului, când i se va programa judecarea procesului.

196. *Cluj, 11 iunie 1848*. Gubernul Transilvaniei către: comitele suprem al comitatului Turda; comandantul suprem al armatei. Primului ii aduce la cunoștință că putea folosi unitățile militare pe care le avea la dispoziție pentru reprimarea unor acțiuni ce lezau dreptul de proprietate nobiliar de genul celor de la Petelea și din satele domeniului Gurghiu. Celui de al doilea ii adresează rugămintea de a încuviința folosirea forței militare de către comitele suprem al comitatului Turda, atunci când o va solicita.

197. *Buda, 12 iunie 1848*. Palatinul Ștefan, loctitorul împăratului în Ungaria, către generalul Puchner, comandantul suprem al armatei din Transilvania. Ii ordonă să permită miliției secuiești să piece în tabăra de la Seghedin, unde să se subordoneze comisarilor regali Csernovics și Vukovics.

198. *[Budapest], 12 iunie 1848*. Szemere Bertalan, ministrul de interne din Guvernul de la Pesta, către toate oficialitățile unităților administrativ-teritoriale din Ungaria și Transilvania. Le împunăriște să introducă imediat statariul și judecătorile statariale, invocând creșterea disensiunilor sociale și a divergențelor naționale.

199. *Cluj, 12 iunie 1848*. Guvernatorul Teleki către consilierul gubernial Kozma Pál, membru al comisiei de anchetă din Muntii Apuseni. Ii comunică cererea directorului administrativ al domeniului fiscal Zlatna, Nemegyei János, de a nu se deplasa deocamdată la Câmpeni unitatea militară ce urma să sosească la Abrud.

200. *Aiud, 12 iunie 1848*. Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós, către membrele comisiei guberniale de anchetare a frământărilor de pe domeniul minier Zlatna. Ii anunță că a ordonat juzilor nobiliari ai plăscelor Zlatna și Câmpeni să le stea la dispoziție și să colaboreze la efectuarea anchetei.

201. *Cluj, 12 iunie 1848*. Liderul nobilimii liberales din Transilvania, contele Bethlen János, către ministrul justiției din guvernul de la Pesta, Deák Ferenc. Ii informează că uniunea este contestată de sași și români. Pentru a se preveni compromiterea ei propune: numirea unui comisar guvernamental în Transilvania în persoana unui arhiduce sau a contelui Szécsényi căruia să-i fie subordonată armata de aici; înlocuirea din fruntea comitatelor, scaunelor și districtelor a dregătorilor conservatorii cu alții recruteați din rândurile nobilimii liberales: destituirea lui Salmen, comitele sașilor.

202. *Cluj, 12 iunie 1848*. Gubernul nobiliar de la Cluj către comisarii săi trimiși la Sibiu. Le expediază două apeluri: unul moderat provenit de la Consistoriul ortodox, iar celălalt „primejdios”, al Comitetului Național Român din Sibiu. Fiindcă despre ultimul informatorul Gyergyai Samu afirmă că a fost tipărit la tipografia lui Closius, să cerceteze dacă sesizarea avea un suport real.

203. Cluj, 12 iunie 1848. Guvernatorul Teleki către judele primar al Brașovului. Ii recomandă să includă și români în comisiile electorale care se vor constitui în vederea alegerilor de deputați pentru organul legislativ de la Pesta.

204. Cluj, 12 iunie 1848. Guberniul de la Cluj către comisarii săi trimisi la Sibiu și la Mihalț. Celor de la Sibiu le recomandă să-și extindă cercetarea și în direcția implicării Comitetului Național Român în evenimentele de la Mihalț prin activitatea sa „instigatoare”; celor detăsați la Mihalț le răspunde că în cazul arestațiilor pentru participarea la răzvrătirea de la începutul lunii iunie nu se poate aplica „procedura statarială”.

205. Cluj, 12 iunie 1848. Comitele suprem al comitatului Solnocul de Mijloc, baronul Wesselényi Miklós, către judele primar al Zalăului, Kis Károly. Îi scrie din nou despre „necesitatea” impiedicării alegerii ca deputat pentru Parlamentul de la Pesta, atât a avocatului român Mihai Pop, cât și a profesorului Leskai, calificat ca „om cu pene roșii” datorită opinioilor lui considerate prea radicale.

206. Micloșoara, 12 iunie 1848. Comitele suprem al comitatului Alba de Sus, groful Kálnoki Dénes, către guvernatorul Teleki. Îi raportează că în afara tulburărilor de la Valea Seacă s-au mai ivit agitații la Rucăr, Fântâna și Feleag în legătură, fie cu refuzul de a se da recruti, fie cu intenția de a se pune stăpânire pe pământuri alodiale nobiliare sau ale bisericici reformate. Comitatul pe care-l conduce fiind greu de administrat datorită răspândirii sale sub formă de enclave printre alte jurisdicții, consideră că mai consult ar fi să-și dea demisia, în condițiile în care nu dispune decât de o jumătate de companie de soldați pentru menținerea ordinii.

207. Innsbruck, 12 iunie 1848. Delegația „națiunii” săsești, către împăratul Ferdinand. Îl roagă să îi se înmâneze în scris răspunsul dat oral, precum și acreditativul pe baza căruia s-a făcut deplasarea, pentru a se justifica în fața celor ce a delegat-o.

208. Sibiu, 12 iunie 1848. Feldmareșalul Pfersmann, locuitorul comandanțului suprem, către prezidiul Universității săsești. Îi aduce la cunoștință că a dat ordin regimentului român de grăniceri (de la Năsăud) pentru a ceda gărzii civile din Bistrița 120–128 puști cu cremene.

209. Sibiu, 12 iunie 1848. Feldmareșalul Pfersmann către prezidiul Universității săsești. Îi informează că vor sosi la Sibiu peste 700 de puști cu cremene, disponibilizate din rezerva regimentului secuiesc de grăniceri infanteriști. Ele vor fi predăte după Rusaliu delegatului Universității săsești cu condiția să dispună de actele de imputernicire și de suma de bani ce va reveni fondului de amortizare al regimentului.

210. Sibiu, 12 iunie 1848. Comesul Universității săsești, Franz Salmen, către: comandanțul gărzii civile din Sibiu; Comandamentul suprem al armatei. Pe cel dintâi îl anunță că vor sosi peste 700 puști pe seama gărzii civile din Sibiu, iar Comandamentului îi precizează că aceste arme vor fi preluate de maiorul în retragere Czerbes.

211. Sibiu, 12 iunie 1848. Comitele și secretarul Universității săsești către Magistratul sau Consiliul din Brașov. În chestiunea convocării unei adunări populare săsești la Mediaș, propusă de scaunul Sighișoara, în vederea adoptării unei hotărâri comune față de uniune, îi expune părerea că în conjunctura dată n-ar fi indicat să aibă loc, deoarece: pe de o parte mai potrivită ar putea fi inițierea unei liste pe scaune și districte, prin care fiecare familie va putea opta pentru sau contra uniunii; pe de altă parte va fi problematică obținerea aprobării Guberniului pentru o astfel de intrunire populară.

212. Tășnad, 12 iunie 1848. Vicecomitele comitatului Solnocul de Mijloc, Bálint Elek, către ministrul de interne de la Pesta, Szemere Bertalan. Îi raportează că a fost informat de superiorul său ierarhic, baronul Wesselényi Miklós, despre reîntoarcerea din Tara Românească a haiducului Mihai Taloș din Brebi, unde se refugiașe în urmă cu doi ani, după ce atacase cu ortacii săi conacul nemeșului Rediger Károly din Chechiș. Fiindcă prin comportamentul său provoca dezordine, i-a dat ordin judeului nobiliar de plasă să-l aresteze.

213. Cluj, 12 iunie 1848. Tânărul baron Apor Károly către mama sa. I se confesează că, în lipsa ajutorului familiei, dar și datorită conjuncturii care punе

sub semnul întrebării privilegiile prevăzute în legile lui Verböczi, începe „să se lupte cu nevoile“. De aceea s-a gândit să se înroleze ca voluntar pentru a lupta contra croaților, eventual a românilor și sașilor, care se „burzuluesc împotriva ungurilor“.

214. *Satu Mare, înainte de 13 iunie 1848*. Judele nobiliar Egry János către imputernicitorul Guvernului Ungariei în Transilvania, baronul Perényi. I se plânge de indiferență și lipsa de zel manifestată de unii nobili maghiari, dar mai ales de români și ruteni, în subșcrierea de donații în vederea constituirii unui „fond de apărare“. Totodată îl înștiințează despre: succesul în acțiunea de atragere a unor tineri maghiari pentru formarea unităților de voluntari; dezertarea unui regiment din Polonia pentru a veni în ajutorul Ungariei; propaganda electorală.

215. *Cluj, 13 iunie 1848*. Procesul verbal luat în ședința Dietei de la Cluj din 13 iunie conține și propunerea baronului Wesselényi Miklós de a se răspunde petiției românilor referitoare la nedreptățile suferite de ei în scaunele săsești, că prin noile legi în cea mai mare parte ele s-au remediat. Cât privește revendicările lor care n-au fost satisfăcute prin noile legi, urmează să fie luate în discuție de viitorul organ legislativ comun.

216. *Cluj, 13 iunie 1848*. Baronul Wesselényi Miklós către ministrul de interne de la Pesta, Szemere Bertalan. Îl atenționează că români, după Adunarea de la Blaj, pretind să fie recunoscuți ca națiune politică pentru a se bucura de aceleasi drepturi pe care le-au avut înainte de 1848 națiunile maghiarilor, secuilor și sașilor. Dacă pretenția lor ar fi satisfăcută, conform principiului egalității în drepturi ei vor putea pătrunde în aparatul administrativ și astfel, cu excepția scaunelor secuiești, Transilvania s-ar transforma într-o țară românească; apoi după ea ar urma Banatul și Maramureșul. Pentru a se evita o atare eventualitate, împreună cu Bethlen János, Zeyk și Kermény, a reușit să convingă reprezentanții românilor și în special pe episcopul Saguna, să se rezume la declarația evazivă privind egalitatea formală a tuturor locuitorilor în drepturi și datorii. Dar Szász Károly, căruia i s-a incredintat întocmirea răspunsului la petiția românilor formulată la Blaj, a venit pe neașteptate cu un proiect de lege prin care propune să se recunoască atât existența națională a românilor ca și patra națiune, cât și a numelui de român. Prounarea a fost imbrățișată de deputații dietali Lemeni, Bohătel și Papfalvi, astfel că după sărbătorile Rusalilor va fi dificil să se anuleze.

217. *Cluj, 13 iunie 1848*. Guberniul Transilvaniei către comitele suprem al comitatului Turda. Îl anunță că a primit actele referitoare la revolta din Grebenișu de Câmpie. Luând act de ele, i le restituie.

218. *Cluj, 13 iunie 1848*. Guberniul de la Cluj către prim-judele dirigitor al comitatului Dăbâca. Îl vestește că în urma noilor legi prin care se instituie egalitatea în fața legii, nemeșul care agită localitatea Geaca poate fi arestat și judecat ca și cei ce nu sunt nobili.

219. *Cluj, 13 iunie 1848*. Guberniul Transilvaniei către prim-judele dirigitor al comitatului Dăbâca. Îi restituie documentele anexate la raportul din 21 mai pentru a fi depuse la arhiva comitatensă.

220. *Abrud, 13 iunie 1848*. 24 de funcționari, preoți și fruntași ai moților din localitățile domeniului fiscal Zlatna către Guberniu. Iși exprimă indignarea față de insistența Consiliului orașului Abrud care, invocând doar zvonuri, insinuează că români din Abrud și din domeniul Zlatna ar intenționa să se răzvrătească, pentru a solicita forță militară de represiune. Îndeplinirea acestei cereri va provoca o agitație periculoasă care ar putea periclită cu adevărat siguranța cetătenilor de pe întreg domeniul, mai ales că s-au răspândit zvonuri despre abuzuri ale grănicerilor secui la Turda și Aiud.

221. *Cluj, 13 iunie 1848*. Ministrul de interne de la Pesta, Szemere Bertalan, către baronul Wesselényi Miklós și groful Bethlen János. La propunerile formulate îl răspunde că nu poate fi satisfăcută nici cererea numirii contelui Szécsényi István ca imputernicitor al Guvernului ungar în Transilvania, nici aceea a demiterii feldmareșalului Puchner din funcția de comandant suprem al Transilvaniei. Cea de a doua o va putea rezolva numai viitorul parlament comun.

222. *București, 13 iunie 1848*. Consulul austriac de la București către superiorul său de la Viena. Îi dă informații despre: evoluția hoierei în capitala Țării Românești care a provocat plecarea mulțor transilvăneni spre localitățile lor de

baștină. În final menționează vizita trimisului Portii, Takeat Effendi, la domnitorul Bibescu.

223. Mărcașa, 13 iunie 1848. Căpitanul Márkant către comandamentul regimentului de grăniceri secui husari. Îl raportează despre dificultățile asigurării pașezilor graniței din spate Moldova în urma apariției în presă a legii prin care regimentele de grăniceri secui se transformă în găzii naționale maghiare.

224. Sibiu, 13 iunie 1848. Locuitorul comandanțului suprem al armatei, feldmareșalul Pfersmann, către Prezidiul gubernial de la Cluj. Îl aduce la cunoștință că a ordonat comandanților regimentelor de grăniceri secui, coloniei Dobai și Sombori, să colaboreze cu judele regesc din Trei Scaune la restaurarea ordinii.

225. Lemberg, 13 iunie 1848. Feldmareșalul Hammerstein către Comandanțul suprem al armatei din Transilvania. Îl asigură că pachetul cu corespondență ce i-a trimis, l-a expediat imediat spre Viena. Totodată îi recomandă ca și pe viitor să recurgă la serviciul Comandanțului din Galitia, deoarece acolo situația era menținută sub control și prin ștafeta rapidă corespondența nu făcea mai mult de cinci zile până în capitala imperiului.

226. Mureni, 13 iunie 1848. Proces verbal al anchetei efectuate la 13 iunie în satul Mureni sub președinția comitetului suprem al comitatului Alba de Sus, groful Kálnoki Dénes. Ea s-a întreprins la sesizarea judeului nobiliar și a avut ca obiect cercetarea cauzelor care i-au determinat pe săteni să preia sub protecția obștii pădurea din hotarul comunei Ior și să interzică foștilor proprietari feudali să mai taie lemn pentru comercializare. Din răspunsurile celor anchetați rezultă că hotărârea adunării sătești s-a bazat pe două scrisori aduse de delegații comunei la Adunarea de la Blaj din 15–17 mai, din care una a fost cițită de preot în biserică.

227. Baia de Criș, 13 iunie 1848. Vicecomitele comitatului Zarand către comitetul pentru păstrarea ordinii constituite. Îl trimit somatia judeului primar din satul Blăjeni înaintată prim-judeului nobiliar de plasă și îi cere să ia măsuri împotriva instigatorului incriminat.

228. Nocrich, 13 iunie 1848. Judele crăiesc al scaunului Nocrich, Friederich Conrad, către comitele sașilor Franz Salmen. Îl pune la curenț cu agitația provocată în comuna Benesti de o scrisoare adusă preotului de aici de către trei delegați din Fofeldea. Agitația a fost determinată de faptul că prin ea se punea în discuție pădurea aflată în litigiu între comunitatea din 'Fofeldea și scaunul Nocrich. Sugerează să se facă apel la Comitetul Român din Sibiu pentru ca acesta să adreseze un apel localităților rurale să aștepte rezolvarea litigiilor pe calea legii.

229. Sibiu, 13 iunie 1848. Comitele sașilor Franz Salmen către: a) juzii primari din Sighișoara și Mediaș; juzii regești din scaunele Cincu, Rupea, Miercurea Sibiului, Nocrich. Îi anunță că celor dintâi li s-au repartizat 100, iar ultimilor 50 de puști cu cremene și-i îndemnă să trimită delegații pentru a le prelua. În final precizează că gărzii civile din Sibiu îi revineneau 311 arme.

230. Șumuleu, 13 iunie 1848. Groful Lázár László, cancelarul districtual, către guvernatorul Teleki. Îl raportează că potrivit ordinului gubernial din 1 iunie, două zile mai târziu a pornit spre scaunul Ciuc. Luând contact cu autoritățile militare și civile a constatat, pe de o parte, neîncredere între ele, iar pe de altă parte o stare generală de nemulțumire și neliniște. Prin măsurile întreprinse a reușit să imprime pelerinajului prilejuit de hramul din Trei Scaune o desfășurare pașnică. Speră să reușească la fel și cu ocazia marilor adunări populare programată pentru 15 iunie.

231. Cluj, 14 iunie 1848. Guvernatorul Teleki către judele primar al Brașovului. Îl aduce la cunoștință decizia Guvernului de la Pesta, aprobată de palatinul Stefan, de a efectua o recrutare generală pentru o armată de voluntari și-i cere să-i trimită căt mai repede lista nominală a ofertanților din districtul Brașovului.

232. Cluj, 14 iunie 1848. Guvernatorul Teleki către judele primar al Brașovului. Îl cere să faciliteze aducerea la cunoștință a apelului prin care populația era chemată să contribuie cu donații la subvenționarea armatei de voluntari (honvezii) în curs de constituire.

233. Cluj, 14 iunie 1848. Guberniul Transilvaniei către comisarii guberniali contele Béldi Ferenc și baronul Kemény István. Îl înștiințează că urmărează să co-

laboreze cu reprezentanții armatei, căpitanii Teutsch și Sándor, la anchetarea exceselor săvârșite de ostașii regimentului nr. 2 de grăniceri secui cu prilejul represării răzvrătirilor de la Coșlariu și Mihalt.

234. *Cluj, 14 iunie 1848.* Guberniul nobiliar de la Cluj către: a) episcopul greco-catolic de la Blaj; b) dregătoria comitatului Dăbâca. Îi anunță că în chestiunea acaparării bunurilor parohiei greco-catolice din Agrij de către nemeșul Hattaludi József trebuie să procedeze, conform prevederilor din Approbată Constitutionis, pe cale judecătorească.

235. *Sfântu Gheorghe, 14 iunie 1848.* Comandantul regimentului de grăniceri infanteriști secui, colonelul Sombori, către Comandamentul suprem al armatei din Transilvania. Îi atrage atenția asupra consecințelor votării de către Dieta de la Cluj a legii prin care regimenterile de grăniceri secui erau proclamate găzii naționale maghiare. În cazul sancționării ei ar putea surveni greutăți în efectuarea serviciului de pază al frontierei, deoarece grănicerii invocă deja că nu pot fi supuși și la obligațiile de gardiști și la cele de asigurare a securității graniței.

236. *Brașov, 14 iunie 1848.* Magistratul sau Consiliul districtului Brașov către funcționarul Schobeln. I se cere să ordone juratilor din Baciu să-i lămurească pe românii din această localitate să nu mai refuze punerea la dispoziția grănicerilor a cailor de călărie necesari efectuării controlului graniței. Chiar dacă iobagia se va desfîntă în cele șapte sate ce aparțin de Săcele, obligația de a da „cail de cordon” va rămâne în vigoare.

237. *Orșova Veche, 14 iunie 1848.* Comandantul cordonului Dunării Inferioare, maiorul Eissler, către Comandamentul brigăzii de grăniceri din Banat. Îi raportează că întrucât din răspunsul autorităților administrative ale județului Mehedinti reiese că posturile de grăniceri ale Țării Românești s-au dublat numai din cauza mișcărilor revoluționare, a contramandat ordinul întăririi celor cezaro-crăiești pentru a se evita sporirea cheltuielilor Erariului și împovărarea locuitorilor satelor de graniță ocupați cu munciile agricole. Doar în zona Băilor Herculane se va menține paza suplimentară până când vor surveni semne linișitoare de la posturile de graniță de vis-a-vis.

238. *Cluj, 14 iunie 1848.* Guberniul Transilvaniei către episcopul greco-catolic Ioan Lemeni. Îi trimite raportul judeului nobiliar Gracza György înaintat comitatului Cluj, împreună cu petiția unor locuitori din Morlaca privind atitudinea protopopului Gheorghe Pop care refuză să îndeplinească dispozițiile autorităților constituite. Totodată îi cere să restituie actele împreună cu declarația de auto-apărare a protopopului.

239. *Lugoj, 14 iunie 1848.* Vicecomitele comitatului Caraș, Jakabffy Kristóf, către ministru de interne de la Pesta, Szemere Bertalan. Îi informează despre venirea lui Eftimie Murgu la Lugoj; discursul „în spirit constitutional” ținut în fața poporului, care l-a întâmpinat cu muzică și făclii; rezervele și chiar criticele unora dintre români față de îndemnurile lui la solidaritate cu maghiarii pentru apărarea libertății și la recunoștință față de nemeși; repetarea de către Murgu a ideilor dezvoltate la Lugoj în cuvântările rostite în satele românești pe care le-a vizitat de o parte și de altă a râului Timiș.

240. *Cluj, 14 iunie 1848.* Baronul Wesselényi Miklós către primul ministrul al Ungariei, contele Batthyányi Lajos. Îi atrage atenția asupra pericolului pe care îl reprezintă o eventuală alianță a slavilor, sașilor și românilor împotriva înfăptuirii uniunii Transilvaniei cu Ungaria. Pentru a ilustra acest pericol se referă la: Adunarea de la Blaj; activitatea Comitetului Național ales acolo, după ce și-a stabilit sediul la Sibiu; rolul lui în cionuirea săngeroasă de la Mihalt între țărani români și grănicerii secui; colaborarea membrilor comitetului cu liderii antiunioniști sași, inclusiv în cadrul unor adunări populare; incurajarea acestei colaborări prin atitudinea binevoitoare a generalului Puchner față de sași și membrii Comitetului Român. În vederea contracărării aliantelor antiunioniste propune: numirea contului Szécsenyi István în calitate de comisar cu imputerniciri depline în Transilvania; înlocuirea generalului Puchner de la comanda supremă a armatii transilvănene cu groful Haller Ferenc, fostul guvernator al Croației; organizarea a două tabere de voluntari maghiari la Cluj și Târgu Secuiesc și înarmarea lor corespunzătoare; îndepărțarea regimentelor de grăniceri români din Transilvania.

241. *Zlatna, 14 iunie 1848.* Comisarii guberniali Kozma Pál, Némethi János și Nemegyei János, către Guberniul nobiliar de la Cluj. Îl informează că, începându-și ancheta pe domeniul Zlatnei, au fost informații despre: plângerea locuitorilor din Bistra privind depoziarea lor de pășunea și pădurea comună; instăpânirea celor din Vidra asupra pădurilor și păsunilor din hotarul lor la indemnul lui Avram Iancu; înarmarea moților de pe domeniul cu coase și lânci la indemnul aceluiasi Avram Iancu, în vederea participării lor astfel înarmați la o adunare pe data de 17 iunie la Câmpeni. În final precizează că a doua zi se vor deplasa pentru continuarea anchetei la Abrud.

242. *Cluj, 14 iunie 1848.* Guberniul Transilvaniei către Ministerul de Război de la Pesta. Îl atenționează că mișcarea românilor din comitatul Zarand s-ar putea transforma într-o răscocă periculoasă și de aceea îl cere să ordone comandanțului armatei din Transilvania să întreprinde măsurile necesare.

243. *Cluj, 14 iunie 1848.* Episcopul greco-catolic Ioan Lemeni către Guberniul nobiliar de la Cluj. Înaintează plângerea referitoare la preotul ortodox George Ioan din Dobârlău care, săsind acasă de la Adunarea de la Blaj, a propagat printre săteni ideea că de acum înainte nu va mai fi decât o singură biserică de rit răsăritean. Pentru a se evita conflictele religioase, îl cere să dea dispozitii Consistoriului ortodox să-și sfătuiască preoții să evite atragerea enoriașilor celeilalte confesiuni. Același lucru să-l facă și oficialitatea scaunului Miercurea.

244. *Bistrița, 14 iunie 1848.* Judele crăiesc al districtului Bistrița către comitele sașilor Franz Salmen. Îl raportează despre încercarea sa de a justifica hotărârea Universității săsești cu privire la rechemarea deputaților sași care au votat la Dieta de la Cluj în favoarea uniunii, cu ocazia adunării districtuale desfășurate în a doua zi a Rusaliilor. Datorită însă atitudinii îngăduitoare a judeului primar Filkeni, și-au impus punctul de vedere prouionistii, deși majoritatea delegaților prezenți au plecat nemulțumiți de la adunare.

245. *Brașov, 14 iunie 1848.* Judele primar al Brașovului și vicenotarul Friederich Riemer către Magistratul sau Consiliul scaunal Sighișoara. Se declară de acord cu propunerea convocării unei adunări populare la Sighișoara formată din câte 12 delegați ai fiecărui scaun și district. Totodată informează că i-a trimis în acest sens o adresă comitelui națiunii săsești.

246. *Brașov, 14 iunie 1848.* Magistratul sau Consiliul orașului și districtului Brașov către funcționarii din Codlea. La cererea lor de a fi scuzați de încartiruirea unei jumătăți de escadron din regimentul de dragoni Savoya, le aduce la cunoștință că n-o poate satisface, deoarece unități militare staționează deja la Prejmar, Hărman, Bod, Feldioara și Sânpetru. Speră însă că durata încartiruirii nu va depăși 15 zile.

247. *Brașov, 14 iunie 1848.* Magistratul orașului și districtului Brașov către protopopul Petre Gherman. Îl trimită două circulare ale Magistratului referitoare la: introducerea statariului în Trei Scaune și în districtul Făgăraș; somarea plății impozitelor. Îndeosebi circulara privind introducerea stării marțiale să fie citită de preoți de pe amvon și apoi să preciseze data când au făcut acest lucru.

248. *Cluj, 14 iunie 1848.* Rezoluția gubernială pe marginea raportului prim-judeului dirigitor al comitatului Dăbâca, groful Wass Sámuel, privind acțiuni de împotrivire față de recrutări și prestări urbariale: a) să grăbească recrutarea în plășile Sic și Buza din cercul de jos al comitatului; b) să amâne temporar recrutarea în plășile Chiraleș și Bârgău din cercul de sus pentru a încerca să convingă locuitorii unde se manifestau reticențe că oricum, până la urmă, vor fi forțați să dea recruții cu care erau datori.

249. *Cluj, 14 iunie 1848.* Guberniul nobiliar de la Cluj către prim-judele dirigitor al comitatului Soinocul Interior. Îl înaintează scrisoarea nemeșului Földvári György din 11 iunie; prin ea solicită o unitate militară contra iobagilor din Cepan care ar intenționa să ocupe pământurile nobiliare.

250. *Târnăveni, 14 iunie 1848.* Prim-judele dirigitor al comitatului Târnava, Földvári Ferenc, către guvernatorul Teleki. Îl informează despre răzvrătirile din localitățile Nadăș și Hoghiz, la care s-a referit și în raportul din 8 iunie; revoltei i-a pus capăt pe cale pașnică de către locuitorul vicecomitelui, Sombori Sándor. Totodată menționează și cererea în limba română provenită din comuna Micăsasa, prin care se solicită retragerea dețașamentelor de grăniceri secui din comitat.

251. Cluj, 14 iunie 1848. Guberniul nobiliar de la Cluj ia în dezbatere propunerea unor notari și dregători domeniiali din localitățile domeniului minier de a se înființa un centru electoral, fie la Zlațna, fie la Abrud, pentru ca motii să nu fie nevoiți să facă un drum de opt zile dus-intors până la Aiud cu ocazia alegerilor pentru parlamentul comun de la Pesta.

252. Cluj, 14 iunie 1848. Guvernatorul Transilvaniei către judele regal al orașului și districtului Brașov. Îl anunță că a primit raportul din 8 iunie cu privire la Anastasie Iconomul, sosit la Brașov din Țara Românească. Fiind bănuit că ar fi spion rus, aprobă măsurile luate pentru supravegherea lui, iar în caz că ar comite fapte care să-i dovedească vinovăția, cere să fie imediat informat.

253. Cluj, 15 iunie 1848. Guvernatorul Teleki către Kozma Pál, președintele comisiei guberniale de anchetare a evenimentelor din Munții Apuseni. Îi recomandă să extindă investigația și asupra lui Avram Ianeu, acuzat de Consiliul orașului Abrud de „instigare”, în vederea arestării lui.

254. Cluj, 15 iunie 1848. Guberniul nobiliar de la Cluj către comisarii guberniali, baronul Kemény Domokos și groful Bethlen Gábor, trimiși la Sibiu pentru a dizolva Comitetul Național Român. Le expediază petiția acestui comitet referitoare la numirea unei comisii mixte în vederea anchetării comportamentului abuziv al grănicerilor secui la Mihalț și în localitățile învecinate.

255. Cluj, 15 iunie 1848. Guberniul ia în dezbatere cererea administratorului public Donáth Sándor de a-i se trimită acte doveditoare privind activitatea de „instigator” a lui Ioan Buteanu desfășurată înainte de 1848 în districtul Chioar, pentru a-i servi la anchetarea acestuia, acuzat că a colaborat cu avocații Floriān Micăș, Ioan Suciu și Al. Papiu Ilarian, la răzvrătirea conaționalilor lor. I se răspunde că ancheta trebuie limitată doar la activitatea recentă din imprejurimile Sibiului, Blajului și Abrudului.

256. Cluj, 15 iunie 1848. Guberniul către: a) episcopul greco-catolic Ioan Lemeni; b) dregătoria comitatului Cluj. Le aduce la cunoștință că, pe baza anchetei, răzvrătirea de la Sâmbăoleni se datoră preotului Simion Pop și celor doi delegați ai comunei, Andrei Cuc și Alexandru Pop, care, după ce s-au întors de la Blaj, i-au indemnizat pe săteni să nu mai asculte de dregători și să-si trimiță turmele de oi pe pășunea alodială a domnului de pământ.

257. Cluj, 15 iunie 1848. Guberniul către comitele suprem al comitatului - Alba de Sus. Îl informează că a intervenit la Comandamentul suprem al armatei pentru a readuce la Racoș și Hogaș unitățile militare de la Codlea, în vederea asigurării ordinii în comitat.

258. Cluj, 15 iunie 1848. Guberniul către comisarii guberniali contele Béldi Ferenc și baronul Kemény István. Le trimită apelul semnat de canonicii Vasile Răiu și Timotei Cipariu, prin care invita enoriașii greco-catolici să contribuie cu donații bănești în vederea sprijinirii tinerilor ce lucrează pentru interesele națiunii române.

259. Cluj, 15 iunie 1848. Guberniul către Comandamentul suprem al armatei din Transilvania. La sesizarea din 7 iunie, precizează că a trimis dregătorilor scaunelor secuiești legea votată de Dieta de la Cluj, prin care regimentele de grăniceri secui se transformau în găzzi naționale maghiare.

260. Cluj, 15 iunie 1848. Guberniul către Comandamentul suprem al armatei de la Sibiu. Îl răspunde la adresa din 4 iunie că întrucât jurisdicțiile din Partium au fost anexate Ungariei, chestiunile privind aprovisionarea unităților militare de pe teritoriul lor trebuie rezolvate cu Guvernul de la Pesta.

261. Cluj, 15 iunie 1848. Guberniul către feldmareșalul Pfersmann, locuitorul comandanțului suprem al armatei din Transilvania. Intervine pentru a se satisface cererea comitelui suprem al comitatului Alba de Sus de a se readucă la Racoș și Hogaș unitățile militare de la Codlea, în vederea preîntâmpinării unor eventuale revolte ale populației.

262. Cluj, 15 iunie 1848. Comandanțul suprem al armatei, feldmareșalul Puchner, către guvernatorul Teleki. Îl informează că au fost luate măsurile necesare plecării de la Câmpia Turzii și Agârbiciu la Budiu a deținătorului de husari secui. Acolo se va pune la dispoziția comitelui suprem al comitatului Turda.

263. Sfântu Gheorghe, 15 iunie 1848. Judele regal din Trei Scaune către comandantul regimentului de grăniceri infanteriști secui nr. 2. Îl roagă să-l informeze dacă a primit din partea Comandamentului suprem al armatei ordinul de a colabora cu oficialitatea civilă la menținerea liniștii publice. În caz afirmativ, îl cere să pună la dispoziția juzilor regali din scaunele filiale Kézdi și Orba unități militare corespunzătoare, atunci când ei le vor solicita.

264. Arad, 15 iunie 1848. Consistoriul diocezei ortodoxe a Aradului către episcopul diecezan. Îl înștiințează că nu aprobă titlul de patriarh adoptat de adunarea sârbească de la Karlovitz din 1 mai pentru mitropolitul Iosif Rajačić, întrucât îl consideră anticonstituțional.

265. Sibiu, 15 iunie 1848. Comitele sașilor, Franz Salmen, către Magistratul sau Consiliul din Brașov. Îl dezvăluie că Universitatea națională a sașilor a decis că, în locul unei adunări populare largi, propusă de scaunul Sighișoara, să convocă o consfătuire cu participarea de doi până la opt delegați de fiecare scaun sau district. Înzcerați cu imputerniciri corespunzătoare, ei vor putea lua hotărârile ce se impun pentru apărarea intereselor naționale ale sașilor, în condițiile mereu schimbătoare ale evenimentelor politice.

266. Sibiu, 15 iunie 1848. Comesul sașilor Franz Salmen către Magistratul din Brașov. Îl pune la curenț cu opoziția majorității scaunelor și districtelor față de propunerea Sibiului de a se trimite la dietă împreună cu deputații și locuitorii ai acestora. Universitatea lasă la latitudinea jurisdicțiilor să hotărască în această chestiune.

267. Sibiu, 15 iunie 1848. Comitele sașilor Franz Salmen către Consiliul din Brașov. Îl comunică hotărârea Universității naționale de a se pune capăt controversei între jurisdicțiile săsești privind justitia respingerii sau aprobării uniunii.

268. Sibiu, 15 iunie 1848. Deputatul scaunului Cincu la Dieta de la Cluj către Magistratul sau Consiliul districtual Brașov. Invocând inevitabilitatea sanctiunii legii uniunii de către monarh, ce se poate prevedea prin numirea unui Guvern constituțional la Pesta și prin desemnarea arhiducelui Stefan ca locuitor al împăratului în Ungaria, căruia i s-a subordonat și Transilvania, propune trimiterea unei delegații în capitala maghiară cu misiunea de a încerca să obțină de la noii factori de putere garanții posibile și necesare menținerii etnicității germane a sașilor.

269. Aiud, 15 iunie 1848. Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós, către guvernatorul Teleki. Îl expune părerea că s-a solicitat o unitate militară la Sorosten, deoarece locuitorii de acolo ar fi amenințat liniștea publică și siguranța averii. Între timp populația localității s-a potolit și de aceea soldații s-au reîntors la Sibiu de unde au venit.

270. Aiud, 15 iunie 1848. Baronul Bánffy Miklós către guvernatorul Teleki. Îl trimită raportul judeului nobiliar Boer Ferenc din care rezultă că locuitorii din Sorosten și Hoghilag s-au liniștit.

271. Cluj, 15 iunie 1848. Comitele suprem al comitatului Cluj, Matskási Pál, către guvernatorul Teleki. Îl raportează că un tăran din Someșul Rece ie-a relatat celor doi asesori locali care l-au interogat că la targul din Câmpeni de după Rusaliu un avocat a vorbit în fața celor adunați, îndemnându-i să se înarmeze pentru a se autoapără, deoarece numai poporul român a rămas neînarmat.

272. Cluj, 15 iunie 1848. Declarația cărbunarului Toader Simion din Someșul Rece făcută cu ocazia interrogației lui de către jurații comitatului Cluj. Ea se referă la îndemnul adresat de Avram Iancu moților la targul de la Câmpeni de a se înarma pentru a-și apăra drepturile asemenea maghiarilor și sașilor.

273. Târgu Mureș, 15 iunie 1848. Procurorul public Donáth Sándor către Guberniul nobiliar de la Cluj. Îl raportează că a întreprins măsurile necesare pentru intentarea unor procese penale avocaților Florian Micaș, Ioan Buteanu, Al. Papu Ilarian și Ioan Suciu, „vinovați de instigarea ilegală a națiunii române”. Pentru Ion Buteanu cere însă acte doveditoare referitoare la desfășurarea unor fapte asemănătoare în districtul Chioar, înainte de a se stabili la Abrud.

274. Plăiești, 15 iunie 1848. Judele regal suprem al scaunului Arieș, Dindár Antal, către guvernatorul Teleki. Îl informează despre tulburările care s-au produs

în satele românești Poiana Aiudului și Inoc. În ultima localitate a avut loc o ciocnire între grănicerii secui și locuitorii. Va cerceta cauzurile la fața locului și va întreprinde măsuri corespunzătoare.

275. *Baia Mare, 15 iunie 1848*. Concepstul Sigismund Pop către ministrul de interne de la Pesta, Szemere Bertalan. Îi relatează despre: a) participarea lui la o adunare populară ce a avut loc în comitatul Solnocul de Mijloc, la Ulneni, unde a constat nemulțumirea participantilor din circa 30 de sate, provocată de răpirile de posesiuni iobăgești cu ocazia comasărilor din 1841 și propune măsuri pentru remedierea lor; b) revolta românilor din Chioar, fiindcă au fost atacați cu ciomege, cu prilejul alegerii de deputat pentru că l-au susținut pe candidatul lor în persoana unui preot; în vederea atenuării nemulțumirilor se pronunță pentru anularea alegerii abuzive și efectuarea alteia cu respectarea ordinii constituționale.

276. *Lugoj, 15 iunie 1848*. Dregătoria comitatului Caraș către Guvernul de la Pesta. Îi dă informații despre: activitatea filo-maghiară a lui Eftimie Murgu, după revenirea lui de la Pesta; atitudinea antiunionistă a gazetei românești din Brașov care milita pentru unirea Banatului cu Ardealul, Moldova și Tara Românească; agitația electorală; încercarea episcopului ortodox de la Timișoara de a-i câștiga pe români de partea sărbilor, îndeosebi prin îndemnul de a folosi limbă maternă în redactarea actelor.

277. *Ciuj, 15 iunie 1848*. Liderul nobilimii liberale, baronul Wesselényi Miklós, către Deák Ferenc, ministrul justiției în guvernul de la Pesta. Îi cere sprijin pentru numirea contelui Bethlen János senior în calitate de comisar imputernic al Guvernului ungur în Transilvania, dacă Szécsenyi nu va putea accepta el această funcție.

278. *Fără loc, 15 iunie 1848*. Reprezentanți ai localităților Racul, Ineu, Daneș, Dănești și Sândominic către Starile privilegiate ale scaunului Ciuc. Cer ca veniturile aduse de așa-numiții munti revendicați, păstrate de regimentul nr. 1 de infanterie secuiesc, să fie împărțite în mod egal localităților care au drept de proprietate colectivă asupra lor sau să fie folosite pentru întreținerea deputaților dietali. Solicită, de asemenea, restituirea sumelor strânse pentru întreținerea cailor, acelora care nu cresc astfel de animale.

279. *Sighișoara, 15 iunie 1848*. Judele primar și scaunul Karl Sternheim și notarul Josef Krauss către Magistratul sau Consiliul orașului și scaunului Sighișoara. Solicită sprijin pentru ca confațuirea propusă de Universitatea săsească să aibă loc în 21 iunie, la Mediaș, cu participarea tuturor jurisdicțiilor săsești, în vederea adoptării unei poziții comune în cadrul proximului Parlament al Ungariei.

280. *Sighișoara, 15 iunie 1848*. Magistratul orașului și scaunului Sighișoara către comitele națiunii săsești. Îl roagă să accepte convocarea la Mediaș, pe data de 21 iunie, în locul unei adunări populare, a unei Confațuiuri cu participarea a doi până la opt delegați de fiecare scaun și district. Sub președinția concesului, delegații ar urma să elaboreze și să adopte instrucțiuni pentru deputații care vor reprezenta interesele jurisdicțiilor săsești la viitoarea Dietă ungură.

281. *Abrud, înainte de 16 iunie*. Cetățeanul Kontz Lajos către Consiliul orașului Abrud. Îl atenționează asupra: „faptelor instigatoare” ale preotului Simion Balint și ale avocaților Ioan Buteanu și Avram Iancu; afirmațiilor unor români la adresa ungurilor din Abrud; unor ciocniri între români și maghiari; pericolului care ar amenința populația maghiară din orașul Abrud.

282. *Sibiu, după 15 iunie*. Episcopul ortodox Andrei Șaguna către ministrul cultelor și instrucțiunii publice de la Pesta. Îi înaintează plângerile a 13 localități din scaunul Mediaș contra dijmei pe care au fost obligate de către oficialitatea scaunala să o dea preotilor luterani. Fiindcă prin legea agrară s-a desființat și obligativitatea dijmei bisericesti, îl roagă să intervină la dregătoria scaunului Mediaș pentru a se restituî celor ce au dat-o.

283. *Târgu Mureș, după 15 iunie 1848*. Protopopul ortodox Partenie Trombitas către dregătoria scaunului Mureș. Intervine pentru eliberarea preotului Stefan Iancovici, arestat în noaptea de 15 iunie de către vicejudele regesc Szentiványi și aruncat în temnița scaunala pe baza unui simplu denunț al contelui Lázár József care-l suspectează că i-ar fi îndemnat pe iobagi să nu mai presteze zilele de robotă. Invocând legile în uz care interzic arestarea și judecarea preotilor fără aprobarea Consistoriului, cere eliberarea arestatului, tată a patru fetițe minore.

284. *Sumuleu, 15—16 iunie 1848.* Procesul verbal luat în adunarea populară a scaunelor secuiești Ciuc, Gheorghieni și Cașin, în fața casei scaunale din Sumuleu. Ședința s-a deschis cu cuvântări rostite de: judele scaunal suprem Ballássy și emisarul Guvernului ungar, Gál Sándor. Cel dintâi a explicat noțiunile de libertate, egalitate, fraternitate și a insistat asupra necesității respectării siguranței persoanei și a averii ca o condiție indispensabilă evitării anarchiei, a păstrării liniștii și ordinii constituite. Al doilea a citit apelul adresat secuilor de către primul ministru Batthyány Lajos de a se înscrie voluntari pentru a se constituia la Seghedin o unitate militară de 12 000 soldați necesară apărării Ungariei amenințată de revendicările naționalităților. Participantii s-au declarat gata să răspundă apelului. În continuare s-au formulat și s-au aprobat o serie de doleanțe privind: munci revendicări și veniturile acestora; realegerea dregătorilor scâunali: stergerea deosebirilor dintre defirtele categorii sociale, primorii urmând să fie supuși și ei impozitei și altor sarcini publice; desființarea dijmei bisericești și salarizarea preoților, inclusiv restituirea „porției canonice”; reducerea prețului sării; menținerea sarcinii regimentelor secuiești de apărare a graniței și după transformarea lor în găzzi cetățenești etc.

285. *Budapesta, 16 iunie 1848.* Palatinul Ștefan și ministrul de război al Ungariei, Meszáros Lázár, către guvernatorul Transilvaniei, contele Teleki József. Invocând legea unui sanctiune de monarh, îi cere să ia măsurile necesare pentru a se trimite în Ungaria unitățile militare regulate și cele de grăniceri de care Ardealul se poate dispensa. De asemenea să instituie un comitet mixt care să conscrie voluntarii pentru tabăra de la Seghedin, în cazul ofițerilor urmând să se indice vârsta pe care o au și locul sau unitatea unde au servit ca militari.

286. *Cluj, 16 iunie 1848.* Guberniul de la Cluj către comisia de anchetare a agitațiilor de la Abrud și imprejurimi. Îi aduce la cunoștință hotărârea de a trimite la Câmpeni încă o unitate militară, datorită informațiilor privind înarmarea populației din satele înconjurătoare, ca urmare a apelului lansat de Avram Iancu.

287. *Cluj, 16 iunie 1848.* Guvernatorul Teleki către Kozma Pál, președintele comisiei guberniale de anchetare a frământărilor de la Abrud și imprejurimi. Îi trimite raportul comitelui suprem al comitatului Cluj referitor la mărturisirea cărbunarului Toader Simion din Someșul Rece despre cuvântarea „instigatoare” rostită de Avram Iancu la Câmpeni.

288. *Cluj, 16 iunie 1848.* Guvernatorul Teleki către judele regesc suprem din scaunul Ciuc. Îi comunică hotărârea monarhului de a îi se pernute boierilor refugiați din Moldova să rămână în zona regimentului nr. 1 de grăniceri secui, dar sub o atență supraveghere, atât timp cât nu întreprind acțiuni ce ar provoca suspiciuni.

289. *Cluj, 16 iunie 1848.* Împoternicitul Guvernului Ungariei în Transilvania, baronul Perényi Zsigmond, către ministrul de interne de la Pesta, Szemere Bertalan. Îi dă asigurări că deocamdată nu există pericolul unei răvrătiri generale a românilor iar sășii se vor liniști. Chiar dacă S. Bârnău și Al. Papu Ilarian mai agitau, primejdia ar putea deveni mai gravă numai când ar începe acțiunea de separare a pământurilor urbariale de cele alcătiale. În vederea liniștirii spiritelor, propune o scurtă vizită a palatinului Ștefan în Ardeal, populația fiind atașată familiei domnitoare.

290. *Zlatna, 16 iunie 1848.* Mikó Samuel, adjunctul administratorului domeniului minier Zlatna, către guvernatorul Teleki. Îi informează că superiorul său, Nemesgyei János administratorul domeniului fiscal, a plecat la Abrud în 15 iunie, împreună cu ceilalți doi membri ai comisiei de anchetare a mișcărilor din acest oraș și imprejurimi, conform dispoziției guberniale.

291. *Budapesta, 16 iunie 1848.* Ministrul de finanțe al Ungariei, Kossuth Lajos, către secretarul de stat subordonat. Îi cere să aducă la cunoștință tuturor funcționarilor din subordine, atât din Ungaria cât și din Transilvania, ca pe viitor nici unul să nu intre în legătură cu Camera și guvernul austriac fără aprobarea sa. În caz contrar va urma suspendarea din post.

292. *Fără loc, 16 iunie 1848.* Dregătoria districtului Chioar către Guberniul Transilvaniei. Îl atenționează că intrucât districtul a fost anexat deja Ungariei, a primit ordinul din partea Guvernului de la Pesta să nu se mai supună celui de la Cluj.

293. *Miercurea Ciuc, 16 iunie 1848.* Comandanțul regimentului de grăniceri infanteriști secui nr. 1, colonelul Schilding, către superiorul său, feldmareșalul Anton Puchner. Îi raportează despre desfășurarea fără incidente a adunării populare de la Șumuleu, menționându-l printre vorbitori care i-au indemnăt pe participanți să păstreze liniștea și ordinea și pe contele Mikó Mihály. Despre acesta din urmă precizează că a fost ales prin aclamații să reprezinte scaunul Ciuc ca deputat la viitorul Parlament comun de la Pesta.

294. *Micloșoara, 16 iunie 1848.* Comitele suprem al comitatului Alba de Sus, groful Kálmán Dénes, către guvernatorul Teleki. Îl informează despre pacificarea locuitorilor din Feleag cu ajutorul unui escadrón de cavalerie și pedepsirea celor vinovați că au contestat și s-au opus cu forță dreptului de proprietate al parohiei calvin din Mureni asupra pădurii din hotarul satului lor.

295. *Baia de Criș, 16 iunie 1848.* Prim-judele nobiliar Csóka Ferenc și juratul Benedek Károly îl interoghează pe Toader Cristea din Vidra, arestat fiindcă a venit la târgul de la Hălmagiu pentru a-i indemnă pe români ca în sămbăta următoare să meargă la Câmpeni înarmați „pentru a-i ucide pe nădrăgari”. Interrogatul neagă că ar fi venit la Hălmagiu pentru a „instiga” la revoltă, afirmând că el nu-a făcut altceva decât să relateze ce a auzit de la alții despre indemnul la înarmare al avocatului Avram Iancu.

296. *Baia de Criș, 16 iunie 1848.* Prim-judele nobiliar Csóka Ferenc către oficialitatea comitatului Zarand. Îl relatează despre interogatoriul la care l-a supus pe Toader Cristea din Vidra pentru „instigarea” românilor la răzvrătire cu ocazia târgului ce a avut loc la Hălmagiu în 10 iunie.

297. *Iara, 16 iunie 1848.* Ancheta întreprinsă de judele nobiliar Pápai Lajos și secretarul comitatului Képi István la Lupșa în legătură cu „acțiunea instigatoare” a Tânărului Vasile Fodor din Bistra, săvârsită la 24 mai, pentru care era tinut în temniță de la Cluj. Din răspunsurile a patru martori interogați rezultă că Vasile Fodor a propagat printre locuitori idei privind: necesitatea opunerii față de uniunea cu Ungaria pentru a-si câștiga libertatea și a-si alege proprii dregători; desființarea iobăgiei și dreptul moților de a-si recupera păsunile și pădurile răpite.

298. *Aiud, 16 iunie 1848.* Prim-judele nobiliar Benedek József și protonotarul comitatului Alba de Jos, Pogány Károly, către judele nobiliar al plasei Bistra. În numele comitetului comitatens pentru păstrarea ordinii constituite și răspunde la raportul din 13 iunie și-i cere să-i nominalizeze pe cei ce au adus prejudicii pădurii Erariului din hotarele localităților plasei Bistra. Totodată îl sfătuiește să-i admonesteze pe vinovați, iar dacă aceștia nu se pot descoperi, să fie avertizate localitățile că vor fi obligate să plătească despăgubiri pentru pagubele produse.

299. *Becicherecu Mare, 16 iunie 1848.* Comisarul regal și comitele suprem al comitatului Timiș, Vukovics Sebbő, către comitele suprem al comitatului Töröntál, Csernovics Péter. Îl atenționează că agitatori din taberele de la Iosifalău și Karlowitz trimisă emisari în comunele sărbești și românești pentru a indemnă locuitorii acestora să se adune înarmați la Novi Sad. Totodată îl recomandă să ia măsuri pentru a-i aresta pe instigatori.

300. *Miercurea Ciuc, 16 iunie 1848.* Ciangăii din Lunca de Jos și Ghimes-Făget către: Stările privilegiate ale scaunului Ciuc; judele regesc suprem scăunal. Înaintează cererea de a fi sprijiniți în arendarea unor pământuri arătoare din comunele și comitatele învecinate, deoarece în hotarele proprii nu dispun de asemenea terenuri. Se plâng îndeosebi contră arendașilor armeni, datorită căror arenda se dublează.

301. *Sibiu, 16 iunie 1848.* Comisarii guberniali baronul Kemény Domokos și groful Bethlen Gábor către guvernatorul Teleki. Îi raportează că din ancheta întreprinsă rezultă rolul Comitetului Național Român în trimiterea de emisari în satele din jurul Sibiului pentru a „agita” contra uniunii, precum și în exacerbarea atitudinii antimaghiare, inclusiv printre grănicerii români ai regimentului de la Orlat. La sași atitudinea antiunionistă s-a dinrinuat după votarea legii uniunii de către Dieta de la Cluj și înaintarea ei spre sanctionarea monarhului.

302. *Cluj, 16 iunie 1848.* Secretarul de stat în Guvernul de la Pesta, Szász Károly, către ministrul transporturilor și comunicațiilor, contele Széchenyi István.

lîi expune părerea că în Transilvania, patriciatul săsesc, pentru a-și menține puterea economică și politică, îi influențează și pe români în atitudinea lor antiunionistă. După ce au fost eliberați de iobăgié, aceștia nu se mulțumesc că au devenit proprietari deplini pe loturile lor, ci pretind și pământurile rămase nobililor. Mai mult, prevalându-se de principiile libertății și egalității, românii invocă argumentul că reprezintă majoritatea populației și în consecință aspiră la puterea politică. Pentru a contracara antiunionismul românilor și sașilor, propune o scurtă vizită palatinului Ștefan în Transilvania și eventual acceptarea de către Szécsenyi a funcției de imputernicit al Guvernului ungar aici. S-ar suplini astfel lipsa de decizie și incapacitatea guvernatorului Teleki și a generalului Puchner.

303. Cluj, 16 iunie 1848. Baronul Wesselényi Miklós către ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Lîi oferă detalii referitoare la greutățile întâmpinate de unioniști datorită revendicărilor formulate de orașe, îndeosebi de cele săsești; influenței Comitetului de la Sibiu condus de Bărnuțiu printre români, inclusiv asupra celor două regimenter grănicerești românești; pericolul declansării unei răscoale în Munții Apuseni ca urmare a activității lui Avram Iancu; lipsei de voință sau incapacitatea guvernatorului Teleki dar și a felomaresalului Puchner, de a lăua măsuri pentru organizarea unităților de voluntari cu ajutorul căror s-ar putea preveni și înăbuși revoltelor. De aceea sugerează că revine Guvernului de la Pesta misiunea de a iniția măsuri pentru a salva pozițiile ungurimii în Transilvania.

304. Cluj, 15 iunie 1848. Guberniul de la Cluj ia act de raportul contei László László cu privire la desfășurarea adunării populare din ziua precedentă de la Șumuleu Ciuc. Totodată își exprimă satisfacția că adunarea, la care au participat circa 6 000 de persoane, a decurs în limitele legalității, deși la început tinerii au încercat să impună o serie de măsuri mai energice împotriva ofițerilor care au manifestat o atitudine antiunionistă.

305. Viena, 16 iunie 1848. 13 membri ai delegației trimisă de Adunarea de la Blaj la Viena în frunte cu episcopul Șaguna, către împăratul Ferdinand. Învoçând revendicările formulate de cei 40 000 de participanți la Adunarea de la Blaj din 14–17 mai, relevă că ele n-au fost luate în considerare de Stările privilegiate ale maghiarilor, sașilor și secuilor care, în Dieta de la Cluj, au votat uniunea cu Ungaria fără participarea românilor, deși ei formează 3/4 din populația Transilvaniei. La aceeași dietă s-au adoptat legi asemănătoare cu aceleia din Ungaria prin care se proclamă existența doar a națiunii maghiare și folosirea exclusivă a limbii ungurești. De aceea cer să fie și români recunoscuți ca națiune politică egal îndreptățită cu ungurii, sașii și secuii, iar limba lor să fie folosită în administrație și justiție asemenea celei maghiare și germane.

306. Cluj, 16 iunie 1848. Deputații dietali Karácsonyi János și Másvilági István către oficialitatea orașului Dumbrăveni. Lîi raportează că deocamdată Dieta de la Cluj nu mai adoptă noi acte legislative, ci așteaptă legea uniunii. Ea urmează totuși să se pronunțe asupra propunerii deputatului Odorheiului, contele Teleki László, privind extinderea legilor 23 și 24 din Ungaria și asupra orașelor transilvănenă. Revendicările românilor au rămas doar consemnate în procesul verbal al dietei.

307. Cluj, 16 iunie 1848. Guberniul Transilvaniei ia la cunoștință petiția comunității din localitatea Băgara referitoare la restituirea pădurii, cu denumirea Grădina-Cioacă, răpită de fostul proprietar feudal și o trimite spre rezolvare dregătoriei comitatului Cluj.

308. Timișoara, 16 iunie 1848. Episcopul sărb al diecezei Timișoara, Pantelimon Jivkovic, către ministrul cultelor și instrucțiunii publice din Guvernul Ungariei, baronul Eötvös József. Lîi propune să amâne congresul ortodoxilor români fixat pentru 27 iunie la Timișoara, așa cum a procedat și cu acela al sărbilor, din 27 mai de la Karlowitz. Congresul de la Timișoara a fost inițiat de avocatul Emanoil Gojdu și deci nu are aprobarea nici a Guvernului de la Pesta, nici a mitropolitului de la Karlowitz. Întrucât asemenea sărbilor la Karlowitz și românilor in-

tenționează să-și aleagă un mitropolit propriu care ar urma să-și stabilească sediul la Timișoara, s-ar putea crea pericolul unei ciocniri între enoriașii celor două etnii, deoarece cei dintâi ar apăra clădirea episcopală construită de ei, dacă ceilalți ar încerca să o ocupe.

309. *Cluj, 16 iunie 1848*. Guvernatorul Teleki către comandantul suprem al armatei din Transilvania, baronul Puchner. Îl roagă să satisfacă cererea comisiei de anchetă din Munții Apuseni de a i se pune la dispoziție încă o companie de soldați la Abrud pentru a scăpa de preveni o eventuală revoltă a moților „instigați“ de Avram Iancu.

REGESTENVERZEICHNIS

1. Innsbruck, 5. Juni 1848. Der Kaiser Ferdinand an den Gouverneur von Siebenbürgen, Grafen Teleki József. Er empfiehlt ihm die Belassung im Bezirk des I. Szekler Grenz Regimentes der aus der Moldau geflüchteten Bojaren, solange diese durch ihre Haltung keine politischen Umtriebe erregen.

2. Cluj (Klausenburg), 5. Juni 1848. Das Gubernium Siebenbürgens an die Stände des Szeklerlandes. Im Namen des Kaisers, bewilligt es eine dreimonatige Einführung der Standgerichte in den Bruderstühlen Kézdi, Orbai, Sepsi und Micsosara (Miklosvár), um die Bedrohung der Personen- und Eigentumssicherheit vorzubeugen. Die Genehmigung soll den Stuhlrichtern zur Kenntnis gebracht werden.

3. Cluj (Klausenburg), 5. Juni 1848. Der Gouverneur Teleki an: a) den Vizehauptmann des Fogarascher Distrikts; b) den Bischof Ioan Lemeni. Er macht sie darauf aufmerksam, daß der Philosophieprofessor aus Blasendorf Aron Pumnul nach seinem Heimtsdorf im Fogarascher Distrikt aufgebrochen ist, und ersucht sie ihn unter Beaufsichtigung zu halten. Ebenfalls sollen sie ihm über eine eventuelle aufwieglerische Tätigkeit des Professors Bericht erstatten.

4. Wien, 5. Juni 1848. Das Protokoll der Sitzung des Ministerrates vom 5. Juni enthält die Besprechung des Gesetzartikels der bedingungslosen Union Siebenbürgens mit Ungarn, welches dem Kaiser zur Sanktionierung überreicht wurde. Der Finanzminister zeigt, daß die Annahme dieses Gesetzes Ungarns Macht zum Nachteil Österreichs, aber auch zum Schaden der Sachsen und Rumänen steigern wird. Der Ministerrat macht den Vorschlag, der Kaiser solle das Unionsgesetz nur unter folgenden Bedingungen sanktionieren: a) mit der Behaltung aller Kassabestände und der sämtlichen aus Siebenbürgen und Ungarn erhobenen Materialvorräthe; b) Ungarn und Siebenbürgen sollen einen verhältnismäßigen Teil der Gesamtschuld der österreichischen Monarchie übernehmen; c) mit der Behaltung des Militär Generalkommandos und der siebenbürgischen Grenzdistrikte unter dem Befehl des Kriegsministeriums in Wien usw... .

5. Budapest, 5. Juni 1848. Der Pester Kriegsminister Mészáros Lázár an den Erzherzog Stephan, Palatin von Ungarn. Er ermahnt ihn, dem Kommandierenden General der k.k.k Truppen in Siebenbürgen den Befehl zu erteilen, dem Kriegsministerium zu Pest eine detaillierte Aufzählung der zur Verfügung stehenden Waffen- und Kanonentypen und Munition einzuschicken, ebenfalls die dem ungarischen Ministerium abzugebende Anzahl von Gewehren usw. mitzuteilen, sowie die Rekrutierung der Freiwilligen für die Honvedregimenter zu beschleunigen.

6. Somcuta Mare (Nagysomkút), 5. Juni 1848. Die Verordnung des ungarischen Innenministers an die Behörden des Kioar Distriktes. Den Distriktsinwohnern soll bekannt gemacht werden, daß die Kosten der durch Aufwieglungen verursachten Truppenverlegungen von den Aufwieglern, individuell oder kollektiv, getragen werden sollen.

7. Cluj (Klausenburg), 5. Juni 1848. Der siebenbürgische römisch-katholische Bischof Kovács Miklós an das Klausenburger Gubernium. Er meint, nur aufgrund der Titel könne er sich nicht über die aus der Walachei dem Kronstädter Kaufmann Hagi Nicodae Moldovan gesandten Bücher aussprechen. Diese sollten dem Thesaurariat zur Zensur eingesendet werden.

8. *Jebel (Schebel)*, 5. Juni 1848. Der Schebler Erzpriester Meletie Drăghici an den königlichen Kommissär und Vizegespan des Temescher Komitats. In betreff auf dessen Note vom 30. Mai, gibt er ihm die Versicherung, daß seine Gläubigen keine Gefühle von Unzufriedenheit den Ungarn gegenüber, deren friedlichen Nachbarschaft sie sich bisher erfreuten, hegen. Jedoch zeigen sie ihre Unzufriedenheit dem Panslawismus gegenüber, also der Oberherrschaft der serbischen Metropole zu Karlowitz, welche das rumänische Volkstum bedroht.

9. *Aiud (Großenyed)*, 5. Juni 1848. Der Obergespan des Unterabencser Komitats, Freiherr Bánffy Miklós, an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß er begleitet von 335 Szekler Grenzler und Husaren des Maximilian Ferdinand Regiments abermals nach Mihált (Mihálcfalva) aufgebrochen ist. Um die Absichten der Dorfbewohner, während der Nacht zusammen mit den Insassen aus Obreja (Obrázsa), Cistei (Oláhcsesztve) und aus den an der Kokel gelegenen Dörfer dem k.k. Militär in den Nacken zu fallen, hinterzutreiben, habe Bánffy zwei Kanonen dringend notwendig.

10. *Mihált (Mihálcfalva)*, 5. Juni 1848. Der Freiherr Bánffy Miklós an den Gouverneur Teleki. Er berichtet, daß er zusammen mit dem Armeekorps Majors Balázs ohne Widersetzung in Mihált eingetroffen ist, die Untersuchung der Schuldigen durchgeführt und acht Führer des Aufruhrs verhaftet hat. Die Anzahl der Toten beträgt 12 Individuen, davon 8 Mihálcfalver und 4 aus den benachbarten Dörfern. Am nächsten Tag wird er die Anzahl der Verwundeten mitteilen.

11. *Cluj (Klausenburg)*, 5. Juni 1848. Der Obergespan des Klausenburger Komitats Macskási Pál an den unterordneten Oberstuhlrichter. Er berichtet, daß die Dorfbewohner aus Sâmbăieni (Erdöszombattelke) vom Vizegespan den Befehl erhalten, sich in Cămăraș (Pusztakamarás) in der Frage der Benützung der Allodialweide des Freiherrn Kemény Domokos untersuchen zu lassen. Jedoch hat der Priester aus Sâmbăieni seine Gläubigen ermahnt, dem Aufruf des Vizegespans nicht nachzukommen, weswegen er verhaftet wurde.

12. *Cluj (Klausenburg)*, 5. Juni 1848. Der Stadtrichter von Klausenburg Grois Gustáv an den Gouverneur Teleki. Er ersucht ihn, über den Priester aus Sâmbăieni (Erdöszombattelke) zu verfügen, da dessen Verhaftung Unruhe unter den Klausenbürgern verursacht, während die Gläubigen des Priesters schriftliche Zusicherungen für ihren Pfarrer geben wollen.

13. *Baia de Criș (Altenburg)*, 5. Juni 1848. Die magyarische Kommunität des Zarander Komitats an den Gouverneur von Ungarn. Sie äußert ihre Dankbarkeit und Opferbereitschaft im Dienste des Programms des Pester Ministeriums und zum Gedeihen der ungarischen Nation.

14. *Boarta (Michelsdorf)*, 5. Juni 1848. Die Komitatsbevollmächtigten für die Sicherung der bestehenden Ordnung, Nagy Sándor und Mihály Károly, an die Landesstelle des Oberabencser Komitats. Sie berichten, daß sie die Untersuchung der dem Allodialwald des Grafen Teleki Sámuel verursachten Schaden durchgeführt haben. Diese können nicht der sämtlichen Gemeinde Boarta (Michelsdorf) zugeschrieben werden, fallen aber 15 Dorfindividuen zu, welche bereit sind die Kosten zu tragen.

15. *Călvăsăr*, 26. Mai — 5. Juni 1848. Das Protokoll der in der Gemeinde Călvăsăr von Nagy Sándor und Mihály Károly, Komitats Bevollmächtigte für die Sicherung der bestehenden Ordnung, durchgeföhrten Untersuchung. Es wurden 20 Dorfbewohner untersucht, aus deren Antworten hervorgeht, daß am 19. Mai die Dorfgemeinschaft beschlossen hat, dem Grundherrn die Benützung des am Dorfrande gelegenen Waldes bis zur Lösung der Streitigkeit auf gesetzlichem Wege zu verweigern.

16. *Cluj (Klausenburg)*, 5. Juni 1848. Das Klausenburger Gubernium nimmt den Vortrag der Landesstelle des Arieş Stuhls zur Kenntnis, in dem, anlässlich der Bekämpfung adelsfeindlicher Aufwieglungen in einigen rumänischen Dörfern, die Genehmigung der Einführung der Standrechts ersucht wird.

17. *Brasov (Kronstadt)*, 5. Juni 1848. Der Kronstädter Oberrichter Johann Albrichsfeld an den Gouverneur Teleki. Er berichtet ihm: über die in der Walachei aufgebrachten Gerüchte über eine mögliche Preisgabe seitens der Pforte der Schutzherrschaft der zwei Donafürstentümer zugunsten Rußlands; über den An-

kauf von Blei und Pulver in Siebenbürgen von seitens einiger aus der Walachei gekommenen Individuen. Die Bestätigung des ersten Gerüchtes könnte dem Handel des Kaiserstaates ernste Nachteile verursachen.

18. *Brașov (Kronstadt)*, 5. Juni 1848. Die Behörden der Stadt und des Distrikts Kronstadt an den Kommandierenden General de k.k. Armee Siebenbürgens, Anton Puchner. Die Kronstädter Bürgergarde äußert den Wunsch, die 800 Stück von Puchner nur zeitweilig erhaltenen Steinschloß Feuerwaffen, gegenbeinenfalls auch andere im Bergschloß befindlichen Gewehre zu erkaufen.

19. *Sibiu (Hermannstadt)*, 5. Juni 1848. Der Sachsengraf Franz Salmen an den Bistritzer Magistrat. Er benachrichtigt den Magistrat, daß der Bistritzer Bürgergarde aus dem Vorrat des Naßoder 2. Walachen Infanterie Grenzregiments noch weitere 120—128 Steinschloß Gewehre zugesetzt wurden.

, 20. *Nocrich (Leschkirch)*, 5. Juni 1848. Das Protokoll der Sitzung der Leschkircher Stuhlsversammlung. Die Vertreter der 6 sächsischen Kreisortschaften stimmen mit dem Beschuß der Sächsischen Nationsuniversität überein, dem Kaiser eine Erklärung zu senden, damit seine Majestät keineswegs das von den sächsischen Landtagsdeputierten gegen den Willen ihrer Auswähler angenommene Unionsgesetz sanktioniert. Hingegen meinen die Vertreter der 6 rumänischen Ortschaften, der Kaiser müsse in dieser Frage nicht angegangen werden.

21. *Mediaș (Mediasch)*, 5. Juni 1848. Der Mediascher stellvertretende Bürgermeister Daniel Gräser an den Sachsengraf Franz Salmen. Er macht den Vorschlag der Einberufung einer außerordentlichen Volksversammlung aller sächsischen Gerichtsbarkeiten am 25. Juni nach Mediasch.

22. *Dalnic (Dayla)*, 5. Juni 1848. Der Vizestuhlrichter des Kézdi Bruderstuhls, Lázár David, an den königlichen Oberrichter von Háromszék (Dreistühlen). Er beklagt die Thatsache, daß nicht alle von den Stuhlorfschaften eingereichten Vorträge den Bestimmungsort erreichen. Deshalb hat er gezögert, dem Oberrichter über die unangenehmen Ereignisse aus Let (Lécfalva) und Beta zu berichten.

23. *Cluj (Klausenburg)*, 5. Juni 1848. Die Landtagsdeputierten Elias Roth und Ludwig von Brennerberg an das Stadt- und Distriktpublikum von Kronstadt. Sie bitten um Weisungen und um die schleunige Übersendung des Denkschriftsentwurfs, welcher die sächsischen Wünsche enthält, damit vor Abschluß des Klausenburger Landtags die Denkschrift den ungarischen Ständen nach Pest eingereicht werden könne. Die Landtagsabgeordneten zeigen ebenfalls, daß eine Privatkonferenz die Abschaffung der Urbarialleistungen und Zehnten auf Grundlage des ungarischen Vorbilds bespricht, und sind der Meinung auch den Sachsenboden von der Last des Zehnten zu befreien, indem die sächsischen Geistlichen in Zukunft gleich anderen Staatsbeamten besoldet werden sollen.

24. *Sibiu (Hermannstadt)*, 5. Juni 1848. Alexandru Bătrâneanu, Mitglied des Rumänischen Nationalkommittes in Hermannstadt an den Priester Simion Ballint aus Roșia Montană (Goldbach). Er berichtet über die Ereignisse in Obreja (Obrazsa) und Mihál (Mihálcfalva), und behauptet, daß in dr zuletzt erwähnten Ortschaft vom Szekler Grenzmilitär und von den ungarischen Nationalgardisten 50 Dorfbewohner getötet und andere 100 verwundet wurden.

25. *Sibiu (Hermannstadt)*, 5. Juni 1848. Ein Beamte des k.k. Thesaurariats in Hermannstadt wendet sich brieflich an einen Oberbeamten, oder eine Verwandtschaft mit der Bitte, an das Klausenburger Gubernium heranzutreten, um den Bischof Lemeni zu überzeugen, eine Proklamation herauszugeben und die künftige Annahme vom Landtag des Urbarialgesetzes (Abschaffung der Leibeigenschaft) anzukündigen. Widrigfalls, in der von den Mihálcfalver Ereignisse aufgereizten Stimmung, könnte ein allgemeiner Aufstand kaum verhindert werden.

26. *Cluj (Klausenburg)*, 5. Juni 1848. Der Obergespan des Mittelszolnoker Komitats, Freiherr Wesselényi Miklós, an das ungarische Ministerium des Innern. Er berichtet über die mangelnde Mitarbeit zwischen ihm und dem Obergespan des Biharer Komitats, Beöthy, beide als Bevollmächtigte des ungarischen Ministeriums für die Einverleibung des nordöstlichen Partiums; über die Notwendigkeit der Ernennung eines Gouvernalkommissärs, geholfen von 4—5 Unterstellten, in betreff der Abschließung der Union Siebenbürgens mit Ungarn; über die brennende Not der Entfernung aus ihren Ämtern etlicher Oberrichter und Obergespäne, dar-

unter die Beseitigung des Sachsengrafs Franz Salmen und des nicht-unierten Bischofs Andrei Saguna, u.a.

27. *Sibiu (Hermannstadt), 5. Juni 1848.* Ein junger Ungar aus Hermannstadt an den Landtagsdeputierten Szász Károly. Er berichtet über: die unionsfeindlichen Agitationen der Hermannstädter Sachsen und deren Mitarbeit mit jungen rumänischen Intellektuellen; über die Absicht der Ausarbeitung eines unionsfeindlichen Aufrufs an die rumänische Nation und an die rumänischen Grenzregimenter,

28. *Sibiu (Hermannstadt), 5. Juni 1848.* Ein Rumäne aus Hermannstadt an eine ungarische Behörde. Auch er berichtet über die unionsfeindlichen Agitationen in Hermannstadt. Als Freunde der Union nennt er den Thesaurariatsbeamten Paul Dunca, den Gubernialdolmetscher Ioan Bob und den Landtagsdeputierten Alexandru Bohătel. Barițiu und der Erzpriester Berza sprechen sich gegen ein schriftliches Abkommen zwischen Rumänen und Sachsen aus, aber sie scheinen geneigt zu Verabredungen mit dem Sachsengraf zu sein. Um einen gegen die Ungarn gerichteten rumänisch-sächsischen Militärpakt vorzubeugen, beantragt er die Anerkennung der Rumänen als politische Nation.

29. *Buda, 6. Juni 1848.* Das Gubernium Siebenbürgens an den Pester Verkehrsminister, Graf Szécsenyi István, Stellvertreter des Ministerpräsidenten Batthyányi Lajos. Er überschickt ihm die von dem siebenbürgischen Landtag angenommenen Gesetzesartikel in betreff des Wahlmodus und der Gründung einer ungarischen Nationalarmee.

30. *Wien, 6. Juni 1848.* Der Hofkanzler Siebenbürgens in Wien, Freiherr Apor Lázár, an den Gouverneur Teleki. Er berichtet ihm, daß er Telekis Gesuch vom 30. Mai hinsichtlich der Ausrüstung der Bürgergarden mit Zeughausgewehren dem Kaiser zur Sanktionierung übermittelt hat.

31. *Cluj (Klausenburg), 6. Juni 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Oberstuhrlrichter des Hunyader Komitats, Lukács József. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß der Bürgergarde aus Deva 200 Gewehre aus dem Karlsburger Zeughaus zugekommen sind.

32. *Cluj (Klausenburg), 6. Juni 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Obergespan des Unteralbenser Komitats, Freiherr Bánffy Miklós. Er teilt ihm mit, daß er ihm vorläufig das Gesuch, den Bürgergarden aus Ighiu (Grabendorf) und Șard (Sárd) die verlangten Gewehre auszuteilen, nicht positiv beantworten kann.

33. *Cluj (Klausenburg), 6. Juni 1848.* Der Gouverneur Teleki an das Gubernium Siebenbürgens. Er stellt den Antrag der Entlassung auf Kaution dreier Häftlinge, des Priesters Simion Pop und der zwei Dorfbewohner aus Sâmbăieni (Erdőszombattelke).

34. *Cluj (Klausenburg), 6. Juni 1848.* Der Entschluß des Guberniums Siebenbürgens in Klausenburg weist die Petition der Ehefrau des Sedlers Muncă Silicul aus Jichișul de Sus (Felsőgyékényes), aus dem Innenzolnoker Komitat, hinsichtlich der Entfernung jenes von der Urbarialhufe, als unbegründet zurück.

35. *Cluj (Klausenburg), 6. Juni 1848.* Der Gouverneur Teleki an: a) den General Puchner; b) den Freiherr Apor Lázár. Den ersten ersucht er, die Ablieferung von 400 Stück Musketen an die Karlsburger Bürgergarde zu verfügen. Den zweiten bittet er, höheren Orts in Wien zu wirken, damit dem Kommandierenden Generalen die Genehmigung erteilt werde, die nötige Zahl von Musketen an die Bürgergarde verabfolgen zu dürfen.

36. *Cluj (Klausenburg), 6. Juni 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Feldmarschall-Lieutenant Pfersmann, Stellvertreter des Kommandierenden Generals der k.k. Armee Siebenbürgens. Er ersucht ihn, Joseph von Benigni, Redakteur der Zeitung *Siebenbürger Bote*, welcher durch Verwendung der Ausdrücke: unfähig, „fanatisch“, „ultramagyarisches“ den Censor Gyergyai betreffend, dessen Ansehen vor dem Publikum herabwürdigte habe, zur Rechtfertigung aufzufordern.

37. *Cluj (Klausenburg), 6. Juni 1848.* Der Gouverneur Teleki an den General Puchner. Er gibt ihm die Versicherung, daß er alle Szekler Jurisdiktionen benachrichtigt habe, daß das vom Landtag in Klausenburg am 2. Juni angenommene Gesetz der Umgestaltung der Szekler Grenzregimenter in Nationalgarden erst nach dessen Sanktionierung vom Kaiser in Kraft treten wird. Ebenfalls soll der Aus-

marsch nach Ungarn des in Dreistühlen gebildeten Szekler Grenzmilitärs erst nach Annahme eines Lantagsbeschlusses in diesem Sinne erfolgen.

38. Abrud (Großschlatten), 6. Juni 1848. Der Großschlattner Oberrichter Laborfalvi Nagy Károly und der Polizeidirektor Diószegi Sámuel an den Obergespan des Unterabensener Komitats, Freiherr Bánffy Miklós. Sie beschuldigen Avram Iancu der Aufhetzung der Rumänen gegen die Ungarn. In diesem Sinne erwähnen sie mehrere Behauptungen des Angeklagten in betreff der Mihácfalver Ereignisse, sowie der von den Motzen ertragenen Schikanen von seiten der Bürgergarde, gelegentlich des Wochenmarktes in Abrud (Großschlatten). Sie ersuchen ihn, das Kläusenburger Gubernium zu ermahnen, um die Beschickung von 200 Szekler Grenzler zur Sicherung der Ordnung am Wochenmarkt aus Câmpeni zu bewirken.

39. Târgu Secuiesc (Szekler Neumarkt), 6. Juni 1848. Der Kommandierende des II. Szekler Grenz Infanterie Regiments, Oberst Dobai, an den königlichen Oberrichter von Dreistühlen. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß er den Militärstaatsanwalt zu der nach Ozun (Uzon) zu beschickenden Kommission ernannt hat. Die Kommission hätte die Beruhigung der Szekler Grenzler, und nicht die Untersuchung des Eigentumsrechts als Ziel.

40. Vârșet, 6. Juni 1848. Der Bischof Stefan Popovici an den königlichen Kommissär und den Vizegespan des Torontaler Komitats. Er bestätigt die Erhaltung am 1. Mai der öffentlichen Einladung des Erzbischofes Rajachich, der von einer Volksversammlung Patriarch erklärt wurde.

41. Sibiu (Hermannstadt), 6. Juni 1848. Das Rundschreiben des orthodoxen Hermannstädter Konsistoriums an seine Erzpriester und Priester. Es ersucht sie, die Gläubigen zu überzeugen, daß die Ereignisse von Mihálcfalva und Coșlariu (Koslárd) „aus bloßem Unverständnis und gegen den Willen des Guberniums oder anderer Landestellen“ entstanden sind; das Gubernium hat eine Untersuchungskommission zur Bestrafung der Schuldigen gennant. Demzufolge sollen die Dorfbewohner geduldvoll das Urbargesetz erwarten.

42. Bečicherec (serbisches Banat), 6. Juni 1848. András János, Stellvertreter des Priesters aus Titel an das ungarische Ministerium in Pest. Er berichtet über die am 4.—6. Juni stattgefundenen Erhebungen der Serben aus Titel und den Nachbarortschaften, welche ein paar Kanonen konfiszierten und nach Kikinda und Beče aufbrachen um die dortigen Häftlinge zu befreien. Bitte um Militärhilfe.

43. Sibiu (Hermannstadt), 6. Juni 1848. Das Protokoll der Sitzung der Sächsischen Nationsuniversität vom 3.—6. Juni, das einen für die nach Wien beschickten Deputierten verpflichtenden Beschuß enthält. Diesem gemäß, sollen die Deputierten dem Kaiser eine Denkschrift einreichen, in welcher angedeutet werden soll, daß die Zustimmung der sächsischen Lantagsdeputierten zur Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn gegen den Willen ihrer Sender erfolgt sei. Demzufolge sollen die Deputierten den Kaiser ersuchen, das Unionsgesetz entweder nicht, oder nur unter Bedingung der Aufrechterhaltung der sächsischen Selbstständigkeit und Municipal Verfassung zu sanktionieren.

44. Sighișoara (Schäßburg), 6. Juni 1848. Die Schäßburger Stuhl und Stadtgemeinschaft an die Sächsische Nationsuniversität in Hermannstadt. Stimmt zum Erlaß der Nationsuniversität bei, der evangelischen Kirchengemeinde aus Fogarasch das aus der Nationalkassa geborgte Kapital von 1000 Fl. zu erlassen.

45. Cluj (Klausenburg), 6. Juni 1848. Der Kanzelist Ioan Poruțiu an das Rumänische Nationalkomitee in Hermannstadt. Er berichtet über: die unionsfreundliche Stimmung unter den Klausenburger Ungarn und über das in Klausenburg in Umlauf gesetzte Gerücht, daß die jungen rumänischen Intellektuellen in Blasendorf von den Sachsen Besteckungsgeld erhalten hätten, um gegen die Union zu wirken; die Zurückweisung im Landtag des Antrags von Szász Károly die ungarischen „zu demokratischen“ Gesetze auch in Siebenbürgen einzuführen; die Gefahr der Verhaftung der Mitglieder des Rumänischen Nationalkomitees durch die Gubernialkommissäre.

46. București (Bukarest), 6. Juni 1848. Die k.k. Agentie aus Bukarest an den Kommandierenden General der k.k. Armee in Siebenbürgen. Berichtet über: den

Besuch des russischen Konsuls, General Duhamel, in der Walachei; das Gerücht, daß die moldauischen Flüchtlinge in Kronstadt eine Freischaar zu rekrutieren plannen, um mit deren Hilfe in der Moldau einzufallen; die Bitte des türkischen Kommissärs Talaat Efendi Maßnahmen gegen solche Absichten zu treffen.

47. *Cluj (Klausenburg), 6. Juni 1848.* Die Landtagsdeputierten der Stadt Dumbrăveni (Elisabethstadt), Karácsy János und Másvilági István, an die Versammlung ihrer Sender. Sie berichten über: die Landtagsdebatten in betreff des Urbarialgesetzes und der Entschädigung der Grundherren; den Antrag, auch die Entschädigung der Städte als Kollektivbesitzer zu besprechen; die Anwendung des Urbarialgesetzes beginnend mit dem Tag des 18. Juni, ohne vorerst die kaiserliche Sanktionierung abzuwarten.

48. *Cluj (Klausenburg), 6. Juni 1848.* Der Klausenburger Oberrichter Grois Gustáv an den Bevollmächtigten des Pester Ministeriums, Freiherr Perényi Zsigmond. Er erwähnt den historischen Werdegang der Stadt Klausenburg in Siebenbürgen während des Fürstentums und unter der Habsburgerherrschaft, um auf die Folgen der Einverleibung zu Ungarn zu beharren: den Verlust des Ranges Klausenburgs als Hauptstadt von Siebenbürgen. Deshalb schlägt er vor die Umsetzung da zu Orte etlicher Rechts-, Militär- und Fiskalämter, die Begründung einer Universität, die Verlängerung der Eisenbahnlinie aus Debrecen oder Oradea (Großwardein) bis in die Walachei durch Klausenburg usw..

49. *Nocrich (Leschkirch), 6. Juni 1848.* Das Stuhlsamt des Leschkircher Stuhls an die Sächsische Nationsuniversität in Hermannstadt. Macht den Vorschlag, die Universität sollte möglichst bald den Entwurf zu den den sächsischen Deputierten der Regnicolar-Deputation in Pest mitzugebenden Weisungen fertigzustellen, und diesen Entwurf in einer von Schäßburg vorgeschlagenen Sachsenversammlung zu besprechen.

50. *Sibiu (Hermannstadt), 6. Juni 1848.* Der Censor und Informator Gyergyai Sámuel aus Hermannstadt an den Gouverneur Teleki. Er berichtet über die Verbreitung einer unionsfeindlichen Flugschrift in rumänischer Sprache.

51. *Sibiu (Hermannstadt), nach dem 6. Juni 1848.* Das von Simion Bărnuțiu unterschriebene Manifest des Rumänischen Nationalkomitees von Hermannstadt, welches gegen die Ernennung ausschließlich ungarischer Gubernialkommissäre für die Untersuchung der Ereignisse von Mihalt, ohne Teilnahme rumänischer Verteter, protestiert.

52. *Măriște (Krasznahidvég), 6. Juni 1848.* Die Petition der Krasznahidvég Dorfgemeinschaft an die Landesstelle des Kraßner Komitats, welche die Wiedergabe der vor 1848 von den ehemaligen Grundherren entrissenen Heuwiesen verlangt.

53. *Timișoara (Temeswar), 6. Juni 1848.* Der Banater Bevollmächtigte des Pester Ministeriums, Kommissär Vukovics, an den ungarischen Innenminister Szemere Birtalan. Er berichtet, daß er sich seines Auftrags entledigt hat, die Empfindlichkeit des anderen Gubernialkommissärs Cernovici zu schonen und mit ihm zusammen für die Erhaltung der Ordnung, einschließlich für die Pazifikation in Woiwodina, zu wirken. Er äußert seine Freude für Eftimie Murgus „Gesinnung“, die politische Richtung des ungarischen Ministeriums zu folgen; ebenfalls beantragt er Maßnahmen, um der ungarnfeindlichen serbischen Regierung in Karlowitz entgegenzuarbeiten.

54. *Innsbruck, 7. Juni 1848.* Die Antwort des Kaisers Ferdinand an die von der Rumänischen Nationalversammlung aus Blasendorf am 15. — 17. Mai 1848 angenommene Petition der Rumänen. Der Kaiser erachtet, durch Sanktionierung des Unionsgesetzes seien die Forderungen der rumänischen Nation in Erfüllung gegangen.

55. *Buda, 7. Juni 1848.* Das Pester Innenministerium bringt dem Kriegsministerium Ungarns den Vortrag des ersten Vizegespanns des Temescher Komitats zur Kenntnis, in betreff der Absendung der Gubernialkommissäre nach Temeswar, der Notwendigkeit den Personenverkehr aus und nach Serbien zu verbieten.

56. *Cluj (Klausenburg), 7. Juni 1848.* Das Gubernium in Klausenburg nimmt den Vortrag des Oberrichters des Dobokaer Komitats, Graf Wass Samu, zur

Kenntnis, welcher die vorläufige Vertagung der Rekrutierungen in den Dörfern des Unterbezirks, wegen den aufgetretenen Schwierigkeiten, beantragt.

57. Cluj (Klausenburg), 7. Juni 1848. Der Gouverneur Teleki an den Obergespan des Tordaer Komitats, Graf Thoroczkai Miklós. Zur Beschleunigung der Untersuchung hinsichtlich der Entlassung gegen Kautions, übersendet er ihm das Dossier des Häftlings Vasile Fodor, Fiskalbeamter.

58. Cluj (Klausenburg), 7. Juni 1848. Das Gubernium bespricht die Benachrichtigung des Kronstädter Stadt- und Distriktsmagistrats hinsichtlich der Entziehung von der Rekrutierung insbesonders der rumänischen Jünglinge, welche ihre Zuflucht in der Moldau und der Walachei nehmen. Da an ihrer Stelle die Anzahl der rekrutierten Sachsen erhöht werden muß, bittet der Magistrat die Gubernialbehörden die Weisung zu treffen, daß alle österreichischen k.k. Agentien in den Donaufürstentümern die siebenbürgischen Flüchtlinge, im Falle der künftigen Weigerung der Rekrutierung, mit der Beschlagnahme ihres Vermögens und der Verlust ihrer Rechte zu bedrohen. Das Gubernium trifft einen Beschuß in diesem Sinne.

59. Cluj (Klausenburg), 7. Juni 1848. Das Gubernium Siebenbürgens an die Landesstelle des Fogarascher Distrikts. Es macht die Einführung des Standrechtes auf dem Gebiet dieses Distriktes, sowie der sächsischen Stühle und des Oberalbenses Komitats bekannt.

60. Cluj (Klausenburg), 7. Juni 1848. Das Rundschreiben des Gouverneurs Teleki an die Behörden der siebenbürgischen Kreise, in dem Folgendes bekannt gemacht wird: der Aufruf des Kaisers zur Zusammenarbeit zwischen den Völkern der Monarchie; die Ernennung des Palatins Stephan als kaiserlicher Statthalter in Siebenbürgen.

61. Cluj (Klausenburg), 7. Juni 1848. Das Gubernium Siebenbürgens an den Magistrat des Kronstädter Distrikts. Es empfiehlt ihm die notwendigen Maßnahmen zu treffen, um die Deputiertenwahl für den am 2. Juli einzutreffenden ungarischen Reichstag zu Pest, aufgrund der „Volksvertretung“ zu bewirken.

62. Cluj (Klausenburg), 7. Juni 1848. Der Gouverneur Teleki an die Landestände des Oberalbenses Komitats. Er macht ihnen bekannt, daß, dem vom Klausenburger Landtag angenommenen Urbarialgesetz gemäß, nach dem 18. Juni alle Urbarialdienste aufhören werden. Demzufolge sollen die in diesem Sinne veröffentlichten Gubernialstruktionen sowohl unter den Grundherren, als auch in den Reihen der Leibeigenen verteilt werden.

63. Cluj (Klausenburg), 7. Juni 1848. Die „Vorläufige Verständigung“ des Guberniums macht bekannt, daß der Klausenburger Landtag das Urbarialgesetz am 6. Juni angenommen hat und am 19 d.M. das Gesetz in Kraft treten wird. Zu diesem letzteren Datum werden alle Urbarialdienste, Zehnten und Taxen aufhören. Auf diese Art werden von nun an freie Bürger sowohl die Leibeigenen und Sedler auf die von ihnen bis jetzt benützten Urbarialhufen, als auch die Grundherren auf ihren Allodialgründen.

64. Cluj (Klausenburg), 7. Juni 1848. Der Deputierte Karácsonyi János an den Magistrat von Dumbrăveni (Elisabethstadt). Er bringt ihm zur Kenntnis, daß am vorläufigen Tage vom Klausenburger Landtag das Urbarialgesetz angenommen wurde, welches auch die Verteilung der Urbarialhufen an die Fronhöbauern bestimmt.

65. Cluj (Klausenburg), 7. Juni 1848. Das Gubernium aus Klausenburg nimmt die Benachrichtigung des Kronstädter Stadt- und Distriktsmagistrats zur Kenntnis, in betreff der Klage des Stadtbewohners Kelemen Pál. Der Klageführer zeigt, daß er bereits einen rekrutierten Sohn hat, und trotzdem wurde ihm auch der zweite schon rekrutiert. Das Gubernium erklärt die zweite Rekrutierung für ungültig.

66. Cluj (Klausenburg), 7. Juni 1848. Der Gubernialbeamte Szabó Károly teilt dem Mediascher Stadt- und Stuhlmagistrat die Information mit, daß das Gubernium erst nach Beendung der Untersuchung, in der Frage des Wald-

streites mit der Kleinkopischer Gemeinschaft, Stellung nehmen wird. Zur selben Zeit wird auch das in Kleinkopisch stationierte Armeekorps zurückgezogen werden.

67. Câmpeni (Topesdorj), 7. Juni 1848. Der Rechtsanwalt Avram Iancu an den Verwaltungsdirektor der Bergwerkdomäne Zlatna (Kleinschlatten), Nemegyei János. Er bittet ihn kein Militäri in die Domenialdörfer zu beordern, da hier Ruhe herrscht. Die Frevler sollten aber untersucht und bestraft werden.

68. Câmpeni (Topesdorf), 7. Juni 1848. Der Kammergespan Lázár György an Nemegyei János. Er berichtet über die von der Nachricht der Berufung des Militärs verursachte geheizte Stimmung und über die Gefahr des Widerstands von seiten der Dorfbewohner in der Zlatna Domäne. Er meint, daß die geeignete Lösung die Beschickung einer Untersuchungskommision sei.

69. Zlatna (Kleinschlatten), 7. Juni 1848. Der Verwaltungsdirektor der Bergdomäne Zlatna, Nemegyei János, an den Gouverneur Teleki. Laut der vom Magistrat von Abrud (Großschlatten) abgefangenen Briefe ist in den Westkarpaten eine Aufruhr zu erwarten. Deshalb verlangt Nemegyei die schleunige Bewaffnung der Bürgergarde aus Zlatna, die eventuelle Beschickung eines in Aiud (Großenyed) befindlichen Szeklerkorps, sowie seine eigene Ernennung als Mitglied der Untersuchungskommision als Kenner der Gegend und der Sachlage.

70. Câmpeni, 7. Juni 1848. Der Rechtsanwalt Avram Iancu an den Magistrat der Stadt Abrud (Abrudfalva). Bei Erhaltung der Nachricht der Errichtung der Nationalgarden der Ungarn, Sachsen und Szekler, berichtet er über den Beschuß der Inwohner der Stadt Câmpeni und aus der Umgebung, in betreff der eigenen Verteidigung durch Volksbewaffnung. Die Motzen werden sich der Untersuchungskommision nicht entgegensezten, diese Kommission soll aber sowohl aus Zivilkommissären, als auch aus Militärkommissären gebildet sein und gesetzmäßig handeln.

71. Budapest, 7. Juni 1848. Das Finanzministerium in Pest an den ungarischen Innenminister Szemere Bertalan. Es reicht ihm den Vortrag Szász Károly vom 15. Mai über die Lage in Siebenbürgen ein, zusammen mit den Wünschen der rumänischen Nation.

72. Cluj (Klausenburg), 7. Juni 1848. Der Bevollmächtigte des ungarischen Ministeriums in Siebenbürgen, Freiherr Perényi Zsigmond, an Szemere Bertalan. Er berichtet über: die in den Reihen der Ungarn durch die Annahme des Unionsgesetztes und die Ernennung des Palatins Stephan als kaiserlicher Statthalter auch in Siebenbürgen erregte Begeisterung; den Widerstand der Rumänen und Sachsen, insbesondere der Hermannstädter, zur Union; die Anhänglichkeit der Szekler zur ungarischen Sache; die Gefahr von seiten der rumänischen Grenzregimenter von Orlat und Näsäud (Naßod) und ihrer deutschen und kroatischen Offiziere; das in Kronstadt in Umlauf gesetzte Gerücht über eine mögliche „Erlösung“ der Donaufürstentümer von Rußland durch eine der Pforte zu bezahlende große Geldsumme; u.a..

73. Sibiu (Hermannstadt), 7. Juni 1848. Die Informatoren Pavel Dunca, Avram Nicolae Penciu, Ioan Moga, Mitglieder des Rumänischen Nationalkommitees, sowie die Konsistorialassessoren Ioan Pomarici und Petru Bădilă aus Hermannstadt an den Gouverneur Teleki. Indem sie die im Blasendorfer Eidschwur von ihnen eingeführte Verfügung, daß die rumänische Nation nur „auf dem gesetzlichen, ruhigen Wege“ ihre Rechte fordern werde, hervorrufen, zeigen sie die unionsfeindliche Zusammenarbeit zwischen den Sachsen und den rumänischen Intellektuellen des Hermannstädter Rumänischen Nationalkommitees (darunter erwähnen sie: Al. Papiu Ilarian, Constantin Romanu-Vivu, I. Suciu) an und sagen sich davon los. Im Namen des nicht-unierten Konsistoriums aus Hermannstadt haben sie auch ein Rundschreiben an die Priester und Gläubigen aufgearbeitet.

74. *Sibiu (Hermannstadt)*, 7. Juni 1848. Der Feldmarschall-Lieutenant Pfersmann an den am Klausenburger Landtag als kaiserlicher Bevollmächtigter befindlichen Kommandierenden Generälen Puchner. Aufgrund der von den Obermechaniken Kommandierenden Generalen Dobai und Sombori. Kommandierende der Szekler Grenzregimenter, vorgetragenen Vorträge, macht Pfersmann auf die Gefahr aufmerksam, die von dem von der am 31. Mai in der in Cernatu de Sus stattgefundenen Versammlung angenommenen Beschuß herrühren könnte, die Grenztruppen in Bürgergarden umzugestalten. Eine solche Umgestaltung würde die Militärdisziplin und die Sicherheit der Ostgrenze des Kaiserreichs bedrohen.

75. *Sibiu (Hermannstadt)*, 7. Juni 1848. Der Sachsengraf Franz Salmen an den Kronstädter Magistrat. Er bestimmt, daß die Kommandierenden der Bürgerwehr in den Städten und in den Vororten der sächsischen Stühle und Distrikte zugleich auch den Oberbefehl über die bewaffnete Bevölkerung dieser Kreise führen werden.

76. *Cluj (Klausenburg)*, 7. Juni 1848. Der kaiserliche Schreiber Pálfi Sándor, Landtagsdeputierte in Klausenburg, an seine Sender aus dem Udvarhelyer Stuhl. Er bringt ihnen zur Kenntnis: den von Freiherr Wesselényi Miklós in der Landtagssitzung vom 6. Juni gemachten Vorschlag der Abschaffung der Urbarialdienste nach dem 18. d.M.; den Beschuß vom 7. Juni über die Auflösung des Rumänischen Nationalkommittes aus Hermannstadt.

77. *Beregyóújsalu (Ungarn)*, 7. Juni 1848. Der Obergespan des Biharer Komitats, Beöthy Odón, an: a) den ungarischen Innenminister; b) den Gouverneur Siebenbürgens. Er benachrichtigt sie über eine von ihm erhaltenen Note über die Gefahr des Ausbruchs eines Aufstandes unter den Rumänen, obwohl er selber die friedliche Haltung der Rumänen bemerken mußte.

78. *Mediaș (Mediasch)*, 7. Juni 1848. Der Magistrat der Stadt und des Stuhls Mediaș an das Gubernium Siebenbürgens. Er äußert die Bitte, das Gesuch der Kleinkopischer (Copșa Mică) Gemeinde in betreff der Waldstreitigkeit mit der Mediascher Gemeinde zurückzuweisen, und die angeordnete Militär Schutzwehr aus Mediasch vor Beendung der vor der beauftragten Kommission in dieser Frage durchgeführten Untersuchung nicht zurückzuziehen.

79. *Sibiu (Hermannstadt)*, 7. Juni 1848. Das Protokoll der Sitzung der Sächsischen Nationsuniversität erwähnt den von den Vorträgen der Stühle Schäßburg und Reußmarkt geweckten positiven Eindruck. Aus den Vorträgen geht die kritische Haltung dieser Stühle zu der bedingungslosen Annahme des Unionsgesetzes von seiten der sächsischen Landtagsdeputierten hervor. Hingegen wird das Bedauern für die unionsfreundliche Haltung des Kronstädter Distrikts und teilweise des Orăştie (Broos) Stuhls ausgesprochen.

80. *Cluj (Klausenburg)*, 7. Juni 1848. Die Sächsische Nationsuniversität sendet allen unterordneten Stadt und Stuhl Magistraten die gedruckte Kundmachung des Guberniums über die vom Klausenburger Landtag am 6. Juni entschiedene Aufhebung aller Urbarialdienste beginnend mit dem 18. d.M. Die Kundmachung soll von den Magistraten sowohl an die Grundherren, als auch an ihre Untertanen ausgeteilt werden.

81. *Brașov (Kronstadt)*, 7. Juni 1848. Die Kronstädter Stadtgemeinschaft stellt dem Magistrat die Denkschrift hinsichtlich der Union zurück, einerseits weil sie zu unbestimmt ist, andererseits weil sie das von den sächsischen Deputierten im Landtage angenommene Unionsgesetz erkennt. Mit der Bestimmung, daß die Mitglieder der sächsischen Deputation zu der in Pest einzutreffenden Regnicolarkommission beauftragt werden, für die Erfüllung der im Klausenburger Landtag den Sachsen gemachten Versprechungen zu wirken, soll die Denkschrift ergänzt werden.

82. *Brașov (Kronstadt)*, 7. Juni 1848. Der Antrag des Kronstädter Publikums in betreff der den sächsischen Mitgliedern der Regnicolarkommission zu erteilenden Instruktionen. Den Deputierten wird die Bewirkung der Annahme folgender Punkte zur Pflicht gemacht: die Besoldung der sächsischen Oberbeamte auch weiterhin aus der Landeskassa; keine Erhöhung der auf die Sachsen lastenden Steuern; die Ausscheidung der Domestikkalkassen aus der Landeskassa; die Behaltung eines gerechten Verhältnisses hinsichtlich der Militärleistungen und Einquartierungspflichten zwischen den sächsischen und den anderen Gerichtsbarkeiten; die Nations-

universität in Hermannstadt soll als Apellationsgericht weiterhin erkannt werden; das Recht der sächsischen Gemeinden auf Eigenverwaltung ihres Vermögens soll erhalten werden; die Behaltung der sächsischen Municipalverfassung und der deutschen Sprache in der Verwaltung und Justiz der eigenen Stühle und Distrikte, u.a.

83. Innsbruck, 7. Juni 1848. Die dem Kaiser eingereichte Denkschrift der sächsischen Delegation, in der seine Majestät angesucht wird, daß vom Klausenburger Landtag angenommene Unionsgesetz nicht vor dessen Besprechung vom Ministerrat zu sanktionieren, da es ohne die Befolgung der gesetzlichen Ordnung angenommen wurde, wobei sich 5/7 der Bewohnerschaft Siebenbürgens gegen den Anschluß an Ungarn ausdrückten.

84. Sfântu Gheorghe (Sepsiszentgyörgy), 7. Juni 1848. Der k.k. Oberrichter aus Dreistühlen an den Gouverneur Siebenbürgens. Er berichtet, daß nach seiner letzten Note vom 28. Mai einige Gesetzübertretungen des Eigentumrechtes auf dem Gebiet des Stuhls, in den Ortschaften Ruseni, Turia de Jos (Torja), Icafalău (Ikafalva), Sânzieni (Kézdiszentlélek), Mărtineni (Kézdimártonfalva) und Eștelnic (Esztelnek) stattgefunden haben.

85. Mihált (Miháczfalva), 7. Juni 1848. Der Obergespan des Unterlbenser Komitats, Freiherr Bánffy Miklós, an den Gouverneur Teleki. Er übermittelt ihm das Bittgesuch des Oberrichters und des Polizeidirektors aus Abrud (Großschlatten) in betreff der Beschickung eines Militärkorps von 100—200 Soldaten von der in Thorda stationierten Szekler Kompagnie. Die Ereignisse aus Mihált (Miháczfalva) ermahnen jedoch zur Vorsicht.

86. Metiș (Martinsdorf), 7. Juni 1848. Die Untersuchung der Komitatskommissäre Szabó János und Kónya Domokos, in betreff der von den Bewohnern des Dorfes Mihăileni (Schalendorf) besetzten Hirtengartens Hărta. Die Zeugen schreiben dem Ortsabgeordneten zur Blasendorfer Versammlung vom 15.—17. Mai die Schuld zu, da dieser, nach seiner Rückkehr, durch seine Behauptungen zur Verübung der Gesetzübertretung angestiftet hat.

87. Bonțida (Bruck), 7. Juni 1848. Der Oberrichter des Dobokaer Komitats, Graf Wass Samu, an den Gouverneur Teleki. Er berichtet ihm über die von dem Wehrpflichtigen Elekes Samu im unteren Bezirk des Komitats entwickelte agitatorische Tätigkeit.

88. Micloșoara, 7. Juni 1848. Der Obergespan des Oberalbenser Komitats, Graf Kálnoki Dénes, an das Gubernium Siebenbürgens. Er berichtet, daß er zur Niederschlagung des Aufstands der Dorfbewohner aus Valea Seacă, welche die Heuwiesen des Grundherren Pócsa Ferenc durch Gewalt besetzt und die Nachbarortschaften zu Ungehorsamkeit angestiftet haben, die ungarischen Nationalgarden aus Canta und Volal einberufen hat, und nicht das österreichische Militär, dessen Anwesenheit in den Szekler Stühlen die feindliche Haltung der Bevölkerung hätte hervorrufen können.

89. Brașov (Kronstadt), 7. Juni 1848. Der Stadt und Distrikt Magistrat von Kronstadt an die Beamten aus Codlea (Zeiden). Er fordert sie auf zwei Abgeordnete an der am 8. Juni zur Beratung der Klausenburger Landtagsdeputierten abzuhalrenden Kreisversammlung zu senden.

90. Oradea (Großwardein), 7. Juni 1848. Der Biharer Rechtsanwalt Ioan Dragos, künftiger rumänischer Deputierte im Pester Reichstag, an den ungarischen Ministerpräsidenten, Graf Batthyányi Lajos. Er bietet seine Dienste dem ungarischen Ministerium an, und schlägt einige Lösungen vor für die Linderung der Lage der rumänischen Bauern, einschließlich die Wahl von rumänischsprechenden Reichstagsdeputierten.

91. O.O., 7. Juni 1848. Der Gouverneur Siebenbürgens, Graf Teleki József, an einen Mitglied des ungarischen Ministeriums. Er macht ihn darauf aufmerksam, daß in den vom Palatin Stephan unterzeichneten Verordnungen für Siebenbürgen der Name des Kaisers so oft wie möglich erwähnt werden soll. Ebenfalls erinnert er die Gefahr welche von seiten der rumänischen unionsfeindlichen Grenzregimenter droht.

92. Cluj (Klausenburg), 7. Juni 1848. Der Freiherr Wesselényi Miklós an den Pester Justizminister Deák Ferenc. Er klagt sich über den Antiuionismus der

Hermannstädter Sachsen, geführt vom Sachsengrafen Salmen, aber auch der österreichischen Offiziere. Das Gerücht einer Verschwörung des ungarischen Ministeriums und des Palatins Stephan gegen den Kaiser besorgt ihn. Deshalb beharrt er auf die Notwendigkeit der Bekämpfung dieses Gerüchtes unter den Slowaken und Rumänen mit Hilfe der Geistlichen und der Presse.

93. Buda, 8. Juni 1848. Das Pester Kriegsministerium an den k.k. Kommandierenden Generälen der siebenbürgischen Armee, General Puchner. Es ersucht ihn um eine genaue Evidenz der Waffenmaterialien der unter seinem Befehl befindlichen Militäreinheiten, insbesondere des Karlsburger Zeughauses. Puchner soll ebenfalls die Anzahl der Ungarn zu liefernden Karlsburger Waffen angeben.

94. Buda, 8. Juni 1848. Der Palatin Stephan an den ungarischen Innenminister Szemere Bertalan. Er teilt ihm eine vom Gouverneur Teleki erhaltene Information mit, laut welcher ein russischer Spion verkleidet als Kaufmann die Grenze Siebenbürgens durch den Oituz Paß überqueren soll.

95. Innsbruck, 8. Juni 1848. Der Kaiser Ferdinand an den ungarischen Kriegsminister Mészáros Lázár. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß, aufgrund des vom Preßburger Landtag angenommenen III. Gesetzes, von nun an das gesamte Militär aus Ungarn, dem Partium und Siebenbürgen dem ungarischen Ministerium zu Pest unterordnet wird. Ebenfalls sollen alle Verordnungen und Befehle vom Palatin Stephan gebilligt werden.

96. Wien, 8. Juni 1848. Die siebenbürgische Hofkanzlei in Wien an das Gubernium aus Klausenburg. Sie macht ihm bekannt, daß der Kaiser die Statute des in Târgu Mureş (Neumarkt am Mieresch) gegründeten Vereins für die Entwicklung der Kultur in ungarischer Sprache, „Nagyobb olvasó egylet“, genehmigt hat.

97. Wien, 8. Juni 1848. Der Freiherr Apor Lázár, Vorsitzender der siebenbürgischen Hofkanzlei in Wien, an den Gouverneur Teleki. Er weist Teleki an, wegen geringen Baarvorräten von klingender Münze, den öffentlichen Kassen und Ämtern anzurednen, die notwendigen Zahlungen in Teilbeiträgen unter 5 Fl. und nach Emission der Banknoten von 1 Fl. und 2. Fl. nur zur Ausgleichung von Beträgen unter einem Gulden zu machen.

98. Wien, 8. Juni 1848. Die Wiener Hofkanzlei an das Gubernium Siebenbürgens. Sie informiert über das Verbot der Verbreitung in der Moldau der Kronstädter Zeitschrift *Gazeta Transilvaniei*, wegen den gegen den Fürsten Sturdza und die russische Schützherrschaft geäußerten Kritiken. Die Zeitschrift wurde auch in der Walachei verboten.

99. Budapest, 8. Juni 1848. Der Gouverneur Teleki an den Fürsten Eszterházi Fal, Bevollmächtigter des ungarischen Ministeriums an den Kaiser Ferdinand. Er äußert die Hoffnung, daß die Unterredung des ungarischen Ministerpräsidenten Batthyányi Lajos mit dem Freiherr Jellachich zur Vermeidung eines Konflikts zwischen Ungarn und Kroatien führen könnte. Er bittet den Fürsten um bei dem Kaiser für die schleunige Sanktionierung des Wahl- und des Volksbewaffnungsgesetzes, und insbesondere des ersten zu wirken, da die Wahlen für den am 2. Juli zu eröffnenden ungarischen Landtag drängen. In betreff des zweiten Gesetzes sollte der Kaiser auf die negativen Folgen der Verschmelzung der Szekler Regimenter in den Bürgergarden aufmerksam gemacht werden.

100. Cluj (Klausenburg), 8. Juni 1848. Das Klausenburger Gubernium an den königlichen Oberrichter aus Dreistühlen. Es ersucht ihn, ihm den Beschuß der Erneuerung der Beamte des Magistrats aus Târgu Secuiesc (Szekler Neumarkt) abzusenden.

101. Cluj (Klausenburg), 8. Juni 1848. Der Gouverneur Teleki und der Gubernialsekretär Brennenberg Sámuel an die Landessstelle aus Dreistühlen. Sie verlangen einen detaillierten Bericht über das Gesuch des Leibeigenen Simon József aus Angheluş (Angyalos), ihm das Benützungsrecht der von seinen Eltern geerbte Urbarialhufe zu leihen.

102. Cluj (Klausenburg), 8. Juni 1848. Das Gubernium Siebenbürgens an den Hermannstädter Stadtmagistrat. Es empfiehlt dem Gemeindehaus aus Sadu dem Gubernialerlaß vom 17. April in betreff der in der Walachei geflüchteten jungen Rekrutierten zu folgen, und die Flüchtlinge zur Rückkehr zu ermahnen.

103. Cluj (Klausenburg), 8. Juni 1848. Der Gouverneur Teleki an den griechisch-katholischen Bischof Ioan Lemeni. Er teilt ihm den Beschuß des Media-scher Magistrats mit, die Zwistigkeit zwischen den Unierten und den Nicht-Unierten im Sinne der Entschädigung der Ersteren für den Bau einer eigenen Kirche zu lösen.

104. Cluj (Klausenburg), 8. Juni 1848. Das Gubernium Siebenbürgens an: a) den Grafen Béldi Ferenc und an den Freiherr Kemény István; b) den Hermannstädter Bürgermeister Daniel Ziegler. Den ersten zwei wird zur Kenntnis gebracht, daß, auf Beschwerde des Rumänischen Nationalkomitees in Hermannstadt, Kommissäre und ein Vertreter des Militär General Commandos zur Untersuchung der Miháczsalver Ereignisse ernannt wurden. Dem Hermannstädter Bürgermeister wird über die Ernennung der Untersuchungskommission Bericht erstattet und angewiesen die Tätigkeit des Rumänischen Komitees zu verbieten, ebenfalls S. Bărnuțiu und I. Pipoșiu zu ermahnen, daß sie vor dem Gesetz verantworten werden, wenn die von ihnen gegen die Szekler Grenzler erhobenen Klagen von der Untersuchungskommission als nicht begründet gefunden werden würden.

105. Cluj (Klausenburg), 8. Juni 1848. Der Gouverneur Teleki an die Behörden des Hunyader Komitats. Infolge ihrer Note vom 2. Juni, antwortet er, daß Maßnahmen für die Ablieferung der verlangten 200 Gewehre getroffen wurden. Das Gesuch Szekler Grenzler nach Deva zu detachieren wird später beantwortet werden.

106. Cluj (Klausenburg), 8. Juni 1848. Das Gubernium Siebenbürgens an den Kommandierenden Generälen der k.k. Armee. Es richtet die Bitte an ihn den „Excessen“ der rumänischen Grenzler, welche die Frachtfahrten auf der Marosch stören und der Handelsgesellschaft aus Reghin (Sächsisch-Reen) Nachteile bringen, einen Schluß zu machen.

107. Cluj (Klausenburg), 8. Juni 1848. Das Gubernium Siebenbürgens an den Kommandierenden Generälen der k.k. Armee. Infolge der Klage des Bistritzer Magistrats hinsichtlich der von den rumänischen Grenzern aus Nepos bei Pintic (Pintak) verübten „widergesetzlichen Bodenbesetzungen“, ersucht es das Treffen von Militärmaßnahmen für die Untersuchung dieses Falls und die Bestrafung der Schuldigen.

108. Sibiu (Hermannstadt), 8. Juni 1848. Das k.k. Thesaurariat in Hermannstadt an den Gouverneur Teleki. Es überschickt ihm den Vortrag des Verwaltungsdirectors der Zlatna Fiskaldomäne über die Aufwieglungen der Motzen und beharrt auf die Erledigung seines Gesuches für Erhaltung von 200 Gewehren für die Bewaffnung der Bürgergarden. Ebenfalls macht es ihm die „Anstiftungen“ von Simion Bărnuțiu und Alexandru Papiu Ilarian, welche unter den Rumänen ein unionsfeindliches Manifest verbreitet haben, bekannt.

109. Zlatna (Kleinschlatten), 8. Juni 1848. Der Verwaltungsdirektor der Fiskaldomäne Zlatna (Kleinschlatten) an den Gouverneur Teleki. Indem er sich zu dem Gesuch von Avram Iancu, sowie zu den Anträgen des Kammergespans Lázár und des Försters Pataki bezichtigt, ist er der Meinung, daß ein aus Câmpeni hergeschicktes Militärkorps vorläufig unnötig wäre. Das Militär könnte im Notfalle in einer anderthalben Stunde die Strecke zwischen Abrud (Großschlatten) und Câmpeni zurücklegen.

110. Zlatna (Kleinschlatten), 8. Juni 1848. Der k.k. Verwalter und Bergrat von Zlatna (Kleinschlatten), Nemegyei János, an den Vizepräsidenten des k.k. Thesaurariats, Grafen Béldi György. Er berichtet, daß in Abrud (Groschlatten) zwei aus Hermannstadt gesandte und an den Priester Simion Balint gerichtete Briefe abgefangen worden sind, welche den Aufruf enthalten, die Motzen für einen möglichen Waffenangriff vorzubereiten. Dieselbe Information wurde auch dem Gouverneur Teleki mitgeteilt.

111. Zlatna (Kleinschlatten), 8. Juni 1848. Nemegyei János an den Kammergespan Lázár György aus Câmpeni (Topcsdorf). Er benachrichtigt ihn, daß er beauftragt wurde, zusammen mit dem Vizegespan Bisztray József, Untersuchungen hinsichtlich der dem Domenialwalde gebrachten Schaden durchzuführen und die Namen der Verbrecher einer höheren Stelle anzumelden.

112. Zlatna (Kleinschlatten), 8. Juni 1848. In seiner Antwort zum Gesuch des Rechtsanwalts Avram Iancu im Namen der Motzen, gibt der Verwaltungsdirektor

der Fiskaldomäne Zlatna (Kleinschlatten) alle Versicherungen, daß kein Unterdrückungsmilitär nach Câmpeni (Topesdorf) gesendet wird, unter der Bedingung daß die Namen der Schuldigen angegeben werden.

113. *Bucureşti (Bukarest)*, 8. Juni 1848. Der Generalkonsul der k.k. Agenzien in Bukarest Timoni an das Ministerium der Auswärtigen Angelegenheiten in Wien. Er berichtet über: die von den siebenbürgischen Ereignissen geweckte Erregung welche in den regierenden Kreisen der Walachei und bei dem russischen Konsul Duhamel herrscht; die Stärkung der Maßnahmen für die Verhinderung des Personenverkehrs aus und nach Siebenbürgen; die Proteste des österreichischen Konsuls an der walachischen Regierung gegen die den k.k. Untertanen durch solche Maßnahmen verursachten Nachteile; die Konzentrierung eines türkischen Armeekorps an der Donau um einen eventuellen Einfall in der Walachei und einer russischen Armee in Leowen (Bessarabien) um einen Angriff in die Moldau zu erzielen; die Spannung die in Oltenien, aber auch in Bukarest und Brăila herrscht.

114. *Cluj (Klausenburg)*, 8. Juni 1848. Der Gouverneur Siebenbürgens, Graf Teleki, an den Palatin von Ungarn, Erzherzog Stephan. Er äußert seine Freude für die Steigerung dessen Ansehens auch in Siebenbürgen. Er ermahnt ihn aber, daß alle Siebenbürgen betreffende Verordnungen zu erst ihm zur Kenntnis gebracht werden. Dann benachrichtigt er ihn über den Einbruch der russischen Truppen in der Moldau, und bittet ihn, die Absendung nach Ungarn der an der Grenze mit den Donaufürstentümern befindlichen Szekler Grenzler nicht zu beordern.

115. *Orşova Veche (Altorschowa)*, 8. Juni 1848. Der Major Eissler von Altorschowa an das Brigade Kommando des zwischen dem Banat und der Walachei gelegenen Grenzmilitärs. Er berichtet über die Verdoppelung der Wachposten des walachischen Kordons an der Grenze. Infolge dessen wurden auch von ihm ähnliche Maßnahmen, durch die Steigerung der Anzahl der Sereschanner und Obersereschaner an jedem zwischen Mehadia und Orşova (Orschowa) gelegenen Posten, getroffen.

116. *Veneția de Sus (Obervenitze)*, 8. Juni 1848. Der Rittmeister Papp an die Landesstelle des Fogarascher Distrikts. Der Verordnung des Kommandierenden Generalen in Siebenbürgen vom 1. Juni gemäß, soll zwischen dem 10.—12. d.M. ein Reitereskadron von 115 Grenzlern, darunter drei Offiziere, in Fogarasch eintreffen. Der Rittmeister bittet die Landesstelle, die Unterkunft und Verpflegung des Militärs zu besorgen.

117. *Sibiu (Hermannstadt)*, 8. Juni 1848. Die Sächsische Nationsuniversität in Hermannstadt an den Kronstädter Magistrat. Sie berichtet über: die Absendung von der Universität einer sächsischen Deputation an den Kaiser, um entweder die Nichtsanktionierung des Unionsgesetztes, oder dessen Sanktionierung zu bewirken, mit Vorbehalt der Bedingung der Versicherung des sächsischen Volkswesens; den Antrag mehrerer Stühle, die von den Sachsendeputierten im Landtag angenommene Union für ungültig zu erklären.

118. *Sibiu (Hermannstadt)*, 8. Juni 1848. Der Entwurf zu einer Denkschrift der Sächsischen Nationsuniversität an den Kaiser, an den Erzherzog Franz Karl, an den Palatin Stephan und an das ungarische Ministerium. Der Entwurf betont die widergesetzliche Annahme des Unionsgesetzes im Klausenburger Landtag und fordert: Garantien für die sächsische Nationalität, damit die Union mit Ungarn nicht eine Unterjochung wird, sondern aber zur Erhaltung der Selbstverwaltung der sächsischen Stühle und Distrikte führt; die Erhaltung der Sächsischen Universität als gerichtlicher Appellationshof, als Verweser des Nationalvermögens und als Leiter der Nationalgarde; die deutsche Sprache als Amts- und Geschäftssprache; die Selbstständigkeit sämtlicher Glaubensbekenntnisse und das eigene Verwaltungsrecht ihrer Kirchen und Schulen, u.a..

119. *Sibiu (Hermannstadt)*, 8. Juni 1848. Das Protokoll der Sitzung der Sächsischen Nationsuniversität. Die Erklärungen der Stühle und Distrikte, hinsichtlich der einzutreffenden Maßnahmen, um das instruktionswidrige Benehmen der sächsischen Landtagsdeputierten zu verbessern, werden vorgetragen und analysiert: Mit Ausnahme des Kronstädter Distrikts, das die von seinen Abgeordneten im Landtag angenommene Union als angemessen findet und gutheißt, und der Stühle Reps und Broos, deren Berichte noch nicht eingegangen sind, mißbilligen alle anderen Stühle die Haltung der sächsischen Deputierten, und äußern ihr Einver-

ständnis mit den von der Nationsuniversität eingeleiteten Schritten, nämlich der Aufarbeitung einer Denkschrift an den Kaiser mit den Wünschen und Bedingungen der sächsischen Nation.

120. *Sibiu (Hermannstadt)*, 8. Juni 1848. Der Kronstädter Universitätsdeputierte Joseph Graef an den Stadt und Distrikts Magistrat von Kronstadt. Er berichtet über die in der Universitätssitzung herrschende Stimmung während der Besprechung der Meinung der verschiedenen Stühle und Distrikte hinsichtlich der Haltung der sächsischen Landtagsabgeordneten. Zuletzt wurde der Beschuß gefaßt, dem Kaiser eine Denkschrift einzureichen.

121. *Cluj (Klausenburg)*, 8. Juni 1848. Die Deputierten Hankó Dániel und Jánosó Ádám an die Landesstelle von Dreistühlen. Sie berichten, daß in der Landtagssitzung vom 5. Juni das IV. und V. Gesetzartikel hinsichtlich der Abschaffung der Urbarialdienste der Fronbauern, bzw. der Entschädigung der Grundherren besprochen, und am 6. Juni angenommen wurden.

122. *Wien*, 8. Juni 1848. Die Proklamation an die Siebenbürger Rumänen, welche gegen das vom Landtag der Stände in Klausenburg angenommene Unionsgesetz protestiert. Laut dem Beschuß der Blasendorfer Versammlung, im Falle der Nichtvertretung der Rumänen als gleichberechtigte politische Nation, behalten sie das Recht das Gesetz anzufechten.

123. *Brasov (Kronstadt)*, 8. Juni 1848. Der Stadt und Distrikts Magistrat und die Gemeinschaft von Kronstadt an den Hermannstädter Magistrat. Sie rechtfertigen die Unions Ja-Stimme der sächsischen Abgeordneten durch die Notwendigkeit der Verständigung mit der ungarischen und Szekler Nation, deren Hilfe sie im gemeinen Pester Reichstag benötigen. Ebenfalls stimmen sie mit der von der Nationsuniversität aufgearbeiteten Denkschrift überein, aber empfehlen ihre Ergänzung und eine strogere Haltung in der Frage der Sicherstellung der Rechte der sächsischen Nation.

124. *Brasov (Kronstadt)*, 8. Juni 1848. Der Stadt und Distrikts Magistrat und die Gemeinschaft von Kronstadt an den Sachsengraf Franz Salmen. Sie drücken ihr Einverständnis mit dem Antrag der schleunigen Einberufung einer Volksversammlung in Schäßburg aus, wo jeder einzelne Kreis von 12 Abgeordneten vertreten werden soll, um Entscheidungen in betreff der Verteidigung der sächsischen Interesse zu treffen.

125. *Brasov (Kronstadt)*, 8. Juni 1848. Der Kronstädter Magistrat und das Publikum an den Sachsengraf Franz Salmen. Sie rechtfertigen die unionsfreundliche Stimme der Kronstädter Landtagsdeputierten dadurch, da unter den gegebenen Bedingungen die Annahme des Unionsgesetzes sowieso nicht hätte verhindert werden können; außerdem hätten die Stände der Ungarn und Szekler ihren Beistand in der Unterstützung der sächsischen Denkschrift im Pester Reichstag versprochen.

126. *Brasov (Kronstadt)*, 8. Juni 1848. Der Kronstädter Oberrichter Johann Albrichsfeld an den Gouverneur Teleki. Er berichtet ihm über einen griechischen Reisenden, der, wegen seines Interesses zu dem Erzpriester Kronstadts und der Haltung der bessigen Bevölkerung zu den Russen, unter Polizeiaufsicht gestellt wurde.

127. *Sibiu (Hermannstadt)*, 8. Juni 1848. Ein gedruckter Aufruf an die Sachsen, eigentlich eine Erklärung für die Zurücknahme der den nach Klausenburg überschickten sächsischen Abgeordneten geliehenen Bevollmächtigung, da sie das Unionsgesetz instruktionswidrig und bedingungslos, ohne Rücksicht auf die Zusicherung der Sachsenrechte, sowie ohne die Empfehlung der Erkennung der Rumänen als vierte Nation, angenommen haben.

128. *Târnăveni (Martinskirch)*, 8. Juni 1848. Der Oberstuhlsrichter Vita Samuel und der Vizenotär Muzsnai Kovács János aus dem Kokel (Târnava) Komitat an das Gubernium Siebenbürgens. Sie überreichen die Klage der Gemeinde Bäläuséri (Bladenmarkt), welche den von dem Adel beraubten Walde zurückverlangen. Aus den Beilagen geht hervor, daß aufgrund des Beschlusses der Komitatsbehörde der Vizegespan die Absicht hatte, den Wald der Dorfgemeinschaft wiederzugeben, daß er jedoch von mehreren bewaffneten Grundherren aus Bäläuséri daran gehindert wurde.

129. *Bistra*, 8. Juni 1848. Der Stuhlsrichter Bisztray József an den Obergespan des Unterlängsner Komitats, Freiherr Bánffy Miklós. Er meint, daß für die Be-ruhigung der gereizten Gemüter der Bewohner aus Bistra und Albac die Zurück-gabe ihrer Teils aus der von der Verwaltung der Bergwerksdomäne weggenomme-nen Weide wünschenswert wäre. Er glaubt, daß Alexandru Bistrai aus Bistra und Avram Iancu, insbesonders nach ihrer Rückkehr von der Blasendorfer Versammlung und aus Hermannstadt, verantwortlich für die Anstiftung der Motzen zu Unge-hörsamkeit seien.

130. *Arad*, 8. Juni 1848. Der zwischen dem 8.—16. Juni abgespielte Straf-prozeß, in der Sache der Aufruhr der Bewohner aus Vár-sand gegen den Ortsnotär und den Bezirksrichter am 23. April 1848. Der Verteidigungsanwalt hat bewiesen, daß die Ursache der Aufruhr in der Hochmäßigkeit des Bezirksrichters zu suchen sei, welcher die Untersuchung des Streites zwischen den Dorfbewohnern und dem Ortsnotär nicht vertagen wollte, obwohl sie am ersten Ostertag stattfinden sollte und sich die Bewohner unter dem Einfluß der alkoholischen Getränke befanden. Jedoch hat das Arader Gericht nur die Anklagen des Staatsanwalts in Betracht genommen, und 9 von den 22 Angeklagten zu Gefängnis zwischen 1 und 6 Mc-naten, sowie zu einer Geldentschädigung von mehr als 55 fl. C.M. verurteilt.

131. *Turia (Torja)*, 8. Juni 1848. Der Gutsverwalter der Familie Apor aus Turia (Torja) an seinen Herrn. Er macht ihm die Schwierigkeiten in der Durch-führung der Frühlingslandarbeiten bekannt, nachdem die Abschaffung der Urba-rialdiense ausgesprochen wurde und die Drofbewohner die Fronbauern und die Sedler durch Bedrohungen von ihren Diensten fernzuhalten versuchen. Er gibt alle Versicherungen, daß er die Schwierigkeiten zu überwinden versuchen werde.

132. *Cluj (Klausenburg)*, 8. Juni 1848. Der Obergespan des Mittelsolnoker Komitats Freiherr Wesselényi Miklós an den Vicegespan Bálint Elek. Er erteilt ihm den Befehl, mit Hilfe der in Zalău (Zilenmarkt), Cehu Silvaniei (Bömischtorf) oder Hodod (Hadad) stationierten Soldaten, alle Maßnahmen für die Verhaftung des Flüchtlings Giurca Marian und des Haidukenhäuptlings Licu Talos aus Brebi (Bredendorf) zu treffen. Die zwei Deserteure nahmen voriges Jahr ihre Zuflucht in der Walachei, inzwischen sind sie aber in ihre Heimat gekehrt, wo sie ihre Län-desleute zum Aufstand anstiften.

133. *Cluj (Klausenburg)*, 9. Juni 1848. Der Bevollmächtigte des ungarischen Ministeriums in Siebenbürgen, Freiherr Perényi Zsigmond, an den Pester Innen-minister Szemere Bertalan. Er berichtet ihm über seine Empörung bei Entdeckung des Inhalts etlicher vom Rumänischen Nationalkomitee in Hermannstadt den Deputierten Szász Károly und Alexandru Boháčel gesandten Briefe, worüber er dem in Klausenburg befindlichen General Puchner ebenfalls Bericht erstattet hat. Bei den beim Gouverneur Teleki stattgefundenen Unterredungen wurde die Abschickung des Grafen Bethlen János der Ältere als Gubernialkommissär für die Auflösung des Rumänischen Nationalkomitees beschlossen.

134. *Cluj (Klausenburg)*, 9. Juni 1848. Das Klausenburger Gubernium an: a) den Gubernialrath Kozma Pál; b) den Gubernalsekretär Némethi János; c) den Verwaltungsdirektor der Zlatna Fiskaldomäne, Nemegyei János; d) den Obergespan des Unterlängsner Komitats, Freiherr Bánffy Miklós; e) den Magistrat der Stadt Aiud (Großenyed). Den ersten vier wird zur Kenntnis gebracht, daß sie in der Kommission für die Untersuchung der Unruhen in den Westkarpaten ernannt wurden. Dem letzten wurde die Abschickung nach Aiud (Großenyed) eines von Mihált (Mihálczfalva) zurückgezogenen Szeklerkorps von 200 Mann genehmigt, welches als Escorte der Untersuchungskommission dienen könnte.

135. *Bistra*, 9. Juni 1848. Der Stuhlsrichter Bisztray József an den Obergespan des Unterlängsner Komitats, Freiherr Bánffy Miklós. Er teilt ihm Infor-mationen über die von Avram Iancu vor etwa 500 Motzen gehaltenen Rede, in der dieser sie zur Bewaffnung für den Fall eines Angriffs von Seiten der Szekler Soldaten aufgefordert hat. Zusammen mit dem Kammergespan Lázár György hat Bisztray die Zuhörer zu beruhigen versucht, indem er sie versichert hat, daß sie von niemandem bedroht werden und ihre Lage bald eine Verbesserung kennen wird.

136. *Cluj (Klausenburg)*, 9. Juni 1848. Die Proklamation des Klausenburger Oberrichters Grois Gusztáv an die Stadtbürger. Er ruft die mit Stimmrecht be-rechtigten Bürger an die Deputiertenwahlen zum Pester Reichstag teilzunehmen auf.

137. Sibiu (*Hermannstadt*), 9. Juni 1848. Das Protokoll der gemeinsamen Sitzung des Magistrats und der Kommunität der Stadt Hermannstadt. Indem der Antrag mehrerer Kreise, dem Kaiser mittels einer sächsischen Deputation eine Denkschrift einzureichen, besprochen wird, entscheiden die Teilnehmer zu dieser Sitzung die Abberufung ihrer nach Klausenburg gesandten Abgeordneten wegen ihrer instruktionswidrigen Haltung der Annahme des Unionsgesetzes.

138. Sibiu (*Hermannstadt*), 9. Juni 1848. Der Hermannstädter Stadt Magistrat an die Landesstellen der sächsischen Stühle. Er bringt ihnen den Beschuß der Hermannstädter Stuhlversammlung zur Kenntnis, ihre Landtagsabgeordneten wegen instruktionswidriger und treuloser Haltung in der Unionsfrage ihren Sendern gegenüber zurückzurufen.

139. Sibiu (*Hermannstadt*), 9. Juni 1848. Der Sachsengraf Franz Salmen an den Mediascher Magistrat. Er erklärt sich einverstanden mit der Einberufung einer sächsischen Volksversammlung nach Mediasch, jedoch sprechen die Vertreter der übrigen Kreise ihr Bedenken aus, es fehlten die geeigneten Umstände dazu.

140. Sibiu (*Hermannstadt*), 9. Juni 1848. Der Stadt und Stuhl Magistrat von Hermannstadt an General Puchner, k.k. Kommissär im Klausenburger Landtag. Dem General Puchner wird der Beschuß der Stuhlversammlung, die Klausenburger Landtagsdeputierten zurückzurufen, zur Kenntnis gebracht.

141. Brașov (*Kronstadt*), 9. Juni 1848. Das Protokoll der Sitzung des Kronstädter Stadt und Distrikts Magistrats. Der Magistrat analysiert die dem Kaiser einzureichende Denkschrift, und erklärt, er könne sie nicht annehmen, da eine solche Denkschrift, sowie die Abberufung der Abgeordneten aus Klausenburg die Lage der Sachsen erschweren würde. Er bittet den Nationsgraf einen Aufruf zu Ordnung und Frieden zu machen.

142. Cluj (*Klausenburg*), 9. Juni 1848. Der Freiherr Wesselényi Miklós, Deputierte im Klausenburger Landtag, an den ungarischen Justizminister Deák Ferenc. Er beklagt die unentschlossene Haltung des Gouverneurs Teleki und des Generals Puchner, sowie das zu „demokratische“ Verhalten des Gubernialkommissärs, Freiherr Perényi Zsigmond. Er beantragt die Ernennung in Siebenbürgen des Grafen Szécsenyi und jene des ehemaligen Banus von Kräutien, Graf Haller Ferenc, in den Schlüsselämtern der siebenbürgischen Politik.

143. Sibiu (*Hermannstadt*), 9. Juni 1848. Der Magistrat der Stadt und des Stuhls Mediasch an seine Deputierten im Klausenburger Landtag, Konrad Schmidt und Josef Schneider. Er teilt ihnen mit, daß sie, wegen Überschreitung der ihnen erteilten Instruktionen, ihrer Mission in Klausenburg enthoben worden sind.

144. Sibiu (*Hermannstadt*), 9. Juni 1848. Alexandru Papiu Ilarian, Sekretär des Rumänischen Nationalkommitees, an den rumänischen Erzbischof von Hermannstadt. Er ermahnt ihn seine Anhänglichkeit zur rumänischen Sache in der Unionsfrage, sowie er das öffentlich erklärt hat, zu beweisen. Keinenfalls sollte der Erzbischof den Beispiel des unierten Bischofs Lemeni folgen, welcher im Klausenburger Landtag durch sein Unionsvotum keine rumänischen Gefühle aufgezeigt hat.

145. Carei (*Nagykároly*), 9. Juni 1848. Der Sekretär der Israelitengemeinschaft aus Carei Leopold Steiner an den Obergespan des Sathmarer Komitats. Im Namen des Gemeinschaftskommitees beantragt er für die Juden des Sathmarer Komitats gleiche Vertretungsrechte in der Komitatsversammlung, wie sie den Juden des Kraßnaer Komitats angeboten wurden.

146. Sibiu (*Hermannstadt*), 9. Juni 1848. Die nach Wien beschickte sächsische Delegation an den Frankfurter Reichstag. Die Sachsen sprechen ihr Anhängen zur deutschen Nationalsothe aus und äußern die Hoffnung im deutschen Volke eine Stütze in der Verteidigung der sächsischen Rechte zu finden.

147. Sibiu (*Hermannstadt*), 9. Juni 1848. Der Sekretär des rumänischen orthodoxen Konsistoriums, I. Hannia an seinen hierarchischen Vorgesetzten, Bischof Andrei Saguna. Er berichtet ihm, daß nach dessen Abreise nach Wien, in Hermannstadt eine Sachsenversammlung stattgefunden habe, wo der Abgeordnete Konrad Schmidt seine unionsgünstige Stimme zu rechtfertigen versuchte. Jedoch wurde er zum Sachsenverräter erklärt und seines Auftrages enthoben. Zu dieser Versammlung haben auch einige rumänische Intellektuelle teilgenommen. Zwischen

S. Bărmătu, N. Bălăescu u.a. Mitgliedern des Rumänischen Nationalkommittes und den sächsischen Gegnern der Union sei es zu einer Kollaborationsvereinbarung gekommen. Durch eine Verordnung des Gouvernements ist die Auflösung des Rumänischen Nationalkommittes ausgesprochen worden.

148. Innsbruck, 10. Juni 1848. Der Kaiser Ferdinand an die Vertreter der Landesstände im Klausenburger Landtag. Er macht ihnen bekannt, daß er ihnen gestattet auch im gemeinsamen am 2. Juli zu eröffnenden Reichstag zu Pest Abgeordnete zu beschicken. Demzufolge können sie die Deputiertenwahlen in Siebenbürgen für das vorgesehene Datum organisieren.

149. Innsbruck, 10. Juni 1848. Das kaiserliche Manifest an die rumänischen Grenzler. Er ermahnt sie dem ungarischen Ministerium, und nicht dem Banus von Kroatien Jellachich zu gehorchen, da der Kaiser die Militärgrenze der Pester Regierung und dem Palatin Stephan, kaiserlicher Statthalter in Ungarn, unterordnet hat. Vorläufig wurde Jellachich durch Feldmarschall-Lieutenant Hrabowsky ersetzt.

150. Innsbruck, 10. Juni 1848. Der Kaiser Ferdinand an den Vorgesetzten der siebenbürgischen Hofkanzlei in Wien, Freiherr Apor Lázár. Er teilt ihm mit, daß er das vom Landtag in Klausenburg angenommene Unionsgesetz sanktioniert hat.

151. Cluj (Klausenburg), 10. Juni 1848. Der Gouverneur Teleki an: a) die Landesstelle des Klausenburger Komitats; b) den Kommandierenden General Puchner. Er bringt ihnen zur Kenntnis, daß er eine Benachrichtigung von seiten des Oberkommittes des Biharer Komitats hinsichtlich einer vermutlichen Erhebung der Rumänen erhalten hat.

152. Budapest, 10. Juni 1848. Das Pester Finanzministerium an das Gouvernement oder an das Thesaurariat von Siebenbürgen. Es empfiehlt die vorläufige Beibehaltung der im Karlsburger öffentlichen Münzamt befindlichen Vorräte von Gold und Silber. Um die Ausarbeitung eines Budgetentwurfs zu beschleunigen, verlangt er die Aufstellung der Thesaurarialvorräte und der Steuereinkommen.

153. Corunca (Koronka), 10. Juni 1848. Der Stuhlsrichter und Assessor Iklandi v. Filep Antal an die Behörden des Maroscher Stuhls. Er berichtet ihnen, daß er sich der Gubernialverordnung vom 31. Mai gefügt hat und nach Târgu Mureş (Neumarkt) abgefahren ist, wo sich der verhaftete Rechtsanwalt Florian Micaş befindet. In Anwesenheit des Burgkommandierenden und des Dienstfeldwebels, hat er dem Häftling den Gubernialerlaß zu seiner Entlassung gegen Kaution zur Kenntnis gebracht. Micaş hat jedoch jene schriftliche Erklärung ohne Zusage der rumänischen Nation abgesagt.

154. Abrud (Großschlatten), 10. Juni 1848. Der Großschlattner Oberrichter Láborfalvi Nagy Károly und der erste Stadtsekretär Dersi András an die vom Gouvernement ernannte Kommission für die Untersuchung der Aufwiegelungen und Gerüchte aus den Ortschaften der Fiskaldomäne Zlatna. Sie berichten über die in den Monaten April und Mai stattgefundenen, gegen die ungarischen Beamten aus Abrud gerichteten unionsfeindlichen Anstiftungen. Unter den Hauptschuldigen befinden sich der griechisch-unierte Priester Simion Balint aus Roşia Montană (Goldbach) und die Rechtsanwälte Ion Buteanu und Avram Iancu.

155. Bistra, 10. Juni 1848. Der Bezirksrichter Bisztray József an den Rechtsanwalt Avram Iancu. Er ermahnt ihn, ihm die am vorherigen Tage am Wochenmarkt aus Câmpeni gehaltene Rede vorzustellen, um sich dadurch gegen die Anklage der Anstiftung der Bevölkerung zur Bewaffnung abwehren zu können. Ebenfalls ersucht er Avram Iancu alle Maßnahmen zu treffen, um die eine Woche später in derselben Ortschaft zu haltende Volksversammlung zu verhindern.

156. Vidra, 10. Juni 1848. Avram Iancu an: a) den Kammergergespan; b) den Bezirksvizerichter. Er übermittelt ihnen die schriftliche Form der von ihm am 9. Juni in Câmpeni gehaltenen Rede, in welcher er seine Zuhörer zur Bewaffnung gleich den Ungarn, Szekler und Sachsen aufgerufen hat, um zur Verteidigung des Landes, ihres Lebens und Vermögens beizutragen. Was die künftige Versammlung in Câmpeni betrifft, versichert er sie von der ruhigen Teilnahme einer geringen Anzahl von Vertretern etlicher Dörfer.

157. Cluj (Klausenburg), 10. Juni 1848. Der Staatssekretär, Freiherr Kemény Dénes, an den ungarischen Innenminister Szemere Bertalan. Er macht ihm die Absicht der unionsfeindlichen Sachsen bekannt, welche mit den Rumänen ge-

meinsame Sache machen wollen. Er berichtet auch über die Bewegungen der Rumänen aus den Westkarpaten und über die Ernennung der Gubernialkommissäre in der Untersuchungskommission.

158. *Cluj (Klausenburg)*, 10. Juni 1848. Der Freiherr Kemény Dénes an den ungarischen Ministerpräsidenten, Graf Batthyányi Lajos. Er berichtet über die in Anwesenheit des kaiserlichen Landtagskommissärs, General Puchner, stattgefundene Konferenz. Die Teilnehmer haben beschlossen: keine Szekler Grenzler, sondern nur rumänische Grenzler aus Siebenbürgen nach Ungarn abzusenden; den Grafen Bethlen Pál und den Freiherr Kemény János als Gubernialkommissäre nach Hermannstadt abzuschicken, um die Auflösung des Rumänischen Nationalkommittes zu bewirken; die Unterstellung der Militärkommandierenden den Befehlen des Gouverneurs Teleki.

159. *Timisoara (Temeswar)*, 10. Juni 1848. Der Major Schwartz, Kommandierende der Temeswarer Garnison, an das hiesige Artilleriekommando. Er befiehlt ihm, auf Ansuchen des königlichen Kommissärs Vukovich Scbbö, die im Zeughaus vorhandenen alten Gewehre dem bevollmächtigten Stuhlrichter Tormásy Károly zu übergeben.

160. *Timisoara (Temeswar)*, 10. Juni 1848. Der Major Schwartz an das Artilleriekommando in Temeswar. Er erteilt den Befehl, daß auf Ansuchen des Obergspans des Torontaler Komitats das Artilleriekommando dem Bevollmächtigten der Nationalgarde Kiss Károly 150 Gewehre nebst Haubajonetten, Blei und Pulver ausliefern soll.

161. *Caransebes (Karanschebesch)*, 10. Juni 1848. Der General Major Appel an das Banater Militär General Kommando. Er berichtet, daß die zur Sicherung der Grenze mit der Walachei getroffenen Maßnahmen dem Kommando des rumänischen Grenzregiments als voreilig erscheinen. Deshalb erwartet er die Entscheidung des General Kommando Präsidiums in diesem Sinne.

162. *Caransebes (Karanschebesch)*, 10. Juni 1848. Der Oberst-Lieutenant Gerlich, Kommandierende des Banater rumänischen Grenzregiments, an das Grenztruppen Brigadenkommando. Er macht darauf aufmerksam, daß die Vermehrung der Wachposten an der Grenze mit Oltenien, als Gegenmaßnahme zur Erhöhung der Anzahl der walachischen Wachposten, überdrüssige Kosten empfchilt. Vor dem Eintreffen solcher Maßnahmen, sollte man vom rumänischen Grenz Kommando in Mededinci Auskunft erhalten und eine nähere Bewachung der Grenze versichert werden.

163. *Budapest*, 10. Juni 1848. Die Proklamation des ungarischen Kriegsministers Mészáros Lázár an die ungarischen Staatsbürger aus den mit den aufständischen Woiwodina und Banater Serben benachbarten Städten und Komitaten. Er ruft sie zur Bildung von Nationalgarden und zur Bewaffnung gegen die Serben auf.

164. *Cluj (Klausenburg)*, 10. Juni 1848. Der Kommandierende General der k.k. Armee in Siebenbürgen Puchner an den Gouverneur Teleki. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß eine Kompagnie Slvkovich nach Mihalt (Mihálcfalva) aufgebrochen ist, während 200 Szekler Soldaten nach Abrud (Großschlatten) und 60 nach Aiud (Großenyed) zurückgezogen werden sollen.

165. *Cluj (Klausenburg)*, 10. Juni 1848. Der General Puchner an den Feldmarschall-Lieutenant Pfersmann, seinen Stellvertreter in Hermannstadt. Er empfiehlt ihm, den Gubernialkommissären Graf Bethlen Pál und Freiherr Kemény Domokos, während deren Tätigkeit in Hermannstadt, bewaffnete Wache zu versichern. Die Kommissäre sollen das Rumänische Nationalkommitee untersuchen und auflösen, und, wenn sie unter seinen Mitgliedern Aufwiegler zu einem Bürgerkrieg in Siebenbürgen finden werden, sollen solche Personen sogar verhaftet werden. Ebenfalls soll die Untersuchung der rumänischen Grenzler durchgeführt werden.

166. *Cluj (Klausenburg)*, 10. Juni 1848. Der Vortrag der Gubernialkommissäre, die Freiherren Bánffy Miklós, Beldi Ferenc und Kemény István, welche die Ereignisse von Mihalt (Mihálcfalva) vom 1.—2. Juni untersuchten. Aufgrund der Zeugenvernehmung von etlichen Zehnten von Frevlern aus den Ortschaften Mihalt (Mihálcfalva), Obreja (Obrazsa), Crăciunel und Cisteiu, zeigen die Kommissäre als ausschließlich und unmittelbar schuldig für die Toten- und Verletzten die Dorfbewohner an, da sie sich dem Eindring der Szekler Truppen und der Komitatsbeam-

ten in die Gemeinde widersetzen; Alexandru Papiu Ilarian und Avram Iancu werden unter den Anstiftern erwähnt, durch ihre Aufrufe während der zweiten Blasendorfer Versammlung. Sie beantragen die Verhaftung der Hauptschuldigen im Gefängnis von Gherla (Szamosújvár, Neustadt). Die weniger schuldigen Individuen wurden von den Soldaten mit Stockschlägen geprügelt.

167. Sibiu (Hermannstadt), 10. Juni 1848. Der Bischof Șaguna an seine Gläubigen. Er ermahnt sie noch eine Zeitlang ihren Diensten nachzukommen und die Allodialgründe noch nicht zu besetzen, da der in Klausenburg eingetroffene Landtag ein Gesetz für die Erleichterung ihrer Lage annehmen wird.

168. Buda, 10. Juni 1848. Der Palatin Stephan an den ungarischen Minister des Äußern, Fürsten Eszterházi Pál. Er ersucht ihn die Denkschrift des nicht-untertanen Bischofs Șaguna, mit seiner Treueerklärung an den Thorn, zur Kenntnis des Kaisers zu bringen.

169. Sighișoara (Schäßburg), 10. Juni 1848. Der Stadt und Stuhl Magistrat und die Kommunität von Schäßburg an die Sächsische Nationsuniversität in Hermannstadt. Sie erneuern den Antrag der Einberufung einer sächsischen Volksversammlung in Schäßburg oder Mediasch, welche hinsichtlich des gemeinsamen Reichstags zu Pest Entscheidungen in betreff der Nationalinteresse treffen soll. Ebenfalls sollte eine sächsische Gesandtschaft zum Kaiser und zum Frankfurter Parlament beschickt werden, um Beihilfe in der Verteidigung der sächsischen Forderungen zu erhalten.

170. Lugoj (Lugosch), 10. Juni 1848. Der Obergespan des Karasch Komitats Gyürky Pál an den ungarischen Innenminister Szemere Bertalan. Er berichtet über: die agitatorischen Tätigkeiten der Serben in der Bergwerkgegend von Ciełova, zu deren Beruhigung er zu den Orawitzer Bürgergarden zugreifen mußte; die Verbreitung eines Rundschreibens des serbischen Metropoliten von Karlowitz mittels dem Erzpriester Stefan Ivacicovici aus Biserica Albă (WeißBirch); die von diesem Rundschreiben gespielte Rolle im neuen Ausbruch des Aufstandes in Pančevo, wo die ungarischen Behörden wieder weggejagt wurden; die Verhaftung eines serbischen Agitators und dessen Entlassung durch den Militärkommandierenden von Pančevo; die Zusammenarbeit zwischen dem Bischof Stefan Popovici aus Vărșeț und der Karlowitzer Metropolie; die Möglichkeit die orthodoxen Priester durch ihre Entlohnung für die ungarische Sache zu gewinnen; sein Widerspruch zur Bewaffnung der Rumänen und zu ihrer Organisierung in Bürgergarden; die Haltung Eftimie Murgus im Sinne der Politik des ungarischen Ministeriums, nach dessen Rückkehr aus Karasch.

171. Sfântu Gheorghe (Sepsiszentgyörgy), 10. Juni 1848. Die Landesstelle aus Dreistühlen an den Königsrichter des Kézdi Bruderstuhls. Sie übermittelt ihm die Klage des Pächters der Domäne Gáll und Beldi in betreff der Verweigerung der Fronbauern ihren Urbarialdiensten nachzukommen.

172. Sfântu Gheorghe (Sepsiszentgyörgy), 10. Juni 1848. Die Landesstelle aus Dreistühlen an den Königsrichter des Kézdi Bruderstuhls. Sie ordnet ihm, daß die Stuhlrichter Cseh Ignác und Potsa Ferenc die Fronbauern des Grafen Kóncezi Károly untersuchen und sie zur Durchführung der Urbarialdienste zwingen sollen, bis das vom Landtag angenommene Urbarialgesetz in Kraft treten wird.

173. Sibiu (Hermannstadt), 10. Juni 1848. Die Sächsische Nationsuniversität teilt dem Schäßburger Magistrat mit, daß sie mit den von diesem getroffenen Massnahmen für die Aufrechterhaltung der Ordnung innerhalb des Kreises einverstanden ist. Vorläufig kann aber die Bewaffnung der Bürgergarden nur in den Städten erfolgen, noch nicht auch in den anderen Stuhlsortschaften. Der Schäßburger Nationalgarde wurden 200 Gewehre zugewiesen.

174. Innsbruck, 10. Juni 1848. Der siebenbürgische Thesaurarius, Graf Mikó Imre, an seine Frau. Er schreibt ihr über: die baldige Sanktionierung des Unionsgesetzes durch den Kaiser; die Erweiterung der Bevollmächtigung des Palatins Stephan als kaiserlicher Statthalter auch über Siebenbürgen; die Ankunft in Wien der rumänischen Delegation mit ihrer in Blasendorf angenommenen Denkschrift und der sächsischen Delegation mit ihrer unionfeindlichen Denkschrift.

175. Zalău (Zilenmarkt), 10. Juni 1848. Der Oberrichter von Zalău (Zilenmarkt), Kiss Károly, an den Obergespan des Mittelschnoker Komitats, Freiherr Wesselényi Miklós. In betreff der Deputiertenwahlen für den Pester Reichstag,

macht er ihn darauf aufmerksam, daß Maßnahmen getroffen werden müßten, um dem rumänischen Rechtsanwalt Mihai Pop einen ungarischen Gegenkandidaten entgegenzustellen, und fragt ihn, ob er nicht einverstanden sei sich für dieses Amt zur Wahl zu stellen.

176. O.O., 10. Juni 1848. Der Sedler Tóth István an die Stuhlbehörden aus Sfântu Gheorghe (Sepsiszentgyörgy). Er reicht ihnen eine Klage ein, in welcher er seine von den Stuhlbehörden zurückgezogenen Rechte über sein Haus und seine Saaten zurückverlangt.

177. Cluj (Klausenburg), 10. Juni 1848. Der Biharer Rechtsanwalt Ioan Dra-gos an die Siebenbürger Rumänen. Als Teilnehmer an der Blasendorfer Versammlung vom 15.—17. Mai, erklärt er, daß er im allgemeinen zu den Beschlüssen der Versammlung einstimmig, nicht auch zu der dort vorgeschlagenen Handlungsmöglichkeit. Er glaubt, daß die Nationalforderungen der Rumänen nur durch die Annahme der Union Siebenbürgens mit Ungarn verwirklicht werden könnten.

178. Innsbruck, 11. Juni 1848. Der Kaiser Ferdinand an die Abgeordneten der rumänischen Nation aus Siebenbürgen. Er macht ihnen hiemit bekannt, daß er ihnen die in der Blasendorfer Versammlung ausgesprochenen Forderungen durch die Sanktionierung des Unionsgesetzes erfüllt habe, da dieses Gesetz die Rechtsgleichheit für alle Landesbewohner ohne Rücksicht auf Sprache, Glaubensbekennnis oder Nationalität versichere.

179. Innsbruck, 11. Juni 1848. Die mündliche Antwort des Kaisers zu dem Bittgesuch der sächsischen Abgeordneten. Nachdem der Gesetzartikel der Union Siebenbürgens mit Ungarn von allen siebenbürgischen Ständen, einschließlich von den sächsischen Deputierten, angenommen wurde, bringt der Kaiser seinen Beschuß das Gesetz zu sanktionieren zur Kenntnis. Er empfiehlt den sächsischen Bittstellern ruhig nach Hause zu kehren, da ihre Sorgen um die Verlust ihrer Rechte und Freiheiten unbegründet seien.

180. Cluj (Klausenburg), 11. Juni 1848. Das Gubernium und der Gouverneur Teleki an den Sachsengraf Franz Salmen. Die siebenbürgische Landesstelle und der Bevollmächtigte des ungarischen Ministeriums, Freiherr Perényi Zsigmond, machen Salmen eine Einladung sich nach Klausenburg zu begeben, um die Sachsenfrage zu besprechen.

181. Abrud (Großschlatten), 11. Juni 1848. Der Öberrichter aus Großschlatten, Laborfalvi Nagy Károly, und der Adjunktsekretär des Stadtmagistrats, Molnár János, an die Gubernialuntersuchungskommission der Aufwieglungen und Gerüchte aus den Westkarpaten. Sie erwarten in Abrud die Ankunft der Kommission, begleitet von Bewachungsmilitär. Ebenfalls legen sie in Beilage auch die Klage des Rechtsanwalts Avram Iancu ein, welcher im Namen der rumänischen Bevölkerung von Câmpeni und Umgebung zur Vorsicht in der Anwendung des Militärs ermahnt.

182. Abrud (Großschlatten), 11. Juni 1848. Der Öberrichter Laborfalvi und der Sekretär Molnár an den Gouverneur Teleki. Sie überreichen ihm den Brief des Rechtsanwalts Avram Iancu mit seiner am 9. Juni in Câmpeni gehaltenen Rede. Durch seinen Aufruf zur Bewaffnung der Rumänen, sowie durch seine unionsfeindliche Haltung und seine Bedrohungen gegen die Ungarn, entfalte Avram Iancu eine „aufwiegerische“ Tätigkeit.

183. Abrud (Großschlatten), 11. Juni 1848. Die Erklärung dreier Beamte der Verwaltung der Bergwerkdomäne von Zlatna hinsichtlich der von Avram Iancu gelegentlich des Wochenmarktes aus Câmpeni am 9. Juni gehaltenen Rede. Als Augenzeugen der Versammlung, haben sie die Aufrufe Iancus zur Bewaffnung und zur Einstellung der Urbarialdienste gehört.

184. Cluj (Klausenburg), 11. Juni 1848. Der Bevollmächtigte des ungarischen Ministeriums in Siebenbürgen, Freiherr Perényi Zsigmond, an den Pester Minister des Innern, Szemere Bertalan. Er berichtet ihm über den Beschuß der in Klausenburg geführten Unterredungen der Führer des ungarischen Adels, nach Hermannstadt als Gubernialkommissäre Grafen Bethlen Gábor und Freiherr Kemény Dénes zu beschicken, um das Rumänische Nationalkomitee aufzulösen und die unionsfeindlichen Tätigkeiten zu untersuchen, insbesondere nach der Hermannstädter Versammlung vom 7. Juni, als die Redner Rosenfeld, Al. Papu Ilarian, Benigni

und Bärnuti die Gültigkeit der Union angriffen. Weiter berichtet er über: die Erhaltung der Ruhe in Mihalt (Miháczfalva) und Obreja (Obrázsza); die Notwendigkeit der Behaltung der Szekler Grenztruppen an der Ostgrenze Siebenbürgens, unter den Umständen eines möglichen Einbruchs der Russen in der Moldau; seine Unterredungen mit dem moldauischen Flüchtlings Teodor Rășcanu über die russenfreundliche Haltung des Fürsten Mihail Sturdza und der gebieterischen Notwendigkeit der Vereinigung der Moldau mit der Walachei; die Gefahr der Steigerung der adelsfeindlichen Tätigkeiten der Bauernschaft nach der Proklamation des rumänischen Komitees aus Hermannstadt.

185. Budapest, 11. Juni 1848. Der Pester Innenminister, Szemere Bertalan, an die Banater Komitatsbehörden. Er ermahnt sie zur Versorgung der in Szeged zu bildenden Freischaaren, die gegen die aufwieglerischen Kroaten kämpfen sollen, beizutragen.

186. Budapest, 11. Juni 1848. Szemere Bertalan an den Palatin Stephan. Für die Bekämpfung des Aufstandes in Kroatien, ersucht er ihn die Besendung von Szekler Grenztruppen aus Siebenbürgen nach dem Banat zu bewilligen und sie unter dem Kommando der Gubernialkommissäre Csernovics und Vukovics zu stellen.

187. Sibiu (Hermannstadt), 11. Juni 1848. Der Feldmarschall-Lieutenant Pfersmann, Stellvertreter des Kommandierenden Generals in Siebenbürgen, an den Gouverner Teleki. Er gibt ihm die Versicherung, daß Timonis Information, über die vermutliche Absicht der in Siebenbürgen geflüchteten moldauischen Bojaren eine Freischaar zu bilden, ein einfaches Gerücht sei. Dem türkischen Kommissär in den Donaufürstentümern kann die Mitteilung gemacht werden, daß den Kommandierenden der fünf Grenzregimenter an der moldauischen und walachischen Grenze angemessene Befehle für die Verhinderung der Freischaar Rekrutierung erteilt worden sind.

188. Sibiu (Hermannstadt), 11. Juni 1848. Der Feldmarschall-Lieutenant Pfersmann an den Generalkonsul der k.k. Agentie in Bukarest, Timoni. Er ersucht ihn, den türkischen Kommissär Talaa Efendi und den russischen Duhamel zu beruhigen, daß in Kronstadt keine Freischaar von den Flüchtlingsbojaren aus der Moldau rekrutiert wird. Ein solches Gerücht ist wahrscheinlich im Zusammenhang mit der Bildung eines dem ungarischen Ministerium unterordneten Freikorps in Szeged entstanden.

189. Sibiu (Hermannstadt), 11. Juni 1848. Der Feldmarschall-Lieutenant Pfersmann an das Gubernium Siebenbürgens. Er macht ihm bekannt, daß von Seiten des Militärs Hauptmann Deutsch und Hauptmann Leiningen an die Gubernialkommission für die Untersuchung der Exzesse von Mihalt (Mihácfalva) angewiesen wurden.

190. Sibiu (Hermannstadt), 11. Juni 1848. Die in einer Versammlung orthodoxer Gläubigen gehaltene Rede des Pfarrers Sava Popovici Bärceanu über: die Blasendorfer Versammlung und über die dort geäußerten Forderungen; die vom Kaiser der rumänischen Delegation in Innsbruck versprochenen Rechte; die Notwendigkeit der Bewahrung der Ordnung und des friedlichen Zusammenlebens mit den Sachsen, Ungarn und Szeklern, sowie dieses aus dem Rundschreiben des Bischofs Șaguna hervorgeht; das Recht und die Verpflichtung der Rumänen, gleich aller anderen Nationalitäten, sich zu bewaffnen um zur Verteidigung des Vaterlandes beizutragen.

191. Sarcău (Szarkó), 11. Juni 1848. Der Aufruf der Priester des Erzpriestiums Fernes an die Geistlichen der anderen kirchlichen Bezirke der Großwardeiner griechisch-katholischen Diözese. Indem die Volksversammlungen der siebenbürgischen Völkerschaften, einschließlich jene der Rumänen aus Siebenbürgen und dem Banat, erinnert werden, rufen sie eine Beratung in Oradea (Großwardein), ein, wo die dem Pester Reichstag Anfang Juli zu stellenden Forderungen besprochen werden sollen.

192. Sibiu (Hermannstadt), 11. Juni 1848. Die Gedanken des Rechtsanwalts Nicolae Pinciu und des Thessaurariatssekretärs aus Hermannstadt Paul Dunca in betreff der von Simion Bärnuti in der Zeitschrift *Gazeta Transilvaniei* veröffentlichten Antwort zu dem im *Pesti Hirlap* erschienenen Aufruf einiger rumänischen Intellektuellen aus den westlichen Komitaten, welche die Siebenbürger ermahnten,

die Union mit Ungarn anzunehmen. Die Verfasser beziehen sich auf die Gefahr des Panslavismus und meinen die Union sei anzunehmen.

193. *Corunca (Koronka), 11. Juni 1848.* Der Oberichter des Maroscher Stuhls, Graf Toldalagi Ferenc, an den Gouverneur Teleki. Er berichtet, daß in seinem Bezirke im letzten Monat bloß eine einzige antimagyarsche Tätigkeit dreier rumänischen Bauern aus der Gemeinde Väleni, darunter einer schon verhaftet, die anderen zwei unter Verfolgung gestellt wurden, stattgefunden hat.

194. *Târgu Secuiesc (Szekler-Neumarkt), 11. Juni 1848.* Der Kommandierende des 2. Szekler Infanterie Grenzregiments, Oberst Dobai Károly, an die Landesstelle aus Dreistühlen. Er berichtet, daß er nicht in dem Maße sei, im Streit zwischen der Familie Bartok und dem Freiherr András in betreff eines Grundbesitztums einzugreifen.

195. *Máneräu (Monyoró), 11. Juni 1848.* Die dem Arader Gericht gesandte Klage von fünf Bewohnern aus Máneräu, welche die Entlassung aus dem Gefängnis ihres Dorfgenossen, des Sedlers Duma Teodor, verlagen, welcher wegen seinem Versuch die vor 17 Jahren weggenommene Urbarialhufe zurückzuerlangen verhaftet wurde.

196. *Cluj (Klausenburg), 11. Juni 1848.* Das Gubernium Siebenbürgens an den Obergespan des Tordaer Komitats, sowie auch an den Kommandierenden General der k.k. Truppen in Siebenbürgen. Dem ersten wird mitgeteilt, daß er über die unter seinem Kommando stehenden Militärkorps zur Unterdrückung von grundherrfeindlichen Handlungen, wie es im Fall der Erhebungen in den Dörfern Petelea (Petele) und Gurghiu (Györgény) war, verfügen kann. Den zweiten ersucht er, dem Obergespan des Thordaer Komitats in Notfall die Verwendung des Militärs zu erlauben.

197. *Buda, 12. Juni 1848.* Der Palatin Stephan, kaiserlicher Statthalter in Ungarn, an den General Puchner, Kommandierender General der Armee in Siebenbürgen. Er erteilt ihm den Befehl der Szekler Miliz zu gestatten, sich nach Szeged aufzumachen und sich den königlichen Kommissären Csernovics und Vukovics zu unterstellen.

198. *(Budapest), 12. Juni 1848.* Der Innenminister der Pester Regierung, Szemere Bertalan, an alle Behörden der verwaltungsteritorialen Kreise aus Ungarn und Siebenbürgen. Indem er die Steigerung der sozialen und nationalen Uneinigkeiten unterstreicht, bevollmächtigt er sie das Standrecht und die Standgerichte einzuführen.

199. *Cluj (Klausenburg), 12. Juni 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Gubernialrat Kozma Pál, Mitglied der Untersuchungskommission in den Westkarpaten. Er teilt ihm das Gesuch des Verwaltungsdirektors der Fiskaldomäne von Zlatna, Nemegyei János, mit, das in Abrud einzutreffende Militärkorps vorläufig noch nicht nach Câmpeni zu detachieren.

200. *Aiud (Großenyed), 12. Juni 1848.* Der Obergespan des Unterabenser Komitats, Freiherr Bánffy Mikiós, an die Mitglieder der Gubernialkommission für die Untersuchung der Aufwieglungen auf der Bergwerkdomäne von Zlatna. Er macht ihnen bekannt, daß er den Stuhlrichtern von Zlatna und Câmpeni befohlen hat, den Kommissären zur Verfügung zu stehen und mit der Kommission zusammenzuarbeiten.

201. *Cluj (Klausenburg), 12. Juni 1848.* Die führende Stimme des liberalen Adels aus Siebenbürgen, Graf Bethlen János, an den Justizminister des Pester Ministeriums, Deák Ferenc. Er berichtet ihm über die Zurückweisung der Union von Seiten der Rumänen und der Sachsen. Deshalb beantragt er: die Ernennung eines Erzherzogs oder des Grafen Szécsenyi als Gubernialkommissär für Siebenbürgen, dem die heisige Armee zu unterstellen sei; die neue Berufung von treuen Obergespanen; die Absetzung des Sachsengrafen Salmen.

202. *Cluj (Klausenburg), 12. Juni 1848.* Das Klausenburger Gubernium an seine nach Hermannstadt gesandten Kommissäre. Es schickt ihnen zwei Aufrufe: einer in gemäßigtem Tone des nicht-unierten Konsistoriums, der andere „gefährliche“ des Rumänischen Nationalkommittes aus Hermannstadt. Die Kommissäre sollen die Anzeige des Informatoren Gyergyai Samu hinsichtlich der Herausgabe des Manifests in der Closischen Druckanstalt untersuchen.

203. *Cluj (Klausenburg), 12. Juni 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Kronstädter Oberrichter. Er empfiehlt ihm auch Rumänen in den Wahlräten für die Organisierung der Deputiertenwahlen zum Pester Reichstag aufzunehmen.

204. *Cluj (Klausenburg), 12. Juni 1848.* Das Klausenburger Gubernium an seine nach Hermannstadt und Mihalț (Mihálczfalva) ausgesandten Kommissäre. Den Hermannstädter Kommissären empfiehlt er die Einmischung des Rumänischen Nationalkomitees in den Mihálczfalver Ereignisse zu untersuchen. Jenen aus Mihálczfalva antwortet er, daß die „standgerichtliche Prozedur“ im Falle der am Anfang des Monats Juni festgenommenen Frevler nicht anzuwenden sei.

205. *Cluj (Klausenburg), 12. Juni 1848.* Der Obergespan des Mittelsołnoker Komitats, Freiherr Wesselényi Miklós, an den Oberrichter von Zalău (Zilenmarkt), Kis Károly. Er beharrt auf die „Notwendigkeit“ der Verhinderung der Wahl sowohl des rumänischen Rechtsanwalts Mihai Pop als Delegierter im Pester Reichstag, als auch des zu radikalen Professors Laskai.

206. *Micloșoara, 12. Juni 1848.* Der Obergespan des Oberalbenser Komitats, Graf Kálnoki Dénes, an den Gouverneur Teleki. Er berichtet, daß außer den Unruhen aus Valea Seacă, andere Bewegungen auch in Rucăr (Ruckersdorf), Fântâna (Kaltbrunnen) und Feleag ausgebrochen sind, entweder im Zusammenhang mit der Rekrutierweigerung, oder mit der Absicht der Besetzung der Allodialgründe oder des Grundbesitztums der reformierten Kirche.

207. *Innsbruck, 12. Juni 1848.* Die Delegation der sächsischen Nation an Kaiser Ferdinand. Sie erbittet den Kaiser, er solle ihnen das ausgestellte Creditiv und ebenfalls eine schriftliche Antwort, die mündliche Resolution vom vorherigen Tage beinhaltend, zuhändigen.

208. *Sibiu (Hermannstadt), 12. Juni 1848.* Der Feldmarschall-Lieutenant Pfersmann, Stellvertreter des Kommandierenden Generals, an das Präsidium der Nationsuniversität. Er zeigt, daß er dem Naßoder rumänischen Grenzregimente den Befehl erteilt hat, der Bistritzer Bürgergarde 120—128 Steinschloß Gewehre zu überliefern.

209. *Sibiu (Hermannstadt), 12. Juni 1848.* Der Feldmarschall-Lieutenant Pfersmann an das Präsidium der Sächsischen Universität. Er berichtet ihm, daß über 700 Steinschloß Gewehre aus der Vorrat des 2. Szekler Infanterie Grenzregiments nach Hermannstadt eintreffen werden. Die Gewehre werden nach Pfingsten dem Abgeordneten der Nationsuniversität gegen Quittung und Bevollmächtigungsausweis gehändigt.

210. *Sibiu (Hermannstadt), 12. Juni 1848.* Der Sachsengraf Franz Salmen an den Kommandierenden der Hermannstädter Bürgergarde; den Kommandierenden General der k.k. Armee. Dem ersten berichtet er, daß die für die hiesige Bürgerwehr gesetzten mehr als 700 Gewehre eintreffen werden; dem zweiten teilt er mit, daß die Waffen vom Major in Pension Czerbes übernommen werden sollen.

211. *Sibiu (Hermannstadt), 12. Juni 1848.* Der Sachsengraf und der Sekretär der Sächsischen Natiouniversität an den Kronstädter Magistrat. In der Frage der vom Schäßburger Stuhl beantragten Einberufung einer sächsischen Volkversammlung in Mediasch, hinsichtlich der Fassung eines gemeinsamen Beschlusses in betreff der Union, meint Salmen eine solche Versammlung wäre überhaupt ungeeignet unter den gegebenen Zeitverhältnissen. Die Genehmigung des Guberniums zu einer Volksversammlung wäre schwer zu erhalten; jedoch könnte eine Sammlung von Unterschriften aus allen Kreisen und Ortschaften des Sachsenlandes als viel zweckmäßiger erscheinen, indem dadurch jede Familie und jeder einzelne Bürger seinen freien Willen in der Frage der Union äußern könnte.

212. *Tărnăd (Tressenburg), 12. Juni 1848.* Der Vizegespan des Mittelsołnoker Komitats Balint Elek an den Pester Innenminister Szemere Bertalan. Er berichtet, daß er von seinem Vorgesetzten, dem Freiherr Wesellényi Miklós, die Mitteilung über die Rückkehr des Haiduka Mihai Talos von Brebi aus der Walachei erhalten hat, wo der Letztere vor zwei Jahren seine Zuflucht genommen hatte, nachdem er mit seinen Genossen das Haus des Grundherrn Rediger Károly von Checiş angegriffen hatte.

213. *Cluj (Klausenburg), 12. Juni 1848.* Der junge Freiherr Apor Károly an seine Mutter. Er schreibt ihr, daß er ohne Familienhilfe unter den zeitgenössischen

Umständen „mit den Bedürfnissen kämpft“. Deshalb beabsichtigt er sich als Freiwillige anzuwerben, um an den Gefechten gegen die Kroaten, eventuell gegen die Rumänen und Sachsen, welche „gegen die Ungarn aufbrausen“, teilzunehmen.

214. *Satu Mare (Sathmar)*, vor dem 13. Juni 1848. Der Stuhlrichter Egry János an den Bevollmächtigten des ungarischen Ministeriums in Siebenbürgen, Freiherr Perényi. Er beklagt das Desinteressement etlicher ungarischen Adlige, und insbesonders jenes der Rumänen und Ruthenen, bei der Eröffnung der Spendungslisten für die Bildung eines „Verteidigungsfonds“. Ebenfalls berichtet er über den Erfolg in der Heranziehung der ungarischen Jünglinge zu den Freischaaren; die Desertierung eines Regiments in Polen, das die ungarische Revolution in Ungarn unterstützt.

215. *Cluj (Klausenburg)*, 13. Juni 1848. Das Protokoll der Klausenburger Landtagssitzung vom 13. Juni. Enthalte auch den Antrag des Freiherrn Wesselényi Miklós, dem Gesuch der Rumänen in betreff den von ihnen erduldeten Ungerechtigkeiten zu antworten, daß diese Ungerechtigkeiten durch die neulich angenommenen Gesetze größtenteils aufgehoben würden oder vom künftigen Reichstag völlig entfernt werden.

216. *Cluj (Klausenburg)*, 13. Juni 1848. Der Freiherr Wesselényi Miklós an den Pester Innenminister Szemere Bertalan. Er klagt, daß, nachdem die Rumänen ihre Blasendorfer Versammlung hielten, sie die Erkennung als politische Nation fordern. Wenn dieser Wunsch in Erfüllung gehe, so würden sie in allen Ämtern treten und Siebenbürgen würde zu einem rumänischen Lande, dessen Beispiel vom Banat und Maramuresch gefolgt werden würde. Um eine solche Lage zu verhindern, hat Wesselényi, zusammen mit Bethlen János, Zeyk und Kemény, die Abgeordneten der Rumänen und ihren Bischof Saguna überzeugt, sich bloß für die ausweichende Erklärung der förmlichen Rechts- und Verpflichtungsgleichheit sämtlicher Bewohner einzusetzen. Jedoch beantragt Szász Károly, der mit der Beantwortung des Gesuches der Rumänen beauftragt wurde, ein Gesetzentwurf in betreff sowohl der Erkennung der Rumänen als vierte Nation, als auch jenes des Namens der Rumänen. Die Landtagsdeputierten Lemeni, Bohátel und Papfalvi haben diesen Vorschlag unterstützt.

217. *Cluj (Klausenburg)*, 13. Juni 1848. Das Gubernium Siebenbürgens an den Obergespan des Tordaer Komitats. Es teilt ihm mit, daß die Urkunden in betreff der Unruhen aus Grebenișu de Câmpie (Mezőgerebényes) eingetroffen sind und nun zurückgestellt werden.

218. *Cluj (Klausenburg)*, 13. Juni 1848. Das Klausenburger Gubernium an den Oberrichter des Dobokaer Komitats. Er benachrichtigt ihn, daß infolge der neuen Gesetze, welche die Gleichheit vor dem Gesetz versehen, der Grundbesitzer welcher die Gemüther in Geaca (Gyeke) aufgewiegelt hat verhaftet und beurteilt werden kann.

219. *Cluj (Klausenburg)*, 13. Juni 1848. Das Gubernium Siebenbürgens an den Dobokaer Oberrichter. Es stellt ihm die zum Vortrag vom 21. Mai beigelegten Dokumente zurück.

220. *Abrud (Großschlatten)*, 13. Juni 1848. 24 Beamte, Priester und Führer der Motzen aus den Ortschaften der Fiskaldomäne von Zlatna an das Gubernium. Sie äußern ihre Empörung zu der Beharrlichkeit des Abruder Stadt Magistrats, welcher, einigen Gerüchten folgend, um Militärhilfe ersucht, scheinbar um die aufwieglerischen Rumänen im Zaum zu halten. Die Beschickung des Militärs würde wahrhaftig eine gefährliche Agitation verursachen, da doch die Excesse der Székler Grenzler in Turda und Aiud (Großenyed) bekannt sind.

221. *Cluj (Klausenburg)*, 13. Juni 1848. Der Pester Innenminister Szemere Bertalan an den Freiherr Wesselényi Miklós und an den Grafen Bethlen János. Infolge ihrer Anträge antwortet er, daß die Ernennung des Grafen Szécsenyi István als Bevollmächtigter des ungarischen Ministeriums in Siebenbürgen und die Amtsenthebung des Generals Puchner nicht erfolgen können.

222. *București (Bukarest)*, 13. Juni 1848. Der Generalkonsul der k.k. Agenzie in Bukarest an seinen Vorgesetzten in Wien. Er berichtet über das Ausbrechen der Cholerakrankheit in Bukarest, weswegen viele Siebenbürger in ihre Heimat fliehen.

Er erwähnt auch den Besuch des türkischen Gesandten Talaat Effendi zum Fürsten Bibescu.

223. *Märkuşa (Kézdimárkosfalva)*, 13. Juni 1848. Der Rittmeister Márkánt an den Kommandierenden des Szekler Husaren Grenzregiments. Er berichtet ihm über die Schwierigkeiten der Sicherung der moldauischen Grenze, nach der Veröffentlichung des Gesetzes der Umgestaltung der Szekler Grenzregimenter zu ungarische Bürgergarden.

224. *Sibiu (Hermannstadt)*, 13. Juni 1848. Der Stellvertreter des Kommandierenden Generals der k.k. Armee Feldmarschall-Lieutenant Pfersmann, an das Gubernialpräsidium in Klausenburg. Er brichtet, daß er den Kommandierenden der Szekler Grenzregimenter, Oberst Dobai und Oberst Sombori, die Weisung erteilt hat, im Einvernehmen mit dem Königsrichter von Dreistühlen, für die Wiederherstellung der gestörten Ruhe und Sicherheit zu wirken.

225. *Lemberg*, 13. Juni 1848. Der Feldmarschall-Lieutenant Hammerstein an den Kommandierenden General der k.k. Truppen in Siebenbürgen. Er gibt ihm die Versicherung, daß er das ihm zur Weiterbeförderung nach Wien überschickte Korrespondenzpaquet alsogleich auf seinem Wege gesetzt hat. Da in Galizien Ruhe herrscht, empfiehlt er Puchner in Zukunft für die Dienstkorrespondenz die hiesige Route auszuwählen.

226. *Mureni (Sedresch)*, 13. Juni 1848. Das Protokoll der am 13. Juni unter der Vorherrschaft des Oberalbenses Obergespans, Graf Kálnoki Dénes, im Dorf Mureni (Sedresch) durchgeführten Untersuchung. Sie wurde infolge der Benachrichtigung des Stuhlrichters eröffnet und erforschte die Ursachen welche die Dorfbewohner dazu führten den Dorfwald zu übernehmen und den ehemaligen Grundbesitzern die Holzfällung zu verbieten. Aus den Antworten der Untersuchten ergab sich, daß sich die Dorfbewohner durch die von den Gemeindeabgeordneten aus Blasendorf gebrachten zwei Briefe, von denen einer vom Priester in der Kirche vorgelesen wurde, aufgehetzt wurden.

227. *Baia de Criş (Altenburg)*, 13. Juni 1848. Der Vizegespan des Zarander Komitats an das Kommittee für die Erhaltung der bestehenden Ordnung. Er über sendet ihm die Vorladung des Oberrichters von Blăjeni an den Oberstuhlrichter und ermahnt ihn die nötigen Maßnahmen gegen den Aufwiegler zu treffen.

228. *Nocrich (Leschkirch)*, 13. Juni 1848. Der Königsrichter des Leschkircher Stuhls Friedrich Conrad an den Sachsengraf Franz Salmen. Er berichtet ihm über die aufgerigten Gemüther in der Gemeinde Beneşti (Bügendorf), als dem hiesigen orthodoxen Geistlichen von drei Bewohnern aus Fofeldea (Hochfeld) ein Brief überreicht wurde. In der Zuschrift wurde die zwistige Frage der Waldstreitigkeit zwischen Hochfeld und dem Leschkircher Stuhl erhoben. Der Königsrichter meint, die Hochfelder sollten sich an das Rumänische Kommittee in Hermannstadt wenden, welches sie zur Ruhe bis zur Lösung der Streitigkeit auf gesetzlichen Wege aufrufen sollte.

229. *Sibiu (Hermannstadt)*, 13. Junt 1848. Der Sachsengraf Franz Salmen an: a) die Oberrichter aus Schäßburg und Mediasch; b) die Königsrichter der Stühle Großschenk, Reps, Reußmarkt und Leschkirch. Er teilt ihnen mit, daß den ersten 100, den letzteren 50 Steinschloß Feuer gewehre verabgeschieden worden sind und ermahnt sie, die Abholung dieser Gewehre zu veranlassen. Der Hermannstädter Bürgergarde sind 311 Gewehre zugekommen.

230. *Sumuleu*, 13. Juni 1848. Der Graf Lázár László, Distriktskanzler, an den Gouverneur Teleki. Er berichtet, daß er, infolge des Gubernialerlasses vom 1. Juni, zwei Tage später nach Ciuc aufgebrochen ist. Indem er den Kontakt mit den Militär- und Zivilbehörden des Stuhles aufgenommen hat, konnte er das zwischen ihnen herrschende Misstrauen, sowie die allgemeine Unruhe und Unzufriedenheit feststellen. Durch die getroffenen Maßnahmen konnte er der Pilgerfahrt nach Dreistühlen einen friedlichen Charakter versichern.

231. *Cluj (Klausenburg)*, 14. Juni 1848. Der Gouverneur Teleki an den Ober richter von Kronstadt. Er bringt ihm den vom Palatin Stephan gebilligten Erlaß des Pester Ministeriums zur Kenntnis, eine allgemeine Rekrutierung für eine Freischär zu organisieren und ermahnt ihn, ihm möglich bald die Nominaliste der Angewiesenen aus dem Kronstädter Distrikt zu senden.

232. *Cluj (Klausenburg)*, 14. Juni 1848. Der Gouverneur Teleki an den Oberrichter von Kronstadt. Er ersucht ihn den Aufruf an die Bevölkerung zu verbreiten, um Spenden für die Unterhaltung der Honvedarmee zu machen.

233. *Cluj (Klausenburg)*, 14. Juni 1848. Das Gubernium Siebenbürgens an die Gouvernialkommisäre, Graf Béldi Ferenc und Freiherr Kemény István. Er benachrichtigt sie, daß sie mit den Abgeordneten des Militärs, Hauptmann Teutsch und Hauptmann Sándor, zur Untersuchung der von den Soldaten des 2. Székler Grenzregiments verübten Excesse in Coșlariu (Koslárd) und Mihalț (Mihálezfalva) zusammenarbeiten werden.

234. *Cluj (Klausenburg)*, 14. Juni 1848. Das Klausenburger Gubernium an: a) den griechisch-katholischen Bischof aus Blasendorf; b) an die Landesstelle des Dobokaer Komitats. Es bringt ihnen zur Kenntnis, daß sie in der Frage der Beschlägnahme der unierten Pfarrei von Agrij von seiten des Grafen Hatfaludi József den Vorschriften der Approbatae Constitutiones gemäß auf gerichtlichem Wege handeln sollen.

235. *Sfântu Gheorghe (Speszentgyörgy)*, 14. Juni 1848. Der Kommandierende des Székler Infanterie Grenzregiments, Oberst Sombori, an den Kommandierenden General der k.k. Truppen in Siebenbürgen. Er macht ihn auf die Folgen der Annahme des Gesetzes der Umgestaltung der Székler Grenzregimenter zu ungarische Nationalgarden aufmerksam. Im Falle der Sanktionierung des Gesetzartikels, könnten wesentliche Schwierigkeiten in der Dienstleistung der Grenzbewachung hervortreten, da die Grenzler schon Einwendungen machen, daß sie nicht gleichzeitig den Gardistenverpflichtungen und jenen der Grenzsicherheit nachkommen können.

236. *Brașov (Kronstadt)*, 14. Juni 1848. Der Kronstädter Distrikts Magistrat an den Beamten Schobeln. Er erteilt ihm die Weisung die Geschworenen aus Baciu (Bácsfalu) zu ersuchen, die Rumänen dieser Ortschaft daran zu überzeugen, daß sie die Beistellung der zur Landesvisitierung nötigen Reitpferde künftig nicht mehr verweigern sollen. Wenn auch die Bewohner der Siebendörfer von der Leibengeschäft freigesprochen werden würden, müßten sie doch noch weiterhin die zur Kordonlinie verlangten Reitpferde bereitstellen.

237. *Orșova Veche (Altorschowa)*, 14. Juni 1848. Der Kommandierende der Unterdonauer Kordonlinie, Major Eissler, an das Banater Grenz Brigade Kommando. Da aus der Antwort der Mehedinzer Behörden herausgeht, daß die Verdoppelung der Grenzposten der Walachei nur wegen den revolutionären Bewegungen erfolgt sei, so habe er die Verfügung der Verstärkung der k.k. Wachposten abbestellt, um die aerial Kosten nicht unnötig zu steigern und die Grenzbewohner bei ihrer dringenden Feldarbeit nicht zusätzlich mit Pflichten zu beladen. Bloß in der Gegend von Băile Herculane (Herkulesbad) wird die Verstärkung der Kordonlinie, bis zum Eintreten von beruhigenden Nachrichten über das Verhalten der jenseitigen Grenzbewachung, erhalten.

238. *Cluj (Klausenburg)*, 14. Juni 1848. Das Gubernium Siebenbürgens an den griechisch-katholischen Bischof Ioan Lemeni. Es schickt ihm den Vortrag des Stuhlrichters Gracza György, zusammen mit dem Gesuch etlicher Dorfbewohner von Morlaca hinsichtlich der Haltung des Erzpriesters Gheorghe Pop, welcher sich der Erfüllung der Befehle der bestehenden Behörden widersetzt.

239. *Lugoj (Lugosch)*, 14. Juni 1848. Der Vizegespan des Karascher Komitats, Jakabffy Kristóf, an den Pester Innenminister, Szemere Bertalan. Er berichtet über: die Ankunft Eftimie Murgus in Lugoj; seine „verfassungsmäßige“ Rede vor dem Volk, welches ihn mit Musik und Packeln empfangen hat; das zurückgehaltene oder gar kritische Verhalten etlicher Rumänen zu dem Aufruf Murgus zur Solidarität mit der ungarischen Sache und zu Dankbarkeitsgefühlen den Grundherren gegenüber; die Wiederholung der in Lugoj ausgesprochenen Gedanken auch in anderen Reden die von Murgu in den besuchten rumänischen Dörfern entlang des Temesch Flusses gehalten wurden.

240. *Cluj (Klausenburg)*, 14. Juni 1848. Der Freiherr Wesselényi Miklós an den ungarischen Ministerpräsidenten, Grafen Batthyányi Lajos. Er macht ihn aufmerksam auf die Gefahr eines möglichen Bündnisses zwischen den Slawen, Sachsen und Rumänen gegen die Union Siebenbürgens mit Ungarn. In diesem Sinne erwähnt: er die Blasendorfer Versammlung; die dortige Tätigkeit des Rumänischen

Nationalkommittes und dessen Rolle in dem blutigen Zusammenstoß von Mihalt (Miháczfalva); die Zusammenarbeit der Mitglieder des Rumänischen Kommittees mit den sächsischen Unionsgegnern, einschließlich im Rahmen von Volksversammlungen; die in dieser Richtung günstliche Haltung des Generals Puchner. Um ein unionsfeindliches Bündnis zu verhindern, schlägt er Folgendes vor: die Berufung des Grafen Szécsenyi István als bevollmächtigter Kommissär in Siebenbürgen; die Ersetzung des Kommandierenden Generalen der siebenbürgischen Armee Puchner durch den Grafen Haller Ferenc, ehemaliger Gouverneur von Kroatien; die Bildung von zwei Lagern für ungarische Freischaaren in Klausenburg und Târgu Secuiesc (Szekler Neumarkt) und ihre Bewaffnung; die Entfernung der rumänischen Grenzregimenter aus Siebenbürgen.

241. *Zlatna (Kleinschlatten)*, 14. Juni 1848. Die Gubernialkommissäre Kozma Pál, Némethi János und Nemegyei János an das Klausenburger Gubernium. Sie berichten, daß sie ihre Untersuchung in Zlatna begonnen haben, und ihnen Folgendes bekannt gemacht wurde: die Klage der Bewohner aus Bistra über die ihnen beraubten Gemeinweide und -wald; die Besetzung dieser durch die Bewohner des Dorfes Vidra, dem Aufruf Avram Iancu folgend; die Bewaffnung der Motzen mit Sensen und Lanzen, hinsichtlich der Teilnahme an der Volksversammlung vom 17. Juni in Câmpeni.

242. *Cluj (Klausenburg)*, 14. Juni 1848. Das Gubernium Siebenbürgens an das Pester Kriegsministerium. Es macht darauf aufmerksam, daß die Bewegung der Rumänen aus dem Zarander Komitat sich leicht zu einem gefährlichen Aufstand entwickeln könnte. Deshalb sollte der Kommandierende General die notwendigen Maßnahmen treffen.

243. *Cluj (Klausenburg)*, 14. Juni 1848. Der griechisch-katholische Bischof Ioan Lemeni an das Klausenburger Gubernium. Er reicht die Klage ein in betreff des nicht-unierten Priesters George Ioan aus Dobârlău, welcher unter seinen Gläubigen den Gedanken einer einzigen Kirche östlichen Glaubensbekenntnisses verbreitet hat. Um Religionskonflikte fernzuhalten, sollte das orthodoxe Konsistorium seine Priester ermahnen, sich von jedwelchen Bekehrungstätigkeiten abzuhalten.

244. *Bistrița (Bistritz)*, 14. Juni 1848. Der Königsrichter des Bistritzer Distrikts an den Sachsengraf Franz Salmen. Er berichtet ihm über seinen Versuch den Beschuß der Nationsuniversität in betreff der Abberufung der sächsischen Landtagsdeputierten, die eine Ja-Stimme in der Unionsfrage ablegten, in der am zweiten Pfingsttage gehaltenen Kreisversammlung zu verteidigen. Jedoch haben die Unionsmänner ihren Ansichtspunkt durchgesetzt, und der Oberrichter Filkeni war schwach genug, um den unionsfreudigen Beschuß anzunehmen, so daß die meisten Teilnehmer unzufrieden die Versammlung verließen.

245. *Brasov (Kronstadt)*, 14. Juni 1848. Der Kronstädter Oberrichter Johann Alfbreichsfeld und der Vizenotär Friedrich Riemer an den Schäßburger Magistrat. Sie stimmen mit der beantragten Einberufung einer sächsischen Volksversammlung in Schäßburg ein, wo 12 Abgeordnete jedes einzelnen Kreises delegiert werden sollen. In diesem Sinne haben sie auch eine Adresse an den Sachsengraf gesendet.

246. *Brașov (Kronstadt)*, 14. Juni 1848. Der Magistrat der Stadt und des Distrikts Kronstadt an seine Beamte aus Codlea (Zeiden). Auf deren Bitte wegen Enthebung der ihnen angekündigten Einquartierung einer halben Escadron von Savoyer Dragonen, erwidert der Magistrat er könne dieser Bitte nicht nachkommen, da schon einige Militärzüge in Prejmer (Tartlau), Hărman (Honigberg), Bod (Brenndorf), Feldioara (Marienburg) und Sânpetru (Petersberg) stationieren. Er hofft, daß diese nicht mehr als 15 Tage an Ort verbleiben werden.

247. *Brașov (Kronstadt)*, 14. Juni 1848. Der Magistrat der Stadt und des Distrikts Kronstadt an den nicht unierten Erzpriester Petre Gherman. Er sendet ihm zwei Rundschreiben des Magistrats bezüglich der Einführung des Standrechts in Dreistühlen und Fogarasch und der Aufforderung zur Bezahlung der Steuern. Das erste Rundschreiben sollte von den Geistlichen auf dem Lande kundgemacht werden.

248. *Cluj (Klausenburg)*, 14. Juni 1848. Der Beschuß des Guberniums in betreff des Vortrags des Oberrichters des Dobokaer Komitats, Graf Wass Samuel, in der Frage des Widerstands zu den Rekrutierungen und den Urbarialdiensten.

Das Gubernium beschließt: a) die Beschleunigung der Rekrutierungen in den Bezirken Sic (Seck) und Buza (Bessoten); b) die vorläufige Vertagung der Rekrutierungen in den Bezirken Chiraleş (Kirileis) und Bärgäu, um die Bewohner zu überzeugen, daß sie letzten Endes doch dazu gezwungen werden würden.

249. *Cluj (Klausenburg), 14. Juni 1848.* Das Klausenburger Gubernium an den Oberrichter des Innensolnoker Komitats. Es reicht ihm den Brief des Grundherrn Földvári György vom 11. Juni ein. Dieser verlangt die Beschickung eines Militärkorps gegen die Leibeigenen aus Cepan, welche die Besetzung des Allodialgrundes beabsichtnen.

250. *Târnăveni (Martinskrieg), 14. Juni 1848.* Der Oberrichter des Târnava Komitats, Földvári Ferenc, an den Gouverneur Teleki. Er berichtet über die Aufwieglungen in den Ortschaften Nadăș und Hoghiz, die auf friedlichem Wege vom Stellvertreter des Vizegespans, Sombori Sándor, gelöst wurden. Ebenfalls erinnert er auch das Gesuch in rumänischer Sprache aus Micăsasa (Fegendorf), welches die Zurückberufung des Szeklermilitärs aus dem Komitat verlangt.

251. *Cluj (Klausenburg), 14. Juni 1848.* Das Klausenburger Gubernium bespricht den von einigen Notären und Domenialbeamten aus den Ortschaften der Bergwerkdomäne gemachten Vorschlag, entweder in Zlatna (Kleinschlatten), oder in Abrud (Großschlatten) ein Wahlzentrum zu organisieren, damit die Motzen nicht benötigt seien einen 8 Tage-Weg bis nach Aiud (Großenyed) und zurück gelegentlich der Reichstagswahlen zurückzulegen.

252. *Cluj (Klausenburg), 14. Juni 1848.* Der Gouverneur von Siebenbürgen an den Königsrichter der Stadt und des Distrikts Kronstadt. Er benachrichtigt ihn, daß er den Vortrag vom 8. Juni über Anastasie Icomonul erhalten hat. Dieser vermutliche russische Spion ist aus der Walachei nach Kronstadt angekommen. Deshalb bewilligt der Gouverneur die beantragten Überwachungsmaßnahmen.

253. *Cluj (Klausenburg), 15. Juni 1848.* Der Gouverneur Teleki an Kozma Pál, Vorsitzender der Gubernialkommission für die Untersuchung der Ereignisse aus den Westkarpaten. Er empfiehlt ihm auch Avram Iancu zu untersuchen, der vom Abrudbanyer Stadtmagistrat von „Aufwieglerei“ angeschuldigt wurde, hinsichtlich seiner Verhaftung.

254. *Cluj (Klausenburg), 15. Juni 1848.* Das Gubernium aus Klausenburg an die Gubernialkommissäre Freiherr Kemény Domokos und Graf Bethlen Gábor, welche nach Hermannstadt beschickt wurden um das Rumänische Nationalkomitee aufzulösen. Es überschickt ihnen die Petition des Rumänischen Komitees in betreff der Ernennung einer gemischten Kommission für die Untersuchung der Exesse der Szekler Grenzler in Mihalț und den Nachbarortschaften.

255. *Cluj (Klausenburg), 15. Juni 1848.* Das Gubernium bespricht das Gesuch des öffentlichen Verwalters Donáth Sándor, welcher für seine Untersuchung im Falle Ioan Buteanus, probende Aktenstücke, in betreff der vom Letzteren vor dem Jahr 1848 im Kioar Distrikt entfalteten „aufwieglischen“ Tätigkeit, verlangt. Ioan Buteanu wurde zusammen mit Florian Micaș, Ioan Suciu und Alexandru Papiu Ilarian der Aufwiegung für Erhebung ihrer Volksgenossen angeklagt. Die Antwort des Guberniums begrenzt Donáths Untersuchung bloß zu der von den Revolutionären in der Umgebung von Hermannstadt, Blasendorf und Großschlatten entfalteten neuesten Tätigkeit.

256. *Cluj (Klausenburg), 15. Juni 1848.* Das Gubernium an: a) den griechisch-katholischen Bischof Ioan Lemeni; b) die Landesstelle des Klausenburger Komitats. Es bringt ihnen zur Kenntnis daß, aufgrund der Untersuchung, die Unruhen von Sâmbăieni vom Priester Simion Pop und den zwei Gemeindeabgeordneten Andrei Cuc und Alexandru Pop verursacht wurden, welche, nach ihrer Rückkehr von der Blasendorfer Versammlung, die Dorfbewohner aufgehetzt haben, sich den Behörden zu widersetzen und die Allodialweide mit ihren Schafherden zu besetzen.

257. *Cluj (Klausenburg), 15. Juni 1848.* Das Gubernium an den Obergespan des Oberalbenser Komitats. Es benachrichtigt ihn, daß er bei dem Armeekommando gewirkt hat, um die in Codlea (Zeiden) detachierten Militärkorps nach Racos (Ratsch) und Hoghiz (Warmsbach) für die Verteidigung der Ordnung im Komitat zurückzuschicken.

258. Cluj (Klausenburg), 15. Juni 1848. Das Gubernium an die Gubernial-kommissäre Graf Béldi Ferenc und Freiherrn Kemény István. Es sendet ihnen den von den Kanonikern Vasile Ratiu und Timotei Cipariu unterschriebenen Aufruf, wo die griechisch-unierten Gläubigen zu Geldspenden für die jungen Rumänen welche im Interesse ihrer Nation arbeiten eingeladen werden.

259. Cluj (Klausenburg), 15. Juni 1848. Das Gubernium an das General-Kommando der k.k. Truppen in Siebenbürgen. In Beziehung auf die Note vom 7. Juni, hat das Gubernium allen Behörden der Szekler Stühle das vom Klausenburger Landtag am 2. Juni angenommene Gesetzesartikel der Umgestaltung der Szekler-regimenter zu ungarische Nationalgarden zugeschickt.

260. Cluj (Klausenburg), 15. Juni 1848. Das Gubernium an das Militär General Kommando in Hermannstadt. In Beantwortung der Note vom 4. Juni erwidert das Gubernium, daß von nun an die Fragen der Verwaltung der unter dem Namen Partium gefassten vier Jurisdiktionen, die zu Ungarn einverlebt wurden, sowie der Verpflegung des da befindlichen Militärs dem ungarischen Ministerium zu kämen.

261. Cluj (Klausenburg), 15. Juni 1848. Das Gubernium an den Feldmarschall-Lieutenant Pfersmann, Stellvertreter des Kommandierenden Generalen der k.k. Truppen in Siebenbürgen. Ersucht ihn, dem Gesuch des Obergespans des Oberalbenser Komitats nachzukommen, die in Codlea (Zeiden) befindlichen Militärkorps zur Rückkehr nach Racoș (Rákos) und Hoghiz (Héviz) zu beordern, um die bedrohte Ruhe zu versichern.

262. Cluj (Klausenburg), 15. Juni 1848. Der Kommandierende General Feldmarschall-Lieutenant Puchner an den Gouverneur Teleki. Er berichtet ihm, daß die notwendigen Maßnahmen zur Verlegung des zu Agárbiciu (Egerbegy) und Câmpia Turzii (Gyéres) stationierten Zuges von Szekler Husaren nach Bodon getroffen wurden. Die Abteilung soll dem Obergespan des Tholdaer Komitats zur Verfügung gestellt werden.

263. Sfântu Gheorghe (Sepsiszentgyörgy), 15. Juni 1848. Der Königsrichter von Dreistühlen an den Kommandierenden des 2. Szekler Infanterie Grenzregiments. Er möchte in Kenntnis gesetzt werden, ob das Militär Oberkommando den Befehl zu einer Kollaboration mit den Zivilbehörden zur Erhaltung der Ordnung erteilt habe. Im Fall einer positiven Antwort ersucht er ihn den Königsrichter aus den Bruderstühlen Kézdi und Orbai die entsprechenden Militärkorps zur Verfügung zu stellen.

264. Arad, 15. Juni 1848. Das Konsistorium der Arader orthodoxen Diezese an den diezesan Bischof. Es teilt ihm mit, daß es die in der Versammlung der Serben in Karlowitz am 1. Mai angenommene Erklärung des Metropoliten Iosif Rajacici als Patriarchen nicht anerkennt, da sie verfassungswidrig sei.

265. Sibiu (Hermannstadt), 15. Juni 1848. Der Sachsengraf Franz Salmen an den Kronstädter Magistrat. Er teilt ihm mit, daß die Nationsuniversität den Beschuß gefaßt hat, anstelle der vom Schäßburger Stuhl beantragten Volksversammlung, einer verstärkten Nationalkonflux in Hermannstadt, einzuberufen. Der Konflux soll 2-8 mit Vertrautensvotum versehene Abgeordnete eines jeden sächsischen Kreises umfassen, welche die vom sächsischen Nationalinteresse geforderten Entscheidungen treffen werden.

266. Sibiu (Hermannstadt), 15. Juni 1848. Der Sachsengraf Franz Salmen an den Kronstädter Magistrat. Er macht ihm bekannt, daß sich die Mehrheit der sächsischen Stühle und Distrikte gegen den Antrag des Stuhls Hermannstadt, nebst den Landtagsdeputierten auch Ersatzmänner zu beschicken, geäußert hat. Die Nationsuniversität überläßt den einzelnen Kreisen die Entscheidung in dieser Hinsicht.

267. Sibiu (Hermannstadt), 15. Juni 1848. Der Sachsengraf Franz Salmen an den Kronstädter Magistrat. Er teilt ihm mit den Beschuß der Nationsuniversität im betreff der Ausgleichung des Gegensatzes innerhalb der sächsischen Kreise hinblicklich der Annahme oder Zurückweisung der Union.

268. Sibiu (Hermannstadt), 15. Juni 1848. Der Landtagsdeputierte des Großschenker Stuhls an den Distrikt Magistrat Kronstadts. Unter den gegebenen Umständen, als die Sanktionierung des Unionsgesetzes zu erfolgen ist, da in Pest eine konstitutionelle ungarische Regierung und Erzherzog Stephan als kaiserlicher Statthalter in

Ungarn bereits ernannt wurden, während Siebenbürgen Ungarn unterstellt wurde, macht der Landtagsdeputierte den Antrag der Absendung einer sächsischen Gesandtschaft nach Budapest, um von den neuen Machthabern die Garantien des deutschen Volkstums der Sachsen zu erhalten.

269. Aiud (*Großenyed*), 15. Juni 1848. Der Obergespan des Unteralfenser Komitats, Freiherr Bánffy Miklós, an den Gouverneur Teleki. Er äußert die Meinung, daß ein Militärkorps in Sorostin (Schorsten) einberufen würde, weil die Ortsbewohner die öffentliche Ruhe und die Sicherheit des Besitztums bedroht hätten. Inzwischen hatte sich die Bewohnerschaft beruhigt, so daß die Soldaten wieder nach Hermannstadt zurückkehren könnten.

270. Aiud (*Großenyed*), 15. Juni 1848. Der Freiherr Bánffy Miklós an den Gouverneur Teleki. Er überschickt ihm den Vortrag des Stuhlrichters Boer Ferenc, aus dem die Beruhigung der Bewohner aus Sorostin (Schorsten) und Hoghilag (Halwelagen) herausfolgt.

271. Cluj (*Klausenburg*), 15. Juni 1848. Der Obergespan des Klausenburger Komitats Matskási Pál an den Gouverneur Teleki. Er berichtet, daß ein Bauer aus Someșu Rece (Hidegszamos) den zwei Ortsassessoren erklärt hätte, daß während des Wochenmarktes in Câmpeni ein rumänischer Rechtsanwalt die Anwesenden ermahnt hatte sich zu bewaffnen, da die Rumänen die einzigen seien welche noch unbewaffnet sind.

272. Cluj (*Klausenburg*), 15. Juni 1848. Die Erklärung des Kohlenbrenners Toader Simion aus Someșu Rece (Hidegszamos) gelegentlich seines Verhörs vor den Geschworenen des Klausenburger Komitats. Toader Simion bezieht sich auf den Aufruf Avram Iancu am Wochenmarkt in Câmpeni, als dieser die Motzen anfeuerte, gleich den Ungarn und Sachsen, für die Bewahrung ihrer Rechte, sich zu bewaffnen.

273. Târgu Mureş (*Neumarkt am Mieresch*), 15. Juni 1848. Der Staatsanwalt Donáth Sándor an das Gubernium in Klausenburg. Er berichtet, daß er die nötigen Maßnahmen hinsichtlich der Einleitung von Strafprozeßen gegen die Rechtsanwälte Florian Micăs, Ioan Buteanu, Al. Papu Ilarian und Ioan Suciu getroffen hat, welche sich der „gesetzwidrigen Aufwiegung der rumänischen Nation“ schuldig gemacht hätten. Im Falle Buteanus benötigt er aber probende Aktenstücke in betreff dessen Tätigkeit im Kiaoar-Distrikt, vor seiner Niederlassung in Arad.

274. Plăiești, 15. Juni 1848. Der königliche Oberrichter des Aries (Aranyoser) Stuhls Dindár Ántal an den Gouverneur Teleki. Er berichtet über die Unruhen in den rumänischen Dörfern Poiana Aiudului und Inec. In der letzterwähnten Ortschaft gab es sogar Zusammenstöße zwischen den Grenzländern und den Dorfbewohnern. Der Oberrichter soll an Ort und Stelle die Lage untersuchen und die entsprechenden Maßnahmen eintreffen.

275. Baia Mare (*Neustadt*), 15. Juni 1848. Der Schreiber Sigismund Pop an den Pester Innenminister Szemere Bertalan. Er berichtet über: a) seine Teilnahme an einer in Ulmeni, im Mittelszolnoker Komitat, stattgefundenen Volksversammlung der Dorfbewohner aus ungefähr 30 Ortschaften, wo er deren Unzufriedenheit in betreff dem Entreiben von Fronbauernbesitzen im Jahr 1841 festgestellt hat; b) die Erhebung der Rumänen in Kiaoar, da sie gelegentlich der Deputiertenwahlen mit Prügelstöcken angegriffen wurden, weil sie ihren Kandidaten, einen Priester, unterstützten. Der Schreiber stellt sich für die Nichtigkeitserklärung der mißbräuchlichen Wahlen ein.

276. Lugoj (*Lugosch*), 15. Juni 1848. Die Landesstelle des Karascher Komitats an das Pester Ministerium. Sie berichtet über: die ungarnfreundliche Tätigkeit Eftimie Murgus, nach dessen Rückkehr aus Pest; die unionsfeindliche Haltung der rumänischen Zeitschrift aus Kronstadt welche für die Vereinigung des Banats mit Siebenbürgen, der Moldau und der Walachei kämpft; den Versuch des nicht-unterten Bischofs von Temeswar die Rumänen für die serbische Sache zu gewinnen, insbesonders durch den Aufruf die Muttersprache in der Ausarbeitung der öffentlichen Aktenstücke zu verwenden.

277. Cluj (*Klausenburg*), 15. Juni 1848. Der Führer des liberalen Adels, Freiherr Wesselényi Miklós, an Deák Ferenc, Justizminister im Pester Ministerium. Er bittet ihn um Hilfe für die Ernennung des Grafen Bethlen János der Ältere

als bevollmächtigter Kommissär des ungarischen Ministeriums in Siebenbürgen, wenn Szécsenyi selbst dieses Amt nicht annehmen werde.

278. O.O., 15. Juni 1848. Vertreter der Ortschaften Racul (Csikrákos), Ineu (Csikjenőfalva), Daneş (Dansdorf), Dăneşti (Dánfalva) und Sândominic (Csíkszentdomokos) an die Stände des Cluc (Csik) Stuhls. Sie verlangen, daß die Einkommen aus den sogenannten geforderten Gebirgen, welche dem 1. Szekler Grenzregiment zukommen, in gleichen Teilen an die mit kollektivem Besitzrecht versehenen Ortschaften geteilt werden oder für die Unterhaltung der Reichstagsdeputierten verwendet werden, und, ebenfalls, die Zurückstellung an jene Personen welche sich nicht mit der Pferdezucht beschäftigen der für die Unterhaltung der Pferde gesammelten Geldsummen.

279. Sighișoara (Schäßburg), 15. Juni 1848. Der Oberbürgermeister Karl Sternheim und der Notär Josef Krauss an den Schäßburger Stadt und Stuhl Magistrat. Sie ersuchen das Schäßburger Publikum den Vorschlag der Nationsuniversität hinsichtlich der Einberufung eines am 21. Juni in Mediasch stattzufindenden Nationalkonflux mit Teilnahme aller sächsischen Kreise anzunehmen und die Deputierten abzuordnen.

280. Sighisoara (Schäßburg), 15. Juni 1848. Der Stadt und Stuhl Magistrat an den Sachsengraf. Er ersucht ihn zu der Einberufung des sächsischen Nationalkonfluxes in Mediasch am 21. Juni einzustimmen. Unter dem Vorsitz des Nationsgrafen sollen die zwei bis acht Abgeordneten jedes einzelnen Kreises die Instruktionen der nach Budapest zu sendenden sächsischen Reichstagsdeputierten ausarbeiten.

281. Abrud (Großschlatten), vor dem 16. Juni 1848. Der Bürger Kontz Lajos an den Großschlattner Stadt Magistrat. Er macht ihn aufmerksam über: „die aufwieglerischen Tätigkeiten“ des Pfarrers Simion Balint und der Rechtsanwälte Ioan Buteanu und Avram Iancu; die ungarnfeindlichen Behauptungen etlicher Rumänen; die Zusammenstöße zwischen Rumänen und Ungarn; die Gefahr welche die ungarische Bevölkerung der Stadt bedroht.

282. Sibiu (Hermannstadt), nach dem 15. Juni 1848. Der orthodoxe Bischof Andrei Șaguna an den Pester Minister des Kultus und des Unterrichts. Er reicht ihm die Klagen von 13 Ortschaften des Mediascher Stuhls ein gegen die Abgabe des Zehnten an die lutheranischen Priester, zu welcher sie von den Stuhlbehörden verpflichtet wurden, obwohl das Urbarialgesetz die Last des Zehnten aufhebt.

283. Târgu Mureş (Neumarkt am Mieresch), nach dem 15. Juni 1848. Der orthodoxe Erzpriester Partenie Trombitaş an die Landesstelle des Maroscher Stuhls. Er stellt sich für die Erlassung aus dem Gefängnis des Pfarrers Stefan Iancovici ein welcher am 15. Juni aufgrund einer einfachen Anzeige des Grafen Lázár József vom Vizekönigsrichter Szentiványi verhaftet wurde. Der Erzpriester bezieht sich auf die Ungestlichkeit der Verhaftung und Beurteilung der Priester ohne die Zusage des Konsistoriums, und verlangt die Befreiung des Häftlings, Vater von vier unmündlichen Töchtern.

284. Sumuleu, 15.-16. Juni 1848. Das Protokoll der vor dem Stuhlshause in Sumuleu gehaltenen Volksversammlung der Szekler Stühle Csik, Gheorgheni (Gyergyószentmiklós) und Caşin (Kászon). Die Sitzung wurde mit den Reden des Oberstuhlrichters Ballássy und des Emissärs des ungarischen Ministeriums Gál Sándor eröffnet. Der Erste erklärte die Begriffe von Freiheit, Gleichheit, Brüderlichkeit, und beharrte auf die Notwendigkeit der Beachtung der Personen- und Besitztumssicherheit als eine unentbehrliche Bedingung für die Fernhaltung der Anarchie, der Aufrechterhaltung der bestehenden Ordnung und Ruhe. Der Zweite las einen Aufruf des ungarischen Ministerpräsidenten an die Szekler vor, in betreff ihrer Anwerbung für die in Szeged zu bildende Armee von 12.000 Mann. Die Anwesenden unterstützten den Aufruf. Es wurde ihnen ebenfalls mitgeteilt, daß der Erzherzog Stephan als königlicher Statthalter auch in Siebenbürgen ernannt wurde. Weiter wurden mehrere Wünsche gebilligt hinsichtlich: der geforderten Gebirge und dem von diesen Gebirgen erfolgte Einkommen; der Neuwahl der Stuhlsbeamten; der Aufhebung der Unterschiede zwischen den verschiedenen Sozialschichten, indem auch die Bürgermeister der Steuerpflicht unterzogen werden sollten; die Aufhebung des Zehnten und die Entlöhnung der Priester, einschließlich die Zurückstellung der

„Portio canonica“, die Herabsetzung des Salzpreises; die Behaltung der Granzverteidigungspflicht der Szekler Regimenten auch nach deren Umgestaltung zu Bürgergarten, usw..

285. Budapest, 16. Juni 1848. Der Palatin Stephan und der ungarische Kriegsminister Meszáros Lázár an den Gouverneur Siebenbürgens, Graf Teleki József. Indem sie sich auf das vom Kaiser sanktionierten Unionsgesetz beziehen, ermahnen sie Teleki Maßnahmen zu treffen, um die nötigen regulären Militäreinheiten und Szeklerkorps denen sich Siebenbürgen entbehn kann nach Ungarn zu beordern, und ebenfalls um ein gemischtes Komitee zu bilden, welches die Freiwilligen für den Lager aus Szeged aufzeichnen soll.

286. Cluj (Klausenburg), 16. Juni 1848. Das Klausenburger Gubernium an die Untersuchungskommission der Aufwieglungen aus Großschlatten und dessen Umgebungen. Es bringt ihm den Besluß zur Kenntnis, nach Câmpeni noch ein Militärkorps zu beschicken, wegen der vermutlichen Bewaffnung der Bevölkerung nach dem Aufruf Avram Iancus.

287. Cluj (Klausenburg), 16. Juni 1848. Der Gouverneur Teleki an Kozma Pál, Präsident der Gubernialkommission für die Untersuchung der Unruhen aus Großschlatten und den Umgebungen. Er sendet ihm den Vortrag des Obergespans des Klausenburger Komitats in betreff der Zeugenaussage von Toader Simion aus Someșul Rece (Hidegszamos) über die „aufwieblerische“ Rede Avram Iancus in Câmpeni.

288. Cluj (Klausenburg), 16. Juni 1848. Der Gouverneur Teleki an den königlichen Oberrichter des Csik Stuhls. Er teilt ihm den Erlaß des Kaisers mit, den in Siebenbürgen geflüchteten moldauischen Bojaren den Aufenthalt in der Gegend des 1. Szekler Grenzregimentes, unter Überwachung, zu gestatten.

289. Cluj (Klausenburg), 16. Juni 1848. Der Bevollmächtigte des ungarischen Ministeriums in Siebenbürgen, Freiherr Perényi Zsigmond, an den Innenminister aus Pest, Szemere Bertalan. Er versichert ihn, daß vorläufig keine Gefahr eines allgemeinen Aufstandes der Rumänen bedroht. Die Sachsen scheinen sich ebenfalls zu beruhigen. Obwohl S. Bärnutfău und Al. Papu Ilarian ihre „agitatorischen“ Tätigkeiten fortsetzen, liegt die wahre Gefahr bloß im Falle der Besetzung und Teilung der Urbarial- und Allodialgründe. Deshalb macht er den Vorschlag eines Besuches des Palatins Stephan nach Siebenbürgen, da die Treue der Bevölkerung zum Herrschergeschlecht bekannt ist.

290. Zlatna (Kleinschlatten), 16. Juni 1848. Mikó Sámuel, Verwaltungsassistent der Zlatna Bergwerkdomäne an den Gouverneur Teleki. Er berichtet ihm, daß sein Vorgesetzter, der Verwalter und Bergrat Nemegyei János, begleitet von den anderen zwei Mitgliedern der Untersuchungskommission, am 15. Juni nach Abrud aufgebrochen ist.

291. Budapest, 16. Juni 1848. Der ungarische Finanzminister Kossuth Lajos an seinen unterstellten Staatssekretär. Er empfiehlt ihm, allen Beamten sowohl in Ungarn, als auch in Siebenbürgen zur Kenntnis zu bringen, daß von nun an keiner von ihnen ohne Kossuths Genehmigung Beziehungen zur Hofkammer und zur österreichischen Regierung unterhalten darf. Im entgegengesetzten Falle wird er seines Amtes enthoben werden.

292. O.O., 16. Juni 1848. Die Landesstelle des Kioar Distrikts an das Gubernium Siebenbürgens. Sie macht darauf aufmerksam, daß in dem schon Ungarn enverliebten Distrikte der Befehl erteilt wurde, keinen Vérordnungen aus Klausenburg, sondern nur jenen aus Pest zu gehorchen.

293. Miercurea Ciuc (Szeklerburg), 16. Juni 1848. Der Kommandierende des 1. Szekler Infanterie Grenzregiments, Oberst Schilnding, an den Feldmarschall-Lieutenant Anton Puchner, seinen Vorgesetzten. Er berichtet ihm über die in Ruhe abgehaltene Volksversammlung zu Sumuleu (Somlyó). Unter den Rednern, welche die Teilnehmer zur Ordnung ermahnten, zählte sich auch Graf Mikó Mihály, der unter Beifall als Abgeordneter des Csik Stuhls in dem zu eröffnenden Pester Reichstag gewählt wurde.

294. Miclosoara (Miklósvár), 16. Juni 1848. Der Obergespan des Oberalbenser Komitats, Graf Kálnoki Dénes, an den Gouverneur Teleki. Er berichtet über die „Pazifikation“ der Bewohner aus Feleag (Altflecken) mit Hilfe eines Reiterescas-

drons und über die Bestrafung jener Individuen welche sich dem Besitzrecht der kalvinischen Pfarrei von Mureni (Sedresch) über den Wald am Rande ihres Dorfes mit Gewalt widersetzen.

295. *Baia de Criș (Altenburg), 16. Juni 1848.* Der Oberstuhlrichter Csóka Ferenc und der Geschworene Benedek Károly vernehmen den Häftling Toader Cristea aus Vidra, der auf dem Wochenmarkt von Hălmagiu die Rumänen ermahnen, nächsten Samstag bewaffnet nach Câmpeni (Topesdorf) aufzubrechen, um „die Hosenträger zu ermorden“. Der Verhörte leugnet, daß er nach Hălmagiu gekommen sei um die Leute aufzuwiegeln, und behauptet er habe bloß über den Aufruf Avram Iancus von anderen gehört.

296. *Baia de Criș (Altenburg), 16. Juni 1848.* Der Oberstuhlrichter Csóka Ferenc an die Behörden des Großschlattn Komitats. Er berichtet über die Verhörung Toader Cristeas aus Vidra für „Aufwiegung“ der Rumänen zum Aufstand gelegentlich des Wochenmarktes von Hălmagiu am 10. Juni.

297. *Iara (Jára), 16. Juni 1848.* Die vom Stuhlrichter Pápai Lajos und dem Komitatssekretär Köpi István in Lupaș (Nagylupsa) durchgeführte Untersuchung der „Anstiftungstätigkeit“ vom 24. Mai des nun im Klausenburger Gefängnis befindlichen Jünglings Ioan Fodor aus Bistra. Aus vier Zeugenaussagen ergibt sich, daß Vasile Fodor folgende Gedanken verbreitet hat: Widerstand gegen die Union mit Ungarn; die Notwendigkeit der Erlangung der Freiheit von seiten der Rumänen und der Wahl ihrer eigenen Beamte; die Auflösung der Fronherrschaft und das Recht der Motzen ihre beraubten Weiden und Wälder zurückzubekommen.

298. *Aiud (Großenyed), 16. Juni 1848.* Der Oberstuhlrichter Benedek József und der Protonotär des Unteralbenser Komitats Pogány Károly an den Oberrichter des Bistra Bezirks. In Beantwortung des Vortrags vom 13. Juni und im Namen des Komitatsvorstands für die Aufrechterhaltung der bestehenden Ordnung, ernahmen sie den Oberrichter die Personen welche dem Aerarialwalde am Rande der Ortschaften des Bistra Bezirks Nachteile gebracht haben zu benennen, und gleichzeitig die Schuldigen zu verwarnen und den Ortschaften Entschädigungskosten zu empfehlen.

299. *Becicherecu Mare (Großbetschkerek), 16. Juni 1848.* Der königliche Kommissär und der Obergespan des Temescher Komitats, Vukovics Sebbö, an den Obergespan des Torontaler Komitats, Csernovits Péter. Er weist ihn darauf hin, daß Agitatoren aus den Lagern Iosifalău und Karlowitz Emissäre in die serbischen und rumänischen Komitate senden, um die Bewohner zu einer bewaffneten Versammlung zu Novisad einzuberufen. Er empfiehlt ihm die Agitatoren zu verhaften.

300. *Miercurea Ciuc (Szeklerburg), 16. Juni 1848.* Die Csángos aus Lunca de Jos (Gyimesközéplök) und Ghimes-Făget (Csikgyimes) an die Stände des Csík Stuhls; an den königlichen Oberstuhlrichter. Sie reichen ein Gesuch ein, in dem sie um Unterstützung in der Verpächfung etlicher Ackergärde in den Nachbarortschaften und -komitataten, da sie selber solche Gründe nicht besitzen. Sie beschweren sich insbesondere über die armenischen Pächter, welche die Pacht verdoppeln.

301. *Sibiu (Hermannstadt), 16. Juni 1848.* Die Gouvernialkommissäre Freiherr Kemény Domokos und Graf Bethlen Gábor an den Gouverneur Teleki. Sie berichten, daß aus der durchgeführten Untersuchung die vom Rumänischen Nationalkomitee gespielte Rolle in der Beschickung von Emissären in den Hermannstadt benachbarten Dörfern hervorgeht damit diese unionsfeindliche Ideen einschließlich unter den rumänischen Grenztern des Regiments von Orlat (Winsberg) verbreiten. Die unionsfeindliche Haltung der Sachsen hat sich nach der Annahme des Unionsgesetzes im Klausenburger Landtag vermildert.

302. *Cluj (Klausenburg), 16. Juni 1848.* Der Staatssekretär des Pester Ministeriums Szász Károly an den ungarischen Verkehrsminister Graf Szécsenyi István. Er äußert die Meinung, daß das siebenbürgisch-sächsische Patriziat, um seine wirtschaftliche und politische Macht zu bewahren, auch die Rumänen in ihre unionsfeindliche Haltung beeinflußt. Obwohl die Leibeigenschaft abgeschafft wurde, reicht es den Rumänen nicht, daß sie vollständige Besitzer ihrer Grundstücke geworden sind, sondern sie fordern nun auch die Grundbesitze des Adels. Indem sie die Grundsätze der Freiheit und Gleichheit heraufbeschwören, zeigen die Rumänen, daß sie die Mehrheit der Landesbevölkerung darstellen und deshalb auch

politische Macht erlangen wollen. Um den Antiunionismus der Rumänen und Sachsen zu hintertreiben, schlägt Szász einen Besuch des Palatins nach Siebenbürgen vor und möglicherweise auch die Annahme von seiten Szécsenyi des Amtes des hiesigen Bevollmächtigten des ungarischen Ministeriums. Dadurch könnten die Unentschlossenheit und die Unfähigkeit des Gouverneurs Teleki und des Kommandierenden Generals überstanden werden.

303. *Cluj (Klausenburg), 16. Juni 1848.* Der Freiherr Wesselényi Miklós an Ungarns Innenminister Szemere Bertalan. Er berichtet ihm über die von den Unionisten begegneten Schwierigkeiten wegen: den von den Städten, insbesonders von den sächsischen Städten geäußerten Forderungen; des Einflusses des von Bärnățiu geführten Rumänischen Komitees in der Reihe der Rumänen und der zwei rumänischen Grenzregimenter; des Aufbruchs eines Aufstandes in den Westkarpaten infolge der Tätigkeit von Avram Iancu; der Willenslosigkeit oder der Unfähigkeit des Gouverneurs Teleki und des Feldmarschalls Puchner in der Sache der Organisierung von Freischarkorps. Deshalb, meint Wesselényi, falle dem ungarischen Ministerium die Pflicht zu, die Rettung der Siebenbürger Ungarn zu versichern.

304. *Cluj (Klausenburg), 16. Juni 1848.* Das Klausenburger Gubernium nimmt den Vortrag des Grafen Lázár László, in betreff der am vorherigen Tage in Sumuleu Ciuc stattgefundenen Volksversammlung, zur Kenntnis. Es äußert seine Freude, daß diese Versammlung, an der ungefähr 6.000 Seelen teilgenommen haben, in den Bahnen der Gesetzlichkeit verlief, obwohl anfangs die junge Generation heftige Maßnahmen gegen die unionsfeindlichen Offiziere empfohlen wollte.

305. *Wien, 16. Juni 1848.* 13 Mitglieder der von der Blasendorfer Versammlung nach Wien beschickten Delegation geführt von Bischof Šaguna an den Kaiser Ferdinand. Sie zeigen, daß die von den 40.000 Teilnehmern an der Blasendorfer Volksversammlung vom 14—17. Mai geäußerten Forderungen von den Ständen der Ungarn, Sachsen und Szekler unbeachtet blieben. Diese sprachen im Klausenburger Landtag die Union Siebenbürgnis mit Ungarn aus, ohne Berücksichtigung der Wünsche der Rumänen, die 3/4 des Landesbevölkerung in Siebenbürgen bilden. Sie ersuchen den Kaiser die rumänische Nation als eine den anderen siebenbürgischen Nationen gleichstehende und die rumänische Sprache als Amts- und Geschäftssprache, gleich der ungarischen und deutschen Sprache, zu erkennen.

306. *Cluj (Klausenburg), 16. Juni 1848.* Die Landtagsdeputierten Karácsonyi János und Másvilági István an die Landessstelle der Stadt Dumbrăveni (Elisabethstadt). Sie berichten, daß der Klausenburger Landtag vorläufig keine neuen Gesetze annimmt, sondern die Sanktionierung des Unionsgesetzes erwartet. Jedoch wird vom Landtag bald der Antrag des Deputierten von Odorhei (Odorhallen), Graf Teleki László besprochen werden, hinsichtlich der Anwendung der ungarischen Gesetzartikel 23 und 24 in den siebenbürgischen Städten. Die Forderungen der Rumänen werden bloß im Protokoll aufgeschrieben.

307. *Cluj (Klausenburg), 16. Juni 1848.* Das Gubernium Siebenbürgens erhält die Petition der Dorfgemeinschaft aus Bágara hinsichtlich der Zurückerstattung des Grădina-Cioacă genannten Waldes, der vom ehemaligen Grundherr beraubt wurde. Das Gubernium reicht die Petition der Landessstelle des Klausenburger Komitats zur Lösung ein.

308. *Timișoara (Temeswar), 16. Juni 1848.* Der serbische Bischof der Diözese von Temeswar, Pantaleimon Jivković, an den Kultus- und Unterrichtsminister des ungarischen Ministeriums, Freiherr Eötvös József. Er macht ihm den Vorschlag, den am 27. Juni in Temeswar zu eröffnenden Kongreß der rumänischen Orthodoxen zu vertagen, sowie auch der serbische Kongreß vom 27. Mai zu Karlowitz vertagt wurde. Der Temeswarer Kongreß wurde vom Rechtsanwalt Emanoil Gojdu, ohne Genehmigung des Pester Ministeriums oder des Metropoliten von Karlowitz in Gang gesetzt. Da, gleich den Serben in Karlowitz, auch die Rumänen die Absicht haben, einen eigenen Metropoliten in Temeswar zu wählen, so herrsche die Gefahr eines Zusammenstoßes zwischen den Gläubigen der zwei Völkerschaften.

309. *Cluj (Klausenburg), 16. Juni 1848.* Der Gouverneur Teleki an den Kommandierenden General des k.k. Militärs, Freiherr Puchner. Er ersucht ihn, das Gesuch der Untersuchungskommission aus den Westkarpaten positiv zu beantworten, und ihr noch eine Soldatenkompanie in Abrud zur Verfügung zu stellen, um eine eventuelle Aufruhr der von Avram Iancu „aufgewiegelten“ Motzen zu verhindern.

DOCUMENTE

1

Innsbruck, 5 iunie 1848

Allerhöchste Entschließung über den Vortag vom 20. Mai 1848

Insolange die aus der Moldau in den Bezirk des ersten Szekler Grenz Regiments übergetretenen zwei Bojaren nicht besondere Bedenken hinsichtlich ihrer politischen Haltung erwecken, sind dieselben dort zu belassen, jedoch unter forwährend genauer und strenger polizeilicher Aufsicht zu halten und hiedurch besorgliche Umtriebe jeder Art hinten zu halten. Innsbruck, den 5. Juny 1848.

Ferdinand m.p.

Dem Gouvernouer G. Teleki zu intimieren Den 9. Juny 1848¹.

Hotărârea supremă în legătură cu adresa din 20 mai 1848.

Atâtă timp cât cei doi boieri trecuți din Moldova în raza primului regiment secuiesc de graniță nu ridică probleme deosebite în legătură cu atitudinea lor politică, să fie lăsați acolo; însă sub supravegherea continuă strânsă și severă pentru a se evita în acest mod unelurile îngrijorătoare de orice fel.

Innsbruck, 5 iunie 1848.

De remis guvernatorului Teleki. La 9 iunie 1848¹.

Ferdinand m.[anu] p.[ropria]

Transcriere. Arhivele Naționale, Direcția județeană Sibiu. Fond. Muzeul Bruckenthal, nr. 194/1848.

Foto: 6 089. (în continuare se va prescurta Arh. Naț. Dir. jud.)

¹ Împăratul Ferdinand a semnat recomandarea adresată guvernatorului Teleki la 5 iunie, dar acestuia nu i-a fost remisă de către Camera Aulică de la Viena decât patru zile mai târziu.

Cluj, 5 iunie 1848

Ő császári apostoli királyi felsége, Erdély nagyfejedelme és széke-
lyek ispánja legkegyelmesebb urunk nevében.

Nemes Háromszék Rendeinek

E nemes szék főkirálybirájának közelebbről ide tett felirata mellett fölterjesztett iratokból kitetszvén, miszerént e nemes szék kebelében a személy és vagyon bátorság ellen némi merényletek történtek, s lehetvén attól tartani, miképp a csendzavarók és személy és vagyon bátorság ellen törekvök, ha célbavett merészleteiktől előre el nem rettentek aggasztóbb kitörésekre vettmülhetnek, ennek megakadályozása és a személy és vagyonbátorság fenntartása s a csakugyan ezek ellen vétők megbüntetése végett e királyi főkormány e nemes székre kiterjesztőleg a szokott három havi időre rögtön büntető törvényszék tart hatására engedélyt ad oly hozzá tételel minden azon által:

Iben E nemes szék kebelében Sepsi, Kézdi, Orbai és Miklósvár székekben az illető rendes, vagy helyettesített alkirálybírák elnökkétei alatt külön rögtön büntető bíróságok alakullyanak, melyeknek közbírói a tisztség által választhatók.

2or A rögtön büntető jog szerinti eljárás iránt 1816ik évben 684 kormány szám alatt kelt és a felállítandó rögtön büntető bíróság tagjai közötti kiosztás végett egy néhány példányban ide fogott szabály minden a közbírák, minden a nemes szék tisztsége által, minden előforduló esetekben a legszigorúbban megtartassék, főleg az elnökök kötelezettsének azon szabályt minden ülés kezdetével a bírák előtt fennhangon föl olvastatni.

3or Ezen bíróság tartására nyert engedély a szabály 2ik része 4ik szakaszához képest a szék minden helyiségeben köztudattá tétekké a rögtön törvényeli élés csak az eziránti engedélynek a tisztséghoz műhatlanul teendő důlói tudósításokból kitünendő köztudattá tétele után kezdhetetvén meg; Önként következvén, hogy közhírré tétel előtt vagy után is, de nem tetten érve, vagy folytonos üldözöttetés közben, bífogott gonosznevök a rögtön törvényszék alá nem tartoznak.

4er A rögtön törvényeli élésnek csak a tetten, vagy folytonos üldözöttetés közben elfogott személy és vagyon erőszakos megtámadói ellen lehet helye, és végtré.

5ör A fennebiek szerént megengedett rögtön büntetőjog három hónapok elteltéje után ha csak annak megnyújtására innen engedély nem adatott, elenyészik. Következőleg a nemes szék tisztsége az írt idő elteltéje előtt a közbátorság állásáról tegyen ide tudósítást, hogy egyfelől a rögtön törvényi élésre nézve az engedett határidő a körülményekhez képest meghosszabbítassék, másfelől urunk ó felségének e tárgyban tudósítás tétethessék. Az erdélyi Nagy Fejedelemseg Királyi Főkormány Székének Kolozsvárt 1848ik év Szent Iván hó 5én tartott üléséből.

Gróf Teleki Jósef

Kálnoki Pál,
titoknok

In numele celui mai binevoitor domn al nostru, Maiestatea Sa imperială și apostolică-regală, marele principe al Transilvaniei, către Stările nobilului scaun Trei Scaune

Din memoriul judeului regesc suprem înaintat azi reiese că în sănul acestui nobil scaun s-au săvârșit oarecare atentate împotriva securității persoanei și averii; este de așteptat că dacă tulburătorii iiniștii și cei ce uneltesc împotriva securității persoanei și averii nu vor fi descurajați, atunci ar putea să se dedea și la excese mai neliniștitore. Pentru a împiedica aceasta, pentru a menține siguranța persoanei și averii, pentru a-i pedepsi pe cei care se fac vinovați de asemenea fapte; Guberniul regal suprem acordă permisiunea obișnuită pentru trei luni de a se constituie în nobilul scaun judecătoria statarială, dar numai cu următoarele precizări:

1. În sănul acestui nobil scaun și anume în scaunele (filiale) Sepsi, Kézdi, Orbai și Micloșoara, judecătoriile statariale să se înființeze în mod separat sub președinția juzilor nobiliari sau a vicejuzilor regești.

2. Referitor la procedura legală a judecătoriilor statariale dispunem de câteva exemplare emise în 1816 sub numărul gubernial 684; ele se pot distribui printre membrii judecătoriei statariale ce se va înființa; potrivit punctelor de procedură ce le conțin se prevede ca atât judecătorii obișnuiți, cât și dregătorii nobilului scaun să pedepsească în modul cel mai sever toate cazurile de încălcare a legii; mai ales președinții să fie obligați să citească cu voce tare această dispoziție la începutul fiecărui proces în fața juzilor;

3. Această permisiune obținută pentru funcționarea judecătoriei, potrivit alineatului nr. 4 din partea a două, să se aducă la cunoștință în toate localitățile din scaun, folosirea legii statariale poate începe doar pe baza permisiunii și numai după ce dregătoria a fost înștiințată de aceasta, iar juzii nobiliari au făcut-o cunoscută în public; se înțelege de la sine că înainte de a se face cunoscută în public, dar și după aceasta, ea se poate aplica, exceptând cazurile când răufăcătorii n-au fost prinși asupra faptei sau cei arestați în timpul urmăririi nu aparțin judecătoriilor naționale;

4. Legea statarială se poate aplica numai asupra persoanelor care au fost prinse asupra faptului sau în timpul urmăririi continue și numai împotriva celor care atacă violent persoana și averea; în fine:

5. Potrivit celor de mai sus, după terminarea celor trei luni, dreptul de aplicare a judecătii statariale se abrogă, în caz că de aici nu s-a dat permisiunea de a se prelungi; prin urmare dregătoria nobilului scaun să trimită aci înștiințarea înainte de expirarea perioadei susmenționate despre situația siguranței publice; în concordanță cu circumstanțele, se va prelungi astfel permisiunea de a se folosi de un atare drept, iar, pe de altă parte, se va putea înștiința Maiestatea Sa domnitorul nostru despre această chestiune¹.

Din ședința Scaunului gubernial regesc suprem ținută în 5 iunie 1848 la Cluj.

Conte Teleki József

Kálnoki Pál, secretar

Original. Arh. Nat. Dir. jud. Covasna, Fond. Arh. scaun. Trei Scaune. Acte prezidiale, nr. 087/1848. Foto: 8 197—8 199.

¹ Vezi vol. IV, doc. 117.

Cluj, 5 iunie 1848

Fogaras vidék alkápitányának

Hiteles helyről arról lévén értesítve,, hogy Fogaras földi kutsuláta születésű Pumne Áron a balázsfalvi tanodában bölcselkedési tanár Fogaras földére a napokban indult bujtogatni; ezt a végett kívántam megírni uraságodnak, hogy írt egyénre szoros ügyelettel lenne, működéseit éber figyelemmel kísérni és minden léptéiről éngem rögtön értesíteni szoros kötelességének tartsa, tettleges bujtogatáson érés esetében öt rögtön letartóztatván.

Fogarasi püspök Lemény Jánosnak

Hiteles helyről arról lévén értesítve, hogy a közelebbről Koslárdon és Mihályfalván történt csendzavaró események előidézésében tanácslattal és bujtogatással folytak bé nemely balázsfalvi lelkészek, jelesen az is értésemre esvén, hogy bölcselkedési tanár Pumne Áron közelebbről Fogaras földére ment bujtogatni; a körülményeket oly figyelmezettel kívántam méltóságodnak megírni, hogy lelkészeire szoros ügyelettel lenni és öket hasonló bujtogatásokkal felhagyása oly hozzáadással meginteni ne terheltessék; hogy nem remélhet esetekben, ha bujtogatásaiKKAL fel nem hagynak, a reájok háromlandó, s a törvény szigora szerént általok tapasztalandó kedvetlen következményeket magoknak tulajdonítsák.

Kolozsvár, Juni 5. 1848.

Către vicecăpitanul districtului Făgăraș

Am fost informat din sursă oficială că Aron Pumnul, născut la Cuciulata din ținutul Făgărașului, profesor de filozofie la Blaj, a pornit în zilele trecute spre acel district în scopul de a face agitație. Am ținut să vă informez despre acest lucru, pentru a supraveghea numita persoană. Să-mi raportați despre fiecare pas al lui. În caz că se va deda la instigare, să ordonați imediata lui arestare.

Către episcopul de Făgăraș, Ioan Lemeni

Am fost informat din sursă oficială că unii preoți din Blaj prin agitații și îndrumări au jucat un anumit rol în provocarea evenimentelor care au tulburat liniștea la Coșlariu și Mihalț. Am aflat și faptul că Aron Pumnul, profesor de filozofie la Blaj, a pornit de curând spre Țara Făgărașului pentru a face agitație. Am ținut să-o informez pe eminența voastră despre aceasta pentru a exercita o supraveghere strictă asupra preoților dvs. Să-i somați să nu se amestece în agitații. În caz contrar dacă nu se vor alătine de la agitații, vor suferi rigorile legii.

Cluj, 5 iunie 1848

Viena, 5 iunie 1848

Protokoll der Sitzung des Ministerraths vom 5. Juni 1848 unter dem Vorsitze des Ministers des Innern, Freyherrn von Pillersdorf

Gegenwärtige: der Justiz Minister Freyherr von Sommaruga, der Finanz Minister Baron Krauß, der Kriegs Minister Graf Latour, der Minister der öffentlichen Arbeiten von Baumgartner.

Abwesend: der Handels-Minister Baron Doblhoff, der mit dem Ministerio des Äußern einstweilen beauftragte Comitats Baron Lebzelter¹.

V. Der Finanz Minister fand sich durch die so eben erhaltene Nachricht von dem Beschlusse des Siebenbürgischen Landtags, wonach, die Stände sich für die alsogleiche und unbedingte Union Siebenbürgens mit Ungarn ausgesprochen und ihre Repräsentation in größter Eile und auf eine ungewöhnliche Art nach Innsbruck gesendet haben, zu folgenden Bemerkungen und Vorschlägen verpflichtet: Nach der jetzigen gesetzlichen Lage ist dem Finanz Minister, dem Minister der öffentlichen Arbeiten (als Leiter des Montanwesens) und dem Kriegs Minister der Einfluß über Siebenbürgen zuständig und gesichert. Diese 3 Ministerien haben daher die Pflicht, dort wo Schaden für die Gesammt Monarchie und insbesondere für den deutschen Länderkomplex droht, ihre verwahrenden Betrachtungen und Einwendungen gegen ein Zugeständniß zu erheben, welches die Macht des ungarischen Ministeriums bedeutend erhöhen, ja selbst durch den Zuwachs von 2 Millionen Menschen, reichen Finanz und Militär Mitteln ein Übergewicht verschaffen dürfte.

Der Finanz Minister konnte derzeit ihm noch unterstehenden Thesaurar, Graf Miko, nicht einmal dahin bringen, da er pflichtmäßig zum Landtage nach Clausenburg gegangen wäre und sich des Anschlusses an die nach Innsbruck ziehende Deputation enthalten hätte. Die Vorstellung der siebenbürgischen Landesstände bezieht nun vollends in aller Hast, ohne Beobachtung der gewöhnlichen Geschäftsform und ohne alle Vorekehrung für die Gesammt Interessen der Monarchie, ja nicht einmal in einer für das Großfürstenthum Siebenbürgen selbst schätzenden Weise, die alsogleiche unbedingte Union, bey welcher die Nationalität der Sachsen und Wallachen auf keine Art gesichert wäre. Die Walachen sind in Verbindung mit der Bukowina für die deutschen Länder um so wichtiger, als sie die Gründung eines dacisch-romanischen Reiches anstreben. Die Sachsen sammt der Militär Grenze sind der Schlüßstein der kaiserlichen Macht gegen Osten und erheischen eine Berücksichtigung, wie sie vom ungarischen Ministerium schwer zu erlangn seyn wird, wenn nicht vor dem Zugeständnisse der Union die Bedingungen genau ausgesprochen werden.

Bey genauer Erwägung wäre der Beschuß des Landtages selbst in formeller Beziehung anzufechten, indem derselbe durch tumultuarisches Andrängen ohne Abstimmung und Anhörung der Sachsen gefaßt worden ist. Die Schwierigkeiten, eine neue landtägliche Verhandlung in Clausenburg anzuordnen, dürften jedoch zu groß erscheinen, als Euer Majestät diesen Weg einzuschlagen fänden, daher der Ministerrath wesentlich nur die Bedingungen besprechen kann, ohne deren Festsetzung die Union

für die Gesamt Monarchie von den verderblichsten Folgen begleitet seyn würde. Der Ministerrath hat die nachtheiligen Wirkungen jener Beschlüsse, die Ungarn mit einem eigenen verantwortlichen Ministerium betheilt, und hiebey die Verhältnisse des Königreiches zur Militär Gränze, als einem für die ganze Monarchie eingesetzten Militär Institute, und zu den überigen Ländern des Kaiserreichs nicht hinlänglich berücksichtigt haben, jetzt schon tief gefühlt, und bey mehreren Anlässen bemerkt, welche Zerrüttungen der Finanzen aus dem Unberühtlassen der Gesamtstaatsschuld und welche Schwächung der Militärmacht aus dem Einflusse des ungarischen Kriegsministers drohend bevorstehen, daher denn jetzt, wo der Ministerrath seine Pflicht geltend machen kann, wo noch die Frage der Union offensteht: Euer Majestät die Nothwendigkeit allerunterthänigst gegenwärtig gehalten wird, die Vorstellung der siebenbürgischen Stände nur mit dem Beschlusse zu erledigen, da die Allerhöchste Genehmigung nur unter folgenden Bedingungen ertheilt werden könne, daß

- a) alle Kassabestände und andere Material Vorräthe, die in den Ämtern, Kassen, Berg- und Hüttenwerken zu der Zeit, wo die Einverleibung Siebenbürgens mit Ungarn stattfinden soll, vorhanden seyn werden, der Selbsteigenden freyen Verfügung Euer Majestät und der hisher bestandenen Behörden vorbehalten zu bleiben und nicht an die ungarische oder neue siebenbürgische Verwaltung überzugehen haben; daß
- b) Ungarn und Siebenbürgen einen verhältnißmäßigen Theil der Gesamtstaatsschuld der oesterreichischen Monarchie zu übernehmen habe; daß
- c) Die Militär Gränze in ihrem bisherigen Zustande zu verbleiben und das General Commando in Siebenbürgen als auch die Militär Gränze unter dem Befehl des Kriegsministeriums in Wien zu stehen habe.
- d) Die bisherige Verpflichtung Siebenbürgens zur Ergänzung des für dasselbe bestimmten Truppenstandes soll fortan ungeschmälert bleiben.
- e) Für den allerhöchsten Hofstaat, die Diplomatie und militärischen Neben Corps soll Siebenbürgen seinen jährlichen Beytrag an die Finanzen des Gesamtstaates leisten; endlich soll
- f) Für die Beamten, welche bisher bey der Allgemeinen Hofkammer, dann bey der Hofkammer im Münz- und Bergwesen zur Besorgung der siebenbürgischen Geschäfte bestellt waren, eine gleiche Vorsehung wie für die Mitglieder der siebenbürgischen Hofkanzley getroffen werden.

Wien am 5. Juni 1848

Protocolul ședinței Consiliului de Miniștri din 5 iunie 1848 sub președinția ministrului de interne, baronul von Pillersdorf

Sunt prezenți: ministrul de justiție, baronul von Sommaruga, ministrul de finanțe, baronul Kraus, ministrul de război, contele Latour și ministrul lucrărilor publice, von Baumgartner.

Sunt absenți: ministrul comerțului, baronul Döblhoff și șnsărcinatul ad interim al ministrului de externe, baronul de comitat Lebzeltern¹.

V. În urma informației obținute tocmai acum cu privire la hotărârea Dietei transilvăneze, potrivit căreia Stările au votat uniunea imediată și necondiționată a Transilvaniei cu Ungaria și i-au trimis în cea mai mare grabă și într-un mod neobișnuit pe reprezentanții lor la

Innsbruck, ministrul de finanțe s-a văzut obligat să facă surmătoarele observații și propunerile după actuala situație legală ministrului de finanțe, ministrului lucărărilor publice (ca dirigitor al afacerilor montane) și ministrului de război, le revine și le este asigurată influența asupra Transilvaniei; de aceea aceste 3 ministere au datoria ca atunci când este amenințată monarhia întreagă și mai ales complexul de țări, să-și exprime rezervele și obiecțiile împotriva unor atari concesii; ele ar mări considerabil puterea guvernului ungur, ba chiar i-ar putea crea o preponderență în urma anexării a 2 milioane de oameni, precum și a unor substanțiale resurse financiare și militare.

Ministrul de finanțe nici măcar nu a putut să-l determine pe tezaurar, contele Mikó, care în prezent îi mai este subordonat, să se ducă, potrivit obligației sale, la Dieta din Cluj și să se abțină de a se atașa delegației ce pleacă la Innsbruck. Cererea Stărilor transilvănene cuprinde efectuarea imediată și neconditionată a uniunii cu toată graba, fără respectarea formalităților obișnuite și fără protejarea intereselor monarhiei în intregul ei, ba nici măcar a intereselor Marelui Principat al Transilvaniei; prin uniune nu este protejată în nici un fel naționalitatea sașilor și a românilor. Români de aici și cei din Bucovina sunt importanți, deoarece ci intenționează să intemeieze un imperiu daco-roman. Sașii și granița militară sunt cheia de boltă a puterii imperiale împotriva estului și necesită o respectare pe care cu greu o vor obține de la guvernul maghiar, dacă nu vor fi exprimate precis condițiile înainte de aprobarea uniunii.

La o cercetare amănuntită hotărârea însăși a dietei ar putea fi atacată din punct de vedere formal, deoarece ea a fost luată în urma unor presiuni tumultuoase și fără ascultarea sașilor. Însă greutățile de a convoca o nouă dietă la Cluj ar fi prea mari, aşa că nu credem că Maiestatea Voastră va alege această cale. De aceea Consiliul de Miniștri nu poate decât să dezbată acele condiții, fără garantarea cărora uniunea ar avea cele mai nefaste urmări pentru întreaga monarhie. Consiliul de Miniștri a simțit deja acum profund urmările dezavantajoase ale acelor hotărâri care acordă Ungariei un guvern responsabil propriu, fără a respecta îndeajuns raporturile regatului față de granița militară ca instituție ostășescă introdusă pentru întreaga monarhie și față de celelalte țări ale imperiului. Totodată, Consiliul de Miniștri a observat în mai multe rânduri ce zdruncinături ale finanțelor poate provoca neglijarea datoriei totale a statului și ce diminuare a puterii militare ar rezulta din influența Ministerului Maghiar de Război. Acum când Consiliul de Miniștri își mai poate face datoria, când problema uniunii încă nu este decisă, acesta vă roagă să dați în privința cererii Stărilor transilvănene decizia că finală aprobație a uniunii nu poate fi acordată decât cu următoarele condiții:

a) Toate fondurile de casă și alte rezerve materiale care se vor afla în oficii, casierii, mine și uzine siderurgice, în momentul când va avea loc uniunea Transilvaniei cu Ungaria să fie puse la libera dispoziție a Maiestății Voastre și a oficialităților existente până acum; ele nu vor fi predate noii administrații maghiare sau transilvănene;

b) Ungaria și Transilvania să preia o cotă parte proporțională a datoriei totale de stat a monarhiei austriecice;

c) Granița militară să se păstreze în starea ei actuală, iar Comandamentul general din Transilvania și districtele granițești să rămână sub comanda ministrului de război din Viena;

d) Obligațiile de până acum ale Transilvaniei pentru completarea efectivelor militare destinate acesteia să rămână neschimbate;

e) Pentru întreținerea curții regale, a diplomației și a corpurilor militare auxiliare, Transilvania să verse o contribuție anuală în totalitatea finanțelor statului;

f) Pe seama funcționarilor care au fost angajați până acum la Camera aulică generală și la Camera aulică pentru afacerile montane și monetare, ca și pentru administrarea afacerilor transilvănene, să fie adoptate aceleasi asigurări ca și pentru membrii Cancelariei aulice a Transilvaniei.

Viena, 5 iunie 1848

Iau la cunoștință conținutul acestui protocol

Ferdinand

Innsbruck, 11 iunie 1848

Pillersdorf, semnat la 10 iunie

Franz Karl

Viena

Original. Arh. St. Viena. Fond. Ministerrathsprotokolle, nr. 971/1848.
Xerox: 13 075—13 087.

¹ Primele 4 puncte nu se referă la Transilvania.

5

Budapest, 5 iunie 1848

Fenséges császári királyi főherceg István, Magyarország nádora s királyi helytartó!

Melly tisztelettel kérem Fenségedet: miszerint az erdélyi fő hadi kormánynak abbeli rendeletet kiadni méltóztassék, hogy a hadmegyében található minden nemű fegyverek és ágyuk számát lőpor menyiségét mennyi tábori (Feld) — védelmi (Verteidigungs) és táborlati (Belagerungs) ágyutelep van használatban és mennyit lehetne még kiállítani szekeréskara (Fuhrw corps) mennyiségével? részletes jegyzékben.

A gyulafehérvári fegyvertárban találtató minden nemű fegyverek száma mennyiségével és azoknak minéműsége vagy haszon vehetősége leírása jegyzékével együtt haladéktalan fölterjessze.

Méltóztassék továbbá főhercegséged arra is fölhívni a nevezett hadi kormányt: miszerint a gyulafehérvári fegyvertár ból mennyi fegyvert engedhetne által Magyarországnak előbbi egyezkedés mellett.

Az erdélyi törvényhatóságokat végre méltóztassék fenséged felszólítani: miszerint a testvérházára mindinkább tornyosuló vészfellegek te-

kintetében az önkéntes nemzeti honvédsergebe a toborzást kebelökben is megnyitni sziveskedjenek.

Császári királyi fenségednek engedelmes szolgája
Budapest, Június 5én 1848

a hadügymiszter,
Mészáros Lázár

Alteței sale arhiducelui řtefan, patron imperial regal al Ungariei și locotenent crăiesc!

O rugăm cu umilită stină pe alteța voastră imperială să aveți bunăvoie de a emite un ordin Comandamentului suprem al Transilvaniei prin care să pretindeți o listă detaliată despre: toate categoriile de armament, numărul tunurilor și cantitatea de muniție existentă în taberele militare din comitatele respective; la fel despre câte tabere se pot înființa odată cu indicarea numărului concret.

Solicităm să se înainteze degrabă lista cu descrierea cantitativă a categoriilor și a utilizării armamentului păstrat în arsenalul de la Alba Iulia.

Totodată, vă rugăm să aveți amabilitatea mărite palatin, să atrageți atenția Comandamentului militar suprem în cauză să specifice cantitatea de arme ce ar putea fi cedată Ungariei pe baza acordului încheiat în prealabil.

În sfârșit, să aibă bunătatea alteța voastră imperială să someze jurișdicțiile transilvane să pornească recrutarea pentru regimentul voluntarilor honvezi, deoarece țara soră [Ungaria] se află tot mai tare amenințată de valul pericolului.

Serv supus mîloștivului palatin imperial regal
La Budapestă, în 5 iunie 1848

Mészáros Lázár,
ministrul de război

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Archivum regnicolarae, István Föhereg Nádori Levéltára. Foto: 12 417.

Somcuta Mare, 5 iunie 1848

SZEMERE BERTALAN BELÜGY MINISTER RENDELETE

A Katonaságnak hadi lábra lett állítása tetemes költségében van az országnak, szerfelett szaporodnak ezen költségek akkor, minden valamely kicsapongásnak megzabolázása végett, a katonaságnak egy helyről más helyre való át szállítása szükséges.

A Kormánynak kötelességében áll, egy részről meg óvni az ország békés lakóit az illy rendkívüli terhek viselésétől; más részről a büntetés-

nek egész súlyát éreztetni nem csak azokkal, kik féktelenségek elkövetésében találtatnak; hanem azokkal is, kik a törvény elleni merényeket gátolni elmulasztották.

Jelenben a közcsend és bátorság fentartása minden hazafinak szent és magától el nem távolítható kötelessége.

Ezeknél fogva rendelem a következőket.

1-ör. A megháborított közcsend helyre állítására fordított katonáság élelmezési, és szállítási költségeinek, úgy napi dijjainak megtérítése a törvényes ítéletnél fogva vétkeseknek találáンド egyénekre háromlik.

2-or. Ha ezeknek vagyonaiból a fenn érdeklett költségek ki nem tölnek, és a vizsgálatból ki tölnek az, hogy a vétkes tett elkövetését a város vagy helység lakosainak erélyes fellépése meg akadályozhatta volna, de ezen fellépés bűnösen elmulasztott, vagy elmellőztetett, azon költségeket, melyek a szoros értelemben vett vétkesek vagyonaiból nem fedezhetők, a város vagy helység minden lakosa vagyon aránylag fogja viselni s.t.

Ezen fent látszó rendelet az oláh nép nyelvére fordítva, kinyomatni, és ki osztás útján a lakosok között közhírré tétettni rendelitetik. Kelt Nagysomkúton, Kővár-videke Igazgató bizottmányi Június 5-én 1843 tartatott gyűléséből.

Kiadta Hosszú László főjegyző.

Ordonanța ministrului de interne, Szemere Bertalan¹!

Pregătirea de război a armatei reprezentă un buget considerabil pe seama țării, sporind enorm atunci când este necesară acoperirea cheltuielilor reprezentate de deplasarea armatei pentru stăvilirea vreunui excess.

Stă în competența guvernului ca, pe de-o parte, să ocrotească locuitorii pașnici ai țării de suportarea unor atari sarcini dificile, iar pe de altă parte să facă cunoscută măsura pedepsei nu numai față de cei vinovați, ci și față de cei care au eludat posibilitatea de a impiedica săvârșirea fărădelegilor.

În prezent, păstrarea liniștii publice și a siguranței constituie o obligație sfântă și de îndeplinit pentru fiecare patriot.

În virtutea acestor fapte dispun următoarele:

1) Cheltuielile privind susținerea alimentară și de transport a armatei menită să restabilească liniștea publică, la fel ca și acoperirea soldiei zilnice, vor fi suportate de persoanele aflate vinovate potrivit legii;

2) Dacă suma respectivă nu va fi posibilă și finitregită cu averile acestora, iar din cercetarea penală reiese că greșeala s-ar fi putut evita prin intervenția energetică a locuitorilor satului ori orașului, dar ea să nesocotită în mod complice, toate cheltuielile în cauză care nu pot fi suportate din avereia celor incriminați, trebuie divizate în mod egal pe fiecare cetățean din localitatea respectivă.

An dispus traducerea, tipărirea și difuzarea ordonanței de mai sus în limba română, pentru ca astfel să fie adusă la cunoștința poporului.

În toamna în ședința comisiei dirigitoare a Cetății de Piatră (Chioar) din 5 iunie 1848.

Publicată de Vasile Hossu, prim notar.

Circulară. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848-49-i Minisztériumi Levéltár. Vay Miklós kormánybiztos iratai. Foto: 19 099-19 100.

¹ Vezi vol. IV, doc. 131.

7

Cluj, 5 iunie 1848

Felséges Királyi Fő Kormány Szék!

Brassai lakos Hágyni Moldován Nikuláj részére a moldvai fejedelem-ségből behozatott, jelenleg az ottani harmadikban letett könyvek jegyzéke folyó évi 4164 főkormányi szám alatti hatalmának következtében olly alázatos nyilatkozat mellett adatik vissza a felséges királyi fő kormány széknek: mi szerint a rövid úton felszólított könyvviseiglő biztos nézete szerint — minthogy csupán címek után arról: ha valjon az alkotmány, vallás és erkölcs ellen botrányos kitételek nem találhatnak-e a könyvek beltartalmáról és szövegekről véleményt adni nem lehet — szükségesnek láttatik azoknak áthozatala iránt rendelkezni; annak okáért méltóztassák a felséges Királyi Főkormányszék a királyi kincstári tanácsot azon könyvek átküldéséért megtalálni. Ki egyébaránt megkülönböztetett tiszteettel maradok a felséges Királyi Fő Kormányi Széknek elázatos szolgája

Kolossvárt, Szent Iván hó 5kén 1848

Kováts Miklós erdélyi püspök

Prea mărite Guberniu!

Restituim lista măritului Guberniu bazată pe dispoziția gubernială nr. 4 164, care cuprinde titlurile cărților sosite din Țara Românească pentru Hagi Nicolae Moldovan din Brașov, cu următoarea mențiune: cenzorul, consultat în mod expres, exprimă părerea că numai după titlurile cărților nu se poate pronunța dacă ele conțin afirmații contrare constituției, religiei și moralei; prin urmare, este necesar a face demersuri în vederea prezentării lor la cenzură; din acest motiv, Înalțul Guberniu este rugat a cere consilierului Tezaurariatului trimiterea cărților. Altfel rămân cu deosebită față de Înalțul Guberniu.

Cluj, 5 iunie 1848

Kovács Miklós, episcop al Transilvaniei

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G.P., nr. 7 298/1848.
Foto: 12 610.

Jebel, 5 iunie 1848.

Tisztelt királyi Biztos és Rendszerinti Alispány Úr!

Folyó év és hó 30-án hozzáam intézett, de csak tegnap kézbesített felszólítása következetében, — melyben a szímemre köti az áldásthöző törvények sikerei tekintetéből, állományunk fenntartását, királyunk hazánk és koronánk egységét, és hogy csekély befolyásomat oláh hitsorosaim közt azon szent célra irányozzam, hogy a testvér magyar nemzettel egyesülve a rém panslavisticus törekvéseket semmisítsek, s hazánk közboldogságát előmozditsák — szerencséltessék azon nyilatkozvánnyal elölépni:

Hogy a hazánkban (Erdély s Bukovinát idc értve) majd 3 milliónyi oláh nép már kilenc századok óta a dicső testvéries magyar nemzettel a jó egyetértés és közirányú működés ösvényén egyetemben találkozott; az oláh nemzet a magyarral egyesülve, a romboló elem legtöbb berouhanásainak kitéve, egész Európának védpajzsul szolgált, de a bonyodalmas belviszonyokban 1693-ik évi partiarcha egyházi felszólításai dacára is mindig a déli és szabadító magyar nemzettel tartott; s így reményleni lehet, hogy jelenleg is hív bajtársa leszen a magyarnak, mert igen is jól emlékszik az oláh a panszláv suprematiáról, igen jól tudja, hogy eddig lealáztatás és aljasodásának okául a panszláv szolgált; de még azt is tudja, hogy ha majd (körülvéve a panszláv nemzetek által) a magyarok semmisítésére testvérellesen harban keveredne kevés percek múlva vége lenne az ő nemzetiségek is. Igaz ugyan hogy eddig is minden barbár berohanások s föld lefoglalások mellett is fenn tudta tartani maga nemzetiségét, azonban a középkori ellenies irány nagyon is különbözik a mostanitól, mert a barbár nemzetek megelégedtek az anyagi javak és kincsek lefoglalálásával, a jelenlegi panszláv törekedések pedig a szellemi kincsek ellen, a nemzetiségek kiirtására céloznak; s így bizton várhatni, hogy az oláh nép papjai által vezetve — akik magyar testvéreik által, fizetéseikre nézve, minden gondtól felmentetnek — bizonyosan maga és maga nemzetisége ellen harcot nem indítand.

Ezen most előterjesztett tekintetnél fogva az oláh nép közt minden eddig még semmi ellen séges irány nem mutatkozott, jóllehet őket indifferentismussal vádolják, de ennek megint ki az oka? az eddig elnyomás és minden közigazgatásban befolyás nélküli állapot; de ezen érzelém is megváltoztand, hogy ha majd szellemileg arra meg lesz készülve. Ennél fogva biztatva lehet Tisztelt Kir. Biztos Úr, hogy Temesváron nincsen tökéletes nyomda, mert fél árkusnál többet oláh nyelven nyomtatni nem lehet, pedig a sajtó útján sokat lehet dolgozni.

Van ugyan még egy tárgyám, a melyet fel nem terjeszteni haftárii érzetemnél fogva bún volna és ugyan f. év ápril 26-án ó szerint egyházi fönökötől azon utasítást kaptam, hogy ezentúl az anyakönyveket anyanyelven vezetessem; azonban miután hazánk e tárgybani törvénye engemet jobban lekötelez, mint püspököm törvénytelen intézménye, az említett intézmény mind eddig nem körözöttetett, hanem nálamnál minden foganat nélkül maradt; és ezt azért tettem, mert Oláhim közt semmi magyarenies érzést észre nem vevém, és ha körözöttetett volna, már is ingerületség lett volna; azonban hogy ha valami kifogás értésemre esne,

azt rendelném, hogy az anyakönyveket két (magyar és oláh) nyelven vezessék.

Végtére még biztosíthatom Király Biztos Urat, hogy maga a szoros értelmű magyar, mint kinek nemzetisége ellen irányozva vannak minden panszlávisticus törekedések, sem kívánhat magának jobbat, mint alólrott Magyarhonon oláh, mert a mint mondám, a magyarnak vésze az én vészemet is utána húzná. — Zsebelyen, Június 5-én 1848.

Dregics Melet, zsebelyi esperes

Onorate domnule comisar regal și vicecomite!

Mi s-a înmânat numai ieri provocarea adresată mie în 30 de lunii și anului curent. La considerațiile privind rezultatele legilor binefăcătoare care mi se pun la înimă, susținerea statului, a regelui, a unității țării și a coroanei, precum și indemnul ca mica mea influență între credincioșii mei români să o îndrept spre acel scop sfânt, ca unindu-se cu poporul maghiar să nimicească periculosele strădanii panslaviste și să promoveze fericirea comună a patriei noastre, am onoarea a vă răspunde cu această declarație:

Poporul român aproape de trei milioane (socotind aici și Ardealul și Bucovina) deja de nouă secole s-a întâlnit împreună pe calea înțelegerii și a lucrării cu poporul frate maghiar glorios; poporul român cu cel maghiar, împreunându-se și expunându-se celor mai multe invaziuni ale elementului distrugător, a servit ca scut de apărare întregii Europe; în relațiile interne încurcate, cu toată provocarea bisericăescă din anul 1690 a patriarhului, întotdeauna a ținut cu poporul maghiar eliberator; și aşa se poate spera că și în prezent îi va fi tovarăș fidel maghiarului, pentru că românul își amintește bine de suprematia panslavă; el și foarte bine că pricina stării lui deprimante și umilitoare a fost panslavismul; dar și aceea știe că dacă s-ar amesteca în războiul patricid pentru nimicirea maghiarilor (înconjurat de popoarele slave), peste puține clipe s-ar sfârși și naționalitatea lui.

E adevărat că și până acum, în ciuda incursiunilor barbare, cu toate depozișurile de pământ, și-a putut menține naționalitatea; dar situația din evul mediu se deosebește mult de cea de azi; atunci popoarele barbare s-au mulțumit cu luarea bunurilor materiale și averilor; strădanile panslave de acum se îndreaptă contra bunurilor spirituale, spre nimicirea naționalității; iată de ce se poate aștepta ca poporul român, condus de preoții săi, care prin frații maghiari vor fi scuțiți de toate gândurile în ce privește plata eliberării lor, în mod sigur nu va porni războiul contra să și a nației sale.

Din cele expuse mai sus reiese că până acum la poporul român nu s-a arătat nici o pornire dușmanoasă, cu toate că mulți îl acuză de indifferentism; dar aceasta, iarăși, ce cauză are? Starea oprimată de până aici și fără nici o influență în administrație. Acest sentiment se va schimba însă dacă spiritual va fi pregătit spre un atare scop.

Onoratul domn comisar regal poate fi sigur că toată influența mea o îndrept spre scopul bunei înțelegeri. E regretabil că la Timișoara nu există o tipografie perfectă; în limba română ar fi posibil să se tipărească mai mult; prin presă s-ar putea face mult.

Mai am un obiect pe care, a nu-l expune din punct de vedere al sentimentului meu patriotic, ar fi un păcat. Anume, în ziua de 26 aprilie st.v. a.c. am primit de la mai marele meu bisericesc acea îndrumare ca mai departe matricolele să le port în limba maternă; dar întrucât legea patriei în această privință mă obligă mai mult decât dispoziția ilegală a episcopului, până acum n-am comunicat-o; ea a rămas la mine fără efect practic; și aceasta am făcut-o pentru că între români mei nu se observă nici un sentiment antimaghiar; dăcă aș fi comunicat-o ar fi determinat deja nervozitate; în cazul că mi se va face vreo observație aș ordona ca matricolele să se poarte în două limbi (maghiară și română).

În sfârșit, pot să-l asigur pe domnul comisar regal că, întrucât toate strădaniile slave sunt îndreptate contra ungurimii în înțelesul strâns al cuvântului de naționalitate, maghiarul propriu-zis nu-și poate dori să fie mai mult decât semnatarul român, deoarece, precum am spus, pericolul pentru ungur ar atrage după sine o primejdie și pentru mine.

Jebel, 5 iunie 1848

Meletie Drăghici,
protopop de Jebel

Original. Timișoara, Arhiva Mitropoliei Banatului, nr. 9016/J2. Publicat I. D. Suciu, Radu Constantinescu, *Documente privitoare la istoria mitropoliei Banatului*, vol. II, Timișoara, Editura Mitropoliei Banatului, 1980, p. 695—698.

9

Ajud, 5 iunie 1848

Nagyméltóságú Gróf, Királyi Kormányzó Úr!

Nagy méltóságodnak 1435 szám alatt költ rendelete következtében jelenthetem, hogy ez órában 260 számból álló székely gyalog főherceg Ferdinánd Maximilian ezredebeli 35 számból álló lovas katonasággal, melyek helybéli generális Hollner úr által főstrásamester Balás úr felvigyázata alá vannak bízva, indulók vissza Mihácfalvára, reméllem, hogy midön én ott lészek, a fő hadi vezér ö excentriája által Károlyfehérvárról oda rendelt 240 fóból álló katonaság is — mire nélkülözetetlen szükség légsen — meg fog érkezni. Hírek szerént a mihácfalviak s a völöök mostani ellenszegülésük által hasonló hibásokká vált obrásai és oláhesesztveickkel együtt a katonaságot most ugyan ellenszegülés próbálása nélkül bé fogják bocsátani; de ugyancsak hírek szerént az a céljok van, hogy a balásfalvi clericusok segítségével fölbújtatott s még jobban is fölbujtandó Küküllő menti lakosokkal a katonaságot éjjeli időbe rohanják meg. Légyen azomban e hír való vagy alaptalan, minden esetre a teljes bátorságért s a lehetőleg fölkelők elrettentéséért mivel még azon hírek is szárnyolnak; hogy Balásfalván sok lántsákat készítnek, mit azomba ma nállom egy ugyanonnan magyar voltaért ölesseli fenyegetés mellett kikergetett s éppen azért panászkodó Boné Lajos nevű sebész is jelentett — e hó 3ról 303 elnöki szám alatt gyorspostaival fölküldött jelentésem folytában legalább egy, de ha lehet két ágyúnak sietőleg és műlhatatlanul leendő kiküldése iránt, újabban bátorkodom excentriának könyörögni. Végre jelenthetem excentriádnak, hogy a halottak szá-

ma, mint most értesültem az ezt megelőző jelentésembe írtaknál többre menyen, a helyszinén azomba voltaképpen végére fogok járni s valamint a fennebbi hírekrol, úgy nem különbén a halottak számáról is, kitket még eddig elő eltemetni nem akartak, voltaképpen fogom excellentiádat értesíteni!

Továbbá alázatos tisztelettel maradtam nagyméltóságodnak alázatos szolgája, Nagyenyed, Június 5én 1848.

B. Bánffy Miklós,
főispán

Măria voastră domnule conte guvernator!

Referitor la adresa înălțimii voastre nr. 1 435 raportează că la această oră pornesc înapoi la Mihalț cu un efectiv care constă din 260 de infanteriști și 35 de cavaleriști din regimentul Maximilian Ferdinand. Acești soldați au fost puși de către generalul Hollner sub comanda maiorului Balás. Sper că, în momentul sosirii mele, voi afla acolo și unitatea compusă din 240 de soldați. Această unitate a fost cerută să fie trimisă la Mihalț, de la Alba Iulia. De ea va fi absolută nevoie. Potrivit zvonurilor, eci din Mihalț, împreună cu cei din Obreja și Cisteiu, care sunt la fel de vinovați, vor lăsa unitățile militare să intre în sat. Dar tot potrivit zvonurilor, ei au dreptul ca, împreună cu locuitorii de pe Valea Târnavei agitați de clericii din Blaj, să-i atace noaptea pe ostași. Fie că aceste zvonuri sunt reale, fie că sunt fără temei, pentru a arăta hotărâre și pentru a-i intimida pe răsculați, o rog pe măria voastră a dispune neapărat trimiterea a două tunuri căt mai urgent posibil. Aceasta cu atât mai mult, cu cât am aflat că la Blaj se confectionează multe sulițe. Stirea mi-a confirmat-o și Boné Lajos chirurg din Blaj, care a fost expulzat de acolo din cauză că este ungur. Mai menționez că numărul celor care au murit la Mihalț este mai mare decât cel pe care l-am dat în raportul meu precedent. Am să cercetez la față locului total cu minuțiozitate, inclusiv numărul morților despre care nu am avut cum să mă informez până acum¹.

Rămân în continuare cu stimă și respect față de înălțimea voastră.

Aiud, la 5 iunie 1848

B[aron] Bánffy Miklós,
comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr. nr. 1 440/1848.
Foto: 15 738—15 739.

¹ Vezi vol. V, doc. 132 și 171.

Mihalț, 5 iunie 1848

Nagyméltóságú gróf kormányunk Úr! Kegyelmes Urám!

A mint mai napon 304 számok alatt excellentiádnak meg írni bátor voltam, Enyedről két száz hatvan főből álló gyalogsékkal és egy

czug könyű lovassal a főherceg Miksa ezredéből, a major Balás parancsnoksága alatt ki indultam, és ide a Szentimre felől más úton jövő csak 110 főből álló Sivkovits ezredbeli századdal együtt egy óra tájban minden akadály nélkül bé érkeztünk; az előreszállongó hírek miatt minden gyalogságot a B. Gerlitz udvarába, mely tágas és jól bekerített, szállítottuk, hol táborban álltak és az e végre elhozott vas fazakakban magoknak főznek. A lakosok közül sokan a szomszéd falukban húzódta el, mindenazon által a katonáság elhelyeztetése után rögtön a nyomozódás-hoz fogván, már jelenleg 8 embert azok közül, kiket a múlt pénteken, mint főbb hibásokat meg jegyeztünk, el fogattam, s ezeknek ki kérdezésekkel meg is kezdettem. A mi az elesettek számát illeti, annak rögtön végére kívánván járni, mihálcfalvi a megtámadáskor agyonlövödött hét, ezek közül 5 unitus, 2 disunitus, ma pedig sebei következésébe megholt egy disunitus, együtt tehát nyolc. Idegen falusi a megtámadásokkor elesett négy-négy különböző faluból. Mai napon sebesz iránt rendelkezvén, a megsebesedettek száma felől holnap meg fogok bizonyosodni s ezt is excellentiádnak feljelenteni kötelességemnek esméről. A mi a híresztelt meg támadást illeti, én ettől nemigen tartok, mindenazonáltal 50 ór veszi a tábot körül és a legnagyobb pontossággal térszi kerületeit. Hogy a körülleívő O. Csesztye, Obrásá és Karácsonfalva is részesek voltak a fellázadásba, arról már eddig elé megbizonyosodván, excellentiádnak e tárgyban 303 és 304. E. számok alatt tett alázatos fel terjesztésben kért bár egy ágyu idehozatala iránti rendelkezését újabban is ki kérem¹.

Magamat excellentiád gratiajába ajánlván alázatos tisztelettel maradtam excellentiádnak alázatos szolgája

Mihálcfalván, Június 5én éjjel 12 órakor 1848

B. Bánffy Miklós,
főispán

Preamărite domnule conte guvernator!
Binevoitorul meu domn!

Aşa cum am avut onoare să vă informez astăzi sub nr. 304, am pornit din Aiud către Mihalț cu o unitate compusă din 260 de secui infanteriști și cu un escadron de călăreți din regimentul arhiducelui Maximilian. Toți au fost puși sub comanda maiorului Balás. Pe drum ne-am întâlnit și cu compania ce număra 110 oameni din regimentul Sivkovics care venea dinspre Sântimbru. Am sosit la locul de destinație în jurul orei unu fără nici un impediment. Având în vedere unele zvonuri, unitățile de infanterie le-am instalat în curtea baronului Gerlitz, care este încăpătoare și bine îngrădită. Aici există acum o adevarată tabără, dar unitățile își gătesc hrana în vasele de fier aduse cu ele. Mulți dintre locuitori s-au ascuns în satele vecine. Imediat după instalarea ostașilor am inceput ancheta. Am dispus arestarea a opt oameni care au fost depistați încă de vinerea trecută ca principalii vinovați. Interrogatoriile lor au inceput deja. În ceea ce privește numărul victimelor: din Mihalț au fost impușcați 7 săteni, dintre care cinci greco-catolici și doi ortodocși; la 5 iunie a decedat încă unul din pricina rănilor; în total sunt deci opt decesați. Cu ocazia atacului au căzut alții 4 țărani din 4 sate diferite. Astăzi

am luat măsuri în problema aducerii unui chirurg. Mâine voi afla detaliiile despre numărul răniților. Datele vi le voi comunica. De atacarea taberei nu mă tem. Totuși, aceasta este păzită de cincizeci de sentineli care își fac datoria cu cea mai mare punctualitate. Faptul că de revoltă s-au făcut vinovați și cei din Cisteiu, Obreja și Crăciunel, este deja dovedit. La fel ca în amintitele mele rapoarte nr. 303 și 304/Pres., cerem și cu această ocazie trimiterea măcar a unui tun¹.

Rămân cu cel mai mare respect al dv. umil serv.

Mihalț la 5 iunie 1848, 12 noaptea.

B[aron] Bánffy Miklós,
comite suprem

*Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1459/1848.
Foto: 15 754—15 757.*

¹ Vezi doc. 9.

11

Cluj, 5 iunie 1848

Tekintetes Fő Bíró Úr!

Nemes Kolos vármegeyei szombattelki lakosok báró Kemény Domokos úrnak egy állandó legelőjét erőszakossal leégettében, az illető alispány úr ki szállott a bűnösöknek megbüntetések végett Pusztakamarásra, az hová a szombattelkieket minden időben szokták által hivni, midőn valamely őket is illető megyei dolgok igazítattanak, egy részről azért, mivel ottan olyas alkalmatosság nincsen, hol kényelmesen írást folytatni lehetne, más részről azért, mivel azoknak földes uraik vagy gazda tisztjeik Pusztakamaráson laknak, tehát az ők dolgaik ottan szoktak mind eddig folytattni, ezen legelő le étetése esetét is az eddigi szokás szerént az alispány úr Kamaráson kívánván folytatni, a szombattelkiek el is akartak Kamarásra menni a bűnösöket el fogva, de a pap nem engedte, hogy által menyenek, sőt írásba is nyilvánította, hogy a falusiak nem fognak által menni sok más egyéb haszontalan beszédeket folytatván, mely engedetlenségek következtébe Szombattelkére katonaság küldetvéni, mint lázasztó a pap is el fogatott, a kinyomozás a királyi fő kormányzó úr ó excellentiájához fel küldetett, s e szerént a mű rendelkezésünk alatt nincsen amíg ó excellentiája úrja az ő dolgát vagy reánk bízni fogja, vagy más úton iránta fog rendelkezni¹, teljes tisztelettel lévén a kezes levélnek² visszazárással tekintetes fő bíró úrnak alázatos szolgája

Kolosvárott, Június 5kén 1848

Matskási Pál,
főispán

Onorate domnule prim jude!

Locuitorii din Sâmboeni, din nobilul comitat Cluj, au mânat cu forță animalele pe pășunea alodială a domnului baron Kemény Domokos. Vicecomitele respectiv s-a deplasat la Cămăraș pentru a-i pedepsi pe cei vinovați. Sâmboenii au fost chemați totdeauna acolo, când era vorba de rezolvarea vreunei chestiuni de-a lor cu comitatul, deoarece la ei nu există vreun oficiu, unde s-ar putea întocmi confortabil actele; de asemenea și pentru faptul că proprietarii de moșii sau intendenții lor locuiesc la Cămăraș. Deci, chestiunile lor de până acum obișnuiau să fie aranjate acolo. Potrivit obiceiului de până acum, domnul vicecomite a intenționat să continue investigările în cazul pășunatului ilegal. Depistându-i pe cei vinovați, sâmboenii au vrut să meargă la Cămăraș, însă preotul nu i-a lăsat. Ba s-a exprimat chiar și în scris că tărani nu vor pleca acolo. A rostit și multe alte vorbe nechibzuite. În urma acestei nesupunerii s-a trimis armata la Sâmboeni. Preotul instigator a fost arestat. Actele investigației s-au trimis măriei sale domnului guvernator suprem. Până când excelenta sa nu ne va încredința din nou cazul sau va dispune altfel, el nu mai este de competența noastră¹.

Rămân cu deplin respect și aștept restituirea scrisorii de chezăsie². Umil serv al onoratului domn prim jude [nobiliar]

Cluj, 5 iunie 1848

Macskási Pál,
comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1444/1848.
Foto: 30 676.

¹ Vezi vol. IV, doc. 289 și vol. V, doc. 128.

² Vezi vol. V, doc. 179.

12

Cluj, 5 iunie 1848

Nagyméltóságú Gróf, királyi Főkormányzó Úr!
Kegyelmes Uram!

Szombattelki lelkész Pap Simon aránt nagyméltóságodnak szöbeli rendelése következésében nemes Kolozs megyei főispán méltóságos Matskási Pál urat felszólítván, a most írt főispán úrtól a mellékelt nyilatkozatot vettem¹, mely szerint nagyméltóságodtól vár további intézkedést; a dolog ezen állásában alázatosan kérem nagyméltóságodat mikép ezen pap iránt annyival is inkább rendelkezni méltóztassék, mivel egészében gyengélkedik egyfelöl, másfelöl pedig több szombattelki emberek kezességet vállalván érette, a kezeslévelet běhozták; mellett hasonlólag ide mellékelek², alázatosan jelentvén nagyméltóságodnak azt is, hogy a papnak a várósházánál örzítetéséért a városaiak és polgári őrsereg tagjai nagyon zúgolódnak.

Örökös méj tisztelettel lévén nagyméltóságodnak alázatos szolgája

Kolozsvártt, június 5 1848

Grois Gusztáv,
főbíró

Prea mărite domnule guvernator!

Binevoitorul meu domn!

În urma ordinului oral al măriei tale, referitor la preotul Simion Pop din Sâmboieni, l-am somat pe comitele suprem Macskási Pál al nobiliștilui comitat Cluj; în declarația trimisă mie și alăturată aici¹, el arăta că așteaptă noi dispoziții de la domnia ta.

În această situație o rog umil pe măria voastră de a dispune în chestiune, cu atât mai mult, cu cât pe de o parte preotul are sănătatea subrezită, iar pe de altă parte mai mulți locuitori din Sâmboieni au dat garanții în scris pentru el, pe care le anexează². Raportează umil excelenței voastre faptul că orășenii și membrii gărzilor civile sunt agitați datorită detentiei preotului la primărie.

Rămân cu stima profundă servul umil al înălțimii voastre.

Cluj, la 5 iunie 1848

Groisz Gustáv,
jude primar

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 7 363/1848.

Foto: 2 108—2 109.

¹ Vezi doc. 11.

² Vezi vol. V, doc. 179.

13

Baia de Criș, 5 iunie 1848

Méltóságos Magyar Ministerium!

Midón azon megtámadásokkal szembe, melyeket egy elégületlen párttöredék a méltóságos ministerium ellen intéz, a nemzetnek túlnyomó többsége a bizalom hangját emeli fel; sietünk mi is a méltóságos ministerium előtt őszinte érzelmeket felmutatni.

Megyénk egyeteme magas lelkesedéssel csüngvén méltóságoknak nemzetünk szébb jövőjét előkészítő nagyszerű működésein, legszentebb hazafiúi kötelességeinknek ismerjük, valamint egyfelől a méltóságos ministerium lelkesseljárása iránti legtelyesebb bizalmunkat tiszteletteljesen kijelenteni, úgy más részről nem tehetjük, miszerint különösen azon véleménytöredéknek, mely a „Martius 15-e“ című napi lapban nyilat-

kozik — méltóságok ellenében tiszteletlen fellépéseit ne kárhoztassuk. Kelt Zaránd megye igazgató választmányának, Körösbányán, június 5én 1848an tartott üléséből¹.

Zaránd megye közönsége

Mărite guvern ungar!

În raport cu faptul că cea mai mare parte a națiunii [maghiare] exprimă increderea față de dvs., acum când o fracțiune nemulțumită din partid aduce critici la adresa măritului guvern, ne grăbim și noi să ne manifestăm simțăminte sincere față de binevoitorul Consiliu Ministerial.

Comunitatea comitatensă privește cu înșuflețire deosebită activitatea extraordinară a măriilor voastre de pregătire a viitorului prosper al națiunii. De aceea simțim drept sfântă obligație patriotică să exprimăm, pe de o parte, stima profundă și increderea noastră adâncă față de manevra înflăcărată a guvernului, iar pe de altă parte, nu putem proceda ca atare, fiindcă nu vrem să creem impresia că ne alăturăm la atitudinea nelolahă față de dvs., mai ales vizavi de acel program de opinie dezvăluit în cotidianul cu titlu „Martius 15-e”.

Întocmit în ședința Comisiei dirigitoare a comitatului Zarand, din 5 iunie 1848¹.

Comunitatea comitatului Zarand

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848-49-i Minisztériumi Levélár. Miniszterelnökség, nr. 332/E. 1848, Foto: 27 436.

¹ Declarația apartine Stărilor privilegiate maghiare din comitatul Zarand.

14

Boarta, 5 iunie 1848

Tekintetes Tiszti Hivatal!

A tekintetes tiszti hivatalnak 808. szám alatt költ rendeletét a mellékelt két levéllel együtt 810. sz. alatt kiküldővel — tisztelettel vettük, s a panasz tartalma szerint a tényt ki nyomozandók — föl szólítottuk a péterfalvi közösséget és a károsított erdőst, kik nyilváníták — hogy az erdő legelést és erdő pásztor szántó és kaszáló helyeinek lezárolásukat, igaz hogy némelj határ praeverificatioik végbevitték — de nem a falu cselekedte, és köz meg egyezésből a kárt, tehát e tárgyba ököt mint péterfalvi közösséget, erdő megtámadónak méltatlanul vádolták el, s mivel maga a gróf, Teleki Sámuel úr erdősze is csak 15 embert mond, kik az erdőt és az erdőss heljeit lelegelték — s egyszersmind azt is ki jelentette, hogy mindenakkal már megis békült, kárait is meg fizették. Szükségtelennek láta biztoságunk a közönség elleni nyomozást — azért főleg — mint hogy biztoságunk előtt egész alázattal ki

jelentette a falusi hütösség, hogy Péterfalva soha nem céltzott földes úri tulajdon elrablására, s ilyesmi nincs — nemis lésten szándékába, a tisztek és földesurak aránt, engedelmességgel viseltetnek, — azért is pedig — mivel panaszló gróf úr fen hagyta jogát kárai törvényes követclésére.

Mely hivatalos el járásunkról értesíteni kívánván a tekintetes tiszti hivatalt, a kiküldött kérlevél ide zárása mellett hivataloson jelentyük, hogy Péterfalván lázzadás, és erőszakos foglalás a falu meg egyezéséből nem történt; s akik praevaricáltak, azok ki békültek az erdő pázsstorral — s igérkeztek a földes urali kiengesztelésre is. Mi ha meg történend önkint el enyészett a panasz.

Mihályfalván, 1848 Jún. 5én.

Öröklünk a tekintetes tiszti hivatal alázatos szolgái

Nagy Sándor és Mihály Károly
csendőr biztosok

Onorată oficialitate!

Am primit cu respect dispoziția nr. 808 a onoratei oficialități împreună cu cele două scrisori sub nr. 810. După cercetarea conținutului am somat comunitatea din Petriș și pădurarul păgubit pentru a depune mărturie. Au declarat că este adevărat că s-a păscut cu animalele în pădure și s-au deteriorat arăturile și terenurile semănante cu plantele prășitoare ale pădurarului; s-au făcut de asemenea și unele prevaricații în hotar; dar făptașul n-a fost satul, iar pagubele nu s-au produs prin înțelegerea acestuia. Prin urmare, comunitatea din Petriș a fost învinuită fără temei pentru devastarea pădurii. Însuși pădurarul domeniului grofului Teleki Sámuel amintește numai de 15 oameni care au păscut vitele în pădure și în terenurile împădurite; totodată declară că s-a împăcat cu ei, pentru că au plătit despăgubirile¹. Comisia a considerat ca fiind de prisos ancheta împotriva comunității, în principal pentru faptul că jurații satului au declarat că supunere totală în fața acesteia că Petriș n-a planuit niciodată răpirea proprietății moșierestii; aşa ceea nu este și nu va fi scopul ei, ci se va comporta cu supunere față de dregători și proprietari; pe de altă parte domnul conte care a înmânat plângerea și-a rezervat dreptul de a cere despăgubiri pe calea legii.

Voină să informăm onorata dregătorie despre demersurile noastre oficiale, anexând și plângerea trimisă, raportăm oficial că la Petriș n-a avut loc nici o revoltă, nici ocuparea forțată a pământului. Cei care au înfăptuit prevaricaționi s-au împăcat cu pădurarul, promițând că vor proceda la fel cu moșierul. Dacă aceasta se va întâmpla, plângerea se va rezolva de la sine.

Boarta, 5 iunie 1848

Rămânem servi umili ai onoratei oficialități

Nagy Sándor și Mihály Károly,
comisari de ordin

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Cluj. Fond. Arh. Comit. Alba de Sus. Acte administrative, nr. 900/1848.

¹ Vezi vol. IV, doc. 207 și 296; ibidem, vol. V, doc. 38, 60 și 84.

Călvasăr, 26 mai — 5 iunie 1848

Hidegvizi kinyomozás Jegyző könyve.

Folyó 1848ik év Pünkösdi 26án ezen Nemes Felső Fehér Megyében Hidegvizre, mint a nevezett falus közönsége általi erdőfoglalás és lázadás, úgy szint Tiszti és földesúri engedetlenség kinyomozására csendőrbiztoságunk ki szálván vittük az alábbi

Jegyző Könyvet.

1^or Olvastatik Török Samuel, Szabó András és Bodo Josef nevök aláírása alatt költ körlevél A alatt ide mellékelve, melynek tartalma szerent, a nevezett közönség a panaszok s más birtokosok allodiaturai elvételöket meg határozta.

2^or Olvastatik szolgabíró Földvári Pál úrnak hivatalos jelentése, mi B alatt hasonlólag ide mellékeltetik, s minek tartalma szerent a hidegvizi közönség, az erdők hatalmas elfoglalását be bizonyította.

3^or Viszont szolgabíró Földvári Pálnak hivatalos jelentése C alatt, mely szerint feljelenti hogy a hidegvizi közönség egész megyében a leg makacsabb, melynek megzabolázására katonai erőt kér, feltartván egy-szerszint a lázadók neveit is.

Mely fel idézett körlevélben olvasható panaszokra és sérelmekre vonatkozólag biztoságunk ez alább kérdő pontokat állítottá meg:

1. Kinek hívnak, hány éves és minő vallású vagy?
2. Folyó év május 19én ithón voltál é?
3. Tudod e, hogy az erdő használatától ki tiltotta el a birtokosságot, — ha tudod.
4. Kinek össztönzéséből történt az eltiltás, és mi okból, nevezd meg?
5. Hát azt tudod é, hogy kik akarják a szántó és kaszáló helyeket fel osztani és el venni a birtokosuktól, — s ha igen —
6. Ki adta az el foglalni kívánoknak ezen tanácsot
7. Földesúri szolgálatot tettétek a hetekben s ha nem tettétek miért nem tettétek, ki tanácsolt arra, hogy ne engedelmeskedj földes uradnak?
8. Hát tudodé ki beszélte közületek hogy ezután a Magyar Tisztnek ne engedelmeskedjetek, ha tudod, nevezd meg?
9. Hallottad é hogy a faluba öléssel fenyegétek volna valakit — s ha igen, nevezd meg, úgy azt is ki köztetek a csend és béke meg hárborítója és a leg jelessebb bujtogató?
10. A szolgabíró által kinevezett határ őrököt, ki hánnya le és miért?

Elő állittatik Dumitru Moldován — ki is kikérdeztetvén, val az

1. Május 19én othon voltam s az egész falu hírem nélkül összegyült s meg határozta, hogy a földesurakat tiltsák el az erdőkből — és ne engedjék idegeneknek el adatni. A falu határozata nyomán én magam tiltottam el a Fronius urat bíráján az erdőből? a helyről meg csüftörtökön este ki kiáltotta Kuetán? Rotar? —

4. Nem tudok semmit

5. Mémelyek tették mások nem tették, de nem tudom mi okból.

Mi engedelmeskadtunk a tiszteknek

6. Nem halottam semmit.

7. Az egész falu vezette le a határ órökön minden tiszti hir nélkül ugyan, de fél akarták jelenteni, s mind ez ide is el maradt.

Második tanu — Román Hila vallá:

2ikra 3dikra Május 19én itthon voltam délután — délelött az erdőkre ki mentünk mivel Vasilia Tsábra [?] ki kiáltotta hogy oda kell mennünk s el is tiltották a földesurakat hogy fát ne hordjanak Szabó András erdőjéből. Fát véve midőn hozta haza el fogta az egész falu s falus bíró házához vitte, honnan kezességen bocsátotta csakis ki.

4ikre Nem tudok, nemis halottam hogy valaki a földes úri földet el akarná osztani.

5ikre Úri szolgálatot tettem s a restantiát meg fizetem.

6ikra Hogy a tiszt uraknak ne engedelmeskedjünk hallottam Balásfalván létembe — nemely úriasan öltözött emberektől kik azt mondották, hogy a király küldötjei, de nem esmerem. Sót hallottam magától a püspöktől is.

7ikre Nem hallottam senkiról hogy öléssel fenyegetődzött volna.

8ra Az határ órököt a falu vetette le tiszti engedelem nélkül.

3ik Tanu Iuon Moldován valla:

A kérdezett nap itthon voltam és hallottam hogy a falu egész[en] kiáltotta hogy az erdőköt tiltsuk el, az eránt hogy idegeneknek ne adják el, hanem adjuk a falusiaknak. Iuon Zsellér és ifjabb Dumitru Csernica szekereit bé hajtottuk hogy miért vett a falu híre nélkül erdőre [?], a falus bíróhoz vettük s csak kezességre adtuk ki-azt pedig hogy az erdőköt tiltsák el — Balásfalván mondották mint hallottam, mert én nem voltam ott.

— Szolgálatot is tettem földes uramnak.

Hogy valaki öléssel fenyegetőzött [?] volna, nem halottam.

7. A falu hánnya le a határ pásztorokat.

4ik Tanu Gyorgya Sztenilla.

2ra és 3ra, 4re A kérdezett nap otthon voltam és az erdőt a falu meg egyezésből el tiltottuk — úgy hogy idegeneknek ne adjanak semmit. Engemet Krutsán Nemes [?] hivott — hogy mennyek, és én is el mentem a Juon Zsellér szekerét erővel, hogy hírünk nélkül fát vett, ki hajtottuk a falusi bíróhoz s csak kezességen adtuk ki.

5re Szolgálatot tettem a földes uramnak.

6ra Öléssel fenyegetőni senkit nem halottam.

7re A pásztorokat a falu hánnya le mert a határt pusztították s még pedig tiszti híre nélkül hánnya le.

8ra A tiszteknek hogy ne engedelmeskedjünk senkitől nem halottam és nemis ákarunk engedetlenkedni.

5ik Tanu Juon Zsellér

2ra 3ra 4re Szabó András úrtól fát véve az erdőn voltam és hogy [?] hozzam haza, s midőn jöttem volna haza a kérdett napon a fával együtt találkoztam a faluval — s erőhatalommal meg fogták szekercimet és bé vitték a falus bíró házához honnan csakis kezességen kaphattam ki — s azután halottam hogy a falu el határozta az erdők el tiltását. Vasilia Humbe [?], Toma Siliminicsán és Nitu Kirila hivták bé az embereket a határról.

5-6-7re Hogy úri födeket is el kívánna valaki foglalni nem halottam. Szolgálatot tettem földes uramnak — s teszük némelyek, de nem

mindenik. — Hogy a tiszteknek nem engedelmeskadtunk hallottam akkor, mikor a szekereket el fogták, — mivel Román Hila kiáltotta — hogy már nincs több tiszt, nem parancsol nekünk senki, s engedelmeskedj — különben főbe ütlek — s ezt kiáltotta az egész közönség —

8. Oléssel fenyegetni senkit nem hallottam.

9. Hogy a határ pásztorok le vettetése a falu bíró machinatioja, nem tudom.

6. Juon Marián Sztoja.

2-3-4-re Az egész falu kiáltotta, hogy füssunk bé a határról — s tiltsuk az erdőkről a birtokosokat — mert a falu volt — s addig még az erdők dolga Balásfaluval el láttatik áljon az erdő bántatatlanság — Juon Zsellért el fogta az egész falu — azért hogy a falu parancsa ellenére fát vett, pedig nékiis meg mondotta a falus bíró hogy az erdő el van tiltva.

6-7. A szolgálatot tettem.

8. A tisztekneki engedetlenséget nem hallottam.

Oléssel fenyegetni senkit se hallottam.

9. A határ őrökön a falu közönsége egészen hányta le — azért hogy a határon érettek [?] minden tiszti hír nélkül tettük le.

7. Vaszelie Sztoja

2—3—4. A kérdett nap a mezőn voltam — még pedig távol, egyedül s nem hallottam senkitől hogy hívott volna — hanem a falu egész föl szólított, hogy mennek bé a faluba mert az erdőköt el tiltottuk, az erdőköt azért tiltottuk el, hogy Szent György nap után nem lévén szabad vágni ne idegenittsek el a földesurak, hanem adják el nékünk. Juon Zsellért pedig azért tartóztattuk le, miért vett akaratunk ellenére fát.

5. Szolgálatot tettem.

6—7 A falu tette le a zsitárokat — még pedig tiszti hír nélkül, azért tette le pedig mert az őrok határ praevericatorok voltak.

A többir[ől] nem tud semmit.

8. Iona Hila

2re 3ra 4re Törökbúza kapálni voltam a kérdett napon — s látva, hogy a falu mégyen bé a határról — én is bé mentem a faluba — hol az közönséget össze gyűlte látván, meg értem hogy az erdőköt el tiltották a földesuraktól még pedig azért, hogy ne hogy át adják a seljkiek — hanem maradjon a hidegvizieknek. — Juon Zsellér szekereit és Dumitru Csernikáét azért vettük el mivel ők akaratunk ellenére vettek fát az erdőből. Kezességen adtuk ki.

... az úri szolgálatot meg tettem

... fenyegetni senkit se hallottam öléssel.

... Tiszti rendeletnek engedelmeskedni köteleségünknek esmérjük.

... Határ pásztorokat igaz hogy tiszti rendelet nélkül hánytuk le — de azért tettük hogy a pásztorok praevericatorok.

9. Maxim Freczila.

2. 3.4re A falu köz meg egyezésből tiltotta be az erdők használatát, s midőn mégis Juon Zsellér fát vett, szekerével együtt bé vittük a falus bíró házához, úgy tiltottuk meg, hogy őszig né is adjanak el.

5. 6. 7. A szolgálatot tettem és tészem is.

... A vármegeyei tiszteknek engedelmeskdtunk s engedelmeskedtem is én magam is — s nem hallottam senkit ellenszegülöt.

A határ őrököt igaz hogy tiszti rendelet nélkül hánytuk le de kártevők voltak s ezért tettük, a határt rendre őrizzük.

10. Juon Pura

2. 3. 4. Az Erdőre nézve hogy eltiltsuk Balásfalván határozatott el — s ennek következtébe tiltottuk el a földesurakat — úgy hogy idegeneknek ne adják el, — s ezutánrais bé fogjuk tiltani, míg a dolog el látatik, az én részemről.

... A tiszteknek engedelmeskedünk.

... A zsitárokat tiszti engedély nélkül hánytuk le.

11. Nyitie Szlimnyicsán

Az erdőköt a falu addig tiltotta el míg a királytól el dől a dolog, s mostis ebben a véleményünkbe maradunk.

— Tiszteinknek engedelmeskedünk.

— mind a többi.

12. Toma Szlimnicsán

mind a többi ... Vaszilia Huruba adták néki hírül hogy fussak bé a faluba, a falus bíró adta hírt a falunak mint falu határozatát.

13. Dumitru Angyelint

Törökbúzán voltam s látván hogy futnak, énis futottam bé a faluba s el tiltottuk az erdőkről a birtokosokat ezért, hogy a falut idegeneknek adták el, be tiltottuk addig míg a királynál el láttatik az ügy, mint határozatott Balásfalván, ámbar én látom hogy nincs is igazunk, de ha a falu akarja ezutánis légyen el tiltva,

a többire mint a többi.

szolgálatot nem tette, de teszi.

14. Szamoila Czalra

... nem volt itthon és semmit sem tud a dologról —

15. Dumitru Anania

... mind a többi.

16. Juon Tolts

Hasonlólag anyit mond hogy hibából tették az el tiltást.

17. Szivu Gyerman

... mind a többi mindenik pontra.

18. Szamoila Tolts

a többiek szerint de az a hírt nem Balásfalváról hanem a falútól vette.

19. Szamoila Korán

valja hogy a falu tiltotta el — míg a dolog el dől az erdőt, többire az előbbiekhez.

20. Vaszile Czalra

Az erdőt azért tiltották bé hogy a királytól el jün, mi szerint a falujé lészen [?] ezután, s aztis hogy mind Török Samu úr mint Szabó András úrnak adták Seljkre s hogy ne adják idegeneknek.

több pontra mind a többi

Május 27*i* Második ülés [?] tovább folytatván mielőtt a nyomozást tovább folytatnánk, tanácsosnak látta biztoságunk mint hogy mindenik tanu ki lévén tanítva egyformán vallanak és így a tényt magokénak tették — föl szolittatni az executiora ki szállott kapitány úrral egyenesen — hogy a falu magáénak valja é márás az erdő bé tiltását? Meddig kívánnya az erdőnek bétiltását — le mond é ebbeli követeléséről vagy nem — mely kérdések nyomán a közönség fel szólíttatván a közönség e kép nyilatkozott.

Mi hidegvíziek az erdőt az egész falu meg egyezéséből tiltottuk bé — ugyan, de át látna hogy hibáltunk — tettüköt meg bántuk s mivel úgy értesültünk Balásfalváról hogy az erdők aránt ő Felségtől rendelet érkezik — míg e meg eshetnék addigis le mondunk követelésünkről,

az erdőhöz [?] vissza bocsátjuk a földesurak birtokába, úgy minden az által, hogy Sz. György naptól Sz. Mihálynapig ne vágják vagy vágassák idegenek számára — csak a magok házi szükségökre — s a kitűzött időn kívül — mikor fát adnak el — a falusi közlakosoknak elővételi joguk légyen, a vármegye tiszteinek s földes urainknak engedelmeskedünk, s többé semmi című lázzadásba nem elegyedünk.

Ezen nyilatkozatot a birtokos urakkal közölve az ajánlatot el fogadták s bék[e] kezét nyújtottak egymásnak — s így a csend helyre lévén álltva, miután ki jelentetett a kapitány úr részéről, hogy az addigi katonai élelmezést fizessék ki — arra is készeknek nyilatkoztak, — mire biztoságunk további munkálataitól meg szünt, el oszrott.

Mely fen elő sorolt ki nyomozás, hogy mindenekben a meg írtak szerint történt arról igaz hitünkel bizonyítunk.

Hidegvízén 1848 Jun. 5én alázatos tisztelettel közölvén a Tekintetes Tiszt Hivatalnak

Alázatos szolgái

Nagy Sándor és Mihály Károly csendőrbiztosok

Méltóságos Királyi Biztos úr!

Ugy eset értésünkre, hogy Méltóságod bizonyos el követett hibáinkat ki nyomozására, és az hibásoknak meg büntetésére ki szállana ide Hidegvízre is, lehet és el ismerjük, hogy miis tetteinkkel hibásztunk, ha hibának vetődik, de az hiba mely annyi volt, hogy birtokos urainkat az erdőknek további vágásától el tiltottuk — de ezen hibás tetünket el ismerve földes urainkkal tökéletesen ki békéltünk a mely békéségről az ide kirendelt biztos urak bizonyoságat tehetnek — mint hogy tehát itten jelenleg a csend és béke uralkodik, és továbbra is esztett meg tartani magunkat kötelezzük.

Könörogünk alázatosan a Méltóságos bisztos úrnak, méltósztassan münket minden terhektől, büntetésekkel menté tenni, Igérvén újból is azt, hogy semmit nem téendünk felsőbbség parancsa nélkül, engedelmesek lészünk, leg alázatossabb tisztelettel lévén a méltóságos Királyi Bisztos Úrnak!

alázatos szolgái

Dumitru Moldovan, falus bíró

Juon Pura, alias Nemes

Dumitru Dragota

Karatson Pura

Nikulaj Csernica junior

Szivu Csergevan és

Nikulai Serb az hidegvizi adózó közönség neveikben és képeikben.

Protocolul investigației de la Călvasăr

Am intocmit protocolul de mai jos în 26 a lunii Rusalilor, a anului curent 1848, în Călvasăr din numitul nobil comitat Alba de Sus, drept urmare a investigației comisarului nostru pentru păstrarea ordinii publice, descins în problema ocupării pădurii de către comunitatea sătească menționată și a răzvrătirii ei, la fel ca și a nesupunerii fiată de oficialitate și nemeșime.

1. Se citește circulara purtând semnăturile numelor lui Török Sámuel, Szabó András și Bodo József, anexată aici sub litera A, conform conținutului căreia numita obște a hotărât restituirea pământurilor alopeiale către reclamanți și alți proprietari.

2. Se citește raportul oficial al judeului nobiliar Földvári Pál, anexat de asemenea sub litera B, conform căruia comunitatea din Călvasăr a confirmat marele ocupare a pădurilor.

3. În schimb, sub litera C a raportului oficial al judeului nobiliar Földvári Pál se înștiințează că obștea din Călvasăr este cea mai îndărătinică din tot comitatul și pentru frânarea ei se solicită forță armată, dezvaluindu-se totodată și numele răzvrătișilor.

Comisarul nostru a întocmit următoarele puncte de interogatoriu referitoare la reclamațiile și plângerile aflate în circulară citată mai sus:

1. Cum te numești, câți ani ai și de ce religie ești?

2. Ai fost acasă în 19 mai a anului curent?

3. Știi cine a interzis proprietarilor de moșii să exploateze pădurea? dacă știi:

4. Din al cui îndemn a avut loc această oprire, din ce motiv, să îl numești?

5. Dar ai cunoștință cumva cine sunt cei cărora vor să împartă parcelele de arătură și fânate și să le ia de la proprietari, și dacă este așa?

6. Cine i-a îndemnat pe cei doritori să ocupe (alodiu)?

7. Au făcut prestații față de proprietarii de moșii în aceste săptămâni și dacă nu, de ce nu le-au îndeplinit, cine i-a sfătuit să nu se supună proprietarului?

8. Dar știi cumva cine dintre voi a vorbit ca de acum încolo să nu vă supuneți autorităților maghiare? dacă știi, numește;

9. Ai auzit dacă în sat s-a amenințat cumva cu omorul pe cineva, iar dacă este așa, numește pe acela dintre voi care a fost tulburătorul liniștii și păcii și cel mai important instigator!

10. Cine a îndepărtat paznicii de hotar numiți de către judele nobiliar și de ce?

A fost adus Dumitru Moldovan care, interogat, mărturisește:

1. În 19 mai eram acasă; fără să știu, întreg satul s-a adunat și a decis să interzică proprietarilor de moșii accesul la păduri și să nu îngăduie să fie cedate străinilor; ca urmare a hotărârii satului, eu însuși l-am oprit pe domnul Fronius, prin judele său, de la pădure și loc, unde încă joi seara Costan Rotaru a hotărât?

2. Nu știu nimic.

3. Unii au făcut, alții nu, dar nu știu din ce motiv. Noi ne supunem autorităților.

6. Nu am auzit nimic.

7. Satul întreg i-a îndepărtat pe paznicii de hotare, fără asentimentul oficialităților; a vrut totuși să raporteze, dar totul a rămas aici.

Depozitia celui de al doilea martor, Hila Roman:

1, 2, 3. În 19 mai eram acasă după masa. Dimineața am ieșit în pădure, fiindcă Vasile Ciabra a strigat că trebuie să mergem acolo. Ne-am opus proprietarilor de moșii să mai ducă lemne din pădurea lui Szabó András. Satul întreg l-a prinș pe când aducea acasă lemnale luate și l-a dus la casa judeului sătesc, de unde l-au eliberat pe chezașie.

4. Nu știu și nici n-am auzit că cineva să vrea să împartă pământurile nemeșești.

5. Am efectuat slujba proprietarului și am plătit restanța.

6. Ca să nu ne supunem autorităților am auzit la Blaj de la cătiva oameni imbrăcați domnește care au spus că sunt trimișii regelui, dar nu îi cunosc. Mai mult, am auzit chiar de la episcop.

7. Nu am auzit despre nimenei să fi fost amenințat cu omorul.

8. Paznicii de hotar au fost alungați de obște fără asentimentul oficialității.

Depoziția celui de al treilea martor, Ioan Moldovan:

Eram acasă în ziua în chestiune și am auzit că satul întreg a strigat că să prohibim pădurile, în sensul de a nu fi date străinilor, ci cedate sătenilor. Am îndepărtat carele lui Ion Jeleru și Dumitru Cernica Tânărul, pentru că au folosit pădurea fără stirea satului; i-am dus la judele sătesc, dar i-am eliberat pe chezăsie; ca pădurile să fie opriate am auzit că s-a spus la Blaj, dar eu n-am fost acolo.

Mi-am îndeplinit obligațiile față de proprietar.

Nu am auzit că cineva să fi amenințat cu omorul.

7. Satul a îndepărtat paznicii hotarului.

Al patrulea martor, George Stănilă:

La 2, 3, și 4. Eram acasă în ziua în chestiune și am prohibit pădurea conform hotărârii satului, așa ca străinilor să nu li se dea nimic. Pe mine m-a chemat Cruceanu Nemeșu să merg și eu; m-am dus să îndepărtem prin forță carul lui Ion Jeleru, pentru că a luat lemn fără stirea noastră; l-am predat judeului sătesc și l-am eliberat numai pe chezăsie.

5. Am efectuat prestația la domnul proprietar.

6. Nu am auzit pe nimenei să amenințe cu omorul.

7. Paznicii au fost alungați de sat fără încunoștiințarea dregătoriei, fiindcă au devastat hotarul.

8. Nu am auzit de la nimenei că n-am vrea să ne supunem autorităților și nici că am voi să nu ne supunem.

Al cincilea martor, Ion Jeleru:

La 2, 3, 4. Am fost în pădure ca să aduc lemnale luate de la domnul Szabó András; când să vin acasă cu lemnale în ziua în discuție, m-am întâlnit cu satul, care, prin puterea forței, mi-a lurat carele și le-a dus la casa judeului sătesc, de unde le-am obținut numai pe chezăsie; apoi am aflat că satul a hotărât să prohibească pădurile. Vasile Hurubă, Toma Slimnician și Nițu Chirilă au chemat oamenii de pe hotar.

La 5, 6, 7. Nu am auzit că cineva să voiască a ocupa și pământurile nobiliare. Am efectuat prestația domnului proprietar și o facem niscaiva dintre noi, dar nu fiecare. Am auzit de nesupunerea față de oficialitate atunci când mi-am luat căruța; atunci Hila Roman a strigat că nu mai există dregători, că nu ne poruncește nimenei și că, supune-te, altfel te impușc; și asta striga toată obștea.

8. Nu am auzit pe nimenei amenințând cu moartea.

9. Nu știu că îndepărarea paznicilor de hotar să fie mașinațunea judeului sătesc.

6. Ion Marian Stoica:

La 2, 3, 4. Satul întreg a strigat să fugim de la hotar și să-i oprim pe proprietarii de moșii de la păduri, fiindcă au fost ale obștii sătești;

până ce se va rezolva chestiunea pădurilor la Blaj, pădurea să rămână neatinsă; tot satul l-a prins pe Ion Jeler, fiindcă a luat lemnă în poftidă deciziei obștești, deși judele sătesc i-a spus că pădurea este proibită.

6—7. Am îndeplinit slujba [iobăgească].

8. Nu am auzit de nesupunerea față de funcționari. Nu am auzit pe nimeni să amenințe cu ucidere.

9. Paznicii de hotar au fost îndepărtați de întreaga comunitate a satului, fără știrea autorităților.

7. Vasile Stoica:

2, 3, 4. Eram la câmp în ziua în discuție; fiind singur, la depărtare, nu am auzit pe nimeni să mă strige; de fapt întreg satul m-a chemat să vin, fiindcă am prohicit pădurile; am făcut-o penitru a nu se mai admite să se tăie lemnă după ziua de Sf. Gheorghe și al nu fi instrânsate de domnii proprietari, ci să ni le vândă nouă. Pe Ion Jeleru l-au prins fiindcă a luat lemnă peste voința noastră.

Am efectuat robota.

6—7. Satul i-a îndepărtaț pe paznicii de hotar fără știrea autorităților, fiindcă ei i-au pricinuit daune.

Nu știe nimic despre altele.

8. Ion Hila:

La 2, 3, 4. În ziua în discuție eram la prăsit porumbul; văzând că satul se refinoarce de pe hotar, m-am întors și eu acasă; aici am văzut adunată obștea și am înțeles că a interzis pădurile domnilor proprietari și anume pentru a nu fi date celor din Șeica, ei să rămână celor din Călvasăr; carele lui Ion Jeler și Dumitru Cernica le-a reținut, fiindcă aceștia au luat lemnă din pădure împotriva voinței noastre; l-am eliberat pe chezăsie.

... Am efectuat slujba față de stăpân.

... Nu am auzit pe nimeni amenințând cu moartea.

... Recunoaștem obligația supunerii față de ordinele autorității.

... Este adevărat că i-am alungat pe paznicii hotarului fără ordin de la oficialitate, dar am făcut-o fiindcă ne-au provocat daune.

9. Maxim Frățilă.

La 2, 3, 4. — Satul a oprit exploatarea pădurii în baza înțelegerii comune; după ce Ion Jeleru a luat totuși lemnă, l-am dus la casa judelei sătesc cu căruță; așa am interzis ca până la toamnă să nu se vândă (lemnă).

5, 6, 7. Am îndeplinit robota și continuu s-o efectuez.

... Ne-am supus autorității comitatense și mă supun și ou; nu am auzit pe nimeni să se împotrivească.

Este adevărat că i-am alungat pe paznicii hotarului, dar aceștia au fost păgubitori și de aceea am făcut-o fără dispoziția dregătoriei și am vegheat la ordinea hotarului.

10. Ion Pura:

2, 3, 4. La Blaj s-a hotărât cu privire la interzicerea pădurii și am făcut-o în virtutea acestui fapt față de domnii proprietari de moșii, că să nu o vândă străinilor; din partea mea o vom interzice pe mai departe, până ce chestiunea se va rezolva.

Ne supunem autorității.

... Am îndepărtaț paznicii fără îngăduința funcționarilor.

11. Nichie Slimniceanu:

Satul a prohijit pădurile până când problema nu va fi rezolvată de rege și rămâne și acum la aceeași părere.

Ne supunem autorităților noastre.

La fel ca ceilalți.

12. Toma Slimnicianu:

... La fel ca ceilalți... Vasile Huruba l-a înștiințat să fugă în comună, iar judele sătesc a informat satul că e hotărâre a obștii.

13. Dumitru Anghelin:

Eram la porumb; văzând că fug, am fugit și eu în sat; am oprit pădurile de la domnii proprietari pentru că au dat satul străinilor; am interzis până când problema va fi rezolvată de rege, cum s-a stabilit la Blaj; deși îmi dau seama că nu aveam dreptate, dacă satul o vôlește, să fie oprită pe mai departe.

Pentru celelalte, ca și ceilalți.

Nu am îndeplinit prestația, dar o voi face.

14. Samuilă Tal:

... Nu eram acasă și nu știu nimic.

15. Dumitru Anania:

... La fel ca ceilalți.

16. Ion Tolci:

Spune doar atât că au făcut gresit prohibirea.

17. Iosif Gherman:

... La fel ca ceilalți, la fiecare punct.

18. Samuilă Tolci:

Conform celorlați, dar această veste nu am aflat-o de la Blaj, ci din sat.

19. Samuilă Cona:

Mărturisește că satul a interzis pădurea până când chestiunea se va rezolva; mai departe la fel ca și ceilalți.

20. Vasile Talra:

Am interzis pădurea fiindcă va veni (decizia) de la rege, conform căreia, după aceea va fi a satului; de asemenea pentru aceea că atât domnul Török Samu, cât și domnul Szabó András să nu o dea străinilor.

La celelalte puncte ca și ceilalți.

Sedintă a continuat a doua zi în 27 mai. Înainte de a avansa investigația, comisarul nostru a considerat că întrucât fiecare martor a spus la fel, ca și cum ar fi învățat același lucru și anume să-și atribuie fapta, mai precis fiindcă întregul sat își arogă prohibirea imediată a pădurii, să se apeleze pentru execuție directă la domnul căpitan; apoi să se pună în acest sens întregii comunități întrebarea: până când dorește oprirea folosirii pădurii și dacă abdică sau nu de la această doleanță. La aceasta comunitatea s-a manifestat astfel:

Noi, călvăsărani, am interzis pădurea prin comună înțelegere a întregului sat; dar, văzând că am gresit, ne pare rău de fapta săvârșită; după cum ne-am informat de la Blaj în privința pădurilor noastre va sosi ordin de la înălțimea sa; până acesta va sosi, până atunci abdicăm de la

cerința noastră, retrocedăm pădurile în proprietatea domnilor de pământ cu condiția ca de la ziua Sf. Gheorghe și până la cea de Sf. Mihai să nu taie pentru străini; dacă taie, să o facă numai pentru folosința proprie și în afara termenului stabilit; când vor vinde lemn, locitorii satului să aibă întăietate; în aceste condiții ne supunem oficialității comitatense și domnilor proprietari de moșii și niciodată nu ne mai amestecăm în nici un fel de răzvrătire.

Discutând această declarație cu domnii proprietari de moșii, ei au acceptat propunerea și au încheiat pace unui cu alții; astfel liniștea a fost restabilită; sătenii s-au declarat de acord și cu cerința formulată de domnul căpitan de a plăti întreținerea armatei de până atunci; cu aceasta orice altă activitate a comisarului nostru a încetat, iar comisia s-a desființat.

Despre investigația enunțată mai sus asigurăm cu dreapta noastră credință că s-a petrecut în toate conform celor scrise.

La Călvasăr, în 5 iunie 1848, informăm cu supusă stimă oficiul dre-gătoresc. Supuși servi

Nagy Sándor și Mihály Károly, comisari
pentru păstrarea ordinii publice.

Mărite domnule comisar regal!

Am aflat că înălțimea voastră veți descinde și aici în Călvasăr pentru investigarea anumitor greșeli comise și pentru pedepsirea celor vi-novați; recunoaștem că și noi am greșit prin faptele noastre, dacă se poate considera drept vină; dar aceasta a constat numai în faptul că i-am oprit pe domnii proprietari să taie pe mai departe din pădure; recunoscând însă față de domnii de pământ această faptă greșită a noastră, ne-am impăcat perfect; despre impăcarea pot atesta domnii comisari delegați aici; aici domnește deocamdată liniștea și pacea și ne obligăm pe mai departe să le păstrăm.

Implorăm cu supunere pe măritul domn comisar să aibă bunăvoieță să ne absolve de orice îngreunare și pedeapsă, promîțând din nou că nu vom întreprinde nimic fără ordinul superiorilor și deci vom fi supuși. Rămânem cu cea mai umilă stimă supuși servi ai măritului domn comisar regal¹.

Dumitru Moldovan, jude primar sătesc

Ion Pura, alias Nemeș

Dumitru Dragotă

Crăciun Pura

Nicolae Cernica junior

Iosif Cergheyan și

Nicole Ţerb, în numele și cu asentimentul comunității contribuabile a Călvasărului.

Original. Arh. Nat. Dir. jud. Cluj. Fond. Arh. comit. Alba de Sus. Acte prezidiale.

¹ Vezi doc. 14.

Cluj, 5 iunie 1848.

Aranyosszék tisztsége jelenti, miként sem a rendes büntető hatalom, sem a nemzeti örség föllállítására tett intézkedések, a személy- és vagyonbátorság erőszakos megtámadóit korlátozni nem képesek, minék bizonyítására Hârăstos, Dombra, Mohács, Örke, Polýán, Székelykocsárd, Vârfalva s Kercsed helyiségekben a legújabb időkben esett vérengzési, gyűjtési s rablási, merényeket fölsorolva, említve másfelől, miként a szomszéd Torda és Alsófejér megyéknél, mind a mellett, hogy az ottani őrsergek fegyverekkel alkalmasint ellátva vannak, mégis rögtön büntető hatalmat nyernek, mely jótéteményben, előírt szék, mindenkor nem részesült — kéri ily körülmények szerint, úgy a közcsend s rend föntartatása, mint a személy- s vagyonbátorság, oltalma tekintetéból a rögtön büntető hatóság gyakorolhatását a székre is kiterjeszteni.

Dregătoria scaunului Aries raportează că, în ciuda introducerii pedepsei și a înființării gărzii naționale, nu este în stare să-i frâneze pe cei ce atacă siguranța persoanei și a averii. Ca dovadă însără tentativele de atac, de incendiere și de jefuire, petrecute recent la Călărași, Dumbrava, Măhăceni, Urca, Poiana, Lunca Mureșului, Moldovenesci și Stejeriș; pe de altă parte arată că în comitatele vecine Turda și Alba de Jos, deși gărzile naționale [civile] sunt dotate cu arme, totuși s-a obținut dreptul la statariu, de care binefacere scaunul sus amintit [Aries] nu are parte [până acum]. Cere deci — în vederea atât a menținerii liniștii și a ordinii publice, cât și a apărării securității persoanei și a averii — introducerea exercitării dreptului la statariu și în acest scaun.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 7 620/1848.

Brașov, 5 iunie 1848

Seiner Excellenz dem Herrn Landes Gouverneur

Kronstadt, am. 5. Juni 1848

Am 31. Mai I.J. theilte mir der hier ansässige chrisinnige Hofbuchhändler der Wallachey, F. Wallbaum, ein soeben von seinem Correspondenten aus Bukarest erhaltenes Schreiben vom 28. v.M. mit, in welchem ihm bekannt gegeben wurde, daß der türkische Kaiser den Tribut der Wallachey verkaufen und der russische Kaiser das Geld hergeben wolle, daß zur diesfälligen Verhandlung bereits der russische General Du Hamel in Bukarest eingelangt sei und am 28. Mai auch ein türkischer Gesandter daselbst erwartet werde, daß ein Türke von den Bojaren Unterschriften sammle, mittelst welchen sie Russlands Kaiser für den Regenten der Wallachey erkennen, daß endlich Russland unter dem Titel „Gläubiger“

die Schutzherrschaft ausüben wolle und daß russische Bergleute die Provincial Bergwerke der Wallachey an der Grenze Siebenbürgens bearbeiten sollten, sowie auch, daß einige Individuen nach Siebenbürgen gekommen seyen, um 60 Centner Pulver und eine verhältnismäßige Quantität Bley einzukaufen und in die Wallachey zu führen und daß eine Deputation nach Wien abgesendet werde, um wider den k. Agenten wegen nicht gehöriger Unterstützung der österreichischen Unterthanen Klage zu führen.

Weil der angedeutete Ankauf von Pulver und Bley für dieses Großfürstenthum nach meiner geringen Einsicht Gefahren drohet, hier selbst die angedeutete Quantität nicht erkauft werden kann, indem die hiesigen Pulver Verschleißer nur kleine Quantitäten Pulver halten können, anderweitige Handelsleute aber solches nicht einlagern dürfen, die Aufkäufer sonach sich diesfalls nach Hermannstadt und Karlsburg wenden dürften, habe ich nicht ermangelt, fortan die Anzeige Seiner Excellenz, dem Commandierenden Herrn Generalen selbst zu machen. Euer Excellenz davon ebenfalls in Kenntnis zu setzen, unterließ ich, weil ich Hochdieselbe bey den gegenwärtigen wichtigen Verhandlungen der Hohen Landes Stelle und des Landtages mit solchen Nachrichten zu belästigen behauptete und nicht lästig fallen wollte.

Nachdem jedoch Euer Excellenz unterm 1. Jänner I.J. Pr.Z. 1378 mir aufzutragen geruhet, mir bekannt werdende wichtigere Ereignisse ohne Aufschub einzuberichten, eine Veränderung in der künftigen Oberherrschaft der Moldau und Wallachey den hierländigen Handel sehr gefährden dürfte, so beeile ich mich, das Versäumte nachzuholen, und Euer Excellenz das Vorausgeführte mit der unterthänigsten Bitte gehorsamst einzuberichten; es wollen Hochdieselben gnädigst gewähren, aus dem angeführten Grunde die Unterlassung der früheren Einberichtung dieser Nachricht zu entschuldigen.

Womit ich die Ehre habe, mit vollkommenster Hochachtung und tiefster Ehrfurcht zu ersterben

[Albrichsfeld]

Excelenței sale domnului guvernator al țării

Brașov, 5 iunie 1848

În 31 mai onorabilul librar de curte al Țării Românești, F. Wallbaum, care domiciliază aici, mi-a trimis o scrisoare din 28 mai pe care a primit-o tocmai acum de la corespondentul său din București; prin ea î s-au comunicat următoarele: sultanul turc ar intenționa să vândă tributul Țării Românești, iar împăratul Rusiei ar vrea să dea banii respectivi; pentru tratative în acest sens ar fi sosit deja generalul rus Duhamel la București, iar în 28 mai se așteaptă să vină acolo și un emisar turc ar aduna semnaturi de la boieri, prin intermediu cărora ei î-ar recunoaște pe împăratul Rusiei drept regent al Țării Românești; Rusia ar vrea să exerceze protectoratul sub titlu de „creditor”; minerii ruși ar urma să lucreze în minele provinciale ale Țării Românești la granița cu Transilvania; ar fi venit câțiva indivizi în Transilvania pentru

a cumpăra și a duce în Țara Românească 60 de chintale de praf de pușcă și o cantitate considerabilă de plumb; va fi trimisă o delegație la Viena pentru a se plângă împotriva agentului habsburgic care i-a sprijinit nepermis de mult pe cetătenii austrieci.

Din menționata cumpărare de praf de pușcă și plumb s-ar putea îvi, după umila mea părere, pe de o parte o primejdie pentru acest Mare Principat; pe de altă parte, având în vedere că aici cantitatea respectivă n-ar putea fi cumpărată, deoarece vânzătorii nu pot ține de cănd cantități mici de praf de pușcă, în timp ce negustorii de aiurea n-au voie să-l stocheze și de aceea cumpărătorii vor fi nevoiți să plece la Sibiu și Alba Iulia, n-am ezitat să-l anunț personal pe excelență sa domnul comandant general. Nu v-am înștiințat excelență imediat pe dvs, deoarece am considerat că nu e consult să vă mai deranjez cu astfel de știri, întrucât domnia voastră aveți treburi importante de rezolvat la Guberniu și la Dietă și în plus n-am vrut să vă plăcătisesc.

Însă fiindcă excelența voastră ati avut bunăvoie de a-mi da, sub nr. p. 1378, la data de 1 ianuarie 1848 sarcina de a anunța neîntârziat orice eveniment mai important și având în vedere că o schimbare a actualei hegemonii asupra Moldovei și Țării Românești ar primejdui foarte tare comerțul din țara noastră, mă grăbesc să recuperez întârzierea și să vă informez în legătură cu cele scrise anterior, cerându-vă scuze pentru întârzierea cu care am făcut-o.

Am onoarea să rămân cu cea mai profundă stima

[Albreichsfeld]

Concept. Arh. Nat. Dir. jud. Brașov. Fond. Actele Revoluției de la 1848—49, nr. 194/1848. Foto: III 314—III 315.

18

Brașov, 5 iunie 1848

Seiner Excellenz dem Commandierenden Herrn Generalen

Kronstadt am 5. Juni 1848

Die hiesige Bürgergarde von dem Wunsche beseelt, sich ehebaldigst zur Verteidigung ihres Herdes mit eignen Waffen versehen zu können, hat schon mehrermahlen den Wunsch geäußert, die durch die hohe Gnade Euer Excellenz einstweilen nur aushülfweise erhaltenen Steinschloß Feuergewehre eigenthümlich an sich kaufen zu können. Auch haben die Vorsteher der hiesigen Districts Ortschaften in einer öffentlichen Versammlung den Magistrat dringend gebeten, ihnen behülflich zu seyn, da sie auch Feuergewehre zur Vertheidigung für den Fall eines Angriffs erhalten könnten. Dieser Wunsch ist unter der Bürger Garde nunmehr so allgemein geworden, daß der Commandant derselben, Senator Stephan von Closius, mich mittelst der gehorsamsten Anlage veranlaßt hat, Euer Excellenz diesen Wunsch mit der ergebensten Frage allerunterthänigst an Tag zu legen, ob wohl die der hiesigten

Bürgergarde dargeliehenen 800 Stück Steinschloß Feuergewehre sowie auch die auf dem hiesigen Bergschloß noch deponirt befindlichen Stein-schloß Feuergewehre nicht dem hiesigen Stadt und Districts Publico gegen Erlaß eines billigen Preises eigenthümlich überlassen werden wollte.

Ich erlaube mir, diese gehorsamste Frage um so mehr Euer Excellenz allerunterthängst vorzulegen, als laut eingegangenen Nachrichten keine Aussicht vorhanden ist, daß sich die hiesige Bürgergarde so bald die benötigten Feuergewehre eigenthümlich wird anschaffen können, und selbe wenn wider Verhoffen ihr diese Gewehre abverlangt werden sollten, nur zu einem kleinen Theil mit schlechten Jagdgewehren, der größte Theil aber gänzlich unbewaffnet bliebe, somit außer Stande seyn würde, ihrer Bestimmung, Ruhe und Ordnung zu erhalten, entsprechen zu können. Sollte Euer Excellenz sich im Stande sehen, mir eine gewünschte Antwort ertheilen zu können, so unterfange ich mich noch, die gehorsamste Bitte beyzufügen, mir gnädigst auch den für diese Feuergewehre verlangt werdenden Preis gnädigst bekannt geben zu wollen.

Excelenței sale domnului comandant general!

Brașov, 5 iunie 1848

Garda cetățenească de aici fiind influențată de dorința de a se înzestra cu arme proprii pentru apărarea vetrei sale, și-a exprimat în repetate rânduri intenția de a cumpăra puștile cu cremene pe care le-a primit datorită finalitei bunăvoiintă a excelenței voastre deocamdată numai cu împrumut. Chiar și juzii primari ai localităților rurale ale acestui district au rugat insistenț Magistratul într-o ședință publică să-i ajute să primească și ei arme de foc pentru apărare în cazul unui atac. Tendința de a face parte din gărzile cetățenești a devenit acum atât de generală, încât comandantul ei, senatorul Stefan von Closius, m-a determinat prin chiar adresa anexată să vă înaintez această dorință, împreună cu umila întrebare, dacă nu cumva i s-ar putea vinde ieftin publicului orașului și districtului cele 800 de bucăți de puști cu cremene împrumutate gărzii cetățenești, cât și acele arme de foc care se mai află depozitate în castelul din deal de aici.

Îmi permit să vă adresez această întrebare, deoarece, conform informațiilor obținute, nu sunt șanse ca garda cetățenească de aici să-și poată procura prin cumpărare atât de curând armele de foc necesare. Dacă i s-ar cere pe neașteptate restituirea acestor puști, numai o mică parte ar mai rămâne cu arme slabe de vânătoare; cea mai mare parte, complet neînarmată, nu și-ar mai putea îndeplini, prin urmare, misiunea de a menține linistea și ordinea.

În caz că excelența voastră se va vedea în situația de a-mi putea da un răspuns favorabil, atunci mai îndrăznesc să vă adresez și rugămintea de a-mi comunica prețul care va fi cerut pentru aceste arme de foc.

Concept. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Actele revoluției de la 1848—49, nr. 193/1848. Foto: 113II.

Sibiu, 5 iunie 1848

An den Löblichen Bistritzer Magistrat!

Laut Note des Hohen K.K. General-Commando-Präsidiums vom 3. d.M. Praes. Nro 605 hat das hochlöbliche General-Commando außer den zur Bewaffnung der dortigen Bürgerwehr bereits verabfolgten Steinschloß-Feuergewehren annoch 120, höchstens 128 Stück derlei 5/4 löthiger Gewehre aus dem Vorrathe des 2ten Wallachen Grenz-Infanterie-Regiments der dortigen Bürgerwehr zugeschlagen.

Ueberhaupt, daß diese Vermehrung an Waffen im Interesse des dortigen Publicums liege, habe ich die erwähnte Anzahl von Gewehren für die dortige Bürgerwehr in Anspruch genommen und das Hohe General-Commando-Präsidium unter Einem ersucht, wegen deren Verabfolgung an das Commando des erwähnten Regiments das Nöthige verfügen zu wollen.

Indem ich solches dem Löblichen Magistrat eröffne, trage ich Wohl-demselben zugleich auf, sich wegen Uebernahme der obserwähnten Anzahl von Steinschloß-Feuergewehren an das Commando des belobten Regiments zu wenden, diesem aber auch die in meinem Erlasse an den dortigen Herrn Ober-Richter vom 22. Mai I.J. Z. 700/1848 vorgeschriften Documente auszustellen.

Hermannstadt den 5. Juni 1848

Franz Salmen

Către onoratul Magistrat din Bistrița!

În afara de puștile cu cremene predate deja gărzii cetățenești din Bistrița pentru înarmarea ei, onoratul Comandament general i-a mai aprobat, conform notei înaltului ei prezidiu din 3 iunie, nr. prez. 605, livrarea a încă 120, maximum 128, de astfel de arme cu gloanțe de 5/4 lot [20 gr.] din stocul regimentului 2 românesc de grăniceri infanteriști.

Deoarede sporirea numărului de arme este în interesul populației din Bistrița, eu am acceptat, în numele ei, numărul menționat de arme și voi ruga concomitent cu această adresă înaltul prezidiu al Comandamentului general să dea dispozițiile necesare comandamentului menționatului regiment pentru livrarea lor.

Comunicându-i onoratului Magistrat aceste lucruri, îl însărcinez totodată să se adreseze comandamentului menționatului regiment pentru preluarea numărului amintit de puști cu cremene; la rândul lui să-i înmâneze acestuia documentele specificate de mine în dispoziția mea din 22 mai a.c. nr. 700/1848 către judele suprem din Bistrița.

Sibiu, 5 iunie 1848

Franz Salmen

Original: Arh. Naț. Dir. jud. Cluj. Fond. Actele Magistratului Bistrița, nr. 1314/1848.

Nocrich, 5 iunie 1848

Auszug aus dem Leschkircher Stuhls Versammlungs Protokoll vom 5ten Juni 1848 Zahl 591

Wird ein hoher Universitäts Erlaß vom 3ten Juni 1848 U.Z. 648, vermöge welchem die Kreise aufgefordert werden, die von den sächsischen Landtags Abgeordneten betreff der Union Siebenbürgens mit Ungarn vom 30ten Mai 1.J. in der Landtagssitzung gegebenen Erklärung und das landständisch verfaßte Artikels Projekt über diese Union in reife Ueberlegung zu ziehen und sodann zu berichten, ob und welche Schritte zur Entkräftung der von den sächsischen Landtags Abgeordneten gegen den Willen der Nation im Landtag gegebenen Erklärung gethan werden sollten, bevor der bereits zur Allerhöchsten Sanction unterbreitete Gesetzes Vorschlag von Seiner Majestät bestättigt wird, in Verhandlung genommen und es erklären sofort die Abgeordneten der sechs sächsischen Ortschaften, mit der von der Wohllöblichen Nations Universität vorgeschlagenen Weise — es solle die von den sächsischen Deputirten im Landtag betreff der Union gegebene Erklärung als mit den Gesinnungen des Sachsenvolkes in direktem Widerspruch stehend vor den Landsständern dargestellt und bei Allerhöchst Seiner Majestät durch die Nations Universität die Meinung der Nation in der Unionsfrage namens derselben ausgesprochen und unterthänigst gebeten werden, den in dieser Angelegenheit unterbreiteten Artikel nur mit der ausdrücklichen Klausel zu bestättigen, daß der sächsischen Nation ihre Munizipal Verfassung, Nationalität, Authonomie, Sprache, Gebiets Integritat und Eintheilung und Verwaltung durch selbstgewählte Beamten unter ihrem verfassungsmäßigen selbstgewählten Nations Oberhaupte gewährleistet bleiben — ganz einverstanden zu seyn. Die Abgeordneten der sechs wallachischen Ortschaften hingegen erklären, beim Landtag ihre Vertreter zu haben, welche die nöthigen Schritte für sie zu thun nicht unterlassen würden, übrigens aber werde Allerhöchst des Kaisers Majestät für Alles zu sorgen wissen, ohne daß er darum angegangen werde¹.

Dem Leschkircher Stuhlversammlungs Protocoll ganz gleichlautend entnommen zu Leschkirch am 5ten Juni 1848 durch

Karl Simonis

Extras din protocolul adunării scaunale a Nocrichului nr. 591, din 5 iunie 1848

Se dezbată înalta adresă a Universității din 3 iunie 1848, nr. univ. 648; prin ea scaunele și districtele sunt invitate să ia în discuție declarația cu privire la uniunea Transilvaniei cu Ungaria, făcută de deputații sași la dietă în ședința din 30 mai a.c., precum și proiectul de lege referitor la această uniune. După aceea să se raporteze dacă și ce fel de măsuri să fie luate pentru anihilarea declarației făcute la dietă de către deputații sași împotriva națiunii, înainte ca împăratul să sanctioneze proiectul de lege înaintat acestuia deja spre întărire. Deputații celor șase

localității săsești se declară imediat de acord cu propunerile onorabilei Universități naționale și anume: să fie prezentată Stărilor declarația dată de deputații săși la dietă cu privire la uniune ca fiind în contradicție directă cu opinia poporului săs, iar părerea națiunii în problema uniunii să fie exprimată în numele ei de către Universitatea națională în fața Maiestății Sale. S-o roage totodată cu multă supunere de a nu confirma legea înaintată în această chestiune decât cu condiția expresă de a î se asigura națiunii săsești constituția municipală, integritatea teritorială, naționalitatea, autonomia, limba, împărțirea teritorială și administrarea prin funcționari aleși de ea în frunte cu comitele națiunii. Deputații celor șase localități românești declară la rândul lor că au reprezentanți la dietă care vor face pentru ei demersurile necesare; de altfel, Maiestatea Sa împăratul va avea el grijă de toate, fără să î se ceară s-o facă¹.

Copiat cu exactitate din protocolul adunării scaunului Nocrich. La Nocrich, în 5 iunie 1848, prin

Karl Simonis

Copie. Arh. Naț. Dir. jud. Sibiu. Fond. Muzeul Bruckenthal, D.D. 152/1848.
Foto: 11 469—11 470.

¹ Vezi vol. IV, doc. 169 și 217.

21

Mediaș, 5 iunie 1848

Hochwohlgeborener Herr Gubernial Rath und Graf der Sachsen!

Die Mediascher Stadtcommunität hat in heutiger Sitzung mittels Abgeordneter aus ihrer Mitte an den Magistrat mündlich die Aufforderung gestellet, Euer Hochwohlgeboren gehorsamst zu ersuchen, die bei Gelegenheit der am 14ten vorigen Monats in Hermannstadt abgehaltenen ausgedehnteren Universitäts Versammlung beantragte und von Euer Hochwohlgeboren gütigst zugesagte sächsische Volksversammlung, in Erwägung der immer wirrer und für die sächsische Nation verhängnisvoll sich gestaltenden Zeitereignisse, auf den 25ten des laufenden Monats Juni hieher nach Mediasch durch Einberuffungs Schreiben an alle sächsischen Gerichtsbarkeiten und geistlichen Behörden veranlassen, und so den in dieser Absicht unmaßgeblich abgefaßten, geziemend angelegenen Aufruf an unsere lieben Sachsenbrüder zur Kenntnis aller Sachsen in Siebenbürgen hochgeneigtest bringen zu wollen. Da nun auch dieser Magistrat die dringende und heilige Pflicht nicht verkennt, den in dem erwähnten Aufruf angedeuteten Zweck dieser Volksversammlung nach Kräften zu unterstützen; so nimmt der Magistrat um so weniger Anstand, die vorausgeschickte Bitte der Mediascher Stadt Communität Euer Hochwohlgehören zur Väterlichen Beherzigung mit der weiteren geziemenden Bitte zu unterbreiten, die von derselben zur Uebermitteilung des gegenwärtigen Ansuehens abgesandte Deputation huldreich zu genehmigen. Die wir übrigens die Ehre haben, mit volkommenster Hochachtung zu geharren¹.

Euer Hochwohlgehoren gehorsamste Diener, Magistrat der k. fr.
Stadt und des Stuhls Mediasch,

Mediasch am 5ten Juni 1848

Daniel Gräser, stellvertretender Bürgermeister
Johann Girling

Onorate domnule consilier gubernial și comite al
sașilor!

În ședință de azi comunitatea orașului Mediaș a adresat Magistratului prin delegați desemnați din rândul ei pe calc orală solicitarea de a vă ruga să inițiați prin adrese de invitație către toate jurisdicțiile și autoritățile clericale săsești convocarea la Mediaș, pe data de 25. iunie, a adunării populare săsești; ea a fost reclamată în timpul adunării lărgite a Universității desfășurate la Sibiu în 14 mai și aprobată de domnia voastră cu multă bunăvoiță, înându-se seama de evenimentele în curs de desfășurare tot mai confuze și mai funeste pentru națiunea săsească.

În acest mod să se aducă la cunoștință tuturor sașilor din Transilvania modestul apel către dragii noștri frați. Magistratul recunoaște și ei sarcina sfântă și urgentă de a sprijini cu toate forțele sale scopul evident al acestei adunări populare anunțat în apelul amintit. De aceea nu ezită să vă înainteze domniei voastre menționata cerere a comunității orașului Mediaș. Domnia voastră să o luați părintește în seamă, împreună cu respectuoasa rugămintă de a primi cu bunăvoiță susnumita cerere¹, trimisă de comunitate prin delegație.

Rămânem cu toată stima servitorii umili ai domniei voastre. Magistratul orașului liber regesc și al scaunului Mediaș

Mediaș, 5 iunie 1848

Daniel Gräser, vicejude primar
Johann Girling

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Sibiu. Fond. Acte comițiale, nr. 788/1848.
Foto: 5 867—5 869.

¹ Vezi vol. V., doc. 166 și 192.

Dalnic, 5 iunie 1848

Méltóságos Főkirálybíró Úr!

Minden órában csaknem különök meg különb nem várt esetek jelentetnek — amint az ide zárt tudósítás igazolja. Ma még — per Lécfalva — Béta küldötttem egy más, több tárgyakot magában foglaló kedvetlen tudósítást, mit azért kívánok megemlíteni, hogy bizonytalan vagyok valyon megvitték-e? mert a bírák mostan a leveleket elérő kül-

deni néhol nem akarják, néhol pediglen az emberek előbb sem viszik. Melynek jelentése mellett alázatos tisztelettel vagyok a méltóságos fő király bíró úrnak alázatos szolgája.

Dálnok, Június 5kén 1848

Lázár Dávid
alkirálybíró

Mărite domnule jude regesc!

Așa cum dovedește înștiințarea anexată, din oră în oră se raportează întâmplări neașteptate. În legătură cu Leț și Beta v-am trimis relatarea neplăcută referitoare la mai multe probleme. Am dorit să amintesc aceasta, deoarece nu sunt sigur dacă v-au parvenit. Acum fie că juzii nu vor să expedieze scrisorile, fie că, în unele locuri, oamenii nu le transmit mai departe¹. Raportând cele de mai sus, rămân umil serv al domnului jude regesc.

Dalnic, 5 iunie 1848

Lázár David,
vicejude regesc

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Covasna. Fond. Arh. Scaun. Trei Scaune. Acte prezidiale, nr. 275/1848. Foto: 7 761—7 762.

¹ Vezi vol. IV, doc. 191.

23

Cluj, 5 iunie 1848

Löbliches Stadt und Distrikts Publikum!¹

Die Abgeordneten der sächsischen Nation hatten sich, wie wir bereits berichtet, bei ihrer Erklärung in der Unionsfrage vorbehalten, in einer Denkschrift jene Rechte zu bezeichnen, die nach dem Willen ihrer Sender in Folge positiven und Vernunftrechtes der neuen staatlichen Einigung der beiden Schwesternländer, in Beziehung auf die Sachsen als Grundlage dienen sollten.

Wenn nun gleich in unserer Instruktion die Bedingungs Puncte bezüglich der Union bestimmt angegeben sind und wir diesemnach auch ohne weitere Weisung zu handeln berechtigt gewesen wären, so hielten wir es doch für unsere Pflicht, Einem Löblichen Stadt und Districts Publicum in der Anlage den Entwurf zu dieser Denkschrift zu übersenden, mit der dringenden Bitte, denselben schleunigst zu prüfen und sodann alsogleich mittelst Estaffette uns die allenfalls erforderlichen Weisungen darüber mitzutheilen. Die größte Eile ist um so nothwendiger, da aller Wahrscheinlichkeit nach der Landtag in 8—10 Tagen geschlossen wird und die Unterlassung der Einreichung der Denkschrift schon deswegen von größtem Nachtheil für die sächsischen Interessen sein müßte, weil

die Empfehlung des siebenbürgischen Landtags an die Ungarischen Stände dann verloren ginge.

Nach dem Beschlusse der sächsischen Nationalversammlung wird die Einreichung der erwähnten Denkschrift von der Zustimmung der Kreise abhängig gemacht. Gegen diesen Beschuß haben wir eine Sondermeinung eingelegt, weil wir der Überzeugung sind, daß diese Denkschrift nichts Nachtheiliges, wenn auch vielleicht nicht Alles enthalte, und daß die Nation dadurch nicht ausgeschlossen werde, auch noch andere und mehrere Forderungen zu stellen, zumal wenn der Vorbehalt hiezu in der Denkschrift bestimmt ausgesprochen wird, und da die Einreichung einer Denkschrift, welche von sämtlichen sächsischen Abgeordneten in der Erklärung über den Beitritt zur Union zugesagt worden, nicht unterlassen werden dürfe.

Ueber die Ablösung der Robotten, Colonial Praestationen, Zehnten, wird seit gestern in einer Privat Conferenz, der sogenannten „indiványozó bizotmány“ berathen, deren Mitglied auch der Erstgefertigte ist. Die Ablösung scheint auf Grundlage des ungarischen Reichartikels mit einigen Modificationen durchgeführt werden zu wollen und soll nach Feststellung des diesfälligen Gesetz Artikels auf dem Landtage sogleich ins Leben treten².

Wenn diesemnach die adligen Unterthanen von der Zehntabgabe und die Adligen von Bezahlung der Zehntarrenda befreit sein werden, sollen dann die freien Bewohner des Sachsenlandes noch ferner die Zehnten entrichten und als Kronbauern des Fiskus behandelt werden? sollen sie selbst den nun von allen Feudallasten befreiten Comitatsbewohnern nich gleichgestellt werden? wo sie doch das vollste Recht auf gleiche Ansprüche haben. Ueber diese wichtige Frage, sowie über gleiche Tragung der Staatslasten bitten wir um Weisungen, mit größter Beschleunigung, da wir zum Handeln gedrängt werden und mit Verwahrungen und Sondermeinungen unter den gegenwärtigen Umständen nichts ausgerichtet wird, wir aber es für unsere Pflicht halten und daher sehr geneigt sind, den Sachsenboden von der Last des Zehntes auch zu befreien. Die Geistlichen werden darum nicht untergehen und für anständige Besoldung derselben gleich andern Staatsbeamten wird wohl Sorge getragen werden. Selbst der Landwirth wird gerne dazu beitragen, wenn er der Last der Zehntabgabe gänzlich enthoben wird.

Die in unserem gestrigen Bericht angeführte Verwahrung bezüglich des 3ten Artikels folgt hier mit.

Mit vorzüglicher Hochachtung geharrend, Eines Löblichen Stadt und Districts Publicums gehorsamste Diener

Elias Roth, Landtags Abgeordneter
Ludwig von Brennerberg, Landtags Abgeordneter³

Klausenburg den 5ten Juni 1848

Onorat public al orașului și al districtului¹.

Când deputații națiunii săsești s-au pronunțat în problema uniunii, ei și-au rezervat prerogativă, după cum am mai informat, de a stabili într-un memoriu acele drepturi care, conform voinței celor ce i-au trimis,

trebuie să stea, în ceea ce-i privește pe sași, la baza noii uniuni statale a celor două țări surori ca urmăre a dreptului pozitiv și rational.

Cu toate că în instrucțiunea noastră sunt menționate cu precizie condițiile referitoare la uniune și prin urmare am fost îndreptățit să acționăm și fără alte indicații, noi am considerat totuși de datoria noastră să trimitem onoratului public al orașului și districtului proiectul acestui memoriu cu rugămintea insistență de a-l examina de urgență și de a ne comunica deîndată, printr-un curier, eventualele îndrumări necesare. Este nevoie de cea mai mare grabă, deoarece dieta se va încheia după toate probabilitățile în 8—10 zile; nefinaintarea memoriului ar putea crea un mare dezavantaj intereselor săsești, fiindcă s-ar pierde atunci recomandarea Dietei transilvane către Stările maghiare.

Conform hotărârii adunării naționale înaintarea memoriului menționat depinde de incuviințarea scaunelor și districtelor. Noi am semnat opinia noastră separată împotriva acestei hotărâri, deoarece avem convingerea că membrul nu conține nimic dezavantajos, chiar dacă probabil nu include totul; prin el nu se exclude posibilitatea ca națiunea să ridice și alte pretenții, mai ales dacă rezervarea acestui drept este împedite exprimată în membru. De asemenea, credem că nu trebuie pierdută ocazia de a înainta un membru anunțat în declarația cu privire la acceptarea uniunii și confirmat de toți deputații sași.

Despre desființarea robotelor, a prestațiilor colonicale și a dijmelor se discută de ieri într-o ședință separată, în aşa numita „comisie de propunerii“ al cărei membru este și primul semnatar al prezentei.

Această lege se va elabora probabil pe baza celei maghiare, eventual cu unele modificări și urmează să intre în vigoare deîndată ce va fi aprobată de dietă².

Dacă prin urmăre iobagii vor fi eliberați de dijmă, iar nobili scuții de plată arendei dijmei, atunci locuitorii liberi ai țării sașilor să mai continue să dea dijmă și să fie considerați iobagi ai fiscului? Să nu fim puși pe aceeași treaptă nici măcar cu locuitorii din comitate care au fost eliberați de poverile feudale, deși sunt îndreptățiti de a cere aceleași drepturi. Cerem de urgență îndrumări în această chestiune importantă, cât și în privința repartizării egale a sarcinilor bugetare, deoarece suntem forțați să acționăm. Cu proteste și opinii separate nu se poate face nimic în condițiile actuale. Noi însă considerăm de datoria noastră și suntem foarte incliniți să eliberăm pământul săsesc de povara dijmei. Preoții nu vor muri din cauza asta și se va avea grija să li se asigure o leață onorabilă la fel ca altor funcționari de stat. Chiar și țăranul va contribui cu placere la aceasta, dacă va fi scutit complet de povara dijmei.

Protestul referitor la legea 3 menționată în raportul nostru de ieri îl anexăm aici.

Rămâmem cu profundă stîmă servitorii credincioși ai onoratului public al orașului și districtului.

Elias Roth, deputat la dietă

Ludwig von Brennerberg, deputat la dietă³

¹ Adresă cu conținut identic sau asemănător au fost trimise tuturor scăunelor și districtelor săsești de către deputații săși din cercurile respective. Vezi de exemplu: Arh. Naț. Dir. jud. Cluj. Fond. Acte Magistrat Bistrița, nr. 1323/1848.

² Vezi vol. V, doc. 69, pag. 239—240.

³ Memorul fiind prezentat în ședința a 9-a națională înținută de deputații săși la dietă în ziua de 4 iunie 1848, el a fost inclus în volumul V al acestei serii de documente privind Revoluția de la 1848 ca doc. nr. 70, p. 255—298.

24

Sibiu, [5 iunie] 1848

De la Sibiu

Crâncenile ce au făcut frați[s] soldați secui și gardistele maghiari din Aiud cu rumâni din Obreza și din Mihaltz sănt grozave și nespusă: căci frații soldați săcui și unguri au omorât cincizeci 50 de rumâni, o sută 100 au rănit de moarte. Numărul celora ce i-au făcut a sări în apă, bărbăti, prunci, femei este neștiut¹.

Femeile vergurile le-au violat și aşa violate le-au străpuns cu pan-ganetele prin naștere².

Asta este frățietatea ungurilor, aşa vor facie ei cu noi.

Sântem prin ei provocăți.

B.[aternai] A.[lexandru]³

Original. Arh. St. Budapest. Fond G. P. Nr. 11 074/1848.2. Foto: 26 478/1848.

¹ Vezi vol. V, doc. 152, 171, 172 și 197.

² Această știre este ignorată în alte documente. Vezi vol. V, doc. 171.

³ Scrisoarea face parte din documentele confiscate de comisia Kozma în Munții Apuseni și o datăm la 5 iunie deoarece la sosirea lui Avram Iancu în munte (la 6 iunie), moții aflașeră deja despre evenimentele de la Obreja și Mihaltz (vezi: Liviu Maior, *Avram Iancu. Scrisori*, Cluj, 1972, p. 65). O altă scrisoare semnată „B” a lui Baternai Alexandru (alias Bâtrâneanu) de la Sibiu către Simion Balint fusese confiscată deja în 4 iunie 1848 la Abrud (vezi: Gelu Neamțu, *Aspirații dacoromâne reflectate în documentele unei anchete din Munții Apuseni la 1848*, în *Studia Univ. Babeș-Bolyai. Historia* XXXIII, 1, 1988, p. 75).

25

Sibiu, 5 iunie 1848.

A másik levélből csak e nevezetes

... Tudni fogjátok, hogy a főkormány azon rendeletét, mely által a Comitét eloszlatni rendelte, nem vették számba¹, sőt ellenben püspök Saguna úr elnöklete alatt vissza írtak a főkormánynak, hogy a Comitét hagyja meg a maga válóságába. Itt oly beszédeket hall az ember, miutól

megborzad! „Nincs kormányunk, — kormányunk törvénytelen, az országgyűlés törvénytelen, nem akarunk tudni határozatairól!“ S az ily eszmék a nép között is el vannak terjesztve sat. A paplakiak is felzúdultak, azt mondván, hogy Balázsfalván azt határoztak, hogy két hét múlva egy olán biztoság fog ki szállani, mely a szászok által elfoglalt határokat vissza adandja sat. Én azt látom, hogy ha a kormányszéknél ki nem eszközlittek, hogy tüstént egy proclamatio intézessék a püspökök és esperesek által a néphez, melybe egy részről tudassák a néppel az országgyűlés eddigi eredményét, és másfelől biztosítassék a nép arról, hogy a robot mentől előbb megszüntetik; figyelmeztessék a népet arra, hogy ne adjon hitelt lázító és csalta embereknek, kik az igazgatással ellenkezve, tévűtra vezetik és arra bírják, hogy ne várja a nép a hongyülés és a felség határozatait; mert különben oly tűz támad, mely mindenjüköt, hibásokat, ártatlanokat egyenlőn fölemész. Azért barátm! arra figyelmeztetlek, menyjetek tüstént püspök Leményhez s mondjátok meg, hogy ha ki nem eszközölheti a főkormányzó úr Ö Excellenciájánál, hogy rögtön intézkedjenek, félek hogy egy két hét múlva azt kell mondanom — már késő! Mert a mint fennebb mondám, a szászok mind szüntelen conferenciákat tartanak, — feldühült ifjainkkal, és ók az oláhok kezével akarják a gesztenyét a parázsrból ki-húzni ...

Nagyszeben, nincs dátum.

Kívül a posta jegy: június 6.

Egesd el! Fitis multum causi. N. B. Dunka és Mán.

Din cealaltă scrisoare numai aceasta e semnificativă

Veți află că acea ordonanță a Guberniului suprem cu privire la dizolvarea Comitetului n-a fost luată în considerare¹; dimpotrivă, sub președinția episcopului Șaguna s-a solicitat înaltului Guberniu îngăduință de a-i permite să funcționeze. Aci omul aude numai asemenea cuvântări de care te cutremuri: „Nu avem guvern, guvernul nostru nu e legal, dieta nu e legitimă și nu vrem să auzim de hotărârile ei“! Asemenea idei sunt răspândite și prin popor etcetera. Cei din Poplaca s-au răzvrătit afirmând că la Blaj s-a hotărât ca peste două săptămâni o comisie românească să vină să le restituie pământurile ocupate de sasii, etcetera. Eu consider necesar a determina înaltul Scaun gubernial ca episcopiei și protopopiei să adreseze imediat o proclamație către popor: pe de o parte prin ea să aducă la cunoștința poporului rezultatele de până acum ale dietei, iar pe de altă parte să-l asigure că roboata va fi stearsă cât mai curând; de asemenea să se atenționeze poporul să nudea crezare instigatorilor și persoanelor vicinile care, contrar politicii autorităților, îl atrag pe căi greșite, determinându-l să nu aștepte hotărârile dietei și ale Maiestății Sale. Altintinderi se va исca un incendiu care ne va mistui pe noi toți deopotrivă, vinovați sau inocenți. De aceea, prietenilor! Vă atenționez să mergeți imediat la episcopul Lemeni și să-i spuneți că dacă nu va reuși să obțină de la excelența sa domnul guvernator asigurarea că va întreprinde imediat măsuri urgente, mă tem că peste o săptămână sau două va trebui să zic: este târziu! Așa cum am

spus mai sus, sașii și în neîntrerupt confătuiri cu tinerii noștri infierbântați și intenționează să scoată castanele fierbinți din jăratec cu mâinile românilor, etcetera.

Sibiu, fără dată. În exterior pe pecete 6 iunie.

Arde-o! Sitis mutum causi! N. B. Dunca și Maniu.

Traducere contemporană din limba română. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848–49-i Ministerium Levéltár. Belügyminisztérium, 353 E/1848. Foto. 26 845. Publicat de Deák, 1848, p. 120–121.

¹ Vezi vol. IV, doc. 177 și vol. V, doc. 158.

26

Cluj, 5 iunie 1848

Kolozsvár, 1848. június 5

Szemere Bertalannak Kedves Barátom! Azon tárgyban, melyben május 26-án neked, Deáknak, Klauzálnak és Eötvösnek írtam, tegnap vevék a ministerelnöktől egy hivatalos levelet. Ha azt említtettem leveleim-mel össze véted s meggondolod, hogy én a ministeriumnak hivatalosan nem is írtam: bizonytal természetesnek találond, miszerint kérlek? az istenért vigyázzatok, hogy efféle compromittáló tévedések ne történjenek.

Komáromy reméllem eddig átadta a visszacsatolást illető jelentésünket s dolgozatunkat. Kérlek, küldj arra igen sietve választ, hogy a szabályokat hihirdettetvén, munkálatunkat bezárhassuk. Kedvetlen körülmeny, miként Beöthy anyira elkülönözve s a velünk szükséges egyet értést annyira mellőzve működött. Ennek természetes következése lön a munkálatunkban némi egymástól eltérés. Hogy ezt a mennyire lehet, helyre hozzuk, azért felszólítottam volt Beöthy-t, hogy mai 24-ike és 29-ike között jönne Somosival Kolozsvárra, Somosi csak maga jött; vele amennyire lehetett, kiegyenlítettük a dölgokat; abban állapodtunk meg, hogy ők Somlyóról holmi szükséges adatokat s a munkálatunkat illető neta-láni észrevételeiket nekünk sietve Somlyóról megküldjék. Ezt azomban nem tették, kéntelen lettünk s lettünk magunkat tollók egészen elhagyattnak tekinteni. Az is baj, ha Zarándrát nézve holmi eltérések lesznek. Azon szabályuktól melyeket mi utasításunk s a helybeli körülmenyek-hez képest dolgoztunk, s melyekből nemely halaszthatatlaniokat a rendes ki hirdetésig is életbe léptettünk de még nagyobb baj lesz, ha Beöthyék Krasznában egyebet tettek, mint a mit mű a tő szomszéd Közép-Szolnokban tettünk s teendünk. Azomban mi erről nem tehetünk, s működésünket egyedül csak Közép-Szolnokra, Kővárra, Zilah várossára szorítottuk és szorityuk.

Orömmel értém Perényitől, hogy uniókat lelkesedéssel fogadták Pesten. Itt is nagy orömmel fogadtatott a tudósítás, miként még múlt hó 29-én a nádor s ministerium alá rendelte a felség Erdélyt. Az unió practicús eszközlése úgy s csak úgy történetik gyorsan s célszerűen, mint ahogy a reincorporatiot eszközöltették. Egy fő királyi biztos s alája

négy vagy öt albíztos, két vagy négy ülnökkel s egy-egy tollvívővel; jó utasítás, elbatározott elvekkel.

Az ezen szellembeni működése a bizottmányoknak a nép értesítésén, megnyugtatásán és a rend s engedelmesség fenntartásán kívül abban állna, hogy az átalakítás minden ágait felfogván, törvényhatóságoknál az értelmesekkel értekezőödnék, adatokat szerezne s az utasítást szem előtt tartván szabályokat dolgozna ki, s formulázna, melyekkel 1. vagy 2. havi működés után a főbiztos elnöksége alatt egyhegyűlne s ott egyenlősíthetnék, amennyire lehet a különböző érdekek s viszonyok. Az illy közös tanácskozás és közös határozat után a bizottmányok újra kiszállnának rendeltetésük helyére s folytatnák munkálatokat. Gondolom, hogy így legkevesebb bajjal s valóban nem sok idő megtörténnék az unió, vagyis az eddig Erdélynek magyarholná lábra állítása. Igaz, hogy mi a Guberniumot és az erdélyi királyi táblát ideiglenesen meg-hagytuk; de ha ezek addigi schlendráinjuk mellett hagyatnak s nem lesz valaki felettesük álló s öket is erélyesb működésre kényszerítendő: úgy a közigazgatás a teljes egybeolvadásig igen rosszul s kár és veszély okozhatólag folyand. A mondottam főbiztos meggyőződésem szerint több tekinteteknél fogva telyességgel nem lehet főkormányzónk. Ő igenbecsületes derék s okos ember, de nem tudja a dolgok mostani fölöttában s szellemében beletalálni magát, koránt sincs elég erélye. Azonban azt, hogy ne csak csorba ne té tessék, hanem kitüntetést nyerjen: igen megérdenli. Az én hitem s az idősb Bethlen János s azt hiszem, legprakticusabb emberek nézete az, miként a ministeriumnak nálunk most legelső téendője: a képességi hijányok vagy régi [?] elvei s követett irányukról ismeretes egyéneknek elmozdítása s helyeiknek valamint a most ürességen levő, de betölteni kellettöknek nemcsak képes és alkalmas, hanem oly egyénekkel betöltése, kik magokat a múlt időkben a jó ügy melletti küzdésök s szilárd kitüzsök által kijelelték. Az ürességen nem maradható állomások főkint a megüresült 3 főispányi szék. Ezekre kiket gondolok alkalmasoknak, ha parancsolod, megírom. Okvetlen a mentől előbb elmozdítandók között első helyen áll a szászok grófja, ki most is a leggonoszabb s veszélyesb irányban működik. A főispányok s főtisztek közül 3 négy főispán s 2 főtiszt meghagyható; következőleg főispán minden 4. főtiszt 3 leend kinevezendő.

Igen nagy figyelmet érdemel, miként egész Erdélyben a katonatisztek köszt — a kivételeket oda nem számítva — rossz a szellem; főkint azon tábornok Schurter, ki Balásfalván volt kirendelve, ott felette rosszul viselte magát. A főtábornok Puchner azonban becsületes ember. De szükséges lesz, hogy ó mind felsőbb, mind alsóbb tiszteit részint értesítve, hogy a Jelasicschiális állítások gonosz rágalmak, részint pedig keményen parancsolja meg, hogy azon irányban ne csak izgatni ne merjenek (mit most igen sokat tesznek), hanem elhatározottan az ellen működjenek.

Sagunának ittléte veszélyes. Lemény s vagy két vicarius s vicariusságra alkalmazandó, úgy nehány nem papi egyén is, kik magokat jól viselték is s hivatalra alkalmasok is.

Ha azon eszmé lenne általatok elfogadva, mikép királyi bíztossok által eszközölnétek az unió végrehajtását: úgy azt hiszem, hogy jobb lenne nem erdélyi, hanem magyarholnákat küldeni; egyfelöl, mivel több tekintetek lenne, másfelöl, mivel itt lakó vagy az itteni családdokkal, egyénekkel rokonsági s barátsági szoross viszonyokban lévő bárkinek is,

felette kellemetlen hivatás lenne ollyatén működés, melly közt sikerülhetően a sokféle érdekeknek érzékeny sértése.

Ha azonban csakugyan erdélyiek rölk lenne szó, idős Bethlen János az, ki a főispánságra legalkalmash. Kerületi biztosoknak Bethlen Pál, Kemény Domokos, Zeyk József és Károlynak, ifj. Bethlen János jól alkalmazhatók.

Országgyűlésünkön reméllem teendőinket e héten annyira végezhetjük, hogy ünnep utánra csak a leérkezendő megerősített törvény cikkek kihirdetése marad.

Bátor vagyok nóm szíves üdvözletet jelenteni. Ely boldogul.

Barátod

Lui Szemere Bertalan. Dragul meu prieten!

Cluj, 5 iunie 1848

Referitor la acel subiect la care în 26 mai ti-am scris tie, lui Deák, lui Klauzál și lui Eötvös, ieri am luat de la primul ministru o scrisoare oficială. Dacă pe aceasta o confruntați cu scrisorile mele amințite și stai să te gândești că eu oficial nici n-am scris guvernului, vei considera firească acea rugămîne a mea, că, pentru numele lui D-zeu, să aveți de grija ca asemenea erori compromîțătoare să nu se întâmple.

Sper că până acum Komáromy a înmânat raportul și lucrarea noastră referitoare la reanexare. Te rog trimite urgent răspuns la ele, că prin anunțarea regulamentului să putem încheia lucrarea noastră. Ne întristeză faptul că Beöthy a activat stat de izolat, neglijând atât de mult conlucrarea și buna înțelegere cu noi, atât de necesare. Ca urmare firească în activitatea noastră se manifestă unele divergențe. Pentru îndreptarea pe căt se poate a acestora, l-am rugat pe Beöthy să vină la Cluj cu Somosi, între 24—29 mai. Somosi însă a venit singur. Pe căt am putut, cu el am mai îndreptat lucrurile; ne-am înțeles că ei ne trimis urgent de la Sîmleu datele necesare și evenualele lor observații pe marginea lucrării noastre. Au omis însă acest lucru. Astfel am fost nevoit, eu și noi, să ne simțim total părăsiți de ei. Va constitui o problemă gravă dacă referitor la Zarand vor fi abateri de la acele regulamente pe care le-am stabilit conform dispozițiilor noastre și circumstanțelor locale, dintre care unele le-am și pus în vigoare înainte de a fi promulgăte; dar va fi și mai grav dacă Beöthy și ai săi din Crasna au întreprins altceva decât ceea ce am făcut și facem noi în vecinătate, în Solnocul de Mijloc. Pentru asta noi nu ne putem asuma însă responsabilitatea; activitatea noastră am restrâns-o și o restrângem doar asupra Solnociului de Mijloc, asupra Chioarului și asupra orașului Zalău.

De la Perényi am aflat cu bucurie că uniunea noastră a fost primită la Pesta cu mare entuziasm. Si, aici a fost primită cu mare bucurie vestea că în 29 a lunii trecute Maiestatea Sa a subordonat Ardealul palatinului și guvernului (Ungariei). Realizarea practică a unui, rapid și eficace, se va putea obține numai aşa cum va fi efectuat voii reincorporarea. Un comisar regal suprem cu 4—5 vicecomisari său

alteriori, cu 4 sau 5 asesori și cu câte un secretar, dispoziții precise cu principii bine hotărâte. Activitatea comisiilor în acest spirit va consta, în afara informării și linistirii poporului, a menținerii ordinii și a supunerii, în faptul că înțelegând toate ramurile schimbării s-ar sfârui pe jurisdicții cu mințile mai luminate, ar obține date și, conformându-se dispozițiilor, ar stabili și ar formula regulamentul cu care după o activitate de 1—2 luni, s-ar întruni sub președinția comisarului suprem. Acolo s-ar putea modela, în măsura posibilităților, diferitele interese și relații. După asemenea consfătuiri și rezoluții comune, comisia să se deplaseze din nou în locurile de destinație și să ar continua activitatea. Mă gândesc că astfel s-ar putea înfăptui cu mai puține probleme și într-adevăr în timp scurt uniunea, adică integrarea și subordonarea administrativă a Ardealului la Ungaria. E adevărat că noi provizoriu am păstrat Guberniul și Tabla Regească din Ardeal. Dar dacă acestea vor fi lăsate în dezordinea de până acum și nu va fi cineva deasupra lor care să le oblige la o activitate mai energetică, până la înfăptuirea uniunii depline, administrația va decurge foarte rău și va provoca daune și pericole. Comisarul suprem, de care am vorbit, după părerea mea, din mai multe privințe, nu poate fi pe deplin guvernatorul nostru. El este un om foarte cinsit, cumsecade și înțelept. Dar nu se poate deprinde cu actuala desfășurare și concepere a lucrurilor și nu este destul de autoritar; totuși să nu fie tratat că un om de rând, ci să obțină distincții; asta merită. Convingerea mea și opinia lui Bethlen János senior, precum și a oamenilor cei mai practici, este că prima sarcină a guvernului la noi este: îndepărtarea îndivizilor lipsiți de talent și cunoșcuți ca adepti ai principiilor greșite pe care le-au urmat și înlocuirea acestora; de asemenea (completarea) locurilor în prezent vacante cu persoane care nu numai că sunt capabile și potrivite, dar s-au făcut cunoscute și în trecut prin lupta lor pentru cauza dreaptă și pentru scopurile neclintite propuse. Posturile care nu pot rămâne vacante sunt mai ales cele trei scaune de comite suprem.

Dacă dorești îți voi comunica la cine ne-am gândit pentru aceste locuri. Printre primii care trebuie înălțați că mai curând este neapărat comitele sașilor, care și acum activează în direcția cea mai răutățioasă și periculoasă. Dintre comiții supremi pot fi lăsați (pe locurile lor) 3—4, iar dintre dirigitorii supremi 2; ca urmă trebuie de asemenea în total doar patru comiți supremi și 3 dirigitori (sau administratori) supremi.

Este de remarcat că în întregul Ardeal, printre ofițeri — cu unele excepții — domnește un spirit negativ: mai ales acel general Schurter care a fost trimis la Blaj, unde s-a comportat foarte rău. Comandantul suprem Puchner este însă un om cinsit. Dar va fi necesar ca el, pe de o parte, să-i înștiințeze pe ofițerii lui superiori și inferiori că afirmațiile de tip Jellachich sunt calomnii răutățioase. Pe de altă parte, să le ordone sever ca în acea direcție nu numai să nu îndrăznească să instige (ceea ce foarte mulți fac acum), ci să activeze hotărât împotriva. Prezența aici a lui Șaguna este periculoasă. Lemeni și vreo doi vicari și indivizi potriviti pentru vicariat, precum și unii mireni, s-au comportat bine și sunt potriviti pentru funcții.

Dacă cumva voi vă accepta ideea să înfăptuiți uniunea prin comisari regali, cred că ar fi mai bine să trimiteți nu ardeleni, ci din Ungaria; aceasta pentru că ar avea un prestigiu mai mare, dar și

fiindcă cei ce locuiesc aici au strânsse legături familiale și de prietenie cu familii și persoane, și astfel le-ar fi foarte neplăcută o asemenea activitate în care ar jigni, vrând nevrând, diferite interese.

În eventualitatea că ar fi vorba într-adevăr de ardeleni, atunci Bethlen János senior este cel mai indicat pentru funcția de comite suprem. Pentru comisari districtuali cei mai potriviti ar fi Bethlen Pál, Kemény Domokos, Zeyk József și Károly, Bethlen János junior.

Sper că la dieta noastră, în cursul săptămânii, să ne rezolvăm treburile în aşa fel, ca după sărbători să nu ne rămână decât publicarea articolelor de legi sosite sanctionate.

Îndrăznesc să-ți trimiți salutăriile cordiale ale soției mele.

Rămâi cu bine

al tău prieten
[Wesselényi Miklós]

Conceput. Arh. Naț. Dir. jud. Cluj. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

27

Nagy Szeben Június 5kén

... Folyó hó lójén délután 5 órakor a szebeniek a kórház templomában népgyűlést tartottak, hol hatalmasan folytak az izgatások az unió ellen. A többi izgató között megemlíteni udvari kamarai tiszteletbeli fogalmazó Rosenfeld József, öccse az udvari tanácsosnak, ama hazánk átkának; ez Schmidtet a szébeni követet az unióbani beléegyezésért hazaárulással vágolá.

Itt elhallgatom Schmidt védelmét, el az okokat, melyek Schmidt állítása szerint a szász követeket az unióbani beléegyezésre reá bírták, s csak annyit akarok megjegyezni, mikép Schmidt föl szólította a gyűlést, hogy továbbá ne agítáljon a körülmények által parancsolt unió ellen és ne neveljék a többi nemzeteknek a szászok iránti idegenkedését.

De az ész itt, hol a bureaucratia szennyes érdekei és az önzés játszották a fő szerepet, nem diadalmaskodhatott, s ezen gyűlésből nem csak az Universitas¹ megtanáldatott a szász követeknek, kik a nemzetnek a követi utasításokba kijelentett akarata ellenére az unióba beléegyezték visszahívatattásuk iránt, hanem egyszersmind az egész nemzet az unió iránt fejenként megkérdezendőnek határozta, hogy ezen nemzeti nyilatkozat után az unió ellen a kormányhoz protestatio adatthassék békét. E végre ívek is nyomattak.

Mi, kik lelkünk meggyőződéséből hisszük, hogy nincs erő, nincs hatalom, mely az uniót megakadályozza, csak mosolygánk az unió elleni eme pezderkedésére.

Azonban a dolgok komolyabb színt öltének magukra.

A szászok gyengéknek érezvén magukat, újból kezdi az oláhokat izgatni és Június 2kán östveli 10 órakor hívatta meg a szász ispán magához Szebenben a Mészáros utcában az ügynevezett megyesi háznál tartózkodó oláh izgatókat, u.m. Pumnet, Barnutzot, Pap Sándort, Jánk-ot, Puskást² Román oláhországi tanárt stb.

E tény történetesen jutott tudomásunkra. B. Rádák Istvánnak Ambrus nevű praefektusa a Megyesi háznál levén szállva estvelizni lement a közönséges vendéglőbe, hol éppen tivornyáztak az említett oláh izgatók. Tíz óra tájban belépett a Schreiber³ fia s vétségből megszólítván Ambrust, kinek öltözete hasonlított a Pap Sándoréhoz, kérdezte: miért tivornyáznak, mikor a szász ispányhoz vagynak gyűlésbe híva. Ambrus mint idegen szabadkozott, de a jelenlevő izgatók értették s elmentek gyűlésre a szász ispánhoz.

Eme bűnös eljárás meg is termé gyümölcsét, mert az oláh izgatók több titkos gyűlésezés után, melyekben nevezetes résztvevők voltak: kincstári fogalmazók: Mán Péter és Dúnya Pál; írnok: Popovics János; járulnok Décsei János; gyakornokok, Tamás László és Sztojka Antal — egy fölszólítást határoztak intézendőnek az oláh nemzethez és a szélbeli két oláh ezredekre, melyben felszólíttatnak fegyverfogásra az unió ellen.

A proclamatiók tudtomra ma kerülendnek, ki a nyomdából. Ha csakugyan kinyomatnak, a holnapi postán egyet közzendek. Hír szerint Zimmermann tanár Zágrábban van, hol a horvátoktól azt az utasítást kapta, hogy mikor ezek megtámadják Magyarhont, ugyanakkor a szászok egyesülve az oláhokkal támadják meg Erdélyt. Ez azonban csak hír s reá adatakkal szolgálni nem tudok.

Tudom, hogy ezen bűnös merények az uniót megakadályozhatni nem fogják, de kedves hazánkat polgarháború véres szinterévé tehetik.

Ez okból, mivel a kormány nem elegendő figyelmet láttatik fordítani Szebenre, a lázásztók eme gyülpontjára, hová sereglenek az oláh izgatók, hol nyíltan folytatják bűnös merényöket, hol tegnap is a sétaúton fogalmazó Mán Péter egy csomó oláhtól körül vétetve nyilvánosan két órai hosszas beszédett tartott a magyarok ellen, hol gyártatik minden bűnös terv a haza ellen, sietek tudatni...

... a fenn elősoroltakat, hogyha szükségesnek tanálandja... kieszközzölje, miképp az érintett oláh izgatók elfogassanak s köztük miért ne a szász lázásztó Rosenfeld is.

A haza békessége és a rend fenntartása hatalmasan igényelnék a szász ispánynak, ki a lázásztás élére állott és püspök Sagunának, ki hír szerint a muszkának fizetett zsoldosa (mire bővebb commentar nem is kell, mint az, hogy az izgatók istenítik) hivatalaikból fölfüggeszteséstök.

Különösen pedig szükséges volna, miképp az illető katonai kormány minden figyelmét arra fordítsa, nehogy az oláh katonaság felizgattassék, ha pedig az izgatás csakugyan sikerülne, azon esetben katonai szoross fegyelem által őket árthatlanokká tenni nagyon szükséges leend.

Egy Szebenben lakó hiteles magyar ifjútól
Szász Károlyhoz Kolosvárra érkezett levél kiírata.

Sibiu la 5 iunie

Copie

În ziua de 1 I.c., orele 5 după masă, a avut loc la Sibiu, la biserică spitalului, o adunare populară, unde s-a agitat intens împotriva unui. Printre agitatori este cazul să menționăm pe concepțistul ca-

meral Josef Rosenfeld, fratele mai mic al consilierului aulic, care este o pacoste pentru patria noastră; acesta l-a făcut trădător pe deputatul Schmidt care a votat uniunea.

Aici nu vorbesc despre autoapărarea lui Schmidt, nici despre cauzele care i-au determinat pe deputații sași să accepte uniune. Vreau să menționez doar că Schmidt a făcut un apel către adunare pentru a încheia agitația împotriva uniunii impusă de vreme și a nu da prilej de a mări susceptibilitățile altor națiuni față de sași.

Dar aici, unde rolul principal l-au jucat interesele murdare ale birocratiei și egoismul, argumentele raționale n-au fost ascultate.

Tot la această adunare s-a hotărât nu numai rechemarea depuțaților Universității săsești¹ care, în posida indicațiilor ce li s-au dat, au fost de acord cu uniunea, ci și consultarea individuală a fiecărui membru al intregii națiuni [a sașilor]; iară după ce comunitatea se va pronunța, se va înainta un protest la Guberniu contra uniunii. În acest sens s-au și tipărit formulare.

Noi care credem că nu există forță și putere capabilă să împiedice realizarea uniunii, am zâmbit văzând aceste pertractări împotriva ei.

Dar lucrurile au început să capete culori mai sumbre.

Sașii simțindu-se prea slabii, încep din nou să agite românii împotriva uniunii. Comitele sașilor i-a chemat la el acasă pe strada Mészáros, pentru ziua de 2 iunie, orele 10 d.m. pe agitatorii români, și anume pe Pumnu, Bärnuțiu, Alexandru Pop, Iancu, Pușcaș², ultimul fiind profesor în Tara Românească, și pe alții care stau în casa Megyesi.

Despre cele de mai sus am aflat întâmplător. Secretarul baronului Radák István, cu numele de Ambrus, care locuiește în casa Megyesi, a mers jos în restaurant, unde chefuiau agitatorii români. În jurul orei 10 a intrat în sală fiul lui Schreiber³ și din greșală l-a întrebat pe Ambrus, al cărui veșmânt se asemăna cu al lui Alexandru Pop, de ce fac chef, atunci când sunt chemați la consfătuire la comitele sașilor, Ambrus s-a scuzat că străin, dar cei de față au înțeles sensul întrebării și au plecat la locul indicat.

Acest demers păcătos n-a rămas fără rezultat. Agitatorii români au ținut mai multe adunări secrete, la care au participat concepiștii erariali: Petru Man și Paul Dunca, scribul Ioan Popovici, concepistul șef Ioan Decei, cancelariștii Vasile Tămaș și Anton Stoica. Ei au hotărât să redacteze o proclamație către națiunea română și către cele două regimenter de graniță, prin care li se vor adresa îndemnuri la luptă armată împotriva uniunii.

Proclamațiunile vor fi scoase astăzi din tipografie. Dacă se va întâmpla așa, vă trimitem una cu poșta de mâine. După unele știri, profesorul Zimmermann se află la Zagreb. Acolo a primit de la croați instrucțiunea ca, atunci când ei vor ataca Ungaria, sașii, uniți cu români, să acționeze dinspre Transilvania. Acesta este doar un zvon; nu dispun de date reale.

Sunt convins că aceste acțiuni păcătoase nu pot împiedica uniunea, dar pot transforma patria noastră scumpă în terenul unui sănăeros război civil.

Se pare că guvernul nu acordă atenția cuvenită Sibiului, centrul agitaților: unde vin agitatorii români; unde activează ei liberi; unde

ieri, de exemplu, Petru Man a vorbit timp de două ore unui mare număr de români contra maghiarilor; unde se întocmesc tot felul de planuri păcătoase împotriva patriei. De aceea mă grăbesc să vă comunica cele spuse mai sus, pentru a interveni în vederea arestării agitatorilor români, iar alături de ei și pe instigatorul săs Rosenfeld.

Menținerea ordinii și pacea patriei reclamă, înlăturarea comitei săs aflată în fruntea agitaților; de asemenea, a episcopului Șaguna care este, conform zvonurilor, un agent plătit al muscalilor⁴ (în legătură cu el nici nu este necesar alt comentariu, decât acela că este slăvit ca agitator).

Comandamentul militar ar trebui să pună la încercare trupele românești, iar dacă agitația ar reuși într-adevăr, atunci înlăturarea lor ar fi foarte necesară.

Din partea unui Tânăr maghiar credincios din Sibiu.

Extrasul scrisorii sosite la Szász Károly.

Copie contemporană, Arh. St. Budapesta, Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium, nr. 353/1848. E. Foto: 26 837—26 841.

¹ Corpul delegaților (împăternicii) ai celor 11 jurisdicții săsești.

² E vorba despre Al. Papu Ilarian, Avram Iancu și Ioan Pușcariu.

³ Jude suprem al scaunului Sibiu.

⁴ Nu există nici un document pentru această aserțiune.

28

Sibiu, 5 iunie 1848

Nagy Szeben, Június 5-én 1848.

... Mi azt hallottuk tegnap, hogy az Uniót kikiáltották minden feltétel nélkül, s azt a szászok is elfogadták...¹ írt az atyjának, de én még mit sem kaptam tőled. Az itteni dühös fiatalos nagyon zúgolódik a püspökök ellen, s különösen Lemény, a drága nép-atyá ellen, hogy honárolók — s ez utolsót halállal is fenyegetik. Figyelmeztesd a püspököket, hogy hazatérve, ügyeljen magára, mert rossz szándékuk van ellene. Az ide való püspök írtózva a fiataloktól, akart, nem akart, kéntelen volt Bécsbe indulni, mert falukon a nép előtt azzal vágolták, hogy azért nem ment fel Bécsbe Kolozsvárról, mert áruló, s így ma kéntelen volt el indulni. Nem tudom hová út ki ez emberek izgatása, ha a fő hadi vezérseg útján le nem csendesítik, hogy a népet tovább ne izgassák. Dunkát is nagyon hibáztaják, hogy jöllehet nem volt tagja a nemzet által oda küldött követségnek, még is a nemzet nevében az Unió mellett nyilatkozott, elállva a petitiotl s nem várva annak ellátását. Bab, Boheczel s mindenjáron árulóknak vagytok kikiáltva. Mi lesz ebből, az Isten tudja! Itt azt beszélik, hogy vér nélkül nem fogják magukat az Unionak alája adni. A szászok azt vetik az oláhok szemire, miért nem tartottak velük az Unió ellen. Ezen levelet még a csötörtöki postával akartam elküldeni, de az időből ki fogyván, mára maradt, — s így kéntelen azokat is hozzá adni, a mik a Schmidt hazajövetele óta történtek. Ó haza érkezett csütörtökön ebéd előtt, — és délután összegyűlt az Universitás és Esküdt

közönség azon templomba, ahol még tartottak volt gyűléseket; ott hosszúszas beszédbé referált Schmidt Kolozsvári eljárásáról; előadta, hogy a szász követek és az oláhok megegyeztek az Unioba, s így kértelel volt ő is azt tenni, de nem végső elhatározottsággal. A beszélők közül némelebek védék, mások hibázatták; minden mellett úgy látszott mintha minden a szászok, minden a túl buzgó oláhaink lecsendesedtek volna. Azonban tegnap újból felzűdültak a kedélyek. Keine Union! Keine Union! minden halálig! azaz némelebek a szászok közül felbújtogatták a mi esmeretes fiatalainkat, hogy inkább halált, mint Uniót! Papp Sándor, Bütyán, Rómán és Armé elkezdtek szélelni falukra a széltbeli katonákhöz, Janku pedig Fogaras és Brassó felé vette útját s így nagyobb leve a vész lángja mint az előbbeni. Tegnap megérkezvén Verza és Baricz a Római Császár nevű vendéglőbe, Rosenfeld hozzájok ment s azt ajánló, hogy kössenek frásbéli szerződést az oláhok a szász nemzettel, oly feltételek alatt, a minőket az oláhok csak kívánnak, csak hogy mindenjük kötelezzék magokat: biztatta, hogy az oláhoknak van 2 1/2 ezrede, a szászok pedig olyan állapotban vannak, hogy néhány óra alatt 10—12 ezer fegyveres embert talpra állíthatnak, s vivjanak életre halálra a magyarok ellen. Mára Rosenfeld a Comeshez hívta őket, hogy beszéljenek vele is; azt is hozzá adván, hogy püspök Leménynek nem volt joga, mint királyi hivatalosnak az Unió mellett nyilatkozni az oláh nemzet beadott petíciója ellenére; s így ha az oláhok egyesülnek a szászokkal, könnyen ellenére állhatnak akárminő határozatnak. Minő értekezések lesz a nevezeteknek a Comessel, későbbre megtudom; azonban nem akarok most is a postáról elmaradni. És nagyon félek, hogy a szászok mesterkedései dühös ifjaink által (kik a medgyesi udvarba tartják gyűléseiket) egy meg nem akadályozható lázzadásba fogják vezetni a tudatlan népet. Gondolatom szerint fájdalommal tapasztalom, hogy a nemes magyarság igen nagy hidegséget mutat az oláhok kérelme iránt. A magyarok jól látják az oláh nép nagy számát, s meggyőződhetnek a szászok mesterkedéseiről, melyekkel fiatalainkat megrontani igyekeztek, s arra bírni, hogy a magyarok ellen ütközetre uszitsák az oláhokat, avval ámítván őket, hogy a magyarok egész oláh helyiségeket gyújtanak fel s öldözik lakóit. Abból is meggyőződhetett a nemes magyarság, mily nagy szeretettel, rokonszervvel és simulással viseltetik az oláhság a magyarok iránt, hogy annyi megkísértett próbák után is, a mai napig se vehették arra az oláhokat, a szászok, hogy tölök a fegyvert elfogadják, jóllehet minden nap eröltek; ezt pedig azon okból, nehogy kiseb gyanúra is okot szolgáltassanak, mintha az oláhok a magyarok ellen szegülni kívánnának. S minden ezeket a magyarok számba nem vették. Sőt még igazságtalanul sértik, midőn azt állítják, hogy a balásfalvi gyűlésen nem viselték magokat emberségesen, s hogy muszka zászló alatt esküdtek meg, s több effélékkel. Holott minden ezek igaztalanok és oly sértések, melyek képesek a legjobb és leghajlandóbb szívüket is maguktól elidegeníteni. — Most jöve hozzám esperes Verza s mondja, hogy ma reggel Rosenfeld újból meg látogatta őt és Bariczt, s felszólította, hogy hajtsák már végre a szerződést; a kik meg ígéríték, hogy ma esti 8 órakor el fognak menni a Comeshez, hogy tudják meg, mit akar ő is, de ők semmi egyezményre se lépnek. A szászok nagyon török a fejeket azon, hogy az oláhokat magokhoz kössék az Unió ellen minden halálig. És véleményem szerint a magyar urak csak azon két utat követhetik a következhető vész eltávolítására, — ha ti. országgyűlésileg elhatározzák az oláhok kérelmét, megadják nemzetiségeket s kárpótolják a szászoktól szenvedett kárukat, s ezen határozat-

kat megerősítés előtt is tudatják a néppel minél előbb püspökeik által megnyugtatásukra. És ha azon ifjak közül, kik a szászok kedviért a népet izgatják vagy kettőt hármot az izgatás által elfogatoit...?

Sibiu, 5 iunie 1848

Noi am auzit ieri că uniunea a fost proclamată fără nici o condiție și că s-a acceptat și de către sași...¹; a scris tății, dar eu n-am primit nimic de la tine. Tineretul furios de aici tare se agită împotriva episcopilor și mai cu seamă contra lui Lemeni. Pe acesta îl amenință cu moartea, considerându-l trădător. Să avertizezi episcopul să aibă grija la reîntoarcerea sa acasă, pentru că au intenții rele împotriva lui. Episcopul de aici, temându-se de tineret, vrând-nevrând, a trebuit să plece la Viena. El a fost învinuit în lumea satelor că e trădător, tocmai pentru că n-a plecat din Cluj la Viena. Chiar astăzi a fost nevoie să pornească. Nu știu la ce va duce frământarea oamenilor, dacă poporul nu va fi liniștit prin intermediul Comandamentului general. Dunca este de asemenea învinuit că deși nu este membru al delegației națiunii române, a făcut totuși o declarație în favoarea uniunii în numele națiunii. El să desolidarizat de petițiune și n-a mai așteptat rezoluția. Bob și Bohătel sunt considerați tot trădători. Numai Dumnezeu stie ce va ieși din toate acestea! Se vorbește că fără vârsare de sânge nu vor accepta uniunea. Sașii le reproseză românilor că nu li s-au raliat împotriva uniunii.

Am vrut să trimit această scrisoare încă cu poșta de joi, dar, neavând timp, am lăsat-o pentru astăzi. Am fost astfel nevoie să adaug și cele întâmplate după ce Schmidt s-a reînrors acasă. El a sosit joi înainte de masă. După masă, Universitatea săsească și corpul jurărilor s-a și întrunit în biserică, unde s-au ținut adunări și cu alte ocazii. Acolo Schmidt a făcut o amplă expunere despre atitudinea sa de la Cluj. A afirmat că deputații sași și români s-au înțeles într-o atitudine prounionistă. De aceea și dânsul a fost nevoie să procedeze la fel, dar nu ca o decizie definitivă. Unii dintre vorbitori l-au apărat pe Schmidt; alții, în schimb, l-au învinuit. S-a părut totuși, că atât sașii, cât și români nostri extremiști s-ar fi liniștit. Ieri opiniile s-au infierbântat însă din nou împotriva uniunii. Keine Union! Keine Union — până la moarte; cu alte cuvinte, unii dintre sași au reușit să-i atâpte pe tinerii nostri cunoscuți cu cuvintele: mai bine moartea, decât uniunea! Alexandru Pop, Buteanu, Roman și Armatu colindă satele de grăniceri. Iancu s-a îndreptat spre Făgăraș și Brașov. Astfel pericolul s-a mărit considerabil. Ieri a sosit Barış și Verza la restaurantul „Împăratul Romanilor“. Rosenfeld le-a propus să semneze un contract cu sașii, în condiții pe care românilii le vor crede că sunt în interesul lor. A arătat că românilii dispun de două regimenter și jumătate, iar sașii sunt în stare ca în câteva ore să înarmeze 10—12 mii de oameni. Cu astfel de forțe ar putea să pornească o luptă decisivă împotriva ungurilor. Pentru ziua de azi Rosenfeld i-a invitat la comitele sașilor pentru discuții. A mai adăugat că episcopul Lemeni nu era îndreptățit să facă o declarație prounionistă, în pofida petiției înaintate de români. În caz că români s-ar alia cu sașii, ei ar putea să se împotrivească cu usurință oricarei hotărâri. Ce fel de discuție vor avea cei în cauză cu comitele săsesc,

am să afli mai târziu. N-aș vrea să întârzie poșta și astăzi. Eu am temeri mari că agitațiile sașilor vor împinge tineretul român (care ține adunările în curtea Megyesi) la provocarea unei revolte a poporului neștiitor. Constat cu regret că nobilimea maghiară manifestă o răceală prea mare față de cerințele românilor. Ungurii văd prea bine numărul mare al românilor. Își pot da seama și de uneltilor sașilor îndreptate spre coruperea tineretului român. Ei îl pot atâta la lupta împotriva ungurilor, amăgindu-l că maghiarii incendiază localități întregi românești și îi ucid pe locuitorii. Maghiarii își pot da seama însă de atașamentul și simpatia românilor față de ei. După atâtea încercări, sașii n-au reușit nici până în prezent să-i determine pe români să primească arma lor, cu toate că zilnic se forțează acceptarea. Aceste presiuni se fac însă în așa fel ca nu cumva să creadă cineva că români se pregătesc împotriva ungurilor. Ele nu sunt luate în considerare de unguri. Mai mult, români sunt insultați pe nedrept atunci când se afirmă că la Adunarea de la Blaj nu s-ar fi comportat cu omenie, că ar fi depus jurământul pe standardul rusesc și altele. Asemenea insulте nedrepte sunt bune numai pentru a-i îndepărta de unguri și pe cei mai devoatați. Acum a sosit la mine protopopul Verza cu știrea că azi dimineață Rosenfeld I-a vizitat atât pe dânsul, cât și pe Barițiu. El i-a somat să încheie odată contractul propus. Ambii au răspuns că seara, la orele 20, vor merge la comitele sașilor pentru a vedea ce intenții are, dar că nu doresc să încheie nici o înțelegere. Sașii se străduie să-i lege de ei pe români pe veci împotriva uniunii. După părerea mea, ungurii pot evita o catastrofă numai dacă vor urma două căi: să accepte la Dietă cererea românilor și să-i considere ca națiune, despăgubindu-i pentru pagubele suferite din partea sașilor; pentru linistirea poporului, despre toate acestea să fie anunțate prin intermediul episcopilor... să arresteze doi-trei din acei tineri care agită poporul, făcând pe placul sașilor...²

N.

Copie. Arh. St. Budapesta. Traducere contemporană. Fond. Az 1848—1849-i Miniszteriumi Levéltár. Belügyminiszterium. Elnöki iratok, nr. 353 E/1848. Publicat de Deák Imre: 1848. p. 122—123.

¹ Lipsesește din textul original.

² Idem.

29

Buda, 6 iunie 1848

Gróf Széchenyi István

Közlekedési minister úrnak mint gr[óf] Batthány Lajos távollétében helyettes minister elnöknek

Az erdélyi Nagyfejedelemség Karainak és Rendeinek ide zárt felterjesztését, mellynél fogva az országgyűlési követeknek a legközelebbi nemzeti gyűlésre népképviseleti alapon leendő választásáról, és a nemzeti fegyveres erőrül alkotott és szentesítés végett Ó felségéhez felküldött törvényjavaslatokat megküldvén, azoknak lehető legnagyobb siettséggeli királyi megerősítését eszközöltetni kérík, nagyméltóságodnak,

mint Gróf Batthyány Lajos úr távollétében ministerelnöki helyettesnek, minél előbbi ministeri tanácskozás alá vétel és elintézés végett ezennel áttenni sietek¹.

Budán, Június 6 1848.

Kiadathatik: István

Domnului ministru al comunicațiilor, conte lui Széchenyi István, în calitate de locuitor al primului ministru, Batthyány Lajos.

Vă expediez anexat aici demersul Stărilor și Ordinelor Marei Principat al Transilvaniei, prin care se transmit pentru sanctiuneare Maiestății Sale proiectele de legi despre alegerea deputaților la proxima dietă pe bază de reprezentare populară și despre armata națională. Se solicită intervenția la rege pentru sanctiunearea cât mai urgentă a acestora.

Iată de ce mă grăbesc să le înaintez Măriei Voastre, ca locuitor prim-ministerial în absență domnului conte Batthyány Lajos, pentru a o supune cât mai curând dezbaterei și deciziei Consiliului de Ministeri.

Buda, la 6 iunie 1848

Se poate elibera: István

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1305/1848. Foto: 12 415—12 416.

¹ Vezi vol. V, doc. 69, p. 228—238.

30

Viena, 6 iunie 1848

Hochgeborener Graf!

Sowie Eurer Excellenz verehrtes Schreiben vom 30. Mai 1848 wegen Ausfolgung der nöthigen Waffen aus den Militär Magazinen zum Behufe der Nationalgarde hieher langte, säumte ich nicht, es im Wege der siebenbürgischen Hofkanzlei Seiner Majestät unverweilt mittelst allerunterthänigsten Vortrages mit der Bitte vorzulegen, hieüber ehestens die allerhöchste Entscheidung herabgeben zu wollen.

Worüber ich die Ehre habe, Euer Excellenz zur einstweiligen Wissenschaft in Kenntnis zu setzen. Der ich übrigens mit vollkommenster Hochachtung verharre.

Euerer Excellenz gehorsamster Diener,

Lazar Freyherr von Apor

Wien, den 6. Juni 1848

Prea mărite conte!

De fndată ce am primit onorata adresă din 30 mai 1848 cu privire la predarea armelor necesare din magaziile militare gărzilor civile, n-am întârziat să o trimit Maiestății Sale prin intermediul Cancelariei Aulice transilvănene, la rugămintea de a-mi comunica dc urgență hotărârea supremă luată în acest sens.

Drept pentru care am onoarea să vă înștiințez deocamdată.

Rămân cu multă stima servitorul dv.

Baron Lázár von Apor

Viena, 6 iunie 1848

Original: Arh. St. Budapesta, Fond. G. Pr., nr. 1509/1848. Foto: 25 631.

31

Cluj, 6 iunie 1848

Lukáts Józef nemes Hunyad megye igazgató főbírájának

A hazai fő hadi vezérségnak idei iunius 4ról 622 szám alatti átirata tartalmánál fogva, Brassóból a K. fejérvári fegyvertárba át vitetni szándékolt katonai fegyverek át hozatala katonai kíséret lehetetlensége miatt most hamar meg nem törtéhetvén, a nemes Hunyad vármegye részéről Déván fel állítandó nemzeti őrsereg számára ebből mint ázt maius 31ról 1386¹. E szám alatti rendeleteknél fogva megírtam, igért kétszáz puszkák kiadatása egyenesen a K. fejérvári fegyver tárban lévő fegyverekből elrendeltetvén, hogy azoknak át vétele mentül előbb meg történhessen, uraságodat fel szólítom:

miszerint a dévai nemes tanács által a fegyverek át vétele végett ki kuldendő biztos részére ki adandó, fel hatalmazó levelet azon fegyverrek átvételéről szóló oly értelmű téritvényt: miszerint az által yett fegyverek azon használható jó állapotban, valamint átvétték, fognak annak idejében vissza szolgáltatni, — nemes Hunyad vármegye tisztsége által is alá írva, végső hitelesítés végett mentül előbb hozzárnak felküldeni igyekezzék. Minek meg történte után a nyugtatványok általam vissza külöttvén, lesznek a fegyverek Fejérvárról által véendők.

Kolosvárt, Június 6^a 1848

Onoratului prim-jude dirigitor al comitatului Hunedoara, Lukáts József

Din conținutul adresei Comandamentului militar suprem național cu nr. 622 din 4 iunie curent, se vădește că transferul intenționat de armament de la Brașov la arsenala de la Alba Iulia, pe seama gărzii cetățenești de la Deva și a măritului comitat Hunedoara, nu poate avea loc imediat, datorită imposibilității asigurării escortei militare; dintre acestea însă, aşa cum am precizat în ordonația cu nr. 1386 din 31 mai, se va ceda un număr de 200 puști în mod direct din armamentul aflat

în arsenalul de la Alba Iulia; pentru ca preluarea lor să aibă neapărat loc, atrag atenția domniei tale asupra recipisiei eliberate cu drept de imputernicire pe seama comisarului desemnat de onoratul Consiliu de la Deva pentru preluarea armelor; la fel asupra perfectiei stării a armamentului utilizat astfel și probabilitatea retrocedării acestuia la momentul dat; oficialitatea onoratului comitat Hunedoara va trebui să se conformeze. Totodată să se străduiască a-mi remite actul spre autenticare finală necesară.

După toate acestea, adeverințele respective fiindu-vă înapoiate, vor putea fi preluate armele de la Alba Iulia.

Cluj, la 6 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1463/E. 1848. Foto: 15 758—15 759.

¹ Vezi vol. V. doc. 97.

32

Cluj, 6 iunie 1848

Nemes Alsófejér megye főispánjának

A méltóságod kormánya alatti nemes megye állandó csendőrbizottmányának folyó hó 3káról 90 számja alatt hozzáam intézett azon kéréssére, miként Sárd és M. Igen városában alakult nemzeti órsereg számára a károlyfejérvári katonai fegyvertárból a szükséges fegyveneket eszközölném ki, válaszolni kívántam: miszerint ezen fegyverek nem fügven az én rendelkezésemtől, Ő Felségehez e tárgyban már több versem, folyamodtam, minek sükkeres eredményét minden órán várván reménylem ezen városi polgárok kívánságának is eleget tehetek.

Kolosvárt, jun. 6kán 1848

Onoratului comite suprem al comitatului Alba de Jos

Încerc să răspund la cererea comitetului permanent pentru menținerea ordinii publice din comitatul aflat sub onorata dvs. conducere, cu nr. 90 din 3 a lunii curente, despre procurarea armamentului necesar din arsenalul de la Alba Iulia, pe seama gărzii civile formate în orașele Șard și Ighiș; vă comunic că toate acestea nu depind de decizia mea, dar m-am adresat în mai multe rânduri înăltimii sale, aşteptând din oră în oră un rezultat pozitiv care să satisfacă dorința exprimată de cetățenii acestor orașe.

Cluj, la 6 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G.Pr., nr. 1452 E/1848. Foto: 15 746—15 747.

Cluj, 6 iunie 1848

Nagy Méltóságú Királyi Fő Kormánynak

Nemes Kolos megye részéről felállított csendőri bizotmánynak folyó hó 1só napjáról 50 szám alatt hozzárm fepterjesztett tudósítását mely-nél fogva azon nemes megye szombattelki lakosok által felzavart köz-csend helyre állítása alkalmával az elfogadott helybéli lelkész Papp Szi-mion úgy közlakosok Papp Alexandruj és Kuk Indréj vallomásairól ké-szült jegyző könyvet felküldötte, záratékaival együtt a nagy méltóságú Királyi Fő Kormánynak az elfogadott bujtogatók kezességen elbocsá-tása és a bűnösöknek méltó büntetésök iránt téendő további intézkedé-sek végett át tenni szükségesnek találom¹.

Kolosvárt, jun. 6án 1848

Gróf Teleki Józef

Măritului Scaun Gubernial

Am primit înștiințarea din 1 a lunii curente sub nr. 50 a comi-siei pentru menținerea liniștii înființată de către nobilul comitat Cluj; potrivit acesteia, cu prilejul restabilirii liniștii publice, tulburată de către locuitorii din Sâumboeni, a fost arestat preotul satului Simion Pop și locuitorii Alexandru Pop și Andrei Cuc. Trimisând procesul verbal care conține mărturisirile lor, am considerat necesar să înaintez înălțatului Scaun gubernial anexele sale, pentru ca arestații investigați să fie eliberati pe chezăsie și totodată pentru a se dispune în continuare privitor la pedepsirea corespunzătoare a vinovaților¹.

Cluj, la 6 iunie 1848

Conte Teleki József

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 7 364/1848. Foto: 30 832—30 833.

¹ Vezi doc. 11.

Cluj, 6 iunie 1848

Nagy Méltóságú Királyi Fő Kormányszéknek

Nemes b. Szolnok Megye igazgató főbírójának f. hó. 4ről Montse Czilikané Gr. Wass Sámuel Felső gyékényesi Sellérének lakhelyéről erőszakos ki mozdítását panaszló s idei május 3ról 1017 E. szám alatt tu-dósítás térel végett át küldött kérlevelére — hozzárm feküldött vélemé-nyes tudósítását úgyszintén Felső gyékényesi Irimiesz Vaszilikának ezen fenn forgó egyenetlenséggel egyben függésben lévő s említett nemes b. Szolnok megyei igazgató fő bírója által egyúttal mellékapcsolt kér leve-

lét eredetiképpen záratékaival együtt a Nagy méltóságú fő kormánynak, az e tárgyban érdemileg téendő további határozás hozatala és szükséges intézkedések tétele végett át küldeni szükségesnek tartottam¹.

Kolosvárt, jun. 6án 1848

Gróf Teleki József

Királyi főkormányzó B. Szolnok megye igazgató főbírájának f. hó 4ról Montse Czilikáne gróf Vass Samu Felső gyékényesi sellérének lak-helyéről erőszakos kimozdítását panaszló, s idei május 3ról 1017. E. szám alatt tudósítástétel végett átküldött kérlevelére felküldött véleményes tudósítását, úgy szintén Felső gyékényesi Irimiesz Vaszilikának ezen fennforgó egyenetlenséggel egyben függésben lévő s említett B. Szolnok megye igazgató főbírája által egy úttal mellékapcsolt két levelét eredeti-képpen záratékaival együtt, az e tárgyban érdemileg teendő további határozás hozatala végett átküldi.

Belső Szolnok megye igazgató főbírójának 7591 idei kormány szám alatti tudósítására a felküldött 15 darab záraték vissza küldése mellett írassék meg, hogy az említett megye tisztségének Felső gyékényesi úrbéres asszony Montse Czilikáné panaszos ügyében hozott határozata által az törvényes igazság meg tagadva nem lévén, e Királyi kormányszék is azt helybe hagya és a kérdéses panaszlót alaptalan panaszával el utasította. Ugyan ezen határozattal felül a panaszló a béké adott és 1017 El. idei számmal jegyzett kérlevére ki adandó válasz által értesítésék is, úgy szintén az 7460 idei szám alatti kérlevére írandó válasz által utasítassék kérelmes Bodó Sigmond a királyi kormány széknek a fenn forgó tárgyban hozott határozata megértése végett, az illető igazgató főbíróhoz.

Preamărite Scaun gubernial regesc suprem

Mărîte Guberniu suprem, pentru a decide măsurile trebuincioase de adoptat, socot drept obligație necesară a vă remite: circulara expediată sub nr. 1017 E., din 4 mai curent pentru informare, în legătură cu plângerea făcută în ziua de 3 a lunii curente de soția lui Moncea [Muncea] Tilicui către prim judele dirigitor al respectabilului comitat Solnocul Interior, cu privire la îndepărtarea forțată din locuința proprie a jelerului respectiv din Jichișul de Sus de către contele Wass Samuel; înștiințarea primită spre cercetare de la Vasilică Irimies din Jichișul de Sus în legătură cu această neînțelegere; totul în relație cu circulara expediată, amintită de prim judele dirigitor din onoratul comitat Solnocul Interior, împreună cu originalul clauzelor¹.

Cluj, la 6 iunie 1848

Grof Teleki József

Consiliul gubernial crăiesc suprem remite pentru a se decide măsurile necesare de adoptat în această privință și anume: circulara expediată sub nr. 1017 E., din 4 mai curent pentru informare, în legătură cu plângerea, făcută la data de 3 a lunii curente de soția lui Muncea Tilicui către prim-judele dirigitor al nobilului comitat Solnocul Interior cu privire la îndepărtarea forțată a jelerului respectiv din Jichișul de Sus din domiciliul propriu de către contele Wass Samuel; înștiințarea

primită spre cercetare de la Vasilică Irimieș din Jichișul de Sus în legătură cu această neînțelegere, totul fiind în relație cu circulara expediată laolaltă cu originalul clauzelor.

Să dispuneți ca odată cu cele 15 clauze și cu înștiințarea prim-judeului dirigitor al Comitatului Solnocul Interior de către Guberniu cu nr. 7 591 să înaintați decizia adoptată de oficialitatea respectivă în cauza reclamației soției jelerului Muncea Tilicui din Jichișul de Sus; nefiind încălcat dreptul de judecată legală, Guberniul crăiesc consideră hotărârea drept justă și respinge reclamația ca fiind neîntemeiată. Roagă, în această direcție, să fie înștiințată despre hotărârea luată prin circulara emisă cu nr. 1 017 prezidențial; la fel și despre răspunsul datorat la circulara cu nr. 7 460; toate să fie transferate către prim-judele dirigitor, odată cu rugămintea exprimată de Bodo Zsigmond către Guberniul regesc suprem de a se interpreta corect decizia adoptată.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 7 391/1848. Foto: 26.117—26.119.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 7 391/1848. Foto: 26.120.

¹ Vezi vol. V, doc. 194.

35

Cluj, 6 iunie 1848

An Seine Excellenz den bevollmächtigten k. Herrn Landtagscommissär Freiherr von Puchner

Anton Fogarasi, Hauptmann der Karlsburger Bürgergarde, stellt in der Beilage das Ansuchen um die zu erwirkende Ausfolgung jener 400 Stück Musketen, welche nach der angeblichen Äußerung des Herrn Festungs Commandanten, General Major von Horák daselbst mit der Widmung für die Stadt Karlsburg vorhanden sein sollen.

In wie ferne nun sich diese Angabe bestätigen und die erwähnte Anzahl der Gewehre der freien Verfügung Euer Excellenz unterstehen sollte, erlaube ich mir, Hochdieselben zu bitten, wegen Herausgabe derselben das Nöthige verfügen, und das Verfügte mir eröffnen zu wollen.

An Seine Excellenz Herrn Lazar Freiherr von Apor

Von verschiedenen Jurisdiktionen mit der Bitte bestürmt, die in ihrer Mitte errichtete Bürgergarde mit den nöthigen Waffen zu versehen, habe ich die Ehre, Eure Excellenz mit Berufung auf mein Schreiben vom 30ten v.M. Z. 1857 dringend zu ersuchen, sich höheren Orts dafür auf das kräftigste verwenden zu wollen, damit dem hierländigen Herrn Commandierenden Generalen die Einwilligung erfüllt werde: eine den Bedürfnissen entsprechende Zahl von Musketen zu diesem Zwecke verabfolgen zu dürfen.

Klausenburg, am 6ten Juni 1848

[Teleki]

Către excelența sa comisarul regesc plenipotentiar la cîstă, baronul von Puchner

După cum reiese din anexă, Anton Fogarasi, căpitanul gărzii civile din Alba Iulia, cere să i se predea cele 400 de bucăți de muschete care, conform spuselor domnului comandant al cetății, generalul maior von Horák, ar exista acolo și ar fi destinate acestui oraș.

În măsura în care se vor confirma aceste date și va fi la liberă dispoziție a excelenței dv. numărul menționat de arme, mi-aș permite să vă rog să dispuneți cele necesare pentru predarea lor și să-mi comunicați dispoziția pe care ati dat-o.

Către excelența sa domnul baron Apor Lázár.

Sunt asaltat din partea mai multor jurisdicții cu rugămintea de a înzestra cu armele necesare gărzile civile constituite în interiorul oraș; de aceea, referindu-mă și la adresa mea din 30 mai a.c., nr. 1357, am onoarea să vă rog insistent să interveniți cât se poate de eficient la forurile superioare pentru a i se acorda domnului comandant general din această țară permisiunea de a preda în acest scop un număr de muschete corespunzător necesităților.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1470/1848. Foto: 15 773—15 774.

36

Cluj, 6 iunie 1848

An Seine des k.k. Herrn Feldmarschall Lieutenants von Pfersmann Hochwohlgeboren

In der hier gegen gefällige Rückstellung urschriftlich anverwahrten Eingabe beschwert sich der k. wirkliche Thesaurariats Sekretair von Gyergyai darüber, daß der in den Ruhestand versetzte Feldkriegs Sekretair Joseph von Benigni in der 49. Nummer des von ihm redigirten „Siebenbürger Boten“ sich grobe Ausfälle gegen die Person des Beschwerdeführers erlaubt, namentlich die Ausdrücke *unfähig, fanatisch, ultramagyaris*ch gebraucht, hiedurch aber sein Ansehen vor dem Publikum mit Verletzung der diesfalls bestehenden allerhöchsten Verordnung herabgewürdigt habe.

Nachdem Beklagter seiner Person nach unter der Militär Jurisdiktion steht, gebe ich mir die Ehre, Euer Hochwohlgeboren dienstfreudlich zu ersuchen, ihn zur Rechtfertigung bezüglich dieser seiner gesetzwidrigen Handlung auffordern, sofort nach Befund der Umstände der verdienten Ahndung unterziehen und mir das Verlanlaßte eröffnen zu wollen¹.

Klausenburg, am 6. Juni 1848

[Teleki]

Către domnia sa domnul feldmareșal locotenent von Pfersmann

În petiția anexată aici în original cu rugămîntea de a o returna, secretarul veritabil al Tezaurariatului von Gyergyai se plângă de faptul că fostul protocolist de campanie retras la pensie, Joseph von Benigni, și-a permis atacuri dure la persoana petiționarului în numărul 49 al ziarului „Siebenbürger Bote“, pe care el îl redactează, folosind expresii ca: *incapabil, fanatic, ultramaghiar*. Prestigiul său în fața publicului a fost astfel deteriorat, încalcându-se o dispoziție a celor mai înalte foruri în acest sens.

Dat fiind faptul că părătul se află sub jurisdicția militară am onoarea să vă rog să-l trageți la răspundere pentru acțiunea sa care contravine legii, iar după aflarea împrejurărilor să-l supuneți anchetei meritate și să-mi raportați ce măsuri ati luat¹.

Cluj, 6 iunie 1848

[Teleki]

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 477/1848. Foto: 25 660.

¹ Vezi vol. V., doc. 147.

37

Cluj, 6 iunie 1848

An des Hochwohlgeborenen Herrn bevollmächtigten königlichen Landtags Commissairn Anton Freiherr von Puchner Excellenz

Klausenburg, 6. Juni 1848

Zur Behebung jener Besorgnisse, welche Euer Excellenz mittelst schätzbarster Zuschrift vom 3ten dieses Monats Z. 7 darin auszusprechen die Güte hatten, daß der am 2ten d.M. landtäglich beschlossene dritte Gesetzes-Vorschlag, welcher von der Umgestaltung der Szekler Grenz-Regimenter zur Nationalgarde handelt, sobald derselbe zur Kenntnis der unter den Waffen befindlichen Szekler Nation gelangt, leicht zu Mißverständnissen Anlaß geben könnte, habe ich es für nöthig erachtet, unterm heutigen sämtliche Ober-Commandanten jener Szekler Jurisdiktionen, in welchen das Grenzinstitut eingeführt ist, aufzufordern, womit selbe auf eine angemessene Weise die unter den Waffen befindliche Population darüber gehörig aufzuklären, daß der fragliche Gesetzungsvorschlag vor der zu erfolgenden allerhöchsten Sanctionirung keine verbindliche Kraft habe, und folglich selbe mit allen ihnen zu Gebote stehenden gesetzlichen Mitteln dazu ermahnen und ernstlich auffordern mögen, jedes faktische Auftreten in dieser Beziehung sorgfältig vermeidend, in ihrem bisherigen Zustande und Abhängigkeit von ihren Militär-Vorgesetzten auch ferner zu verbleiben.

Belangend ferner den Umstand, daß ein Theil der in Héromszék konstituirten National-Garde, an welche sich auch Grenz-Soldaten angeschlossen haben sollen, sich zum Ausmarsch nach Ungarn vorbereiten

soll, so habe ich insbesonderen dem Ober-Königsrichter des Háromszéker Stuhls Weisung ertheilt, die dasige Population gleichfalls darüber aufzuklären, daß bis dahin als der nächste bevorstehende gemeinschaftliche Landtag hierüber einen Beschuß fassen wird, kein faktisches Auftreten Platz greifen könne und daher selbe in ihrem jetzigen Zustande zu verbleiben habe.

Wovon ich Eurere Excellenz mit der Beigefügten Erklärung in die Kenntniß zu setzen die Ehre habe, daß auch der Landtag bei Abfassung des fraglichen Gesetz-Vorschlags der Ansicht war, daß derselbe vor der allerhöchsten Sanctionirung keineswegs eingeführt werden könne.

Joseph Graf Teleky

Către excelența sa onorată comisar regesc plenipotențiar la dietă, baronul Anton von Puchner

Cluj, 6 iunie 1848

În adresa excelentei voastre din 3 iunie nr. 7 ați avut bunăvoiința de a vă exprima îngrijorarea că de îndată ce națiunea secuiască va afla de cel de-al treilea proiect de lege adoptat de dietă în 2 iunie care se referă la transformarea regimentelor secuiești de graniță în gărzi naționale, s-ar putea ajunge ușor la interpretarea lui greșită. Pentru înălțurarea acestor temeri am trimis tuturor comandanților supremi ai acestor jurisdicții secuiești, unde există unități de grăniceri, o adresă în care îi rog să explice temeinic populației înarmate că proiectul de lege menționat nu intră în vigoare decât după sanctiōnarea lui de către împărat; în consecință aceștia să îndemne populația prin toate mijloacele care le stau la dispoziție și să o someze cu seriozitate să nu acționeze în acest sens, ci să rămână în continuare în starea de subordonare față de superiorii militari.

În ceea ce privește zvonul că o parte a gărzii naționale constituie în Trei Scaune, căreia i s-au alăturat și soldați de graniță, s-ar pregăti să se deplaseze în Ungaria, eu i-am dat mai ales judeului regesc suprem scăunal dispoziția de a lămuri populația de acolo că până ce următoarea dietă comună nu va decide, nu se poate acționa în această privință; de aceea trebuie să rămână în starea ei actuală.

Despre aceasta am avut onoarea să o informez pe excelența voastră; precizez în plus că la elaborarea proiectului de lege menționat și dieta a fost de părere să nu poată fi aplicat respectivul proiect înainte de sanctiōnarea lui de către împărat.

Conte Joseph Teleky

Original. B.A.R. Fonds. MSS. nr. . /1848, fila 208. Foto: 4 363/1848.

Abrud, 6 iunie 1848

Méltóságos Báró Fő Ispány Úr!
Szeretve tisztelt Polgár Társunk!

A közelebbről Mihácfalván történt véres eseménynek nagyítva és elferditve országszerte elhatott hírére a vidéki számos olá falvak lakónak bujtogatói s azok között név szerént Felső vidrai ifj. Jánk Avrám ügyvédnek bőv anyag szolgáltatódott ara, hogy a már mindenre kész oláh népet a magyarság elleni véres kitörésre és reá támadásra rábírja — ennek a több mellőztek között bizonyító adatait legyenek bár a következők:

a) Múlt majus hó 30án a metesdi fogadóba Szebenbe menő útjában említett ifj. Jánk Avrám egy abrudbányai polgár-nöre minden ok nélkül reá támadván, annak szentje Kristussa sat. egybeszidása, káromlása mellett azt mondotta: hogy ő lévén kapitánnya a topánfalvi vidéki és ezzel szomszédos Bihar megyei oláhságnak, minél előbb Abrudbánya várossát meg fogja rohanni, a kölcson tissza adandó, egy a Május 29én itten tartatott héti vásárban verekedésre fel kelt és egybeveszett oláh egyéneknek a helybeli őrsereg által lett korlátoztatása rendin ejtettnek követelt sérelmekért s egyszersint azt is mondotta: hogy bizonyos városi polgárnak elrejtett pénze hollétét is tudja, tudniillik egy közelebbi napokban épített pincének bal felől lévő falában. Melly állításnak valósága onnan bizonyos, hogy ugyanazon napot megelőző estvén egy városi oláh felekezetű egyén, Boér Juonutz a verespataki Miskolzi nevű bányán léteben több mint 30 bányászok előtt szidalmozva ugyan ezen városi polgárt, felöle azt beszéllette: miszerént kincsét hiába rejtte el a most épített pince bal felőlli ablakába, mert azt az oláh nép tudja s az ott nem marad — ezen ugyan azon egy tárgy felől egymáshoz hasonló módon két külömböző egyén által és egymástól távol eső hellyen kimondott fenyegetődzés a kitörés iránti foralomnak bizonyosságát kézzel foghatólag tanúsítják.

b) Említett Jánk Avrám máj napon városunkban keresztül utazván haza, a városba érkező egy az enyedi vásárból hazajövő polgári kereskedőnek — ki ötéte Bucsumnak Cserbuj nevű részében számos egybe gyűjtött oláh emberek és pap előtt ágitálva érte utol — azt mondotta, hogy a mihácfalvi eseményt a magyarok vérekkel kell hogy megfizessék és az országos karok és rendek által meghatározott unióból semmi sem lesz mert annak az oláh nemzet részéről való elfogadására Lemény püspök nem volt felhatalmazva és hogy ők a maguk igazságokat vérrrel is meg fogják szerezni.

c) Folyó hó 4én itt a városon az oláhok bujtogatásáról esméretes és híres Buttyán János ügyvédnek Szebenből — hol álnév alatt lapangva tartózkodik — írott két levelei fogattatván el, azoknak minden kettőjéből a bujtogatás szelleme világlik ki: de különösen az egyikbe mely verespataki görög nem egyesült lelkéssz Bálint Simonhoz volt intézve, a bujtogatási izeket és fölszolitások Bálint Simon által, említett Jánk Avrámhoz is intézvék lévéni, és minden két levelek rögtön futár által a nagyméltóságú fő kormányzó úrhoz küldetvén, a máj napon hazakerült Jánk Avrámnak azon levelek elfogatásáérti bosszúra fakadása is kiszámítható.

Melly környülményekhez képest a nöttön növekedő oláh nemzeti bosszú forradalom és annak soká nem haladható véres kitörése bizonyosan remélhető és következhető lévén, azt a folyó hó 9én pénteken Topánfalfán tartandó országos vásár alkalmával, rájok nézt legalkalmasabb időben, hellyen és körülmények között való megtörténésére nagy bizonyosságal lehet számítani. Következőleg nehogy ezen egész hont végső pusztulással fenyegető gyászos esemény mint 1784-ben éppen ezen vidéken és a kijelett topánfalvi vásár alkalmával történt, — ezen alkalommal történjen meg — sietünk méltóságodat egyfelől országszerte híres honfiúságába vetett erőss bizalommal, de másfelől alázatos tisztelettel és töredelmes reménykedéssel az iránt megkérni, hogy mind az egész hont fenyegető vész kitörésének meg gátlása, mind az ezen vidékre el szigetelve minden honi és állodalmi védelem nélkül árván hagyatott magyarságnak az oláh bosszúra való fel áldoztatása ki kerülésére és az általánosan bosszút és vészt forraló el átalkingott oláh kedélyeknek méltó korlátok közé való szorítatására tekintetéből méltóztasson a kijelett topánfalvi vásár legalább ide Abrudbányára egy legalább is 200 főből álló székely katonaságbeli örcsapatot a legsebesebb jövetel iránti parancsolat mellett rendelni vagy rendeltetni — úgy szintén az oláh nép megrettentetésére hathatos eszközök szolgálandólag egy pár ágyut s hozzá tartozót sietőleg eszközölni.

Ami az ezen városi és vidéki magyarságnak szorongattatását, kétsége eséset s megírtakon kívül 100 meg 100, apróbb és mellékesebb demonsztratiokból-agitatiokból és eseményekből vett okait illeti, azokat az ezen levelünk vitelére meg bízott ügyvéd Füzi Mihály és polgár Bíró István egyének közzül az első méltóságod előtt szóval képes lészen elő-sorolni.

Továbbra is alázatos tisztelettel maradván a méltóságos báró főispán úrnak alázatos szolgái

Abrudbányán, 1848ba június 6án

Laborfalvi Nagy Károly főbíró
Diószeghy Sámuel, rendőrigazgató

Prea mărite domnule baron comite suprem!
Stimat și iubit concetățean al nostru!

Vestea evenimentelor recent întâmpinate la Mihalt — care s-a răspândit în toată țara exagerat și răstălmăcit — i-a servit cu material bogat pe instigatorii locuitorilor numeroaselor sate românești din ținut, îndeosebi pe avocatul Avram Iancu junior din Vidra de Sus, pentru a îndemna populația românească, gata la orice, să-i atace pe unguri și să determine astfel conflicte săngeroase. Lăsând la o parte multe altele, ca dovedă a acestui fapt stau următoarele:

a) la data de 30 mai, amintitul Avram Iancu junior, în drumul său spre Sibiu, la hanul din Meteș, a ofensat fără nici un motiv o cetățeană din Abrud, injurând-o de toti sfintii și de Christos; totodată i-a spus că el fiind căpitanul românilor din ținutul Câmpeniului și al comitatului învecinat Bihor, va năvăli în orașul Abrud pentru a-și plăti datoria, adică pentru șicanele suferite din partea gărzii cetățenești de către locuitorii români care s-au luat la bătaie în 29 mai cu ocazia târgului săptămânal de aici. Totodată a mai spus că el știe unde se află

banii ascunși ai unui anumit cetățean din oraș și anume în peretele din partea stângă a unei pivnițe făcută recent. Confirmarea acestei afirmații o întărește și faptul că, în seara precedentă, un alt orășean de religie ortodoxă, numit Ionuț Boer, la mina numită Miskolci din Roșia Montană, în fața a 30 de mineri, injurându-l tot pe acel cetățean, a spus: „Degeaba și-a ascuns comoara în geamul din stânga pivniței recent construită; acolo nu va rămâne, căci românii știu de ea”; această amenințare rostită referitor la unul și același obiect, în același fel, de doi indivizi diferiți, în două locuri deosebite, departe unul de altul, dovedesc permanent certitudinea răzvrătirii;

b) numitul Avram Iancu, în drumul său spre casă, trecând prin orașul nostru, a fost ajuns din urmă de un negustor care se reîntorcea de la Aiud, în partea orașului Bucium numită Cerbu, unde făcea agitație în fața preotului și a numeroși români adunați; [negustorului] i-a declarat că, pentru evenimentele de la Mihalt, ungurii vor trebui să plătească cu sângele lor; de asemenea că din uniunea hotărâtă de către Stări și Ordine nu se va alege nimică; la fel că episcopul Lemeni nu a fost împuñnicit de români să accepte uniunea și că ei își vor obține dreptatea chiar și cu jertfa vieții lor;

c) la 4 a lunii curente, aici în oraș au fost confiscate două scrisori ale avocatului Ioan Buteanu, cunoscut și vestit agitator al românilor, trimise de la Sibiu, unde se ascunde incognito; din ambele reiese spiritul instigării, dar mai ales din una care a fost adresată preotului greco-catolic Simion Balint din Roșia Montană; prin ea era somat să transmită mai departe amintitului Avram Iancu știrile și îndemnurile la instigare¹; cele două scrisori au fost trimise imediat prin ștafetă domnului guvernator; se poate aștepta ca, ajuns astăzi acasă, Avram Iancu să se răzbune pentru confiscarea acestor scrisori; conform acestor circumstanțe este posibilă răzbunarea națională românească; ea se dezvoltă zi de zi, iar izbucnirea ei săngheroasă s-ar putea să nu mai fie amânată; ar fi posibil, cu toată probabilitatea, să aibă loc la data de 9 a lunii curente la Câmpeni, cu ocazia târgului de țară; acesta ar reprezenta pentru ei cea mai potrivită vreme, loc și circumstanță. Prin urmare, pentru a nu se întâmpla ca în 1784, când tot în acest ținut, cu ocazia târgului de la Câmpeni [s-a declanșat răscoala], ca nu cumva un atare trist eveniment care amenință cu pieirea toată țara, să aibă loc în împrejurări similare, ne grăbim a ne adresa domniei voastre; o facem cu o fierbinte incredere în cunoscutul dvs. patriotism, cu stimă supusă și speranță deplină în vederea prevenirii unei izbucniri periculoase în această parte de țară; astfel s-ar evita sacrificarea maghiarimii — care în acest ținut este izolată și lăsată fără orice apărare și protecție din partea țării — de o eventuală răzbunare a românilor; totodată s-ar restrânge în limitele admisibile spiritele românești încăpățâname care doresc răzbunare; și să binevoiți de asemenea a dispune sau a cere să se ordone pentru perioada târgului de la Câmpeni ca măcar aici la Abrud să vină grabnic o unitate militară formată din cel puțin 200 de soldați din regimentul secuiesc; la fel să obțineți urgent, ca un mijloc eficace pentru însăpătarea românilor, câteva tunuri și anexele necesare.

Îngrijorarea și disperarea maghiarimii din acest oraș și ținut este pricinuită, în afara celor scrise, de 100 și 100 de demonstrații, agitații și evenimente mai mărunte și secundare; despre ele primul dintre cei doi concetățeni de-a noștri, avocatul Füzi Mihály, însărcinat cu ducerea

acestei scrisori măriei voastre, împreună cu Bîrò István, va putea să vă relateze prin viu grai.

Rămânem în continuare cu stimă umilă servii supuși ai preamăritului domn baron și comite suprem.

Abrud, la 6 iunie 1848

Laborfalvi Nagy Károly, jude primar
Diószegi Sámuel, director de poliție

Original Arh. St. Budapesta, Fond. G.P., nr. 7 328/1848. Foto: 2 091—
2 097.

¹ Vezi vol. V, doc. 90, 91 și 187.

39

Târgu Secuiesc, 6 iunie 1848

Méltóságos Fő Király bíró Úr!

Méltóságodnak tegnap vett 267 számú vállaszolt bescses átirata következetében szerencsém van viszonzni, hogy a mint a Méltóságos Fő Királybíró úrholz intézett 303 számú felszólításom szövegéből kitűnik részéről Uzonban az elegyes Bizottmány egybe állítását nem a birtoklati jog kérdés eldöntése, hanem szükséges felvilágosítások a csend és rend fenntartása végett téttem, s a katonai ügyvédnek oda küldését azért véltem szükségesnek, hogy a katonaságot mint annak szószóllaja a szükségesek felől meggyőzőleg felvilágosítás, részéről is jól tudván azt, hogy birtoklási jog kérdések eldöntése közigazgatás nyomozás târgya nem lehet.

Mifelöl midön Méltóságodat értesíttem volna szokott tisztelettel maradtam a Méltóságos Fő Király Bíró Úrnak.

alázatos szolgája
Dobay ezredes

Măritului domn jude regesc suprem

Am placerea să mă raliez onoratei adrese de răspuns de ieri, cu nr. 267 a măriei voastre, aşa cum rezultă din textul înştiinţării cu nr. 303, înaintată milostivului domn jude regesc suprem; am acţionat la Ozun pentru alcătuirea comisiei mixte, nu însă cu scopul de a decide asupra dreptului de posesiune, ci pentru a lua măsurile necesare în vederea menţinerii liniştii şi ordinii; am considerat, deci, nimerită delegarea procurorului militar; în calitatea lui de purtător de cuvânt trebuia să lămurească cu convingere pe soldaţi despre toate cele necesare; la rându-mi sunt convins că problema rezolvării dreptului de posesiune nu poate constitui nicidecum obiectul circularei administrative.

Despre cele de mai sus am intenționat să-o informez pe măria voastră. Rămân cu stîmă dintotdeauna umilul serv al onoratului domn jude regesc suprem.

Colonel Dobay

*Original: Arh. Naț. Dir. jud. Covasna. Arh. scaun. Trei Scaune.
Foto: nr. 7812/1848*

40

Vârșet, 6 iunie 1848

Tisztelt Királyi Biztos, s rendszerinti Alispán Úr!

Folyó év Január 1ik napján hozzámi intézett bocses felszólítására szerencesém vagyon válaszolni, miszerint Rejacsics Érsek úrtól múlt május 1ső napjától, a midőn karloviczi népgyűlés alkalmával Patriarchának választatott, ékkoráig csak az ide § alá másolatban mellékelt hivatalos levelet kezemhez vettetem. Kelt, Verschecz mező városában.

Június 6ik napján 1848.

Popovics István,
püspök

Onorate Comisar regesc și domnule vicecomite în termen!

Am fericirea să răspund preaonoratei dvs. invitații, expediate în ziua de 1 ianuarie a anului curent, că am luat cunoștință de scrisoarea oficială, anexată în copie, până acum primită de la domnul episcop Racajici cu data de 1 mai luna trecută, când a fost desemnat patriarh cu prilejul adunării populare de la Carlovit.

Înțocmit la Vârșet, în ziua de 6 iunie 1848

Ștefan Popovici, episcop

Original. Biblioteca Centrală Universitară Timișoara, Nr inv. 46.

41

Sibiu, 6 iunie 1848

Iubiților îm Hristos frați, protopopi și preoți!

Trista întâmplare din Mihalț și Coșlar au băgat frică și cutremur în tot sufletul de român. Deci despre domolirea celor însăpmântați, noi cei ce suntem mai bine însăpmântați de curgerea lucrului, vă facem de știre că uciderile ce s-au făcut în zilele acestea la pomenitele sate, nu s-au făcut nice din porunca, nice cu știrea în [altului] crăiesc Gubern sau a altei oarecarei dregătorii, ci numai din oarecare neînțelegere, pentru care s-au și rânduit de la în[altul] crăiesc Gubern o investigație strânsă,

după care cei vinovați negreșit vor fi supuși la dreaptă pedepsire; și ca să nu se mai întâmple asemenea nerânduieli și pre alte locuri, precum și până acumă în mai multe rânduri, așa și de astă dată vă îndatorăm pre domniile voastre iubiților frați protopopi și preoți ca să sfătuți poporul, grijei frăților voastre încredințat, cu toată sârguința: să păzească pacea; să nu dea ascultare oricăror amăgiri și îndemnuri spre tulburarea liniștii ţării; să facă slujbele domnești cu credință; să nu [în-]tindă mâinile la avere străină și să mai fie puțintel în aşteptare, până se va întări și de către Înalțul împărat și crai slobozirea lor de la toate slujbele iobägești și alte poveri care până acumă le-au purtat ei singuri; care de cătră Dieta ce curge acum s-au și hotărât spre folosul lor; și să nu să facă nevrednici de bunătatea ce li s-a hotărât de cătră d. d. proprietari că numai întărirea preaînaltă a acestor îmbunătățiri se mai aşteaptă; și nădăjduim că în scurtă vreme va urma și întărirea aceasta; altmintrile nerăbdarea ne va risipi toate nădejdile cele bune; și dacă iubitul nostru popor român nu nouă, ci amăgitorilor și întăritorilor va da crezământ și ascultare, de va urma din neascultarea lui vreun foc, vreo primejdie peste dânsul, noi nu vom fi răspunzători pentru acea nenorocire, nici înaintea lui Dumnezeu, nici înaintea lumii.

Al frăților voastre de binevoitoriu, Sibiu 6 iunie/25 mai 1848, în neființă măriei sale d. episcop acasă,

Ioan Moga m. p.,
interim. prezes. și protopop
Ioan Hannia, m.p.
notar episc.

Protopopii tractului să griească, ca cuprinsul acestui circulariu numai decât să se tâlcuiască în toate bisericile.

Imprimat. Arhiva Bisericii Sf. Nicolae din Brașov. Fond. Bran, nr. 48/1848. Foto: 5 294.

42

Becicherec, (Jugoslavia), 6 iunie 1848

A mit én alább írt Titelból f.é. Május 30káról a magyar felelős ministeriumnak hazafiúi kötelességem ösztönéből a jóslott bekövetkezendő szerb forradalmi veszélyeknek annak idejébeni elhárításának tekintetéből bejelentettem, ugyan az f.é. június 4kén és 6kán csak nem mind meg is történt; most június 4kén a hadi csajkás kerületbeli faluból alakult forradalmi szerb csoport, számra nézve legalább 2—300 csak ugyan Titelre betódult és a fegyvertárt magának megnyittatván abból a fegyvert magával el is vitte volna ha az már előbb az őrök közt kiosztva nem lón, s így megint az egész csoport visszavonult Karloviczra, a honnét június 6án több szerémbeliekkel csatlakozva számra nézve legalább 400 megint Titelre jövén, de már most hosszú bajonet puszkákkal, vasvillákkal és kiegyenesített kaszákkal felfegyverkezve. A titeliek ezen esetet előre, úgy mint június 5kére következő éjjel meghallván, több sebes futár által is megtudván, szinte összegyüleztek és hasonló formán felfegyverkezve a templomokról levett ilyen forradalmi lobogók-

kal korán reggel clejbek menének. Ugyan is június 6kán délután 2 és 3 óra közt Joanovics casszirozott csajkista tiszt vezérelete alatt a titeli főpiac megállapodtak, minden személyes és tulajdon jogot megkíméltek ugyan, hanem csak a védetlen nagyobb ágyukból 8at maguknak követelvén, azokat minden ellenállás nélkül harangzúgás és zsivivő közt el is vitték, és hir szerint Becse és Kikinda felé, hogy az ott bebürtönözött szerb atyafiaikat szabaddá tegyék. Ezen veszélynek meg akadályoztatása tekintetéből, azonnal alattomban éjjel Becskerekre futottam, hol is e sorokat rögtön föltettem; és ott a nemzeti őrserc és a rendes katonaság parancsnokaival az egész dolgot közölvén, öket arra kértem és oda utasítottam, hogy legalább egy osztály rendes katonaság azonnal Beccsére rögtön küldötnék; és ott egyesülve a Zanini fele ezredbeliekkel, meg azokkal a kik június 7kén Szegedről a gózhajón Pétervár felé szállítatnak azokkal is ugyan ott Becsénél szövetkezve azon 8 ágyúval ellátott durva csoporthnak Földvár, Nádaly, Sz. Tamás és Jozepdorf felé élébe sietnének.

Kelt Becskereken, június 6kán 1848

nevét titokban tartani óhajtó felelős honfi
Arendás János, Titeli plébános helyettes

Ceea ce am raportat în 30 mai a.c. din sentimente patriotice Guvernului ungur responsabil, în legătură cu înlăturarea în vremea aceea a pericolului revoluției sărbe prevestite, s-a și întâmplat aproape în tocmai fr. 4 și 6 iunie anul curent. Acum în 4 iunie grupul revoluționar sărbesc alcătuit din satele din districtul de cetnici, numărând vreo 2—300 de oameni, a năvălit în Titel, a deschis depozitul de armament și ar fi luat toate armele, dacă acestea n-ar fi fost deja împărțite între paznici. Astfel tot grupul s-a întors la Karlovicz, unde, alăturându-se în 6 iunie la mai mulți din Szrem, împreună în total vreo 400 de oameni, au venit din nou la Titel, dar acum înarmați deja cu puști și baionete lungi, cu furci de fier și cu coase îndreptate. Cei din Titel, aflând — prin ștafeta rapidă — deja în noaptea de 5 iunie s-au adunat la fel și înarmându-se asemănător, cu drapele revoluționare îlirice luate de pe biserică, în zori de zi s-au dus în întâmpinarea lor. În după masa zilei de 6 iunie, sub conducerea fostului grănicer Ioanovici, s-au stabilit în piața principală din Titel; n-au atacat persoane și proprietăți, doar din tunurile nepăzite au pretins 8 bucăți, pe care le-au și dus fără vreo rezistență, în dăngănitul clopotelor și cu mare zarvă. Precum se aude le-au dus spre Becse și Kikinda, ca să elibereze cu ele concetenii lor sărbi aflați în închisoare acolo. În vederea împiedicării acestui pericol, am ajuns imediat în taină la Becskerek, de unde am și expediat imediat aceste rânduri; și unde am înștiințat comandanții gărzii naționale și ai armatei de rând despre problemă, rugându-i și disponând trimiterea imediată la Becse măcar a unui divizor din armata de rând care, uninindu-se acolo cu cei din regimentul Zanini și cu cei duși în 7 iunie cu vaporul cu aburi de la Seghedin spre Pétervár, să se grăbească spre Földvár, Nádaly, Sz. Támás și Josephdorf în întâmpinarea grupului înzestrat cu cele 8 tunuri.

Dat la Beeskerek 6 iunie 1848

Un patriot responsabil care dorește să-și păstreze numele în
secret
Arendás János m.p., locuitor de pleban din Titel

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Le-
vélár. Belügminisztérium, nr. 427 Eln./B. Foto: 770—771.

43

Sibiu, 6 iunie 1848

In der Sitzung vom 3ten, 4ten und 6ten Juni wird nachfolgendes an die Deputation in Wien zu sendendes Schreiben berathen.

Abwesend bei diesen Berathungen waren: der Hermannstädter Deputirte Schreiber, der Kronstädter Deputirte Lange, der Mediascher Deputirte Brecht und der Leschkircher Deputirte Brantsch.

Univ. Zahl 678/1848

An die in Wien befindliche Deputation.

Der Erlass vom 2. Juni d.J. enthielt eine Andeutung: unter welchen Einflüssen die Sächsischen Landtags Deputirten zu der von den Ständen der andern beiden Nationen in der Lantags Sitzung vom 30. Mai d.J. ausgesprochenen Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn ihre Zustimmung gegeben haben, und es wurde die Deputation darin zugleich angewiesen, nach Kräften dahin zu wirken, daß die Bestättigung des betreffenden Gesetzartikels aufgeschoben werde. Als jener Erlass bereits abgegangen war, traf der in Abschrift beigeschlossene Bericht der Sächsischen Landtags Deputirten ein. So wenig sich in diesem Berichte das Bestreben der Sächsischen Landtags Deputirten erkennen läßt, ihrer Handlungsweise den Anstrich von Pflichtmäßigkeit zu geben, so unzweideutig leuchtet doch aus dem nehmlichen Berichte das selbsteigene Geständnis hervor, daß die sächsischen Landtags Deputirten bei der Verhandlung der Unionsfrage sowohl in der Sächsischen National Versammlung als auch in der Landtagssitzung vom 30. Mai nicht den ihnen von ihren Sendern ertheilten Instructionen sondern durchaus eigenem Gutdünken gefolgt seien. Ja es läßt sich mit Gewißheit behaupten, daß die Sächsischen Landtags Deputirten durch ihre bezüglich der Unionsfrage auf dem Landtage abgegebene Erklärung gegen den Wunsch und Willen ihrer Sender gehandelt, ihre Instruction verletzt haben. Der Beweis für diese Behauptung läßt sich zwar vor der Hand aus den Instructionen selbst nicht liefern, da solche zur Zeit noch nicht alle der Nations Universität vorliegen, aber die folgenden Thatsächen lassen in dieser Beziehung keinen Zweifel übrig. In den Sächsischen Kreisen herrschen in Bezug auf die Unionsfrage bloß zweierlei Ansichten, welche auch bei der Ertheilung der diesfälligen Instructionen geltend gemacht worden sind. Einige Kreise haben nehmlich ihren Deputirten zur Pflicht gemacht, sich unbedingt gegen die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn auszusprechen, andere Kreise dagegen haben ihren Abgeordneten die Weisung ertheilt, zu solcher Vereinigung unter gewissen Bedingun-

gen, wenn nehmlich die Erfüllung dieser Bedingungen zugleich garantirt würde, ihre Zustimmung zu geben. Daß die Erstern durch ihren Beitritt zur Union ihre Instructionen verletzt haben, liegt am Tage, aber auch die Letztern haben ihrer Instruction nicht minder zuwider gehandelt, indem sie die Bedingungen, welche sie im Auftrag ihrer Sender zu stellen verpflichtet waren, nicht als Bedingungen, sondern bloß als bescheidene Wünsche gestellt, und die Erfüllung derselben ganz nur dem billigen Ermessen des nächstkünftigen ungarischen Reichstags anheim gestellt haben, wie dieses aus der beiliegenden, vom Kronstädter Deputirten Elias Roth in der Landtags Sitzung vom 30. Mai abgegebenen Erklärung, welcher alle *damals* in Clausenburg anwesenden Sächsischen Landtags Deputirten beigestimmt haben, hervorgeht.

Da die Beurtheilung dessen:: ob ein und der andere Deputirte der ihm ertheilten Instruction nachgelebt, oder dieselbe in irgend einer Beziehung überschriften habe? zunächst den betreffenden Sendern zu kommt; so konnte die Nations Universität — wenngleich davon überzeugt, daß die Gesammtheit der Sächsischen Nation überhaupt eine Union Siebenbürgens mit Ungarn nicht will, am allerwenigsten aber für eine unbedingte Union gestimmt ist, daß folglich die von den Sächsischen Landtags Deputirten in der Landtags Sitzung am 30. Mai gegebene Erklärung mit den Gesinnungen der sächsischen Nation durchaus im Widerspruch steht — dennoch in Bezug auf die diesfällige Handlungsweise der Sächsischen Landtags Deputirten vorläufig nichts anders thun, als unverweilt sämtliche sächsische Kreise darauf mit [der] Aufforderung aufmerksam [zu] machen: dieselbe in ernste Erwägung zu ziehen, über die dagegen zu nehmenden Maßregeln umsichtig zu berathen, und den Austrag der solchfälligen Berathung der Nations Universität mittels Estaffete bekannt zu geben. Das diesfalls an die Kreise erlassene Amtsschreiben liegt in Abschrift bei, die Nations Universität zweifelt nicht, daß die Kreise sich mit der Erstattung der geforderten Berichte beeilen werden.

Und wirklich sind bereits von der Mehrheit der Sächsischen Kreise solche Berichte eingelangt, in welchen die erwähnten Kreise das Behnmen ihrer Abgeordneten als mit den denselben ertheilten Instructionen in offenbarem Widerspruch stehend darstellen. Besonders spricht das Schäßburger Publikum seinen gerechten Unwillen über seine Deputirten, welche die Deputirten Versammlung in Clausenburg geleitet haben, aus und hat zugleich eine Vorstellung an den k. Commissair und an die Landesstände abgefaßt, in welcher das Verfahren der gedachten Deputirten bitter getadelt, für null und nichtig erklärt, und dagegen förmlicher und feierlicher Protest eingelegt wird.

Da jedoch der betreffende Gesetzes Artikel von den Siebenbürgischen Landesständen bereits zur Allerhöchsten Sanction eingesendet worden ist, und von der Unions Partei Alles aufgeboten werden wird, um die gewünschte Sanction im Sturmschritt zu erzielen, folglich mit jedem Augenblicke des Verzugs die Gefahr für die heiligsten Interessen der sächsischen Nation wächst, so fordert eben diese drohende Gefahr die Nations Universität zu raschem selbstthätigem Handeln auf.

In dieser Beziehung wird die Deputation aufgefordert und ermächtigt: auf der Grundlage der vorliegenden Materialien und That-sachen im Namen der Nation unverzüglich eine Bittschrift an Allerhöchst Seine Majestät zu verfassen und diese Bittschrift, in welcher mit

Darstellung der Sachlage und besonderer Hervorhebung des Umstandes, daß die von den Sächsischen Landtags Deputirten in der Landtags Sitzung vom 30. Mai gegebene Zustimmung zur Union nicht das Ergebnis freier Berathung und nicht der Austfluß der Gesinnungen der Gesamtheit der Sächsischen Nation sei, Allerhöchst Seine Majestät gebeten werden möge, dem gedachten Gesetz Artikel die Allerhöchste Sanction nicht zu verleihen, gehörigen Orts einzureichen. Als Motif könnte in der diesfälligen Bitschrift noch angeführt werden:

1. Daß in jener Landtags Sitzung zwei Sächsische Kreise, nehmlich Reps und Großschenk nicht representirt gewesen sind, indem die Deputirten dieser Kreise erst einen Tag später in Klausenburg eintrafen.

2. Daß die Deputirten zweier sächsischer Kreise (Mediasch und Leschkirch) sich in Bezug auf die Unionsfrage in der National Versammlung in ganz entgegengesetztem Sinne ausgesprochen haben, indem der eine Deputirte gegen, der Andere hingegen für die Union gestimmt hat.

3. Daß die von Allerhöchst Seiner Majestät mit weiser Vorsicht vorgeschriebene Reihenfolge der k. Propositionen von den Landes Ständen nicht eingehalten, sondern mit willkürlicher Beseitigung der 2 ersten k. Propositionen zu allererst die 3te in Verhandlung genommen und unter terroristischen Maßregeln zur Entscheidung geführt worden ist, welche der freien und besonnenen Berathung sowie der freien Meinungsäußerung der sächsischen Landtags Deputirten keinen Raum gegeben haben. Zu solchen terroristischen Maßregeln, um andere zu geschweigen, gehört vorzüglich, daß am Tage, wo die Unionsfrage im Landtagssaale verhandelt wurde, eine ungeheure vom Unionsfantismus ergriffene Volksmasse, welche die Straßen Klausengurgs erfüllt hatte, und wovon ein Theil auch in den Landtagssaale gedrungen war, stürmisch die Union verlangte, daß Unionsfahnen in den Gassen herumgetragen wurden, mit der Aufschrift: „Unio vagy halál“, daß der Hermannstädtler Deputirte Conrad Schmidt, als Vertreter eines gegen die Union gestimmt. Publikums von einigen Unions Eifern aus dem Landtagssaale auf die Gasse gezogen und demselben daselbst eine ebenfalls mit jener auf die Gemüther der sächsischen Deputirten entmuthigend einwirkenden Aufschrift „Unio vagy halál“ versehene Fahne in die Hand gegeben wurde.

Sollte indessen, aller Bemühungen der Löblichen Deputation ohngeachtet, keine Hoffnung vorhanden sein, daß Allerhöchst Seine Majestät der obigen Bitte willfahren und dem betreffenden Gesetz Artikel die Allerhöchste Sanction versagen werde, so möge Allerhöchst Seine Majestät in einer zweiten Vorstellung gebeten werden, den gedachten Gesetzartikel doch nur mit der ausdrücklichen Klausel zu bestätigen, daß der Sächsischen Nation

1. ihre Municipal Verfassung, Autonomie, Gebiets Integrität, Eintheilung und ihre Verwaltung durch selbstgewählte Beamten, unter ihrem selbstgewählten Nations Grafen, mit unmittelbarer Abhängigkeit vom König emporgehalten und ebenso

2. ihre deutsche Volksthümlichkeit und der freie Gebrauch ihrer deutscher Muttersprache in allen ihren amtlichen Verhandlungen, sowohl in der Mitte der Nation, als auch im amtlichen Verkehr mit dem König, seinen Beamten und allen Gerichtsbarkeiten des Landes, gewährleistet werde.

În ședința din 3, 4 și 6 iunie se discută următoarea scrisoare care va fi trimisă delegației de la Viena.

Absentează de la această consfătuire deputatul Schreiber din Sibiu, deputatul Lange din Brașov, deputatul Brecht din Mediaș și deputatul Brantsch din Nocrich.

Către delegația care se află la Viena.

Dispoziția din 2 iunie a.c. făcea aluzie la condițiile în care deputații săși la dietă au aderat la uniunea Transilvaniei cu Ungaria, proclamată de Stările celorlalte două națiuni în ședința din 30 mai a.c.; deputaților li s-a cerut însă să acționeze concomitent din răsputeri, în aşa fel încât să fie amânată sanctiunea articolului de lege respectiv. După ce se expediase deja acea dispoziție, ne-a parvenit raportul deputaților săși la dietă, pe care-l anexăm aici. Deputații săși la dietă se străduiesc să prezinte modul de acțiune ca fiind în conformitate cu îndatoririle lor; totuși ei însăși mărturisesc fără echivoc în același raport că în timpul dezbatării problemei uniunii atât în cadrul adunării naționale săsești, cât și în ședința dietei din 30 mai, n-au respectat instrucțiunile pe care le-au primit de la cei ce i-au trimis, ci au acționat după bunul lor plac. Ba mai mult, se poate afirma că prin declarația lor în privința uniunii prezentată la dietă, deputații săși au acționat împotriva dorinței și voinței celor care i-au trimis și și-au încălcat instrucțiunile. Deocamdată nu se poate dovedi afirmația direct cu ajutorul instrucțiunilor; pentru că Universitatea națională nu le-a primit încă pe toate, dar următoarele fapte elimină orice îndoială în acest sens. În ceea ce privește uniunea, în scaunele și districtele săsești există doar două feluri de atitudini, în funcție de care s-au dat instrucțiunile în această privință. Unele scaune și districte i-au însărcinat pe deputații lor să se pronunțe necondiționat împotriva uniunii Transilvaniei cu Ungaria, în timp ce altele i-au îndemnat să-și dea în mod condiționat acordul la uniune și anume doar în caz că li se garantează concomitent îndeplinirea acestor condiții. Este evident că primii și-au încălcat instrucțiunile prin aderarea la uniune; dar și ceilalți au acționat tot atât de mult contrar instrucțiunilor, deoarece condițiile pe care ar fi fost obligați să le ceară, în conformitate cu însărcinarea primită de la cei ce i-au trimis, ei nu le-au prezentat ca și condiții, ci numai ca niște dorințe modeste, încredințând îndeplinirea lor exclusiv bunului plac al proximei Diete regale ungare; astfel reiese din declarația citită de deputatul Elias Roth din Brașov în timpul ședinței dietei din 30 mai cu care atunci au fost de acord toți deputații săși prezenți la Dieta din Cluj; declarația e anexată aici.

În primul rând cei ce i-au trimis trebuie să decidă dacă un deputat sau altul a respectat ori a încălcăt, în vreun fel instrucțiunea ce i s-a dat; Universitatea națională este convinsă că națiunea săsească în întregimea ei nu vrea nicidcum o uniune a Transilvaniei cu Ungaria și nu-i convine cu atât mai mult o uniune necondiționată; iată de ce declarația prezentată de deputații săși în ședința dietei din 30 mai se află în contradicție cu opiniile națiunii săsești; totuși, Universitatea națională nu poate face deocamdată nimic altceva în privința modului de acțiune a deputaților săși la dietă, decât să atragă neîntârziat atenția scaunelor și districtelor săsești în această privință; să le îndemne să dezbată cu seriozitate atitudinea deputaților; să se consfătuască în privința mă-

surilor ce trebuie luate pentru a o contracara; să comunice prin stafeta Universității naționale concluziile consfătuirii în această privință. Adresa oficială expediată scaunelor și districtelor este anexată în copie. Universitatea națională nu se îndoiește că scaunele și districtele se vor grăbi cu trimiterea respectivelor rapoarte.

Și într-adevăr astfel de rapoarte au sosit deja de la majoritatea scaunelor săsești; în ele, scaunele prezintă comportarea deputaților lor ca fiind în evidență contradicție cu instrucțiunile ce li s-au dat. Mai ales publicul din Sighișoara își exprimă indignarea justificată față de reprezentanții ei care au compus adunarea deputaților de la Cluj; el a redactat o petiție adresată comisarului regal și Stărilor țării; în ea este aspru criticat modul în care au acționat deputații menționați, declarându-l nul și neavenit și înaintând împotriva lui un protest formal și solemn.

Dar Stăriile din Transilvania au trimis deja articolul de lege respectiv spre a fi întărit de împărat, iar partidul uniunii va face tot ce-i stă în putință pentru a obține rapid sanctiunea; astfel primejdia care amenință interesele cele mai sfinte ale națiunii săsești crește în fiecare clipă; de aceea tocmai această primejdie amenințătoare îndeamnă Universitatea națională să acționeze în grabă și cu de la sine putere.

În această privință delegația este îndemnată și împuternicită să redacteze nefîntârziat în numele națiunii, pe baza materialelor și faptelor prezentate, o petiție către Maiestatea Sa împăratului, pe care o va înainta forurilor competente; în ea să i se prezinte împăratului starea lucrurilor, subliniindu-se mai ales faptul că acceptul față de uniune dat de deputații săși în ședința dietei din 30 mai nu este rezultatul opiniei totalității națiunii săsești; de asemenea să fie rugat să nu sanctioneze respectivul articol de lege. Ca motiv s-ar mai putea menționa în petiția respectivă următoarele:

1) faptul că în această ședință a dietei au lipsit deputații scaunelor Rupea și Cincul;

2) faptul că în adunarea națională deputații a două scaune săsești (Mediaș și Nocrich) s-au exprimat într-un sens diametral opus, unui votând pentru, iar celălalt împotriva uniunii;

3) faptul că n-a fost respectată de către Stăriile țării ordinea de pozițiunilor regale recomandată cu precauție înțeleaptă de către Maiestatea Sa; dimpotrivă, s-au dat abuziv de-o parte primele două propozitii și s-a discutat mai întâi cea de a treia; s-a impus astfel decizia prin măsuri teroriste care n-au permis dezbaterea liberă și lucidă și nici exprimarea fără opreliști a opiniei deputaților săși la dietă. Astfel de măsuri teroriste au fost, pentru a nu menționa decât unele; în primul rând faptul că în ziua când s-a dezbatut problema uniunii, din masa de oameni cuprinsă de fanatism unionist care invadase străzile Clujului, o parte a intrat chiar și în sala dietei, cerând furtunos uniunea; apoi faptul că pe străzi se purtau steaguri unioniste cu inscripția: „Uniune sau moarte”; de asemenea faptul că deputatul Conrad Schmidt din Sibiu, ca reprezentant al unui public antiunionist, a fost tras din sala dietei afară pe stradă de către aderenți ai uniunii și i s-a dat în mâna un steag prevăzut cu aceeași inscripție „Unio vagy halál”; toate acestea au avut un efect descurajant pentru deputații săși.

În eventualitatea că, în ciuda strădaniilor delegației săsești, nu vor fi speranțe că Maiestatea Sa va îndeplini rugămîntea susmenționată de a

nu sănctiona articolul de lege respectiv, atunci să fie rugată prințro
a două petiție să-l întărească numai cu condiția explicită că i se va
asigura națiunii săsești:

1. constituția municipală, autonomia, integritatea teritorială, împărțirea și administrația prin funcționari aleși din rândurile ei; subordonarea comitetului națiunii ales tot din rândurile sale, direct dependent de rege;

2. etnicitatea ei germană și libera folosință a limbii materne în
toate treburile oficiale, atât în cadrul națiunii, cât și în corespondență
oficială cu regele, cu funcționarii acestuia și cu toate jurisdicțiile țării.

*Original: Arh. Naț. Dir. jud. Sibiu. Registrul de procese verbale al
Univ. Săsești, nr. 635/1848. Foto: 5 575—5 579.*

44

Sighișoara, 6 iunie 1848

Nr. 1 580. Praesentiert den 6ten Juny 1848

Den unter Mag. Zahl 1289/1848 mitgetheilten Universitäts Erlaß,
Univ. Nr. 103 d.J. zurückstellend, erklärt die Stuhls Communität unter
dem 22. May Nr. 32/1848, daß sie keinen Anstand ersehe, dem
Beschluß der Sächsischen Nations Universität, demzufolge der Evangelischen
Kirchen Gemeinde in Fogarasch das derselben aus der National Kassa geborgte Kapital von 1000 r.f. K. M. erlassen werden solle,
beizustimmen.

*Erledigt den 24. Juni 1848: Diese Erklärung nebst Protokoll Auszug
wird der Sächsischen Nations Universität eingesendet und die Zustim-
mung auch dieses Magistrats dazu, daß der Fogarascher Evangelischen
Eclcsie das Schuldkapital zu erlassen sey, beigefügt.*

K. Müller

Nr. 1 580 discutat în 6 iunie 1848

Restituind hotărârea Universității nr. 104 a.c., trimisă sub nr. mag.
1 289/1848, comunitatea scăunală declară sub nr. 32/1848 din 22 mai
că nu are nici o obiecție; totodată este de acord cu hotărârea Universi-
tății naționale săsești, potrivit căreia comunității bisericii evanghelice
din Făgăraș urmează să i se anuleze datoria de 1000 f. m.c., capital împrumutat de la Casa națională.

Această declarație se trimite împreună cu extrasul de protocol
Universității naționale săsești, adăugându-se și acordul acestui Ma-
gistrat de a se anula datoria bisericii evanghelice din Făgăraș.

*Original. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Arh. Scaun. Sighișoara,
nr. 1 579/1848. Foto: 6 711.*

Cluj, 6 iunie 1848

Doriți frați,

Compatriotii maghiari nu vreau să știe de noi nimic, numai de un nagy Magyarhon és annak szabad polgári¹ — risum teneatis amici² — ei zic jogegyenlőség³ și totuși fac deosebire mare; nemeși și proști.

Pe ceia nu vreau a-i lipsi de dreptu alegerei și de nu vor avea cina de o seară; pe cestia nu vreau a-i dota cu el și de vor poseda cu miiile, de nu vor plăti 8 florini contribuție afară de taxa capitis⁴. Bene au zis Carol Szász că ei sub masca democrației vânează interesele sale aristocratice. Omul acesta singur mai are o tără de spirit democratic. Ceilalți toți vreau că ce vor perde de o parte, să câștige de alta. Sunt aicea și din Ungaria, Perényi deputatu ministerului⁵, Teleki László, Jósika Miklós. Însă nici unu n-au dat semn de democrație. Toți aleargă după gloria maghiară ca copiii după fluturi. Dieta aceasta are un ton maghiar aristocratic și conservativ. Vrea să aplice și la regimenterile române ușurințele săcuilor făcute. Să le fie comanda și ofițerii maghiari și să capete veșmintre. Dar, apoi, au reflectat Boheczel⁶ că aceste ar fi greutăți pentru români și s-au rugat să rămână în statu quo până la ordeneala ministerului⁷. Carol Szász au zis că ofițerii să fie datori și ști românește, însă nu s-au primit, ci din contra ca să fie datorii și ști ungurește. De la aceştia n-ai ce aștepta, zice Boheczel⁸, până nu ne vom uni cu Ungaria că toți îs Peciovici⁹ și unu mai mare decât altu. Bene au zis cine a zis că tot omul trage la oala lui focu, numai român trage la altuia.

Dieta de aici tot întru aceea își bate capu cum ar putca astupa gura și scoate ochii poporului ca ei să nu piardă nimic sau cu ce i-ar putea săitura pe aceştia ca ei tot să rămână plini. Pe luni au fost să vîle pe tapet trebile urbariale, da n-au fost adunare; nu știu de ce! Carol Szász au zis ca să nu mai facă legi, ci să le primească ale Ungariei, — încă când era cu reprezentanția — însă la ai noștri le-au părut prea democratice. Au făcut și altele după treaba noastră. Auzit-ati că după Mikeș au trimis ștafet 3 mai să-l libereze, însă să-l arunce sub acțiune fiscală, dimpreună cu pe Buteanu, pe Alexandru și doară I. Suciu.

Da să vă spui alta mai frumoasă! Când am fost la Blaj, veți aduce aminte că au fost și canceliști de ungur de la Oșorehi și inter caetera¹⁰ și Botyán Daniel,¹¹ român. Acesta (zice un Tânăr maghiar) umblând încoace, încolo, se întoarce cu o sută 100 florini argint, zicând: aşa dară că cu 5 florini am plecat din Oșorhei? Aşa răspund ei. Da cum?¹ Dar, îmblând încoace, încolo, mă întâlnesc cu un Tânăr de sas și zice să agitez în contra uniunii, îmbihindu-mă cu o 100 arginti. Eu nu știu ce să fac în momentele dântăje, dar în urmă m-am socotit și am luat banii, rămâind și de aici încolo credincios patriei (sensu magiaro), și principiilor sale. De Bârnătușu toți zic că n-au luat bani, dar de Butian, Pap Alexandru¹², Iancu și de toți zic că-s unelele sașilor și ale birocrației. Unii zic că Șaguna au adus bani și steag iliric, pe care-l înjură și blestemă. Alții zic că au văzut cu ochii până ce i-au dat Nopcea lui P. Alexandru 10 florini de argint. În contra, acestora m-am luptat cu

toate puterile, unde am avut prilej. O țâră m-am cam speriat la Biasini, disputându-mă pentru naționalitatea și diplomația limbii noastre, la care îmi răspunde unul: mulți zic că Micheș n-ar fi vinovat, însă eu zic din contra, dacă zice el că limba română trebuie să fie diplomatică, cine va judeca că nu-i vrednic de închisoare? Ci gândesc eu în mine: de nu-i treaba? Oarecâtiva s-au convins că ar putea fi 3 limbi diplomatice, da cei mai mulți zic că aceea nu va fi până va rămânea vreun picior de ungur. Băgați de seamă că după viața lui Bärnuțiu umblă ca diavolu după sufletele nevinovate; cu atâtă mai tare că se vorbește că oamenii din Obreja ar fi zis că ei n-ar lăsa cătanele, căci n-au poruncă de la Bärnuțiu și generariul care au fost în Blaj. Luati aminte, aseară 5-a iunii au proiectat Carol Szász ca spre ținerea pacei să facă satele răspunzătoare pentru întâmplările din mijlocu lor, să nu lase a se aduna români și că societatea permanentă ce ieșise între români adecă comitetu să se șteargă.

Iobâgia s-au șters pe punga statului, de când se pune în efectu nu știu, că n-au hotărât. Numai atâtă că ezen törvény kimondásától az úrbéri viszonyok megszüntetnek¹³. Am auzit întrebând că mikor fog teljesedésbe jönni¹⁴, dar n-au răspuns nime nimic. Însă numai pe privați vreau a-i despăgubi, iară despre corporații vreau a face alt artificiu. Că între acestea sunt unele a căror povară o ia statu pe sine, pe cum a scoalelor și aşa nu trebuie despăgubire.

Încă odată, puneti-vă în siguranță că vreau să trimită o comisie cu putere militară să cerce pe la Blaj după voi și de or găsi ceva să vă prindă. Despre deputația cătră împăratu nu știu nimic. Când îți auzi ceva, scrieți-mi. Știi Simeon de unde primesc eu cărtile. Eu pe Rusalii mă voi duce acasă. Adio, fraților.

6 mai 1848¹⁵

Notă: Clusiu, Porutz cancellista de Tab. reg.¹⁶ referesce cursul dientei ungurești.

Óhajtott testvérek!

Magyar compatriotáink mit sem akarnak rólunk tudni, csak egy „nagy Magyarhonnak szabad polgárai”¹ „risum teneatis amici”²; ök azt mondják: „egyenlőség”³ — mégis a nemes és paraszt közt különbséget tesznek, — ezeket nem akarják választói joggal fölruházni, s e joggal azokat, kiknek nincs egy vacsorára valójuk, nem ajándékozzák meg, ha ezrei nincsenek s nem fizetnek 8 forintot ezüstben a fejadón kívül⁴. Jól mondta Szász Károly, hogy ök a democratia álarca alatt saját aristocrativ érdeküket hajházzák. Egyedül ezen embernek van még némi democrat szelleme: a többiek mind azt akarják, hogy a mit a vámom vesztenek, a harmincadon visszaszerezzék.

Vannak itt Magyarországból is: Perényi a ministerium küldöttje⁵, Teleki László, Józsika Miklós, de egy sem árult el democratiai jeleket, hanem rohannak a magyar dicsőség után, mint gyermek a lepke után. Jelen országgyűlésnek aristocrativ és conservativ tanácsa van; a székelyeknek adott könnyebbitéseteket akarják alkalmazni a román ezredeknél is; hogy a vezénylet és tisztek magyarok legyenek és kapjanak ruházatot; de Boheczel⁶ azt felalte, hogy ezek a románokra nézve terük volná-

nak s kérte, hogy maradjon „in statu quo“ a ministeriumnak más intézkedésekik? Szász Károly azt mondta, hogy a tisztek tartozzanak románul is tudni, de nem fogadtatott el, sőt ellenkezőleg, hogy magyarul kelljen tudnia.

Ezektől — mondá Bob⁸ — nincs is mit várni, míg Magyarországgal nem egyesülünk, mert mindenjában „pecsövicsök“⁹, egyik nagyobb mint a másik. Jól mondta, a ki mondta, hogy minden ember saját fazakához szítja a tüzet, csak a román a máséhoz.

Ezen országgyűlés mind abban töri fejét: miként tudná a népnek száját bedugni s szemeit kivájni: vagy miként tudná ezt jóllaktatni, hogy maga is megtömve maradjon? Hétfőre ugy volt, hogy az urbéri dolgok kerüljenek szónyegre, de nem volt gyűlés, nem tudom miért?

Szász Károly azt mondta, hogy ne még csináljanak több több (!) törvényt, hanem fogadják el a magyarországiakat: azonban, mikor a reprezentatiora jött a sor, a miénknek is democratisek tetszett, de más-kép igazították ők a mi dolgunkat.

Hallottátok-e, hogy Mikás után stafétát küldtek máj. 3-án, hogy kiszabadításak — azonban hogy Buteanu, Pop] Alexandru és Szücs Juonnal együtt fiscalis actio alá vessék. De hogy mondjak más, még szembet: Mikor Balázsfalván voltunk, emlékezhettek, hogy ott voltak magyar cancellisták is M. — Vásárhelyről; Catteros¹⁰ és Butyán Dániel¹¹ románok körül egy fiatal magyar jár kel; egyszer egy 100 ezüst forintossal visszafordul, s kérdei: úgy-e, hogy 5 forinttal indultam el M. Vásárhelyről? Úgy van — feleltek a kérdezettek, — de miként? Hát jártam-keltemben találkoztam egy fiatal szásszal, ki markomba nyomta e százast, kérve, hogy izgassak az unio ellen! Pillanatra nem tudtam magam elhatározni, de végre is meggondolkozva, elvettem a pénzt — elveimnek s hazámnanak továbbra is híve (magyar értelemben) maradván.

Barnutiuról mind azt mondják, hogy nem vette el a pénzt, de Butyán, Pop Alexandru¹², Jánku s többekről azt mondják, hogy a szászok és bureaucracy eszközei.

Némelyek mondják, hogy Saguna pénzt és illir zászlót hozott, melyre fölesket és átkoz. Mások állítják, hogy szemökkkel látták, míg Napcsa Pop Alexandrunak 10 pengőt adott; ez ellen teljes erőmből viaskodtam, hol alkalmam volt; egy kissé meg is széppentem volt a Biási/ni-ban, hol nemzetiségeink — s nyelvünknek diplomatai rangja felett vitatkoztam; mire nekem egy azt felelte: „Sokan állítják, hogy Mikás nem hibás, de én az ellenkezőt állítom, ha ő azt mondja, hogy diplomatiainak a román nyelvnek kell lenni, — ki ítéli azt, hogy nem érdemes a bezáratásra? Sőt magamban úgy gondolom: úgy kell neki! Némelyek meggyőződtek az iránt, hogy lehetne három diplomatai nyelv, de a többség azt mondja, hogy az nem lesz, míg csak egy magyar láb marad“.

Vigyázzatok, mert a Barnutiu élete ellen úgy járnak, mint az ördög s más ártatlanok ellen, és annyival inkább, mert beszélik, hogy az obrázsaiak azt mondták, hogy a katonaságot nem bocsátják be, mert nem Barnutiu rendelte, sem azon generalis, ki Balázsfalván volt, ezt tartsátok eszeteikbe.

Az östve, jun. 5-kén Szász Károly azt proponálta, hogy a béke fenntartásáért a helyiségek téteszenek felelősökkel — saját körökben — s ne engedjék összegyűlésre a románokat, s a románok közt létező permanens egylet, azaz a megye töröltessék ell!

ubbágság eltoroltetett, de mikor lesz valóságos.
annit határoztak, hogy „ezen törvény kimondásától az urbéri
megszünnek“;¹³ hallottam kérdeztetni: „mikor fog teljesedésbe
de erre senki semmit nem felelt. Azonban csak a magánosokat
kárpolitni, a testületekről pedig más törvényt akarnak csinálni;
k közt vannak olyanok, melyek terhét a status magára veszi —
iskolákét stb. s így nem leend szükség azokat kárpolitni.

egyszer mondom, tegyétek magatokat biztonságba, mert egy
nyt akarnak kiküldeni katonai erővel, hogy Balazsfalván utá-
izsgálódjék, s ha valamit találnak, — hogy elfogjanak.

császárhoz küldendő deputatioról mit sem tudok, mikor hallo-
amit, írjátok meg; tudja Simon: honnan kapom én a leveleket?
köödre haza fogok menni. Isten veletek testvérek.

ájus 6án 1848¹⁵.

Notă: Clusiu, Porutz, cancellista de Tab. reg.¹⁶ referesce cursul
dietei ungurești.

Original. Arh. Nat. Dir. jud., Cluj. Fond. „Colecția de relieve a re-
voluției de la 1848—1849 P.; traducere contemporană în limba ma-
ghiară, publicată în: Történeti Lapok (Revistă de istorie), Cluj, 1874—
1875, p. 60—61.

- Despre marea patrie maghiară și cetățenii ei liberi.

² Prietenii, tineți-vă rásul.

³ Egalitate de drepturi.

⁴ Capităția.

⁵ Imputernicul guvernului maghiar cu titlul de comisar guvernamental.
⁶ Alexandru Bohătel, deputat în dieta de la Cluj, ca reprezentant al micilor
și al grănicerilor români din Țara Hațegului.

⁷ Decizia guvernului ungar.

⁸ În textul românesc Bohătel, iar în traducerea maghiară Bob de fapt,
Bob, translator gubernial).

⁹ Denumire cu sens peiorativ al informatorilor care erau și atunci instru-
ale regimului politic aflat la putere.

¹⁰ În textul românesc apar cuvintele latinești inter caetera = între ace-
sară în traducerea maghiară figurează Catteros care ar putea fi numele
Cataros.

¹¹ Daniel Buteanu în textul maghiar.

¹² Alexandru Papu Ilarian.

¹³ Relațiile urbariale se desfîntăză odată cu publicarea acestei legi.

¹⁴ Când se va duce la indeplinire.

¹⁵ Datare corectă: 6 iunie.

¹⁶ Cancellerul Poruțiu de la Tabla regală.

46

rești, 6 iunie 1848

Abschrift der an das General Commando Präsidium gerichteten
Note¹ der k.k. Agentie in der Walachei dato Bukarest, 6. Juni
1848, Nr. 1576

Heute besuchte mich der russische Commissair, General Duhamel,
theilte mir die von der moldauischen Regierung aus Pest erhaltenen

Nachricht mit, daß die unlängst von Ibraila flüchtig gewordenen moldauischen Bojaren, welche sich in die k.k. Staaten gerettet haben, den Plan gefäßt hätten, einen Einfall mit bewaffneter Hand in die Moldau zu unternehmen. Diese Bojaren, denen sich mehrere andere individuen angeschlossen hätten, sollen zu diesem Ende förmliche Werbungen von Freischaren anstellen, die Stadt Kronstadt zu ihrem Versammlungsorte bestimmt haben, um von dort über Grossești in die Moldau einzufallen.

General Duhamel brachte mir zugleich ein Schreiben des gestern Abend hier angelangten türkischen Commissairs Talat Efendi, früher ottomanischer Gesandter in Berlin, an Euer Excellenz, angeblich die Bitte enthaltend, Euer Excellenz möchten in Anbetracht der freundschaftlichen Verhältnisse zwischen dem Kaiserstaate und der hohen Pforte bewaffnete Versammlungen an der Grenze mit ausgesprochenen feindlichen Absichten gegen die Fürstenthümer verhindern.

Indem ich mich beeile, dieses Schreiben in der Anlage Euer Excellenz vorzulegen, füge ich gehorsamst bei, daß nichts so geeignet wäre, den Einmarsch von Russen und Türken in die Fürstenthümer, mit welchem bisher offenbar gezaudert wurde, zu beschleunigen, als ein solcher Einfall von Freischaren.

Copia notei adresate preziului Comandamentului general¹ din partea agentiei c.c. din Țara Românească, datată București, 6 iunie 1848, nr. 1 576.

Astăzi m-a vizitat comisarul rus, generalul Duhamel, și mi-a comunicat informația din Pesta primită de la Guvernul Moldovei; conform acesteia, boierii moldoveni care au evadat de curând din Brăila și s-au refugiat în statele Imperiului austriac, ar fi elaborat un plan pentru a intra cu trupe în Moldova. Acești boieri cărora li s-ar fi alăturat mai multe persoane, se zice că ar face recrutări de voluntari și ar fi desemnat orașul Brașov drept locul adunării lor pentru a trece de acolo peste Grozești și a năvăli în Moldova.

Generalul Duhamel mi-a adus totodată o scrisoare a comisarului turc Talaât Efendi, sosit aici ieri seară, care a fost mai demult ambasador otoman la Berlin; scrisoarea este adresată exceleniei voastre; ea conține rugămintea ca, având în vedere relațiile prietenești dintre Imperiu și Înalta Poartă, excelența voastră să împiedice adunări înarmate la graniță cu intenții vădit dușmănoase la adresa principatelor.

Grăbindu-mă să vă trimitem în anexă această scrisoare aş vrea să mai menționez că nimic n-ar determina mai mult invazia rușilor și turcilor în principate, față de care s-a ezitat până în prezent, decât o astfel de pătrundere a detașamentelor de voluntari.

Copie. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 628/1848. Foto: 25 895.

¹ O adresă cu conținut identic a fost trimisă și Guvernului ungur vezi foto: 25 742—25 743.

Cluj, 6 iunie 1848

Tekintetes Köz Gyűlés!

Ezt meg előző tudósításunkban érintett a fegyveres erőről szöllő 9ik törvénycikk folytatását, illetőleg annak 9ik szakasszát ide mellékelve tisztelettel küldjük, egyébaránt két Törvény javaslat, melyek közül egyik „Az úrbériségeken feküdt úri szolgálat, dézma, és pénzbeli fizetések kisajátításáról”, a másik „Az úrbéri kisajátított magány úri javadalmak státusadósságá változtatásáról szól”, mai napon nemzeti gyűléSEN tárgyalatott, ugyan mai napon délután országos ülésre fog vitetni. Némely apró módosítások a szerkezetbe fognak tétetni s tehát megálított tiszta Törvény javaslatot csak nyomtatványban fogunk küldeni, addig is írásban azt ide záruk. A 4ik Törvény javaslat 1ső, 2ik §-ai a magán földesurak kármentesítéséről szolván, a városok részéről kérdést tettünk többem, ha a közönségek is bele számíttatnak-e? Mire az válaszoltatván, hogy nem, a városi birtokos közönségekről is említest tétetni megkívántuk, de kívánatunk pártolást nem talált azon okból, hogy a Magyarhonni ez évi 9ik Törvénycikk is hasonló szerkezetű, annyi azonba elhatározatott, hogy a most tárgyalás alatt lévő Törvény cikkek elhatározása után a testületek birtokai tárgyában is tanácskozás tartassék s arról külön Törvény cikk készítessék, ezek mellett előlegesen még annyit jelentünk ez úttal, hogy a közvélemyen szerént Szentháromság vasárnapján fognak megszünni végképpen az úri szolgálatok, minthogy a Törvény cikk megerősítése bék nem várásával rögtön közhírré fog tétetni a szabadság¹. Egyébaránt örökösl mély tisztelettel maradtunk a Tekintetes Köz Gyűlésnek alázatos szolgái.

Karácsony János
Másvilági István
mindketten országgyűlési követek

Kolosvárt, Szent Iván hónap 1848

Respectabilă adunare generală!

Cu stimă vă expediem în anexă paragraful 9, respectiv continutarea legii 9 cu privire la armată, despre care am făcut referire în anteriora întâlnire, de altfel, odată cu două proiecte de lege: unul din ele se referă la „Exproprierea dreptului de plată, dijmă și muncă urbarială”, iar celălalt la „Modificarea statutului datorilor de pe urma veniturilor urbariilor personale expropriate”; acestea au fost discutate în dietă și la fel se vor dezbată și în ședința din după amiază zilei de astăzi. Se vor opera câteva mici modificări de structură: de aceea un text de lege, curat stabilit, vom putea să vă trimitem numai sub formă de imprimat. Dar până atunci consfințim totul numai în scris. Cele dintâi paragrame ale legii nr. 4 despre despăgubirea proprietarilor funciari au născut întrebarea venită din partea orașelor: anume dacă au fost incluse și respectivele comunități? Primind un răspuns negativ, am intenționat să facem referire și la comunitățile funciare urbane; nu am obținut însă adeziunea cuvenită, întrucât articolul de lege nr. 9 are o

structură identică și pentru Ungaria; dar am decis totuși ca, după dezbaterea și hotărârea adoptată față de legile în cauză, să aibă loc o discuție cu proprietățile comunităților [urbane] și să se elaboreze un articol special de lege despre ele; totodată ținem să vă reamintim în chip anticipativ că, în conformitate cu opinia publică, slujbele domnești se vor aboli definitiv în dumineca Sfintei Treimi; dieta și-a luat libertatea de a anunța public, fără să se mai aștepte întărirea legii [de către monarh]¹.

De altfel, rămâнем cu aceiași dintotdeauna profundă stimă umili servii ai respectabilei adunări generale.

Karácsony János
Másvillági István
ambii deputați parlamentari

Cluj, la 6 iunie 1848

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Arh. Primăria Dumbrăveni, pachet I 134, nr. dos. 31/1848 filă 2. Foto: 7 021—7 022.

¹ Vezi, vol. V, doc. 69, p. 239—241.

48

Cluj, 6 iunie 1848

Minekutána az Erdélyi országgyűlés 1848ban majus 30n Erdélynak Magyarországgal egyesülését (unióját) minden ellentmondás nélkül minden országgyűlési tagnak nyilvános belé egyezésével kimondotta; és minekutánna semmi kétségünk nem lehet, hogy Urunk Ö Felsége V. Ferdinand Magyar Király, aki a magyarországi 1848k évi 7ik törvénycikknél fogva a két testvér ország egyesülését előlegesen is helyben hagyta, megerősítette, az e tárgyban felterjesztett törvényjavaslatot meg-erősítendi és így a két testvér országból egy Magyarország lejend, természetes mikép több eddig Erdélyben létezett viszonyok változás alá kerülendenek az átalakulás ezen szakában, Erdély fővárosa Kolosvár is eddigi állásában nem maradhatván, bizonyos változásoknak lejend kitéve, a miért is az alólírt kötclességének esméri Ministeri biztos B. Pérenyi Sigmund Úr Ö Meltósága eleibe Kolosvár Szabad Királyi városát illetőleg egyéni nézeteit a következendőkben előterjeszteni:

Kolosvár — mint Erdély igen régi kiváltságolt kulcsos helye, a régibb korba egyik erőssége, védhelye volt a nemzetnek, később a fejedelmeknek és a vidék nemességének, népének gyakori menedéke a nemzeti fejedelmek alatt Erdélyen átvonuló Kelet-Levantei kereskedés egyik főhelye lévén, kincses Kolosvárnak nevezetettsé s a fejedelmek okleveles elismerései szerént az országnak pénzzavaraiiból rendes kiscigítője volt; Austria kormánya alájutása idejétől alább szállott, míg nem 1791ben az Ország Fő Kormánya (Gubernium) Szebenból ide a magyarság kebelébe lett áttételével s ennek itteni állandósításával az ország főhelyévé jeleltetett; ezen pillanat olta Kolosvár sebes léptekkel haladt, vár kerítésén messze túl terjeszkedve megépült, megnépesedett

anyagi és szellemi tehetsége, kifejlődésbe nőtt s a közelebbi évtizedekben méltó volt Erdély fővárosa címére.

Kolosvár az általa is forron óhajtott és teljes tehetsége szerént előmozdított, sőt eszközölt egyesülés (unió) által² veszti az eddig fenn állott, öt éltetett hazai Fő Kormányt (Guberniumot), mely vesztés ha a Magyar felelős Ministerium ajánlatára a közös nemzeti gyű[lés] által ki nem próbáltatik Kolosvár város és annak tiszta magyar ajkú és szellemű lakosai, polgárai teljeslek elpusztulnak, mivel a Gubernium feloszlásával és megszüntével nem csak azon számos hivatalnokok, kik a Fő Kormányhoz tartoznak, mennek el innen, hanem ezen kívül az ország főbb birtokossai és tehetősebb nagyjai is, kik eddig elő rendesen itt szállásoltak, lassanként elvonulnak innen, minek természetes következése, hogy a szerfeletti költséggel épített házak üresen maradnak, a kereskedés és mesterségek üzése naponta alább száll, a kereskedők és mesteremberek vagyonosabbjai innen elköltöznek, és a jelenleg igen virágzó tiszta magyar város végképpen elpusztul; mi a vidéknek is pusztulását maga után vonja; mert ugyan is a vidék a szélesen kiterjedő Mezőségen úgy, mint ki a Silágig, sőt részint az Ér melyékkéig termesztményeinek áruhelyéül rendesen vagy nagy részint Kolosvárt tekinték; a vidék ezen pusztulását hosszason fejegetni szükségtelen, csak azon legnyilvánosságosabban bizonyító tényt hozom fel, mikép a vidéki szomszéd megyék lakosai az 1791ik évet vagy a Gubernium ide történt át tételenek idejét meg előzőleg oly elszegényedett állapotban voltak, hogy még rendes adójukat sem fizethették, jelenben pedig nem csak ezt fizethetik, hanem körülményeikhez képest meglehetséges jólétre jutottak; kik tehát előbbi elszegényedett állapotjukba visza esve, a város lakossával együtt nem áldani, hanem átkozni fognák azon intézkedést, mely ezt előidézte.

Kolosvárnak és a vidéknek a Gubernium és az aval járók megszünésében életfonala metszetik el, s ha kedvező intézkedések nem tétetnek, szét romlani kéntelen, mely széstromlást és vég pusztulást megelőzni, meggátolni a Magyar Ministeriumnak legnagyobb figyelmét igényli; mert ugyan is a Nagy Magyar honnak fejével főbb tényezőjével Pest-Budával Kolosvárt főleg nemzetiségi érdekekéből, legszorosabb kapcsolatba hozni műlhatatlanul szükséges; azon tiszta magyar ajkú város t.i. mely erkölcsi, szellemi, anyagi, nemzeti, értelmi erőket mérlegbe vetve polgári és geográfiai helyzeténél fogva a Pest-Buda eszméit, gondolatait, érzelmait a legerényesebben és leghatályosabban felfogni és terjeszteni képes; — Kolosvár estével nincs több pont Erdélyben, mely a magyar érdeket egy tömegben és oly terjedelemben annyira előmozdítani tudná, ennek fenntartását eszközölni tehát a magyarnak annyival is inkább kötelessége, mivel különböző az átalakulás jelen szakában az erdélyi részekben hiányzand azon orgánum, melyre a Magyar Nemzetiségnak oly sok oldalról megtámadtatása jelen idejébe legnagyobb szüksége vagyon.

Kolosvár és vidéke pusztulását megelőző és jelen virágzó állapot-jában megmaradását eszközlő módoknak a következőket tekintem:

a) Az egyesült Magyarország Erdélyi része fekvésénél, szomszéd-ságánál fogva oly helyzetben van, hogy rá nézve rögtöni és átfogó rendletek műlhatatlanul szükségesek: perlekedési szempontból is Magyar hon érdekekében áll az ország ezen részében itélő székeket központosítani, az ország ezen részében létesítendő polgári törvénykezési, hadi és kinestári hivatalokat látnám tehát Kolosvár városában felállítandóknak;

e tekintetben nem lehet teljes méltánylással nem helyeselni azon közönségesen elterjedett véleményt, mely szerént az eddigi Erdély - Magyar-honnak Kolosvárról tekintve Tiszán inneni részével egy külön kerületet képezve, valamint az öszves Magyar országnak fővárosa Buda-Pest, úgy a Tiszán inneni részekből és Erdélyből alakítandó kerület központi helye Kolosvár városa legyen, hová a független felelős Magyar Miniszterium felügyelő és közvetetlen igazgatása alatt az említett hivatalok — melyeknek befogadására az erdélyiek költségén megörökösített ország-háza készen áll — felállíttatván, az ezen központi hely körül lakók ügyes bajos dolgaik elintézését sokkal kevesebb költséggel és idő vesztéssel eszközölhetnék egyfelől, másfelől pedig Kolosvár, mely eddigi állásában minden dicsérvés nélkül Buda-Pest után főleg polgáriasodott nemzetisége tekintetéből az egyesült Magyarország első városának tekinthető; jelenlegi virágzó állapotjában fenn tarthatatnék, miből a vidékre is, amint már említém, nevezetes haszon háromlik.

b) A népesedés, a közértelmesség, a tudományosság előmozdítása Magyarország Erdélyi részeiben egy tudományos egyetemnek felállítását szükséges tézzik, ez is a nemzetiség érdekében leghelyesebben Kolosvárra tételethetik, mint a hol jelenleg is három fő oskola, úgymint: a Királyi Lyceum, Reformátum, Unitarium Collegium és több alsobb tanuló intézetek költséges és nagy kiterjedésű épületeikkel, két könyv és könyvnyomó intézetekkel és nem kis értékű könyvtárokkal léteznek.

c) A kereskedés felvirágzása, a kitűzött cél elérését nagyon elősegíti, minélre legbizonyosabb eszközök a Pest-Szolnoki vasútnak Debrecenen vagy Nagy Váradon át egyenesen Kolosvárra és innen Galac mint szabad kikötő felé vezetése szolgál, mert ugyanis ezen vasút vonal által Galac mint szabad kikötő Kolosváron át Buda Pesttel a téli időszakon is, a mikor t.i a Duna nem hajókázható, egyben kötöttvén, a régibb időkben Kolosvárt kincses városá tett Kelet-levantei kereskedés újabbi felvirágzásából nem csak az ezen útvonalban eső és fő pontot formalandó Kolosvárra, hanem az öszves Magyarországra rendkívül nevezetes anyagi haszon háromolnák, a miért is ezen vonalnak mentől előbbi létesítéséről gondoskodni a nemzet anyagi jóllétének, mely a szellemi kifejlődést is legsükeresebben segíti elő, előmozdítása múlhatatlanná tézzi.

A fennebiekben előadott szerény vélekedésemet azon nyilvánítás-sal fejezem bé, mikép elesmerem ugyan, hogy az eddigi Erdélynek Kolosvárnál boldogítottabb pontjai vagynak, de egyszersmind megjegyzem hogy azok önként felelmeleknek, Kolosvár azonban, mely készen áll, ha a Nemzet érdekéből a megírt módon nem segítetik, végkép elpusztul és soha többé felvirágzoni nem fog; ezen várost tehát mint kész vagyont a Nemzet kára nélkül elesni hagyni nem lehet.

Kolosvárt, Június 6n 1848ban

Gros Gusztáv

Dieta Transilvană a declarat la 30 mai 1848 uniunea Transilvaniei cu Ungaria, fără nici o opoziție, cu consimțământul public al tuturor membrilor¹. Nu poate fi nici un dubiu că domnitorul nostru, regele Ungariei Ferdinand al V-lea, și-a da consimțământul prealabil pentru unirea celor două patrii surori, potrivit legii nr. 7 din 1848 din Ungaria pe care a sanctionat-o. Proiectul de lege înaintat în această chestiune

va fi întărit și el. Astfel, cele două țări surori vor deveni o [singură] Ungarie. Desigur, să cum mai multe stări existente până acum în Transilvania vor suferi schimbări, capitala Transilvaniei, Clujul, nu va putea nici ea să rămână în ipostaza prezentă. Acum va fi expusă unor anumite transformări. De aceea, semnatarul se simte dator să aștearnă în fața măriei sale domnului comisar guvernamental, baron Perényi Zsigmond, opinile lui privind orașul liber regesc Cluj, după cum urmează:

Clujul [a avut în trecut] calitatea de vechi oraș cheie, privilegiat, al Transilvaniei. În epocile anterioare a fost una din cetățile ei, un bastion al națiunii. Ulterior a devenit adeseori locul de refugiu al principilor, al nobilimii și al poporului autohton din teritoriul învecinat. Pe vremea principilor, Clujul fusese înzestrat cu vîstierie, fiind unul din locurile principale de trecere a comerțului levantin oriental ce traversa Transilvania. După mărturile emise de principi era izvorul obișnuit care scotea țara din încurcături financiare. Odată cu trecerea sub cămuire austriacă a decăzut, până când în 1791 măritul Guberniu al țării s-a mutat din Sibiu aici în sănul ungurimii. Cu permanența zărea sa aici a devenit locul de frunte al țării. Începând din acest moment, Clujul a progresat cu pași repezi, construcțiile s-au extins mult peste zidurile cetății; au sporit posibilitățile sale materiale și morale: înflorirea sa a crescut și în ultimele decenii a ajuns demn de titlul de capitală a Transilvaniei.

Clujul a dorit fierbinte și a contribuit cu întreaga sa ființă la realizarea uniunii²; totuși, prin aceasta a pierdut Guberniul, existent aici până în prezent, căruia îi datora existența. Această pierdere, dacă nu va fi compensată printr-o propunere făcută de Guvernul ungar responsabil în Parlamentul comun, orașul Cluj și locitorii săi de limbă și mentalitate curat maghiară, cetățenii săi vor pieri în întregime. Într-adevăr, prin desființarea și dispariția Guberniului, numeroșii funcționari care îi aparțineau vor pleca de aici. În afara lor și principalii mari proprietari și oameni de vază înstăriți care până acum, în mod obișnuit, aveau domiciliu aici. Ei se vor retrage cu încetul, ceea ce va avea ca urmare firească, rămânerea unor case goale, construite cu cheltuieli extraordinare. Comerțul și meșteșugurile își vor slăbi activitatea pe zi ce trece. Comerçanții și meșteșugarii mai înstăriți se vor putea muta și ei de aici și astfel orașul înfloritor curat maghiar din prezent, se va pustii definitiv. Aceasta va atrage după sine și decăderea imprejurimilor, deoarece locul de desfacere al mărfurilor regiunii care se întindea până în Sălaj, ba chiar până în Valea Crișului, a fost considerat în mod curent sau în bună parte Clujul. Este de prisos a explica pe larg decăderea acestei regiuni. Aduc dovada cea mai grăitoare: locitorii comitatelor vecine erau într-o asemenea stare de sărăcie, înainte de anul 1791, data mutării Guberniului la Cluj, încât nu au fost în stare să-și plătească nici impozitul obișnuit. În schimb, în prezent se achită nu numai de impozite, dar, potrivit imprejurărilor, au ajuns la o relativă bunăstare. Dacă vor decădea în starea de mizerie din trecut, atunci, împreună cu locitorii orașului, nu vor binecuvânta ci vor blestema cauza care a determinat aceasta.

Prin încetarea existenței Guberniului și a anexelor sale se curmă modul de viață al Clujului și imprejurimilor lui; dacă nu se vor lăsa măsuri favorabile, va fi nevoie să decadă. Preîntâmpinarea decadenței

și dezastrului total necesită cea mai mare atenție a guvernului ungar. Este absolut necesar, datorită unor interese naționale îndeosebi, a aduce în strânsă legătură Clujul cu capitala Budapesta și principaliii factori ai acesteia. Și anume, dacă punem în balanță fortele morale, spirituale, materiale, naționale și rationale, precum și situația sa civilă și geografică, el este apt să recepționeze și să răspândească cel mai hotărât și eficient ideile, gândurile și sentimentele Budapestei. Decăderea Clujului nu va fi suplinită de un alt centru al Transilvaniei care ar putea promova interesele maghiare global și cu atâtă amploare ca acesta. Deci, menținerea sa este o datorie a ungurilor, cul atât mai mult cu cât, în actuala etapă de transformare, în Transilvania lipsește acel organism de care națiunea maghiară are cea mai mare nevoie în conjunctura prezentă, când este atacată din atâtea părți.

Consider [necesar] de întreprins măsurile următoare pentru a menține Clujul și imprejurimile sale în actuala stare de înflorire înainte de a decade:

a) Partea transilvană a Ungariei unite, prin aşezarea și vecinătatea ei, se află în atare situație încât sunt absolut necesare ordonanțe urgente și atotcuprinzătoare. Din punct de vedere juridic este de asemenea în interesul Ungariei să concentreze judecătorii în acest loc al țării; consider necesar deci, ca în Cluj să fie înființate pentru această regiune oficii civile judiciare, oficii militare și tezaurariale. În această privință nu se poate a nu consimți pe deplin. Trebuie luată în considerare acea opinie devenită comună, atât de răspândită, potrivit căreia Transilvania de până acum, cu Clujul, constituie, împreună cu partea Ungariei de dincoace de Tisa, o regiune aparte. Așa cum Budapesta este capitala întregii Ungariei, tot astfel să fie Clujul orașul central al regiunii create din părțile de dincoace de Tisa și din Transilvania. Aici, sub dirigirea nemijlocită a Guvernului ungar responsabil și independent, oficiile pomenite au posibilitatea să se întrunească și pot fi primite de [clădirea] parlamentului construită pe cheltuiala transilvăneneilor. Astfel, pe de o parte, s-ar putea rezolva problemele cotidiene ale celor care locuiesc în jurul acestei localități centrale cu o cheltuială și pierdere de timp mult mai redusă; pe de altă parte Clujul s-ar putea menține în starea sa înfloritoare, de pe urma căreia, cum am mai amintit, regiunea obține foloase considerabile. În ipostaza de până acum privind îmburgherezirea națiunii, se poate considera, fără laudă, ca primul oraș al Ungariei unite, după Budapesta.

b) Promovarea sporirii populației, a culturii publice și a științei în regiunile transilvănene ale Ungariei necesită înființarea unei universități de științe; ea ar fi bine de asemenea să fie plasată la Cluj din punct de vedere al națiunii. Aici în prezent există trei școli superioare și anume: liceul regal, cel reformat și colegiul unitarian; la fel mai multe instituții de învățământ inferioare; ele posedă clădiri scumpe și spațioase, două tipografii și ateliere de tipografie, precum și biblioteci valoroase.

c) Înflorirea comerțului va contribui foarte mult la atingerea scopului propus. Realizarea cea mai sigură a acestuia ar fi prelungirea căii ferate Pesta—Szolnok prin Debrețin sau Oradea drept spre Cluj. De aici să continue spre Galați care este un port liber. Prin această cale ferată, Galațiul, ca port liber, va fi legat și în perioadele de iarnă cu Budapesta, când, precum se știe, Dunărea nu este navigabilă. Ca ur-

mare, prin înflorirea Clujului, pe care comerțul levantin oriental din epociile anterioare l-a făcut oraș-vistierie, ar putea aduce însemnate foloase materiale. Ele vor putea reveni Clujului, ca centru principal al amintitei căi ferate, dar și a întregii Ungarie care ar avea un câstig material urgent această linie care ar putea înlesni cel mai eficace dezvoltarea bunei stări materiale și spirituale a națiunii.

Închei expunerea modestelor măre opiniilor de mai sus cu afirmația că recunoșc existența unor centre cu o poziție mai favorabilă decât Clujul în Transilvania de până acum. Totodată, obiectez însă, că acelca vor progrăsa de la sine, pe când Clujul cu o dezvoltare deja încheiată, dacă nu va primi ajutor datorită unor interese naționale, în felul în care am pomenit, vă decade definitiv și nu va mai înflori niciodată. Acest oraș care constituie o avere acumulată, nu se poate lăsa să decadă fără a fi spre paguba națiunii.

Cluj, 6 iunie 1848

Grois Gusztáv

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—49-i Miniszteriumi Levélár. Foto: 26 846—26 849.

¹ E vorba de membrii Stărilor privilegiate medievale ai dietei din care români au fost excluși.

² Evident, autorul se referă la populația aproape exclusiv maghiară a Clujului de atunci.

49

Nocrich, 6 iunie 1848

Wohllöbliche Nationsuniversität!

Die Vorgänge in Clausenburg vom 30. Mai i.J., wo die Herrn Ungarn es mit allen möglichen Demonstrationen (u.a. mit Fahnen, mit der Aufschrift „Union oder Tod“ usw.) dahin zu bringen wußten, daß die sächsischen Deputierten, trotz ihren Instructionen, auch in die Union Siebenbürgens mit Ungarn einstimmten, ohne auch nur eine Sondermeinung einzureichen, nachdem sie sich überzeugt hatten, daß in dem Artikel betreff der Union nicht einmal die Wünsche der Sachsen, geschweige denn Bedigungen aufgenommen werden wollten, beweisen nur zu sehr, daß sie mit der größten Eile und kein Mittel scheuen, die bei ihnen so sehr beliebte Union betreiben, somit auch die Bestätigung des unterlegten Gesetzartikels baldigst herbeiführen werden. Damit nun aber die sächsische Nation nicht auch hiemit unvorbereitet überfallen werde, erlaubt sich das Stuhls Amt den gehorsamsten Vorschlag zu machen: es wolle eine wohllöbliche Nationsuniversität sobald als möglich einen Entwurf zu der den sächsischen Deputierten der Regnicolar-Deputation mitzugebenden Instruction aufsetzen, selben zur Beratung allen sächsischen Kreisen mittheilen, damit er dann, wenn er mit den Ansichten der Kreise übereinstimmt, als Weisung den obenerwähnten Deputierten, die mit der ungarischen Regnicolar Deputation, um über die Detaills der vollständigen Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn mit Anpassung an die ungarländischen Vorschläge gemeinsam

zu operieren, bald zussammentreten dürften, übergeben werder könne. Zu diesem Wunsche glaubt sich das Stuhls Amt umso mehr berechtigt, als es nicht ohne Grund annehmen kann, daß die sächsische Volksversammlung, welche baldigst auszuschreiben der Herr Graf der Sachsen¹ hochwohlgeboren vom Schäßburger Publicum angegangen worden ist, und deren Zustandekommen wir zur Erneuerung des in Schäßburg im Jahr 1630 geschlossenen Schutz und Trutzbündnisses immer dringender finden, durch irgend ein Hindernis so lange hinausgeschoben werden könnte, daß die Berathung daselbst über die Mittel und Wege, wodurch die Erzielung der gerechten Wünsche und Forderungen der Sachsen auf dem baldigst zusammentreffenden ungrisch-siebenbürgischen Landtag herbeigeführt würde, zu spät käme. Wir ersuchen daher eine Wohllöbliche Nations Universität nochmals dringend, unsern gemachten Vorschlag baldigst ins Werk zu setzen, damit die sächsische Nation aus dem bereits erlittenen Schiffbrüche so viel wie möglich zu retten vermöge. Die wir mit vollkommenster Hochachtung geharren.

Einer Wohllöblichen Nationsuniversität gehorsame Diener

Das Leschkircher Stuhlsamt
Friedrich Conrad, Königsrichter
Carl Simonis, Actuar

Leschkirch den 6. Juni 1848

Onorată Universitate națională!

În urma evenimentelor de la Cluj din 30 mai a.c., maghiarii au reușit cu tot felul de demonstrații, (printre altele cu steaguri având inscripția „Uniune sau moarte“, etc.), să-i determine pe deputații săi să accepte, în ciuda instrucțiunilor lor, uniunea Transilvaniei cu Ungaria, fără a înainta încă o opinie separată; aceasta deși s-au convins că, în articolul cu privire la uniune, ungurii nu vor să includă nici măcar dorințele și cu atât mai puțin concepțiile sașilor; rezultă astfel că se poate de clar că maghiarii vor acționa cu cea mai mare grabă și nu se vor da înapoi de la nici un mijloc pentru a realiza uniunea care le este atât de dragă; deci se vor grăbi și cu obținerea sanctiunării articolului cu privire la uniune. Dar pentru ca națiunea săsească să nu fie luată prin surprindere, în această privință oficiul scăunal îndrăznește să facă următoarea propunere: onorata Universitate națională să elaboreze căt se poate de repede un proiect cu instrucțiunile ce li se vor da deputaților săi ai delegației regnicolare; proiectul să fie comunicat tuturor scaunelor și districtelor săsești pentru a fi discutat; în caz că ar corespunde cu părerile scaunelor și districtelor, proiectul respectiv va servi drept linie directoare deputaților menționați care se vor întâlni în curând cu delegația regnicolară pentru a opera împreună detaliile uniunii complete a Transilvaniei cu Ungaria, având în vedere mai întâi potrivirea cu propunerile maghiare. Oficiul scăunal crede că este îndreptățit să-și exprime această dorință; el presupune nu fără motiv că se va întruni adunarea populară săsească, pe care publicul din Sighișoara l-a rugat pe domnul comite al sașilor să-o convoace căt mai curând¹; întrunirea ei considerăm că devine tot mai stringentă pentru înnoirea alianței de apărare încheiată la Sighișoara în 1630; ea ar

putea fi însă amânată atât de mult, încât ar avea loc prea târziu conștiuirea despre emijoacele și modalitățile prin care s-ar satisface dorințele și pretențiile îndreptățile ale sașilor la Dieta ungaro-transilvăneană ce se va întruni nu peste mult timp. De aceea rugăm din nou cu insistență onorata Universitate națională să transpună în practică propunerea noastră pentru ca națiunea săsească să salveze cât se mai poate din naufragiul suferit deja. Rămânem cu deosebită stimă servitorii supuși ai onoratei Universități naționale.

Oficiul scăunal din Nocrich
Friedrich Conrad, jude regal
Carol Simonis, actuar

Nocrich, 6 iunie 1848

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Sibiu. Fond. Arh. Univ. Săsești, nr. 682/1848. Foto: 6 024—6 025.

¹ Vezi vol. V, doc. 154, 165, 166, 167 și 190.

50

Sibiu, 6 iunie 1848

Nagyméltóságú Gróf Kormányzó Úr Kegyelmes Uram!

A még Kolozsvárt az üdvös törvények alkotattnak, az alatt Szebenben az oláh forradalmak vezetői a ki mondott unió ellenére veszédelmes felszöllítést oláh nyelven szórnak az országban; ugyan is az alázatosan ide mellékelt eredeti nyomtatvány lefordításából ki tettzik: hogy a kitanultabb s nagy hivatalokra számító oláhok „állandó Comité“ allírat alatt egy veszélyes fel szöllítést nyomtattak itten, s hihetőleg már el is küldözgették. Ezen tudomásomra jutott körülményt szükséges lépések meg tétele véget alázatosan fel jelenteni hazafiú kötelességemnek esmértem!

A leg mélyebb alázattal lévén a Nagyméltóságú Gróf Kormányzó Úr

Nagy Szebenben, Június 6án 1848

alázatos szolgája
Gyergyai Sámuel

Prea mărite domnule conte guvernator! Binevoitorul meu domn!

În timp ce la Cluj se elaborează legi binefăcătoare, la Sibiu conducătorii revoltelor românești răspândesc în țară un manifest periculos în limba română, împotriva uniunii [deja] proclamate. Din traducerea textului, anexat cu umilință în original, reiese că românii cu studii terminate, râvnind la posturi mari, au tipărit acest manifest periculos semnat de un „comitet permanent“; de presupus că a și fost expediat. Aflând de el, am ținut de datoria mea patriotică să vi-l semnalez pentru a se întreprinde măsurile necesare.¹

Rământ cu cel mai adânc devotament servul umil al prea mare ritului domn conte guvernator.

Sibiu, 6 iunie 1848

Gyergyai Sámuel

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1497/1848. Foto
25 685—25 686.

¹ Vezi doc. 51.

51

Sibiu, după 6 iunie 1848

CAUZA MIHALȚULUI

Înțelegând comitetul așezat de națiunea română cum că s-ar fi rânduit comisari în cauza mihälténilor și cum că exmișii comisari ar pofti ca v[ice]preșidentele și un membru al comitetului să meargă la Mihalt, comitetul, ca pus de națiunea română, la întâmplare când n-ar fi desfăcut, s-ar afla îndatorat a se declara nemulțumit cu exmișii comisari, din cauză că între comisari nu se află rânduiri și români (și încă dezinteresați, cu cari să fie mulțumiți și sătenii din Mihalt și aiții naționaliști români amenințați prin acea întâmplare infiorătoare), după cum cerea firea cauzei și după cum au cerut și comitetul; și așa această comisiune nu se poate socoti fără numai ca o comisiune a unei părți. A doua: Înălțatul Reg[esc] Guberniu, dizolvând comitetul, l-au împediat ca să nu poată lucra nimic, aşadară, în spete, că să nu se poată sfătuiri și răspunde mai încolo nimic nici în cauza mihälténilor, și încât adecă ar fi dători altmintrelea a răspunde.

Eăduații comisari exmiși stând lângă în[altul] decret gubernial dizolvătoriu de comitet, nu pot să stea față la Mihalt nici comitetul, care după decret nu există, și nici numiții doi membri ai comitetului, cari cu subscrerile lor nu pre sine, ci numai pre comitetul l-au reprezentat; și după decret încetând comitetul cu toți membrii săi, nici aceia nu mai sunt îndatorați a răspunde pentru lucrările comitetului până nu vor fi de față toți membrii comitetului, în a lor cualitate, carii au conlucrat la acea arătare, împreună cu mihälténii și cu ceilalți care au făcut relație comitetului, împreună cu ceilalți români deputați ai națiunei române, cari în număr însemnat au așternut la în[altul] General-Commando, prezidiu, rugămîntea în cauza mihälténilor.

Această dechiarăciune o face comitetul combinând pofta comisarilor cu în[altul] decret dizolvătoriu de comitet, și ca reprezentați ai națiunii române se simt îndatorați a protesta în contra orice judecăți asupra mihälténilor sau a altora în asemenea cauze naționale, declarând sărbătoarește înainte a toată țara cum că, precum nu poate fi legiuitoră comisiunea cercetătoare fără de comisari români dezinteresați, așa nici

judecată legiuitoră nu se poate face fără de conudențatori români în această cauză a mișcărilor și a altora asemenea.

Simion Bărnuțiu

Foaie pentru minte, înimă și literatură, XI, 1848, nr. 27, p. 213. Alte ediții: G. Bogdan-Duică, *Viața și ideile lui Simion Bărnuțiu*, București, 1924, p. 239–240; Cornelia Bodea, *1848 la români*, I, București 1982, p. 575; Simion Bărnuțiu, *Discursul de la Blaj și scrisori de la 1848 Cluj-Napoca*, 1990, p. 61–62.

52

Măeriște, 6 iunie 1848

Onorată Judecătorie dregătorească!

Îninde că nu am putut presta obișnuita slujbă săptămânală cu boii, întrucât o parte din ei au pierit datorită faptului că domnii noștri ne-au răpit fânațele urbariale, ne încumetăm să ne adresăm d-voastră cu deosebită supunere.

În această chestiune cerem cu mare umilință de la onorata judecătorie dregătorească, să binevoiască a ne restituî fânațele răpite de către nemeșii noștri, întrucât suntem deja înscriși și în gărzile cetățenești. Recomandându-ne, rămânem cu adâncă stimață umilii servi ai onoratei judecătorii dregătoreschi.

Măeriște, 6 iunie 1848

Iuhos Vasilică
Sighetean Giligor
Moldovan Vonut
cetăteni din Măeriște

Redactat de notarul local Orosz István

Adresa: Către onorata dregătorie a nobilului comitat Crasna. Cetatea umilă a cetătenilor menționați din Măeriște înaintată cu supusă stimață.

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Cluj. Fond: Arh. comit Crasna, nr. 401/1848.

53

Timișoara, 6 iunie 1848

Kedves barátom!

Múlt hó 31én írt soraidat vettetem¹. A Csernovicsékal küldött utasítás másolatával együtt. Nem simogatva benni de érdekelni kész vagyok előtte a sikér kedvéért. S nem csak neki ki régi ismerősöm s barátom, hanem bárkinek. E tekintetben légy nyugodt. S tudom én, hogy

vannak emberek, kiknek akaratjok jó, de hogy cselekedjenek, nem csak ösztönre, hanem kis tömjénzsre is várnak.

Ilyeneknek álá kell rendelnünk magunkat, kik a haza ügyében nem vonakodunk mindenki előtt meghajolni, ha az által a hazát emelyük fel. Csernovicsnak nem csak hogy szép hangulatban, hanem úgy mint alispány főispánynak irok mindenkor.

A téren megosztózást maga a szükség kíványa. Hogy végvidékbe ment ō, helyeslem, valamint Jovics kiküldését melléje. Egyre emlékeztek. A temesvári general Comandót ne mellőzzétek el. Ha tudtul nem adatott neki, nem jó szemmel fogja megjelenésöket nézni. Pedig hatálya több, mint bármilyen más testületé a végvidékre.

De Újvidékre nézve nem tudom, Csernovicsnak mi a szándéka. Ő akar e ott maradni, vagy én fogok, vagy együtt oda menni, még vele erre nézve tisztaban nem vagyok, nem találnám jónak. Irok neki ma, de nem tudom hol van, így tévednek mindig hozzá írt leveleim. Nagy levementre nincs válaszom.

Tegnap Murgu Temesvárra jött. Engem azonnal meg látogatott. Barátilag s megkülönböztetéssel fogadtam s nyilatkozatával tökéletesen meg vagyok elégedve. Ha e szellemben használ landja befolyását az oláhoknál, nagy segélyül leend nekünk.

E pillanathan jő vissza egy ügynököm, kit a csajkás vidékbe, Újvidékre, Páncsovára s Karloviczra küldtem. Újvidékről vártnál kedvezőbb hírt hoz, a város békében van, a ministeriumtól megrendelt tisztújítási vizsgálatott várja, a városházon a rác zászló mellett a nemzeti is lobog. Az az, úgy látszik, hogy nem csatlakoztak tettleg a Karloviczon felállott ideiglenes kormányhoz, Zákó Péter, a megválasztott polgármester, még nincs ott. Apja ellenzi hogy elvállaja a hivatalt.

Páncsova csajkás vidék és főleg Károlyevich, hol e gaz s vakmerő ideiglenes kormány székell nyílt lázadásban van az ország ellen. E bítorló kormánynak testőrsége is van, 120 főből álló, mellyet időnként változtatnak a csajkások, Pancsova és a Szerémség. Fegyver nagy számban szolgáltatott ki a péterváradi váról, mit megfejteni alig tudok. Hrabovszky hazafi s ügyünknek híven szolgál, a vár alighanem idegen pánancsnak hódol.

Szerviában zúgnak ellenünk Milos kísérlete miatt. Azt hiszik s a háborgást szítok terjesztik, hogy a magyar miniszterium ingerelte fel őket, azon okból, hogy Szervia önmagával foglalkoztassék. Egyébiránt e nélkül is Szerbiának viselete hazánk iránt ellenséges volt ez időben.

Mondatik, hogy Kolovrath, Mehádiában van. Ha igaz, vakmerő jele a cseleknék, mellyeket az udvar körötte sző.

Az erdélyi püspök — Schaguna — felment. Nem megnyerhetetlen. Ha Murgut megszelidítheted, őt könnyebben fogod. Eddig sem volt határozottságából rossz, állhatatlan jellem inkább és habozó. Különben a görög hitű püspökök között leg magyarabb.

Megyénkben béké és rend van. Verseczen még folvást működik a nyomozó bizottmány. Egy szerbiánus nyomára jöttek, ki proclamációkat szórt s izzatott. Meg szökvén, utána futott az eljáró tiszt egész a határvidékeig, mellynek egyik falujában elfogta. De a katonai hatóság nem engedte vissza hozatni. Ők zárták be, s még igérték, hogy szabadon nem bocsátják. Egy verseczi polgár is, kinek testvére Szerviában titkár, el van fogva, nagy csomó proclamatió találtaiván nálla, mellyet Pancsovárról hozott elosztás végett. Midőn elfogaték, neje hirtelen nehány levelet a tűzbe vetett. Az elfogott proclamációk száma, mellyek nállam le téve

vannak, már ezrekre megyen. Az érsek, a karlooviczi ideiglenes kormány mindenfelé szórják lázító felszóllásaiat. Ha nincs kezetekben belölle, jó hogy mindenikből egy egy példányt ide mellékeltem.

Egy katonaság nélkül az egész megyében s Krassóban, hálát adok az Istennek s dicsérem népünket, hogy a béke nem háborgattatott fel, annyi közzé vetett kanóc dacára. A tisztviselők tekintélye még sehol sem lön megrémítve. Nem hijányzik ugyan olykor egy-egy helységben összvetelálás s zajlás a nemzetőrség, a követválasztói összveírások miatt, mellyek e miveletlen nép fogalmához nem férnek. Azonban az esetek csak csekély kivételt képeznek a rendes állapotból. Sokszor novetségesek inkább mint veszedelmesek. Egy a sok küldöttséghez nem lehetett mindenütt tisztviselőket kirendelni, azért is a demokratiai elv érdekében némely helyütt egy egy jegyző mellett alsóbb rendi embereket ruházánk fel a választmányi eljárással. Egy két helységben fütyöléssel, gúnnyal, hahotával fogadták őket, — „mit ilyen haszontalan emberek akarnak most Uraink lenni? s más illy félekkel megtámadták szerény összveíróinkat. Var Jason szombaton merészebb megrohanással rohant a rác népség az előjáróságra az öszveírások miatt, noha az mindenütt mellőztetett, hol ellenszenv tapasztaltatott. A község erős — 210 egész telekből 130 rácok, 80 németek kezében van. Ezek nyúlszívűek, azok vakmerők. Jónak tartottam az aradi vár ból 2 század katonaságot kérni addig még a nyomozás véghoz megy. Megadták. Tegnap estve oda szállítatott. A község Aradhoz közelebb lévén mint Temesvárhoz.

Szegeden nincs rend a toborzásnál. Irtam a parancsnokságnak tudakozólag, feleletet nem kaptam. Küldött újjoncaikat nem volt ki átvegye. Ez rossz benyomást tesz, mert a rendelet csak papiroson hozatottnak látszik — pedig rögtön, azon percben végre is hajtva hittük, midőn hirdettetett. Az Istenért, siessetek a fegyverzéssel. Elleneink serények, vakmerők. Ugynököm beszélli, hogy Karloviczon az ideiglenes kormány azzal fenyegetőzik, hogy a Kikindán bezártak ki szabadítja. Szegeden s más magyar helyeken minék a katonaság? Isten óvjön attól, hogy magyar nép lakhelyein fegyverrel kellyen a rendet biztosítani. Ott a nemzeti őrség is megtehetné. Ide kell s a Duna mentében lefelé, hol Hazánk feldarabolása kísértetet meg, minden lehető erő.

Újvidékre nézve kérlek ír vagy irass azonnal, hogy tudjam, kell énekem oda mennem, vagy Csernovics maga akar.

Törvényszékeinket újra kérjük megerősítetni. Nem is boldogulnak máskép ha kevesebb törvényszéket hozunk be, több napig kell folyton együtt lenniök, s nagyobb léendvén a tér, messzebből a fölhelyre menniök. S úgy nem kapunk ám bírákat. Mező városaink nem olyanok, mellyekből kitelnék. S nem is tanácsos e vidéken a közügyek vezetését a volt rendek kezéből egészen ki vonni. Aránylag vegyítettük. Másutt is bizony csak így rendezék magokat e környéken. Torontálban 3 törvényszéket alkottak, de tudni kell, hogy a kikindai nagy kerület — 10 népes helység — a megyén kívül bír törvénykedéssel s hogy a torontáliak 5 szolgabíróval s 5 esküdtel szaporították tisztikarukat. Kérlek erősítsd meg még a követválasztás előtt: Követválasztás napjául Juni 21 van kitűzve.

Öllelek hű barátod

Vukovics Sabbás

Dragul meu prieten!

Am primit rândurile tale scrise în 31 a lunii trecute¹, împreună cu copia dispozitiei trimisă cu Csernovics. Față de el, de dragul succesorului, sunt gata să nu fiu un lingușitor, doar să-l fac interesat. Și nu numai în fața lui, care îmi este cunoștință veche și prieten, dar și oricui. În această privință fi liniștit. Eu știu că sunt oameni a căror intenție este bună, dar ca să acționeze au nevoie nu numai de îndemn, ci și de puțină preamărire.

La astfel de oameni trebuie să ne subordonăm, adică acelora care în interesul patriei nu se eschivează să-i inclina capul în fața cuivă, dacă prin aceasta pot aduce un bine țării. Lui Csernovics întotdeauna îi scriu nu numai cordial, dar și ca un comite suprem unui alt comite suprem.

Însăși necesitatea obligă la împărțirea teritoriului. Că a plecat în ținutul de margine, aprobat; la fel că alături de el a fost trimis Jovici. De un singur lucru, îți amintesc. Nu-l neglijăți pe comandantul general din Timișoara. Dacă el nu-a fost înștiințat, nu va vedea cu ochi buni apariția lor acolo. Or, influența lui asupra ținuturilor de graniță este mai mare decât a oricărui comite.

Dar, referitor la Voivodina, nu știu care este intenția lui Csernovics. Va vrea el să rămână acolo, ori voi merge eu, sau amândoi, împreună; încă nu am clarificat, dar această [variantă din urmă] nu o consider bună. Îi scriu chiar astăzi; nu știu însă unde se află și astfel scrisorile mele se pot rătăci. La patru scrisori n-am primit răspuns.

Murgu a venit ieri la Timisoara. Mi-a făcut imediat o vizită. L-am primit cu prietenie și respect. Cu declaratia lui sunt absolut mulțumit. Dacă în acest spirit își va folosi influența asupra românilor, ne va fi de mare ajutor. În această clipă se întoarce agentul meu pe care l-am trimis în ținutul Cetoriei, Voivodinei, Panciovei și Carlovitului. Din Voivodina a adus o veste bună, peste așteptările mele: orașul este în liniște, așteaptă verificarea cerută de la guvern și a înnoirii dregătoriei. Pe primărie, alături de drapelul sărb este și cel național [maghiar]. Deci, aşa se pare că nu s-au alăturat de facto la guvernul provizoriu de la Carlovit. Zákó Péter, primarul ales, încă nu este acolo. Tatăl său nu este de acord să primească această funcție. Panciova este un ținut de cetnici; mai ales Carlovitul, unde acest guvern provizoriu nemernic și îndrăznet își are sediul, este în luptă deschisă față de tară. Acest guvern usurpator are și gardă alcătuită din 120 persoane, pe care o schimbă periodic ținutul de cetnici, Panciova și regiunea Srem. Din cetatea Petrovaradin s-a eliberat un număr foarte mare de arme, ceea ce nu prea pot să înțeleg.

Hrabovszky este patriot și un adept fidel al cauzei noastre. Cetatea pesemne se închină unei porunci străine.

În Serbia, sub încitările lui Miloš, se vânzolesc împotriva noastră. Ei cred că agitatorii răspândesc zvonul că guvernul ungur i-a instigat cu, scopul ca Serbia să se ocupe de ea însăși. În rest, și în afara de aceasta în actuala perioadă comportamentul Serbiei față de patria noastră a fost dușmănos. Se spune despre Kolowrath că este în Mehadia. Dacă e adevărat, aceasta este un semn îndrăzneț al intrigii țesută în jurul lui de către curte.

Episcopul din Ardeal — Șaguna — s-a dus sus [la Viena]. Nu este de necâstigat. Dacă l-ai putut îmblânzi pe Murgu, pe el îl tii mai

ușor. Nici până acum n-a fost rău din convingere, dar este un caracter nestatornic și șovăitor. În rest, dintre episcopii ortodocși este cel care are sentimentele cele mai filomaghiare.

În comitatul nostru este pace și ordine. La Vârșet activează în continuare comisia de investigare. Au depistat un sărb care a lansat proclamații și a instigat. A fugit, însă dregătorul anchetator l-a urmărit până la granită și aici, într-un sat, l-a prins. Dar autoritățile militare n-au lăsat să-l aducă înapoi. L-au închis și au promis că nu-i vor da drumul. Și un cetățean din Vârșet, al cărui frate este secretar în Serbia, a fost arestat; s-au găsit la el o mulțime de proclamații pe care le-a adus de la Panciova pentru a le distribui. În timpul arestării nevastă-sa în mare grabă a aruncat în foc câteva scrisori. Numărul proclamațiilor confiscate — care sunt adunate la mine — ajunge deja la câteva mii. Arhiepiscopul și guvernul provizoriu de la Carlovit răspândesc peste tot proclamațiile instigatoare. Dacă nu aveți la indemănă din ele, ei bine, am alăturat aici câte un exemplar din fiecare.

Fără nici un militar în întregul comitat și în Caraș — și multumesc lui D-zeu și îmi laud poporul — că pacea nu a fost tulburată, în ciuda atâtător fitile aruncate. Prestigiul dregătorilor nu este șirbit încă nicăieri. E drept, căteodată, în unele localități nu lipsesc discuțiile și agitațiile în jurul gărzii naționale și a conscrierii deputaților care nu sunt înțelese de acest popor incult. Dar aceste cazuri reprezintă doar excepții de la starea naturală! De multe ori ele sunt mai degrabă ridicolе decât periculoase. În primul rând fiindcă pentru desemnarea acelor multe delegații nu s-au putut trimite peste tot dregători; de aceea, conform principiului democratic, în unele locuri pe lângă căte un notar au fost înzestrăți cu putere de dregători și oameni mai simpli. În câteva localități aceștia au fost primiti cu fluierături, dispreț și hohote de râs, — „Ce, asemenea oameni neisprăviți vor să fie acum domnii noștri?”. Cu aceste cuvinte și altele asemănătoare i-au atacat pe modestii noștri conscriitori. La Variaș, populația sărbă s-a dedat la un atac mai îndrăzneț împotriva autorităților din cauza conscrierilor, deși acestea au fost omise acolo unde s-a constatat antipatie față de ele. Comuna este puternică. Din cele 210 Ioturi, 130 sunt în mâna sărbă, iar 80 în mâna germană. Aceștia au înțimă de iepure; ăia sunt îndrăzneți.

Am considerat oportun să cer trimiterea acolo din cetatea de la Arad a 2 companii de militari pentru perioada investigației. Le-am obținut. Ieri seara au fost transportate acolo, comuna fiind mai aproape de Arad decât de Timișoara.

La Seghedin nu e ordine în jurul recrutării. Am scris comandanțului să vadă ce se întâmplă acolo, dar răspuns n-am primit. N-a fost cine să preia recrutiții trimiși. Aceasta face o impresie proastă, căci ordinul pare a fi adus la îndeplinire numai pe hârtie — deși l-am considerat ca executat imediat după publicare. Pentru numele lui D-zeu, grăbiți-vă cu armele. Dușmanii noștri sunt modești, dar îndrăzneți. Agentul meu spune că la Carlovit guvernul provizoriu amenință cu eliberarea celor închiși la Kikinda. La Seghedin și în alte localități ce nevoie este de armată? D-zeu să ne ferească să trebuiască menținută ordinea cu armă, în localitățile ungurești. Acolo ar putea face acest lucru și garda națională. Aici și pe cursul inferior al Dunării, unde s-a încercat împărțirea țării noastre, este nevoie de toată forță posibilă.

Referitor la Voivodina te rog scrie-mi urgent sau roagă pe cineva să-mi scrie ca să știu dacă eu trebuie să merg acolo, ori vrea să meargă Csernovics.

Cerem din nou întărirea tribunalelor noastre. Nu ne descurcăm altfel, dacă instituim prea puține tribunale. Trebuie să fie mai multe zile încontinuu împreună; fiind spațiu mai întins trebuie să meargă de la distanță mai mare la reședință. și astfel nu prea vom găsi juzi. Orașele noastre de câmpie nu sunt de așa natură ca să asigure juzi. Nici nu este oportun în acest ținut scoaterea în întregime a conducerii problemelor publice din mânile fostelor Ordine.

La Torontal s-au înființat 3 tribunale; dar trebuie să iei că marele district al Kikindei — 10 localități cu populație multă — are jurisdicție în afara comitatului și că cei din Torontal și-au sporit dregeștia cu 5 juzi nobiliari și 5 jurați. Te rog întărește-o încă înaintea alegerii deputaților. 21 iunie este fixată ca data alegerii deputaților.

Te imbrățișează prietenul tău devotat

Vukovics Sabbás

Original. Arh. St. Budapesta Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium, nr. 401, Eln./B. Foto: 744—747.

¹ Vezi vol. V, doc. 103.

54

Innsbruck, 7 iunie 1848

Dacă fiind că rugarea supușilor mei de origine română, compusă în Conferența de la Blaj, e rezolvată prin uniunea Ardealului cu Ungaria, decisă de atunci în unanimitate în Dieta Ardealului, iar din partea mea deocamdată sanctionață prin articolul VII de lege al ultimei Diete ungare, mă bucur că pot asigura pe reprezentanții adunați aici că, prin respectivul articol de lege, care acordă tuturor locuitorilor din Ardeal, fără deosebire de naționalitate, limbă și religiune, aceleși libertăți și aceleași îndreptățiri, s-au satisfăcut în mare parte dorințele lor. Bunăstarea lor vîlitoare depinde deci numai de executarea acestei legi.

De altcum primesc exprimarea sentimentelor de neclintită credință și alipire și vă asigur de grația și bunăvoița mea regală. Innsbruck, 7 iunie 1848.

Ferdinand m.p.

T. V. Păcățian, *Cartea de aur*, vol. I, ed. a II-a, p. 368.

Buda, 7 iunie 1848

A hadügy Miniszterhez
Június 7e 1848

Temes Megye Első Alispánja jelentést tett, hogy:

1ször A temesvári hadikormány biztosí kiküldetéséről még értesítetve nincsen.

2szor elrendeltetni kéri, hogy a péterváradi hadi kormányzó a Szerbiából átjövetelt, az átmenetet szigorú szabályok alkalmazása mellett, eltiltsa:

E jelentést visszaküldés iránt, oly végre közlöm minister úrral, hogy a kérelmet minél sietőbben teljesíteni sziveskedjék.

Kelt Budán.

Ministerul de război
7 iunie 1848

Primvicecomitele comitatului Timiș a raportat că:

1) încă nu a fost înștiințat despre trimiterea comisarilor de către Comandamentul suprem din Timișoara;

2) solicită să se ordone Comandamentului din Petervaradin să interzică ieșirea și intrarea în și din Serbia, aplicând în mod sever regula mentele în vigoare.

Aduc la cunoștința d-lui ministru acest raport — și aștept retrimiterea lui — cu rugămîntea de a binevoi să îndepliniți cât mai urgent cele cerute în el.

Dat la Buda.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium, nr. 2 834/B. Foto: 12 164—12 165.

Cluj, 7 iunie 1848

Gróf Wass Samu Doboka megye igazgató fő bírája, idei 2487. korm. számra, azon rendeletre, hogy folyó év majus végéig a még hátralévő ujoncok állítassanak ki — azt írja vissza, hogy a felső kerületbe alkalmásint egy pár nap alatt minden baj nélkül ki léend állítva az ujonc, de az alsó kerületre nézve a legnagyobb és fontos akadályok mutatkoznak; ugyanis ezen kerület alig adta be felét ujoncaiból, és most az ez iránt tett rendelése a fő bírónak nagy ingerületséget szül, sőt a leg tekinthetőbb birtokosok néhánnya a népet pártolva, kimondá nyíltan s írásba is tevé, hogy az ujoncok beszedésének — a néppel egyetértve — ellene kíván szegülni, mely körülmény között, hozzá járulván még az is, hogy a megyének jelénleg kormányzója nincsen — bajos léend a királyi fő kormány fenn idézett rendelésének eleget tenni, ha csak a tudósító

fő bíró megye kormányzoi tellyes hatalommal fel nem ruháztatik; egyébb aránt szükségesnek véli, hogy az ujoncozás egy darab ideig halasztasson el, még a jelen ingerültség lecsilapodik.

La ordonanța gubernială cu nr. 2 487 din acest an, ca până la sfârșitul lunii mai să se predea numărul de recruți restanțieri, contele Wass Samu, prim-judele dirigitor al comitatului Dăbăca, răspunde că: în plasa de sus a comitatului recrutarea lor se va putea efectua fără probleme în câteva zile; în plasa de jos s-au ivit însă piedici din cele mai mari și mai importante; acea plasă abia dacă a oferit jumătate din numărul recruților; dispoziția dată în acest sens de prim-jude provoacă acum cele mai mari neplăceri, deoarece câțiva dintre marii proprietari ar fi declarat pe față și ar fi dat și în scris că, în coîntelegeră cu poporul, ar intenționa să se opună ridicării de recruți; se adaugă la aceste împrejurări și faptul că în prezent comitatul nu are un *șef*; dificultatea aplicării amintitei ordonanțe guberniale ar putea fi depășită numai dacă eventual ar fi imputernicit numitul prim-jude cu puterea deplină de cărmuitor al comitatului. În altă ordine de idei consideră necesar ca recrutările să fie sistate pentru o vreme, până când actualele frământări se vor domoli.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 7 417/1848.

57

Cluj, 7 iunie 1848

Méltóságos Gróf Főispán úr!

Fodor László királyi kinestári gyakornok újabbi kérlevelét, mely-nél fogva minél előbbi szabadon bocsáttatása iránt rendelést kér tételetti — záratékal együtt visszavárás mellett folyó hó 3káról 1426 szám alatt kelt intézkedésem kapcsában oly felszollítással kívántam méltóságodnak átküldeni, hogy az itten megkezdtet nyomozást az ezen munkálatban ki-jelelt helyeken tovább folyattatni és minél előbb bevégeztetvén, azt né-kem visszaküldeni ne terheltesék; illő tisztelettel maradván méltóságod-nak elkötelezett szolgája¹.

Kolosvárt, Jun. 7én 1848

Gróf Teleki József

Măria voastră domnule conte comite suprem!

Vă transmit înălțimii voastre noua cerere a practicantului fiscal regesc Vasile Fodor, cu condiția de a o restituî împreună cu dispoziția mea nr. 1 426 din 3 l.c. Prin ea solicită să se ordone a fi eliberat cât mai repede. V-o trimitem măriei voastre cu somația de a nu întârzia a continua cercetările începute în locurile precizate în scrisoare. S-o ex-

pediați căt mai curând și să mi-o retrimiteti. Rămân cu stima cuvenită
supusul fidel al măriei voastre¹.

Cluj, 7 iunie 1848

conte Teleki József

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Cluj. Fond. Arh. Comitat Turda. Praesidalia, nr 590/1848.

¹ Vezi vol. V, doc. 110, 111 și 161.

58

Cluj, 7 iunie 1848

A Brassai tanács azt panaszolván, hogy az újonci sorsvonás alá csett oláh iffiak nagyobb része hazulról eltávozván minden hivatalos vissza szollítás dacára besoroztatás végett meg nem jelennek, úgy hogy e szerint az oláhok közül eddig elé, arányosan véve nagyon kevesen soroztattak és hogy ha már békéket küldeni az újoncok számát, ez csak úgy eszközöltethető, hogy nagyobb számokat vont szász iffiak soroztassanak.

De mivel az által, hogy az oláhok a katonáskodás terhe alól eképen ki bújnak, a szász lakosok fiaitól aránytalan mértékbe megfosztatnak, ez pedig köztök már nagy ingerülséget szült, úgy annyira, hogy az előljáróikat gyűlölséggel és átkozásokkal üldözvén, ezeket részrehajlással vadolgják, és magukat e részben ellenszegülvén, az újoncok száma kiegészítését csaknem lehetetlenné teszik; a tanács azon[!] kéri a Fő kormányt, mikép nem csak e hazában, hanem Oláhországban és Moldovában is hirdettesse ki, miszerint mind azon egyének kik katonáskodni tartozván, a kitűzött idő határ alatt meg nem jelennek, vagy mint kivándorlottak nézettének és e hazában többé meg nem szenevedtetnek, vagy pedig akármikor is ide vissza térnek, egyszeribe besoroztatnak.

Végzés

Moldovában és Oláhországon lévő császári királyi osztráki ügyvívőségek hivatalosan megkeresendők, hogy azon fejedelemekben hová hamarébb mindenek tudtára kihirdettetni ne terheltessenek miszerint minden erdélyi, főként oláh ifffak, kik honokba véghezvitt sors vonáskor újonci számra estenek, de külföldön tartózkodván be nem soroztathattak, — az újonci törvény által nékiek kitűzött három hónapig idő határ alatt megvizsgáltatások és soroztatások végett annál is biztosabban honokba vissza térti mulhatatlan kötelességüknek ismerjék, — mivel ellenkező esetben önnön magoknak tulajdoníthatják azon rosz következeteket, melyek minden személyekre és vagyonukra, minden pedig ártatlan rokonaira fognak hárromolni.

Miről a Brassai Tanács illő tudásul oly további utasítással értesítendő, hogy a sorsvonáskor újonci számra eset, de külföldön tartózkodó ifffakra nézve, e k. fő kormány folyó hó 14-éről¹ 6944 szám alatt a tanácschoz bocsátott rendelése tartalmát szorossan kövesse.

Consiliul municipiului Brașov se plângă de faptul că cea mai mare parte a feciorilor de români căzuți la sorti pentru recrutare au fugit de acasă; de asemenea că, în ciuda oricărei chemări oficiale, nu vor să se întoarcă în vederea recrutării. Din această cauză, din rândul românilor au fost recrutiți până acum prea puțini tineri raportat la numărul lor; de aceea realizarea obligatorie a quantumului de recruti nu este posibilă decât dacă se mărește numărul de tineri săși trași la sorti.

Dar în acest fel românii se sustrag de la îndatoririle militare, iar populația săsească este spoliată în mod disproportionat; aceasta a produs deja o mare agitație în rândul sașilor în asemenea măsură încât au aruncat bleste me și injurături asupra proprietarilor funcționari invinuindu-i de atitudine părtinitoare; totodată s-au opus ei însăși recrutării, ceea ce face aproape imposibilă realizarea numărului de recruti care se cere.

Consiliul roagă Guberniul să vestească nu numai în Transilvania, ci și în Tara Românească și Moldova, că toți cei care sunt datori cu serviciul militar, dacă nu se vor întoarce într-un timp prevăzut, vor fi considerați emigranți și nu vor mai fi tolerați în această patrie; de asemenea, oricând se vor întoarce după aceea, vor fi încorporați direct în armată.

Rezoluție

Se vor sesiza serviciile consulare cezaro-regești ale Austriei din Moldova și Tara Românească să aducă la cunoștință publică în principalele respective tuturor tinerilor ardeleni și mai cu seamă celor români care în țara lor au căzut la sorti pentru recrutare că nu pot fi încorporați din cauză că se află în străinătate; de aceea sunt obligați prin legea recrutării să se întoarcă acasă în răstimp de cel mult trei luni în vederea examinării medicale și a recrutării; altminteri vor fi răspunzători de urmările nefaste care se vor abate nu doar asupra dânsilor și a averilor lor, dar și asupra proprietarilor familiilor nevinovate.

Se va aduce la cunoștință Consiliului municipal din Brașov cu recomandarea ca în privința tinerilor căzuți la sorti pentru recrutare, dar aflați în străinătate, să urmeze riguros cuprinsul ordinului gubernial trimis acolo cu numărul 6 944 din 14 iunie curentă¹.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 7 488/1848.

¹ Data de 7 iunie este cea a formulării documentului. Dintr-o însemnare de pe prima filă reiese că a fost trimis în 16 iunie, la două zile după ordinul gubernial amintit aici.

Cluj, 7 iunie 1848

Nemes Fogaras vidékéhez

E nemes vidék központi bizottmánya által közelebbről ide tett föliratban fel hozott aggasztó körülmények tekintetéből, s a jelen mozgalmak között könnyen megzavarható élet és vagyon biztosítása céljából¹,

— e királyi fő kormány, e nemes vidéknek a személy és vagyon erőszakos meg támadói, s a csend és rend bontok ellen, rögtön büntető törvényszék tartására szorgalmazott engedélyt három havi időre, a következő feltételek alatt megadni határozta u.m. 10r hogy a nemes vidékben alakulandó rögtön bíróság elnöke vidéki alkapitány Jakab György légyen, köz bírái pedig a tisztség által választassanak.

2or hogy a kérdéses rögtön büntető jog szerinti el járása iránt 689. 816-ki kormány szám alatt kelt, s egynéhány nyomtatott példányban ide fogott szabály minden az elnök, minden pedig bírák által szorossan meg tartassék, az minden ülés kezdetén fenn hangon föl olvastatván.

3or hogy ezen bíróság tartására nyert engedély a vidék minden helyiségeiben hirdettessék ki, és az azzali élés csak ezután kezdődhetik meg, ha a tisztséghez a meg történt ki hirdetésről a szolgabírák által a tudósítások föl küldettek, önként értetődvén, hogy ezen köz hírré téTEL előtt, vagy azután is de nem tetten ért, vagy folytonos üldözötés közben belfogott fennebb érintett minőségű gonosznevők a rögtön büntető bíróság alá nem tartoznak.

4er hogy a rögtön törvényeli élésnek, amint már előbb érintett, de csak a tetten ért, vagy folytonos üldözötés közben kézre kerített személy és vagyon erőszakos meg támadói a rend, és csend zavarók ellen lehet helye.

5ör hogy az ilykép meg engedett rögtön büntető jog három hó el teltével, ha csak továbbra is innen szabadság nem adatik — meg szúnik.

Nemes Felső Fehér megyéhez — Szeben — Újegyház, Nagy Sink és Kőhalom székekhez és Brassó vidékéhez.

Nemes Fogaras vidéke központi bizottságának közelebbről ide tett tudósításában elősorolt aggasztó körülmények tekintetéből, e királyi fő kormány, az írt nemes vidéknek a személy és vagyon erőszakos meg támadói, és a rend, a csend zavarók ellen, rögtön büntető törvény tartására szorgalmazott engedélyt három hónapra meg adván — erről a szokott ki

hirdetés végett e nemes megye — kegyelmetek ezennel értesítet ik
nek

Kolosvárt, Szentiván hó 7én 1848

Către nobilul district Făgăraș

Guberniul acordă acestui nobil district dreptul la judecată statarială pe termen de trei luni pe baza argumentelor invocate de comitetul pentru menținerea ordinii¹, în vederea asigurării securității vieții și a averii care în actualele imprejurări poate fi ușor tulburată; ea va fi îndreptată împotriva acelor persoane care violează siguranța persoanei și a averii, cu următoarele condiții:

1) președintele tribunalului statarial ce se va constitui să fie Jakab György, iar judecătorii publici să fie desemnați de către oficiilitate;

2) în privința procedurii judecății martiale să fie respectată dispoziția gubernială nr. 689 din [1]816, anexată aici în câteva exemplare; dispoziția se impune să fie respectată întocmai, atât de președinte, cât și de judecători; ea trebuie să fie citită totdeauna la începutul ședinței;

3) acordarea dreptului la judecată statarială să se publice în fiecare localitate a districtului; aplicarea ei practică poate fi începută numai după ce au sosit la oficialitate rapoartele juzilor nobiliari despre publicarea dispoziției [guberniale]; se subînțelege că nu se poate aplica judecata marțială față de acele persoane rău făcătoare care n-au fost prinse asupra faptului sau n-au fost depistate în cursul urmăririi;

4) judecata marțială se va putea aplica — aşa cum s-a pomenit mai sus — față de persoanele care atacă siguranța persoanei și a averii, tulbură ordinea și liniștea sau au fost prinse asupra faptului în cursul urmăririi;

5) dreptul la judecata statarială permis astfel închetează după o perioadă de trei luni, în caz că nu se va prelungi și în continuare.

Către comitatul Alba de Sus, scaunele Sibiu, Nocrich, Cincu, Rupea și districtul Brașov.

Pa baza raportului nobilului district Făgăraș, adresat nouă, în care se invocă o situație periculoasă, Guberniul i-a acordat dreptul la judecată statarială pentru trei luni împotriva celor ce violează siguranța persoanei și a averii, conturbă liniștea și ordinea publică. Despre aceasta vă informăm pentru a o publica.

Cluj, 7 iunie 1848

Concept: Arh. St. Budapesta. Fond. G. P. nr. ... Foto: 16 332—16 339/1848

¹ Vezi vol. IV, doc. 256.

60

Cluj, 7 iunie 1848

Méltóztatott Urunk ö Felsége folyó év Május 29ról Innsbruck várossából költ és hozzámagyar nyelven intézett legkegyelmesb kéziratánál fogva nékem meg hagyni: hogy miután a többfelől tornyosuló vésszek elhárítására minden hű népeinek s kormányai összemunkálása szükséges, úgy tekintsem Kedves Öcsét István főherceget Magyar ország nádorát és Királyi helytartóját mint a kinek hatóságát ez úttal Kedves Erdélyéreis kiterjesztette, következőleg rendeletei ép azon engedelmességgel és pontossággal teljesítessenek, mintha azok saját neatt kellenetek volna.

Mely kegyelmes rendeletéről... Urunk ö Felsége nyilvános paranca következtében kedves tudomás és ahoz képesti alkalmazás végett értesítem¹

Kolosvárt, junius 7én 1848.

Ați avut amabilitatea să-mi aduceți la cunoștință scrierea deosebit de binevoitoare a Maiestății Voastre dată la 25. mai în orașul Innsbruck, pe care am primit-o în limba maghiară. Ea îndeamnă la o necesară colaborare a tuturor popoarelor și guvernelor fidele ale Mă-

iestății Voastre. Astfel trebuie privit deci fratele scump al Maiestății Voastre arhiducele Ștefan, palatinul și locuitorul regelui Ungariei. Lui i s-a încredințat puterea și asupra Transilvaniei dragi. În consecință, trebuie să i se îndeplinească ordinele cu aceeași îngăduință și precizie, ca și când ar fi semnate de Maiestatea Voastră.

Despre aceastăordonanță grațioasă... vă anunț pe baza ordinului deschis al Maiestății Sale, spre a o lăa la cunoștință și a o folosi în consecință¹.

Cluj, 7 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1478E./1848. Foto:
26 668—25 670.

¹ După acest concept a fost tipărită circulara guvernatorului.

61

Cluj, 7 iunie 1848

Ó Császári s Apostoli Királyi Felsége Erdély Nagy Fejedelme és Székelyek Ispánja Legkegyelmesebb Urunk Nevében

Brassó vidéke s várossa Tanácsának!

Miután a jelen Országgyűlésen Erdélynek Magyarországhoz kapcsolata, törvény által megállítatott és az erről kelt törvénycikk legfel-sőbb megerősítés végett Felséges Urunk eleibe fölterjesztetett, azt is végezték az Ország rendei, hogy a jövő július 2ik napjára már kihirdetett Pesten tartandó közös Hongyúlésre küldendő erdélyi követek is, népképviselet alapján választassanak, a mint ez az erről alkotott s ide mellékelt IIik törvény cikki javaslatból kitetszik.

Minthogy pedig az említett hongyúlésre kitűzött határnak már közel van, hogy az odaküldendő követek választása megtétethessék addig is, míg ő Felségének kegyelmes megerősítése elkövetkeznék, meghagyatik e nemes vidéknek, hogy azon közös Országgyűlésre küldendő köve teknek, a meghatározott nép képviselet alapján, az erről szóló, s ide zárt törvény cikk értelmében véghez viendő választására a kívántató előkészületeket, és összeírásokat előre és haladék nélkül úgy igyekezzen elkeszíteni, hogy elérkezvén a törvénycikk megerősítése, a választás töstént megtétethessék.

Mely végre, a tárgy bővebb kifejtése tekintetéből az előbb említett IIik törvény cikk mellett a magyarországi, ugyan e tárgyban 1848ban költ Vdik törvény cikk is nem különben azon nemes vidékben a főpénzen felyül 8% nyolc vagy több forint adót fizető lakosoknak a dolog sie-tőbb eligazítása tekintetéből, a tartományi főszámvevőség által kidolgozott részletes kimutatása — ide mellékelve küldetik.

Az Erdélyi Nagy Fejedelemség Királyi Fő Kormányszékének.

Kolosvárt, 1848 Szent Iván hava 7én tartott üléséből.

Gróf Teleki József
Schuster Károly, titoknak

În numele preagrătișului nostru domn, al Maiestății Sale regale, imperiale și apostolice, Mare Principe al Transilvaniei, span al seculilor.

Consiliului municipal al districtului Brașov¹

După ce în Dieta actuală s-a stabilit prin lege anexarea Transilvaniei la Ungaria, iar legea electorală în acest sens a fost avansată măritului nostru domn pentru suprema sanctiōnare, Ordinele țării au mai decis ca deputații transilvani pentru parlamentul comun care se va întunji la Pesta în ziua anunțată de 2 iulie viitor, să fie aleși pe baze parlamentare, ceea ce de fapt rezultă din proiectul de lege II, elaborat și anexat aici.

Cum însă data propusă pentru Dieta comună menționată este apropiată, pentru ca alegerea deputaților să poată avea loc, până când se va produce aprobarea milostivă a Maiestății Sale, se îngăduie nobilului Consiliu să stabilească grabnic efectuarea conscrierii candidaților desemnați pentru Dieta comună, în baza reprezentării populare; în așa fel, încât, conform legii referitoare la modalitatea desfășurării alegierii și a pregătirilor respective consemnate aici, odată cu sosirea legii aprobată, votarea să se poată degrabă desfășura.

În acest scop, pentru mai buna înțelegere a chestiunii, expediem anexat, alături de legea menționată pentru Ungaria, pe cea cu nr. V din 1848; de asemenea și tabelul detaliat, alcătuit de Curtea teritorială de Conturi, cu referire precisă la acele nobile ținuturi unde trebuie urgent lămurită problema locuitorilor cu un impozit de opt florini sau mai mare.

Gubernul regal al Marelui Principat al Transilvaniei. Din ședință ținută la Cluj în 7 iunie 1848.

Conte Teleki József
Schuster Károly, secretar.

Original. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. oraș Brașov, nr. 2 664/1848. Foto: 31 958—31 959.

¹ Vezi Arh. Nat. Dir. jud. Brașov. Fond. Arh. primăriei Dumbrăveni, nr. 1 554/1848, foto: 6 608—6 610, și foto: 7 033—7 035, adresă trimisă Consiliului scaunului Sighișoara cu un conținut asemănător.

Cluj, 7 iunie 1848

Ó Császári és Apostoli Királyi Felsége, Erdély Nagy Fejedelme,
Székelyek Ispánja leg kegyelmesebb Urunk nevében!

Nemes Felső Fejér megye Tekintetes Rendeinek

Az erdélyi országos Karoknak és Rendeknek folyó hó 6kán hozott határozattyoknál fogva mindenmű tiszta úrbérișégek után járuló szolgálatok, taxák és dézmák folyó év Szentháromság vasárnapjától vagyis iunius 18-tól kezdve meg szüntetni végeztettek¹ — az erről készült hirdetmény elegendő számú példányokban olly végett küldetvén át ezen

nemes megyének: hogy addig is, míg az úrbéri viszonyok meg szüntetése iránt egy kimerítőbb és mentől előbb ki küldendő nyilvánítás körözhetnék, a mellékelt hirdetményeket mind az eddigi földes urak, mind pedig a volt úrbéri osztály² között ki osztatni s annak valódi foglalattyát saját kebeléből ki rendelendő leg népszerűbb egyének által velük tudatni és a közcsend, s rend meg tartására leg szigorúabb fenyiték terhe alatt megintetni, valamint maga részéről is annak fentartására minden elkövetni szoros kötelezettsének tartsa. Az Erdélyi Nagy Fejedelemség Kir. Fő Kormányszék Kolosvár, 848ik év Szent Iván hó 7ikén tartott üléséből.

Gróf Teleki Jóseff

Kálnoki Pál,
titkár

În numele Maiestății Sale imperiale și apostolice, Marele Principe al Ardealului, comitele secuilor, celui mai binevoitor domn al nostru!

Respectabilelor Ordine ale nobilului comitat Alba de Sus.

Conform rezoluțiilor aduse în 6 a lunii curente de către Stările și Ordinele Ardealului, din duminica Sfintei Treimi,adică în 18 iunie a.c., se vor desființa prestarile, taxele și dijmele urbariale¹; anunțul referitor la aceasta se trimite într-un număr suficient de exemplare nobilului comitat; până când se va da publicitatea o proclamație mai detaliată despre desființarea relațiilor urbariale să considerați de stricta dvs. obligație a împărți publicațiile anexate² aici, atât între proprietarii de moșii de până acum, cât și în rândurile foștilor urbariali. Prin persoanele cele mai populare ale comitatului să faceți cunoscut conținutul real al anunțului, somând sub amenințare severă la păstrarea ordinii.

Din ședința Guberniului Mareiui Principat al Transilvaniei ținută în 7 iunie la Cluj

contele Teleki József

Kálnoki Pál,
secretar

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Cluj. Fond. Arh. comitat Alba de Sus, acte administrative nr... Circulară cu conținut similar a fost trimisă și Consiliului orașului Sighișoara. Vezi Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Acte Magistrat Sighișoara. Foto: 6 717—6 718; 6 725—6 726; de asemenea către Consiliul orașului Brașov. Vezi Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat. Foto: 31 973 și către Consiliul orașului Dumbrăveni. Vezi Arh. Naț. Dir. jud. Brașov, Fond. Arh. primăriei Dumbrăveni, foto: 6 725—6 726.

¹ Vezi vol. V, doc. 69, p. 237—241.

² Vezi dac. 63.

Cluj, 7 iunie 1848

Preînștiințare

Prin hotărârea Obșteștei adunări (Dietei) din [a] 6 zi a lunii[i] cursgătoare, slujbele domnești, taxile, dijmele și alte danii urbariale s-au în cetăț și terminul încetării acesteia s-au pus duminica Sfintii Treimi (duminica, intea după Rusale) adecă a 18 zi a lunii lui iunie a anului cursgătoriu; acest articol de lege spre întărire trimitându-se s-au asternut înaintea preaîndurătului nostru domn și craiu; și după ce înăltia sa o asemenea lege în privința Tării Ungurești nu de mult au întărít, nici o îndoială nu ieste, cum că ceva asemenea va împlini credincioșilor săi din Transilvania; aşa dară cea[!] mai sfântă și nefuncjurată a fiește căruia fostului până acum iobaji și jeler ardelenesc iară acum slobodului cetățean dregătorie este ca prețuind și cu mulțumită cunoscând aceiaș frumoase jertfe care după pilda Tării Ungurești și domni pământăști din Ardeal din simțire curat patriotică, și către foștii săi iobaji frățască dragoste a aduce n-au întârziat. Cu atâtă mai gata a fi, spre împlinirea tuturor datorilor sale, în privința stăpânirii, a patrii și a fieșcăruia cetățean. Lăcuitori [în]deosebi, mai cu seamă ferindu-se de aceiaș smintită păreare, cum că acum după ce au căștigat acest mare dar ar aveai drept mai mult și doară și aceia ce ieste a altuia a pofti, cu puterea a cuprinde și a-și însuși. Tuema aşa sfântă și nevătămată rămâne de aci înainte proprietatea domnilor pământăști în privința curțiilor, a locurilor de curte, a pământurilor, a pădurilor și a altor legiuite folosuri, precum neîndoită este proprietatea moșilor și [a] pământurilor a fostului până acum iobaju, iară acum slobodului cetățean. Toți aceia cari împotriva bunului altuia s-ar secula, locuri sau pășuni de obște ar cuprinde și cari ar îndrăzni la ceva asemenea pe alții a-i povătuia sau și însuși în nescar[i] lucruri ca aceste parte ar lăua — care s-ar împotrivi ocărmauirii sau tăștilor după asprimea legii îndată și neapărat se vor pedepsi. Datoria și neapărată voință a Crăiescului Guberniu este ca orice de astfel îndărătnice și împotrívitoare fapte, vîțe acele din ori ce parte, cu strășnicie a le înfrâna și totdeodată celor păgubiți din partea păgubitorilor deplină și întreagă despăgubire a mijloci.

S-au dat din ședința cesaro crăiescului Gubernium în a 7 zi a lunii lui iunie a anului 1848 în Cluju țănută

Gróf Teleki József m.k.,
guvernator
Biró József, secretariu

Előleges értesítés.

Az Erdélyi országgyűlésnek folyó hó 6-kán hozott határozatában, az urbériiségeken fekvő szolgálatnak, taksáknak, dézmáknak, s egyéb urbéri tartozásoknak megszüntetése kimondatott, s ezen megszüntetésnek határ napjául folyó évi Szentháromság vasárnapja, vagyis Junius 18-ka tützett ki. Ezen országgyűlési határozat törványcikkbe foglaltatván,

megerősítés végett legkegyelmesebb urunk királyunkhoz felküldetett; s miután ő felsége a hasontartalmú Magyarországi törvénycikket már megérőítette, kétség kívül ezt fogja tenni hű Erdélyi alattvalóira nézve is. Szent és mellőzhetlen kötelessége azért minden eként felszabadult Erdélyi volt jobbágynak és zsllernek, most már szabad polgárnak, hogy méltányolván s hálás érzettel elismervén azon szép áldozatot, melyet Magyarország megelőző példáját követve, az Erdélyi földesurak is tiszta hazafui indulatból, s volt jobbágyaik iránti testvéries érzésből hozni nem késedelmeztek; annál készebbek s pontosabbak legyenek ők magok is minden egyéb tartozásaiak hű teljesítésére, az uralkodó, a hon s egyes polgártársaik irányában; főként pedig óvakodjanak azon bal hiedelemtől, hogy miután a nagy ajándékot már megnyerték, joguk volna még többet, s jelesen azt, mi másé követelni, vagy éppen erőszakosan foglalni és eltulajdonítni. Az eddigi földesuraknak majorság telkeik, földjeik, erdeik, s egyéb törvényes haszonvételeik épp olly szent és szerthetetlen tulajdonai maradtak, a milyen biztos tulajdona ezentúl az új szabad polgárokknak a felszabadított urbérisége. Azt, ki akármelyik nemű tulajdon ellen föltámadna, a másét, vagy a közhelyeket, legelőket elfoglalná, vagy háborítaná, ki illy telleges erőszakra bujtogatni, vezérelni, vagy abban részt venni merészelné, valamint azokat is, kik a felsőségnek s a rendes tisztviselőknek ellenszegülnének, a törvény legkeményebb büntetése fogja rögtön és szigorúan sljútani, s a királyi kormányszéknek kötelessége s elhatározott szándéka, minden ilyes önfejű fellépéseket, bár melly részről induljanak is ki azok, hatályosan megzabolázni, s egyszersmind a megkárosítottaknak, a megkárosítók részéről, a teljes kárpótlást kiszolgáltatni.

Költ az Erdélyi nagy fejedelemség királyi fő kormányszékének Kolozsvárt, 1848 Szentiván hava 7-én tartott ülésből.

Gr. TELEKI JÓZSEF, t.k.

kormányzó

BIRÓ JÓZSEF, t.k.

titoknak

Vorläufige Verständigung

In dem am 6ten dieses Monats gefaßten Landtagsbeschlusse ist das Aufhören aller den Frohngütern (Colonicaturen) anklebenden Dienste, Taxen und Zehenden förmlich ausgesprochen und der heilige Dreifaltigkeits Sonntag, d.i. der 18. Juni d.J. zum Endziel derselben festgesetzt worden. Dieser Landtagsbeschuß ist unserm allergnädigsten König als Gesetzes-Artikel zur Bestättigung unterbreitet worden und nachdem Seine Majestät den Gesetzes-Artikel Ungarns ähnlichen Inhalts schon bestätigt hat, so ist nicht zu zweifeln, Allerhöchst Dieselbe werde das nähmliche auch für Siebenbürgens treue Unterthanen thun. Es ist daher eine heilige und nicht zu versäumende Pflicht aller auf diese Art freigewordenen siebenbürgischen Frohnbauern und Zsellern, nunmehrigen freien Bürgern, dieses schöne Opfer, welches die siebenbürgischen Grundbesitzer nach dem Beispiele Ungarns aus reiner Vaterlands- und Nächstenliebe für ihre früheren Unterthanen zu bringen sich beeilt haben, gehörig zu würdigen und mit dankbarbem Gemüthe anzuerkennen. Sie mögen daher desto bereitwilliger und pünklicher seyn in der Erfüllung ihrer übrigen Pflichten, die ihnen rücksichtlich

ihres Monarchen, ihres Vaterlandes und ihrer einzelnen Mitbürger obliegen, vorzüglich aber mögen selbe sich hüten, fälschlich zu glauben, als hätten sie nun, nachdem sie jenes große Geschenk erhalten, das Recht, noch mehr und insbesondere auch das Eigenthum eines Andern zu verlangen, oder sogar mit Gewalt in Besitz zu nehmen und sich anzueignen. Die Allodial-Gründe, Wälder und andere gesetzliche Nutzungen der vorherigen Grundherrn sind ein eben so heiliges und unverletzbares Eigenthum derselben geblieben, wie das freigewordene Frohngut von nun an sicheres Eigenthum des eben jetzt zum freien Bürger erklärten Frohnbauern geworden ist.

Jeden, welcher gegen fremdes Eigenthum sich zu erheben, von fremdem Grund, Gemein-Grund und Weide Besitz zu ergreifen oder darin Störungen zu verursachen, zur thätlichen Gewalt aufzuwiegeln, oder die Aufwiegler anzuführen, oder Theil daran zu nehmen sich erkühnen sollte, wie auch diejenigen, welche sich der Obrigkeit und den betreffenden bisherigen öffentlichen Beamten wiedersetzen sollten, wird die härteste Strafe des Gesetzes alsogleich und mit aller Strenge ereilen.

Pflicht und fester Vorsatz der Landes-Regierung ist es, jeden derartigen ej genmächtigen Versuch, von wannen immer dasselbe kommen sollte, mit Nachdruck zu zügeln und zugleich den Beschädiger fremden Eigenthums zu gänzlichem Schadenersatz zu verhalten.

Joseph Graf Teleki, Gouverneur
Joseph Biro, Secretair

*Tipăritură publicată trilingv. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 7237/1848; textul român și maghiar publicat în Papp Dénes, *Okmánytár*, p. 175—176. Imprimat. Arh. Nat. Dir. jud. Brașov, fond. Acte Magistrat, nr. 2618/1848. Foto: 30 765—30 766; 31 973—31 974. Arh. Nat. Dir. jud. Cluj-Napoca. Fond. Blaj, doc. 9/1848, fond Zlatna, praesidalia, 61/9; B.A.R. fond. ms. rom., ms. 1 058, fila 48.*

64

Cluj, 7 iunie 1848

Tekintetes Közgyűlés!

Az úrbéri viszonyok megszüntetését és a magány birtokosok kármentesítését tárgyazó s múlt alkalomkor meg küldött két törvény javaslat tegnap délután 5 órakor tartott országos ülésben tanácskozás alá vétetvén elfogadtatták, s cszerént Honunk számos lakossai szabad polgárokká és birtokosokká válának¹. Az úri szolgálat meg szünésére határnapul a közelebbi Szentháromság napja tűzetvén ki, azon határozat mellett, hogy a királyi kormányszék ezt leggyorsabb úton egy rövid körlevéllel az országba hirdettesse ki előre, s azután rögtön egy terjedelmesebb proclaimációval a népet világosítssa fel nyert szabadsága valódi értelméről, a félre értések kikerülése tekintetéből megkéretett továbbá a királyi kormányszék az iránt is, hogy a rend és csend fenntartása személy és vagyon bátorságosítása, a lehető kitörések megakadályozása tárgyában kellő és célszerű intézkedéseket tegyen. A 4ik tör-

vénycikk utoiso szakaszába, melyben a kármentesítést nyerendő birtokosok elleni követeléseknek további rendelésig fel nem mondhatások vagyon megálítva, azon módosítás hozzájárult országgyűlésen, hogy a kereskedők és mesteremberek contói a fel nem mondható követelések közé nem számítandó, ugyan az napi országgyűlésen indítványoztatván a városoknak kármentesítetésekrol, tiszta említést téteeni a törvénycikkben a vagy legalább ha már a meg álíttott külön törvénycikk a magyarhol hasonló törvénycikkhez képest csak a magány birtokosok kármentesítését foglalhatja magában, a városok birtokossairól más törvénycikk alkottassék, Valamint szintén indítványoztatván az is, hogy a földes urakat illetendő s már megszüntetett dézmán kívüli minden nemú más dézmák is töröltessenek el. Ezen két indítványra nézve határozat képpen kimondatott, hogy még ezen országgyűlésen tanácskozás alá fognak vétetni és elhatároztatni.

Napirendre tűzetett a közteher viselés. Mai napon 12 órakor me-gint országos ülés tartatott, melyben némely bé adott kérelem levelek kiadtattak a bíráló biztosághoz. Azután olvastatott Vér Farkas és Pállfy János, országos követ uraknak Pestről, folyó hó 2ról írt tudósítások, melyben jelentik, hogy megérkezésekkel a ministeriumot öszve ülve találván, azon utasítást vettek, hogy gróf Batthyányi minister elnök úrral együt az Unióról szóló törvénycikk megerősítése kieszközlése végett Innsbruckban Ő Felsége eleibe menendők, melynek eredményéről a Rendekeket értesíteni fogják, addig is még vissza érkezhetnének, egyébaránt arról is tettek jelentést, hogy Nádor Ő Felsége, Ő Felségétől Innsbruckból még nem tért vissza. Ezután olvastatott az Ő Felségéhez, miniszteriumhoz s a királyi biztoshoz is az úrbéri viszonyok meg szüntetéséről szöllő törvénycikkek mellett teendő fel terjesztek, s mégis állítatván, ez ülésből meg pecsételve szokott módon el küldettek — több törvényhatóságok fegyverek adatását szorgalmazván királyi kormányzó ő nagy méltósága biztosította a Rendekeket, hogy Ő Felségéhez tett felirásai következtében minden bizonnal remélendő kedvező rendelkezés, nyomán mire nézve minden el fog újbólis követni, a törvényhatóságok kívánatai teljesítetni fognak, ezeknek meg irások mellett, nem tehetjük, hogy a tekintetes közgyűlést és az egész város polgárságát, meg ne örvendeztessük, ez úttal azzal: miként felséges urunk múlt holdnap 29ról s tehát még mielőtt az Unio itt országoson ki mondatt volna Felséges István Fő Herceg magyarországi Nádor és Királyi Helytartó hatósságát Erdélyre is ki terjesztette, a mint ez bővebben az ide mellékelt királyi kézirat másolatjából meg tetszik különös említést érdemel azon környűlállás, hogy a mint mondják, ezen kegyelmes rendelés az nap érkezett Magyarországban, mely nap itten az ország gyűlése az uniót meghatározta — egyébaránt mély tisztelettel lévén
a tekintetes közgyűlésnek

alázatos szolgái

Karácsonyi János

Kolosvárt, Szentiván hónap 1848

Onorat Consiliu!

Cele două proiecte de legi, trimise data trecută, care vizau desființarea relațiilor urbariale și despăgubirea proprietarilor, s-au dezbatut la adunarea dietală pe țară înută ieri după masă la ora 5 și au fost

aprobată; mulți locuitori ai țării vor deveni astfel cetăteni liberi și proprietari. Data incetării slujbelor iobăgești s-a fixat pentru ziua Sfintei Treimi; în prealabil s-a hotărât ca Guberniul să publice în țară cât mai repede printr-o circulară scurtă¹; imediat după aceea poporul se va lămuri despre sensul real al libertății obținute printr-o proclamație mai vastă. Pentru evitarea neînțelegerilor, pentru menținerea ordinii și a liniștii, pentru asigurarea securității persoanei și a averii, pentru împiedicarea eventualelor dezordini, Guberniul a fost rugat să ia măsuri potrivite și eficace. În ultimul paragraf din articolul 4, în care s-a stabilit ca, până la noi dispoziții, să nu se renunțe la pretențiile proprietarilor de a fi despăgubiți. Dieta a mai adus o modificare referitoare la conturile negustorilor și ale meșterilor; acestea nu vor intra în categoria celor datorii ce nu se vor putea contramanda. Tot la Dieta din ziua respectivă s-a propus să se pomenească și despre despăgubirea orașelor; în acest sens s-a menționat că dacă legile votate pot prevedea numai despăgubirea proprietarilor particulari — asemănător celei din Ungaria — să se odapte o altă lege și pentru recompensarea proprietarilor orășenești [colectivi]. S-a propus totodată să se anuleze nu numai dijmele datorate proprietarilor, ci și celelalte. Referitor la acele două propunerile s-a decis ca ele să fie dezbatute încă la actuala dietă și să se adopte hotărâri în legătură cu ele. S-a fixat pe ordinea de zi purtarea comună a sarcinilor [publice]. Azi la ora 12 s-a ținut din nou ședință dietală și s-au repartizat comisiei de cenzori unele petiții înaintate dietei. După aceea s-a dat citire raportului domnilor deputați dietali Veér Farkas și Pálffy János, trimis de la Pesta la data de 2 a lunii curente, în el relatează că la sosirea lor [la Pesta] au găsit guvernul întrunit; din partea lui s-a decis ca împreună cu d-l ministrul, contele Batthyányi, să se deplaseze la Innsbruck în vederea obținerii sanctiunei din partea Maiestății Sale a articolului de lege referitor la uniune; despre rezultatele obținute voi informa Stările încă înainte de a reveni; în rest au mai raportat că altădată sa palatinul încă nu s-a reîntors de la Maiestatea Sa de la Innsbruck.

După aceea s-a dat citire cererii adresată atât Maiestății Sale, cât și guvernului și comisarului regal în legătură cu desființarea relațiilor urbariale; s-a votat și s-a și înaintat de la această adunare dietală în modul obișnuit. La insistențele mai multor jurisdicții în privința distribuirii armelor, măria să, d-l guvernator, a liniștit Stările, afirmând că a făcut deja demersurile necesare în acest sens Maiestății Sale și speră un răspuns favorabil; dar și până atunci va face tot posibilul pentru îndeplinirea doleanțelor jurisdicțiilor. Pe lângă aceste informări nu putem să nu înbucurăm onorabila adunare și cetățenii întregului oraș cu vestea că Maiestatea Sa, la data de 29 de Iunie trecute — deci înainte de votarea uniunii — a extins jurisdicția locuitorului regal al Ungariei, palatinul Ștefan, și asupra Ardealului, precum reiese mai pe

larg din copia manuscrisului regal anexat aici; o atenție specială necesită acea circumstanță, potrivit căreia, după cum se zice, acest ordin binevoitor a ajuns în Ungaria în ziua în care aici Dieta a hotărât unirea.

În rest rămân cu stîrnă supusă serv umil al consiliului [orășenesc]
Cluj, 7 iunie 1848

Karácsonyi János

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Arh. Primăria orașului Dumbrăveni, pachet 1134. Foto: 7037—7039.

¹ Vezi doc. 62 și 63.

65

Cluj, 7 iunie 1848

A brassai tanács odavaló lakos Kelemen Pálnak idei 3918 főkormányszámmal jegyzett azon panasszárá, miszerint Ferenc nevű fia helytelenül íratott öszve katonáskodásra — az e tárgyban meghalgattatott öszveíró biztoság tudasítását — melynél fogva a panaszlo az öszveírás alkalmával, noha meghivatott volt, meg nem jelenvén, szomszédjai csak a két otthon lévő fiait adták fel, a 3dikat pedig, ki már több évek óta katona elhallgatták, és innen történt, hogy Kelemen Ferenc helyett — miután akkor is sem attya, sem ezen fia meg nem jelent — sors vonatott; — a királyi főkormánynak olly megjegyzéssel küldi fel, hogy a fenn forgó panasz magába már elenyészett, s fel sem merült volna, ha Kelemen Pál egyenesen az öszveíró biztoságot felvilágosítja arról, hogy egyik fia már katona.

Végzés

Jelen feljelentése a brassai tanácsnak itten tudásul vétetvén, annak záratéka visszaküldendő a nevezett tanácsnak.

Egyébaránt brassai lakos Kelemen Pálnak Ferenc nevű fia, jelen tanács tudósítása szerént a besorozandó újoncok számából kitöröltetve, s így ebbéli panasza megszüntetve lévén, panaszos kérlelevelét Székely Dávidnak, brassai sorozó bizottmány elnökének e tárgyban folyó év martius 13káról 3918. kormány szám alatti felirata következtébe, ezenkel visszaküldendő.

Consiliul din Brasov a inaintat sesizarea în legătură cu plângerea locuitorului de acolo, Kelemen Pál, înregistrată sub nr. gubernial 3 918 din acest an, precum că fiul său Ferenc a fost conscris pentru recrutare în mod incorect. A fost ascultată informarea comitetului de conscriere, conform căreia reclamantul, deși a fost chemat, nu s-a prezentat în fața lui; vecinii îl au indicat numai pe cei doi feciori de acasă, iar pe al treilea care este deja de mai mulți ani soldat l-au trecut sub tacere. Așa s-a întâmplat apoi că, din nou nefiind de față, nici tatăl,

nici fiul, au căzut sortii pentru recrutare pe Kelemen Ferenc. Se înaintează plângerea la înaltul Guberniu regesc cu observația că ea este perimată în sine și nici n-ar fi existat dacă Kelemen Pál ar fi lămurit în mod direct comitetul de conscriere că unul dintre feciori fi este deja soldat.

Rezoluție

S-a luat la cunoștință raportul de față al Consiliului din Brașov și se retrimite împreună cu acusele.

De altminteri fiul lui Kelemen Pál din Brașov, Ferenc, fiul sters din rândul tinerilor apti pentru recrutare, după cum informează Consiliul brașovean, rezultă că plângerea lui în acest sens se sistează. Textul plângerii să fie retrimitis lui Székely Dávid, președintele comitetului de recrutare din Brașov, după cum prevede rescriptul cu nr. 3 918 din 13 martie al anului în curs, referitor la această problemă.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 7 495/1848.

66

Cluj, 7 iunie 1848

Medgyes Szék Tanácsa az idei 6 399. szám alatti fő kormányi rendelet következtében jelenti: miként a kiskapusi közönség azon folyamodása rendin, mely szerint a Schemmert nevű Erdő használata felett közte és Medgyes Széki közönség között fennforgó egyenetlenség kinyomozására a Tanács által ki nevezett bizottmány helyett más, részrehajlás nélküli biztoságot ki neveztetni, s az oda rendelt katonaságot vissza hívatni kéri, semmi olyas okokat fel nem hozott, melyek a Tanács e részbeni intézkedése helytelenségére mutatnának, mi okon a kiskapusi közösséget érintett kérésével annyival is inkább el utasítatni kéri, mivel a kérdéselt kinyomozás mi előbbi s remélhetőleg még e tudósítás megérkezete előtti bevégeztével, az a Fő Kormány határozata alá fog terjeszteni.

Irassék vissza a Medgyes széki Tanácsnak, hogy miután a kérdéselt ki nyomozás eddig hihetőleg már béké is végeztetett, a ki nyomozó bizottmány fedezésirc Kiskapusra rendelt Katonaságnak onnan léndő eltávolítását a K. Kormánynak idei Szentiván hó 3-i napjáról 7027 szám alatt költ rendelete értelmében sietőleg eszközölje, a kinyomozásról munkálatott pedig véleménye hozzá adásával ide késedelem nélkül terjessze fel; miről is a kérelmes kiskapusi közönség idei 6399 számmal jegyelt kérelmére adandó válasz átal oly hozzá adással értesítsék, hogy az érintett ide mi előbb fel terjesztendő kinyomozási munkálatra itten téendő határozatot várja békével.

Szabó Károly

Prin ordonanța gubernială nr. 6 399 din acest an și se răspunde Consiliului scaunului Mediaș cu referire la petiția comunității din Copșa Mică, prin ea se pretinde ca în locul comisiei desemnate pentru a cer-

ceta neînțelegerile dintre această comunitate și scaunul Mediaș, legate de folosirea pădurii numite Scheminert, să fie numită o alta nouă și nepărtinitoare, iar armata detașată acolo să fie rechemată; întrucât în acea petiție nu se aduce nici o dovadă că demersul Consiliului în problema amintită nu ar fi fost corect, se cere ca această pretenție a comunității din Copșa Mică să fie respinsă; aceasta cu atât mai mult că ancheta în cauză, odată cu grabnica ei încheiere — poate chiar înaintea sosirii acestei înștiințări —, va fi supusă hotărârii Guberniului.

Să se răspundă Consiliului scaunului Mediaș că, întrucât ancheta în cauză până la această dată probabil s-a și încheiat, trebuie să ia măsuri pentru ca, în virtutea ordinului gubernial nr. 7 027 din 3 iunie curent, armata detașată la Copșa Mică pentru protejarea comisiei de anchetă să fie îndepărtată de acolo în grabă; totodată lucrările anchetei, împreună cu opinia Consiliului, să le trimită fără întârziere aici. Dându-se răspuns comunității din Copșa Mică la petiția înregistrată sub nr. 6 399 din acest an, odată cu răspunsul să se adauge indemnul de a aștepta în liniște hotărârea ce se va da aici în legătură cu cele arătate mai sus, după ce rezultatele anchetei ne vor fi înaintate.

Szabó Károly

Concept. Arh. St. Budapesta, Fond G. P., nr. 8 281/1848.

67

Câmpeni, 7 iunie 1848

Méltóságos bányász tanácsos és királyi igazgató úr,

Ezen fiscusos uradalomban azon hir terjedett el, miszerint annak lakossaira katonai erő lenne kirendelve, s az közelebbről meg is érkeznék, — minthogy a katonai erő használása vagy a közcsend fenntartására, vagy pedig az eggyesek által tett kihágások kinyomozások tekintetéből használandó lehetne, annak okáért kérjük a méltóságos urat légyen szives a katonai erőt, ha nétalán kikérve lenne, a visszatérésre, vagy ki nem szállásra bírni, mert a mi a közcsendet illeti, az még eddig teljesebben sehat se tartatott fenn mint itten; a mi pedig az eggyes kihágásokat: azokra nézve nem szükséges a katonai erő, hanem inkább egy részrehajlatlan biztoság kinevezése szükséges lenne, a mely a kihágókat s kihágásoknak rejlö okait kipuhatalva, az illetőkre megérdemelt büntetést eszközölhetne, vagy szabhatna; ily modorulag kikerülőknél azon ingerültségnek lehető nem várt következményei, mely ingerültség megint hírből eredett más helyiségekre kiszállott katonák borzasztó bánnás módjából támadt lakosaink közt, s félhető hogy a katonai erő ide kiszállása nemcsak uradalmunkra, hanem az egész hazára nézt zavart hozhatna¹.

Mely kérésünket ujjítva s egyszersmint igérve, hogy a kihágókat s azoknak büntetését semmiképp meg nem akadályozzuk, úgy választ is

kérve, tisztelettel maradtunk a méltóságos bányász tanácsos és királyi igazgató úrnak

Topánfalván, Június 7-én 1848-ban

Jánku Abrahám,
hütös ügyvéd
a közcsendet mind addig fentartott
topánfalvi uradalmi lakosok nevében

Ilustre domnule consilier minier și director
administrativ crăiesc

În domeniul fiscal de aici s-a răspândit vestea că s-a dispus forță militară împotriva locuitorilor săi și că în curând ar și sosii. Întrebuirea forței militare ar putea fi justificată, fie pentru a asigura liniștea publică, fie pentru urmărirea delictelor săvârșite de singurătici. Din acest motiv o rugăm pe ilustritatea voastră să binevoiască a îndupla forța militară, dacă ar fi fost cerută, să se întoarcă sau nici să nu se deplaseze, fiindcă, în ceea ce privește liniștea publică, ea nu s-a menținut nicăieri mai deplin decât aici. Cât privește unele delicte, pentru acelea nu-i nevoie de forță militară, ci ar fi cu atât mai necesar să se numească o comisie imparțială care, cercetând pe delicienți și cauzele delictelor, să dicteze sau să dea respectivilor podeapsa meritătă. În acest chip s-ar putea evita consecințele neașteptate ale încordării care s-a stârnit între locuitorii noștri datorită zvonurilor despre tratamentul abuziv aplicat de soldați în alte localități, unde s-au deplasat. Căci e de temut că deplasarea aici a forței militare ar putea produce tulburare nu numai în domeniul, ci în toată țara¹.

Reînnoim cererea și făgăduim totodată că nu vom impiedica de loc pedepsirea delicienților; în așteptarea răspunsului rămânem cu stimă și domnului consilier minier și director regesc,

Câmpeni, 7 iunie 1848

Ayram Iancu, avocat jurat,
în numele locuitorilor din domeniul Câmpenilor
care au păstrat până acum liniștea publică.

Concept. Arh. Nat. Dir. jud. Cluj-Napoca. Fond. Montantesaurariat.
Zlatna, acte administrative, nr. 77.

¹ Vezi doc. 69 și 85.

Câmpeni, 7 iunie 1848

Méltóságos Igazgató Úr!

A minden nap tapasztalás ara mutat, hogy a katonaság jövetele hírére nagyon megrémült a közönség, s annyival iszonyatosabb azokról a képzetek, miután más helységekről a katonaság kemény bánásmódja

ide is elhatott, annál fogva ők nagy tettekről gondolkoznak, azaz béké nem bocsátásról, melynek lehető csendesítésére ajánlók nékiek megnyugtatásakul nagyságodat sürgöny kérelmekkel meg találni; hogy katonaságot ezen felső uradalomra ne eszközöljön, s ha már kirendelve lennének, a feljöveteltől meg akadályoztatni méltóztassék.

A történt károkrol pedig egy részrehajlatlan biztosságot kinevezni célarányosabbnak vélnök, kik az eddigi károkat megvisgálnák, felvennék, és csak a tettes büntetődjön, nem pedig az egész közönség s azok ártattalan családjai, kik teljességgel az egésszet véve nincsenek oly elvétetéssel állapotba, s ha a szükség nélkülözhettelenne tenné a katonaság ki-jövetelét, akkor azt majd a biztosság fogná érvényesen megítélni tudni, lesz-e szükség ara, avagy békés úton a mostani szellem szerént a dol-gok további fejlődéséig menyire lehet a kedélyeket lecsendesítteni. A körülmények illetéén állásáról kötelességünknek tartottuk nagyságodat a hallottakról sietve értesíteni, s ha igénytelen véleményünket méltányolja úgy méltóztassék úri válaszával a közönséget teljes hatalmánál fogva meg is nyugtatni és az ijedelmet kegyesen elenyészettetni, ne hogy a sok-felé ágazott eszmék szomorú következést okozzanak idő előtt. A kik több-ire meg különböztetett tisztelettel vagyunk a Méltóságos Igazgató Úrnak alázatos szolgájí.

Topánfalván, Júnus 7én 1848ba.

Lázár György
camerális ispán
Pataky Pál

Mărite domnule director.

Experiența de toate zilele ne demonstrează că publicul se însășimântă tare de tot la veste că vine armata. Închipuirile devin cu atât mai grozave, cu cât a străbătut și aici știrea despre tratamentul dur al soldaților în alte localități. Din acest motiv, ei visează la fapte mari, adică să le impiedice intrarea. Pentru a-i liniști pe cât posibil, le-am recomandat să vi se adreseze cu cereri urgente, ca să nu deplasăți armată în acest domeniu de sus; iar dacă a fost solicitată, să binevoiți a-i opri apariția. Am convingerea că ar fi mai practic a numi o comisie imparțială care să examineze pagubele de până acum. Aceasta să consemneze totul și să-i pedepsescă numai pe făptuitori, nu toată comunitatea și familiile nevinovate care, luate în general, nu au fost deloc ticăloase. În cazul în care aducerea armatei s-ar dovedi a fi inevitabilă, atunci se va putea judeca definitiv doar după cerințele securității, anume dacă e nevoie sau nu de ea; adică dacă s-ar putea liniști spiritele numai pe cale pașnică potrivit currentului de acuma, până la o evoluție ulterioară. În asemenea imprejurări am considerat necesar a vă informa numai decât în legătură cu cele aflate. Dacă apreciați modesta noastră părere cu puterea deplină ce o aveți, binevoiți a calma publicul. Răspundeti că un nobil și împrăștiati în mod cuvenit frica, pentru că nu cumva ideile răspândite în multe părți să genereze prematur consecințe triste.

De altfel rămânem cu deosebită stimă, umili servi ai ilustrului domn director.

Câmpeni, 7 iunie 1848

Lázár György, span cameral
Pataky Pál

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 9 012/1848. Foto: 29 856—
29 858.

69

Zlatna, 7 iunie 1848

Nagyméltóságú gróf, főkormányzó úr,
Kegyelmes Uram,

Alig küldém el ezen másolatban ide mellékelt feljelentésemet királyi kinestári alelnök gróf Béldi György úr ó méltóságához, a miidön azon felfogott leveleknek melyek az Abrudbányai tek. nemes tanács¹ útján nagyméltóságodnak tegnapelőtt felterjesztettek, tartalmáról én is hiteles úton értesültem.

Ezen tartalmat azon személyes meggyőződésemen alapult adatokkal, melyeket érintett feljelentésemben előadtam öszvetartva, nem kéteikdhetem hogy a veszedelem való s talán már nem messze vagyon.

Mivel tehát a dolog ilyen állásában a segítség aránti hatályos rendelkezés súrgetővé vált, nehogy a zalaíni őrsereg számára kért fegyveradás, ha feljelentésem még a maga szokott útján jutna nagyméltóságodhoz, káros hatású és még károsabb következésű késedelmet szennedjen, szükségesnek, sőt kötelességemnek esmériem, nagyméltóságodhoz közvetetten is folyamodni aziránt, hogy a megírt végre kért fegyveradás tárnyában sietőleg rendelkezni méltóztassék.

Egyébaránt az előadott körülmények közt eljöttnek látom az időt, melyben a kinestári elnökségtől nagyméltóságod utasítása szerént kapott meghatalmazáshoz képest a Nagyenyeden lévő székely katonai hatóságtól katona erőnek Abrudfalva vagy Topánfalvára leendő rendeltetését sürgessem, a mit ezúttal csakis azért mellőzök, nehogy a nagyméltóságod bölcse rendeletének, melyet az abrudbányai tanács szóban forgó levelek aránti feljelentéseire tenni kegyeskedend, eleibe vágjak s ezáltal a mit éppen eltávoztatni akarok talán zavart okozzak.

Ügy vagyok meggyőződve kegyelmes uram, hogy csak erélyes felépés, a bujtatóknak letartoztatása s a készülőben, vagy már készen lévő veszélyes tervnek szoros kinyomozhatása által lehetne a hazára és közbátorságra fenyegető veszedelmet, melynek ezen vidék legalkalmasabb laboratoriuma, elháritani.

Azért ha ezen alázatos nézetemet nagyméltóságod is célszerűnek találni méltóztatnák, ámbár egy ilyen kinyomozás vezérlete éppen reám nézve, mint a ki hivatalomnál fogva ezután is kéntelen lennék azonvidéken többször megfordulni, veszedelmes lehetne, azt mégis azon tekinthetetből: hogy én már hivatalos állásomnál fogva, mind az egyéniéket s azoknak jellemökét, mozgalmakat, mind a körülményeket és helybéli viszonyokat esmériem, mind pedig az eddig lehető adatokat közvetlen kül-

forrásból merítve szinte legjobban tudhatom s azért célravezetőleg a közbátorság helyreállítására legsükeresebben működhettém, magamon váljalnám; a mit is azzal az alázatos kéréssel vagyok bátor jelenteni: hogy ha nagyméltóságod eziránt már netalán és pedig másképpen rendelkezni méltóztatott volna, legalább a kinevezett biztosságot, a feljebb előadott okból velem leendő egyetértésre utasítani, s a közveszély elhárítására irányzandó magam alkalmazhatása tekintetéből ezen alázatos feljelentésem egész tartalmára teendő magas rendeletét velem is kegyelmesen tudatni méltóztassék.

Zalatnán, Június 7-én 1848

Nemegyei

Excelența voastră domnule conte guvernator, preamilostive domn,

Abia că am expediat raportul aici anexat în copie, adresat ilustratății sale domnului conte Beldi György, vicepreședintele Tezaurarii regesc, când am aflat și eu în mod autentic despre cuprinsul scrisorilor interceptate care au fost prezentate alătăieri excelenței voastre, de nobilul Consiliu al Abrudului¹. Comparând cuprinsul lor cu datele interneiate pe convingerea câștigată personal de mine, expusă în raportul sus menționat, nu mai poate exista îndoială că primejdia e reală și că nu mai e de parte.

Intr-o situație ca aceasta dispozițiile efective pentru ajutor au devenit urgente; ca cererea de puști pe seama gărzii din Zlatna să nu suferă cumva întârziere dăunătoare cu consecințe și mai nefaste, dacă raportul meu ar parveni pe calea obișnuită, cred necesar a-mi ține de datorie a mă adresa și direct excelentei voastre ca să binevoiți și dispune urgent în chestiunea armelor solicitate pentru scopul arătat.

De altfel în imprejurările date văd că e cazul ca, potrivit înputernicirii primite de la Tezaurariat, în temeiul instrucțiunii date la Câmpeni ar fi necesară trimiterea unui detașament înarmat din partea autorităților militare secuiești din Aiud; aceasta nu o fac acum pentru a nu ajunge în coliziune cu înțeleapta dispoziție a excelenței voastre, pe care o veți lua după raportul Consiliului orașului Abrud cu privire la corespondență militară și să produc prin aceasta, poate confuzie, ceea ce chiar intenționez să evit.

Sunt deplin convins, excelență, că primejdia ce amenință patria și securitatea publică, al cărei cel mai acomodat laborator îl constituie regiunea de aci, nu se poate evita decât prin procedare energetică, prin arestarea instigatorilor și prin urmărirea strânsă a planului periculos ce se pregătește sau e chiar gata.

De aceea, dacă și excelența voastră găsiți părerea mea corespunzătoare, aş lăsa asupră-mi conducerea unei asemenea urmăriri, cu toate că ea ar fi primejdioasă pentru mine, fiind eu obligat, în legătură cu funcția ce o detin, să frecventez mai des acea regiune; totuși, având în vedere că, în baza funcției mele, cunosc atât indivizii și caracterul și mișcările lor, cât și imprejurările și relațiile locale; de asemenea că pot afla cel mai bine din sursă directă informațiile de până acum și de aceea să avea posibilitatea în mod firesc să lucrez cu cel mai mare succes pentru a restabili securitatea publică; vă raportează, cu rugămin-

tea supusă, ca, în cazul că excelенța voastră ar fi luat deja decizia în această privință, să binevoiți cel puțin a îndruma comisia numită și se pune în înțelegere cu mine, având în vedere cele expuse mai sus; totodată să-mi comunicați și mie preagrațioasa hotărâre finală ce o veți lăsa cu privire la întreg cuprinsul acestui raport respectuos și la rolul meu în direcția înălăturării primejdiei generale.

Zlatna, la 7 iunie 1848

Nemegyei

Original. Arh. Nat. Dir. jud. Cluj-Napoca. Fond. Montantesaurariat.
Zlatna administrative, nr. 1024.

¹ Vezi vol V, doc. 50 și 51.

70

Câmpeni, 7 iunie 1848

Tekintetes Nemes Tanács!

Ezen Topánfalvi Uradalom lakosai mind mai napig a leg nagyobb csendességben voltak, de a mostani hazánkba történt események az ők kedélyeiket fel zaklatván azon okból és kiváltképpen azért mivel halotta s tugya hogy e haza minden más nemzetei a haza és tulajdon védelmekre magokat fel fegyverkezték — ezennel tudattya a nemes abrudbányai közönséget hogy ők is a haza védelmére úgy magok biztosításokra is nem csakis készek sőt kötelességeknek tartják magokat fel fegyverkezni — a miért is ezen uradalom lakosai a nemes abrudbányai polgárságot tudattya s egyszersmint Isten és Emberiség nevében óvást tézen hogy nem akarnak senki ellen feltámadni csak azok ellen akik az eddig fenn tartott csendességet meg zavaró szándékkal lépnének fel ellenek? — Továbbá meg kívánnyuk hogy dobszó által gyűjtse öszve az egész polgárságot s minden öszvegyűjthető embert és publice kiáltsa ki, hogy a topánfalvi uradalom lakosai nem akarják fegyverrel az igazságot ki cskarni s aki a csend utat át akarná hágna azt ők nem fogják védeni hogy azok törvény szabta úton meg ne büntessenek. Ennél fogva nem katonai hanem törvényes Civile Commissiot a bünözökre nézve ki bocsátatni kívánnak. Végre látván, hogy nincs ok miért katona erőt ellenök használni kéne tehát kérjük az abrudbányai Tekintetes nemes Tanácsot, hogy az eddig fenn tartott csendesség további megtarthatásáért legyen szíves a maga helyin óvást tenni, nehogy katonaság küldessen reánk mert abból könnyen nem csak ezen uradalomra hanem tám egész házára zavar történhetne¹. Tisztelettel lévén a Tekintetes Nemes Tanácsnak

Jánku Abráhám
hüttös ügyvéd
az topánfalvi fiscusos

uradalom fel zavart kedélyű lakosai nevében

Topánfalván, Június 7én 1848

Respectabili nobil Consiliu!

Locuitorii acestui domeniu al Câmpeniului s-au comportat până astăzi în cea mai mare liniște. Însă în urma evenimentelor actuale din țara noastră, sufletele lor s-au tulburat mai ales din cauză că au auzit și știu că toate celelalte națiuni s-au înarmat pentru apărarea patriei și a proprietății. Prin aceasta aduc la cunoștință nobilului public din Abrud că și ei sunt gata, ba mai mult, consideră de datoria lor să se înarmeze, atât pentru apărarea patriei, cât și pentru asigurarea proprietăților persoane. Informând locuitorii acestui domeniu pe respectabilii cetățeni ai Abrudului, ei promit totodată, în numele lui D-zeu și al omenirii, că nu vor să se ridice împotriva nimănui, numai contra acestora care ar acționa împotriva celor din Câmpeni cu intenția de a tulbură liniștea menținută până acum.

În continuare dorim ca prin batere de tobă să fie adunați toți cetățenii, toată lumea, pentru a se face cunoscut în mod public că locuitorii domeniului Câmpeni nu intenționează să obțină dreptatea cu armele. Dar cine va îndrăzni să stea în calea liniștii lor, pe aceia nu-i vor apăra de pedeapsa dată pe cale legală. Ca urmare, deci, ei nu doresc înființarea — pentru pedepsirea vinovaților — a unei comisii militare, ci a uneia civile legale. În sfârșit, se poate constata că nu este nici un motiv pentru folosirea forței militare împotriva lor. De aceea cerem nobilului și respectabilului Consiliu din Abrud să facă apel în vederea menținerii în continuare a liniștii păstrate până acum. În tot cazul să nu se trimită cumva împotriva noastră forță militară, fiindcă aceasta ar duce foarte ușor la tulburarea nu numai a acestui domeniu, ci și a întregii țări.¹

Rămân cu stimă al respectabilului nobil Consiliu

Avram Iancu,
avocat atestat

în numele locuitorilor cu sufletele tulburate de pe
domeniul fiscal Câmpeni

Câmpeni, 7 iunie 1848

Original, Arh. St. Budapesta, Fond. G. Pr., nr. 1552 E 1848. Foto:
2 165—2 168. Vezi și copia contemporană legalizată. Arh. St. Budapesta.
Fond. G. P., nr. 9 012/1848; Foto: 2 162—2 164.

¹Vezi doc. 68.

Budapest, 7 iunie 1848

A pénzügyi Ministeriumtól
Szemere Bertalan belügyminister ūrnak

Szász Károly álladalmi titkárnak múlt hó 15ről gróf Ministerelnök úrhoz intézett az erdélyi ügyeknek akkor miként állását tartalmazó jelentését, az erdélyi oláh nemzet sérelmeinek jegyzékével — van

szerencsém megbizás következtében Minister úrhol teljes tisztelettel mellékletben áttenni.

Kelt Budapesten, június 7én 1848

a pénzügyi Minister megbizásából
Rákódy János,
titoknak

De la Ministerul de Finanțe
D-lui ministru de interne Szemere Bertalan

În urma însărcinării primite am onoarea de a înainta cu stimă, în anexă, d-lui ministru, raportul din 15 a lunii trecute al secretarului de stat Szász Károly¹, trimis d-lui conte prim ministru, despre starea de atunci a problemelor din Ardeal, împreună cu lista plângerilor națiunii române transilvănene.

Dat la Budapesta, în 7 iunie 1848.

Din împuternicirea ministrului de finanțe
Rákódy János
— secretar —

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levélár. Belügminisztérium, nr. 320 Eln./B. Foto: 691—692.

¹ Vezi vol. III, doc. 96.

72

Cluj, 7 iunie 1848

Belügminister ur!

Folyó hónap 3d költ s éngem buzgó örööm érzéssel eltöltő rendeletét azonnal közlém Kemény Dénessel. Ó azonnal a délutáni országos ülésben tudatá Erdély teljes hatalommali kormányzásának felséges urunk átal Nádor királyi helytartónakra történt k. átruházatását. E meglepő értesítés Erdély Rendeit lelkesedéssel tölté el. Megujjult az ma ismét, midön a király Helytartó magos leirata olvastatott fel.

Az uniós felettes örööm és lelkesedés ítt folyvást tart¹. Átálláhos az érzelmem, hogy Erdély üdve s jövője csak az uniósban feküdt. Sajnos, hogy a vidékeken, kivált az izgatott tömegek között még iránta sok ellenszenv mutatkozik. A tettleges egyesítés, s utánna előálló erélyes és igazságos kormányzás azomban elenyészti azt. Szükségesnek találtam a tiszttel rendelet közölhető pontjait többek közt az erdélyi főhadparancsnok királyi biztossal azonnal közleni.

Mint folyó hó 3d, felterjesztett jelentésemben felemlítem: úgy igen üdvösnek találom, hogy biztos jellemű, jó akaratú ügy apostolok mint Pap Sigmond és Szőlősi küldetnek be a nép tév eszméinek kiigazítására. Hogy addig is míg ide érkezendenek, működésükkel elősegítő biztos ada-

tok áltanak használatukra, Mármaros megyei szolgabíró Jura Györgyöt, ki az oláh nyelvet s geniust esméri, jónak látom Balázsfalva és Szeben videkeire beküldeni az oláhok közzé, megbízva, hogy székely feleink között is forduljon meg s hasson az ügyre.

A havasalföldi oláhok megnyerésére nézve ujjábbi értesítettséim után, nem tudhatom, kedvezők leendenek é az ottan jelenleg fenforgó körülmények. Az itteniekre, féltem, kedvetlen hatást gyakorlott, s a bujtatókat kezeibe ujjabb fegyvert adott volna azon határozat, szóllitassék fel a Kormányszék, tegyen erélyes rendeleteket a nép kitörések megakadályozására, s mint nálunk a helységeknek ez iránt felelősökkel tételekre. Ezen, aristocratai szerkezetű országgyűléstől keletkező határozat, a népnek az aristocratia elleni felizgatására alkalmat adott volna, s gyöngítetével vala előre a Ministerium küldöttjeinek hatását. Az itteni oláh népre legerősebb hatást-benyonást és sikert a Királyi akarat kijelentése gyakorol, azért, hittem s megvalékk győzdve, hogy e célra a teljes hatálmú királyi Helytartó ministeri ellenjegyzés melletti rendeletei az oláh tömegekre nézve biztosabban hatandanak; példa is volt rá már Erdélyben, midőn a gyűjtogatók ellen ily formában hozott határozat nagy ellenzsenet élesztett, az ezt megváltoztató Királyi Rendeletnek legjobb sikere következett. Ezen tekinteteknél fogva a ma reggel tanácskozmányban elfogadást nyert azon javaslatom, hogy a határozat a bátorságnak fentartása iránt csak átallánosságban hozassék meg. A részletes intézkedés, s utasítás a Királyi Helytartó s Ministerium átal célszerűbben fog felállíttatni. E tekintetben még azon megjegyzést bátorokodom tenni, hogy mivel a „Király“ neve az itteni tömegekre nagy hatást gyakorol, igen szükséges leend, hogy az a kir. Helytartói s Ministeri Rendeletekben minden többször említezzék.

Megyém főjegyzője, Abonyi István, ki vélem jött, s munkálkodott itten, Szeben felé tett utazásából ma visszatérvén, az alatt tett tapasztalásai felől értesített — szükségesnek találtam azokból némely — biztos forrásból merített adatokat előterjeszteni.

Habár a szász követek több ízben, de a mai ülésben is az Unió iránti rokonszenvüket nyilváníták, de a Szászföld némely vidékeinek hangulata, különösön Szeben és Szászsebes székekben ellenkező értelemben mutatkozik. Ott ügyünk besárlása, jobb embereink rágalmazása, az egyesülés elleni folytonos és keserítő izgatás napi renden vannak. A papok és eddig egyedáruzott kövér javadalmaikat feltő bureacratak, a szászokat nyelvük és nemzetiségeüknek a magyarok általi elnyomtatásával, az oláhokat, kik köztök laknak, szintén avval, úgy szabad földjeiktől megfosztatásukkal iijesztgetik. Ez annyira hangolja az ingerültséget: hogy a jó ügy minden barátta aggódva jelenhet meg közöttük. Tegnap előtt Szebenben a brassói német lapnak, az Unió mellett hón küzdött, magyar simpatiakkal teljes Kurz nevű segédszerkesztője, a fogadóban saját szobájában mintegy 20 kardos szebeni polgár átal epés kifakadások között megtámadtattott, hon s nemzetiség árulónak, becstelen embernek kiáltatott. Városokban a templomok tornyaiból, középületek és Szebenben a szász gróf Salmen házában erkélyéről is fekete-sárga lobogók lengenek; egymást éri az ily színű cocárda is, főintézője, ez a már törvényellenessé aljasult ármánynak s izgatásnak maga a szász gróf, fő segéde a szebeni német lap Benigni nevű szerkesztője, egy kétes jellemű elbocsátott had kormányszéki tiszt. Az előbbi a helyett, hogy tekintélyét, mint álladalmi előkelő tiszttviselő a törvényes rend fenntartására felhasználta, s itten kötelessége szerint az országgyűlésen megjelent volna,

otthon az ármány s káros viszályok magvait hintegeté, miért ellene itt nagy az elégületlenség, s általános a hiedelem, hogy a ministeriumnak ellenébe leendő erélyes fellépése s kiviláglandó törvény ellenes eljárásiért szoross feleletre vonatása elmaradni nem fognak. Azomban a közönyhöz s hideg természetű pórszász reakciója minket magába véve nem igen aggaszthat, mert habár jelen izgatott kedélyében elszántan kialálja, hogy kész inkább elvezetni, mint az Uniót elfogadni, de a f. hó 3kán² kelt tiszteletteljes jelentésem végén felemlített obrázsai oláh lázongás ellenében a harcias székely katonák átal kifejtett szigor márás megijeszté őket s oláh lakostársaikat, annyira, hogy falaik bejáró boltjait mindenütt erős kapukkal látják el s igen szövetkeznek, barátkoznak a köztük fekvő Bianchi sorezred katonáival, ezekben vetik reményüket. Nem is nézheti méltó megindulás nélkül a törvényes rend embere, menynyire táplálják, élesztik az irántunk s fejlődescímk elleni törekedést a német sorezredi tisztek.

G. Waldstein alezredes hozá magával Bécsből a fekete-sárga lobogókat s kokárdákat, ő buzdítá fel a reactiot. Az osztrák kormány vagy nem tudja czekeit, vagy feledni akarja, hogy katonáinak ily eljárása átal az uralkodóház legfontosabb érdekei iránt tartozott húség szegetik meg! Felemelő érzés azomban, enyi ármány közt a székely húség s forró rágaszkodás jelenségeit látni mindenütt. Egy zászlóalj közülök Alsófejér megyében tanyázik a közbátorság fenntartása végett. Lelkesedés közt várják, mikor hívja őket tettekre a nagy magyar Haza, nejeiknek hazauzengetik, hogy csak éljenek otthon földjeikből, mert ők vissza nem térnek, míg ki nem írtják a Hon ellenségeit. Az otthon lévőkben is hasonló vágy lobog. A nem rendes katonák, mint nemzet őrök gyakorolják magokat s várva-várják felfegyvereztetésüket. Nagy figyelmet érdemel e hű székely katonára nézve egy fontos körülmény: a mily derék, lelkes honfiak kezében van a 2dik gyalog székely ezred kormánya, épen anyira absolutisticus irányokkal-Jellasich iránti sympathiakkal eltölt tisztek vezérlik az 1ső gy[alog] ezredet. A szék tisztjei erélytelen emberek, s a bukott kormány maradványai lévén, elnézik; hogy a német s horvát tisztek mesterséges ámitásaiak s cseleik átal katonáikban az Uniós reform iránti bizalmat meggyöngíték. Ezen ezred orthodoxus catholicusokból álván, ős vallásuk elnyomatásával is ijjesztetett, mi rája keserűn hatott. Igy van a naszói és orláti két oláh végezred is. Német és horvát tisztjeik — ügyünk hatályos ellenei, s a székely erőt a közlakosokkal könnyen egyesíthető oláh katonák átal nagyon ellensúlyozhatják. E komoly körülmények között tehát veszélyesebb tisztjeiknek minél előbb más sorezredekbe leendő szétosztása, ezen ezredek kormányának pedig erélyes s hű keblű honfiakra biztatása, s buzgó de hazafi érzésű tábori papoknak haladéktalan alkalmazása igen kíváatos lenne, valamint az erdélyi főhadkormányzónak rögtön királyi parancs átal oda leendő utasítatása is, hogy a magyar hadügminister minden rendeleteinek hűn engedelmeskedjék.

Brassó vidéke jól érez irántunk, ott azt beszélik, hogy az egész videdék kész elszakadni a szász nemzettől, mint sem az Unió elleni reactio-nak helyt engedjen kebelében. E városban sokat s közelebbről biztos adatok nyomán esméri az aldunai viszonyokat. Mint igen biztos hírt beszéllik, hogy Iassyban s tán Bukarestben is a török kormány biztossai, a két fejedelemségnak török uralom alóli felszabadítása iránt érkeznek s alkuldoznak ezek kormányaival, miből annyi átlebegett: hogy a megállapítandó váltság öszletet kölcsönképpen a protector állítandja ki,

melynek biztosítékául nékie a fejedelemségek bányái köttetnek le, s ennek folytán bányász név alatt nagy számú órosz és kozák költözöttetik s feles mennyiségű lópor készlet szállítatik nemsokára be!!

Saguna nem egyesült erdélyi püspök felől egy jelentésemben emlékeztem — most Leményi egyesült püspöktől vett értesülésem folytán szükségesnek találom folytatolag azon titkos szándokát bejelenteni, hogy a magyarhoni s erdélyi disunitus oláhokat maga mint metropolita alatt egyesíteni törekszik, s mint az aristocratiat, úgy a népet egyaránt ámitja, ezt, hogy minden tesz érette, amazt, hogy a népnél befolyásai érdekkében használja fel. Ezen adattal kapcsolatban említém meg azon botrányos tettét a balázsfalvi oláh népgyűlés örszemmel tartása végett kirendelt katonaságot vezérő tábornoknak, hogy midón a híres 16 pont felolvastatott, s reá a nép megesküdött, helyeslése jeléül ő ágyuból több üdvölvéscset tétegett — mely eljárás itten méltó neheztelest gerjesztett és szoros vizsgálatot érdemlend.

Mielőbbi intézkedést kíván itten a megyék kormányainak célszerű elrendezése is. Eréyles, ügybugzgó főispán adhat a közdolgoknak legjobb irányt. Jelenleg 3 megye: Belső Szolnok, Doboka, Hunyad főispán nélkül van, melyeknek mielőbbi kinevezetése a közrend érdekében felette kívánatos. Engedje Minister úr, hogy a közvélemény átal e helyekre óhajtott hazafiak neveit azon sorban, mint a megyéket, felemítsem: Weér Farkas, báró Kemény Domokos és Wesselényi Ferencet. Többi megyék főispánságainak is másképp leendő betöltése iránt közkívánat nyilatkozik, mert többen közülök az absolutizmus embereinek kifolyásai s orgánumai. Ez iránt is már többek átal értekezésre szóllítatva, ha Minister úr azt kiküldetésem körén túli lépésnek nem tekintenди — az itteni nézetek felől jelentésemet teendem. Most épen megbizatásom rendében szükségesnek találván előzőleg idős gróf Bethlen János iránt felhívni Ön bescs figyelmét. E férfiú az itteni közvélemény által Erdély elsőrendű capacításának tartatik, s magam is annak esmériem. Komoly megfontolás, mély belátás, tiszta jellem, nagy népszerűség sajátjai, még teljes erejében van s kitűnőbb hivatalra leendő alkalmaztatását úgy vélem, elfogadni hajlandó lenne:

A közelebbi ülésekben tárgyalt s az úrbéri séget tárgyazó 4. s 5. t. cikkelyeket ide mellékelem. Az előbbinek 8ik §-ban a korcsmák különös megemlíttése ingerültséget szült a halgatósagnál. Kitörését az eréyesebbek közbevetése mellőzheteté el egyedül. Az 5k §-nak ily átallanosságban szerkesztése, s megállapítása pedig csak hosszab tanácskozmányi viták után sikerült, én tartottam tőle, nehogy a földhözi igények iránti részletes rendelkezések terjedtobb vágyakat élesszenek a népben, s halmozott perekre adjanak alkalmat, azért e megállapodást célszerűnek, de azt is szükségesnek találom, hogy az ily kérdésekre nézve felsőbb megvizsgálásnak hellye legyen, e részben odajárulnak itt a többség nézetei: hogy egy fő királyi biztos mellé négy öt albiztos rendeltetvén, külön védékekben de egyenlő szabályok nyomán járjanak el, s az alatt felmerült de ki nem egyenlítetett kérdéseket végelintézés, s illetőleg elítélezés végett közösen s együtt tartandó tanácskozás elibe terjesszék.

A törvényhozás tagjainak szándoka még az 1848ki magyarhoni törvényekből Erdélyre is alkalmazhatóknak átaljános elfogadását kimondó — a köz teher viselést, s a só jelen árat továbbra is megállapító törvények kidolgozása után, kivált ha az alatt, mint bizton reménylik az Unió törvény szentesítése beérkezik, kevés napok alatt bevégezni Erdély utolsó országgyűlését, mi annál kívánatosabb, hogy ez átal a követek meg-

választására, s ahoz képest még a Július 2-be országgyűlés kezdetén leendő megjelenhetésüke idő engedetessék.

Ennek következésében méltóztassék vélem is rendelkezni, Minister úr, hogy miután a köztörvényhozás kitűzött napja közeleg — az itteni országgyűlés bevégzésével kiküldetésemet én is befejezettnek tekinthetem é?

Fogadja Minister úr teljes hazafi tisztelettel párosult őszinte üdvözletemet.

Kolosvárt, június 7. 1848

Báró Perényi Sigmund

Domnule ministru de interne.

Am comunicat imediat lui Kemény Dénes dispoziția dvs. datată din 3. I.c., care m-a umplut de bucurie. El a adus la cunoștință adunării Dietei de după masă că guvernarea Transilvaniei a fost încredințată de către Maiestatea Sa cu depline puteri palatinului loctiilor regal al nostru. Acest anunț surprinzător a entuziasmat Stările din Transilvania. Astăzi s-a repetat însuflarea ce a avut loc atunci când s-a citit înaltul raport al palatinului regal.

Bucurie și entuziasm pentru uniune se manifestă încontinuu aici¹. A devenit general acel sentiment că bunăstarea și viitorul Transilvaniei se află în uniune. Din păcate, însă, se arată multă aversiune față de ea în special în rândurile maselor agitate. Dar, realizarea ei concretă și guvernarea energetică și dreaptă ce va urma, va lichida aversiunea. Am considerat util să comunic punctele stimatei ordonanțe respective care sunt de anunțat chiar și Comandamentului militar suprem din Transilvania.

Conform raportului meu înaintat în 3. I.c., am considerat necesar să se trimită pentru corectarea ideilor greșite ale populației pe Sigismund Pop și Szöllösi, caractere ferme, apostoli cu bunăvoiință. Până la sosirea lor am trimis în rândurile românilor din regiunea Blajului și Sibiului pe Jura Gheorghe, jude nobiliar din comitatul Maramureș care cunoaște limba română și firea poporului român. În felul acesta cei [trei] vor avea date precise la îndemână în vederea sprijinirii acțiunii lor. I-am însărcinat să meargă și în rândurile secuilor noștri și să producă un efect pozitiv.

Pe baza noilor mele informații nu știu în ce măsură condițiile prezente, existente în Țara Românească, pot fi favorabile cuceririi [simpatiei] românilor de acolo. Mă tem că hotărârea prin care Guvernul ar fi fost somat să introducă măsuri energice pentru oprirea revoltelor populației și să facă localitățile răspunzătoare pentru menținerea ordinii la noi, nu ar avea efecte favorabile și ar da noi argumente în mâna celor care ațâtă. Această hotărâre adusă de o Dietă cu o structură aristocratică va da ocazie pentru instigarea poporului împotriva nobilimii și va slăbi efectul muncii trimișilor ministerului. Asupra populației române de aici exercită cea mai puternică influență și succese declararea voinei regale. De aceea am cerut și am fost convins că vor avea un efect mai sigur ordonanțele palatinului regal cu puteri depline, contrasemnate de un ministru. Un exemplu în acest sens petrecut deja în Transilvania îl oferă o hotărâre adusă împotriva agita-

torilor. Ea a cauzat o mare împotrivire, dar, ordonanța regală care a modificat hotărârea a avut succese din cele mai bune. Luându-se toate acestea în considerare, la consfătuirea ce a avut loc azi dimineață s-a accepțat aceea propunere a mea ca hotărârea privind menținerea ordinii să fie respectată numai în general.

Astfel măsurile parțiale ca și ordonanța palatinului regal și a guvernului vor fi privite mai cu precauție. În legătură cu aceasta mai amintesc că, deoarece numele „regelui” exercită o influență puternică asupra maselor de aici, ar fi necesar să se facă referiri cât mai dese la el în ordonanțele palatinului regal și ale guvernului.

Prim notarul comitatului meu, Abonyi István, care a venit cu mine și a lucrat aici, reîntorcându-se din drumul făcut spre Sibiu, m-a informat asupra constatărilor sale. Consider necesar să vă raporteze unele dintre ele, pe care le-am aflat din surse sigure.

Deși deputații săși și-au manifestat în repetate rânduri simpatia față de uniune, cum a fost cazul și la ședința de azi, totuși dispoziția populației unor regiuni ale pământului crăiesc, în special din scaunele Sibiu și Orăștie, se arată contrară. Acolo chestiunea noastră e murdărită, camenii noștri mai înșăriți sunt calomniati, agitația continuă și supărătoare împotriva uniunii este la ordinea zilei. Preoții și biroeratii care de teamă că își vor pierde venitul consistent, cu caracter de monopol, avut până astăzi și sperie pe săși că limba și naționalitatea lor vor fi asuprute de către unguri. Pe români ce locuiesc împreună cu ei și sperie că vor fi lipsiți de pământurile lor libere. Aceasta influențează atât de mult nervozitatea că oricare prieten al chestiei oportune poate să apară între ei numai îngrijorat. Alătăieri, la Sibiu, a fost atacat la han în camera sa, redactorul adjunct al ziarului german din Brașov, Kurz, de către 20 de cetăteni sibieni înarmați. El a luptat cu insuflare pentru uniune și a arătat o simpatie totală față de maghiari. A fost declarat om necinstit, trădător de națiune. În turnurile bisericilor din orașe, pe clădirile publice și pe balconul casei comitelui săs, Salmen din Sibiu, sunt arborate steagurile negru-galben. Sunt foarte multe cocarde cu aceste culori. Organizatorul unor astfel de intrigi și instigări potrivnice legii este însuși comitele săs. Primul lui ajutor e redactorul ziarului german din Sibiu, Benigni, un ofițer cu caracter dubios, eliberat din cadrul armatei guberniale. Primul, în loc să folosească prestigiul său de înalt funcționar de stat pentru menținerea ordinii legale și să se prezinte conform obligațiilor sale la dieta de aici, seamănă sămânță intrigii și a discordiei precare. Pentru aceasta există aici o mare nemulțumire. Se crede, în general, că în urma interventiei Guberniului nu se va întârzia tragerea lui la răspundere pentru procedura sa contrară legii. Dar pe noi nu trebuie să ne îngrijozeze reacția sășilor, cu fire indiferentă și rece. Deși astăzi, în condițiile unei atmosfere agitate, strigă că hotărâre că mai bine mor decât să accepte uniunea, totuși — așa cum am menționat la sfârșitul raportului meu respectuos din 3 l.c.² în legătură cu răscoala românilor din Obreja, — severitatea dovedită de soldații secui războinici î-a speriat atât pe ei, cât și pe români care locuiesc acolo, în aşa măsură că pun porții puternice în pereti, acolo unde se intră în prăvăliai. Apoi, se asociază și fraternizează cu soldații regimentului Bianchi așezăți între ei. Omul ordinii legale nici nu poate să nu vadă, fără emoție, gradul în

eare ofițerii regimentului german alimentează și atâtă sentimentele față de el, dar împotriva dezvoltării noastre.

Steagurile de culoare negre-galbene și cocardele le-a adus cu sine locotenent-colonelul G. Waldestein. Și el agită reacțiunea. Guvernul austriac de azi ori nu știe de astă ori nu vrea să știe că prin procedurile de acest fel ale soldaților săi se încalcă fidelitatea față de cele mai importante interese ale Curtii domnești. Este însă un sentiment înălțător să vezi între atâțea intrigă fenomenele devotamentului fierbinte și ale fidelitaților secuilor. Un batalion dintre ei se află în comitatul Alba de Jos în vederea susținerii ordinii publice. Așteaptă cu entuziasm clipa când îi va chema marea patrie ungără la acțiune. Ei trimit acasă vorbă soților să trăiască din loturile lor, deoarece nu se vor întoarce până ce nu vor stârpi dușmanii patriei. O dorință asemănătoare o au și cei rămași acasă. Soldații neîncorporați activează ca membri ai gărzii cetățenești și așteaptă să fie înarmați. Merită atenție, în legătură cu acești fideli soldați secui, o subliniere importantă: în timp ce la comanda regimentului de infanterie secuiască nr. 2 există patrioti entuziaști, cea a regimentului de infanterie nr. 1 se află în mâinile unor ofițeri de orientare absolutistă ce manifestă simpatie față de Jellachich. Ofițerii scaunului sunt oameni lipsiți de energie. Ei sunt rămașitele guvernului căzut și manifestă indulgență față de amăgirile și înșelăciunile artificiale ale ofițerilor germani și croați. Prin aceasta doresc să slăbească increderea soldaților în uniune și în reforme. Efectivul aceluiași regiment este de religie greco-catolică. A fost amenintat cu suprareea credinței strămoșești, ceea ce a avut un efect amar asupra soldaților. În această situație se află regiunile granițeroase din Năsăud și Orlat. Ofițerii lor germani și croați care sunt potrivni efectivi ai cauzei noastre — pot să contrabalanseze puternic și ușor forța secuiască. În astfel de condiții grele ar fi de dorit repartizarea ofițerilor mai periculoși în alte regimenter. Comanda acestor unități să fie dată patriotilor fideli. De asemenea, ar fi de dorit angajarea imediată a preoților militari zeloși și cu sentimente patriotice, precum și îndrumarea imediată a Comandantului suprem, printr-un ordin regal, să se supună tuturor ordinelor ministrului de război ungar.

Regiunea Brașovului cultivă sentimente bune față de noi. Acolo se spune că întreaga zonă e gata mai curând să se rupă de colectivitatea săsească, decât să facă loc în sufletul ei reacțiunii împotriva uniunii. Pe baza unor date sigure, în acest oraș mulți cunosc situația de la Dunărea de Jos. Se vorbește că despre o veste sigură că împăternicitorii Guvernului turc ar discuta la Iași și București și ar duce tratative cu guvernele celor două principate pentru eliberarea de sub dominia otomană. Despre aceste tratative s-a strecurat aici deocamdată atât că suma răscumpărării va fi împrumutată de protector, contra minelor din principate. În urma acesteia, vor fi aduși mulți ruși și cazaci drept mineri, precum și o cantitate corespunzătoare de praf de pușcă.

Despre episcopul neunit Șaguna v-am amintit într-un raport al meu. Acum, pe baza informațiilor mele primite de la episcopul unit Lemeni, consider necesar să raporteze acea intenție sau dorință a lui Șaguna de a-i uni pe români transilvăneni ortodocși sub conducerea sa ca mitropolit; de asemenea, despre faptul că el îi amăgește atât pe aristocrații cât și poporul. Pe aceasta din urmă îl convinge că face orice pentru el, iar pe ceilalți că va folosi toată influența lui în rândurile

poporului, în interesul aristocrației. În legătură cu cele de mai sus, amintesc de acțiunea scandaluoasă a generalului care a comandat armata trimisă în vederea supravegherii Adunării românilor la Blaj. Când s-a citit vestitul punct 16 și poporul a jurat pe el, generalul a ordonat, drept semn de consumărire, mai multe salve de tun. Această procedură a cauzat supărare și merită să fie cercetată.

Apare ca necesitate aici și organizarea eficientă a conducerii comitatelor. Orientarea oea mai bună a lucrurilor publice poate să o dea un comite suprem zelos și energetic. În prezent trei comitate sunt fără comite suprem: Solnocul Interior, Dăbâca și Hunedoara. Se impune numirea lor căt mai grabnică în vederea asigurării ordinii publice. Dați-mi voie, d-le ministru, să însir, în ordinea comitatelor, numele acestor persoane pe care opinia publică le dorește: Weér Farkas, baronul Kemény Domokos și Wesselényi Ferenc. Se manifestă o opinie publică în legătură cu completarea eventuală a locurilor de comite suprem și din celealte comitate, deoarece mai mulți dintre ei sunt ormenii și organiile absolutismului. Discutând această problemă cu mai mulți, pot să raporteze despre părerile de aici, dacă d-l ministru nu va considera acest raport ca o depășire a sarcinilor miele primite cu ocazia actualei detașări. În sensul delegației mele, consider necesar, în primul rând, să vă atrag atenția deosebită asupra contelui Bethlen János. Acest bărbat este considerat de opinia publică de aici că cel mai capabil om al Transilvaniei. Așa îl cunosc și eu. El se caracterizează printr-o chibzuință serioasă, înțelegere adâncă, un caracter curat și cu o mare popularitate. În legătură cu menținerea în mod special a cărciumăritului în paragraful 8 al primei legi, s-a produs agitație în rândurile ascultătorilor. Stârnirea agitației a fost sistată doar prin intervenția celor mai energici. Formularea paragrafului al 5-lea și a predecerilor lui destul de generale, s-a reușit numai după lungi discuții. Eu m-am temut că nu cumva prevederile amănunțite în legătură cu dreptul la pământ să cauzeze dorințe mai largi în rândurile poporului care să dea ocazii la o serie de procese. De aceea, consider corespunzătoare o atare soluționare, dar găsesc totodată necesar să se analizeze de către forurile superioare aceste probleme. Concepția majorității este să se instituie câte 4—5 subcomisari pe regiune, alături de prim comisarul regal. Ei să acționeze pe baza unor reguli egale și să înainteze problemele ivite ce nu se pot rezolva, forului de consultare. Rezolvarea lor definitivă să se facă împreună și în comun.

După elaborarea legilor privind egalitatea sarcinilor publice și a menținerii prețului actual al sării, în continuare, pe baza legilor maghiare din 1848 care pot fi aplicate și pentru Transilvania, intenția membrilor adunării legislative este ca ultima Dietă a Transilvaniei să se dizolve în câteva zile. Aceasta cu atât mai mult că între timp va sosi sanctionarea legii despre uniune, pe care o aştepț cu siguranță. Ar fi de dorit să se termine Dieta din Transilvania pentru a fi timp în vederea alegerii deputaților și a prezenței lor în parlamentul care se va deschide la 2 iulie.

În consecință — luând în considerare că ziua fixată a adunării legislative se apropie — binevoiți, d-le ministru, să considerați terminată detașarea mea odată cu închiderea dietei de aici.

Primiti, d-le minisrtu, salutările mele sincere cu adânc respect patriotic.

[Cluj, 7 iunie 1848

baron Perényi Zsigmond]

Original. Arh. St. Budapesta, Fond Az 1848—49-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Foto: 716—721/1848.

¹ Autorul raportului se referă la manifestarea sentimentelor prounioniste a populației maghiare din Cluj.

² Vezi vol. V, doc. 163.

73

Sibiu, 7 iunie 1848

Nagy Méltóságú Groff, Erdélyi Kormányzó Úr!
Kegyelmes Úrunk!

Mint szeretett hazánknak hű polgárai, miolta ezen zavaros idők jelenetei hazánkban is mutatkozni kezdettek, mű alázattal alolirottak minden erónket és békelyásunkat arra használtuk fel, hogy a béke fen tartassék és mindenki törés csírájában meg fojtassék; törekvésünk mind eddig sikerült is, és hogy jövöre is sikerüljön, a Balásfaluán le tett eskübe ezen záradékot foglaltattuk bék „hogy az Oláh Nemzet, ötet illető jogait csak békés és törvényes úton fogja követelni; dacára ezen esküvel pecsételt fogadásnak, mégis szomorúan kell tapasztalnunk, hogy azon bizofmányban (comité) mely Balásfaluán csupán a jó rend és béké fen tartása, s a nemzet ügyei békés úton el intézése végett neveztetett ki, oly egyének is találtattak, kik megfeledkezve hitekről, eddig alattomosan, most pedig a nagyszebeni reactionalis párt által izgattatva, elámitatva s félre vezettetve nyilvánosan is bujtogatnak az unió ellen, mely bujtogatásra anyagot szolgáltattak a koslárdi, mihályfalvi, s tán obrassai szomorú események. Ezen eseményeket, noha mi jól tudjuk, hogy nem kormányi rendeletek, hanem rend és törvényellenes kicsapongások eredményei, a bujtogatók az oláhság elleni székelő katonák gyűlölségének tulajdonítják, s az Unió ellenesek ezen ürügyet az oláh nép kedélye fel izgatásra fel használva, mű a legnagyobb aggodalomba vagyunk, hogy azon néhány, a szászok által el csábított bujtogatók, kik a tudatlan oláh népség előtt magoknak tekintélyt és hitelt tudtak szerezni, s kik Balásfaluán is a népnek kénnyök szerinti vezetői voltak — képesek lesznek a műveletlen szegény népséget mozgásba hozni, és talán a kitörésre is bírni, mely esetben szeretett Honunk lángba borulna, s néhány értetlen ifiakért szenvedne az egész nemzet, lakolna az ártatlan úgy, mint a bűnös.

Ez alázatos fel jelentésünknek leg közelebbi oka egy az idevaló szász bujtogatók által tegnap délután az ujj serfőző háznál tartott gyűlés, melyre meg hivattak a fenn említett oláh nemzeti bizotmányhoz tartozó, itt tartózkodó s ferde irányukról esmeretes ifiak is, kik a szász bujtogatókkal kezet fogva — nemcsak az Oláh] Nemzeti Bizottmány, hanem az összes oláh nemzet nevében, és képében ki kiáltották, hogy az

Unióról semmit sem akarnak tudni, s annak az akadályozására minden elkövetnek a Magyar és Székely nemzetre kígyót békát kiabálván.

Az ilyetén tegnap megkezdett nyilvános gyűlést ma délelőtt a szász nagy templom előtti téren szabad ég alatt tovább folytatták, hol többen szónoklottak, mely gyűlésnek, mint értettük, vég célja az lenne, hogy a Szászok az Oláhokat magok részökre csábítva, együtt kezet fogva, az Uniónak szegüljenek ellen.

Melyek így lévén, s még arról sem lehetvén kételekedni, hogy az ország szerte itt ott történt kihágásokat és erőszakoskodásokat a szegény tudatlan nép nem maga fejétől, hanem a bujtogatók által fére vezetve s balul informáltatva követte légyen el s szenvedte a réa küldött katonaság által végbe vitt — fájdalom! oly nagyon gyászos s polgár vérrel fertőztetett elégtételel, mű alólírtak honunkhoz viseltető hívségünkbeli folyó polgári kötelességünknek tartottuk a fennebbi merényletet, netalan megkvántató intézkedések megtétele végett nagy méltóságodnak tudomására juttatni ugyan, de egyszersmind nagyméltóságodat arra is mély alázattal megkérni, mi szerént *neveinket titokba tartani* és *senkinek ki nem adni* méltóztasson, mert különben személyeink itt Szebenben bátorságban nem lehetnek, annyival kevésbé, hogy azon Unió ellenes szász-oláh párt bennünket különben is már régóta kancsal szemmel néz. Sött fenyegetődzéseket is kelle hallanunk.

Az említett gyűléseken mint értettük fő szerepett vittek a szászok részéről Benigni, és Schuller a tanár; az oláhok részéről Pop Sándor, Rómán Konstantin, Szuits János — ezek s hozzájok méltó collegaik, kik talán Nagy Méltóságod előtt is esmeretesek — de ha nem, könnyen meg tudhatók, az említett oláh Nemzeti Bizotmány (comitee) tagjai lévén — azon bizotmány és az egész oláh nemzet nevében lépnek fel, bujtogatnak az Unió ellen, s ingerlik, feluszítják az oláhságot a magyarság ellen, mint tanusítta ezt a tisztelettel ide mellékelt proclamation is¹, mely a Comitee nevében nyomatott és hirdettek ki, de a melyről mű, noha Comite tagjai vagyunk, mind addig még ki nem nyomatott, semmit sem tudtunk, mert ha tudtunk volna, annak oly formánni ki nyomatásában soha belé nem edgyeztünk volna, — tehát hogy azon úgy nevezett Comite neve alatt egy néhány éretlen, s nyughatatlan ifiú az öregebbek s értelmesebbek tudtán kívül innye kedve szerint működik, ez által tisztán bé van bizonyítva.

Végül alázatosan jelentjük Nagyméltóságodnak, hogy a bujtogatók működései s ármánykodásai erőtlénítésére az ide való Egyházi g.n. fő tanács egy körlevelet készített volt, még mielőtt Nagyméltóságodnak folyó hó 4-ről 1432. Elnöki szám alatt költ parancsát tisztelte volna, mely körlevélból egy példányt nagy méltóságodnak ezennel mélj tisztelettel bé mutattva, s még azt is meg jegyezve, hogy ezen alázatos fel jelentés a tisztelt parancs vételekor hasonlólag készen volt, és hogy ennek nyomán az Egyházi Fő Tanácsnak egyébb teendője nem volt, csak hogy az említett kör levelet az alá rendelt Esperestekhez szét külgye, és hogy az Alsó fejér megyei kerületi esperestnek Rácz Gergelynek még az nagyméltóságod idézet rendelete mássát is azon meghagyással közölje, miszerint Mihálcfalvára kiszálván és a kinyomozó biztos uraknál magát jelentvén az azoktól véendő utasítást kövesse, s minden bé folyását arra használja fel, hogy a nép le csedesedvén, a bujtogatók és hibások kiadására bírja azt réa, s a Felséges Kormányba, mely nekik az igazságot ki szolgáltatni, s a bűnösöket szigorúan megbüntetni el nem mulattyá, egész bizodalunkat helyhezesséék, s attól minden jót reméljenek.

Egyébként még azt sem mellőzhetünk meg említeni, miszerént ha jól értesültünk az itteni helyhatóság alig ha nem dolgozik egy kézre a bujtagatókkal, úgy hogy valamely intézkedést itten — ha ne ha a katonai kormány útján érvényesíteni bajos lesz — mély tisztelettel maradunk nagy méltoságodnak alázatos szolgá

Nagy Szeben, június 7-én 1848

Dunka Pál,
kinestári fogalmazó
Ponts Ábrahám Miklós,
ügyvéd

Moga János
Pánovits János
Bodilla Péter
egyházi tanácsi ülnökök

Prea mărite domnule conte guvernator al Transilvaniei!
Binevoitorul nostru domn!

De când au început să se arate în patrie fenomenele acestui timp tulbure, noi cetățenii fideli ai țării, noi subsemnații, cu supușenie am folosit toată puterea și influența noastră la menținerea păcii și la înăbușirea în fașă a oricărei mișcări. Stăruința noastră a și reușit până în prezent. Și ca să reușească și în viitor am inclus în jurământul făcut la Blaj clauza „că națiunea română va revendica drepturile sale cuvenite numai pe căi pașnice și legale“. Cu toată promisiunea, întărîtă cu jurământ, trebuie să observăm cu regret că în acel comitet ce a fost ales la Blaj pentru menținerea ordinii și păcii și pentru rezolvarea pașnică a problemelor națiunii, se află și astfel de persoane care, uitând de promisiune, au instigat până în prezent, în ascuns, împotriva națiunii [maghiare]. Acum agită deschis, după ce au fost instigați, amăgiți și induși în eroare de către partidul reaționar din Sibiu. La intensificarea acțiunii instigatorilor au servit evenimentele triste de la Coșlariu, Mihalt și poate cele din Obreja. Deși noi știm bine că aceste evenimente sunt rezultatul revoltelor contrare ordinii și legilor, și nu a măsurilor Guberniului, totuși instigatorii le prezintă ca o consecință a urii soldaților secui împotriva românilor. Cei care sunt împotriva uniunii folosesc aceasta drept pretext pentru a influența starcia sufletească a poporului român. Noi suntem foarte îngrijorați de cei câțiva agitatori seduși de către sași care au reușit să cucerească prestigiul și încredere în fața populației ingorante române; la Blaj, ajungând conducătorii de silă ai poporului, ar putea fi în stare să pună în mișcare populația săracă ignorantă și ar fi posibil să o răscoale. În acest caz ar lăua foc iubita noastră patrie și ar suferi întreaga națiune pentru cei câțiva tineri nematuri. Într-o atare situație ar ispăși atât nevinovatii, cât și păcătoșii.

Cauza umilului nostru raport este consfătuirea ținută ieri după masă de către unii instigaitori sași de aici, în casa de fabricat bere. La ea au fost invitați și tinerii cunoscuți prin orientarea lor neloială care poposesc aici și aparțin Comitetului național valah susamintit. Strângând mâinile instigatorilor sași, ei au proclamat, în numele vechiului Comitet național și al întregii națiuni că nu vor să stie nimic despre uniune. Au declarat că vor face totul pentru a o împiedica și au aruncat vorbe defăimătoare asupra națiunii ungare și secuiești.

Adunarea deschisă, începută ieri, a continuat azi înainte de masă în piata din fața marii biserici săsești sub cerul liber. Aici, mai mulți

au ținut noi discursuri. Scopul final al acestei întuniri — după cum am înțeles noi — ar fi să se opună uniunii, alături de sași, și români atrași de partea celor dintâi.

Lucrurile stau astfel. Nu există îndoială că poporul sătesc ignorant nu a pornit de la sine a comite contravențiile și violențele ce au avut loc în întreaga țară, ci sedus și fals informat de instigatori. Astfel au trebuit să suporte consecința tristă a reprimării de către armată, însotită de vârsarea de sânge a cetătenilor. Ce durere [!] Noi, subsemnații, fideli față de patrie, am ținut de datoria noastră cetățenească să aducem la cunoștință măriei voastre atentatul susamintit în vederea luării măsurilor eventuale necesare. Totodată, o rugăm cu supușeime pe prea Înălțimea voastră să binevoiască a tine în secret numele noastră și a nu le comunica nimănui. Altfel persoana noastră aici la Sibiu nu poate să fie în siguranță, cu atât mai mult cu cât partidul sas-român care este contrar uniunii, ne privește deja cu neîncredere de mult timp. Mai mult, a trebuit să auzim chiar și amenințări.

După cum am înțeles noi, la ședințele amintite un rol principal l-au jucat Benigni și profesorul Schuller din partea sașilor, Alexandru Pop, Constantin Roman și Ioan Suciu din ceea a românilor. Aceștia și colegii de teapa lor care sunt cunoscuți probabil și de către ilustritatea voastră, dar e posibil să nu fie cunoscuți, se pot ști cu ușurință, deoarece sunt membri ai Comitetului național amintit. El se ridică în numele aceluia Comitet și în numele întregii națiuni române, instigă împotriva uniunii și incită românimea împotriva ungurilor. Aceasta constată și proclamația aici alăturată ce a fost tipărită în numele Comitetului și care a fost difuzată¹. Noi însă care suntem membri Comitetului, nu am știut nimic până ce ea nu a fost difuzată. Dacă am fi știut de ea, nu am fi fost de acord niciodată cu tipărirea acesteia într-o atare formă. Astfel este dovedit deci că, în numele numitului Comitet, acționează după placul lor cățiva necopți și neastămpărați, fără stirea celor mai vârstnici și mai inteligenți.

În sfârșit, raportăm preaînălțimii voastre întocmirea de către Consistoriul bisericii ortodoxe de aici a unei circulare, chiar înainte de a primi dispoziția măriei voastre, datată la 4. I.e. nr. 1432, în vederea împiedicării acțiunilor și a uneltelor instigatorilor. Trimitem un exemplar al circularei, menționând, de asemenea, că era gata și acest raport chiar înaintea dispoziției excelenței voastre amintite. Consistoriul bisericesc nu a avut astfel altceva de făcut decât să trimítă circulara amintită la protopopii subordonăți. El a mai avut ca sarcină pe lângă trimitera circularei și predarea în copie a dispoziției ilustrării voastre citate, protopopului Grigore Raț din circumscriptia comitatului Alba de Jos. L-a delegat totodată să se deplaseze la Mihalț, să se prezinte la domnii comisari de investigație de acolo, să urmeze dispozițiile acestora și să folosească toată influența sa pentru linistirea poporului. La fel, să lămurească populația să-i predea pe instigatori și pe cei vinovați. De asemenea, să o convingă să manifeste încredere totală în Guberniu și să aibă credința că acesta le vrea numai binele, că li se va face dreptate. La fel că Guberniul nu va întârzia să-i pedepsească aspru pe cei păcătoși. De altfel nu vrem să nu menționăm că, potrivit informațiilor noastre, administrația locală de aici colaborează, după toate

probabilitățile, cu instigatorii. De aceea va fi greu ca Guberniul să ia măsuri pe linie militară. Rămânenem cu stimă adâncă, slugile supuse ale prefațării voastre.

Sibiu, 7 iunie 1848

Pavel Dunca, conceptist fiscal
Avram Nicolae Penciu, avocat

Ioan Moga
Ioan Panovici
Petru Bădilă

asesori ai Consistoriului
bisericesc.

Original, Arh. St. Budapesta, Fond. Erdélyi Főkormányszéki Iratok,
nr. 1496/1848. Publicat de Deák Imre: 1848. p. 124—126.

¹ Vezi doc. 51.

74

Sibiu, 7 iunie 1848

An Seine des k.k. Herrn wirklichen Geheimraths und Kämmerers, Commandeurs des k. österreichischen Leopoldi Ordens, Ober-Gespanns des Szabolter Comitats und Landes Gouverneurs in Siebenbürgen, Josef Grafen Teleki von Szék Excellenz

Hermannstadt, 7. Juni 1848

Laut der zur gefälligen Einsicht hierneben mitfolgenden beiden Anzeigen des Herrn Obersten Dobai des 2. Szekler Grenz Infanterie Regiments vom 4. d.M. Praes. Nr. 123 und des Herrn Obersten Sombori des Szekler Husaren Regiments vom 3. d.M. Praes. Nr. 43 ist in der am 31. v.M. abgehaltenen Versammlung der gemischten Gemeinde All-Csernaton sowohl vom Provinzial¹ — wie vom Gränz Stande der Beschuß gefaßt worden, daß außer der alsogleichen Freigebung der Unterthanen von der Robotleistung unter Vorbehalt der nachträglichen Entschädigung der Grundherrn von Seite des Staates der Adel an der Tragung der allgemeinen Lasten Theil nehmen und von nun an sowohl der Adel als auch das Provinziale überhaupt auch der Bestreitung der bisher blos dem Militair Gränzstande obgelegenen Militair- und Cordon Dienste in so lange unterworfen werden soll, bis hierwegen im allgemeinen gesetzliche Abhilfe erfolgt.

Wie verlautet, sollen in Gemäßheit dieses Beschlusses auch mehrere andere Gemeinden des Háromszék Stuhls vorgehen wollen.

Ferner geht aus dem obangezogenen Berichte des Herrn Obersten Dobai hervor, daß in Háromszák, wo bei dem Umstände, als in dem Gränz Militair ohnehin schon eine Volkswehr besteht, zur Besorgung und Handhabung der Sicherheit und Ordnung in den einzelnen Ortschaften von Seite der obgedachten Herrn Obersten im Einvernehmen mit dem Herrn Oberkönigrichter vor der Hand blos polizeiliche Wachen aufzustellen beabsichtigt werden, nichtdestoweniger schon jetzt allenthalben mit der Organisierung der National Garde sich befaßt und diese mehr und mehr auszudehnen gesucht werde.

Endlich wolle Euer Excellenz aus dem in der weitern Anlage in Abschrift mitfolgenden Berichte des Herrn Obersten Sombori vom 4ten Juni 1848 Praes. Nr. 42 gefälligst entnehmen, wienach infolge eines ergangenen Aufrufs des Herrn Minister Präsidenten in Ungarn bereits mehrere Gränzer die Absicht gefaßt haben, sich als Freiwillige zu dem Corps, welches in Szegedin aufgestellt werden soll, zu begeben, und wienach zu besorgen stehe, daß jenem Aufrufe bei dem Anklange, den er in der Szekler Nation allgemein zu finden scheint, auch noch mehrere Andere aus dem konscriptirten Gränzstande Folge leisten dürften.

Dem Scharfsinne und der gereiften Einsicht Euer Excellenz wird es gewiß nicht entgehen, daß die Beteiligung des Provinzials an dem Militair- und Cordonsdienste der Gränzer nothwendig zu Unkömmlichkeiten führen muß, die sich mit der militärischen Ordnung und Disciplin nicht vertragen, und daß der diesfälligen Beschlüßfassung des Provinzial- und Gränz Standes in All-Czernaton und in den sonstigen Gemeinden, wo dieselbe etwa gleichfalls noch Platz greifen sollte, kaum eine andere Absicht zu Grunde liegen, noch auch in der Wirklichkeit eine andere Folge zuzumuthen sein dürfte, als das Gränz Institut aus den Angeln und Fugen seiner bisherigen militärischen Zusammensetzung und Einrichtung zu heben, sofort dasselbe ohne weiters gleich aufzulösen und an dessen Stelle die gewünschte und allseits auch schon in Angriff genommene Einführung der Szekler National Garde auf faktischem Wege zu bewerkstelligen und durchzusetzen.

Ebenso würde der eigenmächtige Abgang von konscriptirten Militair Gränzern zu dem nach dem Aufrufe des ungarischen Ministeriums in Szegedin zu bildenden Freicorps das Gränz Institut sicherlich in hohem Grade gefährden, ja durch das üble Beispiel, welches den völligen Mangel an Disciplin beurkunden würde, dessen gänzliche Auflösung herbeiführen.

Euer Excellenz werden gewiß gleich allen das Beste des Vaterlandes im Auge habenden Männern die Ueberzeugung mit mir theilen, daß bei den gegenwärtigen Verhältnissen, wo nicht allein innere Gähungen und Unruhen zu dämpfen sind, sondern auch selbst Gefahren von Außen drohen und eine kräftige Schutzwehr an den Landesgränzen dringend nöthig erscheinen lassen, es an der Beibehaltung eines so bewährten und wohlorganisierten militärischen Körpers, wie das Gränz Institut ist, in seiner ungeschwächten Kraft und Ordnung viel gelegen sei und daß wenn eine Aenderung mit dem Gränz Institute vorgenommen werden soll, diese doch jedenfalls nur im gesetzlichen Wege mit Vermeidung und Hintanhaltung von Willkürlichkeiten und faktischen Gewaltthätigkeiten zulässig und wünschenswerth erscheinen könne.

Indem ich von diesem Gesichtspunkte ausgehend es zur Beseitigung der dem Gränz Institute durch die obangeführten Thatsachen und daraus hervorgehenden Tendenzen drohenden Gefahr in Uebereinstimmung mit der Ansicht des Herrn Obersten v. Sombori und nach Analogie des Vorganges, der sich vor Kurzem erst auch in Folge der bekannten Uzoner Ereignisse bewährt hat², unter den dermaligen Verhältnissen für das Angemessenste und Zweckentsprechendste halte, wenn von den beim Landtage versammelten Ständen eine Deputation aus ihrer Mitte, bestehend aus Männern, die das Vertrauen der Szekler Nation genießen, in die Szekler Gränze ohne Verzug mit dem Auf-

trage abgesendet würde, den landtäglichen Beschuß, wornach das Gränz System bis zu dessen gesetzlicher Abänderung oder Aufhebung in seinem dermaligen Stande zu belassen sei, allgemein kund zu geben und sofort den Gränzestand sinndringlich aufzufordern, bis dahin alle Dienste, so wie bisher zu leisten, der Militair Obrigkeit zu gehorchen und somit die Disciplin ungeschmälert aufrecht zu halten, gebe ich mir die Ehre, Euer Excellenz, falls Hochdieselben mit der eben zugesprochenen Ansicht einverstanden sein sollten, zu ersuchen, zu diesem Ende das Entsprechende einleiten und von dem Veranlaßten mir die gefällige Mittheilung baldmöglichst machen zu wollen.

[In Dienstes Absein des Commandirenden Herrn Generals

Pfersmann, F.M.L.]

Către excelența sa domnul consilier gubernial și cameral, comandanț al ordinului regesc austriac Leopold, comite suprem al comitatului Szabolcs și guvernator al țării Transilvania, contele Teleki József de Sic.

Sibiu, 7 iunie 1848

Conform celor două înștiințări anexate aici din partea domnului colonel Dobai de la regimentul secuiesc 2 de infanterie grănicerească din 4 iunie, nr. prez. 123 și din partea domnului colonel Sombori de la regimentul secuiesc de husari din 3 iunie, nr. prez. 43, la data de 31 mai în comună mixtă Cernatu de Jos a avut loc o adunare¹; acolo pătura provincială și cea grănicerească au luat hotărârea ca, în afara de eliberarea imediată a iobagilor de robote, urmând ca proprietarii de moșii să fie despăgubiti ulterior de către stat, nobilimea să participe la purtarea sarcinilor generale; ar urma deci ca atât nobilimea, cât și pătura provincială, să fie supuse la satisfacerea serviciului militar și de cordon — care revenea până acum doar grănicerilor militari — până când va fi elaborată o lege în acest sens.

Din căte am aflat se pare că și alte comune din scaunul Trei Scaune vor să procedeze la fel.

Din raportul menționat mai sus al domnului colonel Dobai reiese că în Trei Scaune sunt preocupări de organizare a gărzilor naționale și tendințe de extindere a lor într-o măsură tot mai mare; aceasta în ciuda faptului că domnul colonel sus menționat, având și acordul domnului jude regesc suprem, intenționa să posteze deocamdată doar planteane polițienești pentru menținerea și asigurarea securității și ordinii în localități; el avea în vedere faptul că în cadrul armatei de graniță există oricum deja o apărare civilă.

În sfârșit, din raportul domnului colonel Sombori cu data de 4 iunie nr. prez. 42, excelența voastră își poate da seama că, în urma apelului lansat din partea domnului prim ministru al Ungariei, mulți grăniceri au hotărât să meargă ca voluntari la corpul de armată care urmează să fie constituit la Seghedin. Având în vedere ecoul de care se pare că se bucură acest apel în rândul națiunii secuiești, în general, temereă că mulți alții din rândul grănicerilor conscriși vor urmă apelul, este întemeiată.

Perspicacității și judecății mature a excelenței voastre nu-i va scăpa faptul că participarea păturii provinciale la serviciul militar și de cordon al grănicerilor trebuie să ducă la neajunsuri care nu se împacă cu ordinea și disciplina militară; de asemenea că la baza acestei hotărâri luate de pătura provincială și grănicerească din Cernatu de Jos, cât și a eventualelor decizii similare ce vor fi inițiate și în alte comune, în realitate, nu stă altă intenție și nici nu se poate spera în altă urmăre, decât aceea de a scoate instituția de graniță din balamalele și încheieturile competiției și structurii sale militare de până acum, adică de a o dizolva de îndată și a pune în locul ei garda națională secuiască dorită, cu introducerea căreia s-a și început pretutindeni.

De asemenea, plecarea cu de la sine putere a grănicerilor militari conscriși în corpul de voluntari care conform apelului Guvernului ungur se va forma la Seghedin, va pune cu siguranță în pericol instituția de graniță în cel mai înalt grad; ea va provoca prin exemplul prost care va duce la totala lipsă de disciplină, dizolvarea completă a acesteia.

Asemenea tuturor bărbaților care au în vedere binele patriei, excelența voastră va împărtăși cu mine convingerea că în actualele condiții, când trebuie estompate nu numai frâmantările și neliniștile interne, vor apărea și primejdii amenințătoare din afară; [în atari condiții] se va pune un mare accent pe menținerea puterii și ordinii unui corp de armată atât de eficient și bine organizat, cum este instituția grănicerească; în caz că urmează să se procedeze la o schimbare a instituției grănicerești, aceasta să nu se poată face decât pe cale legală cu evitarea actelor samavolnice și violente.

Pornind de la acest punct de vedere și în concordanță cu părerea domnului colonel Sombori, cât și în analogie cu procedeul ce s-a aplicat de curând în cazul cunoșcutelor evenimente de la Ozun ce s-a dovedit a fi bun¹, consider că în condițiile actuale cel mai indicat și folositor ar fi ca Stările adunate la dietă să aleagă o delegație din mijlocul lor; din ea să facă parte oamenii care se bucură de încrederea națiunii secuiești; ea să fie trimisă neîntârziat la granița secuiască și să aibă misiunea de a face pretutindeni publică hotărârea dietei; conform acesteia sistemul de graniță va fi menținut în stadiul actual până la schimbarea sau dizolvarea sa legală; [totodată, membrii comisiei] să ceră cu insistență grănicerilor să satisfacă toate serviciile ca și până acum, să dea ascultare autorităților militare și să mențină deci nealterată disciplina. În caz că excelența voastră este de acord cu părerea mea exprimată aici, am onoarea să vă rog să luati măsurile corespunzătoare și să mă informați cât se poate de repede despre cele întreprinse de dv.

[În absență domnului comandant general

[Pfersmann, F.M.L.]

Original. Arh. Sf. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1536/1848. Foto: 25 605—25 612.

¹ Vezi vol. V, doc. 115 și 119.

² Vezi vol. V, doc. 142.

Sibiu, 7 iunie 1848

An den Löblichen Kronstädter Magistrat!

Je drohender sich die Umstände unserer tiefbewegten, mit Riesenschriften sich fortbewegenden Zeit gestalten, desto nothwendiger ist es, gegen alle lauernden Gefahren und zum Schutze des heimischen Herdes unsere Bürgerwehr in den besten Stand zu setzen, was ich dem Löblichen Magistrat und rücksichtlich den Commandanten und Oberofficieren der Bürgerwehr auf das dringendste empfehle.

Um aber auch die Bürgerwehr der Städte mit jener des flachen Landes in nothwendige Verbindung zu setzen und unter die nöthige Aufsicht und fördernde Leitung eines Vorgesetzten zu stellen, finde ich hiemit zu bestimmen, daß alle Commandanten der Bürgerwehr in den Städten und rücksichtlich in den Vororten der einzelnen Stühle oder Districte zugleich auch den Oberbefehl über die bewaffnete Bevölkerung der zum Stuhle oder Districte gehörigen Ortschaften führen und denselben auch die Förderung der Wehr auf dem Lande zur Pflicht gemacht werde.

[Hermannstadt, den 7. Juni 1848

Franz Salmien]

Către onoratul Magistrat din Brașov!

Cu cât imprejurările timpului nostru profund agitat care înaintează cu pași uriași devin mai amenințătoare, cu atât mai neocesar este să ne punem la punct gărzile civile pentru a le putea folosi în apărarea căminelor noastre împotriva tuturor primejdior ce stau la pândă. Recomand cu insistență acest lucru onoratului Magistrat și respectiv comandanților și ofițerilor superiori ai gărzilor civile.

Însă [se impune] a face legătura necesară între gărzile civile din orașe și cele de la țară și a le plasa sub supravegherea și conduceerea stimulatoare a unui comandant; de aceea găsesc de cuviință să hotărăsc, prin prezență, ca toți comandanții gărzilor civile din orașe și respectiv din reședințele de scaune sau districte, să dețină în același timp și comanda supremă asupra populației înarmate din localitățile care aparțin de scaunul sau districtul respectiv, dându-le și sarcina de a le stimula pe cele de la țară.

[Sibiu, 7 iunie 1848

Franz Salmen]

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Actele magistratului, nr. 2548/1848.
Foto: 31 668.

Cluj, 7 iunie 1848

Polgártársak!

Nagy nap vala május 30-ka, az uniónak s testvérисégnek diadalnapja, június 6-ka is szintolly nagyszerű — a szabadság, a jogegyenlőség megtastesülésének napja — s mindenktő a magyar történet legkitűnőbb pontjai!

Tegnap lőn kimondva országosan az úrbérišeg megszüntetése.

Délelőtt nemzeti gyűlésben a bizottmányi szerkezet előlegesen vitatás alá jött... Ez alkalommal itt ott lehető látni arcokat, bágyadt, sáppadt, de mégis elhatározott (nemes?) vonásukkal — mint minden fájdalmas fogfájásunk van, s emiatt izzadunk, vonaglunk, csűrjük csavarjuk magunkat... végre aztán mégis csak leülünk a sajgó foghúzásra.

Délután 5 órakor teljes országos ülés tartatott — tömérdek halgatóság s hölgyek jelenlétében. Wesselényi Miklós emelte föl legelőször dörgő érc hangját. Síri csend fogta el a termet, míg milliók boldogulását elvül kitüzvén — indítványozá: hogy a kénytelenség óráját be nem várva, a kiváltságos osztály vigyen áldozatot a haza oltárára... legyen kimondva: „robot és dézma nincsen többé! És a szózatot ezer meg ezer hang s maguk az országgyűlési tagok mindenjában visszhangozták“.

Vigasztalásul Kemény Dénes az eddigi állapotok nyomorúságos voltát ihletet érzéssel festvén, fölfejté, mikép ezen nagylelkű áldozat egy erős, semmi hatalomtól nem rettegő közép osztályt fog teremteni, mellynek kezei közt földmivelés, ipar és kereskedés kifejlödvén — az ez általi kárpótás a status kármentesítésénél még jutalmásabb leend... Ez után a délelőtt vitatva volt szerkezet olvastatván fel, némi apró vita után — ott különösen a regálisokról van említés — a jogegyenlőség kimondott elvénél fogva a hallhatóság ezeket mindenire kiterjesztendőnek kiabálván, ez óhajtásában ezúttal nem boldogulhatott, el lőn fogadva mint láthatni az ide csatolt nyomtatványban².

Másnap pe[dig], az az a mai országos ülcsben e törvény cikkelyek a hasonlólag x.y. alatt ide mellékelt feliratokkal együt lepeccsételtetvén — útnak indittattak ő felségéhez. S még mielőtt ő felsége megjárnák, kihirdetéséről elhatározatott. S határnapul, a kezelési bajlódások miatt alább nem lehetvén, június 18-ka v[agy]is Sz[ent] Háromság vasárnapja tüzetett ki³. Népszerű, csendre és rendre intő proclamatio kíséretében fog körözöttetni a törvény cikk országszerte.

A tegnapi országos ülésben határozatilag meg lőn állítva az is, hogy 1, az egyes rendzavaró és csendháborítókért a helység vonassék feleletre? A népgyűlések csak is a kormányszék előleges engedélynyerése után tartassanak? A titkos gyűlések mint p.o. a szébeni, oszlattassanak el, minden a Kormányszék dolga.

A mai országos ülésben pedig két nevezetes újság lepett meg mindenkit, az egyik az, hogy Pálfi János és Vér Farkas országgyűlési biztosok tudósítják a RR-ket az iránt, hogy jun. 2 délben már Pesten voltak s másnap a miniszterelnökkel indulandók ő felségéhez⁴. A másik, hogy Ő felsége saját kéziratot (Handbilet) küldött a Kormányzónak, melly szerint István nádor rendeleteinek engedni tartsa kötelességek...

A kormányzóhoz jött királyi kézirat következtében az ország RRe a Kormányzót megbízták a mai ország ülésben a fegyverkaphatás eszközlésére, aki igen-igen jó reményt kivált a K[ároly]fehérvári fegyvertár aránt... Eddig is akart, de a fegyvertárak nincsenek hatósága alatt...

Legközelebbi tárgyalandók létsznek a testületek úrbériségeiről alkotandó, meg a közteherviselés elvéről törvénycikkek.

Maradván továbbra is önknek

Maradván továbbra is tisztelő polgártársa

(a követ urak megbízásából) ifj. Pálfi Sándor

k. írnok

Udvarsékek polgárainak

Cetățeni!

30 mai este o zi mare, ziua victoriei uniunii și a frățietății, iar 6 iunie este la fel de măreață, ziua concretizării libertății și egalității în drepturi, amândouă fiind cele mai strălucite momente ale istoriei maghiare!

Ieri a fost proclamată în întreaga țară abolirea urbariului.

Dimineața, în dietă, plenul comisiei a intrat în avans în dezbatere. Cu această ocazie s-au putut vedea îci colo figuri cu trăsături vlăguite, palide și totuși hotărâte (nobile!), ca și cum ar fi avut dureri de dinți și ar fi transpirat din această cauză, crispându-se, răsunindu-se și în fine, așezându-se totuși pentru extracția dureroasă a dintelui.

După masă la orele 5 a avut loc o întreagă ședință a dietei, în prezența unui auditoriu numeros și a doamnelor. Wesselényi Miklós și-a ridicat cel dintâi glasul tunător metalic. O liniște de mormânt a cuprins sala, în timp ce, stabilind în principiu fericirea a milioane, a propus: să nu se mai aștepte ceasul când va fi forțată, ci clasa privilegiată să facă un sacrificiu pe altarul patriei... să se declare: „abolirea robotei și a dijmei”¹. Acest mesaj a răsunat în mii și mii de glasuri, inclusiv între toți membrii dietei.

Drept consolare, Kemény Dénes a zugrăvit cu inspirat sentiment trecutul stării misere de până acum, dezvăluind în ce măsură va crea acest sacrificiu generos o solidă clasă de mijloc, fără să se teamă de nici o putere; în mâinile ei dezvoltându-se agricultura, industria și comerțul, despăgubirea stării [nobiliare] va fi prin această compensație mai benefică. Apoi, după câteva polemici mărunte, dimineață s-a trecut la citirea propunerii despre structura [dietei] în dezbatere; acolo existând mai cu seamă referiri la regaliști, auditoriul a strigat ca ele să fie extinse asupra fiecărui din anul proclamării egalității în drepturi; dar această dorință n-a avut sansa de a fi acceptată, după cum se observă în tipăritura aici anexată².

A doua zi însă, adică în dieta de astăzi, articolele de lege sigilate, împreună cu adresele analoage, aici anexate sub xy, au fost finalitate altetei sale. Încă înainte de a ajunge la alteță sa, excelenta sa a decis publicarea acestora. Drept termen s-a stabilit ziua de 18 iunie, respectiv dumineca Sf. Treimi³, nefiind posibil un termen mai apropiat din pricina necazurilor datorate unor mașinații. Alături de o proclamație populară care îndeamnă la liniște și ordine, articolul de lege se va răspândi în toată țara.

În dieta de ieri s-a adoptat hotărârea ca fiecare localitate să fie trasă la răspundere pentru eventualii tulburători ai liniștii și ordinii publice. Adunările populare vor fi autorizate după obținerea aprobării prealabile a Guberniului. Întrunirile secrete, ca de pildă cea de la Sibiu, să fie dizolvate, aceasta fiind atribuția Guberniului.

Două vesti însemnate au uimit lumea în dieta de azi: una că Pálfi János și Weér Farkas, comisari dietali, au informat Stările și Ordinele în privința faptului că au sosit deja la Pesta în dimineața de 2 iunie și că a doua zi au pornit cu primul ministru [Batthyány] către Maiestatea Sa⁴; celalătă că Maiestatea Sa a trimis o adresă personală guvernatorului, conform căreia devine obligatorie acceptarea ordonanțelor palatinului Ștefan ...

Drept urmare a adresei regale trimise guvernatorului, Stările și Ordinele țării l-au însărcinat pe guvernator în dieta de azi cu obținerea de arme, el având într-adevăr bune speranțe față de arsenalul de la Alba Iulia... de altfel și până acum a manifestat dorințe asemănătoare, dar arsenalele nu se află sub autoritatea sa ...

Urmează să fie dezbatute în curând articolele de lege alcătuite de copurile legislative despre desființarea urbariatului și despre principiul purtării sarcinilor comune. Rămân și pe mai departe supus cetățean. (din însărcinarea domnilor trimiși) Pálfi Sándor cel Tânăr, copist r[egel]. Cetățenilor scaunului Odorhei.

Original. Arh. Nat. Dir. jud. Cluj-Napoca. Fond. Arh. Scaun. Odorhei. Acte politice, nr. 1 055/1848.

¹ Vezi vol. V, doc. 68, p. 36—37 și 194—195.

² Ibidem, doc. 69, p. 237—240.

³ Ibidem, p. 243—244.

⁴ Ibidem, p. 241.

77

Berettyóújfalu [Ungaria], 7 iunie 1848

Minister Úr!

Jablonczay aláírást mutató ezen két darab iratot, mik közül egyiket hozzám s az alispányokhoz, másikát B. Puchner altábornagy úrhoz intézett az azt írt egyén; szükséges tudomásul önhöz ./, és //.¹ alatt számban felküldeni kívántam. Ugyan mai napon ezeket gróf Teleki Jósef erdélyi Fő Kormányzó Urnak is szükség esetében rögtön intézkedés tekintetéből meg küldém. S noha ilyetén mozgalmakat vidékünkön még sejtenünk sem lehetett, sőt jelen hivatali körutazásom alkalmával, mint folyó hó 5kén Miniszter Elnök úrhoz írt jelentésemben is elő adám²; az oláh lakosok között, némi értetlenség szülte aggódalmokon kívül, semmi lázongásra fejtéltenségre s rend zavarásra mutató körülményeket nem hogy nem tapasztaltam; sőt inkább még papjaikban is alkotmány iránti

tiszteletnek s a rend fentartására irányzot törekvéseknek láttam s hal-lottam tanujeleit: mindazáltal az eseményeket folytonosan éber figye-lemmel kísérendem².

Kelt Berettyó Újfaluban Jun. 7. 1848.

Föispán Beöthy

Domnule ministru!

Am dorit să vă transmit sub nr. /...//..., spre înștiințare, cele două scrisori cu semnătura lui Jablonczay: una dintre ele e adresată vicecomitelui și mie, iar cealaltă domnului general de brigadă baron Puchner, de către aceeași persoană. Tot astăzi am considerat oportun să-l informez și pe domnul guvernator al Transilvaniei, contele Teleki József, ca măsură imediata și necesară. Aceasta chiar dacă nu există vreo bănuială despre existența unor atari mișcări în zona noastră, după cum m-am convins cu ocazia turneului oficial întreprins, așa pre-cum am precizat în raportul către domnul prim-ministru din 5 a lunii curente²; în afară de unele îngrijorări, între locuitorii români nu am constatat nici un fel de circumstanțe care ar putea provoca izbucnirea unor tulburări ce ar periclită ordinea; dimpotrivă, am văzut și auzit mărturii din partea preoților lor privind respectarea constituției și a strădaniilor pentru menținerea ordinii: totuși, urmăresc evenimentele cu atenție sporită și continuă.

[Dat la Berettyóújfalu, la 7 iunie 1848.

Beöthy, comite suprem]

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levél-tár. Belügyminisztérium, nr. 318 Eln./B. Foto: 686—687/1848.

¹ Vezi vol. V, doc. 138 și 139.

² Comitele Beöthy a trimis, cu aceeași dată, o scrisoare similară și gu-vernatorului Transilvaniei, groful Teleki József (vezi original: Arh. St. Budapesta, Fond. G. Pr., nr. 1504/1848, foto: 25 691—25 692).

Mediaș, 7 iunie 1848

Hoch Löbliche Königliche Landes Regierung!

In dienstschildigster Befolgung des hohen Erlasses vom 16ten Mai d.J. R.Z. 6399/1848 beeht sich der Magistrat, einer Hoch Löblichen Königlichen Landes Regierung nebst geziemender Rücksendung der mitgetheilten Schriftstücke gehorsamest zu berichten: Nachdem von diesem Magistrat die Gründe sowohl für die Unzulässigkeit einer fremden Untersuchungs Commission in der angedeuteten Waldstreitig-keit zwischen der Klein Kopischer Orts Gemeinde und der Hiesigen Kreis Communitaet in dem unter M. Zahl 1102/1848 unterlegten Be-richte auf ein ähnliches Besuch der Kleinkopischer ebenso zureichend

wie für die Nothwendigkeit der durch die frevelhafte Widersetzlichkeit der Kleinkopischer nothwendig gewordenen, von hieraus angesprochenen und mittelst hohen Landesregierungs Erlasses vom 5ten Mai d.J. R.Z. 5691/1848 angeordneten Militair Schutz- und Hülfswehr in den diesseitigen unter M.Z. 1055 und 1102/1848 unterbreiteten Vorstellungen entwickelten Gründen, dagegen von den klagenden Kleinkopischern im gegenwärtig mitgetheilten Gesuch keine Motive aufgeführt, um so weniger nachgewiesen worden, die in Sachen getroffenen früheren Verfügungen aufzuheben; überdies aber die mit der fraglichen Untersuchung beauftragte Commission ihr Geschäft bis zur Einlangung dieses Berichtes zu Ende führen dürfte, die angeordnete Militair Schutzwehr endlich in so lange ohne gefährliche Störung des selben Geschäftes füglich nicht zurückgezogen werden kann; so wolle eine Hoch Löbliche Königliche Landesregierung die unruhigen Kläger mit ihrem erneuerten unstatthaften Verlangen um so mehr abzuweisen und zur ruhigen Abwartung des allfälligen Ergebnisses anzuweisen die Gewogenheit, haben, als auch der bezüglichen unter der R.Z. 5691/1848 hieher erlassenen Weisung das aufgenommene Untersuchungs Protocoll nebst beigefügtem Gutachten Hochderselben ungesäumt sodann zur hohen Entscheidung eingesendet werden wird. In tiefster Ehrfurcht geharrend.

Einer Hochlöblichen Königlichen Landes Regierung unterthänigste Diener,

[Mediasch, am 7ten Juni 1848

Magistrat der k. fr. Stadt und
des Stuhls Mediasch
Daniel Gräser, stellv. Bürgermeister
Joh. A. Anzini, v. Notar]

Onorat Guberniu crăiesc al țării!

Respectând dispoziția înaltă nr. 6 399/1848 din 16 mai a.c., magistratul are cinstea de a raporta mult onoratului Guberniu regesc al țării următoarele, remițând totodată și actele ce i-au fost trimise:

Acest magistrat a arătat în raportul înaintat sub nr. mag. 1 102/1848, în suficientă măsură, motivele pentru care consideră că nu poate accepta o comisie străină de investigație a amintitei dispute din cauza unei păduri, dintre obștea localității Copșa Mică și comunitatea scăunală de aici; mai apoi acest magistrat a arătat în adresele înaintate de el sub nr. 1 055 și 1 102/1848 motivele pentru care, în urma nesupunerii nelegiuite a locuitorilor din Copșa Mică, a considerat necesară și a solicitat protecția militară, trimisă aici pe baza înaltei dispoziții a Guberniului țării nr. 5 691/1848 din 5 mai a.c.; în schimb, cererea înaintată actualmente de reclamanții din Copșa Mică nici nu arată motivele și nici nu demonstrează pentru ce să se anuleze dispozițiile date în această problemă; în afara de aceasta, comisia însărcinată cu investigația respectivă își va încheia probabil activitatea până la data la care acest raport va fi ajuns la destinație; în sfârșit, protecția militară trimisă aici nu poate fi retrasă, fără a tulbura în mod primejdios investigarea; până la încheierea acesteia, ne adresăm mult onoratului Guberniu crăiesc al țării cu rugămintea de a respinge înnoita cerere

a reclamanților agitați ca inadmisibilă și de a-i îndruma să aibă bu-năvoință de a aștepta în liniște eventualul rezultat. De altfel, conform îndrumărilor trimise aici sub nr. 5 691/1848, magistratul va trimite la rândul său Guberniului țării procesul verbal al anchetei și avizul ma-gistratului pentru a fi supuse hotărârii înalte guvernamentale.

Cu profund respect rămânem supușii credincioși ai onoratului și
Guberniu regesc al țării.

Magistratul orașului liber crăiesc al scaunului Mediaș

Daniel Gräser, vicejude primar

Joh. A. Anzini, vicenotar

[Mediaș, 7 iunie 1848]

*Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 8 281/1848. Foto:
29 156—29 158.*

79

Sibiu, 7 iunie 1848

Nr. 1594, präsentiert den 7. Junii 1848

Die diesstühlichen Conflux Deputirten, Stadthalm Michael Wenrich und Senator Johann Schwarz berichten: der Eindruck, welchen die Nachrichten über den Verkauf und das Ergebnis der landesständischen Verhandlung der Unionsfrage vom 30ten Mai d.J. bei der Nations Universitaet hervorgebracht, wäre dem Magistrate aus dem Erlass vom 3. Juni bekannt¹. Mit großer Spannung sehe demnach die Nations Universitaet den Berichten auf diesen Erlaß entgegen. Die Bürgerschaft von Hermannstadt habe schon am 3.d.M.² als eben jener Universitaets Beschlüß gefaßt und expedirt worden wäre, ihre Gesinnung manifestirt, worin die Nations Universitaet angegangen worden, bei den Kreisen die nötige Einleitung zu treffen, damit die durch die gegen den Willen der Nation von den sächsischen Landtags Deputirten ausgesprochene unbedingte Annahme der Union drohende Gefahr des Verlustes der nationalen Rechte und Freiheiten des Sachsenvolkes so weit möglich abgewendet werde. In der am 5. Juni d.J., abgehaltenen Universitaets Sitzung, welche aber auch der Berathung der zu diesem Zwecke dienlichen Maßregeln gewidmet gewesen, wäre die eingekommene Erklärung von Reußmarkt zur Einsicht der Universitaet gelangt und man habe daraus ersehen, daß auch in Reußmarkt das Verfahren der sächsischen Landtags Deputirten Mißbilligung gefunden und in die von der Nations Universitaet angedeuteten Maßregeln eingegangen werde. Von Kronstadt aber wäre eine Erklärung eingelangt, laut welcher dort die Handlung der sächsischen Landtags Deputirten vollkommen gut geheißen werde und das Weitere mit dem ungarischen Ministerium und Reichstage verhandelt werden wolle. So wenig man den Kronstädter Instructionen gegenüber auf eine so antinationale Gesinnung bei dem Kronstädter Publicum gezählt habe, mit so tiefem und gerechten Unwillen habe diese Erklärung die Nations Universitaet erfüllen müssen. Während sich nun dieses allgemeine Mißfallen aller

Gemüther bemeistert und die düsterste Stimmung hervorgebracht habe, wäre der Bericht dieses Magistrats gegen 1 Uhr mittags eingelangt, und nachdem derselbe mit seinen Beilagen aufgelesen worden wäre, wäre dem Schäßburger Publicum und den wackeren Männern, die binnen zweimal 24 Stunden vom Abgang des obberührten Universitaets Erlasses bis zum Eintreffen des Berichtes solches zu Stande gebracht und einen so markigen, das gemeine Beste der Nation über alle andern Rücksichten stellenden Patriotismus bethätigen³, aus aller Anwesenden Mund ein seelenvoles Lebhoch erschollen und sie hätten sich des herzerhebenden Augenblicks gefreut, wo allgemeiner Beifall und Zufriedenheit über Schäßburgs wackere Gesinnung und entschiedenes Auftreten die Glieder der Löblichen Universitaet wieder in heitere Stimmung versetzt und die gesungene Thatkraft in denselben neu belebt habe. Es liege in dem erwähnten Berichte des Magistrats eine Rechtfertigung, so kräftig und wirksam, wie ungesucht und zeitgemäß, und es bleibe nur zu wünschen übrig, daß alle Kreise, wenn auch ohne abtrünnige oben genannte Eine und das in sich gespaltene am anderen Ende des Sachsenbodens, in gleich gutem Geiste und mit gleicher Eile zum Rettungsversuche die Hand biethen, entschlossen, den an ihnen gelegenen Schritt jedes unverweilt thun, und der gewünschte gute Erfolg noch erzielt werden möchte, damit die Nation aus der ihr durch gegen ihren Willen geschehene Vorgänge bereiteten Gefahr des Untergangs gerettet werde. Von den Schritten, welche auf Grundlage der eingehenden Berichte bezüglich der Union von der Löblichen Universitaet beschlossen würden, würden sie den Bericht hoffentlich bald mündlich abstatten.

Nachdem dieser Bericht bereits in der Stuhls Communitaet verhandelt und das Nöthige veranlaßt worden ist, so geht derselbe ad Acta.

Friedrich Roth

Nr. 1594, prezentat în 7 iunie 1848.

Deputați acestui seauin la conflux, vilicul orașului Michael Wenzel și senatorul Johann Schwarz, relatează: în urma dispoziției din 3 iunie din partea Universității săsești, magistratul este la curent cu impresia făcută atât de informațiile cu privire la desfășurarea dezbatărilor referitoare la problema uniunii care au avut loc în cadrul Dietei Stăriilor țării, cât și de rezultatul acestora din 30 mai a.c.¹. De aceea Universitatea săsească asteaptă cu multă nerăbdare rapoartele cerute prin această dispoziție. Cetățenii din Sibiu și-au exprimat, în 3 iunie, tocmai când a fost luată și expediată acea hotărâre din partea Universității, părerea lor într-o cerere urmată de 603 semnături²; prin ea Universitatea săsească este rugată să se adreseze scaunelor și districtelelor pentru a se evita pe cât posibil pericolul amenințător al pierderii drepturilor și libertăților naționale ale poporului săs; pierdere a devenit iminentă prin adoptarea necondiționată a uniunii din partea deputaților săși la dietă, împotriva voinței națiunii. În ședința Universității din 5 iunie a.c., dedicată în principal discutării măsurilor care ar sluji acestui scop, ea a luat la cunoștință și declarația scaunului Miercurea Sibiului; s-a putut astfel vedea că și în Miercurea Sibiului se

detestă modul în care au procedat deputații sași. Totodată acest scaun este de acord cu măsurile luate de Universitatea săsească. Doar din Brașov s-a primit o declarație conform căreia acolo acțiunea deputaților sași la dietă se aprobă în întregime. Ar urma să fie negociate numai condițiile aderării sașilor la uniune cu Guvernul maghiar și dieta regească ungară. Deoarece nimeni nu s-a așteptat la o asemenea atitudine antinațională din partea publicului brașovean, — date fiind instrucțiunile Brașovului către deputații săi — această declarație a stârnit o profundă și îndreptățită nemulțumire în rândul membrilor Universității săsești. Tocmai când această nemulțumire generală a pus stăpânire pe toate sufletele și a provocat o atmosferă sombră, a ajuns raportul magistratului din Sighișoara cam pe la ora 1 la amiază; după ce a fost citit împreună cu anexele sale, toți cei prezenți au dat glas ca dintr-o gură unui vivat din tot sufletul la adresa publicului din Sighișoara și a bărbaților bravi care în intervalul de 24 de ore de la dispoziția sus menționată a Universității până la sosirea raportului au realizat aşa ceva, dând dovedă de un patriotism solid ce pune binele națiunii deasupra oricăror interese³. Că reprezentanții ai scaunului Sighișoara, ei s-au bucurat de momentul emoționant când aprobarea și mulțumirea față de atitudinea dârzhă și acționarea lor fermă au redat membrilor onoratei Universități buna dispoziție și au redeșteptat întrânsii energia care le scăzuse. În menționatul raport al magistratului se află o justificare foarte puternică și eficientă, necăutată și oportună; nu rămâne decât de dorit ca toate scaunele și districtele sus menționate, ce-i drept fără acel unu renegat de la capătul pământului săesc, adică districtul Brașov, cât și fără cel divizat în interiorul său de la celălalt capăt al pământului săesc, adică scaunul Orăștie, să-și dea mâna în același spirit bun și cu aceeași grabă pentru a face o încercare de salvare.

Dacă toate scaunele și districtele credincioase fac neîntârziat și cu hotărâre pasul ce-i revine fiecăruia, se mai poate spera în succesul acțiunilor care se întreprind pentru salvarea națiunii în fața pericolului pieirii provocat de întâmplările care au avut loc împotriva voinței sale. Semnatarii speră să poată raporta în curând verbal în legătură cu pașii pe care onorata Universitate îi va lua în privința uniunii pe baza rapoartelor care îi vor parveni.

Rezolvat în 14 iunie: Deoarece acest raport a fost deja dezbatut în cadrul comunității orașului și s-au inițiat cele necesare, acesta va fi depus ad acta.

Friedrich Roth

Transcriere: Arh. Nat. Dir. jud. Brașov. Fond. Arh. Scaun. Sighișoara, nr. 1554/1848. Foto: 6 601—6 603.

¹ Vezi vol. V, doc. 164.

² *Ibidem*, doc. 166 și 167.

³ *Ibidem*, doc. 192 și 193.

Cloj, 7 iunie 1848

Nr. 1629, pr. d. 15a Junii 1848

Nach den von den Landesständen am 6-ten d.M. gefaßten Beschlüssen sollen alle die am Frohnwesen hängenden Dienste, Taxen und Zehnten mit dem dießjährigen Dreifaltigkeitssonntage, d.i. den 18. Juni d.J. aufhören. Die diesfalls verfaßte Kundmachung¹ wird von der hohen Landes Stelle mittelst hohen Dekrets vom 7. Juni, Gubernial Zahl 7237/urb. 243/1848 diesem Magistrate mit dem Auftrage überendet, in so lange bis in Bezug der Abstellung der Fronnverhältnisse umfassendere, ehestens auszusendende Circulaire in Umlauf gesetzt würden, die beigeschlossenen Kundmachungen sowohl an die Grundherren, ale auch an die Unterthanen auszutheilen und dieselben durch ein zu exmittirendes [!] Individuum vom wahren Inhalte der sendet, in so lange bis in Bezug der Abstellung der Fronnverhältnisse dern auch selbst über dessen Einhaltung strenge zu wachen.

relat. die 17a Junii 1848

1. Zur Wissenschaft und strenger Darnachhaltung.
2. Wird diese hohe Verordnung der hiesigen Stadt Communiaet [in] Abschrift nebst einem Exemplar der gedruckten Kundmachung zur Darnachrichtung zugestellt.
3. Wird eine Abschrift dieser h. Verordnung nebst 4 Exemplaren der gedruckten Kundmachung in deutscher, ungarischer und wallachischer Sprache dem Woßlinger Dom. Inspector, Senator Carl Weißkircher zur Verständigung des Woßlinger Pächters und der Woßlinger Einwohner zugestellt.
4. Ist eine hinlängliche Anzahl der herabgegebenen Kundmachungen in der Stadt in Umlauf zu setzen.
5. Wird je eine Abschrift dieser hohen Verordnung den 3 Stuhlsinspectoren nebst einer hinlänglichen Anzahl der gedruckten Kundmachungen in deutscher und wallachischer Sprache zur Kundmachung zugestellt.

Friedrich Roth

Nr. 1629, prezentat în ziua de 15 iunie 1848.

Conform hotărârilor luate de Stările țării în 6 iunie toate slujbele, taxele și dijmele legate de iobagie urmează să fie sistate, începând cu duminica Sfintei Treimi din acest an, adică din 18 iunie a.c. Prin intermediu înaltului decret din 7 iunie, nr. gub. 7 237/urb. 243/1848, i se trimite acestui magistrat înștiințarea redactată în acest sens¹ într-un număr suficient de exemplare tipărite cu însărcinarea ca până când vor fi emise circulare mai cuprinzătoare în privința încetării iobagiei, enunțările anexate să fie împărtășite atât în rândul stăpânitorilor de pământ, cât și în cel al supușilor; prinț- un delegat trimis la ei vor fi lămuriți în legătură cu conținutul adevărat al acestei înștiințări și vor fi indemnizați să o urmeze întocmai, ba chiar să supravegheze cu severitate respectarea ei.

relat. die 17a junii 1848

1. Pentru luare de cunoștință și strictă respectare.
2. Această înaltă dispoziție se înaintează comunității orașului în copie, împreună cu un exemplar al enunțării tipărite pentru a se respecta.
3. O copie a acestei înalte dispoziții se va înmâna, împreună cu 4 exemplare ale înștiințării tipărite în limba germană, maghiară și română, inspectoratului domenal din Telna, senatorul Carl Weißkircher, pentru ca acesta să-i informeze pe locuitorii și pe arendașul din Telna.
4. În oraș se va pune în circulație un număr suficient de exemplare cu enunțarea trimisă aici.
5. Câte o copie a acestei înalte dispoziții va fi dată celor 3 inspectori de scaun, împreună cu un număr suficient de exemplare din înștiințarea tipărită în limba germană și română pentru informare.

Friedrich Roth

Transcriere. Arh. Nat. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat Sighișoara, nr. 1 629/1848. Foto: 6 719—6 720.

¹ Este vorba despre înștiințarea preliminară din 7 iunie 1848, vezi doc. 62. și 63.

81

Brașov, 7 iunie 1848

Eingereicht am 7ten Juni 1848

Die Stadt Communität stellt den ihr unter der Zahl 2514 mitgetheilten Entwurf zu einer dem siebenbürgischen Landtag bezüglich der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn von Seiten der sächsischen Landtags Abgeordneten einzureichenden Denkschrift¹ mit dem Beyfügen zurück: daß sie diesen Entwurf guttheiße.

Den hiesigen Landtags Abgeordneten Roth und Brennerberg ist auß ihre so eben erhaltene Vorstellung vom 5ten d. M.² durch Staffette zu erwidern: Es werde zwar im allgemeinen die Denkschrift guttheißen und erachte auch dieses Publicum deren Einreichung noch während der Dauer des Landtags für höchst wichtig, ja für unerlässlich, damit solche jedenfalls zum Landtags Protokoll komme. Nur ergebe sich zugleich im Besondern die Bemerkung, daß die Denkschrift besonders von den Wörtern an: „das, ländliche Stände sind die Rechte, die wir, die Vertreter des sächsischen Volkes im Namen desselben und für dasselbe usw.“ bis zum Schlusse zu lang, zu unbestimmt und zu schwankend sey und der Hauptsache, nähmlich der bestimmten Erklärung, entbehre; daß, so wie die Nation bisher gesetzlich ein selbstständiges Volk gebildet, so dasselbe dieses ihr Volksthum auch jetzt der Union zum Opfer zu bringen weder geneigt sey, noch nach positivem oder Vernunft-Recht dazu verhalten werden könne; daß ferner die gestellten Bedingungen zum Fortbestand dieser ihrer Nationalität unumgänglich nothwendig seyen und die Nation demnach um so mehr

die Unterstützung dieser Bedingungen von Seiten der Stände, sowie die Annahme derselben vom ungarischen Ministerium hoffe und erwarte, als nur auf diese Weise die sächsische Nation die Union als bindend für sich anerkennen könne. Uebrigens sey zugleich der Denkschrift noch beizufügen, daß die sächsischen Deputirten es sich vorbehielten, auf Grundlage der bei der Unions Verhandlung auf dem Landtage abgegebenen Erklärung bei den bevorliegenden gegenseitigen Verhandlungen zur Zustandekommen der Union die in der Denkschrift enthaltenen Bedingungen nach eitelangten Weisungen von ihren Sendern erforderlichenfalls zu ergänzen.

Es werde demnach den Deputirten aufgetragen, in der National Versammlung dahin zu wirken, daß die Denkschrift im obigen Sinne abgeändert, übrigens aber jedenfalls den Landesständen eingereicht werde.

Hinsichtlich des Zehndens würden die Abgeordneten an den 18ten § des unter der nächstfolgenden Zahl 2517 unter Eintem ihnen mitzutheilenden Entwurfs zu einer Instruction³ für die sächsischen Mitglieder der bezüglich der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn nach Pest abzusendenden Deputation angewiesen, und solchem gemäß beauftragt, die Aufhebung der Zehnd-Abgabe auch im Mittel der sächsischen Nation unter der angeführten Bedingung und die Abfassung eines solchfälligen Gesetzes in der National Versammlung sowohl, als auch im Landtag zu beantragen.

Endlich würden die Abgeordneten noch angewiesen, die Instruction unter der Zahl 2517 in der National Versammlung zur Berathung zu bringen und diejenigen Punkte, welche die Versammlung für zweckentsprechend finden sollte, in die Denkschrift noch aufzunehmen.

Was schließlich die erbettene Weisung, bezüglich der gleichmäßigen Tragung der Staatslasten anbelange, so habe das Publicum dem diesfälligen Punct der den Abgeordneten ertheilten Instruction nichts beizufügen.

Înaintat în 7 iunie 1848

Comunitatea orașului Brașov restituie Magistratului proiectul de memoriu privind uniunea Transilvaniei cu Ungaria care îl-a fost trimis sub nr. 2514; el urmează să fie înaintat Dietei transilvane de către deputații săi¹ cu următoarea mențiune: că sunt de acord cu proiectul acesta.

Deputaților brașoveni la dietă, Roth și Brennerberg, li se va răspunde prin ștafetă; la adresa lor din 5 iunie primită tocmai acum² că în general, memoriu se aprobă; acest public consideră însă că este foarte important și chiar necesar ca el să fie înaintat încă în timpul desfășurării [lucrărilor] dietei pentru a fi consemnat în procesul verbal. În particular trebuie totuși să se facă observația că: „memoriul este prea lung, imprecis și indecis, mai ales începând de la cuvintele: „acestea, onorate stări, sunt drepturile pe care noi, reprezentanții poporului săsesc, în numele acestuia și pentru aceasta etc.“, până la sfârșit. Se omite lucrul cel mai important și anume declararea hotărâtă a următoarelor că: aşa cum națiunea săsească a constituit până în prezent pe cale legală un popor de sine stătător, tot astfel nu este dispusă să-și sacrifice acuma etnicitatea sa pentru uniune; conform drept-

tului pozitiv și rațional nici nu poate fi constrâns să-o facă; îndeplinirea condițiilor formulate este inevitabilă necesară pentru supraviețuirea acestui popor; prin urmare, națiunea speră și se așteaptă cu atât mai mult să susținărea acestor condiții din partea Stărilor, cât și să îaprobaarea lor de către guvernul maghiar, cu cât numai astfel poate recunoaște uniunea ca fiind obligatorie și pentru ea. De altfel ar mai trebui menționat în memoriu faptul că deputații săi și rezervă dreptul că pe baza declarației dată în timpul discuțiilor derulate la diată în legătură cu uniunea să se completeze la nevoie în cursul viitoarelor tratative ce vor avea loc în vederea realizării acesteia, condițiile conținute în memoriu în conformitate cu instrucțiunile pe care le vor primi de la cei ce i-au delegat.

Prin urmare, deputații sunt însărcinați să acționeze în timpul adunării naționale în așa fel încât memoriu să fie modificat în sensul mai sus arătat și să fie înmânat Stărilor țării în orice caz.

În legătură cu dijma, deputații sunt rugați să acționeze în conformitate cu paragraful 18 al proiectului de instrucțiune pentru membrii săi ai delegației care va fi trimisă la Pesta pentru a negocia uniunea Transilvaniei cu Ungaria; proiectul se va trimite împreună cu această adresă sub nr. 2517³. În conformitate cu acest paragraf deputații Brașovului au sarcina să ceară desființarea dijmei și în teritoriul națiunii săsești în condițiile enunțate; de asemenea să solicite atât în cadrul adunării naționale cât și în cel al dietei, elaborarea unei legi în acest sens.

În sfârșit, deputații mai au obligația să supună instrucțiunea de sub nr. 2517 dezbaterii în cadrul adunării naționale și să includă în memoriu acele puncte pe care aceasta le consideră necesare.

În ceea ce privește îndrumarea cerută de deputați în legătură cu purtarea egală a sarcinilor de stat, publicul de aici nu are ce adăuga respectivului punct din instrucțiunile date deputaților.

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 2516/1848.
Foto: 31986.

¹ Vezi vol. IV, doc. 159; vezi și doc. 63 din acest volum.

² Vezi doc. 23.

³ Vezi doc. 82.

Brașov, 7 iunie 1848

A N T R A G

des Kronstädter Publikums betreff der den sächsischen Mitgliedern der laut Punkt 2 des der allerhöchsten Bestätigung unterbreiteten Unions Artikels zur Zustandebringung der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn ernannten Kommission von Seiten der sächsischen Nation zu ertheilenden Instruktion

Dieses Publikum trägt darauf an, womit in diese Instruktion die nachstehenden Punkte aufgenommen und von Seiten der Nation den

gedachten Deputirten zur Pflicht gemacht werden möge, aus allen Kräften im Wege sowohl gütlicher Verhandlungen, als auch erforderlichen Falls durch bestimmtes Auftreten und Berufung auf die Gesamtheit der Nation die Annahme der nachstehenden Punkte durch das ungarische Ministerium rücksichtlich der Verhältnisse der sächsischen Nation erwirkt werden möge:

I. Betreffend die allgemeinen Landesverhältnisse mögen die Deputirten darauf bedacht sein, daß bei Auseinandersetzung und Auflösung der bisherigen Verhältnisse die sächsische Nation im Verhältnis zu den Ungarn und Szeklern keine Zurücksetzung erfahren und ihr nicht vielleicht neue Lasten aufgebürdet werden mögen, sondern diese Auseinandersetzung und Auflösung in jeder Hinsicht auf eine gerechte und billige Art vor sich gehe. Es haben demnach unter anderm die Deputirten dahin zu wirken:

1. Daß die bei der Hofkanzlei und der Landesstelle, dann bei der Kammer und den dazu gehörigen Nebenstellen angestellt gewesenen sächsischen Beamten, welche bei der neuen Gestaltung der Dinge nicht sollten verwendet werden können, ihre ganzen Gehalte aus der Landeskasse, zu welcher die Sachsen verhältnismäßig am meisten beigesteuert, fortbeziehen mögen.

2. Daß die auf den Sachsen lastende Steuer auf keinen Fall vermehrt, sondern vielmehr, da nun auch der Adel steuerpflichtig geworden, ihnen diesfalls soviel möglich eine Erleichterung zu Theil werde.

3. Daß die Domestikalkassen aus der Landeskasse ausgeschieden und den Kreisen zurückgestellt werden mögen.

4. Daß die Erhebung und Administration der Steuern durch [die] von den Kreisen, eigens erwählte und nicht durch auswärtige Beamten manipuliert werden mögen.

5. Daß betreff der Militärleistungen und Einquartierung ein gerechtes Verhältnis der sächsischen zu den übrigen Gerichtsbarkeiten hergestellt werde.

6. Daß betreff der im Lande allenfalls aufzustellenden Behörden die sächsische Nation nicht übergangen, und namentlich das Generalkommando in Hermannstadt belassen werde.

II. Betreff die noch bei dem Gubernium und der Hofkanzlei unerledigt obschwebenden öffentlichen und Privatanglegenheiten in politischer sowohl als gerichtlicher Hinsicht haben die Deputirten dahin zu wirken:

1. Daß bei jenen Stellen, denen diese unerledigten Gegenstände zur Finalentscheidung zugewiesen worden, zu deren Erledigung auch Sachsen im gesetzlichen Verhältnis zugezogen werden.

2. Daß diese Erledigung mit der möglichsten Beschleunigung erfolge.

3. Daß die im Wege der Appellation beim k. Gubernium sowohl als bei der siebenbürgischen Hofkanzlei erliegenden sächsischen Civilprozesse sämtlich einem einzigen höchsten Gerichtshof zur Entscheidung zugewiesen werden mögen, indem die Nation verlange, daß künftighin über der Nationsuniversität, als Appellationsgericht, bloß noch ein einziger Gerichtshof in höchster Instanz im Appellationszuge entscheide.

4. Daß eben so das Recht der sächsischen Gemeinden auf die Eigenverwaltung ihres Allodial- sowie der gesammten Nation auf jene ihres Nationalvermögens denselben sofort zurückgestellt, sie von der bisherigen diesfälligen, dem Begriff des Eigenthumsrechtes entgegen stehenden Einmischung und Bevormundung der Regierung befreit, und demnach alle diesfälligen noch unerledigten Geschäftsstücke ebenfalls an die betreffenden Gemeinden zur selbständigen Erledigung zurückgeschickt werden mögen.

5. Daß die durch verschiedene nach und nach erlassene Hofkanzlei Decrete eingeführte Praxis, daß nämlich in Civil Rechtsstreiten ein angemeldeter Recurs den weitern Fortgang des Prozesses hemme, wodurch der Erfahrung zufolge die Rechtspflege und Gerichtspraxis im Innersten gehemmt, und der Wirkungskreis der Gerichte gleichsam zu nichts gemacht worden ist, sofort aufgehoben und alle dergleichen unerledigt vorliegenden Recurse den betreffenden Gerichtshöfen zur weitern Verhandlung der Prozesse zugewiesen werden mögen.

6. Daß die einer geregelten und gesunden Kriminalrechtspflege zuwider laufende gegenwärtig bestehende Gepflogenheit, vermöge welcher jedes Urtheil dem k. Gubernium auch im dem Falle, wenn die Delinquenten damit zufrieden gewesen, zur Durchsicht hat eingesendet werden müssen, aufgehoben und nur jene Kriminal Prozesse zur Entscheidung eines höchsten Gerichtshofes gebracht werden mögen, in welchen die Delinquenten selbst recurirt haben, die übrigen aber sofort den betreffenden Behörden zurückgesendet werden mögen.

7. Daß auch betreff der Ehescheidungsprozesse der evangelischen Glaubensgenossen in der sächsischen Nation jene Gepflogenheit, vermöge welcher der aufgestellte defensor matrimonii jeden Prozeß vor den Kapiteln an das Superintendential Oberehegericht und von da an die siebenbürgische Hofkanzlei appellieren mußte, sofort aufhöre, das gedachte Superintendentialgericht für die letzte Instanz in Ehesachen erklärt, und nur auf den allenfallsigen Recurs der Parteien selbst diese bei der Hofkanzlei unerledigt liegenden Eheprozesse an das gedachte Superintendentialgericht zur Vollziehung der Sprüche zurückgestellt werden sollen.

III. Absonderlich die sächsische Nation und deren Verhältnisse betreffend soll den Deputirten zur heiligsten Pflicht gemacht werden, aus allen Kräften dahin zu wirken, daß nicht nur im allgemeinen mittelst eines dem nächsten ungarischen Reichstag vorzulegenden Gesetzartikels klar und bestimmt ausgesprochen werde, daß die Sachsen auch künftighin eine eigene selbständige Nation auf die Grundlage des von den Königen Ungarns mit den nach Siebenbürgen berufenen deutschen Gästen geschlossenen Urvertrags mit Emporhaltung ihrer deutschen Volksthümlichkeit und Sprache, ihrer Municipalverfassung und Verwaltung in administrativer, gerichtlicher und staatsökonomischer Hinsicht, der Autonomie in den eigenen Municipalangelegenheiten, sowie ihres Grundgebietes und ihrer Gerichtsbarkeit in 9 Stühlen und 2 Districten nach dem gegenwärtigen Besitzstand zu bilden fortfahren sollen, sondern es soll die sächsische Nation auch über die nachstehen, den speciellen Punkte in diesem Gesetzartikel sicher gestellt werden:

1. Daß die sächsische Nation unmittelbar unter dem König, Palatin und dem ungarischen Ministerium stehe.

Im Falle demnach es beabsichtigt werden sollte, für die siebenbürgischen Angelegenheiten vielleicht Klausenburg als Sitz der Regierung zu belassen, und dahin eine Abtheilung des ungarischen Ministeriums zu dislociren, haben die Deputirten diesem auf das Entschiedenste zu widerstreben, und dem obigen Punkte gemäß die unmittelbare Unterstellung der Nation unter die Regierung in Ofen durchzusetzen.

2. Daß bei dem ungarischen Ministerium eigene Sektionen für die siebenbürgisch-sächsischen Angelegenheiten gebildet, diese Sektionen Sachsen als Staats- oder Regierungsräthe vorgesetzt und auch das sonstige Personal dieser Sektionen aus Sachsen gebildet werden mögen.

3. Daß von der sächsischen Nationsuniversität, als Appellationsgericht, die sächsischen Prozesse in letzter Appellationsinstanz unmittelbar vor dem ungarischen König gelangen mögen, welcher übrigens behufs des Referats und Mitentscheidung dieser Prozesse dem betreffenden höchsten Gerichtshof wenigstens zwei Sachsen als Beisitzer beigeben möge.

4. Daß die sächsischen Gerichtsbarkeiten, sowohl mit dem Ministerium als auch in gerichtlicher Hinsicht mit den betreffenden höchsten Appellationsgerichtshöfen unmittelbar korrespondiren mögen.

5. Daß die sächsische Nation befugt sein soll, in ihren Eingaben an den König und Palatin, so wie in ihrem amtlichen Verkehr mit den Ministern, den übrigen Stellen und Gerichtsbarkeiten des Landes sich der deutschen Sprache zu bedienen, auch sollen in deutscher Sprache abgefaßte Bitschriften sächsischer Privaten an den gedachten Orten überall an- und in Verhandlung genommen werden.

6. Betreff der Wahlen zu den Landtagsdeputirten soll jeder sächsischen Gerichtsbarkeit das Recht, wenigstens einen Deputirten zum Landtag zu schicken, zugestanden werden. Für die größern Gerichtsbarkeiten soll, wie in Ungarn die Anzahl der zu entsendenden Landtagsabgeordneten nach der Seelenzahl bemessen werden, was den Kronstädter District betrifft, für die Stadt in Hinsicht auf ihre Bevölkerungsziffern zelle und industrielle Wichtigkeit auf zwei, für den übrigen außer der Stadt beiläufig 60.000 Einwohner zählenden District auf drei, somit im Ganzen auf fünf Landtagsdeputirte zu bestimmen wären. Unter keinen Umständen sollen aber sächsische Gerichtsbarkeiten im Ganzen oder auch theilweise betreff der Lantagswahlen zu ungarischen oder Szekler Wahlkreisen gezogen werden.

7. Daß der vermöge der ungarischen Landtagsgesetze Art. 5. § 2. für die ungarischen Freistädte festgesetzte Wahlcensus von 300 fl. Conv. Mze. hinsichtlich des Grundbesitzes und 100 fl. Conv. Mze. hinsichtlich des Einkommens für die sächsische Nation aus Berücksichtigung der obwaltenden besondern Verhältnisse in einer höhern Ausmaß und namentlich für Kronstadt betreff des Grundbesitzes auf 700 bis 1000 fl. und betreff des Einkommens auf 400 fl. festgesetzt werden, indem ansonst die garantirte deutsche Volksthümlichkeit der offenen Gefahr der Überfluthung und Verdrängung durch das beretis zahlreich in ihrer Mitte befindliche, und aus den Nachbarländern herbeidrängende walachische Element ausgesetzt wäre.

8. Daß auch fernerhin der Nationsgraf der Sachsen an der Spitze der Nation bleibe behufs dessen Ernennung die Nation das Recht behalten soll, dem ungarischen Ministerium 3 Candidaten vorzuschlagen.

Der Nationsgraf muß übrigens jederzeit ein Sachse und in der Mitte der sächsischen Nation ansässig und begütert sein.

9. Eben so soll die Nation auch fernerhin das Recht behalten, durch Abgeordnete der einzelnen Kreise die sächsische Nationsuniversität zu bilden, welche wie bisher als Appellationsgerichtshof für die sächsischen Prozesse dienen und das Recht, die innern Angelegenheiten der gesammten Nation durch vom König zu bestätigende Statuten in politischer, gerichtlicher und ökonomischer Hinsicht zu ordnen, ungeschmälert ausüben wird. Uebrigens behielte sich die Nation vor, auf der nächsten Universitätsversammlung diese Versammlung selbst dem Geiste einer zeitgemäßen Volksvertretung angemessen einzurichten, und dabei zugleich die richterlichen Funktionen dieses Körpers in angemessener Weise von den Nationalverhandlungen zu trennen.

10. Dieselbe Nationsuniversität wird auch ein Statut über die Nationalbewaffnung der Sachsen den eigenthümlichen Verhältnissen der sächsischen Nation angemessen zu Stande bringen, weshalb der in den ungarischen Reichsgesetzen vom Jahre 1848 vorkommende 22. Artikel von der Nationalgarde auf die sächsische Nation keine Anwendung finden soll, indem dieser Artikel in vieler Hinsicht den eigenthümlichen Verhältnissen der sächsischen Nation nicht entspricht.

11. Daß das heilige Recht der sächsischen Nation, sich in den Kreisen, Städten und Ortschaften ihre politischen sowohl, als gerichtlichen Beamten unabhängig und selbständige zu wählen, unangetastet emporgehalten werde. In jenen Kreisen, wo königliche Freistädte sind, soll es bei der bisherigen gemeinsamen Verwaltung der Stadt und der zum Kreise gehörigen Landschaft verbleiben, so wie sowohl den Kreis- als auch den einzelnen Ortsbehörden die bisherige Amtswirksamkeit in politischer, gerichtlicher und ökonomischer Hinsicht; ferner die Anstellung der Subalternen, nicht der Wahl unterliegenden Beamten, auch fernerhin unangetestet emporbleiben soll. Uebrigens soll für die Zukunft für keinerlei gewählte Beamten irgend eine höhere Bestätigung erforderlich sein, sondern es sollten die Gewählten sofort ihre Aemter antreten.

12. Daß das ungekränkte Eigenthumsrecht, die freie Verwendung sowohl der gesammten Nation betreff des Nationalvermögens, als auch den einzelnen Kreisen, Städten, Ortschaften und Körperschaften betreff des Domestikal-, Kreis-, Allodial-, oder sonstigen Vermögens ungeschmälert und ohne Einmischung der Regierung emporbleibe.

13. Daß sowohl die Kreisversammlungen, als die Communitäten in den Städten und Altschaften in den Ortschaften in ihrer bisherigen Wirksamkeit und Befugniß verbleiben, wobei jedoch die Nation auf eine den Anforderungen der Zeit entsprechendere Regelung und Zusammensetzung derselben bedacht sein wird. Unter diesen Umständen versteht es sich von selbst, daß die Artikel 23 und 24 die obgedachten Reichstagsgesetze, als die ungarischen k. Freistädte betreffend, auf die sächsische Nation keine Anwendung finden.

14. Daß die Nation ihre selbständige Gerichtsverwaltung in allen ihren Zweigen unter selbstgewählten Richtern behalte, wobei übrigens die Nation auch hierin auf zeitgemäße, den besondern Verhältnissen der Nation entsprechende Anordnungen und Umgestaltungen bedacht sein wird.

15. Daß die ämtliche Sprache in allen innern Verhältnissen der Nation, sowohl in administrativer, als politischer Hinsicht bei allen ämtlichen Verhandlungen, Protokollationen, Korrespondenzen u.s.w. ausschließlich die Deutsche sei.

16. Daß die Zunftverfassung, welche eine wesentliche verfassungsmäßige Grundlage der sächsischen Verfassung bildet, sich durch die Erfahrung als ein wirksames Mittel an dem Proletariat und Verarmung erwiesen hat, und bei den eigenthümlichen Verhältnissen der sächsischen Nation zum Fortbestand der Industrie in dere n Mitte nothwendig ist, auch für die Zukunft aufrecht erhalten werde, wogegen die Nation sich verbindlich macht, das Zunftwesen einer genauen Durchsicht zu unterziehen, und es dem Geiste der Zeit angemessen zu ordnen.

17. Die evangelischen Kirchen und Schulen auf Sachsenboden anbelangend soll auch diesen der bisherige Gebrauch der deutschen Sprache, ferner, das Recht die Kirchen- und Schulangelegenheiten durch die verfassungsmäßigen Synoden, Kapitel und Konsistorien, so wie das Kirchen- und Schulvermögen selbständig, ohne alle Einmischung von Seiten der Regierung oder welcher politischen Behörde immer verwalten zu können, emporbleiben.

18. Den Zehnten betreffend, möge auch die sächsische Nation für die Zukunft von der Entrichtung des Zehntens enthoben, die evangelisch-sächsische Geistlichkeit aber, weil der Zehnten dermalen das ganze Einkommen derselben ausmacht, zugleich aus der Staatscassa entschädigt und im Verhältnisse ihres dermaligen Einkommens besoldet, dieses aber in den hierländigen Landtagsartikel aufgenommen werden.

IV. Endlich wäre den Deputirten noch zur Pflicht zu machen, nicht nur von Zeit zu Zeit über den Fortgang ihrer Verhandlungen und die zu Stande kommenden Beschlüsse dem Nationsgrafen zur entsprechenden Veranlassung in Kenntnis zu setzen, sondern auch aus allen Kräften bei dem Ministerium darauf zu dringen, daß der von ihnen über die Verhältnisse der sächsischen Nation dem Reichstag vorzulegen beabsichtigte Gesetzartikel vorher auch im Wege des Nationsgrafen der sächsischen Nation mitgetheilt, und dieselbe durch das Organ einer einzuberufenden Nation Universität darüber vernommen werde möge.

PRO PUNE A

publicului din Brașov cu privire la instrucțiunea ce urmează să fie dată din partea națiunii săsești membrilor săși ai comisiei pentru realizarea unificării Transilvaniei cu Ungaria, numită conform punctului 2 al legii uniunii, înaintată Maiestății Sale pentru a fi sănctionată

Comunitatea electorală de aici cere ca în această instrucțiune să fie incluse punctele de mai jos, iar deputații menționați să fie însărcinați din partea națiunii să se străduiască din răsputeri, atât în cadrul unor negocieri pașnice, cât și în caz de nevoie, prin acționarea dărzi și referirea la totalitatea [sașilor] pentru a obține recunoașterea punctelor de mai jos de către guvernul maghiar în ce privește statutul națiunii săsești.

I. În ceea ce privește situația generală a țării, deputații să aibă grija ca, în urma dezmembrării și dizolvării ordinii existente până acum, națiunea să se întâască să nu fie dezavantajată față de unguri și se cui și să nu fie cumva încarcată cu noi sarcini; ci această dezmembrare și dizolvare să se petreacă din toate punctele de vedere într-un mod drept și echilibrat. Deputații vor trebui deci să acționeze printre altele în sensul următor:

1. Funcționarii săi angajați până acum la Cancelaria Aulică, la Guberniu, la Tezaurariat și la filialele aparținătoare acestora și care în noile condiții nu vor mai putea fi folosiți, să-și primească în continuare întregul salariu din casa țării, în fondul căruia populația să se întâască a plătit din punct de vedere proporțional cele mari sume;

2. Impozitul care-i apasă pe săi să nu fie în nici un caz mărit, ci, dimpotrivă, să i se facă o înlesnire în această privință, dacă se poate, avându-se în vedere faptul că acum și nobiliimea trebuie să plătească dare;

3. Casa domestiștilor să fie separată de cea a țării și să fie redată jurisdicțiilor;

4. Încasarea și administrarea impozitelor să poată fi efectuată de către funcționarii aleși special pentru aceasta de către jurisdicții și nu de către cei străini;

5. În ceea ce privește prestările de către armată și găzduirea militarilor să fie stabilit un raport drept între jurisdicțiile săsești și celelalte jurisdicții;

6. În privința institutiilor ce se vor înființa în țară, națiunea să nu fie ocolită și mai ales Comandamentul general să fie lăsat la Sibiu;

II. În ceea ce privește problemele publice și particulare rămase nerezolvate la Guberniu și Cancelaria Aulică, atât pe plan politic, cât și juridic, deputații trebuie să acționeze în aşa fel încât:

1. Fondurile cărora le-au fost repartizate aceste probleme nerezolvate pentru o hotărâre definitivă să ceară și sprijinul sașilor în vederea rezolvării lor;

2. Aceste rezolvări să se facă cu cea mai mare urgență;

3. Toate procesele civile săsești ajunse pe calea recursului la Guberniu și la Cancelaria Aulică a Transilvaniei să fie remise unei singure Curți supreme de justiție pentru a fi soluționate; în acest sens națiunea săsească va cere ca deasupra Universității săsești ca și Curte de apel să nu mai decidă decât un singur for juridic ca instanță supremă pe calea recursului;

4. Să fie restabilită de îndată dreptul comunelor săsești în ceea ce privește administrarea proprie a avuției lor alodiale; dreptul întregii națiuni săsești asupra avuției sale naționale comunale să fie eliberat de imixtiunea și tutelarea de până acum din partea Guberniului care contravine națiunii de drept privat; prin urmare toate problemele nerezolvate în această privință să fie de asemenea remise comunelor respective pentru rezolvarea lor de sine stătătoare;

5. Să se anuleze imediat practica instituită încetul cu incetul prin diferite decrete ale Cancelariei Aulice de a frâna într-un recurs anunțat desfășurarea în continuare a unui proces în domeniul dreptului civil; aceasta a avut drept urmare stăjenirea justiției și practicii judecătorești, iar eficacitatea tribunalelor să fie redusă la zero; prin urmare

să se trimită toate recursurile de acest fel rămase nerezolvate tribunelor respective pentru prelucrarea proceselor;

6. Să se anuleze obiceiul de acum, care contravine unei justiții reglementate și sănătoase în domeniul criminalisticii; conform acestuia toate sentințele trebuie înaintate Guberniului pentru a fi verificate, chiar și atunci când delicienții sunt de acord cu sentință; prin urmare să trebuiască să se înainteze unui tribunal ierarhic superior spre decizie numai acele procese criminale în care însăși delicienții au făcut recurs; celealte procese să fie trimise de îndată autorităților respective;

7. Să înceeteze imediat și în privința proceselor de divorț ale cîndicioșilor luterani ai națiunii săsești acel obicei conform căruia numitul *defensor matromonii* trebuie să apeleze orice proces în fața Capitulurilor tribunalului suprem superintendențial de divorț și de aici Cancelariei Aulice a Transilvaniei; prin urmare să fie declarat tribunalul superintendențial menționat drept ultimă instanță în probleme de căsnicie; aceste procese să fie aduse în fața regelui numai în cazul unui eventual recurs din partea părților însăși; în acest fel toate procesele de divorț care zac nerezolvate la Cancelaria Aulică vor fi remise tribunalului superintendențial menționat pentru pronunțarea sentinței.

III. În ceea ce privește națiunea săsească și statutul ei, deputații să fie însărcinați în mod direct cu obligația sfântă de a acționa din răspunderi pentru a înainta o lege următoarei Diete maghiare; în ea să se stipuleze clar și hotărât că sășii vor constitui în continuare o națiune proprie de sine stătătoare, în conformitate cu stadiul actual în privința proprietății și în baza contractului initial încheiat de către regii Ungariei cu oaspeții germani chemați în Transilvania; își vor menține entitatea și limbă germană, constituția și administrația municipală pe plan administrativ, judecătoresc și al economiei de stat; la fel autonomia în propriile afaceri municipale, cât și a teritoriului al cărui pământ le aparține și a jurisdicției lor în cele 9 scaune și 2 districte. În plus să i se asigure națiunii săsești în această lege și următoarele condiții speciale:

1. Națiunea săsească să fie supusă nemijlocit regelui, palatinului și Guvernului ungar;

În caz că s-ar intenționa menținerea Clujului ca reședință a guvernului în afacerile cu Transilvania sau s-ar trimite un compartiment al Guvernului maghiar în acel oraș, deputații să se opună cu vehemență și să acționeze în așa fel încât să obțină subordonarea directă a națiunii față de Cabinetul ministerial de la Pesta, conform punctului enunțat mai sus;

2. În cadrul Guvernului ungar să se constituie departamente proprii pentru afacerile sășilor din Transilvania; aceste departamente să aibă în fruntea lor consilieri de stat sau ministeriali din rândurile sășilor; la fel și restul personalului acestor departamente să fie format din săși;

3. Procesele săsești să ajungă la ultima instanță de apel de la Universitatea săsească, ca și Curte de apel, direct în fața regelui ungar; acesta să numească cel puțin doi săși ca asesori în cadrul tribunalului suprem respectiv pentru a lua parte la procese cu drept co-decizional și pentru întocmirea referațului;

4. Jurisdicțiile săsești să corespondeze direct atât cu guvernul, cât și pe plan juridic cu respectivele curți supreme de apel;

5. Națiunea săsească să fie îndreptățită să utilizeze limba germană atât în petițiile adresate regelui și palatinului, cât și în corespondența oficială cu miniștri și celealte oficii și jurisdicții ale țării; petițiile redactate în limba germană de către persoane particulare săsești să fie de asemenea acceptate și puse în dezbatere de către forurile menționate;

6. În ceea ce privește alegerile reprezentanților la dietă să i se recunoasă fiecărei jurisdicții săsești dreptul de a trimite cel puțin un deputat; pentru jurisdicții mai mari numărul deputaților la dietă să fie stabilit, ca și în Ungaria, în funcție de numărul de locuitori; cât privește districtul Brașov, acesta revendică pentru orașul în sine 2 deputați, având în vedere populația, precum și importanța sa comercială și industrială, iar pentru localitățile din district care insumează de altfel o populație de 60.000 de locuitori, 3 deputați; deci în total 5 deputați la dietă; sub nici o formă însă să nu fie incluse jurisdicții săsești sau părți ale acestora în districte electorale ungurești ori secuiești pentru alegerea deputaților;

7. Censul electoral de 300 florini monedă convențională în ceea ce privește posesia de pământ și 100 florini m.c. venitul fixat de § 2 din articolul 5 al legii pentru Dieta ungără referitor la orașele libere maghiare, să fie fixat la o cotă mai înaltă pentru națiunea săsească din considerențe ce țin de condițiile speciale de aici; pentru Brașov el să fie de 700 până la 1.000 florini în privința posesiei de pământ și de 400 de florini în aceea a venitului; altminteri etnicitatea germană garantată ar fi expusă pericolului vădit de a fi inundată și dată la o parte de către elementul românesc numeros care o presează și din țările vecine;

8. Comitele sașilor să rămână în continuare în fruntea națiunii; în privința numirii acestuia, națiunea săsească să-și mențină dreptul de a-i propune Guvernului ungar trei candidați; comitele națiunii trebuie să fie, de altfel, mereu un sas cu avuții și cu reședință în mijlocul națiunii săsești;

9. De asemenea, națiunea săsească să-și mențină în continuare dreptul de a forma Universitatea săsească prin delegații diferitelor jurisdicții; ea să constituie ca și până acum Curtea de apel pentru procesele săsești și să-și exercite în continuare dreptul neîngrădit de a reglementa afacerile interne ale întregii națiuni pe plan politic, juridic și economic prin statute aprobate de rege; de altfel, națiunea își rezervă dreptul de a reorganiza Universitatea săsească, cu prilejul următoarei ședințe în sprijinul unei reprezentări populare, separând totodată funcțiile judecătorescă ale acestui organ de dezbatările naționale;

10. Această Universitate urmează să elaboreze și un statut privind înarmarea națională a sașilor, potrivit condițiilor speciale ale națiunii săsești; de aceea legea nr. 22 a regatului maghiar din 1848 cu privire la garda națională să nu se aplice națiunii săsești, deoarece ea nu corespunde condițiilor sale speciale;

11. Să se mențină neîngrădit sfântul drept al națiunii săsești de a-și alege în mod independent și de sine stătător, în scaunele și districtele, în orașele și localitățile ei, atât funcționarii politici, cât și pe cei judecătorescă; în acele scaune și districte în care se află orașe

libere regești să se mențină administrarea comună a orașului și a teritoriului care aparține jurisdicției; să se mențină de asemenea competența de până acum a fiecărui for scăunal, districtual și local pe plan politic, judecătoresc și economic; la fel și dreptul de a angaja funcționari inferiori care nu trebuie aleși; în viitor să nu mai fie nevoie de nici o confirmare superioară, ci să-și ocupe imediat posturile cei aleși;

12. Să se garanteze dreptul neîngrădit la proprietate și folosirea liberă a averii, atât a întregii națiuni în ceea ce privește avuția națională, cât și a fiecărei jurisdicții, oraș, localitate sau corporație în privința avuției domesticaile, scăunale, districtuale, alodiale sau de alt gen, fără amestec din partea guvernului;

14. Atât adunările scăunale și districtuale, cât și comunitățile și sfatul bătrânilor din localități să-și mențină competența, avându-se în vedere că națiunea va proceda în curând la o reorganizare și recomponere a acestor organe în conformitate cu necesitățile timpului; în aceste condiții este de la sine înțeles că legea 23 și 24 a Dietei maghiare din 1848 care se referă la orașele libere regești din Ungaria, nu pot fi aplicate națiunii săsești;

14. Națiunea săsească să-și mențină administrația judecătorescă de sine stătătoare în toate ramurile sale, având în frunte judecători aleși din sâmul său, cu mențiunea că și în acest domeniu ea urmărește să facă reglementări și modificări în conformitate cu spiritul vremii care să corespundă condițiilor speciale ale populației săsești;

15. Limba oficială în toate chestiunile interne, atât pe plan administrativ, cât și politic, în cadrul tuturor dezbatelerilor, protocoalelor, corespondențelor, etc. să fie în exclusivitatea cea germană;

16. Să se mențină și pe viitor organizarea în bresle care constituie o bază contribuțională esențială a constituției săsești; ele s-au dovedit a fi un mijloc eficient de protecție a proletariatului în fața săracirii; totodată sunt necesare în condițiile speciale ale națiunii săsești pentru menținerea industriei în mijlocul ei; în schimb națiunea săsească se obligă să examineze cu atenție organizarea în bresle și să reglementeze în conformitate cu spiritul timpului;

17. În ceea ce privește bisericile și școlile de pe pământul săsesc, acestora să li se asigure în continuare folosirea limbii germane; de asemenea dreptul de a reglementa afacerile bisericilor și școlilor prin sinoade, capitluri și consistorii constituționale; la fel administrațarea averii bisericesti și școlare de sine stătătoare, fără vreun amestec din partea guvernului sau de altui for politic;

18. Referitor la dijmă, națiunea săsească să fie și ea scutită în viitor de prestarea ei; având în vedere că actualmente dijma constituie venitul exclusiv al clerului evanghelic săsesc, el să fie despăgubit din fondurile casei de stat, iar plata să se facă proporțional cu venitul de acum; acest lucru va trebui să fie inclus în legea Dietei transilvănene;

IV. În sfârșit, deputații vor avea obligația să informeze din când în când comitele națiunii asupra desfășurării dezbatelerilor și a hotărârilor luate, pentru ca aceasta să acționeze în consecință; de asemenea să insiste din răsputeri pe lângă guvern, pentru ca proiectul de lege cu privire la statutul națiunii săsești pe care intenționează să-l înainte-

teze dietei să-l poată comunica în prealabil comitelui națiunii; prin acesta întreaga națiune săsească va putea să-l ia în dezbatere în cadrul unei ședințe a Universității săsești ce va trebui să fie convocată.

Tipăritură. Arh. Nat. Dir. jud. Sibiu. Fond. Arh. Magistratului, nr. 2 085/1848. Foto: 5 651—5 653.

83

Innsbruck, 7 iunie 1848¹

Euer Majestät!

Durch einen von Wien an uns gelangten Curier erfahren wir, die Siebenbürgischen Landstände hätten am 29sten May d.J. in Klauenburg mit faktischer Umgehung der von Euer Majestät allernädigst vorgeschriebenen Reisenfolge der königlichen Propositionen, folglich mit offensärer Verletzung des 11ten Artikels von 1791 beschlossen, daß Siebenbürgen mit Ungarn unbedingt vereinigt werden solle, und der betreffende Gesetzesvorschlag sei soeben Eurer Majestät zur allerhöchsten Schlußfassung und Bestätigung unterbreitet worden.

Die treugehorsamste Sächsische Nation hatte noch vom 29sten März 1.J. in einer Adresse Euer Majestät² ihrer unverbrüchlichen Treue zu versichern für Pflicht erachtet und es ausgesprochen, daß sie nichts sehnlicher wünsche, als diese Gesinnungen ihrer Treue und Ergebenheit auch einstens in einer allgemeinen Reichsständerversammlung aller constitutionellen Länder der Monarchie beurkunden zu können; — und hatte sich demnach mittelbar gegen den Sonderbund Ungarns mit Siebenbürgen ausgesprochen.

In einer unterthänigsten Vorstellung vom 5ten May 1.J. hat die Sächsische Nation ferner die ergebenste Anzeige gemacht, daß der Siebenbürgische Landes-Gouverneur, Graf Joseph Teleky, am 3ten May 1.J. der Sächsischen Nation erklärt habe: daß wenn die Nation sich auf dem Landtage gegen die Union erklären wolle, ihre persönliche Sicherheit außerhalb des Landtags Saales gefährdet sey³. Dem zu Folge bat die Sächsische Nation unterthänigst, womit die Frage der Union unter die königlichen Propositionen gar nicht aufgenommen und der Landtag an einem Ort ausgeschrieben werde, wo die Landesstände gegen jeden Terrorismus sicher gestellt und die gesetzliche Redefreiheit gewährleistet sey.

Am 18ten May 1.J. haben sämmtliche Sächsischen Kreise, vertreten durch zahlreiche Abgeordnete, unter dem Vorsitze des National Grafen in Hermannstadt eine Volksversammlung abgehalten, worin die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn für gemeinschädlich, der Treue gegen das Allerhöchste Kaiserhaus, der Integrität der Oesterreichischen Monarchie, dem Interesse des Gesammtvaterlandes, der Nationalität das Sachsenvolkes abträglich erklärt wurde⁴.

Vom 24sten May 1.J. machte die gesammte Sächsische Nations Universität dem königlichen Landtags Commissär Baron Puchner die ergebenste Anzeige, daß die Sächsischen Kreise bei dem allgemein kundgegebenen Terrorismus gegen die Sachsen nicht in der Lage seyn.

würden, Deputirte nach Klausenburg zu schicken, welche allerunterthänigste Anzeige dem hohen Staatsrathé bereits vom königlichen Landtags Commissär unterbreitet worden ist.

Es hat noch früher die Sächsische Nation uns unterthänigst Gefertigte an den Allerhöchsten Thron Euer Majestät gesendet mit dem Auftrage, die Bitte zu stellen, womit Siebenbürgen mit Ungarn nicht vereinigt werde.

Es haben, wie wir mit Bestimmtheit wissen, die Sächsischen Kreise ihren sämmtlichen Landtagsdeputirten die Instruction ertheilt, gegen die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn zu stimmen.

Wir wissen nicht, in wie weit dem Befehle Euer Majestät, welcher bezüglich der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn in der dritten Landtags Proposition dahin lautete, daß über diese Frage mit Be- rücksichtigung der Siebenbürgischen Municipalgesetze und der zwischen den drei Nationen bestehenden gesetzlichen Verhältnisse verhandelt werden solle, Genüge geschehen ist oder nicht.

Die Siebenbürgischen Landstände haben ferner drei ungarische Deputirte, Graf Emerich Miko, Johann Pálfy und Wolfgang Véer, nach Wien abgeordnet, welche vermutlich auch hieher kommen werden, um die Bestätigung des Unionsartikels von Euer Majestät zu erwirken, darunter aber ist kein Sachse, wie es nach dem in Siebenbürgen gesetzlichen drei Nationalitäten Principe sein müßte.

Der Gesetzesvorschlag über die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn ist von der Siebenbürgischen Hof Kanzlei nicht, wie es der gesetzliche Weg und die mehr als 150-jährige Gepflogenheit erfordert, dem für Siebenbürgen noch bestehenden hohen Staatsrathé unterbreitet, sondern mit Umgehung desselben geradeweges Euer Majestät unterlegt worden.

Fassen wir alle diese Thatsachen und noch andere uns mündlich berichteten Umstände zusammen, so geht daraus hervor:

dass die Sächsischen Deputirten bloß aus Befürchtung dessen, man würde ihre Abwesenheit von dem von Euer Majestät ausgeschriebenen Landtage als eine Auflehnung gegen Euer Majestät allerhöchsten Befehl ansehen, auf den Landtag gegangen sind,

dass sie auf dem Landtage ihre Meinung gegen die Union wegen den stattgefundenen terroristischen Maßregeln nicht haben geltend machen und aussprechen können, da man sie nicht zu Worte kommen ließ, daher wir auch überzeugt sind, dass von Seite der Sächsischen Nation in nächster Zeit eine Reclamation oder Protestation gegen die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn erfolgen wird.

Als Abgeordnete der Sächsischen Nation fühlen wir uns daher zur Wahrung der Rechte der Sächsischen Nation als Landstand, zur Wahrung ihrer Nationalität und Unterthanentreue verpflichtet, Euer Majestät allerunterthänigst anzuflehen, den von der Siebenbürgischen Landständen herausgesendeten Gesetzesvorschlag über die Union zur ordentlichen Berathung dem Staatsrathé zu übermitteln, so wie auch, da diese Frage nicht eine Angelegenheit ist, die Ungarn und Siebenbürgen allein betrifft, sondern die Integrität der Gesammonarchie angeht, auch die Stimme des k.k. Oesterreichischen Ministeriums darüber zu vernehmen und so der Sächsischen Nation durch eine wirksame Hintanhaltung jeder überstürzung dieses so wichtigen, das Wohl eines ganzen Landes betreffenden Gegenstandes Gelegenheit zu ge-

ben, ihre Ansichten darüber auch am Throne Euer Majestät vor der definitiven Schlußfassung geltend zu machen. Es sei uns erlaubt, unsere Bitte um wirksame Hintanhaltung jeder Überstürzung noch damit zu motiviren, daß nur 2/7 der Bevölkerung Siebenbürgens die erwähnte Union wünschen, die übrigen 5/7 derselben aber solche nur durch beklagenswerthe Gewaltmittel sich werden aufdringen lassen.

Zugleich behalten wir uns vor, den Gegenstand der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn von dem Standpunkte des Siebenbürgischen Staatsrachtes und der Integrität der Monarchie in einer absonderlichen allerunterthänigsten Vorstellung näher zu beleuchten.

Die wir in homagialischer Unterwürfigkeit verharren, Euer Majestät treugehorsamste Unterthanen,

Die Abgeordneten der Siebenbürgisch-Sächsischen Nation

Georg Binder, Superintendent A. Conf.

Peter Lange, Kronstädter Magistratsrath

Joseph Wächter, Med. Dr., Bürger aus

Hermannstadt

Josef Zimmerman, Prof. juris aus

Hermannstadt

Maiestatea voastră!

Printr-un curier venit aici din Viena, aflăm că Stările țării transilvăneze ar fi hotărât în 29 mai a.c. la Cluj, evitând ordinea propozițiilor regale prescrise de Maiestatea Voastră, unificarea necondiționată a Ardealului cu Ungaria, iar proiectul de lege respectiv tocmai v-ar fi fost înaintat spre sancționare, încălcând deci, evident, legea 11 din 1791.

Credincioasa națiune săsească a considerat deja în 29 martie a.c. că este de datoria ei să vă asigure printr-o adresă că rămâne nestrămutat fidelă Maiestății Voastre²; totodată a menționat că nu doresc nimic mai mult decât să-si poată demonstra sentimentele fidelității și credinței sale cândva, într-o adunare generală a Stărilor tuturor țărilor constituționale ale monarhiei. Prin urmare ea s-a exprimat indirect împotriva uniunii separate a Ungariei cu Ardealul.

Intr-o adresă din 5 mai a.c. națiunea săsească v-a mai informat că guvernatorul țării, contele Teleky József, a declarat, în 3 mai, națiunii săsești că, dacă ea nu va voi să se pronunțe împotriva uniunii la dietă, securitatea personală a delegaților ar fi pericolită în afara sălii acesteia³. De aceea națiunea săsească v-a adresat rugămintea ca problema uniunii să nici nu fie inclusă în rândul propozițiilor regale, dieta să fie convocată într-un loc unde Stările țării să fie ferite de orice terorism, iar libertatea legală de exprimare să fie garantată.

În 18 mai a.c. toate jurisdicțiile săsești, reprezentate prin numeroși delegați, au tinut o adunare populară la Sibiu sub președinția comitelui sașilor; în timpul ei uniunea Ardealului cu Ungaria a fost declarată ca dăunătoare pentru comunitatea și naționalitatea poporului săs și ca stând în contradicție cu fidelitatea față de Casa imperială, față de integritatea monarhiei austriece și față de interesele generale ale patriei.⁴

În 24 mai a.c. întreaga Universitate săsească l-a înștiințat pe comisarul regesc al dietei, baronul Puchner, că, având în vedere terorismul general manifestat față de sași, jurisdicțiile săsești nu vor fi în stare să trimítă deputați la Cluj. Această înștiințare a fost deja înaintată înainte de finalul Consiliului de stat de către comisarul regesc la dietă.

Încă mai devreme, națiunea săsească ne-a trimis pe noi subsemnatii la preafinalul tronului Maiestății Vastre cu misiunea de a vă adresa cererea ca Transilvania să nu fie unificată cu Ungaria.

Stim cu siguranță că jurisdicțiile săsești le-au dat tuturor deputaților la dietă instrucțiunea de a vota împotriva uniunii Ardealului cu Ungaria.

Nu stim în ce măsură a fost respectat ordinul Maiestății Voastre care stabilea că în privința uniunii Transilvaniei cu Ungaria, cuprinsă într-o treia propoziție dietală, să se discute cu respectarea legilor municipale ale Ardealului și a relațiilor legale dintre cele trei națiuni.

Stările din Transilvania i-au delegat apoi pe trei deputați la Viena și anume pe contele Mikó Imre, pe Pálffy János și pe Weér Farkas, care vor veni probabil și aici pentru a obține sanctionarea din partea Maiestății Voastre a legii cu privire la uniune; însă printre ei nu se află nici un sas, cum ar fi trebuit să fie conform principiului celor trei naționalități care este în vigoare în Ardeal.

Proiectul de lege cu privire la uniunea Transilvaniei cu Ungaria n-a fost înaintat de către Cancelaria Aulică a Ardealului Consiliului de stat care încă mai este în vigoare, așa cum o cere demersul legal și urgența de mai bine de 150 de ani, ci s-a înmânat direct Maiestății Voastre.

Dacă luăm în considerare toate aceste fapte, cât și alte stări de lucruri care mi s-au relatat prin viu grai, atunci rezultă că:

— deputații sași s-au dus la [Cluj] numai de teamă că absența lor de la dieta convocată de Maiestatea Voastră ar fi putut fi interpretată ca o răzvrătire;

— din cauza măsurilor teroriste ei nu și-au puțut afirma și exprima părerea lor la dietă împotriva uniunii, pentru că nu au fost lăsați să ia cuvântul; de aceea și suntem convinși că din partea națiunii săsești va veni în curând o reclamație sau un protest împotriva uniunii Ardealului cu Ungaria;

În calitate de delegați, noi ne simtim, de aceea, obligați să vă împlorăm că proiectul de lege cu privire la uniune, trimis aici de către Ordinele din Transilvania, să-l remiteți Consiliului de stat pentru a fi dezbatut conform urgențelor în vederea susținerii drepturilor națiunii săsești ca stare a țării, precum și a păstrării naționalității și fidelității ei. Această problemă nu este o afacere ce privește în exclusivitate doar cele două țări, Ungaria și Ardealul, ci implică integritatea monarhiei în general; vă mai adresăm de asemenea rugămintea de a asculta și glasul guvernului și de a oferi astfel națiunii săsești, prin evitarea oricărei precipitări, ocazia de a-și exprima, înaintea unei hotărâri definitive în fața tronului Maiestății Voastre, părerea ei în privința acestei probleme care privește binele unei țări întregi. Să ne fie permis să motivăm rugămintea noastră de evitare a oricărei precipitări și cu faptul că numai 2/7 a populației Ardealului dorește uniunea menționată; celorlalte 5/7 ale acesteia nu li se va putea impune uniunea decât prin violente regretabile.

Totodată ne rezervăm dreptul de a lumina mai îndeaproape problema uniunii Transilvaniei cu Ungaria de pe poziția dreptului statal al Ardealului și a integrității monarhiei într-un memoriu separat.

Rămânem cu umiliință omagială suspușii fideli ai Maiestății Voastre.

Delegații națiunii săsești din Ardeal:

Georg Binder, superintendent al Conf. A.
Peter Lange, consilier al Magistratului din

Brașov

Joseph Wächter, med. dr., cetățean din
Sibiu

Joseph Zimmermann, prof. jurist din
Sibiu

Original. Haus —, Hof — und Staatsarchiv. Wien. Fond. Ministerrat,
nr. 3 156/1848. Xerox: 14 561—14 567.

¹ Este vorba de ziua în care delegația săsească a cerut să fie primită în audiență de către împărat și i-a înmânat în acest scop contelui Falkenheim memoriu de fată.

² Vezi vol. I, doc. 110.

³ Vezi vol. III, doc. 74 și 129.

⁴ Vezi vol. IV, doc. 80.

84

Sf. Gheorghe, 7 iunie 1848

Királyi Kormányzó Ö Nagy Méltóságának!

Június 7. 1848

Múlt Majus holdnap 28ról 241 szám alatt költ azon jelentésem után melllynél fogva a kormányom alá bízott nemes székbe történt rend zavarásokat a rosznak kezdetébeni elfojthatása végett feljelenteni bátor valék. Az alábbi vagyon és személy bátorság veszélyeztetése iránti esetek megkísértett és végre hajtott gyilkolások történtek, úgymind:

1or Oroszfaluba gyalog katona Bertalan Mihály és rokonai János Jánossal együtt Fekete Józefnek és özvegy Benke Ádámnénak több évek olta birt telke kertjét szánták le és a kertet felprédálták.

2or Al Torján a rendetlenség olly magas fokra hágott hogy a helybeli biztosnak hozzá megküldött jelentése szerént a kiváltságos rendnek se személye se vagyonra nincs bátorságba.

3or Ika falván nemes Dénes Balást megrohanni és ötet meggyilkolni terveztek.

4er Ehez hasonló történt Szentléleken a Könczei család több tagjaival s nemes Orbai családdal.

5ör. Martonfalván folyó holdnap 4re viradólag egy adózó, ki lovai legeltetés végett egy 14 éves korú cselédjével kiküldvén, hajnalba lovai után elindult gazda inasát agyon verve és egyik lovát eloríntva találta ezen helységtől is azon panasz jött bé, hogy se személy se vagyon nincsen bátorságba.

6or Folyó holdnap 4én estve 9 és 10 óra között Esztelneken közadózó ifijú Lengyel István agyon lövetett. Jol lehet a fen ki jelelt rendetlenségeknek a birtokfoglaláson kívüli nyomozását elrendeltem, minden azon által reményem nincs hogy ezen székbe meg zavart csend s meg-háborított személy és vagyon bátorság rögtön törvényeli élhetés engedelme nélkül helyre áljon; annál fogva alázattal kérem Nagy Méltság-godat méltóztasson minden ezen feljelentett esetek minden 241 szám alatt felterjesztett merények által veszélyeztetett bátorság helyre állíthatása végett minden általam, minden a kormányom alá bízott nemes Szék Tekintetes Tisztsége által kért rögtön törvényeli élést megrendeltetni, melylly tisztelettel maradtam.

Kézdi Király Biró Urnak

Folyó évi 935 szám alatt költ tudósításánál fogva bejelentett agyonlövetését esztelneki adózó ifijú Lengyel Antalnak ki nyomoztatni ne terhesssen. Atyafiságos indulattal maradván.

Prea măritului domn guvernator!

După raportul meu dat sub nr. 241 în 28 a lunii mai în care am îndrăznit să relatez despre tulburarea ordinii în nobilul scaun încredințat conducerii mele în vederea înăbușirii răului încă în germene, au avut loc cazuri de periclitare a siguranței avutului și persoanei concretezate în următoarele tentative și comiterei de omoruri:

1) La Ruseni militarul infanterist Bertalan Mihály și rudele lui, împreună cu Jancsó János, au arat pământul intravilan al lui Fekete József și al văduvei lui Benke Ádám, posedat de mai mulți ani, și i-au prădat grădina;

2) La Turia de Jos dezordinea s-a intensificat atât de mult, încât, conform petiției proprietarului din localitate adresată mię, nu este în siguranță nici persoana, nici averea clasei privilegiate;

3) La Icafalău s-a plânuit atacarea și uciderea nobilului Dénes Balás.

4) Asemănător s-a întâmplat la Sânzieni cu mai mulți membri ai familiei Könczei și cu nobila familie Orbai.

5) La Mărtineni, în zorii zilei de 4 a lunii curente, un contribuabil care a trînăis caii la păsunat cu un servitor de 14 ani, ducându-se după ei, l-a găsit pe acesta ucis, iar unul din cai furat; din aceeași localitate a sosit o plângere că nici persoana, nici averea nu sunt în siguranță;

6) Pe data de 4 a lunii curente, între 9 și 10 seara, la Estelnic a fost împușcat contribuabilul Lengyel István junior.

Deși am ordonat cercetarea dezordinelor sus amintite — în afara ocupării proprietății — nu am nici o speranță că liniștea, siguranța persoanei și averii tulburate în acest scaun se vor restabili fără introducerea statariului. De aceea, vă rog cu umilință, măria voastră, să binevoiți a ține seamă de astfel de cazuri și de tentative raportate sub nr. 241 care amenință ordină și a decide introducerea statariului cerut de mine, cât și de respectabilitatea dregătorie încredințată cărmuirii mele.

Rămân cu stimă adâncă

D-lui jude regal din Kézdi

Conform înștiințării nr. 935 din anul curent stâruiți în cercetarea împușcării contribuabilului Lengyel Antal din Estelnic.

Rămân cu sentimente de frăție.

*Concept, Arh. Naț. Dir. jud. Covasna, Fond. Arh. Scaun. Trei Scaune.
Foto: 7 763—7 764.*

85

Mihalț, 7 iunie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Főkormányzó Úr, Kegyzelmes Uram!

Abrudbánya várossa polgárai jelesen főbiró Nagy Károlynak és rendőrbiztos Diószegi Samuelnek eredetileg ide fogott hivatalos meg tanálását, melyben az abrudbányai kedvetlen körülmények elősorolása mellett mint egy két száz számból álló katonaságot kér felküldetni, e kéréssel kívántam nagyméltóságod eleibe ugyan csak a hozzá utasított követektől fel küldeni: hogy miután a megyében lévő katonaság itten bárha a mihálcfalvi dolgok már csendesültek, nélkülözhettetlen, méltóztasson nagy méltóságod az abrudbányai köz bátorság fenn tartása tekintetéből a Thordára szállásolt Székely katonaság közzül egy századot síetve felküldeni rendelni. Alázatos tisztelettel maradván nagyméltóságodnak alázatos szolgája,

Mihálcfalván, Június 7én 1848.

B. Bánffy Miklós, főispán

Prea mărite d-le conte guvernator crăiesc.

Einevoitorul meu domn!

Vă expediez ilustratăii voastre, prin delegația trimisă la mine, cererea cetătenilor orașului Abrud, în special a judeului primar Nagy Károly și a comisarului de poliție Diószegi Sámuel. Prin scrisoarea oficială aici anexată, pe lângă prezentarea circumstanțelor neplăcute din Abrud, ei cer trimiterea unei unități militare de o sută-două sute de oameni. Dar armata ce se află în comitat e indispensabilă aici, chiar dacă lucrurile din Mihalț s-au liniștit cumva. Vă rog, măria voastră, să binevoiți a ordona detasarea urgentă a unei companii din armata seculască incartiruită la Turda, în vederea menținerii ordinii publice la Abrud. Rămân cu respect umil sluga fidelă a prea înălțimii voastre.

Mihalț, 7 iunie 1848

Baron Bánffy Miklós, comite suprem

*Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 7 328/1848. Foto: 2 091—
2 092.*

Mețiș, 7 iunie 1848

Nemes Felső Fehér megyében Sz. Mártonfaluán a Nemes Megye házánál 1848ban Szentiván hava 7-én folytattuk a következő kinyomozást.

1. — Kérdeztetik Vaszilia Dusa sáldorfi falusi bíró: mond meg igazán kinek indítványa, s beszéde következésében húztatok le egész falustól az sáldorfi Hirtzában lakó erdő pásztorok kertyeit, és étettétek meg egy darab füvököt?

— A balásfalvi gyűlésre követnek lévén küldve Szimion Hila falunkbeli közlakos; minek utánna ó Balásfalváról haza jött s hogy részegen minden félét öszve vissza beszélt hogy mit határoztak Balásfalván, a falusiak nagyob része, is jelesen az értelmesebb emberek azon indultak meg, és annak lett következése a kertek le húzása is.

2. — Kérdeztetik Mojszá Léb, fő polgár, ki is a fennebbi kérdésekre vall

— En hogy mit beszélt légyen a Balásfalváról vissza jött követ Szimion Hila azt magam füleimmel tölle nem hallottam, hanem annyit mégis valhatok, hogy a falusi emberek közti mozgalom az ó beszédei következésében ütött ki.

Ez után szembesítetik az első és 2-ik tanu Szimion Hilával, és szembe mondják, mi szerint a falusi emberek közti nyughatatlanság és zavargás az ó beszédeinek volt következése. Szimion Hila pedig marad előbukkan vallomása mellett.

Mely ki nyomozás hogy általunk a fennebbiek szerint vitetett végbe arról igaz hittel bizonysságot tézzünk a fen írt helyen, napon és évben.

Szarka János
Kónya Domokos

mind ketten nemes F. Fejér megye hütös ülnöke.

Am procedat la ancheta următoare în data de 7 iunie 1848, la sediul onoratului comitet din Mețiș al respectabilului comitat Alba de Sus.

1. A fost întrebăt Vasile Dușa, jude primar sătesc în Mihăileni: răspunde cinsti la al cui indemn și drept urmare a cărei cuvântări ați ocupat voi, toți sătenii, grădinile paznicilor de pădure din Hărța—Mihăileni și ați folosit o parte din păsunile lor?

— Desemnat fiind săteanul Simion Hila drept reprezentant la Adunarea de la Blaj, acesta a revenit turmentat și a povestit tot felul despre cele hotărâte acolo; mare parte a sătenilor, în bună măsură dintre cei mai de frunte, au pornit ca urmare să ocupe pământurile în cauză.

2. A fost chestionat săteanul fruntaș Moise Leb care s-a referit la întrebările de mai sus:

— Nu am auzit nimic din ceea ce se spune în legătură cu trimisul nostru Simion Hila, revenit de la Blaj; dar pot să mărturisi doar atât că

mișcarea pornită dintre locuitori a fost o urmare a cuvântării rostită de acesta.

Apoi martorii cu nr. 1 și 2 au fost confruntați cu Simion Hila căruia i-au declarat în față că neliniștea și răzvrătirea sătenilor a fost o consecință a afirmațiilor sale. Simion Hila a rămas însă la depozitia sa anterioară.

Iar noi, confirmăm spre autentificare prin prezenta, cu semnături, dată, zi și an, că ancheta a fost întreprinsă conform celor mai sus relatate.

Szarka János

Kónya Domokos

ambii, jurați substituți ai onoratului comitat Alba de Sus.

*Original. Arh. Naț. Dir. jud. Cluj. Fond. Arh. comitat Alba de Sus,
acte ad-tive, doc. 46.*

87

Bontida, 7 iunie 1848

Nagyméltóságú Gróf Főkormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Kötelességemnek ösmértem Nagyméltóságodnak tisztelettel följelenteni, miszerint az igazgatásom alá bizott megye alsó kerületében, Gyékében, egy Elekes Samu nevezetű nemesi jogokban élő egyén a köznépet ottan különböző módon folytonoson lázasztja, a mint azt Nagyméltóságod az ide csatolt három darab irományokból bölcsem megértendi. Méltóztassék Nagyméltóságod iránta rendelkezni, mitévő légyek? mert mint nemesi jogokkal előt rendelés nélkül el fogatni nem merem, annyival inkább, hogy az ilyenek iránt mind eddig megyénkhez semmi utasítás nem érkezett. Mely alázatos jelentésem mellett örökös tisztelettel vagyok nagyméltóságodnak alázatos szolgája

Boncidán, Szent Iván hava 7k 1848

Doboka megyei Igazgató Fő Bíró
G. Wass Samu

Prea mărite domnule conte guvernator,
grătiosul meu domn!

Consider ca o datorie a mea să vă anunț cu respect că în cercul de jos al comitatului care se găsește sub conducerea mea, o persoană de rang nobiliar, Elekes Samu, agăță mereu, în diferite forme, populația de acolo. Excelența voastră va înțelege aceasta din cele trei documente aici anexate¹. Vă rog să binevoiți, măria voastră, să dispuneti ce să fac, deoarece nu îndrăznesc să-l arestez fără ordin, el fiind de rang nobiliar. Nu îndrăznesc să fac aceasta, cu atât mai mult, cu cât în legătură cu astfel de persoane în comitatul nostru nu a sosit

nici o îndrumare. Rămân cu respect [etern] sluga supusă a prea înălțimii voastre.

Bonțida, 7 iunie 1848

Grof Wass Samu,
prim jude dirigitor al comitatului
Dăbâca

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1521E/1848. Foto:
25 704—25 705.

¹ Cele trei documente la care se face referire lipsesc.

88

Micloșoara, 7 iunie 1848

Felséges Királyi Fő Kormány Szék!

A belkerület peselneki járásának Szárazpatak Helységében június 2-án az ottani lakosok fel lázadván birtokos Pocsa Farkas Urnak kaszálói erőszakkal el foglalták és a szomszéd Peselnek Helységet is hasonló erőszakra fel szólították, minek utánna az ezen erőszak ellen tiltakozó Földes urat, úgy az illető kerületi Al Ispány Urat, kiis óket a törvény utytyára vissza vezetni akarta, fenyegették, és erőszakoságokat tovább folytatták, azon Kerületi Al Ispány és birtokos Pocsa Farkas úr által ezen lázzadás nékem azon kéréssel jelentetett fel, miként egy század Dragoonost rendelnék a birtokosok életét és — vagyonát fenyegető lázadók megzabolására, de minthogy ezen helység Kézdi Székely Széknek egyik szélibe fekszik, és katonaságot csak is a Székely földön keresztül lehettet vala vinni, nehogy a német katonaságnak a Székely földön megjelenése az egész székelység fel támadását vonja maga után, ezen lázzadás megzabolázására az ezen járásba alakult karatnai és kantai nemzetőri két századot rendeltem ki, melynek következéséül a fenn említett két nemzet őri századokkal folyó hó 4-en fel lázadt Helységbe ki szállottam, a lakosság részéről ellen szegőlő szándék mutatkozott ugyan, s a Nemzeti Örséget a faluba bé bocsáttani nem akarta, de minekutánna a 200 főre menő nagyobbára vadászpuskákkal felfegyverkezett Nemzeti Örseregniek fegyverek megtöltését parancsoltam s a lakosságot hozzájok tett nyilatkozatomba azon szomorú körülményekre és kemény büntetéseskre, melyek az ellenszegülőket érendik, figyelmeztettem, a nemzet őrség minden ellenszegülés nélkül a faluba békocsáttatott, holott is annak segedelmével ki nyomozva előbb a tényt, a fő bűnöst őrizet alá tettelem, a birtokost a maga birtokába vissza helyeztettem s a fel lázzadott lakosokat hozzájok intézett fel világositto beszédeim által minden szigorúbb eszközök használata nélkül az engedelemességre és csendességre bírtam, egyszersint ezen Helység lakosait, kik a nemzeti őrségbe bállottak volt, mint olyakat, kik hiteket megszegtek, a fegyverviseléstől eltiltottam, és ezen helység nemzetőrségét eloszlattam.

Mit is ezennel azzal az alázatos kéréssel kívánok jelenteni, miszerént a fenn említett két nemzetőrségi századoknak, melyeknek rendeleteim aránt tanúsított készségek, gyors megjelenésük és katonai magok

tartások által, úgy rendszabályaim pontos teljesítésével sikerült ezen vagyont és személyt fcnyegető lázadást lecsillapítani — méltóztat a felséges királyi fő kormányszék tisztség útján felsőbb tettszését nyilvánítani, egyszersint május 27én a megye nyugalmát érdeklő felterjesztésemre határozatát velem tudatni. Alázatos tisztelettel lévén a Felséges Királyi Fő Kormányszéknek alázatos szolgája.

Miklósvárt, Június 7én 1848

G. Kálnoky Dénes
főispány

Mărite Scaun gubernial regesc!

La 2 iunie, în localitatea Valea Seacă, plasa Petriceni, din cercul inferior al comitatului Alba de Sus, localnicii de acolo s-au răsculat și au ocupat cu forță fânațele domnului Pócsa Farkas. Ei au chemat la violențe similară și localitatea vecină Petriceni. Pe domnul nobil care a protestat împotriva acestei violențe, precum și pe domnul vicecomite al cercului respectiv, fiindcă au vrut să-i readucă pe calea legalității, i-au amenințat, continuându-și mai departe silnicile. Răscoala mi-a fost anunțată de vicecomitele cercului și de către nemeșul Pócsa Farkas. Rugămintea lor a fost aceea de a li se trimite o companie de dragoni pentru reprimarea răsculațiilor ce amenință viața și averea nobilimii. Localitatea se află la marginea scaunului Kézdi, astfel că soldații nu pot fi trimiși decât numai prin secuime.

Ca nu cumva apariția ostășimii nemțești să atragă după sine răscoala întregii secuimi, pentru reprimarea răscoalei am ordonat aduceerea a două companii de gărzii cetățenești, constituite în această plasă în localitățile Voial și Canta. În urma acestui fapt m-am deplasat la 4 a lunii curente în localitatea răsculată cu cele două companii de gărzii cetățenești. Populația a manifestat ostilitate, nevrând să permită intrarea gărzilor cetățenești în sat. După ce am ordonat încărcarea armelor gărzilor cetățenești care însumau circa 200 de persoane înarmate în majoritate cu puști de vânătoare și după ce am adresat un avertisment locuitorilor asupra consecințelor funeste și a pedepselor aspre de vor fi aplicate potrivnicilor, garda cetățenească a fost lăsată să intre în sat fără nici o împotrivire. Apoi, cu ajutorul ei, am investigat mai întâi fapta, am arestat inculpatul principal, l-am readus pe nemeș la moșia sa, iar pe localnicii răsculați i-am determinat la calm prin cuvântări lămuritoare. Nu am utilizat mijloace mai drastice pentru a-i aduce la supunere și liniște. Totodată, localnicilor care au intrat în rândurile gărzii cetățenești, dar au dat dovedă de necredință, le-am interzis purtarea armelor; de asemenea garda cetățenească a acestei localități am desființat-o. Prin modul cum mi-au ascultat ordinele, prin apariția promptă, prin comportarea militarească și prin îndeplinirea precisă a dispozițiile mele, cele două companii de gărzii cetățenești au reușit să înăbușe această răscoală amenințătoare. Raportează că umila mea cerere ar fi să binevoiască măritul Scaun gubernial crăiesc a-și exprima înalta sa apreciere pe cale oficială; totodată să-mi aducă la cunoștință hotărârea să privind demersul meu din 29 mai referitor la liniștea comitatului.

Rămân cu umil respect supusul serv al înaltului Scaun gubernial
regesc

Micloșoara, 7 iunie 1848

Graf Kálnoky Dénes,
comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 7 431/1848. Foto: 30 848—
30 851.

89

Brașov, 7 iunie 1848

An die Beamten in Zeiden

Auf dem eben versammelten Siebenbürgischen Landtag sind Gegeenstände verhandelt worden, welche auch in das innerste Nationalleben der Sachsen eingreifen, worunter die Vercinigung Siebenbürgens mit Ungarn den Hauptgegenstand bildet.

Magistrat und Stadt Communitaet haben über einige dieser Gegeenstände, wegen deren großen Dringlichkeit und Unaufschiebarkeit bereits Beschlüsse gefaßt und solche den hiesigen Landtags Abgeordneten zur Richtschnur mitgetheilt, es liegen aber auch einige so eben mit Estaffet eingelangte ebenso dringende Anfragen der Landtags Abgeordneten zur Verhandlung vor, deren Berathung ohne Verzug vorgenommen werden muß.¹

Die Beamten werden demnach aufgefördert, zu einer morgen den 8ten d.M. vormittags 8 Uhr abzuhaltenen Kreisversammlung durch 2 Abgeordnete unausbleiblich zu erscheinen. Kronstadt am 7. Juni 1848.

Der Magistrat durch
Friedrich Riemer, Notair

Către funcționarii din Codlea

În timpul Dietei Transilvaniei întrunită în prezent s-au discutat probleme cu implicații profunde și în viața națională a sașilor, printre care uniunea Transilvaniei cu Ungaria constituie tema principală.

În privința unora din aceste probleme, Magistratul și comunitatea orașului au luat deja câteva hotărâri care nu puteau fi amâname și le-a comunicat deputaților de aici la dietă ca linie directoare; ne-au parvenit însă tocmai acum prin ștafetă câteva întrebări urgente din partea deputaților la dietă care trebuie discutate nefîntârziat¹.

De aceea funcționarii sunt rugați să trimită neapărat doi delegați la o ședință a districtului care va începe mâine, 8/ iunie la ora 8 înainte de masă.

Brașov, 7 iunie 1848

Magistratul prin
Friedrich Riemer, notar

Original: Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Arh. din Cetățuie. Codlea
(pachet albastru), f. nr. 1, XII/1848. Foto: 32 352.

¹ Vezi vol. V, doc. 168.

90

Oradea, 7 iunie 1848

Méltóságos gróf, Minister elnök úr!

Én sem megbizva, sem fölhíva nem vagyok, hogy a nép s környék állapotáról jelentést tegyek a kormánytanácsnak, de én polgári köteles-séget esmerek, s arra felhívás nem kell; s mi után a nép időszakonként nyilatkozik, miután az állapotot közelebbről esmérém, szüsgesnek tartom megírni, hogy:

Biharban s környékében a román ajkú nép megelégedetlen, sőt nyugtalan, mi onnan cred, hogy az úrbert megszüntető törvény javaslat kihirdetésével az azon értelmű törvény mi előbbi megérkezése is igértetvén, miután majus 1-én történt közzé téTEL alkalmával a nép nyugtatására szolgálhatott anya nyelveni kimagyarazás szentségtörésnek tekintettet, s így a román nép legnagyobb kétély, s gyanakodás között távozott el; a törvénynek igéret szerinti meg nem érkezését az aristocrátiá által forralt egyenes csalásnak tartja, melly gyanakodást a törvény hiányában előfordult több olyan esetek is elő mozdíták, mik szerint t.i. a helybeli jegyzők a nép egyszerűségére számítva nemzetőri tiszteknek vagy önmagukat, vagy a nép által nem akartak szorgalmazták megválasztatni; másunnan ismét oly kérelemmel járultak, hogy törvény magyarázó küldesszen ki nekik. Azt sem nyerhették még, megye tisztei pedig nem éppen szerencsések a nép nyelvét beszéljen; mindenből gyanújok erősölt, s ma már mondhatni, hogy a bizalom erősen hanyatlott. Előítéletök: „Az urak az úrbéri szolgálatok meg szüntetését csak fogásból hirdették, hogy a népet a királytól magokhoz édes-gessék, s a királyt letehessék, s most már fegyverbe azért öltözöttetnék hogy a király ellen elkövetett méltatlanság bosszújából mi óvujk meg”.

„A szavazatok összeirását pedig olyasminek tartja, mi arra céloz, hogy úrbéri állománya kitudatván, az elengedett robot béré arra ki vesseken, tehát nem csak fel nem adja, sőt az öszve írást világosan el-tenzi”.

E bajokon maga idejében könnyű lett volna segíteni, ha a megyei kisszerűség az embereket nem bántja, nem bántja a „deputáusi kórság”, s annak látnak vala utánna, hogy ki s mennyire esmeretes vagy tűrt ember a nép előtt, s mennyibe bírja a rokonszenv mellett annak nyelv

esmeretét is; de ezzel nem gondoltak, hanem azzal, hogy az eddig mellettünk szerepelt embereket deputátusoknak tüntessük ki, így asztán a fő dolog, a nép rokonszervének megnyerése kockázatott el annyira, hogy most már a legtöbb hitelű ember sem ígéretet magának hatást, mert az előítélet nemely vidékeken valóságos ragállyá vált már, s a vélemények tengere merült fel, úgy hogy okom van a jövendő felett aggódni.

Hogy tehát a dolgon segíteni próbálunk, azt két oldalról vélném megkísértendőnek, jelesen: egy román népgyűlést hirdetni Váradon, mellyen legalább is minden falunak öt, hat embere jelennék meg. Ezek előtt mindenik fél esmeretes emberei lépnének fel, s a már eleve megállapított irány s szellemben a törvényeket magyaráznák, s román nyelven olvasnák. Ezek az egyének formálnának egy választmányt, és miután magukat a nép fejével immár megesmertették, tagonkint oszlnának azon választmányokba, mellyek a megye részéről a törvény magyarázatára kiküldetnének. Vagy rövidebben, de az is igaz, hogy kevesebb sikert igérő:

Hivassék fel a felekezet, hogy a nép előtt esmeretes és bizalomban álló több egyéneket jelöljön ki, kik is a fent írt módon a küldöttségekbe szétosztandók, úgy hogy ha a szakaszbeli szolgabíró idójártatva is szükségét látná az itt-otti megjelenésnek, s a capatitationak, — az megtörténhessen, sőt a felvilágosításért békéjövő falusiak biztos embernél, mint saját véréknél jelenhessenek meg. A dolgon így talán lehetne segíteni, különböző ha abba hadják, a nép negédtsegén megtörök.

Hogy méltóságod megtudhassa azt is, ki és miért járul méltóságodhoz e sorokkal, kénytelen vagyok a szerénység engedelme mellett igénytelen személyemről is szollani.

Uram! én nem vagyok azok közül való, kik a jelent előidézni segítették, de miután meg van s miután múlt idők szerinti elvem kizárával „a kormány hatalomnak a rabulismus elleni védelmében” pontossult, ahhoz következetesen némileg, más részről pedig a hon fen maradása érdekéből minden lökés ellen szükségképpen is megóvni kellő jelen rendszert, annyival szivesb készséggel gyámolítom csekélységemtől kitelhető erővel, mennyivel igazabb az, hogy múltbani életem egy commaja sem bizonyíthatja, hogy én a nép lenyűgözésének barátja lettem volna, mit legvérmezesebb elleneim is bevallani kénytelenek. Mindezeket azonban nem azért sorolom elő, hogy magamat méltóságod vagy a kormány hatalomnak békére hízelegjem, mert ezen s efféle téren soha sem álrottam, hanem meg mondandónak véltem azért, mivel az élet sok keserűségei, s az emberek üldözései dacára Bihar román népének bizalmát kiérdemelvén, mint sorsának lélekből és szívből embere, felszólalni kénytelenek érezvén magamat, ne hogy a sok szervező és szereplők sorába dobassam, meg kelle mondnom, ki vagyok, hogy ki tudassék mi cél, mi ösztön vezérli tollamat. Én becsületes ember voltam mindég s vagyok — akaratommal, s tettemmel akárhol megjelenni merek. Miután tehát a nép mind egyszerűsége, mind viszonyainál fogva csaknem legtöbb kísérleteknek van kitíye, nehogy a nép élére állott értelmes rész törekvése meghiúsítassék, egész tisztelettel esedezem, hogy a román nyelven szerkesztett törvényeket lehető mi gyorsabban leküldeni méltóztassanak,

egyszersmind az alkalmazás iránti előterjesztésem, ha célra vezetőnek takáltatnék, — figyelemre méltattni sziveskedjen.

Ki is egyéb iránt nagy becsü indulatában egész tisztelettel ajonlott maradok

Várad-Olasziban, június 7-én. 1848

Méltóságodnak öszinte tisztelejé
Drágos János

Ilustre d-le conte ministru președintel!

Eu nu am fost nici delegat nici somat să fac raport Consiliului de Miniștri asupra situației poporului și a regiunii; dar îmi cunosc datoria de cetățean asupra căreia nu trebuie să te facă nimeni atent; și cum declarațiile poporului apar doar periodic, iar eu cunosc exact care este situația, găsesc necesar să scriu că:

În Bihor și înprejurimi populația românească este nemulțumită; mai mult — neliniștită, — și aceasta a rezultat din cauză că la publicarea proiectului de lege prin care se suprimă iobagia și au făcut promisiuni că va sosi în curând și legea cu conținut similar; — dar cu ocazia publicațiilor de la 1 mai explicațiile ce s-au servit pentru linștea poporului în limba sa maternă s-au socotit a fi un adevarat sacrilegiu; — poporul român s-a îndepărtat nutrind o mare îndoială și suspiciune; el consideră că legea n-a sosit la timpul promis datorită unei înșelăciuni directe puse la cale de aristocrație; această bănuială a fost încurajată în lipsa legii și de faptul că notarii comunali, bazându-se pe naivitatea poporului, au stăruit să fie aleși ofițeri în garda națională, fie ei însăși, fie persoane neagreate de popor; din alte părți s-a cerut să se trimită interpreți ai legii; dar nici această cerere nu s-a aprobat, iar funcționarii municipiului din nenorocire nu cunosc limba poporului; de aceea bănuielile lui au crescut, aşa că azi puțem afirma că i s-a clătinat increderea; se presupune că:

„Domnii au publicat incetarea slujbelor urbariale numai ca truc, pentru a îndepărta poporul de rege și apoi să și-l apropie, iar ulterior să-l detroneze; de asemenea că acum s-ar chema sub arme, numai pentru a-i apăra de răzbunările pe care și le-au atras prin acțiunea lor nedemnă față de rege“; la fel se consideră că înregistrarea votanților se face cu scopul de a li se cunoaște situația urbarială și apoi pe baza ei să i se stabilească sarcina despăgubirilor pentru robota suprimată; în consecință nu numai că nu declară nimic, dar se impotrivește direct consemnării.

Altădată aceste neajunsuri se puteau remediu ușor. Dacă se sincrisește cineva de lipsa de popularitate și de prestigiul de deputat în comitat, atunci să se caute care și cât este de cunoscut ori agreat de popor; de asemenea dacă posedă în afară de simpatia poporului și limba lui. Nu s-a ținut însă seama de astfel de lucruri și nici nu s-a căutat să fie răsplătiți cu titlul de deputat oameni care au activat până acum pe lângă el; dar în acest fel s-a riscat să se piardă ceea ce este mai esențial: aspirația la simpatia poporului; aşa că azi nici cei mai de incredere oameni nu pot promite succes, fiindcă prejudecățile în anumite regiuni au devenit adevărate epidemii; apar potop de opinii și de aceea am motive să fiu îngrijorat de viitor.

Așadar, pentru a încerca să venim în ajutorul problemei, consider că trebuie acționat din două direcții. Pe de o parte, să se convoace o adunare populară la Oradea, la care să ia parte cel puțin 5—6 oameni din fiecare comună. În fața acestora s-ar putea prezenta oamenii de încredere ai fiecărei părți care să explice și să citească legile în limba română, într-un spirit dinainte stabilit. Aceste persoane ar forma apoi un comitet și, fiind de pe acum recunoscute ca fruntașe ale poporului, ar fi reprezentate fiecare în parte ca membre ale comisiilor pe care comitatul le va trimite spre a explica legile. Sau, pe o cale mai scurtă, totodată însă mai puțin promițătoare de rezultate, să fie invitate confesiunile a-și desemna mai multe personalități cunoscute și care se bucură de încredere în fața poporului; apoi ar urma să fie repartizate în aceleasi comisii, după modul arătat mai sus. Astfel, dacă prim-judele cercual va considera necesară ici-colo prezența și competența acestora, să o poată folosi; totodată sătenii veniți pentru lămuriri la oraș, să se poată adresa la oameni de același sânge cu ei, ca la unii de încredere. Astfel, s-ar veni, poate, în sprijinul problemei amintite, căci altminteri, dacă se neglijeză, totul se rupe prin indiferențismul poporului.

Ca să știți excelența voastră cine sunt și pentru ce vă adresez aceste rânduri, sunt nevoie a vorbi și despre neînsemnată mea perscană, fără a depăși cerințele modestiei.

Domnul meu. Eu nu mă număr între cei care au stârnit prezența zilelor de astăzi; dar din moment ce ele există, iar principiul după care mă conduce din vremuri vechi îmi spune că: „puterea guvernamentală s-a concentrat în lupta contra rabulismului“, eu caut să-i rămân consecvent; pe de altă parte însă, în seama de nevoie de a apăra patria de orice lovitură care-i periclitează existența; în consecință acord cu plăcere sprijinul meu modest, după puteri, regimului de azi, mai ales că nici un partener din trecutul meu îndepărtat nu va putea susține că am sprijinit oprimarea poporului; nici chiar dușmanii mei nu pot ridica împotriva mea atari acuze. Amintesc aceste lucruri nu pentru a mă lingui în fața excelenței voastre, ori a guvernului, fiindcă n-am agreat nici când o atare poziție; dar consider că trebuie să le spun, fiindcă, împotriva tuturor vicisitudinilor vieții și a persecuției oamenilor, dobândind încrederea poporului român din Bihor, singur stăpân pe soarta sa, m-am socotit dator să vorbesc; ca să nu fiu socotit între cei mulți care fac planuri și-si caută roluri trebuie să spun cine sunt, ca să se știe ce scopuri, ce indemnuri îmi conduc condeiul. Eu am fost întotdeauna om cinsit și sunt, ori unde mă vor duce voința sau faptele mele.

Acest popor fiind expus în cel mai mare grad seducțiunilor datorită simplicității sale și a împrejurărilor în care a trăit, va da tot sprijinul stăruinței celor mai pricepuți care s-au pus în fruntea lui; vă implor cu toată stima să binevoiți și să trimiteți mai urgent legile redactate în limba română; în același timp — dacă socotiți oportun — să binevoiți și să luă în considerare propunerile mele privitoare la angajarea mea.

Drept care rămân cu toată stima în aşteptarea bunăvoinei voastre.

Al excelenței voastre sincer devotat
Ioan Dragoș

Oradea, la 7 iunie 1848

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Lévélkártyák. Belügyminisztérium. 349 Eln./B. Foto: 713—715/1848.

91

Fără loc, 7 iunie 1848

Tisztelt barátom!

Irsz — ugy é — ma tudósítást Pestre? Wesselényi Miklós arra kérét, írnád meg, miszerint a Nádornak Erdélybe küldendő rendeleteibe igen szükséges és célszerű leend a királyt mentül többször említeni, — mert itt Erdélyben a nép e névhez különösen ragaszkodik. — Wesselényi nézetét e tekintetben mindenjában osztjuk. Tisztelettel s nagyrabosszúval.

Hív barátod
Teleki László.

Júnus 7ikén (A levél hátán fogalmazvány)

A Királyi Biztos meg igéré, Szebenból hozzá érkezendő tudósításainak vélem azonnali közlését és én nem fogok késni — mind ezekről mind a Hadi Parancsnok közbe jöttével folytatandó tanácskozás vég eredményeiről, és az intézkedésekéről Önt holnapi nap tudósítani.

Reményleni lehet ugyan, hogy az Unió szentesítése ki hirdetése után, a Szász ellenséges s erős izzatások (melyeknek léttét, a több Száz követek magok sem merik tagadni) meg szünni fognak — és az oláh nép nyugottab leend, de ha korán eleje nem vétetik az oláh ezredek túlzott felizzatásának és ez nálluk mint az oláh népnél hajlamot, szándokot s egysülést fejtend ki — akkor a veszélyes következések előre ki nem számíthatok, és elfojtása a midőn a Hadi parancsnok előadása szerént mint erről a Hadministert értesíté a kevés katonai erő oly anyira szélyt van szórva, hogy hirtelen elegendő [!] erőt koncentrálni nem lehetne — nem könnyű feladat lenne és sok vér ontásba kerülhetne. Szerintem ha e levelek tartalmának csak egy része a kormány által eltiltott comiszárok gyűlései igazok — és kivált ha a holnapi intézkedésekkel engedetlen leend, a primipillusok be fogatásukkal késni nem kellene — ha bátor nem tagadhatom, hogy ilyes, a fel bőszített kedélyek körülményeiben a terrorizmus felhasználásával igen óvatosnak kell lenni.

Respectabile prietene,

Așadar, vei înștiința astăzi la Pesta? Te roagă Wesselényi Miklós să scrii că ar fi foarte necesar și util să se pomenească cât mai des regele în ordinele palatinului ce se vor trimite în Transilvania, deo-

rece aici poporul este atașat de acest nume. Noi împărtăşim cu toții, din acest punct de vedere, părerea lui Wesselényi. Cu stimă și multă considerație.

Prietenul tău fidel
Teleki László

7 iunie (Un concept pe versoul scrisorii)

Comisarul regal a promis că mă va informa imediat despre știrile ce-i vor sosi de la Sibiu. Eu nu voi întârzi să vă informez în cursul zilei de mâine despre aceasta și despre rezultatele finale ale confătuiriilor care se țin împreună cu Comandamentul militar, precum și despre măsurile ce se vor lua.

Se poate spera că după publicarea sanctionării uniunii se vor opri agitațiile intense și dușmanoase ale sașilor, a căror existență nu îndrăznesc să-o nege deputații lor, iar poporul român se va liniști. Totuși, dacă nu se va preveni din vreme instigarea exagerată a regimentului român și agitația cu scopuri antiunioniste față de care dovedesc receptivitate mare atât grănicerii, cât și poporul român, atunci nu se vor putea calcula dinainte consecințele periculoase. Înăbușirea lor nu ar fi o sarcină ușoară, deoarece unitățile militare sunt puține și împrăștiate atât de mult, încât, la repezală, nu s-ar putea concentra forțe suficiente. Comandantul militar a înștiințat despre aceasta Ministerul de Război. În plus, înăbușirea ar cere multă vârsare de sânge. După mine, în cazul că numai o parte din conținutul scrisorilor ar fi adevărat, și anume, dacă s-au opriș ședințele comisarilor de către guvern și, indeosebi dacă nu se va da atenție măsurilor de mâine, nu ar trebui să se întârzie cu arestarea primipililor. Nu neg că în această atmosferă se impune să se opereze cu multă precauție.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Arh. Perényi. Misive. Publicat de V. Waldapfel Eszter, *A forradalom és szabadságharc levelestára*, vol. I, p. 278.

92

Cluj, 7 iunie 1848

Deák Ferencnek. Kolozsvár, 1848. jun. 7

Szeretett Barátom! Örömmel értettem soraidból a lelkesedést, melyivel az uniót Pésten fogadták. Itt az oláhok csendesednek, ámbár a bujtotogatások még mind folynak. Ezen bujtotogatások főként a szászoktól erednek, kik közt Rosenfeld «apa és fia», leginkább pedig Szálmen, a comes, igen gonosz szerepet játszodnak. Az anti-unionális mozgalmak főhelye Szeben. Saguna, az őhitű püspök is veszedelmes ember. Bajaink egyik föbbike az is, hogy a honbeli katonatisztek között általában rossz szellemben uralkodik. Unio, nádor, ministerium ellen izgatnak ezek is. A kommandirozó becsületes ember; de szükséges őt kissé animálni s lekötelezni. Jó lenne, ha a nádor őt vagy felhívna vagy neki írna s lelkére beszélne. Nagyon kérlek, figyelmezzetek különösen arra; hogy minden oly iratban, melyet a nádor vagy ministerium Erdélybe küld, kiemelten

legyen megemlítve, hogy az V. Ferdinánd királyunk nevében s felhatalmazása következtében rendeltetik; mert szomorú terjedséget nyert azon gonoszság-szülte eszme, hogy V. Ferdinándtól s mint itt nevezik, az ausztriai háztól el akarunk szakadni, vagy már el is szakadtunk, és hogy mind a nádor, mind a ministerium ellenében áll a felséggel, ki kényszerítés alatt áll. Ezen hirnél és hitnél semmi sem árthat ügyünknek inkább. Jó lesz azon lenni, hogy minden hírlapban jelenjenek még ezen rágalom ellen cátolatok s nyilatkozatok. A hadsereget talán úgynevezett Armée-Befehlek által, valamint a tótokat s mindenkitől oláhokat igen szükséges lesz felvilágosítani s megnyugtatni. minden felekezetű papok által is jó hatást lehet e tárgyban országszerte gyakorolni.

Itt országgyűlésünken dolgaink elég jól mennek. Reméllem, e héten annyira készen leszünk mindenkel, hogy innep utánra csak a megerősítve leérkezendő törvénycikkek kihirdetése fog maradni.

Bár a követválasztások eshetnének meg ugy, hogy a követek július 5-én Pesten lehessenek, de félek, hogy ez nem fog lehetni; jó lett volna, hogy — úgy mint én terveztem — a most lévő követek mentek s lettek volna fenn addig, míg az új választások itt megtörténnek.

Azt hiszem, hogy az unio teljes és részletes végrehajtása ugy, de csakis úgy eszközölhető gyorsan és célszerűen, mint a hogy a részek visszacsatlása cszközöltetett, t.i. kir. biztos által. Erdély uniojára kellene egy fő s alatta kerületenként működő 4—5 albiztos bizottmányi tagokkal. Erről én írtam Szemerének; de nem írtam valamiről, mi felől kell nyilatkoznom, t.i. személyemről, azon esetben, hogyha ezen kir. biztosok kinevezésekor rólam is lenne szó; — átállottam neki ez iránt írni, nehogy vagy tolakodásnak vagy isten tudja, minek vegye. Te azonban ismersz, azért összintén irok neked e tárgyban. Ha én szóba jönnék s hasznosnak találnátok, hogy engem nevezzettel ki főbiztosnak vagy az albiztosok egyikének, én a kinevezést vissza nem utasítom, mert azt hiszem, hogy most kötelesség ott és úgy szolgálni, mint az kívántatik; de nagyon szeretném, ha azon pohár elmúlnék tőlem; mert kivált oly emberek, kinek itt sok családi s baráti viszonyai vannak, felette kellemetlen feladat lesz, mivel sok érdekeket kellettend sértve, még pedig nagyon is sértve érinteni. Szólj barátainkkal s ha csakugyan kívánnátok engem kinevezni, úgy tudassátok azt velem *sietve*; mert azon esetben nem vinném fel kis fiaimat; nagyon bajos lévén ily apróságokat fel s kevés idő múlva megint leutaztatni. A királyi biztosoknak — azt hiszem — hamar meg kell működésöket kezdeniök; azért miheilyt az itteni országgyűlés által kinevezett bizottmány a miniszterekkel az illő előkészüléket megteendi, azonnal itt Erdélyben kell a munkához fogniok, azt a nyeri utasítás szellemében folytatandók.

Nóm téged igen-igen szívesen köszönt. Elj boldogul! — maradok barátod, W.

Lui Deák Ferenc, Iubitul meu prieten! Din rândurile tale am înțeles cu bucurie înșuflețirea cu care a fost primită uniunea la Pesta. Aici românilor se liniștesc, deși instigările mai continuă încă. Aceste instigări provin în special de la sași. Printre aceștia, Rosenfeld „tatăl și băiatul“, dar mai ales comitele Salmen sunt cei mai înversați. Centrul mișcărilor antiunioniste este Sibiul. și Șaguna, episcopul ortodox, este un om periculos. O problemă importantă o constituie și faptul că

printre ofițerii din țară domnește în general un spirit greșit. Si ei instigă împotriva uniunii, a palatinului, a guvernului. Comandantul este cumsedade, dar trebuie puțin animat și îndatorat. Ar fi bine dacă palatinul ori l-ar chema ori i-ar scrie că să-l convingă. Vă rog foarte mult, fiți atenți ca în fiecare document emis în Ardeal de palatin sau guvern să se accentueze că a fost dat în numele și din împoternicirea regelui nostru Ferdinand al V-lea. Aici s-a răspândit ideea creată din răutate că noi vrem să ne rupem sau ne-am și rupt deja de Ferdinand al V-lea ori cum se spune aici ne-am desprins de Casa austriacă; de asemenea că atât palatinul cât și guvernul sunt în contradicție cu Majestatea Sa care este sub presiune. Cauzei noastre nimic nu-i poate dăuna mai mult decât un atare zvon și o astfel de credință. Trebuie obținut ca în toate ziarele să apară dezmințiri și declarații împotriva acestei calomnii. Va fi nevoie de informarea și liniștirea armatei — eventual prin aşa numita Armée...; la fel a slovacilor și a românilor de ambele confesiuni. În acest sens se poate exercita o influență în întreaga țară și prin preoții de toate confesiunile.

Aici în dietă treburile noastre merg destul de bine. Sper că în cursul săptămânii vom fi gata cu toate în aşa fel încât după sărbători va trebui numai să publicăm legile sosite sanctionate.

Ar fi bine dacă alegerea deputaților s-ar realiza în aşa fel ca ei să fie în 5 iulie la Pesta; dar mi-e teamă că aceasta nu se va putea; ar fi fost mai bine, dacă — precum am planuit eu — actualii deputați de aici s-ar fi dus [la Pesta] și ar fi rămas acolo, până când aici ar fi avut loc noile alegeri.

Eu cred că efectuarea deplină și detaliată a uniunii se poate realiza repede și eficace aşa, și numai aşa, cum s-a făcut reanexarea Parțiumului, adică printr-un comisar regal. Pentru uniunea Ardealului ar fi nevoie de un [comisar] suprem cu 4—5 vicecomisari pentru fiecare district. Despre aceasta i-am scris lui Szemere, dar nu m-am referit la un lucru despre care trebuie să mă exprim; adică despre propria mea persoană, în cazul în care, cu ocazia desemnării acestor comisari, aş intra și eu în discuție; mi-a fost jenă să-i scriu în acest sens că nu cumva să mă considere indiscret sau cine știe cum. Tu însă mă cunoști. De aceea îți scriu sincer în această problemă. Dacă și eu aş intra în discuție și ati considera folositoare alegerea mea în funcția de comisar suprem sau în a unuia dintre vicecomisari, eu n-aș refuza, deoarece consider că acum este o obligație a servi [o cauză] acolo și în aşa fel cum se cere; totuși aş dori din suflet, dacă nu s-ar pune problema, [să nu fiu amintit], fiindcă pentru o persoană care are aici înținse relații de familie și de prietenie va fi o datorie puțin atrăgătoare, deoarece va trebui să atingă, și încă foarte nepiăcut, unele interese. Discută cu prietenii noștri și dacă într-adevăr dorîți să mă numiți, înștiințați-mă grabnic; în acest caz nu l-aș lua cu mine pe băiețelul meu; este greu să te duci și să te întorci în timp scurt cu un copil aşa de mic. Părerea mea este că împoterniciții regali vor trebui să se apuce foarte repede de lucru. De aceea, imediat după ce comitetul desemnat de dieta de aici va face cu miniștri pregătirile necesare, va trebui să se apuce de treabă în Ardeal, continuând-o în spiritul dispozițiilor primite.

Nevastă-mea te salută foarte cordial. Rămâi cu bine. Sunt în continuare al tău prieten W.

Concept. Arh. Nat. Dir. jud. Cluj. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós; publicat în *Történelmi Tárl.* 1904, p. 346—348.

93

Buda, 8 iunie 1848

Nagyméltóságú Puchner Antal altábornagy s erdélyországi
hadi főkormányzó úrnak

A magyar hazára mindenki által tornyosuló vészfellegek bizonyos tudását szükségeselvén annak, mennyi védszerre lehet a honnak jelen néhéz perceiben számolnia, hogy e tekintetben a hadügyi ministerium idejekorán kellőleg rendelkezhessék. Ó császári s apostoli királyi fölségétől nyert hatalomnál fogva Nagyméltóságodat ezennel felhívom, hogy hadmegyéjében található mindenemű fegyverek és ágyúk számáról, lópor mennyiségéről, úgy szinte arról is, mennyi tábori (Feld-/védelmi (Wertheidigungs) — és ostromlati (Belagerungs) ágyútelep van használatban; és mennyit lehetne még kiállítani szekerész-kar/r/a (Fuhrwarer-corps) mennyiségével, valamint a gyulafehérvári fegyvertárban létező mindenemű fegyverek mennyiségéről, minőségéről, vagy miképeni hasznavezetéséről — lehető legrövidebb idő alatt részletes s minden tekintetben kimerítő jelentést terjesszen föl. Melly alkalommal egyszersmind felszólítom Nagyméltóságodat az iránti nyilatkozatra, valyon mennyi fegyvert engedhetne által előleges egyezkedés útján a gyulafehérvári fegyvertár ből Magyarország számára.

Budán, Június 8án 1848

Către Excelența sa domnul fețdmareșal locotenent Anton Puchner, guvernator militar al Transilvaniei

Norii primejdiei care se îngrämadesc din ce în ce mai mult asupra patriei ungare, fac necesar să se știe cu exactitate de ce mijloace de apărare dispune armata în aceste momente grele pentru ea, pentru ca Ministerul de Război să poată lua din vreme măsurile ce se impun. Cu puterea acordată de Maiestatea Sa împărătească și regească apostolică, vă ordon ca în cel mai scurt timp să-mi trimiteți un raport detaliat și exhaustiv din toate punctele de vedere, despre numărul tuturor puștilor și tunurilor care se află în jurisdicția dumneavoastră militară, ce cantitate de praf de pușcă se găsește, câte baterii de artillerie de câmp, de apărare și de asalt se află în funcțiune, împreună cu numărul atelajelor și câte s-ar mai putea înființa, respectiv despre cantitatea, calitatea și gradul de utilizabilitate ale tuturor felurilor de arme existente în arsenala de la Alba Iulia.

Cu aceeași ocazie vă ordon totodată să precizați cu aproximație cămătările din arsenalul de la Alba Iulia ati putea trimite în Ungaria, pe baza unei înțelegeri preliminare.

Buda, 8 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. Archivum Regnicolare. Foto: 12 419.

94

Buda, 8 iunie 1848

Kedves Minister Úr! Gróf Teleki József erdélyiországi kormányzó ezen ide mellékelt felterjesztése kapcsában az ojtozi veszteglő intézet igazgatójának, orvostudor Meyer Ágostonnak a zök székely gyalogezred parancsnokához intézett abbeli jelentését közli, miszerint néhány nap múlva egy oroszországi magasból állású tisztviselő kereskedői álarca alatt mint kém Moldvából Erdélybe lészen jövendő, honnan a Bánátba menni s ott az úgynevezett rusznákot az orosz uralom részére megnyerni, s e mellett fegyverfogásra felbuzdítani szándékozik. Ámbár az említett kémnék személyleírása, úgy egyéniségről bizonyosabb adatok még hiányoznak: mindenáltal még is eme feljelentést minister úrnak szükséges tudomás s a fenforgó körülmenyekhez képest netán nyomban teendő célszerű intézkedések végett ezennel által teszem.

Budán, Június 8án 1848

István nándor
királyi helytartó

Szemere Bertalan belügyi minister úrnak

Dragă domnule ministru.

Contele Teleki József, guvernatorul Transilvaniei, ne trimite, atașat de raportul său, informația înaintată de medicul Meyer Ágoston, directorul Carantinei de la Oituz, comandanțului regimentului al II-lea de infanterie secuiesc; din ea rezultă că peste câteva zile va trece din Moldova în Transilvania, ca spion, un înalt funcționar rus deghizat în negustor. De aici va merge în Banat pentru a-i cucerii de partea panislavismului rusesc pe așa zișii rusneci de acolo, intenționând chiar să-i indemnize la răscoală armată. Deși lipsesc deocamdată datele mai sigure despre infâțișarea și identitatea spionului, totuși domnule ministru, vă trimit cu această ocazie informația amintită, spre a o lua la cunoștință și a întreprinde eventuale măsuri de urmărire, potrivite actualelor împrejurări.

Buda, 8 iunie 1848

Ștefan, palatin
locțiitor regesc

Dominului ministrului de interne Szemere Bertalun.

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levélköt. Belügyminisztérium, nr. 314/1848. E. Foto: 26 830.

Innsbruck, 8 iunie 1848

Kedves Mészáros!

Midőn Magyarországba megérkezvén ön már most hivataloskodását megkezdette, az 1848 évi harmadik törvénycikk rendelete szerint ezenel parancsolom, hogy a magyar hadiminiszterium alá rendelt Magyarország és a hozzá kapcsolt részekben, nemkülömben, Erdélyországban létező főhadi kormányzókat értesítse, miszerint az austriai minisztereknek hatásköre az érintett tartományokban szállásoló katonaságra ki nem terjedhetvén, mindenennemű rendelvényeket és parancsokat, melyek előtt az udvari haditanács útján adattak ki, ezentúl kizárolag csak a magyar hadügymminsteriumtól veendik, a határ őrvidékek pedig a menyiben eddig egyenesen az udvari haditanács által igazgattattak, ugyan e tekintetben egyenesen a magyar hadügymminsterium parancsolatja alá rendeltettek; — önnel egyszersmind legkegyelmesebben meghagyván, hogy a mint a fenn említett törvénycikk 8ik szakasza szerint kiadandó legmagasabb saját parancsaim személyem körüli ministerem herceg Eszterházy Pál által fognak ellenjegyeztetni, úgy ön a többi parancsolat és rendelvényeket, melyek minemüségök szerint eddig az udvari haditanács által legkegyelmesebb helyben hagyásom alá terjesztettek fel, az 1848 évi 3ik törvénycikk 9ik szakasza értelmében királyi helytartóm, fenséges főherceg István elhatározása alá terjessze.

Innsbruck városában, június 8án 1848.

Szórul szóra az credetivel egyenlő: 16/6 1848. István nádor
királyi helytartó

Dragă Mészáros!

Odată ajuns în Ungaria ați intrat deja în exercițiul funcțiunii; de aceea vă ordon pe baza legii III din 1848: să vă adresați guvernatorilor miliari din Ungaria și părțile anexate, precum și celor din Transilvania, ajunși în subordinea Ministerului de Război de la Pesta, pentru a le aduce la cunoștință că, sfera de activitate a guvernului meu austriac nu se extinde asupra armatelor din acele provincii; toate ordinele și dispozițiile care până acum erau emise de către Consiliul de Război al Curții, le vor primi de aici înainte exclusiv din partea Ministerului de Război al Ungariei. Districtele de graniță conduse până acum direct de către Consiliul de Război, de aici înainte vor fi subordonate și ele Ministerului de Război al Ungariei. Totodată, vă aduc la cunoștință că preaînaltele mele ordine ce se vor emite de acum înainte, pe baza articolului 8 al legii amintite, vor fi contrasemnate de către șeful meu de cabinet contele Eszterházy Pál. În ce vă privește, toate ordinele și hotărârile care până acum îmi erau înaintate mie spre întărire prin Consiliul de Război, de aici înainte le veți supune aprobării locuitoru-

lui meu regesc, alteța sa arhiducele Ștefan, în temeiul articolului 9 al legii III din 1848.

In orașul Innsbruck, 8 iunie 1848.

Identic cu originalul din cuvânt în cuvânt: 16. VI. 1848.

Ștefan, palatin,
locțiitor regesc

Copie legalizată. Arh. St. Budapest. Fond.: Az 1848–49-i Miniszteri Levéltár. Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány. Foto: 25 858.

96

Viena, 2 iunie 1848

Sacratissimae Caesareo Regiae et Apostolicae Majestatis
Domini Domini Nostri Clementissimi Nomine Regio Magni
Principatus Transilvaniae Gubernio intimandum

Sacratissimam Suam Majestatem medio altissimae resolutionis regiae ddo 25th Maii.a.c. statuta societatis, quae in gremio civitatis Marasvásárhely sub nomina „Naggobb olvasó egylet“ fine comparations et lectionis librorum in lingua vernacula prodeuntium coaluit, clementer confirmare dignatum esse, Gubernio Regio erga suam ddo 22 Febr. 1848 n[ume]roque 2028 praestitam relationem, penes remissionem acclusorum rescribi. Cui in reliquo altefata Sua Majestas gratia Caesareo Regia ac Principali benigne propensa manet.

Datum Viennae Austriae die 8th Jun. 1848.

B. Lazarus Apór

Carolus Czák

Intimat în numele preasacrei cezaro-crăiești și apostolice maiestății, a domnului nostru preamilostiv, către Guberniul regesc al Marelui Principat al Transilvaniei

Statutele Societății „Nagyobb olvasó egylet“, înființată în orașul Târgu Mureș, cu scopul răspândirii și lecturării cărților tipărite în limba poporului [maghiară] au fost aprobată cu bunăvoieță de preasacra sa maiestate, prin înalta rezoluțione crăiască din 25 mai anul curent; ca atare răspund prin aceasta Guberniului crăiesc la raportul cu data 22 februarie 1848, numărul 2 028, retrimițând și aclusele. În urma acestei înalte hotărâri, Maiestatea Sa cezaro-regească principale noștră rămâne cu același sentiment de iubire din totdeauna.

Dat în Viena Austria, la 8 iunie 1848.

B[aron] Lazarus Apór

Carolus Czák

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G.P., nr. 8 682/1848.

Viena, 8 iunie 1848

Hochgeborener Graf!

In Folge eines Ersuchens des k.k. Finanz Ministers vom 30. Mai 1.J., womit alle k.k. und öffentlichen Kassen, Ämter und Corporationen angewiesen werden, ihre Ansprüche um klingende Münze auf den möglichst geringsten Betrag zu beschränken, da die vorhandenen Baarvorräthe ausschließlich zu den unumgänglich nothwendigen Zahlungen in Theilbeträgen unter 5 Fl. und nach erfolgter Emission der Banknoten zu 1 Fl. und 2 Fl. nur zur Ausgleichung von Beträgen unter einem Gulden verwendet werden, nehme ich mir die Ehre, Euer Excellenz höflichst zu ersuchen, den betreffenden Kassen in dieser Gemäßheit den entsprechenden Auftrag ertheilen zu wollen.

Der ich übrigens mit vollkommenster Hochachtung verharre, Euer Excellenz gehorsamster Diener,

Lazar Freyherr von Apór

Wien, den 8. Juni 1848

An Seine des Herrn Joseph Gr. Teleki v. Szék, k. siebenbürgischen Gouverncurs, Excellenz

Onorate conte!

Conform ordinului ministrului de finanțe din 30 mai a.c. toate casierile, forurile și corporațiile cezaro-crăiești și publice sunt indemnate să-și limiteze cererile în privința banilor lichizi la suma cea mai mică posibilă; aceasta deoarece rezervele de bani lichizi sunt folosite în exclusivitate pentru plățile neapărat necesare în sume parțiale sub 5 florini, iar după emisia bancnotelor de 1 și 2 florini numai pentru achitarea sumelor mai mici de 1 galben.

Am onoarea s-o rog pe excelența voastră să dați casieriilor respective dispozițiile corespunzătoare în acest sens.

Rămân de altfel cu deosebită stimă servitorul fidel al excelenței voastre.

Baronul Apór Lázár

Viena, 8 iunie 1848

Către excelența sa domnului guvernator al Transilvaniei contele Teleki József

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1607/1848. Foto: 25 876.

Viena, 8 iunie 1848

*Sacratissimae Caesareo Regiae et Apostolicae Majestatis
Domini Domini nostri clementissimi nomine Regio
Magni Principatus Transilvaniae Gubernio intimadum*

Ephemeridum Valachicarum sub titulo „Gazeta di[!] Transilvania“ Coronae prodeuntium in Principatum Moldaviae invectionem (ob vehementes earundem, in regimen Imperii Russii, Principatus item Moldaviae, necnon in principem hujus Sturdza, ejusque filios, impetus, exacerbatam denique politicam plebis Valachicae contra protectionale regimen septentrionale incitationem) prout id jam antea ab aliquot annis in Principatu Valachicae obtinuit, per regimen Moldaviae pro futuro simpliciter interdictam esse, appellentiumque intermedio tempore exemplarium sequestrationem per Agentiam Caesareo Regiam Jassyensem adornatam haberi; Gubernio Regio, horum in conformitate tam quaestionariovarum ephemeridum redactionem, quam vero concernentia postae officia earundem promotienem procutantia sua via edocturo, hisce prescribi. Cui in reliquo Altefata Sua Majestas Gratia Caesareo Regia ac Principali benigne propensa manet.

Datum Viennae Austriae die 8 Junii 1848.

B. Lazarus Apor

*Intimat în numele preasacrei majestăți cezaro-crăiești și apostolice,
adresat Guberniului Marelui Principat al Transilvaniei*

Stăpânirea din Moldova a interzis categoric intrarea în țară a publicației românești „Gazeta de Transilvania“, editată la Brașov, (datoără) atacurilor vehemente la adresa Imperiului rusesc, a Guvernului Moldovei, precum și a principelui Sturdza și a fiilor săi, respectiv din cauza politicii de instigare a poporului român împotriva puterii protectorare de la nord); de altfel, cu numai câțiva ani în urmă, ea a fost oprită în Țara Românească. Între timp, Agenția cezaro-regească din Iași a pregătit sechestrarea exemplarelor de la cei care au solicitat-o. Ca atare, atenționăm prin aceasta Guberniul crăiesc să adune prin mijloace proprii date despre redacția respectivei gazete, ca și despre oficiile poștale prin care este expediată.

Dealtminteri preaînalta sa maiestate cezaro-regească și prințiară rămâne cu acceași generoasă bunăvoiință și îngăduință.

Dat în Viena Austriei, în ziua de 8 iunie 1848.

Baron Apor Lázár

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G.P., nr. 8 582/1848. Foto: 29 501—29 503.

Budapest, 8 iunie 1848

Euer Durchlaucht!

Ofen, den 8. Juni 1848

Ich danke Ihnen recht herzlich für Ihre zwei freundlichen Schreiben aus Innsbruck vom 2ten und 4ten Juni, die ich beide richtig erhalten. Die Nachrichten aus Italien sind jedenfalls weit beruhigender als die fröhern — Gott gebe, daß Radetzky bei der Hauptschlacht auch die Oberhand gewinne!

Die Proclamation des Kaisers mit Contrasignatur Wessenbergs und Dobblhoffs durchweht ein guter Geist — sie dürfte ihren Zweck erreichen. Gott gebe, daß die 26ten Juni und 2ten Juli — die Anfangstermine des österreichischen Reichstags und des ungarischen Landtags — die Ruhe in Wien ganz hergestellt, bei uns aber in Ungarn die kroatische Frage friedlich und glücklich gelöst sei! Eine schwere Aufgabe wird es jedenfalls sein, und ich leugne es nicht, daß ich mit Sehnsucht auf Ihre Nachrichten warte, ob Jellachich nach Innsbruck gekommen und mit Batthyány Frieden geschlossen worden ist. Kossuth in zwar sehr kriegerisch gesinnt, aber wollen wir aufrichtig sein, so wäre ein Bürgerkrieg mit Kroazien eine furchtbare Kalamität! Alles sehnt sich hier nach [des] Kaisers Ankunft. Man sagt: je eher desto besser. Nur so wäre Kroazien ganz zu beschwichtigen. In dieser Beziehung und wegen der freien Dislocation der Generäle und Stabsoffiziere in Ungarn geht mit einem Kourier heute noch eine Eingabe an Seine Majestät den Kaiser ab.

Das Handbillet wegen der Eröffnung des ungarischen Landtages am 2ten Juli ist noch nicht in meine Hände gelangt. Ich erlaube mir somit, Euer Durchlaucht zu bitten, die Sache in Wien oder Innsbruck, wo sie dermalen liegt, möglichst zu urgieren.

Ich mache übrigens Eure Durchlaucht auf das Schreiben des Ministerraths, das auch heute mit dem Kourier abgeht, aufmerksam, womit die Eingabe der siebenbürgischen Stände wegen des Wahlmodus der Deputirten und der Volksbewaffnung (respektive Nationalgarde) zur schleunigen Sanktion aller oder wenigstens des Gesetzes über [die] Volksvertretung findet in dem so nahen ungarischen Landtage ihren Grund, den Siebenbürgen mit Deputirten schon beschicken will.

Bei dem Volksbewaffnungsprojekte halte ich es jedoch für meine Pflicht, Sie im engsten Vertrauen auf einen Paragraphen aufmerksam zu machen, der wenn er so bleiben oder doch dem höchsten Machthaber vor der Sanktion nicht erwähnt werden sollte, uns in den Ruf bringen könnte: hogy megcsalni akartuk Ö felségét! Wo es sich nähmlich um die 3 Szekler Grenz Regimenter handelt, heißt es im projektierten Gesetze, daß diese militärische Einrichtung aufzu hören habe und diese Leute mit [der] Nationalgarde zu verschmelzen wäre. Ob dies in der Absicht Seiner Majestät gelegen sein kann, weiß ich nicht, es ist übrigens auch nicht im Interesse Ungarns und des ungarischen Ministeriums gelegen, daß diese Truppe, auf die man am meisten zählen könnte, käme es mit Kroazien zu einem Konflikt, aufgelöst oder modifiziert würde. Das Ministerium sieht es wohl ein, will aber Seine Majestät nicht darauf

aufmerksam oder einen andern Antrag machen aus Furcht, dadurch könnte die ganze Union rückgängig werden. Doch dies könnte vielleicht eben durch den Ausspruch Seiner Majestät des Kaisers vermieden werden, oder wenn es Seine Majestät so genehmigen will, haben wir, nähmlich ich und Euro Durchlaucht wenigstens unsere Pflicht gethan, daß wir auf diesen so wesentlichen Umstand aufmerksam machen.

Ich bin fest überzeugt, daß wenn [sich] Eure Durchlaucht, ohne dies mein Schreiben zu zeigen oder davon Erwähnung zu machen, mit Louis Batthiány konsultieren sollten, er meiner Ansicht und entschlossen sein wird, hier Seine Majestät nicht zur unbedingten Annahme des Gesetzentwurfes zu bewegen. Auf jeden Fall darf man, schon der künftigen Fälle und des nöthigen Vertrauens wegen, Seine Majestät und Erzherzog Franz Carl nicht in diese Wolfsgrube fallen lassen, ohne Erwähnung... (egy negyed ivnyi rész a levélből kivágva¹)

... gedruckt sein, um unter den Bürgern immer mehr Reue über das auftauchen, was sie verbrochen. In IOfen und Pest ist alles ruhig, die Union hat alles elektrisiert. Gott gebe daß das Ministerium es klug benütze und Sachsen und Wallachen nicht vor den Kopf stoße!

Adieu mein lieber Fürst. Gott mit Ihnen. Schreiben Sie mir bald wieder, da besonders die Distanz, in der wir voneinander leben, sehr neugierig macht.

Buda, 8 iunie 1848

Măria voastră!

Vă mulțumesc din inimă pentru cele două scrisori amabile trimise din Innsbruck la 2 și 4 iunie, pe care le-am primit deja. Veștile din Italia sunt în orice caz mult mai linișitoare decât cele anterioare; să dea Dumnezeu ca Radetzky să câștige și bătălia principală.

Proclamația împăratului cu contrasemnătura lui Wessenberg și a lui Dobblhoff este străbătută de un spirit favorabil; probabil că-și va atinge scopul. Să dea Dumnezeu ca până la 26 iunie și 2 iulie — datele începerei Dietei austriece și a celei maghiare — să fie restabilită complet liniștea la Viena, iar la noi în Ungaria să fie rezolvată problema crotă în mod pașnic și fericit! Va fi în orice caz o problemă grea și nu tăgăduiesc faptul că aștept cu nerăbdare veștile dv. pentru a afla dacă Jellačić a venit la Innsbruck și s-a încheiat pace cu Batthyány. E adevarat, Kossuth este belicos, dar, dacă vrem să fim cinstiți, trebuie să recunoaștem că un război civil cu Croația ar fi o calamitate îngrozitoare! Toată lumea de aici așteaptă sosirea împăratului. Se spune: cu cât mai devreme cu atât mai bine. Numai aşa ar putea fi definitiv domoștită Croația. În această privință și în problema detașării libere a generalilor și ofițerilor de stat major din Ungaria se trimit astăzi încă un curier cu o adresă către Majestatea Sa împăratul.

Biletul manuscris cu privire la deschiderea Dietei maghiare în 2 iulie încă n-a ajuns în mâinile mele. Îmi permit deci să o rog pe înălțimea voastră să urgențați problema la Viena sau la Innsbruck, unde se află actualmente.

Vă mai atrag atenția asupra adresei Consiliului de miniștri care pleacă tot azi cu un curier; de asemenea asupra cererii Stărilor din

Transilvania cu privire la modul de alegere a deputaților, la înarmarea populară (respectiv a gărzilor naționale) și la acordarea sancționării tuturor legilor sau cel puțin a celei referitoare la reprezentarea poporului; ca și aflată explicația în termenul foarte apropiat de deschidere a Dietei ungare la care Transilvania vrea să-și trimită deja deputații.

In ceea ce privește proiectul de înarmare populară cred însă că este de datoria mea să vă atrag în modul cel mai confidențial atenția asupra unui paragraf care, dacă ar rămâne așa, fără să fi fost amintit împăratului înainte de sancționare, noi am putea fi suspectați că am fi vrut s-o înșelăm pe Maiestatea Sa. Căci acolo unde este vorba despre cele trei regimenter secuiești de graniță proiectul de lege prevede că aceste instituții militare să înceteze, iar grănicerii să se contopească cu garda națională. Nu știu dacă acest lucru este compatibil cu intenția, Maiestății Sale; în orice caz nu este nici în interesul Ungariei și al Guvernului maghiar ca aceste trupe, pe care s-ar putea conta cel mai mult dacă s-ar ajunge la un conflict cu Croația, să fie dizolvate sau modificate.

Guvernul își dă seama de asta, dar nu vrea să atragă atenția Maiestății Sale de teama că prin aceasta toată uniunea ar putea fi retractată. Însă acest lucru ar putea fi evitat tocmai prin decizia Maiestății Sale; iar dacă împăratul vrea să sancționeze legea în forma actuală, atunci noi, adică eu și măria voastră, ne-am făcut cel puțin datoria de a-i fi atras atenția asupra acestui punct atât de esențial.

Sunt ferm convins că dacă înălțimea voastră s-ar consulta cu Batthyány Lajos, fără a arăta sau a menționa această scrisoare, el va fi de părerea mea și se va hotărî să nu o determine pe Maiestatea Sa să aprobe neconditionat proiectul de lege. În tot cazul, datorită chestiunilor ce s-ar putea ivi în viitor și a încrederii necesare, nu avem voie să-i lăsăm pe Maiestatea Sa și pe arhidecule Franz Karl să cadă în această groapă de lupi fără mențiunea...¹

...să fie tipărit, pentru a se naște în rândul cetățenilor tot mai multă căință pentru ce au comis. În Buda și Pesta totul este liniștit; uniunea a electricat totul. Să dea Domnul ca guvernul să folosească bine prilejul și să nu-i jignească pe săi și pe români!

La revedere, principale meu drag. Dumnezeu să fie cu domnia ta. Te rog să-mi scrii cât se poate de curând, pentru că mai ales distanța la care trăim despărțite unul de altul provoacă curiozitatea...

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Arh. Familiei Eszterházy. II.
Pál hg. iratai. Publicat de V. Waldapfel Eszter, A forradalom és szabadságharc levelestára. I. 287—289.

¹ Aproximativ un sfert de coală din scrisoare este tăiată.

A háromszéki főkirálybíróhoz

A kézdivásárhelyi tanács mellett hivataloskodókra nézve tartott tiszttújítás, és az egymás ellen felingerült egyéneknek kibékeltetése tár-gyában, folyó évi Pünköst hó 19k napjáról szolló hivatalos jelentése ura-

ságodnak mai napon itteni tudásul vétetvén, annak következéséül ezennel kötelességévé tételek, hogy a felsőbb megerősítést igénylő hivatalokról választás kímutatását ide küldje fel.

Kolosvárt, Szentivánhó 8kán 1848.

Székely

Către judele regesc suprem din Treiscaune

S-a luat la cunoștință azi, aici, de raportul oficial al domniei voastre, cu data de 19 mai, referitor la înnoirea funcționarilor Magistratului sau Consiliului din Târgu Secuiesc și la problema împăcării persoanelor asmuțite unele împotriva altora. În urmarea aceluia raport vi se pune în vedere să trimiteți aici documentul prin care s-a cerut aprobarea superioară a alegerii de funcționari.

Cluj, 8 iunie 1848

Székely

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 6 855/1848.

101

Cluj, 8 iunie 1848

*Ó Császári s Apostoli Királyi felsége Erdély Nagy
Fejedelme Székelyek Ispánja legkegyelmeseb Urunk nevében
Nemes Háromszék Rendeinek*

Angyalosfalvi közlakos Simon Josefnek ide béradt kérlevele mellynél fogva földes ura Gazda Joseftől és annak eleitől néhai ipja Fabián András s még annak szülei által békésen bírt és reája szállott urbéri telket mellyért a D. alatt ide mellékelt helyiségi bizonyítvány szerént négy igavonó marhával mindég szolgálni képes, és mellyból földes ura által az 1791ki 26ik törvénycikk ellenére minden igaz ok nélkül háborgattatott ki, ezen nemes Szék Tisztségének idei Szentgyörgy hó 22ről 669 szám alatt költ válasza megváltoztatásával azon telekbe lakhatását ezutánra is elrendeltetni, s egyszersmind a tavaszi vetés végzése alkalmával tölle elvett tavaszi vetés alá való 22 vékányi külső helyeit vissza adatni kéri, záratékaival együtt visszavárás mellett eredetileg olly meghagyással közöltetik ezennel ezen nemes Székkel, hogy a dolog állásának épsegben tartása mellett a fenn forgó kérelme, minden pontjaira kimerítő körülményes tudósítást tegyen. Az Erdélyi Nagyfejedelem-ség Királyi Fő Kormányszékének Kolosvárt 1848ik Szentiván hava 8án tartott üléséből.

Gróf Teleki Jósef

Brennenberg Sámuvel
jegyző

In numele celui mai binevoitor domn al nostru Maiestatea Sa imperială și apostolică regală, mare principe al Transilvaniei, către Stările nobilului scaun Trei Scaune.

Locuitorul de rând din Angheluș, Simon József, ne-a înaintat o nouă petiție. În ea se menționează că răposatul său socru, Fabián András, respectiv părinții acestuia, au posedat o sesie urbarială de la proprietarul de moșie Gazda József. Sesia moștenită semnatarul a folosit-o în liniște. Potrivit anexei notate cu D., care este un certificat emis de susmenționata localitate, semnatarul a fost totdeauna gata să slujească cu patru vite de tracțiune. În pofida articoului de lege nr. 26 din 1791 el a fost însă tulburat fără motiv de către stăpânul său. De aceea cere modificarea răspunsului dregătoriei acestui nobil scaun nr. 669 din 22 aprilie a.c. Totodată solicită decizia de a putea locui în continuare pe menționata sesie, precum și să i se restituie apartenențele ei extravidane de 22 de feldere care i s-au răpit cu prilejul sămănăturilor de primăvară. Acestea se aduc la cunoștința nobilului scaun în original împreună cu anexele sale, cu indicația de a se înainta o relatare detaliată referitoare la toate punctele petiției susmenționate și despre starea exactă nemodificată a lăcerurilor. Extras din ședința ținută la Cluj, în 8 iunie 1848.

Conte Teleki József

Brennienberg Sámuel

*Original: Arh. Naț. Dir. jud. Covasna, Fond. Arh. Scaun. Trei Scaune.
Foto: 8 253/1848.*

102

Cluj, 8 iunie 1848

A szébeni Tanács Czood helyisége előljáróságának azon jelentését, melynél fogva odavaló születésű, sorsvonás alá esett iffiak, u.m. Aftenase luj Aftenase Grama és Dumitru luj Komán Dregits sikertelenül szöllítették haza Oláhországból — olly ismételt kéréssel küldi ide fel: hogy fő kormány a tanácsot utasitsa: mi történjen azokra nézve, kik a megállított idő határ eltelése után sem jelennek meg a besorozó bizottmány előtt.

Végzés

A záraték visszaküldése mellett, arra figyelmeztetendő a szébeni Tanács, hogy a czoodi falusi előljáróságot a fenn forgó tárgyra nézve a k. fő kormány folyó évi április 17kéről 4668 szám alatt kiadott rendelete tartalmához képest utasítani el ne mulassa.

Brennenberg

Consiliul municipal din Sibiu înaintează aici raportul primăriei din Sadu despre faptul că rechemarea din Tara Românească a tinerilor căzuți la sorti pentru recrutarea din acel sat, ca de pildă Aftanasie al lui Aftanasie Grama și Dumitru al lui Coman Drăghici, nu a dat nici un

rezultat; repetă totodată rugămîntea de a se preciza ce trebuie să se întâmple cu cei care nu se vor prezenta în fața comisiei de recrutare nici după epuizarea ultimului termen acordat în acest sens?

Rezoluție

Odată cu retrimiterea acușelor se va atrage atenția Magistratului din Sibiu să îndrume fără întârziere primăria din Sadu, în ce privește problema de mai sus, spre conținutul decretului gubernial emis la 17 aprilie din acest an cu nr. 4668.

Brennenberg.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 7 424/1848.

103

Cluj, 8 iunie 1848

A fogarasi görög egyesült püspöknek.

Meggyes Szék Tanácsának a berethalmi mindkét görög szertartású lakosok között templom közös használata iránt támadott egyenetlenség tárgyában — jelen évi bőjtelő hó 12k napjáról ide tett és itten 2776' számmal jegyzett tudosítása Fő Tisztelendőségednek múlt 1846k évi Bőjtmás hó 25k napjáról e tárgyban ide tett fölirata melletti záradéknak visszaküldésével ezennel oly hozzáadással közöltetik főtisztelendőségeddel, hogy mivel az írt Tanács a fenn forgó egyenetlenséget oly formán véleményez elenyészhetőnek, hogy a görög egyesültek az imaház árából a görög nem egyesültek által kifizettesenek és így a maguk számokra külön imaházat építsenek, addig pedig az isteni tisztelet — az ók ſeszkröl — a görög nem egyesültek iskola házában tartassék — ezen véleményre nézve a maga észrevételeit mielőbb tegye meg.

Kolosvárt, Szent Iván hó 8án 1848

Către episcopul greco-catolic de Făgăraș

Vi se comunică preasfintiei voastre hotărârea dată de Consiliul scaunului Mediaș în problema disensiunii dintre locuitorii ambelor confesiuni din Biertan cu privire la folosirea comună a bisericii. Ea vi se trimite împreună cu raportul dvs., datat din 25 martie 1846 și înregistrat la noi la 12 aprilie, sub nr. 2776. Consiliul amintit consideră disensiunea ca rezolvată, în sensul că uniți să fie despăgubiți de către neuniți din costul capelei, pentru a-și construi un lăcaș de cult propriu. Până atunci slujba bisericească — din partea lor — să se țină în clădirea școlii neunițiilor. Vă rugăm să ne comunicați observațiile dvs. în legătură cu aceasta.

Cluj, 8 iunie 1848

*Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 6 731/1848.
Foto: 16 275—16 277.*

Cluj, 8 iunie 1848

Gróf Béldi Ferencz és Báró Kemény István Uraknak

Minő terhes feladás adatott légyen be a Szebenben törvénytelenül működő és e miatt a maga útján megróvandó oláh Comitée névben Barnutin Simon és Poposin János aláírások alatt a hazai főhadi Kormány Elnökségéhez a Koslárdra és Mihálcfalvára ki-küldött Székely Katonáság és Tisztjei ellen, azt Méltóságok a másolatban ide mellékelt két ironiányokból bővebben meg értendik, a főhadi Kormányzó és egyszersmind Királyi Biztos B. Puchner ő Nagy Méltóságával abban egyeztünk meg: miszerént ezen feladás egy vegyes bizotmány által nyomoztassék ki, mely végre Szebenből rövid idő alatt egy Katona Biztos a hely színére ki fog küldetni, a kérdéses vegyes nyomozás meg ejtésére a polgári részről Biztosoknak méltóságokat nézvén ki. Méltósagoknak ezennel ajállaní kivántam, miként a Katona Biztossal egyet értőleg, kinek nevét későbbre fogom tudtokra adni, a szóban forgó feladást a leg szigorúbban nyomozzák ki és az eredményt jelentsék ide fel, ha pedig a Katonai Biztos előbb is oda meg jelenne és ki küldetéséről magát hitelesítene, a nyomozáshoz az én későbbi Levelem vétele előtt is rögtön kezdjenek hozzá, megtététvén a rendelés, hogy a nyomozás annál biztosabb megejthetése és minden ha bár helytelen kifogás elmellőzése végett egy Század a Bianchi egy pedig a Sivkovich ezerdből oda szállítassék a székely vádlott katonaságot felváltandó.

Către domniile lor contele Béldi Ferenc și baronul
Kemény István

Din cele două documente anexate aici în copie, măriile voastre veți înțelege cu prisosință ce sesizare gravă a înaintat Comitetul Român care activează în mod ilegal la Sibiu, sub semnaturile lui Simion Bărnuțiu și Ioan Pipoș, către prezidiul Comandamentului suprem al armatei, împotriva soldaților și ofițerilor secui trimiși în misiune la Mihalț și Coșlariu. Împreună cu comandanțul suprem al armatei și totodată comisarul regesc, excelența sa baronul Puchner, am căzut de acord ca această sesizare să fie anchetată de către o comisie mixtă; în acest sens va fi trimis în scurt timp la fața locului un comisar militar din Sibiu pentru pornirea anchetei mixte. Comisari civili au fost desemnați domniile voastre. Vreau să vă recomand măriilor voastre, ca, în coînțelegeră cu comisarul militar, al cărui nume vă voi comunica ulterior, să anchetați cu cea mai mare rigurozitate obiectul acestei sesizări, iar rezultatul să mi-l comunicați aici sus. În cazul când comisarul militar ar ajunge acolo înainte și și-ar legitima delegarea vă rog să vă apucăți imediat de anchetă, chiar înainte de a primi scrisoarea din partea mea. Primind ordinul de anchetă, pentru ca aceasta să se poată desfășura mai eficient și în afara oricăror bănuieri posibile, veți detașa acolo o companie din regimentul Bianchi sau din regimentul Sivkovich care să-i înlocuiască pe soldații secui incriminați.

Szebeni polgármester Ziegler Daninak

A Szebenben működő Oláh Comitée i névében Barnutin Simon és Poposin János aláírások alatt kelt és másolatban ide mellékelt feladást — melynek vegyes bizotmány uttjáni ki nyomozása máj napon elrendeltett — Uraságodnak oly rendelettel küldöm át: miszerint említett aláíró egyéneket rögtön maga eleiben hívaván, öket vonnya kérdőre, hogy a Királyi fő Kormány egyenes el tiltása dacára mikép merészletek gyűlést tartani? Töllök a többi tagoknak is amint megtudván, azokat is idézte maga eleiben és minnyájokat hathatoson a legszigorúbb büntetés terhe alatt tiltsa el a további gyűlés tartástól, e felett mindenjájokat, különösen pedig Barnutin Simonnak és Poposin Jánosnak nyilvánitsa azt: mikép azon esetben, ha a kérdéses terhes vádokat bő nem bizonyíthatják és azoknak alaptalansága kisülne, magoknak tulajdonításak ebbéli hibás eljárásoknak reájok műhatatlanul háramló következményeit.

Kolosvárt, junius 8dikán 1848

Către judele primar al Sibiului, Daniel Ziegler

Vă trimit aici, anexată în copie, sesizarea Comitetului Român care activează la Sibiu, semnată de Simion Bărnău și Ioan Pipoș, în legătură cu al cărei obiect de altfel s-a dispus chiar azi anchetarea faptelor, printr-o comisie mixtă; vă recomand să-i chemați imediat în fața dumneavoastră pe cei doi semnatari și să-i întrebăți cum au avut îndrăzneala să se adune în ședință, în pofida interzicerii exprese a activității Comitetului de către înaltul Guberniu regesc? Aflând apoi de la ei cine sunt ceilalți membri, să-i citați și pe aceia în fața dumneavoastră și să le interziceti în mod hotărât tuturor, pe viitor, de a mai ține asemenea ședinte, sub amenințarea celei mai grele pedepse penale. Pe lângă aceasta, să-i previniți pe toți, și în special pe Simion Bărnău și pe Ioan Pipoș, că dacă gravele acuze aduse nu vor fi dovedite și li se va vădi netemeinicia, nu-și vor putea reproşa decât lor însiși consecințele neîntârziate ce le vor suporta ca urmare a acestei nefericite acțiuni.

Cluj, 8 iunie 1848.

S. Excellenz dem Commandirenden Generalen
Freiherr v. Puchner

Die im Namen des zu Hermannstadt — zwar dem ausdrücklichen Verbote entgegen — zusammengetretenen walachischen Comités dem General Commando Präsidium eingereichte, und mittels Euer Excellenz verehrtesten Note vom heutigen Tag Z. 20 mir gefälligst mitgetheilte Angaben und Beschuldigungen gegen die nach Mihálzfalva und Koslárd exmittirten Székler Grenzer und deren Vorgesetzten, halte ich gleichfalls für s. wichtig, daß ich mit dem von Euer Excellenz gefälligst mir gemachten Vorschlag woriwick dieser Gegenstand durch eine unpartheische mischte Commission erheben werden solle, vollkommen einverstanden sei, ich habe mich daher veranlaßt gefunden, unterem heutigen die fragemische Commission erheben werden solle, vollkommen einverstanden

missionen Grafen Franz Béldi und István Freiherr v. Kemény, welche jetzt gemeinschaftlich wirken, mit der Weisung mitzutheilen: die darin enthaltenen Beschuldigungen im Einverständniß mit dem dahin aus Hermannstadt zu beorderenden Militär Commissär — dessen Namen ich ihnen später bekannt geben würde — auf das strengste zu erheben und von dem Befunde Bericht zu erstatten, und ich gebe mir zugleich die Ehre Euer Excellenz zu ersuchen mir den Namen des ausgesendeten HC. Militär Commissäres eröffren zu wollen, wobei ich schließlich mit der von Euer Excellenz getroffenen Verfügung, daß eine Compagnie Sivkovich und eine Campagnie Bianchi dahin zur Assistenzleistung angehen solle und die beschuldigte Szekler Militz [...] solle, vollkommen einverstanden bin.

Excelenței sale comandanțului general
baronul von Puchner

Astăzi mi-au parvenit prin onorata notă a excelenței voastre cu nr. 20 informațiile și învinuirile aduse grănicerilor secui trimiși la Mihalț și Coșlariu, precum și superiorilor lor, emise în numele Comitetului valah întrunit la Sibiu — în ciuda interdicției exprese — și înaintate prezidiului Comandamentului general. În conformitate cu propunerea ce mi-ați făcut-o, și cu care sunt întrutotul de acord, consider și eu că [f[oarte] importantă cercetarea problemei de către o comisie mixtă ne-partinică. De aceea m-am simțit îndemnat să vă comunic prin prezenta amintiticele informații ale comisarilor guberniali contele Béldi Ferenc și baronul Kemény István. Conform ordinului, acum ei vor trebui să-și desfășoare activitatea de investigare a învinuirilor cu toată rigurozitatea, în colaborare cu comisarul militar trimis de la Sibiu — al cărui nume li-l voi comunica ulterior; ei vor întocmi un raport asupra stării de lucruri. Am onoarea de a ruga pe excelența voastră să-mi comunice numele comisarului militar însărcinat. În același timp sunt întrutotul de acord cu decizia luată de excelența voastră ca o companie Sivkovich și o companie Bianchi să plece la fața locului pentru a acorda asistență și a [schimba] învinuita milieș secuiască.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond G.Pr., nr. 1 486 E/1848.
Foto: 25 673—25 676.

105

Cluj, 8 iunie 1848

Hunyad megyének

E nemes megye tisztségének jelen Hó 2dikáról ide tett Feliratára, melyben a kernyesdi Oláh Papot mint népbujtogatót feljelentve, a Déván alakult nemzeti őrsereg számára 200: két száz darab fegyvert kér adatni, s oda s köz bátorság fenn tartásáért székely katonaságot rendeltetni, ezennel vissza íratik, hogy a Déván felállítandó nemzeti őrsereg használatára 200: kétszáz darab fegyverek iránt a rendelés már meg van

téve, a mint erről igazgató Fő bíró Lukáts Jósef Elnöki úton már folyó 6dik napjáról értesítetett; a Dévára rendelendő katonaság iránt pedig a megyei központi bizottsághoz innen múlt Pünkösdi hava 31dikéről 1336. elnöki szám alatt bocsátott Elnöki Rendeletre téendő nyilatkozata váratik. Azomban oda utasítatik a Nemes Megyei Tisztség, hogy a kernyesdi Oláh Pap bujtogatására nézve pontos és forma szerinti kinyomozást tessek és az eredményről a Királyi Kormány Széket haladék nélkül tudósítssák.

Kolosvárt, Szentiván hó 8án 1848

Către comitatul Hunedoara,

Răspundem la adresa nobilului comitat din 2 l.c. prin care: este denunțat preotul român din Cârnești ca instigator; se cer 200 de arme pentru gărzile cetățenești formate la Deva; se solicită detașarea trupelor secuiești pentru menținerea ordinii. Vă comunicăm că s-au comandat cele 200 de puști cerute. Despre acest lucru l-am anunțat deja, pe cale prezidențială, în ziua de 6 a lunii curente, pe prim judele dirigitor Lukács Jósef. În legătură cu detașarea armatei la Deva se așteaptă răspunsul la ordinul prezidențial, trimis de aici către comitetul de conducere al comitatului la data de 31 mai sub nr. pres. 1386¹. Oficialitatea comitatului este invitată să facă o investigație precisă și corectă în legătură cu activitatea de instigare a preotului român din Cârnești. Despre rezultatul ei să fie informat fără întârziere Guberniul crăiesc.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G.P., nr. 7 286/1848.
Foto: 2 048—2 049.

¹ Vezi vol. IV, doc. 12 și 213, și vol. V, doc. 97 și 151; Vezi și doc. 31 din acest volum.

106

Cluj, 8 iunie 1848

A hazai főhadivezérségnak

Societate mercantili in gremio oppidi Szászrégen navigationem exerceente, ratione excessum et violentiarum per milites valachico limitaneos Marosfalvenses et Marosceroszfalvenses exercitarum conquaerente, Inclitam s[erenissimam] Armorum P[rae]f[ec]turam penes actorum objectum hoc ferientium communicationem, hisce per amice requiri: ut ratione coercendorum excessum congruos dimittere velit ordines, horum ingravatim notificandos.

Kolozsvárt, Szentivánhó 8án 1848.

Klein m.p.

Către Comandamentul Militar Suprem

Societatea comercială de plutărit înființată în cadrul breslei din orașul Reghin este îngrozită de excesele și violențele soldaților granițeri români din Mureș-Sat și Rușii-Munți; de pe urma lor suferă transporturile care sunt astfel împiedicate; de aceea roagă prietenesc Comandamentul Militar Suprem să dea ordinele necesare pentru suprimarea samavolnicilor, căci altminteri lucrurile se vor agrava.

Cluj, 8 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G.P., nr. 6 681/1848.

107

Cluj, 8 iunie 1848

Supremae Armorum Praefecturae

Advoluta relatio Magistratus Bistriciensis, medio cujus exponendo, quod secundae legioni Valachico limitaneae adscripti milites Neposzien-ses, in territorio pagi Pinták civili jurisdictoni subjacentis, cum mani-festa status possessioni ab Altissimo loco usque edendam indiferentia metali inter pagos militares Neposz, Földra, Ilvamika, et Rebritsora, et comunitates pagorum Iád, Pinták et Nagy Demeter civili jurisdictioni subiectorum, subversante, Altissimam determinationem regiam, viola-tionem, potentiosas etiam per Praefecturam concernentis Regiminis in ab-voluta sua notificatione, reprobatas, occupationes facere haud reformi-daverint, intuitu praepediendorum, reprimendorumque similium vitae, ac bonorum securitatem periclitantium excessum, congrua disponi sollicitat, una cum accusis I. Supremae Armorum Praefecturae, ea perofficioса cum requisitione hisce transmittetur: ut catemus, quo praeexpositum ex-cessum patrantes milites limitanei Neposzienses, promeritae subjiciantur animadversioni et a similiuм violentiarum patratione serio inhibeantur, ad Praefecturam secundae Legionis Valachico limitaneae, congruas dis-positiones facere, deque dispositis Regio huic Gubernio notitiam pree-bere ingratimat velit.

Kolosvár, Szentiván hó 8 dn 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G.P., nr. 6 483/1848.
Foto: 1 789—1 792.

108

Sibiu, 8 iunie 1848

Nagyméltóságú királyi kormányzó, gróf Teleki Josef ö kegyelmességének

Ide mellékelt jelentését zalaír királyi kamarai igazgató és bányászati tanácsos Nemegyei Jánosnak, melyet a felügyelete alatt lévő ottani közép és felső uradalomnak hivatalos megjárásáról folyó hónap 4-én 73

P. szám¹ alatt tett nagyméltóságodnak a benne felfedezett igen nevezetes körülmények iránt bőlcs átlátása szerént netalan téendő célszerű intézkedések végett oly további hivatalos megtalálással van szerencsém közölni: miszerint a nevezett kamarai igazgató által már harmad ízben kért 200 darab fegyverek és az ezekhez tartozó szereknek kiszolgáltatása iránt nagyméltóságod a csakugyan Kolosvárt jelenlévő főhadiparancsnok úrral értekezni és ezen kívánatunk mentül előbbi végrehajtását szoros közbenjárása által eszközölni méltóztassék.

Midőn eziránt nagyméltóságodnak kegyes válaszát elvárván nem mellőzhetem el ez alkalommal nagyméltóságodnak magas figyelmét arra is vonni, hogy az itt Szebenben létező oláh comiténak tagjai, és különösen Papp Sándor és Barnucz Simion több helyeken és már nyilvánosan is a legbotránkoztatóbb alakú bujtogatások és nyomtatott felszólalások által, melyek bizonyos kútföből merített tudósítások szerént az oláhságnak országszerte is elküldettek, lázasztják fel a köznépet a fennálló törvények iránti ellenszegülésre és különösön az uniónak², ha nem más-kép, fegyveres kézzel is léendő megakadályoztatására, mely valóban aggasztó körülmények annál veszélyesebb színt kezdenek váltani, mivel a közhír szerint az itten most közelebbről alakult szász comité is a fennérintett oláh comitéval egyesült.

Nagyszeben, június 8-án 1848

Excelenței sale domnului guvernator contele Teleki József

Am onoarea a vă comunica raportul anexat aici al directorului [administrativ] al camerei crălești și consilier minier, Nemegyei János din Zlatna, prezentat în 4 l.c. sub nr. prez. 73¹; prin el raportează despre deplasarea sa oficială în domeniile de mijloc și de sus, supuse controlului său; vi-l aduc la cunoștință excelenței voastre pentru a lua măsurile corespunzătoare cu înțeleapta voastră judecată, respectiv să binevoiți a vă pune în înțelegere cu domnul comandant suprem, aflat acum în Cluj, cu privire la eliberarea celor 200 de puști cerute a treia oară de către directorul camerale amintit mai sus; să încercați să i se îndeplinească în cât mai scurt timp această cerere prin intervenția apăsată a excelenței voastre.

În așteptarea binevoitorului răspuns al excelenței voastre nu pot trece cu vederea a recomanda preaînaltei atenții faptul că membrii Comitetului Român ce-și are sediul aici, în Sibiu, și anume Alexandru Pop și Simion Bărnuțiu, incită în mai multe locuri, și chiar pe față, poporul de rând, prin instigațiile cele mai scandalioase și prin manifeste tipărite; potrivit unor informații culese din izvoare sigure, ele s-au trimis românilor din toată țara pentru a-i determina să se opună legilor în vigoare și mai ales uniunii, dacă nu altfel, atunci chiar împiedecând-o și cu mâna înarmată². Aceste imprejurări într-adevăr îngrijorătoare încep să

ia o infățișare cu atât mai primejdioasă, cu cât opinia publică știe că nou formatul Comitet săesc de aici s-a aliat cu Comitetul român mai sus amintit.

Sibiu, 8 iunie 1848

Original Arh. Nat. Dir. Jud. Cluj. Fond. Montantesaurariat, Zlatna,
nr. 928/1848.

¹ Vezi vol. V, doc. 188; v și doc. 69 din acest volum.

² Vezi doc. 51 și 73.

109

Zlatna, 8 iunie 1848

Nagy Méltóságú Gróf, Fő Kormányzó Úr,
Kegyelmes uram!

Azon hír, mi szerint talám a topánfalvi Uradalomba Katonaság fogna kirendeltetni, minő hatást tett légen az ottani lakosokra, s hogy ennek következtében minő kérést adott az ők nevökben Jánku Abrahám nékem, s műnő ajánlatot tettek ottani Ispány Lázár és erdősz Pataki, mind ezt méltóztat Nagy Méltóságod az eredetileg méjj tisztelettel ide mellékelt csatolványokból, erre adott válaszomat s rendeleteimet pedig az ide zárt másolatokból kegyesen megérteni¹.

Mely utólagosan magát előadott körülményt, tegnap 75. szám alatt tett alázatos felterjesztésemre hivatkozólag oly igénytelen nézettel sietek Nagy Méltóságodnak feljelenteni, hogy a dolog ilyen állásában a Katonaságnak a topánfalvi Uradalomba leendő rendeltetése jelenleg anynyival inkább függőbe maradható, mivel Abrudbánya Topánfalvától csak is 1 1/2 órai távolságra feküvén, ha Abrudbánya Katonaságot nyerend, ezáltal egyfelől a bujtogatók békolyása tetemesen csökkeni fog, másfelől pedig a történető szükség esetében onnan a Katonai erőt Topánfalvára is legottan alkalmazni lehetne. Öröklök a legméjjebb tisztelettel, Nagy Méltóságodnak alázatos szolgája

Zalatnán, iunius 8-kán 1848

Nemegyei János
Királyi bányásztanácsos és igazgató

Excellența voastră domnule conte guvernator,

Preabinevoitorul meu domn.

Ce efect a avut asupra locuitorilor vestea că se va aduce, poate, armată în domeniul Câmpenilor și ce fel de cerere a prezentat drept urmare, Avram Iancu, în numele lor, precum și ce fel de propunere fac șpanul Lázár și pădurarul Pataki de acolo, toate acestea le veți înțelege excellența voastră din anexele cu adâncă stină prezentate aici, iar răspunsul ce l-am dat și dispozițiile luate de mine, din copiii alăturat².

Cu referire la raportul meu, înaintat ieri sub nr. 75, aduc la cunoștința excelenței voastre această împrejurare intervenită ulterior cu modestă opinie că, în asemenea împrejurări, scoaterea armatei în domeniul Câmpenilor poate să rămână deocamdată în suspensie; aceasta cu atât mai mult, cu cât fiind situat Abrudul la numai 1 1/2 oră de Câmpeni, dacă cel dintâi va obține armată, va scădea considerabil influența instigatorilor; pe de altă parte, dacă ar interveni o necesitate forță militară s-ar putea deplasa de acolo imediat la Câmpeni. Rămân cu cel mai adânc respect al excelenței voastre prea plecată slugă,

Zlatna, 8 iunie 1848

Nemegyei János,
consilier regal și director montanistic

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G.P., nr. 9 012/1848.

Foto: 29 858—29 860.

Copie. Arh. Nat. Dir. Juđ. Cris. Fond. Montantesaurariat, Zlatna nr. 1024/1848.

¹ Vezi doc. 76, 68, 69 și 70.

110

Zlatna, 8 iunie 1848

Hochgeborener Herr Graf,

Hochgebiethender Herr Thesaurariats V. Praesident!

Nachdem ich meinen untertänigen Bericht vom 4ten d.M., Zahl 73, den 6ten d.M. auf die Post gegeben hatte, erhielt ich den 7ten d.M. die sichere Kunde darüber, daß der Abrudbanyaer Magistrat 2 von Hermannstadt aus dahin gekommene Briefe, laut welchen der Verspataker griechisch-unierte Geistliche Balint aufgefordert wird, mit noch einigen Individuen das Volk in Aufregung und auch zum Ataque bereit zu halten, indem auf das Volk im Lande wenig und nur auf jenes im Gebirge gerechnet werden könne², aufgefangen und den 5ten d.M. mittelst Estafette am Seine Excellenz den Landes Gouverneur gesendet habe. Wegen Gewinnung an der Zeit und um Seiner Excellenz dem Landes Gouverneur den Stand der Sache baldigst vollständig zu beleuchten, habe ich das in Abschrift hier anschließige Schreiben vom 7ten d.M. Zahl 75³ unmittelbar und beschleunigt an Seine Excellenz befördert.

Heute habe ich das in Abschrift hier beigegebene Gesuch des Jánk Avram, dann den dieses betreffenden Bericht des Topanfalvaer V. Spans Lázár⁴ und des Försters Pataky erhalten. Welche Schritte ich hierauf unter Einem mache, werden Euer Hochwohlgeboren aus den abschriftlichen Beilagen Pr. Zahl 77/1848⁵ zu ersehen und mir gnädigst nachzusehen geruhen, daß ich unter den obwaltenden Umständen den vorgeschriebenen Weg nicht genau beobachtet habe.

Euerer Hochgeboren, mit tiefster Ehrfurcht unterthänigster Diener,

Johann v. Nemegyei, k. Administrator und
Bergrat

Zalatna, den 8ten Juni 1848

Mărite domnule conte preanobile
vicepreședinte al Tezaurariatului!

După ce în 6 iunie am depus la poșta raportul meu din 4 iunie, nr. 73¹, am obținut în 7 iunie vesteasigură că Magistratul din Abrud a interceptat două scrisori expediate din Sibiu; conform acestora preotul greco-catolic Balint din Roșia Montană este indemnăt să instige, împreună cu câțiva indivizi poporul, și să-l țină pregătit pentru atac, deoarece nu se poate conta decât într-o măsură redusă pe populația de la șes, ci aproape în exclusivitate numai pe cea din munți². Cele două scrisori au fost trimise în 5 iunie cu o ștafetă excelenței sale guvernatorului țării. Pentru a căstiga timp și a prezenta cât mai rapid excelenței sale, guvernatorul țării, stadiul problemei în ansamblu, i-am trimis direct și rapid adresa din 7 iunie nr. 75 anexată aici.³.

Astăzi am primit cererea lui Avram Iancu anexată aici în copie, împreună cu raportul viceșpanului Lázár din Câmpeni⁴ și cu cel al pădurarului Pataki, referitor la aceasta. Din copiile actelor sub nr. pr. 77/1848 anexate aici⁵, înălțimea voastră își poate da seama ce măsuri am luat; o rog să nu mă judece prea aspru că datorită condițiilor existente nu am respectat întocmai calea prescrisă.

Servitorul umil al măriei voastre, cu adânc respect,

Nemegyei János
consilier regal și director montanistic

Zlatna, 8 iunie 1848

Original: Arh. Naț. Dir. Jud. Cluj. Fond. Arh. Zlatna, nr. 1925/1848,
pres. 77.

¹ Vezi vol. V, doc. 188.

² Idem, doc. 50 și 51.

³ Vezi doc. 69.

⁴ Vezi doc. 68 și 67.

⁵ Vezi doc. 109.

111

Zlatna, 8 iunie 1848

Királyi Ispány Lázár György Ürnak
Topánfalván.

Az ottani Uradalom lakossai hütös ügyvéd Jánku Abrahám¹ által jelen hó 7-ről hozzám intézett kérlevelökben, egyebek mellett azon óhajtást nyilvánítván, hogy a közelebbbről történt erdőkárok felvételét és az ebből folyó igasságos kárpoltás meghatározását, egy a végre kirendelendő bizotmány eszközlené; ennél fogva kötelességivé teszem az Ispány Ürnak; hogy hivatalosan megtalálván, Kerületi Szolgabíró Bisztrai Josef Urat, vélle egyetértőleg száljan ki a helyszínre, és az erdő, vagy egyébb Királyi Jovadalmak iránt, közelebbbről végbevitt kihágásókat, valamint azokat a helybéli erdősz hivatal, e végre kikérdendő nyilatkozata kijelenteli és uraságod előtt is tudva vannak, törvényesen felvétesse, megbe-

csültesse, az illető kihágókat, az illető közönségek által névszerint kijelentesse, és az ez iránti munkálatot a nevezetes szolgabíró úrral együtt aláírva a lehető hamarsággal nékem béküldje. Egyébiránt a fenérintett kérlelévre adott választ kézbesítés végett ide zárom².

Zalatnán, Június 8-án 1848ba

Către domnul Lázár György, șpan regesc la Câmpeni.

În petiția adresată mie la 7 iunie curent de către locuitorii domeniului de acolo, prin pana avocatului jurat Avram Iancu¹, ei cer printre altele ca evaluarea pagubelor făcute nu demult în pădure și fixarea unei despăgubiri echitabile, să fie stabilite printr-o comisie constituită în acest scop. În acest sens, vă dau dispoziție, domnule șpan, să luați legătura cu domnul vicejudecător Bisztray József; împreună cu el să vă deplasati la fața locului, pentru a confirma în mod legal și a estima excesele săvârșite recent în păduri sau în alte bunuri regești, atât din ceea ce cunoașteți dumneavoastră, cât și pe baza declarației pe care o veți cere ocolului silvic de acolo; apoi a-i specifica nominal pe delincvenții indicați de fiecare comunitate în parte, pentru ca raportul astfel întocmit și semnat împreună cu domnul vicejudecător să ajungă la mine în cel mai scurt timp.

De altfel răspunsul la petiția amintită mai sus îl trimiți aici alăturat, spre a fi înmânat petenților².

Zlatna, 8 iunie 1848

*Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 9 012/1848. Foto: 29 855.
Original. Arh. Naț. Dir. Jud. Cluj. Fond. Montantesaurariat Zlatna, ad
nr. 1 024/1848.*

¹ Vezi doc. 67.

² Vezi doc. 112.

112

Zlatna, 8 iunie 1848

Válasz

Az én tudtommal a topánfalvi Uradalomban Katonaság kirendelve nincsen, s hogyha talám tudataman kívül kirendeltettnék is, mind addig, valamekkor az ottani Uradalom lakossai jelen hó 7-éről¹ kelt kérelmekben tett igéretöknek, valamint a közcsend fentartására, úgy a királyi jóvadalmak meg nem csorbításokra nézve is tökéletesen eleget tésznek, annak oda küldetését hátra tartani igyekezni fogok. Egyébiránt a kihágások felvétele és az illető kihágók felfedezése végett rendelkezem, hogy az a kerületi Szolgabíró Úr közbejöttével, és a helybeli Ispány által megtörténjen; az uradalom lakossai fenérintett igéretek valósításából önként következvén, hogy az illető helységek a kérdéselt kihágókat pontosan kijeléljék.

Zalatnán, Június 8-án 1848

Răspuns

După cîte știu eu, nu s-a dat vreob dispoziție armatei să se deplaseze în domeniul Câmpenilor; chiar dacă ar primi ordin fără cunoștința mea, mă voi sili să țin pînă loc deplasarea trupelor acolo, până când locuitorii acelui domeniu vor satisface deplin promisiunea făcută în petiția de la 7 iunie curent¹, atât în ce privește menținerea liniștii publice, cât și neviolarea bunurilor crăiești. De altfel, am dat dispoziții cu privire la constatarea delictelor și descoperirea făptașilor respectivi care să fie duse la îndeplinire cu participarea domnului jude nobiliar cercual și a spanului din localitate. Rezultă de la sine că, potrivit promisiunii amintite mai sus, locuitorii din domeniu și localitățile respective trebuie să-i desemneze precis pe delincvenții căutați.

Zlatna, 8 iunie 1848

Original. Arh. Naț. Dir. Jud. Cluj. Montantesaurariat Zlatna, ad. nr. 1 024/1848.

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 9 042/1848. Foto: 29 854.

¹ Vezi doc. 67 și 111.

113

București, 8 iunie 1848

Hohes Ministerium!

Bucarest, am 8ten Juni 1848

a) Die Bewegung der walachischen Nation in Siebenbürgen hat die Aufmerksamkeit der walachischen Regierung, welcher in diesem Augenblicke außerordentliche Commissaire Russlands und der Pforte zur Seite stehen, erregt. Sie besorgt die Rückwirkung auf die hiesige Bevölkerung und scheint darüber Anzeigen aus Siebenbürgen selbst erhalten zu haben. Die walachische Regierung, schon durch die Nachrichten von einem beabsichtigten Einfalle in die Moldau, wie mein gehorsamster Bericht vom 6ten d.M. Nr. 52 sagt, allarmiert, wird um so mehr alle dienlichen Maßregeln zu ihrem Schutze ergriffen haben, als das Cabinet von St. Petersburg den Fürsten Bibesco schon vorlängst dazu aufgefordert hat und General Duhamel die Maßregeln desselben überwacht und auf eine formliche Abschließung der Grenze gegen Siebenbürgen dringt.

Eine verdoppelte Aufsicht an der Grenze, Verhinderung des Übertrettes von obgleich mit gehörigen Pässen versehenen Reisenden und Anwendung der größten polizeilichen Strengc gegen alle hier befind-Siebenbürger, mit Umgehung der traktatmäßigen Rechte werden unausheilich eintreten und Klagen darüber an die k.k. Agenzie die Folge sein.

Die Einschreitungen der k.k. Agentie werden unter solchen Umständen nicht gehört werden, wie bereits verschiedene Antworten der walachischen Regierung in besonderen Fällen der letzteren Zeit bewiesen. Ich werde fortan in den einzelnen Klagefällen protestieren, wahrscheinlich ohne allen Erfolg.

Auf dem rechten Donauufer sind, wie man sagt, bereits türkische Truppen zusammen gezogen, um nöthigenfalls in der Walachei verwendet zu werden. In Leowa in Bessarbiens ist das Hauptquartier des Armeekorps unter General Lüders, welches zum Behufe des Überganges über den Pruth 2 Pontonsbrücken bereit hat. Die Stärke dieses Armee-korps wird übertrieben mit 40000 Mann angegeben. Aus des Generals Duhamel Reden geht hervor, daß die russische Regierung die Besetzung der Fürstenthümer gern vermeiden möchte; die Umstände aber könnten die Besetzung leicht hervorrufen. Von der Kleinen Walachei wird berichtet, daß siebenbürgische Sendlinge und gedruckte Aufrufe an die Walachen zur Erhebung reitzen. In Brăila hat von die den dortigen Bewohnern mit besonderer Ordnung gewaltsam bewerkstelligte Aufhebung der Choleraquarantine gezeigt, daß das Volk, wenn es will, hier stärker ist als die öffentliche Gewalt, und in Bukarest gährt es bei der Jugend immer fort.

b) Talaat Effendi, der türkische Commissaire, hat heute die Bojaria, den Metropoliten an ihrer Spitze, empfangen, ein Akt reiner Differenz, wobei eine nichtssagende Anrede voll Dankbarkeit gegen die hohe Pforte von dem Effendi in wenigen noch unbedeutenderen Worten erwidert wurde.

Geruhe das hohe Ministerium den Ausdruck meiner tiefen Ehrfurcht zu genehmigen.

Timoni

An das hohe k.k. Ministerium der Auswärtigen Angelegenheiten etc. etc.
in Wien.

Înalt minister!

Bucureşti, 8 iunie 1848

a) Mișcarea națiunii românești din Transilvania a stârnit atenția Guvernului român care actualmente este sprijinit de comisari extraordinari ai Rusiei și ai Înaltei Porți. El se teme de o implicăție a populației de aici și se pare că a primit informații în acest sens chiar din Transilvania. Probabil că Guvernul Țării Românești, alarmat deja din cauza informației în legătură cu intenționata invazie a Moldovei, despre care am relatat în adresa mea din 6 iunie nr. 52¹, va fi luat toate măsurile necesare de apărare; mai ales că Guvernul din Sankt Petersburg l-a avertizat nu de mult pe principalele Bibescu, iar generalul Duhamel supraveghează măsurile acestuia și insistă pentru o închidere totală a graniței cu Transilvania.

O supraveghere dublată la graniță, împiedicarea călătorilor de a o trece, chiar dacă au asupra lor pașapoarte valabile și aplicarea celei mai mari severități polițienești împotriva tuturor transilvănenilor care se află aici, cu încălcarea drepturilor garantate prin tratate, vor fi urmările ce vor interveni fără îndoială, iar drept urmare este de așteptat ca agenția c[ezaro] c[răiască] să primească plângeri în acest sens.

Intervențiile agenției c[ezaro] c[răiăști] nu vor fi luate în considerare în aceste condiții, după cum au dovedit-o deja diferite întrebări ale

Guvernului român în cazuri deosebite ale ultimului timp. Voi protesta de acum înainte în fiecare caz în parte, dar probabil fără nici un succes.

Din căte am auzit, pe malul drept al Dunării au fost deja concentrate trupe turcești pentru a fi utilizate în caz de nevoie în Tara Românească. La Leova, în Basarabia, se află cartierul principal al corpului de armată sub comanda generalului Lüders care are la dispoziție două poduri de pontoane pentru trecerea Prutului. Puterea acestui corp de armată este evaluată în mod exagerat la 40.000 de oameni. Din cuvântările generalului Duhamel reiese că Guvernul rus ar vrea să evite ocuparea principatelor, dar împrejurările ar putea ușor provoca invadarea lor. Din Oltenia se relatează că trimișii transilvăneni și apelurile scrise către români instigă la răscoală. La Brăila dizolvarea forțată a carantinei de holeră făcută cu deosebită ordine a demonstrat că aici poporul, dacă vrea, este mai tare decât puterea publică, iar în București tineretul se frământă neîncetat.

b) Talaât Effendi, comisarul turc, i-lă primit azi pe boieri cu mitropolitul în frunte; un act de pură deferență, în timpul căruia o cuvântare nesemnificativă plină de mulțumire față de Înalta Poartă a fost urmată de un răspuns și mai nesemnificativ din partea lui Talaât Effendi.

Înaltul minister să binevoiască a-mi primi expresia profundei mele stime.

Timoni

Către Înaltul Minister al Afacerilor Externe etc., etc., din Viena.

*Original. Haus —, Hof — und Staatsarchiv Wien. Fond. Staatskanzlei-Konsulate, Bukarest fasz., b, Konv. 2, nr. 53/1848.
Xerox: 14 680—14 883.*

¹ Vezi doc. 46.

114

Cluj, 8 iunie 1848

Nádor István ó Fenségének

Urunk ó felségének Innsbruck várossából idei máius 29ről költ kegyelmes kéz iratánál fogva nékem meghagyni méltóztatván, hogy császári fenségednek, mint a kinek hatóságát Erdély országára is ki terjeszteni kegyeskedett, minden rendeletei ép azon engedelmességgel teljesítessenek, mintha azok saját neve alatt kelendettek volna. Legédesebb kötelességet teljesítem, midőn ez alkalommal császári fenségednek nyilvánítani szerencsém van: miszerint mind ezen királyi kegyelmes parancsnak hódolva, de különbén is azon hű tiszteletnél fogva, mellyel császári fenséged becses személye iránt mindenkit meggyőzően érzeltem magamat viseltethetni, fáradhatlan igyekezetem leend édes hazánk boldogságára célzó kegyelmes rendeleteit minden kitelhető eszközökkel a leg nagyobb pontossággal és engedelmességgel magam úgy telyesíteni, mint az illetők által teljesítetni, azon alázatos kérésem előterjeszteni bá-

tor lévén: miszerint császári fenséged az erdélyi törvényhatóságokhoz ne talán egyenesen intézendő kegyes rendeleteiről, hogy azoknak nem tudásáért válahogy ellenkező értelmű rendelések által személyem kétes helyzetbe ne hozasson, tudomásul véllem is közöltetni rendelni kegyeskedjék.

Ez alkalommal kötelességemnek esmérém császári fenségednek ezen záratékaival együtt ide mellékelt Moldovában lévő ügyvivőségnak maius 29ről hozzá ítézett, Galatzon¹ uralkodó epekörságnak mostani állásáról és a muszka seregeknek a Pruth vizén Moldova és Oláh országba át szállításáról szöllő hivatalos át iratát azon alázatos észrevétellel át küldeni: miszerint tekintetbe vévén, hogy édes hazánk az említett szomszéd tartományoknak idegen seregekkeli bé töltése által nem csekély aggodalomba jövend, és külömben is a bel mozgalmok lecsendesítése és a fenyegető veszélj kikerülése tekintetéből igen óhajtandó sőt csekély nézetem szerint elkerülhetetlen szükséges is, hogy a szélbeli székely rendes katonaság e haza széléről ki ne vitessék, e fontos okokból alázatos kérésem abban pontosul: hogy ha a magyar hon veszélje eltávolítása székely katonaság segítségét el kerülhetetlenné téendi, kegyes rendelete által a székelyekből alakítandó sereget csakis a nem fegyveres székely népségből alakítandó önkéntesekből összeállítani rendelni méltóztasson.

Június 8. 1848

Alteței sale pălatinului Ștefan

În temeiul manuscriptului Maiestății Sale, dat la 29 mai a acestui an în Innsbruck, îmi revine datoria de a duce la îndeplinire toate ordinele alteței voastre imperiale care acum își întind autoritatea și asupra Transilvaniei, cu aceeași acuratețe și supunere ca și când ar fi semnată de însăși mâna monarhului. Îmi îndeplinesc cea mai dulce îndatorire, mărturisindu-vă cu această fericită ocazie că mă încuin în fața preamiloștivei porunci împărătești, în virtutea admirăției pline de credință cu care mi-a surâs norocul să mă port întotdeauna față de prețioasa persoană a alteței voastre imperiale. Nu voi obosi să duc la îndeplinire, pe orice cale și cu cea mai mare punctualitate și supunere posibilă, poruncile alteței voastre menite să fericească dulcea noastră patrie, determinându-i și pe alții să le îndeplinească. Îmi iau îndrăzneala să astern și următoarea mea rugămintă preaumilă: să vă îndurați a-mi comunica și mie ordinele altetei voastre trimise direct către jurisdicțiile din Transilvania, spre cunoaștere, ca nu cumva ignorarea acestora să mă pună în situația neplăcută de a trimite acolo dispoziții cu înțeles contrariu.

Socotesc de datoria mea, cu această ocazie, a înainta alteței voastre imperiale, în anexă, adresa oficială a consulatului din Moldova trimisă mie la 29 mai, despre starea actuală a epidemiei de gălbinaș¹ ce bântuie la Galați și despre trecerea armatei rusești peste Prut, în Moldova și Tara Românească. Îmi permit observația umilă că scumpa noastră patrie va ajunge într-o situație îngrijorătoare prin infestarea regiunilor învecinate cu armate străine și ca atarc, luând în considerare atât necesitatea reprimării răzvrătirilor de dinlăuntru, cât și evitarea pericolului din afară, este de dorit și, după modesta mea părere, de neocolit, ca armata secuiască de graniță să nu fie dusă de la fruntariile țării. În acest

sens, rugămintea mea este că, în cazul când înălțurarea primejdiei ce planează asupra patriei maghiare ar face de neocolit ajutorul armatei secuiești, să binevoiți a dispune formarea de unități de voluntari din rândul secuilor care nu se găsesc sub arme.

8 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 1 478/1848.
Foto: 25 664—667.

¹ In fapt este vorba de o epidemie de holeră.

115

Orșova Veche, 8 iunie 1848

Unteres Donau Cordons Commando. Nr. 832/1848

An das kaiser-königliche ländliche Grenz Truppen Brigade Commando

Nach den von den unterstehenden Kordons Strecken Kommandanten eingegangenen Meldungen haben die Wallachaner durch den 4ten, 5ten und 6ten d.Md. ihre an der Landes Grenze von der Woditzauer Mühle bis Skitt aufgestellte Bewachungsmannschaft im ganzen verdoppelt, denn es wurden nicht nur, wie man bereits unterm 5ten d.M., Z. 819 anzeigte, die jenseitigen Posten der Pojana Cakeller [!] Strecke jeder mit 6 Mann verstärkt, sondern die 5 Posten des Cserna Thales erhielten jeder eine Vermehrung von 5 Mann. Auch gegenüber der Woditzauer Mühlen Kordons Strecke wurden nebst dem, daß der laut hierortigem Bericht vom 4ten v.M. Nr. 628 erbaute wallachanische Posten 12 Mann Besetzung erhielt, zwei neue Posten aufgestellt, einer jenseits unsers Postens Padina Larga, der andere gegenüber des Postens Kurmatura, der aber entfernt und vom Cordon nicht sichtbar ist, während der 1ten bis 150 Schritt von der Grenze absteht. Diese zwei neuen Posten bekamen jeder 6 Mann, wobei aber die vormaligen wallachischen Posten Predel und Seliste eben nur 6 Mann behielten, und es stehen sonach unserer Kordons Linie von Meteris bis Bukovets und zwar mehr gedrängt gegen Selische 30 Mann entgegen.

Die Verstärkung geschah auf der ganzen Linie durch mit Schießgewehren bewaffneten Bauern, die eigentliche Ursache hat man jedoch bis nun noch nicht sicher erfahren können. Eine bevorstehende Visitation von Seite eines hohen Vorgesetzten, auch eines russischen Beamten, Sicherung der Zollvorschriften geben zwar die eingegangenen Nachrichten zum Anlaß an, aber weit wahrscheinlicher ist es, daß kein anderer Zweck hier besteht, als sich in den itzigen unruhigen Zeiten gegen Eindring von unserer Seite mehr zu schützen. Die Führung ihres Treppelweges [!], die bei ihren Kordons Wachtposten in neuester Zeit errichteten Lärmsignale, die verschärften Vorsichten gegen diesseitige Reisende, alles weist auf eine strengere Absperrung ihres Gebietes hin.

Dieser bedeutenden Verstärkung des wallachanischen Kordons gehört aber immerhin alle Aufmerksamkeit, und da die wahre Ursache nicht sicher bekannt, auch selbst die vermehrte jenseitige Grenz Be-wachtungs Mannschaft mit undisziplinierten Bauern um so eher zu Gebiehs Verletzungen geneigt sein könnte, dann wie schon in dem vorbezogenen Berichte angeführt, dermalen Anstände bezüglich des von den jenseitigen gezogenen Treppelweges bestehen, so fand es das Kordons Kommando außer den Vorkehrungen seines bereits erwähnten Berichtes noch für nothwendig, am Kordon weitere vorsichtsweise Gegen-anstalten zu treffen und diese auch auf die der wallachanischen Grenze zunächst liegenden Ortschaften auszudehnen.

Demnach wurde Obersereschaner John mit den 5 dienstfreien Sereschanern der Mehadiaer und Orsowaer Compagnie auf den Cordon von der Woditzae Mühle bis in das Czernaer Thal für diese ganze Woche bestimmt und für die künftige Woche bereits die Einleitung getroffen, daß Obsersereschaner Urosch mit 5 dienstfreien Sereschanern der Almascher und Pettnicker Compagnie denselben ablöse.

Die Posten Bukovetz, Seliste und Meterihs ließ man jeden durch 2 Mann der Orsowaer Compagnie,

Die beiden Posten Sulitza mit 1 Gefreyten und 4 Mann, dann Piatra lu Koshei mit 2 Mann durch die Pettniker Compagnie,

die Posten Pojana Cottata mit 1 Corporal und 4 Mann durch die Corniaer Compagnie,

den Posten Benza mit 1 Corporal, 1 Gefreiten und 6 Mann, dann 2 dienstfreie Serechaner durch die Corniarevaer Compagnie

und den Posten Prisaka mit 1 Corporal und 3 Mann durch die Mehadiaer Compagnie bis auf weitere Befehle verstärken.

Ferner hat man noch für alle an der wallachanischen Grenze liegen-den Ortschaften die Weisung gegeben, nicht nur die Orts Patroulen mit größter Strenge zu halten, sondern auch noch durch besondere Patroullen vorzüglich des Morgens und Abends das gegen den Kordon liegende Terrain, die dahin führenden Wege durchsuchen zu lassen, um von keinen gebietsverletzenden Ereignissen überrascht zu werden. Der Kordon ist auch beauftragt, bei einem allenfallsigen gewaltsaen Einbruch der Jen-seitigen im Falle der Nothwendigkeit sogleich die nächsten Ortschaften zu allarmieren.

Hievon erstattet man nun mit Bezug auf den früheren Bericht Ei-nem löslichen Brigade Commando die gehorsamste Anzeige, und man hat bei den diesfalls an die Compagnien erlassenen Befehlen jene Vor-sicht aufgetragen, wodurch überflüssige Besorgnisse unter den Bewoh-nern besonders unter den Badegästen gewiß vermieden werden.

An den jenseitigen Mehedinzer Distrikt hat man sich eben um Aufschluß über die Verstärkung verwendet.

Eissler, Major

Altossova, am 8ten 1848

Către onoratul comandament [ezaro] c[răiesc]
al brigăzii trupelor de graniță.

Conform informațiilor primite de la comandanții subalterni ai portiunilor de cordon, românii și-au dublat în total, în timpul zilelor de 4, 5 și 6 iunie, efectivele de supraveghere postește de-a lungul graniței de la moara din Vodița până la Schit, deoarece: nu numai posturile din Poiana Săceliei au fost întărite fiecare cu 6 ostași, după cum am anunțat deja în 5 iunie prin nr. 819, ci și cele 5 posturi din Valea Cernei au primit fiecare câte 5 militari și pe portiunea de cordon vizavi de moara din Vodița; de asemenea nu numai că postul constituit aici, potrivit raportului din 4 iunie nr. 628, a primit un echipaj de 12 militari, dar au mai fost înființate două noi, dintre care unul este situat vizavi de postul nostru de la Padina Largă la o distanță de 150 m. de graniță, iar celălalt se află vizavi de postul nostru de la Curmătura, dar destul de departe pentru a nu se vedea de pe cordon. Fiecare din aceste două noi posturi a primit câte 6 militari, în timp ce fostele posturi românești de la Predeal și Săliște și-au menținut tot numai 6 ostași; astfel în fața liniei noastre de cordon de la Meteriș până la Bucovăț stau 30 de militari pe partea româncască cu o densitate mai mare pe portiunea de la Săliște.

Întărirea s-a realizat de-a lungul întregii linii cu țărani înarmați cu puști. Dar adeveratul motiv încă nu s-a putut afla cu siguranță. Informațiile primite sugerează că este vorba fie de vizita unui superior, chiar și a unui funcționar rus, fie de asigurarea prevederilor valabile; mult mai plauzibil este însă faptul că nu e vorba de alt scop, decât de a se proteja, în condițiile actuale tulburi, în fața unor violări ale graniței din partea noastră. Căărările lor de patrulare, semnalele sonore, instalațiile mai noi la posturile de supraveghere a cordonului și precauția mărită față de călătorii care vin dinspre partea noastră, indică toate că ei și-au îngădăit mai strict teritoriul.

Acestei importante consolidări a cordonului român trebuie să i se acorde totuși întreaga atenție și pentru că nu se cunoaște adeveratul motiv, dăr mai ales fiindcă întărirea românească a formațiunilor de supraveghere a graniței s-a realizat cu țărani nedisciplinați, astfel încât ar putea avea loc violări ale graniței; în sfârșit, aşa cum s-a mai spus în raportul anterior, avem obiectiv în ceea ce privește traseul căărărilor de patrulare folosite de partea adversă; de aceea comandamentul de cordon a considerat că, în afară de măsurile mentionate deja în raportul anterior, este necesar să se întreprindă cu precauție inițiative de contracarare și să se extindă și asupra celor mai apropiate localități de graniță.

Pe această linie sergentul major Ion a fost trimis cu 5 sergenți de la compania din Mehadia și Orșova pe cordonul de la Moara din Vodița până în valea Cernei pentru toată săptămâna aceasta; au fost luate de asemenea toate măsurile pentru că săptămâna viitoare sergentul major Uroș să-i schimbe împreună cu 5 sergenți ai companiei din Almaș și Petnic.

Până la noi ordine au fost întărite astfel posturile:

— cele de la Bucovăț, Săliște și Meteriș cu căte 2 militari de la compania din Orșova;

- cele două posturi de la Sulița cu un fruntaș și 4 ostași;
- cel de la Piatra lui Coșei cu 2 militari ai companiei din Petnic;
- cele de la Poiana Cotită cu un caporal și 4 grăniceri ai companiei de la Cornea;
- cel de la Bezna cu un caporal, un fruntaș și 6 militari, cât și cu 2 sergenți ai companiei de la Corniarev și
- cel de la Frisaca cu un caporal și 3 ostași ai companiei de la Mehadia.

În afară de aceasta s-au dat instrucțiuni tuturor localităților de granită să efectueze cu mai multă strictețe patrulările regulate; la fel să efectueze îndeosebi seara și dimineața un control mai atent al terenurilor din apropierea graniței și al drumurilor ce duc acolo prin patrule suplimentare, pentru a nu fi surprinși de eventuale violări de granită. Cordonul a primit ordin să alarmeze imediat cea mai apropiată localitate în cazul unei eventuale treceri forțate a graniței din partea adversă.

Acestea le raportăm onoratului comandament de brigadă cu referire la informarea anterioară, menționând că la comenzi date companiilor s-a adăugat remarcă de a se evita cu atenție orice îngrijorare suplimentară în rândul locuitorilor și mai ales al celor aflați la tratament balnear.

Ne-am adresat de asemenea districtului Mehedinți pentru a cere lămuriri în legătură cu aceste întâriri.

Orșova Veche, 8 iunie 1848

Eissler, maior.

*Original. Arh. Naț. Dir. Jud. Timiș. Fond. Arhiva militară, nr. 465/57,
fila 242—245 Foto: 30 328—30 333.*

116

Veneția de Sus, 8 iunie 1848

Oberstlieutenant 1. Eskadron

An Ein k. löbliches Distrikts Offiziat
zu Fogarasch

Venitze, am 8. Juni 1848

Nachdem in Folge hierländiger General Kommando Verordnung Nr. 405 vom 1. d.M. am 10. Juni 1848 ein Kommando von einem Herrn Offizieren, 3 Korporälen und 40 berittenen Grenzern und am 12. Juni 1.J. der Rest der Eskadron, 3 Herrn Offiziere, 69 Mann vom Wachtmeister abwärts und 76 Pferde in Fogaras eintreffen, wird Ein löbliches Offiziat in Dienstesfreundschaft gebeten, für das am 10. eintreffende Kommando und die am 12. d.M. einmarschierende Eskadron die Unterkunft und Fourage gefälligst beistellen lassen und anordnen zu wollen, daß der abwesenden Eskadron die nöthige und vom hohen General Commando bewilligte Vorspann erfolgt werde.

In Folge lóblichen Regiments Befehls Nr. 470 vom 6. d.M. bleiben nach dem Abmarsch der Eskadron in Komana 2 Brief Ordonanzen stehen. Für diese wolle das lóbliche Offiziolat die Unterkunft und Verpflegung gütigst besorgen lassen.

Papp, Rittmeister

Escadronul 1 al locotenent-colonelului.

Catre onorata dregătorie a districtului regesc Făgăraș,
Veneția de Sus, 8 iunie 1848

În urma unei dispoziții din partea Comandamentului general al Transilvaniei, nr. 405, din 1 iunie, va sosi în Făgăraș, la data de 10 iunie 1848, un detașament format dintr-un ofițer, 3 caporali și 40 de grăniceri călare, iar la data de 12 iunie a.c. restul escadronului compus din 3 ofițeri, 69 de militari de la sergeant-major în jos și 76 de cai; de aceea adresăm onoratei oficialități rugamintea de a pune la dispoziție detașamentului care va veni la 10 iunie și a escadronului ce urmează să sosescă în 12 iunie, cazarea și nutrețul necesar; de asemenea de a da ordin ca escadronul să primească din partea Comandamentului general caii necesari de tractiune ce-i lipsesc.

După plecarea escadronului în urma onoratului ordin de la regiment, nr. 470 din 6 iunie, mai rămân două ordonațe la Comana pentru corespondență. Rugăm onorata dregătorie să se îngrijească de cazare și masă pentru acestia.

Papp, căpitan de cavalerie

Original. Arh. Nat. Dir. Jud. Brașov. Fond. Arh. Cetățuie-Prefectura Făgăraș, nr. 1360/1848. Foto: 32 296.

117

Sibiu, 8 iunie 1848

An den Löblichen Kronstädter Magistrat!¹

Im Zusammenhange des diesseitigen Erlasses² unter U.Z. 648/1848 und der darauf aus den meisten Kreisen bis auf Reps und Broos eingegangenen Berichte³ auf die Frage, ob und wie das instructionswidrige Benehmen der sächsischen Landtags Deputirten in der Unions Frage verbessert werden könne, wird dem Löblichen Magistrate ferner eröffnet, daß von Seite der Nations Universität nach dem übereinstimmenden Einrathen von 8 Kreisen die dermalen am Allerhöchsten Hoflager befindliche sächsische Deputation aufgefordert worden sei⁴, Allerhöchst Seiner Majestät die unterthänigste Bitte zu unterbreiten und dieselbe mit den ihnen mitgetheilten Gründen zu unterstützen, womit der fragliche Unions Artikel nicht bestätigt, oder im Nichtausweichungsfalle demselben wenigstens im Einklange der von den übrigen sächsischen Deputirten ge-

theilten Äußerung des Kronstädter Deputirten auf dem Landtage die ausdrückliche Bedingung der Sicherstellung des sächsischen Nationalbestandes eingeschaltet werden möchte. Bezuglich des durch 4 Kreise in Antrag gebrachten Verbesserungsmittels, daß die Erklärung der sächsischen Deputirten als instructionswidrig und im Widerspruch der Gesinnung des sächsischen Volkes abgegeben vor den Ständen widerrufen und für ungültig erklärt werden solle, ist dasselbe allerdings im Zusammenhange mit der Allerhöchsten Orts einzureichenden Vorstellung und vollkommen geeignet, dieser das gehörige Gewicht zu geben. Dasselbe steht jedoch im nothwendigen Zusammenhange mit der Abberufung der auf diese Art als treulos erklärten Deputirten, welche gesetzlich nur durch ihre Sender stattfinden kann und gleichzeitig geschehen müßte. Andererseits liegen hier nur die ertheilten Instructionen der Landtags Deputirten, auf welche der Widerruf basirt werden müßte, von 3 Kreisen vor, der Zurückberufung aber der Landtags Deputirten erwähnen, wenngleich die Mehrzahl das Benehmen derselben keineswegs billigt, nur 2 Kreise ausdrücklich.

In solchen Umständen befindet sich die Nations Universität nicht in der Lage, von sich aus bei den getrennten Ansichten im Namen der Nation die eröffnete [!] Erklärung der Deputirten vor den Ständen zu widerrufen, und es erscheint vielmehr angemessen und folgerichtig, wenn die einzelnen Kreise, je nach dem Inhalt ihrer ertheilten und von ihren Abgeordneten verletzten Instructionen, diesen Widerruf in nothwendiger Verbindung mit der Abberufung ihrer Deputirten³ als selbständige Sender derselben eilig und energisch ausführen und hiedurch eben der nach dem Wunsche der überwiegenden Mehrheit derselben Allerhöchsten Orts eingereichten Vorstellung Gewicht und Nachdruck verschaffen. Von der sächsischen Nations Universität. Hermannstadt am 8. Juni 1848.

Franz Salmen

In Abwesenheit des Herrn Univ. Not.

Carl Sigerus

Către onoratul Magistrat din Brașov!¹

În legătură cu dispoziția noastră² nr. 648/1848 și cu răspunsurile primite³ de la toate scaunele și districtele, cu excepția celor din Rupea și Orăștie, referitoare la întrebarea dacă și cum poate fi îmbunătățit comportamentul deputaților săi la dietă care a fost în contradicție cu instrucțiunile primite, i se mai comunică onoratului Magistrat că: în conformitate cu sugestiile primite de la 8 scaune și districte, delegația săsească, aflată actualmente la Curtea imperială, a fost îndrumată de către Universitatea națională⁴ să-i înainteze împăratului rugămîntea, pe care s-o susțină cu motivele comunicate, de a nu sanctiona articolul cu privire la uniune, iar dacă aceasta nu se poate, atunci cel puțin să fie introdusă în textul legii condiția explicită a asigurării etnicității naționale săsești în conformitate cu declarația dată de deputatul din Brașov în timpul dietei și împărtășită și de ceilalți deputați săși. În ceea ce privește modul de îmbunătățire propus de 4 scaune și anume de a se revoca și declară nulă în fața Stărilor declarația deputaților săși ca fiind contrară instrucțiunilor și venind în contradicție cu atitudinea populației săsești, suntem

dă părere că este modul cel mai bun de a întări intervenția ce urmează să se facă pe lângă împărat. Acest mod de acționare stă însă în legătură directă cu rechemarea deputaților care în acest fel ar fi declarati infideți, ea nu poate fi însă făcută decât de cei ce i-au trimis și ar trebui să aibă loc concomitent. Pe de altă parte nu dispunem decât de instrucțiunile a 3 scaune date deputaților la dietă care ar trebui să stea la baza revocării; în timp ce numai două scaune menționează în mod explicit rechemarea deputaților, chiar dacă majoritatea nu aprobă deloc comportamentul acestora.

În aceste condiții, când părerile sunt împărtite, Universitatea națională nu este în măsură să revoce cu de la sine putere, în numele națiunii, declarația deputaților în fața Stărilor; ar fi mult mai potrivit și mai logic, dacă fiecare scaun și district ar formula separat declarația și și-ar rechema deputații în baza faptului că sunt expeditorii lor de sine stătători ai acestora; s-ar da astfel greutate și putere cererii înaintate împăratului, conform dorinței majorității scaunelor și districtelor săsești. De la Universitatea națională săsească.

Sibiu, 8 iunie 1848

Franz Salmen

În absență domnului notar al univ. Carl Sigerus

*Original. Arh. Naț. Dir. Jud. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 2 541/1848.
Foto: 31 618—31 619.*

¹ Adrese identice au fost trimise și celorlalte jurisdicții săsești, vezi: *Original. Arh. Naț. Dir. Jud. Sibiu. Fond. A. Magistrat, nr. 2 037/1848. Foto: 5 631—5 632.*

² Vezi vol. V. doc. 165.

³ Vezi doc. 119.

⁴ Vezi doc. 43 și 118.

⁵ Sibiu a fost primul scaun care și-a rechemat deputații, vezi doc. 127.

118

Sibiu, 8 iunie 1848

Entwurf zu einer Denkschrift¹ an Seine Majestät den Kaiser, Seiner k.k. Hoheit den Erzherzog Franz Karl und des Thronfolgers k. Hoheit Erzherzog Palatin, die ungarischen Minister, die sächsischen Deputations Mitglieder und die in der Umgebung Seiner Majestät befindlichen Räthe

Im letzten Siebenbürgischen Landtage haben die sächsischen Abgeordneten unter beeinflussten Einflüssen, mehr ihren Privat Ansichten und Gefühlen als den ertheilten Instructionen vertrauend, zu einer engeren Verbindung Siebenbürgens mit Ungarn die Hand geboten, bevor noch das Wesen und die Form dieser Verbindung der sächsischen Nation anschaulich dargethan worden war. Die sächsische Nation war aber sowohl nach den Beschlüssen des 1842er und 1847er Siebenbürgischen Landtags und den 1848er königlichen Vorlagen als auch nach den natürlichen Grund-

sätzen der Freiheit der selbständigen Nationen eine Vorverhandlung um so mehr zu erwarten berechtigt, als sic weder jemals die Ungarländer Gesetze offiziell erhalten hatte, noch aber überhaupt sich mit den Ungarländer Zuständen und Reformen vertraut zu machen verpflichtet war. Hiezu kommt, daß der 11te siebenbürgische Artikel vom Jahr 1791 die Versicherung enthält, daß die bestehende Regierungs- und Staatsform sowie die Unions Acte der drei Nationen als Grundgesetz des Landes gelte, und der 13te siebenbürgische Artikel vom Jahre 1791 der sächsischen Nation ausdrücklich den diplomatischen Bestand verbürgt. Grundgesetze des Landes aber und feierlich verbürgte Gerechtsamen können nur nach längerer reiflicher Berathung und nicht mit einem Schlage, nicht in einer einzigen, fast debattenlosen Landtagssitzung verändert und aufgegeben werden.

Das Rechtsgefühl der sesischen Bevölkerung, durch die angedeutete Ueberstürzung verletzt und mehr zur Mißbilligung des Geschehenen als zu einem Vertrauen in die Union gestimmt, könnte nur dadurch beruhigt und zur Fortsetzung der weitem Unterhandlungen gewonnen werden, daß:

1. in Ungarn die verbundenen Theile nationaler Zugeständnisse bereits sich erfreuen und somit das Prinzip absonderlicher Nationalitäten mit einem Verbande Ungarns nicht unverträglich sei;

2. daß den sächsischen Landtags Abgeordneten in den siebenbürgisch-ungarischen und Szekler National Versammlungen der Bestand der sächsischen Nationalität verheißen worden;

3. daß zu erwarten steht, es werde auch die Regierung um so gewisser die sächsische Nation beschützen und bei den Reichstags Verhandlungen berücksichtigen, als Seine Majestät der Kaiser die Unverletzlichkeit aller Nationalitäten und Municipal Einrichtungen als allgemeinen Grundsatz der Regierung in der Constitutions Urkunde vom 25sten April 1848 offen ausgesprochen hat; daß ferner

4. öffentliche Stimmen und Thatsachen bezeugen, daß das Königreich Ungarn, an Deutschland sich anlehnd, nur in der Verbindung mit Deutschland eine Zukunft haben könne, somit der Fortdauer des deutschen Elements und deutscher Institutionen nicht abhold sein dürfe; daß endlich

5. die Emporhaltung der sächsischen Nation und ihrer freisinnigen Verfassung dem geistigen und materiellen Fortschritt Ungarns durchaus keinen Eintrag thut.

Werden diese Hoffnungen der sächsischen Nation nicht erfüllt, so kann sie als eine selbständige Nation, welche nur unter der ausdrücklichen Gewißheit einer fort dauernden National Existenz dem Ruf ungarscher Könige folgte, nur in dieser Voraussetzung im Leopoldinischen Diplom dem erneuerten Staats Grund Vertrag beipflichtete, welche in diesem Gefühle seit 700 Jahren erzogen ist und unter allen Stürmen der Zeit diese Existenz zu bewahren wußte, unmöglich das höchste und gewisse Gut zum Opfer problematischer Reformer bringen; sie muß entweder alles an ihre Erhaltung setzen oder, wenn sie keine Hoffnung zu einem glücklichen Erfolge hat, nothgedrungen an diejenige Parthei sich anschließen, welche dem Prinzip der Emporhaltung der Nationalitäten huldigt; sie wird — vorhinein in einer der wahren Union feindliche Stellung versetzt — selbst bei einer gewaltsam durchgeführten Verschmel-

zung niemals ein glückliches Glied der ungarischen Krone und eine Stütze gemeinsamer Bestrebungen werden.

Soll aber, wie die sächsische Nation zuversichtlich hofft, dieselbe auch im engern Verbande mit Ungarn fortbestehen, so muß ihr folgerecht alles dasjenige gesetzlich und unabänderlich zugesichert werden, was ihren Bestand und Fortschritt wesentlich bedingt. Die sächsische Nation hat ein Recht, dies zu verlangen, weil:

1. der Unions Vertrag als ein freier Act und nicht als eine Unterjochung behandelt werden muß, denn einer Unterjochung muß ein erwiesenes Staatsvergehen oder ein Krieg vorangehen;

2. weil Ungarn zu seiner Erstarkung der allgemeinen Sympathien bedarf und bereits, die unseligen Folgen der National-Unterdrückung gewahrend, in den verbundenen Theilen zu einer Aenderung des bisherigen Verschmelzungssystems sich genötigt sieht — somit auch in Absicht auf die sächsische Nation kein entgegengesetztes Prinzip aufstellen kann;

3. weil die sächsische Nation, gerade des gemeinsamen Vortheils willen, ihre geregelte Verfassung, ihre Bildungs und Humanitäts Anstalten keinen legislatorischen Experimenten, keinem Provisorium Preis geben und ebensowenig — bis die übrigen Volks Klassen Ungarns zu derselben Stufe und Stehthigkeit gelangen — sich zum Stillstand oder gar zum Rückschritt verurtheilen lassen kann.

Zu den den Fortbestand und den zeitgemäßen Fortschritt der sächsischen Nation wesentlich bedingenden Gerechtsamen rechnet dieselbe:

1. Die Integrität des ganzen, 9 Stühle und 2 Distrikte umfassenden sächsischen Territoriums und die der sächsischen Gerichtsbarkeit bisher unterstandenen Bezirke.

2. Ihre bisherige eigene Justizpflege und das Bestehen des Municipal Gesetzbuchs in privatrechtlicher Hinsicht.

3. Die Provinzial Versammlungen oder, nach dem hier gebräuchlichen Ausdruck, die Nations Universität, welche

a. als nothwendiges Institut der nationalen Entwicklung, Fortbildung,

b. als Central Organ des gemeinsamen Willens der auf Sachsenboden lebenden Bevölkerung.

c. als gerichtlicher Appellations Hof,

d. als Verweser des National Vermögens und der Nationalfundationen und

e. als Leiter der National Garde unter einem verfassungsmäßig von der Nation gewählten und von dem König bestätigten Nations Grafen steht.

4. Die ungeschmälerte Selbstverwaltung und die den Kreisen und Gemeinden zukommende freie Wahl ihrer Beamten und Geistlichen.

5. Die deutsche Sprache als Amts- und Geschäfts Sprache im innern und nach außen, wobei allen Privaten fremder Zunge in schriftlichen und mündlichen Vorstellungen an die Behörden der beliebige Gebrauch der Muttersprache freigestellt wird.

6. Die Selbständigkeit sämtlicher Glaubensbekenntnisse in der Regelung und Verwaltung ihrer Kirchen und der damit unzertrennlich verbundenen Schulangelegenheiten, sowie des Kirchen- und Schulvermögens, der Dotationen und der frommen Stiftungen.

An diese Bedingungen, ohne deren Erfüllung die sächsische Nation in eine engere Verbindung Siebenbürgens mit dem Königreich Ungarn nicht eingehen kann, reiht sich noch der Wunsch an: es wolle mit den verbundenen Theilen eine friedliche Ausgleichung über die National Ansprüche derselben vermittelt werden, weil

a. dies zugleich die beste Bürgschaft für die in die Union eintretende Szekler und sächsische Nation ist und

b. weil, so lange die Reibungen mit den verbundenen Theilen fort-dauern, der sächsischen Nation nicht zugemuthet werden kann, in einen Bürgerkrieg einzutreten und diejenigen zu bekämpfen, die sie als ihre künftigen Mitbrüder begrüßen und lieben soll.

Vertrauend auf die väterliche Gnade Euer Majestät (auf Euer k.k. Hoheit, Euer Hochgeborenen vielvermögenden Einfluß), legt eine treue Nation, die keinen größeren Ruhm als ihre Anhänglichkeit an Fürst und Vaterland kennt und diesen Ruhm auch in dem neuen Verbande mit Ungarn zu beweisen wünscht, die vorangeschickten Unions Bedingungen ehrfurchtsvoll an den Stufen des Thrones nieder (in die Hände Euer k.k. Hoheit, Euer Hochwohlgeboren) und bittet unterthänigst, dieselben einer huldreichen Berücksichtigung würdigen zu wollen.

[Salmen]

Proiect de memoriu^c către: Maiestatea Sa împăratul; alteta sa c.c. arhiduele Franz Carl moștenitorul tronului; arhiduele palatin; miniștri maghiari; membrii săși ai delegației și consiliului care se află în preajma Maiestății Sale.

În cursul ultimei Diete transilvănene deputații săși au votat pentru o mai strânsă uniune a Transilvaniei cu Ungaria. Ei au făcut aceasta în condiții forțate și încă înainte ca esența și forma unei atari legături să fie explicate pe îndelete națiunii săsești, bazându-se mai degrabă pe concepțiile și sentimentele lor personale, decât pe instrucțiunile primite. Însă în conformitate cu hotărârile Dietei transilvănene din 1842 și 1847 și cu documentele regesti din 1848, cât și cu principiile naturale ale libertății națiunilor de sine stătătoare, națiunea săsească era îndreptățită să se asalte la o convorbire preliminară; mai ales că nici n-a primit vreodată în mod oficial legile Ungariei și nici n-a fost obligată să se familiarizeze cu condițiile și reformele de acolo. În afară de aceasta, legea 11 a Transilvaniei din anul 1791 conține asigurarea că forma actuală de guvernare și de stat, cât și actele unionale ale celor trei națiuni, reprezintă legislația fundamentală a țării; la rândul ei, legea 13 a Transilvaniei din anul 1791 asigură în mod explicit națiunii săsești statutul diplomatic. Or legile fundamentale ale țării și privilegiile garantate solemn pot fi modificate sau suspendate numai după consfătuiri îndelungate și înțelepte și nu printr-o lovitură, nu printr-o singură ședință dietală aproape fără dezbatere.

Simțul de justiție al populației săsești, lezat prin precipitarea menționată și înclinat mai degrabă să dezaproveze cele întâmpilate, decât să aibă încredere în uniune, ar putea fi liniștit și câștigat pentru o continuare a negocierilor numai dacă:

1. În Ungaria părțile unite deținătorii săi s-ar bucura de concesii naționale și s-ar demonstra prin aceasta că principiul naționalităților distinse nu este incompatibil cu uniunea;

2. deputaților sași la dietă li se va asigura în adunările transilvano-ungurești și secuiești dăinuirea naționalității lor săsești;

3. guvernul va proteja în mod sigur națiunea săsească și o va respecta în dezbatările dietale aşa cum e de altfel de așteptat, mai ales că Maiestatea Sa împăratul a proclamat deschis inviolabilitatea tuturor naționalităților și instituțiilor municipale ca principiu de bază general al guvernului în documentul constituțional din 25 aprilie 1848;

4. vorbele și faptele vor confirma că regatul Ungariei, atașându-se de Germania și neputând avea un viitor decât în legătură cu ea, nu va fi potrivnic continuității elementului german și a instituțiilor germane; în sfârșit, dacă

5. s-ar recunoaște că susținerea națiunii săsești și a constituiției sale liberale nu frânează dezvoltarea spirituală și materială a Ungariei.

În cazul că aceste speranțe ale națiunii săsești nu se împlinesc, atunci ea nu poate sacrifica cel mai înalt și mai de preț bun al său pe altarul unor reforme problematice, pentru că este o națiune de sine stătătoare care a dat curs chemării unor regi unguri numai după ce i s-au asigurat în mod explicit continuitatea existenței naționale; numai în baza acestei premise a semnat Diploma leopoldină, refinanțată de statul său; educată în acest sentiment timp de 700 de ani, ea a știut să-și păstreze existența prin toate furtunile timpului. Națiunea săsească trebuie să facă totul pentru supraviețuirea ei; dacă nu are o speranță într-un succes fericit, atunci, forțată de împrejurări, va trebui să se alăture aceluia partid care recunoaște principiul menținerii naționalității membrilor ei. Dacă națiunea săsească va fi pusă de la bun început într-o poziție dușmanoasă față de uniune, atunci chiar în cazul unei contopiri făcute cu forța ea nu va deveni niciodată un membru fericit al coroanei maghiare și un sprijin al unor tendințe comune.

Dar pentru ca națiunea săsească să poată dăinui într-o legătură mai strânsă cu Ungaria, și ca speră că așa va fi, trebuie să își asigure prin lege tot ceea ce este esențial pentru dăinuirea și dezvoltarea ei. Națiunea săsească are dreptul să ceară această întrucât:

1. contractul unional trebuie tratat ca un act liber și nu ca o subjugare, deoarece unei subjugări trebuie să-i preceadă o vină dovedită față de stat sau un război;

2. Ungaria are nevoie de simpatiile tuturor pentru a putea prinde forță; dându-și deja seama de urmările nefaste ale subjugării naționale, ea se va vedea silită să schimbe în părțile unite sistemul de contopire folosit până acum; deci nu va putea elabora nici pentru națiunea săsească un principiu opus;

3. tocmai în baza avantajului comun, națiunea săsească nu poate renunța la constituția sa reglementată și la instituțiile ei de cultură și umanitate în favoarea unui experiment legislativ; la fel de puțin se poate condamna singură la stagnare sau chiar la repaus, până când celelalte clase populare ale Ungariei vor ajunge pe aceeași treaptă și la aceeași stabilitate.

Națiunea săsească socoate că următoarele privilegii ar condiționa

în mod esențial continuitatea și progresul ei în conformitate cu spiritul timpului:

1. Integritatea întregului teritoriu care cuprinde cele 9 scaune și 2 districte, precum și a raioanelor supuse până acum jurisdicției săsești;

2. Aplicarea propriului drept ca și până acum și rămânerea în viuare a legii municipale în privința dreptului privat;

3. Menținerea Adunării provinciale sau cum i se spune aici a Universității săsești care să-l aibă în frunte pe un comite al națiunii ales de ea în mod constitucional și confirmat de rege; ea să aibă următoarele atribuțuni:

a. să fie instituția necesară pentru dezvoltarea și propășirea națională;

b. să fie organul central al voinței comune a populației care trăiește pe pământul săsesc;

c. să fie curtea juridică de apel;

d. să fie administratorul avuției naționale și al fundațiilor naționale;

e. să fie conducătorul gărzii civile.

4. Administrarea autonomă neîngrădită și dreptul scaunelor și comunelor de a-și alege în mod liber funcționarii și clericii;

5. Folosirea limbii germane ca limbă oficială în interior și în exterior; în același timp tuturor oamenilor particulari de altă etnie să le fie permisă folosirea neîngrădită a limbii materne în expuneri scrise sau verbale;

6. Autonomia tuturor religiilor în reglementarea și administrarea bisericii lor și a problemelor școlare legate, indiscutabil de aceasta, cât și a avuției bisericești și școlare, a dotațiilor și a fundațiilor evlavioase.

La aceste condiții, fără îndeplinirea cărora națiunea săsească nu poate intra în legătura mai strânsă a Transilvaniei cu regatul Ungariei, se mai adaugă dorința ca în părțile anexate să se ajungă la o înțelegere pașnică în privința pretențiilor naționale pentru că:

a. aceasta este totodată cea mai bună chezăsie pentru națiunea săsească și cea săsească și

b. atâtă timp cât continuă fricțiunile cu părțile anexate nu se poate pretinde de la sași să intre într-un război civil și să se lupte cu cei pe care trebuie să-i salute și să-i iubească drept viitorii săi concetăjeni.

Încrățoare în bunăvoie părintească a Majestății Sale (în înălțimea voastră c.c., în influența puternică a domniei voastre) națiunea credincioasă ce nu cunoaște o glorie mai mare decât fidelitatea față de principie și patrie și care dorește să-și dovedească această glorie și în noua uniune cu Ungaria, depune cu venerație petiția ce conține condițiile unicării la treptele tronului (în mâinile înălțimii voastre c.c., ale domniei voastre) și vă roagă cu smerenie să binevoiți a o luă în considerare.

[Salmen]

Copie. Arh. Naț. Dir. Jud. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 2542/1848.
Foto: 31 609—31 610.

¹ Forma definitivă a memorialui Universității Săsești va fi redactată în 3 iulie 1848, vezi Tipăritură. Arh. Naț. Dir. Jud. Sibiu. Fond. Muzeu Bruckenthal, C.C. 4/9, pag. 11—14. Foto: 11 372—11 375.

Sibiu, 8 iunie 1848

[Universitätssitzung] vom 8. Juni 1848

Univ. Zahl 679/1848

Gesammelte Berichte zur Univ. Z. 648/1848, unter welcher die Kreise auf das instruktionswidrige Benehmen der sächsischen Deputirten in der Unionsfrage mit der Aufforderung aufmerksam gemacht werden, die Lage der Sache in reife Ueberlegung zu ziehen und zu berathen, ob und wie sie zur Verbesserung derselben die entsprechenden Vorkehrungen treffen wollten usw.

U.Z. 667/1848

Schäßburg erklärt,¹ es finde eine zweckmäßige Maßregel darin, daß sich die Nation gegen die Nachtheile, die aus dem instruktionswidrigen, mithin ungültigen Vorgehen ihrer Landtags Abgeordneten durch die Nations Universitaet förmlich und feierlich ver wahre und darthue, wie die genannten Deputirten, laut der beigelegten dasigen Instruktion ihren Auftrag und ihre Vollmacht überschreitend, sich zu einer verfassungswidrigen, ihre Committenten keineswegs bindenden Erklärung hätten bewegen lassen.

In dieser Absicht schlägt dasselbe Publikum vor, die Nations Universitaet solle gegen die Erklärung der sächsischen Landtags Deputirten und den darauf begründeten Artikel sowohl Allerhöchsten Orts als auch bei dem k. Commissair ohne Verzug und durch eigens hiezu zu ernennende Deputirte förmlichen Protest einlegen und Allerhöchst Seine Majestät anflehen, jenen Artikel nicht anders als mit der Clausel zu bestätigen, daß:

1. Das Territorium des Sachsenlandes ein geschlossenes Ganzes bleibe, das ohne Beistimmung der sächsischen Nation in keiner Weise geschädigt werden könne.

2. Daß die Sächsische Universitaet, deren zeitgemäße Umgestaltung eine innere, mit Genehmigung des constitutionellen ungarischen Königs zu ordnende National Angelegenheit bilde, unter dem Vorsitz des in der letzthin festgesetzten Weise vom Sachsenvolk zu erwählenden Nations Grafen, als ihres lebenslänglichen Präsidenten, fortzubestehen habe

a. in einem Appellationshofe für die Civilrechtsstreitigkeiten, der für Criminalfälle bei Einführung der Schwurgerichte den Cassations — bis zu diesem Zeitpunkte aber den Revisionshof für das Sachsenland ausmache,

b. in einem Abgeordneten Conflux, der das Gesamtvermögen der Nation verwahre und für das Sachsenland innerhalb der von den allgemeinen Reichs Gesetzen bezeichneten Schranken das jedem Municipium zustehende Recht, für seine inneren Verhältnisse Statuten zu machen, verfassungsmäßig ausübe.

3. Daß den einzelnen Kreisen, wie jeder einzelnen Commune des Sachsenlandes, die im Wesen echter constitutioneller Freiheit begründete Selbstverwaltung im weitesten Sinne des Wortes, namentlich die Freiheit ungeschmälerter Wahl ihrer Kreis- und Gemeindebeamten sowie

die eigene Verwaltung und Verwendung ihres Kreis- und Communalvermögens, gewährleistet werde.

4. Daß in allen äußereren und inneren Angelegenheiten des Sachsenvolks und Sachsenbodens die deutsche Sprache Amts- und Geschäftssprache sei — doch werde es privaten ungarischer und walachischer Nationalität gestattet sein, sich an sächsische Behörden mündlich und schriftlich in ihrer Muttersprache zu wenden.

5. Sämtlichen Confessionen die freieste und selbstständigste Regelung und Verwaltung ihrer Kirchen- und der damit unzertrennlich verbundenen Schulangelegenheiten bloß mit Emporhaltung des allgemeinen, doch erst constitutionell zu begründenden Aufsichtsrechts des Staates gewährleistet werde.

6. Repräsentative Verfassung auf der breitesten Basis — sächsisches Vollbürgerrecht.²

In diesem Sinne legt das nehmliche Publikum eine Protestation bei, damit dieselbe sowie auch die der übrigen Kreise, die wohl ohne Zweifel einlangen würden, mitunterlegt werden könnten.

U.Z. 668/1848

Mediasch stimmt dem Abschluß der Universitaet unter Zahl 648/1848 bei und findet es unerlässlich, daß wenngleich dadurch der Landtags Abschluß nicht geändert werden könnte, doch zur künftigen Beurkundung die feierliche Erklärung von den Landesständen abgegeben werden möge, „daß die von den sächsischen Deputirten in der Ständeversammlung vom 30. Mai d.J. ohne vorausgegangene unverbrüchliche Garantie aller privilegialischen, vertrags- und verfassungsmäßigen Rechte der sächsischen Nation gegebene Zustimmung zur Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn in directem Widerspruche mit dem Willen der Nation und den von ihren Sendern erahltenen Instruction stehe und von letzteren widerrufen werde“. Diese Erklärung möchte nach Abberufung der treulos befundenen durch verläßliche, pflichttreue Deputirte vor den Landesständen zu Protocoll gegeben werden.

Ferner sollte eine solche Erklärung von Seite der Nations Universitaet auch Seiner Majestät dem Kaiser und König unterlegt und Allerhöchstdieselbe unterthänigst gebeten werden, den unterbreiteten Artikel ohne die ausgesprochenen Garantien gar nicht oder nur mit der Klausel zu bestätigen, daß der sächsischen Nation ihre Municipal Verfassung, Nationalitaet, Sprache, Autonomie, Gerichts Integrität und Eintheilung und ihre Verwaltung durch selbstgewählte Beamten unter ihrem selbstgewählten Nations Grafen mit unmittelbarer Abhängigkeit vom König emporgehalten bleibe.

Univ. Zahl 669/1848

Reußmarkt erklärt, daß es mit dem von der Nations Universitaet betreff der am 30. Mai I.J. vor den Landesständen ausgesprochenen und von seinen Landtags Abgeordneten gegen seinen Willen angenommenen Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn gefaßten Beschlusse vollkommen einverstanden sei.

Univ. Zahl 670/1848

Mühlbach berichtet, es habe den dasigen Königsrichter Samuel Meister und den Kreis Ingenieur Johann Hahn ermächtigt, sich mit

der Nations Universitaet über die gegen den die Union mit Ungarn feststellenden Gesetzes Artikel einzuleitenden Schritte zu berathen.

U.Z. 671/1848

Cronstadt erklärt,⁴ daß das dasige Publicum die von den sächsischen Landtags Abgeordneten in Betreff der Unionsfrage gethanen Schritte als den Umständen vollkommen angemessen und durch die dermaligen kritischen Zeitverhältnisse gerechtfertigt gutheißen müsse.

U.Z. 672/1848

Leschkirch berichtet aus der Stuhls Versammlung,⁵ daß die sechs dasigen sächsischen Stuhlsortschaften damit einverstanden wären, daß die Erklärung der sächsischen Landtags Deputirten bezüglich der Union als der Gesinnung des Sachsenvolkes geradezu widersprechend vor den Landesständten dargestellt und bei Allerhöchst Seiner Majestät gebeten werden sollte, den unterbreiteten Artikel nur mit der ausdrücklichen Clausel zu bestätigen, daß der sächsischen Nation ihre Municipalverfassung, Nationalität, Autonomie, Sprache, Gebietsintegrität und Eintheilung und Verwaltung durch selbstgewählte Beamten unter ihrem verfassungsmäßigen selbstgewählten Nations Oberhaupte gewährleistet bleibe. Die sechs wallachischen Stuhlsortschaften wollten sich in keine Verhandlung über die Union einlassen, Seine Allerhöchst des Kaisers Majestät werde schon für alles zu sorgen wissen, ohne darum angegangen zu werden. Diesem setzt das Stuhls Amt zu, daß es wohl nicht gerathen sein dürfte, den Landesstellen darzustellen, daß die Erklärung der sächsischen Deputirten mit der Gesinnung des Sachsenvolkes im Widerspruch stünde, weil sie sonst würden zurückberufen werden müssen.

U.Z. 676/1848

Großschenk erklärt, wenn es gleich der Ansicht sei, daß die Landtags Deputirten verpflichtet gewesen, aus allen Kräften auf Einverleibung der Bedingungen im Unions Artikel zu dringen, Sondermeinung zu geben, das Siegel zu verweigern, ja sogar den Landtag zu verlassen, so sei es doch weit entfernt, die betreffenden Landtagsdeputirten eines Verraths an der Nation zu beschuldigen, vielmehr in Berücksichtigung der fürgewalteten allerdings terroristischen, von Seiten der Mitstände außerhalb der Gesetzesschranken ausgebeuteten Verhältnisse geneigt, dieselben zu entschuldigen, daß sie aus Furcht vor Bürgerkrieg, welcher durch eine Verneinung der Union sicher zu befürchten gewesen, einer Notwendigkeit nachgegeben, welche zu verhüten ohnehin nicht in ihrer Macht gelegen wäre. Das Einschreiten bei Allerhöchsten Orten werde, wenngleich vorausgesetzt werden könne, daß es zu spät kommen werde, um alles gethan zu haben, nicht für überflüssig gehalten. Man glaube zur Förderung und Erhaltung der National Interessen würde nachhaltiger gewirkt werden können auf Grund der zur Aufnahme der festgestellten Bedingungen niedergesetzten Siebenbürgischen Landtags Deputation und unter Mitwirkung der Siebenbürgischen Stände und Mitnationen usw:

U.Z. 677/1848

Hermannstadt vereinigt sich mit der Nations Universitaet, daß die ganz gegen die erhaltenen Instructionen von den sächsischen Landtags Deputirten im Landtage abgegebene Meinung über die Nations Frage

vor den Landesständen als mit den Gesinnungen des sächsischen Volks im directen Widerspruche stehend dargestellt und sofort durch die Nations Universitaet bei Allerhöchst Seiner Majestät namens der Nation die Meinung derselben in der Unionsfrage ausgesprochen und gebeten werde, den unterbreiteten Artikel über die Union Siebenbürgens mit Ungarn gar nicht oder nur mit der ausdrücklichen Klausel zu bestätigen, daß die Sächsische Nation ihre Municipal Verfassung, Nationalitaet, Sprache, Autonomie, Gebiets Integrität und Eintheilung und Verwaltung durch selbstgewählte Beamten unter ihrem verfassungsmäßigen selbstgewählten Nations-Oberhaupt ausdrücklich gewährleistet bleibe. Auch wäre seine Majestät zu bitten, dafür möglichst zu sorgen, daß der walachischen Nation ihre Petitionen und, den Anforderungen der Zeit gemäß, der nötige Einfluß in den landtägigen Verhandlungen über die Unionsfrage sichergestellt werde.

Da ferner die Mission sämtlicher sächsischer Deputirter durch die von ihnen gegebene Äußerung in der Unionsfrage wegen der dabei stattgefundenen Ueberschreitung ihrer Instruktionen als erloschen zu betrachten sei, so sei man der Meinung, daß sämtliche Nations Deputirten zurückberufen, ihre Missionen aus dem obangeführten Grunde für ungültig erklärt und die Nationalrepräsentation durch eine neue Wahl aller Publicoren [!] hergestellt werden solle, in welcher Gemäßheit nach Beistimmung der Nations Universitaet auch das Hermannstädtler Publikum das Nöthige einzuleiten nicht verabsäumen werde.

U.Z. 679/1848

Bistritz äußert: nach Erwägung aller Umstände sei man der Meinung, womit durch die Universität bei Allerhöchst Seiner Majestät im Namen der gesammten Nation gebeten werden möchte, den zu unterbreitenden Artikel bezüglich der Unionsfrage nur mit der ausdrücklichen Clause allergnädigst zu bestätigen, daß der sächsischen Nation ihre freisinnige Municipal Verfassung, Nationalität, Sprache, Autonomie, Gebiets Integrität, Eintheilung und Verwaltung durch selbstgewählte Beamten, unter ihrem verfassungsmäßigen selbstgewählten Nations Oberhaupte, ausdrücklich gewährleistet werde.

Von Reps und Broos sind die Berichte noch nicht eingegangen.

Gleich nach Einlangung der Mehrheit der diesfälligen Berichte ist nach dem übereinstimmenden Einrathen von 8 Kreisen die dermalen am Allerhöchsten Hoflager befindliche sächsische Deputation aufgefordert worden,⁶ Allerhöchst Seiner Majestät die unterthänigste Bitte zu unterbreiten und dieselbe mit den ihnen mitgetheilten Gründen zu unterstützen, womit der fragliche Unions Artikel nicht bestätigt oder im Nichtausweichungsfalle demselben wenigstens im Einklange der von den übrigen sächsischen Deputirten getheilten Äußerung des Cronstädter Deputirten auf dem Landtage die ausdrückliche Bedingung der Sicherstellung des sächsischen National Bestandes eingeschaltet werden möchte.

Bezüglich des durch vier Kreise in Antrag gebrachten Verbesserungsmittels, daß die Erklärung der sächsischen Deputirten als instrutionswidrig und im Widerspruche der Gesinnung des sächsischen Volkes abgegeben, vor den Ständen wiederruffen und für ungültig erklärt werden solle, ist dasselbe allerdings im Zusammenhange mit der Allerhöchsten Orts einzureichenden Vorstellung und vollkommen geeignet, dieser das gehörige Gewicht zu geben. Dasselbe steht jedoch im noth-

wendigen Zusammenhange mit der Abberufung der auf diese Art als treulos erklärten Deputirten, welche gesetzlich nur durch ihre Sender stattfinden kann und gleichzeitig geschehen muß. Anderseits liegen hier nur die ertheilten Instructionen der Landtags Deputirten, [auf welche] der Widerruf basirt werden müßte, von 3 Kreisen vor, der Zurückberufung aber der Landtags Deputirten erwähnen, wenngleich die Mehrzahl das Benehmen [derselben] nicht billigt, nur zwei Kreise ausdrücklich. In solchen Umständen befindet sich die Nations Universität nicht in der Lage, von sich aus bei den getrennten Ansichten im Namen der Nation die eröfferte Erklärung der Deputirten vor den Ständen zu widerrufen; und es erscheint vielmehr angemessen und folgerichtig, wenn die einzelnen Kreise, je nach dem Inhalte ihrer ertheilten und von ihren Abgeordneten verletzten Instruction diesen Widerruf in nothwendiger Verbindung mit der Abberufung ihrer Deputirten als selbstständige Sender derselben eiligst und energisch ausführen und eben hiedurch der nach dem Wunsche der überwiegenden Mehrheit derselben Allerhöchsten Orts eingereichten Vorstellung Gewicht und Nachdruck zu verschaffen.

Universitäts Zahl 681/1848

Der Mediascher Magistrat stellt mittelst Zuschrift vom 7. Juni 1848, Z. 1476, vor: in dem unter dem 3. Juni d.J., U.Z. 648, dahin gelangten Universitäts Erlasse sei eröffnet worden, daß der Nations Universität aus den von sächsischen Landtags Abgeordneten aus ihrer Versammlung vom 30. Mai d.J. an ihre Sender und auch an den Nations Grafen erstatteten Berichten zur Kenntnis gelangt sei, daß mehrere sächsische Abgeordnete hinsichtlich der über die Unionsfrage im Landtag zu gebenden Erklärung sich in einem mit ihren Weisungen im Widerspruche stehenden Beschlusse aus eigenen Beweggründen für die Vereinigung ausgesprochen hätten.

Um nun hierüber die volle Gewißheit zu erlangen, werde die Nations Universität auf ausdrückliches Verlangen der dasigen städtischen Communität ersucht, den dasigen Kreis durch Mittheilung der actenmäßigen Sachlage mittelst Estaffete in sichere Kenntnis darüber zu setzen, ob sich nur die Mehrheit der sächsischen Landtags Abgeordneten oder die Mehrheit der sächsischen Kreise selbst für die Vereinigung ausgesprochen, um hernach die dortseitigen Abgeordneten bezüglich der von ihnen dahin mitgetheilten, den Landesständen Namens der Nation einzureichenden Denkschrift⁷ über die Bedingungen zu dieser Vereinigung, die verlangte nötige Weisung in größter Bälde ertheilen zu können.

Mit U.Z.679 und 638/1848 erledigt.

Univ. Zahl 683/1848

Vortrag⁸

Die Nations Universität hat aus einem Berichte der Hermannstädtler Landtags Deputirten an ihre Sender erséhen, daß die Sächsische National Versammlung in Klausenburg einen Entwurf zu einer Denkschrift⁹ verfaßt und den einzelnen sächsischen Kreisen zu dem Ende mitgetheilt habe, damit ihr darüber die Weisung ertheilt werde: ob sie eine solche Denkschrift den Landesständen zur Berücksichtigung einreichen solle? Die National Versammlung hat diesen Gegenstand als dringend dargestellt und in ihrem diesfälligen Beschlusse besonders her-

vorgehoben, daß die Landesstände, wenn ihnen eine solche die Wünsche der sächsischen Nation enthaltende Denkschrift nicht bei Zeiten vorgelegt werden sollte, die Sache der sächsischen Nation dem nächstkünftigen Ungarischen Reichstage zu empfehlen weniger geneigt sein würde.

Die Nations Universität hat den gedachten Entwurf, welcher ihr im Wege des Hermannstädter Magistrats zugekommen ist, geprüft und gefunden, daß derselbe weder der Form noch dem Wesen nach entspreche, indem darin eine Sprache geführt wird, die mehr der Rolle einer demüthig flehenden als der Würde und dem guten Rechte einer ständischen Nation angemessen ist.

Dieses hat dann die Nations Universität veranlaßt, einen neuen Entwurf zu einer solchen Denkschrift¹⁰ zu verfassen, in welchem sie die Mängel des vorerwähnten [zu] vermeiden glaubt.

Dieser neue Entwurf wird den Oberbeamten aller sächsischen Kreise mit der Bemerkung mitgetheilt, denselben nur dann in amtliche Verhandlung zu nehmen, wenn der von den siebenbürgischen Landesständen in Bezug auf die Union vorgeschlagene Gesetzartikel gegen den Wunsch und Willen der sächsischen Nation dann doch bestätigt werden sollte.

Das Resultat der solchfälligen Versammlung wäre dann unverzüglich dem Comes der Nátion einzuberichten.

Uebrigens dürfte es nicht überflüssig sein, den Landtags Deputirten die Weisung zu ertheilen, sich ja nicht beikommen zu lassen, weder die von ihnen verfaßte noch eine andere derartige Denkschrift den Landesständen ohne speciellen Auftrag ihrer Sender einzureichen.

[Şedință Universității Săsești] din 8 iunie 1848

Nr. Univ. 679/1848

Rapoartele adunate de Univ. sub nr. 648/1848 prin care scaunele și districtele săsești au fost solicitate să-și dea părerea în legătură cu comportarea deputaților săi, contrară instrucțiunilor, în problema uniunii, și li s-a cerut să dezbată cu seriozitate situația pentru a decide dacă și cum ar fi de dorit să se ia măsurile corespunzătoare pentru remedierea acesteia.

Nr. Univ. 667/1848

Sighișoara declară¹¹ că o măsură utilă ar fi ca națiunea să protesteze formal și solemn prin Universitatea națională față de dezavantajele care decurg din faptul că deputații la dietă au actionat contrar instrucțiunilor, voturile lor fiind de aceea nevalabile. Sprijinindu-se pe copia anexată a instrucțiunilor date din partea acestui public deputaților săi la dietă, Universitatea săsească ar trebui să arate totodată că ei și-au depășit misiunea și imputernicirea, consimțind să dea o declarație neconstituțională care nu-i poate obliga la nimic pe cei ce i-au trimis.

Cu această intenție publicul de aici propune Universității săsești să înainteze neîntârziat, prin delegați numiți special, un protest împăratului și comisarului regesc împotriva mențiunatei declarații a deputaților săi la dietă, iar pe Majestatea Sa să o roage să nu sanctioneze acea lege decât cu următoarele condiții:

1. Teritoriul țării sășilor să rămână un întreg unitar care să nu poată fi lezat în nici un fel fără aprobarea națiunii săsești;

2. Universitatea săsească, a cărei reorganizare în conformitate cu spiritul timpului constituie o problemă internă a națiunii, urmând să fie rezolvată cu aprobarea regelui maghiar constituțional, să dăinuie sub președinția comitelui națiunii ales de poporul sas în modul stabilit anterior ca președinte pe viață; ea să aibă următoarele componente:

a. O curte de apel pentru litigiile de drept civil; în cazurile criminale ea să constituie comisia de revizie pentru țara sașilor, până când aceasta se va transforma în curte de casatie odată cu introducerea curților de jurați;

b. O adunare de delegați care să administreze întreaga avere a națiunii și, în limitele legilor generale ale imperiului, să-și exercite în țara sașilor în mod constituitonal dreptul ce i se cuvine fiecărui municipiu;

3. Să se garanteze fiecărui scaun și district, cât și fiecărei comune în parte din țara sașilor, dreptul de autoadministrare în cel mai larg sens al cuvântului; această autoadministrare să se întemeieze pe esența unei adevărate libertăți constituționale; ea presupune mai ales libertatea alegerii neîngrădite a funcționarilor scăunali, districtuali și comunali, precum și propria administrare și folosire a averii scăunale, districtuale și comunale;

4. Limba germană să poată fi folosită în toate afacerile externe și interne ale poporului sas și ale pământului săsesc ca limbă oficială; însă persoanelor particulare de naționalitate maghiară și română le va fi permis să se adreseze autorităților săsești verbal sau în scris în propria lor limbă maternă;

5. Să se garanteze tuturor confesiunilor libertatea și independența deplină în administrația bisericilor lor, a problemelor de învățământ legate inseparabil de acestea, însă cu admiterea dreptului general de supraveghere al statului care urmează să fie stabilit de constituție;

6. Constituție reprezentativă pe cea mai largă bază: drept cetățenesc săsesc deplin²;

În acest sens publicul menționat anexează un protest³ pentru a putea fi folosit drept justificare, împreună cu cele ale celorlalte scaune și districte ce vor sosi cu siguranță.

Nr. Univ. 668/1848

Mediaș este de acord cu hotărârea Universității săsești luată sub nr. 648/1848, deși este de părere că nu se va putea modifica decizia, díetei; totuși consideră că pentru viitoarea documentare este absolut necesar să se dea următoarea declarație solemnă în fața Stărilor țării: „Acordul la unijunea Transilvaniei cu Ungaria dat de deputații sași în adunarea Stărilor din 30 mai a.c., fără a fi primit în prealabil garanții sigure pehtru toate drepturile privilegiate, contractuale și constituționale ale națiunii săsești, stă în contradicție flagrantă cu voînța națiunii și cu instrucțiunile primite de la cei ce i-au trimis și de aceea vor fi revocați de aceștia din urmă“. Această declarație ar trebui dată de către deputații fideli și de incredere în fața Stărilor țării pentru a fi consemnată în procesul verbal, după ce în prealabil deputații nefideli vor fi rechemați.

Și Universitatea săsească ar trebui să înainteze împăratului și regelui o astfel de declarație cu rugămintea de a nu sanctiona legea fără garanții explicite, ci doar cu condiția ca națiunii săsești să i se asigure constituția municipală, naționalitatea, limba, autonomia, integritatea și

organizarea judecătorească, administrarea prin funcționari aleși liber în frunte cu comitele desemnat al națiunii și în dependență directă de rege.

Nr. Univ. 669/1848

Miercurea Sibiului declară că este întrutotul de acord cu hotărârea luată de Universitatea săsească în privința uniunii Transilvaniei cu Ungaria, proclamată în 30 mai a.c. de către Stările țării și aprobată și de deputații acestui scaun la dietă împotriva voinei sale.

Nr. Univ. 670/1848

Sebeș raportează că i-a împuternicit pe judele regesc de aici, Samuel Meister, și pe inginerul scaunului, Johann Hahn, să se consfătuiască cu Universitatea săsească în privința pașilor ce urmează să se întreprindă împotriva legii care va consfinții uniunea Transilvaniei cu Ungaria.

Nr. Univ. 671/1848

Brașovul declară⁴ că publicul de acolo consideră pașii întreprinși de deputații sași la dietă în privința uniunii ca foarte adecvați împrejurărilor și justificați de condițiile critice actuale.

Nr. Univ. 672/1848

Norich relatează din adunarea scăunală⁵ că localitățile săsești din acest scaun sunt de acord ca declarația dată de deputații sași la dietă în privința uniunii să fie prezentată ca stand în contradicție cu opiniile poporului săs; de asemenea Maiestatea Sa să fie rugătă să sanctioneze legea care-i va fi înaintată doar cu condiția expresă că națiunii săsești i se va garanta constituția municipală, naționalitatea, autonomia, limba, integritatea și împărțirea teritorială și administrativă prin funcționari liberi desemnați de națiunea săsească în frunte cu comitele sașilor, ales de asemenea liber și în mod constituțional. Cele șase localități românești ale scaunului refuză discutarea problemei uniunii, motivând că Maiestatea Sa împăratul va ști să aibă grijă de toate, fără a i se cere acest lucru. Oficiul scăunal mai adaugă că n-ar fi recomandabil să se afirme în fața Stărilor țării cum că declarația deputaților sași ar sta în contradicție cu opiniile poporului săs, pentru că atunci ci vor trebui rechemați.

Nr. Univ. 676/1848

În ciuda părerii că deputații sași la dietă ar fi obligați să insiste din răsputeri pentru ca cerințele lor să fie incluse în legea uniunii, să dea o opinie separată, să refuse sigiliul și chiar să părăsească dieta, Cincu Mare declară că ar fi totuși o exagerare ca ei să fie acuzați de o trădare față de națiune. Având în vedere împrejurările teroriste ce au domnit și au fost exploatațe de către Stări dincolo de limitele legale, Cincu Mare este dispus să-i scuze pe deputați la dietă, pentru că temându-se de un război civil ce ar fi izbucnit mai mult ca sigur în cazul respingerii uniunii, au cedat în fața unui lucru inevitabil, pe care oricum n-ar fi fost în stare să-l impiedice. Deși se poate presupune că intervenția pe lângă împărat va fi tardivă, Cincu Mare consideră a nu fi superfluă, pentru că sașii să fie împăcați că au făcut tot ce le-a stat în putință. Cincu Mare este de părere că pentru a incurajarea și susținerea intereselor naționale s-ar putea acționa mai eficient pe baza delegației Dietei ardeleni constituită pentru negocierea condițiilor prevăzute și cu sprijinul Stărilor și națiunilor transilvănene etc.

Sibiul se alătură părerii Universității săsești că opțiunea deputaților săși în problema națională exprimată în timpul dietei trebuie prezentată în fața Stărilor ca fiind în contradicție flagrantă cu atitudinea poporului săs; de asemenea că Universitatea săsească trebuie să expună urgent Maiestății Sale, în numele națiunii săsești, concepția acesteia în problema uniunii; la fel să-i adreseze rugămîntea de a nu sanctioneze legea cu privire la uniunea Transilvaniei cu Ungaria; ori să o sanctioneze numai cu condiția ca să i se garanteze națiunii săsești în mod explicit constituția municipală, naționalitatea, limba, autonomia, integritatea și împărțirea teritorială, cât și administrația, prin intermediul funcționarilor aleși de națiune, avându-l în frunte pe conducătorul suprem, desemnat de asemenea în mod constitucional de către națiune. La fel ar trebui adresată Maiestății Sale rugămîntea de a lua toate măsurile pentru ca să i se asigure națiunii românești îndeplinirea dorințelor exprimate în petiția ei; totodată în conformitate cu cerințele timpului să i se asigure influența necesară în dezbatările dietale în problema uniunii.

Deoarece misiunea tuturor deputaților săși trebuie considerată ca suspendată din cauza atitudinii manifestate în problema uniunii prin care aceștia și-au încălcăt instrucțiunile, Sibiul este de părere că ar fi necesar ca: ei să fie revocați, misiunea lor să fie declarată nevalabilă din motivul sus-menționat, iar reprezentarea națională să se reinnoiască printr-o nouă alegere din partea tuturor comunităților. În conformitate cu acestea și comunitatea din Sibiu va iniția tot ce este necesar după aprobația din partea Universității săsești.

Bistrița comunică următoarele: după examinarea tuturor circumstanțelor, acest district este de părere că Universitatea trebuie să o roage pe Maiestatea Sa, în numele națiunii săsești, să confirme legea cu privire la uniune; dar numai cu condiția explicită ca să se asigure națiunii săsești constituția ei liberă, naționalitatea, limba, autonomia, integritatea și împărțirea teritorială, cât și administrarea prin funcționari autoaleși, în frunte cu conducătorul suprem al națiunii, desemnat de asemenea în mod constitucional din propriile rânduri.

Rupea și Orăștie n-au trimis încă rapoartele.

Imediat după primirea majoritatii acestor rapoarte și în conformitate cu sugestiile primite de la 8 scaune și districte, delegația săsească aflată actualmente la Curtea imperială a fost îndrumată de către Universitatea națională⁶: să-i înainteze împăratului rugămîntea, pe care s-o susțină cu motivele comunicate, pentru ca el să nu sanctioneze articolul cu privire la uniune; ori dacă nu se poate, atunci cel puțin să fie introdusă în textul legii condiția explicită a asigurării etnicității naționale săsești, în conformitate cu declaratia dată de deputatul din Brașov în timpul dietei și împărtășită și de ceilalți deputați săși.

În ceea ce privește modul de îmbunătățire propus de 4 scaune și anume de a se revoca și declara nulă în fața Stărilor declaratia deputaților săși ca fiind contrară instrucțiunilor și venind în contradicție cu atitudinea poporului săs, suntem de părere că este modul cel mai bun de a întări interventia ce urmează să se facă pe lângă împărat. Acest mod de a acționa stă însă în legătură directă cu rechemarea deputaților

care astfel sunt declarați infideli. Dar rechemarea nu poate fi făcută decât de cei ce i-au trimis și ar trebui să aibă loc concomitent. Pe de altă parte nu dispunem decât de instrucțiunile a 3 scaune date deputaților la dietă care ar trebui să stea la baza revocării; în același timp numai două scaune menționează în mod explicit rechemarea deputaților, chiar dacă majoritatea nu aproba deloc comportamentul lor. În aceste condiții, ale părerilor divizate, Universitatea națională nu este în măsură să revoce cu de la sine putere, în numele națiunii, declarația deputaților dată în fața Stărilor; mult mai potrivit și logic ar fi ca fiecare scaun și district să revoce separat declarația și să-și recheme deputații în baza faptului că sunt expeditorii lor de sine stătători; prin aceasta ar da greutate și putere cererii înaintate împăratului, conform dorinței majorității scaunelor și districtelor săsești.

Nr. Univ. 681/1848

Într-o adresă din 7 iunie 1848, a Magistratului din Mediaș, nr. 1476, se precizează că: prin dispoziția din 3 iunie a.c. nr. Univ. 648, să se decidă, pe baza rapoartelor trimise de către deputații săsi la dietă, atât celor ce i-au delegat, cât și comitelui națiunii, următoarele cu privire la adunarea lor din 30 mai a.c.: Universitatea săsească aflată în problema uniunii mai mulți deputați săsi s-au exprimat din motive personale în favoarea unificării, printr-o hotărâre care stă în contradicție cu instrucțiunile lor.

Pentru a fi complet edificată în această privință, comunitatea electorală din orașul Mediaș a îndemnat Magistratul să se adreseze Universității săsești cu rugămîntea de a informa scaunul Mediaș printr-o stațetă, conform situației rezultate din documente, dacă majoritatea deputaților săsi la dietă sau majoritatea scaunelor săsești s-au exprimat în favoarea uniunii; pe baza ei Magistratul va putea da de urgență deputaților necesare instrucțiuni ce-i vor parveni cu privire la condițiile acestei uniuni care să fie înaintate Stărilor⁷.

Rezolvat prin nr. Univ. 679 și 683/1848.

Nr. Univ. 683/1848

Proiect⁸

Dintr-un raport al deputaților sibieni la dietă către cei ce i-au delegat, Universitatea săsească și-a dat seama că adunarea națională săsească din Cluj a elaborat un proiect de memoriu⁹, pe care l-a trimis fiecărui scaun săsesc în parte, cu scopul de a i se comunica dacă ar fi bine să-l înmâneze Stărilor. Adunarea națională a prezentat acest subiect ca fiind urgent și a reliefat în hotărârea ei mai ales faptul că dacă nu va fi înmânat la timp Stărilor un astfel de memoriu care să conțină dorințele națiunii săsești, ele vor fi mai puțin dispuse să le recomande Dietei ungare.

Universitatea săsească a examinat proiectul memoriului menționat care i-a parvenit prin intermediul Magistratului sibian; a constatat că acesta nu corespunde nici formal și nici în fond, pentru că în el se adoptă o limbă proprie mai degrabă unei națiuni care imploră supusă decât uneia mandre care se bazează pe drepturile acordate Stărilor.

Acest fapt a determinat Universitatea săsească să redacteze un nou memoriu¹⁰, prin care crede că va putea elimina lipsurile celui mai sus menționat.

Acest nou proiect se transmite funcționarilor de frunte din toate scaunele săsești cu mențiunea de a-l discuta numai atunci, în mod oficial, când legea cu privire la uniune propusă de Stările transilvănene va fi totuși sancționată împotriva dorinței și voinței națiunii sașilor;

În cazul unei astfel de adunări rezultatul va trebui comunicat de urgență comitelui națiunii.

De altfel n-ar fi de prisos să li se dea deputaților instrucțiunea ca nu cumva să îndrăznească să înainteze Stărilor țării, fără însărcinarea expresă dată de cei ce i-au delegat, memoria redactat de ei și nici un altul de acest fel.

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Sibiu. Fond. Arh. Univ. Săsești. Procese verbale 1848 (pag. 639—656). Foto: 5 580—5 595.

¹ Vezi vol. V, doc. 192 și vol. IV, doc. 299.

² Despre efectul acestei adrese asupra atmosferei din timpul ședinței Universității Săsești, vezi doc. 127.

³ Nu s-a păstrat.

⁴ Vezi vol. V, doc. 183, respectiv ultima hotărâre sub nr. 2 461.

⁵ Vezi doc. 49.

⁶ Vezi doc. 1117 și 118.

⁷ Vezi vol. V, doc. 70.

⁸ Vezi doc. 118.

⁹ Vezi vol. V, doc. 70.

¹⁰ Forma definitivă a memoriau datează din 3 iunie 1848; vezi *Imprimat. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 3 737/1848.*

Foto: 32 117—32 118.

120

Sibiu, 8 iunie 1848

Löblicher Magistrat!

Aus der von Closiusischen Buchdruckerei habe ich in diesem Augenblick den anliegenden Aufruf zur Subscription¹ erhalten und schließe solchen zur Einsicht bey. Alt und jung sind über den Gesetzesartikel, worinnen der Sachsen gar keine Erwähnung geschieht, wütend. Acht Jurisdictionen haben die Universität dringend ersucht, alles aufzubieten, um die Bestätigung des Articels zu verhindern.² Eine wallachische Deputation und unsere Wiener Deputation sollen am 30ten May 1.J. nach Innsbruck zu jenem Ziele abgereiset seyn.

So unangenehm auch meine Stellung nunmehr hier ist, so halte ich es doch für Pflicht, theils um den Haß nicht zu vergrößern, theils aber überall wo möglich im Sinne meiner Sender zu handeln, in dieser Lage auszuhalten. Herr Comes hat auch eine bedauernswürdige Stellung, er wird bald mit dieser, bald mit jener Petition bestürmt.

Ich fragte ihn gestern in Sessione, wann die Auflösung erfolge, und erhielt die Antwort, ich weiß nicht. Früher erklärte Herr Comes, ich kann weder die große Anzahl der Exhibita [!] erledigen, noch die Verantwortung allein auf mich nehmen. Professor Schuller prophezeiet fürchterliche Ereignisse in nächster Zeit. Es sind allerdings Freignisse,

wie sie nie waren, und daher wage ich [die] Bitte an Einen Löblichen Magistrat, sowohl selbst nachsichtig die Sache zu behandeln, als auch vorzüglich der Presse einen Zaum anzulegen. Diese Exorbitanzen [!] führen wahrlich nicht zum Guten.

Hochachtungsvoll beharren Eines Löblichen Magistrats gehorsamer Diener

Joseph Graef, Univ. Deputirter

Hermannstadt am 8. Juni 1848

Onorat Magistrat!

De la tipografia lui Closius am primit în acest moment apelul alăturat pentru subscriptie¹, pe care îl anexez aici pentru a vă edifica. Și bătrânil și tinerii sunt furioși din cauza articolului de lege în care nu se face nici o referire la săsi. Opt jurisdicții au rugat insistent Universitatea să facă totul pentru a impiedica sanctiunea articolului². În 30 mai a.c. s-au deplasat în acest scop la Innsbruck o delegație românească și delegația noastră din Viena.

Oricât de neplăcută îmi este acum poziția mea aici, consider totuși că am datoria să rămân în această atitudine pentru a nu mări ura pe de o parte și pentru a acționa peste tot, unde se poate, în spiritul expeditorilor mei, pe de altă parte.

Și domnul comite este într-o poziție jalnică, fiind asaltat ba cu una, ba cu altă poziție.

L-am întrebat ieri în timpul sesiunii, când va avea loc dizolvarea și mi-a răspuns că nu știe. Mai devreme domnul comite a declarat că nici nu poate rezolva numărul mare de exhibita [reprezentări] și nici nu-și poate asuma singur responsabilitatea. Profesorul Schuller a prevăzut evenimente îngrozitoare ce vor avea loc în curând. Sunt într-adevăr evenimente cum n-au mai fost, și de aceea îndrăznesc să-l rog pe onoratul Magistrat să trateze el însuși cu îngăduință problema și mai ales să-i pună frâu și presei. Aceste exorbitanțe pesemne că nu duc la nimic bun.

Cu toată stima rămânem servitorii supuși ai onoratului Magistrat.

Joseph Graef, (delegat) la Universitate

Sibiu, 8 iunie 1848

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 2542/1848.
Foto: 31 612—31 613.

¹ Vezi doc. 127.

² Vezi doc. 119.

Cluj, 8 iunie 1848

Tekintetes Törvényes Tanács!
Nemes Városi Közönség!
Tiszta Küldők!

Második tudósításunkban említettük vala, miként Méltóságos Gróf Mikó Imre ő Nagyméltósága kinestárnokká lett kineveztetésével üreségben jött Főkormányszéki Tanácsosi állomás helyettesítés útján, ő Felségtől betölthetett, azonban a deák nyelven lévő rescriptumnak nagy zúgás közt történt felolvasása miatt a kinevezettnek nevét meghallani nem lehetvén, tudósításunkban a névnek helyet hagytunk vala, most ezen üresen hagyott helyre kérjük beiratni Gebbel Károlyt, mint már azon érintett leírat által kinevezett kormányszéki tanácsost.

Június 5-kén délután 5 órakor nemzeti ülés tartatván, az úrbériiségeken feküdött úriszolgálat (robot), dézma és pénzbeli fizetések kisajátításáról IV-dik, és az úrbéri kisajátított magán úri javadalmak státus adósságával változtatásáról V-dik Törvénycikkek vétettek fel, s adattak közíratra.

Június 6kán dél előtt 8 órakor nemzeti, — június 6kán délután 5 órakor országos ülések tartatván, ezekben a fennebb említett IVdik és Vdik Törvénycikkek vétettek fel, tárgyaltattak, és láttattak el, megállítatván egyszersmind az is, miként a robot megszüntetésének ideje Szent háromság vasárnapja legyen¹; nem különben, hogy a veszélyes bujtogatások, és törvények félre nem magyarázása tekintetéből a fő kormányszék útján hivatalos, a mostani körülményeket megmagyarázó, s minden erdélyi nemzeti nyelvre lefordított proclamatiok küldessenek szét, a népcsoportozások, népgyűlések betiltassanak, s minden helység a benne történhető rendetlenségek s csendzavarások iránt felelőssé tétesse².

Június 7kén a 12 órakor tartatott országgyűlésben a IV-ik és V-ik Törvénycikkek, melyeket ide csatolunk, hitelesítettek és pecsételtettek meg, s az ezek melletti feliratok ő Felségehez, s a minisztériumhoz megállítatván a Törvénycikkek Királyi Személynök Ö Nagyméltóságához átküldettek.

Mellyeknek tudatásuk után szokott tisztelettel vagyunk a Tekintetes Törvényes Tanácsnak, Nemes Városi Közönségnek, Tiszta Küldőinknek.

Kolozsvárt, Június 8-kán 1848.

alázatos szolgájuk
Hankó Dániel és
Jancsó Ádám követek

Respectabile Consiliu legislativ,
Nobilă comunitate orășenească,
Onorați alegători,

Aminteam în a doua noastră informare că postul de consilier gubernial, devenit vacant în urma numirii în calitate de finală tezaurar a excelenței sale contele Mikó Imre, a fost completat de către Maiestatea

Sa prin suplinire. Dar, din cauza citirii în mare gălăgie a rescriptului scris în limba latină, nu s-a putut auzi numele înșărcinatului. Noi am lăsat loc liber pentru nume în informarea noastră. Acum vă rugăm să introduceți în locul rămas gol pe Gebbel Károly, numit prin rescriptul amintit consilier gubernial.

În ziua de 5 iunie, la ora 5 după amiază, s-a ținut adunarea națională. La aceasta s-a dezbatut legea IV despre stergerea robotelor de pe pământurile urbariale, precum și a dijmei și a despăgubirilor bănești. S-a dezbatut și legea V în legătură cu transformarea în datorie de stat a despăgubirilor servitutilor urbariale. Legile au fost date spre formulare.

În ziua de 6 iunie, la ora 8 dimineața, s-au ținut consfătuiriile naționale, iar la 5 după amiază adunarea generală. La aceste adunări au fost puse în discuție și votate legile IV și V, amintite mai sus. S-a semnat totodată și aceea, ca data încetării robotei să fie duminica Sfintei Treimi¹. S-a hotărât apoi să se trimită în mod oficial de către Guberniu o proclamație tradusă în limbile tuturor națiunilor transilvănene care să analizeze situația prezentă din punct de vedere al instigărilor periculoase ce au loc și al răstălmăciriilor legilor².

S-a decis, de asemenea, interzicerea aglomerărilor de oameni, a adunărilor populare și s-a stabilit responsabilitatea tuturor localităților pentru orice dezordine sau tulburare a liniștii publice.

La ședința dietei ținută la ora 12 a zilei de 7 iunie au fost verificate și stampilate legile IV și V, pe care le anexăm. S-au acceptat adresele respective către Maiestatea Sa și guvern, iar apoi legile au fost înmânate excelenței sale comisarului regesc.

După această informare a noastră rămânem cu același respect supușii umili ai notabilului Consiliu legislativ, ai nobilei comunități orășenești și ai onoraților alegători.

Cluj, 8 iunie 1848

Hankó Dániel și
János Ádám, deputați.

Original, Arh. Naț. Dir. jud. Covasna, Fond. Arh. oraș, Târgu Secuiesc.
Foto: 8 715—8 717.

¹ Vezi vol. V, doc. 69, pag. 237—241.

² Vezi doc. 63.

122

Viena, 8 iunie 1848

Az erőszakosan kimondott egysége Erdélynek Magyarországgal

Az Erdélyre nézve oly fontos nap, 1848-diki május 29-ike már a történet tulajdona. Szükség, hogy ezen nap, s ennek csodászülötte, a maga valódi meztelel alakjában állíttassék a nemzetek szemei elé. Ezen nap, melyen a kibékülés ünnepét ülni, kézsorítást s testvéri csókolás vältani kellett volna, úgy jelent meg, miszerint a világnak még egyszer megmutassa, mikép gyúnyoltatnak Traján fiai Erdélynek többi lakosai által!

Azon pillanatban, miőn a mélyen sértett lakosok kétharmada minden jogtalanságot és gyalázatot, mellyel őt a másik harmadrész illette, felelőkenységbe súlyesztvén, meg akárá mutatni a vilégnak, miszerint ő nemcsak a türésben, hanem a bocsánatban is nagy, miszerint a románok az emberiség fő elvét a testvériséget felfogták, és szivesen elismérlik, hogy az eltűnt gyalázat egyedül az elmúlt átkos idők esztelenségének tulajdonitandó; azon pillanatban — mondomb, a románoktól ezen kínzott polgároktól, kik a földmivelést, a marhatenyésztést és a bányamunkát, — tehát a jólét fő forrásait, ez országban annyi avatottsággal üzték, a jogok legszentebbke a „nemzetiség“ megtagadtatik! A román csak kért ott, hol ő mint többségben levő egyenesen követelhetett volna; — ő nem akarta az emberjogok szentségét, a szabadság — és egyenlőségét megörteni, ő hazájának jó és rosz sorsa iránt kívánt polgártársaival értekezni. — Halljátok tehát nemzetek, bármi nyelven beszéltek, és bámuljatok a megsértett emberjogokon!

1848-iki május 15-én szabad ég alatt, a világ színe előtt, kezét Istenhez emelve fel, esküdött a román a legszentebbre, mit ember embernek adhat, embertársai szeretetére, s ennek alapján a szabadságot, egyenlőséget és testvériséget, s mint ezeknek védpaizsát Ferdinánd fejedelem és ennek családja iránti sérthetlen hűséget szentül fentartani ígérte. Magasan lobogott a láng a román keblében s valamint az arany a tűzben minden salaktól megtisztulva fényes érctestté alakul, hasonlóul olvadtak Traján fiai is egy testté, egy oszthatlan nemzetté; és felemelve fejét komoly méltósággal kiáltá ki nemzetének oszthatlanságát. Mint ilyen szólítá fcl ezen egész nemzet az erdélyországi társnemzeteket, miszerint őt testvérökül ismerjék el, s az 1848-iki május 29-én tartandó országgyűlésen minden tárgyak felett vele mint valódi kiegészítő résszel közérteleműleg tanacskozzanak; mennyire azonban a három nemzet a román nemzet nélkül valami határozatot hozna, azoknak érvényessége ellen ünnepélyes óvást fön. Ezen felszólítást folyamodás alakjában az országos rendek elébe egy küldöttség volt elviendő. — Vajjon ezen tárgy az országgyűlésen tanácskozás alá vétetett-e? Arról hallgatnak az erdélyi tudóstások. Meglehet, hogy az országos rendek egy millió négyszázezer ember kérelmét tanácskozásra sem méltatták; minden esetre az egész világ itélőszéke előtt el kell ismerni a román nemzet azon jogát, miszerint az ő hozzájárulása nélkül kimondott unió ellen óvást tehessen.

Hogy az országgyűlésen jelenvolt néhány román az unióban megegyezett, sőt ezt s ennek pártolói áldotta, az az egész román nemzet akaratának irányt nem adhat, s ezen férfiakat csak télelem vagy más tisztaütő indulatok tántoríthatták el kötelességek ösvényéről; ők csak átadása végett küldettek a román nemzet azon jogon alapult kivánságának, mely a testvérnemzeteknek jog-, szabadság — s egyenlőségérti érverését megkettőztetendé! — Ezen kívánat nem teljesítetett, az unió az oláh nemzet befolyása nélkül kimondatott, s ő felségéhez szentesítés végett Innsbruckba futár által elküldetett. — Azonban Innsbruckban egy román küldöttség van, mely fejedelmünktől kérése teljesítését várja. Hű bizalommal várják a románok, hogy Ferdinánd atya, ki gyermekéit egyenlő szeretettel védi, engedni tűrni nem fogja, hogy a népjogok szabad hatásának korában ily borzasztó barbár módon érje az oláh nemzetet a halálos döfés.

Ti pedig magyarhonai minden nemzetiségbeli testvérek, hiszitek-e, hogy a Corvinok fiai, kik a nehéz csaták korszakában a barbár hullámok

rohamai ellen mint ronthatlan töltés sziklaerősen állottak; kiknek bátor-ságán azon időkben, midőn titeket javaitok, véretektől megfosztani, nőítetek, gyermeketeiket, sőt gondolataitokat is rablánca fűzni szándékoztak; a kiknek bátorságán s kitartásán, — mondom — a barbárok dühé is megtörött; hisztek-e, hogy férfiak, kiknek akarata szilárd mint gyémánt; s tiszta mint arany, meg nem hallgattatván hozzátok meleg vért hozandnak? A delejtút akármikép forgassátok, a népek delejtűje — a nemzetiség — örökké megtartja irányát. Gondoljátok meg, mi magasztos, mi szép és nagy dolog 1.400.000 emberrel szabad férfiakként szövetkezni; ellenben a titeket annyira nemesítő emberszeretettel, minő ellentében állana, ezen férfiakat magatokhoz bilincselni. — El ezen gondolatokkal, taszitsátok tova, az gyaláz titeket, gyalázza a szabadságot és az emberiséget. — Mondjátok meg dáciai testvéreimnek, hogy ti csak úgy kívántok velök szövetkezni, ha ez az ő szabad szent akarátuk.

Bécsben, junius 8-ikán 1848.

Uniunea forțată a Transilvaniei cu Ungaria

Ziua de 29 mai, atât de importantă pentru Transilvania, apartine de pe acum istoriei. Este necesar ca această zi și monstrul pe care l-a născut să fie puse sub ochii națiunilor în imaginea ei nudă, adevărată. Această zi în care ar fi trebuit să serbăm împăcarea, să ne strângem mâinile și să ne sărutăm fratește, a arătat lumii încă odată că de batjocorîti sunt fiili lui Traian de către ceilalți locuitori ai Transilvaniei. Într-o atare clipă cele două treimi adânc jignite ale populației ar fi dorit să dea uitării toate nedreptățile și batjocurile cu care a copleșit-o cealaltă treime, ar fi vrut să arate lumii că este mare nu doar prin răbdare, ci și prin iertare, căci românii și-au însușit ideea de bază a umanismului care este fraternitatea; cu dragă inimă ar fi fost dispuși să admită că batjocurile din trecut s-au datorat doar blestematei nefințelepciuni a vremurilor apuse; dar, în acea clipă — zic — românilor, acestor cetăteni chinuiți care au dus cu credință greul agriculturii, al creșterii animalelor și al mineritului, cu alte cuvinte al principalelor izvoare de bunăstare din țară, li se neagă cel mai sfânt dintre toate drepturile, acela al naționalității. Românul s-a mulțumit să ceară, acolo unde, ca majoritate, putea să revendice. N-a vrut însă să vatâme miezul sfânt al drepturilor omului; libertatea și egalitatea, ci a dorit doar să se sfătuiască cu compatrioții săi despre bunele și relele soartei patriei.

Ascultați națiuni de orice limbă ati fi și minunați-vă de felul cum sunt violate drepturile omului!

La 15 mai 1848, sub cerul liber și în fața lumii, ridicând mâinile spre Dumnezeu, a jurat românul pe ceea ce omul poate dărui mai sfânt omului: iubirea aproapelui; și pe acest temei a făgăduit să păstreze neclintită credință față de libertate, egalitate și fraternitate, față de garantul acestora, principele Ferdinand și dinastia austriacă. Flacăra a ars puternic în piepturile românilor și, precum aurul în foc se curăță de orice zgură și devine podobă strălucitoare, tot așa fiili lui Traian s-au topit într-un singur trup, într-o singură națiune indivizibilă și, ridicându-și fruntea și-au proclamat în mod solemn această indivizibilitate. Ca atare, întreaga națiune română a cerut celorlalte națiuni din Transilvania să

o recunoască de soră și la dieta ce urma să se țină la 29 mai să se sfârștuiască cu ea despre toate treburile țării, ca și cu o entitate reală și întregitoare; în caz contrar, dacă cele trei națiuni vor hotărî ceva fără națiunea română, ea va protesta în mod solemn. În urmarea acestei hotărâri a fost trimisă o comisie la Dieta țării. Oare s-a dezbatut această problemă în adunarca țării? Știrile din Transilvania tac despre acest lucru. Poate că dieta nici n-a considerat demnă de discutat cererea a un milion și patru sute de mii de oameni. În orice caz, trebuie să se recunoască în fața judecății lumii dreptul națiunii române de a-și exprima protestul împotriva uniunii care s-a proclamat acolo fără consimțământul ei.

Faptul că cei câțiva români prezenți în dietă au acceptat uniunea și au binecuvântat-o pe aceasta și pe uneltilorii ei, nu poate imprimă linia de conduită a întregii națiuni române, căci acești bărbați au fost abătuți de la datoria lor numai de frică sau de unele intenții îndoioanelnice. Ei au fost trimiși numai pentru a înmâna petiția națiunii române care întărea propensiunea națiunilor surori spre dreptate, libertate și egalitate. Aceste revendicări n-au fost satisfăcute, uniunea s-a proclamat fără consultarea națiunii române, iar actele ei au fost trimise în grabă Maiestății Sale, la Innsbruck, pentru sanctiune. La Innsbruck se află o delegație românească ce așteaptă de la principale îndeplinirea revendicărilor noastre. Români așteaptă cu incredere nestramutată ca bunul părinte Ferdinand care își apără copiii cu iubire egală, să nu lase, să nu tolerze ca, în această epocă de descătușare a drepturilor popoarelor, națiunea română să fie lovită mortal cu atâta cruzime barbară.

Iar voi fraților de orice neam din Ungaria, credeți că filii Corvinilor, cei care în evul războajelor cumplite au stat în fața hoardelor barbare ca stâncă de granit neclintită, a căror vitejie v-a apărat în timpuri când dușmanii voiau să vă jefuiască avutul și sângele vostru, să vă răpească femeile, copiii și chiar cugetele, de a căror vitejie și bărbătie s-a frânt furia barbară, credeți voi — zic — că acești bărbați cu voință tare ca diamantul și curată ca aurul, pe care nici măcar nu vreți să-i ascultați, își vor mai vârsa iarăși sângele Cald pentru voi? Oricum ati învârti-o, busola popoarelor va arăta mereu aceeași direcție: naționalitatea. Gânditi-vă ce lucru înălțător, mare și frumos ar fi să vă aliați ca bărbați liberi cu 1.400.000 de oameni. Și dimpotrivă, cât de contrar nobilei iubiri de oameni ar fi să-i faceți robii voștri pe acești bărbați. Îndepărtați de la voi astfel de gânduri, căci ele vă înjoseșc; ele înjoseșc libertatea și omenia. Spuneți-le fraților din Dacia că voi numai atunci dorîți să vă uniți cu ei, dacă aceasta este și voința lor sfântă și liberă.

Viena, 8 iunie 1848

Publicat: Pap Dénes, *Okmánytár*, p. 176—178.

Brasov, 8 iunie 1848

Löblicher Magistrat!

Unterm 3ten Juni 1.J. wurde bekanntlich den sächsischen Kreisen von der löblichen Nations Universität der Vorschlag gemacht, es sollten die von den sächsischen Deputirten bei dem Landtag gethanen Schritte in der Unionsfrage im Namen der Nation förmlich mißbilligt und Allerhöchsten Orts gebethen werden, in den unterlegten Unionsartikel die gestellten Bedingungen aufzunehmen.¹ Bei Verhandlung dieses Erlasses wurde hierorts hauptsächlich in Erwägung gezogen, wie wenig rathsam es unter den gegenwärtigen schwierigen und außerordentlichen Umständen erscheine, die sächsischen Deputirten vor den Landesständen herabzusetzen, die eingeleiteten Verständigungen mit den beiden andern Nationen zu beirren und eine allgemeine Erbitterung herbeizuführen. Es wurde ferner erwogen, daß im allgemeinen die Verhinderung der Union unmöglich erscheine, daß der günstige Erfolg der bei Allerhöchsten Orten beabsichtigten Schritte unter den gegenwärtigen Verhältnissen mehr als zweifelhaft sei, daß selbst dann, wenn die gestellten Bedingungen der sächsischen Nation dem Artikel von Allerhöchsten Orten in den beantragten allgemeinen Ausdrücken wider Willen der Stände einverlebt werden sollten, die sächsische Nation davon bei der hervorgerufenen Erbitterung dem ungarischen Ministerium gegenüber bei Festsetzung der Details keinen Nutzen ziehen würde, wogegen jene Denkschrift bei zweckmäßiger Abfassung nicht nur geeignet sei, die Rechte der Nation im allgemeinen zu sichern, sondern auch bei Mitwirkung der beiden andern Nationen rücksichtlich der festzustellenden Einzelheiten auf einen günstigeren Erfolg rechnen lasse. Bei dieser Sachlage glaubte demnach dies Publikum, daß die Nation ihre Kräfte nicht auf ein erfolgloses Beginnen versplittern, vielmehr solche vereinigt mit Nachdruck dahin wenden möge, wohin sie von den obwaltenden unabänderlichen Verhältnissen hingewiesen würden, in welchem Sinne schon damals dieses Publikum mittelst seiner Zuschrift² an Einen Löblichen Magistrat unterm 4. Juni 1.J., Zahl 2461, eine ausgedehntere Deputation an den Palatin und das ungarische Ministerium vorschlug. Inzwischen ist nun gestern hieselbst ein Bericht³ der hiesigen Landtags Abgeordneten eingelangt, mittelst welchem dieselben den Entwurf der von den sächsischen Deputirten dem Landtag einzureichenden abschriftlich beiliegenden Denkschrift hieher vorläufig mitgetheilt haben. Es ist den Deputirten hierauf erwidert worden, es werde zwar im allgemeinen die Denkschrift gut geheißen und erachte auch dieses Publikum deren Einreichung noch während der Dauer des Landtags für höchst wichtig, ja für unerlässlich, damit solche jedenfalls zum Landtagsprotokoll komme. Es ergebe sich zugleich im Besonderen die Bemerkung, daß die Denkschrift besonders von den Worten an: „Das, Löbliche Stände, sind die Rechte, die wir, die Vertreter des sächsischen Volkes im Namen desselben und für dasselbe usw.“ bis zum Schlusse zu lang, zu unbestimmt und zu schwankend sei und der bestimmten Erklärung entbehre, daß so wie die Nation bisher gesetzlich ein selbständiges Volk gebildet, so dieselbe dieses ihr Volksthum auch jetzt der Union zum Opfer zu bringen weder geneigt sei,

noch nach positivem oder Vernunftrecht dazu verhalten werden könne, daß ferner die gestellten Bedingungen zum Fortbestand dieser ihrer Nationalität unumgänglich nothwendig seien und die Nation daher um so mehr die Unterstützung dieser Bedingungen von Seiten der Stände so wie die Annahme derselben vom ungarischen Ministerium hoffe und erwarte, daß nur auf diese Weise die sächsische Nation die Union als bindend für sich anerkennen könne. Uibrigens sei der Denkschrift noch beizufügen, daß die sächsischen Deputirten sich vorbehalten, auf Grundlage der bei der Unionsverhandlung auf dem Landtage abgegebenen Erklärung bei den bevorstehenden gegenseitigen Verhandlungen zur zu Stande Bringung der Union die in der Denkschrift enthaltenen Bedingungen nach eingelangten Weisungen von ihren Sendern erforderlichenfalls zu ergänzen. Zugleich ist denselben der in der Anlage angeschlossene diesfällige Instruktionsentwurf⁴ zur Benützung bei den Berathungen in der National Versammlung zugestellt worden, welchen wir Einem Löblichen Magistrat zur gefälligen Einsicht und beliebigen weiteren Veranlassung hiemit mitzutheilen uns erlauben⁵.

In dem Vorausgeschickten glaubt dieses Stadt und Distrikts Publikum entwickelt zu haben, welche Bedeutung es der obgedachten, den Ständen einzureichenden Denkschrift beilegt, indem es darin die Grundlage erblickt, welche die Rechte der Nation für die Zukunft sichert, den enzuleitenden Verhandlungen mit dem ungarischen Ministerium die Richtung geben und die Schritte der Nation für die Zukunft bestimmen soll, und fühlt sich unter diesen Umständen dies Publikum zugleich gedrungen, Einen Löblichen Magistrat brüderlich zu ersuchen, auch seinerseits die Veranlassung treffen zu wollen, daß die Umarbeitung dieser Denkschrift nach den gehörigen Anträge mit der erforderlichen Bestimmtheit und dem gehörigen Nachdruck zum Schutz der Rechte der Nation stattfinden und dieselbe jedenfalls dem gegenwärtigen Landtag eingereicht und zum Landtagsprotokoll gegeben werden möge.

Magistrat und Communität der k. freien
Stadt und des Distrikts Kronstadt

Johann Albrichsfeld, Ober Richter
Friedrich Riemer, V. Notair

Kronstadt, am 8ten Juni 1848

Onorate Magistrat!

După cât se știe, la data de 3 iunie a.c. onorata Universitate săsească a înaintat scaunelor și districtelor săsești propunerea ca pașii făcuți la dietă de către deputații sași în problemele uniunii, să fie dezavuati în numele națiunii; totodată forul suprem să fie rugat să includă în legea unională supremă condițiile puse de națiunea săsească¹. La dezbaterea acestei adrese noi am ținut cont cu precădere de faptul că în actualele condiții grele și exceptionale ar fi foarte puțin recomandabil să fie rechemați deputații sași, să fie întrerupte înțelegerile initiate cu celelalte două națiuni și să fie provocată o îndărjire generală. Apoi am ținut seama de faptul că în general este imposibilă împiedicarea uniunii, că în actualele împrejurări este mai mult decât indoiealnic ca intervenția pe lângă

forul suprem să aibă vreun succes; de altfel chiar dacă forul suprem ar include în lege condițiile puse de națiunea săsească împotriva voinei Stărilor, ca tot n-ar avea nici un folos din asta în timpul stabilirii detaliilor cu Guvernul ungar din cauza amărăciunii provocate acestuia; în schimb memoriul menționat, în cazul unei redactări potrivite, nu numai că ar fi în măsură să asigure drepturile națiunii în general, ci și-ar putea și spera într-un succés bun în privința detaliilor ce urmează să fie stabilite, deoarece națiunea săsească ar primi și sprijinul secuilor și ungurilor din Transilvania. Prin urmare acest public a fost de părere că este bine ca națiunea să nu-și irosească forțele în acțiuni fără șanse de succés, ci să le îndrepte cu hotărâre în direcția cerută de condițiile imuabile care dominesc în prezent. În acest sens publicul de aici propusese deja de pe-atunci, într-o adresă din 4 iunie a.c. către onoratul Magistrat, nr. 2461, ca să fie trimisă o delegație mai numeroasă la palatin și la Guvernul ungar². Între timp a sosit ieri un raport al deputaților brașoveni la dietă, prin care nel-au informat despre proiectul de memoru al deputaților săși ce urmează să-l înainteze dietei; îl anexăm aici în copie³. Deputaților li s-a răspuns că, în general, memoriul se aprobă; acest public consideră că este foarte important și chiar necesar ca el să fie înaintat încă în timpul desfășurării [lucrărilor actualei] dietei pentru a fi consemnat în procesul verbal. În particular însă trebuie făcută observația că memoriul este prea lung, imprecis și indecis, mai ales începând de la cuvintele: „acestea, onorate stări, sunt drepturile pe care noi, reprezentanții poporului săsesc, în numele acestuia și pentru acesta etc.“ până la sfârșit. De asemenea memoriului îl lipsește declarația hotărâtă că aşa cum națiunea săsească a constituit până acum, potrivit legii, un popor de sine stătător, tot astfel aceasta nu este dispusă să-și sacrifice nici de astă dată etnicitatea sa pentru uniune și nici nu poate fi constrânsă prin dreptul pozitiv și rațional să-o facă; îndeplinirea condițiilor formulate este neapărat necesară pentru supraviețuirea acestui popor; prin urmare națiunea săsească speră și se așteaptă cu atât mai mult ca Stăriile să sprijine acceptarea acestor condiții, iar Guvernul ungar să le aprobe, cu cât numai în acest mod poate recunoaște uniunea ca fiind obligatorie și pentru ea. De altfel ar mai trebui menționat în memoriu faptul că pe baza declarației date în timpul tratativelor care au avut loc la dietă în legătură cu uniunea, deputații săși își rezervă dreptul ca în cursul negocierilor ce vor avea loc în vederea realizării acesteia să completeze la nevoie condițiile conținute în memoriu în conformitate cu instrucțiunile primite de la cei ce i-au delegat⁴. În același timp li s-a trimis deputaților proiectul de instrucțiuni anexat aici pentru a se folosi de el în timpul consfătuirilor din cadrul întrunirilor naționale. Noi ne-am permis să-l trimitem onoratului Magistrat, pentru ca să-l poată consulta și folosi după plac⁵.

Publicul de aici este convins că în cele de mai sus a expus ce importanță acordă memoriului care urmează să fie înaintat Stărilor, deoarece consideră că acesta constituie baza ce va asigura pentru viitor drepturile națiunii și va direcționa tratativele ce vor fi inițiate cu Guvernul ungar și vor determina pașii națiunii în viitor. În aceste condiții publicul de aici se simte obligat să-l roagă frățește pe onoratul Magistrat să facă toate demersurile pentru ca prelucrarea acestui memoriu să se redacteze cu hotărârea și insistențele necesare, în conformitate cu pro-

punerea din partea noastră; prin el s-ar asigura protecția drepturilor națiunii; de aceea ar fi neapărat necesar să fie înaintat dietei actuale și să fie consemnat în protocolul ei.

Magistratul și comunitatea orașului liber
crăiesc ale districtului Brașov

Johann Albrechtsfeld, jude suprem
Friedrich Riemer, vicenotar

Brașov, 8 iunie 1848

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Sibiu, Fond. A. Magistrat, nr. 2 085/1848,
Foto: 5 647—5 650.

¹ Vezi vol. V, doc. 165.

² Vezi vol. V, doc. 183

³ Vezi doc. 118.

⁴ Vezi vol. V, doc. 70.

⁵ Vezi doc. 125.

124

Brașov, 8 iunie 1848

An des Herrn Franz von Salmen, Gräfen der sächsischen Nation
und k. Gubernial Raths Hochwohlgeboren

Kronstadt, den 8ten Juni 1848

Der auf dem gegenwärtigen Landtag am 30. Mai 1.J. zu Stande gekommene Gesetzes Artikel, die dermaligen bedenklichen Zeitverhältnisse überhaupt, so wie das Bedürfnis einer festeren Einigung der Nation haben dies Stadt und Districts Publicum veranlaßt, dem von mehreren Kreisen geäußerten Wunsche wegen Abhaltung einer Volks Versammlung beizutreten und Euer Hochwohlgeboren gehorsamst zu ersuchen, zur Berathung der Schritte, welche bei der gegenwärtigen Lage von Seiten der sächsischen Nation zu thun sind, eine großartige Volksversammlung, wozu jeder Kreis etwa 12 aus allen Ständen durch die in gleicher Weise wie bei der Comeswahl zusammengesetzte Kreisversammlung gewählte Abgeordnete, welche allein zur Fassung von Beschlüssen ermächtigt sein, die übrigen etwa anwesenden aber bloß berathende Stimme haben dürfen, absenden möge, mit möglichster Beschleunigung nach Schäßburg einberufen und unter hochjähriger Vorsitz abhalten zu wollen, damit in dieser Weise ein ganz volksthümlicher Beschuß gefaßt werden könne.

Die wir mit vorzüglichster Hochachtung verharren,
Euer Hochwahlgeboren gehorsamste Diener,

Magistrat und Comunität der k. freien
Stadt und des Distrikts Kronstadt

Către măria sa Franz von Salmen, comite al națiunii
săsești și consilier crăicesc guvernial

Brașov, 8 iunie 1848

Legea elaborată în 30 mai a.c. la actuală dietă, îngrijorătoarele imprejurări de acum în general, cât și nevoia unei mai stricte uniri a națiunii, au determinat publicul acestui oraș și district să adere la dorința exprimată de mai multe scaune de a se ține o adunare populară; de aceea vă adreseză rugămîntea de a urgența convocarea la Sighișoara a unei mari adunări populare care să se desfășoare sub inalta președinție a măriei voastre. La această întrunire ficcare scaun și district să trimită aproximativ 12 delegați din toate stările care să fie aleși de către adunarea scăunală sau districtuală constituită în același scop, ca și la alegerea comesului. Acești delegați vor fi singurii împuterniciți să adopte hotărâri, în timp ce ceilalți care vor mai lua eventual parte la consfătuire nu vor avea decât un rol consultativ. În acest mod s-ar putea adopta într-adevăr o hotărâre populară.

Rămânem cu deosebită stimă servitorii credincioși ai măriei voastre,

Magistratul și comunitatea orașului liber
crăiesc și ale districtului Brașov

Concept. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 2525/1848.
Foto: 31 623—31 624.

125

Brașov, 8 iunie 1848

Hochwohlgeborener Herr!¹

Bekanntlich hatte dieses Publicum seinen Landtags Abgeordneten betreff der auf dem Landtag zur Verahndlung kommenden Union Siebenbürgens mit Ungarn die Weisung ortheilt, in diese Union unter der Bedingung zu willigen, daß der Fortbestand der Sächsischen Nationalität in dem zu Stande kommenden Landtags Artikel ausdrücklich sichergestellt werde. Sollten die Stände hierin nicht willigen, so hätten die Deputirten eine Sondermeinung einzulegen.

Laut der diesem Publicum zugekommenen Berichte² der Landtags Abgeordneten hatten die beiden Nationen bereits in der vorberathenden Versammlung am 29sten May die Aufnahme jenes Punktes in den Artikel aus dem Grunde verweigert, weil auch der Rechte der beiden andern Nationen darin keine Erwähnung geschehe; dagegen aber die Sachsen aufgefordert, jene Bedingungen mittelst einer Denkschrift vor die Stände zu bringen, mit der Vorführung, diese Denkschrift dem ungarischen Ministerium empfehlen und die Nation bei der bevorstehenden Verhandlung in ihren Rechten unterstützen zu wollen.

Die Sächsische National Versammlung war demnach in die Lage gezwängt, entweder mittelst einer einzureichenden Sondermeinung al-

allerhöchsten Ortes zu bitten, womit der Unions Artikel nicht ohne Aufnahme der von der Sächsischen Nation gestellten Bedingungen bestätigt werde, oder aber die Emporhaltung der Rechte der sächsischen Nation mittelst jener Denkschrift, unter der verheißenen Dazwischenkunft der Stände, zu erwirken. Die National Versammlung wählte das Letztere.

Unterm 3. Juni wurde diesem Publicum von Seiten der Wohlloblichen Nation Universität der Vorschlag gemacht, womit dieses Verfahren der Sächsischen Nations Deputirten bei dem Landtag in Namen der Sächsischen Nation feierlich mißbilligt und zugleich allerhöchsten Ortes gebeten werden möge, in den unterlegten Unions Artikel die gestellten Bedingungen aufzunehmen. Bei Verhandlung dieses *Elasses*³ wurde hierorts hauptsächlich in Erwägung gezogen, wie wenig rathsam es unter den gegenwärtigen schwierigen und außerordentlichen Umständen erscheine, die sächsischen Deputirten von den Landesständen herabzusetzen, die eingeleiteten Verständigungen mit den beiden anderen Nationen zu beirren [!] und eine allgemeinen Erbitterung hervorzurufen. Es wurde ferner erwogen, daß im allgemeinen die Verhinderung der Union unmöglich erscheine, daß der günstige Erfolg der bei Allerhöchsten Orten beabsichtigten Schritte unter den gegenwärtigen Verhältnissen mehr als zweifelhaft sei, daß selbst dann, wenn die gestellten Bedingungen der sächsischen Nation dem Artikel von Allerhöchsten Orten in den beantragten allgemeinen Ausdrücken wider Willen der Stände einverlebt werden sollen, die sächsische Nation bei der hervorgerufenen Erbitterung davon dem ungarischen Ministerium gegenüber bei Festsetzung der Details keinen Nutzen ziehen würde, wogegen jene Denkschrift bei zweckmäßiger Abfassung nicht nur geeignet sei, die Rechte der Nation im allgemeinen zu sichern, sondern auch bei Mitwirkung der beiden andern Nationen rücksichtlich der festzustellenden Einzelheiten auf einen günstigern Erfolg rechnen lasse. In dieser Sachlage glaubte demnach dieses Publikum, daß die Nation ihre Kräfte nicht auf ein erfolgloses Beginnen versplittern, vielmehr solche vereinigt mit Nachdruck dahin wenden möge, wohin solche von den obwaltenden unabänderlichen Verhältnissen hin gewiesen würden, in welchem Sinne schon damals dieses Publikum mittelst seiner Erwidrung⁴ an die obbelobte Nations Universität unterm 4. Juni 1.J. M. Zahl 2461 eine ausgedehntere Deputation an den Palatin und das ungarische Ministerium in Vorschlag gebracht hat.

Inzwischen ist nun eben gestern hieselbst ein Bericht⁵ der hiesigen Landtags Abgeordneten eingelangt, mittelst welchem dieselben den Entwurf der von den Sächsischen Deputirten dem Landtag einzureichenden Denkschrift⁶ hieher vorläufig mitgetheilt haben.

Was den Deputirten hierauf erwidert worden, wolle Euer Hochwohlgeboren aus dem hier gehorsamst beigeschlossenen Protokolls Auszug⁷ unter M. Zahl 2516 gewogenst ersehen, wobei wir uns zugleich erlauben, auch eine Abschrift des in dem Protokolls Auszug erwähnten Instructions Entwurfes⁸ beizulegen.

Da jedoch dieses Publicum in dem Vorausgeschickten zugleich entwickelt zu haben glaubt, welche Bedeutung es der obgedachten, den Ständen einzureichenden Denkschrift beilege, indem es darin die Grundlage erblickt, welche die Rechte der Nation für die Zukunft sichern, den einzuleitenden Verhandlungen mit dem ungarischen Ministerium die Richtung geben und die Schritte der Nation für die Zukunft bestimmen

soll, so fühlt sich unter diesen Umständen das Publicum zugleich gedrungen, sich an Euer Hochwohlgeboren als Oberhaupt der Nation mit der vertrauungsvollen Bitte zu wenden, gewogenst zu veranlassen, daß die Umarbeitung jener Denkschrift in dem im vorangeschlossenen Protokolls Auszug angedeuteten Sinne mit der erforderlichen Bestimmtheit und [dem gehörigen] Nachdruck zum Schutze der Rechte der Nation stattfinden und diese Denkschrift jedenfalls dem gegenwärtigen Landtag eingereicht und zum Landtags Protokoll gegeben werden möge.

Die wir etc. etc.

[Albrichsfeld]

Prea nobile domn!¹

După cum se știe publicul de aici i-a însărcinat pe deputați în privința uniunii Transilvaniei cu Ungaria care se va dezbată la dietă, să o accepte numai cu condiția ca existența în continuare a naționalității săsești să fie garantată explicit în legea ce se va elabora. Dacă Stările n-ar voi să accepte această condiție, atunci deputații vor trebui să înainteze o notă cu punctul lor de vedere diferit.

Potrivit rapoartelor² primite de acest public de la deputații la dietă, maghiarii și secuii au refuzat deja în adunarea preliminară din 29 mai să includă în lege condiția pe motiv că nici drepturile lor nu sunt menționate; le-au sugerat însă sășilor să prezinte Stărilor acele condiții într-un memoriu, promițându-le că îl vor recomanda Guvernului ungar și că vor sprijini națiunea săsească în susținerea drepturilor sale la negocierile viitoare.

Adunarea națională săsească era deci pusă în fața alternativei: fie de a se ruga la forurile supreme printr-o notă cu punctul lor de vedere diferit ca legea unională să nu fie sanctionată fără includerea condițiilor puse de națiunea săsească; fie de a obține recunoașterea drepturilor națiunii săsești prin intermediul acelui memoriu cu sprijinul promis al Stărilor. Adunarea națională a ales cea de-a doua cale.

La data de 3 iunie, Universitatea săsească i-a propus acestui public ca: modul cum au procedat deputații săși la dietă să fie dezavuat în mod solemn în numele națiunii săsești; totodată să se înainteze cel mai final for cererea de a se include condițiile puse de săși în legea supusăprobării. La dezbaterea acestei adrese³ noi am ținut cu precădere seama de faptul că în actualele condiții grele și exceptionale ar fi foarte puțin recomandabil să fie rechermăți deputații săși, să fie întrerupte înțelegerile inițiale cu celelalte două națiuni și să fie provocată o îndărjire generală. Apoi am mai ținut seama de faptul că în general este imposibilă împiedicarea uniunii, că în actualele condiții este mai mult decât îndoiefulnic ca intervenția pe lângă forul suprem să aibă vreun succes; de altfel chiar dacă forul suprem ar include în termeni generali în lege condițiile puse de națiunea săsească împotriva voinței Stărilor, ea tot n-ar trage vreun folos din asta în fața Guvernului maghiar în timpul stabilirii detaliilor din cauza amărăciunii provocate acestuia; în schimb memoriu menționat în cazul unei redactări potrivite, nu numai că ar asigura drepturile națiunii în general, ci s-ar putea spera într-un succes bun în privința detaliilor ce urmează să fie stabilite, deoarece ar primi și sprijinul celor-

lalte două națiuni. Prin urmare acest public a fost de părere că este bine ca națiunea să nu-și irosească forțele în acțiuni fără succes, ci să le îndrepte cu hotărâre în direcția cerută de condițiile imuabile care dominesc în prezent. În acest sens publicul de aici propusese deja de pe atunci într-un răspuns⁴ către onorata Universitate săsească din 4 iunie a.c., nr. mag. 2461, ca să fie trimisă o delegație mai numeroasă la palatin și la Guvernul ungar.

Între timp a sosit aici ieri un raport⁵ al deputaților brașoveni la dietă: prin el ne-au comunicat proiectul de memoriu⁶, pe care deputații săi urmează să-l înainteze dietei.

Ceea ce li s-a răspuns deputaților rezultă din extrasul de protocol⁷ cu nr. mag. 2 516 anexat aici. În același timp ne permitem să anexăm și o copie a proiectului de instrucțiuni⁸ menționat în extrasul de protocol.

Publicul de aici crede că în cele de mai sus a expus ce importanță acordă membrului care urmează să fie înaintat Stărilor, deoarece constituie baza asigurărilor drepturilor națiunii în viitor; totodată direcționază tratativele care vor fi inițiate cu Guvernul ungar și determină pașii națiunii în viitor. De aceea publicul de aici se simte obligat să se adreseze măriei voastre ca fruntaș al națiunii cu rugămintea încrezătoare de a lua măsurile necesare pentru ca acel membru să fie prelucrat în sensul menționat în extrasul de protocol anexat, în așa fel ca prin el să se asigure protecția drepturilor națiunii. Totodată publicul de aici solicită ca acest membru să fie înaintat dietei actuale și să fie consemnat în protocolul acesteia.

Noi care etc., etc.

[Albrechtsfeld]

Concept. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 2 525/1848.
Foto: 31 624—31 625.

¹ După cum reiese din text este vorba de comitele sașilor, Franz Salmen, iar adrese aproape identice au fost trimise și jurisdicțiilor săsești, vezi *Transcrierea. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Actele Mag. Sighișoara, nr. 1 627/1848. Foto: 6 713—6 716.*

² Vezi vol. V, doc. 87.

³ Vezi vol. V, doc. 165.

⁴ Vezi vol. V, doc. 183, respectiv ultima hotărâre sub nr. 2 561.

⁵ Vezi doc. 23.

⁶ Vezi vol. V, doc. 70, și doc. 118 din acest volum.

⁷ Vezi doc. 81.

⁸ Vezi doc. 82.

126

Brașov, 8 iunie 1848

Euer Excellenz hoch geborner Herr Graf und königlicher
Landes Gouverneur, gnädig hoch gebeithender Herr!

Hier wird mir von dem Löblichen k.k. Militair Grenz Commando
ein über den Ojtosher Paß in dieses Großfürstenthum gekommener Rei-
sender mit dem Bemerken zugeschickt, daß derselbe zwar einen wirk-

lichen Reise Paß besitze, aber sich in Beretsk, wo er sich 8 Tage aufgehalten, als ein russischer Emissair dadurch verdächtig gemacht habe, weil er sich zuvor nach dem betreffenden Erzpriester und dann auch um die Stimmung der Inwohner für die Russen sich genau erkundigt habe, weswegen derselbe unter Aufsicht gestellt werden möchte.

Laut dem von diesem Reisenden bey der hiesigen Polizey abgegebenen, zu Gallatz im Namen des Königs von Griechenland am 5./17. Mai 1.J. ausgestellten Reise Passe ist der Name des Reisenden Anastasius K. Ikonomo und es ist derselbe ein griechischer Unterthan (Suget Hellini-que), aus Gallatz gebürtig, 43 Jahre alt und reiset angeblich in Handels Geschäften, in welchen er sich hier beiläufig 6 Wochen aufzuhalten gedenkt.

Dieser Paß enthält unter andern Vidierungen auch eine des Ojtosher Contumanz Amtes und eine des dasigen Paß Commandos vom 31. Mai 1.J., laut welcher der Inhaber dieses Passes über K. Vasarhely, Kronstadt und Pesth nach Wien reisen soll, wie auch eine des K. Vasarheyer Militair Grenz Commandos vom 7. Juni 1.J., mittelst welcher derselbe an das hiesige Löbliche General Commando gewiesen worden.

Da nun dieser Reisende nicht mit einer schriftlichen Anzeige und bloß in der Absicht, ihn unter polizeilicher Aufsicht halten zu lassen, mir zugeschickt wurde, ermangelte ich nicht, denselben dem Polizey Director Josef Franz Trausch mit Bekanntgebung der diesen Reisenden verdächtigenden Umständen mit dem ernstlichen Auftrag zu übergeben, denselben ja unter strenger Polizey Aufsicht zu halten und sobald derselbe sich auch hier eines ähnlichen Verdachtes schuldig machen sollte, alsogleich wider ihn vorzugehen und ihn einzuziehen und zu berichten.

Von dem Gallatzer Consulate halbe [ich] gestern eine ämtliche Mittheilung erhalten, laut welcher an der russischen Grenze entlang des Pruth das Armee Corps des General Lüders, aus 40000 Mann bestehend, nunmehr vollständig versammelt ist und zur Ueberschreitung des Pruth an 2 Stellen die Pontons in Bereitschaft gehalten werden.

Indem ich mich beeile, Vorstehendes Euer Excellenz pflichtschuldig zu berichten, habe ich die Ehre, mit vollkommenster Hochachtung und tiefster Ehrerbietung zu erstreben,

Euer Excellenz unterthänigster Diener,

Johann von Albrichsfeld, Ober Richter

Kronstadt, am 8. Juni 1848

Excelență voastră onorate domnule conte și guvernator regesc
al țării, Milostiv poruncitorule domn!

Mi s-a trimis aici de către onorata Comandă militară grănicerească un călător care a trecut prin pasul Oituz în acest mare principat. Am fost informat în legătură cu dânsul că are un pașaport de călătorie autentic, dar că în Brețeu, unde a stat 8 zile, a devenit suspect de a fi un emisar rus prin faptul că: mai întâi s-a informat exact în legătură cu protopopul respectiv, iar după aceea și referitor la atitudinea localnicilor față de ruși, fapt pentru care respectivul a fost trimis aici pentru a fi ținut sub supraveghere.

Din pașaportul de călătorie emis la Galați, în numele regelui Greciei, la 5/17 mai a.c. și predat de acest călător la poliția de aici, reiese că numele său este Anastasiu K. Ikonomu; de asemenea că este un cetățean grec (suget Hellenique), născut la Galați, în vîrstă de 43 de ani; el ar călători în scopuri comerciale în vederea cărora intenționează să rămână aici timp de 6 săptămâni.

Acest pașaport conține printre alte vize, una din partea oficiului de contumacie și una a comandamentului acestei trecători din 31 mai a.c.; potrivit acestora posesorul pașaportului urmează să călătorească prin Târgu Secuiesc, Brașov și Budapesta la Viena; printr-o altă viză din 7 iunie a.c. din partea comandamentului militar de graniță din Târgu Secuiesc, susnumitul a fost trimis la Comandamentul general din Transilvania.

Deoarece acest călător nu mi-a fost trimis cu un proces verbal scris, ci doar cu intenția de a-l ține sub observație polițienească, nu am ezitat să-l predau directoratului de poliție Josef Franz Trausch, informându-l în legătură cu toate circumstanțele prin care el a devenit suspect și însărcinându-l să-l tină pe respectivul sub supraveghere strictă; de îndată ce acesta și-ar atrage o bănuială similară să acționeze împotriva lui, să-l aresteze și să mă informeze.

De la consulatul din Galați am primit ieri o comunicare oficială potrivit căreia la granița rusească de-a lungul Prutului s-a adunat întregul corp de armată al generalului Lüders care constă din 40 000 de soldați; în două locuri pontoanele sunt gata pregătite pentru a se trece Prutul pe ele.

Grăbindu-mă să relatez cele de mai sus, am onoarea să rămân cu profundă stimă și adânc respect servitorul supus al excelentei voastre

Johann von Albrichsfeld, jude suprem

Brașov, 8 iunie 1848

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1531/1848.
Foto: 25 600—25 601.

127

Sibiu, 8 iunie 1848

Liebe Sachsen Brüder!

Worüber in der letzten Zeit so vielfältig und so eifrig gesprochen worden ist, daß wißt ihr, liebe Brüder — es war über die Vereinigung unsers geliebten Vaterlandes, das seit mehr als drei Jahrhunderten seine eigene Verfassung, seinen eignen Fürsten und seine eigne Regierung gehabt hat, mit dem Königreiche Ungarn. Die meisten Ungarn und Szekler wünschten diese Vereinigung; von uns aber wollten sie einige ganz und gar nicht, andre aber nur unter der Bedingung, daß ihre wohlverworbenen Freiheiten, ihre Muttersprache und deren Entwicklung, wozu der Deutsche und der Romane ein eben so heiliges Recht hat als der Ungar, nicht beeinträchtigt, ihr Gebiet nicht zerrissen werde und der Wohlstand

und der Friede, welchen sie in dem gegenwärtigen Zustande von Siebenbürgen genießen, darunter nicht leide. Wir wollten nicht fremden Gesetzten und fremden Obrigkeiten gehorchen und uns vor Gericht und in allen andern Geschäften nicht einer fremden Sprache bedienen. Wir freuten uns daher auch und waren ganz beruhigt, als unsre Abgeordneten zu dem Landtage, auf welchem diese Sache verhandelt werden sollte, die bestimmte Weisung erhielten: in keinem Falle die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn ohne eine kräftige Zusicherung unserer Rechte und Freiheiten, unsrer Nationalität und Sprache und unsers Gebietes zuzugeben. Denn wir wußten ja, daß das Gesetz ihnen verbiete, dieser Weisung zuwider zu handeln, und hofften überdies, sie würden als christliche Männer eines solchen Verbotes gar nicht bedürfen.

Es ist leider anders gekommen, als wir wünschten und hofften und als wir zu fordern berechtigt waren. Die Abgeordneten der sächsischen Nation habe ihre Pflicht nicht erfüllt. Die einen von ihnen haben es unterlassen, darauf zu bestehen, daß die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn nicht verhandelt werde, bevor die Romanen, welche die größere Mehrzahl der Bewohner dieses Landes bilden, zur vierten Nation erhoben worden seien und ein Wort über diese wichtige Sache mitsprechen dürften; die andern haben gegen ihren Auftrag erklärt, man könne bei der Unterhandlung mit dem Ministerium und dem Reichstage des Königreiches Ungarn keine Bedingungen machen, sondern nur Wünsche äußern, Hoffnungen hegen und Aussichten haben, d.h. sie haben erklärt, wir alle seien im Grunde nichts als Bettler und müßten mit den Brosamen vorleib nehmen, die von dem Tische des neuen Herrn für uns abfielen. Die Deputirten von Mediasch und Leschkirch endlich haben sich bei der Abstimmung widersprochen; der eine von ihnen hat „ja“, der andre „nein“ gesagt, und so haben denn Mediasch und Leschkirch gar keine Stimme abgegeben. Glaubet doch ja nicht daß das Gesagte unwahr sei. Leset den gedruckten Bericht der sächsischen Nationalversammlung in Klausenburg; sie gestehen selbst ein, daß sie anders gehandelt hätten, als ihnen vorgeschrieben worden, und meinen sogar, sie hätten mit diesem Wortbruch uns einen großen Dienst erwiesen.

Könnet ihr, dürft ihr das zugeben, liebe Sachsen Brüder? Wollet ihr es gleichgültig erdulden, daß ein paar Menschen das Vertrauen, welches ihr ihnen geschenkt, mißbrauchen, euch schändlicher Weise verrathen, euer gutes Recht, über die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn auch ein Wort mitzureden, mit Füßen treten und euch zu armseligen Bettlern erklären, auf welche selbst derjenige, welcher ihnen ein reichliches Almosen gibt, nur mit Verachtung herabsieht? Nein und wieder nein! Ihr werdet diese Schmach nicht dulden, denn ihr gehört zu einem mächtigen Volksstamme, welcher auf Ehre hält, und es ist euch nicht einerlei, ob eure Freunde und Feinde euch verspotten oder mit Achtung von euch sprechen.

Wohlan denn! noch ist es Zeit, unsre Ehre zu retten und das, was geschehen ist, rückgängig zu machen. Auf dem Landtage soll nach dem Gesetze der Wille der Nationen ausgesprochen werden; was aber diese paar Menschen da gesagt haben, ist nicht die Stimme der Kreise, die sie zum Landtage geschickt; es ist nicht der Wille des Volkes, sondern es ist die Stimme des Wortbruches und des Verrathes und der Wille derjenigen, welche euch vor euren Mitständen wie unmündige Kinder behan-

delt und euch auf die niederträgigste Art um eure verfassungsmäßigen Rechte betrogen haben. Wohlan denn, so zeiget eurem Landesfürsten und den Mitsändern euren wahren Willen, indem ihr die nachstehende Erklärung unterschreibt.

Wir Endesgefertigte erklären hiemit ferierlich und förmlich, daß wir die Stimme, welche unsere Abgeordneten in der Unionsfrage in dem Landtage abgegeben haben, nicht als den wahren und wirklichen Willen des Volkes, in dessen Namen sie handeln und dessen Gerechtsame sie vertreten sollten, ansehen können. Sie haben im Gegentheil das Wohl des Volkes verrathen, ihr Wort gebrochen und die sämmtlichen deutschen und romanischen Bürger in Stadt und Land in den Augen der Mitwelt und der Nachkommen schwer gebrandmarkt. Wir fordern daher, daß sie alle, ohne Ausnahme, sogleich abgerufen, ihre Stelle durch andre besetzt und daß zum Beweise dessen, daß sie ihre Instruktion verletzt, ihre sogenannte Rechtfertigungsschrift mit den dazu gehörigen Dokumenten durch den Druck alsgleich bekannt gemacht werde. Zugleich aber fordern wir, daß diese unsre Erklärung zusammt den Belegen für die Wahrheit dessen, was wir behaupten, unverzüglich an unsren Allergnädigsten Kaiser und Landesfürsten Ferdinand I. überschickt und Allerhöchst Seine Majestät inständigst und dringend angefleht werde, die Union Siebenbürgens mit Ungarn aus dem Grunde nicht zu bestätigen, weil die Erklärung der sächsischen Deputirten darüber dem Willen des Volkes, welches sie vertreten sollten, gänzlich entgegen ist und nach dem Sinne des XI. Landtagsartikels von 1791 kein Landtagsbeschuß eine der Nationen in ihren Rechten beeinträchtigen darf; sondern daß seine Majestät vielmehr die wiederholte Aufnahme und Verhandlung der für die Interessen des gesammten Landes und seiner ganzen Bevölkerung so unendlich wichtigen Frage anzuordnen geruhe. Gott erhalte Seine Majestät unsren Allergnädigsten Kaiser und Landesfürsten Ferdinand I.

Daß dieses unser aller wahrer und ernster Wille sei, bekräftigen wir durch unsers Namens Unterschrift.

Jubiți frați săși!

Voi știi despre ce s-a discutat în ultimul timp atât de mult și de agitat. Era vorba de uniunea cu regatul Ungariei a patriei noastre iubite care de mai bine de trei secole își are propria constituție, propriul principiu și propriul său guvern. Cei mai mulți unguri și secui au dorit această uniune; însă dintre noi unii n-au vrut-o deloc, iar alții numai cu condiția ca libertățile dobândite în mod cinstiț, limba maternă și dezvoltarea ei pentru care atât germanul cât și românul au un la fel de sfânt drept ca și ungrul, să nu fie îngădite, teritoriul lor să nu fie sfărtecat, iar bunătatea și pacea de care se bucură în condițiile actuale ale Transilvaniei să nu sufere. Noi n-am vrut să ascultăm de alte legi și de autorități străine și nici să ne folosim la tribunal și în toate celealte treburi oficiale de o limbă străină. Ne-am bucurat de aceea și am fost foarte liniștiți când deputații noștri la dietă, unde urma să fie discutată această problemă, au primit instrucțiunea precisă să nu accepte uniunea Transilvaniei cu Ungaria fără o garanție puternică a drepturilor și libertăților

noastre, a naționalității, limbii și teritoriului nostru. Căci știam doar că legea le interzice să acționeze împotriva acestor instrucțiuni și de altfel speram că ei, ca oameni cinstiti, nu vor avea nevoie de o astfel de interdicție.

Din păcate s-a întâmplat cu totul altfel decât am dorit și am sperat și eram îndreptățit să cerem. Deputații națiunii săsești nu și-au îndeplinit obligația. Unii dintre ei au omis să insiste ca uniunea Transilvaniei cu Ungaria să nu se dezbată înainte ca românii care constituie majoritatea locuitorilor acestei țări să fie ridicăți la rangul cetei de-a patra națiuni și să poată avea un cuvânt de spus în această problemă importantă; ceilalți au declarat, împotriva însărcinării primite, că la tratativele cu Guvernul și Dieta regatului Ungariei nu se pot pune condiții, ci doar exprima dorințe, se pot nutri doar speranțe și speră doar perspective; eu alte cuvinte ei au declarat că toți nu suntem în fond decât niște cersetori și trebuie să ne mulțumim cu fărâmiturile care cad pentru noi de la masa nouului stăpân. Deputații din Mediaș și Nocrich s-au contrazis în timpul votării, căci unul a spus „da“, iar celălalt „nu“, aşa că n-au dat nici un vot. Să nu cumva să credeți că cele spuse nu sunt adevărate. Citiți raportul tipărit al consfătuirii naționale săsești din Cluj; deputații își recunosc că au acționat altfel decât au fost instruiți și cred chiar că ne-ar fi făcut un mare serviciu cu încălcarea aceasta de cuvânt.

Puteți, aveți voie să tolerați asta, iubiți frați sași? Vreți să tolerați cu indiferență, ca un număr mic de oameni să abuzeze de increderea pe care le-ați acordat-o, să vă trădeze rușinos, să calce în picioare dreptul vostru de a avea un cuvânt de spus în privința uniunii Transilvanici cu Ungaria, să vă declare cersetori săraci, la care chiar și cel ce le dă poamană bogată se uită doar cu dispreț? Nu și iarăși nu! Nu veți tolera această înjosire, pentru că voi faceți parte dintr-un neam puternic care ține la onoarea lui și nu vă este indiferent dacă prietenii și dușmanii voștri își bat joc de voi sau vorbesc cu respect despre voi.

Ei bine, mai este timp să ne salvăm onoarea și să facem reversibil ceea ce s-a întâmplat. La dietă va fi exprimată, conform legii, voința națiunilor; însă ceea ce au spus acești câțiva oameni nu este glasul scaunelor și districtelor care î-au trimis la dietă; nu este voința păgubioasă, ci este glasul încălcării cuvântului și al trădării, voința celor care vă tratează în fața Stărilor ca pe niște copii minori și v-au luat cu înselăciunejosnică drepturile voastre constituționale. Ei bine, arătați principelui țării și Stărilor voința noastră adevărată, semnând declarația de mai jos.

Noi subsemnații declarăm prin prezenta, sus și tare, că nu putem recunoaște votul pe care l-au dat deputații noștri în problema uniunii în timpul dietei, deoarece nu corespunde voinței adevărate a poporului în numele căruia trebuiau să acționeze și privilegiile lui să le reprezinte. Din contră, au trădat binele poporului și-au încălcat cuvântul și i-au stigmatizat grav pe toți locuitorii germani și români de la orașe și sate în ochii concetătenilor și ai urmașilor. De aceea cerem ca ei toți, fără excepție, să fie imediat rechemați; locul lor să fie ocupat de alții; ca dovardă că și-au încălcat instrucțiunile să fie publicată de îndată adresa lor justificativă cu documentele anexate. Totodată cerem că această declarație a noastră, împreună cu documentele care demonstrează justițea celor afirmate de noi, să fie trimisă fără întârziere scumpului nostru im-

părat și principelui țării, Ferdinand I; Maiestatea Sa să fie rugată insistent să nu confirme uniuinea Transilvaniei cu Ungaria, pentru că declarația deputaților sași este cu totul opusă voinei poporului pe care trebuiau să-l reprezinte; conform legii XI a dietei din 1791 nici o hotărâre dietală nu are voie să ciuntească drepturile unei națiuni; Maiestatea Sa să binevoiască, dimpotrivă, să ordone reluarea tratativelor în privința problemei deosebit de importante pentru interesul țării și al întregii sale populații. Dumnezeu să o binecuvânteze pe Maiestatea Sa, împăratul și principele scump al țării noastre, Ferdinand I.

Faptul că aceasta ne este voinea adevărată și serioasă îl confirmăm prin semnătura numelui nostru.

*Tipăritură. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 2 542/1848.
Foto: 31 611.*

128

Târnăveni, 8 iunie 1848

Felséges Királyi Fő igazgató Tanács!

A balavásári adózó közönség elfoglalt közlegelője vissza adatására a B.B.b.G.F.H.I. s több leveleik szerint megítéltetvén vissza adását a birtokosságnak egy része és az adózó közönség ajánlatta is, de amidön e nemes vármegye kebli 31.iK Constitutioja értelmében, kerületi alispán atyánkfiai egészbe visszaadni törekednék, az X. alatti hivatalos jelentése szerint, az ebbe kiirt balavásári némely birtokosok azt fegyveresen, és erőszakosan meggátolták, s midön egyfelöl a közlegelőket elfoglalni joga senkinek nincsen, másfelöl az írt adózó közönség tetemes káraval és hátra maradásával olly rég óulta hurcoltatik, a panaszló közönségnek B.B.b.G.F.H.I.D.d.Cc.M.K.E.C.B. alatti és a birtokos közönség egy részének L. alatti felelete is idezárva, a kérelmes közönség elfoglalt köz legelőjének erőszakosan meggátolt kinyitására és vissza adása eszközösére nézve ezen ügyet a megyei duló erő elrendelésc végett a f. királyi fő igazgató tanácsnak felajánlani szükségesnek láttuk.

Alázatos tisztelettel lévén a felséges királyi fő igazgató tanácsnak.

Nemes Küküllő megye tisztségéből
Dicsőszentmárton, 1848 junius 8-án

Alázatos szolgái
Vita Sámuel, főbíró
Muzsnai Kovács János, al jegyző

Preainalt Consiliu gubernial!

O parte a nobililor și a cetățenilor contribuabili din Bălăușeri a propus restituirea pe seama comunei a păsunii obștești răpite; ea a fost judecată ca fiind proprietatea cetățenilor contribuabili din Bălăușeri, conform scrisorilor B.Bb.G.F.H.I. și a altora. Când însă vicecomitele circumscriptiilor a încercat să o redea în întregime comunei, pe baza dispoziției oficiale nr. 31 a nobilului comitat, el a fost oprit prin forță, cu ar-

mele, de către unii nobili din Bălăușeri. Ori, conform raportului oficial sub X, nimeni nu are dreptul să ocupe pășuni obștești; pe de altă parte locuitorii contribuabili susaminti sunt tracasați de prea multă vreme, având astfel pagube serioase și rămânere în urmă.

De aceea am considerat necesar să oferim această chestiune Consiliului gubernial al Maiestății Sale regești, împreună cu jalbele de sub B.Bb.G.F.G.H.I.Dd.Cc.M.K.F.C.D., privind efectuarea restituiriilor cerute de reclamanți, precum și cu răspunsul unei părți a nemeșilor de sub L, în legătură cu oprirea prin forță a pășunilor obștești, în vederea lichidării focarului de neliniște din comitat¹.

Rămânen supuși plecați ai preainaltului Consiliu gubernial al Maiestății Sale regești. Din [confiștuirea] nobilului comitat Târnava.

Târnăveni, 8 iunie 1848

Slugi umile,
Vita Sámuel, prim jude [nobiliar]
Muzsnai Kovács János, vicenotar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 7 506/1848.
Foto: 26 131—26 132.

¹ Actele la care se fac referiri lipsesc.

129

Bistra, 8 iunie 1848

Méltóságos Liber Báró Fő Ispány Úr! Kegyes Patronus Uram!

Alázatos tisztelettel bátkodom Nagyságodnak jelenteni, hogy Járásom helliségeibe eddig elé semmi ollyas kitörés nem történt, mi komolyabb figyelmet vagy föl lépést igényelne. Panaszolt ugyan az uradalomi Erdők Gondnoka Lerchenfeld Károly Úr Aranyosi Péter Erdősz és más meg nem nevezett Erdő Gornyikok feladására, hogy a bisztrai és albáki lakosok a fa vágásokba és erdő vetésekbe erőszakoson legallették marhákat, amint az ide alázatos tisztelettel mellékeltek, eredeti Német nyelven írott megtanálásból kegyes lész Nagyságod látni, de végire járván a dolognak, úgy jött világosságra, hogy nem az egész falusi községek lakossi, hanem csak néhány eggyes személyek mentek az erdő vetéseket ki kerülve a fa vágásokba nőtt fűvet marháikkal le legeltetni, mit Bisztrán az Erdősz hivatal külümben le szokt kaszáltatni s szenául el adni, csak ugyan a bisztrai lakosok, kik vagy 12 gazdák ból állattak, mint azt ma nékem a Falusbíró jelentette, Birlá Juonutz, az Erdősz hivatal által erdő nevelésre elfoglalt és ezelőtt a falusi lakosok által közlegelőnek használt hellék ből eltakaradtak s ennek következtében kénytelenek az Oláh fenesi udvarnak nyári legelőre szolgálandó havasért 388 forintat váltóba fizetni, csak hogy ne vágoltathassanak engedetlenséggel, hogy az illy közlegelőköl használt hellék via facti történt elfoglalása akkor, mikor a lakosok látyák, hogy azokban nem erdő neveltetük, hanem lekaszáltatnak, míg ők drága pénzen kéntelenek idegen birtokostól nyári legelőre havast bérleni, ingerülséget okoz, azt tagadni nem le-

het. Mivel pedig illy körülmények között nem kellene a már eléggé minden felől fel ingerlelt népet kitörésre bőszíteni s a közcsend fen tarthását nehezítőny szükséges volna a lakosokon is mennyibe igazuk vagyon, valami útan e részbenis a doleg szükségéhez képest sietőleg segíteni — hogy békételenségre csekélyiségekért ok ne szolgáltassék. Annyival is inkább, mivel az ide való nagyon számos lakosok kitörését minden árron csak azért is kerülni kellene, mivel illy Erdőkben elszórt lakosok le esendesítésc nagyon sok erót igénylene, míg egyébütt hasonló erőre a dolegok jelen állásába találunk nagyobb szükség volna.

Azt is bátorodom alázatos tisztelettel jelenteni, hogy Jánk Abrahám, kinek izgató tanácsjait az egész Járás Lakói követik, miután Majus 30án viradtig Topánfalváról „mint beszéltek“, Szebenbe utazott, hazákerült Június 6án estve, több abrudbányaiaktól hallottam azon fenyegetődzéseit, mi szerént a mihálcfalviak vére nem fog bosszulatlan maradni s hogy a balásfalvi püspöket, ki a magyarokkal kezet fogva az Unióra „mellyről az oláhok mit sem akarnak tudni“, reá állott, meg fogják tanítani. Azt is beszéllette, hogy Buttyán Szebenbe nagy hivatalba tétetett s jelenleg ottan vagyon, bizonyosobb hírből az halszik, hogy ál néy alatt csakugyan Szebenbe lappang. Ezen Jánk Abrahám félek, hogy újjabb költött hírekkel a forrongó lakosokat megint tévútra vezetve, a hon nem léte alatti kis ideig tartott csendet újból fel zavarja.

Csekély személyemről pedig többeknek hallatára azt mondotta szomszédom, Bisztray Sándor, miszerént ide való Lelkész Fodor János úr házába tartott tanácskozásba már ki van mondva ellenem az ítélet, hogy legelőbb éngemet akasszanak fel, mert én vagyok oka, hogy az írt Lelkész fiát, Fodor Lászlót elfogták. Egyszersmind több mint húsz ember hallatára Június 3án, melly volt közelebb múllt Vasárnap, meginittet, hogy házamat bontsam el vagy költöztem el onnét, mert ő a maga házát fel akarja gyűjtani, melly tözsömszédomba vagyon, ezt pedig 15-6 napig tegyem meg, mert ő nem felel, ha károm lesz. Azt az okát adva a fenyegetett gyűjtogatásnak, hogy én mint egy áruló s zsidó minden cselekedeteiket tudattam a Felsőbbséggel, megjegyzésre méltó, hogy ezen Bisztrai Sándor is a lázasztó klubba bé van avatva, részt vészen minden tanácskozásaiiba s ő vitte a bisztraiakat mind a két versen a balásfalvi gyűlésbe.

Mellyeknek alázatos jelentése után, amidőn Magamat Nagyságod Kegyes Grátiájába ajállanám, alázatos tisztelettel maradtam Nagyságodnak alázatos szolgájára

Bisztrán, Június 8án 1848a

Bisztray Joseff,
szolgabíró

*Măria voastră domnule baron comite suprem!
Binevoitorul meu domn și stăpân!*

Mă incumet să raporteze măriei voastre cu umil respect că în localitateile plășii mele până în prezent nu s-a întâmplat nici un fel de mișcare care să merite atenție sau ceva măsuri mai serioase. Intendentul căilor ferate domeniale, domnul Lerchenfeld Károly, bazându-se pe informațiile căilor ferate Aranyosi Péter și ale găriștilor de căi ferate nume au fost specificate, raportea că populația din Bistra și Alba

își paște vitele pe terenurile defrișate și pe locurile unde au fost sădită copaci, fără vreo autorizație. Aceșt lucru reiese și din raportul anexat aici în original, scris în limba germană, de căre măria voastră veți binevoi a lăua cunoștință. Urmărind cazul până la capăt, a reieșit că nu întreaga populație a pornit cu vitele pe locurile defrișate pentru păscut, ci numai unele persoane; dar și acestea au ocolit terenurile nou plantate, pe care dealminteri Ocolul silvic din Bistra obișnuia să le dea la cosit și să vândă fânul. După cum mi-a raportat judele primar al satului, Ionuț Bârlea, este vorba de vreo 12 țărani din Bistra. Aceștia s-au retrăs de pe terenurile ocupate de Oficiul pentru pepiniere silvice care în trecut erau folosite de către locuitorii satului ca pășune comună; ca urmare sunt nevoiți să achite curiei din Vlaha pentru pășunatul de vară pe munte 388 florini, numai că să nu fie învinuiti de nesupunere. Nu se poate nega că ocuparea *de facto* a acestor locuri, folosite în trecut ca pășuni comunale, produce nemulțumiri. Locuitorii văd că pe aici nu s-au sădit puieți de copaci, ci se cosește fân, în timp ce ei sunt nevoiți să arrendeze pășunea de vară de la proprietari străini. Deoarece în asemenea împrejurări nu trebuie atâtăt poporul la răscoală și pentru a nu îngreuna menținerea liniștii publice, căci oricum el este instigat de pretutindeni, ar fi grabnic necesar să se ajute cumva și în această privință populația, atunci când are dreptate, ca nu cumva să apară noi prilejuri de nemulțumire. Cu atât mai mult ar trebui evitată o răscoală a numerosilor localnici de aici, că liniștirea lor, dispersată fiind prin păduri, ar necesita foarte mult timp. În actuala situație folosirea forței ar fi poate mai utilă în altă parte.

Îndrăznesc să raporteze cu umilit respect și despre faptul că Avram Iancu, ale cărui indemnuri sunt urmate cu sfîntenie de locuitorii întregii plăși, în zorii zilei de 30 mai, „după cum se vorbește“, a călătorit din Câmpeni la Sibiu. Sosind acasă la 6 iunie seara, am aflat de la mai mulți abrudeni despre amenințările sale, potrivit căror săngele mihăilenilor nu va rămâne nerăzbunat; de asemenea că episcopului de la Blaj, fiindcă a dat mâna cu ungurii și a consimțit cu uniunea „despre care români nu vor să audă nimică“, îi vor da o lectie. A mai spus că Buteanu a fost așezat la Sibiu într-un post mare și momentan se află acolo. Din știri autentice reiese că, folosind un pseudonim, acesta se ascunde într-adevăr la Sibiu. Cei din anturajul lui Avram Iancu agită din nou populația oricum infierbântată cu noile născociri, tulburând liniștea care a durat doar cât n-au fost ei acasă.

Cât privește modesta mea persoană, vecinul Alexandru Bistrai a spus, în auzul mai multora, că la o confațuire ținută în casa preotului de aici, Ioan Fodor, s-a dat sentință împotriva mea ca să fiu spânzurat cel dintâi, deoarece eu sunt de vină pentru arestarea lui Vasile Fodor, fiul acestuia. Totodată, în auzul a peste douăzeci de oameni, m-a avertizat la 3 iunie, adică duminica trecută, să-mi demolez casa sau să mă mut din ea, întrucât dânsul intenționează să-și incendieze propria locuință care este în imediata apropiere. Aceasta s-o fac în decurs de 15 zile, deoarece el nu va răspunde dacă voi avea pagube. Amenințarea cu incendierea a motivat-o prin aceea că eu, ca trădător și evreu, aş fi informat autoritățile despre toate faptele lor. De remarcat că acest Alexandru Bistrai face parte din cuibul de instigatori și participă la toate confațuirile lor. Dânsul i-a condus pe cei doi din Bistra de două ori la Adunarea de la Blaj.

După respectuoasa raportare a acestora, mă recomand bunăvoieintei înăltimii voastre. Rămân cu umilit respect al măriei voastre prea supus serv.

Bistra, 8 iunie 1848

Bisztrai József,
jude nobiliar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 9012/1848. Foto: 29841—
29843.

130

Arad, 8 iunie 1848

1848 évi Június 8-án Nemes Arad Megye részéről Szabad királyi Arad városában folytatva tartatott bűnfenyítő Törvényszéken felvétetett Bűnbeli pere

Kutsuba Mihal tiszti főügyész s felperesnek

Matyucz Mojsza 1., Moldován Mojsza 2., Tamásdán Mojsza 3., Lila Iszaila 4., Hotorán Juon 5., Pop Gyorgye 6., Bille Ilie 7., Kardos Juon 8., Batye Mojsza 9., Popmark Tudor 10., Gules Mojsza 11., Mészáros Iszaila 12., Pilka Mitru 13., Alb Petru 14., Szabó Vaszzalje 15., Lila Mikora 16., Lila Szánd 17., Pap Juon 18., Matyucz Vaszzalje 19., Balás Nikolae 20., Szőlősy Bálint 21., Pilka Mitru 22., gyulavarsándi lázadók s vérengzők mint alperesek ellen.

Ugyan azon felperes tiszti főügyész a visgálati iratokat, s későbben kivett önkénti vallomásokat A-L alperesitvén, azok nyomán vádképpen előterjeszti: miképpen Mosotzy Ignácz szolgabírónak martius 27-én a gyulavarsándi jegyzőhöz tett hivatalos felszólítása következetében, a jegyző írásbeli jelentését a szolgabírónak az 1.r. alperes mint plajás által elküldvén, ez a visgálati iratok között 8 /-. alatt előkerülő történt leírás szerént, a helyet, hogy ebéli kötelességeiben híven eljárt volna, a népet izgatta miszerint a fen említett jelentésben megyei karhatalmat kérnek, az úrbéri tartozások további fentartására; mely izgatás folytán a nép a jegyző ellen felingerülvén, folyó év húsvét első napján Lilla Iszaila 4. és Pap Togyer 6.r. alperes a beperesített iratok szerént, a templomból kiövő magyarságot felszólította, hogy húsvét másod napján a jegyzőt hivatalából kitegyék, mely hírnek hallatára a szolgabíró a csend fentartása tekintetéből april 24-én a hely színén megjelent, s 1.r. vasban álló plajást legényével a nevezett két izgató után küldötte, de ezek nem csak vonakodtak a parancsnak hódolni, s azonnal megjelenni, hanem az utánok küldött plajás felszólítására a népet fellázítván, a megyei tiszttiselő iránti tiszteletet feledve, ingerülten támadták meg azt, hogy mit akar velük, mire a szolgabíró az 1. és 2-ik r. alperest kalapjok levéllelre szólítván, az 1.r. alperes továbbá is izgatva felkiáltott, hogy a kalapot le ne vegyék, mire a szolgabíró a 2.r. alperes kalapját a fejéről leütötte, melly tetre ót Moldován Mojsza, Lila Mikora, Lila Szánd, s Pap Juon alperesek s többen megragadták, ruháját letépték, s annyira felbőszültek, hogy a szolgabíró csak nagy nehezen, futással menthette meg életét, a

volt jegyző egyik szobájában; a nép betörvén a bezárt kaput és utca ajtót a szolgabírót tovább is kereste, és hogy a jegyző a népet csilapította, a szolgabírót a felbőszült nép dühének előadni nem akarta, Tamasdán Mojsza 3 r. vasban álló juhász botjával a fejét beszakította, mit látván a többi, a jegyzőt szinte agyba főbe verték s csupán egy jobb érzésünek, ki reá vettette magát, köszönheti, hogy végkép agyon nem verték, melly lázításnak s vérengzésnek elkövetésében a beperesített irományok szerint nem csak a most nevezett főkezدök hanem a perben megnevezett többi vasban állók is részt vettek, noha vallatás alá véve, elkövetett bűntényüket többnyire tagadják.

Felperes tisztügyész tehát a beperesített bűniratoknál fogva az 1. 2. 3. 4. 5. és 6-ik rendű vasban állókat mint részint lázítókat, részint megyei tiszt ellen szegülöket, és vérengzés kezdőket, a többi alpereseket pedig, mint fellázadt vérengzőket szigorúan megfenyítetni, s az okozott kár és költségek megfizetésében egyetemlegessen elmarasztaltni kéri; a vasban állók védelműl várva.

Az alpereskért t. Popovics János ügyvéd. — Mielőtt alperesek védelmére szót emelnék, minthogy ezen szerencsétlenek végpusztuláshoz közelítő házi, s gazdaszáti állapotjuk legrövidebb idő alatti befejezettséét igényelvén, hosszabb taglaltatásban nem bocsátkozhatom, elkerülhetetlen szükségesnek tartom a történetet rövid vázlatban előadni, s ezt az okból, hogy világosságra hozatván szerencsétlen alperesknek véletlen s akaratlan ingerültsége, részükre mintegy védelműl szolgáljon.

Ugyan is, mint az öszves peres iratoknak egybenvetéséből kivehettem, a történet röviden a következő:

A nép az újabb törvényeknek jótékony szellemétől áthatva, a jegyzők irányában még 1832/6 iki országgyűlésen hozott, de eddig mindenazon átal csak egyoldalúlag gyakorolhatott törvény értelmében, a község jegyzőjét, ki iránt több bizodalunk nem volt, hivatalból kitétetni akarta, erre igen igen természetes párt keletkezett, minnek az volt következménye, hogy a népek a jegyző kitétele iránti akarata rokonszenv nyerés végett mindenütt hangoztatott, s ezt egy alkotmányos szabad népnek az illedelem korlátai között tenni szabad, attól azt megtiltani nem lehet.

A jegyzőnek ezen közvélemény nem tetszett, de sőt a közbizodalmat erőszakolni kívánván, panaszt tesz az illető alispáni hivatalnál, honnét egyszerű előadására azon hárítatot nyeré, hogy *Institoris* János aktori szolgabíró a hely színére kiménvén, a folyamodvány kitételeit vizsgálja meg, s ha a kitétel nem valamellyé vétkességg, a lakosokat arra bírja, hogy a megye további rendeletét bevárják, s tettleges lépésekre veteműnni ne merjenek; egyúttal a község lakosait, és kivált elöljáróit és kinyomozandó bujtogatóit minden merénytől hathatosan tiltsa el. Alispán úrnak ezen helyen intézkedése az eljáró szolgabírónak kiérkezte előtt előlegesen már kihirdettetett a községen, de más öltönyben, s pedig ollyanban, hogy a nép törvényes szabadságának elfojtását gyanítváni célba vennék, előre is aggódni kezdett. Az érintett meghagyás következtében többször nevezett szolgabíró úr húsvét első napján a hely színén megjelent, hol is, mint az iratokból kiviláglik, a helybeli lelkész és bírótól azon tudósítást nyerve, hogy a nép csendességeben van, s hogy a jegyzőnek erőszakos kitételéről szó sincsen s egyszersmind ezek által azon biztos feltétel alatt, hogy más napra, vagy mikorra kívántatni fog a megnevezendőket előállítani fogják, arra kéretteztetett fel, miszerint az úrnak ezen nagy napján, hagyna fel a vizsgálattal, mert illy nap a nép által mulatságos

ívással szokott eltölteni; honnét félhető, hogy a csak boros emberek között tehető vizsgálatnak kellemetlen eredménye következhet be. Erre szolgabíró úr mit sem hajtott, a plajást a korcsmából hívatja elő, s ez és legénye által a jegyző kitételenek korteskedésével vágolt Lilla Iszailát, és Pop Gyorgyét ismét korcsmából parancsolja elő, ezek Moldován Mojsza, Vaszalia s több részeg társaiknak kíséretében megjelennek, a mint illyenek fövegeiket fejükön tartva szolgabíró úr ezt, nem tekintve részegségre, tiszteletlenségre veszi; s a helyett hogy részeg emberek közti vizsgállattal felhagyna, a fövegnek leütésével s pofonvágással foglalkozik, minek azon szomorú eredménye lett, hogy a nép között az általjános zavar bekövetkezett.

Már most, Tekintetes Törvényszék! ha megfontoljuk azt, hogy a jegyző azon pusztta hitre, miszerint hivatalából kitétele rebeskedtetik, anélkül, hogy erőszakos kivettetésének célbavételét igazolhatná, a helyett hogy a nép bizdalmát bármí utón igyekezett volna vissza nyerni, panaszt tett, ha figyelembe veszük azt, miszerint eljáró volt szolgabíró úr, habár tudva is azt, hogy a szegény nevelése tekintetében egészen hátra maradt alsóbb rendű oláh nép, hét heti savanyú böjt után bevett szerencsétlen rosz szokáshoz képest, húsvét első napján abban találja minden örömet, hogy az isteni szolgálat után a boros edényekben mélyen betekintsen, vizsgálat végett éppen ezen nagy, egyébiránt is imára szentelt napon jelent meg; ha figyelembe veszük miként az eljáró szolgabíró úr az előljáróság által értesítve volt arról, miszerint a községen csend uralkodik, részint felkérte az iránt, hogy ezen nagy ünnepen a keletkezhető kellemetlenség miatt hagyna fel a vizsgállattal, mert következő, vagy bármellyel nap kívánná a megnevezendőket ott, hová parancsolja, elő állítani fogja; ha figyelembe veszük az Előljáróságnak ezen nyilatkozatát, mellyel a tiszttel alispányi meghagyásnak elég tétetett; ha végtére méltó figyelembe veszük tekintetes szolgabíró úrnak abbeli eljárását, hogy az elejébe parancsolt részeg embereknek kalapjait leütötte, s azokat pofon veregette; lehetetlen egyéb logikai következtetést kivonni, mint azt, hogy ezen véletlen zavarnak fő okozója maga a jegyző, s főképpen az eljáró volt tekintetes szolgabíró úr, úgy annyira, hogy őt mentegethető nem is lehet, és pedig

1-ör azért, mert esmérve a népnek geniusát húsvét első napján, melly nap, kivéve a rendkívüli eseteket, lázadásokat, zavarokat, vizsgálatokat tartani nem csak nem szabad, de magának az ünnepnek szentségevel is ellenkezik, még is minden ezek, s az ellenére, hogy Gyulavarsán-don azon egy pusztá kívánaton kívül, hogy jegyzőnek hivatalából kitétele iránt halatszott imitt amott egy egy szó, valamely rendkívüli merény vagy zavar forraltatott, hogy vétetett volna célba, vizsgálatra kiment.

2-or azért, mert habár értesítve is volt a lelkész és előljárók által, hogy ottan csend uralkodik, s figyelmezve arról, hogy a lakosok többször részegek, s felkérve az iránt, hogy távoznék mert más napra a megnevezendetteket előállítandják, a vizsgállattól el nem állott.

3-or azért, mert részeg emberektől tiszteletet kívánva, saját kezeivel kívánta azt kicsikarni, pofonvágásokkal, mi által maga ingerelte fel a népet, s így a bekövetkezett zavart, ingerülséget s vérengzést ő maga okozta, mely okoknál fogva bünperbe leendő fogatása annyival inkább volna szükséges és helyes, minthogy céliránytalan s erőszakolt eljárása által nem csak magokat az alpereseket, kik ellen eddig semmi nemű panasz nem emeltek, kik polgári köteleségeiket a hazai előljárói s lakos társaik irányában mindenkor pontosan teljesítették, — döntötte veszély-

be, hanem ezeknek szerencsétlen családjait olly szomorú helyzetbe hozta, hogy azt még hosszú évek során fogják megsíratni.

Mindezeket alperesnek névében csak azért soroltam elő, mert ezeket alperesekre nézve enyhítő körülményeknek veszem, mert teljes reménységem van, miszerint a tekintetes törvényszék meggyőződvéniáról, hogy mi adott alpereseknek okot az ingerültségre, azokra nézve ki-köt hevességük túlrágadott s részegségükben akaratlanul is örvénybe sodornak, annál kiméletesebb ítéletet méltóztatik hozni, mennél inkább bizonyos az, hogy illy körülményekben vétségük sokkal kisebb betudású, s mennél bizonyosabb az, hogy maga azon körülmény, miszerint az egész történet nem feltett s előre eltkélett rosz szándéknak, hanem részeg állapotukban történt felizgatottságuknak véletlen s akaratlan következménye, enyhítő s mentségükre szolgáló indok.

Mi illeti már most alpereseknek egyenes védelmét, bízom a tekintetes törvényszéknek igazságos ítéletében azokra nézve, kikre a büntett kiviláglik, egyedül az előadott enyhítő körülményeket, t.i. azt, hogy részegek voltak, azt, hogy a kiküldött szolgabíró úrnak erőszakolt eljárása által ingereltek fel, azt, hogy eddig jó magokviseletükön kétségtelenül következtethető, miszerint ezen cselekedetük csakugyan nem szánt szándékos, hanem véletlen, a tekintetes törvényszéknek méltó figyelmében ajánlván kegyes ítélete alá alpereseknek s családjaiknak olly alázatos kérésük mellett bocsájtom, miszerint azokat méltóztatnák eddig rabságuknak betudásával, az ártatlanokat pedig egyszerű felmentésük után szabadon bocsátjani.

Felperesét-védő ügyész a peres tárgytól egy kcvéssé oltréve a panaszát tévő volt jegyző, s alispáni hárítás mellett foglalatoskodott akkorai szolgabíró bevádolásában keresi foganatos védelmét s perbe fogott bűnös egyéneknek — ugyan is azt állítja: hogyha az eljáró szolgabíró húsvét első napján a hely színén meg nem jelenik, ha az illető lelkész, a helybíró kérésére a vizsgálattal felhagy, főkép pedig a részeg fővel megjelent, s tiszteletlenül magát viselő kalápját le nem veri: a szomorú büntény sem következik, s miután az csakugyan elkövetett, azt inkább a fennntnevezett tiszttiselőknök, mint sem a vádlottaknak kívánja tulajdonítani — a dolog azomban másképpen áll: mert bár óhajtható lett volna, hogy mindenek a tiszttiselők részéről ne történtek volna, azért a vádlottak feljogosítva arra még sem voltak, hogy a szolgabíró, mint megyei tiszttiselőt, nyomba megtámadják, ruháját letépjék, s még nagyobb boszszút forralva, miután előlük megfutamodott, tovább is üldözzék, s mintegy gyilkolási szándékot tanúsítanak, fel nem találván pedig a szolgabírót, minden ok nélkül, a köztük annyi üdöt s becsületesen eltöltött helybeli jegyzőt elővegyék, s agyba főbe verve borzasztó, s egyszersmind jelen körülmények között igen botrányos, s veszedelmes következsű büntényt kövessenek el, következőleg gonosz tettel bizonyítsák be azt: hogyők a jegyző ellen valóban felizgatva, sőt nagy mértékben fellázadva legyenek — mi szükség volt, ha csakugyan minden, lázadási büntül mentek, az úri lakra reá menni, s az uradalmi tiszttiselőt háborgatni? az idő, mód, mellyel a büntény az alperesek által elkövetteket, s az állítólagos indok csekélyisége, mellynek védőleg az egész büntény tulajdonítatik, nagyobb betudást kíván, s alperesekre keményebb büntetést szabni parancsol — felperes tiszti fügyész tehát, az alpereseket annál inkább megfenyítetni s kártérítésben elmarasztaltatni kéri, mivel védő ügyész szinte elismeri a peres ténynek törvénytelenségét, s annak az alperesek által Iett elkövetését — a pert ítélet alá bocsájtva.

Az alperesekért ugyanaz, ki fennebb: Vádló Fő Ügyész Úr a fennebbiekben csudálkozik, hogy védő ügyész a főispáni hátritat mellett foglalkozott szolgabíró vádlásával keresi alpereseknek foganatos védelmét, azt minden által, hogy kiküldött szolgabíró úr helyesen járt volna el tisztében, s hogy az egész történetnek ő lett légyen fő oka, maga sem tagadja vádló fő ügyész, de nem is keresi védlő ügyész alpereseknek védelmét a szolgabíró eltévesztett eljárásában, hanem az azokra nézve kikre a véletlen ingerültség szülte esemény a vizsgálatból nemileg igazolható könnyítő körülményül hozta fel, s a végett, hogy az ügyben hozandó ítélet az okot szolgáltatóra is annyival inkább kiterjesztések, mennél nagyobb kötelessége lett volna, mint tiszviselő tiszléhez illő tekintélyt fentartani, s azt pofonásokra történt leereszkedésével meg nem alacsonyítani, mert sokkal nagyobb betudást érdemlő vétek egy tiszviselőnek, részeg emberek pozosásárai leereszkedése, mint a részeg embereknek azok következtébeni ingerültsége s kitörése. — Azt is felhozza vádló fő ügyész úr alperesek ellenében, hogyha bár óhajtó lett volna is, miszerint szolgabíró úr ne pozoskodott volna, miután az úgy történt alperesek nem voltak feljogosítva annak megtámadására, és igaz hogy alperesek közül a tettesek ingerültségre s ön bíráskodásra éppen úgy nem voltak feljogosítva, mint szolgabíró úr a pozoskodásra, a megtámadásnak ellen állásra azonban jogosítva voltak; egyából iránt bár mint veszük a dolgot, ha a körülményeket megtekintjük, ezek sokkal könnyítőbbek alperesekre nézve, miután ingerültségükre ok szolgáltatott, miután részegek lévén, meg nem tudhattak fontolni cselekedetüket, s miután bizonyos az, hogy bár ki is de annál inkább a műveletlen ember részeg fővel garázdaságának határt vetni nem képes, honnét mindenkor az vétkeztető, ki az ittas embert felingerli, s az által örvénybe tasztitja.

Miután tehát az egész vizsgálatból feltett gonosz szándék, előre határozott bosszúállás, vagy rosz lelkúság alperesekre ki nem sül, de sőt az inkább kivehető, hogy az egész esemény egy véletlen szerencsétlenség alperesekre, kik soha bepanaszolva nem voltak, annál kevésbé megfelelőtve, honnét még inkább következtethető, az, hogy az eseménynél nem az akarat s ész hanem az azokon erőt vett bor dolgozott, mert ha ezen alperesek soha illy eseményeknek részesei nem voltak, hogyan lehet csak felenni is, hogy mostan egyszerre legrosszabbak legyenek?

Végtére nem lehet az alpereseket törvénytelenséggel sem vádolni, mert részegségükben ingerülvén fel, nem szánt szándékos a tény; úgy továbbá vádló fő ügyész úrnak azon okoskodása, hogy ha az alperesek a tényre előre nem készültek volna, midőn a szolgabíró visszavonult, nem követték volna, csak akkor állana, ha alperesek józanok lettek volna, már pedig hogy részegek voltak tagadhatatlan, ily esetben pedig azt kíválni, hogy egy szeszről ingerült nép külüömléséget tegyen törvényes és törvénytelen dolog között, túlságos volna, s ez éppen annyi mintha a részeg embert arról kellene meggyőzni, hogy a bor ártalmas.

Mindezek alperesekre nézve enyhítő s könnyítő körülmények lévén azokat úgy továbbá alperesék abbeli szomorú állapotukat, miszerint munka idején börtönben kénytelenek egész évi élelmük s adónak megszerzésében olyannyira megvagynak akadályoztatva, hogy ennek következtében a legkönnyebb koldus botra is juthatnak, — a tekintetes törvényszéknek kegyes figyelmében ajánlván azon ismételt kérés mellett mi-

szerint a némileg terheltteket, eddig rabságuk betudásával, az ártatlanok pedig egyszerű felmentés mellett szabadon bocsájtatnának — ítélet alá bocsátja.

1848 évi június 16-án Aradon tartatott bünfenyítő törvényszék alkalmával J. K. 148 sz. a.

Itéltetett

A ván alá veitt alperesek egy részére a végbevitt visgálati iratok és hiteles tanuvallomások nyomán kiderül, mikép ők jegyzőjük ellen rég forralt boszujoknak kitörhetési alkalmát várva, helység házánál hol kerületbeliszolgabíró is a jegyző által a lakosok alispányi hivatalhoz intézett, onnan pedig rögtön visgálni rendelt panaszos folyamodásnak megvisgálása végett megjelent, öszvecsoportozván, ott az illető kerületbeli szolgabíróval feltett kalappal több szóvitában keveredni, később pedig a szolgabírót azon okból hogy egy előtte fel tett föveggel álló egyénnek kalapját fejéről kisverte megragadván, és a mellette álló szolgálatban lévő megyei hajdút leverni nem átallottak, sőt később midőn kerületbeli szolgabíró az illető jegyzővel együtt a nép tömeg közül kibontakozva, őket nyomba követve a jegyzői lakot megrohanni és a kapuknak és szoba ajtóknak erőszakos betörésével a jegyzőt a perben szemlélheto látlelet tanúsítása szerint megvérengezni, a szolgabíró pedig megverhetés végett mindenfeldülva keresni, úgy a szolgabíró és jegyző megmentésére oda sietett Magyar Palkó kebelőkbeli lakost lábáról leverni, keményen megvérengezni nem iszonyodtak, — mely vétkes tettöknek elkövetési indokául azon körülményt hozván fel, hogy kerületbeli szolgabíró húsvét napján, éppen midőn a nép legmámorosabb állapotban volt, visgálódott, melly körülmény azonban őket a tisztsiselőségi tekintélynek megvetésével ezen elkövetett vérengzési ténynek végbevitelére egy kissé sem jogosíthatta fel, — a miért is perbe fogott alperesek jelesen 2-ik r. alperes Moldován Mojsza, ki a szolgabírót legelsőbb is megragadta, és az egész kicsapongásnak fő oka volt, mai naptól számítandó 6 hónapi fogásra, Tamásdán Mojsza 3-ik rendű és Pilka Mitru 13. r. alperesek, kik a jegyzői lak kapuját a helybeli bíró és előjáróság megakadályoztatása dacára is betörve a lakba berohantak, s ott a jegyzött majdnem halálra verték, az első Tamásdán Mojsza, ki a jegyzőt ütötte, 6 holnapi, másika pedig ki kaputjánál fogva tartotta szinte mai naptól 4 havi fogásra úgy a megvérengzett jegyzőnek homágium fejében 20 forint orvosi és gyógy-szerészi költségek fejében 10 pengő forinttok fizetésére, Birle Ilie 7-ik és Bettye Mojsza 9. r. alperesek pedig, kik a jegyző és kik a jegyző[!] szolgabíró megmentésére oda sietett Magyar Palkó helybéli lakost megvérengezni nem átallottak, jelesen Birle Ilie mától számítandó 3 havi, Betye Mojsza szinte mától számítandó 2 havi fogásra, és a megvérengzettek 10 pengő forint fizetésére — többi alperesek pedig, kikre a vérengzésbeni részvét és jelenlét a visgálati iratok nyomán szinte ki sül, jelesen Lille Iszailla 4. r. alperes mai naptól 3 havi, Pop Gyorgye 6. r. alperes szinte mai naptól 2 havi, Balás Mihály 2 havi, Mattyus Mojsza 1 rendű alperes pedig ki plájás létére engedetlen volt a szolgabíró irányában 1 havi fogásra ítéltetnek. A jegyző által a perben szemlélheto s hitt alatt felfedezett 53 forint 36 krajcár pp. kárnak megtérítésében valamennyi elítélt alperesek egyetemlegesen, a bátorság és csend vissza állítására felhasznált és az ügyészi hivatal által hitelesen kitudandó katonai költségekben pedig az egész község elmarasztaltatik. Többi perben

fogott alperesek pedig kikre a vérengzésbeni részvét a visgálati iratok nyomán ki nem sül ez úttal a próbák hiányából felmentetnek. Végre pedig a helybeli Bíró és Elöljáróság azért, hogy a vérengzés meggyátlására nézve minden módot fel nem használtak a törvényszék színe előtt keményen megdorgáltattak¹.

Proces penal intentat de către comitatul Arad, prin procurorul șef și acuzatorul public Mihai Cociuba care s-a ținut la Tribunalul arădean în ziua de 8 iunie 1848 împotriva răzvrătișilor și vărsătorilor de sânge: 1 Moise Mătiuț, 2 Moise Moldovan, 3 Moise Tămășdan, 4 Isailă Lila, 5 Ioan Horotan, 6 Gheorghe Pop, 7 Ilie Bărlea, 8 Ioan Cordoș, 9 Moise Betea, 10 Todor Popmarc, 11 Moise Guleș, 12 Isailă Mesaroș, 13 Mitru Pilca, 14 Petru Alb, 15 Vasile Sabo, 16 Nicoară Lila, 17 Sandu Lila, 18 Ioan Pop, 19 Vasile Mătiuț, 20 Nicolae Bălaj, 21 Szölösy Bálint, 22 Mitru Pilca, toți din Vărșand.

Procurorul și acuzatorul public, pe baza actelor anchetei și a declaratiilor ulterioare de sub A—L, prezintă acuzarea. Astfel la inculpatul 1 arată că a fost trimis, în calitate de plăies, să ducă raportul notarului din Vărșand, cerut în mod oficial de către judele nobiliar Mosótzy Jgnác la 27 martie. Aceasta reiese din documentul 8 ./, al scriptelor procesului. Dar el, în loc să se conformeze ordinului, a uțățat poporul, spunând că în raportul amintit se cere putere armată de la comitat pentru menținerea servitujilor iobăgești. Ca urmare a acestei instigări, populația s-a revoltat împotriva notarului. În prima zi de Paști, după cum reiese din dovezile procesului, inculpații 4 Isailă Lila și 6 Gheorghe Pop i-au avertizat pe sătenii unguri care ieșeau din biserică să-l scoată din funcție pe notar până a doua zi. La această veste, judele nobiliar a ieșit la fața locului. L-a trimis pe inculpatul 1, plăiesul aci de față în cătușe, împreună cu un om de al său, după cei doi agitatori. El însă nu numai că au refuzat să se înfățișeze, ci, îndemnați de plăies, au răscuțat poporul. Ignorând respectul cuvenit funcționarului de la comitat, l-au repezit pe acesta, întrebându-l ce dorește de la ei. Atunci judele nobiliar i-a somat pe inculpații 1 și 2 să-și scoată pălăriile; la care inculpatul 1 a strigat că nu și le vor scoate. Atunci judele nobiliar a doborât pălăria de pe capul inculpatului 2. Drept răspuns, inculpații Moise Moldovan, Nicoară Lila, Sandu Lila, Ioan Pop și alții l-au prins pe jude, i-au rupt veșmintele și s-au întărâtat într-atâta, încât judele numai cu greu a putut să-și salveze viață, fugind și ascunzându-se la fostul notar într-o odaie. Populația a spart poarta închisă și ușa dinspre stradă, căutându-l în continuare pe jude. Si fiindcă notarul, pentru a-i linisti, nu a vrut să-l predea pe jude furiei maselor iritate, părătul 3, păcurarul Tămășdan Moise, acum în cătușe, i-a spart capul cu bâta. Văzând ceea ce aceasta, l-au bătut crunt pe notar; el poate să mulțumească celor cu sentimente mai bune omenești care l-au acoperit că nu a fost chiar omorât. La răzvrătire și la comiterea acestei acțiuni săngeroase au luat parte nu numai principalii inițiatori, ci și alții care sunt aici în cătușe, menționați în proces pe baza actelor în cauză. Când au fost interogați, ei au negat fapta comisă.

Pe baza actelor procesului, procurorul cere pedepsirea aspră a părătilor nr. 1, 2, 3, 4, 5 și 6 aici de față în cătușe; pe de o parte pentru instigare, iar pe de altă parte pentru nesupunere față de funcționarul de

comitat și pentru intenția de crimă. Totodată cere pedepsirea celor lați părâti, pentru că au participat la răzvrătire și la crimă. El propune despăgubirea pagubelor și plătirea cheltuielilor în mod solidar, după ce se va face apărarea celor aflați în cătușe.

Apărătorul inculpaților, avocatul Ioan Popovici: înainte de a-mi ridică glasul în favoarea părâtilor, trebuie să subliniez că, din cauza situației lor deplorabile de acasă, precum și a gospodăriei acestora, procesul trebuie să fie terminat cât mai urgent; pentru acest motiv nu voi intra în analiza mai largă a problemei; totuși, consider că necesitatea indispensabilă prezentarea într-o formă scurtă a celor întâmplate, pentru a ieși la iveauă iritarea întâmplătoare și involuntară a inculpaților. Aceasta să le fie apărarea.

Pe baza consultării tuturor actelor procesului, spăta cauzei e următoarea: pătrunsă de spiritul binefăcător al noilor legi, cum e legea adusă de dieta din 1832/36 în problema notarilor, dar care putea fi aplicată numai unilateral, populația a vrut să-l scoată din funcție pe notar, nemaiavând incredere în el. Iată de ce, în mod natural s-a format o opinie de grup a cărei consecință a fost că s-a propagat în toate părțile dorința poporului de a-l scoate pe notar din funcție în vederea sprijinirii acestei cerințe. În limitele cuviinței, la ea are dreptul un popor constituțional liber. Nu se poate impiedica acest lucru.

O atare opinie publică nu i-a plăcut notarului. Mai mult, dorind să forțeze increderea publică, a înaintat o plângere vicecomitelui. La simpla prezentare a problemei s-a dat rezoluția ca judele nobiliar de atunci, *Institutoris János*, să se deplaseze la fața locului, să cerceteze punctele plângerii și, dacă ele nu constituie culpabilitate, să influențeze pe locuitori să aștepte noile ordine ale comitatului și să nu se dedea la violentă. De asemenea să interzică în mod categoric locuitorilor comunei și mai cu seamă conducătorilor și atâtătorilor — care vor fi cercetați — să facă vreo încercare de răzvrătire. Această măsură justă a d-lui vicecomite a fost adusă la cunoștință comunei înaintea sosirii judeului nobiliar, dar într-un fel mascat. Astfel, locuitorii au început să se teamă că se urmărește lichidarea libertății lor cetătenesti. Pe baza însărcinărilor primite, judele nobiliar pomenit a apărut la fața locului în prima zi a Paștilor. Din acte reiese că el a aflat acolo de la preot și judele primar că locuitorii sunt liniștiți și că nu e vorba de scoaterea cu forță a notarului. I s-au dat asigurări judeului nobiliar că în ziua a doua, când va vrea, cei numiți vor fi aduși în fața lui. A fost rugat să nu facă investigații în această mare zi a Domnului, deoarece într-o astfel de zi populația obișnuiește să petreacă și să consume băutură. I s-a atras atenția că în atari condiții, ca o consecință a investigațiilor, poate să se aștepte cu îngrijorare la urmări neplăcute din partea oamenilor care au băut. Neascultând de astfel de îndemnuri, judele nobiliar l-a chemat din cărciumă pe plaies; i-a ordonat ca el, împreună cu omul lui, să-i aducă din cărciumă pe Isailă Llia și pe Pop Gheorghe, acuzați de îndemn la înlăuirea notarului. Aceștia au apărut în tovărășia mai multor locuitori beți. Găsindu-se în astfel de situație, ei au stat cu pălăriile pe cap. D-nul jude nobiliar nu a atribuit beției această comportare, ci nerăspicului. În loc să fi renunțat la investigație în rândurile oamenilor turmentați, el le-a doborât pălăriile, pălmuindu-i. Rezultatul trist a fost că în rândul oamenilor s-a creat o dezordine generală.

Onorat Tribunal! Dacă ne gândim la aceea că notarul și-a înaintat plângerea, bazându-se numai pe credința că se vorbește de scoaterea sa din funcție, fără să poată dovedi luarea unei hotărâri pentru înlocuirea lui cu forță, în loc să se fi străduit să-și recapete increderea populației; dacă luăm în considerare că judele nobiliar a apărut pentru investigație chiar în ziua aceea mare, în ziua consacrată rugăciunii, cu **toate** că știa că populația săracă română, rămasă în urmă mult din punct de vedere al educației, obișnuiește după slujba bisericească, potrivit tradițiilor, să se uite adânc în vasele de vin, după un post greu de șapte săptămâni; dacă ținem seama că d-l jude nobiliar, pe de o parte, a fost anunțat de autorități că în sat e liniște, iar pe de altă parte a fost solicitat să renunțe la investigație în această zi mare, când poate să se creeze o situație neplăcută și că i s-a promis că autoritățile locale îi vor aduce în față să pe cei numiți în ziua următoare sau în oricare zi; dacă avem în vedere declarația autorității că ea s-a conformat indicațiilor date de vicecomite și în sfârșit, dacă luăm în considerare meritorie acea atitudine a respectabilului jude nobiliar delegat că a doborât pălăriile oamenilor beți aduși la fața locului; atunci este imposibil să se tragă altă concluzie logică decât aceea că **principalul pricinitor al dezordinii întâmplătoare este însuși notarul și mai cu seamă respectabilul domn jude nobiliar în acțiune.** El este pricinitorul evenimentelor într-un asemenea grad, încât nici nu poate să se scuze, deoarece:

1) Deși cunoștea firea populației; deși știa faptul că în prima zi de Paști nu e admis să se facă investigație, cu excepția cauzelor extraordinare, cum sunt răscoalele, dezordinea; deși avea cunoștință că o astfel de procedură e în contradicție chiar cu sfintenia sărbătorii, totuși: contrar tuturor acestora, el s-a deplasat pentru investigare numai pe baza existenței unei dorințe de a-l înlocui pe notar la Vărșand, despre care s-a vorbit ici-colo; el a făcut deplasarea fără să fi fost luată vreo hotărâre pentru o acțiune, fără să fi fost pregătită o răscoală;

2) Deși a fost anunțat de către preot și autoritățile comunale că acolo există liniște și i s-a atras atenția asupra faptului că locuitorii, în general, sunt beți; deși a fost solicitat să plece, deoarece cei numiți vor fi aduși în fața lui de către autoritățile comunale; totuși el nu a renunțat la investigație;

3) Dorind să impună respect în fața oamenilor beți, a încercat să forțeze aceasta prin pălmuirea lor cu mâna sa proprie; astfel, el însuși a stățat populația și a provocat în acest fel dezordine; el a cauzat agitația și acțiunea săngheroasă; pentru aceasta ar fi necesară și justă intențarea unei proceduri penale împotriva lui, cu atât mai mult, cu cât prin acțiunea sa fără nici un sens și forțată, el însuși i-a aruncat în pericol pe cei inculpați — care și-au îndeplinit punctual totdeauna obligațiile lor civice față de autoritățile țării și față de conlocuitorii săi; la fel și familiile acestor nenorociți, deoarece le-a adus într-o situație atât de tristă încât, datorită lui, vor plângе încă mulți ani.

Toate acestea le-am înșirat în numele inculpaților, numai pentru că sunt convins că ele vor fi luate în considerație ca circumstanțe atenuante pentru ei. De altfel, am toată speranța că onoratul Tribunal este convins asupra cauzei care a provocat agitația în rândurile inculpaților. De asemenea, asupra acelora care au fost cuprinși de vehemență și au ajuns într-un vîrtej nedorit de ei în urma beției. La fel, am toată speranță că va binevoi a aduce o sentință cu atât mai indulgentă, cu cât

e sigur că în astfel de condiții păcatul se face mai puțin conștient și că întregul episod nu este consecința unei intenții rele, gândite și premeditate, ci a unei întâmplări involuntare, a agitației în starea lor de bătie.

În ceea ce privește acum apărarea directă a inculpaților am incredere în sentința dreaptă a onoratului Tribunal. În legătură cu cei a căror fărădelege se dovedește, în darea sentinței atrag atenția onoratului Tribunal asupra acelei singure circumstanțe atenuante că ei erau băti, că au fost agitați prin atitudinea forțată a d-lui judecător trimis acolo, că din comportarea lor de până acum se poate deduce că în realitate nu a fost o acțiune intentionată, ci întâmplătoare. Cei totodată, împreună cu familiile lor, să binevoiți a recunoaște detenția lor, iar cei nevinovați să fie eliberați după sentința de achitare.

Procurorul acuzator: În analiza părții esențiale a apărării individelor vinovați luați în proces prin acuzarea notarului care a înaintat plângerea și prin cea a judecătorului nobiliar ce-si desfășura activitatea pe baza rezoluției scrise de vicecomite, apărătorul deviază puțin de la subiectul procesului. El afirmă că dacă judecătorul nobiliar nu ar fi apărut la fața locului în prima zi de Paști, dacă ar fi renunțat la investigare în urma cererii preotului și a primarului de acolo și în special dacă nu ar fi doborât pălăria aceluia care s-a prezentat beat și s-a comportat nerespectuos, nu ar fi avut loc fărădelegea aceea tristă. Dar întrucât aceasta s-a comis, apărarea dorește să atribuie cauza faptei mai mult funcționarilor sus amintiți, și nu inculpaților; ori lucrurile stau altfel. Desigur, ar fi fost de dorit că toate acestea să nu se fi făcut de funcționari. Pentru aceea inculpații nu erau totuși îndreptățiti să-l atace imediat pe funcționarul comitatens, pe judecătorul nobiliar, să-i rupă vesminte și să facă planuri de răzbunare, după ce el a fugit, căutându-l în continuare. Si nu cumva, arătându-și intenția de omor, ei l-au atacat — după ce nu l-au găsit pe judecătorul nobiliar — pe notarul din localitate, fără nici un motiv, fiindcă acesta a petrecut în mod fidel și cu onoare mai mult timp în localitate? Ei nu erau îndreptățiti să comită o fărădelege în acele condiții scandalioase și totodată cu consecințe periculoase, maltratându-l pe notar; nu erau îndreptățiti să demonstreze printr-o faptă rea că ei sunt agitați; mai mult, că în linii generale sunt răsculați împotriva notarului. Dacă într-adevăr erau liberi de orice, de păcatul răzvrătirii, de ce a fost nevoie să atace conacul, să-l conturbe pe administratorul moșiei? Timpul și modul în care s-a comis fărădelegea de către părăți și motivul neînsemnat pretins de apărare în vederea inculpaților necesită o judecătură mai temeinică și pretinde o pedeapsă mai gravă a acestora. Procurorul acuzator cere pedepsirea inculpaților și plătirea despăgubirilor de către ei; cu atât mai mult, cu cât avocatul apărător aproape că recunoaște ilegalitatea faptei ce se află în proces, precum și comiterea ei de către inculpați. După aceasta depune procesul spre sentință.

Referitor la aceiasi inculpati, domnul procuror acuzator se miră în legătură cu cele de mai sus că avocatul apărător caută discluparea părătilor în învinuirea judecătorului nobiliar care actiona în spiritul unui ordin al vicecomitelui. Cu toate acestea apărătorul nu neagă nici el că d-nul judecător nobiliar delegat n-ar fi procedat bine și că el ar fi prima cauză a întregului eveniment; dar nici nu caută apărarea inculpaților în procedura greșită a judecătorului nobiliar. El a adus ca circumstanță atenuantă pentru cei ce sunt acuzați evenimentul născut din agitația întâmplă-

toare, dovedită de actele investigației. Scopul lui a fost de a aduce lămuriri în sentință ce se va da în legătură cu cel care a provocat cauză. Cu atât mai mult, cu cât judele nobiliar ar fi avut ca sarcină, în calitatea lui de funcționar, să mențină prestigiul funcției sale și să nu o înjosească prin coborâre până la pălmuire; aceasta deoarece este un păcat mai mare pentru un funcționar să se coboare până la pălmuirea unor oameni beți, decât agitația și răzvrătirea celor turmentați. Procurorul acuzator obiecțează împotriva inculpaților că, deși ar fi fost de dorit ca d-nul jude nobiliar să nu fi dat palme, totuși, după ce s-a întâmplat, ei nu erau îndreptățiti să-l atace pe acesta. La fel de adeverat e că făptașii inculpați nu erau îndrăguți la agitație și la a-și face singuri dreptate, cum nu era nici d-l jude nobiliar îndreptățit să pălmuiască. Ei erau totuși îndreptățiti la rezistență în fața atacului. De altfel, indiferent cum privim noi lucrurile, dacă luăm în considerare condițiile acestea, sunt mult mai atenuante pentru părăți, deoarece au avut motiv de agitație. Din cauza că erau beți, ei nu puteau chibzui asupra faptei lor. După cum se știe, nimenei, cu atât mai puțin un om beat, incult, nu poate să-și frâneze pornirile spre scandal. De aici rezultă că este vinovat cel care agită omul beat și prin aceasta îl șînpinge la vîrtej.

Deci nu se deduce din întreaga investigație că inculpații au fost conduși de intenții rele, preconcepute, de răzbunare hotărâtă, dinainte calculată. Mai mult, se poate deduce că tot evenimentul e o nenorocire întâmplătoare a inculpaților care nu au fost până acum nici acuzați, nici pedepsiti. De aici reiese și mai mult că la înfăptuirea evenimentului a lucrat nu voința și rațiunea, ci vinul care i-a cuprins pe făptași. Dacă acești inculpați nu erau părtașii unor astfel de evenimente, se poate chiar presupune că acum n-ar fi ajuns deodată să fie cei mai răi.

În sfârșit, inculpații nu pot fi acuzați de ilegalitate, deoarece s-au agitat în beție. Fapta lor nu a fost deci premeditată. Apoi acea speculație a d-lui prim procuror acuzator că, dacă părății nu s-ar fi pregătit dinainte pentru această faptă, nu ar fi făcut-o, după ce judele nobiliar s-a retras, ar fi adevărată numai atunci când inculpații ar fi fost treji. Că ei au fost beți, este fără de tăgadă. În astfel de cazuri a cere ca populația agitată de alcool să facă diferență între ce e un lucru legal și unul ilegal, ar fi o exagerare. Aceasta ar însemna că vrei să-l convingi pe omul beat că vinul e dăunător.

Toate acestea sunt circumstanțe atenuante pentru inculpați. Iau apoi în considerare acea situație tristă că dacă timpul lor de muncă l-ar petrece în temniță, ar fi atât de mult împiedicări în căstigarea hranei și a impozitului pentru întregul an, încât în urma ei ar putea să ajungă ușor la sapă de lemn. De aceea recomand în atenția onoratului Tribunal problema lor, cu acea cerere înnoită ca celor vinovați într-o oarecare măsură să li se recunoască detenția făcută până acum, iar celor nevinovați să li se redea libertatea pe baza achitării lor.

Din ședința Tribunalului penal ținută la Arad, în 16 iunie 1848.
P.V. nr. 140.

Sentință

Din scriptele investigației și pe baza mărturiilor autentice în legătură cu unii inculpați acuzați apare clar că au așteptat ocazia răzbunării demult pregătite împotriva notarului lor. Ei s-au adunat la primăria

localității, unde a venit judele nobiliar cercual în vederea cercetării petiției, trimise prin notar către oficiul vicecomitelui. Acolo au purtat discuții cu judele nobiliar având pălăriile pe cap; apoi l-au prins din cauza că el a doborât pălăria unui individ care stătea în fața lui cu ea pe cap și l-a lovit pe plăieșul ce se afla în serviciul comitatului. După ce judele nobiliar cercual, împreună cu notarul respectiv, au scăpat, i-au urmărit, au atacat casa notarială, i-au rupt cu forță porțile și usile camerelor; l-au săngerat pe notar, precum se dovedește prin expertiza medicală; în urmărirea judeului au devastat totul, l-au doborât pe locuitorul din comună Magyar Palkó care s-a grăbit să-i salveze pe judele nobiliar și pe notar, apoi l-au rănit grav. El invocă drept motiv al faptei lor păcătoase că judele nobiliar cercual a efectuat investigație în ziua de Paști, chiar atunci când populația era în stare de ebrietate. Această situație nu le-a dat însă dreptul să săvârșească fapta lor săngeroasă, să calce în picioare prestigiul funcționarului.

Pentru aceasta, inculpatul 2, Moise Moldovan care l-a prins cel dintâi pe judele nobiliar și astfel a devenit cauza principală a întregii dezordini, se condamnă la 6 luni închisoare, începând cu ziua de azi; inculpații 3, Moise Tămășdan și 13, Mitru Pilea, fiindcă au spart poarta locuinței notarului în ciuda împotrivirii judeului primar din localitate și a autorității locale și astfel oamenii au năvălit în casă și acolo l-au bătut pe notar încât aproape că l-au omorât: primul, Moise Tămășdan, se condamnă la 6 luni închisoare, celălalt, care îl ținea de haină pe notar, la 4 luni închisoare, începând cu ziua de azi; apoi ca despăgubire vor plăti notarului rănit 20 de florini, iar drept cheltuieli medicale și farmaceutice 10 florini; inculpații 7, Ilie Bărlea și 9, Moise Betea, care l-au rănit pe Magyar Palkó, venit să-l salveze pe notar și pe jude: cel dintâi, Ilie Bărlea la 3 luni închisoare începând cu ziua de azi, iar al doilea Moise Betea, de asemenea începând cu ziua de azi, la 2 luni închisoare și la achitarea a 10 florini pentru răniere.

Ceilalți inculpați, despre care se dovedește că au participat și au fost prezenți la delict, pe baza datelor investigației, se pedepsesc astfel: inculpatul 4, Isailă Lila la 3 luni închisoare, începând cu azi; inculpatul 6, Gheorghe Pop, la 2 luni închisoare, începând cu azi; Nicolae Bălaj la 2 luni; Moise Mătiuț, inculpatul 1, care în calitate de plăies a fost neascultător față de prim jude, la 1 lună închisoare. Paguba notarului și anume 53 de florini și 36 crăițari, sumă dovedită și enunțată în proces, va fi plătită de către toți inculpații condamnați, în mod solidar. La suportarea cheltuielilor folosite pentru refacerea ordinii și liniștii și a celor militare care se vor afla oficial de către procuratură este obligată întreaga comună. Acei inculpați trimiși în fața judecății, a căror participare la crima nu se dovedește din actele de investigare, din cauza lipsei probelor, sunt achitați. În sfârșit, judele primar al localității și autoritățile locale primesc muștrare în fața Tribunalului, pentru că nu au folosit toate posibilitățile în vederea evitării delictului.¹

*Original, Arh. Naț. Dir. jud. Arad, Fond. Prefectura județului Arad,
Actele Tribunalului corectional, 148/1848, fila 40—46.*

¹ Vezi vol. II, doc. 177 și 178; vol. III, doc. 12 și 84; vol. V, doc. 122.

Turia, 8 iunie 1848

Méltóságos Báró Nagyérdemű Principális Uram!

Június 2-dik napján estvére a tekintetes praefectus úr megérkezett Torjára, minden terhes bajokat megvizsgálván, a pénzeket felszedvén Torján, Szentléleken, Lázárfalván, 8-ik júni elindult vissza Pálosra, azt hagyván utasításul — minthogy se a marhás se a gyalogszeresek a héti robotot nem teszik, s az ugarlásnak két része meg van szántva, az elmaradt ugar födeket kalákával, segítséggel valahogy végezzessem el — a szántók és kaszálók részenkénti kiadásába további rendelésig várjak tudósítást.

a) minden nevezendő gabonák részletes eladásával siessek, a szénák árát és a most közelebb eltelt Szentgyörgy napi árendákat tiszti erővel is hajtassam fel, mert egyáltaljába úgy megvették lábukat, hogy semmi módon se akarják elesmérni soha többé tartozásukat ezen felzendült világban.

b) Minnyájan nemzeti őrkatonák vagyunk, erőltetésből s félemből gyakorlat naponként foly, s a felfuvalkodott katonaság a cselédséget annyira ijesztette, hogy még kalákába se jönnek, ők is kapván az alkalmon. Van egy néhány jó cseléd, de kevés, aik ezen zúrzavarban is meg tudják mutatni háládatosságukat a méltóságos udvarhoz. Egy néhány katonát és egy néhány jobbágyat hívtam kalákába szántani június 8-ikra. Hogy ha annyira tudhatnék menni, bár ha nagy bajjal is, elvezetném az ugarlást. Trágyáztattam most a tavaszon két darab nagy földet a torjai határon. Az ószgabonák olyan jók és vastagok, hogy soha egyszer külömb nem volt; szépen virágznak.

c) A tekintetes Praefectus úr a jégkármentesítést elvégezte Torján és Szentléleken. A gazdaságra nézve Torjára 8 bérés ökröt venni parancsolt, úgy minden gazdasági eszközöt utánok. Mint a szénák, mind a gabonák letakarítására a legjobb utat és módot kitanálni ajálta. A szénák bétakarítása csak megtörténik, de a gabonák roppant vastagok és úgy mutatkoznak, hogy léhások és bajos takarítások lésznek; hanem minden előkötök, hogy gyalázatba ne maradjak.

d) A csíkfalvi kertben lévő szép nyír levágása ki van kiáltva, a tekintetes praefectus úr előtt június 10-ik napjára.

e) A Bálványos territóriuma mindenütt fel van prédlálva. Más prédlálásokról most közelebb semmit sem hallottam, csak ha földünkbe jobbágy ekét látnak szántani, azt nagy fenyegetéssel kergetik el. Az Isten, naponként lopogatva, annyira segített, hogy már nem sok maradt holnapra. A báróné ő nagysága mindig betegeskedik, ha egy nap jobban van, egy hétag is feküdő beteg. Most az a pletyka Háromszék annyira elvette Excellenciádról a száját, hogy nemigen halunk rosszat folytatni, beszéleni. Csak az van divatban, hogy a legutolsó elvénült, feleszeg, gyalogszeres ember is őrkatona, hogy lakó jószága néki maradjon, és a földes urak szántó és kaszáló helyeik felosztása reménységével. Hogy ha bék nem akarják venni fenyekedve is békállnak a sorba a gyakorlaton, még a konvenciós cselédek is. Mindezeknek alázatos jelentése mellett, nagyságok kegyes kezeit csókoljuk, feleségemmel együtt Excellentiád

Torja, 1848 június 8

alázatos szolgája
Kónya István

Măria voastră domnule baron, preamărite stăpân și domn al meu

În seara zilei de 2 iunie a sosit dominul intendent la Turia. A cercetat toate greutățile împovăratoare, a ridicat banii de la Turia, Biserici și Lăzărești și la 8 iunie a plecat înapoi la Paloș. Mi-a lăsat porunca să realizez cumva, cu ajutor sub formă de clacă, lucrarea pământurilor rămase înțelenite, deoarece nu se mai fac robotele săptămânale, nici cu vitele, nici fără vite, iar din suprafetele existente sunt arate numai două treimi. În legătură cu darea în parte a arăturilor și a fânațelor mi-a spus să aştept noile sale ordine.

a) Mi-a ordonat să mă grăbesc cu vinderea amănunțită a oricărora cereale, să adun chiar și cu forța prețul fânului și arenzile de Sfântu Gheorghe, deoarece oamenii s-au încăpățânat în aceste condiții de neliniște atât de mult, încât nu vor să recunoască nicicum și în nici un fel îndatoririle lor.

b) Am devenit cu toții membri ai gărzii naționale; cu forța și de frică facem zilnic instrucție. Armata trufașă a speriat atât de mult argații, încât, folosind actuala situație, nu mai vin nici măcar la clacă. Există câțiva argați buni. Totuși, în condițiile actuale de neliniște, puțini sunt cei care își exprimă recunoștința față de înălțata curte. I-am chemat la clacă, pe 8 iunie, pe câțiva soldați și iobagi. Poate așa voi reuși, fie și cu mari greutăți, să termin desțelenirea. Am găzduit astă primăvară 2 loturi mari de pământ în hotarul din Turia. Cerealele de toamnă sunt atât de bune și grase, încât niciodată nu au fost așa de frumoase. Înfloresc frumos.

c) Onoratul domn administrator a terminat cu desdăunarea pagubelor pricinuite de grindină la Turia și Biserici. A poruncit cumpărarea a opt boi pentru lucrarea moșiei din Turia; de asemenea toate uneltele agricole pentru cei opt boi. A recomandat găsirea celui mai potrivit mod de recoltare a cerealelor și a fânului. Strânsul fânului se va face cumva; cerealele sunt însă foarte groase în păi și va fi multă pleavă. Îndepărțarea impurităților va fi astfel foarte dificilă. Dar voi face totul să nu rămân de rușine.

d) Tăierea mesteacănului cel frumos din grădina de la Vărgata este hotărâtă pentru ziua de 10 iunie, în prezența d-lui administrator.

e) Teritoriul Bálványos este complet jefuit. Despre alte prădări nu am auzit nimic până acum. Dacă oamenii văd plug de iobag arând în pământul nostru, îl alungă cu amenințări urâte. Lucrăm pe furiș zilnic, dar Dumnezeu ne-a ajutat în așa măsură, încât nu rămâne mult pentru ziua de mâine. Înălțimea sa baroana e bolnăvicioasă. O zi se simte mai bine, apoi iar stă în pat chiar și o săptămână. Bârfitorii din Trei Scaune nu mai au acum tot pe limbă numele excelenței voastre. Nu se prea aude vorbindu-se râu despre excelența voastră. Este la modă ca și cel mai ramolit, mai stângaci și mai pedestru individ să fie membru al gărzii naționale în speranța că ii va rămâne casa și că va primi ceva din arătoarele și fânațele nemeseilor. Iar dacă vreunul nu este încadrat în gardă, prin amenințare se îngipe în rânduri la instrucție. Fac acest lucru până și argații contractualiști.

Raportând toate acestea cu umilință, sărut mâna măriei voastre excelență, împreună cu soția mea.

Turia, 8 iunie 1848

Kónya István

Original, Arh. Naț. Dir. jud. Covasna. Fond. Arh. Fam. Apor. N. Fasc. XXI, nr. 4. Foto: 10 163—10 165/1848.

Cluj, 8 iunie 1848

Kolozsvár, 1848. junius 8.

Bálint Eleknek Első Alispány Úr! Sietve közlöm önnel következőket: mikról én ez órába értesülttem: brédi születésű Talos Likuj elhírhedett tolvaj s rabió, ki néhány évek óta az erdőkön lappangott, még tavaaj többedmával Kettősmezőre Rhédiger Károly úrra menve, a farkasmezeiek által megszalasztatott s el is fogtak kettöt társai közül, azután pedig a főszolgabíró hajtóvadászatot tartott az erdőben ellene, így megijedve valami zsákfalvi Oláhországba menő ember mellé iratván magát, ezzel együtt oda be is ment, de valami egy hete visszatért testvéreihez Brédre; minden nap iszik a fogadóban, pisztolyokkal felfegyverkezve lödöz ki az ablakon s ingerel: Számos atyjafait már annyira felbújtogatta, hogy nyilván lármáznak, szitkozódnak — még a tisztek ellen is. Atyjafai a bíró Szabó Stéfán, eskütt Belenyán Gyorgye és Márián Gyorgye nagyon felkezlik emelni a fejüket, szóval mióta itt van, lázongásokat lehet észrevenni: a főbbek között van még Nyilás Jákob is. Ezen rabló sokat beszél az Oláhországban lévő muszkákról. Éjjeli szállása több helyeken van, hol testvéreinél, hol a bírónál és Szabó Gligor bátyjánál. Vagyón Bréden még egy szökött katona is, a Marián Gyurka fia, Juon, ki a télen soroztatott bé.

Ezen különben is ártalmas embert mint rég üldözött gonosznevőt más körülmények közt is okvetlen és sietve el kellene fogni, de most még sokkal károsabb az ő szabadon léte, azért őt a napokban élvc vagy halva műlhatatlanul kézre kell keríteni. Rendelkezzék ön akár a Zilahon lévő huszárokkal, akár gyalogsággal, mely most Szilágycsehbe, Hadadon vagy annak környékén van. Nemzeti őröket is lehet küldeni. minden esetre halgatás, sietseg s eréyes és eszélyes rendelkezés szükséges arra, hogy őt kézbe kapják, valamint bizton remélem, hogy Tálas Likuj s nemkülönben katonaságtól elszökött Marián Juon a napokban el leend fogva, úgy ezt az illetők hivatalos buzgósága s képessége gyanánt fogom tekinteni.

A kormányzótól vevém az ide mellékeltet. Kérem, írjanak e tárgyban egyenesen a kormányzónak annyival inkább vissza, mivel éngem azon iratomra válaszok már nem találna itt, ki holnap után délután szándékozom innen haza indulni.

Cluj, 8 iunie 1848

Către Bálint Elek

Domnule prim vicecomite!

Vă împărtășesc în grabă următoarele, despre care m-am documentat de ultimă oră. Licu Talos, născut în Brebi, tâlhar și jefuitor cunoscut care a stat ascuns mai mulți ani prin păduri, s-a dus anul trecut, împreună cu mai mulți de ai săi, asupra domnului Rhédiger Károly din Chechiș; dar au fost fugăriți de către cei din Lupoaia și doi dintre ortacii săi au fost chiar prinși. După aceea prim judele a organizat o poteră în pădure împotriva lui; sperindu-se, s-a înscris pe lângă un om din Jac, ce călătorea în Tara Românească, împreună cu care a și plecat

acolo. Dar de vreo săptămână s-a reîntors la fratele său în Brebi. Bea toată ziua la cărciumă, e înarmat cu pistoale și împușcă afară prin geam, agitând oamenii. Pe mulți dintre conaționalii săi i-a instigat deja în asemenea măsură, încât fac gălăgie pe față și-i injură chiar și pe funcționari. Consătenii săi, judele primar Ștefan Sabău și jurații George Bălănean și George Marian, încep să-și ridice prea tare capul; cu alte cuvinte, de când este aici se pot observa gesturi de răzvrătire. Întră căpetenii este și Iacob Nilaș. Acest bandit vorbește foarte multe despre musicalii din Tara Românească. Sălașul de noapte îi este în mai multe locuri, când la fratele său, când la judele primar sau la unchiul lui Gligor Sabău. În Brebi mai este și un soldat dezertor, fiul lui Giurca Marian, pe nume Ioan, care fusese înrolat în iarnă.

Indiferent de imprejurări, acest om primejdios, de mult urmărit, ar fi trebuit prins cu orice preț și cu cea mai mare grabă. Acum însă este cu mult mai păgubitoare lăsarea lui în libertate; de aceea trebuie să punem mâna pe el în aceste zile, viu sau mort, fără nici o întârziere. Dați ordine în acest sens fie către husarii din Zalău, fie către infanteriștii care se află la Cehul Silvaniei, la Hodod sau prin imprejurimi. Pot fi trimiși și oameni din garda națională. În orice caz, este nevoie de tăcere, grabă, organizare puternică și cuprinzătoare pentru a-l captura. Căci nu am îndoială că Licu Taloș și de asemenea dezertorul Ioan Marian vor fi prinși în aceste zile, fapt pe care îl voi considera drept semn al zelului și competenței domniilor voastre.

Cele anexate sunt de la guvernator. Vă rog să scrieți în această problemă direct guvernatorului, cu atât mai mult cu cât răspunsurile nu m-ar mai prinde aici, fiindcă poimâine vreau să pornesc spre casă.

Concept. Arh. Nat. Dir. jud. Cluj. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

133

Cluj, 9 iunie 1848

Bielügy Minister Úr!

A balásfalvi oláh népgyűlésből kirendelt Bizottmány Saguna nem egyesült Püspök elnökkéte és Barnutz elmozdított tanár s izgató másodelnökkéte alatt Szebenben települt, ott tartja üléseit¹. Mily veszélyesek légyenek célzatai, tanusítja az ide mellékelt három levél, melyből az első Szász Károlhoz, másikkettő oláhul hátszegi követ Bohetzel Sándorhoz egy loyális érzésű oláh férfiúhoz intéztetett. Az írók neve szoross titokban tartatik, ne hogy kitudatván, kedvetlenségek érjék, de becsületességek s hitelességük felől bizonyossá tétettem. Sietek azokat hirtelen lemasolva, most, hogy a tanácskozmányból haza jövök, Önnek késedelem nélküli felterjeszteni. Nem kell írnom hozzájok commentárt, az izgatók iszonyú merényletek és célzataik világoson kitünnek azokból. Azonnal a főhadkormányzóhoz mentem s közlém véle tartalmakat, de ó csak hónap várja tudósításait Szebenből, ígéré azomban, hogy hónapi gyorskocsival küldendő rendeletében az ideiglenes parancsnok ezen levelekben foglaltak iránti jelentését békívánandja.

Ezután a Királyi Biztos főhadkormányzóval G. Teleky főkormányzóhoz mentem — ott vala idős Bethlen János és Kemény Dénes is. A főkormányzó is mutatott elő egy oláh paptól² — a nép izgatásai felől hozzá intézett tudósítást — olyformá tartalmuakat, mint az említettek, a szász ispánról azonban azt nyilvánítá: hogy ha bár nem kételkedik, mi-szerint ez nem barátja az Uniónak, de hogy az oláh nép felizgatásában — a szerint, mint a levelekben iratik — befolyt volna, nem hiheti. Azomban az itteni közvélemény a szász ispán felől úgy van meggyőződve mint a levelekben iratik. Értesített továbbá a főkormányzó, hogy a Szász grófot az ország gyűlésén való megjelenéstől a Kormányszék mentette fel, valamint az iránt is, hogy a szebeni polgármesternek szorosson meg-hagyá, mi szerint a fenemlített oláh Bizottmány tagjait s másodelnököt maga elibe rendelvén, gyűlések tartásától a legszorosabb felelet terhe alatt rögtön tiltsa el.

E fontos tárgyak feletti tanácskozmányaink után abban állapodánk meg, hogy idős G. Bethlen János mint Kormányszéki Biztos elegendő katonai erővel ellátva haladék nélkül menjen Szebenbe s a gyűléseit kormányzói rendelet ellenére is folytatott Bizottmányt rögtön s vég-kép oszlassa fel, a levelekben el sorolt körülmények felől pedig szigorú vizsgálatot tegyen. Ezen kívül a két oláh határór ezredekb eni biztosabb s magyar stabalis tisztekhez a fenforgó körülményekhez képest megki-vánt utasítások küldetnek.

* A királyi Biztos igéré Szebenből veendő tudósításainak közlését, mellyet a hónapi Királyi Biztos közbjöttével tartandó tanácskozásoknak a teendő intézkedések iránti eredményével együtt azonnal felterjeszten-dek.

Reményleni lehet ugyan, hogy az Unió királyi szentesítésének ki-hírde tése után a szászok ellenséges izgatásai, melyeknek létezését a szász követek sem merik tagadni, szúnni fognak, s így az oláh nép lecsöndesül. De az oláh végezredek célbavett felizgatásának ha ideje korán eleje nem vétek s ez a néppel hajlamainál fogva egyesül, a veszélyes kitörések ki nem számíthatók, annál inkább, mert mint a főhadkormányzó már érte-síté a Hadügyminstert, az Erdélyben fekvő kevés katonaság is anyira el van szórva: hogy hirtelen elegendő erőt összehúzni nem lehetne s e miatt sok vérontás következne. Véleményem szerint azért, ha a leve-lekbe foglalt adatoknak csak egy része is igaz s a Kormányszék által kiadott tilalom ellenére a szebeni bizottmány még folyvást ülésenzik, vagy épen az ujabb intézkedések iránt engedetlen lened, főnökeinek be-fogatásával késni nem kellene, habár be látva, hogy a kedélyek ily in-gerült állapotában a terrorismus felhasználásával igen óvatosnak kell lenni.

E jelentésemet szükségesnek találtam rögtön s még a hónapi in-tezők előtt sürgönyel küldeni, mert az itteniek nagy megnyugtatá-sát eszközli a remény, hogy így annál hamarabb eréyes rendeleteket várhatnak a ministeriumtól.

Fogadja teljes hazafi tiszteletemet!

Kolosvárt, Június 9. 1848

B. Perényi Sigmund

Domnule ministru de interne,

Comitetul ales de către Adunarea populară română de la Blaj, sub președinția episcopului neunit Șaguna și vicepreședintea profesorului destituit și instigator Bărnuțiu, s-a stabilit la Sibiu. Acolo își ține ședințele. Cât de primejdioase sunt năzuințele acestui comitet o demonstrează cele trei scrisori anexate aici¹. Dintre acestea, prima este adresată lui Szász Károly, iar celelalte două, redactate în limba română, deputatului din Hațeg, Alexandru Bohătel, un bărbat român cu sentimente loiale. Numele autorilor acestor scrisori sunt ținute în secret, ca nu cumva, aflându-se, ei să aibă neplăceri. Onestitatea lor însă o știu cu siguranță; ei sunt oameni de încredere. Mă grăbesc să le copiaz acum, după ce m-am întors acasă de la consfătuire, și să vi le înaintez fără întârziere. Nu-i nevoie să adaog comentarii. Îndrăzneala însă-mântătoare și năzuințele instigatorilor rezultă clar din aceste scrisori. M-am dus imediat la comandanțul militar suprem și i-am comunicat conținutul scrisorilor. El așteaptă însă din Sibiu informarea numai pe ziua de mâine. Mi-a promis în schimb că în ordinul său, pe care îl va trimite mâine cu poșta urgentă, va cere Comandamentului provizoriu raportul referitor la cuprinsul scrisorii.

După acestea m-am dus, împreună cu comandanțul militar suprem și cu comisarul regesc, la guvernatorul conte Teleki. L-am găsit acolo pe Bethlen János senior și pe Kemény Dénes. Și guvernatorul ne-a arătat o informare adresată lui de către un preot român cu privire la instigările poporului². Ea avea un conținut asemănător cu cel al scrisorilor amintite. Despre comitele sașilor însă declară că nu se îndoiește de atitudinea lui antiunionistă. Totuși nu poate să credă că el ar fi participat la instigarea poporului român, precum se scrie în aceste scrisori. Dar opinia publică de aici este convinsă că el a procedat aşa precum se scrie în scrisori. Guvernatorul m-a avertizat că Guberniul l-a scutit pe comitele sașilor de obligația de a se prezenta în fața dietei. El mi-a mai comunicat că i-a poruncit sever judeului primar din Sibiu să-i cheme în față să pe membrii Comitetului român amintit, împreună cu vicepreședintele lui, să le interzică numai decât continuarea ținerii ședințelor.

După consfătuirea noastră privitoare la aceste probleme importante ne-am înțeles ca Bethlen János senior să se ducă fără întârziere la Sibiu, în calitatea lui de comisar gubernial, cu o forță militară corespunzătoare. Acolo să dizolve imediat Comitetul care, neluând în seamă ordinul guvernatorului și-a continuat ședințele. Cu privire la informațiile cuprinse în scrisori să întreprindă o investigație severă. În afară de aceasta, se vor trimite instrucțiuni corespunzătoare împjurărilor actuale către ofițerii stabili maghiari mai demni de încredere din cele două regimenter grănicerești românești.

Comisarul regesc a promis că-mi va comunica rapoartele ce le va primi din Sibiu. Le voi înainta numai decât, împreună cu rezultatele consfătuirilor ce se vor ține mâine, în prezența comisarului crăiesc, cu privire la măsurile de luat.

Se poate nădădui că, după publicarea sancționării regale a unui, instigările dușmănoase ale sașilor, pe care n-au îndrăznit să le tagăduiască nici chiar deputații lor, vor înceta. Astfel și poporul român se va liniști. Dacă însă nu se vor lua măsuri de prevenire împotriva instigării plănuite a regimentelor românești de graniță și acestea, potri-

vit sentimentelor lor, se vor uni cu poporul, nu se poate bănuie că evenimente primejdioase s-ar decansa. Aceasta cu atât mai mult, căcăt — precum l-a înștiințat deja comandanțul militar suprem pe ministrul de război — unitățile militare aflătoare în Transilvania sunt disperate și foarte reduse la număr. De aceea ar fi imposibil ca o forță suficientă să poată fi concentrată într-un timp scurt. Astfel s-ar putea cauza vârsări de sânge. După părerea mea, chiar dacă numai o parte a celor cuprinse în scrisori ar corespunde adevărului, iar Comitetul de la Sibiu și-ar continua sedințele, fără a avea în vedere interdicția emisă de Guberniu și fără a asculta nici de instrucțiunile recente, conducătorii lui ar trebui arestați. Însă aplicarea unor măsuri represive într-o asemenea atmosferă încordată trebuie să se realizeze cu multă precauție.

Am considerat necesar să trimit imediat prin poșta rapidă acest raport al meu, pentru a se putea lua măsuri chiar mâine, deoarece pe cei de aici îi va liniști doar speranța că se pot aștepta că mai curând dispoziții energice din partea guvernului.

Primiți asigurarea deplinului meu respect patriotic!

Cluj, 9 iunie 1848

B[aron] Perényi Sigmond

Original. Arh. St. Budapesta. Az 1848—49-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Foto: 26 835—26 836.

¹ Vezi doc. 27, 203, 305 și 307.

² Vezi doc. 28 și 73.

134

Cluj, 9 iunie 1848

- a) Főkormányi tanácsos Kozma Pálnak
- b) főkormányi titoknak Némethi Jánosnak
- c) zalathnai kamarai igazgató és bányatanácsos Nemegyei Jánosnak
- d) Alsó Fejér megye főispánjának
- e) abrudbányai tanácsnak
 - a), b), c) Az abrudbányai tanácsnak részint a királyi kormányszékhez, részint nemes Alsó Fejér vármegye főispánjához tett, s ez által folyó hónap 7dikéről kelt
 - d) Az abrudbányai tanácsnak részint a királyi kormányszékhez, részint uraságodhoz tett s uraságod jelen hó 7dikéről kelt
 - e) E nemes tanácsnak jelen hó 4dik napjáról a királyi kormányszékhez, nemkülönben nemes Alsó Fejér vármegye főispánjához tett s ezáltal folyó hó 7dikéről kelt
- a), b), c), d), e), ajánló felirata mellett ide felterjesztett hivatalos jelentéseiből s azokhoz mellékelt adatokból kitettszöleg oly jelei mutatkoznak azon városban és a szomszéd helyiségekben az oláh nép közti ingerlő bujtosogásoknak és véres kitörésre fajulható mozgalmaknak, melyek a királyi kormányszék figyelmét felhívta komoly intézkedésekre, minél fogva megtaláltatott innen mári napról a tartománybeli fő hadi parancsnok ő nagyméltósága, hogy mivel innen egy század katonaság a

Mihálcfalván a helységbeli lakosokkal történt össze csapásban részesült székely katonák felváltására már elment, azon székely katonákból

a), b), c), d), a fenn írt

e) e nemes

a), b), c), d), e), tanács által kívánt 200, kétszáz számú csapatot Abrudbányára rendelni és azt az innen oda kinevezett biztosok által netalál kívántató segítség adására utasítatni ne terheltessék; egyszersmind pedig a feljelentett bujtogatásoknak körülmenyes kinyomozására szükségesnek találta a királyi kormányszék biztosokat nevezni ki.

a) a méltóságod

b), c), d), e), főkormányi tanácsos Kozma Pál

a) c), d), e) titoknok Némethi János

b) uraságod

c) és uraságod

a), b), d), e) és zalathnai kamrai igazgató bányatanácsos Nemegyei János

a), b), c), d), e) személyökben, oly rendelettel, hogy

a) méltóságod, főkormányi titoknok Némethi Jánossal

b) a nevezett főkormányi tanácsos és uraságod

c), d), e) a nevezett főkormányi tanácsos és titoknok

a), b), c), d), e) Abrudbányára innen rögtön menjenek ki és útjakon

a), b), c), e) az Alsó Fejér megyei főispánnyal

d) uraságoddal

a), b), c), d), e) az Abrudbányára át szállítandó katonaság iránt értekezvén, nemkülönben maguk mellé egy kerületi tiszviselőt rendeltetvén

d) kit kinevezni uraságodra bízatik,

a), b), d), e) továbbá a fennebb említett zalathnai kamrai igazgató és bányatanácsos

c) uraságodat

a), b), c), d), e) is a bizottmányhoz csatolván, úgy

a), b), c), d) az abrudbányai

e) e nemes

a), b), c), d), e) tanáccsal is egyetértésbe tévén magukat, a feljelentett és a fenn idézett hivatalos jelentésekkel s záratékaikból ki látszó bujtogatási körülmenyeket pontosan nyomozzák ki, és az azokból kivilágító dolgoknak tökéletesen járjanak végére, munkálkodásuk rendén az oda rendelt katonaság segítségét is, a mennyiben szükséges lenne, használván, s végre minél gyorsabban békégen munkájukat, véleményük hozzáadásával ide felterjesztendvén. Mely végre az előbb érdekelte hivatalos jelentések záratékaikkal együtt

a) ezennel méltóságodnak átküldetnek,

b), c), d), e) az elől írt főkormányi tanácsnak át adattak

d) miről is méltóságod a fennebbiekhez képest intézkedés végett ezennel értesítetik.

c) Miről is uraságod a végett értesítetik, hogy az elintézett kinyomozásban maga részéről is az innen kiküldött biztosokkal együtt munkálodni igyekezzék.

e) Mikről is e nemes tanács oly rendelettel értesítetik, hogy a fennebb kinevezett biztosok iránt minden szükséges segedelemmel lenni és a kiszállandó katonaság jó móddal elhelyeztetéséről korán gondolkodni el ne mulasszák.

Kolosvártt, junius 9én 1848

- a) Către consilierul gubernial Kozma Pál,
- b) Către secretarul gubernial Némethi János,
- c) Către directorul cameral și consilier minier (montenistic) din Zlatna, Nemegyei János,
- d) Către comitele suprem al comitatului Alba de Jos,
- e) Către Consiliul din Abrud,
- a), b), c) Consiliul din Abrud a trimis, în parte către Guberniul regesc, în parte către comitele suprem al comitatului Alba de Jos, iar acesta din urmă l-a înaintat aici cu data de 7 a lunii curente,
- d) Consiliul din Abrud a trimis, în parte către Guberniul regesc, în parte către domnia voastră, care l-ați înaintat aici cu data de 7 a lunii curente,
- e) Domniile voastre, onorat Consiliu, ați trimis în ziua de 4 a lunii curente către Guberniul regesc și către comitele suprem al comitatului Alba de Jos, care l-a înaintat aici cu data de 7 a lunii curente,
 - a), b), c), d), e) un raport oficial însoțit de o adresă de recomandare, din conținutul și datele anexe ale căruia toate instigările și atâtările duse în rândul românilor din oraș și din localitățile vecine, ca și mișcările ce pot degenera în izbucniri săngeroase, își dau pe față acele simptome care impun Guberniului regesc luarea unor măsuri serioase. Ca atare, azi s-a hotărât aici, împreună cu excelența sa domnul comandanț suprême al armatelor din provincie că, întrucât o companie a plecat la Mihalț să-i înlocuiască pe soldații secui care au luat parte la ciocnirea cu locitorii satului;
 - a), b), c), d) din acei soldați secui, numitul Consiliu,
 - e) Onoratul Consiliu,
 - a), b), c), d), e) cere să i se trimită 200, să se treacă neîntârziat la detașarea unei trupe de două sute de soldați la Abrud, să fie îndrumată acolo, dându-i-se tot ajutorul de care eventual ar avea nevoie de către comisari numiți de noi aici. Totodată, Guberniul regesc a găsit cu cale să desemneze comisari pentru investigarea minuțioasă a instigărilor raportate, în persoanele,
 - a) domniei tale stimate,
 - b), c), d), e) consilierului gubernial Kozma Pál,
 - a), c), d), e) secretarului Némethi János;
 - b) domniei tale,
 - c) și domniei tale,
 - a), b), d), e) și a directorului cameral și consilier minier (montenistic) din Zlatna, Nemegyei János,
 - a), b), c), d), e) cu acel ordin, ca
 - a) stimat domnia ta, împreună cu secretarul gubernial Némethi János,
 - b) numitul consilier gubernial și domnia ta,
 - c), d), e) numiții consilier și [respectiv] secretar gubernial,

a), b), c), d), e) să vă deplasați, să se depleteze imediat la Abrud, iar în drum,

a), b), c), e) împreună cu comitele suprem al comitatului Alba de Jos,

d) împreună cu domnia ta,

a), b), c), d), e) să vă interesați în legătură cu armata care este de trimis la Abrud, luând totodată pe lângă dumneavoastră un funcționar din circumscriptie,

d) a cărui desemnare cade în sarcina domniei tale,

a), b), d), e) iar apoi și pe sus amintitul director camerăl și consilier minier din Zlatna,

c) și pe domnia voastră,

a), b), c), d), e) alipindu-l (alipindu-vă) lângă comisie, în acest fel,

a), b), c), d) punându-vă în coîntelegere cu Consiliul din Abrud,

e) punându-se în coîntelegere cu domniile voastre, onorat Consiliu,

a), b), c), d), e) să anchetați cu cea mai mare punctualitate circumstanțele instigărilor care se evidențiază din plângerile și rapoartele oficiale ca și din acusele lor, să dați de capătul lucurilor ce se desprind din toate acestea, folosindu-vă la nevoie în munca dumneavoastră și de ajutorul armatei trimise acolo; în fine, încheind cât mai repede această muncă, să trimiteți materialul aici, împreună cu concluziile dumneavoastră. În scopul amintit mai sus, rapoartele oficiale dimpreună cu acusele lor,

a) și se trimit prin aceasta domniei tale stimate,

b), c), d), e) au fost date la mâna amintitului consilier gubernial.

d) și se notifică onorat domniei tale să întreprinzi măsuri similară cu cele amintite,

c) în fine, și se notifică domniei tale ca, în ancheta ordonată, să faci eforturi de a activa împreună cu comisia trimisă de aici,

e) se notifică onoratului Consiliu ordinul să dea tot ajutorul necesar pe seama comisarilor denumiți de noi și să nu întârzie a se îngriji de încartiruirea cu bună rânduială a armatei trimise acolo.

Cluj, 9 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 7327/1848. Foto: 2069—2073.

135

Bistra, 9 iunie 1848

Méltóságos L. Báró Fő Ispány Úr! Kegyes Patrónus Uram!

Vidrai Jánk Ábrahámnak haza érkezte miatti aggodalmam nem volt alapoltan, mert ma Június 9kén Topánfalván országos vásár lévén, felállott Topánfalva közepén lévő hid karfájára s a vásárba menő s körüllette csödült népnek, kik mint egy 500an lehettek, Járásombiéiek és Idegenek, beszédet tartott — melyben elősorolta előbb, hogy jelenleg is mennyi méltatlanságot szenvednek több helyeken az Oláhok a Magyaroktól, s jelesen a Székelly Katonáktól, kik öket, ha gabonáért menve valahol tanályák, megnyírják, megverik s pénzöket elveszik; leányaikat megfertőztetik s ha buja kívánataikat kielégítették, keresztsülszúrják. Azt

beszéllé, hogy Tordán közelebbről hasonló méltatlanságok követtettek el innét gabonáért ment embereken — ennek következtében, mivel úgy hallotta, hogy ideis, Járásomba, Székelly Katonákat szándékoznak hozni, kötelességévé tevé mindenkinél, hogy fegyverrel, kaszáikból s ekevasaikból készített lantsákkal fegyverkezzenek fel, hogy ha valaki áltál meg-támadttnának, védelmeznessék magokat s mint testvérek tartsanak együtt; mert együtt tartva 50 ezer katona sem fogja őket legyőzhetni itt a havasok között. Ezeket s ehez hasonló utasításait, miket minden én, minden camerális ispán Lázár György úr füleinkel hallottunk, az emberek helyeselték s áldották a jó tanácsért s meg is ígérék, hogy a kiadott rendelése szerént fel fognak fegyverkezni, ki ahogy lehet, s magokat, ha valaki megtámadja, védelmezni fogják, de ők senkit még nem támadnak, az Igéret Szép Szó, de felek, nehogy minden ezek rosszat idézzene elő. Továbbá buzdította a népet, hogy millió dicső, igazságos ügyért meg-hálni, úgyis egy halállal mindenik tartozik. Mit végezve, nagy élyenzések közt s a szónoki állásáról lesz állott. Ezen beszédgyét Jánk Ábra-hámnak annyira hitte az ötet csaknem imádó nép, hogy sokan még a bárak közül is kérdeznének, hogy vallyon igazé, hogy őket olly veszély fenyegeti, mi szerént a népet felfegyverkeztessék. Mire én s camerális ispán Lázár György úr a népet mint töllünk telheték, igyekszünk azzal nyugtatni meg, hogy sorsuk mentől előbb jobbulni fog — s mivel őket semmi veszély nem fenyegeti, s arról sem tudunk semmit, hogy katonák jönnének, mivel eddig csendesen viselték magokat, légyenek engedelmesek s olly csábítottak tanácsán né induljanak meg, mert igazságos kéréseik eddig sem tagadtattak meg, azzal váltak el, hogy fegyvereiket s lántsákat szerzenek, de azokat nem mások megtámadása, hanem magok védelme célyából. Topánfalvi Pictor Korkes Dregutz adott is a Cigányoknak egy rajzot, melynek mintájára lépszek a lántsák készítendők. Ez nagyságos uram nem jó hír, hanem nékem, bár mi történik véllem, kötelességeim vala megríni, nehogy az illy tárgybani lépések megtétele késedelme nagyobb rosszat idézzen elő. Mi lesz mindezek következése, figyelemmel kísérem, s alázatos tudósításamat azonnal meg fogom tenni. Egyébb-aránt alázatos tisztelettel maradtam nagyságodnak alázatos szolgája

Bisztrán, Június 9kén 1848a

Bisztray Joseff,
szolgabíró

Măria voastră domnule baron comite suprem!
Milostivul meu domn și stăpân!

Ingrijorarea mea pricinuită de sosirea acasă a lui Avram Iancu din Vidra nu a fost fără temei, deoarece azi 9 iunie, fiind târg de țară la Câmpeni, s-a urcat pe bariera podului din centrul Câmpeniului și a rostit un discurs în fața poporului care se întrepta spre bâlci. Aceasta s-a adunat în jurul său. Erau aproximativ 500, atât din plasa mea, cât și străini. În această cuvântare a însirat mai întâi câte înjosiri suferă și în prezent, în mai multe locuri, români de la unguri. Dar mai ales din partea soldaților secui care, dacă îi găsesc undeva că au mers după grâne, îi tund, îi bat și le iau banii, le violează fetele, și după ce și-au satisfăcut poftele perverse, le străpung cu baioneta. A relatat că la Turda s-au săvârșit recent asemenea Josniciei asupra oamenilor care

mergeau după cereale. În urma acestora, întrucât auzise că intenționează să aduc ostașii se cui cu prilejul venirii mele aici, i-a făcut datori pe toți să se înarmeze cu arme și lănci confectionate din coase și fiare de plug, ca în caz că ar fi atacați să se poată apăra și să țină laolaltă ca frații, căci astfel aici în munte, nici 50 de mii de soldați nu-i vor putea învinge. Acest îndemn și altele de același fel, pe care le-am auzit atât eu, cât și șpanul camerăl Lázár György, cu urechile noastre, au fost aprobată de oameni care l-au binecuvântat pentru sfaturile sale bune. I-au promis că, după porunca lui, se vor înarma care cum va putea. În caz că cineva l-ar ataca, îl vor apăra. Ei însă nu vor ataca pe nimenei. Promisiune frumoasă, dar mă tem că toate acestea prevestesc ceva rău. De asemenea a îmbărbătat poporul că a muri pentru o cauză justă este ceva glorioz. Oricum, fiecare trebuie să moară. Terminând, a coborât de pe locul unde a cuvântat, între strigăte de „Trăiască! Poporul care aproape că-l venerează pe Avram Iancu a dat o crezare atât de mare acestei cuvântări a lui, încât mulți, chiar și dintre juzi, m-au întrebat dacă e adeverat că pe ei îi amenință atare pericol și deci trebuie să se înarmeze poporul? Fapt pentru care atât eu, cât și domnul șpan camerăl Lázár György, ne-am străduit cum am putut să lămurim poporul că soarta sa se va îmbunătăți foarte curând, că pe ei nu îi amenință nici un pericol, că nu avem cunoștință de venirea soldaților, că deoarece până acum s-au comportat liniștit, să fie supuși și să nu se ia după sfaturile unor ademenitori, fiindcă ceterile lor juste nici până acum nu li s-au refuzat. S-au despărțit cu hotărârea că își vor procura arme și lănci, dar nu pentru ca să atace pe alții, ci pentru propria lor apărare. Zugravul Corcheș Drăguț din Câmpeni a și înmânat țiganilor [fierari] un desen care să le servească drept model la confectionarea lăncilor. Aceasta, măria voastră, nu este o știre bună; însă orice s-ar întâmpla cu mine, eram dator să v-o aduc la cunoștință, că nu cumva întârzierea măsurilor în această chestiune să pricinuiască un rău și mai mare. Care vor fi consecințele tuturor acestor lucruri voi urmări cu atenție și vă voi raporta imediat. De altminteri rămân cu același respect al măriei voastre umil serv.

Bistra, 9 iunie 1848

Bisztray József
jude nobiliar

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G.P., nr. 9 012/1848. Foto: 29 834—
29 838.

136

Cluj, 9 iunie 1848

Polgártársok!

Erdély egyesült Magyarországgal, és ezen két ország nincs külön többé, hanem egy közös honná olvadt. Ezen közös honnak jelen év Július 2-kán országgyűlése léend Pesten, mint már az egész magyarföldi fővárosában, a hova Kolozsvár városának is maga követéit elküldeni kelletik; de miel a Magyarországgal lett egyesüléssel egyszersmind a

nép meg nyerte azon szép jogot is, hogy követeit maga válassza, ebből kifolyólag a Kolozsvár részéről Pestre küldendő országgyűlési követeket is Kolozsvár öszves polgárságának arra alkalmas egyénei fogják választani.

Ezen követ választás megejtésére ezen város bel és kül Tanácsa középponti választmányt nevezett, mely ezen város tizedeibe a választói-képességgel bírók egybeirására maga részéről küldöttségeket bocsátott ki; ezen küldöttségek az illető tizedi előljárókat is maguk mellé vevén, a szükséges egybeirást megtéendik.

Követválasztási joggal bírnak:

1) Mind azon lakosok, kik 300 ezüst forint értékű házat vagy földet kizárt tulajdonul, vagy hitvesseikkel, s illetően kiskorú gyermekükkel közösen bírnak. —

2) Mindazok, kik mint kézművesek, kereskedők, gyárasok, megtelkedve vannak, ha tulajdon műhelyel, vagy kereskedési teleppel, vagy gyárral bírnak, s ha kézművesek, folytonosan legalább egy segéddel dolgoznak. —

3) Kik, ha bár a fennebbi osztályokba nem esnek is, saját földbirtokukból, vagy tőkjökből eredő 100 ezüst forint évenkénti állandó és biztos jövedelmet kímutatni képesek. —

4) Jövedelmökre való tekintet nélkül a tudorok (doctorok) sebészek, ügyvédek, mérnökök, academiai művészkek, tanárok, a magyar tudós társaság tagjai, gyógyszerészek, lelkészek, segéd lelkészek, és iskola tanítók, ha állandóul itt laknak. —

5) Kik eddig városi polgárok voltak, ha a fennebbi pontokban írt képességgel nem bírnak is.

Ezen öt pontban előszámlált képességek közül bármelyikkal bíró bevett vallású lakosa városunknak, (kik közé a görög nem egyesült szer-tartásuk is értendők) követ választó, kivéven a nő személyeket, nem hónosult idegeneket, gazdai — szülői — gyámi hatalom alatt álló egyéneket és bünperbeli ítélet nyomán fenyíték alatt lévőket. —

De hogy a választási képességgel bíró ezen szép jogával élhessen, szükséges, hogy magát az egybeíró küldöttségnél jelentse, s az egybeírás rendén a választók sorába iktattassa.

Az egybeíró küldöttségek ez okból minden tizedben házankénti el-járatás útján tudatni fogják mind az időt, mind a helyet, melyben és ahol kiki magát jelentheti; a mikor is igyekszék minden, ki a fennebb megírt képességek valamelyikével bír, megjelenni, s a választók sorában iktatását eszközölni; mert a kik az egybeíró küldöttségek által előre tudandó idő alatt magukat nem jelentik, ez uttal választási joguktól a törvény értelmében elesnek.

A középponti választmány üléséből. Kolozsvárott, Június 9-én 1848-ban

Groisz Gusztáv,
főbíró

Kenyeres Károly,
választmányi jegyző

Cetăteni!

Transilvania s-a unit cu Ungaria, și aceste două țări nu mai există separat, ci s-au contopit într-o singură patrie. Această patrie comună va avea adunare națională în 2 iulie curent la Pesta care este acum capitala întregului pământ unguresc și unde va trebui să-si trimítă și Clujul deputații săi. Dar, odată cu uniunea cu Ungaria, poporul și-a dobândit și acel drept minunat de a-și alege el însuși deputații. Aceasta înseamnă că și deputații ce se vor trimite la Pesta din partea Clujului vor fi aleși de către toți cetătenii comunității care îndeplinesc condițiile cerute. Pentru a porni alegerea de deputați Consiliul intern și extern al orașului a numit o comisie electorală. Ea a trimis din partea sa în circumscripțiile orașului delegații care să facă recensământul cetătenilor cu drept de vot. Aceste delegații, îluând cu ele și pe fruntașii circumscripțiilor, vor efectua recensământul amintit.

Au dreptul de vot:

- 1) Toți locuitorii care posedă, singuri ori împreună cu soții, respectiv soțile și copiii lor minori, casă sau pământ în valoare de cel puțin 300 de florini argint;
- 2) Toți cei care s-au așezat aici ca manufaturieri, negustori sau fabricanți, dacă au atelier propriu ori prăvălie sau fabrică, iar dacă sunt meșteșugari, lucrează în permanent cel puțin cu o calfă;
- 3) Cei care chiar dacă nu fac parte din categoriile de mai sus, pot să dovedească un venit anual, continuu și sigur, de 100 de florini argint din pământul sau capitalul propriu;
- 4) Indiferent de venitul lor, toți medicii, chirurgi, avocații, inginerii, artiștii, profesorii, membrii Academiei Ungare de Științe, farmaciștii, preoții, capelanii și învățătorii, dacă locuiesc în permanentă aici;
- 5) Cei care au fost cetăteni ai orașului și până acum, chiar dacă nu intrunesc condițiile de mai sus.

Toți locuitorii orașului nostru aparținând de o religie receptă (între ei se înțeleg și cei de religie greco-neunită), care îndeplinesc condițiile unuia dintre cele cinci puncte, este alegător; se exceptează femeile, străinii nenaturalizați, cei ce se află sub tutela stăpânilor sau a părinților și cei situați sub incidentă penală urmând a fi judecați.

Dar pentru a beneficia de posibilitatea de a vota și a se bucura de acest mare drept omenesc, este necesar să se înfățișeze înaintea comisiilor de recensământ, ca astfel să se înscrie în liste de alegători.

Pentru aceasta comisiile de recensământ, umblând din casă în casă în toate cartierele, vor indica ziua și locul unde să se prezinte cei interesați și atunci toti cei ce îndeplinesc una din condițiile de mai sus să vină să se înscrie în rândul alegătorilor. Cei care nu se vor prezenta în termenul comunicat dinainte de comisiile de recensământ, își vor pierde dreptul de a alege, în virtutea legii.

Din ședința comisiei centrale electorale.

Cluj, 9 iunie 1848

Groisz Gusztáv
jude primar

Kenyeres Károly
notar electoral

¹ Pământ unguresc în sensul de teritoriu al fostului regat feudal maghiar de dinainte de bătălia de la Mohács din 1526.

137

Sibiu, 9 iunie 1848

1848 am 9ten Juni versammelt sich der Hermannstädter Magistrat auf dem Rathhouse unter dem Vorsitze des Bürgermeisters Daniel Ziegler zu einer gemeinschaftlichen Sitzung mit der städtischen Communität. Es wurde verhandelt:

Z. 2037/1848

Sächsische Nations Universität erwidert unter U.Z. 679/1848,¹ daß auf Grund übereinstimmenden Einrathens mehrerer sächsischer Kreise die dermalen am k.k. Hofsager befindliche Deputation beauftragt worden sei, Allerhöchst Seine Majestät allerunterthänigst zu bitten, den Unions Gesetz Artikel entweder gar nicht oder nur unter den von einigen sächsischen Deputirten angeführten Bedingungen bestätigen zu wollen.

Bezüglich des beantragten Verbesserungsmittels, daß die Erklärung der sächsischen Deputirten als instruktionswidrig vor den Ständen widerrufen und für ungültig erklärt werden solle, sei dasselbe allerdings im Zusammenhange mit der Allerhöchsten Orts einzureichenden Vorstellung und vollkommen geeignet, dieser das gehörige Gewicht zu geben, dasselbe stehe jedoch in nothwendigem Zusammenhange mit der Abberufung der auf diese Art als treulos erklärten Deputirten, welche aber gesetzlich nur durch ihre Sender stattfinden könne und gleichzeitig geschehen müßte.

Nach mehrseitiger Besprechung dieses Gegenstandes wird der Beschuß gefaßt:

1. Die hiesigen Landtags Abgeordneten Conrad Schmidt und Josef Schneider wegen Überschreitung ihrer Instruktion und unbedingten Einstimmung zu der am 30. Mai im Landtagssaale proklamirten Union zurückzuberufen², dieses den Hochlöblichen Ständen mit Uebersendung einer förmlichen Protestation gegen die von den hiesigen Abgeordneten gegen den Sinn ihrer Instruktion abgegebenen Erklärung über die Union anzuseigen, gleichzeitig von dem Geschehenen auch Seine Excellenz, den k. Landtags Commissair Freiherrn von Puchner in die nöthige Kenntnis zu setzen³ und endlich sämmtlichen sächsischen Kreisbehörden lievon die Mittheilung zu machen.⁴

(für das weitere siehe din beiliegenden Koncepte)

In data de 9 iunie s-a întrunit Magistratul din Sibiu la primărie sub președinția judeului Daniel Ziegler într-o ședință comună cu comunitatea orașenească. S-au dezbatut următoarele:

Nr. 2037/1848.

Universitatea săsească răspunde sub nr. Univ. 679/1848¹ că, având în vedere îndemnul congruent al mai multor scaune săsești, delegația

care se află actualmente la Curtea cezaro-crăiască a fost însărcinată să se adreseze maiestății sale cu rugămintea de a nu sanctiona legea cu privire la uniune sau de a o întări numai cu menționarea condițiilor enunțate de cei câțiva deputați săi.

În ceea ce privește mijlocul de îmbunătățire cerut și anume de a retracta în fața Stărilor declarația deputaților săi ca fiind contrară instrucțiunilor și a o declara nevalabilă, acest lucru s-ar potrivi foarte bine pentru a da greutatea necesară memoriu care se va înainta împăratului; dar nu se poate face decât concomitent cu rechemarea deputaților care în modul acesta ar fi declarati ca infideli; rechemarea ar trebui făcută concomitent, dar în mod legal nu se poate realiza decât de către cei care i-au trimis pe deputați.

După discuții multiple asupra acestui subiect s-a luat următoarea hotărâre:

1. Deputații Sibiului la dietă, Conrad Schmidt și Josef Schneider, să fie rechemați, deoarece au încălcăt instrucțiunea și și-au dat adeziunea necondiționată la uniunea proclamată la 30 mai;² acest lucru să fie adus la cunoștință onoratelor Stări prin înaintarea unui protest oficial împotriva declaratiei în privința uniunii dată de deputații Sibiului care contravine spiritului instrucțiunii lor; despre cele întâmplate să fie înștiințată totodată și excelența sa, comisarul regal la dietă, baronul von Puchner,³ cât și toate forurile scăunale săsești.⁴

(Pentru alte amănunte vezi conceptele anexate).

Original: Arh. Naț. Dir. jud. Sibiu. Fond. A. Magistrat, nr. 2 037/1848.
Foto: 5 634—5 635.

¹ Vezi doc. nr. 118.

² Vezi doc. nr. 119.

³ Vezi doc. nr. 140.

⁴ Vezi doc. nr. 127, 137 și 138.

138

Sibiu, 9 iunie 1848

An sämtliche sächsischen Kreisbehörden außer Kronstadt

Hermannstadt, am 9. Juni 1848

Nachdem dieses Publikum sowohl aus den öffentlichen Blättern als auch aus den eingegangenen amtlichen Berichten die bittere und niederschlagende Ueberzeugung geschöpft hat, daß die diesseitigen Landtags Abgeordneten zu der am 30. Mai im Landtagssaale proklamirten Union gegen den klaren Sinn der ihnen ertheilten Instruktion und im Widerspruch mit dem hier unverholen an den Tag gelegten Volkswillen miteingestimmt haben, so hat die hiesige Kreis Versammlung im Hinblicke darauf, daß die hiesigen Abgeordneten ihre hohe und heilige Sendung nicht treu und gewissenhaft erfüllt und an dem Volkswillen sich versündigt haben, in ihrer heutigen Sitzung den Beschuß gefaßt, die diesseitigen Landtags Abgeordneten ihrer derzeitigen Verpflichtung zu entheben, dieselben zurückzuberufen, ihre Mission für erloschen zu

erklären und den hohen Ständen dieses mit Beischließung einer förmlichen Protestation gegen die von den Hermannstädter Landtagsdeputirten in der Unionsfrage instruktionswidrig abgegebene Erklärung, welche weil gegen die Instruktion, also auch für uns nicht bindend anzuseigen.

Wir geben uns die Ehre, diesen Beschuß, welcher bereits auch in Vollzug gesetzt worden ist, Einem Löblichen etc. hiemit zur beliebigen Veranlassung zur Kenntnis zu bringen.

[Der Magistrat]

Către toate oficiile scăunale săsești, în afară de Brașov

Sibiu, 9 iunie 1848

Atât din publicații, cât și din rapoartele oficiale, publicul de aici și-a dat seama că deputații sibieni la dietă și-au manifestat acordul față de uniunea proclamată la 30 mai; ei au încălcăt astfel instrucțiunile primite și au actionat în contradicție cu voința populară din acest scaun; de aceea considerând că deputații sibieni nu și-au îndeplinit cu credință și conștiinciozitate misiunea lor, păcătuind față de voința populară, adunarea scăunală din Sibiu a hotărât în ședință de azi să le retragă mandatul de deputați sibieni, să-i recheme și să declare ca stinsă misiunea lor; de asemenea să le comunice onoratelor Stări acest fapt printr-un protest împotriva declaratiei dată contrar instrucțiunilor de către deputații sibieni la dietă în problema uniunii care din această cauză nici nu obligă la nimic.

Avem onoarea de a comunica onoratului etc. această hotărâre care a și fost pusă în aplicare.

[Magistratul]

Concept. Arh. Naț. Dir. jud. Sibiu, Fond. A. Magistrat, nr. 2 037/1848.
Foto: 5 642—5 643.

139

Sibiu, 9 iunie 1848

Dem Mediascher Magistrat!

Auf die Vorstellung des Löblichen Magistrats vom 8. Juni, Zahl 1490 wegen Berufung einer allgemeinen sächsischen Volksversammlung habe ich zu erwidern, daß die Erfüllung patriotischer Wünsche meiner lieben Mitbürger meinem für unsre Nation und unsere Brüder warm schlagenden Herzen immer eine der schönsten Pflichten ist und daß ich daher auch den vom Patriotismus entbrannten Wunsch, eine Volksversammlung zur herzinnigen Einigung aller Sachsenbrüder unter- und füreinander zu berufen, mit lebhafter Freude begrüßt habe, daß ich mich aber, nachdem das von den am 17. Mai hier versammelt gewesenen Brüdern aus allen sächsischen Gauen zusammengesetzte Comitée zur

beabsichtigten Versammlung noch keinen Termin vorzuschlagen wagt, nunmehr in der unangenehmen Lage befindet, die gegen eine in dem gegenwärtigen wichtigen Augenblick, wo die stündlich zu gewärtigende Allerhöchste Entscheidung bezüglich der beantragten Union Siebenbürgens mit Ungarn in jedem Falle verhängnisvoll seyn kann und unser aller Gegenwart am heimischen Herde erheischt, zu veranstaltende und auf höhere Veranlassung vielleicht mit feindlich gesinntem Militair zu umstellende allgemeine sächsische Volksversammlung ausgesprochenen Bedenken umso mehr zu berücksichtigen und die Berufung dieser Versammlung einstweilen verlegen zu müssen, als die in dem Augenblick möglichen Schritte, um die Vernichtung der Sächsischen Nation zu vermeiden, zu deren Berathung die Volksversammlung ohnehin nicht geeignet ist, eingelitet sind, die Volksversammlung vor der Hand noch nur von 2 Kreisen betrieben worden ist, die Erneuerung des Bruderbundes aller Sachsen aber endlich vorbehalten bleibt.

Salmen

Hermannstadt, den 9. Jun. 1848

Magistratului din Mediaș!

La adresa onoratului Magistrat din 8 iunie nr. 1490 cu privire la convocarea unei adunări populare săsești generale vreau să răspund că împlinirea dorințelor patriotice ale concetenilor mei dragi este una din cele mai frumoase obligații pentru inimă mea care bate cald pentru națiunea noastră și pentru frații noștri; de aceea am și salutat cu vie bucurie dorința născută din patriotism de a convoca o adunare populară, pentru ca toți frații sași să se pună de acord. Comitetul ales din rândul fraților reprezentând toate scaunele săsești, întrunit aici în 17 mai, nu îndrăznește însă să propună o dată pentru adunarea intenționată; mă aflu astfel în situația nefericită de a lua în seamă îngrijorările exprimate în legătură cu o adunare populară săsească generală care ar putea fi încurajată de armată străină dușmanoasă; organizarea ei în actualul moment important, în care hotărârea împăratului în privința uniunii Transilvaniei cu Ungaria este așteptată din clipă în clipă poate fi hotărâtoare, necesitând prezența tuturor la căminele noastre. Prin urmare, mă văd nevoit să amân momentan convocarea acestei adunări, mai ales că s-au întreprins pași ce se pot realiza în clipă de față pentru a se evita distrugerea națiunii săsești; oricum aceștia nu puteau fi inițiați de adunarea populară; o adunare populară nu s-a solicitat deocamdată decât de două scaune; reînnoirea legământului frațesc al tuturor sașilor urmează să se înfăptuiască altădată.

Sibiu, 9 iunie 1848

Salmen

Concpt. Arh. Naț. Dir. jud. Sibiu. Fond. Arh. Univ. Săsești, nr. 788/1848. Foto: 5 870—5 871.

Sibiu, 9 iunie 1848

An Seine Excellenz den Hochgeborenen Freiherrn Anton v. Puchner,
k.k. Feldmarschall Lieutenant, wirklichen geheimen Staatsrath,
Ritter mehrerer hoher Orden etc. etc. und k. Landtags Commissair

Hermannstadt, den 9. Juni 1848

Die von der Hermannstädter Kreisversammlung ihren Abgeordneten für den gegenwärtigen Landtag ertheilte Instruktion verpflichtet dieselben, in der mit dem Beginne des Landtages nach dem bestehenden Organisationsplan zu constituirenden National Versammlung den Antrag zu stellen und mit allen ihnen zu Gebote stehenden Mitteln dahin zu wirken, daß man bei Verhandlung der 3. k. Proposition in der Landtagssitzung sich gegen die Union ausspreche und im Falle die Union dennoch zum förmlichen Beschlusse erhoben werden sollte, gegen einen solchen Beschuß Protest und Sondermeinung einzulegen. Selbst die Weisungen derjenigen sächsischen Kreise, welche für die Union lauten, auferlegen den Abgeordneten die Pflicht, nur unter bestimmten Bedingungen und Garantien für die sichere Emporhaltung der sächsischen Municipal Verfassung, Nationalität, Gebietsintegrität, der gesetzlichen Autonomie der Nation und ihres freien Gebrauches der deutschen Sprache zur Union ihre Zustimmung zu geben.

Aus den von den sächsischen Abgeordneten sowohl ihren Sendern als auch der Sächsischen Nation Universität erstatteten Berichten über die sowohl in der National Versammlung als auch in dem Landtagssaale stattgefundenen Vorgänge und Verhandlungen ist nun aber deutlich zu entnehmen, daß die Hermannstädter Landtags Deputirten mit offensichtlicher Verletzung ihrer Instruktion gegen den Willen ihrer Sender im Namen derselben aus eigenen Beweggründen der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn beigetreten sind, ohne dieselbe auch nur von einer Bedingung abhängig zu machen; denn jener Vorbehalt, welchen die sächsischen Abgeordneten ausgesprochen haben, daß nämlich ihre Sender ihr gesetzliches Verlangen der in Sachen der Ausführung der Union zu ernennenden landtäglichen Commission und durch diese dem nächsten ungarischen Reichstage zur Berücksichtigung in einer besondern Denkschrift einreichen würden, kann nicht für eine Bedingung angesehen werden, sondern überläßt die sächsische Nation, da wo sie als landesständische Nation Bedingungen zu stellen und Garantien für ihre heiligsten Güter zu fordern berechtigt war, rein der Großmuth eines ungarischen Ministeriums.

Dieses steht aber, wie es uns bekannt ist, mit den gerechten Forderungen der Nation in Widerspruch und ist wenigstens gegen den klar ausgesprochenen Willen der Hermannstädter Kreis Versammlung, und es hat die am heutigen Tage abgeholtene Kreis Versammlung sich dahin ausgesprochen, daß die von Seite dieses Kreises zum Landtage abgesendeten Deputirten wegen willkürlicher Ueberschreitung ihrer Instruktion in der Unionsfrage und pflichtwidrigem Benehmen in der Landtags Sitzung am 30. Mai zurückberufen, ihre Mission aus dem obangeführten Grunde für ungültig erklärt und eine förmliche feierliche Protestation gegen die von unsern Abgeordneten in der Unionsfrage

abgegebene Erklärung den Hochlöblichen Ständen eingereicht werden möge.

Dieser Beschuß ist dann auch untereins in Ausführung gebracht worden, und es erübrigts uns nunmehr nur noch die Pflicht, hie von Euer Excellenz, als dem von Allerhöchst Seiner Majestät ernannten k. Landtags Commissair nebst Beischluß der an die Löblichen Stände gerichteten Protestation die schuldige Anzeige zu machen.¹

Genehmigen Euer Excellenz den Ausdruck unserer vorzüglichsten Hochachtung, womit wir die Ehre haben, zu verharren etc., etc. gehor samst,

Der Magistrat

Către excelența sa onorată baron Anton von Puchner, feldmareșal locotenent c.c., consilier secret de stat, cavaler al mai multor decorații finale etc., etc. și comisar regesc la dietă.

Sibiu, 9 iunie 1848.

Instrucțiunea dată de adunarea generală din Sibiu deputaților săi la actuala dietă i-a obligat ca în cadrul sedintelor de constituire de la începutul acesteia, în conformitate cu planul existent de organizare, să ceară și să acționeze cu toate mijloacele ce le stau la dispozitie în așa fel ca la dezbaterea celei de-a treia propozitii regale ei să se exprime împotriva uniunii; iar în caz că uniunea se va hotărî totuși oficial, ei să protesteze împotriva unei atari decizii și să înainteze o opinie separată. Chiar și instrucțiunile acestor scaune și districte ce erau favorabile uniunii le impuneau deputaților obligația să-și dea adeziunea numai în urma garantării anumitor condiții care să asigure menținerea constituției municipale săsești, naționalitatea, integritatea teritorială, autonomia legală a națiunii și folosirea liberă a limbii germane.

Din rapoartele deputaților săi în legătură cu dezbatările și cele întâmpilate, atât în adunarea națională, cât și în sala dietei, trimise oficialităților scăunale și districtuale și Universității săsești, reiese lipsa de că deputații sibieni au violat instrucțiunea; ei au aderat la uniunea Transilvaniei cu Ungaria din motive personale, dar împotriva voinței celor ce i-au trimis și în numele căror au acționat; ei nici n-au condiționat această aderare de garantarea vreunor drepturi; căci acea rezervă exprimată de deputații săi cum că cei care i-au delegat vor stabili separat cererile lor legale, printr-un memoriu pe care îl vom supune atenției comisiei ce va fi numită de dietă și prin aceasta viitorului Parlament ungar, nu poate fi considerată ca o condiție; ea lasă națiunea săsească în seama mărinimiei Guvernului maghiar, cu toate că o națiune care face parte din Stările țării ar fi fost îndreptățită să pună condiții și să ceară garanții pentru bunurile ei sfinte.

Aceasta se află însă, după cîte știm, în contradicție cu cererile drepte ale națiunii și este contrară voinței lipsă de exprimată cel puțin de adunarea scăunală sibiană. De aceea adunarea scăunală ținută astăzi a hotărât ca deputații trimiși de ea la dietă să fie rechemați ca urmare a încălcării intenționate a instrucțiunilor privind problema uniunii și a comportamentului lor contrar datoriei în timpul sedinței din 30 mai; din motivul sus menționat misiunea lor se declară nevalabilă și va fi

înaintat onoratelor Stări un protest solemn împotriva declarației date de deputații noștri în privința uniunii.

Hotărârea fiind pusă chiar acum în aplicatie nu ne-a mai rămas decât datoria de a o informa pe excelența voastră în calitate de comisar regal la dietă, numit de Majestatea Sa și de a o trimite în anexă sub forma unui protest adresat onoratelor Stări.¹

Primiți expresia stimei noastre deosebite prin care avem onoarea să rămânem etc., etc., respectuos

Magistratul

Concept. Arh. Naț. Dir. jud. Sibiu. Fond. A. Magistrat, nr. 2 037/1848.
Foto: 5 639—5 641.

¹ Vezi doc. 138.

141

Brașov, 9 iunie 1848

Magistrats Sitzung vom 9ten Juny 1848

Unterm Vorsitz des Stadt und Distrikts Oberrichters Johann Georg von Albrichsfeld sind anwesend: Stadthann Mathias Lassel, Polizei Director Joseph Trausch, die Magistratsräthe Franz von Schobeln, Stefan von Closius, Johann Lange, Carl Mysz, Johann Tärtler, Friedrich Fabricius, Max von Dillmont, Paul Römer k. Steuer Einnehmer, August von Roth Ober Notair, Friedrich Börmches und Wilhelm Schmidt Dominial Gerichtsbeisitzer und Friedrich Riemer Vize Notair.

Abwesend sind: Distrikts Richter Josef Gräf und Magistratsrath Peter Lange im Dienst.

2 541/1848

Die Nations Universität eröffnet unterm 8ten Juny 1848, Univ. Zahl 679/1848:

2 542/1848

Der Konflux Deputirte Distrikts Richter Josef Gräf berichtet unterm 8tem Juny folgendes.²

Gleichzeitig übergibt Praeses einen ihm vom Universitäts Deputirten Distrikts Richter Josef Gräf im Wege der Privat Korrespondenz mitgetheilten, von der Universität verfaßten Entwurf zu einer Seiner Majestät, dann dem Erzherzog Franz Carl, Erzherzog Palatin einzureichenden, dann dem ungarischen Ministerium und sächsischen Deputations Mitgleidem mitzutheilende Denkschrift bezüglich der von der sächsischen Nation bei der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn zustellenden Bedingungen. (Die Denkschrift wird von Wort zu Wort abgelesen und ist ebenso ins Magistrats Protokoll einzutragen).³

Beschluß. Dem Nationsgrafen ist mit Bezugnahme auf die vorliegenden Zuschriften folgende Zuschrift zu unterbreiten:

Aus den Hochdemselben unterm gestrigen Tage Z. 2 525 gehorsamst vorgelegten Ansichten dieses Publikums,⁴ wie solche in einer öffentlichen Versammlung des Magistrats, der städtischen und Distrikts

Communitaet aufs neue bestimmt dargelegt und besprochen worden sind, werde Hochderselbe ersehen haben, daß wenn dieses Stadt und Distrikts Publikum auch dem Vorschlag der Nations Universität, wegen Verhinderung der Bestätigung des Unions Artikels oder wenigstens wegen Aufnahme der von der sächsischen Nation gestellten Bedingungen Alerhöchsten Orts einzuschreiten, hauptsächlich aus dem Grunde nicht bestimmen könne, weil nach Ansicht dieses Publikums diese Schritte keinen günstigen Erfolg haben, vielmehr die Stellung der Nation schwieriger machen dürften, das hiesige Publikum doch keinesweges gesonnen sei, noch je es gewesen, das Dasein der sächsischen Nation, ihre heiligsten Rechte und ihr künftiges Schicksal ohne hinreichende Sicherheit und schützenden Vorbehalt der Vereinigung mit Ungarn hinzugeben, sondern eine den unausweichlichen Umständen angemessene kräftige Emporhaltung dieser Rechte auf dem versammelten Landtage und bei den bevorstehenden Verhandlungen mit dem ungrischen Ministerium im wirksamen Vereine und fester Einheit mit den sämmtlichen sächsischen Nations Brüdern der Wunsch und das unermüdliche Streben dieses Publikums sei. Indem nun diesem Magistrat unterm heutigen ein Erlaß der Nations Universität vom 8ten d.M. mittelst Estaffette zugekommen, worin einerseits bekannt gegeben werde, daß im Namen der Nation die obgedachten Schritte Alerhöchsten Orts eingeleitet worden und die sächsischen Kreise einerseits aufgefordert würden, zur thatkräftigen Unterstützung dieses Schrittes ihre Abgeordneten vom Landtag zurückzuberufen, habe der Magistrat zwar in Betreff des bei Alerhöchsten Orten veranlaßten, als von der Mehrheit der Kreise ausgegangen, nichts zu bemerken, halte es jedoch für seine Pflicht, mit Bezug auf die in der eingangs erwähnten Zuschrift dargelegten Ansichten dieses Publikums, die Aufmerksamkeit des Nationsgrafen darauf hinzuwenden, in welche nachtheilige Lage die sächsische Nation versetzt würde, wenn mit Bestätigung des Unions Artikels vielleicht ein rascher Schluß des Landtags erfolgen sollte und die Denkschrift der Nation, auf welche dieses Publikum das höchste Gewicht lege, dem Landtag entweder gar nicht eingereicht werden oder nicht gehörig zur Verhandlung kommen könnte. Es erlaube sich demnach der Magistrat die Bitte, gewogenst zu veranlassen, womit auch inzwischen, während Alerhöchsten Orts jene Schritte vor sich gingen, von der National Versammlung dem Landtag die fragliche Denkschrift eingereicht und zur Verhandlung gebracht werde, wobei zugleich dieser Magistrat der Ansicht sei, daß hiezu die von der Nations Universität ausgearbeitete, eben auch heute durch den diesseitigen Universitäts Abgeordneten Distrikts Richter Gräf hieher mitgetheilte Denkschrift³ zum Grunde gelegt, dabei aber auch auf die von diesem Publikum in Absicht auf die zu unterlegende Denkschrift unterm gestrigen Tage gemachten Vorschläge, namentlich die beizufügende bestimmte und bündige Erklärung, daß die Nation nur unter den vorausgesetzten Umständen die Union für sich als bindend betrachte, die entsprechende Rücksicht genommen werden möge.

In Betreff der vorgeschlagenen Zurückberufung der Landtags Abgeordneten sehe sich dieser Magistrat außerstande, solche den gestern in der Kreisversammlung neuerdings an den Tag gelegten Ansichten des hiesigen Stadt und Districts Publicums entgegen einzuleiten.

Schließlich erlaube sich dieser Magistrat, einen soeben hieher gelangten, wie in Erfahrung gebracht worden, in der von Closiusschen

Buchdruckerei in Hermannstadt gedruckten Aufruf⁶ an das sächsische Volk beizuschließen, aus welchem der Nationsgraf ersehen wolle, wie leidenschaftliche Ultras noch immer darauf ausgingen, die Gemüther Unbefangener zu verwirren und aufzuregen und alles auf die Spitze zu stellen. Den gemachten Erfahrungen zu Folge hätten aber eben die in letzter Zeit in Mengen ans Tageslicht getretenen derartigen Flugschriften nicht wenig zur gegenseitigen Spannung und Entfremdung der Gemüther in der sächsischen Nation beigetragen.

Da nun der Magistrat im Einklang mit den hiesigen vertretenden Körperschaften dafür halte, daß die sächsischen Nation in solange zu keiner festen Einigung in sich gelangen könne, bis nicht der Friede und die Ruhe der Gemüther hergestellt und die leidenschaftlichen Erregungen einem unbefangenen und ruhigen Erwägen der Dinge gewichen sein würden, dann aber auch die endliche Einigung der Nation als höchster Wunsch aller Wohlmeinenden erscheinen müsse, so unterlege zugleich der Magistrat dem Nationsgrafen die Bitte, auf geeignete Art ähnlichen, nur zu traurigen Folgen führenden Aufreitzungen der Gemüther Einhalt thun zu wollen.

Sedinta Magistratului din 9 iunie 1848

tinută sub președinția judeului suprem al orașului și districtului, Johann Georg von Albrechtsfeld. Sunt prezenti: vilicul orașului Mathias Lassel, directorul poliției Joseph Trausch, consilierii magistratuali Franz von Schobeln, Stefan von Closius, Johann Lange, Carl Mysz, Johann Tartler, Friedrich Fabricius, Max von Dillmont, Paul Römer perceptoar, August von Roth notar suprem, Friedrich Bömches și Wilhelm Schmidt, asesori judecătoreschi domeniali, și Friedrich Riemer vicenotar.

Absenți sunt: judele districtual Josef Gräf și consilierul magistratual Peter Lange în interes de serviciu.

2 541/1848

Universitatea Săsească trimite următoarea adresă din 8 iunie 1848, nr. Univ. 679/1848:¹

2 542/1848

Deputatul la conflux, judele districtual Josef Gräf, raportează în 8 iunie următoarele:²

Președintele a prezentat un proiect al unui memoriu în legătură cu condițiile care se vor pretinde de națiunea săsească în cazul uniunii Transilvaniei cu Ungaria; memoriu urmează să fie înaintat Majestății Sale, arhiducelui Franz Carl și arhiducelui palatin, Guvernului maghiar și membrilor sași ai delegației. Acest proiect de memoriu i-a parvenit președintelui de la delegatul la Universitatea săsească, judele districtual Josef Gräf, pe calea corespondenței. (Memoriul se citește cuvânt cu cuvânt și se va nota exact așa în procesul verbal al ședinței Magistratului).³

Hotărâre. Comitelui sașilor î se va trimite următorul răspuns la adresele de mai sus:

Din părerile acestui public, așa cum au fost ele din nou dezbatute și exprimate cu hotărâre într-o adunare oficială comună a Magistratului, a comunității orașului și celei districtuale și așa cum v-au fost

ele prezentate într-o adresă din 8 iunie, nr. 2 525,⁴ domnia voastră v-ati putut da seama că publicul acestui oraș și district nu poate fi de acord cu propunerea Universității săsești de a interveni pe lângă împărat pentru a împiedica sancționarea legii unionale sau cel puțin pentru acceptarea condițiilor puse de națiunea săsească; după părerea publicului de aici acești pași nu vor avea nici un succes, ci, dimpotrivă, vor îngreuna probabil poziția națiunii. Cu toate acestea, publicul de aici nu este nicidcum și n-a fost niciodată dispus să abandoneze în favoarea uniunii cu Ungaria existența națiunii săsești, drepturile ei cele mai sfinte și destinul său viitor, fără o asigurare suficientă și fără rezerve protectoare; dimpotrivă, dorința și tendința neobosită a publicului de aici este susținerea puternică și adaptată la condițiile existente a acestor drepturi la dieta actuală și la viitoarele negocieri cu Guvernul maghiar în strânsă legătură cu toți confrății sași. Magistratul din Brașov a primit astăzi prin ștafetă o adresă a Universității săsești din 8 iunie în care, pe de o parte, s-a anunțat că sus menționată pașă pe lângă împărat au fost deja inițiați, iar, pe de altă parte, scaunele săsești au fost indemnitate să sprijine inițiativa prin rechemarea deputaților de la dietă. Magistratul nu are nimic de obiectat în legătură cu pașii inițiați pe lângă împărat, deoarece au fost ceruți de majoritatea scaunelor. Dar, având în vedere părerile acestui public expus în adresă menționată la început, Magistratul consideră că este datoria lui să atragă atenția comitetului sașilor asupra faptului că națiunea săsească va fi pusă într-o situație dezavantajoasă, dacă după sancționarea legii unionale s-ar încheia repede dieta, fără ca memoria publicul de aici îi acordă cea mai mare importanță să fi fost înaintat sau dezbatut cum se cuvine. Magistratul îndrăznește, prin urmare, să vă adreseze rugămîntea să luati măsurile necesare, pentru ca în timp ce au loc demersurile pe lângă împărat, adunarea națională să înainteze dietei memoriau menționat și să facă totul pentru a fi luat în dezbatere. Totodată Magistratul din Brașov este de părere că la redactarea acestui memoriau ar fi bine să se pornească de la cel elaborat de Universitatea săsească și trimis aici astăzi de către delegatul la Universitate, judele districtual Gräf, dar să se ia în considerare și propunerile făcute ieri de acest public,⁵ în vederea întocmirii respectivului memoriau, mai ales declarația scurtă și hotărâtă că numai în circumstanțele presupuse națiunea săsească va considera uniuinea ca obligatorie și pentru ea.

În ceea ce privește propusa rechemare a deputaților de la dietă, Magistratul din Brașov nu poate iniția o astfel de acțiune, pentru că ar fi în contradicție cu părerile publicului orășenesc și districtual exprimate din nou ieri cu prilejul adunării districtuale.

În sfârșit, acest Magistrat își permite să anexeze un recent primit Apel către poporul săs⁶ tipărit din câte s-a putut afla în Sibiu la tipografia lui Closius, din care comitele sașilor își poate da seama că de mult se străduiesc unii ultranaționaliști fanatici să deruteze și să atâțe spiritele celor inocenți și să ducă totul la culme. Conform experiențelor avute, tocmai foile volante de acest fel apărute în mare număr în ultimul timp au contribuit în mod substanțial la tensiunea reciprocă și la înstrăinarea spiritelor în cadrul națiunii săsești.

În concordanță cu organele respective de aici, Magistratul este de părere că națiunea săsească nu poate să ajungă la o punere de acord stabilă până când pacea și linisteaua spiritelor nu este restabilită și

până ce agitația fanatică nu este înlocuită cu analiza calmă și liniștită a lucrurilor; în acest caz înțelegerea finală a națiunii trebuie să apară ca dorința supremă a tuturor oamenilor bine intenționați; Magistratul adresează concomitent comitelui sașilor rugămintea de a aplica măsurile potrivite pentru a pune capăt unor astfel de incitări ale spiritelor care nu pot avea decât urmări tragice.

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 2541/1848.
Foto: 31 614—31 617.

- ¹ Vezi doc. 117.
- ² Vezi doc. 120.
- ³ Vezi doc. 118.
- ⁴ Vezi doc. 125.
- ⁵ Vezi doc. 82.
- ⁶ Vezi doc. 127.

142

Cluj, 9 iunie 1848

Deák Ferencznek. Kolozsvár, 1848. jun. 9

Tegnap írék neked; de azóta nagyon változtak a körülmények. A Prényi által ma hajnalban fölindított sürgőny értesített titoket eddig dolgaink aggastó állásáról. Itt erélyes fellépes kell, de az a baj, hogy nincs, ki tegye. Sem Teleki, sem Puchner nem arra valók, gyengék, lássuk, kétségeskedők. Ide erély kell s higgadt fontolás és számítás után gyors, szilárd eljárás. Prényi nem jelent itt meg eléggyé királyi biztosítságban; mint csak ministeri biztos, nincs és nem lehet az országban elég tekintélytel s hatással, mert épen azon hittel töltötték el a bujtagatók az országot, hogy a ministerium csak azon pártnak organuma, mely a császártól elszakadt s melynek élén István nádor áll; tehát annak engedelmeskedni nem kell. Nem is lépett ő itt fel elég innepélyességgel. Oly bureaucratico-aristocratikus országban, mint Erdély, nem lehet respublicanus egyszerűséggel imponálni: itt cím, fény, pompa kell. Igen szükségesnek hiszem, hogy királyi — de jól megjegyezve — egészen ezen alakban és fényben megjelenő teljes hatalmú biztos kell ide rögtön küldeni; de ugyan rögtön, mert kitörésben van az, mit még jó részt könynen lehetne elfojtani; de a mi — úgy lehet — csak rövid idő alatt is minden lángba borítand. Meggyőződésem szerint senki sem felelhetne meg nálunk ezen terhes, de nagyszerű hivatásnak annyira mint Széchenyi. Ő katonai ismeretekkel is bír; azonban erélyes, elhatározott ember; tud merni hol kel s tud tenni és tételeti. Hiszem, miként e hivatás terhes és sok tekintetben kellemetlen voltát érzendi ő; de gondolja meg, miként a nagy Magyarhon egyik legszebb, s legfontosabb részének megmentését és azt fogja eszközölhetni, hogy a magyar, úgysem nagy számból álló faj, egy nevezetes s erőteljes része ki ne írtassék. Ha Széchenyi teljességgel nem jöhetszne, Haller Ferenc, a volt bán sem lenne, — hadd el nekem, — rossz. Ezen ember félre van ismerve. Horvátországban lehet, hogy hibázott, de milyen emberek vették őt ott körül? De a nádor és a ti tiszta utasításaitok mellett s tőlünk véve körül, bizonyosan meg-

felelne a célnak. Legislegjobb lenne pedig, ha ôt tennétek commandirozónak (Puchner már öreg s beteges, bizonnyal óhajtása teljesülne, ha elöléptetéssel nyugalmaztatnék), de a mellett az, hogy Széchenyi mint teljes hatalmú királyi biztos jöjjön, mülhatatlanul szükséges marad. — Kérlek, fontold meg ezeket; szólj Bathányival, minisztertásiddal, főként Szemerével; köözöd az eszmét Széchenyivel is.

Nóm szívesen köszönt. Élj Boldogul! barátod.

Lui Deák Ferenc, Cluj, 9 iunie 1848

Ieri ți-am scris. De atunci, însă, împrejurările s-au schimbat mult. Depeșă trimisă azi în zori de către Perényi v-a înștiințat deja despre starea îngrijorătoare a problemelor noastre. Aici este nevoie de un gest energetic. Dar, din păcate, nu este cine să-l facă. Nici Teleki, nici Puchner nu sunt oameni potriviti. Ei sunt slabii, procedează incet și sunt sceptici. Aici este nevoie de energie și de o cugetare ponderată, iar după o socoteală matură de o acțiune rapidă și fermă. Perényi n-a apărut aici cu înfățișarea impunătoare a unui comisar regesc. Doar în calitatea lui de comisar ministerial nu are și nu poate să aibă în această țară o autoritate și o influență corespunzătoare. Instigatorii au umplut țara aceasta tocmai cu părerea falsă că guvernul este numai organul unui partid ce s-a despărțit de împărat și în fruntea căruia se găsește palatinul Ștefan. Prin urmare, lumea nu trebuie să asculte de acest guvern. El n-a apărut aici cu solemnitatea necesară. Într-o țară birocratico-aristocratică cum este Transilvania, nu te poți impune cu o simplitate republicană. Aici este nevoie de titlu, de splendoare și pompă. Consider foarte necesar să se trimită imediat aici un comisar regesc plenipotențiar. Dar, subliniez, într-o formă cu totul corespunzătoare și cu fastul necesar. Cât mai curând însă, pentru că s-ar putea să izbucnească ceea ce încă ușor ar putea fi înăbușit. Și care ar putea să incendieze într-un timp scurt totul. După convingerea mea, la noi nimeni n-ar corespunde mai mult acestei misiuni grele, dar mărețe, ca Széchenyi. El are și cunoștințe militare, este un om energetic și hotărât, știe să îndrăznească, știe să actioneze sau să conducă o acțiune, acolo unde se impune. Cred că și el simte că această misiune este grea și în multe privințe neplăcută. Dar nu-și dă seama că prin aceasta va salva partea cea mai frumoasă și cea mai importantă a patriei mari maghiare, că va ajuta să nu fie extirpată o parte însemnată și zdravănă a maghiarimii, o rasă și aşa prea puțin numeroasă. Dacă Széchenyi n-ar putea să vină nicidecum, crede-mă că n-ar fi rău nici fostul ban Francisc Haller. Omul acesta a fost judecat greșit. Poate că în Croația a comis greșeli. Dar de ce l-au simpatizat oamenii acolo? Cu instrucțiuni clare primite de la palatin și din partea voastră, înconjurat de noi, el ar corespunde cu siguranță scopului fixat. Cel mai bun lucru posibil ar fi însă dacă l-ăți numi comandant. (Puchner este deja un om bâtrân și bolnavios și desigur s-ar împlini o dorință a sa dacă, după o avansare în grad, ar fi pensionat). Cu toate acestea, rămâne absolut necesar ca Széchenyi să vină în calitate de comisar regesc plenipotențiar. Gândește-te bine, te rog. Vorbește cu Bathány, cu colegii tăi de la minister, mai ales Szemere. Comunică această idee și lui Széchenyi.

Soția mea îți trimite complimente cordiale. Să trăiești fericit.
Amicul tău.

Concept. Arh. Nat. Dir. jud. Cluj. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós. Publicat în *Történelmi Fár*, 1904, p. 348—349.

143

Sibiu, 9 iunie 1848

An die Hermannstädter Landtags Abgeordneten, Herrn Conrad Schmidt und Josef Schneider

Hermannstadt, am 9. Juni 1848

Nachdem dieses Publikum sowohl aus den öffentlichen Blättern, als auch den amtlichen Berichten die bittere und niederschlangende Ueberzeugung geschöpft hat, daß Eure Wohlgeborenen zu der am 30. Mai im Landtagssaale proklamirten Union gegen den Sinn der Ihnen ertheilten Instruktion und im Widerspruche mit den Ihnen wohlbekannten Gesinnungen dieses Kreises miteingestimmt haben, so hat die Stuhlsversammlung im Hinblicke auf die hohe und heilige Sendung, welche Ihnen aus dem Vertrauen des Volkes zu Theil geworden und welche Sie im wahren Sinne des Wortes zu erfüllen unterlassen haben, ihre derzeitige Mission als erloschen und ihre Einstimmung in die Union, weil sie instruktionswidrig, also für Ihre Sender auch nicht verbindlich ist, laut der beiliegenden Protestation an die hochlöblichen Stände für ungültig erklärt.¹

Eure Wohlgeborenen werden somit angewiesen, nach Empfang dieses jeder weiten Verpflichtung als eines Landtags Abgeordneten seitens dieses Stuhls sich als enthoben zu betrachten, wodurch Ihrer ungesäumten Rückkehr kein weiteres Hindernis im Wege steht.

[Der Magistrat]

Către deputații sibieni la dietă, domnii Conrad Schmidt și Josef Schneider

Sibiu, 9 iunie 1848

Deoarece publicul de aici și-a dat seama, atât din publicații, cât și din rapoartele oficiale, că domniile voastre au votat în favoarea uniunii, venind astfel în contradicție cu sensul instrucțiunii ce vi s-a înmânat și cu atitudinea bine cunoscută a acestui scaun; având totodată în vedere misiunea înaltă și sfântă ce vi se încredințase și pe care nu au îndeplinit-o, adunarea scăunulă a declarat prin alăturatul protest adresat onoratelor Stări că misiunea voastră a încreitat; deci votul vostru în favoarea uniunii este nul și neavenit, deoarece a fost dat contrar instrucțiunilor; prin urmare nu-i obligă cu nimic pe cei ce v-au trimis să-i reprezentați.¹

Domnile voastre sunteți de aceea rugate ca după primirea adresei să vă considerați eliberați de orice obligație ca deputați la dietă și acestui scaun, astfel că vă puteți reîntoarce neîntârziat fără a vă mai sta ceva în cale.

Concept, Arh Nat. Dir. jud. Sibiu, Fond. Actele Magistrat, nr. 2 037/1848. Foto: 5 636—5 637.

¹ Vezi doc. 138.

144

Sibiu, 9 iunie 1848

[Sibiu, 9 iunie 1848]¹

Esperes Ur!

Emlíkezik-é, hogy még régebben írt volt nekem egy levelet, melyben ígéri, hogy mindenekben ahhoz tartassa magát, mit határoznak és szükségesnek találnak azok, kik kezelik a román nemzet ügyét, és csupán csakazzal foglalatoskodnak, tiszta okokból; nem pedig magán érdekeikből. Uram! Emlékezel-é, hogy mondattak azon írásba, miszerint kész vagy véredet is kiontani a nemzetért.

Én akkor szerfelelt örvendettem annyi bravúron, hanem most én is minden jólérző, annyival inkább örvendenének, mivel uraságod abba az állásba van, hogy a keze alatti lelkészeket és népet vezethetné azokra, melyek kívántatnak a román nemzet valóságos boldogulásához és életéhez. Uram! Mutasd meg, hogy román vagy, mert most az ideje, mutasd meg, hogy akarod a nemzet boldogságát, mutasd meg, hogy felülelemkelDEL a magán érdeken, egy magosabb érdekhez, mely mindenjunké, köözös. Uram! a magyarok Kolozsvárt megejtették az uniót, a szászok félelemből, de feltételek alatt megegyeztek. Ók tették — minket nem kötelez. Azonban a magyarok se egyeznek meg; a magyar nép nagyobb része nem akarja, a székelyek se, azután a szászok éppen nem. Azonban a szászok félelmeseik és nem tudnak mit csinálni. Az uniót semmiképpen sem akarják a szászok. Az unió kérdése érdekli a nép minden osztályait, és az ország minden népeit. Ez nagy kérdés, nem egy órára való, valamint a magyarok tették dühösen.

Nézik úgy kellett cselekedniek, mivel talán tudja, hogy a horvátok, szerbek, dalmátok sat. a magyarországi magyaroknak május 16-án délelőtt 11 órakor hadat üzentek. A magyaroknak egy krajcárok sincsen. Erdélyben volt pénz. Most ez az egyetlen egy ok, miért sietnek egész dühvel a magyarok az unióval. Még más okok is vannak, melyek csak őket érdeklík. Azonban az unió nem fog megejtetni. A császár nem akarja, nem akarja a magyarság egy része, nem a székelyek, a románok és szászok. A románok május 15-én protestáltak és protestálnak mostan is. Uraságod unszolja a népet, hogy tartsa magát a Balásfalván tett es-kühöz. Uraságod tartson a néppel, mert lelkész.

A székelyek borzasztóan viselik magukat, így tehát fegyverhez vagyunk felszöllítve. A polgár háború nincs messze; ki vagyunk híva.

Mondja meg a népnek, hogy egyenesítse ki a kaszákat, csináltassón mán gának lándzsákat, igazítsa meg a céplöket, mert annyira jutottunk Istenre kérlek uram: és a népet, melyet oktatsz, cselekedj amit tudunk. Leményit a magyarok Kolozsvárt fennhordozták. A kolozsvári la vetség jól viselte magát. Leményi is jól viselte magát, mint a követsé elnöke, hanem mint királyi hivatalos megmutatta, hogy nem román, meg szegvén esküjét. Ez mit se tesz... Engedje meg, mert még többeket írhatnék, de nincs időm, ajánlom magamat alázatos szolgája.

AI. Papiu Ilarian,
notariu Comitetului

[Sibiu, 9 iunie 1848]

Dominule protopoape!²

Iți vei aminti că mai demult mi-ați fost trimis o scrisoare în care promiteați că vă veți ține întru toate de cele ce hotăresc și considera de trebuință cei care conduc lucrările națiunii române și se ocupă cu aceasta din cauze curate și nicidecum din interes egoiste.

Dominule! Amintește-ți cum spuneai în acea scrisoare, cum că ești gata să-ți versi și sângele pentru națiune. M-am bucurat atunci nespus de atâtă bravură, dar acum eu și toți cei de bine simțitorii cu atât mai mult ne-am bucura, cu cât domnia ta te afli într-o poziție din care pe preoții subordonăți și pe popor i-ai putea îndruma către acelea care sunt de dorit pentru adevărata fericire a națiunii și pentru viața ei. Dominule, arată că ești român, căci acum e timpul; arată că vrei fericirea națiunii; arată că te ridici deasupra intereselor egoiste, către un interes mai înalt care e al nostru al tuturor, comun.

Dominule! Ungurii la Cluj au dezlegat uniunea, sașii, de teamă, au consimțit sub condițiuni. Ei au făcut-o; pe noi nu ne leagă cu nimic. Într-aceea nici ungurii nu se înțeleg între sine, partea mare a poporului maghiar nu vrea uniunea, nici secuiai, iar sașii cu adevărat nu. Într-aceea sașii sunt înfricoșați și nu știu ce să facă. Cu nici un chip nu vor sașii uniunea. Chestiunea uniunii interesează toate clasele poporului și toate națiunile țării. Este o problemă mare, nu de o oră, cum au făcut ungurii, la mânie. Dar ei trebuiau să se poarte așa, deoarece probabiliter știi că sărbii, croații, dalmații și.a. în 16 mai, la ora 11 înaintea amiezii, au declarat război ungurilor din Ungaria. Ungurii n-au nici un crăițar. În Ardeal erau bani. Acum aceasta e singura cauză pentru care se grăbesc ungurii, cu întreaga mânie, cu uniunea. Mai sunt apoi și alte cauze care îi privesc doar pe ei.

Într-aceea uniunea nu se va înfăptui. Împăratul nu o vrea, nu o vrea o parte a ungurimii, nu secuiai, românii și sașii. Românii au protestat la 15 mai și potestașă și acum. Domnia ta îndeamnă poporul să se țină pe lângă jurământul pus la Blaj. Domnia ta să ții cu poporul, căci ești preot.

Secuiai se poartă îngrozitor, aşa că suntem chemați la arme. Războiul cetățean nu e departe; suntem provocați. Spune poporului să-și îndrepte coasele, să-și făurească lânci, să-și dreagă imblăciile, căci aici am ajuns. Pe Dumnezeu, te conjur, domnul meu, ca și pe poporul ce-l păstorești, fă ceea ce-ți spunem. Pe Lemeni, ungurii l-au purtat

la Cluj pe sus. Delegațiunea de la Cluj s-a purtat bine. Și Lemeni s-a purtat bine ca președinte al delegațiunii, dar ca deputat regalist a arătat că nu e român, frângând jurământul. Astă-i nimic; dă-mi voie să-ți spun, pentru că aș putea să-ți scriu și mai multe, dar acum nu am timp.

Mă recomand al domniei tale plecat șerb.

Al. Papiu Ilarian,
notariu Comitetului

Concept. Arth. St. Budapesta, Ford. G.P., nr. 10 939/1848. Foto: 26 365—
26 367.

¹ Documentul nu are dată. Datarea am făcut-o pe baza unui facti species al procesului lui Ioan Pop, tatăl lui Papiu Ilarian, pentru complicitate la răzvrătire și instigare la răscoală a românilor, intentat de autoritatea gubernială din Transilvania.

² Textul românesc este de epocă, dar nu e cel original. Este o traducere făcută de translatorul oficial Ioan Bobb de la Cluj, după textul maghiar, care este la rândul lui traducerea originalului lui Al. Papiu Ilarian.

145

Carei, 9 iunie 1848

Méltóságos Fő Ispán Úr! Tekintetes Nemes Vármegye!

Azon kedvező hír szárnyal, miszerént a tekintetes nemes Kraszna vármegye a Magyarhonhoz vissza csatolási nagyszerű ünnepélyt azon magasztos eszmével disztesíteni kegyeskedet, miszerént csak azon álladalom lehet erős, ha minden a haza emlöjéből azokat érdekében bele szüvi, s így az azon alkalommal, a fő ispányi székökbén igtatott méltóságos Kabos Josef urnák bölcs indítványát, hogy felekezetünk részéről is, neveztesék ki egy egyén a tekintetes bizotmányi gyűlés diszes kószorújába egy hangulag fölkarni kegyeskedte, egy üdőszakban, a midón ottan a hol a német és szláv elem létele, a középkori setétes barbarisz-musa fölmerült, üldözötték, kiraboltattak és izoláltattak, megnutatta a tekintetes nemes Kraszna vármegye hogy ök minden előhitel salakatolt tisztult valódi magyar elem és szellemből emberszeretettől át ihlette, át lengye vannak, és miképen a jól tévű nap átmelegítő sugaraival nem csak a nemes növényeket kizárolag, hanem az egész természetet élénkítíti, úgy a tekintetes nemes Kraszna vármegye is szegény hitsorsosinkra is kegyelmét kiárasztani méltózatott, vallás külüömbsséget nem hanem az Istent szép... teremtett embert, imádjá az bár az Istent fedetlen vagy fedett fővel, vette tekintetben.

Ez nem csak a Kraszna megyebeli hanem átalánosan az egész hazai kebléheni izráelitának főleg a most sarjadozó izráelita nemzedékre gépszerénti rugonya leend. Célszerűbb tanulmánya erénye és jellege gyarapodása és nemesítésére leend.

Kegyeskedjen a tekintetes nemes Vármegye azon biztatást elválnali miszcrént szívünk forrón do bog a haza szeretetért akár a csattatéren, akár egyébb áldozatokat igénylő mezőn stadiumunkhoz képest, senkitől felyülműlni magunkat nem fogunk engedni, hogy erről eddigelé

példát nem adtunk, nem mi vagyunk az oka, arról számolni fognák, azok a kik testünket bánttal és lelkünket anyi nyomorral eltörpelték, de nyitassék csak tér, és a kihintet mag dúsor fog gyümölcsözni, ezt Isten és haza előtt legszentebb erekelyünkre esközzünk.

Üdvöz legyen tehát a tekintetes nemes Kraszna vármegye rendje, üdvöz legyen, legyen legkésőbb utódja.

Mi részünkről a most írt vármegyét a hazánk öszves hit felekezetüknek valódi M e g v á l t ó n k képen üdvözöljök. Korlátolt létünkre hálákat jobban nem tudjuk kifejteni annál, mint kegyes nevüket jegyzőkönyvünkben öröké fönmaradó dicséretéül örökíteni, s ahoz kegyes nevünket kölcsönyözni kegyelmesen méltóztason.

Végtére eszedezünk mély alázatossággal ezen öröké ragyogó fényt a hazai hírlapjaiban igtathatni kegyesen megengedni méltóztassék.

Egyébbáról ajánljuk magunkat kegyes malasztjában leg mélyebbtisztelettel lévén N. Károlyban 1848 évi Nyárelő 9-én tartatott középponti gyűlésünkbeli a méltóságos fő ispán úr és a tekintetes nemes varmegyének alázatos szolgái

A Szathmár Megyei Izráelíták közönsége
nevében jegyezte Steiner Leopold Fő Jegyző

Onorate domnule comite suprem! Preacinstit comitat!

A prins aripi vestea binefăcătoare cum că preacinstitul și nobilul comitat Crasna s-a milostivit să-și împodobească marea sărbătoare a realipirii la patria ungară cu acea înălțătoare idee cum că nu poate fi puternic un stat decât atunci când și unește sub același interes pe toti fiili aceleași patrii. Si astfel cu acea ocazie, scaunul comitatului s-a milostivit să îmbrățișeze cu unanimitate propunerea înțeleaptă a onoratului domn Kabos József ca în cununa sărbătoarească a adunării comitatului să fie numit și un reprezentant din partea confesiunii noastre. Într-un timp în care acolo unde domnește elementul german și slav a răbufnit barbaria intunecată a evului mediu, fiind persecuți, jefuiți și marginalizați, onorații și nobilii conducători ai comitatului Crasna au arătat că sunt adevarăți unguri curați de orice prejudecată, inspirați și pătrunși spiritual de iubirea semenilor. Si aşa cum razele calde ale soarelui binefăcător înviorează nu numai speciile nobile, ci întreaga natură, tot aşa preacinstitul comitat s-a milostivit să-și reverse binefacerile și asupra bieților noștri coreligionari, trecând astfel peste obstacolele de credință și luând în considerare doar omul făcut după chipul minunat al lui Dumnezeu, indiferent dacă acesta se roagă Creatorului cu capul descooperit sau acoperit.

Acesta poate fi un resort mobilizator nu doar pentru izraeliții din comitatul Crasna, ci din întreaga țară, mai ales pentru generația de evrei care se infiripează acum. Poate fi cea mai potrivită pildă pentru creșterea și înnobilarea virtuților și caracterului acestora.

Rugăm preacinstitul comitat să ia act de asigurarea solemnă, cum că inimile noastre bat fierbinte pentru dragostea de patrie, fie pe câmpul de luptă, fie — după putința noastră — acolo unde se cer alte sacrificii, fără a ne lăsa întrecuți de nimeni. Si dacă până acum n-am dat dovezi despre aceasta, nu suntem noi de vină, ci vor da seamă despre aceasta cei care ne-au înjosit trupurile cu atâtea torturi și sufletele cu

atâtea nenorociri. Dar să ni se deschidă numai calea și atunci sămânța împrăștiată va rodi îndesat. Jurăm pe cele mai sfinte relicve ale neamului nostru, în fața lui Dumnezeu și a patriei.

Fie deci saluatați reprezentanții preacinstitului și nobilului comitat Crasna; fie saluatați și să le trăiască viața în veci!

Din partea noastră salutăm acest preacinstit și nobil comitat ca pe adevăratul salvator al tuturor coreligionarilor de ritul nostru din întreaga țară. În situația noastră îngăduită, nu ne putem exprima recunoștință în alt mod, decât trecând onoratele nume ale domniilor voastre în condică noastră, spre eternă aducere aminte; ne rugăm ca domniile voastre să faceți la fel cu numele noastre.

În încheiere cerem cu adânc respect să binevoiți a vă da îngăduință ca această clipă solară care va străluci în veci să poată fi vestită în ziarele din patria noastră.

Altminteri, recomandându-ne harului milostiv al domniilor voastre, rămânem cu cea mai adâncă supunere ai onoratului domn comite suprem și ai preacinstitului și nobilului comitat servi preaspuși. Din ședința comitetului comuniunii noastre ținută la Carei în 9 iunie 1848,

În numele comunității izraeliților din
comitatul Satu Mare a notat

Leopold Steiner, notar șef.

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Cluj. Fond. Arh. comitat Crasna.

146

Sibiu, 9 iunie 1848

Univ. Zahl 684/1848

Die Deputation in Wien meldet nebst verschiedenen Berichten, sich nach Innsbruck begeben zu wollen, und beantragt zugleich, eine Adresse zum Reichstag nach Frankfurt im Namen des Volkes in Person des Hof Sekretärs Müller zu senden. Dieselbe lautet:

Das Volk der Siebenbürger Sachsen an sein großes deutsches Muttervolk

Seit mehr als VII Jahrhunderten von dem Mutterlande getrennt, haben unsre Vorfahren bis auf uns die treue Liebe und Anhänglichkeit für dasselbe fortzupflanzen gewußt, sie haben den innigen Zusammenhang mit der alten Heimath erhalten, der allein im Stande war, auch im fernen Osten die Söhne Germaniens theilhaftig zu machen der herrlichen Entwicklung des geistigen, sittlichen und häuslichen Lebens, welche die Brüder im Mutterlande befähigt hat, sich das erste Volk der Erde zu nennen. Zu klein an Zahl, um große Schöpfungen aus uns hervorgehen zu sehen, haben wir mit Eifer zurückgeschaut und all die Strahlen, die von Deutschland aus die Welt erleuchtet, mit Stolz in Herz und Brust gesogen. So hat denn jede Saite, die im deutschen Volksleben schallend ertönte, in unserm Vaterlande stets den lautesten Nachhall gefunden.

Auch jetzt, wo Deutschlands Sonne die Winternebel, die sie lang verhüllten, zerstreute und dem verwahrlosten Boden die Blüthen der Freiheit, die Früchte des Wohlseins zu entlocken strebt; auch jetzt, wo die deutschen Freiheitsgesänge vom Rheine bis zur Weichsel widerhallen, auch jetzt haben unsre Herzen mit Euch gejubelt für deutsche Freiheit, deutsche Macht und Größe.

Und nicht vergebens haben wir Euch zugerufen, die Mutter hat des fernen Sohnes nicht vergessen, und in der alten Kaiserstadt sind Stimmen laut geworden für Recht und Freiheit und deutsches Volksthum des deutschen Volkes im Karpathenlande.

Wenn auch diejenigen, die Ihr für uns und unser Recht zu bitten gedacht, nicht über unser Schicksal gebieten können — denn noch ist Siebenbürgen frei und noch hat der Himmel die Sachsen von der Auflösung im ungarischen Element verschont — wenn wir auch gewünscht hätten, daß unsre große herrliche und mächtige Mutternation dem kleinen Magyarenthum geboten hätte, statt zu bitten, so senden wir Euch dennoch unsern Dank für Eure Brüderlichkeit und wollen ihn beweisen nach deutscher Art durch ewiges Festhalten an deutscher Treue, deutschem Muth und deutscher Redlichkeit, an unserm Deutsthum bis zum letzten Tropfen Blutes.

Ihr aber, deutsche Brüder, die ihr gewiß zu halten und stützen brennt, wo nur der deutschen Sache Gefahr droht, ihr sendet uns Männer zu, von hellem Kopf und fleißiger Hand, auf, daß mit ihnen neuer, frischer Lebenssaft die Adern durchdringe und uns im steetem Wachstum und in gleicher Höhe erhalte mit dem alten Vaterlande, dem sich immer die Blicke sehndend zuwenden.

Vorstehende Adresse wird dem Hof Sekretär Friedrich Müller mit dem Ersuchen übersendet, sich an den Sitz der deutschen Volksvertretung nach Frankfurt zu begeben und daselbst unter Ueberreichung derselben an die einflußreichsten Männer des Reichstags, demselben auch jene Aufklärung zu bieten, welche die Zustände und Bedürfnisse, die Anfechtungen und Bedrängnisse dieser Nation ins Licht stellen und jene Irrthümer vernichten, durch welche ein großer Theil der ausgezeichnetesten Männer Deutschlands absichtlich getäuscht worden ist.

Nr. Univ. 684/1848

Delegația de la Viena transmite, pe lângă diferite rapoarte, că intenționează să se deplaseze la Innsbruck și cere totodată permisiunea de a trimite prin intermediul secretarului aulic Müller o adresă Detei de la Frankfurt în numele poporului. Această adresă sună astfel:

Națiunea sașilor din Transilvania către marele său popor german de origine

Despărții de mai bine de șapte secole de patria mamă, strămoșii noștri au reușit să perpetueze până în zilele noastre dragostea fidelă și atașamentul față de aceasta și au menținut legătura strânsă cu vechea patrie. Datorită acestei legături, fiile Germaniei aflati departe în est au avut parte de minunată dezvoltare a vieții spirituale, morale și casnice care le-a dat fraților din patria mamă dreptul de a se numi poporul de frunte al terei. Noi, fiind prea mici la număr pentru a da

înșine naștere la creații mari, ne-am uitat cu strădanie înapoi și am sorbit cu mândrie în inimă și în piept toate razele care vencau dinspre Germania și luminau universul. Așa se face că fiecare coardă care răsună puternic în viața poporului german a găsit mereu cel mai puternic ecou în patria noastră.

Și acum când soarele Germaniei a risipit ceața iernii care o învăluise mult timp și se străduiește să scoată din pământul părăginit florile libertății și fructele bunăstării, acum când cântecele germane de libertate răsună de la Rin până la Vistula, au jubilat o dată cu voi și inimile noastre pentru libertate germană, pentru putere și măreție germană.

Și nu degeaba am apelat la voi; mama nu a uitat de fiul ei aflat în depărtare, în vechiul oraș imperial ridicându-se glasuri în sprijinul dreptății, libertății și etnicității poporului german din Tara Carpaților.

Chiar dacă voi care ati binevoit să adresați rugămintă în sprijinul dreptului nostru, nu sunteți stăpâni pe destinul nostru — căci Transilvania este încă liberă și până în prezent cerul i-a ferit pe sași de dizolvare în elementul maghiar — chiar dacă am fi dorit ca marea noastră națiune de origine măreață și puternică să-i comande micutei maghiarimi în loc să o roage, noi totuși vă mai mulțumim pentru fraternitatea voastră, totodată vrem să ne dovedim recunoștință în chip german prin susținerea veșnică a fidelițății germane, a curajului și a cinstei germane, a etnicității noastre germane până la ultima picătură de sânge.

Voi însă, frați germani, voi care precis sunteți gata să sprijiniți și să ajutați acolo unde cauza germană este în pericol, voi să ne trimiteți bărbați cu capul lămpede și mâna harnică, pentru ca prin ei în vinele noastre să curgă sevă nouă și proaspătă de viață pentru a ne menține în creștere continuă și pe același nivel cu vechea patrie către care se îndreaptă mereu privirile.“

Adresa de mai sus se trimită secretarului aulic Friedrich Müller cu rugămintea de a se deplasa la sediul reprezentanței germane de la Frankfurt, unde să o înmâneze celor mai influenți bărbați ai dietei; de asemenea să dea Dietei imperiale acele lămuriri ce reflectă starea și necesitățile națiunii săsești, atacurile și primejdile la care ea este expusă; prin ele să-ă stârpi erorile prin care o mare parte a celor mai de seamă oameni din Germania au fost duși în eroare în mod intenționat.

Original, Arh. Naț. Dir. jud. Sibiu, Fond. A. Univ. Săsești, nr. 687/1848. Foto: 5 596—5 598.

147

Sibiu, 9 iunie 1848

Măria ta,
prealuminate și preasfinție d[ominule] episcoape?
Doamne și părinte mie mult în dare?

Știind și tare convinsu fiind că de ai și plecat măria ta de acasă, de te-ai și depărtat de mijlocul nostru pentru căutarea și înființarea binelui și fericirii noastre, totuși cugetele și grija cea părintească este totdeauna cătră noi îndreptată și cu noi rămasă. Viețuind acum în acel

teleu de timpuri, în care toată zioa aduce cu sine evenimente nouă care condiționează starea popoarălor pre seculi întregi, cuget că nu voi greși luându-mi îndrăzneala a face cunoscute măriei tale pre scurt toate căte s-au întâmplat în decursul săptămânei acesteia de când lipsești măria ta din mijlocul nostru.

Nu vei fi fost eșit măria ta din cetate, și am înțălesu că deputatul Sibiului, Konrad Schmidt, au sosit de la Cluj spre a arăta comitenților săi ce au lucrat la dietă și pentru ce au lucrat acesta. Spre a înțelege acestea s-au adunat tot în zioa aceea, 1-a lunii c.m., primores sașilor cu o mulțime mare de cetăteni și popor de toate clasele în biserică spitalului, unde de pre catedră au povestit Schmidt toate de când au intrat în Cluji până au strigat și el „Eljen az Unio“, dechiarând că au și aflat de bine a face și nici n-au putut face altmintre, și provocând pe ai săi ca să nu se impotrivească la hotărârea dietei în privința uniuniei și să mai scărească prin aceea ura și înverșunarea ungurilor asupra sașilor. Toate în zadar că abea au găsat Schmidt cu vorbirea și unul dintră cei de față îl dechiară pre el și pre toți ceilalți deputați săsești de „Veräthers der Nation“, după care au urmat din partea adunării întregi un puternic „Keine Union“ și s-au despărțit unul de către altul cu acea înțelegere că să facă națiunea săsească o protestație solenă împotriva uniuniei, spre a se substerne Maiestății Sale. Înverșunarea creștea din ceas în ceas. Conferințele acum nu se mai săvârșea nici noaptea. Duminecă în 4 iunie a ținut comitetul nostru ședință în cauza Poplăcenilor, unde foarte curând au venit lucru la personalitate și grobianități, cât mulți așia s-au scârbit de au părăsit adunarea, dechiarându-se că cu asemenea oameni nu vor a avea mai mult nimica comună. Marți în 6 l.c. au ținut sașii adunare de scaonu în care s-au cetit mai nainte o dechiarăciune a comitetului săsesc (după ce au fost dechiarat Benigni, pre deputații săsești de prodiitori ai nației) către Magistratul Sibiului făcută, unde propune ca deputații săsești să se rechieme de la dietă și în locul lor să se trimită alții; să se protesteze la maiestate asupra uniei, cu acel adaosu că naționalitatea săsească să rămână neatinsă dimpreună cu limba sa, pământul (Wohngebieth) să rămână în întregime a sa; națiea săs(ească) să dea și să remână și pe viitoru sub o căpetenie de sine și dintră sine aleasă, comite; aseminea să aibă și dregătorii săi de sine și dintră sine aleși și în stăpânirea drepturilor sale municipale, cu un cuvânt, pre cum au fost și până acum. După ce au răspuns sașii toti: „așia să fie“, s-au întrebat și românii de față și ei încă au răspunsu: „așia să fie“. Atunci, fiind și eu de față la acea adunare, nu m-am putut răbdă, ci mi-am cerut voie de la Bürgermeister Zigler care președea ca să tălmăcescu românilor cuprinsul zisei dechiarăciuni a comeșului care după ce am făcut și le-am adus aminte în ce chipu am protestat noi la Blaj asupra uniei, i-am întrebat: „Vreți voi, fraților, ca noi și pre viitoru să rămânem așia precum am fost și până acumă stăpâniți de dregători străini? Ba, odată cu capu, nu — au fost răspunsul — am răbdat destul până acumă, pre viitoru vrem să avem și noi dregătorii noștri. Dar în privința unirei cu Tara Ungurească? În privința aceasta stăm pre aceea ce s-au hotărât și pre ce am jurat la Blaji“. S-au încinsu după aceea o dispută întră cei adunați care au ținut mai mult ca o oară; toți vreau să-mi arete că n-am vorbit bine și că românilii sunt aci adunați ca sași, eu însă am părăsit sala, dechiarând cu românilii dimpreună că rămânem precum am zis. Mercuri în 7

seara au ținut exaltații Comitetului nostru (din preună cu Bărnuțiu și Bălășescu) o conferință cu corifeii sașilor Șuller și Benigni și alții, în bererie, unde au jucat și au strigat, precum spunu cei ce au fost de față, până la 3 oare dimineața. Joi, în 8, la 10 oare, au fost înaintea bisericii sașilor o adunare mare de popor condusă de corifeii cei din bererie din amândouă părțile, română și sasă, unde, cu învoirea consilului, s-au hotărât să se statornicească și din partea sașilor un comite care, punându-să în legătură strânsă cu Comitetul Român, să lucre cu puteri împreunate împotriva uniunii. Tot Bălășescu se vede a fi urzitorul și acestui pașiu periculosu și stricătoriu. Preaonorat Consistoriul nostru încă ține mai de multe ori sfătuiri sub povăția d. Dunca, despre care eu numai târziu am putut afla căte ceva, din pricina că se ferescu de miine. Un rezultat al sfătuirilor acestora am văzut: țircularele către poporul eparhialnic stilizate, din care îndrăznescu a alătura aici un exemplariu. Un al doilea rezultat, o relație ce s-au făcut la guvernatorul în privința acelora ce erau sub nume de Bujtógatok. Mie mi-au fost ertat a vedea numai împuruini de la această relație, ci și acela ciungărit și în mai multe locuri, rânduri întregi, ștersu. Aci s-au însemnat cu numele: Schuller, Benigni, Pop Alexandru, Roman Constandin și Suciu și s-au propus și modalitatea cum s-ar putea prinde mai ales români, adeca prin jurisdicția militară. Al treilea rezultat, o scrisoare către măria sa (domnul) episcop Lémény ca să mijlocească a se trimite la deputațiunie regnicolară, pre lângă cei 3 prin dietă denumiți, încă alții 4, dd. Dunca, Penciu, Bariț și Silași, doi pre cheltueala clerului neunit și doi pre a celui unit.

Decretul pentru plata măriei tale au sosit eri, precum și altul pentru desfacerea Comitetului, către Consistoriu îndreptat, de care însă exaltații noștrii zicu că nu vreau să știe nimica.

Pentru fănu am vorbit cu părintele Necșa pentru 30 de cară, din care 15 le-au și adusu și s-au băgat în șopărju acasă. Mă rog să te milostivești a-mi porunci, unde să băgăm celelalte 15? De cel vechiu încă trebuie că care au fost să țăgă; nu știu, cumpăra-vom mai mult sau numai ȳreun car sau două? Eu până când te vei milostivii a porunci și în privința aceasta, voi cumpăra numai un caru. Aici îndrăznescu a trimite măriei tale, precum te-ai milostivit a porunci, unele scisorii către măria ta îndreptate; prezidialul pre care d. teologu din greșeală l-au desfăcut au venit deschilinit și la Consistoriu. Sărutăm mâinile măriei tale cu toții fiind cu cea mai adâncă supunere.

Al măriei tale

cel mai umilit servu
Johann Hannia m.p.
v(ice) notar

Sibiu, 9 iunie 1848

— Original, chir. rom la Arh. Naț. București, col. *Documente transilvănene*, pach. VI., nr. 37. Publicat: C. Ieneșan, *Informații noi privind revoluția din Transilvania în vara anului 1848*, în *Sargetia*, XIV, 1979, p. 374—376.

Innsbruck, 10 iunie 1848

Első FERDINAND, Isten kegyelméből Ausztriai Császár, Magyar és Cseh ország e neven ötödik, Dalmát-, Horvát-, Tót-, Halics-, Lodomeri-országok apostoli Királya, Lombardia, Velencze és Ilyria Királya Erdély nagy Fejedelme és Székelyek ispánja stb.

Méltóságos, tisztelendő, nagyságos, nemes, nemzetes és vitéző okos és gondos, őszintén és illetőleg kedvelt Híveink!

Miután Erdély nagyfejedelemsegünknek Magyarországgal eggyealkításáról általatok hű KK-ink és RR-ink által alkotott törvényjavaslatot folyó év Pünkösd hó 30-kán kelt alázatos felirástok következéséül, az arról mai napon tihozzátok bocsátott királyi leiratnak értelmében meg-erősítettük, hogy e folyó év Szent Jakab hó 2-dik napjára kitűzött magyarországi közös országos gyűlésen Erdély is követei által megjelenhessen, s e végre a választások kellő időben az illető törvényhatóságok által végbe vitethessenek, kedves öcsénket Istvánt, ausztriai főherceget, Magyarország Nádorispánját, és ugyanott királyi Helytartónkat ezennel meghatalmazzuk, hogy azon törvényjavaslatokra nézve, melyeket Ti hű KK-ink és RR-ink a választás módjáról alkotandatok, ön belátása szerént a királyi szentesítést meg adja. Melyhez képest a teljesítendőket teljesíteni el né mulassátok.

Kiknek többire császári királyi kegyelmünkkel kegyesen hajlandók maradunk. — Kelt Innsbruck királyi városunkban, Szent Iván hó 10-dik napján, az Urnak ezer nyolcszáz negyvennyolcadik, országlásunknak pedig 14.dik évében. FERDINAND. B. Ápor Lázár. Ó császári királyi apostoli Felségének saját parancsára: Szentgyörgyi Imre.

FERDINAND, din mila lui Dumnezeu împărat al Austriei, rege apostolic al Ungariei și Cehiei (al cincilea cu acest nume), al Dalmatiei, Croatiei, Slovaciei, Galitiei și Lodomeriei, rege al Lombardo-Veneției și Illiriei, mare principe al Transilvaniei și comite al secuilor etc., etc. Iluștrilor, venerabililor, măritilor, nobililor, respectabililor și vitejilor, înțeleptilor și chibzuiților noștri supuși preaiubiți! În urmarea adresei voastre preasupuse din 30 iunie, prin care ni se înainteaază proiectul de lege al Statelor și Ordinelor noastre referitor la uniunea Mareului Principat al Transilvaniei cu Ungaria și în înțelesul rescriptului regesc pe care vi l-am trimis azi, ne dăm consimțământul ca la Dieta generală a Ungariei, stabilită pentru ziua de 2 iulie, să poată fi reprezentată și Transilvania prin deputații săi; în consecință alegerile să fie organizate de către jurisdicțiunile competente la termenul prevăzut. În acest sens îl împunemnicim pe preaiubitul nostru frate Ștefan, arhiduce al Austriei, palatin al Ungariei și locțiitor regesc, ca după propria voință să-și dea înaltul acord în legătură cu proiectele de lege pe care voi, credincioasele noastre Staturi și Ordine, le voi elabora în legătură cu modul de desfășurare a alegerilor. Drept pentru care nu întârziati a împlini fără zăbavă cele ce sunt de înfăptuit.

Rămânem cu aceeași a noastră clementă cezaro-crăiască din totdeauna. Dat în cetatea Innsbruck, în ziua de 10 iunie, anul Domnului

o mie opt sute patruzeci și opt, iar al domniei noastre al patrusprezecelea. FERDINAND.

Baron Apor Lázár la porunca expresă a maiestății cezaro-crăiești și apostolice: Szentgyörgyi Imre.

Original: Arh. St. Budapest. Fond. Archivum Regnicolare. István főherceg műldori levéltára. Miniszteri, nr. 3 219/1848. Foto: 12 426.

Concept: Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levélár. Országos Honvédelni Bizottság, nr. 298, 299, 300/1848. Foto: 2 273—2 274; 2 276—2 277; 2 279—2 280. Publicat: Papp Dénes, Okmánytár..., p. 182—183.

149

Innsbruck, 10 iunie 1848

Manifest an meine Grenzer

Wir Ferdinand der I. von Gottesgnaden Kaiser von Oesterreich, apostolischer König von Ungarn, Böhmen, Croatiens, Dalmatien, Slavonien, Galizien und Lodamerien dieses Nahmens der fünfte, von Rama, Servien, Cumanien, und Bulgarien; so auch König der Lombardie, von Venedig, Illyrien, und Jerusalem, Erzherzog von Oesterreich u.s.w. hiemit Unseren Grenzern kund und zu wissen.

Indem wir Uns bewogen gefunden haben, Unserem Königreiche Ungarn und seinen Nebenländern Croatiens und Slavonien, ein eigenes in Ofen residirendes, verantwortliches Ministerium zu geben, haben Wir Uns zugleich entschlossen, zur besseren Verwaltung Eures Vaterlandes, zur schnelleren Erledigung Eurer Angelegenheiten, auch die gesammte Militärgrenze diesem, Uns und dem ganzen Lande für alle seine Handlungen verantwortlichen Ministerium zu unterordnen und in Hinkunft statt im Wege des Hofkriegsrathes alle unsere Befehle nur im Wege Unseres königlichen Statthalters des durchlauchtigsten Erzherzogs Stephan Palatins von Ungarn, und des ungarischen Kriegs-Ministeriums an Euch in Eure Heimath gelangen zu lassen; — in Befolgung dieser Befehle erweiset Ihr daher nur Uns auch ferner den Gehorsam, welchen Ihr Uns und dem Vaterlande bisher mit so treuer Ergebenheit geleistet habt.

Grenzer! es thut Unserem Herzen wohl, nach so vielen Uns gegebenen Beweisen ausdauernder Treue und Tapferkeit, Euch endlich den verdienten Lohn zuwenden zu können.

Nachdem Euch die Unverletzlichkeit Eurer Nationalität, Religion und Sprache durch Uns und die Verfassung des Landes für ewige Zeiten garantirt wird, machen Wir es dem königlichen Statthalter und Unserem ungarischen Ministerium gleichzeitig zur heiligsten Pflicht, Eure Wünsche zu vernehmen, Eure Bedürfnisse kennen zu lernen und sofort Euch unverzüglich alle jene Erleichterungen und Begünstigungen zu Theil werden zu lassen, welche mit den neuen Gesetzen und der Eigenthümlichkeit Euerer Militärverwaltung vereinbarlich und welche jedem treuen Bürger durch die dem Gesamtvaterlande verliehene Constitution geworden sind; andererseits aber fordern Wir Euch auf, Unserem königlichen Statthalter und dem ungarischen Ministerium als Unseren gegenwärtigen Verfassung — gemässen Organen in All und Jedem

Folge zu leisten und nicht durch Widersetzlichkeit Euer und Euerer Nächkommen Wohl zu gefährden und Euren historischen Ruhm treuer Anhänglichkeit an Unser Kaiserhaus zu beflecken: Diesem Unserem königlichen Stathalter und ungarischen Ministerium wird es ferner obliegen, für eine sichere und bessere Subsistenz Euerer Geistlichkeit, so wie für das Emporblühen Eurer National-Schulen ungesäumt Sorge zu tragen, den Militär Communitäten endlich und den sonstigen im Regiments-Bezirke wohnenden Bürgern jene constitutionellen Freiheiten zuzuwenden, deren sich gesetzlich alle anderen Städte und Bürger des Königreiches erfreuen.

Schließlich geben Wir Euch bekannt, daß Wir Unseren Feldmarschall Lieutenant und Commandirenden Generalen in Slavonien Baron Hrabowsky mit dem Auftrage zum königlichen Commissär für Croatién und Slavonien ernannt haben, die dortigen, eine Trennung von der ungarischen Krone beabsichtigenden Umtriebe, besonders aber das Unseren bestimmten Weisungen und Befehlen sowohl, als den Gesetzen zuwiderlaufende Benehmen des Ban's von Croatién Baron Joseph Jellachich zu untersuchen, den Wir sonach bis zu seiner vollständigen Rechtfertigung der Banuswürde und aller militärischen Bedienstungen zu entheben finden und Euch hiemit befehlen, bis auf Weiteres dem Freyherrn Joseph Jellachich jeden Gehorsam zu versagen, dagegen aber den Verordnungen Unseres k.k. Feldmareschall Lieutenants Baron Hrabowsky unbedingt und in allen Beziehungen zu folgen. Gegeben in Unserer Stadt

Innsbruck, den 10. Juni 1848

Ferdinand m.p.

Manifest către grănicerii mei!

Noi Ferdinand I-iu, din mila lui Dumnezeu împăratul Austriei, apostolicescul crai al Ungariei, Bohemie, Croației, Dalmatiei, Slavoniei, Galitiei și Lodomeriei cu acest nume al Valea, al Romei, al Serbiei, al Cumaniei și Bulgariei, precum și al Lombardo-Venetiei, Illiriei și Ierusalimului, arhiduce al Austriei s.c.i. dăm de stire grănicerilor noștri.

Când am aflat noi de bine, Tării Ungurești, și prin aceasta cu dânsa încopcietei Croații și Slavonii, a dat un guvern răspunzătoriu, care să locuiască în Budapesta, îndată am și hotărât, pentru mai bună cărmuire a tării și pentru mai curânda ascultare și sfârșire a treburilor voastre, tot ținutul grănicerilor a-l supune Consiliului de Miniștri unguresc; acest guvern, nouă și tării răspunzătoriu este; de acuma înainte toate poruncile noastre, nu prin Consiliumul de Curte (Hofkriegsrath), ci prin locțiitorul nostru Ștefan, arhiducul tării, și prin Cabinetul ministerial unguresc vi se vor trimite.

Când, dară, ascultați și înpliniți poruncile acestora, nu faceți alta decât numai arătați supunerea aceea care și până acumă către noi și către țără cu adevărată credință ati arătat-o.

Grănicerilor! Din suflet ne bucurăm că vă putem odată arăta multumire pentru neclătită voastră cătră noi credință și vitejie.

După ce națio[nalitatea, religia și limba voastră română, prin noi și prin legile Tării Ungurești pe vecie se asecurează, tot cu acest prilej locțiitorului crăiesc și Guvernului nostru unguresc le punem de sfântă

datorință ca poftele voastre să le cerceteze și pre voi îndată să vă facă părtași de toate ușurările și imbu�ătăriile acelea care cu legile aceste noi și cu acelăratul înțeles al statului milităresc nu să împotrivească; aceste imbuňătări prin constituția patriei fișecare credincios cetățean le va avea. Despre altă parte vă chemăm ca locuitorilor crăiesc și Guvernului nostru unguresc totdeauna și în toate să vă supuneți: să nu primejduiți bunăstarea voastră și a princilor voștri prin împotrivire și să nu mânjiți cinstea și credința românilor cătră Curtea noastră împărătească de atâtea ori arătată.

Datorința locuitorului crăiesc și a Cabinetului Ministerial unguresc va fi: a să îngriji de mai buna și sigura stare a clerului vostru; asigurarea și de înflorirea școalelor voastre naționale; în sfârșit, a împărtăși comunitățile militare și ceilalți concetăteni de prin miliiție de toate acele drepturi și libertăți constituționale, de care celelalte părți și concetăteni ai țării după lege se bucură și le au.

Dé asemenea vă dau de știre cum că pre feldmareș[al] I[ocotenent] general baron Hrabovschi l-am numit de comisariu crăiesc peste Țara Croației și Slavoniei, cu acea datorință ca să investigheze instigările de acolo care să fac pentru dezbinarea de la coroana ungurească; mai vârtoș să investigheze faptele banului Croației, baronul Josif Jellachici, care se împotrivește nu numai poruncilor noastre, ci și legilor țării; drept aceea pe acesta, până se va dezvinovați, de dignitatea banului și de toată diregătoria militară îl lipsim și vouă vă poruncim ca de Jellachich să nu mai ascultați, ci poruncilor baronului Hrabovschi să vă supuneți.

Dat în cetatea Innsbruck la 10 iunie 1848

Ferdinand m.p.

*Manifest tipărit. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Arh. Scaun. Sighișoara, nr. 224—225 (textul german) Arh. Naț. Dir. jud. Bistrița, Fond. Iuliu Martian, pachet IV, dosar 15, nenumerotat. B.A.R., ms. rom. 1 061, f. 294 r (textul românesc). Foto: 11 336—11 337. Textul românesc publicat: Teodor V. Păcălean, *Cartea de aur*, vol. I, ed. II, p. 372—373.*

150

Innsbruck, 10 iunie 1848

Manuale ad Praesidium Cancellaria aul. die 10. c.m. directa ex apographo descripta. Abschrift ad Nro 3 210/1848

Lieber Freiherr von Apor!

Indem ich der Bitte meiner Siebenbürger Stände willfahrend durch ein von Mir unterfertigtes Rescript den unterbreiteten Gesetzartikel in Betreff der Union Siebenbürgens mit Ungarn bestätige, durch ein zweites Rescript Meinem Vetter Erzherzog Stephan zur Sanktionierung der nachträglichen, bezüglich auf den Wahlmodus der Landtags Deputirten durch die Siebenbürger Stände zu unterbreitenden Artikel bevollmächtigte und endlich mittelst eines dritten Rescriptes diese Bevollmächtigung zur Kenntnis meiner Siebenbürger Stände bringe, die Verabfolgung dieser

Rescripte aber keinen Aufschub duldet, trage Ich Ihnen hiemit auf, die alsogleiche Expedition derselben nach der bisherigen Art zu bewerkstelligen, und die drei Rescripte durch den Kourir Meines k. Commissärs Baron Puchner ohne Verzug abzusenden.

Ferdinand m.p.

Innsbruck, am 10. Juni 1848

erhalten den 13.6. 1848

N.B. Das Original ist beim Praesidium zurückbehalten worden.

Dragă baroane Apor!

Printr-un rescript semnat de mine sănctionez legea cu privire la uniunea Transilvaniei cu Ungaria care mi-a fost înaintată, satisfăcând astfel rugămintea Stărilor mele din Ardeal; printr-un al doilea rescript îl imputernicesc pe vărul meu arhiducele Ștefan să sănctioneze ulterior legile cu privire la modalitatea de alegere a deputaților la dietă care îi vor fi înaintate de către Stăriile din Transilvania; în sfârșit, printr-un al treilea rescript aduc la cunoștința Stărilor mele din Transilvania această imputernicire. Deoarece emiterea acestor rescripte nu suferă nici o amânare, vă însărcinez să asigurați expedierea lor neîntârziată ca și până acum și să trimiteți fără zăbavă cele trei rescripte prin curierul comisarului meu regesc, baronul Puchner.

Ferdinand m.p.

Innsbruck, 10 iunie 1848

primit în 13.6.1848

N.B. Originalul a fost reținut la prezidiu.

Copie, B.A.R., Tond. mss. rom., nr. 1060, fila 152. Foto: 4425.

151

Cluj, 10 iunie 1848

Nemes Kolos megye fő ispányának

Nemes Bihar megye fő ispánnya Beothy Ödönnek folyó hó 7ről költ átirata és velem másolatban közlött egy bizonyos Jablantzi² aláírása alatti figyelmezettségnél fogva Feketető helységében az ottani vendéglőben két oláh közt történt beszélgetés adatik elő és abból a forradalom kitörése jósoltatik. Ez ötletből — mivel az írt felszolítás tulajdonképpen a Föhadi Vezér ő méltóságához intézettet s általam át is küldetett — Méltóságodat fel szóllítom: hogy írt Jablantzinak az énem tudósító főispány előtt ismeretlen volta mellett is azon tájékban az illető szolga bíró által az oláhok magaviseletére szorossan fel ügyelteni és ne talán valamely komolyabb meg valósulás esetében énem rögtön értesíteni ne terheltessék.

Am Seine Excellenz den Koloscher

Das beiliegende an Euer Ex.[cellenz] gerichtete Schreiben, eines unbekannten Namens Jablantzi, somit der an den Ober, und die Vize Gespane des Biharer Komitats gerichteten Ermahnung, worin von der Walachischen Nation beabsichtigten und nächstens ausbrechenden Bauernaufstand die Anzeige gemacht wird, — und welcher mir unlängst von dem Ober Gespan des Biharer Komitats v. Boethy, mittelst seiner v.j.d. an mich gerichteten Vorstellung vorgelegt wurde, — habe ich die Ehre E.E. mit dem Beifügen mittzutheilen; daß ich unter dem Heutigen dem Ober Gespan des Koloscher Komitats v. Matskásy über diese Anzeige aufmerksam gemacht habe.

Klaus[enburg] am 10. Juni 1848

Către comitele suprem al nobilului comitat Cojocna

Intr-o adresă a comitelui suprem al nobilului comitat Bihor, Beothy Ödön, datată la 7 a lunii curente¹, ca și într-un denunț semnat de un oarecare Jablantzai², trimis mie în copie, se redă conversația dintre doi români ce a avut loc la hanul din localitatea Negreni și din care ar rezulta iminența izbucnirii răscoalei. Pentru acest motiv — dat fiind faptul că adresa respectivă era destinată excelenței sale comandanțului militar suprem căruia i-am și trimis-o —, te informez și pe domnia ta că, deși acest Jablantzai este necunoscut comitelui suprem ce mi se adresează, totuși să fiți cu mare grijă în părțile acelea la comportamentul românilor; să-i controlați prin judele nobiliar respectiv, iar în cazul oricărei fapte mai serioase să nu întârziati a mă însțiința cu cea mai mare promptitudine.

Către excelența sa comandanțul militar suprem

Scrisoarea alăturată, aparținând unui necunoscut pe nume Jablantzai și adresată excelenței voastre, este o atenționare a comitelui suprem și vicecomiților comitatului Bihor; în ea se denunță răscoala țărănească ce se pregătește de către națiunea română și care va izbuci în curând. Denunțul mi-a parvenit printr-o adresă a comitelui suprem al comitatului Bihor, Beöthy. Am onoarea de a-l comunica excelenței voastre, cu precizarea că l-am făcut cunoscut și comitelui suprem al comitatului Cojocna [Cluj].

10 iunie 1848.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1504/1848; foto: 25 689—25 690; B.A.R., ms. rom. nr. 1057/212, fila 210; foto: 4 364; Publicat în S. Dragomir, II, p. 9—11.

¹ Vezi vol. V, doc. 138.

² Idem, doc. 139.

Budapesta, 10 iunie 1848

Miután a minden igaz magyar kebelben régóta s hön ápolt óhajtás a két testvér hazának egy testté forradása — az unió — most már csaknem bevégzett tények tekinthető, hogy tehát cselekvéseink összhangzásban legyenek, bátorokodom Excelentiádat teljes tisztelettel egszersmind azon jogomnál fogva, mellyel mind a két haza közelebbi országgyűlései részint szentesített, részint az Ó Felségéhez ugyan e végböl, felterjesztett törvények a felelős magyar pénzügyi minisztériumot felruházzák — felkérni, hogy mindenazon arany és ezüst-készletet, melly a károlyfehérvári pénzverő hivatalnál jelennen létezik, s a mellynek elszállítása június 28-ra van célul kitűzve, mind a még netalán időközben bejövendő illynémű bányatermelést letartani, s azoknak kivitélét meg nem engedni, engem pedig a jövő közös országgyűlésre készítendő jövedelem — és költségvetés (budget) körüli tájékozás végett, kedves testvérünknek, Erdélynek mindenennemű közjövedelmeiről s költségeiről, úgy a kincstári minden készletek jelen állapotáról, mint szinte arról, mennyire mennek az ez évben még remélhető jövedelmek, s még hátralévő költségek — mi hamarabb értesíteni méltóztassék.

Acum, când visul nutrit de atâta vreme în sufletul fiecăruia maghiar adevărat, contopirea intr-un singur trup a celor două patrii, uniu-nea poate fi considerată aproape un fapt implinit; pentru ca acțiunile noastre să poată fi armonizate, îmi iau îndrăzneala să o rog pe excelenta voastră, în virtutea prerogativelor mele rezultate din legile care întăresc Ministerul de Finanțe al Ungariei, consfințite de recentele diete ale celor două patrii și trimise Majestății Sale spre sanctiōnare, să rețineți acolo toate rezervele de aur și de argint ce se află în acest moment la oficiul de monetărie din Alba Iulia al căror transport a fost prevăzut pentru ziua de 28.iunie; la fel să interziceți scoaterea și a altor produse miniere asemănătoare care ar mai intra. Totodată, vă rog să-mi trimiteți informații cât mai urgente despre: toate veniturile și cheltuielile iubitei noastre surori Transilvania; starea actuală a tuturor rezervelor tezaurului; suma la care se poate spera că vor urca veniturile acestui an; datoriiile restante în vederea întocmirii bugetului de venituri și cheltuieli pe seama viitoarei diete comune.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. Erdélyi Kincstartóság. Elnöki 1 064/1848. Pü. sz.: 801. P.M. Publicat: Kossuth Lajos Összes munkái, XII, p. 256.

Corunca, 10 iunie 1848

A Nemes Maros Széki Tekintetes Tiszti Székhez

Följelentés

A tekintetes tiszti széknek folyó hó 8ról hozzárm rövid úton tett utalvánnya következetében, mely szerint kötelességembe ajánlani méltóztatott, hogy a magyarok ellen több féle módonkoni bujtogatásért a ma-

rosvásárhelyi várba le tartóztatva lévő oláh ajkú Mikás Ferencet a Felséges Királyi Fő Kormány Széknek idei Pünköst hó 31ról 6480. szám alatt költ, a tekintetes tiszti szék által eredetileg hozzájuttatott, s általam ezennel tisztelettel vissza zárt rendelete tartalmáról — mi szerint ō elkövetett vétkes tetteiért a méjben tiszta fő kormány által a maga rendes útján fenyitettet határozatván, illő kezesség mellett el bocsátani rendeltetett, értesítsem, és a midőn kezes levelet adand, terjesszem a tekintetes tiszti szék eleibe, engedelmes tisztelettel jelentem: miként megbizatásomnak eleget téendő a máj napon a marosvásárhelyi várba megjelentem, s ottan a várparancsnok úrtól a nevezett Mikás Ferenceli beszélhetésre előleges engedelmet kérve, a most tiszta obester várparancsnok és akkor fölvigyázaton volt Gyalai Sándor nevezetű őrmester urakkal Mikás Ferencchez menve a Felséges Királyi Fő Kormány elől tiszta rendelete tartalmát érthető leg előbb csak szóval tudtára adtam, de később, midőn azt nyilatkozta volna, hogy a tiszta fő Kormány Szék ötet édes attya által vett bizonyos tudósítás szerint minden kezessítés nélkül bocsátotta szabadon; s ez ötletből édesattyá szekeret is küldött utánna, magát a sokszor tiszta rendeletet nyújtottam előolvásás végett, de el nem fogadta, hanem általami felolvasását kérte, melyet az elől említett őrmester figyelme kíséretibe szórol szóra felolvastán, arra ezen szavakba tette meg feleletét: *En úgy tudom, hogy szerencsétlen ügyemet nemzetem karolta fel, nemzetem kérte szabadon bocsáttatásomat s igérte érettemi jót állását, azért még ezt illetőleg nemzetemről valami tudósítást nem véendek, semmibe sem elegyedem — magamot teljesleg ártatlannak érzem, hanem a mint hallom az ellenem mozdított vádak békívonalitvának, el várom tehát meg pereltekésemet. De telyességgel semmi írást, semmi kezes levelet nem adok!* Ezen feleletet ki hallgatva, magyarázni kívántam, miként maga is mint ügyvéd igen jól tudja, hogy ily esetbe a kezessítés csak annak biztosítására váló, hogy a megítéltetés esetébe elő álithassék, azt törvény rendeli, annak pedig engedelmeskedni polgári kötelesség, de szorossan ragaszkodván előbb írt feleletéhez, kértem, hogy ön igazolásom végett tenné írásba, azonba sikertelenül, mivel ismételve nyilatkozta, *hogy ő birtokos e hazába, és sem kezes levelet, sem semmi némű írást nem ad.* Következés képpen el járásom illetén eredményében a kérdéselt kezes levél béadványsára várakozni hasztalannak tartván — a tekintetes tiszti széknek eljárásom bizonysgául e jelentésemet megtenni kívántam. Koronkán, Szentiván hó 10én 1848.

Iklandi V. Filep Antal
Nemes Maros Széknek hites ülnöke és
derék széki bíró

Către onoratul oficiu al nobilului scaun Mureş

Raport

În adresa onoratului oficiu din ziua de 2 a lunei curente, trimisă mie nemijlocit, ati binevoi să-mi atrageți atenția asupra conținutului ordinului nr. 6 480 al Înalțului Guberniu din ziua de 31 mai. Ordinul mi-a fost trimis în original prin onoratul oficiu, iar acum cu respect îl restituî. În el se arată că Înalțul Guberniu a decis să-l pedepsească după

procedura legală, pentru faptele sale de instigare, pe Florian Micaș, de naționalitate română, ținut în arest în cetatea de la Tg. Mureș. Totodată a dispus ca, în schimbul unei garanții corespunzătoare, el să fie eliberat. Eu urma să-l avizez, iar când va da scrisoarea de garanție, aceasta să îmaginez onoratului oficiu. Față de cele de mai sus raportează, ascultător și respectos, următoarele:

Pentru a mă achita de această însărcinare, chiar azi m-am prezentat în cetatea de la Tg. Mureș. Acolo am cerut în prealabil permisiunea domnului comandant al cetății de a putea sta de vorbă cu sus numitul Florian Micaș. Împreună cu onoratul colonel comandant al cetății și cu plutonierul care a fost atunci de serviciu, cu numele de Gyalai Sándor, m-am dus la Florian Micaș și i-am comunicat verbal conținutul onoratului ordin al finalului Guberniu regesc. Dar, fiindcă Micaș a declarat că, potrivit unei înștiințări trimise prin părintele său, onoratul Guberniu l-a eliberat fără nici o garanție și din această cauză tatăl lui a și trimis o cărătuță după el, i-am întins ordinul să-l citească. Micaș nu l-a primit însă, ci a cerut să-l citească eu. Am citit ordinul din cuvânt în cuvânt, fiind ascultat și de plutonierul amintit. El a răspuns cu aceste cuvinte: „*Eu aşa ştiu, că nenorocita-mi cauză a fost îmbrăţişată de națiunea mea; națiunea mi-a cerut eliberarea și a promis că va răspunde pentru mine; de aceea până când n-am să primesc vreo înștiințare de la națiunea mea în această problemă, nu mă amestec în nimic; mă simt cu totul nevinovat; dar, precum aud, acuzele aduse împotriva mea ar fi dovedite; eu aştept, deci, să mi se intenteze un proces; însă nu dau nici un fel de scrisoare, nu dau nici o epistolă de garanție!*“ Auzind acest răspuns, am dorit să-i explic că dânsul, în calitatea lui de avocat, știe foarte bine că în asemenea situații scrisoarea de garanție servește numai drept asigurare că în caz de judecată va putea fi adus în fața justiției. Așa ordonă legea și este o datorie civilă să ne supunem. Dat fiind că el și-a menținut punctul de vedere despre care am scris mai sus, l-am rugat, spre justificarea mea personală, să dea o declarație în scris. Dar fără succes. El a declarat din nou că este proprietar în această patrie și nu dă nici epistolă de garanție, nici altfel de scrisoare. Văzând, prin urmare, la ce rezultat a dus acțiunea mea și considerând inutil să mai aștept scrisoarea de garanție în cauză, am socotit necesar să îmaginez oficial onoratului scaun acest raport, pentru mărturia acțiunii mele.

Corunca, ziua 10 a lunii Sfântului Ioan, 1848.

Iklandi V. Filep Antal
asesor al nobilului scaun Mureș
și judecător.

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Mureș. Fond. Arh. Scaun. Mureș. Acte oficiale. nr. 980/1848.

tett és onnan a méltóságos Királyi Fő Kormány Szék Kinyomozó Bizotmánynak az e városban és vidékén mutatkozó oláh nép közti ingerlő bujtogatásoknak már általadott adatain kívül még más adatai is volnának, azokat is a Méltóságos Kinyomozó Bizotmánnyal azonnal közölje, úgy a fenn forgó körtülményekre nézve a bizonyáságok neveit tudassa. Azon tisztelt fölszólítás minden ágára nézve a következendőket kívánja tanácsunk a Méltóságos Kinyomozó Bizotmánynak alázatos tisztelettel fölterjeszteni:

Az első ágára nézve, ha t.i. volnának-e még a már felterjesztetteken kívül több adatok is, az e városban és vidékin mutatkozó oláh nép közti ingerlő bujtogatásokra:

Minden bujtogatási tényeket, mellyek a márciusi események olta az oláh nép mind gyűlésenként, mind egyes személyek által elkövetett agitációkból s egyesek dicsekédéseikból és fenyegetődzéseikból kiszámítva bizonyoson megtörténtek, tanácsunk részint nem lehetett képes felfogni és nagyobbára tanácsunk kicsiny terjedelmű hatóságán kívül történvén, mód, alkalom és hatás sem volt mindeneknek végére járni; egyébaránt a már följelentetteken kívül még ezek az oláh felekezetű egyének által a bujtogatások következményeibe elkövetett és bejelenthető adatul fölvethető tények és dicsekédések:

1ször Az idei április hó 3án e városban az egyesült görög hitűk tanodájában főbíró atyánkfa jelenlétében tartatott oláh nemzeti gyűlés által az ottan fölolvast s a kolozsvári hasonló gyűlésen készítettnek állított petíciók kihirdetésére kinevezett biztosok: ügyvéd Buthián János és verespataki görög egyesült lelkész Bálint Simon a vidéki minden egyesült és nem egyesült görög hitű szentegyházaknál megjelenvén, azokban az érdekeltek petíciók tartalmával ellenkező értelmű eszméket, ingerlő és lázító beszédeket tartottak, s annak következésében a népeken feles mennyiségű pénz szedetett föl s gyanithatólag a balásfalvi mindenek rendbéli, de különösön az utóbbi gyűlésre — az az iránti rendelet ellenére ezen vidékbeli nép minden más vidékbéliek felettesére tette azon leözönlést. Tanúk lehetnek erre minden szentegyházak intelligensebb tagjai: különösön kerpenyesi nem egyesült egyik görög lelkész Fodor Miklós, gyógyszerész Remetei Jóseff és itt e városban pénzszedésben forgolódó nem egyesült görög tanító Begneszku Miklós, bucsumi unitus lelkész Czura Jóseff és az ezek által öszve gyűjtött oláh nép.

2or A balásfalvi gyűlésben annak kezdetén ügyvéd Buthián János egy veres, kék és fejér színekből alkotott lobogót tartva kezébe, a számos ezrekből álló köz népet a magyarhonnali Unió ellenére bujtogatta mire tanú helybéli kereskedő Sztupa Mihály, nem egyesült görög egyházzfi Molnár Kádín és városi polgárnő, özvegy Sulucz Jánosnő ki veje Pap Antal, leánya Sulicz Trési és hütös polgárnő Roth Györgynő előtt beszéllé, miszerént több balásfalvi gyűlésen jelen volt oláh egyénektől hallotta, hogy Buthián János az ottan egyben gyűlt oláh köznépet a magyarhonnali egyesülés ellen íly szavákkal készítette „Ugyé testvérek, hogy az uniót semmi feltétellel el nem fogadjuk, mert a magyar tolvaj, huncfut sat.”

3or Közhír szerént a görög egyesült és nem egyesült lelkészek abban egyezvén meg egymás közt, hogy a jelennen világ szerte megkezdett népmozgalmok közepette magok is tanácskozzanak nemzetek sorsa felől s e végett idei április hó 3án itten Abrudbányán a nemzetbéli in-

telligensebb egyénekkel gyűljenek öszvé — ami meg is történt; de verespataki lelkész Bálint Simon a kitűzött napot nem várva, már azon hó 1ső napján minden Topámfalván, minden Bisztrán megjelent s az odavaló egyben gyűlt népnek lázított eszmékét terjesztett, különösen Topámfalván egy csapszékben az oda gyűlt néptömeg között felállva egy székre, jázodta káros szándékú szerepét. Tanú erre városi kereskedő Gergelyffy Antal, az általa megnevezendő csapszéki korcsmáros és az az által megnevezendő odagyűlt nép.

4er Az idei április hó 31én /!! e városban tartatott országos vásár alkalmával bizonyos tiszviselők sétálva menvén a városon kívül tartatni szokott baromvásár felé, midőn a baromvásáról lóháton sebes vágtatva jövő Házul nevű kamerális gornyik öccse az utcán lévő emberek által figyelmeztetett, hogy ne nyargaljon oly nagyon, mert jönnek a tiszta urak, tele torokkal ily formán kiabált: „Mit nékem a magyar tisztek és magyar király is, majd teszek én még az éjszaka oláh királyt“, istenit, szentet szidalmazván a magyaroknak és magyar tiszteknek. Tanúk erre királyi bányanagy Reinisch Ágoston, római catholicus esperest Kovács Jóseff, királyi probász Treienfelsz és tanácsos Zilahi Sebes Joseff.

5ör Bálint Simon verespataki görög egyesült lelkész a közelebbi forrongó napokban a maga templomában isteni tisztelet végeztével a népet meghütlőve több a magyarsággal háttérbe álló dologra és főként a magyar tiszteknek való nem engedelmeskedésre unszolta és miután éjjelenként az odavaló polgári őrsereg éjjeli őrködés gyanánt az utszákon kerüléseket tett, maga is kántorait bizottabbjait felvéve hasonló kerüléseket tett láarma és ujjongatások között a magyar tisztek és őrsereg elleni „Le vele“ kiáltozással. Továbbá amint az napról a Felséges Királyi Fő Kormány Széknek is följelentetett, május 21én tartott templomozás után népit a templomban marásztra arra bírta, hogy a következő kedden tartandó tanácsi gyűléstre az egész nép gyűljen be s a zöld asztal mellől kérjenek magoknak egy felekezetekbeli külön rendőrigazgatót s ha nem adnak, ők magok kiáltsanak magoknak. E végett azon hó 23án ismét nagy számú népet gyűjtött összve, minék következtében 24én mint egy 80ad magával indulva, Verespatakóból — mégpedig nagyobb részint gyüle-vész és nem is polgár, hanem bérés oláh nemzetbeli bányászokkal 49en bejöttek a városba, a többiek a városon kívül maradtak. A városra bejötteket maga Bálint Simon tanácsunk teremébe bevezérlette és ottan azoknak hallottára olá nyelven a jó renddel és illedelemmel szembe álló beszédet tartott, s anélkül hogy maga vagy fellázított népe csak egyszer is a verespataki rendőrigazgató előtt mint panaszlók megjelentek volna s attól állított sérelmek orvoslását eszközölni igyekeztek volna, megjelenések által a magok nemzetek beli és általok a zöld asztal mellől választandó rendőr igazgató adásra kívánták tanácsunkat erősakolni.

Templomi tényeiről vallhatnak minden hallgatói, név szerint újparaszta Bona Miklós és ennek anyja s ezek által megnevezendő több egyének, az éjjeli kiábálásairól ugyan Bona Miklós és anyja, Botár Sándor, Gadó János, Gadó Pista, Csora Mojsziáné a lonkoszi, a Szentkereszt-bányabeli hutman egy Szpiridon nevű bányász, kit verespataki rendőr igazgató atyánkfia esmér, Golgocz Falkó Gyorgyuec és családnépe, mint akiknek korcsmájokból indultak az utcára. Nemkülönben verespataki rendőr igazgató atyánkfia és más általa esmért egyének. Végül a Bálint Simon lázító, rend, egyesség és felekezeti bátorság bontó tényeinek legkézzelfoghatóbb tanúbizonysága azon esemény, hogy bizonyos temetés

sürgötősége tekintetéből a balásfalvi gyűlésből más odament egyéneknél hamarabb lett hazajövetelével a verespataki polgári őrseregből minden oláh egyének legtottan és egyszerre magokat kivonták, azt hitetvén el még a romano-catholicusokkal is, hogy a magyarok kalvinista királyt tettek magoknak. Mire tanúk több az őrseregről volt catholicus egyének, név szerint Neimer Samu, Székely Lung András és Ács Mikola Joseff s az olta az őrsereg iránt az oláh felekezetük ellenszenvvel viseltetnek, különösön egy Korpágye Juon nevezetű, midőn a verespataki piacra gyűlikelésző őrseregbeli magyar egyének által — mint az előtt való napokban az őrseregről báratlanított egyén — a közikbe lépésre hívattot volna, úgy nyilatkozott, hogy azt többé nem teszi s a magyarnak többé nem hiszen, mert a magyar az oláhot — illedelemmel legyen mondva — már számtalanstor meg baszta, meg csalta. — Tanúk erre verespataki egységhívó lelkész Füzi Sándor, Urmösi Ferenc, Winkler Károly és sebész Végh János.

6or Korna Torokban is tétettek fenyegetődzések és dicsekedések oly formán, hogy már meguntván a bárányhúst, alig várják, hogy egyenek magyar húst. Tanuk erre Váradi Sámuelnő és Földházi Dánielnő az ezek által meg nevezendők.

7er Kornán egy Málya Jósziv nevű oláh egyén közelebbről azt mondotta, miszerént alig várja, hogy kezeit magyar vérbe mossa még. Tanuk erre ifj. Sándor Ferenc és az általa megnevezendő bányászok.

8or Verespataki görög egyesült lelkész Bálint Simon a közelebbi húsvét bőjtyébe azzal dicsekedett, hogy majd meg látja, melyik lesz az erősebb, a fuszulyka vagy a hús — a fuszulyka alatt érvén az oláhokat, a hús alatt a magyarokat, erre tanú *Barbára* János /Pepusa/.

9er Krisán Joseff városi bányászgazda a bányára mentibe egy árnyékos helyt lenyugodván, bizonyos arra haladó bányász egyének közt — kik az ó ott létét észre nem vették — hallotta beszéljen s megneveztetni, hogy ha a népzendülés kiütend itt a városba, kiket kellene mint pénzesebbeket előbb megtámadni — erre kikérdezendő maga Krisán Joseff.

10. Városi polgár, Dersi Sigmond, meg fogja vallani, hogy egy borfuvaros oláh minőleg fenyegetődzött neki azzal, hogy nemsokára harisnyát is cserélne vele, de akkor ő nem cserél.

11. Hogy a szomszéd falvakon öldöklő fegyverek készítetnek és név szerint kerpenyesi lelkész Bálint László, verespataki lelkész Bálint Simon és Jánk Ávrám, hogy e végre az embereket unszolták, tanúságot tészen kerpenyesi Bunul nevű bányásznak kisebbik fia.

12. Butthián Jánosnak az Unió ellenébe és az oláh nép vastag érdekkében a tanácsi ügyvéd széken tett törvény ellenes és fejes nyilatkozatairól válhatnak a városi ügyvéd urak, név szerint Toth György úr.

A mi a feljelentett eseményeket illeti:

- A Jánku Ávrám azon dicsekedésére nézve, hogy ő kapitánya lévén a Bihar megyei és a vidéki oláságnak, Abrudbányát a bucsumia-kon tett megsértésért elpusztítja, a Mihácfalván történt véres eseményért a magyarokon véres bosszút áll, és hogy a magyarhonnali egysülésből semmi sem lesz, ha szintén abba Lemény püspök az oláh nemzet részéről megegyezett is, — mivel arra az oláh nemzet által nem volt felhatalmazva. Az elsőre nézve tanú Roth Sámuelnő, az utóbbiakra nézve hütös polgárok Enyedi Joseff és Theodor Bogdán.

b) Piaci vám haszonbérője Grisa Györgynek azon dicsekedésére hogy nem nyugszik, még magyar vérbe nem mossa kezeit, tanúk: Herman Mátyás polgár és ennek inasa,

c) Azon körülményekre nézve miszerént bizonyos magyar és oláh egyén közt az ó szerénti és az új szerénti Szent György nap felett támadt vita alkalmával az oláh egyén által tett azon fenyegetődzésre, hogy nemsokára nem csak mindenben az oláh Szent György nap fog obszerváltatni, hanem még a kakas is leugrik a templomokról és hogy egy Sztán György nevű oláh egyén, nem figyelve arra, hogy bizonyos soskaszedő gyermekek beszédét hallgatják, egy más oláh egyént arra utasított, hogy midőn a városra való rohanás lészen, nem megszakadva különböző oldalokról, hanem csoportba gyűlve a város végén vizözönként rohanjanak a városba. Minthogy ezek rendőr igazgató atyánkfa előtt folytak, azon atyánkfa fogja a tanúkat megnevezni.

d) Mindezekhez pótlólag, amennyiben vagy egyik, vagy másik pont alatt érdekelve volna, tisztelettel ide rekesztjük tanácsos Konec Lajos atyánkfiának e tárgyban tanácsunkhoz írásban báradott nyilatkozatát.

Melyeknek illyeténképpen lett bejelentése után jogunknak a végettő fennhagyása mellett, miszerént több tanácsunkhoz bejelentett, de az idő rövidsége miatt ide nem sorozhatott nevezetes adatainkat bényújt-hasuk, alázatos tisztelettel kérjük a méltóságos bizotmányt, hogy amennyiben ezen érdekes tárgyban némünemű ötletei támadnának, a méltóságos Bizotmánynak, méltóztasson őzökra való nézt tanácsunknak rendeleteit megtenni. Kész lévén tanácsunk ez érdekes ügyben a maga részről minden, mi lehető, teljesítni.

Továbbra is alázatos tisztelettel lévén a méltóságos királyi fő kormány széki kinyomozó Bizottmánynak alázatos szolgái

Az abrudbányai tanácsnak
1848 Szent Iván hó 10én
tartatott ülésből

L. Nagy Károly,
főbíró
Dersi András,
főjegyző

Inaltă comisie de investigare a măritului Scaun gubernial crăiesc!

Răspundem la somația cu nr. 12 din 5 a lunii curente a înaltei comisiei de investigare a măritului Scaun gubernial regesc adresată Consiliului nostru. Somația se referă la datele deja predate privind instigațiile agitatoare observate în acest oraș și împrejurimi printre poporul român care au fost înaintate înălțatului Scaun gubernial regesc și de acolo [transferate] înaltei comisiei guberniale de investigare; de asemenea la alte date, pentru a le comunica și pe acestea înaltei comisiei de investigare a supremului Scaun gubernial regesc, cu specificări referitoare la împrejurările în care s-au petrecut și cu nume concrete.

Consiliul nostru dorește să înainteze următoarele, cu umil respect, înaltei comisiei de investigare a măritului Scaun gubernial regesc, privind cele două aspecte ale onoratei somații.

In ceea ce privește prima parte și anume dacă, în afară de cele înaintate, ar exista încă alte date privind instigațiile agitatorice semnalate în acest oraș și împrejurimi printre poporul român, comisia noastră

informează că nu a fost în stare să ia act și cunoștință de toate faptele instigatoare. Ele constau din agitațiile comise în sănul poporului român, începând de la evenimentele din martie, și se manifestă atât prin adunări, cât și prin instigații, lăudăroșenii și amenințări proferate de unele persoane. Pe de altă parte, Consiliul nostru nu a reușit să le urmărească pe cele care s-au săvârșit în afara jurisdicției sale cu întindere restrânsă. El nu a dispus în acest sens de posibilități, ocazii și autoritate. În afară de cele raportate semnalăm încă următoarele fapte și lăudăroșenii comise de persoane de confesie românească drept forme de instigare ce au putut fi consemnate:

1. [Mai întâi referitor] la adunarea națională românească din ziua de 3 aprilie a.c., ținută la școala ortodoxă din acest oraș în fața concețăeanului nostru judele primar. Emisarii trimiși de adunarea similară din Cluj [Mănăstur], după cum s-a afirmat, pentru a anunța petițiile elaborate acolo și anume avocatul Ioan Buteanu și preotul greco-catolic din Roșia Montană, Simion Balint, s-au prezentat la toate parohiile greco-unite și neunite din împrejurimi; peste tot au rostit cuvântări instigatoare și agitatoare care contraziceau conținutul petițiilor pomenite. În urma acestora s-au colectat bani cu prisosință de la popor. Se bănuie că pentru ambele adunări de la Blaj, dar mai ales pentru ultima. Faptul că poporul de pe aceste meleaguri a participat [la a doua adunare] într-un număr mult superior față de cel din alte părți, în pofida restricției, se datorează agitațiilor acelor persoane. Ar putea fi martori în această privință toți membrii mai inteligenți ai tuturor parohiilor, îndeosebi: preotul ortodox din Cărpiniș, Nicolae Fodor; farmacistul Remet József; dascălul neunit din acest oraș, Nicolae Begnescu, care a agitat cu prilejul colectărilor de bani; preotul unit din Bucium, Iosif Tura; precum și poporul român adunat de cei anterior pomeniți.

2. La începutul Adunării de la Blaj avocatul Ioan Buteanu a ținut un standard de culoare roșu, albastru și alb în mâini. El a instigat poporul de rând aflat în număr de mai multe mii împotriva uniunii cu Ungaria. La aceasta sunt martori: comerciantul din localitate Mihai Stupa; clericul neunit Candid Morar și concetăeanca din oraș văduva lui Ioan Șuluțiu. [Ultima] a povestit în fața ginerelui său Pop Antal, a fiicei ei Tereza Șuluțiu și a soției juratului Roth György, că din cele auzite de la mai mulți participanți români la Adunarea de la Blaj, Ioan Buteanu a îndemnat poporul român întrunit acolo, prin următoarele cuvinte împotriva uniunii cu Ungaria: „Nu-i aşa fraților, că nu vom accepta uniunea sub nici o condiție? Unguru-i hot, şmecher etc.”.

3. După un zvon ce se vehiculează în mulțime, preoții greco-catolici și ortodocși s-au înțeles între ei ca în cadrul mișcărilor populare care au luat avânt în întreaga lume să se consulte reciproc despre soarta națiunilor. În acest scop, [au decis] să se adune la 3 aprilie a.c. aci la Abrud, împreună cu persoanele mai inteligențe ale națiunii — ceea ce s-a și petrecut. Însă preotul unit de la Roșia Montană, Simion Balint, n-a așteptat ziua fixată. El s-a prezentat încă din prima zi a pomenitei luni, atât la Câmpeni, cât și la Bistra, răspândind în poporul întrunit acolo idei instigatoare. Mai ales la Câmpeni s-a urcat pe un scaun într-o cărciumă și a jocat rolul său intenționat în fața poporului adunat acolo. Acest lucru poate fi mărturisit de către comerciantul din oraș Gergelyfi Antal, precum și de cărciumarul și poporul adunat acolo care vor fi indicați de dânsul:

4. La 31 aprilie a.c. cu prilejul bâlciiului de țară în acest oraș, anumiți funcționari mergeau încet spre târgul de vite care se obișnuiește a se ține în afara orașului. Când fratele mai mic al gornicului camerul cu numele Hazul a venit în galop de la târgul de vite, a fost făcut atent de către oamenii aflați pe stradă să nu călărească atât de repede, deoarece vin domnii dregători. El a strigat cam în felul următor: „Ce-mi pasă mie de dregătorii unguri și chiar și de regele maghiar; o să pun eu încă în noaptea asta un rege român“; i-a injurat apoi de Dumnezeu pe sfintii ungurilor și pe dregătorii maghiari. Martori sunt șeful montanistic Reinisch Agoston, protopopul romano-catolic Kovács József, controlorul regal Treienfelsz și consilierul Zilahi Sebes József.

5. Preotul greco-catolic de la Roșia Montană, Simion Balint, după ce a terminat slujba bisericăescă în tulburele zile precedente, a pus poporul să jure pentru o cauză defavorabilă ungurimii și mai ales a indemnizat la nesupunere față de dregătorii maghiari. Când gărzile cetătenesti de acolo și-au îndeplinit rondul de noapte pe străzi și dânsul a făcut ronduri similare; secondat de cantorii și de oamenii săi de încredere, cu zgomote și chiote ei au strigat: „Jos cu ei“, cu aluzie la dregătorii unguri și la găzzi. De asemenea, după cum a fost denunțat încă în acea zi la înălțatul Scaun gubernial regesc, la 21 mai, după slujba bisericăescă, i-a reținut pe enoriași în biserică și i-a indemnizat ca la proxima adunare a Consiliului ce se va ține în marțea următoare, întregul popor să se întrunească acolo și să ceară lângă masa verde un director de poliție separat din aceeași comunitate bisericăescă. În caz că nu-l vor primi, [i-a sfătuit] să numească ei însiși unul pe seama lor. În acest scop, la 23 din acea lună, a adunat iarăși popor mult. Apoi, în ziua de 24, a pornit din Roșia Montană cu aproximativ 80 de persoane în majoritate nu burghezi, ci adunătură, mineri zilieri de națiune românească. Dintre ei, 49 au intrat în oraș; ceilalți au rămas în afara lui. Cei care au venit în oraș au fost conduși de însuși Simion Balint în sală noastră de consiliu. Aici el a rostit o cuvântare în limba română în auzul tuturor, fără să țină cont de buna cuviință și de ordine, fără ca dânsul ori enoriașii săi răsculați să se fi prezentat măcar o singură dată ca reclamantî în fața directorului de poliție din Roșia Montană și să se fi străduit a cere de la dânsul rezolvarea gravaminelor afirmate. Prin prezența lor au dorit să forțeze Consiliul nostru la confirmarea alegerii de către dânsii a unui director de poliție de aceeași naționalitate cu a lor de pe lângă masa verde.

Despre faptele din biserică ar putea să mărturisească enoriașii săi și anume, țăranul nou Nicolae Bona împreună cu mama acestuia, precum și persoanele indicate de ei. Despre vociferările sale nocturne, de asemenea Nicolae Bona și mama dânsului, Botár Sándor, Gadó János, Gadó Pista, soția lui Moise Cioară din Lunca, șeful de schimb de la mina Sfânta Cruce, un miner cu numele Spiridon, cunoscut de cetățeanul nostru director de poliție de la Roșia Montană, Georgiuț Falcă Goluț și familia care de la cărciumă au pornit pe stradă; la fel concetățeanul nostru, directorul de poliție de la Roșia Montană și alte persoane indicate de dânsul. În sfârșit, mărturia cea mai plauzibilă a faptelor ce destramă ordinea, concordia și securitatea, săvârșită de instigatorul Simion Balint o oferă următorul caz: sub pretextul unei oarecare înmormântări, intors mai devreme de la Adunarea de la Blaj decât alți participanți, a reușit să-i determine pe toți românii din garda civilă de la Roșia Montană să

o părăsească deodată; i-a convins chiar și pe romano-catolici că unguri și-ar fi pus un rege calvin. Mărturie pot depune persoanele catolice care au fost membre în gărzi cu numele: Neimer Samu, Andrei Székely Lung și Iosif Ács Nicola. De atunci cei de confesie românească dovedesc neîncredere față de gardă, mai cu seamă unul cu numele Ioan Corpade. Deși în zilele anterioare aderase la ea, când membrii unguri ai gărzii care se adunaseră în piata din Roșia Montană l-au somat să intre în rânduri cu ei, a declarat că: el nu mai face în viitor aşa ceva, întrucât maghiarul — să fie spus cu iertare — l-a regulat și l-a păcălit de nenumărate ori pe român. Martori pentru aceasta sunt preotul unitarian din Rosia Montană, Füzi Sándor, Urmösi Ferenc, Winkler Károly și chirurgul Végh János.

6. La Gura Cornei [cătun al satului Cornă] de asemenea s-au rostit amenințări și lăudăroșenii ca de pildă: că, săturându-se de carne de miel, abia așteaptă să mănânce carne de ungur. Martorii sunt soția lui Váradi Sámuel și cea a lui Földházi Dániel, precum și persoanele numite de acestea.

7. La Cornă un român, cu numele Iosif Malia, a spus recent că abia așteaptă să-și spele mâinile în sânge de ungur. Martori pentru aceasta: Sándor Ferenc junior și minerii numiți de dânsul.

8. Preotul greco-catolic din Roșia Montană, Simion Balint, s-a lăudat în timpul recentului post al paștelui că o să vadă care va fi mai tare, fasolea sau carne; prin fasole au fost desemnați români, iar prin carne ungurii; martori pentru aceasta: Ioan Barbara [Păpușă].

9. Proprietarul de mină din oraș, Crișan Iosif, în drumul său spre mină s-a culcat într-un loc umbrit. Acolo a auzit vorbind anumiți miniere care treceau fără a-i observa prezența, că dacă va izbucni o răsmerită în oraș, cine va trebui să fie atacat mai întâi. De interogat referitor la aceasta însuși Crișan Iosif.

10. Potrivit declarației cetățeanului din oraș Dersi Zsigmond, un român cărăuș de vin a insinuat în fața lui că în curând va voi să schimbe ciorapul cu dânsul, dar atunci el nu-l va accepta.

11. Despre faptul că în satele vecine se confectionează arme uci-gătoare și că oamenii au fost indemnati la aceasta de către preotul din Cărpiniș, Vasile Balint, de preotul din Roșia Montană, Simion Balint și de către Avram Iancu, va depune mărturie copilul mai mic al minerului din Cărpiniș, Bunul.

12. Referitor la declarațiile nelegale ale lui Ioan Buteanu împotriva uniunii contrară intereselor românilor, precum și despre cele infăptuite la baroul Consiliului, poate mărturisi domnul avocat după nume Tóth György.

Cu privire la evenimentele raportate referitoare la:

A) lăudăroșeniile lui Avram Iancu, potrivit cărora, fiind căpitanul românilor din comitatul Bihor și împrejurimi:

a) va distrugе Abrudul pentru ofensa adusă celor de la Bucium;
b) se va răzbuna asupra ungurilor pentru evenimentele săngeroase petrecute la Mihalț;

c) va face ca din uniunea cu Ungaria să nu se aleagă nimică, în pofida declarației episcopului Lemeni, întrucât dânsul nu a fost autorizat la aceasta din partea națiunii române; pot depune mărturie soția lui Roth Samu, precum și cetățenii jurați Enyedi Iosef și Teodor Bogdan.

B. Pentru lăudăroșenia arendașului vamei pieții, Gheorghe Crișan, că nu se va liniști până nu-și va spăla mâinile în sânge de ungur, martori sunt: cetățeanul Herman Mátyás și ucenicul său.

C. În legătură cu circumstanțele în care, cu prilejul unei discuții dintre un individ maghiar și un român privind ziua de Sfântul Gheorghe după stil vechi sau stil nou, cel din urmă a insinuat că în curând se va ține peste tot numai Sfântul Gheorghe românesc, iar cocoșul va sări de pe biserică; la fel pentru afirmațiile unui individ român cu numele Gheorghe Stan care, nefiind atent la niște copii ce culegeau macris și ascultau vorbele sale, l-a îndemnat pe un alt român atunci când va fi năpustirea asupra orașului, să-l asalteze ca potopul, unindu-si fortele la marginea localității și nu dispersându-le, etc.; fiind raportate cetățeanului nostru directorul de poliție, acesta-i va putea numi pe martori.

D. La toate acestea, ca un adaos, în caz că un punct sau altul ar necesita [clarificări], alăturiți aici cu stîmă declaratia concetățeanului consilier Koncz Lajos, înaintată în scris Consiliului nostru.

Raportând în felul de mai sus, ne menținem dreptul de a înainta mai multe date importante care au fost aduse la cunoștința Consiliului nostru. Datorită timpului scurt nu le-am putut enumera pe toate cu acest prilej. Rugăm cu umil respect înalta comisie ca în caz că în acest subiect interesant ar avea oarecare sugestii, atunci să binevoiască a dispune și a le aduce la cunoștința Consiliului nostru. Consiliul nostru este gata din partea sa să facă totul în această chestiune de interes.

Rămânem în continuare cu umil respect supuși ai înaltei comisiilor de investigare a măritului Scaun gubernial crăiesc.

Din ședința Consiliului orașului Abrud ținută la 10 iunie 1848.

Laborfalvi Nagy Károly,
jude primar
Dersi András,
prim notar

Original. Arh. St. Budapesta, Fond. G.P., nr. 9 012/1848. Foto: 29 869—
29 875.

155

Bistra, 10 iunie 1848

Másolat.

Hütes Ügyvéd Úr!

Miután tegnapi napon, Június 9én, a néphez tartott beszédét a felsőbbségnak feljelenteni kívánta, annál fogva^t, hogy azon feljelentésbe sem többet, sem kevesebbet ne adjon fel senki, a tekintetes ispány úrral egyetértőleg kérjük, sziveskedgyék a tegnapi napon tartott beszédét nékünk ezen levelet megvívő expressus által elküldeni. Továbbá, mivel fel sem tesszük Uraságodról, hogy az ide való nép felfegyverzését tárgyazó szónoklata a közcsend felzavarása, személy s vagyon megtámadására lett légyen intézve, s mégis úgy halljuk, hogy a fegyverrel s lántsákkal el-látott uradalmi népség mához egy hét Topánfalyán egybe kíván gyűlni.

félő, hogy ily módoni gyűlések minden esetre a békés polgárok nyugalmát s a közcsendet zavarandják, annál fogva nehogy uraságodnak tulajdonítassék az efféle csendzavarás, kérjük azt akadályozza meg, mit miután a nép uraságod szavaira figyelmez, könnyen megtehet.

Ezen fennebbi másolatt hogy folyó 1848k év június 10én általom expedíáltatott, arról ezennel hitelesen bizonyítok².

Meltzer Antal
hütes jegyző

Copie.

Domnule avocat public!

V-ați exprimat dorința de a aduce la cunoștința forurilor superioare discursul pe care l-ați rostit către popor ieri, 9 iunie¹. Pentru ca în legătură cu acest raport nimeni să nu adauge nici în plus, nici în minus, cerem, în bună înțelegere cu măria sa domnul comite, să binevoiți a ne trimite cuvântarea rostită ieri, prin purtătorul acestei depeșe. De asemenea, fără a presupune despre domnia voastră că discursul, având ca temă înarmarea poporului de aici, ar fi fost rostit cu intenție de a tulbura liniștea publică și de a agresa persoanele și averea lor, totuși aflăm că populația domeniului dorește să se întrunească peste o săptămână la Câmpeni, înarmată cu arme și lănci. Este de temut că asemenea adunări vor tulbura liniștea cetătenilor pașnici și ordinea publică. De aceea, pentru ca nu cumva asemenea tulburări ale liniștii publice să vă fie atribuite domniei voastre, vă rugăm să le împiedicați. Aceasta o puteți face cu ușurință, deoarece poporul dă ascultare cuvintelor domniei voastre.

Certific oficial că această copie autentică a fost expediată de mine la 10 iunie 1848.²

Meltzer Antal,
notar public

Copie.. Arh. St. Budapesta Fond G.P., nr. 9 012/1848. Foto: 29.883.

¹ Vezi doc. 156.

² La 17 iunie notarul Meltzer Antal a declarat în fața comisiei de anchetă că a expediat copia autenticată cu o săptămână mai devreme.

Fraților românilor! Veștile din zi în zi să îngroașă, pecum în alte țări așa și în țara aceasta; aşadară și domnia voastră tribă la nește vesti ca acestea să băgați de samă ce faceti, ca să nu gândească oare cineva că lumea-i de tecman, și așa să facă o nebunie, prin care nebunie să puie în primejdie viața mai multor oameni, și așa că să strice linistea țării. Așadară dumneavoastră tribă să vă uitați la alte neamuri din Ardeal ce fac în vremea de acum pentru paza țării și a vieții lor: adecă să armează. Așadară și dumneavoastră, pentru paza țării și a vieții dumneavoastră, tribă să vă armați; însă să știe fieștecare om că cine nu să va simți harnic că va putea porunci armii sale, să nu o facă, că acela de-a bună samă de armă va muri. Dumneavoastră tribă să vă băgați la inimă că cu armele dumneavoastră nu veți apăra pe hoții și pe tâlharii și pe făcătorii cei de rău; ura, pizma, să peară din inima dumneavoastră și să cistiți pe tăt omu, fie domn, fie orice, numai să fie om de omenie.

A mi illeti a mához egy héti gyűlést, azon leszek hogy minden faluból csak kevés nép gyülijah, hogy így mondjam meg minő ügyelet legyen minden faluba, nehogy a mi nem vigyázásunkból valami történyen. Végre kérvén a Tekintetes Urakat, hogy legyenek meggyőződve az én tiszta lelkei ösméretemről. Maradok a Tekintetes Uraknak őszintélyesek.

Iancu Abraham,
hütös ügyvéd

F[első] Vidra, 1848, Június 10-én

Preaciniștiilor domni șpan crăiesc și vicejude cercual!

În urmarea scrisorilor de atenționare, pe care mi le-ați trimis la 10 iunie curent, vă informez la rândul meu că aceea cuvântare pe care am ținut-o poporului la 9 iunie a fost următoarea:¹

Cât privește adunarea ce va avea loc de azi într-o săptămână, voi face ca din fiecare sat să vină numai câțiva oameni, puțini, ca să le spun ce măsuri trebuie să se ia în fiecare sat, ca nu cumva, din lipsa noastră de priveghere, să se întâmpile ceva neplăcut. În încheiere, vă rog, preaciniștiilor domni, să fiți convinși că am conștiința curată. Rămân al domniilor voastre, cu sinceritate,

Avram Iancu,
avocat jurat.

Vidra de Sus, 10 iunie 1848

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 9 012/1848. Foto: 2 169—2 170; publicat în A.I.I.A., Cluj, 1972, p. 460—461.

¹ Vezi textul de mai sus în limba română.

Cluj, 10 iunie 1848

Tisztelt Miniszter Úr!

A szebeni szász s oláh mozgalmakról ministeri Biztos B. Perényi Sigmond, biztos helyekről jött levelek másolatai mellett tegnapelőtt már tévén tudósítást, én csak annyit írok, hogy alkalmasint bizonyosnak látszik, miként Rosenfeld, az ifjabbik (a bécseinek öccse) Baricpot, a bras-sai újságírót és Verzát frigy kötésre szólította föl az oláhok és szászok között, aként nyilatkozván, hogy ha az oláh 2 1/2 ezred a szászokkal tart, ók 12 ezernyien fegyveresen elé tudnak állni s így együtt képesek lesznek az Unió létesülését meggátolni. K[irályi] biztosokul kiküldettek: G. Bethlen Pál és B. Kemény Domokos.

Az abrudbányai oláh mozgalmakról ide zárok egy biztos kézbül került tudósítást, A tényekre építeni lehet, ha szinte az aggodalom túlzottnak látszik is. Oda is királyi biztosok vanak rendelve: Kozma Pál cons[iliier] és Némethy János secr[etarius].

Továbbá ugyancsak a közbátorság föntartása érdekében, némely hivatalok bétoltése iránt vagyok bátor minister urat figyelmeztetni kiknek neveiket az ide mellékelt jegyzékbén van szerencsém azon jelentésem mellett közölni, egyfelöl, hogy ezek mindenike felől bizonyossá tettettem előbb magamat, hogy ha megkívántatnák föl fogja az érdekel hivatalt vállalni, más felül [!], hogy mindenike a közvéleménynek nagy részint már éppen azon helyekre előlegesen kijelölt embere. Egyedül az Aranyosszékre javasoltam egyén kivánná kineveztetését az országgyűlés utánra halasztatni, mit azon esetre, ha oda ügyes alkirálybíró lenne helyezve (mi eszközölhető is), megvallom, magam is kíváatosnak vélek, mert az egyike a legjobb beszélőknek s legszebb érzésű embereknek, s kár lenne őt a követi táblán a nehéz időkben nélkülözni.

Egyébiránt meg kell még azt is jegyeznem, hogy törvény szerint a székely törvényhatóságoknak jogok van főtisztéket is választani. A szász comes választása pedig Szeben széket illeti. Nem tudom hát, nem lenne-e tanácsosabb a comes és a székely főkirálybírák kinevezését halasztani addig, míg a mindgyárt békövetkező országgyűlés első ülésein egy rövid törvényt ne alkotna ezen választásoknak, mint a ministeri felelősséggel incompatibiliseknek eltörlése felől. Kárpótékul, és pedig bő kárpótékul szolgálni azért az illetőknek „altiszteiknek erősítésen kívüli ezutáni választása“, mert a székelyeknél az alkirálybírák és tárnochok, a szászoknál pedig minden hatályosabb hivatalak erősítés alá valának az utóbbi időben hozva.

Még egyre vagyok bátor, tisztelt minister urat figyelmeztetni: Az 1837-beli erdélyi országgyűlés után nehány királyi hivatalosak (nagy részt ollyanok, kik az akkor Ausnahmsregierung² alatt szolgálni nem akarták, hivatalaikról lemondottak vala, kihagyattak a regalisták sorából). Ezt az erdélyi törvényhozás folyvást törvényletségnek nyilvánította, tehát, de leg (alább) úgy kell tekinteni mint ollyakat, kik a múlt országgyűlésnek törvényes k[irályi] hivatalosai voltak és pedig hivatalaikról le-

mondásuk után, mint simplex regalisták jelentek volna meg, ha meghívottak volna. Ennél fogva közönséges vélekedésünk az, hogy ezeknek a magyarországi förendek közé meg nem hivatni nagy hiba lenne.

Változatlanul maradok minister úrnak
tisztelője Kemény Dénes
álladalmi titkár

Onorate domnule ministru!

Despre mișcările româno-săsești de la Sibiu a raportat alăltăieri domnul comisar guvernamental baron Perényi Sigmond; de aceea trimițându-vă și copiile acestor scrisori provenite din locuri sigure, nu-mi rămâne altceva să vă scriu, decât că pare sigură știrea potrivit căreia Rosenfeld cel Tânăr (fratele mai mic al celui de la Viena) a făcut apel la jurnalul Baritiu de la Brașov și la Verza, pentru a se încheia o alianță între săsi și români; el a declarat că dacă cele două regimenter și jumătate ale românilor vor ține cu săsii, aceștia au posibilitatea să pună pe picioare 12.000 de oameni înarmați și astfel vor putea să stăvilească împreună realizarea uniunii.

În calitate de comisari regești au fost trimiși contele Bethlen Pál și baronul Kemény Domokos.

Înaintez aici o informație din sursă sigură despre mișcările românești de la Abrud. Se poate broda pe marginea faptelor, chiar dacă îngrijorarea pare exagerată. Își acolo au fost numiți comisari crăiești în persoanele consilierului Kozma Pál și a secretarului Némethy János.

Tot în interesul siguranței publice îndrăznesc în continuare să vă atrag atenția, domnule ministru, despre necesitatea numirii unor funcționari. Am onoarea de a vă comunica numele lor în nota anexată, garantând personal pentru fiecare în parte că, la dorința mea, vor accepta funcțiile respective; de asemenea că întrunesc marea majoritate a sufragiilor publice în legătură cu competența lor tocmai pentru aceste funcții. Singur candidatul meu pentru scaunul Ariesului ar dori să își amâne numirea până după dietă; în acest caz, dacă ar fi numit acolo un vicejudecător harnic (ceea ce este ușor de realizat) cred și eu că ar fi de dorit să candideze, fiind unul dintre bărbații cu oratorie foarte bună și cu simțăminte înalte; ar fi păcat să rămână în afara listei deputaților în aceste momente grele.

Mai notez faptul că, după lege, jurisdicțiile secuiești au dreptul să-și aleagă și funcționarii superiori. Alegerea comesului săsilor este de competența scaunului Sibiului. Deci nu știu dacă nu ar fi mai consult să se amâne numirea acestuia și a juzilor supremi din secuime, până când apropiata dictă, în prima ei ședință, ar radia prinț-o lege scurtă atari competențe ca incompatibile cu responsabilitatea ministerială. Ca o compensație, și încă una consistentă, ar fi „alegerea funcționarilor inferiori fără confirmare ulterioară”; în ultimii ani vicejuzii și trezorierii la secui, iar la săsi toți funcționarii de oarecare importanță, au fost supuși confirmării superioare.

Mai îndrăznesc, domnule ministru, să vă supun atenției o problemă. După Dieta Transilvaniei din 1834, câțiva finaliți funcționari regești au demisionat, nevrând să colaboreze cu regimul excepțional;¹ ei au rămas astfel afară din rândurile deputaților regaliști. Acest fapt s-a

dovedit a fi o nelegalitate la adresa continuității legislației ardelene. Așadar, ei trebuie considerați ca unii care la dieta amintită erau înalți funcționari regaști. Demisionând din funcții ei ar fi rămas simpli deputați regaști în dietă, dacă ar fi fost chemați. Părerea noastră comună este că omiterea lor din rândul legislatorilor Ungariei ar fi o mare greșală.

Rămân cu același respect al domniei voastre,

Kemény Dénes,
secretar de stat.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Le-
vélár. Belügyminisztérium, nr. 479/1848. Foto: 704—706/1848.

¹ Prin *Ausnahmsregierung* (regim exceptional), Kemény Dénes denumește incercarea de pe poziții de forță a arhiducelui Ferdinand d'Este de a pune capăt opoziției aristocrației ardelene, dizolvând la 29 ianuarie 1835 dieta printr-un decret imperial și instituind o guvernare energetică în Transilvania.

158

Cluj, 10 iunie 1848

Kolosvár, 1848 június 10kén

Tiszttel Gróf Miniszterelnök Úr!

Tegnap commandirozó b. Puchnernél, kormányzó, országos elnök és miniszteri biztos urak és néhányan a jó ügy emberi közül hosszan tanakadtunk, mind általán Erdély közbátorsága föntarthatása, mind különösen a szebeni mozgalmak felől.

Az elsőre nézve általán méltányolt nézetnek maradott, hogy

a) Határör székelyeket jelen körülmények közt innen kivinni nem lenne célszerű; mert azokat ha hírét hallanák künн annak, hogy háztük vidékében zavar van, a hazasökéstől megtartóztatni nem lehetne, de azért sem lenne tanácsos, mert bizonyos hír szerint tudva van, hogy a Prutnál nagy orosz sereg van öspontosítva; mely ha Moldovát valamelly cím alatt elborítja, akkor a határokat megmezteleteni annyit tenni, mint amazokban étvágyat gerjeszteni a belyebb nyomulásra.

b) Lehetne ellenben bátran kívánni s akárholtól legalább két zászlóját. Ezek jó fegyelem alatt vannak, de nemziségök miatt itt kevésbé bizhatók. Továbbá

c) Önkénytést akármennyit lehetne szerezni, mind székelységen, mind egyebütt, csak fegyver, pénz és néhány toborzó tiszt lenne. Gál Sándornak és társának is éppen ezek hiánya miatt nem sikerülhet vállalatjuk. Kolosvár, Enyed, Marosvásárhely, de és Kézdivásárhely, Udvarhely, Gyergyószentmiklós lehetnének toborzás helyei.

d) Itt Erdélyben, hogy egy kiüthető általánosabb lázadás készületlenül ne lelige a katona erőt, szükség lenne a *Bianchi* ezredet, mely most sokfelé van szórva, összeszerezni s az ő szolgálat helyeikre az 1ső oláh ezredet osztáni szét, mely ezredben együtt véve a fegyelem gyöngüttsége miatt sem lehet nagy bizalom.

Ezek a katona-erők mire fordítása iránti általános szempontok.

A szebeni mozgalmakat illetően oda kormányszéki biztosokul ki-nevezették g. Bethlen Pál és b. Kemény Domokos, katonaerővel teljes rendelkezhetés mellett. Küldetésök nyilvános oka az oláh comité fölossalata, miről a kormányszék is már ezelőtt is, de foganatlanul rendelkezett. Titkos megbizatások azomban a veszedelmesebb egyéneket szükség esetében befogatni; de ha lehetséges, nem Szebenben, hanem olyankor, midőn a vidéken bujtogatni kószálnak.

Hogy Rosenfeld az ifjabbik (a bécsinek öcse) Baritzot a brassai újságírót és Verzát midőn innen hazafele Szebenben keresztül utaztak, felszólította egy frigy kötésére a szászok és oláhok között akármine ajánkozván, amit az oláhok kívánnak; hogy 12.000 fegyveresről minden a szászok részéről könnyen előállíthatokról beszél és aként nyilvánkozott, hogy az említett erőnek a kettő és 1/2 oláh ezredekkeli egyesítése által az unió létesítésének könnyen ellene lehet állítani; bizonyosnak látszik.

Egyébiránt közönségesen hisznek, hogyha a két ország eggyé alkulását királyi aláírás megerősítő törvény visszaérkezik /mit szivszakadva rárunk/, nagyobb része ezen reactionak megcsendesül.

Kár vala csekély véleményem szerint ama händbiletteket nem expediáltatni, oly értelemben, hogy a commandirozó nádor ő fenségétől s illetően a helybeli kormányzótól jövő rendeleteket is föltétlenül teljesíteni lenne köteles; mert Budapest igen távol van arra, hogy minden eleadódó esetre nádor őfenségétől rendelést kérni késő lenne; mi nyomán a b. Puchner jótetszésétől függ a kormányzó fölszólításának eleget tenni. A balásfalvi oláh gyűlés elszerencsétlenedésének is egyik oka az volt, hogy a katonaság nem volt a királyi biztosoknak föltétlenül alárendelje.

Ugyancsak a közbátorság érdekében, némely megüresült hivatalok betölése és hivatalaikra alkalmatlan némely egyének helyének másokkal fölcserélése, szintén szükségesnek látszik: miről ajánlásomat az ide zárt jegyzéken tisztelettel küldöm; az eddig választás alá tartozott székhely főtisztek és szász comes, valamint az 1834beli országgyűlés után törvénytelenül kihagyott regalisták felőli véleményemet belügyminiszter úrholz tett jelentésemben körülmenyesen megírtam¹.

Változhatlanul maradok Miniszterelnök Urnak tiszteleje

Kemény Dénes,
állandalmi titkár

Cluj, 10 iunie 1848

Stimate domnule conte prim-ministru!

În ziua de ieri, domnul guvernator, președintele dietei, domnii comisari guvernamentalii și alți cățiva aderenți ai cauzei bune, am fost la comandanțul baron Puchner; acolo ne-am sfătuit lungă vreme, atât în general, cu privire la *menținerea siguranței publice în Transilvania*, cât mai ales despre *mișcările din Sibiu*.

Cu privire la prima problemă s-au formulat următoarele păreri și aprecieri:

a) În imprejurările actuale n-ar fi oportun să-i scoată cineva de aici pe secuii grăniceri, întrucât dacă ar fi în străinătate și ar auzi că

acasă lucrurile sunt tulburi, nimeni nu i-ar putea reține să nu dezerteze și să nu plece la vatră; nu este recomandabil nici pentru faptul că, după unele știri, la Prut s-a concentrat o mare armată rusească; dacă, sub un pretext oarecare, ea ar invada Moldova, atunci golirea granitelor ar însemna trezirea poftei lor de a pătrunde în țară;

b) În schimb s-ar putea solicita fără frică și s-ar putea folosi oriunde cel puțin două batalioane din *regimentul al II-lea românesc de graniță*; acești soldați stau sub o disciplină fermă, dar, din cauza naționalității lor, nu prea sunt de încredere. În continuare:

c) Voluntari pot fi recrutați oricât de mulți, atât în secuime, cât și în alte părți, numai să fie arme, bani și câțiva ofițeri pentru conscriere; cele întreprinse de Gál Sándor și oamenii lui nu vor avea şanse de reușită tocmai din cauza lipsei arătate; Clujul, Aiudul, Tg. Mureșul, dar și Târgul Secuiesc, Odorheiul, Gheorghenii, ar putea deveni centre de recrutare.

d) Pentru ca aici, în Transilvania, o eventuală revoltă generală să nu găsească nepregătită forță militară, ar fi nevoie de *regimentul Bianchi*; în prezent el este dispersat în mai multe părți; să fie concentrat într-un singur loc, iar în dispozitivele lui să se repartizeze regimentul I românesc; în acest regiment nu prea poti avea încredere din cauza slăbirii disciplinei.

Acestea sunt punctele de vedere generale cu privire la folosirea forțelor militare.

În privința mișcărilor din Sibiu, au fost numiți acolo în calitate de comisari guberniali, contele Bethlen Pál și baronul Kemény János, cu dreptul de a dispune nelimitat de forță militară. Motivul cunoscut al deplasării lor este dizolvarea Comitetului valah, despre care Guvernul a decis mai înainte, dar fără rezultat. Face parte din misiunea lor secretă ca, în caz de nevoie, să-i aresteze pe indivizii mai primejdioși; dar, după posibilități, nu la Sibiu, ci atunci când vor cutreara țara pentru instigare.

Pare a fi sigură știrea că Rosenfeld cel Tânăr (fratele mai mic al celui de la Viena) ar fi făcut apel la Barış, jurnalistul de la Brașov, și la Verza, când au călătorit de aici prin Sibiu, pentru a se încheia oalianță între sași și români. El s-a arătat dispus să satisfacă toate dorințele românilor. Le-a vorbit despre 12.000 oameni înarmați pe care sașii i-ar putea pregăti ușor și a declarat că unirea acestei forțe cu cele două regimenter și jumătate de români ar putea împiedica ușor realizarea uniunii.

De altfel, noi credem, în general, că dacă va sosi aici legea care va aproba, prin semnătura regelui, contopirea celor două țări, (ceea ce aşteptăm cu totii din inimă), ceea mai mare parte a acestei reacțiuni se va liniști.

După părerea mea modestă e păcat că nu s-au expediat acele *Handbilete*, în înțelesul căror comandanțul ar fi dator să îndeplinească necondiționat ordinele ce vor sosi de la alteță sa, respectiv de la guvernatorul de aici. Aceasta pentru că Budapesta este prea departe ca să nu fie într-adevăr a cere ordinul alteței sale palatinul pentru fiecare caz ce se iveste. În consecință, depinde de bunul plac al baronului Puchner dacă solicitările guvernatorului vor fi sau nu satisfăcute. Faptul că Adunarea românească de la Blaj s-a îndreptat într-o direcție nen-

rocită se explică și prin aceea că armata nu a fost subordonată nemijlocit comisarilor regali.

Tot în interesul securității publice este necesar ca unele posturi vacante să fie ocupate, iar pe de altă parte unele persoane nepotrivite pentru funcțiile pe care le dețin să fie înlocuite cu altele. Cu privire la acest lucru, cu respect vă trimit o listă, aici anexată. În raportul meu către domnul ministru de interne am expus detaliat părerea mea privitoare la demnitarii secui și la comitele sașilor care până acum erau aleși, precum și la regalității eliminați ilegal după dieta din 1834.¹

Rămân, domnule prim-ministru, cu respectul dintotdeauna

Kemény Dénes,
secretar de stat.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—49-i Miniszteriumi Levéltár. Belügminisztérium, nr. 478/1848. E. Foto: 804—806/1848.

¹ Vezi doc. 157.

159

Timișoara, 10 iunie 1848

An das hiesige k.k. Garnisons Artillerie Districts Commando
Temesvar, am 10. Juni 1848

Auf Ansuchen des königlichen Commissars von Vukovich sind noch die zur Verausgabung im Zeughause vorhandenen alten Landvolks Gewehre an den bevollmächtigten Stuhlrichter Kálmán Tormásy gegen einzulegende Quittung zu erfolgen.

Schwartz, Major

Către Comandantul districtual al garnizoanei de artillerie din localitate.

Timișoara, 10 iunie 1848

Ca urmare a cererii comisarului districtual Vukovich dispunem că imputernicitudinei judecătorești Tormásy Kálmán să-i fie predate, contra unei chitanțe, puștile vechi disponibile încă în magazia de muniții.

Schwartz, maior

Original. Arh. Nat. Dir. jud. Timiș. Fond. Arh. militară, nr. 467/15, fila 41. Foto: 30 307—30 308.

Timișoara, 10 iunie 1848

An den hiesigen Garnisons Artillerie District

Temesvar, am 10. Juni 1848

Auf Ansuchen des Ober Gospans des Torontaler Comitats sind dem Bevollmächtigen der National Garden Karl von Kiss gegen Quitzung des Herrn Obergespans 150 Stück irreguläre Landvolk Stutzen mit Haubajonetten nebst ein Viertel Zentner Pulver und dazu angemessenes Gewicht Blei, letzteres gegen Vergütung, zu erfolgen.

Schwartz, Major

Către districtul de artillerie al
garnizoanei din localitate

Timișoara, 10 iunie 1848

La cererea comitelui suprem al comitatului Torontal dispunem ca împuñernicitorul gărzilor naționale Kiss Károly să i se predea, contra unei chitanțe din partea superiorului său, 150 de puști neregulate cu baionetă, împreună cu un sfert de chintal de praf de pușcă și o cantitate corespunzătoare de plumb, aceasta din urmă contra cost.

Schwartz, maior

*Original. Arh. Naț. Dir. jud. Timiș. Fond. Arh. militară, nr. 467/14,
fila 39. Foto: 30 301.*

Caransebeș, 10 iunie 1848

Caransebeser Grenz Truppen Brigade Commando
Nr. 531/1848

An das k.k. hohe Banater General Militär Commando Praesidium

Aus dem in Gehorsam hier anruhenden, so eben eingelaufenen Bericht des Walachbanater Regiments¹ vom 10ten dieses, Nr. 5155, im Entgegenhalte der gleichzeitig mitanschließenden Anzeige des Untern Donau Kordons Kommando² vom 8ten dieses, Nr. 832, wird Ein hohes General Commando Praesidium gnädigst entnehmen, um was es sich handle. Da nun das Brigade Commando die gepflogenen Anordnungen des unterstehenden Kordons Kommando für die dermalen bestehenden Verhältnisse immer zu ängstlich genommen gegen das angrenzende kleine walachische Fürstenthum ansehen muß, da die Verstärkung der angeführten Posten nach der unvorgreiflichen Wohlmeinung immer

noch Zeit hat, nach erhaltenem Aufschlusse des jenseitigen Mehedinzer Districts vorgenommen zu werden, so hat sich das Brigade Commando veranlaßt gefunden, bis zur Entscheidung Eines hohen General Commando Praesidiums die getroffene Verstärkung als zu voreilig wieder einzustellen, dagegen die vom Kordons Kommando weiter getroffene Disposition zur Verwendung der Sereschaner mit ihren Obersereschanern und die erlassene Weisung an die der walachischen Grenze nahe liegenden Ortschaften für entsprechend gefunden gut geheißen, wornach das Regiment und Kordons Kommando gleichzeitig verbeschieden und Letzteres noch angewiesen worden ist, die Mittheilung des jenseitigen Mehedinzer Districts gleich nach deren Erhalte dem Brigade Commando ab weiterer Verfügung vorzulegen.

Appel, General Major

Karansebesch, am 10ten Juny 1848

Comandamentul de brigăză al trupelor de graniță din Caransebeș
Nr. 531/1848

**Către înaltul prezidiu al Comandamentului
general militar din Banat**

Din raportul regimentului român din Banat¹ cu data de 10 iunie a.c., nr. 5 154, și din informația comandamentului de cordon al Dunării de Jos² din 8 iunie a.c., nr. 832, prezidiul Comandamentului general își poate da seama despre ce este vorba. Comandamentul de brigăză este de părere că măsurile întreprinse de comandamentul subordonat de cordon au fost luate cu prea multă reținere față de micul principat român. În condițiile actuale mai este destul timp pentru fortificarea posturilor după aflarea adevăratului motiv pentru care districtul Mehedinți de vis-à-vis și le-a întărit pe ale sale. Din această cauză, Comandamentul de brigăză a hotărât să revoce măsurile de întărire luate, până la decizia înaltului prezidiu al Comandamentului general. În schimb, celealte măsuri întreprinse de comandamentul de cordon cu privire la folosirea sergenților și sergenților majori, cât și indicațiile date localităților din apropierea graniței cu Țara Românească, comandamentul de brigăză le consideră adecvate. Regimentul și comandamentul de cordon au fost înștiințate concomitent. Cel din urmă a fost rugat ca după ce va primi raportul din partea districtului Mehedinți să-l trimită de îndată Comandamentului de brigăză pentru a se lăua măsurile necesare.

Appel, general maior

Caransebeș, 10 iunie 1848

*Original. Arh. Naț. Dir. jud. Timiș. Fond. Arh. militară, nr. 465/57,
fisa 239. Foto: 30 322—30 324.*

¹ Vezi doc. 162.

² Vezi doc. 115.

Caransebeş, 10 iunie 1848

Walachbanater Grenz Landes Regiment Nr. 13
Nr. 5 155/1848

An das k.k. löbliche Grenz Truppen Brigade Commando

Das untere Donau Cordons Commando hat dem Regemente angezeigt,¹ daß die Walachaner an ihre Landesgrenze von der Wodizermühle an bis Pojana Skitt deren Bewachungsmannschaft im ganzen verdoppelt haben. Aus diesem Anlaße fand sich dasselbe verpflichtet, nebst der Beorderung eines Ober- und 5 dienstfreier Sereschanner auf den Kordon auch die Verstärkung der Pojana Kakeller und Zernaer Strecken um 32 Mann zu veranlassen. Da jedoch diese Verstärkung namhafte Auslagen für das hohe Aerar verursacht, indem ohnehin der Reservemannschaft eine Aushilfe im Cordonsdienste von der Populazc 150 bis 300 Mann wöchentlich zugewendet werden muß, so erlaubt man sich, Ein lösliches Brigade Commando mit Rückblick auf die hiemit verbundene Verantwortung und Ersatzpflichtigkeit gehorsamst zu bitten, womit das obgedachte Cordons Commando geneigtest beauftragt werden solle, um zunächst sich an die Mehedinzer Districts Administrations Behörde über die obwaltende Absicht ihrer Cordonsverstärkung, unter peremtorischer Frage in Correspondenz setzen und ferners auch im Kundschaftswege die verbürgte Auskunft verschaffen möchte, was eigentlich in der Sache sei? Auch die Einziehung der Verstärkung unserer Posten wäre nur um so wünschenswerther, als gegenwärtig die größte Feldarbeit der Grenzen ist und auf dem Cordon ohnheim keine Salzschwärzungen noch Gebietsverletzungen stattgefunden haben, noch zu besorgen sein dürften.

Es scheint übrigens aus dem ganzen sich herauszustellen, daß die hohe fürstliche walachische Regierung in der in Rede stehenden Cordons Gegend nur eine stärkere Polizeiwache zur Hintanhaltung von Emissären unterhalten will.

Gerlich, Oberst Lieutenant

Caransebeş am 10. Juni 1848

Regimentul românesc de grăniceri din Banat nr. 13
Nr. 5 155/1848

**Către onoratul Comandament de brigadă al
trupelor de grăniceri**

Comandamentul de cordon al Dunării de Jos a informat regimenterul¹ că români din Valahia au dublat posturile de pază a graniței lor de la moara din Vodîta până la Poiana Schit. Din această cauză, regimentul s-a văzut obligat să trimită un sergent major și 5 serjenți liberi pe cordon și să întârcească cu 32 de grăniceri porțiunea dintre Poiana Cercel și Cerna. Această întârire provoacă mari costuri înaltului erar. Pentru că oricum trebuie întărită trupa de rezervă săptămânal cu

150—300 de oameni, ne permitem să rugăm onoratul Comandament de brigadă, cu referire la răspunderea și datoria lui, să însărcineze menționatul comandament de cordon să se adreseze administrației districtului Mehedinți pentru a afla intențiile care au dus la întărirea cordonului; totodată să încece să afle și prin observatori motivul adevărat al acostei întăriri a pazei de cordon. Ar fi de dorit ca întăririle posturilor noastre să fie retrase, pentru că acum grănicerii au cea mai multă treabă pe câmp, iar pe cordon oricum n-au avut loc și e puțin probabil să se producă violări ale graniței și contrabandă cu sare.

Din cale de mai sus ar reieși că Guvernul Principatului Valah nu vrea decât să întărească în portiunea numită paza de poliție pentru a-i împiedica pe emisari să treacă granița.

Gerlich, locotenent colonel

Caransebeș, 10 iunie 1848

*Original, Arh. Nat. Dir. jud. Timiș. Fond. Arh. militară, nr. 465/57.
fisa 240. Foto: 30 325—30 327.*

¹ Vezi doc. 115.

163

Budapest, 10 iunie 1848

A hadügymínister Nagyvárad város tanácsának.

Budapest, junius 10-én, 1848

Hazámfiai s polgártársaim!

Újvidéknek nemcsak törvényeinknek ellenállásáról, de felzendüléséről is hallottatok; ezen hir hivatalos jelentésből bebizonyult.

Midőn ezt közhírré tenném, nem szükséges mondanom mit kíván tőletek a trón, a haza, s törvényeink szava, s igénye? nehogy azt, mit századokon át őseink vészteljes időkben megtartottak, azon szabadságot, mely jövendő jobb létünk alapja, és azon függetlenséget, mely nélküл semmi jót magunknak nem eszközölhetünk, mi ivadékai dicső őseinknek, elveszítük; ezen egyetlen nemzeti kincsünk őseinkről reánk szállott hagyomány, melyet a velünk szövetkezett nemzetekre mindég kiárasztott nemzetünk. Magyarok! Most tehát védeni, és legmegfeszítettebb erőnkkel fentartani azt szent köteleségünk; és azt egyesülten tenni is fogjuk.

Felhívom ennél fogva a Jászkun nemzetet, Hajdu kerületet, Pest, Csongrád, Csanád, Békés, Arad, Szabolcs és Bihar megyéket, Budapest, Debrecen, Kecskemét, Szeged, Arad, Hodmező-Vásárhely, Szentes, Szolnok, Nagyvárad, Nagy Körös, Mezőtúr, Gyula és Békés városok vitéz lakosait, miszerint azonnal nemzetőrseregeiket felállítván, a mennyire lehetséges rendes katonaságnál szolgált tiszttiselőkkel maguk lássák el és rendezzék; — vadászpuska, kasza, kard, pisztoly, fütykös, csákány, buzogány, csákla, vasvilla, sat. ilyen saját fegyvereikkel lássák el magukat, és haladéktalan akép tartásá készen, hogy az első felhívásra a hazának és a már megtámadott Bács, Torontalmegye helységeinek oltalmára, s védelmére lehessenek, hogy azon bűnös megtámadok, törvényszegők, vagy-

nokat dülök, — kik korántsem szerbek, vagy horvátok, minthogy ezek a magyar koronáért és nemzetért igaz testvérek között minden vérötök, s élelmetet áldozták, ugy ezentul is bizonyosan a magyarral közös szabadságunkért fognak inkább buzogni; szerb atyánkfiai már azért sem lehetnek, minthogy őket a magyar nemzet 180 év előtt a török járom alól menekülve testvéribleg karjaiba fogadá, és ezen nemzet haláltlan soha sem volt, hanem ezek elkorcsosodott vakmerő gyülevész népcsoportok lehetnek, — megbüntetve visszaveressenek, és az által közös hazánk békéjét fenntartva, királyi trónunk tekintélyét és hazánk integritását megörizzük.

Hadügymíniszter
Mészáros Lázár

Dragii mei compatrioti și cetăteni!

Ați auzit, desigur, nu numai că Novi Sad-ul se opune legilor, ci și despre faptul că s-a răsculat împotriva noastră. Această știre s-a confirmat din surse oficiale.

Aducându-vi-le acestea la cunoștință, consider de cuviință să vă amintesc ce așteaptă de la voi tronul, patria, glasul și cerința legilor noastre; aceasta pentru că nu cumva noi să pierdem ca urmări mândri ceea ce au păstrat strămoșii noștri timp de veacuri și prin vremuri primejdioase: *libertatea*, temelia viitorului nostru mai fericit și *independența*, fără de care nu putem înfăptui nimic bun. Această comoară națională unică, mostenită de la înaintasi, națiunea noastră a revărsat-o întotdeauna binefăcător asupra neamurilor care au locuit cu noi împreună. Maghiari! Acum avem sfânta datorie să o apărăm și să o păstrăm cu toate puterile încordate. Să o vom și face împreună.

Chem prin aceasta populația jinutului Jász-Kun, a districtului Hajdu, a comitatelor Pesta, Csongrád, Csanád, Békés, Arad, Szabolcs și Bihor, pe vitejii locuitori ai orașelor Budapesta, Debrecen, Kecskemét, Szeged, Arad, Hodmezővásárhely, Szentes, Szolnok, Oradea, Nagykörös, Mezőtúr, Gyula și Békés: să-și organizeze de îndată găzii naționale, pe cât se poate încadrate cu ofițeri care au slujit în armata regulată; să se înarmeze cu puști de vânătoare, coase, săbii, pistoale, baltaje, târnăcoape, buzdugane, căngi, furci și alte arme personale; să le tină pregătite, pentru ca la cea dintâi chemare să fie gata a apăra localitățile atacate din comitatele Bács și Torontal. Acei agresori, călcători de lege și jefuitori de averi, nu sunt nicidcum sărbi sau croați, pentru că aceștia și-au vîrsat întotdeauna frătește sângele pentru coroana și națiunea ungă; desigur că ei și de acum înainte se vor lupta împreună cu ungurii, pentru libertatea comună; (frații sărbi nu pot fi, cu atât mai mult, cu cât națiunea ungă i-a primit, în urmă cu 180 de ani, cu brațe frătești pe cei fugiți din robia turcească; și această națiune n-a fost nerecunosătoare niciodată); trebuie să fie vorba de niște bande amestecate și temerare; ele să fie respinsă și pedepsite cum se cuvine, iar noi să păzim măreția tronului și integritatea patriei noastre.

Ministrul de război:
Meszáros Lázár

Publicat: Hegyesi Márton, Biharvármegye 1848—49-ben, p. 264—265.

Cluj, 10 iunie 1848

An Seine Excellenz den k.k. Herrn wirklichen geheimen Rath und Kämmerer, Großkreuz des k.k. österreichischen Leopold Ordens und Landesgouverneur des Großfürstenthum Siebenbürgens etc. Grafen Teleky. Hier

Klausenburg, am 10. Juni 1848

In diensthöflicher Erwiderung der geschätzten Note vom gestrigen Tag, Zahl 7327, beehre ich mich, Euer Excellenz hiemit die Eröffnung zu machen, daß der getroffenen Einleitungen zu Folge heute eine Compagnie Sivkovich L.W. von hier nach Mihalcfalva aufgebrochen ist und am 12. d.M. gegen Mittag alldort eintreffen wird, während gleichzeitig die Veranlassung getroffen worden ist, daß am 12. in der Früh 200 Szekler von Mihalcfalva directe nach Abrudbanya aufbrechen, die noch übrigen 60 Szekler aber nach Nagy Enyed zurückkehren.

Dieses Commando ist gehörig an den Herrn Gubernial Rath von Kosma und den Herrn Gubernialsecretair von Németh angewiesen worden.

Gleichzeitig wurde der Herr General Major von Holtner auch ermächtigt, aber nur für den Fall des wirklichen Bedarfes, für Mihalcfalva noch eine Compagnie Bianchi von Carlsburg oder Mühlenbach an sich zu ziehen.

Puchner, F.M.L.

Către excelența sa domnul consilier autentic și camerul c[ezar] c[răiesc] decorat cu marea cruce a ordinului austriac c.c. Leopold, guvernator al Marelui Principat al Transilvaniei etc. contele Teleki.

Cluj, la 10 iunie 1848

Răspunzând, în interes de serviciu, prețuitemi adrese de ieri, nr. 7 327, am onoarea să comunic excelenței voastre că în urma pregătirilor făcute azi a plecat de aici la Mihalț o companie a regimentului Sivkovich L.W., unde va sosi în 12 l.c. pe la amiază. Totodată s-au luat măsuri pentru ca în 12 l.c. de dimineață să plece din Mihalț direct la Abrud 200 de secui, iar restul de 60 să se întoarcă la Aiud.

Acest comandament a fost îndemnat să ia legătura cu domnul consilier gubernial Kozma și cu domnul secretar gubernial Németh.

Totodată domnul maior Holtner a fost imputernicit să-și atașeze prentru Mihalț încă o companie din regimentul Bianchi de la Alba Iulia sau de la Sebeș, dar numai în caz de strictă necesitate.

Puchner, F.M.L.

Original. Arb. St. Budapest. Fond. G.Pr., nr. 1511/1848. Foto: 25 697—25 699.

Cluj, 10 iunie 1848

An Seine Hochwohlgeboren den k.k. Herrn Feld Marschall Lieutenant und Interims Commandierenden Generalen Pfersmann von Eichthal etc. etc.

Klausenburg, am 10. Juni 1848

Eure Hochwohlgeboren werden in Kenntnis gesetzt, daß vom ländlichen königlichen Gubernium der Herr Graf Bethlen Paul und Baron Kemény Dominick, welche die Überbringer dieses Schreibens sind, als Commissaire nach Hermannstadt abgesendet wurden, um eine Untersuchung über die dort befindlichen wallachischen Aufwiegler zu führen, wobei dem Militair vorerst die Obliegenheit zukommt, daß bei der in Hermannstadt herrschenden Aufregung alle zweckdienlichen Mittel zu treffen sind, damit die Person jener Herrn und die amtliche Handlungsweise vollkommen sichergestellt werde.

Da mit dieser Entsendung unverzüglich der Zweck verbunden ist, die Fäden der Aufwieglung unter den wallachischen Grenz Soldaten aufzudecken, so wird es angemessen seyn, zur Ertheilung der möglichsten Auskünfte den Herrn Obersten Baron Rauber nach Hermannstadt zu berufen. Indem ferner dieser das militärische Interesse dringend berührende Gegenstand die möglichst genaue Kenntnis solcher Verhältnisse erfordert, so glaubte man, dem Wünsche jener Herrn nicht entgegen seyn zu sollen, wonach an jenen Untersuchungen auch ein höherer Militair Antheil nehmen würde. Es wird daher Euer Hochwohlgeboren Ermessen überlassen bleiben müssen, ob Hochdieselben bei den aufhabenden General Commando Geschäften diesen Verhandlungen beizwohnen könnten oder, da dies von Seite des Herrn General Major Schwitter wegen den noch wichtigeren Brigadebereisungen unmöglich wird, der Herr Oberst Baron Rauber gegenwärtig seyn sollte.

Nebst Erhebung der Umstände dieses Comité, über die schon vorhandenen Daten, ist der Zweck dieser Entsendung, diese Versammlung zur Auflösung und Verlassung Hermannstadts zu veranlassen, bei Erhebung aber vollständiger verbrecherischer Absichten und bei halsstörriger Renitenz einen oder zwei der Rädelshörer, jedoch nur im höchst dringenden Nothfall zur Haft zu bringen.

Bei der Aufregung der Stadt Hedimannstadt wäre es schwer möglich, eine solche Verhaftung anders als durch Militairbeistand zu bewerkstelligen, wobei jedoch immer der Grundsatz festgehalten werden müßte, daß sich Solches nur auf wenige Fälle beschränken und mit Vorzug dann auszuführen wäre, wenn sich solche genau beobachtete Personen zur Betreibung ihrer Umtreibe außer der Stadt begeben, wo sie dann nach Zulaß der Umstände in Orlat, nie aber in Hermannstadt in so lange bewacht würden, bis darüber das ländliche Gubernium verfügt hätte.

Müßte aber solche Arretierung unumgänglich in Hermannstadt statt finden, so könnte das durch behutsame Wahl der Zeit und des Ortes geschehen, weil dem ländlichen Landesgubernium daran gelegen ist, daß durch diese Maßregeln die Aufstachlungen zum Bürgerkriege unter-

drückt, nicht aber durch bewaffnete Befreyungsversuche erst angefacht werden, wodurch zugleich die dermalen indiferenten Sachsen zur Vereinigung bestimmt werden könnten.¹

Puchner, F.M.L., m.p.

Către domnia sa feldmareșal locotenent și comandant general interimar Pfersmann von Eichthal etc. etc.

Cluj, 10 iunie 1848

O informăm pe domnia voastră că cei ce aduc această adresă, contele Bethlen Pál și baronul Kemény Domokos, au fost trimiși de către onoratul Guberniu crăiesc ca și comisari la Sibiu, pentru a face o anchetă în legătură cu instigatorii români care se află acolo. Având în vedere agitația care domnește la Sibiu, îi revine armatei datoria de a lúa toate măsurile necesare pentru a asigura integritatea celor doi domni și a facilită îndeplinirea misiunii lor oficiale.

Deoarece prin trimiterea acestor doi comisari s-a urmărit de asemenea scopul de a descoperi și căile instigării soldaților români de graniță, ar fi bine să fie chemat colonelul Rauber la Sibiu pentru a da informațiile necesare. Luând în considerare faptul că problema atinge și interesele armatei, ar fi necesară cunoașterea cât mai exactă a acestor realități. De aceea suntem de părere că n-ar trebui să ne opunem dorinței celor doi domni ca la acele investigații să ia parte și un ofițer de rang superior din cadrul armatei. Rămâne deci la latitudinea domniei voastre să decideți dacă, în ciuda obligațiilor pe care trebuie să le îndepliniți la Comandamentul general, veți putea asista la aceste anchete; sau ar fi mai bine să asiste colonelul Rauber, pentru că domnul general maior Schwitter nu cred că va putea s-o facă din cauza inspecțiilor de brigadă care sunt și mai importante.

În afara de investigarea unor date noi în legătură cu acest comitet, scopul celor doi comisari este de a determina dizolvarea lui și părăsirea Sibiului de către membrii săi; iar în eventualitatea că s-ar descoperi intenții clare criminale ori în caz de renitență încăpățânată, să fie arestați unul sau doi agitatori, dar numai în împrejurări de forță majoră.

Tinând seama de agitația din orașul Sibiu, o astfel de arestare n-ar fi posibilă decât cu ajutorul armatei; dar chiar și atunci trebuie respectat principiul de a se rezuma la câteva cazuri; de asemenea să se pună în aplicare cu precădere atunci când persoanele vor fi observate că pleacă din oraș în urmărirea scopului lor. În funcție de condițiile de la fața locului, aceste persoane ar putea fi reținute în stare de arest la Orlat, dar nicidcum în Sibiu, până când onoratul Guberniu va fi luat o decizie în legătură cu ele.

În caz că o astfel de arestare ar avea loc la Sibiu, atunci ar trebui ales cu grijă timpul și locul, pentru că onoratul Guberniu al ţării urmărește prin aceste măsuri înăbușirea instigării la război civil, și nicidcum să fie implicat în acțiuni de eliberare cu forța [a arestaților]. Totodată, sășii, indiferenți până în prezent, ar putea fi determinați să accepte uniunea.¹

Puchner, F.M.L., m.p.

¹ Vezi doc. 133 și 158.

166

Cluj, 10 iunie 1848

B. Bánffy Miklós, Béldi Ferenc és iffiabb Kemény István, kormányzéki biztosok a Mihálcfalván folyó hó 1ső és 2ik napján történt kedvetlen események kinyomozására folyó hó 6kán a nevezett helységre kiszálván, a tanuk kihalgalásá és vallomásuk nyomán legfőbb bűnösöknek találták a következendőket: u.m. gróf Eszterháziék erdőszét Furanya Kulát, kin minden körülmények szerint a katonaság fellépéset megelőzőleg merészített az első sorban lévő egyik közvitköt halálosan ért és minden ezután történt szerencsétlenséget okozott első lövésnek terhes gyánuja feneklik; ugyan is a kérdésbeni egyén, több napi bujkálások után marhái békajtása, nője behívása és testvére letartóztatása mellett is, csak a kinyomozás utóso napján idézthetetted elő, kit a helységbeliiek ekkor is az erdőkből azon nyilvános fenyegetésre hoztak elő: miszerént előállításig, a katonaság nem fog onnan eltávozni. E körülmény öt annál gyanusabbá tésti: mivel a főbb lázzasztó vétkesek, minden kitető vonakodás nélkül előálltak, ezen ember pedig befogása alkalmával elhoztak előtt azon nyilatkozatot tevé: hogy ő oly hibásnak érzi magát, miszerént egyenesen Enyedre megy a tömlöcbe. Terhelő öt továbbá vallomása alatti kitűnőleg zavarodott és nyugtalan állapotja; — sokszoros hazugságai, többszöri magával ellenkezésbe jötte után kivallotta, hogy puskája nálla van, és azt a törökbuszakassa tetején elrejtette, mi csak ugyan ott meg is tanáltatott; ugyan ekkor háza megmotoztatván, több golyobisok tanáltattak házánál. Szembetűnőleg terhelő ellene az is; hogy a helységben senkinek nincs golyobissa s a helységbeliiktől bészedett fegyverek, a golyobissali lövésre nemigen alkalmasak, az elhunyt katonából kivett nagy golyó pedig az ő puskájába beillik. Terhelő körülmény ellene ez is: hogy a lövés azon helyről történt, hol ő több tanuk vallomása szerént lättatott és végre saját elismerése szerént is elrejtőzve volt, tudniillik a buza kalászok megöl, honnan ő hihetőleg a lövés után vallomása szerént pedig a katonaság részéről tüzelés parancsolatra, mi megjegyzendő, hogy telyességgel nem is parancsoltatott, a kalászok között bujkálva a Küküllőbe átszaladt. Terhelő öt több tanuk vallomása, és saját elismerése szerént is eddigi rossz magaviselete: miszerént többszöri verekedés alkalmával feje 17szer töretett bé, és az illető hatóság által többször megbüntetett. Végre terhelő réá nézve, több meghütölt tanuknak azon vallomása: hogy ő biztatta a népet a jeladására, előrohánsra s fenyegetőzött, hogy ő eligazítja a baját a katonáknak. Ezen egyént a fennebbi körülmények miatt, legterhesebb büntetésre méltanak tartja a bizottmány.

A bűnösök között továbbá főbbeknek találtattak: falusbíró Csergezán Gyorgye, ki a megye tisztjeinek a kellető engedelmesség megszegésével, bottal kergette az embereket, hogy ne bocsássák bé a katonákat; a kinyomozásbeli 1.5.9. és 24ik tanuk vallomásai szerint: maga erővel

tartotta a népet vissza, hogy el ne oszoljék, s a falut engedelmességre többször felszolító Fő Ispány rendelésére is azért nem állott elő: mivel a népet megmaradásra és ellenállásra biztatással volt elfoglalva. Továbbá a katonaságnak első napon bé nem bocsátása és a hidas letartóztatása után ő rendelt követeket, hogy menjenek Szebenbe e tárgyban Barnucz-tól tanácsot kérdeni. Ugyancsak a rögtön törvény kihirdetése alkalmával ő küldött követeket Balásfalvára a hirdetmény leszakasztása iránt tanácsot kérdeni. E főbb búnös egyént a falusbiróságból, melyet oly hitetlenül folytatott letni, és a megyei börtönbe kísértetni célszerűnek tartotta a bizomány és öt évi szamosújvári rabságra ítélezőnek véleményezi.

Hasonló büntetés alá véli esendőnek Barna Kulicza a Posztuluj nevű közlakost, ki az emberek legdühösöbb biztatója és ellenszegülésre izgatója volt, ki első napon a katonaság és megyei tisztek átszálítása végett kívánt hidas át nem bocsátásában leginkább tevékeny részt vett, sőt más napon a katonaságnak másodszori megjelenéskor az embereket rendbe álítni és mint sorkatonaságot vezetni, sőt a katonaság megérkezett hírű hozandó őrt rendelni merészkezettel.

Uradalmi bíró Kimacz Kulát, és gornyik Komsa Mihályt, mint a fenforgó ellenszegülésben főbb részéket, az utósót, mint ezenkívül a szomszéd helységbe segítségre hívás végett követet küldöttet, négy négy évi szamosújvári rabságra ítélezőknek véleményezi.

Szebenben Barnuczhoz tanács kérdés végett kétszer járt követ Klesa Kulát, mint a helység egyik főbb izgatóját és Brez Dánt, mint hasonlólag főbb izgatot és a hidas átbocsátása ellen tiltakozokat, három héron évi szamosújvári rabságra ítélezőknek véleményezi.

Herzegán Irimie lui Ávrámot, ki fejér lovan ülte a buzakalászok között fel s alá járkálva biztatta az embereket az ellenállásra és Szimieszk Vasziliát, ki a megyei tisztek békés szellemű felhívására, vakmerő ellen szegülést jelentő vad kiáltással felelt, sőt a közelítő al ispányt eltávoztatásra intette, egy egy évi megyei rabságra ítélezőknek véleményezi.

Mind az egyéneket, elítéltetésökig katonai feddelem alatt, a megyei börtönbe kisértetni szükségesnek tartotta. Kisebb rendű izgatókat pedig búnókhöz mért pálca ütésekkel büntette, a katonatartás költségeit ezen helységen csak folyó hó 7ig bezárólag vette fel, a fennmaradt költségeket a hasonlólag ellenszegült Obrázsára és több szomszéd helységekre rován.

Ezek után a bizomány folyó hó 9kén átszállott Obrázsára, hol ezen és a következő nápon kinyomozásait folytatva: főbb búnosoknak tanáltá: határ őr Csontye Szivut, ki maga ment Balásfalvára, a rögtön törvényi hirdetmény leszakasztása iránt nevendék pap solymosi Todorán Elisziától tanácsot kérdeni, s a mihálcfalvi események alkalmával, a lelkészről a templom kulcsát fenyegetőző szavak között erővel elragadva, a harangot Obrázsra helységének öszvegyűjtésére és Miháczfalvára segítségül menetelére félreveretni rendelte s az ellenszegülés helyén is az elsőbbek között volt. Ez egyént fennebbi vétkes merényeiért négy évi szamosújvári rabsággal véli büntetendőnek. Serb Vaszilit pedig, ki a szomszéd Karacsónfalva helységét tolvajkiáltások között Mihályfalva segítségére menni felszólította, öregsége tekintetéből, csak egy évi rabságra véli büntetendőnek. Másod rendű kihágásokban talált Lupe Pável uradalmi bíró, ki a rögtön törvény tárgyában Balásfalvára menő második követ volt, Klésa Vukárt, ki az ellenszegülés helyén vad ordítással kiáltozott és a helybéli lelkéssel is, ki a lakosokat minden engedelmességre inté, összeszollalko-

zott; Klesa Szonut, mint ki a helyszínén dühösön ingerelve volt és a fő Ispánytól is utlevelet kért, Lupe Vonucz, Sztáncs Leon ingerlöket és Buta Nyikulájt a falunak harangali összegyűjtőjét; ezeket testi büntetéssel büntette. E helyszínen a falusbíró, azon okból, mivel több tanukkal iga-zolta: hogy ő a helységet a Mihálcfalvára át nem menetelre egy küldött követ által felszöllította, büntetendőnek nem tanálta és őt csupán a le-szakaszott rögtön törvényi hírdestményre nem ügyelésért, az elégítéti költségekből egy személyre eső illetőség két részbeni megfizetésére ítélte.

Ugyan aznapon helyben Obrázsán a szomszéd Oláh csesztrei felhívott lakosokat is kikérdezte és vallomásai nyomán e falut Mihálcfalvára vezető falusbíró Cser Togyernek vakmerő tette, úgy a harangot félreverő Trucza Vonnak bujtogatásai tünvén ki, az előbbit a falusbíróságból letévéni, az enyedi börtönbe kísértetni és Trucza Vont, mihelyt az összeütközés alkalmával kapott sebcsiből felgyogyuland, érdemllett büntetése elvétele végett a megyei börtönbe letartoztatni határozta. Többszöri bujtogatással vádolt és elő nem keríthetett deák Muntyán Jánosnak előadásáért a helység kezesítetett.

A felhívott karácsonfalvi lakosok kihalgalásából az tünvén ki: hogy a bírák és esküdtek a mihálcfalvi felkelésben részt nem vettek, a többi lakos pedig a mihálcfalviak segélyére átszállottak, ezek az ártatlanok kivételével az. Obrázsára eső és Oláhcsesztre és Karácsonfalva által aránylagosan hordozandó folyó hó 8.9. és 10ki katonai elégítéssel költségeinek egy harmad részbeni hordozására ítéltettek, mely költségek azomba folyó hó 9ke délutánya óta a katonaság egy részének M. Bogátra lett átszállításával nagyon megkevesedtek. Mindezen helységek lakótól a puskák és lándzsák elszedetvén, az ezutáni engedelmességek kötlevél által biztosítatott.

Egyéb iránt a fennebbi eseményekről véleménye az a Biztosságnak, hogy az nem történt volna: ha a balásfalvi Tamás vasárnapi népgyüldében több csendzavaró egyénektől rosz tanácsokat nem halottak volna, jelesen az Obrázsán kihalgtatt és megesketett tanuk vallomásából kitűnik: hogy Pap Alexandru és Jank Ávrám a nép között az utcákon fel s alájárva, a szolgaság megszüntét hírdeelve, a lakosokat a megyei tiszteknek nem engedelmességre, a robot megtagadásra buzdították, s egyszersmind kijelenték: hogy minden közhelyek és hol valaha templom volt, az mind a falusiaké lészen. Ugyancsak obrázsai 6ik tanu Popa Toma hit melletti vallomásából kitetzik: hogy Pap Alexandru a 2ik gyűlés előtti szombaton O. Csesztyén 13 szekrével megjelenvén, kék tollas kalapját felemelvén, azt kiáltotta: nem parancsol nektek senki, csak az Isten, azért tartózkodás és félelem nélkül jöjjetek a gyűlésbe.

Mihálcfalvi több tanuk vallomásaiaból kitűnik: hogy Pap Alexandru, mind a rögtön törvény tárgyában Balásfalvára, mind a katonaság el nem fogadása iránt Szebenbe ment követeknek lázasztólag nyilatkozott, hogy nincs több törvény, míg ők nem hoznak Balásfalván, úgy szintén azt is mondotta: már többször megmondottam nektek: hogy ne engedelmeskedjetek a vármegeyi tiszteknek, szolgálatot ne tegyetek, hanem fegyverkezzetek fel lándzsával, kaszával, cséppel és ne engedelmeskedjetek, ne bocsássátok bé a katonaságot.

Comisarii guberniali b[aronii] Bánffy Miklós, Béldi Ferenc și Kemeny István junior s-au deplasat la Mihalț în vederea anchetării tristeilor întâmplări din zilele de 1 și 2 a l.c.; în urma audierii martorilor și pe baza mărturiilor acestora au considerat să fi printre cei mai vinovați: Cula Furnea, pădurarul contelui Esterházy, asupra căruia cade grava bănuială a celei dintâi împușcături mortale trasă asupra unui soldat din primul rând și toate nenorocirile cauzate de această împușcătură; mai exact, persoana în cauză, după ce câteva zile a stat ascuns, în ciuda sechestrării vitelor lui, a audierii soției sale și a arestării fratei lui său, doar în ultima zi a putut fi adus cu forță în fața comisiei; dar și atunci numai sub amenințarea că până ce se va înfrătișa în fața comisiei, armata nu va pleca de acolo; circumstanțele invocate îl fac cu atât mai suspect, cu cât ceilalți instigatori principali s-au prezentat fără ezitare; acest om, cu ocazia arestării lui, a declarat că se simte atât de vinovat, încât se duce direct la închisoarea de la Aiud; tot timpul investigării s-a comportat neliniștit și nervos, ceea ce îl face iarăși suspect; în sfârșit, după multe minciuni ce l-au adus în contradicție cu el însuși, a mărturisit că are în posesie o pușcă, pe care a ascuns-o în coserul (pătulul) de porumb, ceea ce s-a și găsit acolo; totodată, perchezitionându-i-se casa s-a descoperit mai multe gloanțe; de remarcat este și faptul că în localitate nimeni nu are gloanțe; celelalte arme sechestrăte sunt total nepotrivite pentru cartușe, iar gloanțul scos din soldatul decedat se potrivește în pușcă inculpătului; o circumstanță de inculpare este și faptul că s-a tras din pușcă exact din locul unde el, conform depozițiilor a mai multor martori, a fost văzut; în fine, el însuși a mărturisit că din dosul spicilor de grâu a fugit în Târnăveni, după ce a auzit comanda dată armatei să tragă; de precizat că nici n-a avut loc o asemenea comandă; și îngreunează situația și declarațiile mai multor martori, recunoscute de fapt de el, că anterior s-a încăierat de mai multe ori; în aceste încăierări i s-a spart capul de 17 ori, fiind pedepsit în mai multe rânduri de către autoritățile respective; îl fac de asemenea vinovat afirmațiile mai multor martori potrivit căror el ar fi indemnizat poporul la atac, amenințând că ii va veni de hac armatei; în urma celor arătate mai sus, comisia îl consideră pe Cula Furnea demn de cea mai aspră pedeapsă.

În continuare între principalii vinovați poate fi considerat judele primar sătesc Gheorghe Cerghezan care a refuzat supunerea cuvenită față de dregătorii comitateneși și i-a indemnizat pe oameni să împiedice cu bâte intrarea armatei; conform declarațiilor martorilor investigați 1, 5, 9 și 24 el i-a reținut cu forță pe oameni să nu se împrăștie; la apelul comitelui suprem care i-a indemnizat pe săteni în repetate rânduri la supunere, nu s-a putut prezenta pentru că era ocupat cu instigarea poporului; apoi după împiedicarea intrării armatei în prima zi și după arestarea podarului, el a trimis o delegație la Sibiu pentru a cere sfat de la Bârnăuțiu în această direcție; tot el a trimis delegați și la Blaj, cu ocazia publicării statariului, pentru a obține îndrumări în legătură cu ruperea afișelor; comisia este de părere că acest individ trebuie înălțurat din funcția de jude primar sătesc, de care și-a bătut joc, și escortat în închisoarea comitatului; totodată îl propune pentru 5 ani de închisoare în temnița de la Gherla.

O pedeapsă asemănătoare merită și Culița Barna a Postului care a fost cel mai înverșunat instigator al oamenilor la împotrivire; el a participat într-un mod foarte activ în prima zi la împiedicarea sosirii poda-

rului pentru transportarea armatei și a dregătorilor comitatensi; mai mult, în zilele următoare, cu ocazia celei de a doua veniri a armatei, a îndrăznit să-i alinieze pe oameni și să-i conducă asemenea soldaților de rând; tot el a ordonat punerea unui paznic care să semnaleze sosirea armatei.

Pe judele domenial Cula Cârnat și pe gornicul Mihai Comșa ii propune pentru 4 ani de închisoare la Gherla, fiind și ei printre principalii instigatori în împotrivirea amintită; în plus, Mihai Comșa a trimis în localitatea învecinată pentru ajutoare.

Cula Cleja care a fost de două ori la Sibiu, la Bârnăuți, pentru sfaturi, la fel unul dintre principalii agitatori, precum și Dan Breazu un instigator înrăit, el protestând și împotriva venirii podarului, să fie pedepsiți cu trei ani de închisoare la Gherla.

Comisia a considerat oportună trimiterea acestor indivizi sub escortă militară la închisoarea comitatensă până când se va pronunța sentință; instigatorii mai puțin periculoși au fost pedepsiți cu bâta, corespondent la faptului comis; cheltuielile prevăzute pentru întreținerea armatei în această localitate s-au încasat doar până la data de 17 a lunii curente, inclusiv; celelalte cheltuieli restante vor fi acoperite de comună Obreja răsculată și ea, precum și de localitățile învecinate. De altfel, la data de 9 a I.c. comisia s-a deplasat la Obreja, unde încă în această zi și în zilele următoare și-a continuat investigația; printre principalii instigatori îl consideră pe Săvu Ciontea care el însuși s-a dus la Blaj pentru a cere sfat de la teologul Eliseu Todoran în legătură cu ruperea afișului statarial; cu ocazia evenimentelor de la Mihalț a smuls cu forță cheia bisericiei de la preot, rostind niște cuvinte amenințătoare și a ordonat tragerea clopotelor într-o dungă pentru mobilizarea oamenilor în ajutorul celor de la Mihalț; el a fost printre primii și la locul împotrivorii; comisia propune pentru acest indiyid o pedeapsă de 4 ani închisoare la Gherla; Vasile Ţerb care a răsculat satul vecin Crăciunel pentru ajutorarea Mihalțului, datorită vârstei înaintate se propune la condamnarea doar la un an de închisoare. Ca instigatori mai puțin periculoși îl-a găsit pe următorii indivizi: judele domenial Lupu Pavel care a fost al doilea delegat plecat la Bluj în legătură cu statariul; Văcar Cleja care la locul împotrivorii urla în mod sălbatic, certându-se și cu preotul localnic fiindcă îi îndemna mereu pe săteni la liniște și pace; Sonu Cleja care fiind foarte furios și agitat a pretins pașaport și de la comitele suprem; pe agitatorii Lupu Vonuț, Leontin Stanciu și Nicolae Buta — care i-au adunat pe săteni prin tragerea clopotelor — îl consideră vinovat doar pentru nesupravegherea afișului cu statariul și dispune ca din cheltuielile de despăgubire să plătească în două rate suma ce cade pe o persoană.

În aceeași zi și în același loc, adică la Obreja, comisia a interrogat locuitorii somați de la Cisteul Român. Din investigație reiese că aiștii principalii instigatori au fost: judele primar sătesc Toader Cer care i-a condus pe săteni la Mihalț; Von Truța care a tras clopotele într-o dungă și a agitat în mod îndrăznet; pe primul l-a destituit din funcția de judele primar sătesc, escortându-l la închisoarea de la Aiud; pe Von Truța îl vor duce la închisoarea comitatensă imediat ce se va înșănătoși

de rănilor primite cu ocazia ciocnirii. Studentul Iuon Munteanu, vinovat de mai multe instigări, n-a putut fi găsit; localitatea nu garantat însă că-l va preda.

Audierea locuitorilor somați din Crăciunel arată că: juzii și jurații n-au participat la răscoala de la Mihalț; ceilalți săteni, cu excepția celor nevinovați, vor suporta 1/3 din cheltuielile prevăzute pentru întreținerea armatei din zilele de 8, 9 și 10 i.c.; pentru localitățile Obreja, Cisteiul Român și Crăciunel cheltuielile s-au diminuat din după masa zilei de 9, când armata a fost detașată la Bogata; de la locuitorii acestor sate s-au confiscat puștile și lăncile; readucerea lor la supunere s-a realizat prin scrisoare de chezașie.

În rest, comisia este de părere că evenimentele relatate mai sus nu s-ar fi petrecut, dacă la Adunarea de la Blaj din duminica Tomii n-ar fi auzit sfaturi greșite de la o serie de tulburători ai ordinii; mai precis, din depozitiile martorilor interogați la Obreja reiese că Alexandru Pop [Papiu Ilarian] și Avram Iancu, plimbându-se în jos și în sus printre oameni i-au asigurat de desființarea servitului, instigându-i la nesupunere față de dregători și la refuzarea robotei; în același timp au declarat că toate locurile publice, unde cândva au existat biserici, vor fi restituite oamenilor. Din declarația martorului nr. 6, Toma Popa din Obreja, reiese că Alexandru Pop a vizitat Cisteiul Român înainte de a doua adunare cu 13 căruțe; cu această ocazie aruncându-și în sus pălăria cu pene albastre, a strigat: de-acum încolo nu vă mai poruncește nimeni decât D-zeu; de aceea veniți fără reținere și frică la adunare; la fel reiese din declarațiile mai multor martori din Mihalț că Alexandru Pop le-a declarat în mod instigator, atât delegaților trimiși la Blaj în legătură cu statariul, cât și celor trimiși la Sibiu în legătură cu neacceptarea aramtei, că nu există nici o lege, până când ei nu vor alcătui una la Blaj; a mai afirmat, de asemenea: eu v-am spus de nenumărate ori să nu vă supuneți dregătorilor comitatenși, să nu mai prestați slujbe iobägești, ci să vă înarmați cu lănci, cu coase, pentru a nu permite armatei să intre [în comună].

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 7 462/1848.

167

Sibiu, 10 iunie 1848

Iubiților în H[ristos] fii!

Fiindcă după sunetul grațiosului decret gubernial din 23 mai a.c. nro. 6 707 ar fi venit la cunoștința aceluia înălțat reg[esc] Guberniu, cum că mulți dintră poporenii noștri, mintenii după întoarcerea acasă de la Adunarea Națională din Blaj: ar fi intrâprins unele lucruri cu totul vătămătoare de drepturile domnilor pământești și liniștea și pacea publică turburătoare; s-ar fi împotriva adică a mai face slujbele domnești și cu puterea ar fi tras la sine unele pământuri, pre care domnii pământești le stăpânea[u]; eu, din apriata poruncă gubernială în sus laudatul grațios decret gubernial cuprins, precum și din dregătoriea cea din adevărată dragoste și bunăvoieță către voi, iubiților mei în H[ristos]

fii purcezătoare, vă îndatorez și vă dojenesc părintește ca să vă aduceți aminte de sfaturile și învățăturile mele, mai de multe ori poftorite și pre o vreme scurtă să mai fiți supuși, ascultători și implinitori tuturor slujbelor și datorințelor domnești, să așteptați adecă în pace și în liniște până când Dieta țării, care astăzi s-au deschis în Cluj, nu va hotărî pre cale legiuitoră înlesnirea greutăților iobăgești și care negreșit într-acolo se va îstrădui ca iobăgimea cu totul să se șteargă; și tare să vă păziți ca nu cumva prin aseminea fapte nelegiuite sau să se împedece de tot înființarea ștergerii iobăgimii sau să se mai întârzie; iară de cumva oarecare comunitate ar avea ceva pretenție în privința cărorva pământuri, să caute pre calea legii.

Dintră altele cu arhipăstorească dragoste și binecuvântare sunt al tuturor

Din ședința Consistoriului din 29 mai c.v. 1848 în Sibiu ținută¹

Binevoitoriu,
Andrei Șaguna, episcop

Imprimat. Arhiya Bibliotecii Arhiepiscopiei Ortodoxe române (B.A.M.).
Fond. Șaguna, Sibiu, doc. 3 162/1848.

¹ 29 mai C[alendar] v[echi] = 10 iunie stil nou.

168

Buda, 10 iunie 1848

Herceg Eszterházy Pál külügyi Minister Ürnak

Az ide csatolt főlterjesztésben Saguna András görög nem egyesült megyés püspök Erdélyországban, maga papsága és hétszázzerre terjedő hitsoros hívei neveikben fölséges urunk királyunk iránti tántorithatlan hűségüket és állhatatos ragaszkodásukat kinyilatkoztatván: eme nyilvánítást ő felsége elébe juttatni kéri: megkeresem tehát ezennel főmértságodat, hogy emez óhajtásnak teljesültét mielőbb eszközleni sziveskedjék.

Budán, június 10én 1848

Kiadathatik:
István, nádor

Domnului ministru de externe maghiar prințul Eszterházy Pál

În memoriul înaintat nouă, anexat aici, episcopul eparhiei ortodoxe din Transilvania, Andrei Șaguna, exprimă nestrămutata fidelitate și constanta sa abnegație, a clerului său și a celor șapte suțe de mii de enoriași ortodocși, față de Maiestatea sa regele nostru. Rog deci prin

prezenta pe excelență voastră să binevoiți a înlesni satisfacerea căt mai urgentă a acestei rugămintă.

Buda, 10 iunie 1848

Se poate emite:
Stefan, palatin

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. István főherceg nádori Levéltára,
nr. 1 380/1848. Foto: 12 422.

169

Sighișoara, 10 iunie 1848

Löbliche Nationsuniversität!

Die zuversichtliche Hoffnung, daß die Sächsische Nation sowohl sich selbst, als auch die bedenkliche gefahrvolle Lage, in welche sie durch die gegenwärtigen Zeitereignisse versetzt worden ist, deutlicher erkennen, die Mittel zur Erhaltung ihrer Selbständigkeit und bürgerlichen Freiheit leichter auffinden und sich in einem gemeinschaftlichen Beschuß vereinigen werde; wenn dieselbe zu einer gemeinsamen Be- rathung berufen und ihr die Möglichkeit geboten würde, von ihrer noch bestehenden Volksthümlichkeit und Nationalität die objective Ueberzeugung zu erhalten, drängte das hiesige Stadt- und Stuhlpublicum noch am 25. Mai 1.J. Z. 1425 zur Bitte, womit des Herrn Nationsgrafen Hochwohlgeboren und die Löbliche Universität eine zahlreiche Sächsische Volksversammlung in gesetzlichem Wege einberufen möchte, und schlug zum Versammlungsorte Schäßburg oder Mediasch vor. Noch ist dieser in der ganzen Nation lebhaft ausgesprochene Wunsch unerfüllt, während die Stunden verrauschen und die Gefahr herannaht, wo die gewichtigen Worte „es ist zu spät“ auch in dieser Beziehung eine Wahrheit werden könnten. Der ungarische Reichstag, wo das Schicksal der sächsischen Nation wer weiß wie entschieden werden wird, naht mit Riesenschritten heran und noch hat die Nation keine gemeinschaftlichen Beschlüsse gefaßt. Welch bittere Vorwürfe würden auf sie fallen, wenn nicht alle möglichen Mittel aufgeboten würden, den drohenden Untergang abzuwenden, derweil es noch an der Zeit ist! Um daher wenigstens die eigne Brust vor Gewissensbissen zu verwahren, bittet das unterfertigte Stadt- und Stuhlpublicum wiederholt, womit die Löbliche Nationsuniversität im Gefühle ihrer hohen Bestimmung geruhen wolle, die sooft besprochene allgemeine Volksversammlung sobald als möglich nach Mediasch, als dem dazu geeignetesten Orte, zu berufen und anzurufen, daß aus jeder Stadt und jedem Praetorialorte wenigstens 6—12 und aus den übrigen sächsischen Ortschaften mindestens 2 Individuen als Deputirte dahin entsendet werden möchten, wobei es aber noch außerdem Jedermann freigestellt bleiben müßte, die Versammlung zu besuchen, und sollte, was gewiß jeder Sachse wünschen wird, die Versammlung unter dem Vorsitz des Herrn Nationsgrafen stattfinden, so dürfte nur ein glücklicher Erfolg gehofft werden können.

Weil endlich, wie eben erwähnt, der ungrische Reichstag vor der Thüre steht und keinen Augenblick weiter gezögert werden darf, so

nimmt sich das unterfertigte Stadt- und Stuhlspubicum die Freiheit, nachfolgenden nationalen Wunsch auszusprechen:

Die Bedeutung, welche die deutsche Nation in der letzten Zeit erhalten hat und noch fortwährend erhält, so wie die Sympathien, welche sich zwischen dieser und der ungrischen Nation entwickeln, gewähren die gewisse Hoffnung, daß sich das Schicksal unserer Nation und der Deutschen in Ungarn glücklicher gestalten würde, wenn die große deutsche Nation als Vermittlerin bei dem ungrischen Reichstag auftreten sollte.

Dieses zu erreichen glauben wir darin ein Mittel zu finden, wenn entweder die am allerhöchsten Hoflager Seiner Majestät sich befindende sächsische Deputation oder eine aus andern geeigneten Männern sogleich zu ernennende Gesandschaft beauftragt werden sollte, sich unverzüglich nach Frankfurt a.M. zum Deutschen Parlament zu begeben und daselbst mit den nöthigen schriftlichen Belegen versehen mündlich und schriftlich aufzutreten und das hohe Parlament zu bewegen, sich sowohl der sächsischen Nation als auch der Deutschen in Ungarn bei dem erwähnten, bald zu beginnenden ungrischen Reichstage thatkräftig und brüderlich anzunehmen und ihre Rechte emporzuhalten. Und damit dieses um so gewisser erreicht werde, wäre das hohe Deutsche Parlament dazu bittlich aufzufordern, womit Hochdasselbe aus seiner Mitte zwei oder mehrere dem innern Deutschland angehörende Deputirte als Führer der Siebenbürger Sachsen und Ungarländer Deutschen im Namen des hohen Parlamentes und des großen deutschen Volkes auf den ungrischen Reichstag selbst entsende, für welchen Fall die diesfalls zu veranlassenden Kosten von der sächsischen Nation gerne und dankbar zu vergüten wären. Indem dieses Stadt- und Stuhlspubicum die aus seinem Innern hervorgegangenen Vorschläge der väterlichen Beherrschung und ungesäumten Verfügung Einer Löblichen Nationsuniversität bestens empfiehlt, geharren wir in vollkommenster Hochachtung.

Einer Löblichen Nationsuniversität gehorsamste Diener

Magistrat und Communität der k. freien
Stadt und des Stuhles Schäßburg etc.

Schäßburg, den 10. Juni 1848

Onorată Universitate Națională!

Speranța încrezătoare că națiunea săsească ar recunoaște mai clar situația primejdioasă în care se află în urma recentelor evenimente și ar găsi mai ușor mijloacele necesare menținerii autonomiei și libertății civile, ar impune ca ea să ia de comun acord o hotărâre; dacă națiunea ar fi convocată la o consfătuire comună și ar da posibilitatea să se convingă de veridicitatea etnicității și naționalității ei; o atare speranță a determinat publicul din acest oraș și scaun să adreseze deja în 25 mai a.c. domniei sale domnului comite al națiunii și onoratei Universități naționale adresa nr. 1425 cu rugămintea de a convoca pe cale legală o numeroasă adunare populară săsească, propunând ca loc de desfășurare Sighișoara sau Mediașul. Această dorință viu exprimată de toată națiunea a rămas însă până acum neimplinită; orele se scurg în timp, iar primejdia se apropiie, când s-ar putea adeveri și în această

privință cuvintele grele: „este pre târziu“. Dieta maghiară, unde se va decide soarta națiunii săsești se apropie cu pași uriași și încă ea nu a luat o hotărâre comună. Ce reproșuri amare ar cădea asupra ei, dacă nu s-ar face uz de toate mijloacele posibile pentru a evita dispariția care ne amenință, până când mai este timp! Pentru a feri deci cel puțin propriul piept de remușcări, subsemnatul public al acestui oraș și scaun, repetă rugămintea ca onorata Universitate națională, conștientă de înaltă ei menire, să binevoiască a convoca cât mai repede adunarea populară generală de care s-a tot vorbit, la Mediaș, ca fiind locul cel mai potrivit; de asemenea să ordone ca din fiecare oraș și localitate pretorială să fie trimise acolo cel puțin 6—12, iar din celelalte comune minimum 2 persoane ca delegați; în afară de aceasta, ar trebui să i se permită oricui să ia parte la adunare, iar în caz că ea va avea loc sub președinția domnului comite al națiunii, ceea ce cu siguranță își doresc toți sășii, atunci s-ar putea spera într-un succes fericit.

Deoarece, cum am mai spus, Dieta ungără bate la ușă și nu se mai poate ezita nici o clipă, subsemnatul public din acest oraș și scaun îndrăznește să dea glas următoarei dorințe naționale:

Tinând seama de importanța dobândită de poporul german în ultimul timp care este în continuă creștere, cât și de simpatia ce se dezvoltă între el și cel maghiar, ne considerăm îndreptățiti să sperăm că soarta noastră și a germanilor din Ungaria ar fi mai fericită, dacă marea națiune germană ar interveni la Dieta ungără ca intermediară.

Credem că aceasta s-ar putea înfăptui, dacă s-ar însărcina fie reprezentanța săsească care se află în prezent la curtea impăratului, fie o altă delegație de oameni potriviti cu misiunea de a se deplasa de înaintă la Frankfurt a.M. la Parlamentul german pentru a interveni acolo. Înarmată cu documentele necesare, în mod verbal și în scris, ea ar putea determina înaltul Parlament să se ocupe frățește și efectiv, atât de națiunea săsească, cât și de germanii din Ungaria, în timpul amintitei Diete maghiare care va începe în curând, și să le susțină drepturile. Iar pentru a se atinge acest scop ar trebui adresată înaltului Parlament german rugămintea de a trimite din mijlocul său doi sau mai mulți deputați aparținând Germaniei interioare care să apară la Dieta maghiară ca susținători ai sașilor din Transilvania și ai germanilor din Ungaria; costurile ce ar decurge de aici le-ar suporta cu plăcere și recunoștință națiunea săsească.

Publicul din acest oraș și scaun recomandă cu căldură onoratei Universități naționale să ia în considerare părintească aceste propuneri izvorâte din mijlocul său și să dea neîntârziat dispozițiile necesare. Rămânem cu profundă stima servitorii supuși ai onoratei Universități naționale.

Magistratul și comunitatea orașului liber
și ale scaunului Sighișoara etc.

Sighișoara, 10 iunie 1848

Copie. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 2591/1848.
Foto: 31 605—31 606

Lugoj, 10 iunie 1848

Szemere Bertalan belügyi miniszter úrnak

Krassó megye némelly helyiségeiben a csend, békesség, a törvények és az előljáróság eránti tisztelet ismét felháborított, jelesen Bánia Csiklován az ilir lobogónak kitűzése célban vétetett, mi azonban a járásbeli szolgabíró és bányászi igazgatóság öszvesített működései által megakadályoztatott több helyégeknek küldöttjei titokban Karlovitzára utasítatnak a metropolitától tanácsot és utasítást veendők, folyó hó 6án a mertsinai feringerült lakosok ugyanazon metropolitának ide /.
mellékelt hirdetményét, mely számos példányokban bizonyos ösmeretten fehértemplomi embertől kezekhez juttattatott, de a megyebeli szolgabíró által nagy részben beszedetett, közhírré tételeti kívánták s az attól vonakodó görög nem egyesült lelkészt mejénél megragadák, a tanító mestert és a helybeli bírákat hivataljuktól megfoszták, sőt elhatároszták, hogy ezen túl a magyaroknak s a megyei tisztviselőknek az engedelmességet megtagadják, mely vakmerő kicsapongásoknak rögtöni megzaboláztatásokra a járásbeli főszolgabíró az oravitzai őrsereget használni kéntelenített, én pedig, ki már több napok óta a megyebeli helyiségek lakosainak értelmezésével foglalatoskodom, ugyancsak az napon Oravitzára megérkezvén, célszerűnek ösmértem a törvényszéket hely színére kiküldeni, a befogott bűnösököt megítélendőt és nyomban megbüntetendőt.

Tapasztaltam ezen megyebeli utazásommal következendőket, jelesen:

lőr hogy a karlovitzai metropolitának ezen fentebb közlött, körüllevele részint Karlovitzán a metropolita által, részint a fehértemplomi végelyen osztogattatnak, minek tanúsággul szolgál, hogy Csiklova, Petrillova, Vranyutz és Csorda helyiségeinek előljárói a fehértemplomi görög nem egyesült esperestnek Ivatskovits Sofronnak több rendbeli felszolítására legközelebben Karlovitzán a metropolitán megjelenvén, ó általa karólelke fogadtattak, több ebbeli példányokkal megajándékoztattak, — Állítja Ivatkovits Sofron esperest még azt is, hogy Pantcsova környékén másféle proclamatiók is terjesztetnek, melyben a nép felszolítatik, hogy fegyveres erővel, három napi eleséggel Karlovitzának segítségére menjenek; Pantsován új forradalom kiütött, melynek eredménye az lön, hogy az ottani előljáróság másod ízben letétetett, jelenté annak veje, Raskovitz Bázil ugyancsak pantssovai lakos, hogy bizonyos Stranimirovits szerb, ki Verschetzen lázító elkövetéseiért üzöben vétetett és csak ugyan Ibistye iliriai végelyi helyiségben elfogattatott, de onnan előbb Fehértemplomban Dreyhahn ottani alezredesnek és attól Pantsovára az ott való generálisnak kézbesítetett, ó általa minden kihalgatás nélkül szabadon bocsájtatott, állítja azt is említett esperest, hogy a fehértemplomi végelyi tisztségnél az ilir mozgalmak folyton pártoltatnak, sőt terjesztődik azon álhír is, hogy a Bánának intézkedései a ministereknek kinevezése fejedelmünk által is megerősítetett, melyeknek természetes következése, hogy a görög nem egyesült népeink, melyek az egyházi személyei iránt való bizodalma nagy de föleg Ötödik Ferdinánd Császár és Királyunkhoz való ragaszkodása határtalan, folytonos ingerrületségben maradnak.

2or Tapasztalám azt is, hogy a verschetzi görög nem egyesült püspök, Poppovics István, a karlovitzai metropolitával az ilir mozgalmak tekintetében nem kevés egyetértésben vagyon, minek bizonyságául szolgál az, hogy az eltiltó parancs ellenében, nem ügyelve a temesvári püspök intésére, a tartatott Congresszusra Karlovitzán megjelent, végre is, hogy az ide /./. mellékelt körlevelemet, mellyet a nép megnyugtatasára a szószékekből lelkészeik által kihirdettetni kívántam, mai napig is nem köröztte, igyekezett ugyan említett püspök magát előttet Oravitzán, hová e mai napra személyes megjelenését kikértem, szóval kiírteni, hogy Karlovitzára nem a Congressusban való részvét kedviért de egyedül azért, mert több hivatalos leveleire választ nem nyervén, a metropolitának utasításait az egyházi ügyekre vonatkozva kikérni szándékozott, és hogy körleveleimet távollétében el nem bocsájthatta, de milyen alaptalanok legyenek külömben is ebbeli mentségei, abból is kitetszik, hogy midőn a temesvári görög nem egyesülttekhez tartozandó püspöki megyében mindenütt ezen hitvallású lakosoknak engedelmességét az előljáróság iránti bizalmokat teljes megelégedésemre tapasztaltam, a verschetzi püspökségben, kivéven Vuja Ignátz oravitzai esperest került, jobbadán felingerült kedélyeket kellett tapasztalnom.

3or Végire jártam annak is, mi okok indíthatták Graenzenstein Gustav krassói bányászat igazgatóság elnökét arra, hogy azon ürügyen alatt, miszerint általjánosan a lelkészek a közállomány pénztárából fizetésekkel jövendőre ellátandók lennének, műlt april havára a bányászati uradalmak alá tartozandó görög nem egyesült vallású lelkészeknek fejekint 12 forint 30 krajcárokat pénzben felsőbb meghagyás nélküli kiosztogattatott, mely által azon lelkészek között kik a megyei hatóság alá tartoznak azért, hogy hasonló kedvezésekben nem részesítettek, nagy ingerültséget, sőt azon véleményt terjesztette, mintha a bányászati uradalmokban létező helyiségek külön kormányzó alatt lennének; és úgy tapasztaltam, hogy ezen intézkedése a bányászati kormányzónak annyi-ban célszerű volt, a mennyiben ezen megyében mellynek állandó tanyázó katonasága nincsen, hol az őrseregek még akkoriban nem léteztek, bányászati igazgatóság felügyelése alatt lévő pénztár és nagy mennyiségű lőpor biztosítására ügyelve, a lelkészeknek, kik a hiveknél nagy behatással vannak, arra való törekvéseket ezen kedvezés által felbuzdítta, hogy a közcsend és közbátorság fenntartására erélyesen fellépjenek — melly ebbeli intézkedésnek már is azon kedvező eredménye mutatkozott, hogy midőn más a bányász uradalmokon kívül lévő helyiségekben a lelkészeknek itt ott hanyagságokat tapasztalám, azon uradalmakhoz tartozó lelkészeknek teljes bugzoságukat dicsérhem. Hogy azonban az ebből keletkező által vélemények megszüntessenek, a bányászati uradalmokon kívül lévő helyiségekbeli lelkészek szintén hasonló lelkesedésre felbúdit-tassanak, hivatalosan megkérém önt, miszerint e megyében fekvő több helyiségbeli görög nem egyesült vallású lelkészeknek számokra hasonló mennyiségű előlegezésnek az állományi kincstárból való utalványoztatását hová elébb kieszközölni szíveskedjen. Jelenleg ugyanis a deciaratoriai resolutio szerint 150 ház után egy lelkész kívántatik, azonban vagynak helyiségek, hol a püspöki önkényből annyira szaporítatnak a lelkészek, miszerint 150 házat lakozóknak négy öt lelkész is adódik, kik mindenjá-ján egy úrbéri telket mivelnek, pénzbeli fizetések semmi sincs, termeszt-ményekben kapnak minden háztól 15 oka kukoricát, 20 oka térszen egy vékát, de azt is igen ritkán tudják beszedni, kivált miolta az unióra való átmenetelek annyira szorgalmaztattak, az úgynevezett stolából, melly 3

osztályra oszthatik, szintén kevés a jövedelmek. Mindezekbül tehát kivilláglik, hogy a jelen való állások segedelmet igényel, kivált mi vidékünkön, hol a földnek terméktelensége az úrbéri telekből kevés jövedelmet ad. Szükséges ez azért is, mert e jelenségű forradalom idejében a katonai erő hiányában ezen lelkészeknek közműködések elkerülhetetlen.

4er Tapasztalám egyébiránt, hogy azon fáradozásaim, miszerint a több helyeken egybegyűjtött helyiségekbeli lakosokat a törvényeknek tiszta fogalmokról a volt földesurak tulajdonainak megkiméléséről, a közcsend és bátorság fenntartására vezető intézkedések felől értelmezni törekedtem, sikeresek voltak, de viszont meg kell jegyezniem, hogy az oláhoknak az őrsereghoz való alkalmaztatások kedvetlenül vétetett, mely miatt megajánlottam nékiek, hogy attól való feloldoztatásokat kieszközöldem, melyet íme annál is inkább szorgalmazom, minthogy a közbátorosság tekintetéből sem javalható, hogy a könnyen felingerülhető oláhnak fegyver nyújtasson.

5ör Tagadni nem lehet, mit több helyen tapasztaltam, hogy az unionnak mód nélküli szorgalmaztatása a görög nem egyesülteknél nagyingerülségre nyújtott alkalmat, melyek könnyen nagyobb kicsapongásokra okot szolgáltattak volna, minék tanúsága az, hogy a miolta ezen kárhozatos intézkedések megszüntettek, az oláhok régi hit sorsosaikhoz csoportonkint vissza térték. Oláh Boksánban jelesen történt, hogy habár az oláhok nagyobb száma a görög nem egyesült vallásnál általában megmaradt, mégis az imaházok a kisebb számú egyesültek részére elvétetett, sőt mi több! az imaházaktól megfosztottak halotjaik számára való harangozatát minden volt imaházokban, minden a római catholicusoknál tilalmaztatott, jelenleg pedig azon álhírrrel búsítatnak a bányászi igazgatóság tisztjei által a görög nem egyesült lakosok, hogy a legközelebben megérkezendő ministerialis rendelet azon már a megye által nékiek visszaadott imaháznak fele birtokában az egyesültek vissza helyhezhetetni fogja olly formán, hogy egy ünnepnapon a görög nem egyesültek, a következőnben az egyesültek tarthatják isteni szolgálatjaikat, mi is annyival inkább botrányos lenne, miután a görög egyesültek száma az ottani lelkész előadása szerint alig 50 lélekre számítható, midőn elnenben a nem egyesültek felül hatszázan számítanak.

Midőn mindezekre rendeletét önnel kikérém, egyszersmind jelentem, hogy Murgu Euthim tegnap előtt Lugoson megjelent, nagy örömmel fogadtatott, a néphez intézett beszédje az hirdetményéhez, mely vélem közöltetett, tökéletes egybehangzásban volt, sőt hazatérvén utazásomból, hosszabbabb véle való értekezésem után reményem van, miszerint működéseit a megyében a közügyre hasznosak lesznek, azért is e reményben ötet az oravitzai és karansebesi vidékekre küldöm.

Tudatom végezetre önnel, hogy kötelességeimet óhajtott sikerrel e megyében ez alkalommal teljesítvén, három nap mulva innen hazamegendek. Lugos 10e juny 1848.

Krassó megye főispánja
Gyürky Pál

Domnului ministru de interne Szemere Bertalan

În câteva localități ale comitatului Caraș Iliniștea, pacea, respectul față de legi și autorități s-au tulburat din nou. Și anume, la ocnele Ciclova oamenii aveau intenția să arboreze steagul iliric. Aceasta s-a

împiedicat însă prin acțiunea comună a judeșui nobiliar de plasă și a direcționii miniere. Reprezentanții mai multor localități au fost trimisi la Carlovit pentru a primi sfaturi și instrucțiuni de la mitropolie. În ziua de 6 a lunii curente, locuitorii agitați de la Mârcina au reclamat să se aducă la cunoștință poporului un anunț aici anexat al aceluiași mitropolit. Anunțul l-au primit în numeroase exemplare de la un oarecare om necunoscut din Biserica Albă. Judele nobiliar al comitatului le-a putut aduna însă în mare parte. Pe preotul ortodox care refuzase să-l publice l-au apucat de piept. Au destituit din posturi pe învățătorii și pe judecătorii din localitate. Mai mult, au hotărât ca de acum înainte să nu mai asculte de maghiari și de funcționarii comitatului. Spre a înfrâna imediat aceste desfrâuri temerare, judele nobiliar de plasă a fost nevoit să recurgă la gărzile din Oravița. Ocupându-mă de mai multe zile cu lămurirea locuitorilor localităților comitatului, am ajuns în aceeași zi la Oravița. Am considerat util să trimit tribunalul la fața locului spre a-i judeca și a-i pedepsi imediat pe vinovații arestați.

Am constatat cu ocazia acestei călătorii prin comitat următoarele:

1) Circulara sus amintită a mitropolitului de la Carlovit se distribuie în parte acolo chiar de el, iar în parte la punctul grăniceresc de la Biserica Albă; aceasta se confirmă prin faptul că mai mulți conducători de la Ciclova, Petriloa, Brănuț și Ciortea, au apărut în zilele acestea la Carlovit, la apelurile repetate ale protopopului ortodox de la Biserica Albă, Sofron Ivacicovici; acolo mitropolitul i-a primit cu brațele deschise și le-a dăruiț mai multe exemplare ale proclamației. Protopopul Sofron Ivacicovici mai afirmă că în impunjurimile localității Panciova se răspândesc și alte proclamații. Prin ele, poporul este invitat ca, înarmat, cu hrană pe trei zile, să se grăbească în ajutorul orașului Carlovit. La Panciova a izbucnit o nouă revoluție. Rezultatul ei a fost că autoritatea de acolo a fost gonită pentru a doua oară. Gimerele [protopopului] Bazile Rașcovici, domiciliat la Panciova, ne-a comunicat arestarea unui sărb oarecare, Struni Mirovici, în localitatea grănicerească ilirică Ibistye. El a fost persecutat pentru activitatea sa de agitator desfășurată la Vârșet. De la [Ibistye] a fost expediat la locotenent-colonelul Dreyhahn din Biserica Albă, iar acesta l-a predat generalului de la Panciova. Ultimul l-a eliberat fără nici o interogare. Protopopul amintit mai afirmă că ofițerimea grănicerească de la Biserica Albă sprijină necontentul mișcările ilirice. Mai mult, se răspândește și acea veste falsă că atât măsurile luate de către ban, cât și numirea ministrilor, au fost aprobată și de către principalele noștri. Drept consecință firească, popoarele noastre greco-neunite care au o mare încredere în fețele bisericești și mai ales un atașament nemărginit față de împăratul și regele nostru Ferdinand al cincilea, se află într-o stare de permanentă surescitare.

2) Am mai remarcat că episcopul greco-neunit de la Vârșet, Stefan Popovici, se înțelege pe deplin cu mitropolitul de la Carlovit în privința mișcărilor ilirice. Aceasta se dovedește prin faptul că n-a luat în seamă nici ordinul prohibitiiv, nici avertismentul episcopului de la Timișoara, ci a apărut la Congresul ținut la Carlovit. În sfârșit, atitudinea lui poate fi dovedită și prin faptul că până în ziua de azi n-a expediat circulara mea aici anexată, pe care am vrut ca preoții să o facă cunoscută de pe amvoane, spre liniștirea poporului. Este adevărat că episcopul amintit a căutat să se scuze cu vorba în fața mea, la Oravița, unde am cerut ca în ziua de azi să se prezinte personal. El a declarat

că s-a dus la Carlovit nu pentru a participa la congres, ci numai pentru că n-a primit răspunsuri la mai multe scrisori oficiale, și trebuia să ceară instrucțiuni mitropolitului cu privire la unele probleme bisericesti. Fiind absent, nu a fost în stare să expedieze circularele mele. Dar că de nefințemate sunt justificările lui, reiese și din faptul că în dieceza ce aparține episcopului greco-neunit de la Timișoara am constatat peste tot, spre marea mea satisfacție, că locuitorii de această confesiune dovedesc ascultare și încredere față de autorități. În episcopatul de la Vărșet, cu excepția districtului protopopului Vuia Ignat de la Oravița, trebuie să constat că există mai mult o atmosferă încordată.

3) Am mai cercetat cauzele care l-au putut determina pe președintele direcției miniere din Caraș, Gustav Graenzenstein, să distribuie fără dispoziții superioare, pentru luna aprilie trecută, parohilor greco-neuniți ce aparțin domeniului minier, câte 12 florini și 30 creștari, sub pretextul că în viitor preoții vor beneficia, în general, de un salar din casa statului. Prin aceasta el a stârnit o mare agitație printre preoții de sub jurisdicția comitatului care n-au beneficiat de asemenea favoruri. În plus, el a răspândit ideea că localitățile situate pe domeniul minier s-ar afla sub un guvernator separat. Am constatat că această acțiune a președintelui direcției a avut și unele urmări pozitive. Întrucât în acest comitat nu se găsește o milicie cu caracter permanent, iar gărzile încă nu existau pe atunci, prin avantajele acordate el a încurajat stăruința preoților care au mare influență asupra credincioșilor, spre a interveni energetic pentru menținerea liniștii și siguranței publice. S-a sigurat astfel paza casei aflate în grija direcției miniere și securitatea marii cantități de praf de pușcă. Urmarea cea mai pozitivă a acestei dispozitii constă în aceea că pe câtă vreme în alte localități aflătoare în afara domeniului minier am constatat îci-colo o neglijență a preoților, în schimb pot să laud zelul deplin al celor de pe teritoriul domeniului; pentru a se pune însă capăt, vă rog să binevoiți a obține căt mai curând să se ordoneze în mod oficial pentru preoții ortodoxi din mai multe localități ale comitatului un avans, într-o sumă asemănătoare, din tezaurul de stat; parohii din localitățile de din afară domeniului minier ar fi astfel încurajați la o asemenea atitudine zeloasă; în prezent, conform prevederilor din declaratoria resolutia, la 150 de case se cere un preot; sunt însă localități în care parohii s-au înmulțit după bunul plac al episcopului, încât locatarilor din 150 de case le revin și câte 4—5 preoți; toți aceștia cultivă o sesie urbarială; ei nu primesc salar în bani; în schimb primesc de la fiecare casă câte 15 ocale de porumb în produse, știut fiind că 20 ocale fac o baniță; numai rareori sunt însă în stare să strângă această cantitate, mai ales de când ei sunt aşa de mult indemnatați să aprobă uniunea; din asta numita stolă care se împarte în 3 clase, obțin de asemenea venituri reduse; din toate acestea reiese clar că situația lor actuală necesită un ajutor, îndeosebi în regiunea noastră, unde, din cauza nefertilității pământului, sesia urbarială dă puține venituri; este nevoie de [ajutor] și pentru faptul că în revoluția actuală, în lipsa puterii militare, colaborarea acestor preoți este indispensabilă;

4) Am constatat de altfel că s-au dovedit a fi încununate de succes acele străduințe ale mele, prin care am adunat în mai multe locuri locuitorii din localități și le-am lămurit înțelesul clar al legilor cu privire la crutarea proprietăților moșierilor, la menținerea liniștei și siguranței

publice; în schimb trebuie să remarc că înrolarea valahilor în gărzile cetătenesti a produs o atmosferă neplăcută; din această cauză eu le-am promis că voi obține scutirea lor de o atare obligație; aceasta o propun insistent, cu atât mai mult, cu cât, din punctul de vedere al securității publice, n-ar fi recomandabil ca valahii care se agită atât de ușor să primească arme;

5) Nu se poate tăgădui faptul constatat de mine în mai multe localități că propagarea fără măsură a unirii a oferit prilej pentru neliniștea puternică a locuitorilor ortodocși, ceea ce ar fi putut duce ușor la iregularități mai mari; aceasta se dovedește prin faptul că de când dispozițiile fatale au încetat, valahii se întorc în grup la vechii lor co-religionari; la Bocsa Română s-a întâmplat că deși valahii au rămas stătorinci în număr mai mare la religia ortodoxă, totuși casa lor de rugăciune le-a fost luată pentru uniți, cu toate că aceștia sunt în minoritate; mai mult, celor ce li s-a luat casa de rugăciune li s-a interzis să tragă clopoțele pentru morții lor, atât în biserică proprie, cât și în aceea a greco-catolicilor; în prezent, locuitorii ortodocși sunt șicanăți de funcționarii direcțiunii miniere cu știrea falsă că va sosi în curând un ordin guvernamental care va trece din nou pe jumătate casa de rugăciune în posesiunea greco-catolicilor, deși li s-a restituit între timp de către comitat; drept urmare, într-o zi de sărbătoare vor ține slujba divină greco-neuniți, iar în cea următoare cei uniți, aceasta ar fi un caz scandalos, cu atât mai mult, cu cât, conform referatului preotului de acolo, numărul greco-catolicilor abia se ridică la 50 de suflete, iar cei neuniți sunt peste 600.

Pentru toate acestea solicit dispozițiile d-voastră. Concomitent raportează că în ziua de ieri Eftimiu Murgu a apărut la Lugoj. Aici a fost primit cu mare bucurie. Cuvântarea sa adresată poporului a fost într-o perfectă armonie cu anunțul ce mi se comunicase. Am chiar nădejdea că ajungând acasă din călătorie și având o consfătuire mai lungă cu dânsul, activitatea sa pe teritoriul acestui comitat va fi folosită cauză publică. În această speranță îl voi îndrepta în regiunile orașelor Oravița și Caransebeș.

În sfârșit, vă comunic cu această ocazie că întrucât mi-am îndeplinit obligațiile mele în comitat cu rezultatul dorit, peste 3 zile plec de aici acasă.

Lugoj, 10 iunie 1848

Comitele suprem al comitatului
Caraș: Gyürky Pál

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levélár. Belügyminisztérium, nr. 4375/1848. E. Foto: 27 187—27 193.

171

Sfântu Gheorghe, 10 iunie 1848

Kézdi király bíró úrnak

Junius 10 1848.

Haszonbérő Lörincz Jósefnak, a Gál és Béldi udvarokhoz tartozó úrbérések által megtagadott héti szolgálatot kifizettetni kérő folyamadását záradékaival edgyütty oly ajánlatunk mellett fogjuk ide¹, miszerént a

kérés csatolványába ki jelelt földészket a hátra lévő robotról számvetésre egy, a tekintetes király bíró által kirendelendő számvevő bizottság előbe állítani, és a tisztába hozandó hátrálék robotot akár munkával beszolgáltatni, akár pénzül lefizetni, ne terheltessék.

Către judele regesc al scaunului Kézdi

Vă trimitem aici, împreună cu anexele sale, plângerea arendașului Lörincz Jósef în legătură cu refuzul iobagilor de pe domeniile Gál și Beldi de a se achita de robotele săptămânale¹; vă recomandăm ca toți țărani arătați în petiție, fiind în restanță cu robotele, să se convoace în fața unei comisii financiare numite de domnia voastră, domnule jude regesc, pentru ca neîntâriat să le îndeplinească fie în muncă, fie în bani.

Concept. Arh. Naț. Dir. jud. Covasna. Fond. Arh. Scaun. Trei Scaune. Acte prezidiale. Foto/ 8 180—8 181.

¹ Vezi doc. 172.

172

[Sfântu Gheorghe], 10 iunie 1848

Kézdi Király Bíró úrnak

Nemes Könczei Károly, Pászka Péter, Pászka János, Bitang Fábián János, ennek fia Fábián Miske, Bartok József és Pászka Simon ellen részint úri szolgálat megtagadásáért, részint bujtogatásért, jelesen pedig Fábián Miske ellen életére törés és fenyegetőzésért panaszolván, a bujtogatása és fenyegetődzésc tábla bíró Cseh Ignác és Potsa Ferenc által kinyomozni rendelkezni és megtagadott hét számot illetőleg pedig ajánlani kívántuk a tekintetes király bíró úrnak, miszerent az úri szolgálat meg tételevel elmaradott úrbérések kötelességük teljesítésére szoritani oly rendelel mellett ne terheltessen, hogy az ország gyűlés által hozandó és életbe lépettendő úrbéri viszonyok elintézését érdeklendő törvény rendelkezéséig az úrbéréseknek héti szolgálatyok meg tagadása által földes urainknak okozandó kárt a robotot meg tagadó úrbérések fizessék ki.

Domnului jude regesc din Kézdi

10 iunie 1848

Nobilul Könczei Károly a înaintat o plângere împotriva lui Pașca Petru, Pașca Ioan, Bitang Fabian Ioan, fiului acestuia Fabian Mișca, și lui Bartok József și Pașca Simion, pentru refuzul robotei și pentru instigare; în ce-l privește pe Fabian Mișca și pentru atentat la viață și amenințări. Am dori să vă recomandăm cinstite domnule jude regesc să dispuneți ca pentru cercetarea cazului de instigare și de amenințare să fie trimiși juzii nobiliari Cseh Ignác și Potsa Ferenc. În privința refuzării robotei săptămânale binevoiți a emite un ordin prin care iobagii

restanțieri să fie constrânsi la îndeplinirea obligațiilor. Ordinul să cuprindă prevederea ca până la apariția noilor dispoziții legale privind reglementarea relațiilor urbariale de către dietă și până la intrarea lor în vigoare, iobagii să-i despăgubească pe domnii de pământ pentru paguba cauzată prin refuzarea slujbelor urbariale.

Concept. Arh. Naț. Dir. jud. Covasna. Fond. Scaun. Trei Scaune. Foto: 8 182—8 183/1848.

173

Sibiu, 10 iunie 1848

Dem Magistrat von Schäßburg

Die vom löblichen Magistrat unterm 27. März 1.J. hieher gemachte Anzeige über die zur Emporhaltung der öffentlichen Ruhe und Sicherheit daselbst getroffenen Vorkehrungen haben auch die volle Anerkennung diser Nations Universitaet.

Was aber die in der nehmlichen Zuschrift verlangten Waffen für wenigstens 1000 Mann anbelangt, muß bemerkt werden, daß bis jetzt vorzüglich die Bewaffnung in den Städten und Vororten im Auge behalten worden und nur wenn diese vollständig ist, kann dieselbe auch auf die übrigen Stuhlsortschaften ausgedehnt werden. Es wird daher, wenn man noch mehr Feuerwehre erhalten sollte, im Verhältnis nicht nur die Stadt Schäßburg, welcher 200 Gewehre bereits zugewiesen wurden, sondern nach Zulässigkeit auch andere Ortschaften des dortigen Stuhls mit Gewehren bedacht werden.

Carl Sigerus

Hermannstadt, 10. Juni 1848

Magistratului din Sighișoara

Universitatea săsească este întrutotul de acord cu măsurile luate de Magistratul din Sighișoara pentru asigurarea liniștii și securității din această localitate, așa cum au fost ele prezentate în adresa din 27 martie a.c.

In ceea ce privește însă armele pentru cel puțin 1000 de oameni, cerute în amintita adresă, trebuie menționat că până în prezent s-a urmărit cu precădere înarmarea gărzilor civile din orașe și cartierele lor; numai după ce aceasta va fi completă, înarmarea va putea fi extinsă și asupra celorlalte localități ale scaunului. De aceea, în caz că se vor mai primi arme, acestea nu vor fi distribuite numai orașului Sighișoara, căruia i s-au repartizat deja 200 de puști, ci și altor localități ale scaunului, în funcție de posibilități.

Carl Sigerus

Sibiu, 10 iunie 1848

Concept. Arh. Nat. Dir. jud. Sibiu. Fond. A. Univ. Săsești, nr. 454/1848.
Foto: 3 794—3 797.

Innsbruck, 10 iunie 1848

Innsbruck, június 10. 1848

Szivemből szeretett lelkem jó Máríkóm!

Holnap vagy holnapután remélem be lesz végezve itteni téendőnk. Azaz, alá leend írva őfelsége által az Unió iránt alkotott törvénycikk. Ezen kívül a nádor, mint királyi helytartó fel fog hatalmaztatni ő felisége által, hogy a július 2-ára már kiírásra hozandó követek választása módja iránt a mostani erdélyi országgyűlés által hozandó törvénycikkre nézve a királyi szentesítést bélátása szerént megadhassa.

A nagyszámú és most Bécsben mulató oláh küldöttség közül is négyen itt vagynak, kik a Balázsfalván készült petitiot beadván, arra a következő tartalmú választ fogják kapni: hogy a magyarországi egyesülés őfelsége által már megerősítettévé, ott pedig már Erdélyre nézve is kötelező törvény által minden egyes polgárnak, nemzet és vallás különbség nélkül polgári jogai biztosítva lévén, ezáltal minden törvényesen követelhető kivánságaiknak elég vagyon téve.

A szászok részéről is vagyon itt két követ, kiknek itteni eljárások éppen nincs öszvehangzásban a szász követeknek az országgyűlésen tett nyilatkozatával. De nem sokra fognak menni két úton járásokkal.

Holnapután remélem innen elindulhatni, és minthogy már itt vagyok, alkalmasint visszamenő utamat München és Regensburg felé fogom venni. Időben igen keveset fogok veszteni, mert Münchentől a Dunáig vasúton s azon túl gózösön mehetek. Csakugyan ez még nem bizonyos. Nem tudom a passus dolgát el lehet-e igazítani. Bécsben legfennebb két napot mulatva haza fogok sietni.

A császár Bécsbe léendő visszamenetele iránt még eddig semmi bizonyost nem tudhatni. Csakugyan igen valószínűnek látszik nemsokárai visszatérése.

Az olasz dolga állásáról itt nem igen kedvező hírek vannak. Főherceg Ferenc József és Albert tegnapelőtt érkeztek onnan ide. Tegnap megjártam a Ferdinandum nevezet alati nemzeti múzeumot, melyben nagyon sok érdekeset láttam. Nevezetesen a levél elein látható Hofer Andrásnak igen sok emlékeztető jeleit. Az itt látható szobra pedig az udvari templomban vagyon felállítva, hol még láthatni a régi hercegeknek, császároknek és császárnéknak vasból és rézből öntött szobraikot, de mindenegyiket felül műlja Maximilián császárnak márványból faragott gyönyörű monumentuma, mely az embert bámulatra ragadja.

Még két hét kedves drága lelkem Angyalkám és Isten segedelmével ölelhetni fogjuk egymást. Addig is Isten vezérelje minden léptenket s adja meg nékünk az oly rég óhajtott örvendetes viszontlátást. Ezért könyörög kimondhatatlanul szerető Imréd.

Innsbruck, 10 iunie 1848

Iubită a inimii mele, scumpa și buna mea Márkó!

Sper că mâine sau poimâine se vor termina treburile noastre aici. Adică va fi semnat de către maiestatea sa articolul de lege privitor la uniune. Pe lângă aceasta, palatinul, în calitate de locuitor regal, va fi împăternicit de către maiestatea sa să poată acorda, potrivit judecății sale, sanctiunea regească pe articolul de lege ce urmează să fie redactat de Dieta Transilvaniei, referitor la modalitățile de alegere a deputaților ardeleni pentru Parlamentul comun din Ungaria, anunțat pentru ziua de 2 iulie.

O delegație românească numeroasă se află acum la Viena. Dintre membrii ei, patru sunt aici și au înaintat petiția redactată la Blaj. La ea vor primi un răspuns cu următorul conținut: dat fiind că uniunea cu Ungaria a fost deja aprobată de către maiestatea sa prin legea care este obligatorie și pentru Transilvania, se asigură fiecărui cetățean, fără deosebire de naționalitate și de religie, drepturile civile, astfel încât sunt satisfăcute prin aceasta toate revendicările lor legale.

Și din partea sașilor sunt aici doi delegați. Acțiunea lor nu este deloc în conformitate cu declarația deputaților sași făcută la dietă. Plecând pe două cai, nu vor ajunge însă departe.

Sper că poimâine voi putea pleca de aici. Din moment ce mă găsec aici, la reîntoarcere mă voi îndrepta spre München și Regensburg. Timp voi pierde foarte puțin, pentru că pot să mă duc cu trenul de la München până la Dunărc, iar de acolo cu vaporul. Aceasta însă nu este sigur. Nu știu dacă pot sau nu aranja problema pașaportului. Rămânând oel mult două zile la Viena, mă voi grăbi apoi spre casă.

Până acum nu se știe nimic sigur despre apropiata reîntoarcere a împăratului la Viena. Probabil că în curând se va întoarce.

Despre mersul evenimentelor din Italia nu sosesc aici știri prea favorabile. Alătăieri au venit arhiducii Francisc Iosif și Albert. Ieri am vizitat muzeul național numit Ferdinandeum și am văzut în el foarte multe lucruri interesante. Între altele, foarte multe semne ale amintirii lui Hofer András, după cum se poate vedea și la începutul acestei scriitori. Statuia lui de aici este așezată în [interiorul] bisericii curții. Mai pot fi văzute statuile turnate în fier sau aramă ale arhiducilor, împăraților și împărăteselor mai de demult. Pe toate acestea le depășește însă monumentul splendid sculptat în marmură al împăratului Maximilian care îți taie respirația.

Mai sunt încă două săptămâni, inger drag al inimii mele, și cu ajutorul lui Dumnezeu ne vom îmbrățișa. Până atunci, Dumnezeu să călăuzească fiecare pas al nostru și să ne ofere revederea fericită pe care o dorim de atâtă vreme. Pentru aceasta se roagă cel care te iubește nespus de mult, Imre.

Original. Colecția Pajachevich — Mikó Endre Nográdludány. Copie. Arh. Naț. Dîr. jud. Cluj. Fond. Corespondența lui Mikó Imre.

Zalău, 10 iunie 1848

Zilah, iunius 10. 1848

Kiss Károly tiszttelt jó urának, B. Wesselényi Miklós őrnak üdvözletét!

A követségekre nézve igenis úgy állanak kinézéseink, hogy Tasnádról László Imre, Zsibóról Décsei menjenek. De Szilágycsphból Pap Miska, aki egy valóságos lázásztó, erkölcsstelen, rossz oláh, akarja magát a bükki sok oláhokkal felerőszakolni, s hogy akaratának mikép lehessen gátot vetni? nem tudom. Hallom, hogy Buda Sándor megijedve Pap Miskától — aki pedig a testvéreit tartja nöül — visszalépett. Igy versenyező sem lenne. De a magyarság ezen kerületben Laskait kívánja, s ha ő fel kíván lépni, talán sükkerrel versenyezend. Kiss Laczi semmi-kép sem megyen, neje közelebbi távollété alatt annyira elrebencesedett, hogy egész hazajöttéig családostul nálam jákott Zilahon, azonfelül ezen holnapban lebetegülendő; így Laczi házát nem hadhatja. Laskai lenne hát csak, akit Pap Miskával szembe állíthatnánk, mert Bálint ravaszabb, hogysem fellépjen, ha Laskai föl nem lép, meg lesz csúfolva a megye, ami ha a mostani követrendszer marad meg, nem utolsó eset leend. Működhetéstől is meg vagyunk fosztva annyifelé s ily rövid időben lehetetlen valamit jó móddal tenni. Bálint nem kóser már s kezdi magát kiütni szeg a zsákból, hogy ő is consossesei inkább óhajtják a muszka kormányt, mint a jelent, meg vagyunk róla győződve — fájdalom! arról is, mikép ezen megveszett rosz népet csak a koporsó javítja meg. Zilahon Sámi lépett fel s el is üti. Ebből is így baj az iskolánakra nézve.

Hát tiszttelt jó uram nem akar-e mint követ fellépni. Mi ebben semmi anomaliát nem látunk, haacsak a ministerium ellene nincsen. Az esetben Zsibóról kérdésen kívül és minden nehézség nélkül megtételethetjük az elválasztást, erről legközelebbről egypár szóbani tudósítást könyörgök.

Zilah engem csaknem minden szavazatával polgármesterévé választott. Deáki Samu bíróvá lett. Enyim a közkeresetekre való felügyelet és ügyeltetés, egyebeken kívül. A bíró a magánügyekben bíráskodik a mellé rendelt tanácsosokkal. Meg vagyunk akadva, rabjaink szaporodnak, tartásuk költséges, a bíró pedig az adósságos ügyek nem folytatásáért majd kihúzzák házából. Mi tehát könyörgünk a királyi bizottmnánynak, hogyha végrehajtásaiak bevégzésének mégis késni kell, méltóztassanak a büntetőperek és adósságos ügyek folytathatását megengedni, felszabadítani. Bezzeg Böjti minden megengedett Krasznában, olyakat is, miket más megye vagy hatóság el sem fogadna.

Baji és Asztalos barátimat szívesen üdvözlöm. A Bárónót alázatosan tisztelem.

Isten tartsa meg tiszttelt jó uramat!

[Adresa:] Báró Wesselényi Miklós. Középszolnok megyei főispány őrnak Kolosvárt.

*Kiss Károly trimite salutări binevoitorului său domn,
baronul Wesselényi Miklós*

În legătură cu deputații credem de cuviință să meargă din Tășnad, László Imre, iar din Jibou, Décsei. Însă la Cehu Silvaniei vrea să se impună cu forță Mihai Pop, cu ajutorul mulțimii de români din Urmeniș, el, care e un răzvrăitor veritabil, un imoral și un valah urâcios. Cum poate fi stăvilită această ambiție a lui, asta nu știu. Aud că Alexandru Buda, de teama lui Mihai Pop — care de fapt este soțul surorii sale —, a renunțat. Așadar nu va avea un contracandidat. Ungurimea din această circumscripție l-ar dori pe Laskai, și, dacă el vrea să candideze, poate ar reuși să-l concureze. Kiss Laczi nu vrea să meargă cu nici un chip. Recent, fiindu-i soția plecată de acasă, s-a speriat atât de tare, încât până la venirea ei a locuit la mine, în Zalău, cu întreaga familie. În plus, în această lună s-a și îmbolnăvit. Așadar Laczi nu-și poate părăsi casa. Rămâne singur Laskai care ar putea să-i facă fată lui Mihai Pop, căci Balint e prea şmecher ca să intre. Dacă nu intră Laskai, ținutul va rămâne de ocară, ceea ce nu va fi pentru ultima dată, în cazul că actualul sistem electoral nu se va schimba. Nu avem nici putere de acțiune, căci este imposibil să faci ceva ca lumea în atâtea direcții și în timp aşa de scurt. Balint este suspect și deja începe să-și arate ghiarele prin sac, zicând că el și cunoștuții săi doresc mai degrabă stăpânirea muscălească decât cea de acum. Durere, suntem convinși că acest neam turbat și rău nu-l poate îndrepta decât coșciugul! La Zalău a intrat Sámi și va și reuși. De aici apoi iarăși necaz pentru școlile noastre.

Dar, bunul și stimatul meu domn, n-ăți dori să candidați de deputat? Noi nu vedem nimic anormal în aceasta, dacă guvernul nu se împotrivesc. În acest caz, noi la Jibou vă putem asigura alegerea fără discuție și fără nici o greutate. Vă implor să-mi scrieți cât de repede în legătură cu acest lucru.

Zalăul m-a ales pe mine jude primar aproape în unanimitate. Deákí Samu a devenit jude. Mie îmi revine grija și paza veniturilor publice, pe lângă multe altele. Primarul își exercită funcțiunea cu ajutorul consilierilor instituiți pe lângă el. Suntem foarte înghesuți. Numărul pușcăriașilor crește, iar întreținerea lor este costisitoare. Pe primar aproape că îl dau afară din casă din cauza opririi dezbatelerilor despre impozite. Rugăm, așadar, comisia regească, dat fiindcă încheierea execuțiilor va trebui oricum să întârzie, să binevoiască a îngădui continuarea dezbatelerilor privind impozitele publice. Las că Böjti a îngăduit totul în Crasna, până și de acelea de care alte comitate sau autorități nici n-ar vrea să audă.

Îi salut din inimă pe Baji și Asztalos. Mă încchin doamnei baro-nese.

Dumnezeu să vă țină, preaștematul meu domn!

[Adresa:] Baronului Wesselényi Miklós, comitele suprem al comitatului Solnocul de Mijloc, la Cluj.

Copie. Arh. Naț. Dir. jud. Cluj. Arh. fam. Wesselényi. Corespondenta lui Wesselényi Miklós.

F.L., 10 iunie 1848

Tekintetes Tiszti Hivatal!

Fájdalommal kelletik sérelmes panaszomat a Tekintetes Tiszti Hivatalhoz bé mutatnom aziránt, hogy én még az elmúlt összel a tekintetes Geréb Ádámné asszony házát elfogadván, most Szentgyörgynapkor a Tekintetes Tiszti Hivatal engemet a fogadott házamba bé helyeztetett, de micsoda informatíval tette meg panaszát Tóth Jánosné, engemet erő hatalommal a belé költözött házából ki hajtottak, sőt még emellett erősen össze is vertek, s portékaimat elrontották, Tóth Jánosnét bé helyeztették. Mármost a tavasz határba bé vetett földeimet kezére vette, török búzámat, pityokámat magkapálta Györke Ferenc, a Tóth Jánosné veje és én így semmi nélkül maradtam.

Melyre nézve instállom a Tekintetes Tiszti Hivatalt, méltóztassék irántam valamely oly rendelést tenni, hogy én minden ház nélkül és elvetett gabonáim nélkül ne maradgyak és azon bé nyújtott instantiáját és arra tett rendelésit Tóth Jánosnénak, melyet a Tekintetes Tiszti Hivatal rendezett, méltóztassanak nékem párba kiadni, hogy azáltal a felséges fő kormányhoz folyamadhassam, alázatosan elvárom, aki azalatt is maradtam

a Tekintetes Tiszti Hivatalnak

alázatos szegény szolgájuk
Providus Tóth István

Onorat oficiu dregătoresc!

Cu durere trebuie să-mi arăt jalmica plângere către Onoratul oficiu, precum că eu încă în toamna trecută am luat casa stimatei doamne soția lui Geréb Ádám, iar la Sfântul Gheorghe din acest an Onoratul oficiu m-a și asezat în locuinta căpătată de mine; însă nu știu cu ce mijlociuni m-a părât soția lui Tóth János, încât am fost scos cu forță din casa mea în care mă mutasem; ba pe lângă asta m-au și bătut zdra-vân, mi-au distrus lucrurile și au asezat-o în casă pe soția lui Tóth János. Acum mi-au luat și pământurile cu semănături de primăvară din hotar; György Ferenc, ginerele soției lui Tóth János mi-a săpat porumbul și cartofii și astfel eu am rămas fără nimic pe lume.

De aceea rog cu umilință onoratul oficiu dregătoresc să binevolască a face în ce mă privește, o rânduială oarecare, încât să nu rămân și fără casă și fără bucatele gata semăнатe, iar contestația înaintată de soția lui Tóth János, dimpreună cu hotărârea dată de onoratul oficiu în legătură cu aceasta, să-mi fie eliberate în copie, ca să pot face recurs la înaltul guvernului.

După care rămân cu toată supunerea a onoratului oficiu dregătoresc sărmană slugă,

Tóth István, jeler

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Arh. St. Sf. Gheorghe. Foto: 8 191—
8 192/1848.

Cluj, [circa] 10 iunie 1848¹

*Iubițiilor frați români!*¹

Românii din Ungaria, cumpărind poftele timpului prezent într-o coîntelegere ordinară la Peșta o conferință, însă carea să fie alcătuitură numai din comisiile popurului, și aşa nu [numai] obștia, ba și din sănul partei inteligențe, deosebit alesă.

Noi ne strânsărăm și lucrărăm ce ni să văzu de lucrat a fi. Si ce am lucrat, prin gazete doară și până acumă iaște cunoscut.

La Peșta sosiră faimea despre frații români din Ardial. Doriam să ne cunoaștem cu stările împrejur și să ne coîntelegem, și aşa eu, dinjos subscrisul, grăbii la Cluj.

Aflându-mă în mijlocul comisiei de popor la Blaj aleasă, și cu poftele românilor la Dieta Ardialului trimisă, avui prilej de a înțelege, a cuncaște starea frației voastre. Deci, fiți buni și îndurați-vă și pe mine, o picătură a oceanului român, a mă luă în siamă, și cuvintele către frația voastră întinsă, carele odrăzlesc din simțire drept-română, cu cumpătul dreptăței și a prudentiei a le măsura.

Tântă frațici voastre iaște sfântă, scopul iaște dorit, însă modrul și calea ați greșit-o! *Qui vult finem, debet habere media*². Dreptul firei nu iaște nemărginit, una și dreptul al legei, cu atâtă mai puțin al politicei! Iar aceea știm că politica înjugă lume. Înaitea politicei, dreptul firei să sfarmă. Nu iaște lucru credincios, dar în desert, căci aşa iaște!

Românii nu pot dreptul firei sin[g]ur a urma, căci să lasă la politică abstracția, iar timpul de acum nici în seamă nu bagă politica abstractă, interes spățial. Astăzi se văjește politică generală. Astăzi iaște întrebare: dinastia poporului sau dinastia numai unor persoane sau familiei să domnească? Si din aceasta curge altă întrebare: elementul rusesc, slăvesc sau elementul nemțesc să fie joitoriu?

Toată Europa, înafără de rus, abate la aceea ca dinastia poporului să se întemeiază. La acest prințipiu țintează și uniunea Ardialului cu Ungaria, și cine să împotrivește la acest scop, cu voia sau fără voie, să ostenește împotriva chiemărei ve[al]cului și părăsește simpatia suveranității poporului. Acum baje siamă cu sine însuși care iaște cu puțință ca niamul nostru român, amortit de însușirile ve[al]curilor, fără simpatia prințipiu lui mai sus însămnat, de sine însuș să să puie în picioare? Mai întâi trebuie bălaurul aborit, apoi capetele și-i culege. Uniunea cu Ungaria iaște pașul de a smulje poporul de sub jugul absolutismului, pașul întâi. Pașul al doilea: naționalitatea mea a nu o prăda, dar fiindcă gloria Coroanei Ungurești nu iaște numai prin maghiari, ce și prin noi, români, întemeiată, aşa, sub stiagul Sfintei Coroane trebuie independentă obștiască a Coroanei să o grijesc, fără a mă uită sau a trece cu vederea aceea că sunt român. Si în loc să mă las la linguisirea unor paride, trebuie să abat terrenumul ființei statului sau obște[i], ca dânsul prin mine și eu prin dânsul să mă ajutor. Din două rele, cea mai puțină, iar din doi pretenți o cel mai harnic să mi-l aleg.

Ce atârnă întrebarea a doua, adecă: elementul rusesc sau elementul nemțesc să fie domnitoriu, mie nici unul nu-m[i] trăbuie. Nu cel

În Cluj, iunie 1848

rusăsc, căci iaste absolut, și mădua fericirei popoarelor, adecă libertatea, surpătoriu. Și, după ce câteva veacuri să sfarmă că niamul românesc să-l topiască în slăvism, cum putere domnitoare s-ar rădica asupra românilor, de loc ni-ar sorbi toată naționalitatea. Cât am și cât nu am drept? Răspundă patimile Moldovei și ai României, și de ar fi român care la aceste ar rămâne indiferent, cătră acela nu mai am cuvinte.

Iar niamțul? Neamțul este solid și domolit, însă pătruns de o politică groaznică! Nu abate la naționalitatea popoarălor, nu farmăcă amalgamație, da? Înveninează virtutea neamurilor și a mădularilor niamului, și sfădește laolaltă, ca tot însul să fugă la ajutorul lui, și aici pe una, aici pe cealaltă parte o netezește, până ostenindu-să amândouă, pică sub jugul lui. Românilor, trebue-vă încă și datum? Ce iaste românul unit și neunit? Nimic alta, decât politica nemțască: *Divide et vinces!*³

Fraților, păziti-vă ca, cu focul naționalităței lămuriti, să nu cădem! Veți zice așa: „Dară să ne alăturim maghiarilor, care de ve[ă]curi înceace ne apasă? Mai sus v-am spus, iar aici numai atâta vă zic: eu sunt aici moștian, ca și maghiarul, dară numele lui pătrunde astăzi sfera în-sămnătoare. El miargă înainte și-m[i] facă cale, eu cu dânsul voi păși, și, când va veni vreme[a], eu voi păși înainte, și el după mine, de-i va plăcea, de nu, sădă la haine. Dânsul iaste silit de mine a să îngriji, iar eu încă mă voi griji, și aşa, sublă grije duplicită, de cum am viață voi trăi.

Iar când aceste vă zic, experiența din Ardial de tot mă cruntă! Fraților! Eu așa aflu, cum că, din nebăgare de seämă, ați dat prilej la o neînțelegere, dintru care cură feliuri și feliuri suspiții! Nu mă pun de jude, nici tensor, însă nu pot trece cu vederea patimile. Iată, întru on sat să prinsără oamenii a cuprinde bunurile domnești. Mearsă asupra lor oaste armată, și aici să vorbește că ceia și ceia i-au invitat. Și cine sănt aceia? Nu au nume. Dar cei ce au atâțat poporul împotriva uniuniei!?

Acum — sau iaste drept sau ba! — poporul iaste subt acea deapsă că iaste atâțat și, ca nu din neprecepere, ci din malitie pășitoriu, nu să crăță! Cine va fi pricina picăților? Amar de dreptul prin zgromot cerșut!

Dar soarta nenorocirei aici nu să îngată. Frățimea voastră sunteți unul împotriva altuia înveninăți. Ungureni și săseni, naționaliști și vânzători?! Încă nici nu v-ați pus în picioare și ați început despre întărire și maimarietate a vă îngriji? Amar de noi! Văd că va să ne cutruiim înainte de vreme. Va să să înplinească: *Parditio tua ex te Isräel!*⁴

Nu iaste mare pierdere de viață, de când cei de on niam, din o casă, în auzul străinilor, unul pe altul să defaimă, căci ei și după sfadă tot o casă, o familie vor să rămână; iar de unul sau celălalt va să lăiba voarbe cu străinul, atunci dânsul înfocat adaoje cele din sfătuitori frați auzite, și cu gură mare le împroaște spre micșorare, și aşa își pierde familia încrezămantul. Aveți voi, fraților, cu cine să vă luptați sau emulați! Nu vă dărăpănați unul pe altul, ci mai bine vă ajutați, și devremec.

Rămâneți cu Dumnezeu, fraților! Și cumpăniți cuvintele mele ca al umui român sincer care, fie văzut sau nu pentru bunul niamului, ajutarea poporului, după a sa individuală putere a lucra, zi și noapte a ostăni, nici în zilele mari, nici în zilele mici — de care providența ne apere! — nu va înceta.

Domnule redactor!

Făcându-ți cunoscut cum că în *Kolosvári Hiradó* am dat o disertație carea, comândându-ți-o, te rog să fi bun ca aceste știre să mai curând să le dai la public.

Dragoș

Original, B.A.R., ms. rom. 995, f. 13 r — 14 v.

¹ Manifest destinat publicării, dar pe care George Barițiu nu l-a tipărit.

² „Cui îl place rezultatul, trebuie să accepte și mijlocul“ (prin care a fost obținut).

³ „Desparte și învinge!“ Corect: Divide et impera! = Învățbește și stăpînește!

⁴ „Pierirea ta prin tine, Izraile!“.

178

Innsbruck, 11 iunie 1848

Allerhöchster Bescheid den Abgeordneten der rumänischen Nation aus Siebenbürgen

Indem das von Meinen Unterthanen romanischen Ursprunges auf der Blasendorfer Versammlung verfaßte Bittgesuch durch die seither auf dem Siebenbürger Landtage einstimmig beschlossene und von Mir durch den 7ten Artikel des letzten ungarischen Reichstages vorläufig schon sanctionirte Union Siebenbürgens mit Ungarn erledigt wurde, freut es Mich, die hier anwesenden Abgeordneten versichern zu können, daß durch den betreffenden Gesetzartikel, welcher ohne Rücksicht auf Nationalität, Sprache und Religion allen Einwohnern Siebenbürgens dieselben Freiheiten und Berechtigungen ertheilt, ihren Wünschen größtentheils entsprochen wurde, ihre künftige Wohlfahrt daher nur von dem Vollzuge dieses Gesetztes abhängt¹. Übrigens nehme ich die geäußerten Gefühle der unverbrüchlichen Treue mit Wohlgefallen auf und versichere Sie Meiner königlichen Huld und Gnade. Den 11. Juni.

Răspuns împăratesc către delegații națiunii române din Transilvania

Memoriul supușilor mei de origine română redactat la Adunarea de la Blaj a fost rezolvat prin uniunea Transilvaniei cu Ungaria, votată în unanimitate la Dieta Transilvaniei și sanctionată deocamdată deja de mine prin legea a 7-a a ultimei Diete maghiare; de aceea mă bucură să-i pot asigura pe delegații prezenti aici că prin respectiva lege care acordă tuturor locuitorilor Transilvaniei, fără deosebire de naționalitate, limbă și religie, aceleași libertăți și drepturi, dorințele lor au fost în cea mai mare parte satisfăcute, iar fericirea lor viitoare depinde numai de aplicarea acestei legi¹. De altfel, primesc cu satisfacție sentimentele exprimate de fidelitate nezdruncinată și vă asigur de bunăvoița și grăția mea regească.

În 11 iunie

¹ Vezi doc. 174.

179

Innsbruck, 11 iunie 1848

Allerhöchster mündlicher Bescheid auf das
Bittgesuch eines Sächsischen Bittstellers¹

Nachdem die Union Meines Großfürstenthums Siebenbürgen mit Ungarn durch die Siebenbürger Stände mit Beistimmung aller sächsischen Deputirten einstimmig beschlossen und von Mir auch bestätigt, hiedurch aber weder die Nationalität noch die Freiheiten Meiner sächsischen Unterthanen in Siebenbürgen gefährdet, vielmehr bestärkt und gesichert wurden, erfreut es Mich, Ihnen erklären zu können, daß Ihre Besorgnisse ungegründet sind, und Ich Sie mit der Versicherung in Ihre Heimath entlassen kann, daß ich Meine treuen Sachsen wie bisher so auch fernerhin in ihren Rechten und Freiheiten beschützen werde, die ich hiemit Meiner königlichen Huld und Gnade versichere.

Den 11. Juni, Innsbruck.

Răspuns împărătesc oral la memoriu-l
delegației săsești¹

Uniunea Marelui meu Principat Transilvania cu Ungaria a fost votată în unanimitate de către Stările transilvane cu acordul tuturor deputaților săși și a fost confirmată de către mine; prin aceasta nici naționalitatea și nici libertățile supușilor mei săși din Transilvania nu au fost periclitate, ci mai degrabă întărite; de aceea mă bucură să vă pot declara că temerile dumneavoastră sunt nefințemate; vă trimit în patria dv. cu asigurarea că voi apăra drepturile și libertățile fidelilor mei săși și în viitor, ca și până acum; totodată îi asigur de bunăvoiință și grăția mea.

Innsbruck, 11 iunie

Copie. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—1849-i Minisztériumi Le-vétár. Miniszterelnökség, nr. 297/1848. Foto: 2271. Publicat: S. Dragomir, III, p. 9—10.

¹ Acest răspuns i-a fost dat delegației săsești în timpul audienței la împărat căruia i se înaintase în 7 iunie un memoriu (vezi doc. 83).

Cluj, 11 iunie 1848

A szász nemzet ispánjának

Személyes találkozásunkra magamnak is több hivatalos tekintetekből szükségem levén, de másfelöl a magyar miniszterium felhatalmazott biztossa báró Perényi Zsigmond úr is különböző, a nemes szász nemzet érdekebe vágó dolgokról kívánván méltóságoddal értekeződni; ezennel hivataloson felszólítom méltóságodat: miszerint ha elfoglaltatása miatt hoszasabb időre nem is, legalább egy pár napra minél előbb ide Kolozsvárra általjónni ne terheltessék.

Méltóságodnak azon aggodalmát, mellyet itteni megjelenéséből személyére nézve nemelly elindított hírek után támadhatni nékem a minápi tudósításban nyilvánított, azt hiszem, a dolgok itteni békés folyama s mindennek személyes bátorsága eloszlathatta, de eloszlathatja azon biztosítás, melyet a törvény országgyűlési tagoknak különösön ád s melylyet én és a kormány mindenek irányában fentartani kötelességünknek ismerjük.

Kolosvárt, iunius 11kén 1848

Către comitele națiunii săsești

Mai multe motive oficiale mă determină ca cu personal să simt nevoie de a vă întâlni; pe de altă parte și domnul baron Perényi Zsigmond, comisarul împăternicit al Guvernului ungar, ar dori să discute cu domnia-voastră asupra unor diverse probleme privind interesele sașilor; de aceea fac apel la d-voastră, în mod oficial, ca cel puțin pe câteva zile să binevoiți a veni cât mai curând aici la Cluj, dacă nu se poate pe un timp mai indelungat din cauza altor preocupări.

Pornind de la unele zvonuri, printr-un aviz recent, mă informă că sunteți îngrijorat în privința persoanei d-voastră în cazul că ați apare aici. Eu cred însă că mersul pașnic al lucrurilor aici și siguranța personală a tuturor, vă vor risipi [îngrijorarea]. O va risipi și acea asigurare pe care o acordă legea în mod special membrilor dietei. Această asigurare vrem să-o menținem atât eu, cât și Guberniul.

Cluj, 11 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1494/1848. Foto: 25 681—25 682.

Abrud, 11 iunie 1848

Méltóságos Királyi Kormányszéki Bizotmány!

Nem kételekedünk azon hírek valóságába, miszerint a Méltóságos Királyi Bizotmány Abrudbánya várossa és vidéke védelmére illő katonai erővel el látva feljövend. Ezt megelőzőleg sietünk a Méltóságos Bizot-

mány szükségességét igénylő jelen adatot is a másolathban tisztelettel ide mellékelt oklevél értelmében a méltóságos királyi bizotmány tudására eljuttatni, mely szerént az oláh nép bujtogatoinak egyike ezen levelet iro Jánku Avrám a topánfalvi igen számos oláh nép éliről és nevében Tanácsunknak törvényhatósági hangon kíván ovatoskodó rendeleteket tenni, egyszersmind afelől is tudositani a méltóságos királyi bizotmányt: hogy említett Jánku Avrám a folyó hó 9én Topánfalván tartott népes országos vásár alkalmával egy kiemelt helyre álván, az egybe gyűjtött sokaságnak nem átlötte közönségesen azt hirdetni és kötelességévé tenni, hogy 8ad nap alatt minden egyénnek fegyvere legyen, még pedig akármi némű sazzal Topánfalvára begyűlve készen ályanak, mely ténye említett Jánku Avrámnak ugy hisszük az illető szolgabíró által a méltóságos királyi bizotmánynak eddig följelentetett¹.

Alázatos tisztelettel lévén a méltóságos királyi fő kormányszéki bizotmánynak alázatos szolgái

Az abrudbányai Tanácsnak
1848k esztendő Szentiván
hava 11én tartatott üléséből

Laborfalvi Nagy Károly,
főbíró
Molnár János,
aljegyző

Măritei comisii a Scaunului gubernial crăiesc!

Nu ne îndoim de veridicitatea acelor știri, potrivit căroră înalta comisie crăiască va veni înzestrată cu forte militare corespunzătoare pentru a apăra orașul Abrud și împrejurimile sale. Anticipând accastă, ne grăbim, de asemenea, să anexăm în copie, cu respect, pentru a vi le aduce la cunoștință datele de față prin care se subliniază importanța înaltei comisiei. Astfel, unul din instigatorii poporului român, Avram Iancu, a înaintat o scrisoare prin care dorește să îndemne la precauție, pe un ton de jurist, în legătură cu viața numeroasei populații românești din Câmpeni și în numele ei. Încunostîntăm de asemenea înalta comisie crăiască și despre aceea că pomenitul Avram Iancu, cu prilejul targului de țară de la Câmpeni din 9 a lunii curente, unde venise multă lume, s-a urcat pe un loc mai înalt și de acolo nu s-a stătit a vorbi în mod ordinar multimii adunate. Totodată i-a îndatorat pe participanți ca în termen de 8 zile fiecare individ să se înarmeze cu orice fel de armă cu care apoi să fie gata să se aduna din nou la Câmpeni. Această îspravă a lui Avram Iancu credem că a fost până acum raportată de respectivul jude nobiliar, înaltei comisiei crăiești¹.

Rămâнем cu plecat respect umili servi ai înaltei comisiei a Scaunului gubernial suprem.

Din ședința Consiliului de la Abrud ținută la 11 iunie 1848

Laborfalvi Nagy Károly, jude primar
Molnár János, notar adjunct

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G.P., nr. 9 012/1848. Foto: 29 833—
29 835.

¹ Vezi doc. 154.

Abrud, 11 iunie 1848

Nagy Méltóságú Gróf és Főkormányzó Úr! Kegyelmes Urunk!

A folyamotban lévő bal események és nemzet felekezeti meghasonlások iránt több rendben tett alázatos tudosításainkhoz és följelentéseinkhez pótólalag bátrak vagyunk nagy méltóságod eleibe eredetileg ide zárva fölnyújtani az oláh nemzetbéli izgatók, egyikének, Topánfalva védéki felsővidrai ifjabb Janku Avramnak¹ az általa folyó hó 7én Nagyszebenből lett hazajövetele után egybe gyűjtött topánfalvi nép éléről annak nevében tanácsunkhoz küldött levelét. Mennyire légyen ezen levél is csallítatlan adat és bizonyító körülmény az oláh nép közt jelenleg is folyó bujtogatásnak, azt nagy méltóságod bölcs megítélésére bízzuk, egyébaránt ezen levélnek bővebb és nyíltabb magyarázatja tűnik ki:

Izsör abból, hogy említett Jánk Avrám haza jövetele alkalmával nemely városunkbeli polgárok az uton találván, azoknak azt nyilatkoztatta, hogy a magyarhonnali egyesülésből semmi se fog lenni mivel azt ők oláhokul mindenkor ellenzeni fogják. Püspökjük Leményi sem lévén senkitől is meghatalmazva arra, hogy az oláh nemzet képébe s részéről az Unioba belé egyezzék, s a közelebbről Mihácfalván történt események díjját a magyarok vérel kell hogy megfizessék.

Zor Folyó hó 9én Topánfalván igen népes országos vásár tartatván a tisztelettel ide fogott bizonyitvány bizonyítása szerént annak közepette több magossabb helyre álva említett Jánk Avrám azt hirdette és tette kötelességévé a népnek, hogy minden ember igyekezzék 8 napok alatt akár minémű fegyvert szerezni és azzal Topánfalvára begyűlni és készen állani, amint reményünk szerént ezen utóbbi pont alatti tényei Jánk Avramnak a topánfalvi illető szolgabíróság által az Alsó Fejér megyei főispányhoz és onnan nagy méltósagodhoz is fel vagynak jelentve².

Melyeknek alázatos jelentése után tisztelettel öröklünk nagy méltóságodnak alázatos szolgái.

Az abrudbányai Tanácsnak
1848 Június 11én tartott rend-
kívülli üléséből

Laborfalvi Nagy Károly,
főbíró
Molnár János,
aljegyző

Preamărite domnule guvernator. Milostivul nostru
domn!

Ne incumetăm să înaintăm anexat aci în original, în fața înăltimii voastre — o scrisoare a unuia dintre instigatorii națiunii române — ca adăugire a repetelor noastre rapoarte despre evenimentele precare curente și despre conflictele religioase ale poporului. [Scrisoarea] este a lui Avram Iancu junior din Vidra de Sus, de lângă Câmpeni¹. A fost trimisă consiliului nostru, după ce el s-a intors la 7 a lunii curente de la Sibiu și a adunat poporul din Câmpeni, în numele acestuia, în cali-

tatea lui de conducător. În ce măsură această scrisoare o să servească cu amănunte clare și circumstanțe doveditoare instigarea ce se petrece și în prezent în sâmul poporului român, o lăsăm la înteleapta apreciere a măriei voastre. De altminteri explicații mai ample și mai vădite ale acestei scrisori, reies:

— în primul rând din aceea că pomenitul Avram Iancu, întâlnindu-se pe drum cu unii cetăteni ai orașului nostru, când s-a reîntors acasă, le-a declarat acestora că din uniunea cu Ungaria nu se va alege nimic, întrucât ei, români, o vor dezaproba până la capăt; nici episcopul lor Lemeni n-a fost împuñnicit din partea nimănui să consimtă la uniune în numele națiunii române; pentru evenimentele recente petrecute la Mihalț, ungurii vor trebui să plătească cu sânge.

În al doilea rând, la 9 a lunii curente s-a ținut un târg de țară la Câmpeni cu foarte mulți participanți; potrivit dovezii aci anexate, Avram Iancu s-a dresat acolo poporului de pe mai multe piedestaluri îndemnând ca fiecare om să-și procure orice fel de arme, în decurs de 8 zile, cu care să fie gata să se adune la Câmpeni. Faptele lui Avram Iancu, pomenite în acest ultim punct, sperăm că au fost denunțate și de către judele nobiliar din Câmpeni comitelui suprem al comitatului Alba de Jos și de acolo înălțimii voastre².

Raportându-vă cele de mai sus cu plecăciune, rămânem servii umili ai prea înălțimii voastre.

Din adunarea extraordinară a Consiliului din Abrud ținută la 11 iunie 1848.

Laborfalvi Nagy Károly, jude primar
Molnár János, vicenotar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 9 012/1848. Foto: 29 909—
29 911.

¹ Vezi doc. 156.

² Vezi doc. 135.

183

Abrud, 11 iunie 1848

Alább írtak igaz hitünk szerént jó lelke ösmerettel adjuk ezen bizonyítmányt arról: hogy mi után hivatalos kötelességünknel fogva a jelen 1848ik Év Júniussa 9kén innen Abrudbányáról Topánfalvára arany váltás végett el indulunk. Topánfalvára érve a Királyi Ispányság Irodályával szembe a patakban lévő Híd körül egy nagy Tömeg Embert látunk egybe gyűlve, úgy Jánk Abramot a hidon fel álva, és mivel a nép tömegtől tovább nem haladhattunk, ló háton meg kellett állanunk, s így hallottuk Jánk Abramot a nép tömeghez beszédet tartani, az általunk hallott beszéd oda ment ki; hogy minden Ember köteles magát minden módon felfegyverkezni, mert más nép fajok magokat már fel fegyverkeztek, s így fel fegyverkezve minden Ember köteles holnaphoz egy hét Topánfalván meg jelenni, ne féljenek a golyóktól, s ha láttják, hogy ő reszkett, őt, Jánkot támagyák meg, hogy mért reszkett, azt is hal-

lottuk, hogy Jánk beszédét arra is kiterjesztette, mi szerént az abrud-bányaiakat nem kell bántani, mert ők testvéreik. Volt még szó a balás-falvi nép gyűlés határozatairól, az szolgálat tételről, míg az Urbériség törvényhozás uttyán meg szűnend, de tiszta értelmét a nép tömeg miatt felvenni nem tudtuk, de mivel hivatalos kütélességükönél fogva az arany-váltáshoz kelletett fognunk s a néptömeg között rést kaptunk az el menetelre, tovább ott nem mulattunk, hanem onnan el indultunk s így a Jánk Abráhám beszédinek eleit, minthogy szónoklatt közbe érkeztünk oda, nem hallottuk, valamint a végít sem vártuk meg, nem lévén időnk azt végig halgatni.

Abrudbányán, Június 11kén 1848ba.

Reinisch Ágoston

Királyi Kerületi Bányanagy és Aranyváltó

Frendl Ferenc

királyi bányamérnök és aranyváltói ülnök

Eiszmann Károly

Királyi Aranyváltói és Bányanagy hivatali

Irnok

Subscrișii, cu bună credință și cu conștiința curată, adeverim pre-cum că noi, în 9 iunie 1848, am călătorit de la Abrud la Câmpeni din obligație oficială, pentru schimbarea aurului. Ajungând la Câmpeni, am văzut o mare mulțime de oameni adunată în jurul podului de peste apă, chiar în fața clădirii spanatului regesc. L-am văzut pe Avram Iancu urcat pe pod și pentru că n-am putut trece din cauza mulțimii a trebuit să ne oprim călări, acolo; și astfel l-am auzit pe Avram Iancu ținând o cuvântare la mulțime. Cuvântarea auzită de noi se referea la faptul că fiecare om este dator să se înarmeze pe orice cale, pentru că alte neamuri deja s-au înarmat; astfel înarmați, toți oamenii sunt obligați de mâine într-o săptămână să se prezinte la Câmpeni. Să nu se teamă de gloanțe; dacă vor vedea că el, Iancu, va tremura de frică, să-l omoare pentru că tremură. Si aceea am auzit, când Iancu a spus că de abrudeni nu trebuie să ne atingem, pentru că ei sunt frații noștri. S-a mai referit la hotărârile Adunării de la Blaj, la efectuarea robotelor până când noua lege urbarială să se sterge; dar înțelesul absolut curat nu l-am putut prinde, din cauza mulțimii oamenilor. Si fiindcă, în virtutea însărcinării oficioase, trebuie să ne apucăm de schimbarea aurului, ne-am făcut loc prin mulțime și n-am mai stat acolo; am pornit mai departe, astfel că începutul cuvântării lui Avram Iancu nu l-am auzit, căci am sosit pe când vorbea, iar sfârșitul de asemenea nu l-am auzit, pentru că n-am avut timp să-l ascultăm până la capăt.

Abrud, 11 iunie 1848

August Reinisch m.p., administrator montanistic
și șeful oficiului de schimb al aurului

Franz Frendl m.p., inginer de mină și asesor
la oficiul de schimb al aurului.

Karl Eiszmann, cancelist al oficiului de schimb
al aurului și al oficiului montanistic.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 9012/1848. Foto: 29 907—
29 908.

Cluj, 11 iunie 1848

Belügy Miniszter Úr!

Utóbbi jelentésemben említett szebeni körülmenyek felőli csak tegnap estve végzett tanácskozásoknak vég eredményében, hogy kormányzói biztosok G. Bethlen Pál vagy Gábor és B. Kemény Domokos telyes hatalommal és elegendő katonai hatalom karral ellátva katonai egyén is csatlakozván hozzájok küldessenek azonnal Szebenbe az oláh Comité eloszlata és a szükséges visgálatok megtétele végett, és ennek folytán a metálán elkerülhetetlenné vált elfogatásokat eszközölje a legnagyobb óvatosság mellett — melynek szüksége már csak onnan is kiderült, mivel a szebeni polgár mester két egyénnek már előbb megrendelt bé fogatások aránt azon jelentést tevé, hogy ha feltaláltattak volna is, bék fogatások a népnek hozzájok való erőss ragaszkodások miatt alig lett volna eszközölhető, sőt ha sikerülhete is, a nép bizonyoson kiszabadította volna — a két oláh ezredek illető tisztjei szintén ki fognak kérdeztetni a köztök történt izgatások mibenléte felől és Szeben közelébe 4 század székely katonaság fog egybehúzódni, egyszersmind a szászok ispánját nehogyan jelenléte a biztosok működését paralizálja, a főkormányzó bék rendelendi Kolosvárra azon oknál fogva is, hogy a minisztérium biztossa véle a szászok miképpen telyes megnyugtattatása aránt értekezhessék¹.

E hónapnak 7én ott ismét gyűlés tartatott a templom előtt, sokan szónaklának mind az unió elleni szellemben azt reájok nézve kötelezőnek nem tartván, mint a híres Rosenfeld, Pap Zsigmond² Benigni, Bar-nutz s többen; az oláh Comité közelebben közzük többeknek aláírásaval ellátott Proclamatiót bocsátja közre, melyben szintén tagadatik az elfogadott uniúnak kötelező ereje, minthogy az aránt az oláh nép meg nem hallgattatott.

Obrázsa és Mihálcfalván a csend többé nem háborgatott, az említett Comité egy hosszas panaszt küldött bék, a székely katonáknak némely falukban ált menetelek alkalmával elkövetett erősbb kihágásai aránt, melyben a mihálcfalviak ellenállása azon félelem kifolyásából eredtnek nyilvánítatik, mely közöttök a fennebbi kihágások híre után elterjedett, és ámbár az egész feladás már csak azért is hamisnak tartható, mivel a hivatalos jelentésekkel merőben ellenkezik — vegyes bizottmányi megvizsgálása elrendeltetett.

Másutt sem történtek újabbi kihágások, és az oláhságnak egy része csendesen és békén viseli magát, és nékem most is erőss reményem van, hogy az unió szentesítése leérkezte után a szászok is le fognak csendesen és én a még jelenlegi unió elleni szegüléseket a nemzetiségek felőli és kiváltképpen a bireucratiai hatalmok öszve roskadási félelmök végső agóniájának tekintem és meg vagyok győződve, hogy a szász népnél telyességgel nem átalányos ezen reactio eszméje, arról mindenkorral hogy a kitörés esetére a két határór ezredekben bízni nem lehetne, s annak félezése egyedül a székelyek által, ha a sorkatonaság elégsséges nem volna, lehetne eszközölhető — nincsen külömböző vélemény, valamint arról sem kételkedik senki, hogy az oláh ezredeknek a kivihető része Magyarhonba igen jól lenne használható, mert egyaránt nem szítanak sem a sláv sem a rác elemekhez jelenben azonban mindenkorral szaporodván a Pruth mellett a muszka sereg, a határórizet nagyobb vigyázatot ígér-

nyel, mert nem lehetetlen, hogy a muszka önmaga küldötjei általi felizgatását is használja Moldaviába ürűgyül; ha csakugyan célja a Pruth-hon ált szállítani seregeit, és akkor nem Erdély megtámadása ellen ugyan de a prézára berohanható egyes habár kissem csapatok ellen a határozízetet erősíteni szükséges leend — és a Hadi Főparancsnok nézete szerint sem lenne tanácsos két batallionnál számosabb katonaságot kivinni mostan Erdélyból.

Hosszasabb értekezéseink közben felmerült azon eszme, mi célára nyos lenne Erdélyben s kivált a Székelyföldön önkényeseket gyűjteni toborzás útján, kiket 3, 4 ezer főre könnyedén számíthatókat, akár itt a szükség esetében, akár Magyarhonban lehetne használni — azon kötelezettséget azonban nyilván eleikbe adni szükséges s elkerülhetetlen leendne, hogy akárholt Magyarhonban is szolgálatot tegyenek, mert jelenleg is Enyed tájékára nehány századot mint önkényeseket kihozni csak a kormány beléegyezésével gróf Mikes részéről tett azon ünnepélyes igéret által, mire élettét, becsületét és vagyonát leköötté sikerült, hogy Erdély határain kívül nem fognának katonai szolgálati telre köteleztetni.

Roskán Theodor nevű moldáviai boyerrel, ki a forradalmak idejében Parisban tartózkodott, megönsmerkedvén, minekutánna felfedezte, hogy egypár évvel ez előtti a fejedelem ellenies mozgalmaknak részessé volt, most a további üldözötéstől tartva hazájába vissza nem mehet, és minek utánna gondolkodása arányát s jellemét kiösmértem, hosszasabb értekezésbe bocsájtkoztam vélle, ki is az aldunai tartományok jelen körülmenyeit imigjen festé. Fejedelmeik zsarnokságától minden áron menekedni, szinte mint a muszka protectorság alól igyekezzenek, magasabb szempontból törekvéseiak a két tartomány egyesítését, mint az ellenállhatási nagyobb és szükséges erő kifejthetésének egyetlen egy módját célozva, most még mindenáltal ennek kivihetése idejét eljöttnek nem találja — miről is telyesen meggyőződött a jelenlegi Európa népeinek viszonyaiból merített Lamartine nyilatkozata által, kitől többek között hallá mennyire örvend hazánk átalakulásának, azt mint első postáját tekintvén a nagyobbszerű változásoknak észak ellenében, a boyer ma, holnap a határszélekre elutazand és nézmeye közelében hatását oda kívánja arányozni, hogy övéit a jelen körülmenyekre figyelmezettetvén igen óvatatosan, készüljenek előre is, de tettleg telyességgel fel ne lépjenek, még a kedvező időpont bě nem érkezend; Fejedelme hajlamáról hiszi, hogy régebben felénk fordula, de mivolta önn állása, s maga fenntarthatása tekintetéből a muszkánál találhata csak segedelmet, most már annyira áltadá s alá veté a muszka cabinetnek magát, hogy attól akaratja ellenére sem menekedhetne. Bibeskot nem véli sem annyira lekötelezettnék, sem oly abszolutista és zsarnoki elvünek lenni, a szabadság és felszabadulás aránti vonzalmat nem tartja elterjedtnek a nép között, de az előbbkelöknek biztos reményök van, hogy annak idejében a nép telyesen hozzájok csatlakozand. Oláhországban a reform eszméjí még annyira ki nem fejlődtek ugyan, de terjesztetnek és csak a kedvező alkalom váratik. Nem hiszi, mit minapi jelentésembe érinték a török birodalmi küldöttek alkudozásáról és a muszka részről történt megajánlásáról a megválasztási somma lefizetése aránt, az aldunai tartományokat képeseknek tartja annak dijját egyszerre s azonnal lefizetni — igéretet tönn utolyára, tapasztalásairól s az aldunai tartományok jeleni körülmenyeiről engem, hova hamarébb értesíteni bővebben, ez egyénnek hajlama felénk erőss meggyőződéséből és a szabadság aránti lelkesedéséből eredettnek látszik, és bennem erőss bizalmat gerjeszte.

Belátván az országgyűlés tagjai, hogy Innsbrukból, nem Bécsből érkezendő szentesítése idejéig az unió törvénycikknek, elég idejük van több törvények alkotására is, a miniszterium által formuláztakat is tanácskozás alá vévén, kevés módosítással minden el fogadák, mostan az oláh nép petíciójával foglalatoskodnak, véleményök átalányos országgyűlési határozata által eszközleni lehető megnyugtatásokat.

Az miniszter úr által leküldött proclamatiót magyarra lefordítattam s ennek tartalma aránt kötelességeimnek tartám egész őszinteséggel bevallani, hogy nemely igen nagy átalányosságban lévő kifejezései az itteni oláh népet könnyen téveszmékre vezethetné, például ahol mondatik:

ált láthatjátok Román polgár testvérek
hogy azon földet melyért századokon
ált viaskodva vérünket öntöttük,
és melyet Magyarországból egy nép
osztály kik nemeseknek nevezettek,
úgy néztek mint saját vagyonukat,
most a ti örököls és tagadhatatlan
birtokotok s a többi,

a nemesek elleni létező ingerültséget nevelhetné és túlságos vágyokat terjeszthetne közöttük, mint már jelenleg is szóba jött a népnek szegényebb osztályánál a vagy, felosztani a vagyonosabb úrbérések földjeit közzöttök — és valyon a fenebbit átalyános kifejezéseket nem vezethetnék é a vagyonosabbakat azon gondolatra, hogy a szegényebbek a földesurak s nemesek megmaradandó birtokokból kapják s vegyék ki őket illető részüket, ami majdan az Erdéllben békövetkező elkülönözetekor az allodiális és úrbéri födeknek nem kis nehézséget gördíthetne elő.

Báró Wesselényi Miklósnak tudtul adám Ön tiszttel rendelvényének követté nem választhatására vonatkozó tartalmát. A kővári főkapitány állását a mi illeti — minek utánna az utóbbi magyar országgyűlésen a vissza kapcsolandó részek aránt keletkezett Karok és Rendek üzenetében foglalt s elősorolt adatokat megtékintém, melyek hogy a régi időkben nékie az magyar mágnási táblán ülése volt, bizonyítják és minnekutánna ezen üzenetet a Fő tábla ellenészrevétel nélkül elfogadá s a nádori közbenjárást az ország felhasználá, s ennek következtében a viszszacsatolás meg is történt minek utánna az múlt Erdély országgyűlésen a kővári kapitány az 1791: 9ik törvénye szerint mint királyi hivatalos jelen volt — habár más személyben is, mivel Teleki Sándor az ota neveztetett ki — mindezeknél fogva nem tartám célarányosnak tüdatni vélle követté elválaszthatását — s mind Wesselényi mind B. Kemény Dyenes osztják a nézetemet.

Báró Kemény Dyenes jószágára utazott tegnap délután, eddig elé nem vehete magának elég időt halmozott elfoglaltatása miatt a vélemi előértekezésre, többször is valahányszor nála valék, majd mindig tömve találtam szobáját hol küldöttségek, hol országgyűlési érdekletek által, a bizotmányi tanácskozmányokban mindenkorral sokszor találkoznánk.

Máramarosi alszolgabíró Jura Györgyöt tovább itten nem használhatom, mert Abonyi István actuariusommal együtt tegnap vissza utaztak mindenketten, mert követté kíványák magokat választatni, az elsőbbit kiváltképpen attól értesülésinél fogva is, miszerint távol létében bizonyos pap izgat maga mellett, kit Mihályi Gábor úr szinte elmellőzhetni óhajt.

A kolozsvári főbírónak maga neve alatt ugyan, de a polgárság egyetértésével a város érdekében békét adott nyilvánítását azon megjegyzéssel van szerencsém ide csatolni³, miszérén átalányos nézeteit osztom, s kiváltképpen pedig az Egyetem felállítását a magyar elem terjesztése céljából teljes figyelemre méltónak vélem lenni.

Az 1834 országgyűlésre idősb Ugron István, B. Józsika Miklós, G. Kuhn Gergely, G. Lázár József, B. Apor József, és idősb G. Bethlen Gábor régebb regalistaknak meg nem történt királyi meghivattatások valamint akkor panaszos felirásokra nyújtja alkalmat, úgy ez jelenleg is megelégületlenséget idézne elő szinte, mintha a kővári kapitány meg nem hivatna a júliusi köz országgyűlésre.

Közöltetett vélem azoknak névsora, kiket az oppositio föispányoknak óhajtana, minthogy azonban feltűnő vala előttem, hogy 10 közül csak kettő catholicus — oláh egy sem — még bővebben kívánok többekkel értekezni, minek előtte felküldeném annyit azonban addig is jelenthetek, hogy Báró Kemény Domokost más pályára, a juridicumra kívánjak inkább használni.

Többen egy petitionális előterjesztést fognak rövid idő alatt a ministeriumnak Erdély jelen körülményeiről beküldeni — legalább ebbéli szándékokat előttem ma kijelenték — közleni fogják véllem célzatok, e jelen terhes körülállásban a közbátorság fenn tartása, s e tekintetből kikérni a nádornak és ministeriumnak az unió törvény szentesítése alkalmával azonnali rendelkezéseit kívált a katonai parancsnokságnak teljesen a polgári igazgatóságtól függése érdekében.

Fogadja Minister Úr hazafiúi tisztelettel párosult öszinte üdvözletemet

Kolozsvárt, Június 11én 1848

B. Perényi Sigmond

Domnule ministru de interne!

Conform rezultatelor finale ale consfătuirilor care s-au terminat numai ieri seară, privind imprejurările de la Sibiu, pomenite în ultimul meu raport, comisarii guberniali contele Bethlen Gábor și baronul Kemény Domokos, înzestrăți cu puteri depline și suficientă forță armată în subordine, vor fi trimiși imediat la Sibiu pentru dizolvarea Comitetului român și pentru efectuarea investigațiilor necesare. Ei vor execuția arestările, devenite inevitabile, cu cea mai mare precauție. Necesitatea precauției reiese și din relatarea judeului primar al Sibiului, referitoare la un ordin anterior de arestare a două persoane; chiar dacă acestea ar fi fost găsite, datorită atașamentului puternic al poporului față de ele, posibilitatea efectuării arestărilor ar fi fost pusă sub semnul întrebării; în caz de reușită fără îndoială poporul le-ar fi eliberat. Cei doi ofițeri ai regimentului român în cauză vor fi interogați cu privire la instigările pe care le-au comis între soldați. Se vor concentra patru companii în jurul Sibiului. Pentru ca prezența comitelui sașilor să nu paralizeze activitatea comisarilor, guvernatorul îl va chama la Cluj. Pretextul va fi dorința comisarului guvernamental de a discuta cu dânsul despre linistirea deplină a sașilor¹.

În ziua de 7 a lunii curente s-a ținut iarăși adunarea în fața bisericii din Sibiu. Mulți au rostit discursuri în spirit antiunionist. Cu toții

au afirmat că socotesc uniunea neobligatorie pentru dânsii, la fel ca celebrul Rosenfeld, Sigismund Pop², Benigni, Bărnățiu și mai mulți alții. Comitetul român a emis o proclamație cu mai multe semnături, în care se neagă valabilitatea uniunii acceptate de dietă, întrucât privitor la aceasta poporul român nu a fost ascultat.

La Obreja și Mihalț liniștea n-a mai fost tulburată. Pomenitul Comitet român a trimis o lungă jalbă privind excesele mai importante, pe care soldații secui le-au săvârșit cu prilejul trecerii lor prin unele sate. Împotrivirea mihăilenilor este considerată ca o consecință a fricii ce s-a răspândit printre săteni la vesteala exceselor sus-menționate. Întregul de-nunț se poate considera fals, fie și din motivul că este în contradicție flagrantă cu raportul oficial. S-a ordonat investigarea faptelor de către o comisie mixtă.

Nici în alte locuri nu s-au întâmplat contravenții noi. O parte a românilor se poartă liniștit și pașnic. Eu mai nutresc marea speranță că după sanctificarea uniunii și sașii se vor liniști. Consider actuala lor împotrivire față de uniune ca izvorâtă din teamă în ce privește soarta națiunii lor, dar mai ales ca pe un fenomen de frică a birocrației că puterea ei se va prăbuși definitiv. Sunt convins că ideea aceasta a reacționii nu s-a generalizat la poporul săsesc. Nimeni nu se îndoiește de faptul că, în caz de revoltă, se poate avea incredere în cele două regimenter de grăniceri secui. Dacă armata regulată nu ar fi în stare să înăbușe revolta, secuii ar putea face. De asemenea, nimeni nu se îndoiește nici de aceea că s-ar putea foarte bine utiliza partea excedentară a regimentelor românești. Acestea s-ar putea duce în Ungaria, deoarece nu gravitează nici spre elementele slave [ruse], nici spre cele sârbești. Sporirea continuă a armatei rusești lângă Prut face ca paza graniței să necesite actualmente o atenție mai mare, întrucât nu e împosibil ca muscalii să folosească drept pretext agitațiile din Moldova datorate proprietarilor emisari. În caz că într-adevăr intenționează să-și aducă trupele peste Prut, atunci va fi necesară întărirea pazei graniței, nu atât împotriva unui atac asupra Transilvaniei, ci mai ales contra unor unități mai mici care ar putea să facă incursiuni de pradă. Nici după opiniile comandanțului suprem nu ar fi consult să se scoată din Transilvania o armată mai mare de două batalioane.

În timpul con vorbirii noastre s-a pus problema privind necesitatea de a se recrutează voluntari în Transilvania mai ales pe pământul secuiesc. Aceștia ar putea atinge cu ușurință cifra de 3–4 mii. În caz de nevoie, ei ar putea fi folosiți atât aici, cât și în Ungaria. De aceea ar fi fără îndoială necesar și inevitabil a-i obliga să facă serviciul militar oriunde, chiar și în Ungaria. În prezent s-a reușit a se detașa companii [de grăniceri secui] în calitate de voluntari; dar numai cu consimțământul Guvernului și numai după promisiunea solemnă a contelui Mikes care a jurat cu acel prilej pe viață, onoarea și avereala să că nu vor fi obligați la prestarea serviciului militar în afara hotarelor Transilvaniei.

Am făcut cunoștință cu boierul moldovean Todor Rășcanu care în timpul revoluției a fost la Paris; el mi-a destăinuit că a participat acum câțiva ani la mișcările îndreptate împotriva domnitorului. De aceea, ținând seama de continuarea persecuției, acum nu se poate reîntoarce în patria sa. După ce i-am cunoscut gândurile și caracterul, m-am angajat într-o discuție mai lungă cu dânsul. El mi-a destăinuit situația actuală din ținuturile Dunării de Jos în sensul că [moldovenii și muntenii] se

străduiesc să se debaraseze cu orice preț atât de sub tirania domnitorilor, cât și de sub protectoratul muscălesc. Tinta supremă a străduirilor este unirea celor două principate, aceasta fiind singura modalitate de a obține o putere mai mare de rezistență. Totuși nu consideră că acela ar fi momentul potrivit pentru realizarea ei; s-a convins pe deplin că acest lucru din declarata lui Lamartine care s-a referit la relațiile dintre popoarele din actuala Europă; de la el a aflat, printre altele, că de multă se bucură de transformarea patriei noastre. Pe toate le consideră că preludiul unor transformări mai mari față de nord. Acest boier va pleca azi sau mâine spre graniță, dorind să-și exerceze influența asupra națiunii sale mai din apropiere, să atragă atenția compatrioșilor asupra circumstanțelor actuale ca astfel să se pregătească cu precauție pentru viitor. De facto să nu se răscoale până ce nu va sosi momentul potrivit. Despre atitudinea domnitorului său consideră că în trecut ar fi tins să se apropie de noi; dar de când e de sine stătător, pentru a se putea susține a găsit ajutor doar la muscali. În prezent este supus Cabinetului rusesc în asemenea măsură, încât nu mai poate scăpa de el fără voință acestuia. Pe Bibescu nu-l consideră la fel de supus și nici cu idei atât de absolutiste și tirane. Nu este convins că dorința de libertate și eliberare ar fi răspândită în popor, dar nutrește speranță sigură că aceasta se va atașa totalmente la timpul oportun. În Țara Românească ideile reformiste deși nu sunt încă atât de coapte, totuși ele se răspândește. Se așteaptă doar un prilej favorabil. Nu crede ceea ce pomenisem în raportul meu din zilele trecute în legătură cu negocierile trimișilor Portii otomane și cu oferta făcută din partea muscalilor privind suma de răscumpărare. E convins însă că ținuturile Dunării de Jos sunt în stare să plătească suma dintr-o dată și imediat. În sfârșit, a promis să-mi relateze curând și mai amplu despre constatăriile sale privind situația actuală din ținuturile Dunării de Jos. Se pare că atașamentul persoanei față de noi provine dintr-o convingere puternică și din însuflețirea sa față de libertate, ceea ce a generat în mine o puternică incredere.

Membrii dietei, văzând că până la sosirea sanctiōnării legii unui vor avea suficient timp și pentru adoptarea altor legi, le-au luat în dezbatere pe cele elaborate de Guvernul provizoriu. Le-au adoptat cu puține modificări. Acum studiază petiția poporului român. Părerea lor este că, printr-o decizie generală a dietei, ar trebui realizată pe cât posibil linistirea acestuia.

Am dat să se traducă din maghiară proclamația trimisă de domnul ministru. În legătură cu conținutul ei am considerat de datoria mea să vă mărturisesc cu toată sinceritatea că unele expresii foarte generale ar putea ușor să inducă în eroare poporul român de aici. De pildă, pasajul: „Puteți recunoaște, frați cetățeni români, că acel pământ pentru care secole de-a rândul, luptând, ne-am vîrsat sângele, considerat până acum în Ungaria de o clasă a poporului denumită nobili ca propria sa avere, a devenit domeniul vostru pe veci și de netăgăduit etc.“. El ar putea să accentueze dușmănia existentă față de nobili și ar face posibilă răspândirea printre ei a unor dorințe exagerate. Se și vorbește în sănul clasei mai puțin instărite a poporului despre dorința de a împărtășă pământurile iobagilor mai bogăți. Si care din expresiile generale de mai sus nu ar putea să sugereze ideea pentru cei mai instăriți că proprietarii de moșii ar fi mai săraci; prin urmare nobilii ar trebui să primească și să-și ia partea ce le revine din domeniile care le vor rămânea

atunci când se va trece în Transilvania la separarea pământurilor alopeiale de cele urbariale; atari idei vor putea pricinui mari dificultăți.

Am adus la cunoștința baronului Wesselényi Miklós conținutul înaltei dispozițiuni a domniei voastre despre faptul că nu se poate alege ca deputat. Referitor la funcția sa de căpitan al districtului Chioar, am studiat datele înșiruite în conținutul apelului emis de Stările și Ordinele ultimei Diete ungare, privind anexarea Partiumului; din ele reiese că în timpurile vechi era membru în camera magnaților unguri. Tabla supremă a acceptat apelul fără obiecțuni potrivnice, iar intervenția palatinului a fost folosită de căpitanul Chioarului, potrivit legii nr. 9 din 1791, a fost prezent ca oficialitate regalistă, deși și în altă calitate. Înținând cont de cele arătate, întrucât Teleki Sándor a fost numit ulterior căpitan al Chioarului, nu am găsit oportun să-i aduc la cunoștință posibilitatea de a putea fi ales deputat. Cu acest lucru sunt de aceeași părere și Wesselényi și baronul Kemény Dénes.

Baronul Kemény Dénes a plecat ieri după masă la moșia sa. Până acum, datorită funcțiilor sale cumulate, nu și-a putut rupe destulă vreme pentru a discuta în prealabil cu mine. Ori de câte ori am fost la dânsul, aproape totdeauna am găsit camera sa arhiplină, fie cu delegații, fie cu cei ce aveau interes la dietă. Totuși, la consiliile comitetului permanent al districtului ne-am întâlnit de multe ori.

Pe vicejudele nobiliar din Maramureș, Gheorghe Iuga, nu-l pot folosi aici în continuare, pe de o parte fiindcă a plecat spre casă împreună cu registradorul Abonyi István, iar pe de altă parte pentru că amândoi intenționează să devină deputați. În plus, potrivit informațiilor, în timp ce se afla departe de casă, în favoarea primului agita un oarecare român Pop, încât și domnul Gabriel Mihali intenționează să se lipsească de dânsul.

Am onoarea să anexez aici declarația făcută de judele primar al Clujului în numele său, dar cu consimțământul orășenilor, în favoarea orașului⁷. Menționez că în general accept opiniile sale. Mai ales o consider demnă de toată atenția pe cea privind înființarea universității, cu scopul consolidării elementului maghiar.

La fel cum anterior au prilejuit proteste în scris, atunci când Ugron István senior, baronul Jósika Miklós, contele Kuhn Gergely, contele Lázár József, baronul Apor József și contele Bethlen Gábor senior nu au fost invitați în calitate de regaliști mai vechi la dieta din 1834, tot astfel și acum ar pricinui nemulțumiri dacă nu ar fi chemat căpitanul Chioarului la dieta comună din iulie.

Mi s-a adus la cunoștință lista celor pe care opoziția dorește să-i promoveze comiți supremi. Întrucât mi s-a părut ciudat că din 10 numai doi sunt catolici, iar român nu-i nici unul, intenționez să discut temeinic cu mai mulți, înainte de a o înainta. Pot însă raporta atâtă și în prezent că pe baronul Kemény Domokos se intenționează a-l folosi în alt domeniu, adică în cel juridic.

Mai mulți vor trimite în scurt timp guvernului o propunere petiționară despre circumstanțele actuale din Transilvania. Cel puțin aşa mi-au declarat azi intențiile lor. Îmi vor face cunoscute scopurile lor în actualele imprejurări despre menținerea securității publice. În această privință vor cere imediat dispoziții de la palatin și guvern cu ocazia

sancționării legii uniunii, îndeosebi cu scopul supunerii totale a Comandamentului militar, autorităților civile.

Primit domnule ministru salutul meu sincer, împreună cu respectul meu patriotic.

Cluj, 11 iunie 1848

Baron Perényi Zsigmond

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levélkártya. Belügyminisztérium, 354/1848. Foto: 26 850—26 858.

¹ Vezi doc. 180.

² În realitate autorul raportului se referă la Al. Papiu Ilarian.

³ Vezi doc. 48.

185

Budapest, 11 iunie 1848

Azon elszakadási szándok, melyet az ország déli határain előidézni a bujtagatok folytonos igyekvése volt, újabb tudósítások szerint tetteges lázadássá fajult.

A horvát tartományi gyűlés ō felségének közvetlen tilalma ellenére törvénytelenül megtartatott, a nép fegyverre szólíttatott s a felszólításnak engedelmeskedik, engedelmeskedni kényszerítették.

A kormány kísérletlenül semmit sem hagyott, mi a törvény korlátain belül a tévútra vezetett nép bal hiedelmeit oszlatná, semmit, mi a nemzet törvényhozása akaratának teljesítésére vezethetett, mert a szabadság és jogegyenlőség hatalmának kívánt diadalt szerzni békés úton, melynek áldásait az erőszak csökkenti.

Azonban késznek kell lenni a végsőre is; mert törvényes királyunkat védeni, az ország és alkotmány egységét fenntartani, a veszélyeztetett személy — és vagyonbátorságot helyreállítani mulasztatlan kötelességeünk, és ezt teljesíteni fogjuk minden áron.

Szükséges azért erőt gyűjteni, melynek lelkésedése, melynek súlya képes legyen legyőzni a hálátlanságot és vakmerőséget, mely legszentebb viszonyainkat megámadni készül.

Ennélfogva Szegedváros táján nagyobb számú nemzeti őrsereg és katonaság fog táborba szállítatni, és a köröskörül fekvő megyékben alkalmaztatni, melynek ellenállásáról helyben és útközben gondoskodni szükséges.

Hogy eż renddel és pontossággal eszközöljessék, Krassó, Bács, Temes, Torontál megyékre és az ezekben fekvő szabad királyi városokra nézve Csernovich Péter temesi gróf és Vukovich Szabbás temesi alispán királyi biztos urak fognak nevezni polgári biztosokat; — Arad, Csanád, Csongrád megyékre és az ezekben fekvő szabad királyi városokra nézve pedig Török Gábor aradi polgármester neveztetik ki általam polgári biztosnak, kik az önkéntesek, úgy mint a rendes katonák szabályszerű ellátását, elszállítását, élelmezését vezérlendik.

Nem kételkedem, miképen öönk jelen pillanatban polgári kötelességüknek megfeleni szintoly áldozatkézséggel mint erélyel sietend-

nek; mert a hazárvédőket kellő ellátás nélkül hagyni nem szabad. Hogy azonban ezt annál célszerűbben tehessék, meghagyva önknek, miszerint az említett polgári biztosokkal, a szállításokra, élelmezésekre, és egyéb hadi ellátásukra nézve folytonos egyetértésben legyenek, gyorsan és sikeresen intézkedjenek, és az e részben veendő parancsokat haladéktalanul foganatositsák, ezt kívánja önjavuk, ezt megtámadott hazánk megmentése.

A polgári biztosok részére a szükséges pénzmennyiség utalványoztatott. De ha az ellátás körül bármiképen zavar támadna, azt hiszem, mindenkinék nyitva leend erszénye tárak, s készen állnak lovai, ha azokra szüksége leend a hazának. minden meg van téve, hogy hiány a készpénzben ne legyen, egyébiránt bizton hiszem, hogy előlegezni szükség esetében a hazának mindenki fog, mert a haza meg tudja, meg akarja, meg fogja fizetni, a mit nem követelés hanem előlegezésképen fogad el.

Jelszavunk legyen: a haza minden előtt. — Budapest, június 11-én 1848. Belügyminiszter Szemere Bertalan.

Acea tendință de separare la provocarea căreia s-au străduit necontentii instigatorii la granitelle de sud ale țării, după noile stiri a degenerat într-o adevărată revoltă.

Adunarea provincială croată a fost ținută ilegal, împotriva interdicției nemijlocite a malestății sale. Poporul a fost chemat la arme și el se va supune apelului; va fi nevoie să se supună.

Guvernul n-a neglijat nimic din ceea ce ar fi putut risipi, în limitele legii, părurile false cu care poporul a fost indus în eroare, nimic din ceea ce ar fi putut să ducă la îndeplinirea nașuținelor legislației națiunii, pentru că a dorit ca pe cale pașnică să obțină triumful puterii libertății și a egalității în drepturi, ale căror beneficii vor fi amenințate prin violență.

Trebuie însă să fim pregătiți și la cele mai mari rele. Este inevitabil de datoria noastră să-l apărăm pe regele nostru legal, să menținem unitatea țării și a constituției, să restabilim securitatea personală și a averii, ajunse în primejdie. Noi ne vom îndeplini cu orice preț această datorie.

De aceea, este nevoie să ne adunăm puterile, ca prin însuflare și prin forță să fim capabili să învingem ingratitudinea și temeritatea ce se pregătesc să atace cele mai sfinte relații ale noastre.

Din această cauză se va concentra în lagăr, în regiunea orașului Seghedin, o gardă cetățenească mai numeroasă și o armată care se va folosi în comitatele din jur. Despre înzestrarea lor va trebui să se poarte grijă, atât aici, cât și pe drum.

Pentru ca aceasta să se poată face în ordine și cu precizie, domnii comisari regești, comitele de Timiș, Csernovics Péter și vicecomitele Timișului, Vukovics Szabbás, vor numi comisari civili pentru comitatele Caraș, Bács, Timiș, Torontal și pentru orașele regești libere din aceste comitate. Eu am numit pe primarul din Arad, Török Gábor, comisar civil pentru comitatele Arad, Csanád, Csongrád și orașele regești libere din aceste comitate. El va conduce reglementarea aprovizionării, transportului și alimentării, atât a voluntarilor, cât și a soldaților de rând.

Nu mă îndoiesc că în momentul de față d-voastră, vă veți grăbi să răspundeți acestor obligații civice, cu spirit de jertfă și energie, întrucât nu este voie să-i lăsăm fără aprovizionarea necesară pe cei ce apără patria. Ca să puteți însă proceda cât mai oportun, vă ordon să vă întăriți legeți necontentit cu amintiții comisarii civili, cu privire la transporturi, aprovizionare și înzestrarea militară. Să luati măsuri grabnice și eficace și să aplicați fără întârziere ordinele pe care le veți primi în această privință. Aceasta o reclamă binele nostru propriu și salvarea patriei noastre atacate.

Pentru comisarii civili suma de bani necesară s-a ordonantă. În eventualitatea ivirii unor dificultăți în jurul aprovizionării, cred că sursele și rezervele tuturor vor fi deschise, că vor sta gata și caii oamenilor, dacă patria va avea nevoie de toate acestea. Am făcut totul să nu se ivească lipsuri în banii lichizi. De altfel, sunt ferm convins că toată lumea va da împrumut patriei în caz de nevoie. Patria va ști, va voi să plătească și va plăti sumele pe care le primește nu ca obligații cetățenești, ci ca un avans.

Lozinca noastră să fie: patria înainte de toate.

Budapest, 11 iunie 1848 Ministrul de interne, Szemere Bertalan

Publicat: Pap Dénes, Okmánytár, p. 194—196.

186

Budapest, 11 iunie 1848

Fenséges Főherceg Nádor s Király Helytartó Úr!

Miután az Alduna körül naprul napra aggodalmasab mozgalmak mutatkoznak; miután a csajkás¹ kerületben maga a katonaság áruló; miután nemcsak Horvátország, hanem magyarországbeli megyék lakosai is nyíltan fegyvert fognak: szükségesnek tartanám

1-őr kegyeskednék meghagyni, Erdélyból a székely katonaság egy részinek kijövetelét, mely parancsolat rögtön volna teljesítendő,

2-or hogy a Csernovics és Vukovics kir. biztos urak rendelkezése alá lenne helyezendő, — következőleg az erdélyi főhadi kormányzóság magát a nevezett királyi biztos urakkal tenné értekezésbe.

Sok nem jöhét ki az oláhok miatt, kik között orosz bujtogatók mun-kálkodnak, De hogy néhány ezer kijöjjön, nem kevésbé áll Erdély, mint Magyarország érdekében.

Fogadjá Fenséged hódoló tiszteletemet.

Budapest, június 11. 1848

Belügyminiszter

Alteța voastră domnule arhiduce, palatin și locțiitor regesc!

Deoarece în preajma Dunării de jos apar cu fiecare zi mișcări din ce în ce mai îngrijorătoare, fiindcă în zona luntrașilor¹ însăși armata este trădătoare, pentru că nu numai Croația, ci chiar și comitatele și

locuitorii din granițele Ungariei apucă armele pe față, găsesc de trebuință următoarele:

1. Să vă indurați a dispune venirea aici a unei părți a armatei secuiești din Transilvania; iar ordinul să fie executat imediat;

2. Aceasta să fie apoi pusă în subordinea domnilor comisari Csernovics și Vukovics, după ce în prealabil se va fi luat legătura cu ei.

Prea multă armată nu poate fi scoasă din cauza românilor, în mijlocul căror acțiunează agitatori ruși; dar venirea cătorva mij este și în interesul Transilvaniei, în egală măsură cu al Ungariei.

Primiți, altetă, expresia stimei mele pătrunse de admirație.

Budapesta, 11/VI, 1848

Szemere Bertalan

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. 1848—49-i Minisztériumi Levél-tár. Belügymisztérium, nr. 290, eln. B. szám. Publicat: de Deák Imre: 1848, p. 136—137.

¹ Luntrași: formațiuni militare de tip marinăresc fluvial din armata imperială. Aveau în pază și granițele fluviale. Centrul lor era localitatea Titel. (De la maghi. csajka = luntre).

187

Sibiu, 11 iunie 1848

An Seine des kais. königl. wirklichen Herrn geheimen Rathes und Kämmerers, Großkreuz des oesterreichischen Leopold Ordens, Obergespans des Szabolcs Comitats, Präses der k. ungarischen Gelehrten Gesellschaft zu Pesth und Landes Gouverneurs im Großfürstenthum Siebenbürgen, Joseph Grafen Teleki von Szék Excellenz

Hermannstadt, am 11ten Juni 1848

Zu Folge der in Abschrift anverwahrten Note der k.k. Agenzie in Bukarest¹ vom 6ten d.M. und eines mit hieher gelangten Schreibens des von der hohen Pforte für die Moldau und Walachei ernannten Commissärs Talat Effendi sollen gemäß einer der moldauischen Regierung aus Pesth zugekommenen Nachricht die unlängst von Ibraila flüchtig gewordenen moldauischen Bojaren, welche sich in die k.k. Staaten gerettet haben, den Plan gefaßt haben, einen Einfall mit bewaffneter Hand in die Moldau zu unternehmen, und zu diesem Ende mit Hilfe mehrer anderer Individuen, die sich ihnen angeschlossen haben, förmliche Werbungen von Freischaaren in Siebenbürgen und Banat anstellen, um von da, und namentlich von der Stadt Kronstadt, die zum Versammlungsorte bestimmt sei, über Groschest in die Moldau einzufallen.

Dem General Commando Praesidium ist bisher noch von keiner Seite eine Meldung zugekommen, daß von Unterthanen der Moldau oder Walachei hierlandes in der Absicht Leute angeworben würden, um mit ihnen einen feindlichen Einfall in jene beiden Fürstenthümer zu unternehmen.

Indem ich daher gleich dermal in diesem Sinne sowohl der k.k. Agenzie als auch dem genannten Commissär der hohen Pforte, wie die in Abschrift mitfolgende Note² an die Agenzie des Näheren zu entnehmen gibt, eine beruhigende Antwort zu geben in der Lage bin und hiebei dem genannten Commissär zugleich auch die Versicherung ertheile, daß wenn wirklich von Seite flüchtiger moldauischer oder walachischer Untertthanen ein solches unsinniges Unternehmen gegen die benachbarten Fürstenthümer von hier aus beabsichtigt werden wolte, die k.k. oesterreichische Regierung in Rücksicht der freundschaftlichen Beziehungen, in welchen sie zu der hohen Pforte steht, gewiß nicht ermangeln wird, ein solches Unternehmen mit Kraft zu hintertreiben, finde ich mich übrigens hiedurch veranlaßt, gleichzeitig die Herrn Obersten und Commandanten der hierländigen fünf Grenz Regimenter so wie das Kronstädter Grenz Commando aufzufordern,³ diesem Gegenstand eine besondere Aufmerksamkeit zuzuwenden und wenn etwa dort eine Werbung oder Versammlung von Freiwilligen behufs eines feindlichen Einfalls in die Moldau oder Walachei wirklich versucht werden wollte, dieselbe im Einvernehmen mit den betreffenden Provinzialbehörden mit allem Nachdruck zu hintertreiben und sogleich die Anzeige davon hieher zu erstatten.

Ich gebe mir die Ehre, Euer Excellenz hievon mit dem dienstfreundlichen Ansuchen die Mittheilung zu machen, in dieser Gemäßheit die entsprechenden Weisungen auch an die betreffenden Provinzial Jurisdiktionen erlassen zu wollen.

In Dienstesabsein des Commandirenden Herrn Generals,

Pfersmann, F.M.L.

Către excelența sa consilierul intim și camerar, purtător al crucii mari a ordinului austriac Leopold, comite suprem al comitatului Szabolcs, președintele societății maghiare a savanților de la Pesta și guvernatorul marelui principat al Transilvaniei, Teleki Jozsef

Sibiu, 11 iunie 1848

O notă din 6 iunie a agenției austriece la București¹ anexată aici în copie și o adresă care ne-a parvenit de la comisarul Talaat Effendi, numit de Înalta Poartă pentru Moldova și Muntenia, dezvăluie că Guvernul moldovean a primit o informație din Pesta. Conform acesteia boierii moldoveni care nu de mult au fugit din Brăila și s-au refugiat în statele austriece, plănuiesc să invadaze Moldova cu o armată. Cu o astfel de intenție recrutează voluntari din Transilvania și Banat ajutați de mai mulți indivizi care li s-au alăturat, pentru a invada de aici. Orașul Brașov ar fi desemnat ca loc de întâlnire, urmând a se merge prin Grozești în Moldova.

Prezidiul Comandamentului general n-a primit încă de nicăieri vreo știre cum că cetățeni din Moldova sau Muntenia ar recruta voluntari în Transilvania cu scopul de a invada cele două principate.

De aceea pot să dau atât reprezentanței austriece, cât și comisarului Înaltei Porți, un răspuns liniștitor, după cum reiese din copia adresei² către agenție. Totodată pot să-l asigur pe menționatul comisar că, dacă

într-adevăr refugiați moldoveni sau munteni ar intenționa să întreprindă de aici o astfel de acțiune nesăbuită împotriva principatelor învecinate, atunci, având în vedere relațiile prietenești care există între Înalta Poartă și Guvernul austriac, acesta se va strădui din răsputeri să impiedice o astfel de acțiune. Totuși mă văd obligat prin aceasta să-i rog pe domnii coloniei și comandanți ai celor cinci regimenter de graniță din Transilvania, căt și comandamentul de graniță din Brașov³, să acorde o importanță deosebită problemei. Iar dacă într-adevăr s-ar încerca acolo o recrutare sau adunare de voluntari cu intenția de a ataca Moldova și Muntenia, atunci să impiedice acest lucru prin toate mijloacele cu acordul respectivelor autorități provinciale și să trimită imediat un raport aici.

Am onoarea să o informez pe excelența voastră în această privință, adresându-vă totodată rugăminte de a da dispozițiile necesare respectivei jurisdicții provinciale.

În absența domnului comandant general,

Pfersmann, F.M.L.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1 628/1848. Foto: 25.899—25.902.

¹ Vezi doc. 46.

² Vezi doc. 188.

³ O adresă identică a fost trimisă chiar și Comandamentului general din Banat, vezi Original. Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien. St. K. Türkei VIII, Karton 32, nr. 129/1848. Xerox: 15.628—15.631.

188

Sibiu, 11 iunie 1848

Abschrift der an den k.k. Hofagenten der Walachei,
von Timoni, unterm 11ten Juni 1848, Praesid. Nr. 657/q ergangenen
General Commando Praesimal Note

Da der Commandirende Herr General in diesem Großfürstenthum, Feldmarschall Lieutenant Baron Puchner, gegenwärtig als königlicher Comissär auf dem Landtage sich befindet und während seiner diesfälligen Mission ich mit der Leitung des General Commando und den militärischen Angelegenheiten betraut bin, so beeile ich mich, in seinem Namen Euer etc. auf das an ihn unterm 6ten Juni 1848¹ gerichtete verehrte Schreiben folgendes zu erwidern:

Es ist mir durchaus unbekannt, daß von Unterthanen der Moldau oder Walachei hierlandes in der Absicht Leute angeworben werden, um damit einen feindlichen Einfall in jene beiden Fürstenthümer zu unternehmen.

Obgleich ich erst diese Tage aus Kronstadt, wo nach der Angabe Euer etc. der Versammlungsort für die anzuwerbende Freischaar seyn soll, ausführliche Berichte und Briefe, namentlich auch vom dortigen Oberrichter selbst erhalten habe, so wurde doch darin nirgends von dem

Bestande einer wirklichen Werbung und Versammlung einer Freischaan zu dem besagten Behufe dortselbst Erwähnung gethan.

Es muß daher jene Supposition bei dem Mangel einer wahrheitlichen Grundlage wohl nur auf einem leeren Gerüchte beruhen.

Nichts desto weniger finde ich mich in Folge des Schreibens Euer etc. veranlaßt, diesem Gegenstande eine besondere Aufmerksamkeit zuzuwenden und darüber unter Einem nähere Nachforschungen einzuleiten, deren Resultat ich Euer etc. bekannt zu geben nicht ermangeln werde.

Euer etc. wollen übrigens sowohl dem russischen Herrn General Duhamel als auch dem türkischen Herrn Commissär Talat Effendi die Versicherung ertheilen, daß wenn wirklich von Seite flüchtiger moldauischer oder walachischer Unterthanen ein solch unsinniges Unternehmen gegen die benachbarten Fürstenthümer von hier aus beabsichtigt werden wollte, die k.k. oesterreichische Regierung in Rücksicht der freundschaftlichen Beziehungen, in welchen sie zu der Hohen Pforte steht, gewiß nicht ermangeln wird, ein solches Unternehmen mit Kraft zu hintertreiben.

Hiebei kann ich nicht umhin, Euer etc. darauf aufmerksam zu machen, wie vielleicht die vom k. ungarischen Ministerium eingeleitete Bildung eines Frei Corps von einigen tausend Mann in Szegedin den Anlaß zu jenem Gerüchte bezüglich einer Truppenwerbung gegen die Moldau und Walachei gegeben haben mag.

Allein, jenes freie Corps ist lediglich zur Aufrechthaltung der bei den gegenwärtigen Verhältnissen bedrohten öffentlichen Ruhe im Innern des Landes bestimmt und hat durchaus mit dem untergestellten Zwecke eines Einfalls in die mehrerwähnten Fürstenthümer nichts gemein; daher der türkische Herr Commissär auch in dieser Beziehung vollkommen beruhigt seyn kann.

Schließlich erlaube ich mir die Bitte, mitfolgenden Brief — bei-jäufig desselben Inhalts wie die vorliegende Note — dem türkischen Herrn Commissär Talat Effendi gefälligst einhändigen zu wollen.

[Pfersmann]

Copie a notei prezidiului Comandamentului general către agentul de curte austriac în Țara Românească, Timoni, din data de 11 iunie 1848, prezid. nr. 657/q.

Deoarece domnul comandant general din acest mare principat, băronul feldmareșal locotenent Puchner, se află actualmente ca și comisar crăiesc la dietă, iar în timpul misiunii sale acolo am fost eu încredințat cu conducerea Comandamentului general și cu afacerile militare, mă grăbesc să vă răspund, în numele său, la scrisoarea adresată lui din dată de 6 iunie 1848¹, următoarele:

Nu am nici un fel de informație cum că cetăteni ai Moldovei sau ai Țării Românești ar recruta în acest principat oameni cu intenția de a ataca cele două principate.

Am primit abia în aceste zile scrisori și rapoarte amănunțite din Brașov, unde, conform indicațiilor dv., ar fi locul de adunare al armatei de voluntari. Dar în aceste scrisori și rapoarte, unele provenind chiar de la judele suprem al Brașovului, nu se menționează nimic în legătură

cu o recrutare sau adunare a unei armate de voluntari în scopul men-
ționat.

Prin urmare, supozitia amintita este lipsita de orice baza adevarata si se intemeiază probabil pe un zvon.

Totuși, ca urmare a adresei dv., mă văd obligat să acord o atenție deosebită acestei probleme și să inițiez cercetări mai amănunțite al căror rezultat vi-l voi comunica.

Vă rog să-l asigurați atât pe domnul general rus Duhmel, cât și pe domnul comisar turc Talaat Effendi că, dacă într-adevăr în Transilvania s-ar pune la cale de către cetățenii fugari moldoveni sau munteni o astfel de acțiune nesabuită împotriva principatelor învecinate, Guvernul austriac va avea în vedere relațiile lui prietenesci față de înalta Poartă și va lua toate măsurile pentru a impiedica cu hotărâre o astfel de acțiune.

Aș vrea de altfel să vă atrag atenția asupra faptului că probabil acțiunea inițiată de Guvernul ungur pentru formarea unui corp de armată din câteva mii de voluntari la Szeged au cauzat acele zvonuri privitoare la o recrutare de trupe împotriva Moldovei și a Țării Românești.

Numai că acel corp de voluntari este destinat doar pentru menținerea linii publice actuale și nu are nimic în comun cu presupusul scop al unui atac îndreptat împotriva principatelor; prin urmare, domnul comisar turc poate fi și în această privință absolut liniștit.

În sfârșit, îmi permit să vă rog să-i înmânați domnului comisar turc, Talaat Effendi scrisoarea alăturată cu același conținut ca și nota de față.

[Pfersmann]

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1628/1848. Foto: 25 896—
25 898.

¹ Vezi doc. 46.

189

Sibiu, 11 iunie 1848

An das läbliche k. Landes Gubernial Präsidium

Hermannstadt, am 11. Juni 1848

Zu der Erhebungs Commission der durch die Mannschaft des 2. Szekler Regiments zu Koslárd und Mihalzfalva verübten schweren Exzessen ist der Herr Hauptmann Teutsch des Infanterie Regiments Graf Leiningen nebst dem Hauptmann Auditor von Sándor nach Mihalzfalva delegirt und an den Herrn Grafen Franz von Béldi gewiesen worden. Wovon ich mich beeindre, Einem läblichen k. Landes Gubernial Präsidium die dienstergebene Eröffnung zu machen.

Pfersmann, F.M.L.

Către onoratul Prezidiu gubernial al țării

Sibiu, 11 iunie 1848

Domnul căpitan Teutsch de la regimentul de infanterie contele Leiningen a fost delegat, împreună cu căpitanul auditor Sándor, în comisia de anchetă de la Mihalț care ceroetază gravele excese comise de soldații regimentului 2 secuiesc în această localitate și la Coșlariu. El au fost îndrumați să se adreseze acolo contelui Béldi Ferenc. Am onoarea să însțiințez onoratul Prezidiu gubernial al țării în legătura cu aceasta.

Pfersmann, F.M.L.

Original. Arh. St. Budapesta, Fond. G.Pr., nr. 1540/1848; Foto: 25 615

190

Sibiu, 11 iunie 1848

11 iunie 1848

Cinstită Adunare!

D-zeu carele este însuși adevărul și dreptatea, căutând din coriu și asupra neamului românesc și văzând că s-au împlinit anii osândezi și astăzi subjugării, supt care gema din veacuri doar pentru păcatele părinților și ale strămoșilor noștri, în sfatul său cel de-dincolo au hotărât a pune odată sfârșit atâtorele și apăsări ce au avut de a suferi până acum și a-l ridica iară la treapta ce i se cuvine ca popor ales și a-i întoarce libertatea răpită după care de sute de ani ofta însă în zadar.

Minutul acesta, iubiților, în care se puse pașul cel dintâi pentru desrobirea și redobândirea drepturilor noastre, parte perduite, parte cunoscute după greutățile ce purtăm în această patrie, fu ziua a treia din luna maiu ce trecu, în care românul, însetat ca cerbul de isvoarele apelor, însetat zio de dulcea libertate, se adună la Blaj în număr de vreo 60000, unde nesfînt și fără frică să-și descopere păsurile sale înaintea lumiei și să ceară dreptate. El făcu dar acolo în Câmpul Libertății o petiție sau instanție către împăratul și către Dieta țării în numele națiunei române întregi a[le] cărei puncte [ale] petiției sau ale instanței ce le făcu acea Adunare măreată în numele națiunei române întregi sunt cele următoare cuprinse mai pe scurt:

1º Națiunea română pretinde ca pe viitor să-și aibă neatârnarea sa și în Dieta țării să aibă reprezentanții săi după numărul poporului, precum și diregători în tot felul de domnii judecătoreschi ori militare, asemenea după numărul poporului; mai încolo cere ca să se slujiască cu limba sa în toate trebile de lege sau de judecată și în tot anul să aibă o Adunare națională generală;

2º Națiunea română cere ca biserică română să fie și să rămână liberă, neatârnată de la ori care altă biserică, asemenea în drepturi și folosese cu celealte biserici ale Ardealului; ea cere reașezarea unui mitropolit român aici în patrie și sinod (sobor) general sau sobor de obște

pe tot anul; în care sinod să fie deputați bisericești și mirenești, prin cari să se aleagă și episcopii românești slobod după mulțimea voturilor fără candidați;

3º Națiunea română cere fără întârziere ștergerea iobagiei preste tot fără nici o despăgubire din partea țărenilor iobagi și totdeodată și a dijmelor ca un ce împedecătoriu economiei;

4º Națiunea română pofteste libertate de a putea lucra orice meșteșug și a neguțători, lipsind țehurile, privilegiurile și alte stavile ce împedescă negoțul cu țările vecine, de care se ține desființarea vănilor la graniță;

5º Națiunea română cere ca darea ce s-au pus de la un timp înceacă asupra vitelor, care din pricina strâmtorării hotarelor se țân și se pasc în țările vecine cu mari cheltuieli, să se șteargă cu totul și tractatele ce s-au încheiat între Prea înalta Casă a Austriei, Poarta otomană și Principatele românești pentru economia vitelor să se păzască cu toată scumpătatea;

6º Națiunea română cere desființarea zeciunieelor de la băile de aur sau de argint;

7º Națiunea română cere libertatea de a vorbi, a scrie și a tipări fără cenzură orice felu de cărți sau jurnale ori cum le numim noi, novele;

8º Națiunea română cere asigurarea libertății personale; totdeodată cere libertatea de a se aduna laolaltă și ca oamenii să nu cază la nici un prepus dacă se adună numai să vorbească și să se înteleagă în pace;

9º Națiunea română cere judecată de jurați în care procesele să se facă cu gura;

10º Națiunea română cere înarmarea poporului sau gardă națională spre apărarea țării din lăuntru și din afară și milizia română să-și aibă ofițirii săi români;

11º Națiunea română cere denumirea unei comisii mestecate, compuse din români și alte națiuni ardelene, pentru cercetarea pricinilor de hotare; și anumit românii din pământul crăiesc poftesc ca prin o comisie mestecată neinteresată, hotarele care le-au cuprins comunitățile săsești de la cele românești să li se întoarcă românilor înapoi; publicurile, cetătenii și orașenii din pământul crăiesc care au cuprins munci, păduri, mori, moșii în hotarele românești, dacă nu vor putea dovedi în restimp de trei luni înaintea pomenitei comisii cu documinte vrednice de credință că aceleai sunt adevărată proprietate a lor, să se dea îndărăpt comunităților române cu venitul lor;

12º Națiunea română cere ca clerul român întreg să se înzăstreze din Casa statului întocma cu clerurile celorlalte națiuni;

13º Națiunea română cere înființarea școalelor românești pe la toate satele și orașele, ridicarea de școale mai înalte românește în care să se poată învăța și meșteșuguri; cere mai încoło seminarii pentru creșterea tinerilor celor ce voiesc a se preoți și o Universitate română, precum au și alte națiuni, înzăstrată din Casa statului;

14º Națiunea română cere ca toate greutățile țării să le poarte de obște toți lăcitorii, fără nici o deschilinire, și privilegiile să se șteargă;

15º Națiunea română pofteste ca să se facă o constituțiune nouă pentru Ardeal, întemeiată pe dreptate, libertate, egalitate și frățietate, adeca pofteste ca cartea legii să se prefacă după vremile de acum;

16^a Națiunea română cere ca împreunarea (uniunea) Ardealului și Ungaria să nu se ia la desbatere înainte, până când națiunea română nu se va cunoaște de națiune constitută cu vot în Dieta țării, ca și cele lalte națiuni împreună lăcuitoare; altmîntrilea protestează.

Acesta e iubișilor, cuprinsul cererii românilor, care o au făcut în Adunarca cea măreată de la Blaj. Această cerere întemeiată pe s[fânta] dreptate o au subscris în numele națiunei întregi amândoi episcopii și 12 secretari români aleși de națiune și imputerniciți de națiune că să lucreză în numele ei. Această cerere între neîncetate strigări de bucurie se primi de toată Adunarea și se hotărî deodată ca pentru ducerea cererii aceștia la [nălățatul] împărat și la Dieta din Cluj să se aleagă doaă deputațiuni și anume numărul deputaților carii vor merge la Viena să stea cel puțin din 30, iar al celor ce vor merge la Dietă din 100 de însi, aleși din preoți, literati, nobili, militari, neguțători și săteni. Care hotărâre a Adunării naționale de la Blaj pentru trimiterea deputaților la [nălățatul] împărat o am făcut cunoscut și C[institei] comunități de aici în 10 zile maiu; în care zi se și aleasă, precum știți cu toții, de către obștea sătească trei deputați, carii având de a se însobi cu ceialalți deputați de pre alte locuri să călătoarească la Viena și în numele națiunei întregi să aștearnă numita cerere maiestății sale împăratului. În fruntea acestor doaă deputații era[u] rânduiți amândoi episcopii, unul adecă la Viena și celalalt la Cluj, cu acea însărcinare din partea națiunei ca pe 17/29 maiu sau pe luni înainte de Înălțarea Domnului să se afle negreșit fieștecare din preună cu deputații la locurile cuvenite spre a putea așterne cât mai în grabă cererea națiunei tot într-o zi [nălățatului] împărat și Dietei.

Spre a ajunge dar la zioa hotărâtă la Viena, am trebuit să pornim de acasă tocmai într-o vreme când nu se auzea altceva din toate părțile decât numai de turburări și răscoale, când era[u] oamenii mai îngrijorați pentru viață și averea lor, când tocmai se lucra pentru închiderea cetății. Noi atunci trebuia să lăsăm toate și să călătorim în trebile neamului nostru românesc, doară-l vedem cât mai curând fericit, cât mai curând smuls din ticăloșie. Cu ajutorul lui D-zeu ajunserăm dar în pace pe ziua numită la Viena toți deputații în număr de 28, unde înă[i]nțe de sosirea noastră cu doaă zile se întâmplă în cetate o răscoală urâtă între studenți, cetăteni și miliție. Spre nenorocirea noastră maiestatea sa împăratul din pricina deselor turburări părăsi Viena și pentru reîntregirea sănătății sale călători la In[sbruk] în Tirol. Ce era dară să facem? Trebuea să așteptăm vreun răspuns de la unii deputați cari se dusese cu cererea noastră înainte la Innsbruck. Trecură doaă săptămâni de așteptare zadarnică și încă nici un răspuns nu căpătarăm; aceasta disgustă pe cei mai mulți deputați carii să și întoarseră cătră casă sau își căută de trebile lor. Dar nici că se putea altmîntrea. Mai rămăsescrăm din toți vreo 10 însi pe loc; într-aceia sosi și măria sa d-l nostru episcop la Viena, și din indemnul preasfinții sale de a jertfi și de a face toate cele cu puțință pentru fericirea nației noastre am pornit în dumineca tuturor sfintilor la Innsbruck, unde ajungând noi am fost aşa de norocoși de în următoarea zi, vineri, am dat cererea noastră chiar în mâna maiestății sale a împăratului (fiind de față și împărateasa și încă un ministru); de la care ne-am învrednicit a căpăta nu numai cu gura, dar și în scris, înalta rezoluție împărătească, pre carea măria sa d-l nostru episcop

prin țirculariul acesta voiește a se face cunoscută tuturor parohiilor și subordinate aici (se citește circulariul).

Din această scrisoare păstorescă vedeti, iubiților, cât de mult au dobândit la cererea sa nația română preste tot; acum deodată în ce se ține de celealte puncte ale cererii noastre precum: darea pe vitele ce pășunează în țeară sau a regiilor, pricina hotărârilor celealte vă rog să fiți cu puțină răbdare și acelca vrând Dzeu în scurt timp se vor hotărî la măritul Ministerului unguresc din Pesta, fiindcă aceste doză țări, adecă Ardealul cu Țara Ungurească s-au făcut acum numai singur o țeară prin uniune, precum se vede din circulariul acesta ce se va ceti trimis de către Ministerul unguresc spre a se vesti tuturor lăcitorilor patriei.

Ați auzit, iubiților, din această scrisoare a Ministerului unguresc că în privința drepturilor și a libertății nu este, nu va fi și nu poate fi deosebire între neamurile ce lăcuesc aceasta țeară. Va să zică și unguri[i] și sași[i] și români[i] și ori care altă nație, vor avea cu toții asemenea dropturi la domnii, la meșteșuguri, la orice feliu de foloase ale țării; vom fi dar frați cu toții în drepturile ce ni se cuvin, după cum purtăm și greutățile patriei asemenea cu toții. Uniunea s-au pronunțat, s-au întărit și înaltul ministeriu, în numele înaltului nostru împărat, au primit ocârmuirea Ardealului. Trebile noastre dară, cererile, judecățile și jelbile se vor cerceta și hotărî pe viitor la [înălțatul] Ministeriu din Budapesta, precum ati văzut resoluționca maiestății sale ce vi s-au cetit.

Eu vă încredințez, iubiților, că noi ca deputații națiunei atât în Innsbruck, cât și la întoarcerea noastră în Peșta am descoperit în persoană și cu gura păsurile și lipsele noastre domnilor miniștri de la carii am căpătat cele mai bune nădejdi că toate dorințele noastre se vor împlini; cu atâtă mai vârtoș, cu cât până acum am suferit mai mult. Au răsărit dar și românilor soarele dreptății la care se poate încălzi și bucura de fericitoarele lui raze. Românul de aici înainte nu mai este rob, nu mai este iobagiul cutăruia, ci este fiu al patriei, este om slobod, precum l-au făcut Dzeu și precum voiește Dzeu să fie slobod; este cetățean al țării, precum este ori care alt lăcitoriu al patriei, ungur sau sas; slobod de a purta orice domnie în țeară, numai hărnicie să aibă spre aceasta; slobod de a lucra orice meserie numai dacă o au învățat. Noaă, prin urmare, ni s-au deschis un câmp mai larg de fericire. Oamenii noștri cei învățați vor ajunge mai lesne la diregătorii și domnii și ne vor putea ajuta și pre noi în lipsele noastre. E de lipsă dar, fraților, că noi acest timp de acum care ne făgăduește atâtea foloase, să nu-l petrecem în zadar, să nu fim aşa de nepăsători, ci să-l întrebuițăm spre folosul nostru; „lucrați” — zice Evanghelia — până e ziua, lăpădați de la voi lucrurile întunericului” (Ioan, 12, 35), adecă prostia, neștiința „și vă îmbrăcați în haina luminei carea e înțelepciunea”; „Scoală-te, ia-ți patul și umblă“.

Noi de încolo începem o viață nouă în istoria lumii; e de lipsă dar să ne prefacem, să ne prenoin și noi în fapte, în năravuri. E de lipsă să ne deșteptăm din somnul cel de moarte în care am dormit sute de ani până acum ca morți și să dăm dovezi învederate lumiei că nu suntem aşa de ticăloși, precum ne-au socotit lumea până acum; să ne arătăm în faptă că ne tragem soiul și sămânța de la un popor puternic și

lăudat, de la romani, carii pentru apărarea patriei și libertății își punea și însăși viața.

Frațiilor, vă rog pentru numele lui Dzeu să ne înțelegem laolaltă în această vreme, când românii sunt puși pe drumul înaintării, când patria ne chizășește tot binele, să ascultăm și să urmăm sfatul celor mai înțelepți și mai pricepuți carii ne voiesc binele, fericirea și mărirea noastră. Să lăsăm împărechiera, ura, pisma, zavistia, atâtea pedepse ale ceriului, ce vin asupra unui neam bătut de rele și să ne unim cu toții într-un cuget, într-o năzuință, spre binele de obște. Frăților să luăm Iucurile precum sunt, să nu le tot sucim și să nu tot căutăm la pricini și acolo unde nu sunt; să nu cărtim toate până și faptele care în sine sunt bune. Aduceți-vă aminte ce zice s[fânta] evanghelie: „Toată ceteata ce se împărechiază între sine, pierde” (Matei, 12, 25). Ați auzit din rezoluția împărătească voiea preafnaltului nostru împărat ca să încunjurăm toate cele ce nasc împărechiera, sfadă și altele de felul acesta și să trăim în dragoste și în bună înțelegere cu toți compatrioții noștri, fiindcă numai în chipul acesta vom putea înflori și noi. vom fi ca un pom răsădit lângă izvoarele apelor și ne vom bucura în pace de foloașele, drepturile și bunătățile ce le-am dobândit.

Iubițiilor, noi am intrat acum în aseminea drepturi care le au și celealte nații împreună lăcuitoare; să vedem dară ce au făcut și ce fac aceste nații pentru apărarea drepturilor lor, aceea să facem și noi; vedem că să înarmeață ei; să ne înarmăm și noi, devreme ce prin înalta rezoluție împărătească ni s-au dat și noă voie și slobozenie spre a ne putea înarma. Dacă s-au înarmat pentru apărarea patriei, să ne înarmăm și noi pentru apărarea ei. Voi vedeti, iubițiilor, că mai toată lumea este turburată, că toți prind la arme, fără osebire, domni, țereni, bogăți, săraci, bătrâni, tineri; apoi noi ce mai aşteptăm; suntem noi doară mai buni decât ceialalți oameni. Să ne fie rușine că am rămas numai noi singuri în lume carii nu ne-am putut îndupla până acum a luta arme de bună voia noastră. Să lăsăm, frațiilor, la o parte acea temere, acea frică deșeartă de carea suntem stăpâni astăzi și să ne înarmăm și noi pentru apărarea tronului împărătesc, a țării și a moșilor noastre, ca cu chipul acesta să ne arătăm vrednici de drepturile și foloasele cele ce am dobândit și vom mai dobândi. Acum în aceste timpuri turburate avem o îndoită datorie de a ajuta patriei din toate puterile noastre, ca mai târziu să ne folosim chiar de bunătățile libertății care ni s-au dat.

Eu închei acest cuvânt al meu cu vorbele prea bunului nostru arhipăstor sufletesc: fiți credincioși î[naltului] împărat, credincioși țării și ascultători de mai marii voștri, precum ați fost și până acum. Să avem, iubițiilor mei, dragoste frătească atât între noi, cât și cătră celealte nații cu noi lăcuitoare ca împreună să ne putem îndulci de bunătatea țării noastre și chiar împreună cu ele, cu unite puteri, să apărăm patria noastră de vrășmașii ei, precum am făcut și până acum. Știe lumea, iub[iților], cum că totdeauna când au amerințat nenorocire pe dulcea noastră patrie, românul totdeauna au fost gata spre apărarea ei, cum au apărăt împreună cu celealte popoare, cu însăși vărsarea sânge-lui, țeară, carea încă fi era mașteră; cu cât mai bucuros va face aceasta acum; văzând că patria îl strângе la peptul său adevarat mămesc și fi dechiară de al său adevarat fiu. Lângă care dulci și de mare însemnatate cuvinte, îngăduiți-mi să mai îndirept și eu cătră voi, iubiți[lor] două-trei cuvinte și aşa a-mi încheia cuvântarea: fiți ascultători întru toate

prea bunului nostru arhiereu și vă plecați voinței lui; dați mulțumită lui Dzeu că ne-am învrednicit a avea în aceste timpuri grele un părinte care cu nespusă râvnă, ziua, noaptea, din toate puterile, lucră pentru fericirea poporului grijei sale încredințat, carele ca un bun ostaș se luptă pentru cauza cea direaptă a românilor. Mai preurmă binecuvântați, aveți în cinste și multămiți tuturor acelor români zdraveni cari au lucrat și până acum și vor lucra în viitorul pentru fericirea nației române; sprijiniți după puteri pașii lor, ca aşa să se pogoare binecuvântarea lui Dzeu preste fiili cei mulțamitori, preste neamul românesc.

Copie modernizată. Arh. B.A.M., fond. Șaguna, Sibiu, ms. 58/1848. Publicat: T. Bodogae, Preotul răsinărcan Sava Popovici-Barcianu, martor al evenimentelor din primăvara anului 1848, în Mitropolia Ardealului, XXXII, nr. 3, p. 104—108.

191

Sarcău, 11 iunie 1848

Domnule protopop și fraților preoți români

Dieta țării, de la care mult depinde soarta fiecărui concivic al Ungariei, este la poartă. Toate elementele tuturor naționalităților, toate corporațiunile, toate societățile și toate clasele de oameni, ba tocmai și frații noștri români din toate părțile, au ținut adunări naționale și bisericicești — toți s-au consultat despre meliorația soartei sale și despre consolidarea unei feliciri venitoare — au întins petițiuni la respectivul Ministeriumu, au impetrat concesii și au defișt cele de cerut de la Dietă, și, în toată întemplarea, cele de făcut, cu un cuvent: toți s-au folosit de beneficiul libertăței și a [ll] publicității, toți au simțit că au trecut tempul auctoritatelor și al despotismului și e ertat ca oricine, de ar fi și cu șepte cruci duplicate împregiurul grumazului decorat — a vorbi cu frunte deschisă și a pretinde fără de cutremur ce în conștiință simțește a fi drept.

Numai noi, pre cari soartea și virtutea nemuritorilor noștri protopiscopi ne-au pus în stare a ne căștișa — și credem că cu puțină excepție cei mai mulți ati umblat în cariera ce duce la locașul muzelor, la Tezaurul Științelor — noi dormim somnul unei morți morale și eternă, noi zacem într-o apatie infiorătoare pentru tot deșteptul fiu al unei națiuni atâtă de asuprită. Noi, a căror faciendele sunt miliarde, noi a căror necesele sunt înneccătoare, noi cari spre scandalul lumiei încă neci un semn de esistență națională română nu am dat lumii, noi cari în beneficiile naționalei române, în respectu cătră alți frați ai noștri români, în cel mai mare grad ne îngrișiem, noi despre soartea noastră nemic cospitând cu cea mai mare ingratitudine ne saturăm și dormim. Apoi aceasta se întâmplă și încă atunci când bunul nostru episcop toate puterile și le încoardă spre a ne amalgamiza cu elemente stranee, cu cea mai mare nepăsare permind veninata encyclică dd-o 11-a mai 1848 Nr. 246. Accasta e o stare rușinătoare, nu numai, ci urmării voștri, viitorimea, văzând din istorie aceste ocasiuni favorabile de noi numai din nepăsare trecute cu vederea, ne va blestema.

Domnilor protopopi, fraților preoți români! Credem că punându-vă manu pre pept nu ne veți acuza că am fi exagerat această exclamație dureoasă și din convingere procesa, — cu atât mai puțin ne veți da de mincinoși, deoarece tot românul e învins că, căutând favoarea geniului present — starea noastră națională nu poate, nu-i ertat mai departe a rămâne în statul acesta subaltern, pupil, înjosit, secundar și etc. etc., pentru ce să amble românul tot cu picioarele altuia?; când el are de la strălucitii lui strămoși picioare eroice, marțiale, țepene! Aceasta de cumva nu voim a fi râsi și batjocorîti de lume nu li-e iertat mai departe a sta așe!!! Pentru aceea fiindcă numai cunoscându-se unii cu alții, fațe în fațe, comunicându-ne ideile gură cu gură, dezbatându-ne principiile și frecându-ne părerile cu cuvent vivu, potem reeși la ceva rezultat, — apoi aceasta numai într-o adunantă diecezană generală națională, sub președerea și manaducerea capului și inteligenței Diocezului nostru se poate ajunge; [deci] de strânsa, conștiincioasa și săntă datorință ne-am cunoscut pre toți a vă provoca fișecare distr[ict] protopopesc a Diecesului nostru spre conchiesarea unei aşa plasă de adunantă spre d. nostru episcop să-l rogați, că noi din partea distr[ictului] nostru sub datul de astăzi am și făcut. Apoi mai departe fiind scopul nostru la dieta ce peste 20 de zile se va deschide, rezultatul consultărilor noastre în acea adunantă constabilită într-una petițione a le așterne, că nu [cumva] dieta să ne ajungă fără de a fi parață și să ne lase fără de rezultatele dorite; această adunantă generală diecezană națională, că mai târziu până la capătul lunii acesteia să se țină. Iară noi, înainte de formală adunantă, cei puțin 3 zile să ne aflăm în Oradie spre a ne cunoaște ideile, a ne constata principiile ale petiționei dietei și pentru Sinod ori adunantă a le limpezi. Care importanță datorinția noastră națională plenindu-o de frațiască națională simpatie însuflați suntem, din adunarea noastră districtuală în Sarco (Szárko).

Luni, după Rosale 1848 ținută

Ai voștri frați connaționaliști,
preoții districtului protopopesc
Fernăș.

Publicat de C. Mălinăs, *Documente bihorene. Proclamația de la Sarcău din iunie 1848*, în *Familia nr. 6 din iunie 1988*, p. 10.

192

[Sibiu, 11 iunie 1848]

Reflecțiile unor bărbați moderati iubitori de fericirea nației sale române, la răspunsul din foaia literară a Gazetei transilvane din 31 mai nr. 22 față 174—176, în contra prochemaciunii românilor din Ungaria la unione, sub numele mai multora cari au fost la Adunarea din Câmpul Libertății, dat

De voiește cineva a crede aceea de care nu poate fi îndoială că evanghelia învață drept — urmează a nu căuta strecul în ochiul altuia, când bârna zace întru al tău. Altămintrilea cu ce măsură se măsură, asemenea să va măsura.

Frați români de la Ungaria, pentru prochemarea cătră românilor transilvăneni la uniunea cu Ungaria în *Pesti Hirlap*, nr. 62 făcută, să învinovățesc prin foaia *Gazetii* mai sus, cu numele mai multor români cari au fost față la adunarea din Câmpul Libertății, că acea prochemăciune n-ar fi subscrisă de nici un român, anume căruia românilor ardeleni s-ar putea increde ca să spun în adevăr sentimentele tuturor, de vreme ce aceia n-ar fi ținut o adunare națională română ca ardelenii. Această învinovățire bine a să lua la cumpănă și e adevărată socotință ei. Judecătoriile, drept că zisul articol de imputare află-să de către cineva iscălit ori nu? Si de ce nu s-au iscălit de compuitorul acesta încă nu mai mult crezământ poate avea decât cel din *Pesti Hirlap* mai vârtoș pentru că și contextul acestuia cuprinde voința tuturor românilor transilvani că cum și-ar îndrepta prochemăciunea cătră frații lor români din Ungaria; și totuși cu numele nimenea întrânsul nu e iscălit, decât în locul subscripției stă mai mulți români cari au fost la Adunarea națională în Câmpul Libertății, însă cine sunt acei români? Si fost-au facultăți de adunarea românilor sau nația întreagă a să slobozi la facerea imputării fraților români ungureni pentru sentimentele prochemăciunii cătră frații săi ardeleni la uniune, nu să crede nici poate arăta.

Dintru aceasta dară urmează că, precum frații români ungureni și-au împărtășit sentimentele sale fără concluzul vreunei adunări naționale, numai din partea măduarilor intelighente, și autorii articulului imputătoriu românilor ungureni nu pot sta cu adevărul că cu înțelesul și voința tuturor românilor sau măcar a celor ce au fost la adunarea națională, să adresează cu răspuns și prochemaciune cătră frații bănățeni, ca cum că toți românilii ardeleni s-ar lepăda de o uniune ce s-ar face cu condițuni de garantizare limbii și a naționalității.

Ba, cumpărind aceea mintea cea sănătoasă că de-ar previdea frații români ungureni că uniunea cu Ungaria ar produce vreo daună românișmului, cu bună samă n-ar prochama la perire că și frații lor transilvani.

Si acel temei, dară, trebuie dat crezământ românilor bănățeni și a observa cu băgare de samă cele următoare că în zilele de acumă toate ghintele europene să curpind cu politica, și însuși și cu cea mai înaltă politică. Fiecare voiește a-și păstra și a-și asigura ezistența la naționalitate și politică cu cele mai încordate puteri.

Dorul acesta au dospit și pe nația română din Moldo-România serbă, banată și bucovină, de unde să vede a să fi imat între esaltații români antipatie cătră unirea cu Ungaria. Lucru adevărat că românilor din zisele provinții, în privința naționalității, două elemente le face amenințare: cel unguresc și cel slavicesc.

De cel dintâi nu poate fi temere, fiind mai mic decât cel românesc și prin urmare vasul mai mic nu va putea cuprinde în sine pe cel mai mare. Temerea mai mare poate fi de elementul slavic, cu care cestelalte sunt încunjurate de la polon până la Petarvoradin și încă și mai mult.

Deci părerea mai ponderoasă este că elementul slavic cu mult mai periculos pentru ginta română este decât cel maghiar; și pentru aceea nația română cu cea maghiară neapărat trebuie să dea mâna că numai pe o șa căle vor putea amândouă exista în viitoru. Dimpotrivă însă, desbinat, văzând cu ochii amândouă vor cădea în ghiarale slavismului. Nația română, unită cu maghiara și germana, poate să țină cum-

păna cu slavismul. Într-alt chip precum maghiara, aşa româna stau în perioul de absorbarea lor de numerosul slavism. De unde de sine urmează că românul și maghiarul trebuie să întindă mâna frățăscă unul la altul și naționalitatea cu limba care îi sunt fieștecaruia cele dințai dulceți, nevătămate să și le păstreze unul altuia, de cumva amândouă nu-și voiesc într-adins perirea.

De o nație română de sine subsistintă sub casa Habsburg-Lotaringică, precum visază unii exaltați, în timpurile de acum până când încă și Moldo-România stă sub domnie streină, nice vorbă poate fi. Viitorul numai o va hotărî. Iară a încerca în împrejurările de față una ca aceasta să-ar socoti întocmai cu a lui Adam cu întinderea mâinii la pomul oprit. Singur Dumnezeu poate să dezlege cu a sa mașină nodul acesta, cum au deznodat dezrobirea iobagilor de care înainte de aceasta nici un măritor nu-ar fi cucerit a crede că va fi așa curând. Însă chiar și puterea cerească unele asemenea desnodări intru o mie de ani abia odată le dezleagă, după cum istoriile slujeso de exemplu. Nimenie să nu zică că românilor să aștepte cu mâinile în săn să le cadă mură-n gură de la Dumnezeu, ci să lucreze neadormit; numai lucrarea să-i fie pe câmpul intelighenții, a moralității și al industrii, spre câștigarea materialelor trebuincioase că dobândind naționalitate, sub Înalta Casă Habsburgică-Lotaringă, de sine stătătoare, să aibă și putere a o păstra și preda urmășilor săi; alțmintrilea toate cercările pripite și neprejudecate nu pot garanta statornicie, după cum istoria mărturisește. Vis consilii expres mole ni[hi]l sua: vim temporatam dii quoque provehunt in majus. Ode 4 cap. III.

Mai mulți dintră cei ce au fost de față
în Adunarea din Câmpul Libertății¹

Concept. B.A.R., ms. rom. nr. 970, fila 192, dosar 1848. Foto: 4 625—4 628/1848.

¹ Cu o notă de G. Bariț în care afirma că e scrisă de Nicolae Penciu și subscr. să de Paul Dunca, pe atunci secretar la Tezauriatul din Sibiu.

193

Corunca, 11 iunie 1848

Nagy méltóságú Gróf és Királyi Kormányzó Úr!
Kegyelmes Uram!

Hivatalomból folyó kötelességemnek esmértem tudósítani Nagy mél-tóságodat, miképp a Kormányomra bízott Nemes Székben Pünköst hő 23ról felküldött jelentésem után semmi nevezetes változás nem történt. Közelebbről valami vajai közlakosok, nevezett szerint Simon György, András Gyurka és Kis Josef a magyarok ellen igen nyíltan kezdettek vala uton-utfélen kijabálni s különösön a több zselliáket bujtogatni merénylették, a szolgálatnak tettleg meg tagadására, de csak hamar feljelentetvén, az első bé fogatott, az utóbbiak bé fogatására rendelés tétetett

és az ellenök véghez vitt kinyomozás közügyvádi vélemény alatt áll. Melynek jelentése után méjj tisztelettel öröklök a Nagy Méltóságú Gróf s Királyi Fő Kormányzó Úrnak alázatos szolgája.

Koronka, Szent Iván hó 11én

G. Toldalagi Ferenc,
főkirálybíró

Preamărite domnule guvernator!
Milostivul meu domn!

Am considerat ca o datorie oficială a mea s-o înștiințez pe pre-înălțimea voastră că în nobilul scaun încreditințat dirigurii mele nu s-a petrecut nici o schimbare de la raportul meu din 23 mai. Recent, câțiva locuitori de rând din Văleni, după nume Simion Gheorghe, Andrei Ghirurca și Chiș Iosif, au început să vocifereze fățuș și peste tot împotriva ungurilor. Ei au îndrăznit să-i instige îndeosebi pe mai mulți jeleri la refuzarea de facto a prestațiilor. Dar, fiind denunțați repede, primul a fost arestat, iar pentru prinderea celorlalți s-a dat poruncă. Investigația pornită împotriva lor se află sub auspiciile procuraturii. După raportarea acestora rămân cu adâncă stimă umilul serv al măriei voastre domnule guvernator.

Corunca, 11 iunie 1848

Conte Toldalagi Ferenc,
jude scăunal suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1532.E/1848. Foto: 30 679—
30 680.

194

Târgu Secuiesc, 11 iunie 1848

2^{ik} Székely gyalog Ezered

A

Nemes Háromszéki Tekintetes Tiszti
Hivatalhoz

K. Vásárhelyt Junius 11^{en} 1848

Kézdi Szent Léleki Bartok Károly /?/ család ez előtt több évekkel báró Apor családdal néhány joszágokért pört folytatott, mely pör minden törvényszékeknél a család javára oly megjegyzéssel eldöntetett, hogy miközben a pör alatti jovak mennyisége ki nem mutattatik, addig azokat is által nem adják.

Méltóságos báró Apor András Ur 5én ennek a honak panaszola, hogy azon család két joszágát prov[ides] Bartók Jozsef és Pál Zsigmond-tól erőszakoson birtokába vette, melyre nézve az ezred rögtön az illető 10 gyalog századot arra utalta, hogy ezen családot erről a törvénytelen elfoglalásról megoktassa, és rendre hozza, melyre a család nyilatkozá-

hogy ezen birtokába hozott joszágot, ha bár jóva és élete elvesz is kezeiből ki nem bocsássa.

De minthogy az Ezeredkormány — kinek semmi joszág iránti hatossága nem áll — ezen joszágos ügybe semmit rendelkezni nem képes, ugy tevé erre továbbá Meltoságos báró Apor András Ur folyó hó 9én azon nyilatkozatott, hogy ő ebben az ügyben a joszág visszakaphatása iránt a szükségeseket megteendi — mely kedvetlen erőszakos tetről a Tekintetes Tiszti hivatal tudomásba tétezik.

Dobay Károly

Regimentul 2 de infanterie secuiască

*Către onoratul oficiu dregătoresc al nobilului scaun
Trei Scaune*

Familia Bartók K. din Sânzieni a avut un proces juridic acum cățiva ani cu familia baron Apor pentru mai multe bunuri. Procesul a fost decis la toate instanțele în favoarea familiei Apor, cu mențiunea că până nu se va face inventarul bunurilor disputate, până atunci ele nu vor fi predate.

La 5 a lunii curente onoratul domn baron Apor András s-a plâns că familia Bartók a luat în posesiune, prin violență, două mici proprietăți de la administratorii Bartók Jósef și Pál Zsigmond. Din acest motiv, regimentul a îndrumat imediat comandantul companiei nr. 10 de infanterie să lămurească familia că a săvârșit o ocupare ilegală și astfel să facă ordine în această chestiune. Respectiva familie a declarat însă, în legătură cu această mică proprietate pe care a ocupat-o, că nu o va ceda, chiar dacă va trebui să-și sacrifice avuția și viața.

Comandantul regimentului nu este autorizat să decidă în privința niciunei proprietăți și nici nu poate să facă acest lucru. Onoratul domn baron Apor András i-a prezentat însă declarația, în 9 a lunii curente, că va întreprinde cele necesare pentru redobândirea proprietătilor sale care figurează în acest proces. Despre pomenita faptă violentă se încunoștiținează onorata dregătorie.

Dobay Károly

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Covasna, Fond. Arh. Scaun. Trei Scaune: Acte prezidențiale, nr. Z 3541/1848. Foto: 8 200—8 201.

Duma Todor Ifju Monyoroi szegény adózó Zsellérnek 1/8 földje 17 évek előtt törvényesen elvétetett, s azt maga birtokába visszaóhajtván nyerni, kiment a kukorica kapásokhoz ugyan azon földre mely az övé volt, a mostani földet bíró s annak kapássával és pedig a mostani földet tartó gazdával öszve verekedett; — íly munkás időben gyermekei táplá-

Iására háza fenntartásáért soha fogva nem volt haza botsátjásáért alázatosan kérünk kezességül, mindenkor mikor kívántattni fog elő állítani kötelességünknek fogjuk esmérni érette kezesek vagyunk. — Melyről mi adtuk a kezes levelünket nevünk aláírásával és szokott Helységünk hiteless petsétjével meg erősítve Monyoron

Június 11-én 1848.

Pányt Onn
Czigeiny Mosu
Pántya Andris
Horga Juonut.
Oleiv Joszif
Kezsek és Monyoroi lakosok.

előttem

Hegye Alexandru Bíró
Ontsa Gligor esküdt
Zubor István állási jegyző

Sesia de 7/8 a bietului jeler contribuabil Duma Teodor junior din Mânerău a fost ocupată pe cale legală acum 17 ani. Voind să reocupe pentru sine, el a mers între cei ce preșeau pe acelaș pământ care fusese al său. Acolo s-a încărcat cu posesorul de acum al pământului și cu prășitorii lui. Până acum nu a fost arestat niciodată. De aceea, noi cerem cu umilință ca el să fie eliberat pe acest timp de muncă, spre a-și putea hrăni copiii și a-și susține casa. Considerăm că avem datoria să fie dus la judecată pe chezășia noastră oricând ar trebui. Iată de ce am dat această scrisoare a noastră de chezășie cu semnătura numelor noastre și cu întârirea pecetei legale obișnuite a localității noastre.

Mânerău, 11 iunie 1848

Pantea Onu
Tigheini Moșu
Pantea Andrei
Horga Ionuț
Oleiv Iosif
Chezași și locuitori din Mânerău

In fața mea:

Hegye Alexandru, judecător
Oancea Gligor, jurat
Zubor István, notar.

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Arad, Fond: Prefectura jud. Arad. Actele Tribunalului Corecțional 153/1848. Fila 1.

196

Cluj, 11 iunie 1848

Nemes Thorda megye főispányának

Méltóságodnak folyó hó 8ról 560 szám alatt költ tudositására, mely-nél fogva a görgényi uradalomhoz tartozó helységekben történt kihágásokról tudositását illető alispány Boer Simonnak hozzáam fel terjeszté,

és egyszersmind a Petele helységében a birtokosság réttere erőszakos lelegeltetése és török búzája le tapodtatása tekintetéből hasonló ki hágások meg gátlása végett írt helységbe egy század gyalogságot vagy fél század lovasságot rendeltetni kért — ezennel vissza írni kívántam; miszerint a Méltóságod kormánya alatti nemes megyében lévő katonaság arra lévén utasítva, hogy szükség esetében katonai feddelmet adjon, Méltóságodat e hatóságávali célszerre utasítom azon esetre csak, ha nagyobb számú katonai segedelemre lenne szükség, Méltóságod további tudósítását elvárván.

An Seine Excellenz den Herrn hierländigen
Commandirenden Generalen

Graf Miklos Thorotzkai, Ober Gespan des Thordaeer Komitats, hat mittelst seiner in Urschrift sammt Beilagen gegen gefällige Rückstellung anruhenden Vorstellung vom 8ten Juni zur Unterdrückung der in demselben Komitate, namentlich im Görgenyer Dominium und in Petele von den Unterthanen verübten Gewaltthätigkeiten und Hemmung der Verbreitung derselben um Anordnung einer Compagnie Infanterie oder einer halben Escadron Kavallerie das Ansuchen gestellt.

In Folge dieses Gesuches ist der Obergespan unter dem heutigen zur Verwendung des in demselben Komitate stationirenden Militärs mit dem Beifügen angewiesen: auf den Fall wenn diese Mannschaft, deren zweckmäßige Verwendung ohne dies dem erwähnten Ober Gespan anvertraut ist, nicht hinreichend wäre, dann erst um eine Hilfe sich zu verwenden.

Aus diesem Grunde habe ich die Ehre, Eure Excellenz zu ersuchen: für den Fall wenn der Ober Gespan um militärische Hilfe das Ansuchen stellt, militärischerseits die erforderlichen Anordnungen geneigtest treffen zu wollen.

Klausenburg, am 11. Juni 1848

Comitelui suprem al nobilului comitat Turda

Am primit raportul nr. 560 al domniei tale, din data de 8 a lunii curente care mi-a fost înaintat de către vicecomitele Boer Simon; în el relatează despre abuzurile petrecute în localitățile apartinătoare domeniului Gurghiu; domnia sa solicită totodată să dispuneti dislocarea unei companii de infanterie sau a unei jumătăți de escadron de cavalerie în localitatea Petelea, în vederea împiedicării unor abuzuri asemănătoare ca acela al păsunatului impus cu forță pe pământul [alodial] sau a distrugerii lanului de porumb al nobilimii din localitate.

Doreșc să vă răspund că armata staționată în comitatul aflat sub conducerea dvs., are ordinul să vă dea ajutor militar în caz de necesitate; domniei voastre vă recomand să profitați de autoritatea pe care o aveți, atunci când va fi nevoie de o forță militară mai mare.

În rest, aştept în continuare informații din partea domniei voastre.

Către excelența sa domnul comandant suprem

Contele Thorotzkai Miklós, comite suprem al comitatului Turda, a solicitat, într-o adresă din 8 iunie, o companie de infanterie sau o jumătate de escadron de cavalerie pentru reprimarea acțiunilor violente săvârșite de către iobagi pe domeniul Gurghiului și în Petelea, dar și cu scopul stopării răspândirii acestora. Adresa menționată o anexez aici în original, împreună cu anexele, rugându-vă să binevoiți a mi le restituire.

Conform cererii, comitele suprem a fost îndrumat astăzi să folosească armata staționată în acest comitat; ajutor suplimentar va solicita doar în cazul când aceste trupe, de a căror folosire judicioasă oricum dispune, nu ar fi suficiente.

Din această cauză am onoarea a vă ruga ca în caz că amintitul comite suprem va pretinde ajutor ostășesc, să binevoiți a da ordinele necesare pe linie militară.

Cluj, 11 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G.Pr., nr. 1509/1848. Foto: 25 693—
25 696.

197

Buda, 12 iunie 1848

Magyarország Nádora s Király Helytartó

Báró Puchner Erdélyország főhadi kormányzójához

Meghagyom főhadi kormányzó Úrnak, hogy ezen Rendeletem vételevel tüstént s haladéktalanul a székely katonaságnak oly parancsot adjon, miszerint azok paransa vételével rögtön s a körülményekhez képest minél nagyobb erővel Magyar országba, Szeged várossába sieszenek, hol is Csernovits és Vukovits királyi biztos Úrak rendelkezésük alá lesznek helyezendők: Főhadi Kormányzó Ur pedig tegye magát a nevezett királyi biztosokkal érintkezésbe.

Budán, Június 12kén 1848

István Nádor
K. helytartó

Palatinul Ungariei și locuitorul regal,

Către comandanțul militar suprem al Transilvaniei,
baronul Puchner.

Domnule comandanțul militar suprem, vă ordon că, după primirea acestei dispoziții, să dați imediat și fără întârziere poruncă miliției secuiești că, potrivit împrejurărilor, să grăbească de îndată spre Ungaria, în orașul Seghedin, cu o forță cât mai mare. Acolo va fi pusă la dispoziția domnilor comisari regali Csernovics și Vukovics. D-voastră, dom-

nule comandant militar suprem, să intrați în contact cu comisarii regi amintiți.

Buda, 12 iunie 1848

Palatinul Ștefan,
locuitor regal

Copie. B.A.R. ms. nr. 1058, fila 223. Foto: 4 376.

198

Budapest, 12 iunie 1848

Mind azon törvényhatóságokhoz, melyekhez még a rögtön ítélező bíróság felállítása iránt rendelet nem adatott ki

Az ország különböző részeiben az alattomos bűjtogatások vak eszközévé aljasult miveletlen nép egy része, sem a szabadság valósításában összínteséget, sem a közös jog tiszteletében készséget, sem a törvények s azoknak végrehajtói iránt engedelmességet nem tanúsít.

Nemelly titokban működő elégületlenek a társas életbeli viszonyok s a törvényhozás által engedett számos jótékonyságok ferde magyarázárával a vallásbeli és népfaji különbségből merített ingerlésnek felhasználásával a népet tévutakra vezetni, elégületlenségre és erőszakos merények elkövetésére bűjtogatni törekszenek.

A naponkint sűrűbben felmerülő tények szintolly szomorítók mint aggasztók:

Miutan pedig a vakmerő törvényszegést és engedetlenséget — hogy annak példája a társasági viszonyokat ne veszélyeztesse — a leghatalmasabban megtorolni szükséges.

Miután a törvény ellenállhatlan uraságát megállapítani — a bűjtogatási merényeknek elejét venni, a személy s vagyonbátorlétet biztosítani, a megingatott közrendet helyre állítani és az országnak a békét visszaadni kötelesség még rendkívüli eszközökkel is.

Ennél fogva rendeltek:

Nemes vármegye és város s.a.t. azonnal rögtön ítélező bíróságot állítand fel, azt gyors és pontos eljárásra utalandja, és fenállását a hatóság körében haladéktalanul kellően tudomásra juttatandja.

Melly rögtön ítélesi jog a legfelsőbb rendszabályokban kijelölt eseteken fölül az ország békéjének s a törvényes közcsendnek erőszakos kitörésekkel kísért lázadás, lázítás, lázadásra bűjtogatás s annak következetébeni gyilkosságok, rablások és gyújtogatások általi megháborítása eseteire, sőt az e részben megkísértett, de közbenjött törvényes erő által a végrehajtásban megakadályozott merényekre is, világosan kiterjesztetik.

Jelen rendelet tüstént kihirdetendő, és a hirdetés bizonyítványának vétele után azonnal foganatba veendő — érvényessége csak újabb kormány rendelet útján szüntethetvén meg.

Tuturor jurisdicțiilor în care până-n prezent nu s-a introdus statariul

În diferite părți ale țării, poporul neinstruit a devenit instrument orb al instigaților subtile; el nu dă dovedă de sinceritate nici în infăptuirea libertății, nici în respectarea dreptului comun, nici în supunerea față de legi și nici în executarea acestora.

Unii nemulțumiți care acționează din umbră, prin interpretarea incorectă a relațiilor din viața socială și a numeroaselor binefaceri acordate prin legislație, folosindu-se de frământarea izvorată din deosebirile de religie și etnie, se străduiesc să ducă poporul pe o cale greșită, la anarhie și la comiterea unor atențate violente.

Faptele ce se produc zilnic, din ce în ce mai des, sunt dezolante și îngrijorătoare.

Se impune a reprema cât mai eficient încalcarea îndrăzneață a legii și anarhia pentru ca ele să nu pericliteze viața socială. Este obligatoriu de a stabili — chiar și cu mijloace extraordinare — puterea incontestabilă a legii, de a preîntâmpina tentațiile de instigare, de a asigura securitatea persoanei și a averii, de a restabili ordinea publică tulburată din țară.

De aceea se poruncește:

Ca nobilul comitat, oraș, etc. să introducă imediat tribunalul statal și să-i dea dispozitii să întreprindă măsuri rapide și exacte; înființarea lui să fie adusă la cunoștință în modul cuvenit. Starea statală să fie extinsă clar, în afara cazurilor prevăzute de regulamentele superioare, asupra răzvrătirilor, a instigaților la răzvrătire, la ucideri, la jafuri, la incendieri rezultate din aceste instigații, care periclitează în mod violent pacea și liniștea publică a țării; ba mai mult, să fie extins și asupra tentativelor planuite, dar impiedicate în executarea lor de către forța legală de intervenție.

Ordinul prezent va fi publicat imediat, iar după confirmarea luării la cunoștință va intra în vigoare; el rămâne valabil până la o nouă dispoziție guvernamentală.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levél-tár. Bejügymíniszterium. Fotó: 12 209—12 210.

199

Cluj, 12 iunie 1848

Méltóságos Fő Kormányi Tanácsos Úr!

Királyi bányász tanácsos és igazgató Nemegyei Jánosnak f. hó 8ról 77. P. szám¹ alatt hozzáam tett tudósítását, melyben az Abrudbányára ki-rendelt katonásagnak Topánfalvára kiküldetésételfüggeszteni kéri, mellékleteivel együtt visszavárárás mellett eredetileg olly meghagyással közelöm méltóságoddal, hogy eljárását az ebben foglaltakra is kíterjeszteni ne terheltessék.

Egyébaránt illő tisztelettel maradok

Méltóságodnak

elkötelezettszolgája
Gróf Teleki József

Kolozsvártt, Június 12kén 1848.

Mărite domnule consilier gubernial!

Comunic înălțimii voastre înștiințarea cu nr. 77.P. din 8 a lunii curente, adresată mie de către Nemegeyi János,¹ consilier regal și director montanistic, prin care solicită amânarea detașării la Câmpeni a armatei destinate pentru Abrud; odată cu armata și în aşteptarea răspunsului cu mandatul în original, recomandăm ca procedura să în această privință să nu îngreuneze aplicarea.

De altfel, rămân cu stima respectiva serv supus al măriei voastre

Cluj, 12 iunie 1848

Conte Teleki Jósef

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1513E/1848. Foto: 29 861

¹ Vezi doc. 109.

200

Aiud, 12 iunie 1848

Méltóságos Fő Kormányi Tanácsos és Titoknok Urak!

A Felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsnak e hó 9ről 7327 számú alatt költ rendelete folytában kívántam a Méltóságos Tanácsos és Titoknok Uraknak értésőkre adni: hogy az ide fogott hivatalos levelekben, a zalathnai járást illetőleg Szolgabíró Tövissi Gergelynek, a Topánfalvára nézve pedig Szolgabíró Bisztrai Jósefnak rendelkeztem, hogy mihelybén intézkedésem vészik, Méltóságoknál magokat azonnal jelentsék, onnan veendő rendeleteknek mindenekben engedelmeskedjenek a Méltóságok által folytatandó nyomozás folyama alatt járásuk dolgait illetőleg segedelemmel lenni tartsák kötelességöknek. Egyéb aránt ha Méltóságoknak Abrudbányán mullatásuk ideje alatt kerületi Tisztre is lészen szükségük, értesítettem után egyik kerületi Tisztnek ki szállása aránt intézkedni nem fogom el mulatni.

Továbbá hivatalos tisztelettel maradtam a Méltóságos fő Kormányi Tanácsos és Titoknok Uraknak

alázatos szolgája
B. Bánffy Miklós fő ispán

N. Enyeden, iunius 12én 1848

Măriti domni consilieri guberniali și secretari!

Drept urmare a ordonanței cu nr. 7 327 din 9 a lunii curente,¹ emisă de măritul Consiliu gubernial regesc suprem, doresc să-i informez pe onorații domni consilieri guberniali și secretari că: prin scrisorile oficiale de față am indicat judeului nobiliar Tövissi Gergely în legătură cu plasa Zlatna, iar cu privire la Câmpeni judeului nobiliar Bisztrai Jósef, că, după primirea dispoziției mele, să se prezinte imediat la înălțimile voastre, să se supună întrutotul ordinelor primite, iar în cursul cer-

cetărilor efectuate de măriile voastre să aibă obligația de a vă pune la dispoziție întreg ajutorul necesar în legătură cu problemele acestor plăși.

De altfel, dacă, în răstimpul șederii înălțimilor voastre la Abrud, ar fi nevoie de funcționari de district, nu voi omite, după propria-mi inițiințare, a acționa pentru a vă trimite pe unul dintre angajații districtuali.

Rămân în continuare cu stimă serv supus al măritilor domni consilieri guberniali și secretari.

Baron Bánffy Miklós,
comite suprem

Aiud, 12 iunie 1848

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 309; E/1848. Foto: 29 844—
29 845.

¹ Vezi doc. 134.

201

Cluj, 12 iunie 1848

Kolosvár, Június 12én 1848

Tisztelt barátom!

Az Unió Ország Gyűlési tervünkbe és Kolosvár Utszán Omnitásra talált, de Kolosvár falain kívül még korán sem vert gyökeret.

Sikerült a bécsi talán reactiót tervező, talán Sláv érdekbe működő Camarillának a Horvátokat, a Szászokkal és ezek által az oláhokkal egyesíteni s merem állittani, hogy emiatt Erdélyj lakossai, nyolc tizede ellene az Uniónak.

Ha ez így marad, Erdély Magyar honnak nem segítsége, hanem akádálja, nem nyeresége, hanem nyüge léjend. Egy pár hónapok fognak eltelni, míg Erdélyt tetlegesen Magyarhonhoz kapcsoltatik; mert mint tudni méltóztatott, az erdélyi Ország Gyűléstől ki nevezett bizotmánnyal értekeződni kell a Magyar Ministeriumnak, aztán ennek következtébe törvény javallat fog a vegyes hongyülés elejébe terjeszteni, s annak elfogadása és szentesítése után fog végre Királji biztos Erdélybe kül-detni a tetleges egyesülést eszközöldön¹. Ebbe idő telik s addig burokratikus Kormányunk annyival kevésbé lesz képes le győzni az Unitó számos elleneit, mivel az ide való politicaí és katonai kormány között nincs egyet értés és minden oda mutat, hogy az erdélyi commendározó generalis a szász érdeknak megnyeretett.

Igy álván a dolgok, véleményem szerént haladéktalanul, rögtön tenni kell e következendőket:

1.ör A Nádor, Magyar Ministerium meg egyezésivel küldjön Erdélybe egy teljes hatalmu Királji biztos, ki a Gubernium útján szabadon rendelkezhessék és kinek féle magyarázhatatlan nyílt szavakkal az erdélybeni Katonai erő alá légyen rendelve. Jó lenne, ha ezen Királji biztos a Királji Hercegek sorából választatnák, mert egy iljen számíthatna

leginkább vak engedelmességre, ha pedig ez meg nem történhetne, Minister Szétséni felelhetne meg leginkább ezen fontos missiónak.

2or A kinevezendő Királyi biztos légyen el látna hatalommal pénzel egy önkéntes sereg állítására, meljet a rend heljre állítás Erdélyben, azon túl pedig bárhol célszerűen lehetne alkalmazni. Pént Magyar honból hozni ecéral nem kell, mert az erdélji Camerális pénztrokba elég találtatik. Az önkéntesek állittása itt is, mint Magyarhonban toborzás után lenne eszközlendő.

3or Az erdélji Magyar és Székely szám szerént 14. törvény hatóságokba haladék nélkül szabadelvű és az új magyarhonni Institutiókat leírek mérjéből pártoló főnökököt kell kinevezni. Ezen javallatomot illetőleg részletes tervem e következendő:

a. Három megyébe u.m. Belső Szolnokba, Dobokába és Hunyadba nincsenek főispánok, s ezek közül az elsőbe Vér Farkast, a másodikba Béldi Ferencet s a harmadikba Kun Gotthárdot kellene kinevezni.

b. A többi megyékből elmozdítandó lenne Alsó Fejérból Bánfi Miklós, Felső Fejérból Kálnoki Dénes, Küküllőből Haller Ignác, Fogaras védékéről Bruckenthal Károlly. Meghagyandók Kolos megyébe Matskai Pál és Torda megyében Torotzkai Miklós. Alsó Fejér megyébe fő ispánnak nevezendő véleményem szerént Kemény István, Felső Fejérbe ország gyűlési követ Horváth János, Fogaras vidéki főkapitánnak idős Bethlen Gábor, Küküllőbe Bánfi János.

c. A székely székeket illetőleg elmozdítandónak vélem Aranyos székből Dindár Antalt, Udvarhellyi székből Matskási Lajost, és Marosszékből Toldalagi Ferencet. Ezen utolsóra nézve többeknek vélekedései az, hogy meg kellene ót hagyni, mert a széknak többségétől kedveltetik én azomba azon véleménybe vagyok, hogy egy új átalános rendszer létesítése alkalmával ojjasmit tenni, mi a részrehajlás színét hordozza magán, nem szabad. Toldalagi Ferenc feltétel nélküli segédje volt a Jóska burocratiájának és edgyik legdühösebb petsovitsa a közelebb múlt dístanak, s ha ő hivatalába mégmaradna, szégyellenünk kellene elmozdítani azokat, kik nállánál sokkal kevesebbé compromittáltak. Meghagyandó lenne Horváth Albert Háromszéken és Balási József Csik székbe. Aranyos székbe ki nevezendő lenne Zejk József, Udvarhelj széken ifjabb Bethlen János és Marosszéken Ugron István, ki is régebben Thördá megyei főispán/volt és 1834-e a Herceg Ferdinánd Kormánya alatt alkotmányos szempontból mondott le főispáni hivataláról.

A székeljekre nézve meg kell jegyeznem azt, hogy mivel ők eddig elő főtisztjeket szabadon választották, és a választottak közül megerősítés végett három egyént küldötték fel, most pedig a Minisztérium általi választás nélküli kinevezéssel ezen jogokat elvesztenék, adassák nékik tudtokra az, hogy ezentúl alkirály bíráikat és pénztárnokaikat nem lesznek kéntelenek mint azt eddig tenni tartoztak, megerősítés végett felküldeni, hanem azokat szabadon megválasztva, hivataljaikba rögtön beiktathatják; ezen kárpótlás reménylem meg nyugtatandja a székeljeket.

A szászok grófja, Salmen, áll az unió elleni reactionak élén, szépmérjébe központosul a Slav-Szász-Olah párt, ez rögtön elmozdítandó s heljébe téendő a segesvári Ország Gyűlési Követ Gosz Károly; azombá minthogy ő jelenleg lutheránus lelkész (de egy olly kitűnő intelligens és szabadelvő egyén, miljent én a Szászok között sohasem ösmértem) azon okból, hogy a Szászok közt megrögzött bureaucraticus szellem egyszerre igen erősen meg ne sérthessék, az említett Gosz Károlyt sietve ki kelléne nevezni Ministeri Tanácsnoknak és azon heljhezetéből kevés napok múlva

szász comesnek. Minthogy pedig a Szászok is eddig elő a comeszeket magok választották és az új rendszer által választási jogokat elvesztenék, véllek is kibékülhetne a miniszterium azzal, ha a szász székek és vidékek királybíráit és pénztárnokait felsőbb meg erősítés nélkül engedné hivatalaikba bé igattatni.

Perényi Sigmund, Kemény Dénes, Teleki László és Szász Károly az általam javallott egyéneket illetőleg meg egyeztek, azzal a különbösséggel, hogy ők Béldi Ferencet küküllői és Bánfi Jánost dobokai főispánoknak ajánlották. Azomba minthogy Béldi Ferenc a küküllői fő ispánságot körülmenyei miatt el nem fogadhatja, Bánfi János pedig késznek nyilatkozott a küküllői fő ispánság elvállalására, én ez okból tettem ajánlatomat a szerént, hogy Béldi dobokai és Bánfi küküllői főispánoknak neveztessének, mert ha ez nem így történik, a dolog a Béldi részéről, kit mellőzni nagy kár lenne, akadájra fog találni.

Végül bátor vagyok még neked három, a magyarországi Ministeriumnál apicalandó egyéneket lelkisméretesen ajánlani, u.m. Horváth Istvánt, Zejk Károllyt és Pálfi Jánost.

Teleki László az én fiamot, Jánost, ki franciául, németül és magyarul egyformán jól ír, a külügyministerium mellé ajánlotta fogalmazónak s írt érette, herceg Eszterházinak, Pulskynak s talán Szétséninek is, én pedig fiamat illetőleg pártolásodért könyörgök, Maradván tisztelő bárátod

id. Bethlen János

Cluj, 12 iunie 1848

Stimate prietene,

În cadrul dietei și pe străzile Clujului uniunea a întâmpinat o aprobare generală, dar este departe de a se înrădăcina în afară de zidurile orașului.

Camarila de la Viena care poate că pregătește reacțiunea sau eventual acționează în interesul slavilor, a reușit să-i unească pe croați, pe sași și prin aceștia și pe valahi. Îndrăznesc să afirm că datorită acestei situații din zece mii de locuitori ai Transilvaniei opt mii sunt împotriva uniunii.

Dacă situația rămâne așa, Transilvania nu va constitui pentru patria ungară un ajutor, ci o piedică. Ea nu va fi un câștig, ci va însemna cătușe. Vor trece câteva luni până când Transilvania se va alipi efectiv Ungariei. Într-adevăr, precum știi, Guvernul ungar va trebui să ducă tratative cu comitetul numit de Dieta ardeleană.¹ Apoi, în urma acestor tratative, se va înainta un proiect de lege adunării [legislati]ve mixte. După aprobarea și sanctiunea lui se va trimite un comisar regal în Transilvania pentru a săvârși uniunea efectivă. Aceasta cere timp. Până atunci guvernul nostru burocratic nu va fi capabil să învingă numeroșii dușmani ai uniunii. Aceasta cu atât mai puțin, cu cât între puterea politică și cea militară de aici nu există înțelegere. Toate semnele arată că generalul comandant din Transilvania a fost căstigat pentru interesele sașilor.

Astfel stând lucrurile, după părerea mea trebuie să se facă imediat următoarele:

1. Cu aprobatia Guvernului ungari, palatinul să trimită în Ardeal un comisar regal plenipotențiar; prin Guberniu, el să dispună libertatea subordonată în mod public și neîndoilenic forța militară din Transilvania; ar fi bine dacă acest comisar crăiesc să ar alege dintre arhiduci regali; numai față de o astfel de persoană se poate spera cel mai mult o ascultare oarbă; dacă aceasta nu să ar putea întâmpla, atunci ministru Széchenyi ar corespunde într-o mai mare măsură unei astfel de misiuni importante;

2. Comisarul regal ce urmează să fie numit, să aibă putere și bani pentru organizarea unei armate de voluntari care să ar putea folosi, după restabilirea ordinii în Transilvania, în mod oportun și în altă parte. Nu este nevoie să se aducă bani din Ungaria; casieriile camerale din Transilvania au bani suficienți; înrolarea voluntarilor să ar face și aici, ca în Ungaria, prin recrutare;

3. În cele 14 municipalități administrative maghiare și secuiești din Transilvania trebuie să fie numiți fără întâzire conducători liberali și să sprijine din adâncul sufletului instituțiile noi din patria ungărașă; în privința acestei propunerii planul meu detaliat este următorul:

a) În trei comitate și anume în Solnocul Interior, Dăbăca și Hunedoara nu sunt comiți; în primul comitat ar trebui să fie numit Vér Farkas, în al doilea Beldi Ferenc, iar în al treilea Kun Gotthárd.

b) Din celelalte comitate ar trebui destituși: Bánffy Miklós din Alba de Jos, Kálnoki Dénes din Alba de Sus, Haller Ignác din Târnava Bruckenthal Károly din districtul Făgăraș; ar fi necesar să fie menținuți: în comitatul Cluj, Macskási Pál, iar în comitatul Turda, Torotzkay Miklós; după părerea mea să ar impune să fie numiți comiți: în comitatul Alba de Jos, Kemény István, în Alba de Sus deputatul de la dietei Horváth János, în Târnava, Bánffy Jnos, iar căpitan al districtului Făgăraș, Bethlen Gábor senior.

c) În privința scaunelor secuiești consider că trebuie să fie destituiți: în scaunul Arieș, Dindár Antal, în scaunul Odorhei, Matskási Lajos și în scaunul Mureș, Toldalagi Ferenc; despre acesta din urmă mulți lume susțin că ar fi cazul să fie menținut pentru că este apreciat de majoritatea scaunului; dar cu prilejul instituirii unei orânduiriri noi, să sunt de părere că nu ai voie să faci ceva care ar părea a fi părtinire. Toldalagi Ferenc a fost un colaborator fără rezerve al birocrației. Jósika și unul dintre oportunistii cei mai înrăuți ai dietei recente; dacă rămâne în postul său, ar fi o rușine destituirea acestora care să au compromis mult mai bland decât dânsul; ar fi bine să fie menținuți Horváth Albert în Treiscaune și Balási József în scaunul Ciuc; în scaunul Arieș propun să fie numit Zejk József, în scaunul Odorhei, Bethlen János junior și în scaunul Mureș, Ugron István care mai demult a fost comisarul comitatului Turda, iar în 1834, sub guvernarea principelui Ferdinand el a renunțat la postul său de comite din motive constituționale.

Cu privire la secui trebuie să remarc că până acum ei i-au alcătuit pe demnitarii lor principali. Dintre cei aleși trimiteau numele trei indivizi pentru a fi întăriți. Acum prin numirea de către guvern fără alegere, ei au pierdut acest drept. De aceea să li se aducă la cunoștință că de acum înainte nu vor mai fi nevoiți să trimită pentru aprobare, precum au făcut până acum, pe vicejudele regal și pe casieri, care vor putea să-i instaleze în posturi, după alegerea lor liberă. Sper că prin acest favor se vor liniști.

Comitele Salmen al sașilor stă în fruntea reacțiunii antiunioniste. În jurul persoanei sale se concentrează partidul slavo-săsesc-românesc. El trebuie destituit imediat și înlocuit cu deputatul dietal de la Sighișoara, Carol Gosz. Acesta este în prezent preot luteran (dar o persoană deosebit de intelligentă și liberală, cum eu n-am cunoscut niciodată printre sași). Pentru că spiritul birocratic înrădăcinat la săși să nu fie jignit brusc și puternic, sus numitul Carol Gosz ar trebui să fie rapid numit consilier guvernamental, iar din acest post, peste câteva zile, ridicat comite al sașilor. Dat fiind însă că și sașii și-au ales până acum comite, iar prin noul sistem ei ar putea pierde dreptul lor de alegere, guvernul s-ar putea împăca și cu ei, dacă le-ar permite ca juzii regali ai districtelor să se instalați în posturi fără aprobare superioară.

Perényi Zsigmond, Kemény Dénes, Teleki László și Szász Károly sunt de acord în privința propunerilor mele, dar cu deosebirea că ei au recomandat pe Béldi Ferenc în comitatul Târnava și pe Bánffy János în Dăbâca. Béldi Ferenc nu poate însă să primească postul de comite de Târnava din cauza unor imprejurări personale, iar Bánffy János s-a declarat gata să accepte această funcție. De aceea am făcut propunerea că Béldi să fie numit comite de Dăbâca și Bánffy de Târnava. Dacă nu s-ar face aşa, problema ar întâmpina opozitie din partea lui Béldi care ar fi păcat să fie neglijat.

În sfârșit, îndrăznesc să-ți mai recomand cu bună știință trei persoane de angajat în cadrul Guvernului din Ungaria și anume: pe Horváth István, pe Zeyk Károly și pe Pálfi János.

Teleki László a recomandat să fie numit concepist la Ministerul de Externe fiul meu János care scrie la fel de bine franțuzește, nemțește și ungurește. Teleki a scris în interesul lui și printului Eszterházi și lui Pulszky, poate și lui Széchenyi. Eu, din partea mea, te rog frumos să-l sprijini.

Rămân cu stimă, prietenul tău,

Bethlen János senior

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levél-tár. Igazságügyi Minisztérium, nr. 356/48, E. Foto: 726—730.

¹ Autorul se referă la aşa-numita comisie regnicolară desemnată de Dieta Stărilor privilegiate de la Cluj care urma să trateze și să definitivize ultima formă a proiectului legii uniunii ce trebuia prezentat spre aprobare Parlamentului Ungariei. Comisia avea majoritate maghiară, dar în componența ei intrau și câțiva sași și români. Din partea românilor dieta i-a aprobat pe cei doi episcopi, Lemeni și Șaguna, precum și pe deputatul de Hațeg, Alexandru Bohățel.

202

Cluj, 12 iunie 1848

A Szebenben működő kormányi biztos uraknak

Ezen ide fogott két különböző irányú, hozzámbizodalmos uton került felszólítások példányait, melyek közül az egyiket a görög¹ nem egyesült egyháztanács bocsátotta közre, a más veszedelmesen lázítót pedig a szebeni oláh Comité terjeszti², s az utolsó a mint Gyergyai Samu

kincstári titoknak által tudosítattam, Szebenben a Closius nyomdáján jött ki³, méltóságoknak szükséges tudomás és avégett küldöm ált: miszerint ennek is végére járni ne terhellessenek, valljon az említett felszínt a valósággal a Closius nyomdából kerültek ki, micsoda engedély mellett és kik által adattak nyomtatás alá?

Kolozsvár, jun. 12kén 1848.

Către domni comisari guberniali care funcționează la Sibiu

Anexez două apeluri de concepții diferite, ajunse în măiniile mele pe cale confidențială. Pe unul dintre acestea l-a emis Consistoriul bisericesc ortodox¹. Pe celălalt care agită în mod primejdios, îl răspândește Comitetul român de la Sibiu². Ultimul, după cum am fost înștiințat prin secretarul tezaurarial Gyergyai Samu, a ieșit din tipografia lui Closius din Sibiu³. Vi le expediez domniilor voastre, fiind necesar să le luati în cunoștință. În afară de aceasta, [vi le trimit] și cu scopul să binevoiți cerceta dacă apelul amintit a ieșit într-adevăr din imprimeria Closius, cu ce autorizație și cine l-a dat pentru tipar?

Cluj, 12 iunie 1848

Concept: Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1496/1848.
Foto: 25 683—25 684.

¹ Vezi doc. 28 și 73.

² Vezi doc. 51.

³ Vezi doc. 50.

203

Cluj, 12 iunie 1848

Tekintetes főbíró úr!

A népképviselés alapján megnyilandó közelebbi hongyúlésre különödő követek választása módjára nézve igen kívánatos és minden lehető aggodalmakat és a nemzetek közti súrlódásokat elenyészítő lenne, ha a szavazatokat beszedő és számbavevő bizottmányokba a román születésű de különben alkalmas egyének is rendeltetnének ki, melynél fogva ajánlani kívántam Uraságodnak, hogy elöljárói befolyásánál fogva arra törekedni ígyekezzék: miszerint az illetéken bizottmányba román születésű minden tekintetben alkalmas egyének is rendeltessenek.

Szokott becsüléssel maradván

Kolozsvárt, Jun. 12 1848

lekötelezettje
Gróf Teleki József

Stimate domnule jude primar!

În ce privește modalitățile de alegere a deputaților care vor fi trimiși, în temeiul reprezentării poporului, în parlamentul ce se va deschide în curând, ar fi foarte de dorit și ar înlătura toate îngrijorările posibile, precum și neînțelegerile dintre națiuni, dacă ar fi cooptați și indivizi români potriviți în comisiile care culeg voturile și le numără. De aceea, doresc să vă recomand a stăru, în baza autorității de dregător, ca în asemenea comisii să se numească și cetățeni români corespunzători în toate privințele.

Cu obișnuită stimă Îndatorat,

Conte Teleki József

Original. Arhiva Mureșenilor Brașov, nr. 11 743.

204

Cluj, 12 iunie 1848

Főkormányzói biztosok gr. Betlen Gábor és b. Kemény Domokosnak

A Mihálcfalvára ki rendelt fő kormányzói bizotmánynak az ottani dolgok állásáról folyó hó 7ről hozzám tett tudósítását mellékleteivel együtt oly meghagyással küldöm ált méltóságoknak: hogy mivel azokból a Szébenben törvényellenesen létező román nemzeti választmánynak vétkes bujtogatásai tünnek ki, Méltóságok megbízásuknál fogva figyelmöket e körülményre is reá fordítván, nyomozódásokat erre is terjessék ki.

Főkormányzói biztosok gr. Béldi Ferenc és b. Kemény Istvánnak

Méltóságoknak a Mihálcfalván megkezdett és Obresán folytatandó úgy a több szomszéd helységekre is kiterjesztendő ki nyomozás folyamáról folyó hó 7ről hozzám tett ideiglenes tudósításokat tudomásul vettetem; egyébiránt ami a méltóságok által véghez vitt ki nyomozás nyomán fel tünt fő bűnösöket és azoknak méltóságok véleménye szerint rögtön törvényszék általi sommás elítéltetését illeti; erre nézve visszaírni kívántam: hogy miután a kérdésben lázzasztó egyének sem a bűn tényen érve, sem folytonos üldözésben nem fogattattak el, a fenn álló utasítások nyomán reájok a rögtön törvényi eljárást ki terjeszteni nem lehet.

Kolosvár, juni 12 1848

Comisarilor guberniali contele Bethlen Gábor și baronul Kemény Domokos.

Trimit domniilor voastre, împreună cu anexele, înștiințarea din ziua de 7 a lunii curente, ce mi s-a adresat mie de către comisia gubernială deținută la Mihalț privind situația de acolo. Din aceste scripte reiese că la Sibiu, Comitetul Național Român care funcționează ilegal, desfă-

șoară o activitate de instigare criminală. De aceea vă ordon următoarele domeniile voastre, în cadrul misiunii primite, să vă îndreptați atenția asupra acestei chestiuni și să vă extindeți cercetarea și în direcția ei.

Comisarilor guberniali contele Béldi Ferenc și baronul Kemény István

Am luat la cunoștință informațiile d-voastră provizorii din ziua de 7 a lunii curente, adresate mie în legătură cu mersul cercetărilor începute la Mihalt care se vor continua la Obreja și se vor extinde și în localitățile învecinate. De altfel, în ceea ce privește părerea referitoare la judecarea imediată a principalilor vinovați descoperiți în urma cercetărilor desfășurate de d-voastră prin tribunalul statarial, doresc să vă răspund: deoarece agitatorii respectivi nu s-au aflat în flagrant delict, nici n-au fost arestați în urma unei urmărirи perseverente, în intențelesul instrucțiunilor în vigoare nu se poate extinde asupra lor procedura statarială.

Cluj, 12 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Fr. nr. 1515/1848.
Foto: 25 700—25 701.

205

Cluj, 12 iunie 1848

Kolozsvár, 1848, junius 12

Kis Károlynak áldást. Ma délután vevém önnék folyó hó 10én írt levelét¹. Nagy baj s megyénkre nézve szégyen leendene, ha Pap Mihály választattnék. minden helyes úton igyekezni kell annak meggátlásán. Laskainak részemről is irok, sietőn küldje levelemet kezébe. A Sámi megválasztásán sem fogunk örvendhetni. Ő vöröstollas, s az illyenek jót nem; csak bajt fognak okozni². Ha ő követnek választatja magát, úgy nekünk más professzorról kell gondoskodnunk.

A büntető perek folytathatása tekintetéből ezennel küldök a tanács-hoz intézett egy rendeletet. Az adósságkövetelők még csak legyenek néhány nap várakozással, mert naponta várom a ministeriumtól a felküldött szabályokat; mihelyt megérkeznek, azonnal ki fognak hirdetetni.

Nőm szívesen köszönti önt s velem együtt kedvesséit.

U.I. Hogy ön polgármester s Deáki bíró lett, szívemből örvendem.

Cluj, 12 iunie 1848

Lui Kis Klároly binecuvântarea mea. Azi după masă am primit scrisoarea d-voastră din ziua de 10 a lunii curente¹. Ar fi un mare necaz și pentru comitatul nostru o mare rușine, dacă Mihai Pop ar fi ales. Trebuie să vă străduiți pe toate căile posibile ca acest lucru să fie impiedicat. Lui Laskai am să-i scriu și eu. Trimiteți-i grănicer scrisoarea mea.

Nu ne va bucura nici alegerea lui Sámi. El este un om cu pene roșii². Or asemenea persoane nu fac bine, ci produc numai necazuri. Dacă el va fi ales deputat, va trebui să facem rost de un alt profesor.

În privința continuării proceselor penale, trimiți aici un ordin adresat consiliului. Cei ce-și revendică datorile, să mai aștepte câteva zile, întrucât de la o zi la alta sper să vină regulile înaintate ministerului. Îndată ce ele sosesc, vor fi publicate.

Nevastă-meă vă trimite salutări cordiale, iar împreună cu mine, și celor dragi ai d-voastră.

P.S. Mă bucur din toată inima că d-voastră ati devenit primar și Deák judecător.

Concept. Arh. Naț. Dir. jud. Cluj. Fond. Arh. fam. Wesselényi.
Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

¹ V. doc. 175.

² Adică *radical*, de la pălăria cu pene roșii pe care o purtau adeptii întransigentei ideologice.

206

Micloșoara, 12 iunie 1848

Nagy méltóságú Gróf Királyi Fő Kormányzó Úr!

Folyó hó 27ról¹ a Felséges Királyi Fő Kormányszékhez tett azon előterjesztésemre nézve, melyben főbíró Pócsa Ferencnek mint Fő Kormány Széki Biztosnak a külkerületbe Bolya völgyibe lett kirendeltetése által a Bel Kerület nyugalma fenntartására mit a szárazpataki eset úgy a jelenleg Felek nevű helységébe kiütött zavarok, hol ezen Oláh helység a Szederjesfalva Református Ecclesia érdeit elfoglalta, s melynek lecsendesítésére egy fél Század Dragonyossal indulandó vagyok, elégé tanúsították, személyes jelenlétemet szükségesnek tartván, magamat vagy az Ország Gyűlésről vagy pedig Hivatalomtól felmentetni kértem, mind e mostanig semmi választ nem nyervén. Miután Fő bíró Pócsa Ferenc lecsendesítvén a Bolya környékét a Bel Kerületbe vissza érkezett, a legnagyobb bizonytalanságba vagyok hagyatva az aránt: hogy az Ország gyűlésre vagy pedig a Kül Kerületbe a Praetoriumhoz siessek. Méltóztat azért Nagy Méltóságod ez aránt hozzáim sürgetőleg rendelkezni, egyszersemind azon pontokra nézve, melyeket 27ki előterjesztésemben tettem s melyeket ezen mostoha helyzetű megyénék, mely Szebennél kezdődik s Moldova szélein végződik, több megyék által elszaggatva, még a dolgok rendes folyamába is alig lehetett pontosan kormányozni — nyugalma fenntartására szükségesnek tartottam a jelen zavaros körülmények tekinthetbe vételével a Felséges Királyi Főkormány Szék által határozatát megtételei vagy pedig engemet, ki bár kötelesnek érziem magamat a Hon e zavaros körülményeibe szolgálni, de minthogy az általam a felséges Királyi Főkormány széknek felterjesztett rendelkezések nélkül a megye mostoha helyhezete és Tiszteinek állása alig nyújtanak reményt, hogy kötelességemnek megfelelhessek; szintúgy kötelességemnek érzem inkább hiva-

talomról le mondani, ha nem pártoltatom, mint sem a következhető dívarok felelet terhével magamra nehezedni, és a megye nyugalmát feláldoztatni engedni. Miknek békövetkezésétől annál inkább tarthatok, hogy az eddig a Bel Kerületbe Rákoson és Hévízen tanyázó német lovas katonaság is Brassó vidékire, Feketehalomba rendeltettet, s még is azoknak tartása a Tartományi Fő Biztosság által ezen megye lakossaira, mely már Üdvarhelyszéken Karácsonfalván katonaságot élelmez, rovatot; s így ezen Nemes Megyebe, mely izgatásoknak, a mint a példák mutatják és a zavaroknak leginkább van kitéve, csakis a külkerületbe Szászmartonfalván szállásoló egy fél század katonaság hagyatott, holott jelenleg is a helyt, úgymint a külkerületbe Rukkoron, hol a lakosság kinyilatkoztatta, hogy sem a még hátralevő újoncot adni, sem Magyar Tisztviselőknek engedelmeskedni nem fog, úgy a Bel Kerületbe Hidegkúton, hol a Földes uraknak jogait magoknak kívánják erőszakolni s a fent említett Felek nevű helységbe ütötték ki magukat zavarok, mitannyi katonasággal bár kötelességeből folyólag semmit sem mulasztok el, megférkezni a rendet, személy és vagyonbátorságot helyre állítani és fenn tartani képes nem vagyok.

Méltóztat azért Nagy Méltóságod a Felséges Királyi Főkormány Székhez felterjesztett Megyém nyugalmára nézve szükséges rendelkezéseket kieszközölni vagy pedig Hivatalomról lemondásomat ezennel elfogadni kegyeskedni. Alázatos tisztelettel vagyok Nagy Méltóságodnak alázatos szolgája.

Miklósvárt, Június 12én 1848

G. Kálnoky Dénes főispány

Mult stimate domnule conte, guvernator regal suprem,

Adresa mea din ziua de 27 a lunii curente¹, trimisă înaltului Guberniu regal, e în legătură cu numirea prim judeului Pócsa Ferenc în calitate de comisar gubernial principal și cu trimiterea lui în circumscripția exterioară, pe valea Buia, pentru menținerea liniștii circumscripției interioare. Aceasta se motivează îndeajuns prin cazul de la Valea Seacă, iar în prezent prin izbucnirea tulburărilor din localitatea românească Feleag. Aici au fost ocupate pădurile bisericii reformate din Mureni. Pentru linistirea ei, mă pregătesc să plec cu o jumătate de companie de dragoni. Consider că prezența mea personală este necesară. De aceea am cerut să fiu, fie scutit de obligația de a participa la dietă, fie eliberat din postul meu. Nu am primit însă până acum nici un fel de răspuns. După ce prim judele Pócsa Ferenc a liniștit împrejurimile localității Buia și a sosit înapoi în circumscripția interioară, am rămas în cea mai mare dilemă: să mă grăbesc la dietă sau la pretura din circumscripția exterioară? Iată de ce vă rog pe dumneavoastră să binevoiți a-mi da urgent dispoziții atât în această chestiune, cât și cu privire la acele puncte pe care le-am socotit necesare în interesul menținerii liniștii. Acest comitat are o asemenea vitregă. Începe de pe la Sibiu și se termină pe la marginile Moldovei, fiind întrerupt de multe alte unități administrative și astfel greu de condus cu exactitate, chiar și în timpul mersului normal al lucrurilor. Având în vedere împrejurările tulburi din zilele noastre, vă rog să binevoiți să interveni ca înaltul Guberniu crăiesc să dea decizia ea eu să fiu eliberat.

rat din post. Consider o datorie à mea că, în această situație grea a patriei, să-mi îndeplinească slujba; dar fără propunerile înaintate de mine înaltului Guberniu crăiesc starea vitregă a comitatului și situația demnitărilor lui, nu-mi dau nici o nădejde ca să pot face față sarcinilor mele. Sunt de datoria mea că e mai bine să demisionez din post, dacă nu sunt sprijinit, decât să-mi asum răspunderea pentru tulburările ce vor urma și să las ca liniștea comitatului să fie jertfită. Mă tem că aşa se va întâmpla, cu atât mai mult, cu cât cavaleria germană așezată până acum în circumscriptia interioară, la Racoșul de Jos și Hoghiz, a fost deplasată la Codlea, în regiunea Brașovului; întreținerea ei s-a repartizat însă de către comisariatul principal al provinciei, (tot pe spatele) locuitorilor acestui comitat, deși ei aprovisioneaază deja armata de la Crăciunel, din Odorhei. Astfel, acestui nobil comitat care este cel mai mult expus agitațiilor, după cum arată exemplele și tulburările, i s-a lăsat numai o jumătate de companie de soldați, staționată în circumscriptia exterioară la Metiș. Ori până în prezent s-au ivit mișcări în 3 localități și anume: la Rucăr, în circumscriptia interioară, unde locuitorii au declarat că nu vor să dea nici restul recruților și nu vor mai asculta de funcționarii maghiari; la Fântâna în circumscriptia internă, unde locuitorii vor să-și însușească cu forță drepturile stăpânilor de pământ; în localitatea sus-amintită Feleag. Deși nu neglijez nimic din obligațiile mele, nu sunt în stare să înfrânez cu unitatea aceasta tulburările, să restabilesc și să mențin ordinea, siguranța persoanelor și a averilor.

Dumneavoastră să binevoiți a obține de la înaltul Guberniu regal dispozițiile necesare înaintate de mine pentru liniștea comitatului sau a primii prin aceasta demisia mea din post. Rămân cu respect adânc servitorul umil al dumneavoastră.

Micloșoara, 12 iunie 1848

Comite suprem,
grov Kálnoky Dénes

Original. Arh. St. Budapesta. Fond.G.Pr., nr. 1565/1848.

Foto: 25 627—25 629.

¹ Vezi vol. V, doc. 35 (documentul datează din 27 mai și nu din 27 iunie).

207

Innsbruck, 12 iunie 1848

Euer Majestaet!

Da wir unterthänigst Gefertigte zur Erlangung einer Audienz bei Euer Majestaet nebst einem Gesuche¹ am 7. I.J. vormittags das uns von der Sächsischen Nations Universitaet ausgestellte Creditiv Seiner Excellenz dem Oßsersthofmeister Grafen von Falkenheim überreicht haben, so bitten wir unterthänigst, womit uns dasselbe gnädigst zum fernern Gebrauche zurückgestellt werde.

Zugleich bitten wir unterthänigst, womit Euer Majestät die nöthige Anordnung gnädigst treffen wolle, daß die uns gestern in der Audienz

von Euer Majestät mündlich ertheilte Allerhöchste Resolution² zu unserer Legitimation bei unsren Committenten und zu ihrer eigenen Beruhigung uns auch schriftlich zugehändigt werde. Die wir mit homagialischer Unterthänigkeit verharren,

Allerhöchst Euer Majestaet getreueste Unterthanen und Abgeordnete der Sächsischen Nation in Siebenbürgen,

Georg Binder, Superintendent der Augsburger Confessions Verwandten

Joseph Waechter, Med.Dr.

Peter Lange, Magistratsrath aus Kronstadt

Josef Zimmermann, Prof.iuris aus Hermannstadt

Innsbruck, den 12ten Juni 1848

Maiestatea Voastră!

Pentru obținerea unei audiențe la Maiestatea Voastră, noi subsemnatii am înmânat în 7 iunie excelenței sale intendantului aulic suprem, contele von Falkenhain, atât o cerere¹, cât și acreditivul primit din partea Universității săsești; vă rugăm cu supunere să ni-l înapoiați pe acesta din urmă pentru a ne putea folosi de el în continuare.

Totodată vă rugăm cu supunere ca Maiestatea Voastră să ia toate măsurile pentru ca rezoluția² pe care ați exprimat-o oral în timpul audienței de ieri, să ne fie înmânată și în scris pentru a ne putea legitima în fața comitenților noștri și a fi noi înșine liniștiți.

Rămânem cu respect omagial supuși fideli ai Maiestății Voastre, Delegații națiunii săsești din Transilvania,

Georg Binder, superintendent al enoriașilor lutherani

Joseph Waechter, doctor în medicină

Peter Lange, consilier al Magistratului din Brașov

Jozef Zimmermann, profesor de drept din Sibiu

Innsbruck, 12 iunie 1848

Original, Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien. Fond. Ministerrat
nr. 3 156/1848. Xerox: 14 560.

¹ Vezi doc. 83.

² Vezi doc. 179.

208

Sibiu, 12 iunie 1848

An ein loblches Praesidium der loeblichen Sächsischen National Universität

Hermannstadt am 12ten Juni 1848

Im Nachhange der hierstelligen Note von 3ten Juni I.J. Praes, Nr.609 und zur Beantwortung der beliebigen Zuschrift vom 5teri 1.M. und Z. Comit, Nro. 772¹ geht an das 2te Walachen Grenz Infanterie Re-

giments Kommando unter einem der Auftrag, seinen noch disponiblen Vorrath von 120 bis 128 Stück 5/4 jöthigen Steinschloss Feuergewehren an die Bistritzer Bürgerwehr gegen die, mit der gehörigen Textirung versehenen Dokumente als Vollmacht, Quittung und Revers anstandslos hinauszugeben.

Das lóbliche National-Universitäts-Praesidium wird hievon mit dem Ersuchen dienstfreundschaftlich in die Kennniss gesetzt, den Bistritzer Stadt- und Distrikts-Magistrat weiters noch beliebigst verständigen zu wollen, dass Solcher diese Steinschloss Feuergewehre auf eigene Kosten unter sicherem Geleite an sich zu ziehen habe.

In Dienstaßsein des Kommandierenden Herrn Generals.

Pfersmann
F.M.L.

Către onoratul prezidiu al
Universității săsești

Sibiu, 12 iunie 1848

În continuarea adresei noastre din 3 iunie a.c. nr. prez. 609, ca răspuns la precizările dv. din 5 iunie nr. comit. 7721, trimitem concordant cu aceste rânduri un ordin către comandamentul regimentului român de infanterie grăniceresc de a livra fără piedici rezerva sa disponibilă de 120 până la 128 bucați de puști cu cremene de 5/4 lot pe seama gărzii civile din Bistrița, în schimbul documentelor de imputernicire, a chitanței și a reversului.

Comunicăm prezidiului Universității săsești rugămintea de a înștiința la rândul ei Magistratul orașului și districtului Bistrița că poate prelua puștile respective cu cremene contra cost.

În absența domnului comandant general.

Pfersman, F.M.L.

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Sibiu. Acte comitiale, nr. 814/1848.
Foto: 5 880—5 881.

¹ Vezi doc. 19.

209

Sibiu, 12 iunie 1848

An Das lóbliche Praesidium der lóblichen sächsischen Nations
Universität

Hermannstadt am 12. Juni 1848

Vermög der unterm 7. Juni 1.J. Praes. No. 34 anher erstatteten Anzeige der Szekler Grenz Truppen Brigade Commandos treffen die anher disponirten, in den Vorrath des zweiten Szekler Grenz Infanterie

Regiments No. 15 gehörigen, nunmehr nur 71/statt 715/5/4 löthigen Steinschloss-Feuergewehre heute gegen Abend von Cronstadt hierorts ein. Nachdem deren Übergabe an den Bevollmächtigten der läblichen sächsischen Nations Universität Abends oder gar in der Nacht am zweiten Pfingstfeiertage nicht zweckentsprechend Platz greifen kann: so hat das Militair Platz-Commando gemäss dem unter Einen an dasselbe ergehenden Befehl diese Steinschloss-Feuergewehre in einem Depositario auf dem Soltis aufbewahren zu lassen, und Morgen an den hiezu Bevollmächtigten zu übergeben.

Hievon bechart man sich, ein läbliches Universitäts Präsidium mit dem dienstfreundschaftlichen Ersuchen in die Kenntniss zu setzen, den Bevollmächtigten zu Übernahme dieser Steinschlossfeuergewehre beliebigst ohnverweilt ernennen, demselben die Vollmacht sammt der gehörig zu textirenden Quittung und dem Reverse zustellen, und auch die Weisung ertheilen auch die Verschläge in welchen diese Feuergewahre verpackt sind — ebenfalls jedoch gegen baare Bezahlung in Conto des Unkostenfondes vom K. Szekler Grenz Infanterie Regemente übernehmen solle oder nicht? Im ersten Falle müsste der Beköstigungspreis dieser Steinschlossfeuergewehr — Verschläge vom Commando des erstgenannten Regiments vor der Richtigkeitspflege eingeholt werden.

In Dienstesabsein des Commandirenden Herrn Generals

Pfersmann, F.M.L.

Către onoratul prezidiu al
Universității săsești

Sibiu, 12 iunie 1848

Conform raportului din 7 iunie a.c. nr. prez. 34 din partea comandamentului de brigadă al trupelor secuiești de graniță vor sosi aici astăzi către seară cele 711 (în loc de 715) puști cu cremene de 5/4 lot; ele au fost disponibilizate din rezerva regimentului 15 secuiesc de infanterie grănicerească și expediate din Brașov.

Predarea lor către imputernicitul onoratei Universități săsești nu poate avea loc în mod corespunzător în seara sau chiar în noaptea celei de-a doua zile de sărbătoare a Sfintelor Rusaliu; de aceea comandamentul local militar va primi ordinul să păstreze aceste puști cu cremene într-un depozit de pe Soldiș, separat, și să le predea mâine imputernicitului Universității săsești.

Averem cinstea de a comunica acest lucru onoratului prezidiu al Universității cu rugămintea: de a-l numi neîntârziat pe imputernicitul pentru preluarea acestor puști cu cremene; de a-i înmâna acestuia imputernicirea împreună cu chitanța și reversul; de a-l instrui în privința ambalajului în care sunt împachetate aceste puști; de a le prelua cu sau fără ambalaje; de altfel și în primul caz vor trebui plătitte cu bani lichizi în contul fondului de amortizare al regimentului secuiesc de graniță. Tot în primul caz ar trebui aflat prețul ambalajelor de la comandamentul regimentului secuiesc, înaintea preluării armelor.

În absență domnului general din motive de serviciu,

Pfersmann, F.M.L.

Original. Arh. Nat. Dir. jud. Sibiu. Fond. Arh. comitiale, nr. 802/1848.
Foto: 5 872—5 874.

210

Sibiu, 12 iunie 1848

Dem einstweiligen Commandanten der Hermannstädtter Bürgerwehr
k.k. Majoren Czerbes!

Laut Eröffnung des hohen k.k. General Commando Praesidium vom heutigen Tage werden heute abends 711 Stück Steinschloss Feuergewehre, welche für die Hermannstädtter Bürgerwehr bestimmt sind, hier eintreffen und auf dem Soltisch niedergelegt werden.¹

Ich fordere daher E. Hochwohlgeborenen als Commandanten der hiesigen Bürgerwehr hiemit auf diese Gewehre morgen gegen Quittung und Revers ohne Kisten gefälligst übernehmen und mir darüber die mündliche Anzeige machen zu wollen.

An das General Commando Praesidium

In Erledigung der hochgeschätzten Praesidial Note vom heutigen Tage Praes. Z. 652 habe ich die Ehre einem hohen General Commando Praesidium zu erwidern: dass unter einem der k.k. Major in Pension Czerbes, als einstweiliger Commandant der Hermannstädtter Bürgerwehr beauftragt worden ist, die für die hiesige Bürgerwehr bestimmten 711 Steinschloss Feuergewehre, welche heute abends hier eintreffen sollen, morgen zu übernehmen und dagegen die erforderliche Quittung und Revers auszustellen; die Kisten in welchen die Gewehre verwahrt sind bedarf die Bürgerwehr nicht.

Hermannstadt den 12. Juni 848

Salmén m.p.

Comandantului actual al gărzii civile din
Sibiu, maiorul Czerbes

Conform adresei venită azi din partea prezidiului Comandamentului general, astă seară vor sosi aici 711 bucati de puști cu cremene destinate gărzii civile din Sibiu care vor fi depozitate pe Soltiș.¹

Vă rog pe domnia voastră ca și comandant al gărzii civile de aici să preluăți mâine aceste puști în schimbul chitanței și reversului fără lazi și să-mi raportați oral în legătură cu cele înfăptuite.

Către prezidiul Comandamentului general

Am onoarea să răspund prezidiului Comandamentului general că am rezolvat onorata adresă prezidențială de azi, nr. prez. 652, astfel: maiorul în retragere Czerbes, actualul comandant al gărzii civile din Sibiu, conform sarcinii primite, va prelua mâine cele 711 puști cu cremene ce-i sunt destinate, în schimbul chitanței necesare și a reversului; garda civilă nu are nevoie de lăzile în care sunt împachetate puștile.

Sibiu, 12 iunie 1848

Salmen, m.p.

Concept. Arh. Naț. Dir. jud. Sibiu. Arh. comițiale, nr. 802/1848.
Foto: 5 876.

¹ Vezi doc. 209.

211

Sibiu, 12 iunie 1848

An den Löblichen Kronstädter Magistrat!

Von dem Schäffburger Stadt und Stuhls Publicum ist neuerdings auf eine von der Nations Universität zu veranlassende zahlreiche allgemeine sächsische Volksversammlung, wie solche kurz vor Eröffnung des Landtages im Committé der am 18ten Mai hierselbst stattgefundenen Versammlung patriotischer Bürger aller sächsischen Kreise und auch des Kronstädter Publicums bei dem Nations Grafen als erwünscht und nothwendig dargestellt, angetragen und Mediasch zum Versammlungsort vorgeschlagen worden.

Die Nations Universität hat diesen Antrag nach Zweck und möglichen Folgen der beantragten Volksversammlung in genaue und reifliche Erwägung gezogen. Das Resultat hievon beeilt sich dieselbe in folgendem sämmtlichen sächsischen Kreisen durch ihre Behörden und somit auch dem Löblichen Magistrat bekannt zu geben. Hauptzweck und Aufgabe einer solchen großartigen Volksversammlung soll nach den diesfälligen Anträgen und Wünschen ein doppelter sein. Nämlich eine gemeinsame Berathung und Entschließung über die Mittel, welche die sächsische Nation in der gefahrvollen Lage, in welche sie durch die gegenwärtigen Zeitereignisse, namentlich durch die beantragte und nunmehr mit instructionswidriger Zustimmung der sächsischen Landtags Abgeordneten gegen den Wunsch und Willen der sächsischen Nation von den Landes Ständen beschlossene Vereinigung Siebenbürgens mit dem Königreich Ungarn versetzt worden, zur Wahrung und Aufrechthaltung ihrer Verfassung, Nationalität, Sprache und Gebietsintegrität weiter anzuwenden habe; dann die für nothwendig erachtete Erneuerung des vor Jahrhundertern unter gleich gefahrvollen Zeitumständen zu gemeinsamem und gegenseitigem Schutz unter den sächsischen Kreisen mehrmals geschlossenen Bündnisses.

In Bezug des ersten dieser Zwecke läßt sich nicht erwarten, daß derselbe durch eine zahlreiche sächsische Volksversammlung zu erreichen sein dürfte, weil einerseits deren Veranstaltung mit Beschwerlichkeiten und einem zu großen Zeitverluste verknüpft sein würde, als daß selbst das günstigste Resultat nicht zu spät kommen sollte, und weil andererseits große Velksversammlungeen zur Berathung und Fassung von Beschlüssen über schwierige Fragen sich nicht eignen. Soll es sich dabei aber nur um die Manifestation der Gesinnungen und des Willens des Sachsenvolkes in Bezug der Frage handeln: wie die nachtheiligen, seine politische Existenz gefährdenden Folgen der ohne seine Zustimmung und gegen seinem Willen landtätig beschlossenen Union abgewendet werden könnte und sollte? so bietet die eben zu diesem Zwecke ohne Einfluß der Universität auf Veranlassung einiger Patrioten schon im Werke begriffene Sammlung von Unterschriften in allen Kreisen und Ortschaften des Sachsenlandes das zweckentsprechendste Mittel für eine solche Manifestation des Volkswillens dar, und zwar in einer Weise, wobei jeder einzelne Bürger, jedes Familienhaupt Gelegenheit findet, nach eigener freien Ueberzeugung über die in das Leben eines Jeden so tief eingreifende Frage seinen Willen zu offenbaren, und wodurch die vollkommene Gewißheit gewonnen wird und vielleicht bevor es noch zu spät ist gehörigen Orts dargethan werden kann, in welcher entschiedenen Mehrheit die Bewohner des Sachsenbodens gegen die Union gestimmt sind.¹

Was den zweiten der obangedeuteten Zwecke einer solchen Volksversammlung anlangt, so kann zwar nich verkannt werden, daß dieselbe für die beantragte Erneuerung jenes gemeinsamen und gegenseitigen Schutzbündnisses der sächsischen Kreise, wodurch zugleich die in neuester Zeit leider eben so sehr vermißte, als zur Erhaltung der Nation unerlässlich nothwendige Einigkeit bezweckt wird, die mit einer das Bewußtsein um die hohe Wichtigkeit eines solchen Bundesaktes steigernde Feierlichkeit verbundene Gelegenheit darbiethen würde. Dieser Zweck kann jedoch auch in der von der Nations Universität durch ihren Erlaß vom 21ten Mai 1.J. Z. 625/1848 bereits eingeleiteten Weise, nämlich durch erweiterte Kreisversammlungen, in welchen die mitgetheilten Landes Akten verhandelt und unterzeichnet würden, erreicht werden und es ist dazu eine allgemeine große Volksversammlung nicht unumgänglich nothwendig.

Wird hinzu noch erwogen, was nicht übersehen werden darf, daß eine großartige Volksversammlung der beantragten Art unter den gegenwärtigen Zeitverhältnissen und bei dem dermaligen Stande der Unions Angelegenheit von dem k. Landes Gubernium schwerlich auch nur zugelassen werden würde, höchst wahrscheinlich aber im Gestaltungsfalle unter die Aufsicht fremder, den Interessen der sächsischen Nation abholden Commissairen gestellt und mit einer dem Sachsenvolke vielleicht ebenso abgeneigten Militär Truppe umstellt werden dürfte, wodurch nicht nur die bezweckte freie Berathung sehr beengt, sondern auch vielleicht zu möglichem Conflicte und Ausbruch von leicht in einen Bürgerkrieg ausartende Feindseligkeiten Anlaß gegeben wäre, und daß sehr leicht die Verschiedenheit der Ansichten unter hartnäckigen Parteien schädliche Reibungen und somit gerade das Gegentheil der bezweckten Einigung, nämlich eine Bloßstellung der Nation in ihrer Uneinigkeit —

je großartiger die Versammlung ausfiele — in desto größerem Maße herbeiführen könnte: so scheint eben gegenwärtig die in Antrag gebrachte Volksversammlung am wenigsten an der Zeit zu sein und die Nations Universität kann, wenn sie auch im Prinzip die Zulässigkeit außerordentlicher Maßregeln unter ungewöhnlichen Zeitverhältnissen gerne anerkennt, die von dem Schäßburger Stadt und Stuhls Publikum und einigen andern sächsischen Kreisen gewünschte und verlangte Volksversammlung gegenwärtig weder für unumgänglich nothwendig noch für zweckmäßig erachten, sie findet vielmehr bei richtiger Auffassung ihrer Stellung und Bestimmung die Verantwortung der nachtheiligen und gefährlichen Folgen, welche eine derartige allgemeine sächsische Volksversammlung unter den obwaltenden Umständen für die Nation und ihre gerechte Sache unwillkürlich herbeiführen könnte, zu groß als daß sie zu derselben einrathen und dieselbe veranlassen könnte.

Mit dieser Eröffnung erachtet die Nations Universitaet sich übrigens sogleich verpflichtet, die der politischen Existenz der sächsischen Nation Universität kann, wenn sie auch im Prinzip die Zulässigkeit Bedrängnis ihrer gefahrvollen Lage keinen Augenblick verkennend, an sämmtliche sächsische Kreise die Auforderung zu richten: womit dieselben auch unter den gegenwärtigen Gefahren bei der Wahl der Mittel zur Rettung der bedrohten heiligsten Güter der Nation mit Vorsicht und Besonnenheit und stets eingedenk dessen, daß nur Einigkeit und gegenseitiges Vertrauen, nur leidenschaftsloser Gemeinsinn ein Volk, so klein es auch sein mag, stark machen und ihm alle Bedrängnisse überwinden helfen kann, vorgehen und zunächst dahin trachten megen, daß so wohl die von sächsischen Volksfreunden im Privatwege eingeleitete, oben erwähnte Unterschriften-Sammlung, die als das geeignetste Mittel, die wahre Volksgesinnung über die der politischen Existenz der sächsischen Nation mit äußerster Gefahr drohende Union zu erfahren und zu manifestiren, zur Grundlage einer Namens des Sachsenvolkes am gehörigen Orte einzubringenden Einwendung gegen den Unions-Gesetz-Vorschlag und dessen Bestättigung in seiner jetzigen Form dienen wird, auch durch ihre Unterstützung gefördert, als auch die Erneuerung des Schutzbündnisses der sächsischen Kreise in dem bereits eingeleiteten Wege baldmöglichst zu Stande gebracht werden möge.

In Betref des vom Schäßburger Magistrat weiter beigefügten nationalen Wunsches, wegen bei dem deutschen Parlament in Frankfurt zu erwirkenden Intercession // für die Sachsen in Siebenbürgen bei dem ungrischen Reichstag, wird schließlich zur Beruhigung des dasigen Publikums noch beigefügt, daß nicht nur die am k.k. Hoflager befindliche sächsische National Deputation nach Maßgabe ihrer Instruction auch in dieser Beziehung alle zweckmäßigen Schritte zu thun nicht ermanngeln wird, sondern bereits auch unmittelbar von der Nation Universität aus an das große deutsche Stammvolk der Sachsen ein entsprechender Aufruf ergangen ist, der die Bestimmung hat, die Sympathien desselben zu thatkräftiger Verwendung für die Erhaltung und den Fortbestand des gefährdeten entfernten Zweiges anzueifern. Von der sächsischen Nations Universität². Hermannstadt am 12ten Juni 1848.

Franz Salmen m.p.
Karl Sigerus, S. Notair

Către onoratul Magistrat din Brașov!

Recent publicul din orașul și scaunul Sighișoara a cerut ca Universitatea națională să organizeze o adunare populară generală a sășilor cu o participare numeroasă și a propus ca loc de întrunire a acesteia orașul Mediaș. Această propunere se bazează și pe adunarea cetățenilor patriotici care se întunise aici în data de 18 mai nu cu mult înainte de deschiderea dietei; la ea au luat parte toate jurisdicțiile săsești, inclusiv publicul din Brașov; comitetul acestei adunări s-a prezentat în fața comitetului națiunii și i-a explicat că o astfel de adunare este dorită și necesară.

Universitatea națională a cântărit exact și serios scopul și posibilele urmări ale acestei adunări populare solicitate în cererea menționată. Rezultatul acestei analize ea se grăbește să-l aducă la cunoștință în cele ce urmează tuturor scaunelor și districtelor săsești prin forurile sale și deci și onoratului Magistrat. O astfel de impresionantă adunare populară ar urma să aibă, conform cererilor și dorințelor exprimate în acest sens, două scopuri principale. Primul ar fi o consfătuire și hotărâre comună asupra mijloacelor pe care națiunea săsească ar trebui să le aplice în continuare pentru apărarea și susținerea constituției, naționalității, limbii și integrității ei teritoriale, dată fiind situația primejdioasă în care a fost pusă prin evenimentele din ultimul timp și anume prin hotărârea de a se uni Transilvania cu regatul Ungariei; hotărârea a fost luată de Stările țării cu acordul dat de deputații săși la dietă care au încălcat instrucțiunile și au actionat astfel împotriva dorinței și voinței națiunii săsești. Al doilea scop ar fi reînnoirea, considerată necesară, a alianței încheiate în repetate rânduri între scaunele și districtele săsești în condiții la fel de primejdioase, în vederea apărării comune și reciproce.

În ceea ce privește primul dintre scopuri nu este de așteptat ca acesta să poată fi atins printr-o numeroasă adunare populară săsească pentru că: pe de-o parte organizarea ei ar fi foarte dificilă și ar trece atât de mult timp încât chiar și cel mai favorabil rezultat ar veni prea târziu; pe de altă parte, mari adunări populare nu sunt potrivite pentru o consfătuire și luare de decizii asupra unor probleme importante. Dacă ar fi vorba numai de manifestarea atitudinii și voinței poporului săs în privința măsurilor ce trebuie luate pentru a evita urmările uniunii care s-a hotărât la dietă fără acordul său și împotriva voinței sale, amenințându-i existența politică, atunci adunarea de semnături inițiată de cătrei patruții fără vreo influență din partea Universității și deja în curs de desfășurare în toate orașele, scaunele și districtele țării sășilor, ni se pare mijlocul cel mai eficient; o astfel de manifestare a voinței populare se va desfășura într-un mod în care fiecare cetățean, fiecare cap de familie, va avea prilejul să-și exprime voința conform proprietății sale convingerii libere; problema are implicații profunde în viața fiecăruia, fiindcă se va obține siguranța totală asupra faptului că majoritatea covârșitoare a locuitorilor pământului săsesc¹ se împotrivește uniunii; ea se va putea înfățișa în acest mod forurile competente înainte de a fi prea târziu.

În ceea ce privește al doilea din scopurile sus menționate ale unei astfel de adunări populare e drept, nu se poate tăgădui importanța cereștei reînnoiri a acelei alianțe comune și reciproce de apărare a scaunelor săsești; prin ea se urmărește în același timp realizarea unității atât de necesare pentru supraviețuirea națiunii; ea ar putea constitui cadrul

adecvat legat de o solemnitate care mărește conștiința față de marea importanță a unui astfel de tratat de alianță. Însă acest scop poate fi atins și în modul inițiat deja de Universitatea națională prin dispoziția ei din 21 mai a.c. nr. 625/1848 și anume prin adunări lărgite de scaun în care s-ar dezbată și semna respectivele acte; nu este neapărat necesară pentru această mare adunare populară generală.

Dacă se mai adaugă la aceste considerente și faptul de loc neglijabil că o impozantă adunare populară, aşa cum s-a cerut, cu greu ar putea fi aprobată de Guberniu în condițiile actuale și în stadiul în care se află actualmente uniunea; mai mult ca sigur în cazul avizării favorabile ar pune-o sub supravegherea unor comisari străini fără simpatie față de poporul sașilor și ar înconjura-o cu trupe cu antipatie la fel de mari față de națiunea săsească. Prin aceasta ar fi îngrădită nu numai libera confațuire preconizată, ci ar putea chiar constitui un prilej pentru conflicte și animozități care ar putea degenera ușor într-un război civil. În afară de aceasta, deosebirea de vederi între partidele radicale ar putea provoca fricțiuni dăunătoare prin care s-ar obține exact contrariul unității urmărite, și anume o descoperire a națiunii în ceea ce privește disensiunile în cadrul ei, cu atât mai evidente, cu cât ar fi adunarea mai impunătoare. De aceea în momentul de față adunarea populară solicitată se pare că ar fi cel mai puțin potrivită; Universitatea națională consideră că la ora actuală adunarea populară dorită și cerută de publicul orașului și scaunului Sighișoarei și de alte scaune săsești nu este nici neapărat necesară și nici adekvată. Conștientă de poziția și menirea ei, Universitatea crede dimpotrivă că responsabilitatea pentru urmările defavorabile și primejdioase națiunii și cauzei ei (drepte) ar putea fi provocate de o astfel de adunare populară săsească generală; în condițiile actuale, în mod involuntar, pericolul ar fi atât de mare încât nu o poate organiza și nici nu-l sfătuiește pe altcineva să-o facă.

Având în vedere primejdiiile care amenință existența politică a națiunii săsești și dându-și seama de situația ei amenințată, Universitatea națională se simte totodată obligată să adreseze tuturor scaunelor și districtelor săsești următorul apel: la alegerea mijloacelor pentru salvarea celor mai sfinte bunuri ale națiunii care sunt în pericol, scaunele și districtele săsești să procedeze și în actualele condiții primejdioase cu precauție și luciditate; ele să fie tot timpul conștiente de faptul că numai unitatea și increderea reciprocă, numai spiritul de solidaritate lipsit de pasiuni întăresc un popor oricât de mic ar fi el și îl ajută să învingă toate necazurile. Ele să sprijine mai întâi sus menționata culegere de semnături inițiată de prieteni ai poporului săs pe cale privată ca fiind mijlocul cel mai adekvat pentru a afla și a manifesta adevărata opinie a poporului în legătură cu uniunea, deosebit de periculoasă existenței politice a națiunii săsești. De altfel această colecție de semnături va servi ca bază pentru o intervenție în numele poporului săs la forurile competente împotriva proiectului de lege unional și a confirmării acestuia în forma actuală. De asemenea scaunele și districtele să actioneze în așa fel încât să se realizeze cât se poate de repede reinnoirea alianței de apărare a scaunelor și districtelor săsești în modul deja inițiat.

În legătură cu dorința națională exprimată de Magistratul din Sighișoara de a se adresa Parlamentului din Frankfurt pentru ca acesta să intervină în favoarea sașilor din Transilvania la Dieta ungă, mai adău-

găm, pentru liniștirea publicului de aici, că: delegația națională săsească aflată deja la curtea împăratului va face tot posibilul în această privință, conform instrucțiunilor primite; din partea Universității naționale s-a adresat un apel către marele popor german din care se trag sașii cu scopul de a stimula simpatiile acestuia pentru a sprijini puternic menținerea și supravegherea ramurii sale îndepărtate aflată în pericol². De la Universitatea națională săsească.

Sibiu, 12 iunie 1848

Franz Salmen, m.p.
Karl Sigerus, notar s.

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 2652/1848.
Foto: 31 595—31 596.

¹ Noțiunile de „țără a sașilor“ și de „pământ săsesc“ sau „crăiesc“ se foloseau pentru scaunele (unitățile administrativ-teritoriale) în care locuiau sași. Ele s-au bucurat până în 1848 de autonomie pe baza privilegiilor date de regii maghiari cari i-au colonizat în Transilvania.

² Vezi doc. 146.

212

Tășnad, 12 iunie 1848

Mélyen tisztelt belügyminister úr!

Tisztelettel jelentem belügyminister úrnak, hogy folyó hó Június 8-i napján felküldött alázatos tudósításomtól fogva az erdélyi főkormányzó úrtól vett értesítés következetében Báró Wesselényi Miklós¹ megyei főispáný úr által hozzá küldött és tegnap vett hivatalos rendelete szerint az iránt tudósítattam, hogy e megyebeli brédi születésű Tálas Likoj elhíresedett tolvaj s rabló ki néhány évek óta az erdőkön lappangot, még a múlt évbe szomszéd Doboka megyébe Kettősmezőre többet magával Rediger Károly úrra menve, azon megyei farkasmezei lakosok által akkor meg szalasztatott, de társai közül kettő ottan elfogattatott, maga pedig Oláh országba bemenvén, onnét most egy néhány napok előtt vissza tért Brédre itt levő testvéreihez s minden nap iszik a fogadóban, pisztolyokkal felfegyverkezve lövödöz ki az ablakokon és számos attyafiait felbújtogatta, mire nézve én legottan szoros rendeletet bocsátottam a járásbeli illető főszolgabíróhoz, a nevezett rablónak és lázzasztó, bújtogató attyafiaiak elfogadatásokra nézve, egyszersint az eseménynek megvizsgálása és kinyomozása iránt is rendelkeztem — melynek további következéseirol a tisztelt belügyminister urat tudósítani szoros kötelességemnek fogom tartani.

Egyébb aránt ezen eseményen kívül, az egész megyébe jelenleg most is mindenütt közcsend és rend uralkodik.

Nem mellőzhetem el halgatással azt: miszerint e megyébe a közcsend és rend fenntartására nézve kitűnő erélyességet és fáradhatatlan buzgalmat tanúsított a mostani nagy események között Sterka Suluz, Sándor Kraszna megyébe, Somlyó várossában lakó görög egyesült hitű és Közép Szolnok, Kraszna megyei egyesült O. hitűek püspöki helytartója

ki ezen két megyében oláh ajkú száz-ezer volt úrbéres lakosok, most már új polgárok között mind írásba foglalt és a kerületi alesperestekhez és helyiségek lelkészeihez üdvös felszólításai, rendelkezési által, minden pedig több helyeken és helyiségekben az előfordult esetekben személyesen megjelenvén és őket a mostani idők nagy eseményeiről, változásairól azonnal lecsendesítette, a jó rendre vissza utasította és így számos bujtogatásoknak és célba vett kitöréseknek eleit vette, sőt Erdélynek a Magyar honnali egyesülésébe bent Erdélybe Balásfalván a görög egyesült hitű püspöki szék várossába több mint 50.000 oláhokból öszve seregleit nép gyűlésére, élete veszélyeztetésével, példás bűzgossággal munkálkodott — mit is mélyen tiszta tisztelt belügyminister őrnak szükséges tudás és különös figyelmébe való ajánlás végett ajánlani lelki ösmeretes hivatalos kötelességemnek tartottam. Kelt Tasnádon, Jún. 12én 1848ba

Bálint Elek,
alispány

Prea mărite domnule ministru de interne!

Vă raportează cu stimă că de la urmîl meu raport înaintat domniei voastre la 8 iunie a lunii curente, ieri am primit o informație oficială ce mi-a fost trimisă de către comitele suprem șarhonul Wesselényi Miklós, în urma unui ordin emis de guvernatorul Transilvaniei; prin ea mi se aduce la cunoștință că talharul și hoțul Mihai Talos, originar din comuna Brebi al acestui comitat care anii de-a rândul să-a ascuns prin păduri, în anul precedent a trecut în comitatul Dăbâca împreună cu mai mulți tovarăși ai săi; acolo l-au atacat pe d-l Rediger Károly din satul Chechis; au fost însă surprinși de către locuitorii din Lupoaia din același comitat; de fapt numai doi dintre ei au fost prinși pe loc; el a reușit să fugă în Tara Românească, de unde cu câteva zile în urmă să-a întors la frații lui din Brebi; toată ziua să a cărciumă și bea; fiind înarmat, trage focuri din geam și fi instigă pe mulți dintre concetătenii săi. Eu am trimis urgent un ordin judeului nobiliar din plasa respectivă în vederea arestării talharului amintit și a concetătenilor săi; la fel am luat măsuri în vederea depistării și a examinării evenimentelor; despre rezultatele acestora mă voi simți onorat să vă înștiințez d-le ministru de interne. În rest, cu excepția acestor evenimente, pe teritoriul întregului comitat domneste liniștea și ordinea.

Nu pot neglija sublinierea rolului jucat de energia depusă de vicarul Sterca Șuluțiu, de strădania sa neobosită dovedite în menținerea ordinii și a liniștii. Ca preot greco-catolic domiciliat în Șimleu și ca vicar al greco-catolicilor din Solnocul de Mijloc și Crasna, prin apelurile scrise și trimise protopopilor districtelor și preoților din diferitele localități, prin apariția lui personală în cazuri deosebite, a reușit să-i liniștească pe acei 100.000 de români — foști jeleri, iar acum cetăteni liberi — din ambele comitate; le-a explicat schimbările și marile evenimente ale zilelor noastre, restabilind astfel liniștea și împiedicând multe instigări și răzvrătiri posibile. Ba mai mult, la Blaj — centrul episcopal al greco-catolicilor — la adunarea celor 50.000 de români, periclitându-și viața, a militat pentru uniunea Ardealului cu Ungaria.

Considerând de datoria mea oficială a vă aduce la cunoștință cele de mai sus, sper să rămân în atenția deosebită a d-lui ministru de interne.

Tășnad, 12 iunie 1848

Bélint Elek,
vicecomite

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levél-tár. Belügyminisztérium. Elnöki iratok nr. 375/1848. Foto: 748—749.

¹ Vezi doc. 129.

213

Cluj, 12 iunie 1848

Kolosvár, Június 12kén 1848

Édes Kedves Anyám!

Rég tartozom felelettel kedves Anyámnak, mert ugyanis még a múlt hónapba valék szerencsés becses sorait tisztni, de közbe esvén az ország gyűlés, melyről bizonyosan eleget hallottak, nem siettem igen nagyon válaszommal. Egészsegem illetőleg az Istennek hálá elég jó, idő töltésem: hol ország gyűlésen vagyok, hol fegyvergyakorlaton, és ha a jövendő feletti kétségeskedés untató voltát le számítom, egyébként csak el telik, de a szükséggel kezdek küzködni és ez felettéb nyomasztó, mert nincs hová follyamodnom. Kedves Szülőim mindég ki térorleg, el halasztolag felelnék, de segítni nem segítnek, más pedig senkim sincs, kihez foljamodjam, ugyan Kedves jó Anyám mondja meg, mit csináljak, be álljak az önkényesek sorába közlegénynek a horvátok ellen? ez azon szép sors, mit szülőim reárm határoztak? már pedig két hónapon túl egyéb teendőm nem marad — gazdálkodni Lelkem jó Anyám az előzmények után se Páloson, se Torján sohasem fogok *annyira csömörletes előttem egy illý jövendő*, hogy már a gondolattól is vissza borzadok; édes Atyám feleletje jövendőm felett csak a régi feleleteknek képmássa, mellyek engem *soha meg nem nyugtathattak*, ugyan is azok a napi eseményeknek családi életrei átvitele, és mintha én tehetnék a Martiusi forradalom következményeiről — mint okozója, én bűnhödjem!

Nem, édes jó Anyám, ezt Kedves Szüleinem nem akarhatják! Felbirják fogni, hogy az idő szelleme Martius óta nagyon változott, a tekintélyek le jártak, csak az *egyéni becs maradt fenn*, Verbőczi törvényei végvonaglásba vannak és a köztünk való egyenetlenség is felvilágosított sok embert, hogy az örökölszról és végrendeletről tiszta törvényeknek kell lenni, nehogy a kinek *mi illik, meg ne kapja*, s valaki a természet és hit szent szava ellen indulat hevében saját vérét kitaszitsa *hajlékából*. Azért bizom Kedves jó Szüleinim bölcsességében, hogy méltányosak lesznek ki iránt leginkább tartoznak azok lenni, könyörülletesek lesznek, mert sajátjuk iránt azok, és így isten áldása követendi lépteket.

A pesti diaetára felmenvén, meglehet, előbb lessz szerencsém tiszteletré lenni, mint el válásunkkor képzeltem.

A szászok és oláhok még mind egyenetlenkednek a magyarok el-
len, bujtogatnak és a szász Kymes [!] neje a fő bujtogató; a kormány
erélyel lépett fel, de még nem tudjuk, mi foganattal.

Kezeit édes Atyámnak ezerszer csókolván, magam tapasztalt ke-
gyökbe ajánlván vagyok fiúi alázattal édes kedves Anyám

háladatos fia
Károly

Geyzát csókolom

Cluj, 12 iunie 1848

Scumpa și draga mea mamă!

Îți sunt dator de multă vreme cu un răspuns, scumpa mea mamă,
căci încă în luna trecută am avut fericirea de a-ți primi prețioasele rân-
duri și a le cinsti așa cum se cuvine, însă intervenind dieta, despre care
cred că veți fi auzit multe, nu m-am prea grăbit cu răspunsul. Cu sănă-
tatea, slavă domnului, stau destul de bine, iar timpul mi-l petrec când
la dietă, când la instrucția militară; și dacă aș putea face abstracție de
starea obositoare de nesiguranță în privința viitorului, aș putea spune
că el trece, de bine, de rău. Dar încep să mă lupt cu nevoile și acest
lucru este apăsător din cauza afară, căci nu am la cine să apelez; dumneavastră
[părinții] îmi răspundeți evaziv și mă amânați mereu, însă de
ajutat nu mă ajutați, iar la altcineva nu am la cine să apelez. Spune-mi,
draga și buna mea mamă, ce să fac, să mă înrolez cătană în rândul vo-
luntarilor care vor merge să se bată cu croații? Oare aceasta este acea
frumoasă soartă pe care mi-au hotărât-o părinții? De peste două luni în-
coace se pare că nu am altă alternativă. De apucat de gospodărie, după
cele întâmpilate, n-am să mă apuc niciodată, nici la Paloș, nici la Turia.
Atât de grețos este pentru mine asemenea viitor, încât până și gândul
mă umple de groază. Promisiunea ta, dragă mamă, în privința viitorului
meu, nu este decât repetarea vechilor făgăduielor care pe mine nu mă pot
liniști nicidcum. Căci ele nu sunt decât transpunerea în viața familială
a evenimentelor ce se petrec acum și, de parcă eu aș fi vinovat de ur-
mările revoluției din martie, iată că sunt pedepsit ascemeni unui vinovat.

Nu, scumpa mea mamă, părinții mei iubiți nu pot să-mi dorească
mie așa ceva! Vei putea înțelege că spiritul vremii s-a schimbat foarte
mult din martie și până acum, privilegiile s-au terminat, doar prestigiul
personal a mai rămas în picioare. Legile lui Werbőczi și trăiesc ultimele
spasme, iar deosebirile dintre noi i-a luminat pe foarte mulți oameni că
este nevoie de niște legi foarte limpezi despre moștenire și testament,
ca nu cumva cineva să nu capete ceea ce i se cuvine sau, împotriva na-
turii și a cuvântului scripturii, dintr-o pornire înflăcărată, altcineva să-și
pompeze vлага din propria casă. De aceea, mă încred în înțelepciunea
dragilor și bunilor mei părinți că vor fi echitabili față de cine sunt în
mod aparte datori să fie, că vor fi milostivi, cum după natura lor tre-
buie să fie, și astfel binecuvântarea lui Dumnezeu va încununa față lor.

Alergând la Dieta de la Pesta, poate voi avea mai întâi fericirea să
ne întâlnim, așa cum mi-am imaginat la despărțire.

Sașii și români încă tot se mai burzuluiesc împotriva ungurilor, instigă mereu, iar instigatorul principal este soția comesului săesc. Guvernul a acționat în chip autoritar, însă nu știu cu ce rezultat.

Îți sărut mâinile de o mie de ori, scumpa mea mamă și rămân încredințat în dragostea pe care am simțit-o de atâtea ori, al vostru preasupus și recunoscător fiu,

Károly

Îl sărut pe Géza.

Original. Arh. Nat. Dir. jud. Covasna. Fond. Arh. Fam. Apor.
Foto: 10 082—10 085.

214

[Satu Mare, înainte de 13 iunie] 1848

Méltóságos Báró Fő Ispán Úr!

Bár ha a Testvérvazárnak régolta buzgón óhajtott egyesítése nagyszerű munkálata ttemesen foglalja el Méltóságod Hazafi lelkes készségét, azért tisztán hiszem, hogy kis megyénk mely Méltóságod bőlcse kormányzatára büszke — körülményei is kellő méltányatlást nyeréndenek magas gondjai közt.

A Haza védelmére kívántatott segedelmezés iránt fel-szollítánk a lakosokat — s általánosan azt tapasztaltuk, hogy aránylag a szegényebbek bővebben — a nemesség szívesebben — a Magyarság önkétesben hozá fillérjeit a haza oltárára, csak Almás tehetős lakosin álmélkodánk, mert ki közzülök a cortes világba 50 pftot kívánt egyes szavazatáért, most nem szégyenlett — 1 pftot hozni áldozatul — komoj rosszalásomat jelentem ki e hideg részvétlenségről — s sokakat szégyenre is indított s most már azt vetik okul, hogy épen a fent említett egyén szükkeblűsége után mérték aránylag ajánlataikat s más alkalomra buzgóbb részvétet ajánlottak. A terebesi Svábok rút fösvénységet mutattak; de sok tehetős birtokos is zugolodva nyújtá eddig is sugorgatással gyűjtött vagyonából a koldushoz inkább mint egy édes anyához illő alamizsnát. — A Status becsületébe való kétkedés egy úri embernél még azon nyilatkozatba is tört ki, hogy ha meg hiúsul e remény, kész idegeny uralom alatt menedéket s így elég-tételel eszközleni — én pedig mondám sovány kenyérhaj vízzel, kedvezébb táplálék előtt nemzetiségünk fent maradása mellett, mint nem zsarnokság alatt bár mi kényelembe élni.

Nevezetese volt a Hegy vidéki oláhság közti tapasztalat — a két Gértziek együtty vártak bennünket, s midőn a turtzi esperes — kinek jellemét, buzgóságát s tiszta elvét teljes meg győződéssel tapasztalam — elő adá ki küldetésünk célját, egy kiszolgált köz vitéz a nép nevére elő adá hogy ők a király pecsétjét — vagy jeleit, sőt éppen király szolgáját ha láthatják készek mindenre — de addig nem, mert úgy mond, a királynak van pénze, katonája, s nem szorult kéregetésre. — Kezdetbe ugyan az Esperes figyelmeztette engem ha valyon jó lesz é a Király Bécsből lett el távozását ki jelenteni? — mert úgy mond már hir volt a nép közt hogy az Urak el kergetvén a Királyt most ellene kéri a segedelmet — de én mind e mellett meg kértem az Esperestet magyarázza meg a Király Bécs-

ből lett el távozása okát hogy halják és értsék a történetet — s később ez által ámitásukból eszmélődhessenek — egy két ki törő szózatát komore utasítottam, de mind e mellett alig akadt négy öt ajánló — sőt a kis gércezi pap — kinek jelleméről is szinte ellenkezőleg győződtem meg mint azt Terebesen elő adták — mert ez mívelt és jó gondolkozású — igen szégyenlette híveinek e rosz értelmét és érzelmét — s midőn kérdém tőlük — hogy hát az urdolga alólli fel mentetésöket miért hitték el — királyi pecsétes Levél nélkül — egymásra néztek s felelni nem tudtak. — Éjjelre Turera át menve másnap e népes helység Hömlöc, Komlós, Barács mint egy 2000 főből álló lakosai, a leleks Esperes ezeknek is meg magyarázta a dolgot, magam is sokká igyekeztem kapacitálni sőt az Esperes szép ajánlatat előttök tevé le — de hasztalan még azon el keseredett nyilvánítása is ha úgymond e dologba nékem nem hisztek ne hidjétek mikor a Szent misét mondóm is — néhány akart adakozni — itt is egy részeg kezdé a nép érzelmét zavart nyelvvel magyarázni, kit elebb szép szóval rendre utasíték, — később a Bíró által a nép közül kivezettek, de végre a két Megyei Hajdút mellé állítám s ha szóll meg kötését rendelém, a nép azomba mert lássa a részeg garázdaságának igazságos megtorlását, békén s leg kisebb meg indulás vagy ki fakadás nélküli marad. Ide ugyan már a gérceziek néhányan hoztak ajánlatot — Tegnap és ma pedig pótöltrag a turcziak s ismét gérceziek is többen. minden esetre szerencsénk hogy a Lelkészek mind igen felvilágosodott jellemű s gondolkodásúak, s tiszta részvétet tanúsítottak az át alakulás nagy eszméi iránt.

Túl a Tiszán szinte az Oroszok közt csekély részvét mutatkozott mind a mellett körül belől 3500 póntra reá megy az ajánlott segedelem. 7ken gyülvésünk lesz s a bé szedett mennyiségek bé mutatódik s a Pénztárba bé tételek.

Tegnap indítám el szép fiatal Önkénteseinket 3 alkalmatosságon N. Károlyba, s útjokba Gacsájba 12 szép Magyar Legényt hódítottak magukhoz. — Irtam Károlyba a Hadfogadó Kormánynak, hogy ha lehet, vagy három egyénből álló toborzót küldene ki — különben örömmel haljuk hogy számosan sereglenek öszve a haza védelmére, s éppen most veszem a hírt hogy Lengyelből egy század Huszár szökve érkezett Máramarosba, a köz legénység annak hírére hogy hazánkba vészek mutatkoznak éjjel öszve szövetkezve s hadnagyokat meg kötözve útnak indultak — s Körös Mezőn bocsáták el tisztjeiket hódolatot jelentvén irántuk a Haza földjén — Szigeten a Comendans le akará őket mint Szökevényeket fegyverkeztetni, de a Megye pártfogása alá vette. A beregi Alispán le-véle fel szöllít a hogy el fogatásukat kívánják. Hitet szegni bűn, de a haza szeretet nem bűn.

Megyénkbe Istennek hála béke s nyugalom van legalább sehol tet-les ki törés nincs a sok mozgalmak hírére néha itt is el ferdített gondolkozások tünnek fel — de Isten az Uniot adja meg mit már tán mint Testé vált reményt üdvözölhetünk is — Urunk térjen vissza — Jellasich fékezetessék — hiszem hogy átalakulásunk szép reményeit fenyegető vész-szel el műlnak s virulásnak indul Hazánk.

Gábor báró követsége mellett Fogarasy dühössége agitál nem meg győződésből — mert e neki nincs, hanem hogy még is legyen egy ürügy bosszúvágyát ki tölthetni a meg bukott pártoskodás miatt. Valóba nagy nyűg tűrni egy ily embert. — Az Abonyi követsége jól áll. Őt talán már soraim nem is találnák Kolosváron.

Isten adjon Méltonságodnak sikeres munkálkodást; nem is lehet méltóbb jutalom tántoríthatatlan hűségű hazafiságának; mint a századok olta óhajtott egyesülését a két Testvér honnok — Nemes keblű munkásságának kedves eredményéül érezni — Hozza Isten Méltonságodat szerencsésen mi elébb buzgó tisztelei közé — kiknek sorába öröklő tisztelettel tarozik méltóságodnak alázatos szolgálja

Egri János

Mult stimate baron comite suprem.

Luerările mărețe legate de mult și cu râvnă dorita uniune preocupă foarte mult sărguința d-voastră patriotică. Totuși, sunt ferm convins că situația micului nostru comitat, mândru de înțeleapta d-voastră administrare, va obține și el atenția cuvenită, printre înaltele preocupări pe care le aveți.

Am făcut apel la locuitori în vederea sprijinirii dorite a apărării patriei. În general, am observat că maghiarimea își aduce bănișorii voluntar la altarul patriei, cei săraci mai din plin, iar nobili mai bucuroși. Ne-a consternat doar un locuitor instărit de la Almaș. În vremea agentilor electorali el cerea 50 de florini pentru un vot, iar acum nu i-a fost rușine să jertfească doar un singur florin. Mi-am exprimat o serioasă dezaprobară față de o astfel de indiferență rece. Ea i-ar fi făcut pe mai mulți oameni să [nu] se simtă rușinați și să-și motiveze atitudinea prin aceea că zgârcenia individului amintit le-a influențat ofertele, promînd pentru alte ocazii o participare mai zeloasă. (Şvabii din Terebești au arătat o avariție urâtă. Dar și mulți proprietari bine situați întindeau murmurând căte o poamă din avereia lor strânsă până acum cu zgârcenie, ce corespundeai mai mult unui cerșetor decât unei mame dulci. La un domn oarecare, îndoială în cîstea statului s-a manifestat și în următoarea declarație: dacă această speranță se va spulbera, el este gata să obțină adăpost și satisfacție sub o domnie străină. Eu i-am remarcat că o coajă de pâine cu apă ar fi pentru mine o hrană mai plăcută decât viața în confort sub tiranie, cu condiția menținerii națiunii noastre.

Au fost semnificative cele constatate la româniminea din regiunea muntoasă. Cei din cele două comune Gherța ne-au așteptat împreună. Protopopul de la Turț — de caracterul zelul și claritatea de idei al acestuia m-am convins pe deplin — a explicat scopul misiunii noastre. Un soldat de rând care-și făcuse serviciul militar a declarat însă, în numele poporenilor că atunci când vor vedea pecetea sau alte semne, eventual chiar pe servitorul regelui, ei vor fi gata la orice. Până atunci însă nu, pentru că a zis el, regelc are bani, are soldați și nu este nevoie să cerșească. Este adevarat că de la început protopopul m-a pus în gardă cu întrebarea: va fi oare bine să li se aducă la cunoștință plecarea regelui din Viena? În acest sens, el m-a avertizat că se răspândește deja în rândurile poporului vestea potrivit căreia domnii, după ce l-au izgonit pe rege, acum cer ajutor împotriva lui. Eu, cu toate acestea, l-am rugat pe protopop să explice cauza plecării regelui din Viena, pentru ca oamenii să audă și să înțeleagă cele întâmplate, iar mai târziu, prin aceasta să fie treziti

din amăgeala lor. Pe cățiva i-am dojenit serios pentru protestele lor violente. Dar, cu toate acestea, abia dacă patru-cinci au făcut oferte. Despre caracterul preotului din Gherța Mică am constatat aproape contrariul celor auzite la Terebești. El este un om cult și cu judecata sănătoasă și i-a fost tare rușine de neprinciperea și de sentimentele credincioșilor săi. Când le-am pus întrebarea de ce au dat crezare zvonurilor despre scutirile de robote, fără scrisoare cu pecete regească, ei s-au uitat unul la altul și n-au putut să răspundă. Noaptea am petrecut-o la Turț. A doua zi s-au adunat circa două mii de locuitori ai acestei localități mari împreună cu cei de la Comlăușa, Halmeu și Bătarci. Protopopul le-a explicat zelos luerurile, iar eu din parte-mi m-am străduit lungă vreme să-i înduplec. Mai mult, protopopul a depus o frumoasă ofertă în fața oamenilor, dar degeaba. El a recurs până la urmă la o declarație disperată: dacă în această problemă nu mă credeți — a zis el — să nu-mi dați crezare nici atunci când spun Sfânta Liturghie. Totuși, numai cățiva oameni au oferit contribuțiiile lor. Și aici un om în stare de ebrietate a început să explice cu vorbe fără noimă sentimentele poporului. Pe acesta l-am chemat mai întâi la ordine cu cuvinte blânde. Mai târziu însă am trimis judele primar să-l scoată din mijlocul poporului. În sfârșit, am pus lângă el doi dorobanți ai comitatului și le-am ordonat că dacă mai vorbește, să fie legat. Poporul, văzând pedepsirea justă a fărădelegilor celui îmbătat, a rămas în liniște, fără să manifeste cea mai mică porning sau răbufnire. Aici, cei din Gherța au adus deja oferte. Ieri și astăzi locuitorii din Turț și iarăși mai mulți din Gherța au dus ulterior contributiile lor. În orice caz, avem norocul că preoții sunt toți oameni cu caracter, cu idei luminate. Ei manifestă o înțelegere clară față de mariile idei ale transformării.

Dincolo de Tisa, în apropiere, la ruteni, s-a înregistrat o participare scăzută. Cu toate acestea, ajutorul oferit se urcă la circa 3500 de florini. În ziua de 7 vom avea adunare. Acolo voi prezenta suma adunată, dar banii se vor vîrsa la casierie.

Ieri i-am pus la drum cu 3 vehicule pe tinerii și chipșii noștri voilunatri spre Carei. Pe drum, la Gatsăly au câștigat 12 flăcăi maghiari frumoși. Am scris la Carei către centrul de concentrare. Le-am cerut ca după posibilități să trimită indivizi pentru recrutare. De altfel, auzim că bucurie că se adună mulți pentru apărarea patriei. Tocmai acumă am aflat știrea că din Polonia o companie de husari a dezertat și a ajuns în Maramureș. Soldații de rând auzind că în patria noastră este o situație primejdioasă, în timpul nopții s-au înțeles și-au legat locotenentii și au pornit la drum. La Körösmező ei i-au eliberat pe ofițeri, angajându-se să le dea ascultare pe pământul patriei. La Sighet, comandanțul a vrut să-i dezarmeze ca pe niște dezertori. Comitetul i-a luat însă sub protecția sa. Vicecomitele de la Bereg a trimis o scrisoare în care cere arestarea lor. Este o vină să-ți calci jurământul. Dar iubirea față de patrie nu este o vină.

În comitatul nostru, slavă domnului, este pace și liniște. Cel puțin acțiuni violente nu există. La vesteau numeroaselor mișcări se ivesc căteodată și aici oameni cu concepții false. Dumnezeu să ne dea uniunea pe care se pare că o putem saluta deja ca și o speranță întruchipată să se întoarcă stăpânul nostru, să fie înfrânt Jellačić și atunci cred că

vor trece primejdile ce ne amenință frumoasele perspective de înnoire, iar patria noastră va începe să înflorească.

În interesul alegerii ca deputat baronul Fogarasy Gábor desfășoară o agitație turbată. Nu din convingere, pentru că aşa ceva nu are [Fogarasy, ci ca să aibă pretext de a se răzbuna pentru agitațiile lui politice, terminate cu eșec. Într-adevăr, este foarte neplăcut să suporti un astfel de om. Alegerea lui Abonyi ca deputat are șanse. Poate aceste rânduri ale mele nu-l vor mai găsi la Cluj.

Dumnezeu să dea domniei voastre o activitate încoronată de succes. Nici nu poate să aibă patriotismul de o neclintită fidelitate o recompensă mai demnă decât uniunea de veacuri dorită a celor două patrii surori. Să o considerați drept rezultatul scump al activității d-voastre nobile. Să vă aducă Dumnezeu cu noroc între admiratorii d-voastră zeloși, în rândurile căror se incadrează cu stimă veșnică și servitorul d-voastre umil.

Egry János

Pe verso: a sosit la Cluj la 13 iunie 1848

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Arh. Fam. Perényi. Misive. Publicat de V. Waldpfel Eszter, *A forradalom és szabadságharc levelestára*, p. 299—302.

215

Cluj, 13 iunie 1848

Oláhkroli Protocollació Wesselényi Miklostól
Bizotmány által igazítva, Június 13/1848

A Karok és Rendek fontolóra vévén oláh atyánkfiaiak az országgyűlésére küldöttség által benyújtott két rendbéli kérelem levelét, úgy a nemes Szászváros szék követei által bé adott kéreményét a királyi földön lakó oláhoknak — valamint azon emlék iratot is, melyet az erdélyi görög szertartású egyesültek és nem egyesültek plüspökei még 1842ben az oláhok sérelmei és kívánatai tárgyában az akkorai ország Rendelei eleibe terjesztették és fontolóra vévén, miként az oláhokat, mint e Honnak többi lacosival, jót és rosszat századok óta edgyütt tűrt, most már a többivel egyenlő jogokkal bíró s ugyan azon kötelezettségek alatt álló szabad polgár társainkat rokon érzettel kell fel segélnünk s ügyeket Honnunk javát s biztos fenn maradását szem előtt tartva részvétel venni kötelességünk. Mindezeknek figyelembe vétele után a Karok és Rendek oláh atyánkfiai iránti szíves érzelmök és minden jóra, törvényességre és méltányosrai készségök ki jelentése mellett, következőket határozták.

Miután egy részről a testvér Magyarhon 1848-iki törvények folytában, melyeknek szabályai a két hon edgyé alakulása következtében Erdélyre is ki terjednek: másrészről az ugyan ez évben Erdély részéről alkotott törvénycikkelyek által minden meg szorítások s alá rendelségek, melyek az eddigi törvények értelmében az erdélyi külömböző népeket — s jelesen az oláhokat, s a külömböző vallásúakat illetőleg fenn állottak, merőben és telyesen el töröltettek s a jogegyenlőség elve nem-

zetiségre s vallás különbösségre való tekintet nélkül az edgyesült hon minden lakossaira nézve ki mondattott és a magyar alkotmány épületének örökre mozdíthatlan alapkővél állítatott fel; és miután az említett törvények által az úrbéri tartozások és dézmák örökre megszüntettek, a törvényhozás népképviselőn alapítatott s így az oláh nem nemeseknek az ország gyűlési követek választásában részvétel meg nyilt, a teherviselés egyenlősége fel állítatott, mind ezekkel oláh atyánkfiai sérelmeket és panaszrai helyes okaikat el enyészette és igazságos óhajtásaikat s kivánataikat be töltve látják az ország rendei.

A mik azomban fenn írt kérelem s emlék irataikban még függőben maradtaknak tekintethetnék, az azokról igasságos és célszerű intézkedés, mely egyébaránt nem csak az oláhokat meg különzőleg, hanem a Hon minden lakossait egy aránt érdekli a közelebbi közös törvényhozó gyűlés tárgyat a hon minden ajkú és vallású képviselői közben jöttevel meg oldandó feladata leend, annyival inkább — mivel azon kérdések az eddigi Erdély határain kívüli Magyarhonban lakó oláhokat is szintúgy érdekelvén, helytelen beavatkozás lenne a közös törvényhozás teendőibe e tárgyban itt külön és újabb törvényt hozni. Végre az edgyes oláh közégektől bár kik által és jog ellenesen el tulajdonított birtokok vissza szerzésére rendkívüli kiválólagos intézkedéseknek alkalmazását, az igaság szolgáltatás alapelvei meg nem engedhetvén, ezen visszaszerzések közéigazgatási és a fenn álló [v]agy ezután fel áltandó törvény székek előtt folytatandó törvénykezési útan maradnak eszközökönök.

Protocol despre români întocmit de Wesselényi Miklós. Revizuit de către comitet. 13 iunie 1848

Stările și Ordinele au reflectat asupra cererilor concetașenilor noștri români înaintate în două rânduri dietei prin delegații: a) petiția românilor de pe pământul crăiesc prezentată de delegațiile nobilului scaun Orăștie; b) a aceluia memoriu ce a fost înaintat încă în 1842 de către episcopii ardeleni greco-catolic și ortodox în legătură cu jalbele și doleanțele lor; au luat de asemenea în considerare că români, secole de-a rândul, au suportat binele și răul împreună cu toți ceilalți locuitori ai acestei patrii, cu care azi și ei — ca cetățeni liberi — au drepturi egale și aceleiasi obligații; îninând seamă de toate acestea, pentru a servi binele și existența sigură a patriei noastre, ele consideră de aceea că e datoria noastră de a ajuta și a sprijini cauza concetașenilor noștri români. În consecință, luând în considerare cele de mai sus, după exprimarea bună-voinței, a străduinței spre legalitate și echitate față de concetașenii noștri români, Stările și Ordinele au hotărât următoarele: întrucât pe de o parte în urma unirii celor două țări reglementările legislative ale patriei surori maghiare din 1848 s-au extins și asupra Ardealului, iar pe de altă parte s-au anulat toate restricțiile și subordonările prevăzute de articolile de lege din anul 1848 referitoare la diferențele popoare — îndeosebi la români — și la deosebitele confesiuni; s-a pronunțat și s-a și fixat totodată ca piatră fundamentală neclintită a constituției ungare principiul egalității în drepturi pentru toți locuitorii patriei numite indiferent de naționalitate și confesiune; de asemenea, după ce tot prin legile amintite s-au anulat obligațiile urbariale și dijmele, legislația s-a bazat pe principiul reprezentanței populare, nobilii români obținând în acest fel

acces la participarea alegerii deputaților dietali; la fel s-a hotărât purtarea comună a sarcinilor; de aceea Stările patriei consideră anulate plângerile și justificările care le-au provocat [și drept urmare] rezolvate doleanțele și revendicările drepte ale concetătenilor noștri români.

Problemele rămase nerezolvate din petițiile și memoriile sus-amintite —, care de fapt îi vizează nu numai pe români, ci, în general, pe toți locuitorii, în unanimitate — vor constitui subiectul proximei adunări legislative comune, cu participarea deputaților de diferite limbi și confesiuni. Aceasta cu atât mai mult, cu cât acele probleme îi vizează și pe români din Ungaria, deci pe cei de din afară actualei granițe a Transilvaniei, a aduce aici separat o nouă lege în această direcție, ar însemna un amestec greșit în cursul legislației comune.

În sfârșit, fiindcă principiul justiției nu permite recurgerea la măsuri exceptionale pentru recuperarea moșilor luate ilegal de către orișinc de la comunele românești, recuperarea acestora se va efectua numai și numai pe calea procedurii judiciare dusă în fața tribunalelor existente sau în curs de înființare.

*Concept. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Arh. orașului Brașov,
nr. dos. 32/1848. fila 7, Foto: 7 029—7 031.*

216

Cluj, 13 iunie 1848

Kolozsvár, 1848. június 13

Szemerének. Tisztelt barátom! Itteni sok bajaim közt megint merül fel egy igen fontos. Ezen baj annyival keserűbb, mivel oly dolgokba adta elő magát, mely már a legjobb úton volt. Mielőtt az esetet elmondanám, meg kell jegyeznem, mikép semmi sem volt, mi rasszabbal fenyegette volna ezen törvényhozást, mint az oláhoknak nagyon elterjedt s a balásfalvi gyűlés által óriássá vált azon kívánata, hogy ők Erdélynek negyedik nemzetévé emeltesse nek s következőleg mindenazon jogokban részesüljenek vagy mindenjárt, vagy idővel, melyeket a más három eddigi törvényeik szerént mostanig létezett nemzet, úgymint magyar, szász, székely mint nemzet, nem pedig mint honpolgár élvez, gyakorol. Hogy ezen negyedik nemzet diplomatiakai alakultának mik lennének eredményei, szükségtelen fejtégetnem. Szembeszökő ugyanis az, hogyha a szász azért használja önbélgazgatásában s keblén kívüli hivatalos irogatásokban a német nyelvet, mert neki ez nemzetként létezéséből s helyzetéből folyó joga: úgy az oláhoknak is nemzetként létezendő állásából s a jogcgyenlőségből következő méltó igénye lenne mindenütt, hol többségben van, a közigazgatás és beldolgaik vitelében, sőt azon kívüli hivatalos bármilyen levezésükben is az oláh nyelvet használni, úgy, de az oláhok vagynak Erdély minden megyéiben nagyon is túlsúlyú többségben. Következőleg az oláhoknak negyedik nemzetté lecnéd elfogadása által Erdély a Székelyföldet és a Szászföld egy kisebb részét kivéve, tettlegesen oláh országá lenne át varázsolva. Es ha Erdélyben az oláhoknak ily helyzete leendene, mit lehetne s kellene akkor a máramarosi s bánáti oláhokkal tenni? De mit a Magyarhonba lévő svábokkal, oroszokkal, tótokkal, rá-

cokkal. Látván a érezvén ezeket, még az országgyűlés előtt igyekeztek Bethlen Jánosék, Zeykék, Keményék az oláhok magás igényeit békítőleg le hangolni. Súkerült is essélyes fáradozásainak az oláhok főbjereivel, jelesen óhitú püspökjök Sagunával oly egyezésre lépniök, hogy ők s minden oláhok megclégendenek azzal s megnyugszanak abban, hogy mondassák ki, miként „Erdélynek minden lakossa nemzet, nyelv, születés s benn vett vallások közti különbség nélkül úgy lesz tekintendő, mint egyenlő jogokkal bíró s egyenlő kötelezettségek alatt álló szabad polgára a nagy magyar honnak“. Illy értelemben s szellembe iratott unióról szóló 1-ső törvénycik is. Különbönen is gondosan kerültük, még tanácskozásokban is — a székelyek és szászokra nézve a „nemzet“ nevezetet, mellőztük azt, hol csak eddigi helyzetük megemlíttése engedte. Az innep előtt napirendre jött az oláhok petíciója; határozva lön, miként az a létező indítványozó bizotmánynak adassák ki a végre, hogy az a petíóra országos határozatban kimondandó oly feleletet tervezzen, mely az oláhok iránt viseltető békítő szellemet s rokon érzetet fejezzen ki. Ennek következtében a tárgy az indítványozó bizotmány ülésében elévétetett. Ez ülésre meghívta jelen volt az unitus püspök Lemény, Bochuczel s főesperest Papfalvi, az oláh érdekek itteni főbb képviselői. Ezek beleegyezésével határozatot, miként a petíóra adandó felelet az legyen: hogy „amennyiben az unió az annak következtében kimondott jog és kötelezettségi egyenlőség által az azon petícióban kifejezettek teljesülve nem lennének, a petíció ezen netalán még függőben lévő pontjaira nézve a közelebbi közös törvényhozásra tétetik által; ami pedig a petíióban magány jogot érdeklő van, úgy mint szász s más helyiségekkel territorialis kérdések, azok törvény útjára utasittatnak“. Igy igen jó vágásban vala a dolog, azomban Szász Károly, kire a határozat szerént felelet szerkesztése bízatott, másnap, azaz innep szombatja reggelére azon kívül, mi az országos határozatba lenne teendő, törvénycikk javallatot hozott, minek szerkesztéséről pedig említés sem volt. Ezen törvénycikk — mint azt az ide mellékeltből láthatat — az oláh-nak nemzeti létét s azt, hogy a más három nemzet mint nemzet létezzenek s az oláh negyedik nemzet leendjen: félreérthetetlenül kimondja. A román nevezet diplomaticus elismerése is kényes dolog, mert ugyanis a Daco-román nevezet már nem pusztta név, hanem egy politikus felekezet irányának címe s firmája. Következőleg ennek nálunk törvény általi elfogadása s sankcionálása s azon felekezetet s írányt képviselő cím befogadása szinte annyit tesz, mint hogy az itteni oláhok az oláhországiak s moldovaikkal törvényesen egyesült nemzet. Ezen törvénycikki javaslat a jelen volt oláhoknak természetesen nagyon is tetszett. Azonban egyéb tárgyak halmaza miatt az oláhok ügye az nap sem konferencián, anyival kevésbé nemzeti s az azt követtő országos ülésben bővebb tárgyalás alá nem vétetett. Az innepen át a szébeni s az azzal egybekötött dolgok vettek minden figyelmet igénybe. Ma reggel olvasok meg illő figyelemre méltatva azon törvény cikket; most látyuk annak igen-igen hibás voltat.

A mellett, hogy most már ideje múlt más tárgyban is, annyival inkább ilyenben, mely magyarlont annyira oly közel érdekli, így külön az közös ország gyűlésnek lehet mondani prejudiciumára, de minden esetre azt préokupálva, törvényt hozni; emellett s ezen kívül mondjam maga azon törvénycikki javalat szerkezeti értelme olyan, mi a fennebb mondottak szerint nemcsak káros, sőt veszélyt hozó.

Szász Károly, ki az innepkre hazament, mára várjuk s talán sikrülend törvény javallati indítványa, visza vételére bírni; de Lemény, Bochuczel s Papfalvi annyira meghizelítették s kedvelték azt, mit az nekik

várákozásukon felül nyújt, hogy attól el állani nem akarnak. Félek, hogy kedvetlen diszkussiókra adand ez a közelebbi ülésben alkalmat.

Kívántam ezeket mint bizonnyal reád nézve is nagyon érdekeseket veled tudatni.

Azokat, mik felől Batthyánynak írtunk, figyelemmedbe s pártfogásodba újra is ajánlom.

Megjegyzem, miszerint tegnap vette kormányzónk sürgöny által a nádornak az itten táborzás útján alakitandó sereg iránti — mint ő mondja — nagyon rövid rendeletét. Nem tudja magát, mint mondják, bele és feltalálni; s részletes utasítások nem jövén, nem tudja, miként segítsen magán s a dolgon. Derek, jó ember, s tudós is, jó szellemű is ez az én rokonom és barátom; de csak ugyan nem lévén egyéb, mint egy szobatudósra oltott bureaucrata, a tevésnek, erélynek jelen pillanatink közt nehéz állásán nemesak nem felcélhet meg hivatásának, sőt ezen erély hiányra honra veszélyt hozó. Elj boldogul.

U.I. E pillanatban értesítettek több barátaim magok s a székely követek azon nézetéről, miként káros és nagy reactiót szülő lenne, hogy ha a székely székekben üres vagy üritendő főtiszti állásokra egyenesen a miniszterium nevezne ki most hamarjában egyéneket. A székelyeknek ugyanis törvénybe alakuló joguk: főtiszteik választhatása. Ezen jogukat csak törvény által változtathatónak hiszik. De hiszik azt is, hogyha a ministérium csak egy pár szóból álló s oly értelmű törvénycikket terjesztend a közös hon gyűlése elejibe, miszerint: „A főtisztek választása a felelős ministérium lényegével egybeférő nem lévén, az ezennel törölhetik“. Illy törvény minden ellentmondás s idővesztés nélkül bizonnyal átmenvén, a székelyek is abban meg fognak nyugodni.

Cluj, 13 iunie 1848

Lui Szemere. Stimile prietene! Printre multele necazuri de aici ale mele s-a ivit din nou unul foarte important. Această supărare este cu atât mai amară, cu cât ea se prezintă în acele lucruri care ajunseseră deja pe calea cea mai bună. Înainte de a vorbi despre acest caz, trebuie să remarc că nu există nimic ceea ce ar fi amenințat mai rău actuala legislație, decât dorința accea foante răspândită a românilor ca ei să fie ridicăți la rangul de a patra națiune a Transilvaniei, care prin Adunarea de la Blaj a crescut cu o forță uriașă. Prin urmare ei vor să beneficieze de toate drepturile, fie imediat, fie cu timpul, de care s-au bucuat și pe care le-au practicat cele trei națiuni existente până acum, conform legilor noastre, și anume ungurii, sașii și secuilor, în calitate de națiuni, iar nu ca cetăteni. Care ar fi rezultatele formării diplomatice a acestei a patra națiuni este de prisos să mai dezvolt. Este un fapt bătător la ochi că sașii folosesc limba germană în cadrul administrativ intern și în corespondența lor oficială externă, având acest drept provenit din existența și din situația lor ca națiune. Dacă și românii vor exista ca națiune prin situația lor, precum și în urma egalității în drepturi, vor ridica exigența în mod firesc ca peste tot unde sunt în majoritate, în administrație și în rezolvarea problemelor lor interne, ba chiar în orice corespondență oficială externă să folosească și ei limba română. Se știe însă că românii sunt în toate comitatetele Transilvaniei într-o majoritate covârșitoare. Prin urmare, dacă ei ar fi primiți în calitate de a patra națiune, prin aceasta,

Transilvania, cu excepția secolului și a unei părți mai mici a pământului săesc, ar fi transformată efectiv, ca printr-o vrăjitorie, într-o țară românească. Iar dacă românii ar avea o asemenea situație în Transilvania ce s-ar putea face atunci cu cei din Maramureș și din Banat? Dar ce se va petrece cu svabii, slovacii și sărbii din patria maghiară? Văzând și simțind aceste lucruri, Bethlen János, Zeyk, Kemény și adeptii lor au căutat încă înainte de dietă să reducă pe cale pașnică înaltele exigențe ale românilor. Prin ostenelile lor judicioase au și reușit să ajungă la superiori românilor și în special cu episcopul ortodox Șaguna la o astfel de înțelegere, pe baza căreia toți români vor fi mulțumiți și se vor împăca cu ideile din următoarea declarație. „Toți locuitorii Transilvaniei fără deosebire de naționalitate, limbă și naștere și fără a face deosebire față de confesiunile recepte, să fie considerați drept cetăteni liberi ai marii patrii maghiare, să dispună de drepturi egale și să fie supuși unor îndatoriri egale“. În acest înțeles și într-un astfel de spirit a fost scris și primul articol de lege despre uniune. De altfel am ocolit cu grijă — până și la confesiunile noastre — ca secuii și sașii să fie amintiți drept „națiune“. Am omis peste tot, unde a fost posibil acest lucru, amintirea situației lor de până acum. Înainte de sărbători a venit la ordinea zilei petiția românilor. S-a hotărât ca ca să fie predată comitetului existent de propunerî, cu scopul de a redacta la această petiție un răspuns. El va fi publicat ca un decret pe țară și va exprima un spirit împăcitor și simpatie față de români. În consecință, această temă a fost pusă în discuția ședinței comitetului de propunerî. La această ședință au fost prezenți ca invitați episcopul unit Lemeni, Bohătel și arhidiacoul Papi falvi, reprezentanții principali de aici ai intereselor românești. Cu asentimentul acestora, s-a hotărât ca răspunsul dat petiției să fie următorul: „Întrucât prin uniune și prin proclamarea egalității în drepturi și în datorii de pe urma uniunii nu s-ar îndeplini cele cuprinse în petiție, petiția și punctele ei rămase eventual în suspensie să fie transmise la cel mai apropiat for legislativ. Iar în ceea ce privește problemele privind dreptul special, ca de exemplu chestiunile teritoriale ale localităților săseschi și ale altora, acestea să fie rezolvate pe cale legală“. Astfel se părea că lăcerurile pașesc pe o cale foarte bună. Conform hotărârii, redactarea răspunsului i s-a încredințat lui Szász Károly. Dar în ziua următoare, adică în dimineața sămbetei sărbătorilor, în afară de cele ce urmau să fie puse în hotărârea pe țară, el a elaborat și un proiect de articol de lege, despre redactarea căruia nici nu a fost vorba. Acest articol de lege — precum poți vedea din anexă — declară fără echivoc: existența națională a românilor; transformarea românilor în a patra națiune; menținerea celorlalte trei ca națiuni. Recunoașterea diplomatică a numelui de român este de asemenea o problemă gingășă, deoarece denumirea de daco-român nu mai este un simplu nume, ci titlul și firma năzuințelor unei comunități politice. Drept consecință, admiterea și sancționarea ei prin lege, acceptarea acestei comunități și a curentului pe care-l reprezintă, ar însemna aproape a recunoaște națiunea unită a românilor de aici cu cei din Valahia și Moldova. Acest proiect de articol de lege a fost bineînțeles pe placul românilor prezenți. Din cauza multitudinii celorlalte termenă insă, cauza românilor n-a ajuns la discuții mai ample, nici la conferința din aceeași zi și cu atât mai puțin la adunarea națională și la dieta care a urmat. În timpul sărbătorilor, evenimentele de la Sibiu și cele

legate de ele au acaparat toate atențările. Azi dimineață am citit cu atenție cuvenită acest articol de lege. Acuma văd căt de defectuos este el.

Deși a sosit timpul și pentru alte teme și cu atât mai mult pentru cele ce interesează îndeaproape patria maghiară, adunarea comună pe țară să aducă o lege chiar și spre prejudiciul ei sau în orice caz să rămână preocupată de ea. Pe lângă aceasta și în afară de aceasta, pe baza celor mai sus spuse, repet că acel articol de lege are un sens structural care este nu numai dăunător, ci chiar și aducător de primejdii.

Szász Károly s-a dus acasă de sărbători. Îl așteptăm pe ziua de azi. Poate vom reuși să-l înduplecăm să revoce proiectul de lege. Dar Lemeni, Bohătel și Papfalvi au acceptat și îndrăgit acest proiect aşa de mult pentru cele ce le oferă peste așteptările lor, încât nu mai vor să renunțe la el. Mă tem că la ședința următoare el va da prilej la discuții neplăcute.

Am dorit să-ți comunic aceste chestiuni care de bună seamă sunt interesante și pentru tine. Acele lucruri despre care i-am scris lui Bathány, îi le recomand în atenție și îți solicit ajutorul.

Remarc aici că în ziua de ieri guvernatorul nostru a primit prin ștafeta rapidă un ordin — precum spune el — foarte scurt, al palatului, cu privire la instituirea unei armate în aceste părți pe calea reclutării. Precum se spune, el nu-și găsește locul și rostul în rezolvarea acestor probleme. Instrucțiuni detaliate n-au venit, iar el nu știe cum să rezolve și cum să ducă înainte acest lucru. Acest prieten al meu cu care sunt înrudit, este un om brav, știitor de carte. Are și o concepție bună. Însă el nu este altceva decât un biocrat crescut în savanțăciuri de cabinet. În situația gravă din clipele de acum, când se cere o activitate fermă, nu numai că nu poate să facă față misiunii sale, dar din cauza lipsei de energie, atitudinea sa este chiar aducătoare de primejdie pentru patrie. Să trăiești fericit.

P.S. Am fost întărit în clipa aceasta despre opinia mai multor prieteni de ai mei și a deputaților secui, conform căreia ar fi dezavantajos și ar naște reacțiune, dacă guvernul ar numi deodată și direct niște indivizi în posturile de demnitari din scaunele secuiești sau în cele care acolo vor deveni vacante. Secuii au ca drept cuprins în lege, alegerea demnitărilor lor principali. Ei consideră că acest drept al lor nu poate fi modificat decât pe calea legii. Sunt însă de părere că dacă guvernul va prezenta în fața adunării legislative comune un articol de lege în acest sens, el ar trebui să cuprindă numai câteva cuvinte, conform căroră: „Alegerea demnitărilor principali nefiind compatibilă cu esența guvernului responsabil, prin aceasta ea se abrogă“. O asemenea lege ar fi de bună seamă acceptată fără obiecții și fără pierdere de timp, iar secuii ar fi liniștiți prin ea.

Concept. Arh. Naț. Dir. jud. Cluj, Fond. Arh. fam.
Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

Cluj, 13 iunie 1848

Nemes Thorda megye főispányának

Méltóságodnak folyó hó 12ről 566 szám alatt hozzárm tett hivatalos feliratára, melynél fogva a Gerebenesen ki ütött lázzadás iránt véghet viit kinyomozási munkálátot fel küldötte, a záratékok vissza rekesztése mellett, vissza írni kívántam: miszerint méltóságod a hibás személyek illő meg feddése és az érdemlettek megbüntetése, valamint hasonló ujjabbi kitörések meg előzése felől szigorúan rendelkezni ne terheltessék, egyébiránt a rend és kívánt csend az írt helységben már helyre állván, a munkálat tartalmát tudomásul vévén.

Kolosvárt, Június 13. 1848

Către comitele suprem ai nobilului comitat Turda

Doresc să vă răspund la adresa d-voastră oficială trimisă mie sub nr-ul 566 și datată din ziua de 12 a lunii curente. Conform acesteia ați înaintat lucrările de investigație în legătură cu revolta izbucnită la Grebenișul de Câmpie. Pe lângă retrimiterea actelor binevoiți și da ordine severe cu privire la mustrarea persoanelor vinovate și pedepsirea lor după cum merită. De asemenea să preveniți izbucnirea altor evenimente asemănătoare. De altfel, ordinea și linistea fiind deja restabilite în localitatea amintită, am luat la cunoștință conținutul lucrărilor.

Cluj, 13 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond.G.Pr., nr. 1524/1848.
Foto: 25 706—25 707.

Cluj, 13 iunie 1848

Nemes Doboka megye igazgató fő birajának

Méltóságodnak folyó hó 7ról hozzárm tett hivatalos jelentésére, melynél fogva egy Elekes Samu nevezetű nemesi jogokban élő egyén iránt, ki Gyekében a köznépet folytonosan lázzasztja, magát utasítatni kéri ezenkel a záratékok visszakeresztése mellett átalános utasításul visszairni kívántam, miszerint az igazgatás jelen körülményei között a személy és jogegyenlőség elvénél fogva a törvény előtt a nemesi kiválltságokkal eddig élt személy úgy mint a nemtelen nem csak büntettethetik, hanem a büntett nagyságához és érdeméhez képest el is fogattathatik.

Kolosvárt, Június 13. 1848

Către prim-judecător al nobilului comitat Dăbâca.

Conform raportului d-voastră oficial din ziua de 7 a lunii curente, pe care mi l-ați adresat mie, un oarecare Elekes Samu, beneficiar de privilegii nobiliare, agită încontinuu poporul de rând de la Geaca fără a fi impiedicat de cineva. D-voastră cereți în această privință anumite instrucții. Pe lângă obligația restituirii acușelor, primiți ca îndreptar general următoarele: în imprejurările actuale ale guvernării pe baza principiului de egalitate personală și de drepturi în fața legii, persoanele care până acum au beneficiat de privilegii nobiliare, la fel ca și cele nobile, pot fi nu numai pedepsite, ci, potrivit mărimii și gravității fără-delegilor comise, pot fi și arestate.

Cluj, 13 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1521/1848.

Foto: 25 702—25 703.

219

Cluj, 13 iunie 1848

Nemes Doboka megyei igazgató főbírónak

A méltóságod igazgatása alatti nemes megyében helyreállott törvényes rend és csend fentartását tárgyazó írómányokat tudomásul vévén, méltóságodnak pünköst hó 21kérő¹ szám nélkül kelt hivatalos tudósítása következtében ezeket a megyei levéltárba helyeztetés és gondos tartás végett ezennel visszautasítom.

Kolosvárt, iúnius 13kán 1848.

Către prim judecător al comitatului Dăbâca

După ce am luat la cunoștință conținutul documentelor referitoare la menținerea ordinii de drept și a liniștii publice restabilete în nobilul comitat ce se află sub conducerea domniei voastre, în urmarea raportului oficial al domniei voastre din 21 mai¹, fără număr, vă retrimit aceste documente, pentru depunerea și păstrarea lor chibzuită în arhiva comitatului.

Cluj, 13 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1529/1848.

Foto: 25 710—25 711.

¹ Vezi vol. IV, doc. 157.

Abrud, 13 iunie 1848

Felséges Fő Kormány!

Fájdalommal értettük, hogy az abrudbányai nemes tanács némely alaptalan híreken meg indulva, mintha az Abrudbányán és Felső zalathnai uradalomban lakó román ajkú polgárság fől lázadni szándékoznék, minden végre járás nélkül ily színű fel jelentést tevén a közbátorság és csend fen tartása tekintetéből a már töbször kért katonai erőnek ide ezen havasos helyiségekbeni ki rendelcsét újból sürgette volna, mű ezen el terjesztett híreket s ezeknek nyomán fel jutott hivatalos jelentéseket ezennel valótalánoknak nyilvánittyük s román ajkú ide való polgártársainknak becsülete meg rovására intézett le alázó rágalmoknak sött meg győződésből bátran merjük állítani: hogy ezen átalakulások nagy koraszakába az országnak egy része se tüntetett annyi türelmet és mérsékletet, mint ezen helység összes lakossága, felséges Fő Kormány távol légyen, hogy a közbátorság és csend fen tartása körülli hasznos és célszerű intézkedések ellen bár kérelem uttyán is fől lépni szándékoznánk, meg lévén arról győződve, hogy a jelen komoly körülmények között, melyek közös hazánk felett nehezedtek bár részletes bel zavargások a köz ügyet veszélyeztethetnék, de midön aggodalmunk, hogy a katonaság, melynek féketlen ki csapongásai több román polgár társainkon el követett nyilvános méltatlankodásai által Thorda és Enyed helyiségeiben jellemének s meg bukott katonai fenyítéknek hazánkba szomorú példáit hagyandja maga után, a közbátorságot és csendet nem hogy fentartaná, de éppen ellenkezőleg, anyagot nyújtana annak veszedelmezetésére, alaptalannak nem tekintethetik, mert aki e havasi nép jellemeivel közelről esmeretes, el fogja hinni, hogy a katonaság részéről leg csekélyebb bántalom, méltatlankodás a legvézsesebb ingerültségbe hozhatnya, ennek pedig az összes polgárságra kiható gyászos eredménye lehetne.

Azért kedves hazánk iránti kötelességből erőss határozatunk lévén a helység népségét, oktatásaink s körökbe gyakori megjelenésünk által a köz jó és csend iránt fől buzdítani s jelen még mind eddig békés álapotjába továbbra is gondosan megtartani azon csalhatatlan reírónnyel, hogy józan oktatásaink valamint eddig, úgy ezután is üdvös hatással fognak munkálkodni a nyers tömegre nézve: mélj tisztelettel esedezünk a Felséges Fő Kormánynak méltóztassék az átalános aggodalmak meg szüntetése végett ide a hely színére részre hajthatatlan nyomozó biztoságot ki rendelni, melynek nyomán mindenkoron egyesek — kik ne talán a közbátorság és csend ellen vétkezéknél bé fognak bizonyítatni az ország törvényei s jelen körülményekhez képest szigorú felelet alá vonattassanak — miben mű magunk, söt az egész havasi közönség a köz igazgatásnak segédkezéket nyújtandunk, azomban ha az elterjesztett hírek és következőleg hivatalos fel jelentések alaptalánoknak, rágalmoknak fognak találtatni, a köz nyugalmat ez által háborító hivatalosok vonattassanak hasonló felelet terhe alá, mindaddig pedig méglen kinyomozás útján a fel adás bé nem valósul, helységünköt katonai erő ki rendelése által meg nem terhelni, annyival inkább esedezünk, mivel erre nézve mind eddig még csak egy egyes eset se szolgálhatott okszerű alkalmat.

Kik midőn meg nyugtató kegyelmes válaszért esedezünk, egyszer mind mélj tisztelettel maradtunk a Felséges Fő Kormánynak alázatos szolgái

Abrudbányán, Június 13án 1848

Sterka Sulutz József, uradalmi m. kultsár
Juonettye Daniel, vidrai hites jegyző
Balogh Joseff, topánfalvi hites jegyző
Patitza János, román lelkész
Nicolaus Korkes
Ioan Korkes
Enyedi Gábel, topánfalvi g.e. lelkész
Juoanettye Péter, topánfalvi tanító
Motorá János, topánfalvi lelkész
Motorá Jonutz, kaprál
Morár Számuél
Szabó Niculáé
Tobiás Sándor, abrudbányai g. egy. lelkész
Dionisie Adamovits, paroh neunit Abruduluj
Nicolae Fodor, kerpenyesi lelkész
Moldován Miklós, abrudbányai román lelkész
Sterka Sulutz Simion
Mojszé Nisztyor
Butsum Szabin, román lelkész
Allekszandru Dánts, pároch Cserba
Giurgiu Suciu, paroh la Câmpeni
Czura Iosif, bucsumi gr. kat. lelkész
Konca Ioanu, paroh în Poieni
Kozma Stefan, muntári lelkész

Mărite Guberniu!

Am aflat cu durere că nobilul Consiliu abrudan, bazându-se pe unele zvonuri neîntemeiate, omitând orice cercetare, a făcut denunțul că cetățenii de limbă română din Abrud și din domeniul de sus al Zlatnei ar vrea să se revolte; totodată, pentru menținerea liniștii și siguranței publice a urgentat din nou detașarea în aceste localități muntoase a unei forțe militare, pe care a solicitat-o de mai multe ori. Noi declarăm că aceste știri și rapoartele oficiale întocmite pe baza lor, nu corespund adevărului. Ele sunt o calomnie umilitoare împotriva cinstei concetățenilor noștri de limbă română. Mai mult, noi îndrăznim să afirmăm că convingere fermă că în această perioadă a transformărilor nici o parte a țării n-a manifestat atâtă răbdare și moderatie ca populația tuturor localităților respective. Nici prin gând nu ne-a trecut ideea să ne ridicăm cuvântul, chiar și pe cale petiționară, împotriva măsurilor rationale și utile, luate spre menținerea securității și liniștei publice. Suntem convinși că în condițiile serioase de acum care se abat asupra patriei noastre, tulburările interne chiar și locale ar periclită cauza comună. Dar îngrijorarea noastră nu poate fi considerată neîntemeiată, atunci când armata, prin desfrâul ei nelimitat, comite abuzuri publice împotriva concetățenilor noștri români în localitățile Turda și Aiud. Ea lasă exemple triste privind caracterul soldaților, demonstrând o decă-

dere a disciplinei militare în patria noastră. Drept urmare, în loc de a menține securitatea și liniștea publică oferă tocmai dimpotrivă prilej pentru periclitarea acestora. Cel ce cunoaște de aproape caracterul acestui popor de munte, va admite că cea mai mică jignire sau abuz din partea forțelor militare îl va pune într-o stare de agitație periculoasă; iar aceasta ar putea să aibă consecințe funeste pentru întreaga cetătenime.

Hotărârea noastră fermă, izvorâtă din îndatoririle ce le avem față de patria noastră iubită, este să îndemnăm populația localității la menținerea binelui public și a liniștii și s-o ținem și în continuare în starea pașnică de până acum. Prin intervențiile și prezența noastră frecventă în rândurile ei, avem speranță sigură că lămuririle noastre judicioase, precum până acum, și în viitor vor avea un efect binefăcător asupra maselor necultivate. De aceea, rugăm respectuos înalțul Guberniu să binevoiască a detașa aici o comisie de cercetare nepărtinitoare, spre dezamorsarea stării generale atât de îngriporătoare. Aceasta să tragă la răspundere severă pe cei împotriva căror s-ar aduce eventual dovezi că sunt vinovați în privința tulburărilor siguranței și liniștei publice, conform legilor ţării și împrejurărilor de acum. Noi însine și toată comunitatea din munții aceștia vom oferi ajutor organelor administrative. Dacă s-ar dovedi însă că știrile răspândite și demersurile oficiale făcute conform acestora nu sunt decât calomnii, persoanele oficiale care, prin ele, au tulburat liniștea publică, să fie de asemenea trase la răspundere. Până când nu se va adeveri prin cercetare denuntul amintit, rugăm ca localitatea noastră să nu fie împovărată prin detașarea unei forțe militare; cu atât mai mult, cu cât până acum la un asemenea act nu s-a dat nici o ocazie.

Solicitându-vă răspunsul liniștitor, rămânem totodată cu respect adânc servitorii umili ai măritului Guberniu.

Abrud, 13 iunie 1848

Iosif Sterca Șuluțiu, chelarul domeniului
Daniel Iuonette, notar legal din Vidra
Iosif Balogh, notar legal din Câmpeni
Ioan Patitia, preot român
Nicolae Corcheș
Ioan Corcheș
Gabriel Aiudeanu, preot greco-unit din Câmpeni
Petru Iuonette, învățător din Câmpeni
Ioan Motora, preot din Câmpeni
Ionuț Motora, căprar
Samuel Morar
Nicolae Sabău
Alexandru Tobias, preot greco-unit din Abrud
Dionisie, paroh neunit al Abrudului
Nicolae Fodor, preot din Cârpiuș
Nicolae Moldovan, preot român
Simion Sterca Șuluțiu
Moise Nistor
Bucium Sabin, preot român
Alexandru Dantes, paroh în Cerbu
Giorgie Suciu, paroh la Câmpeni

Iosif Tura, preot greco-catolic în Bucium
Ioan Conță, paroh în Poieni
Ștefan Cozma, preot în Muntari

Original. Arh. St. Budapesta. Fond G.P., nr. 7586/1848. Foto: 2 171—2 175.
Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 7 586/1848.

221

Cluj, 13 iunie 1848

B. Wesselényi Miklós és Gr. Bethlen János úrnak

Becses soraikra röviden válaszolok. Adná Isten, hogy már együtt volnánk. Mi is nyugtalanok vagyunk, míg a volt két haza egymás kebelén nem érezi magát.

A királyi biztoságot Gróf Széchenyi István, beteges állapotát ad-ván okul, nem vállalhatja, mindenlellett, hogy általunk is unszoltatott. Pár nap alatt azonban fog neveztetni királyi biztos, a választás nehéz, adjá Isten, ne a személyt, hanem az ügy szentségét nézze benne mindenki, így eleget fog tenni és sikerrel fog munkálkodni.

B. Puchner főhadi kormányzót az 1848ki IIIik t. c. szerint elténni sok nehézséggel jár, sőt némelyek a jelen törvények szerint lehetetlennek tartják. Az országgyűlés közel van, és minden segít, ha Isten úgy akarja.

A toborzás eszméjét magasztaljuk, s azon kívül, hogy már történt intézkedés, a kinevezendő K. biztos egyik fő teendője éppen ez leend.

A nemzetőrség felállítására nézve a miniszter-elnök fog rendelkezni, eltérve a törvénytől annyira, amint azt Erdély sajátos viszonyai megkívánják.

Ime küldök 40 és 40 példányt azon manifestumból, melyek egyikét a fölség a határörökhöz¹, másikat a Croátokhoz és Slavonitokhoz intézett. Mindkettőnek terjesztése kívánatos a szászok és oláhok között.

Fogadják önök sietve kiejtett, de szívben érzett hazafiú tiszteletemet

Budapest, juny 13 1848

Către domnii baron Wesselényi Miklós și conte Bethlen János

Răspund pe scurt la prețioasele dumneavoastră rânduri. De-ar da Dumnezeu să fim deja împreună. Să noi suntem neliniștiți, până când fostele două patrii nu o să se simtă una în sănul celeilalte.

Pe lângă toate insistențele noastre, contele Széchenyi István nu poate accepta funcția de comisar regesc, pretextând starea precară a sănătății sale. Dar în câteva zile se va face numirea de comisar regesc; alegerea e grea; dea Dumnezeu ca toți să aibă în vedere nu persoana, ci sfîrștenia cauzei și atunci respectivul va face față și va lucra cu succes.

A-l demite pe baronul Puchner, comandantul militar suprem, după articolul de lege III din 1848, este foarte greu, iar unii consideră că,

după legile actuale, este chiar imposibil. Dieta este aproape; aceasta va rezolva totul, dacă Dumnezeu va voi.

Preamărim ideea recrutărilor și, pe lângă faptul că s-au făcut deja demersuri, o sarcină de căpetenie a viitorului comisar regesc va fi tocmai acest lucru.

In privința înființării gărzii naționale, primul ministru va da ordinele de rigoare, abătându-se de la lege doar în măsura în care o cer condițiile specifice ale Ardealului.

Iată, vă trimit 40 și 40 de exemplare din manifestele pe care împăratul le-a lansat, unul către oștile de grăniceri¹, al doilea către croați și slavoni. Este oportuna răspândirea lor în rândul românilor și sașilor.

Vă rog să primiți expresia grăbit formulată, dar din inimă simțită, a iubirii de compatriot pe care v-o nutresc.

Budapesta, 13 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. Az. 1848—49-i Minisztériumi Levélár. Belügminisztérium, nr. 357/1848. Foto: 742—743.

¹ Vezi doc. 149.

222

București, 13 iunie 1848

Bukarest am 13. Juni 1848

Die Cholera und der schwarze Tod, dessen ich mich in meinem ergebensten letzten Nro 6 erwähnte, absorbirt jeden andern Gedanken, und hat alle Politik in den Hintergrund gedrückt. Die Erkrankungs- und Todesfälle mehren sich, und haben sich nun auch in der Mittelklasse gezeigt.

Die Furcht steigt und veranlasst häufige Auswanderungen. Staatsrath und Quaratains Ober Inspector Mavros, dessen Kutscher und selbst die Fürstin Bibesco, deren Kinderwärterin, und noch andere 7. Personen der untern Hofbedienstleuten, gestern erkrankten und die erstere in wenigen Stunden starb, sind heute Morgen in die höheren Gebirgsgegenden der Walachei — Mavros nach Kelinești, die Fürstin nach Kamplung abgereist. Eben so ist die verwitwete Fürstin Ghika sammt ihren Söhnen und deren Familien nach Breaza und Kronstadt abgegangen und diesem Zuge werden wahrscheinlich in den nächsten Tagen noch viele aus dem hohen und mittleren Bojaren — und Handelsstände folgen. Auch sogar die siebenbürgischen hier lebenden Zigeuner, deren Vataf ebenfalls an der Cholera starb, so wie die sogenannten Ungurans fliehen in ihre Heimath, und der Andrang bei der kk. Agenzie zur Ertheilung von Pässen und Visas ist seit drei Tagen wahrhaft erstaunlich. Die hiesigen (Angestellten) Ärzte streiten noch immer über die Contagiosität der Krankheit, woraus dann widersinnigen Anordnungen der Regierung gegen die Cholera folgen. Gestern sollen die Todesfälle bereits die Zahl 160 erreicht haben, doch halte ich, wie schon früher bemerkt habe, nicht viel auf alle hiesigen statistischen Angaben. Höchst wahrscheinlich ist es jedoch, dass den verschiedenen von rationellen fremden

Ärzten beobachteten Erscheinungen zu Folge, die Seuche hier noch lange nicht ihren Culminationspunkt erreicht habe, und noch eine grosse Sterblichkeit praetagirt werden könne.

Gestern wurden die in der Metropolitenkirche aufbewahrten vollständigen Religionen des hl. Demeter in grosser Procession unter Vortritt des Metropoliten selbst während der heisesten Mittags Sonne um einen Theil der Stadt herumgezogen, und Gebete zur wunderthätigen Vermittelung dieses Heiligen gegen die Verheerungen der dieses Land durch Viehseuche, Cholera und Heuschrecken heimsuchenden Plagen angestellt. Aus Anlass dieser Feier soll auch die auf diesen Tag bestimmte Ablesung eines von Talaat Effendi mitgebrachten kaiserlichen Fermans verschoben worden seyn, worin angeblich Fürst Bibesco für seine standhafte Zurückweisung der hiesigen revolutionären Umrübe belobt mit einem besonderen Ehren — Küküdo — Caftan beehrt, und das Volk zur Ruhe ermahnt werden soll. Andererseits verbreitet sich heute das Gerücht, Talaat Effendi habe Befehl erhalten, unverzüglich nach Constantinopol zurück zu kehren. In dessen Gefolge hier befindet sich auch der Dolmetsch Mussurus, Bruder des vielsprechenden türkischen Gesandten in Athen. Mit diesem hat es Fürst Bibesco sehr verdorben da er demselben bei Gelegenheit der ersten mit Talaat Effendi zu haltenden geheimen Conferenz, al Mussurus ebenfalls mit Talaat Effendi ins fürstliche Kabinet eintreten wollte, den Weg selbst, und mit dem Bemerkun vertrat, es bedürfe zwischen ihm und Talaat (der sehr gut französisch spricht) keines Dolmetsch, was dieser äusserst übel nahm; von Talaat Effendi aber stillschweigend angenommen ward.

Nr. 7. Copie

[Timoni către Ministerul de Externe]

București, 13 iunie 1948

Holera și moartea neagră la care m-am referit în ultima mea scriere nr. 6, absoarbe orice alt gând și a împins politica în planul secundar. Cazurile de boală și deces se înmulțesc și apar și în clasa de mijloc.

Frica sporește și provoacă multe emigrații. Vizitul consilierului de stat și al inspectorului suprem de carantină Mavros, cât și doica principesei Bibescu și încă 7 persoane din personalul de jos al curții s-au îmbolnăvit ieri; doica menționată a și murit. Drept urmare Mavros și principesa Bibescu au plecat astăzi în ținuturi mai înalte din regiunea munților: Mavros la Călinești și principesa la Câmpulung. De asemenea, văduvita principesă Ghica a plecat împreună cu fiili ei și familiile acestora la Breaza și Brașov; acestui săr li se vor mai adăuga probabil în următoarele zile multe persoane din pătura de sus și de mijloc a boierilor și comercianților. Chiar și țiganii transilvăneni care trăiesc aici și al căror vătaf a murit de asemenea de holera, cât și aşa numiții ungureni, fug în patria lor; aglomerația la agenția c.c. austriacă pentru eliberarea de pașapoarte și vize este foarte mare de trei zile încoace. Medicii (angajați) de aici tot mai discută despre contagiozitatea bolii și, în consecință, Guvernul dă ordine contradictorii în ceea ce privește holera. Ieri numărul deceselor s-ar fi ridicat deja la 160, dar eu nu pun mare preț pe astfel de statistici, cum am mai spus. Conform fenome-

nelor constatație de mai mulți medici străini cu mintea limpede este foarte probabil că holera n-a atins nici pe departe încă punctul culminant și se prognosează încă o mare mortalitate.

Ieri au fost purtate într-o parte a orașului relicvele Sfântului Dumitru care se păstrează complet în biserică metropolitană, într-o mare procesiune, în frunte cu mitropolitul însuși, în timpul celui mai dogoritor soare al amiezii; s-au făcut rugăciuni adresate amintitului sfânt care să-i ajute prin minunile sale pe oamenii acestei țări în fața necazurilor provocate de ciuma vitelor, de holeră și de lăcuste. Din cauza serbării ar fi fost amânată și citirea, fixată în această zi, a firmanului împăratesc adus de Talaat Effendi; în el se spune că este lăudat principalele Bibescu pentru reprimarea fermă a activităților revoluționare de aici și că i se acordă caftanul de onoare „Küküdo“, iar poporul este îndemnat să păstreze liniștea. Pe de altă parte, se zvonește că Talaat Effendi a primit azi ordin să se înapoieze de îndată la Constantinopol. În anturajul acestuia se află și translatorul Mussurus, fratele ambasadorului din Atena care vorbește multe limbi. Principele Bibescu și-a cam stricat relațiile cu acesta, deoarece cu prilejul primei conferințe secrete cu Talaat Effendi, când Mussurus a vrut să intre de asemenea în cabinetul princișor, Bibescu însuși i-a barat drumul; el i-a spus că la convorbirea cu Talaat (care vorbește foarte bine franțuzește) nu este nevoie de translator; aceasta l-a supărat foarte tare pe Mussurus, în timp ce Talaat Effendi a acceptat fără comentarii.

Copie. B.A.R. Fond. mss. nr. 156/1848, p. 233. Foto: 4 389—4 390.

223

Mărcușa, 13 iunie 1848

An Eine löbliche Szekler Husaren Regiments Commando

Markosfalva am 13. Juni 1848.

Bei der Ordonanz Ablösung am 11en d. sind statt 10 Mann nur 3 und auf erneuersten Befehl heute noch nachträglich 3 Mann erschienen. Der Zeitungsartikel über den Beschlüß des Landtages bezüglich der Grenzer ist allgemein vereinbart, und nun will umso mehr Niemand mehr einen Militärdienst leisten, als in den Ortschaften die Nationalgarden errichtet sind, und die Grenzer da mit den übrigen Inwohnern fortwährend von den Waffenübungen und dem Wachestehen und Patrouilliren in Anspruch genommen werden: und sie, wie sie sich äußern, auf 2 Seiten keine Dienste leisten können. In ihren Wohnorten können sie sich aber dem National Gardendienst keineswegs entziehen, da sie sonst durch den gewählten Vorstand unnachrichtlich bestraft werden. Ich kann selbst dafür nicht bürgen, daß auch die jetzt erschienenen Leute die 10 Tage ganz aushalten, denn sie sind sehr mürrisch, und äußern ohne Rückhalt ihre Unzufriedenheit. Ob zur Cordons- und Stabswachtablösung morgen und am 15en Jemand erscheint? ist in der That eine große Frage, und so wird jetzt gleich der ganze Dienstgang ins Stocken gerathen, wenn nicht die beiden löblichen Regiments Comandanten einvernehmlich mit

dem läblichen Officiolat ohne Verzug ein geeignetes Auskunftsmittel ausfindig machen. Im betreffenden Zeitungsartikel hat der Punkt die jetzigen Anstände hervorgerufen: daß alle nicht effektiven Grenzer sogleich von jedem Militärdienste auf immer befreit, unter die Zivil Jurisdiktion kommen, während auch die Effectiven nur einstweilen, aber auch da nur mit Löhnnung und Verpflegung die bisherigen Militärdienste zu leisten sich verpflichtet zu halten haben, bis die zeitgemäßen radikalnen Reformen erfolgen werden.

Markant m.p.
Rittmeister

Mărcușa, 13 iunie

Către onoratul comandant al regimentului
secuiesc de husari

La schimbul de cordon din 11 iunie s-au prezentat doar 3 oameni în loc de 10 și lă un ordin înnoit de astăzi încă 3 oameni. S-a răspândit pretutindeni articolul de ziare cu privire la decizia dietei referitoare la grăniceri; acuma nimeni nu mai vrea să presteze serviciul militar, mai ales că în localități s-au constituit gărzile civile, iar grănicerii sunt ocupați aici în continuare cu patrularea, cu paza și cu exercițiile cu armele; așa cum spus, ei nu pot să presteze servicii în două părți. În localitățile lor de domiciliu ei nu se pot sustrage de la serviciul în cadrul gărzii naționale pentru că sunt pedeptași cu asprime de către conducerea aleasă. Nici eu nu pot garanta că oamenii care au venit acumă vor rezista 10 zile, fiindcă sunt foarte nervoși și-si exprimă fără jenă nemulțumirea. Rămâne de văzut dacă apare cineva mâine și în 15 iunie pentru schimbul de cordon și de pază a statului major. Astfel, tot serviciul se va bloca, dacă cei doi comandanți, împreună cu oficiolatul, nu găsesc de urgență o soluție. Starea actuală este provocată prin acel punct din respectivul articol de ziare în care se spune că toți grănicerii neefectivi sunt eliberati imediat și pe veci de serviciul militar și intră sub jurisdicția civilă; în același timp grănicerii efectivi trebuie să efectueze serviciul militar, dar numai cu soldă și îngrijire până se vor efectua reformele radicale.

Markant, m.p. căpitan de cavalerie

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1 629/1848. Foto: 30 698—
30 699.

224

Sibiu, 13 iunie 1848

Das Löbliche k. Gubernial-Praesidium

Hermannstadt 13. Juni 1848.

In Entsprechnung des schätzbaran Ansinnen vom 3t Juni d.J.
Nr. 1 436¹, dessen Beilage hierneben zurückfolgt, wird dem Obersten des
2ten Szekler-Regiments von Dobai und des Szekler Husaren Régiments

von Sombori unter einem die Weisung ertheilt, im Einvernehmen mit dem Herrn Königsrichter des Hámomszek Stuhls Albert v. Horváth im Gütlichen Alles anzuwenden, um die im besagten Stuhle gestörte Ruhe und Sicherheit wieder herzustellen. —

In Dienstesabsein des Commandirenden Herren Generals

Pfersmann, m.p.

Către onoratul Prezidiu gubernial

Sibiu, 13 iunie 1848

Conform prețioasei cereri din 3 iunie a.c. nr. 1436¹, a cărei anexă se alătură aici, se transmite colonelului Dobai de la regimentul al 2-lea secuiesc de infanterie și colonelului Sombori de la regimentul secuiesc de husari, ca, în colaborare cu domnul Albert v. Horváth, judele regal suprem din Trei Scaune, să facă prieteneste tot posibilul pentru a restaura siguranța și liniștea periclitate în numitul scaun.

În absența domnului comandant general,

Pfersmann, m.p.

Original, Arh. St. Budapesta, Fond. G.Pr., nr. 1582/1848. Foto: 25 651—25 652/1848.

¹ Vezi vol. V, doc. 162, 173, 174 și 175.

225

Lemberg, 13 iunie 1848

An Das kaiserliche königliche siebenbürgische General-Commando Praesidium!

Lemberg am 13. Juni 1848

In bereitwilligster Entschprechung der schätzbarer Note vom 8t laufenden Monats Gh. nr. 18 beehe ich mich einem kaiserlich königlich löblichen General-Commando-Praesidium zu erwidern, dass das mir zur Weiterbeförderung an das hohe kaiserlich königliche Kriegsministerium überschickte Dienstpaquet alsogleich estaffetaliter seiner Bestimmung zugeführt wurde.

Da nach den beklagenswerthen Vorfällen vom 26. vorigen Monats die Hauptstadt der Monarchie wieder eine ruhigere Gestaltung angenommen, welche bei der ausgesprochenen Bereitwilligkeit der höchsten Staatsbehörden jedem Verlangen der herrschenden Partei zu entsprechen, wohl als von einiger Dauer angenommen werden könnte, auch hierlands der geregelte Geschäftsgang nur einen Augenblick gestört war, in welchem Zustand ihn trotz aller Machinationen der Revolutionärs zu arthalten, ich zuversichtlich hoffen darf, so biethet der Weg über

Galizien der wichtigeren Dienstes-Correspondenz, nachdem auch an Zeit schwerlich verloren werden dürfte, da mittelst Estaffete Briefe von Lemberg nach Wien nur 3 Tage unterwegs sind, vor der Hand so vollkommene Garanzen, dass ich ihn Einem loblichen k.k. Generals-Commando Praesidium mit vollkommenster Beruhigung anzuempfehlen vermag, und hiezu zugleich mit Vergnügen meine Mitwirkung zur unbeschränkten Disposition stelle.

Hammerstein, F.M.L.

Către Prezidiul Comandamentului general
c[ezaro] c[räiesc] din Transilvania

Lemberg, 13 iunie 1848

Am onoarea să comunic onoratului Prezidiu al Comandamentului general, la adresa din 8 iunie nr. 18, că pachetul de serviciu înmânat mie pentru a-l trimite mai departe către Ministerul de Război austriac a fost expediat imediat prin șafetă la destinație.

După evenimentele tragicice din 26 mai în capitala monarhiei este din nou liniște; ea ar mai putea dura câtva timp dacă avem în vedere că forurile supreme din stat sunt dispuse să cedeze tuturor pretențiilor venite din partea partidului care domnește. De fapt pe la noi treburile oficiale regulate au fost tulburate doar pentru scurtă vreme; sper să le pot ține în stare de funcționare în ciuda manipularilor revoluționarilor. Prin urmare, drumul celei mai importante corespondențe prin Galitia oferă deocamdată o totală garanție; îl recomand onoratului Prezidiu al Comandamentului suprem mai ales că o scrisoare nu face decât 3 zile prin șafetă de la Lemberg la Viena. Am onoarea să vă pot liniști și să vă pun cu plăcere la dispoziție ajutorul meu nelimitat.

Hammerstein, F.M.L.

Original. B.A.R. Fond. mss., nr. 138, pag. 213. Foto: 4 366.

226

Mureni, 13 iunie 1848

Jegyző könyve

Azon kinyomozási rendnek, mely réteni járásbeli szolgabíró Somogyi Istvánnak a megyei tekintetes tisztséghoz tett föl jelentése következtében Szederjesfalván, méltóságos groff Kálnoki Dénes, föispány úr elnöklete alatt június 13-án 1848ban birtokos Fronius Imre úr lakóházánál folytattatták.

1benis fölszólítani panaszaira nézve a szolgabíró, mi is írásba bádván ide mellékeltetik — minek következésére

2or Elő állítatták az érintett feleki pap Dávid Ruszu, s meg kérdeztetik s ki halgattatták.

1 benő Honnan kapta azon nyomtatványt melyet elő mutatott a népnek, mint császár parancsolattyát? és mit prédkállott a templomba? Mire azt feleli

- En a császár parancsolattyát a Sylvestris ordobal mutattam el, és azt predikállottam az emberknek, hogy legyen gondjok az erdőre, ne pusztitsák el.

2ik kérdésre miért fenyegette a szolgabírót a nép előtt, vigyázzon ne hogy úgy járjon minden Rétenbe járt és miért parancsolt engemet ide, mikor azt amit tettem a császár parancsából tettem, erre azt feleli —

- Én mint hogy hallottam, csak úgy kérdeztettem.

A pap vallomásaira nézve ezennel szükségesnek lássa a bizotmány a hűtősséget kikérdezni, mikor

Elő állítatik falusi bíró Gyorgya Sztantser, 50 éves görög nem egyesült vallású. Házas.

1ben Mond meg lelked szerént igázán, micsoda írást mutatott elő a pap a templomba, s mit prédkállott?

— Áldozó csütörtök előtt, vagy az után egy nappal, bizonyosan nem emlékezem, papunk Dávid Ruszu, azt mondá: jertek a templomba, mert egy levél érkezett a császártól adhassam tudtatokra, — el is mentünk minnyájan falustól — hol minék utánna az isteni tiszteletet el végezte — azt mondá, a császártól az a parancsolat jött, mi szerént az erdőkön viseljünk gondot — halmokat ujjitsuk meg s ez után a birtokosság is csak tüzelni vihet — külön ne engedjük, s ha mégis el akarnak adni annak is általának ellenet.

2or Te mind fő bíró tudtad, hogy a vármegye tisztyítől kell parancsolatot venni — miért nem jelentetted, hogy a pap mit prédkállott — miért hajtottátok bé a szederjesi szekeret három emberrel! s miért tiltottátok el a birtokosokat az erdejük használatától?

— A papunk által a templomba föl olvasott Balázsfalváról jött császári levél zavart meg minket — mit hoztak a Balázsfalvára volt két követeink.

3or Mikor a szolgabíró hivatott miért nem jöttél le?

— En le indultam, s midőn a határ közepiig le jöttem vissza kiáltottak, nem engedték hogy le mennyek azt mondván a falu minden Szederjesnek szolgabírája úgy Feleken is jöjjön föl a szolgabíró hozzáink.

4szer Miért tagadod, hogy nem tudod ki mondotta, kiáltotta, hogy ne menj a szolga bíróhoz.

— Sokan kiáltották, nem tudtam meg választani.

5ik Mit tudsz arról, a pap mivel fenyegette a szolgabírót?

— Hogy a szolgabíró fel jött falu gyűlésibe kérdezte a papról hol vagyon az írás mit a népnek magyarázott — erre a pap oda jött az asztalhoz s oda mutotta, mélyre a szolgabíró mondá ez a Joseff császár idejebeli — mutasson mászt, ujjabbat.

— erre a pap azt mondotta nem igasz — mert nem a Joseff császár idejebeli; egyszersmind azt mondá, ne hogy úgy járjál minden Rétenbe jártál — én jól jártam — ekkor látom, hogy az oláh pap fia jő a szolgabíró felé /s az ökleit mutatta/ de én látván indulatját a pap fijának föl tartottam — mikoris azt mondá:

haggyad mennem kérdezzem meg miért akar katonaságot falunkra hozni mutatván öklit — én erre osztán látva nem lesz jó dolog a szederjesi fogadóssal kivitten.

6or Kinek parancsolattyából küldöttél egy sustákat a szolgabírónak, hogy az szederjesi ecclesiát tiltsa ki az erdőből?

— Egy este a pap magához gyűjtött mind egy 7 vagy 8 számból álló embert pálinkára, hol pálinka ital közben meghatározták hogy a szederjesi ekclesiát az erdőből tiltsák ki. Másnap reggel hárman, kik azon gyűlésbe voltak (Vaszi Pandra, Bukur Dregyits Gyurka, Juon aluj Nekulaje, Dityi Juon) hozzám jöttenek s ezek parancsolák a végzésnél fogva, hogy küldyek egy sustákat le a szolgabírónak, hogy az ekklesiát tiltsa ki az erdőből — s úgy küldöttem el Lázár Bukurencset Szederjesre.

Elé állittatik fő polgár Dregyits Gyurka — 50 éves, g. nemegyesült vallású, házas, és ki kérdeztetvén

Az 1ső kérdésre azt feleli —

— Papunk a templomba olvasott levélből arra indított bennünket hogy a szederjesi ekklesiát az erdeiből tiltsuk ki s az egész erdők körül újjitsunk halmot, más idegenek ellen — oltalmazzuk minden határunkon lévő erdőt.

2ik kérdésre így felel

— Mihelyest a templomból kijöttek az ifjabbak töstént kimentek az erdőre a pap szavára, hogy újjitsanak halmot s ekkor hajtották bé a szederjesi szekeret s még három embert.

Hát mikor a falu ki ment az erdőre, te miért nem mentél a szolga bíróhoz?

— úgy kellett volna.

Ugyan a második kérdésre —

— Magam nem voltam jelen, hanem hallottam hogy a pap mondására a szolga bírónak egy sustákat küldöttek, hogy tiltsa el a birtokosokat az erdőtől.

3ik kérdésre azt feleli

— Mikor az határ közepiig jöttünk a bíróval és Atyim Klostorfánál, egy Lázár Dumitru nevezetű polgár vissza kiáltott, azt mondva a falu nem engedi hogy le mennyetek — jerteck vissza.

4ikre, 5ikre azt mondja

— A falu gyűlésibe a szolgabíró kívánta a paptól azon irományt melyet a falunak a templomba olvasott föl s erre a pap elő is adott eggyet mit meg nézvén a szolgabíró, azt mondá, e nem az — mert ez 60 esztendős, ebből több szó következett, míg utoljára a pap azt veté szemére a szolgabírónak — vigyázz mit csináltál Rétenbe, hogy ottanis alig szaladtál el — az halál vitte volna el a papunkat — ne csinálta volna ezt a nyomorúságot nekünk, falunak. Ez alkalommal a gyűlésbe a szolgabíró mellett állva láttam, hogy a pap fia, György, fel emelt ököllel kötkezett a szolgabíró felé.

Elő állittatik Lázár Bodogeian (Bukurencs), 40 éves, görög nemegyesült vallású — G. Kemény Pál erdő pásztor — le tett hite után meg kérdeztetik.

Ki is így vall az 1ső kérdésre

- Magam a templomba nem voltam mert pásztor voltam, hanem azt hallottam, hogy a Balásfalván volt követek azt mondották, az erdőkre legyenek felügyelettel mind addig még az erdő álla-pottya el dőlend — hogy ne pusztítsák — s éppen tőlem kül-dött a bíró egy sustákat a szolgabíró úrnak mi szerént a szeder-jesi ekklesiát, úgy a birtokkosságot tiltsa el az erdőtől.
- A 2ik kérdésre, mint pásztor
- sem a templomba, sem a gyűlésbe jelen nem voltam — mint pász-tor s ennél fogva semmi bizonyost nem tud.

A 3ik 4 ik 5ik és 6ik kérdésre semmit.

Elő állítatik Lázár Dumitru, kissember, hites, 32 éves, dis unitus, le tett hite után ki kérdeztetvén

1ső kérdésre így vall

- Mikor az erdőre nézve olvasott a pap a templomba, nem volt honnyába [?], hanem hallomásból tudnya azt — a pap a tem-plomba azt nyilvánította, hogy a feleki határon lévő erdők biz-o-nyoson a mi tulajdonunk s azért ügyeljünk rá, s ki is mentek, hogy az egész erdők körül halmokat ujjítottak — többet ezen kérdésre nem tud felelni.

A 3ik kérdésre —

- Nem parancsoltatott elő állása

A 4ik kérdésre —

- Minnyájan mondották s nevezetesen Keresztes Záhária — hogy ne mennyen a bíró a szolgabíró panancsára

5ik kérdésre —

- Falu gyűlésibe a szolgabíró kérvén a papot a templomba fel olvasott irat elő adására elő is adott a pap eggyet de az a mint nyilvánittá a szolga bíró, 60 éves volt, hozzon mászt, ezek után több szóváltások lévén, a pap azzal fenyegeté a szolga bírót (vi-gyázz, ne hogy úgy járj mint Rétenbe) azonba a fia, Gyorgya, az ajtó mellől föl emelt ököllel lármázott.

6ik kérdésre —

- Pándra Vaszi s Dregyits Bukur Gyurka, kik éppen a papnál egy estve volt gyűlésbe (pálinka innya) határozták, hogy a szeder-jesi ekklesia addig használt erdejéből tiltassák ki.

Elé állítatik Keresztes Záhária 40 éves d.u., hite után vall az

Isőre A helybeli pap föl szólítására mi szerént nékünk tudtunkra adta, jertek a templomba, egy császári parancs érkezett, adjom tudtokra — mi el is mentünk, a hol nem sokára föl olvasván; azt magyarázta, ügyeljetek az erdőre, ha egy fát levágtok, ültes-setek mászt — mert a tiétek lészen.

2ikra bizonyos napon a falusi bíró össze gyűjtötte a falut az utca közepire (ki rendelésiből nem tudom) kik között jelen volt pa-punk is, s eggyütт itt el határoztuk, hogy mennyünk ki s az erdők körül újjitsunk halmot — ki menvén észre vettük hogy az ekkle-sia erdejibe vágnak s így meg találván valami szederjesieket egy szekerrel, azokat szekerestől edgyütт bé hoztuk. Egyebet semmit.

3ik 4ik, 5ikre. A szolga bíró úr is illy állásába a dolognak föl jö-vén, falut gyűjtetett, mi után a papot is föl szollította, hozza el azon császári parancsot, melyet a népnek fel olvasott! el is hozta s át adta — melyet meglátván visszaadta, mondván e nem az —

mert ez egy 60 éves — hozza el a mostanit — de el nem hozta, csak szava mellett állott a pap. Azon közbe haragosan a szolgabíró úrhol így nyilatkozott — vigyázz, ne hogy úgy járj minden Réten helyiségebe — ez után láttam szemeimmel a pap fiját, Györgyöt is, haragos kezeket föl emelyve lármázni, de hogy mit mondott nem halottam, meg is fogta éppen felesége, hogy többre ne törjön. Balásfaluval mint követ éppen én voltam Zafej Lázárral a minek utána a gyűlés el bomlott, hoztunk is két levelet onnan — hol azon alkalommal egy irnok azt mondotta ügyeljünk az erdőkre — s őrizzék, míg — az ország gyűlés el határozta kié légyen.

Azomba bírónak kérésire magam adtam egy sustákat, mit le külgyön a szolga bíró úrhol igazságba — hogy a szederjesi ekklesiát tiltsa el az erdönk további használásától, de ennek ez az eredménye sikertelen lett.

Elé állítattak Lázár Zafin, 50 éves — le tett hite után vall az

Isőre Egyik én voltam Balásfaluval mint követ s társammal hoztunk is két levelet papunknak — miből templomba gyűjtvé a községet, azt mondotta, az erdőket kiméljük meg oly formán, ha le vágódik — helyibe másat ültessetek — ne pusztittsátok, sem ne engedjétek el pusztittani, s midőn halom ujjitani ki mentek aztán találván a szederjesi embereket, egy szekérrel bé hajtották azért, ne mondják a szederjesiek, hogy a felekiek pusztittsák erdejeket.

A szolgabíró úr fel jövetelire falut gyűjtött magam is el mentem, de nem éppen kezdetire s mikor oda érkeztem egy levél fellett volt a pappal szava a szolgabíró úrnak, s a pap még azt is mondotta, vigyázz, ne hogy úgy járj mint Rétenbe.

Elé állítattak Burszán Gyurka, 30 éves, le tett hite után vall az

Isőre A balásfalvi követek hozzánk is vissza jövén levelet is hoztak a paphoz — a pap pedig föl szöllította a községet menyenek a templomba, hogy az érkezett császári parancsot nekiük is adjatudtára, — mi megis törvényen azt mondá, vigyázzatok az erdőkre, ne pusztuljanak, idegenyt ne szenvedjetek meg — a birtokosok magok vihetnek.

Másnak [!] újra falu gyűlésiből határodott, hogy ujjitsunk halmonkat, s midőn ki mentünk, meg látva a szederjesi ekklesiába vágókat azt falustól bé hoztuk, egyik mind a másik.

Ezek után a szolgabíró úr is hozzánk jövén falut gyűjtött — holott a pap által állított császári parancs elő adását kívánván a szolgabíró a pap el is hozta, de nem azt, hanem egy 60 éves iratott adott elő — melyből több szavak következvén — azzal kívánta erejét mutatni a pap a szolgabíróhoz — vigyázz, ne hogy úgy járj minden Rétenbe, — hallottam, hogy a szederjesi ekklesiát ki tiltó szándékok volt a felekieknek, de nem sikerültetett.

Elé állítattak Dregyits Záhária 29 éves, dis unitus, le tett hite után

vall

az Isőre nem hallott mind határ pásztor. Egyidőbe a falu az utca közepén össze gyűlvén, határozásképpen ki mondotta falusbíró, minden ember 1 mf. [sic!] büntetés alatt kapával, ásóval mennyen ki az erdőre, hogy a halmonkat újjitsák meg. Ki is mentek, mikor meg látván a szederjesi ekklesia erdejébe egy szekeret cserefával rakni a szederjesiek által a falusi bíró parancsára békajtottak.

A szolgabíró úr is föl jövén falut gyűjtetett az egyenetlenséget el hárintani de osak végire jutottam, mikor tisztán hallottam, mikor a pap kiáltotta — vigyázz, hogyan jártál Rétenbe — a fiját is hallottam lármázni az ajtónál, de hogy mit mondott nem tudtam. Egyebet semmit.

Elé állítatik Bocsa Mitru fia, Gyurka, 25 éves, dis unitus, le tett hite után vall az

e szerént a templomba nem volt — hanem más nap ismét falu gyűlése lévén — meghatározták, hogy mennyenek ki az erdők halmai ujjitsák meg, s tartásak felügyelet alatt — de a birtokosok vihetnek szükségekre. Ez meg esvén rátaláltak az szederjesi ekklesia erdeibe szederjesi vágókra s ezt a falusi bíró, a pap s mások parancsára bé hozták, a tűz égette volna meg azokat a leveleket, melyeket a pap nékünk magyarázott s el bolondított.

A szolgabíró úr által tett falu gyűlésinek éppen a végezetire értem, mikor a pap azt kiáltotta a szolga bíró úrnak, vigyázzon, ne hogy úgy járjon mind Rétenbe, a pap fiától nem hallottam semmit, a szolga bíró úrhoz le küldött tiltó sustákról nem tudok semmit.

Elé állítatik Vaszi Pándra, 34 éves, házas, dis unitus, letett hite után vall

e szerént — a pap által ki kiáltott császári parancs föl olvasásakor voltam a templomba, mikor az adatott tudtunkra, hogy az erdőket úgy őriztessük, hogy azokba kár ne történnyen mind addig mig határozat képpen el válik az erdők tulajdonosai. Másnap újra falu gyűlése lévén ez nap meg határozták, hogy halom ujjításra mindenki mennyen ki, ki is mentünk, mikor a szederjesi ekklesia erdejébe szederjesi vágókat találván — falusbíró parancsára bé hoztuk falustól.

Ezek után szolga bíró úr is meg jelenvén a ki ütött zavarok el hárintására falut gyűjtetett — a szolgabíró kívánta a pap által elő adatni azon császári parancsot melyet ki hirdetett — a pap elé is hozott egy nyomtatványt, de telyességgel egyebet és régit, ebből szóval csak a történt — a pap azt kiáltotta a szolga bíró úrnak — vigyázzon ne hogy úgy járjon mint Rétenbe járt — a fia is a papnak huzalkodott kéz föl emeléssel kiáltott a szolga bíró ellenére de tovább nem törhetett mert meg fogták — azt is tudom vagy hallottam, hogy Szebenbe ment a pap fia. Ezek után egy néhányan innya mentek a paphoz, az hol a pap ingerletére tettek azt, hogy egy susták igazság tévő pénzt küldöttek a szolgabíróhoz hogy a szederjesi ekklesiát erdeje további használásától tiltassa el.

Elé állítatik Homozán Gyorgya 27 éves, dis unitus, házas, le tett hite után vall

e szerént a pap által a templomba kihirdetett császári parancs alkalmával magam is jelen voltam mikoron azt adá tudtunkra, hogy az erdőkre viseljünk gondot — a halmokat újjitsuk meg mind addig mig az az aránti végső határozat keletkezik.

Másnap a falu között újra gyűlés történt melyben ki kiáltották, hogy mindenki kapával és ásóval mennyen ki a kívánt helyre halom újjítani — mely alkalommal meg látván a szederjesi szekeret három emberrel ezt amazokkal a bíró parancsára falustól bé hoztuk.

Ezek után a szolgabíró úr az egyenetlenség el igazítása végett meg

jelenvén, falut gyűjtetett — mikorón föl szöllította a papot a császári parancs elő adására a pap adott is clő, de egy régi adatot, melyből szó kerekedvén, a pap azt kiáltotta a szolgabíró úrnak, vigyázzon ne hogy úgy járjon mint Rétenbe — a pap fijáról nem tudok semmit.

A susták pénz aránti kérdésre semmit.

Elé állittatik Atyim Klostorfián, 55 éves dis unitus, házas, le tett hite után így vall a

Papp által ki jelelt királyi parancs ki hirdetése alkalmával magam is jelen voltam, mikorón úgy hirdette ki a pap, hogy az erdőkötartsuk szoros őrizet alatt és halmokat a határ körül igazitsuk meg — másnap ki is mentünk falustól halmokat meg újjítani, amikor a szederjesi ekklesia erdejébe egy szekeret és három embert kapván be is hoztuk falustóból, azért hogy végső el határozásig maradjon maga valóságába.

Ezek után a szolgabíró úr is föl jövén, falut gyűjtetett, mely alkalommal tudni akarván az egyenetlenséget — föl szöllította a papot azon császári parancs elcaqására melyet a templomba ki hirdetettnek praetendal — a pap elő adott egyet, de régi iratot — s így látván a dolgot szólalkozások következtek — s a pap azt kiáltotta a szolgabírónak, vigyázzon, ne hogy úgy járjon minden Rétenben járt — a pap fíját nem láttam.

A sustákos igazság tételelő nem tud semmit.

Elé állittatik Stefan Jancsi, 35 éves, dis unitus, házas.

Jelen nem lévén bizonyost mondani nem tud.

Elé állittatik Gyorgya Dregyits, ifj., 35 éves, dis unitus, házas, le tett hite után vall

Azon környülállás alkalmával midőn a papnál egy estve pálinkáinnya egy néhányan összegyültünk, a pap arra inditta bennünket, hogy a szolgabíró úrhoz külgünk le egy sustákat, mi szerént a szederjesi ekklesiát erdejéből tiltsa ki — melyre a bíró le is küldött — de sikeresen lett következése.

Elé állittatik Juon Nikuláj Dityi, 35 éves, dis unitus, házas, le tett hite után vall

Telyesleg úgy vall mint az előtte való Gyorgya Dregyits:

Gyitza lui Vaszi, 40 éves, dis unitus, házas, — le tett hite után így vall:

Azon alkalommal midőn a pap a templomba a királyi parancsot ki hirdette, jelen voltam és úgy hirdette ki a pap, hogy mindenki fejenként úgy éljen az erdőre vigyázni a halmai ujjitsák meg. Melyre más nap újra falu gyűjtetvénn minnyéjan ki mentek káppal, ásokkal s az alatt a szederjesi ekklesia erdeibe szekeret s három szederjesi embert találván, falustól bé hoztuk.

Itt egyenetlenség már ki ütvén a szolga bíró úr is meg jelent s falut gyűjtetett, mely alkalommal a pap is megjelent, kívánta a szolga bíró, hogy azon császári parancsot adja elő melyet a templomba ki hirdetett — a pap elő húzott egyet régit, miből szó követkedések lévén azt kiáltotta a szolgabírónak, vigyázzon ne hogy úgy járjon minden Rétenben.

E szerént június 13-án 1848 a csend eszközlő katonaság 121 Rf. 40 xr. tartásból fele részt fizet:

1 Sztántsuj György falusi bíró

- 2 Dregyits Gyurka fő polgár
- 3 Demeter Lázár kissébb hites
- 4 Keresztes Záharia
- 5 Bodogán Lázár

A másfél részből 2/3 részt fizet:

- 1 Dregyits Záharia
 - 2 Burszán Gyurka
 - 3 Brotsa Gyurka
 - 4 Pándra Vaszi
 - 5 Homorozán Gyurka
- 1/3 át fizet:
- 1 Klostorfián Atyim
 - 2 Zafin Lázár
 - 3 Vaszi Gyurka.

mind kissébb bűn tényesek

1 június 14 ikéni tartást, mely 91 Rf. 20 xr., fizeti a pap egyedül.

PROCES VERBAL

al anchetei desfășurate la 13 iunie 1848 în satul Mureni, la locuința domnului proprietar Fronius Imreh, sub președinția măriei sale domnului conte Kálnoki Dénes, comite suprem, ca urmare a reclamației înaintate autorităților comitatului de către Somogyi István, judele nobiliar al cercului Retiș.

1a este strigat judele nobiliar în legătură cu plângerea sa, pe care o dă în scris și rămâne anexată aici.

După care:

Al 2 lea se prezintă amintitul preot David Rusu din Feleag; este întrebat și ascultat:

1) De unde ati primit acea tipăritură pe care ati arătat-o oamenilor ca fiind poruncă de la împăratul și ce ati predicat în biserică?

La care răspunde următoarele:

— Porunca împărătească am arătat-o împreună cu regulamentul pădurilor, iar oamenilor le-am predicat să aibă grijă de păduri, să nu le distrugă.

2) De ce l-ați amenințat pe judele nobiliar în fața poporului să fie atent să nu pătească cum a pătit în Retiș și i-ați spus: „De ce m-ați chemat pe mine aici, când aceea ce am făcut, am făcut din porunca împăratului?“ La aceasta a doua întrebare răspunde:

— Am întrebat și eu uite așa, pentru că am auzit.

În legătură cu mărturia preotului, comisia consilieră de rigoare să asculte martorii.

Se infățișeză judele primar al satului, Gheorghe Stanciu, de 50 de ani, de religie greco-neunit, căsătorit.

1) Spune, pe sufletul tău, ce fel de scrisoare a arătat preotul în biserică și ce a spus în predica?

— Cu o zi înainte sau după Înălțarea Domnului, nu-mi amintesc exact, preotul nostru David Rusu a spus: „Veniți la biserică pentru că a sosit o scrisoare de la împăratul și vreau să v-o aduc la cunoștință“. Ne-am și dus cu întregul sat. Acolo, după ce a terminat Sfânta Slujbă, a zis că a sosit de la împăratul o poruncă, prin care suntem obligați să avem grijă de păduri, să refacem movilele de hotar, după care apoi nici

proprietarii nu vor putea duce decât lemne de foc, separat să nu-i lăsăm, iar dacă vor să vândă din ele, să ne împotrivim cu forță.

2) Tu, ca jude primar al satului, ai știut că trebuie să aștepți porunci numai de la funcționarii comitatului. De ce n-ai raportat ce a predicat popa? De ce ați reținut în sat căruța și pe cei trei oameni din Mureni? De ce ați interzis proprietarilor să folosească pădurile?

— Ne-a tulburat scrisoarea împăratului, venită de la Blaj, pe care popa a citit-o în biserică. A fost adusă de cei doi trimiși ai noștri la Blaj.

3) De ce n-ai venit când te-a chemat judele nobiliar?

— M-am pornit să mă duc, dar când să ajung la mijlocul hotarului, m-au strigat înapoi și nu m-au lăsat să mă duc, zicând satul că tot aşa e jude pentru Feleag ca și pentru Mureni; aşadar să vină judele nobiliar la noi.

4) De ce minți că nu-ți aduci aminte cine a zis și a strigat să nu te duci la judele nobiliar?

— Mulți au strigat, nu pot să aleg dintre ei.

5) Ce știi, cu ce l-a amenințat popa pe judele nobiliar?

— Știu că judele a venit la adunarea satului și l-a întrebat unde este scrisoarea pe care a explicat-o oamenilor. Atunci popa s-a dus la masă și i-a arătat-o. La care judele a zis că asta e din vremea împăratului Iosif, să-i arate alta mai nouă. Popa i-a zis că nu-i adevărat, că aceea nu este de pe vremea împăratului Iosif. L-a zis totodată: „Vezi să nu pătești ce ai pătit la Retiș“. „Eu n-am pătit nimic“, zice judele. Văd atunci că fiul popii se apropiie de jude și-i arăta pumnui. Eu, văzându-l pornirea, l-am oprit pe fiul popii, dar acesta striga: „Lasă-mă să merg să-l întreb de ce vrea să aducă armată în sat!“ și arăta pumnii în continuare. Am priceput atunci că lucrul nu va ieși bine și l-am scos de acolo, împreună cu crâșmarul.

6) Din porunca cui ai trimis un șuștacⁱ judeului nobiliar ca să opreasă parohia din Mureni de la pădure?

— Într-o seară popa a adunat la el, la băute, vreo șapte sau opt oameni. Printre băutură au hotărât să opreasă parohia din Mureni de la pădure. A doua zi, trei dintre cei care au fost la acea adunare (Vasi Pandra, Bucur Drăghici Ghiurca, Iuon a lui Neculaie, Iuon Diti) au venit la mine și mi-au poruncit, ca urmare a hotărârii lor, să trimit judeului un șuștac, ca să opreasă parohia de la pădure. Așa se face că l-am trimis pe Lazăr Bucurenci la Mureni.

Se prezintă starostele obștii, Ghiurca Drăghici, de 50 de ani, greco-neunit, căsătorit și, fiind întrebat,

La 1-a întrebare răspunde:

— Prin scrisoarea citită în biserică popa ne-a îndemnat să oprim de la pădure parohia din Mureni și să facem movile noi de hotar în jurul pădurii împotriva altor săteni, și să păzim toate pădurile existente în hotarul nostru.

La a 2-a întrebare răspunde astfel:

— Cum au ieșit din biserică, cei mai tineri au și plecat îndată la pădure, pe vorba preotului, ca să facă movile noi; și atunci au adus și au reținut în sat căruța aceea și pe cei trei oameni din Mureni.

Dar când satul a ieșit la pădure, de ce nu te-ai dus la judele nobiliar să-i raportezi?

— Așa ar fi trebuit să fac.

Tot la a doua întrebare:

— Eu n-am fost de față, dar am auzit că, pe vorba popii, i-au trimis judeului nobiliar un șuștac ca să-i opreasă pe proprietari de la pădure.

La a treia întrebare răspunde astfel:

— Când am ajuns la mijlocul hotarului, împreună cu judele primar și cu Achim Cloșorfan, un om cu numele Dumitru Lazăr ne-a strigat înapoi, zicând: „Satul nu vă lasă să vă duceți. Haideti înapoi!”

La a 4-a și a 5-a spune următoarele:

— La adunarea din sat judele i-a cerut popii hârtia pe care a citit-o oamenilor în biserică. Popa i-a și dat una, pe care văzând-o, judele a spus: „Nu asta, că asta e veche de 60 de ani”. Din asta s-au făcut apoi mai multe vorbe și până la urmă popa i-a aruncat-o în față judeului: „Ai grijă, ai grijă! Ce-ai făcut la Retiș, că și acolo abia ai scăpat cu fuga?” Moartea să-l fi lovit pe popă ca să nu aducă această nenorocire pe satul nostru și pe noi! Cu acest prilej, cum stăteam eu lângă jude la adunare, l-am văzut pe fiul popii, Gheorghe, repezindu-se cu pumnii ridicăți înspre domnul jude.

Se prezintă Lazăr Bodogăian (Bucurenci), de 40 de ani, de religie greco-neunit, văcarul contelui Kemény Pál, care după depunerea jurământului este întrebat și el răspunde la 1-a întrebare:

— Eu n-am fost la biserică atunci, căci mă aflam la păscut. Am auzit însă că trimișii noștri la Blaj au spus, când s-au întors, să fim cu mare grijă la păduri, să nu fie jefuite, până când situația lor va fi clarificată. Și tocmai de acasă de la mine a trimis judele primar un șuștac la domnul jude ca să opreasă de la pădure parohia din Mureni, ca și pe proprietari.

La 2-a întrebare: fiind pastor, n-am fost de față nici la biserică, nici la adunare, și de aceea nu știu nimic sigur.

La a 3-a, 4-a, 5-a și a 6-a întrebare — nimic.

Se prezintă Lazăr Dumitru junior, jurat, de 32 de ani, neunit, care după depunerea jurământului, este întrebat:

La 1-a întrebare răspunde astfel:

— Când popa a citit în biserică treaba aceea despre păduri, nu eram acolo, ci știu numai din auzite că a spus cum că pădurea din hotarul Feleagului este de bună seamă proprietatea noastră și de aceea să avem grijă de ea. Au și ieșit apoi oamenii și au refăcut movilele de hotar din jurul întregii păduri. Altceva nu mai știu nimic la această întrebare.

— La a 3-a întrebare:

— Nu m-a chemat să mă infățișez.

La a 4-a întrebare:

— Cu toții au spus, și mai ales anume Zaharia Cherestes, să nu meargă judele primar la porunca judeului [nobiliar].

La a 5-a întrebare:

— La adunarea satului, provocându-l judele pe popa să ii dea scrierea citită în biserică, acesta i-a și dat una; însă, după zisa judeului, aceea era veche de 60 de ani și de aceea i-a cerut să aducă alta. După aceea, iscându-se vorbe între ei, popa l-a amenințat pe jude (i-a zis: „Vezi să nu pătești ce ai pățit în Retiș!”). După care fiul popii, Gheorghe, care era lângă ușă, a început să facă larmă, ridicând pumnii.

La a 6-a întrebare:

— Vasi Pandra și Bucur Drăghici Ghiurca, prezenți într-o seară la o adunare acasă la popa (la băut pălincă), au hotărât să scoată parohia din Mureni de la pădurea pe care o folosește de atâtă vreme.

Se prezintă Zaharia Cheresteș, de 40 de ani, neunit, care după depunerea jurământului, răspunde:

La 1-a:

— La chemarea popii din sat care ne-a spus aşa: „Haideți la biserică fiindcă a sosit o poruncă împăratescă, să v-o aduc la cunoștință!”, am mers într-adevăr; preotul, citind scrioarea, ne-a sfătuit: „Grijiți de pădure, iar dacă tăiați un copac, săditi altul în loc, fiindcă a voastră o să fie!“.

La a 2-a:

— Într-o zi judele primar a adunat satul în mijlocul uliței (nu știu din a cui rândulală); a fost și popa acolo și au hotărât să ieşim cu toții și să refacem movilele de hotar din jurul pădurii. Ieșind însă acolo, am văzut că în pădurca parohiei taie cineva lemne. Am dat acolo peste niște oameni din Mureni, cu o căruță, pe care i-am adus în sat cu ea cu tot. Altceva nimic.

La a 3-a, 4-a, 5-a:

— Așa stând lucrurile, domnul jude [nobiliar] a venit și el în sat și a adunat oamenii, trimițându-i vorbă și popii să aducă scrioarea pe care a citit-o poporului. A și adus-o și i-a dat-o judeului care i-a înăpoliat-o spunând: „Nu-i aceasta, fiindcă aceasta e veche de 60 de ani. Aduceți-o pe cea de acum“. Dar n-a mai adus-o, ci a rămas pe lângă cele spuse înainte. Într-aceea a strigat cu glas tare la domnul jude: „Ai grija să nu pătești ce ai pățit în Retiș!“. După care l-am văzut cu ochii mei pe fiul popii, Gheorghe, făcând larmă și ridicând pumnii cu ură. Dar ce a strigat, n-am auzit. L-a prins nevastă-sa, să nu facă vreo prostie. Tocmai eu am fost trimis la Blaj, cu Lazăr Zafei, și după ce adunarea s-a desfășurat, am adus de acolo două scrisori. Cu acea ocazie un conțopist de acolo ne-a spus să avem grija de păduri și să le păzim, până când dieta va hotărî ale cui sunt. Într-aceea, la rugămintea judeului primar chiar eu i-am dat un șuștar, pe care să-l trimită domnului jude [nobiliar] ca să opreasă parohia din Mureni de la folosirea pe mai departe a pădurii; dar rezultatul a fost nefericit.

Se prezintă Lazăr Zafei, de 50 de ani, care după depunerea jurământului, răspunde.

La 1-a:

— Eu am fost unul din trimișii satului la Blaj și, împreună cu tovarășul meu, am adus pentru popa două scrisori, din care, adunând satul la biserică, ne-a predicat să îngrijim pădurile în aşa fel încât „dacă se taie un copac, să sădîti altul în locul lui, să nu jefuiți pădurea și să nu lăsați să fie jefuită“. Sî, după câte aud, s-au dus să facă înnoiri în pădure, unde găsindu-i pe niște oameni din Mureni cu o căruță, i-au adus în sat ca să nu poată spune că oamenii din Feleag jefuiesc pădurile. La venirea domnului jude în sat m-am dus și eu la adunare; însă nu chiar de la început. Când am ajuns acolo, între popă și domnul jude tocmai era vorba despre o scrioare, cu care prilej preotul a spus și acestea: „Ai grija să nu pătești cum ai pățit în Retiș!“

Se infățișează Gheorghe Bârsan, de 30 de ani care, după depunerea jurământului, răspunde:

La 1-a:

— Reîntorcându-se trimișii noștri de la Blaj, au adus niște scriitori la popa. Popa a înștiințat satul să meargă la biserică pentru a le face și lor cunoscută porunca împăratăescă în legătură cu pădurile. Ceea ce s-a și întâmplat, iar el ne-a spus: „Aveți grijă de păduri, să nu fie distruse, pe străini să nu-i lăsați acolo. Proprietarii pot să-și ducă lemne“. A doua zi s-a adunat satul din nou și s-a hotărât să refacem movilele; și când ne-am dus acolo, văzând niște tăietori în iclejia Murenilor, i-am adus în sat, noi toți, unul ca și celălalt. După acestea toate a venit și domnul jude [nobiliar] și a adunat satul, unde a pretins de la popă să-i arate porunca împăratăescă pe care a prezentat-o sătenilor, Popa a și adus-o într-adevăr, dar nu aceea, ci o scrisoare veche de 60 de ani. Din asta s-au iscat ceva discuții, iar popa s-a grozăvit cu cuvintele: „Vezi că nu pătești ce ai pătit în Retiș!“ Am auzit că cei din Feleag au vrut să scoată de la pădure parohia din Mureni, însă nu le-a reușit.

Se infățișează Zaharia Drăghici, de 29 de ani, neunit care, după depunerea jurământului, răspunde:

La 1-a n-a auzit nimic, el fiind ciurdar [plecat] la câmp.

— Totodată s-a adunat satul și judele primar a spus în chip de poruncă, sub amenințare cu amendă de un florin, ca toți oamenii să iasă la pădure cu sape și hărleți, pentru a reface movilele de hotar. S-au și dus și au văzut cum o căruță se încărca cu lemn de stejar din iclejia de la Mureni de către niște oameni de acolo. La porunca judeului primar i-am dus în sat. A venit și domnul jude nobiliar și a adunat satul ca să facă ordine, dar eu n-am ajuns decât târziu, către sfârșit, când am auzit foarte limpede cum popa a strigat: „Ai grija, ai grija! Știi ce ai pătit în Retiș!“ L-am auzit și pe fiul său făcând larmă la ușă, dar n-am auzit, că a zis. Altceva nimic.

Se infățișează fiul lui Mitru Bocșa, Ghiurca, de 25 de ani, neunit, care după depunerea jurământului, răspunde:

— Nu a fost la biserică, ci numai a doua zi la adunarea satului, unde s-a dus și el; s-au hotărât să meargă ca să refacă movilele de hotar din pădure și să țină pădurile sub supraveghere; însă proprietarii să aibă voie să-și ducă lemne după trebuință. Ceea ce întâmplându-se, au găsit în pădurea iclejiei din Mureni pe niște tăietori de acolo, pe care i-au dus în sat, din porunca popii, a judeului primar și a altora. Ma bine le-ar fi mâncat focul acele scrisori pe care popa ni le-a citit și cu care ne-a bolunzit la cap! La adunarea făcută de domnul jude [nobiliar] am ajuns taman la sfârșit, când popa i-a strigat să aibă grija, să nu pătească ce a pătit în Retiș. De fiul popii n-am auzit nimic și nici de suștacul trimis domnului jude nu știu nimic.

Se prezintă Vasi Pandra, de 34 de ani, neunit care, după depunerea jurământului, răspunde în felul următor:

— Am fost la biserică atunci când popa a citit porunca împăratului și când ne-a dat de știre să îngrijim bine pădurile, încât să nu se întâpte nici o pagubă în ele, până când se va arăta în chip hotărât cine sunt proprietarii lor. A doua zi a fost din nou adunarea satului, unde s-a hotărât să meargă toată lumea la pădure, să refacem movilele de hotar. Ne-am și dus, și am găsit în pădurea iclejiei din Mureni niște oameni de acolo tăind lemne. La porunca judeului primar i-am adus în sat, noi toți, tot satul. Între timp a venit și domnul jude nobiliar și a adunat satul ca să liniștească tulburările ivite. Judele a cerut de la popa

să-i dea porunca împărătească pe care a vestit-o poporului. Popa i-a să înmânăt o tipăritură, dar una cu totul alta, de demult. Din asta s-a iscat că popa i-a strigat domnului jude să fie cu grijă, să nu pătească cum a pătit în Retiș. Fiul popii s-a alăturat și el și a strigat ceva împotriva judeului nobiliar cu pumnii ridicăți, dar nu și-a putut da drumul mai tare, fiindcă l-au oprit. Mai știu din auzite că fiul popii s-a dus la Sibiu. După aceea câțiva din sat s-au dus să bea la popa; acolo, la îndemnul popii, au trimis judeului un suștac ca să le facă dreptate și să scoată parohia din Mureni de la folosirea pe mai departe a pădurii.

Se infățișează Gheorghe Homozan, de 27 de ani, neunit, căsătorit care, după depunerea jurământului, răspunde în felul următor:

— Cu prilejul vestirii poruncii împărătești în biserică am fost și eu de față, când popa ne-a adus la cunoștință că trebuie să avem grijă de păduri, să refacem movilele de hotar, până ce se va aduce o hotărâre definitivă în legătură cu acestea. A doua zi a fost din nou adunare în mijlocul satului, unde s-a strigat ca tot omul să iasă cu sape și hărleje la locul arătat, ca să refacă movilele. Cu acest prilej, văzând acolo carul acela din Mureni cu trei oameni, la porunca judeului primar i-am adus în sat, noi, cu tot satul. Într-aceea a venit domnul jude [nobiliar] să îndrepte neorânduielile și a adunat din nou satul. Când l-a grăit pe popă să-i înmâneze porunca aceea împărătească, acesta i-a și înmânăt-o, dar una veche, din care lucru apoi s-au iscat vorbe. Popa i-a strigat domnului jude să aibă grijă să nu pătească cum a pătit în Retiș. Despre fiul popii nu știu nimic.

La întrebarea despre suștacul de plată, nimic.

Se infățișează Achim Cloșorfan, de 55 de ani, neunit, căsătorit, care după depunerea jurământului, răspunde:

— La vestirea poruncii împărătești de către preot, am fost și eu de față, când ne-a spus să ținem pădurile sub cea mai strânsă supraveghere și să încneam movilele din jurul hotarului. A doua zi ne-am și dus afară și am găsit în pădurea iclejiei din Mureni o căruță și trei oameni, pe care noi, tot satul, i-am adus în sat, ca să rămână aici până ce se va hotărî în legătură cu treaba. După acestea, venind domnul jude [nobiliar] și a adunat iar satul, ca să afle care sunt neorânduielile. L-a grăit pe popă să-i înmâneze acea poruncă împărătească, pe care el pretinde a o fi vestit în biserică. Preotul i-a și dat una, dar o scrisoare veche, și din cauza acesteia s-au iscat vorbe între ei; popa i-a strigat judeului să fie cu grijă, să nu pătească ce a pătit în Retiș. Pe fiul popii nu l-am văzut.

Despre suștacul pentru facerea dreptății nu știe nimic.

Se infățișează Ștefan Ioanci, de 35 de ani, neunit, căsătorit.

— Ne fiind de față, nu poate să spună nimic precis.

Se infățișează Gheorghe Drăghici junior, de 35 de ani, neunit, căsătorit care, după depunerea jurământului, răspunde:

— În acele imprejurări, când într-o seară ne-am adunat la popa câțiva ca să bem pălinică, ne-a îndemnat să trimitem domnului jude un suștac, pentru ca să opreasă parohia din Mureni de la pădure. Ceea ce judele primar a și trimis, dar încercarea lui nu a reușit.

Se infățișează Iuon Neculai Diti, de 35 de ani, neunit, căsătorit care, după depunerea jurământului, răspunde exact la fel ca Gheorghe Drăghici, cel de dinaintea lui.

Ghiță lui Vasi, de 40 de ani, neunit, căsătorit, după depunerea jurământului, răspunde astfel:

— Cu acel prilej, când preotul a vestit în biserică porunca regească, eram și eu de față; și aşa a zis popa, ca fiecare om să aibă grija de păduri și să refacă movilele de hotar. La care a doua zi din nou s-a adunat satul și ne-am dus cu toții, cu sape și hărleți, la pădure. Acolo am găsit o căruță și trei oameni din Mureni, pe care i-am adus; noi toți, în sat. Dar în felul acesta s-au iscat neorânduieli și a venit afară și domnul jude nobiliar, a adunat satul și s-a infățișat și popa. Judele a cerut să-i dea acea poruncă împăratescă pe care a vestit-o în biserică. Popa a scos la iveală una veche, din care lucru iscându-sc vorbe, i-a strigat judeului să aibă grija să nu pătească ce a pătit în Retiș.

Cu această ocazie, azi în 13 iunie 1848, jumătate din suma de 121 f. și 40 cr. pentru întreținerea trupei trimise ca să apare liniștea, o plătesc:

- 1 Gheorghe Stanciu, judele primar al satului
- 2 Drăghici Ghiurca, starostele obștii
- 3 Dumitru Lazăr, jurat
- 4 Zaharia Cheresteș
- 5 Lazăr Bodogăian

Din cealaltă jumătate, 2/3 plătesc:

- 1 Zaharia Drăghici
- 2 Ghiurca Bârsan
- 3 Ghiurca Brocea
- 4 Vasi Pandra
- 5 Ghiurca Hororózan

1/3 plătesc:

- 1 Achim Cloșorfan
- 2 Lazăr Zafei
- 3 Ghiurca Vasi, ca vinovați mai mici

Întreținerea din 14 iunie, de 91 f. și 20 cr. o plătește popă singur.

Original. Arh. Nat. Dir. jud. Cluj. Fond. Arh. comit. Alba de Sus, nr. 1 026/1848.

¹ Șuștag, la origine numele unei monede poloneze, avea și înțelesul peiorativ de bacăș, mită.

227

Baja de Criș, 13 iunie 1848

Zarand megye alispányától

Méltóságos Biztosság!

A blesenyi falus bíró ezen ide fogott oláh szerkezetű felszólítást mutatván bé a járásbeli főszolgabírónkhoz, azt úgy, és magyarul lemasztva is, oly kéréssel sietek a méltóságos biztosságnak át tenni, hogy munkálkodásába fel véve, a hibás lázító irányában célszerűen úgy intézkedni méltóztasson, hogy hasonló tényekre módja ne lehessen.

Egyébaránt alázatos tisztelettel maradok a Méltóságos Biztosság-nak alázatos szolgája

Körösbánya, Junii D. 13. 1848.

Hollaki Albert,
alispány

De la vicecomitele comitatului Zarand
Înaltului comisariat!

Judele sătesc din Blăjeni a prezentat primjudelui nostru nobiliar somația, aci anexată, redactată în românește. Mă grăbesc a o transpună la înaltul comisariat atât în original, cât și în traducere maghiară. Vă rog să vă ocupați de acest caz și să binevoiți a întreprinde măsuri referitoare la instigatorul inculpat, în aşa fel încât să nu aibă prilej de a săvârși în viitor asemenea fapte.

De altminteri, rămân cu plecat respect servul umil al înaltului comisariat.

Baia de Criș, 13 iunie 1848

Hollaki Albert, vicecomite

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 9 012/1848. Foto: 29 922—29 923.

228

Nocrich, 13 iunie 1848

Hoch Wohlgeborener Herr!

Hochgeneigtester Herr Gubernial Rath und Graf der Sachsen!

Durch den Bägendorfer Hanner Josziff Warga und dem Borger Josziff Timár ist dem Endesgehorsamst Gefertigten die Anzeige gemacht worden, daß gestern 3 Abgeordnete von Hochfeld mit einer Zuschrift an den dasigen nicht unirten Geistlichen, welche derselbe in der Kirche, vor der versammelten Gemeinde aufgelesen, und dadurch einen solchen Aufruhr erregt habe, daß der Hann daselbst das Leben zu verlieren in Gefahr gewesen, wenn nicht ein Individuum der aufgeregteten Gemeinde mit lauter Stimme ermahnt hätte, die Kirche durch keinen Mord zu beflecken. Dieses habe ihn so weit zur Besinnung gebracht, daß er trotz den wiederholten Aufforderungen, herauszukommen es nicht gewagt und wahrscheinlich nur hiedurch sein Leben gerettet habe. So viel er sich crinnere, so sei der Inhalt der Zuschrift folgender gewesen: Bei Gelegenheit, wo Herr Senator Kapp die hohe Gubernial Entscheidung an Freiwahlen Prozess der Hochfelder Gemeinde mit der Leschkircher Stuhls Communauté verlautbart, habe auch der Bägendorfer Hann als Abgeordneter der Stuhls Communauté sich geäußert mit der Entscheidung unzufrieden, am Allerhöchsten Hof zu recurrieren, so möchten die Hochfelder, hiedurch nicht zu Grunde richten, sondern den Hannen dazu zwingen, seine Versicherung sogleich zurück zu nehmen. Dann aber

solche Schritte geeignet sind, eine Aufruhr sogleich zum Ausbruch zu bringen, so hielt ich es für meine Pflicht, Euer Hoch Wohlgeboren auch bis dahin, wo der Hann den schriftlichen Bericht dem Stuhls Amte über den Thatbestand geben wird, die Anzeige zu machen, meine unmassgebliche Meinung beizufügen, daß vielleicht durch das wallachische Comité sämmtlichen Geistlichen der Auftrag gemacht würde, keine Befehle oder Aufrufe ausser von den betreffenden Behörden von ihrem Comité anzunehmen, der Gemeinde Hochfeld dagegen umso mehr den ernstgesessensten Befehl zu erheilen, bis zur zu erfolgenden Allerhöchsten Entscheidung, da sie sich hat verlauten lassen, den vom Allerhöchsten Hof mit Sequester belegten Wald, sogleich wiederhauen zu wollen, sich ruhig zu verhalten. Daß sie solches zu thun auch wirklich im Stande ist, kann um so leichter geglaubt werden, als alle ihre Vorgänge bisher höchst revolutionär waren und durch die diessfällige hohe Gubernial Entscheidung die nämlich ihr Benehmen nicht als Widerspenstigkeit, sondern als einen zwischen 2 streitenden Partheien entstandenen Wettstreit bezeichnet, Nahrung erhalten hat. Der ich in tiefster Ehrfurcht geharre.

Euer Hoch Wohlgeboren

gehorsamster Diener

Leschkirch den 13. Juni 1848

Friedrich Conrad, Königs Richter

Mult stimate domn consilier
gubernial și comite al sașilor!

Subsemnatul a fost întâmpinat de către vilicul din Benești Josziff Warga și cetățeanul Josziff Timár că ieri au venit 2 delegați din Fofeldea cu o adresă către preotul ortodox din acest sat; acesta a citit-o în fața comunității adunate, provocând astfel o atât de mare agitație, încât vilicul era căt pe ce să-și piardă viața, dacă o persoană n-ar fi avertizat comunitatea agitată cu glas tare să nu păteze biserică printr-o crimă. Aceast fapt l-a trezit pe vilic la realitate, încât, în ciuda chemărilor repetate de a ieși afară, el n-a îndrăznit s-o facă, salvându-și astfel probabil viața. Din căte își amintește el, conform adresei, cu ocazia citirii de către domnul senator Kapp a finaliei decizii guberniale în procesul pădurii libere dintre comunitatea Fofeldea și cea a scaunului Nocrich; ar fi luat cuvântul și vilicul din Benești; ca deputat al comunității scăunale, el și-ar fi exprimat nemulțumirea și intenția de a face recurs la curtea supremă. Cei din Fofeldea n-ar avea însă intenția să-l distrugă pe vilic, ci doar să-l oblige să-și retragă deîndată afirmația. Totuși, fiindcă astfel de pași sunt în stare să provoace spontan izbucnirea unei revolte, am considerat că până când vilicul va înmâna oficialui scăunal raportul scris despre cele întâmplate, ar fi de datoria mea să vă anunț, totodată adăug umila mea părere că prin Comitetul român ar putea fi adresat preoților apelul să nu primească nici un ordin sau vreo chemare decât din partea sa și a oficialităților respective; iar comunei Fofeldea să î se adreseze ordinul serios să stea liniștită până la cea mai finală decizie; aceasta deoarece s-a răspândit vestea că ar vrea să taiе imediat pădurea pusă sub sechestrul de către curtea supremă. Că este într-adevăr în stare să facă acest lucru se poate crede cu atât mai mult, cu căt toate acțiunile sale au fost foarte revoluționare până acumă; prin finală

hotărârc gubernială s-a încurajat comportamentul său care nu este caracterizat drept nesupunere, ci ca un diferend între două partide ce se cearcă între ele.

Rămân cu profundă stimă servitorul domniei voastre

Friedrich Conrad, jude crăiesc

Nocrich, 13 iunie 1848

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Sibiu. Acte comitiale, nr. 819/1848. Foto: 5 883—5 884.

229

Sibiu, 13 iunie 1848

- 1) dem Schäßburger und Mediascher Bürgermeister!
- 2) dem Schenker, Repser, Reußmarkter und Leschkircher Königsrichter!

1,2 der Hermannstädter Bürgerwehr Hauptmann Karl Sigerus ist beauftragt für die Bürgerwehr.

1) der Stadt (Schäßburg, Mediasch) 100

2) des Marktes (Großschenk, Reps, Reußmarkt, Leschkirch) 50 Stück Steischloß Feuergewehre von hier gegen Quittung und Rewers zu verabfolgen.

Reußmarkt: ich fordere daher E.W. auf

Schäßburg, Schenk, Reps, Leschkirch: der dortige Conflux Deputirte

Schäßburg: Stadthann Wennrich

Mediasch: Senator Krüger

Schenk: Bürgermeister Bultes

Reps: Ober Notair Mathiä

Leschkirch: Stuhlsamtheisitzer Mangasius

außer Reußmarkt: 1,2 hat daher von kurzer Hand die Aufforderung erhalten, die Abholung dieser Gewehre vertraulich zu veranlassen und für deren Beförderung vorsichtig zu sorgen, was ich E.W. zur Wissenschaft eröffne.

Hermannstadt den 13. Juni 1848

Salmen

die Hermannstädter Bürgerwehr erhält 311 Stück Gewehre

1. Judeului primar din Sighișoara și [celui din] Mediaș!

2. Judeului regesc din Cincu, Rupea, Miercurea Sibiului și Nocrich!

1,2 Căpitanul gărzii civile din Sibiu, Karl Sigerus, este însărcinat să înmâneze gărzii civile a

1. orașului (Sighișoara, Mediaș) 100

2. târgului (Cincu, Rupea, Miercurea Sibilui) 50 de puști cu cremene în schimbul chitanței și a reversului [!]

Miercurea Sibiuui: O rog deci pe domnia voastră

*Sighișoara, Cincu, Rupea, Nocrich: respectivul relegate la Universitatea
săsească*

Sighișoara: vilicul orașului Wennrich

Mediaș: senatorul Krüger

Cincu: judele primar Bultes

Rupea: notarul principal Mathia

Nocrich: asesorul scăunal Mangasius

în afară de Miercurea Sibiului: 1,2 a primit deci invitația de a organiza
neintârziat preluarea în liniște a acestor puști și de a asigura transportul
lor cu grijă, ceea ce vă aduceam domniei voastre la cunoștință.

Salmen

Sibiu, 13 iunie 1848

Garda civilă din Sibiu primește 311 puști.

*Concept. Arh. Naț. Dir. jud. Sibiu. Fond. Acte comitiale, nr. 802/1848.
Foto: 5 878.*

230

Șumuleu, 13 iunie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Nagy Méltóságodnak folyó év Június 1ső napjáról 1379/1848 szám
alatt költ elnöki levele következetében folyó hó 3án nemes Csik szék-
ben indulva Csik Szeredába folyó hó 5ikén délutáni fél kettőre az eze-
redes úrhol megérkeztem, kinek is királyi biztos B. Puchner úr ö Nagy
Méltóságától hozott rendelvényt áadtam, küldetésem tárgyról érte-
sítettem, a nemzeti három színű lobogók és jelek elfogadását, sőt az
elsőnek az itteni vár kapuja felibe, az ezeredi zászlóval együtt kiíté-
lét elintéztük; úgy az erdélyi katholikus püspök úr ö nagyméltósága által
hozzám utasított egyházi biztost a püspöki rendelvény megküldése
mellett másnap reggeli 8 órárai megjelenésre felkértem, hasonlólag a
szék béli al királybírókat és tisztség tagjait a megérkezésem napjáni dé-
lutáni 7 órára a szék házánál léendő megjelenésre rendeltem; kiknek
magjelenésekkor az itteni kedélyek állapotjáról és aztot kimutató kö-
rülmenyekről, eseményekről, mozgalmakról, forradalmakról kérdezös-
ködve és tudokozódva szinte a megszomorodásig megütköztem annak
tapasztalásán, hogy az említettem elnöki szám alatti küldetésem tárgyá-
nál sokkal feszültebb, aggaztóból, terhesebb és veszélyesebb ingerültseg
forr e szék lakossainak minden osztályi, rendei és felekezeti között egy-
más iránt és ellen, valamint általánosan, kölcsönös bizodalmatlanság a
polgári és katonai hatóságok között, viszontagos félelem és csüngesztő
közrebegés áradott el, és a minden részről gondatlan fecsegések, inge-
rült szóváltások, tévértelmezések, balgatag kecsegettések, de kivált az
egy fél részről sem hiányzó állattomos, rosszakaratú bujtogatások miatt
és által az itt-ott felizgatott részletes népcsoportok márás kitörögettek,
erőszakoskodásokat követek el és hová hamarabbi megrohanásokkal is
fenyegettek; mindenkor körülmenyekhez képest intézkedve a nagyszerű

bucsúra nézt egyházi biztos Tankó Albert alcsiki és Kászon kerületi esperes úrral az ezen bùcsúrai mentől kevesebb helyiségekből s onnan is nem keresztekkel megjelenésöket eszközölve, sikerült intézkedésünknek az, hogy azon valóban nagyszerű bùcsú az eddig szokásban volt számos keresztekkel nagy díszmenet megtiltásával úgy azon oknál fogva is, hogy a szomszéd Háromszékról egy kereszthalja sem jött azon bùcsúra, a legnagyobb csendessége minden legkisebb kitörés és zaj nélkül meg-történt; úgy a polgári és katonai hatóságokkal meghatározván azt, hogy a már kihirdetett némely falukban több faluból nép öszvehivatása a törvénycikkek megmagyarázására és a kellető csend és rend fenntartására buzdításra fordítassék, hasonlóan sikerült az e tárgyban kinevezett két hatóság által már ide érkezésem előtt kirendelte volt s általam bővebb utasitást és a kinyomtatott ló és 3ik törvénycikkből több példányokkal ellátott népszerű biztosainak ezt az egybegyült számos népnek mindenhol a legkívánatosabb sükerrel teljesíteni.

Ezek után, hogy a holnapután tartandó, bizonyára több ezerekből állandó nép és közgyűlés is csendesen folyand le, annyival inkább reméllem, mivel a nálam is több versen nagy számmal megjelent elegyes néptörmegeket felvilágosítani, megnyugtatni s köszönő megclégedéssel honyokba vissza siettetni szerencsés valék, azomban mind az eddigiek részleteiről, mind a tartandó nép és közgyűlés folyamáról bővebb alázatos jelentésemet mentől elérhet Nagy Méltonságodnak megtenni fenn hagyva, ezeket az említettem szám alatti Nagy Méltonságod Elnöki levele következetében most előre is jelenteni sietek, alázatos tisztelettel maradvá a Nagy Méltonságú Gróf Kormányzó alázatos szolgája

Csik Somlyón, Június 13kán 1848.

G. Lázár László
tartományi kancellár

Preamărite domnule guvernator crăiesc! Milostivul meu domn!

Conform scrisorii prezidiale din 1 iunie a.c. sub nr. 1379/1848 a prea înălțimii voastre, în 3 a lunii curente am pornit în nobilul scaun Ciuc. Am sosit la domnul colonel în 5 a lunii curente orele 13 și jumătate. Î-am predat ordonația adusă de la măria sa domnul comisar regal, baron Puchner. L-am încunoștiințat despre obiectul misiunii mele. Am aranjat cu dânsul ca stindardele naționale tricolore maghiare și însemnele să fie acceptate; mai mult, împreună cu steagul regimentului să fie arborate deasupra porții cetății de aici. Pe comisarul eparhial trimis la mine de către eminența sa domnul episcop romano-catolic al Transilvaniei, l-am rugat ca după expedierea dispozitiilor eparhiale să se prezinte în următoarea zi la orele 8 limineața. În mod similar î-am chemat pe vicejuzii regești din scaun și pe membrii dregătoriei să se prezinte la clădirea scăunală la orele 7 după masă, în ziua sosirii mele. După sosirea lor, m-am interesat despre starea de spirit de aici și despre circumstanțele care o atestă, despre evenimente, mișcări, revolte. Am rămas consternat și m-am întristat totodată, aflând despre o situație mult mai încordată, mult mai de temut, mult mai împovărătoare decât prevedea obiectul misiunii cele de sub numărul prezidial pomenit. În rândurile tuturor claselor, stărilor și confesiunilor locuitorilor acestui scaun, clocolește o nervozitate deosebit de periculoasă. În general se constată o

neîncredere reciprocă între autoritățile civile și militare. Peste tot există temere față de instabilitate și zvonuri descurajatoare. Pălăvrăgeli neechibuite, schimburi de vorbe nervoase, explicații false, promisiuni neroade, dar mai cu seamă, instigări răuoitoare și perfide de care uzitează toate grupările, au făcut ca ici-colo grupuri mai numeroase ale poporului agitat să se și revolte, comitând violențe și amenințând deja cu atacuri iminente. Înănd cont de toate aceste circumstanțe am luat măsuri Privitor la mărețul hram, comisarul bisericesc Tankó Albert a intervenit prin protopopii cercuali din Ciucul Inferior și Cașin ca la acest pelerinaj să se pornească din cât mai puține localități și de acolo să nu participe cu crucifixuri. Măsura noastră a reușit într-aceea că la marea pelerinaj, datorită interdicției purtării obișnuiteilor și numeroaselor crucifixuri, nu a sosit cu prilejul acestui hram din Trei Scaune nici o banderie cu crucifix. Totul s-a desfășurat în cea mai mare liniste fără nici o răsccoală și zgromot. Am decis, de asemenea, împreună cu autoritățile civile și militare, ca în unele localități amintite anterior, convocarea poporului din mai multe sate pentru explicarea legilor să constituie un prilej pentru îndemn la menținerea corespunzătoare a linistii și ordinii. La fel s-a reușit de către cele două autorități numite în această chestiune și detașate încă înaintea sosirii mele aici, ca prin comisarii lor cu popularitate să se aducă la cunoștința poporului numeros adunat peste tot, cu succesul scontat, atât amplele mele instrucțiuni, cât și legile nr. 1 și 3 tipărite în mai multe exemplare pe care le aveau la îndemână.

După toate acestea, sper ca adunarea populară și generală care se va ține poimâinc și unde se va întruni fără îndoială o masă de mai mulți mii de oameni, să decurgă linistit; cu atât mai mult sper, cu cât am avut onoarea să lămuresc și să calmez grupările populare mixte ce s-au înfațiașat la mine de mai multe ori într-un număr mare și pe care le-am expediat acasă satisfăcute mulțumitor. Însă atât despre detalii, cât și despre desfășurarea adunării populare și generale ce se va ține, vă voi trimite raportul meu umil mai amplu. Menționez că despre cele relatate în urma scrisorii preaînăltimii voastre, în mod premergător, mă grăbesc să raportezi și acumă. Rămân cu umil respect umilul serv al măriei voastre conte guvernator.

Șumuleu, 13 iunie 1848

Grof Lázár László,
cancelar al ținutului

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1 572/1848. Foto: 30 693
30 696.

231

Cluj, 14 iunie 1848

Tekintetes főbíró úr!

A magyar hazára mind inkább tornyosuló vészfellegek lehető elhárítására, önkényesekből alakitandó nemzeti honvédsereg léptetve életbe: Nádor és Királyi Helytartó, István ő Cs. Kir. fenségnek idei jú-

nus hó 8ról 1350 szám alatt hozzám intézni méltóztatott kegyelmes párancsolattyá következtében uraságodat felszólítani kívántam, hogy az említett önkényes hadseregnek minél számosabb egyénekből léendhető kiállítása tekintetéből, kormánya alatti nemes vidékben addig is, míg további részletes utasítást töllem utólagosan nyerendne, a toborzást töstén hirdesse ki. Az ajánlkozók névsorát hozzám mentül előbb felküldvén,

különös becsüléssel maradván uraságodnak

Kolosvárt, Június 14. 1848.

elkötelezett szolgája
Gróf Teleki Józef

Cluj, 14 iunie 1848

Onorate domnule jude primar!

Pentru a putea indeparta norii primejdiei tot mai ingrămaditi asupra patriei maghiare, se constituie armata națională formată din voluntari; drept urmare a milostivului ordin adresat cu bunăvoiță sub nr. 1350 din 8 iunie curentă de altea sa imperială și crăiască, palatinul Ștefan, locotenent regal, doresc să-o înștiințez pe domnia voastră că: în vederea constituirii viitoarei armate de voluntari într-un număr cât mai mare să anunțați recrutarea generală în nobilul district aflat sub conducerea dvs., până când, ulterior, veți obține o îndrumare amănunțită. Lista nominală a ofertanților să mi se trimite cât mai repede posibil; rămân cu stimă deosebită servul umil al domniei voastre,

Cluj, 14 iunie 1848

Conte Teleki József

*Tipăritură. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat 1848, nr. 2 693.
Foto: 31 952; 9 288—9 289.*

232

Cluj, 14 iunie 1848

Tekintetes főbíró úr!

Azon veszélyek elhárítására, melyek szeretett magyar hazánk derült egén tornyosultak, a magyar független ministerium által a hon védelmére, nemzeti honvéd sereg alakitatni rendeltetett.

A haza számithatatlan költségei fedezésén némüleg könyíteni, a haza oltárára bár mi kevés áldozattal járulni, szent kötelesség — és annak teljesíthetése édes érzés a nemzet hű polgárai szívökben.

Ezen hőségi kötelességünk teljesítése perce itt van most, midőn édes hazánkat, midőn alkotmányunkat, midőn a vagyon és személyünk bátorságát minden oldalról veszély fenyegeti.

Ez okból, a haza nevében teljes bizalommal szólítom fel:

miszerént bölcs kormánya alatti nemes vidéke polgárait hívja fel,

hogy akár kész pénzel, akár könnyen pénzé tehető arany vagy ezüst kelmékkel a hon védelmére alakítandó nemzeti sereg számára fordítandó költségek segéllésére járuljanak.

A bégyülendő mennyiséggel a további rendeletig a nemcs vidéki kir. pénztárba, külön nyugtatvány mellett lészen bérbeadandó. Az adakozók névsorát, és ajándékok pontos feljegyzését azonnal nékem felküldvén, szókott becsüléssel maradván uraságodnak

elkötelezettszolgája
Gróf Teleki József

Kolozsvárt, jún. 14kén 1848

Cluj, 14 iunie 1848

Onorate domnule jude primar!

Pentru a îndepărta acele pericole care s-au adunat pe cerul senin al iubitei patrii maghiare, guvernul independent ungar dispune formarea armatei naționale de honvezi pentru apărarea țării.

A usura intrucâtva acoperirea cheltuielilor incalculabile ale patriei, [este] o sfântă obligație a contribui cu un minim sacrificiu pe altarul țării și îndeplinirca ei este un dulce simțământ în inimile cetătenilor devotați ai națiunii.

A sosit clipa realizării acestei obligații de credință, când patria noastră iubită, constituția, proprietatea și curajul persoanei sunt amintite din toate părțile.

Din această cauză, în numele țării, vă somez cu toată increderea, să atrageți atenția cetătenilor din districtul aflat sub întreaga dvs. conducere, ca fie prin sume de bani în numerar, fie prin donații ce pot fi ușor transformate în aur sau argint, să contribuie la subvenționarea cheltuielilor necesare pe seama alcătuirii armatei naționale pentru apărarea patriei.

Până la o altă dispoziție, ofranda strânsă va fi depozitată în casieria crăiască a nobilului ținut în baza unei chitanțe. Lista nominală a donatorilor și notarea exactă a donațiilor să mi se trimită degrabă.

Rămân cu stimă serv obligat al domniei voastre

Conte Teleki József

Cluj, 14 iunie 1848

Tipăritură: Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat 1848, nr. 2 692.
Foto: 31 955.

233

Cluj, 14 iunie 1848

Gróf Béldi Ferenc és b. Kemény István kormányi biztos uraknak

A fő hadi kormány elnökségének folyó hó 11kéről 664 szám¹ által kelt áltiratánál fogva arrol tudósítattam: miszerint Koslárdon és Mihálcfalván a 2dik székely ezredbeli katonaság által állítólag elkövetett

botrányos kihágások kinyomozására rendelt biztosághoz a katonai részről gróf Leininger gyalog ezredbeli kapitány, Teutsch és Sándor kapitányi rangban lévő hadügyvéd urak küldettek ki Mihálcfalvára. Máról méltóságokat szükséges tudás végett ézennel értesíteni kívántam.

Kolosvárt, június 14kén 1848.

Către domnii comisari guberniali conte Beldi Ferenc și
baron Kemény István

La adresa prezidiului Comandamentului militar suprem din 11 a lunii curente, cu numărul 664¹, am dat știrile informație: că pentru comisia alcăuită în vederea anchetării exceselor scandaluoase pe care soldații din Regimentul al 2-lea secuiesc se zice că le-ar fi comis la Coșlariu și Mihalt, din partea armatei au fost trimiși în ultima localitate căpitanul Teutsch din regimentul de infanterie „Leiningen“ și Sándor, procuror militar cu gradul de căpitan. Drept pentru care am socotit de cuvîntă să vă informez și pe domniile voastre despre acest lucru.

Cluj, 14 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1540/1848. Foto: 25 613—
25 614.

¹ Vezi doc. 189.

234

Cluj, 14 iunie 1848

A Fogarasi Görög egyesült Püspöknek

Fő Tisztelelőségednek a felegregyi Görög egyesült Egyház megyétől Hatfaludi Jósef által elfoglalt javak miként vissza szerezhetése tárgyában folyó évi Böjtelő hó 4dikéről e Királyi Fő Kormány Székhez tett főliratára a csatlakok ide rekesztésével, ezzennel vissza íratik, hogy az e tárgyban kihallgatott Köz Ügyek Igazgatója úgy vélekedik, miszerint az Approb[atae] Constitutionis 1. r. 5 cím. 1. cik. az egyházhelyi javak elfoglalóit a megyei Tisztek által az egyházi rendek megtalálására törvényesen megintetni, ennek nem sikerülése esetében a Köz igazgató elő terjesztésére ugyan a megyei Tisztek által elégtételt szolgáltatni parancsolja, annál fogva fő Tisztelelőséged az idézett törvény által kiszabott eljárás követésére utasítatik.

Nemes Doboka vármegyének

A Nemes Megye Tisztsegének mult 1847. évi Szent Jakab hó 6k napjáról a felegregyi görög egyesült Egyház megyétől Hatfaludi Jósef által elfoglalt javak tárgyában e Királyi fő Kormányhoz tett abeli tudio-

sítására, minél fogva azt véleményezi, hogy az elfoglalt jók — minthogy az elfoglalás nagyon régi — vissza szerzése rendes törvény útján kívül nem eshetik meg, — ezennel a felküldött Esketésnek ide zárása mellett vissza íratik, hogy mivel az App[robatae] Cons[titutionis] 1. r. 5 cím 1. cik az Egyházbeli Javak elfoglalóit a megyei Tisztek által az Egyházi rendek megtalálására törvényesen megintetni, ennek nem sükérülése esetében a Köz igazgató elő terjesztésére ugyan a megyei Tisztek által elégítételel szolgáltatni parancsolja. Mai napon az illető Egyház főnöke az idézett törvény által kiszabott eljárás követésére utasítatott.

Kolosvárt, Szent Iván hó 14én 1848

Către episcopul unit de Făgăraș

La adresa preasfinției voastre trimisă Guberniului crăiesc cu data de 4 aprilie a acestui an, în legătură cu posibilitatea de a fi recuperate bunurile parohiei greco-catolice din Agrij, luate de către Hatfaludi József, vi se răspunde prin aceasta că a fost întrebat în cauză administratorul public; el a precizat că Approbata Constitutio, p. 1, t. 5, art. 1 prevede ca cel care a ocupat bunuri bisericești să fie avertizat în mod legal de către funcționarii comitatului la cererea clerului; dacă în acest fel nu se reușește, administratorul public va dispune execuția judecătoarească tot prin funcționarii comitatului. Prin urmare preasfinția voastră sunteti îndrumat să urmați procedura prevăzută de legea amintită.

Către nobilul comitat Dăbâca

La sesizarea pe care oficialitatea nobilului comitat a înaintat-o Guberniului regesc la 6 iulie 1847, în legătură cu însușirea posesiunilor parohiei greco-catolice din Agrij de către Hatfaludi József vi se răspunde că acele bunuri ocupate nu pot fi recuperate pe calea procedurii obișnuite, fiindcă litigiul este foarte vechi; retrimițându-vă totodată și ancheta înaintată nouă vă informăm prin aceasta că Approbata Constitutio, p. 1, t. 5, art. 1, prevede ca cel care a ocupat bunuri bisericești să fie avertizat mai întâi în mod legal de către funcționarii comitatului la cererea clerului; dacă astfel nu se reușește, administratorul public va dispune execuția judecătoarească tot prin funcționarii comitatului; superiorul bisericii în cauză este îndrumat de noi astăzi să urmeze procedura prevăzută de legea amintită.

Cluj, 14 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 6 894/1848. Foto: 16 318
16 319.

Sfântu Gheorghe, 14 iunie 1848

An das hohe k.k. siebenbürgische General Comando Praesidium

Nach der hier in Ehrfurcht beigegebenen Anzeige des Herrn Rittmeisters Bar. Marcant wollen die Grenzer¹, seit ihnen der Landtagsbeschuß in Bezug auf die Szekler bekannt geworden, nicht mehr auf die bisherige Weise Militair-Dienste leisten, und schützen die in den Ortschaften verrichtet werdenden Wachdienste und Uebungen als Nationalgarden vor, angebend, daß sie auf 2 Seiten keine Dienste leisten können.

Dass im Hâromszéker Stuhle Sicherheitswachen errichtet werden, ist Einer hohen Stelle einberichtet worden; diese haben sich aber in den meisten Ortschaften in Nationalgarden umgewandelt, welche Umwandlung das Volk selbst, wahrscheinlich auch ob der irrgen Auslegung dieses Gesetzantrags vorgenommen hat.

In dem Gesetzartikel heisst es, dass der Szekler Grenzstand zum Provinziale übergehe, und nur der effective Feld-Stand unter der Militair-Jurisdiktion noch einstweilen verbleibe, dem aber auch in innern Dienstangelegenheiten die Löhnnung zu geben sei.

Ueber die Cordon-Dienstleistungen wird nichts erwähnt, und da diese von dem ganzen dienstbaren Grenzstande der Infanterie und von dem Haus-Grenzstande dieses Regiments (weil die effectiven Husaren von jeher hievon enthoben waren) geleistet werden: se dürfte diesfalls wenn dieser Gesetzartikel sanctionirt wird, wesentliche Schwierigkeiten sich aufwerfen — insbesondere könnten die hierseitigen Effectiven, selbst in den Sommer Monaten, wo ihre Pferde auf der Weide sind als Kavallerischen den Kordons Dienst, falls selbe hiezu kommandirt werden sollten, versagen. Weiters dürften, auch rücksichtlich der, den Szekler-Husaren-Familien auferlegten Militair-Prästationen große Anstände sich ergeben.

Indem der Gefertigte dieses in der Voraussetzung zu erwähnen wagt, daß die ämtliche Publizirung dieses Gesetzes nun in Kurzem erfolgen könnte, bittet er gehorsamst um Verhaltungsbefehl, vorzugsweise aber um die baldige hochgeneigte Eutscheidung was in Bezug der Verpflegung der auf Stabswache und in sonstigen Diensten kommandirt werdenden Mannschaft beobachtet werden solle.

S. St. György am k4 Juni 1848

Sombori
Oberst.

Către înaltul prezidiu al Comandamentului general din
Transilvania

Conform adresei din partea domnului căpitan de cavalerie baron Markant,¹ pe care am anexat-o aici, grănicerii nu mai vor să presteze în modul obișnuit de până acum serviciul militar de când au aflat de hotărârea dietei cu privire la secui. Invocând serviciile de pază și exer-

cările ce li se cer ca gardiști ai gărzilor civile care se înființează în localități, ei susțin că nu pot presta două feluri de obligații.

Am informat înaltul dv. for în legătură cu faptul că în Trei Scaune au fost constituite posturi de securitate; dar ele s-au transformat în cele mai multe localități în găzii civile; această transformare a înfăptuit-o populația însăși, probabil în urma înțelegerii greșite a aceluia proiect de lege.

În lege se spune că grănicerii secui vor trece la provinciali și doar soldații efectivi vor rămâne deocamdată în continuare sub jurisdicția militară; ei vor primi însă soldă și în caz de serviciu intern. Nu se menționează nimic în legătură cu serviciile de cordon; fiindcă acestea sunt prestate de către toți grănicerii disponibili ai infanteriei și de către soldații acestui regiment (intrucât husarii efectivi au fost dintotdeauna scuțiti de ele) vor apărea foarte mari greutăți dacă legea va fi săncționată. Mai ales soldații efectivi ar putea refuza serviciul de cordon, ca și cavaleriștii, chiar și în lunile de vară când caii lor se află la pășunat. Dupa aceea ar putea apărea greutăți și în ceea ce privește prestările militare din partea familiilor de husari secui.

Îndrăznind să menționez aceste lucruri în prezumția că legea va putea fi publicată în curând, în mod oficial, subsemnatul vă solicită instrucțiuni de procedură și mai ales o hotărâre cu privire la aprovizionarea detașamentelor care asigură paza statului major și efectuează alte servicii.

Sombori, colonel

Sfântu Gheorghe, 14 iunie 1848

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1629/1848. Foto: 30 700—
30 702.

¹ Vezi doc. 223.

236

Brașov, 14 iunie 1848

Eingereicht am 11ten Juni 1848, nr. 2567/1848¹

Das k.k. Militär Commando notifizirt unterm 9ten Juni 1. f.z. 906: Laut Anzeige des Militär Paß Commandos habe Bácsfalu die Beistellung der vom Paß Commandanten zur Landesvisitierung verlangten Reitpferde verweigert, weil nach Auskunft des Notärs Johann Thirs die Walacher keine Pferde geben wollten.

Da nun durch diese Verweigerung die Ueberwachung des Cordons Dienstes gehindert sei, so ersuchte [man] um die erforderliche Anordnung.

[Erledigt am 14. Juni 1848.] Schobeln:

Den Bocsfalver Geschworenen ist aufzutragen, so oft vom Cordons Commando Reitpferde zur Visitirung der Cordonslinie verlangt würden, alsogleich alles Ernstes die nöthigen Pferde beizustellen und die Be-

denklichkeiten erhebenden Individuen zu belchren, daß diese Pferde, wenn auch die Siebendörfer Inwohner von der Unterthanenschaft losgesprochen werden würden, demohngeachtet von ihren an die Cordonslinie angrenzenden Ortschaften beigestellt werden müßten. Im Falle weiterer Weigerung hätten die Beamten mit namentlicher Beifügung der Widerspenstigen an [die] Dominal Inspection die Anzeige zu machen, wonach das Erforderliche werde angeordnet werden.

Înaintat la 11 iunie 1848, nr. 2 567/1848¹

Comandamentul militar de graniță anunță la data de 9 iunie a.c. nr. 906 următoarele: în conformitate cu cele raportate de comandamentul militar al trecătorii, satul Baciu refuză să-i pună la dispoziție caii de călărie ceruți, necesari vizitării cordonului, pentru că, după cum relatează notarul Johann Thiss, români nu vor să dea nici un cal.

Întrucât prin acest refuz supravegherea serviciului de cordon este împiedicată se impune luarea măsurilor necesare.

[Rezolvat în 14 iunie 1848] Schobeln:

Juraților din Baciu li se va da ordin să pună la dispoziție cu toată seriozitatea caii de călărie necesari ori de câte ori comandamentul de cordon îi cere pentru vizitarea liniei de graniță; pe cei ce se opun să-i atenționeze că chiar dacă locitorii celor Șapte Sate vor fi eliberați din iobagie, localitățile lor care se învecinează cu linia de cordon tot vor mai trebui să pună acești cai la dispoziție. În caz că vor mai apărea refuzuri, funcționarii vor trebui să anunțe inspecția domenală cu menținarea numelui celor recalcitranți, după care vor fi luate măsurile necesare.

Original. Arh. Nat. Dîr. jud. Brașov. Fond. Magistrat. Procese verbale din 1848, pag. 2 230. Foto: 31 698.

¹ Documentul s-a înaintat la 11 iunie, dar rezoluția poartă data de 14 iunie.

237

Orșova Veche, 14 iunie 1848

An das läbliche kaiser königliche Grenz Truppen
Brigade Commando

Die von der Fürstlich Wallachischen Mehedinzer Distrikts Administration betreff Verstärkung ihrer Grenz Beordnung erhaltene Erwiderung vom 29ten Mai alten Styls Nr. 4130 wird in folge Befehls vom 10ten d. M. Nr. 531¹ in übersetzter Abschrift in der Anlage gehorsamst vorgelegt, und damit zugleich die Anzeige verbunden dass die nach dem hierortigen Bericht von 8ten d.m. Nr. 832² verfügte Verstärkung mehrerer diesseitigen Kordons Posten eben in Folge dieses Befehls daher mit Ausnahme der vermehrten Sereschaner sogleich eingezogen wurde.

Das Cordon Commando erachtete diese Verstärkung schon gegenüber der so plötzlich ohne bestimmt bekannten Anlässe doppelt bemannten und vermehrten Wallachischen Posten zur ungefährdeten Austragung unsers Kordons Dienstes wie zur Sicherung unsers Gebietes eventuell für notwendig. Noch dringender gebietet aber die dermalige Bewegung unter den Völkern, die Spaltungen und neuen Einigungen derselben, die verschiedenen Prinzipien und Motive welche sie durchwühlen und zu ihrer Aufregung benutzt werden — die ausgedehnteste Vorsicht.

Es entging dabei nicht welche vermehrte Auslagen dem hohen Acerar durch die Verstärkung des Kordons verursacht noch mehr welche Nachtheile der Grenzhäuserer bei der itzt so dringenden Feldarbeit zugefügt werden, aber es bleibt auch die beschränkte Dienstes Fähigkeit der Reserve und Populatz Mannschaft so wie der Umstand zu berücksichtigen, dass eine Compromittirung des Jakellaerns und Zesnaer Cordon sehr leicht im nahen Herkulesbade die nachttheiligsten Besorgnisse und Verwirrung hervorbringen kann. Daher hatte das Cordon Commando die Absicht die Einziehung der Verstärkung nicht ehevor zu beantragen als bis die beruhigendste Überzeugung über das Verhalten der jenseitigen Grenz Bewachung und der bevorstehenden Ereignisse am Kordon sicher vorlieget, die wie man selbst mit aller Wahrscheinlichkeit annehmen muss, im Balden eingetreten wäre.

Von den für die Sereschaner vermehrten Kordons Dienste glaubte man doch schon früher abzugehen, weil diese auch für die innere Sicherheit notwendig, dann eine 14 tägige unangesetzte Kordons Dienstleistung der sie nun theilweise unterzogen sind, ihnen äusserst beschwerlich fallet.

Altosova am 14 Juni 1848

Untere Donau Cordon Commando
Eissler, Major

Către onoratul Comandament de brigadă al trupelor de grăniceri c[ezaro] c[răiești]

În urma ordinului nr. 531 din 10 iunie a.c.¹ vă trimitem în anexă răspunsul nr. 4130 din 29 mai stil vechi, pe care l-am primit din partea administrației districtului Mehedinți cu privire la întărirea posturilor lor de graniță. Totodată vă informăm că întărirea mai multor posturi de cordon din partea noastră, făcută după raportul nostru din 8 iunie nr. 832,² a fost imediat contramandată în urma acestui ordin, cu excepția Sărăzanilor.

Comandamentul de cordon a considerat că această întărire ar fi eventual necesară pentru efectuarea în siguranță a serviciului de cordon ce ne revine și pentru securitatea teritoriului nostru, având în vedere înmulțirea posturilor românești și dublarea oamenilor la cele existente. Dar mai mare atenție se impune din cauza mișcării actuale în sănul popoarelor, a rupturilor și noilor uniri dintre ele, a diferitelor principii și motive ce le pun în mișcare și care sunt folosite pentru instigarea lor.

N-am trecut cu vederea nici faptul că erarii și-ar spori cheltuielile în urma întăririi cordonului și nici că locuitorii de graniță ar avea

multe dezavantaje, acumă când au de făcut atâtca munci agricole urgente. Trebuie ținut seama atât de capacitatea redusă a rezervelor și a detașamentelor populare de a efectua servicii, cât și de faptul că o compromitere a cordonului de la Jakella și Zesna ar putea provoca temeri și incurcări foarte dezavantajoase la Băile Herculane din apropiere. De aceea, Comandamentul pazei graniței nu are de gând să retragă întărirea până când nu va fi existat convingerea liniștitioare referitoare la comportamentul posturilor de graniță de vizavi și în privința evenimentelor ce ar urma să aibă loc la cordon. Credem că această liniste va interveni în curând.

Am renunțat deja mai de mult să cerem servicii de cordon suplimentare din Sărăzani, întrucât acestea sunt necesare și pentru securitatea internă, iar un serviciu suplimentar neprevăzut de cordon ar împovăra foarte mult.

Comandamentul de Cordon al Dunării Inf.
Eissler, maior

Orșova Veche, 14 iunie 1848

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Timiș. Fond. Arhiva regimentelor de graniță, nr. 875/1848. Foto: 30 302—30 304.

¹ Vezi doc. 161 și 162.

² Vezi doc. 115.

238

Cluj, 14 iunie 1848

A Fogarasi Püspöknek

A Kolos megyei tisztségnek, — jelen évi Pünkösthé 22ik napjáról ide tett — azon fölirata, — minél fogva az illető Szolga Bíró Gracza György tudósítása — úgy a Marotlakiak¹ Kérlevelök fölküldése mellett jelenti: hogy a marotlaki görög egyesült Esperest Popa Györgye magáról és papi állásáról elfelejtkezve oly illetlen és a függés megtagadását tanúsító szavakkal élt, melyek el nem nézettethetnek — s annál fogva illő büntetést igényelnek, — ide rekesztre záradékaivall együtt visszavárás mellett oly rendelettel közöltek Fő Tisztelemdőségeddel, — hogy a bépanaszolt marotlaki Görög egyesült Esperest fennebbi, nevezett Popa György és a csucsai pap mentő nyilatkozatait békévén azt ide lehető észrevételeivel együtt mielőbb küldje föl.

Kolosvárt, Szentivánhó 14én 1848

Către episcopul de Făgăraș

Dregătoria comitatului Cluj, în raportul înaintat aici la 22 mai, la care anexează informația respectivului jude nobiliar Gracza György și petiția celor din Morlaca¹ — sesizează că: protopopul greco-catolic Gheorghe Pop din Morlaca, uitându-și de sine și de vocația lui duhovnicească,

a folosit cuvinte nepotrivite și afirmații din care rezultă că refuză să se supună [autorităților], ceea ce nu se poate trece cu vederea; ca urmare se impune o pedeapsă corespunzătoare.

Acest raport, împreună cu anexele pe care sperăm să le înAPOIAȚI, vî se trimit eminenței voastre cu dispoziția de a înainta căt mai repede declarația de autoapărare a susmenționatului protopop Gheorghe Pop din Morlaca, precum și aceea a preotului din Ciucea, împreună cu observațiile dvs. referitoare la ele.

Cluj, 14 iunie 1848

Concept: Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 6 892/1848. Foto: 12 586/1848.

¹ Vezi vol. III, doc. 325 și vol. IV, doc. 187.

239

Lugoj, 14 iunie 1848

Belügy minister Úr!

Folyó holnap lső napján 401 szám alatt tett alázatos jelentésem fonalan jelenteni sietek, miszerint Murgu Eutim folyó holdnap 8ik napján Lugosra megérkezvén még az nap estve a néki nagy számban fáklyás zenével és szonoklat mellett tisztelekedő néphez beszédet tartott, figyelezetetve azt, hogy a szabadságot biztosító, törvények a magyar nemesség lovagias küzdelménél gyümölcsé, elő adta tovább és hosszasan fejtegetve, miszerint az oláh népnek csak a magyarral szövegesében van jövendője, hogy tehát mint testvéreknek egy uton kell járniok, ha a közs ellenséggel által eltiporrtatni nem akarnak; és ezen el járás sok kebel aggodalmait szüntette meg és azon meggyőződésben vagyok én is, hogy ha Murgu ki mondott elveihez hű marad és azokat nyíltan tartózkodás nélkül mindenütt hirdetettől is fogja, a veszélynek általoni rajzolt nagysága sokkal alább száll; de férfias öszintességgel mondom azt is, hogy ezzel még a veszély el hárítva nincsen, ugyanis az oláhságnak azon része, mellyet népnek nevezünk, melly sokkal műveletlenebb, hogy sem a politcial viisszonyokat fel fogni, megitélni képes volna, a leg el határozottabb ellenszenvel, hogy ne mondjam gyülölettel viseltetik a magyarság ellen, és ezen ellenszenvvel sokkal mélyebben gyökerezik hogysem azt bárki is a legjobb akaratú fölvilágosítássokkal is elosztathatná; sőt bizonyos, hogy mindazt, ki a magyart az ó barátynak, jóltévéinék hirdeti, ki őt a magyarság iránti barátságra buzdítja, ámitónak tartja vagy ollyannak, kit a magyarok le kenyereztek; be bizonyult ez most is; Murgu népszerűsége határtalan és mégis találkoznak már, kik ellene izgatnak, kik népszerűségét megtörni igyekeznek és izgatásuk alapja Murgunak a magyar nemzet irányában tett loyalis nyilatkozata: illy környelmények között a lehetőségek sokfélesége áll szemeim előtt és örködni mindenek felett szent kötelességemnek esmérém; ujra és ujra ismételvén azt, hogy a veszélyt, melly az e vidéki magyarságot és átaljában a nem oláh ajku népességet fenyegeti, elháritottnak, tökelletesen megszüntnek semmikép sem tekinthetem.

Egyébaránt el nem halgathatom azt sem, hogy Murgu Eutim Lugosra megérkezvén, az Elöljáróságnál magát éppen nem jelentette, akkor itt helyben volt föispán urhoz csak akkor ment, midőn ez magához rendelte, nálam pedig mind e máig sem volt.

Murgu Euthim folyó holnap 12én nagy kísérettel Karansebes felé vévén utját, útközben minden helységben ünnepélyesen fogadtatott, és mindenütt a Lugosson tartott beszédet ismételte; magán hírek útján tudomásomra esett, hogy a karánsebesi tábornok Murgu lakásához katonai őrt állítatott a végre, hogy senkivel érintkezésbe ne jöjjön; Murgu tehát itt csak kevés ideig tartozkodván, ma délben egy más úton a Temes jobb partján ismét az utban esett helységek lakossához alkotmányos szellemben szólva, Lugosra visszatért.

Költ Lugosson, Június 14én 1848

Jakabffy Kristóf
Krassó Megye alispánya

Domnule ministru de interne!

Pe baza raportului meu din ziua de 1 I.c. sub nr. 401, vă înștiințez că Eftimie Murgu a sosit la Lugoj în ziua de 8 I.c. Încă în seara aceleiași zile a rostit o cuvântare către popor care i-a făcut o demonstrație cu făclii și muzică. Își-a atras atenția că libertatea este rezultatul luptei nemeșimii maghiare și că poporul român are șanse de viitor numai înalianță cu cel ungar. Prin urmare, trebuie să meargă mâna în mâna, dacă nu vrea să cadă pradă dușmanului comun. Această atitudine a anulat grijile multora. Eu sunt convins că dacă Murgu rămâne fidel principiilor declarate și le va susține în public fără rezerve, va scădea și amploarea pericolului semnalat de mine. Dar spun cu o sinceritate bărbătească și aceea că prin toate acestea, pericolul încă nu este îndepărtat. Poporul român este prea necultivat pentru a fi în stare să înțeleagă situația politică, pentru a fi capabil să o judece. El nutrește sentimente de antipatie, să nu spun de ură, fată de maghiari. Această antipatie are rădăcini mult mai adânci, pentru că cineva să fie în stare să-o îndepărteze prin lămuriri, chiar din cele mai binevoitoare. Este sigur că el îi consideră ca amăgitori sau ca fiind cumpărați ca atare de maghiari pe toti cei care îi prezintă pe unguri ca pe prietenii lui, ca pe binefăcătorii săi, și-i îndeamnă la prietenie cu aceștia.

Cele de mai sus se pot dovedi și acum. Deși popularitatea lui Murgu este nemărginită, există unii care agită împotriva sa. Aceștia încearcă să-i submineze popularitatea lui Murgu, datorită declarației de loialitate față de națiunea maghiară. În astfel de imprejurări văd mai multe posibilități de desfășurare a lucrurilor și consider de datoria mea să veghez asupra lor. Repet din nou că nu consider înălțurat pericolul de care este amenițată maghiarimea de aici și în general populația neromână.

De altfel, nu pot să nu amintesc că Murgu, sosind la Lugoj, nu s-a prezentat la dregătorie. Chiar și comitele suprem l-a vizitat numai atunci când a fost chemat. La mine n-a venit deloc.

În ziua de 12 I.c. Eftimie Murgu a pornit, cu mai mulți însoțitori, spre Caransebes. În fiecare comună a fost primit cu entuziasm. În toate localitățile a repetat cuvântarea de la Lugoj. Potrivit unor știri provenite

din surse particulare am aflat că generalul din Caransebeş a instalat o
pază militară la locuința lui Murgu, ca nu cumva să poată stabili legături cu cineva. Murgu n-a rămas însă acolo decât puțin timp. El a
pornit pe malul drept al Timișului înapoia spre Lugoj. În fața locuito-
rilor din satele întâlnite în drum a vorbit în spirit constituițional.

Lugoj, 14 iunie 1848

Jakabffy Kristóf,
vicecomitele comitatului Caraş

Original, Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Le-
véltár. Belügyminisztérium, nr. 434/1848. Foto: 792—794.

240

Cluj, 14 iunie 1848

Kolozsvár, 1848, iúnius 14

Batthyány Lajos miniszterelnöknek. Miniszter elnök úr! Erdély elhatározott veszélyben forog. Fenegeti — naponta rémítőleg közeledvén — azon őt megsemmisítő s Magyarhonra nézve is halálossá válandó esapás, mikép ellenség szakassza el a közös hontól s a magyar koronától; és óránkint közeledünk ezen rémítő időponthoz mellyben felbőszített dühös nép dulandja fel vagyonunkat s leöldös minket, családunkat, s kírtja kezeink közül a magyart.

A veszélj előjelei közelebbi időben mindenki által mutatkoznak, De föleg május hó közepe óta annyira láthatókká lettek, mikép borzadva kellett meggyőződni igaz voltáról annak, mit ugyanazon hóban egy névtelen levél felfedezett, mellynek egy példányát a legnagyobb figyelembe vétele kérése mellett ide rekcsztjük.

Többféle ellenséges tényezők működtek s működnek össze vesztünkre. A megbuktatott Camerilla s annak kedvenc gyermeké, a burocratia Erdélyben gondolta Vandée-ját találhatni fel s jelesen a szászok közt, hol az (t.i.a bureaucratia) leginkább uralkodott s legmélyebb gyökereket vert. Felhasználta ez a szász nép nemzeti feltékenységét s az ottani míveltebbek közt pár év óta annyira terjedt s hevült germanomániat. Az unió elleni törekvést tüzték ki harcmezőül. Felhívá vagy hivatalnán összekötötték ezekkel a szlovák s illirek ármányaiak fonalát, jól látván, hogy reájok mi nagy nyereség az uniót meggátolni, és hogy mi eldöntő hasznú leendene annak sikérülése, hogy ugyanakkor, minden ők támadandják meg fegyverrel Magyarhonban a magyarságot, Erdélyben is ugyanaz ellen eszközöljenek kiirtó háborút. Az oláhországi és moldvai már sok éve óta honuk s fajuk szabadsága s önállása után törekvők, eljőve látták az időt az erdélyi s magyarhonai oláhokra hatni s ezek segítségével létesíteni sem kisszerű, sem alap nélküli azon tervöket, melynek a mostani szabadság és nemzetisége nagy időszaka legkedvezőbb pillanata. Ezen Daco-Románok is a velük e részben mégpedig nem csekélyben, vallásilag, irányban pedig, tudnivalik nemzeti önállás utáni törekvéseben, általáson rokon illirekkel s szlávokkal szintúgy kezet fogtak itthon, mint a szászok közt működő párttal. Ezen párt viszont saját céljaira részről is az erdélyi oláhokra kíván leginkább hatni, az unió, Magyarhon

s mind ellenes, mi magyar, felhasználni e vad népet. És minő és mennyi gyűjtható anyag volt és van e nép közt? Századok óta nyomás szülte alattomos bosszúérzet, úrbér s az ez általi könnyítés utáni vágyuk s igényeik gúnyos kijátszása általi ingerültség, azon hit, hogy őt császárja védi a nemesség ellen, de ez ellenszegülve hátrálta amannak anyai szándoka teljesültét; ezek mellett a méljen gyökerezett gyűlölés a magyar ellen; vallásuk s papjaik iránti buzgóság és oláhországi és moldvai rokonaik iránti rokonérzet: minden ollj könnyen felhasználható volt az emlitet háromfélé ellenségeink által! — és fel is használták teljesen és sikkerrel. Elámították a népet, mikép már rég megadta a császár nékik a szabadságot, de az urak és nemesek titkolják és nem akarják kiadni; csaknem átalánossá tették a hitet, hogy az urak a császár ellen törnek, hogy letették, s István nádort tették királynak sat.

Illi elkészített néppel tartották a balázsfalvi ülést, mellyen némcikk szerint 15, mások szerint 50 ezernél is több oláh volt jelölni. Egyetlen egy sárga fekete zászló mellett minden illir színűek lobogtak, ezek alá esküdött az egész tömeg; a kormányszék által meg volt parancsolva, hogy csak az esperestek s minden esperest által hozandó néhány értelmesbek jelenjenek meg; s mégis a mondott roppant tömeg jelent meg. Meg volt parancsolva, hogy ne szabad ég alatt, hanem fedél alatt tartassék a gyűlés; és mégis a most szabadság terének nevezett s egy már megnyitott aláírás segítségével emelendő emlékoszlop által dicsőíteni szándéklott mezőn tartatott. Pedig kormányszéki biztosok voltak jelen, de ezeknek nem volt elég eréjük rendelet s törvény elleninek nyilvánítani s oda hagyni a gyűlést. Katonaság is volt, mégpedig jó sok rendelve ágyukkal, de a tábornok jónak találta a gyűlés fő szónokai intésére időről időre tisztelegő örööm lövéseket tétedni. Ezen gyűlés fennálló választmányt rendellt, folytonosan működendőt.

Ezt a kormányszék eltiltotta, de az Szebenben megkezdette az óhitű püspök Saguna elnöklete alatti gyűléseit s folytosan működött ott provisorius kormányként az egész országra hatván titkon, söt nyilván is. A kormány több ízben parancsolta ezen rendelkező választmány feloszlását. De az nem oszloott fel, söt a Saguna elnöklete s aláírása alatt e rendelet ellen visszaírt, s működéseit máig napig is folytatva s folytatva, pedig Szebenben van a fő hadi kormány s van bőven katonaság is. Ha ilyen helyt nem nyerhet a Kormányszék parancsa sikert, mit lehet másutt remélni. Szeben gyűl és gyúpontja a mozgalmaknak. A szász comes Salmen, Rosenfeld, tanár Benigni s több mások egyfelől kezet fogva munkálnak e Comitééval, másfelől a szászok között bujtogatnak mindenfelé az unió ellen; közelebbről nagy nép gyűlés volt melyben szászok s az oláh Comité tagjai rendre szónoklottak, felszólítván a két nemzetet, hogy egyesüljön s kezet fogjon az unió s királyunk által a VII. törvény cikkben már előre szentesített unió fegyverrel is eszközökkel meggyátlására.

A szláv iránybani szász, oláh mozgalmak a törekvések kitörésre készülő hatása sokfelé látszik: külümbéfele helyekről jövő s össze hangzó levelek s adatok bizonyítják a tervet, melynek nem kissember célja, mint hogy az oláh a szással kezet fogjon, támadja meg s öldösse le Erdély minden magyart.

Fegyveres ki törés és véres jelenet is volt már. A Maros mellett Mihálcfalván az oláhok felfegyverkezve álltak ellen a katonaságnak, mely oda bizonyos ki hágások zabolázására küldetett; mi után a megyebeli főispán a katonaságot vezető májorral együtt túlságos békétűréssel 4

óránál tovább szónoklott, az engedni nem akara, egy pár ezernyi tömegnek néhányan támadólag léptek fel a tömeg közzül, egy katona meglövetett, a májor ütést kapott, erre a békétűréseket már méltán vesztett katonák tüzeltek s 14-en hullottak el s éppen azok, kik leg inkább szerepeltek, a többi pedig el futott. Az ezen eset következetében kiküldött vizsgálatból is világos, hogy ezen fel fegyverkezett támadás is egyenesen a szebeni választmány rendeletére történt. Mind e mellett is azon választmány még mind létezik s működik. E napokban át kellett látni, hogy azon Comitée további működését engedni nem lehet. Kormánszéki biztosok küldése határozatot a végre, hogy mind a Comitée további működését megszüntesse, mind pedig visigálatot tegyen annak eddig lépései, úgy a fenn említett nép gyűlés iránt is.

Illj működés minden esetre, de főkép az ottani ingerülség miatt a szükség esetérei katonai segély felőli biztosítást műlhatatlanná teszi. Az illj működésre küldött biztos sükerrel kötelességeiben el nem járhat, sőt az ügyet compromittálja, hogyha polgár s katonai részről segélyre s engedelmességre riem számíthat, s annyival is inkább, ha azon elöljároknak adott parancs és utasítás nem nyílton adatik tudtára s kezébe, hanem lepecsételvén küldeték, és ha másnak bele vagy bele nem egycsésétől függessenek fel az, mit körülmények szerint megítélni s felelösséget terhe alatt tenni neki kell; mint itt például az, hogy kellessék e valakit s hányat és miként elfogatni? Mégis az erdélyi főhadiszármester b. Puchner a menendő kormánszéki biztosoknak Gr. Bethlen Pál s Kemény Domokosnak sem nyílt parancsot adni nem akart, sem azt nem volt hajlandó reájok bízni, hogy a netalan szükségeset váló elfogatásokra nézve önfeljük s belátásuk szerint tegyenek, s még a lepecsételt utasításba — mint maga mondotta — azt tette, mikép azon kell lenni, hogy a Comitée tagjai Szebenből eltávozzanak, tehát országszerte apostolkodhassanak, mi józan ésszel úgy, mint a biztosok odaküldése, céljával teljesen ellenkezik. Réá nem állott azon kérésre sem, hogy itt lévő tábornok Gallbrunn, ki jó magyar őrzséről ismeretes, a biztosokkal együtt küldje, mit azon nézetből tartottak a biztosok lényegesnek s hasznosnak, miszerint egy tábornokiak a biztosokkal együtt megjelenése s fellépése épen ott, hol azon hit van elterjedve, miként a katonaság a szászokkal s oláhokkal tart s tartand, igen üdvös hatású lenne. Ugyane tekintetből óhajtották azt is, miként a biztosokat, habár kivételileg s a szabályok pedánt követelésétől eltérve is katonai tisztselkedéssel fogadtassák. Midőn a biztosok mindeneket okokkal támogatva, tudniliuk báró Puchnertől kérték, nagyon felhevülve s magát feledve sértő kifejezésekre fakadt.

Másnap, azaz tegnap, folyó hó 11én a kormányzóvali értekezés következetében csakugyan sikerült legalább annyit eszközölni ki, miszerint azt, mi az utasításba a Comitée tagjainak Szebenből lérendő eltávoztatása felől tett volt, kihagyja. A dolgon azzal lön segítve, miként a kormányzó mint a biztosoknak adandó utasításba, mind a szebeni polgármesternek küldendő rendeletbe beletehetette, hogy a Comitée tagjai mint a kiknek jelenlétéök a vizsgálat folyta alatt szükséges, bevezégséig helyből ne távozzanak. Igy az elfogatás szükségét kikerülni reméltek. Ezzel a biztosok (most már nem gr. Bethlen Pál, ki falura ment, hanem B. Kemény Domokos és gr. Bethlen Gábor) ma Szebenre indulának. Alig lehet illj körülmények között s illj előzmények s ennyi halasztás után eljárásuknak jó sikerét remélini; adjon Isten, hogy leggalább az ügy ne kompromittáltassék.

Mindezen körülmények meggyőztek minden áfelöl, mi mindenki által élénk közvéleményé válik, miként ha egészen más és erélyes fellépés nem fog a felséges helytartó s a tiszta miniszterium részéről haladék nélkül tétetni: Erdély veszve van.

Hogy a fellépés és cselekvés eddigi organumai által bármilyen üdvös felsőbb rendeletek mellett sem lehet kívánt eredményt eszközleni: annak több okai vannak.

Az itteni kormányszékben nem a személyeket nézik, kik között jók s derekak is vannak, hanem azt az előbbi gyűlölt kormányrendszer emanációjának tekintik, s ha mint ilyet — el lévén az már metszve gyökeretől — nem gyűlölik is, de tekintetben sem áll. E guberniumnak ideje már lejárt, magát már túlélte; az események felébe kerültek. Valamint annak, úgy a kormányzónak, rendeletei nemigen teljesülnek.

Tovább mióta tudatik, hogy a fenséges helytartó s a ministeriumnak hatása Erdélybe is ki van terjeszelve, onnan várnak országsszerte minden, s várnak közvetlen fellépést, és a kormányzó s kormányszék tekinthetélyének s hatásának árnyéka is mindenki által enyészik.

Ehhez járul mikép az igaz magyar érzésű kormányzó s a szász érzésű vagy legalább azok nézetei s fogalmaival eltöltött Commandirozó, valamint irányukban, úgy eljárásaiakban is egymástól eltérnek; és így nemhogy összhangzás lenne eljárásaiakban, mi még növelhetné valamennyire felette megsökkent erejüköt s hatásukat, hanem a mi üdvös célzata van a kormányzónak s ami midőn a kormányzó üdvös rendeleteket teszen is, azok a másik semleges magaviselete által paralisáltatnak.

Mindenek szomorú s gyászos következése az, miként látnunk kell, hogy a minák ásatnak s gyűanyagokkal töltetnek s tudjuk és látjuk, hogy a reánk vészt hozó készülés fő műhelye, s hogy kik a főmunkások: s két héttől után telt, s nap nap után telik erélyes fellépés nélkül, miáltal pedig most még könnyen elfojtathatnák az, mi rémítő gyorsasággal terjed, s lehet, igen rövid idő alatt elolthatlan és minden felemészű lángba borítandja e hont; elhatározott, erélyes fellépés s higgadt eszély vezette folytonos s crnyedetlen működés heiyett majd minden, mi tétetik, a körülmények által reá sütött béljegét szemlélni s féleljárásnak (halbe Massregel), mi pedig mindig hasztalan vagy káros kétes pillanatokban ellenben veszélyes.

Illjek tudatának szemléleténck gyötrelmei között a nagy Magyarhon s veszély szélén álló Erdély s magunk iránti szent kötelességünknek ismerjük a hon s a magyar léte szent nevére kérni fenséges helytartónkat s a tiszta Miniszteriumot a következőkre: miket körülményeinket és saját helyzetünket ismerve megmentésünkre egyedül alkalmas és képes eszközöknek kell tartanunk.

Legelőbb is kérjük egy, mind polgári, mind katonai teljes hatalommal feiruházott királyi biztosnak ideküldését, ki kegyelmes urunk királyunk V. Ferdinánd ó császári királyi felsége nevében egész ünnepélyességgel lépvén fel, mindenzt megtehessé s tegye, mi a fenyegető veszély elhárítására szükséges.

Veszély idejében dictator kell. Rendkívüli körülmények között rendkívüli eszköz szükséges s midőn a gépezetben a mozgató rugonyok kopvák s erőtlenekek, akkor új tényezőre van szükség.

Kell ide polgári s katonai ismeretekkel bíró, minden mezőn működni képes férfiú, kell ismert és nagynevű, fényes című s megjelenésének külsőleg is díszt és fényt adni tudó egyén; mert oly bereaucratico-

aristocratikus országban, mint Erdély, köztársasági egyszerű módon általhatni s imponálni nem lehet s a köznépre is címnek s fénynek igen nagy hatása van. Kell továbbá nemzetiségünk mellett oly buzgó házaí, ki fel tudja fogni azt, hogy nemzetiségünk ügye létkérdéseink legfőbbike; ki azonban elég eszélyes és igazságos legyen honunkbeli más népfajok iránt kímélettel és illő tekintettel lenni. S kell nékünk minden felett oly férfi, ki mit higgadtan és eszélyel megfontol s kiszámít, azt ernyedetlen tevékenységgel s rendithetlen szilárdsággal végrehatjta.

Ügy látszik nekünk, hogy a magyarok istene rendelt számunkra ily férfiút gróf Szécsenyi Istvánban.

Tudjuk azt, hogy a grófnak mint a közlekedési ügy miniszterének dolgai roppantották, de azt is tudjuk, hogy midőn a hon egyik nevezetesz részének megtartása vagy elvesztése felett vettetik kocka, akkor hátérbe kell a különben legfontosabb tárgyaknak is vonulniok; mentük meg előbb a hont, mentük meg előbb fajunkat, hogy legyen hol és ki számára csinálni vasutat, csatornát. És tudjuk, hogy a nemes gróf a honnáki szolgálatok és áldozatok becsét azoknak nagy és terhes voltak után méri, s hogy valamint e hivatás nagyszerűségét s fáradalmait átlátni, úgy a honmentői szerep isteni minőségét is felfogni képes és kész.

Kérjük 2or, hogy a mostani Főparancsnok báro Puchner helyébe, ki a már említett körülményen kívül mint különben becsületes, de előregedett s elbetegesedett ember, jelen nehéz hivatásának meg nem felelhet, rendeltezzék Erdélybe főhadikormányzónak gróf Haller Ferencet. Ezen férfiú igaz, hogy Horvátországban helybeliek által vívre vivé s a bécsi kormány által elhagyva nem felelt meg a benne helyezett reménynek, de azért, mert a lehetetlen nem tudta lehetővé tenni, ót sokan értek s többnyire sokan rosszul ismerik; mi jól ismerjük ót s tudjuk, miszerént jelen kormányunk alatt s miközötünk minden helyes várakozásnak megfelelend.

Kérjük 3or, hogy itt benn Erdélyben, Erdély oltalmára szolgáláンド s arra multhatatlanul szükséges két hadtábor állítassék önként vállalkozókból, mindenik öt-hat ezer főből álló. Az egyiknek fő gyülpontja lenne Kolozsvár, ennek toborzó helyei lehetnének Désen, Tordán, Enyeden, Déván, a másik hadseregnek főhelye Székelyudvarhely, toborzó helyei Marosvásárhely, Kézdivásárhely. A mostani lelkessést véve fel, méltán remélhetni, hogy e dolog jó súkerrel eszközölhetetik.

Szüksége ily hadseregnak nagy és szembeszökő, mert Erdélyben fennálló kafonaság kevés van. A Bianchi ezrede legjobb, de az is többnyire lengyel, tehát szláv a Szivkovich nevet viselő s többnyire bukovinai oláhokból álló ezeredből 400-at, a Károly Ferdinand ezered pedig annyira öszve van olvadva, miként az századonként 30—50 főből áll. Másfelől a két szélfelüli oláh ezredben oláhok ellen bizni nem lehet, söt azoknak főként az első ezeredeknek az országból kivitele nagyon szükséges, s a különben oly derék székelő ezered közt a fegyelem nagyon meg van ingatva. Lovasság is kevés van, a székelő huszárokon kívül csak a Maximilian könnyű lovas és Savoya nevet viselő dragonyos ezred, Lovasságra pedig nagy szükség van s nagy annak haszna akkor, midőn gyakran nagy bajnak elfojtása a gyors megjelenéstől függ.

Ez Erdélyben létesítendő két hadseregnak felállítása igen siető s annak rendezéséhez rögtön hozzá kell fogni.

Ezen rögtöni organizációra azonban kell valaki, ki az egészet rendezze s az egésznek lelke legyen, s kellenek melléje több szakértő tisztek.

Hasonlóan szükséges pénz és fegyver.

Pénz vagyon ítt a pénztárokban, mint azt bizonyosan tudjuk, jó mennyiség. Fegyvert csak kívülről várhatunk, mert itt Károlyfehérvárott, mint a kommandirozó mondja, kevés van, mintegy 3000 puska, s az is alig haszonvehető. Ágyu is ott csak egy telep van, következőleg ágyut is kellene még küldeni. Míg a gyalogság számára puskák s a lovásságéra kardok érkeznek, szükséges lesz itt lándzsákat s dsidákat készítetni.

Üdvös és bizonyos leend már csak annak is hatása, ha hírlap útján mentől előbb köztudattá váland az, miszerént itt ily tekintélyes hadsereg fog rögtön alakítatni. És ezen kérésekben tesszük Erdély sorsát, mondhatjuk, a közös honét a tiszta Minisztérium kezébe. Kérésük szerényi segítség tehát, de teljes és rögtöni vagy... Erdélyben azon véres sírba hulland a magyarság, mely magyarhon nemzetiséget is elnyelendi.

Cluj, 14 iunie 1848

Către primul ministru Batthyány Lajos.

Domnule prim ministru!

Transilvania se află în mare pericol. Este amenințată cu fiecare zi tot mai mult cu ruperea de patria comună, de coroana maghiară. Aceasta ar fi o lovitură de moarte și pentru Ungaria. Ne apropiem ceas de ceas de clipă în care averea noastră va fi devastată de poporul revoltat, iar familiile ne vor fi ucise și astfel ungurul va fi exterminat.

Semnele pericolului sunt din ce în ce mai clare, îndeosebi de la mijlocul lunii mai, de când au devenit tot mai vizibile. Vă puteți convinge despre realități dintr-o scrisoare anonimă, a cărei copie se anexează aici, cu rugămîntea de a fi luată în considerare.

Mai mulți factori cu caracter amenințător au lucrat și lucrează în comun pentru pierderea noastră. Camarila prăbusită și birocratia crede că și va găsi Vendéea în Transilvania, îndeosebi între sași, unde birocratia are cele mai adânci rădăcini. Camarila a folosit egoismul național al populației săsești și germanomania răspândită între sașii culti în ultimii ani.

Tinta luptei este uniunea. De această țintă este legată, chemată sau nechemată, și activitatea subversivă a slavilor și illirilor, care sunt conștienți că pentru ei ar fi mai avantajos să se impiedice uniunea. Ei vreau ca atunci, când maghiarii vor fi atacați în Ungaria, să pornească o luptă nimicitoare împotriva acesteia și în Transilvania. Muntenii și moldovenii care de mulți ani aspiră la libertatea și independența țărilor lor, văd SOSIT TEMPUL de a-i influența pe românii din Transilvania și Ungaria. Cu ajutorul lor vor să-și realizeze planul care nu este nici neimportant și nici fără temei. Acum, în era libertății și naționalității, planul acesta are cele mai mari șanse. Acești daco-români s-au unit cu illirii și slavii — cu care sunt apropiati și înruditi în ceea ce privește religia — și în privința aspirațiilor lor de independență națională, la fel ca și cu partidul sașilor. Acest partid, mânat de țeluri proprii, dorește să-și exerce influența asupra românilor transilvăneni, vrea să folosească acest popor crud împotriva Ungariei și a tot ceea ce este unguresc. Si Doamne, cât material inflamabil este acumulat în sânul poporului! Gândul la răzbunare pentru oprimarea suferită de sute de ani, iritarea pentru de-

jucarea voinței sale de a se elibera de servituitoare feudale, credința că este ocrotit de împărat împotriva nobilimii care ar împiedica înfăptuirea voinței părintești a acestuia, evlavia față de religia și preoții proprii, simțământul solidar față de frați din Țara Românească și Moldova, ură adâncă față de unguri, toate acestea au putut fi așa de ușor folosite de către cele trei categorii de dușmani ai noștri, și au și fost folosite din plin și cu succes. Au amețit poporul cu zvonul că împăratul i-a dat de mult libertatea, dar domnilii și nobilii nu vor să î-o acorde. Poporul acceptă unanim să credă că domnii sunt împotriva împăratului, că l-au deronat și și-au făcut rege din palatinul Ștefan.

Adunarea de la Blaj s-a ținut cu un popor astfel pregătit. Acolo au fost prezenți, după unii 15, iar după alții mai mult de 50 de mii de români. Pe lângă un standard galben-negru, au fălfăit acolo numai drapel de culoare ilirică. Multimea a făcut jurământul pe acestea. Guberniul a ordonat în prealabil să meargă acolo numai protopopii și câteva persoane, desemnate de fiecare protopop. Totuși, s-a prezentat acea mare mulțime. A fost stabilit ca adunarea să fie organizată în sală, și nu în câmp liber. Totuși, s-a ținut pe câmpia numită acum Câmpul Libertății. Acolo vor să înalte un obelisc, așa cum arată lista lansată cu câteva îscălituri.

Deși au fost prezenți comisarii guberniali, ei n-au avut puterea necesară de a declara adunarea drept nelegală. A fost prezentă și soldătima și anume cea cu tunuri. Generalul a crezut însă că e mai bine să ordone din când în când câte o salvă de împușcături la semnalul principaliilor oratori. La această adunare s-a ales un comitet permanent.

Deși Guberniul a interzis activitatea Comitetului, acesta a început să organizeze consfătuiri sub președinția episcopului ortodox Șaguna. Comitetul activează atât în secret cât și deschis ca un guvern provizoriu și exercită influență asupra întregii țări. Guberniul a ordonat de mai multe ori dizolvarea Comitetului. Dar acesta nu numai că nu s-a dizolvat, ci, mai mult, a scris o replică, sub președinția lui Șaguna. Își continuă activitatea până în prezent, cu toate că la Sibiu, unde se află și sediul Comandamentului militar, sunt soldați destul de mulți. Dacă nici aici nu s-a dat ascultare ordinelor guberniale, la ce te poți aștepta în alte părți. Sibiul este centrul mișcărilor. Comesul sașilor, Salmen, profesorul Rosenfeld, Benigni și alții lucrează mâna în mâna cu Comitetul. Pe de altă parte fac agitații antiunionale. Nu de mult a avut loc o mare adunare populară, unde sașii și membrii Comitetului românesc au rostit discursuri rând pe rând. Ei au făcut apel către cele două națiuni, pentru a-și uni eforturile în vederea împiedicării uniunii care a fost anticipat sancționată de către împăratul nostru în articolul al VII-lea.

Influența slavă asupra sașilor și românilor se observă aproape peste tot. Scrisori și date sosite din diferite părți dovedesc existența planului colaborării românilor și sașilor, pentru a-i ataca și măcelări pe toți ungurii din Transilvania.

O ciocnire armată săngheroasă a avut loc deja. La Mihalt, lângă Mușeș, românii au opus rezistență armată în fața militariilor care au fost trimiși acolo cu scopul de a pune frâu fărădelegilor. După ce comitele suprem și majorul care a comandanț trupele au vorbit timp de 4 ore, fără ca mulțimea de câteva mii să fi dat înapoi, din rândurile ei cățiva indiziți i-au atacat pe militari. Un soldat a fost omorât, iar majorul lovit. Soldații care își pierduseră răbdarea, au descărcat armele. Au murit 14

persoane, și anume tocmai aceia care au avut rolul de conducători. Preotul a fugit. Din ancheta efectuată în această problemă a reieșit că rezistența armată s-a produs ca urmare a dispoziției Comitetului din Sibiu. Cu toate acestea, acel Comitet există și își desfășoară activitatea. În aceste zile ne-am convins că activitatea aceluia Comitet nu se mai poate tolera. Au fost trimiși comisari guberniali pentru a dizolva Comitetul și a face o anchetă referitoare la activitatea lui de până acum, precum și în legătură cu adunarea populară.

O astfel de misiune și mai ales agitația de acolo face necesară lăuntrirea în calculul a ajutorului militar în caz de nevoie. Altfel comisarii trimiși nu-și pot îndeplini cu succes misiunca. Ba pot să contribuie la compromiterea cauzei, dacă nu primesc ajutorul necesar și supunerea cuvenită din partea oficialităților civile și militare. Aceasta mai cu seamă în cazul că dispozițiile către forurile respective nu se încreză comisarilor, ci se trimit prin scrisori stampilate sau dacă valabilitatea măsurilor ce ar trebui luate de ei ar fi condiționată de consumămantul altora, ca, de pildă în problema arestării ori nu a cuiva.

Dar comandanțul general, b[aronul] Puchner, n-a vrut să înmâneze comisarilor trimiși, contele Bethlen Pál și baronul Kemény Domokos, nici un ordin deschis. N-a vrut să-i împuernicească nici în privința eventualelor arestări. A specificat în plus în instrucțiuni — așa cum a declarat el însuși — că trebuie facilitată plecarea membrilor Comitetului din Sibiu, pentru a avea posibilitatea să-și desfășoare activitatea în toată țara. Aceasta contravine atât rațiunii, cât și scopului trimiterii comisarilor. N-a fost de acord nici cu acea doleanță ca cei doi comisari să fie însoțiti de generalul Gallbrunn, cunoscut ca filomaghiar. El ar fi fost util, întrucât aici s-a răspândit credința că armata ar ţine și va ţine cu sașii și români. Tot din această cauză ar fi fost de dorit ca primirea comisarilor să se facă — oarecum în mod exceptional — cu ceremonie militară. Când cei doi comisari i-au adus la cunoștință generalului Puchner explicațiile necesare, el și-a ieșit din fire și a rostit expresii jignitoare.

Ieri, 11 I.c., în urma schimbului de păreri cu Guberniul, s-a obținut în sfârșit măcar atâtă ca să șteargă din instrucțiuni pasajul cu privire la plecarea membrilor Comitetului din Sibiu. La insistența guvernatorului s-a introdus un text care urmează să fie înmânat atât comisarilor, cât și judeului primar sibian, ca membrii Comitetului să nu părăsească Sibiul, întrucât în timpul anchetei este nevoie de ei. Astfel se speră să se evite unele eventuale arestări. Cu aceasta, comisarii (acum însă nu contele Bethlen Pál care a plecat la țară, ci b[aronul] Kemény Domokos și groful Bethlen Gábor) au pornit astăzi spre Sibiu. Nu prea se poate spera însă în reușita misiunii lor, după astfel de antecedente și în atari imprejurări. Să dea Dumnezeu ca măcar să nu se compromită cauza.

Toate cele întâmplate ne-au convins despre ceea ce începe să devină o opinie publică și anume: în cazul în care nu se vor lua măsuri energice și immediate din partea Guberniului, Transilvania este pierdută.

Faptul că organele existente nu pot obține rezultatele dorite, cu toate bunele instrucțiuni de mai sus, are mai multe cauze. Oamenii văd în Guberniul de aici nu o instituție care are și oameni exceptionali de buni, ci o rămășiță a trecutului odios. El nu are deci autoritate. Timpul

Guberniului a trecut. Dispozițiile guvernatorului nu sunt transpuse în practică.

Mai departe, după ce s-a aflat că puterea Locotenentiei și a Guvernului Ungariei s-a extins și asupra Transilvaniei, de acolo se așteaptă totul, inclusiv luarea de măsuri. În felul acesta chiar și rămășițele autorității Guberniului dispar.

La toate acestea trebuie adăugată divergența dintre guvernatorul cu sentimente adânci ungurești, pe de o parte, și comandanțul general militar care nutrește sentimente săsești sau cel puțin a acceptat ideile sașilor, pe de altă parte. Nu numai că lipsește cordonarea între măsurile luate de ei, singura care ar putea contribui la creșterea eficienței lor, dar dispozițiile adecvate ale guvernatorului și ale Guberniului sunt paralizate de adoptarea unei poziții neutre de către celălalt.

După cum se poate observa, trista urmare a acestei situații este că sunt săpate mine care apoi se umplu cu material explozibil. Știm și vedem locul unde se prepară pentru noi catastrofe, știm cine sunt cei ce o pregătesc și totuși o săptămână trece după alta, o zi după alta, fără să luăm măsuri mai energice. Prin atari măsuri s-ar putea ușor sugruma ceea ce se răspândește uimitor de repede, făcând posibil ca într-un timp foarte scurt să se aprindă flacăra care apoi va învăluî țara cu un foc atotdistrugător. În loc de acțiuni permanente, hotărâte și energice, călăuzite de un cuget bine gândit, tot ceea ce se face are amprenta improvizării. Ele sunt măsuri pe jumătate (halbe Massregell), ceea ce este totdeauna inutil sau dăunător, iar în momentele critice de-a dreptul periculos.

Pornind de la cunoașterea acestei situații și trăind tortura unor astfel de gânduri, socotim că este o datorie sfântă a Ungariei Mari față de Transilvania și față de noi, să efectueze ceea ce cerem din partea altetei sale locotenentiale și respectabilului guvern. Considerăm că doleanțele noastre sunt singurele care pot fi salvatoare pentru noi.

Înainte de toate cerem trimiterea de comisari investiți cu puteri depline, militare și civile, care în numele majestății sale imperiale și regale, Ferdinand al V-lea, să poată întreprinde tot ceea ce crede necesar în vederea înălțării pericolului amenințător.

În timpuri periculoase este nevoie de dictator. În situații deosebite se impune să se facă uz de mijloace deosebite. Iar când în mecanismul forțelor motrice pârghile sunt uzate, apare necesitatea noilor pârghii.

Este nevoie de un bărbat dotat cu cunoștințe civile și militare, apt de a acționa pe ambele fronturi, bărbat cu renume, cu titluri înalte care impune și ca figură într-o țară biocrat-aristocratică cum este Transilvania. Atitudinea simplă, republicană, n-are efect. Asupra poporului titlurile și pompa au mare influență. Avem nevoie de un om care să-și dea seama că problema cea mai mare pentru noi este naționalitatea. El să fie însă lucid și drept și față de alte popoare din țară. Acel bărbat să aibă calitatea de a cugeta ponderat și de a transpune în practică prin acțiuni permanente și hotărâre neclintită scopurile și telurile odată fixate.

Se pare că Dumnezeul ungurilor ne-a dat un astfel de bărbat, în persoana contelui Széchenyi István. Știm că domnul conte fiind ministrul transporturilor are sarcini foarte mari. Dar știm tot aşa de bine că atunci când este vorba de menținerea sau pierderea unei părți importante

a țării, trebuie puse la o parte toate celealte chestiuni. Să salvăm întâi patria neamului nostru, ca să avem unde și cui să construim cai ferat și canale. Ne dăm seama că nobilul conte apreciază importanța slujirii patriei în raport cu quantumul și greutatea muncii depuse. El este în stare să conceapă măreția funcției pe care o are. Tot astfel va fi în stare să înțeleagă măreția chemării care are ca scop salvarea patriei.

În al doilea rând, Puchner este un om cinstit, cu toate cele arătate mai sus. Dar e bătrân și bolnav. El nu este în stare să-și îndeplinească întocmai funcția. De aceea cerem ca în locul lui să fie numit drept comandant general al Transilvaniei contele Haller Ferenc. Acest bărbat nu a corespuns increderii ce i s-a acordat în Croația, întrucât a fost indus în eroare de cei de acolo și părăsit de Guvernul din Viena. Din această cauză persoana lui este apreciată de mulți greșit. Noi îl cunoaștem însă bine și știm că sub guvernul nostru actual și între noi, va corespunde întocmai tuturor așteptărilor. În al treilea rând, cerem ca aici, pentru apărarea Transilvaniei, să fie organizate două tabere militare din voluntari, fiecare cu câte cinci-șase mii de oameni. Centrul uneia ar fi Clujul, pentru care s-ar putea recruda efectivul necesar din Dej, Turda, Aiud și Deva. Centrul celeilalte tabere ar fi Odorheiul Secuiesc, iar localitățile ei de recrutare Târgu Mureș și Târgu Secuiesc. Având în vedere atmosfera însuflareată de acum, se poate spera pe drept cuvânt că treaba aceasta va avea un bun sfârșit.

Nevoia unei astfel de forțe militare este căt se poate de mare, deoarece în Transilvania efectivul armatei este mic. Cea mai bună unitate o constituie regimentul Bianchi. Dar și acesta este compus mai mult din poloni, deci este slav. Regimentul cu numele Sivkovich este cu o componență în majoritate românească. Companiile lui s-au împușnat aşa de mult, încât nu au rămas decât 30—50 de indivizi. Pe de altă parte, în cele două regimenter de graniță românești nu se poate avea incredere în ceea ce privește întrebunțarea lor împotriva românilor. Mai mult, ar fi foarte necesară îndepărțarea lor din țară. Chiar și în sănul regimenterelor secuiești, de altfel brave, disciplina e foarte deficitară. Si efectivul unităților de cavalerie e mic. În afara de cavaleria secuiescă nu mai există decât regimentul Maximilian de călăreti și regimentul Savoya de dragoni. De cavalerie e mare nevoie. Folosul ei e deosebit atunci când îndepărțarea unui pericol depinde de apariția imediată a forței.

Înființarea celor două armate în Transilvania este foarte urgentă. Organizarea lor s-ar impune să înceapă numai de către. Trebuie însă un organizator care să coordoneze întreaga muncă. Sunt necesari, la fel, mai mulți ofițeri pricepuți.

De asemnea e nevoie de bani și de arme.

Bani avem în casierii, aşa cum se știe, într-o cantitate apreciabilă. Arme am putea obține doar din afară, deoarece aici, la Alba Iulia, după cum spune comandantul, abia există vreo 3000 de puști, și acestea nu sunt utilizabile. Tunuri sunt acolo doar atât căt fac o baterie. Prin urmare este nevoie și de arme. Până când vor sosi arme pentru infanteriști și săbii pentru călăreti, e necesar să se fabrice aici sulițe.

Dacă se va da de știre prin presă că aici se va organiza în curând o armată, va avea un efect pozitiv. Prin prezentele cereri punem soarta Transilvaniei, am putea spune a patriei comune, în mâna guvernului. Așadar, ajutorul cerut ori va fi total și imediat ori... în Transilvania

maghiarii vor pieri; tot astfel cum vor pieri și naționalitățile Tării Unei gurești.

Concept. Arh. Nat. Dir. jud. Cluj. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

241

Zlatna, 14 iunie 1848

Felséges Királyi Főkormányszék

Abrudbánya vidékén és városában mutatkozó oláh nép közti ingérlö bujtogatások kinyomozására s illetöleg csendnek, vagyon és személy bátorságna helyreállítására méltoztatván a felséges kir. Főkormányszék tisztelettel alólirottakat mint biztosokat folyó év Sz. Iván hava 9-én 7327-ik szám¹ alatt a helyszínére rendelni, folyó év Sz. Iván hó 13-án ide Zalathnára beérkeztünk, ahol is részint a tisztelt főkormányi rendelet értelmében biztos társ uradalmi igazgató Nemegyei Jánossal értekezendők, részint a még meg nem érkezett katonaság beérkezésétől hivatalos értesítést elvárandonk, a mai napon hivatalos tanácskozásunkat és illetöleg munkálkodásunkat meg is kezdvén, délutáni 6 órakor topánfalvi kamarai erdősáfár Lerchenfeld Károly sietőleg ide bejövén és a bizottság előtt megjelenvén, következő jelentést tett:

a) Bisztrát illetöleg: hogy miután a zalathnai uradalmi igazgatóság a bisztraiaknak szolgabíró Bisztrai előtt tett azon panaszokra, hogy ők az eddigi közös legelőből kiszorítatván, ez az erdőhöz kapcsoltatott és nékiek most nincs legelőjük, a topánfalvi ispánnak Lázár Györgynek meghagyja, miszerint a szolgabíróval és a nevezett erdősáfárral legottan a hely színére kiszályván, a panasz valódi állásáról magoknak teljes meggyőződést szerezvén, az iránt az igazgatósághoz tudósításokat tegyék meg; f. év hó 13-án el is mentek Bisztrára és minekutána a közönséget panaszuk előadására ottan fölszólíták, hosszasabb egymás közt tartott tanácskozás után oda nyilatkozott, hogy minden panasz elmellőzésével az egész bisztrai határt erdeivel, legelőivel, vizével, köveivel és minden hozzátarozóival magának tartja és kívánja, ehez még ezt is adván, hogyha ezen kívánságokra három nap alatt választ nem kap, tudni fogja mi legyen teendő.

b) Vidrát illetöleg hogy a fiscus eredeiben igen sok erdőkihágások vitettek véghez, a levágott és tiltott pagonyokat marhájukkal erőszakkal legeltetik, ami onnan következik, hogy Jánk Ávrám közönségesen hirdette, miként az erdők a falusiak tulajdonai lennének, azok tölök végették el, és azokat tulajdonukká kell tenniök; továbbá, hogy az erdőpásztorok az erdők felvigyázására többé nem bírhattak, mivel a lakósoktól felelőmből ott megjelenni és eltöket veszélyeztetni nem akarják, és így az erdölési kezelésnek meg kellett szünni.

c) Végre többek által értesítettr az iránt is, hogy Topánfalván és környékén Iánk Ávrám felszólítása után a lakosoknak nagyrésze kaszákkal és lándzsákkal fegyverezi fel magát, annyira, hogy a községekben lévő kovácsoknak nincsen egyébb dolgok, mint lándsákat készíteni és az ekkép felfegyverkezett népnek gyülekezete Topánfalván ezen hó 17-ik napjára van kihirdetve, de mi célra, nem tudatik.

Mely körülményeket azon alázatos nyilatkozattal vagyunk bátrak tisztelettel jelenteni a Felséges kir. Főkormányszéknek, hogy be nem várva a katonaság megérkezését, a holnapi napon Abrudbányára ki fogunk szállani és valamint a bujtogatás, úgy az elősorolt körülményekre nézve is a szükséges lépéseket elintézendjük, mivel azonban az elősoroltak szerint felmerült környülállások oda mutatnak, hogy valójában már erőszakos foglalások is történtek és így az említett közönségek a bizottságnak komoly felszólítására, melyet azonnal megtenni el nem fogja mulatni, az erőszakos foglalástól elállani és a kívánt rendre visszatérni nem akarnának, ellenük katonai erőt fölhasználni kénytelenek leszünk, a katonai erőnek pedig az erőszakot elkövetett közönségek elleni felhasználására az Abrudbányára rendelt katonaság a helyiségek nagy népessége és elszórtsága tekintetiből korántsem leend elégsges. Azon esetre, mély tisztelettel az iránt esedezünk a felséges kir. főkormányszéknek, miszerint a katonai erőnek legalább két erős századdali megnövelésétől előre is kegyesen intézkedni és aziránt bennünket utasítani méltóztasson.

Egyébbéránt alázatos tisztelettel maradván

A Felséges kir. Főkormányszéknek alázatos szolgái

Zalathnán, Szent Iván hó 14-én 1848.

Kozma Pál, főkormányi tanácsos

Nemegyei János, k. bányásztanácsos és igazgató

Németi János, főkormányi titoknok, kirendelt biztosok.

Mărite Guberniu regal,

Măritul Guberniu crăiesc a binevoit, sub nr. 7327 din 9 a lunii iunie curent¹, cu stimă, să traseze subscrîșilor calitatea lor de comisari pentru cercetarea la fața locului a instigărilor ce se manifestă între locuitorii români din zona orașului Abrud și, respectiv, în vederea restabilirii ordinii și a securității persoanei și averii.

La Zlatna am sosit în 13 a lunii iunie curent, unde am deliberat cu directorul domenial Nemegyei János, colegul comisar în virtutea onoratei ordonanțe guberniale; totodată am așternut un raport oficial cu privire la sosirea armatei [aflată în marș]; cu ziua de astăzi s-a început consfătuirea și respectiv activitatea noastră; la orele 6 după masă s-a prezentat în fața comisiei Lerchenfeld Károly, supraveghetorul silvic comercial de la Câmpeni care a sosit grabnic aici și a informat:

a) Cu privire la Bistra despre reclamațiile localnicilor depuse înaintea judeului nobiliar Bisztrai, în legătură cu excluderea lor de pe păsunca obștească ce a fost alipită pădurii și astfel ei nu mai au imăș; [la această sesizare] directorul domenial l-a însărcinat pe șpanul cameră Lázár György de la Câmpeni să se deplasce la fața locului, împreună cu judele nobiliar și cu numitul supraveghetor silvic comercial, pentru a se convinge deplin cu privire la starea veridică a plângerii, iar apoi să înainteze un raport riguros către direcția administrativă; ei au plecat la Bistra în 13 a lunii curente; acolo au ascultat doleanța colectivității și, după o consfătuire îndelungată și comună, s-a decis ca odată cu respingerea oricărei reclamații, să se păstreze întregul hotar al Bistrei laolaltă cu pădurile, păsunile, apele, pietrele și toate cele apartinătoare; s-a precizat că în cazul în care nu se va primi nici un răspuns în decurs de trei zile, se va să procedura de utilizat în viitor;

b) Cu privire la Vidra: au avut loc nenumărate contravenții silvice; parcelele tăiate și interzise au fost folosite forțat ca pășuni pentru vite; aceasta a decurs din faptul că Avram Iancu a proclamat public că pădurile ar apartine sătenilor cărora le-au fost luate, iar acum trebuie retrocedate în proprietatea lor; ca urmare paznicii refuză sarcina supravegherii pădurilor, deoarece le e teamă să mai apară acolo și să-și primejduiască viața din pricina localnicilor; de aceea administrarea silvică a fost sistată;

c) În sfârșit, mulți ne-au întărit despre faptul că după proclamația făcută de Avram Iancu la Câmpeni și în imprejurimi, mareea majoritate a locuitorilor se înarmează cu coase și lânci, în aşa măsură încât fierarii din comune nu fac altceva decât să le confectioneze; astfel înarmați locuitorii sunt informați despre adunarea de la Câmpeni din ziua de 17 a lunii, fără să aflăm în ce scop anume.

Avem deci răspunderea să sesizăm cu supusă stîmă în declarația către măritul Guberniu regal că, în imprejurările de față, fără a aștepta sosirea armatei, vom pleca mâine la Abrud ca să adoptăm măsurile necesare atât împotriva instigării, cât și în legătură cu circumstanțele enumerate; conform celor prezентate, opinile enunțate relevă că în realitate au avut loc ocupări forțate; fără a omite a încerca tot posibilul, dacă, la somația serioasă a comisiei, numita comunitate nu va accepta să pună capăt violărilor forțate și nici să revină la ordinea dorită, vom fi nevoiți să folosim forța armată; utilizarea împotriva comunităților ce au recurs la violentă a unității militare solicitată la Abrud nu va fi o măsură îndestulătoare, dat fiind excedentul de populație al localităților și răspândirea lor. În acest caz rugăm cu stîmă profundă măritul Guberniu regal să aibă amabilitatea de a dispune în viitor ca forța armată să cuprindă cel puțin valoarea sporită a 2 companii și să binevoiască a ne înștiința degrabă.

De altfel, rămânem cu stîmă profundă servî supuși ai măritului Guberniu crăiesc

Comisari desemnați:

Kozma Pál, consilier gubernial

Nemegyei János, consilier și director montanistic regal

Németi János, secretar gubernial

Zlatna, la 14 iunie 1848

Original. B.A.R. ms. rom.. nr. 1058, fila 217.

¹ Vezi doc. 134.

Cluj, 14 iunie 1848

A Hadügymminsternek

Zaránd megye első alispánya ide mellékelt levelét, melyben az e megyében szállásolt s a polgári felhívásnak nem engedelmeskedő katonáságot e részben utasítatni kéri, ez évi június 8án 3210 szám alatt kelt

levelem folytán azzal teszem visszavárálag ált, hogy miután az e megyében mutatkozó oláh mozgalom az alispánii jelentés szerint is könnyen komoly kitöréssé fajulhat, az innen eredhető veszély megelőzésére az erdélyi hadkormány utján a szükséges lépéseket rögtön megtétetni sziveskedjék.

Elment, 14. VI. 1848.

Către ministrul de război

Prin scrierea alăturată anexată, prim vicecomitele Zarandului solicită luarea unor măsuri în legătură cu armata aflată în acest comitat care nu se supune autorității civile; v-o trimite, cu speranța că mi-o veți restituî; raportul prim vicecomitelui întărește cele spuse de mine în adresa nr. 3 210 din 8 iunie că misarea românească din acest comitat se poate transforma în una de amploare; pentru prevenirea pericolului ce ar rezulta din ea, binevoiți a da imediat dispoziții Comandanțului militar suprem în vederea luării măsurilor necesare.

Trimis la 14-VI-1848.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—1849-i Ministeriumi Levélár. Belügyministerium, nr. 313/1848 E. Foto: 686.

243

Cluj, 14 iunie 1848

Felséges Királyi Kormányszék!

Balásfalu tartatott nép gyülekezetben jelen lévén a dobokai nem egyesült lelkész Joán György s egy a hallgatók közül Joannu Popa s ottan valamint egyébb előtt adott pontokat azt is melly azt tarta, hogy a valás különböztetése nélkül ezen tul napkelet ecclesia neve alatt egyenlő joggal s más valásoktól fögylet ecclésia légyen azon értelemben végén, hogy ezentúl egybe olvadván, egy valásá váljanak; haza mentelek után ezt így hirdetvén; a következő vasárnap egy templomba mentek, aholott is a nem egyesült már nevezett lelkész tartván az isteni tiszteletet, a könyörgések között mind a két felekezet püspökek neveit sorolta, de azután csak a nem egyesültet, melyet látván az én lelkészem, a hallgatóit arra figyelmeztette, hogy azon pontba a jogegyenlőség nem pedig a valások egybe olvadása értetik, és annál fogva valamint eddig, úgy ezentúl is ki-ki maga felekezete templomát járja, elolvastván előttek az általam ki küldött körlevelet, de siker nélkül, mert azt mondották, hogy nékiek a gyülekezet és annak képviselői parancsolnak (a Comitee). Többre mentek s a papot eltiltották, hogy harangozni a mű templomunkba ne merészelen, hogy az egyházi részletet a nem egyesültel osza fel, noha alig van egy negyed része a rend szerinti egyházi részletnek.

Illy körülmények között ha már a valást is bujtogatások fedezésére viszik, a már eddig is nagy lázadásban jött érteletlen nép között a

leg kedvetlenebb következések től tartván, a felséges Király Kormány-széknek alázatosan esedezem, méltóztasék a Nem Egyesült Fő Egyházi Tanácschoz rendelését mégtenni, miszerént lelkészeit az iránt intse meg, hogy maradjanak eddigi álásokban és a népet részekre hódítani ne merészljenek, úgy nem külömben Szeredahely széki tisztségének meghagyni, hogy a népet ez iránt felvilágosítás s ily lépések től tartóztasák. Külömben már a bujtagatónk által elszédítve lévén, senkinek, csak ezeknek engedelmeskedvén, sokkal kedvetlenebb következések től tarthatni, hogy sem 1759—61-ik évbe Sofroni által okoztattak.

Mellyek meg előzése végett esedezvén, mély tisztelettel vagyok felséges Királyi Kormány Szék alázatos szolgája

Kolosvárt, Szentiván hava 14-i 1848

Lemény János
fogarasi püspök

Mărite Guberniu regal!

Preotul ortodox George Ioan și teologul Ioan Popa din Dobârlău au fost prezenți la Adunarea populară de la Blaj. Sosind acasă au susținut că de acum înainte va fi doar o singură biserică și anume cea de răsărit, cu drepturi egale și independentă de celelalte biserici.

Popularizând cele de mai sus auzite în Blaj, în duminica următoare [enoriașii] au mers cu toții la o singură biserică, unde preotul neunit a celebrat slujba. În rugăciune, el a amintit mai întâi numele episcopilor ambelor biserici, dar apoi numai al celui ortodox. Văzând preotul meu cele întâmpilate, a atras atenția credincioșilor că la Blaj a fost vorba de drepturi egale și nu de unirea celor două biserici. Prin urmare, de acum înainte, ca și râna în prezent, fiecare va umbla la biserică lui. El a citit în fața credincioșilor circulara mea, dar fără rezultat, întrucât au susținut că lor le poruncește obștea și reprezentantul ei. Mai mult, au interzis preotului să mai tragă clopotele în biserică noastră. Sesia bisericească au decis să-o împartă celor nevoiași, cu toate că abia este de un sfert.

În astfel de imprejurări, când până și religia este folosită în scopuri agitatorice, se pot aștepta urmări nefaste în rândurile poporului care s-a dedat deja la revolte. De aceea cer cu umilință înaltului Guberniu regal să dea dispoziții Consistoriului bisericii neunite să-și atenționeze preoții să nu mai încerce atragerea poporului de partea lor. Cei de asemenea, ca oficialități din Miercurea să fie somate să lămurească poporul despre problema în cauză. Altfel, atras de agitatori și supunându-se numai acestora, ar fi posibil ca poporul să se dedea la acțiuni care ar putea avea urmări mai nefaste decât cele cauzate de mișcarea lui Sofronie din anii 1759—61.

Pentru a preveni astfel de urmări m-am adresat prin aceasta cu supunere înaltului Guberniu regal.

Cluj, la 14 iunie 1848

Ioan Lemeni,
episcop de Făgăraș

Bistrița, 14 iunie 1848

Hochwohlgeborener Herr Gubernial Rath und Comes Nationis!

Wenn ich gleich keinen Auftrag dazu erhalten, so fühle ich mich denn noch verpflichtet, von dem Resultate meiner, wahrhaftig nur im Interesse meiner Vaterstadt unternommene Heimreise, Euer Hochwohlgeboren in die nöthige Kenntnis zu setzen.

Am Pfingstsamstage in der Frühe halb 8 Uhr hier angelangt, erfuhr ich dass in einer Stunde die Distrikts Communitaet beisammen seyn werde. Dieser Zufall schien mir eine gute Vorbedeutung für den Triumph der gerechten Sache. Daher ich mit gestärktem Muthe und mit der zuversichtlichen Hoffnung in die Distrikts Communitaets Sitzung mich begab; daselbst die Lage der Dinge gewissenhaft auseinander setzte, und die Zurückberufung unserer Landtags-Deputirten in Antrag stellte; dabei aber wider mein besseres Hoffen, von solchen Menschen, die weder auf Intelligentz, noch auf die geringste Popularitaet, bisher weniger Anspruch zu machen, berechtigt gewesen sind, ich kann sagen mit Wuth aber ohne alle Vernunft Gründe bekämpft wurden. Unter diesen befand sich der wüste Pupillen Inspector Haltrich und ein gewisser Rothgärber Traugott Lieb. — Hiemit noch nicht genug! auch intelligente, wissenschaftlich gebildete, Menschen, wie der Gymnasial Rektor Kelp, fingen an die Union zu vertheidigen. Jedoch auch diese nicht etwa mit stichhaltigen Motiven, sondern mit einer parteischen Beschreibung des Paradieses, welches sie in der Vereinigung mit Ungarn, mit Zuversicht zu hoffen vorgaben. Dem ungeachtet würde ich reusirt und die gute Sache durchgeführt haben, wenn nicht, des Nichterscheinen mehrerer Dorfs Deputirten wegen, die Abstimmung und Schlussfassung bis zu der auf den Pfingstmontag angeordneten Sitzung hätte verschoben werden müssen.

Um nun meine gerechte Absicht noch mehr zu befördern, vertheilte ich die gedruckte Aufforderung sammt der beigegebenen Erklärung des Hermannstädtler National Comitaes unter den anwesenden Deputirten der Distrikts Gemeinde. Alle übernahmen diese Druckschriften willig und mit dem beigesfügten Versprechen, die Unterfertigung der fraglichen Erklärung mit allem Eifer besorgen zu wollen. Nun aber entwickelten die Unions Männer unter ihrem Anführer Manksch eine ungeheure Thätigkeit. Indem sie nach allen Seiten, besonders unter den Landsleuten die Aussicht auf ein Eldorado in der Union und im Falle des Widerspruchs die Aussicht auf Tod und Verderben für das ganze Sachsenvolk verbreiteten. Ausserdem hatten sie, meinen Einfluss im Publikum fürchtend, den Landtags Deputirten Weiss so zeitig von meiner Heimreise in Kenntniss gesetzt, dass derselbe schon Sonntag in der Frühe hier eintraf und sogleich ein Conventional mit seinen Partchygängern hielt, auch jedem Unions Mann seine Rolle für den künftigen Tag aus:heilte.

Nachdem endlich der entscheidende Tag und mit ihm die Stunde der Sitzung herangerückt war, fand ich den Communitaets Saal so voll mit Menschen angepropft, dass ich nur mit Mühe bis zum grünen Tisch mich durchwinden konnte, und daher zu dem Antrage mich genöthigt

sah, dass die Verhandlung in der Kirche stattfinden solle. Diesem Antrage beitretend begab sich die ganze Volksmasse in die Kirche und es wurde der zur Berathung vorliegende die Zurückberuffung der Deputirten betreffende Universitaets Erlass verlesen. Worauf ich, im Angesichte des Volkes, die wahre Sachlage noch einmal auseinandersetze, und denen mir gemachten Einwürfen mit vollwichtigen Gründen begegnete. Sodann aber verlangte Fiscal Weiss zu seiner Vertheidigung zugelassen zu werden, und hielt in der That eine jämmerliche Rede von 2 und einer halben Stunde. Worinnen derselbe einen und den nehmlichen Umstand auch 10-mal wiederholte, und das Publikum auf der einen Seite durch den grössten Terrorismus, auf der andern Seite durch die schmeichelhaftesten Versprechungen, für die Union zu stimmen mit der grössten Unverschämtheit sich bemühte. Dieser langen Rede kurzen Sinn, beantwortete ich zur sichtlichen Zufriedenheit des Auditoriums. Mittlerweile aber, war die 2te Nachmittags Stunde herangerückt, die Leute verspürten Hunger und es wurde die Schlussfassung bis nach der Vesper verschoben. Nachmittag hatten die Leute natürlich noch mehr Courage und ich musste nun leider ganz allein den Kampf mit mehreren Rednern eingehen, unter denen sich ausser dem Fiscalem Weiss, Rector Kelp, Orator Textoris, Vice Notair Klein, die Kanzley Glieder Wittstock, Lani und Deconi, dann Rothgärber Lieb, Dr. Schuller und Pupillen Inspector Haltrich, zum Theil auch mit groben Ausfällen auf Euer Hochwohlgeboren, und auf die Löbliche Nations Universitaet vorzüglich auszeichneten. Dennoch gelang es mir, den bei weiten grösseren Theil der Zuhörer zu beruhigen, und gegen die unbedingte Union zu stimmen. Diese Stimmung wahrnehmend verfielen die Terroristen auf den Kunstgriff dass nun die gewöhnlich konstituirte Distrikts Communitaet in dieser Lebensfrage abstimmen solle, und Herr Oberrichter Filkeni war schwach genug, des Widerspruches der städtischen Communitaets Verwandten ungeachtet, in dieses Verlangen einzugehen; ja er war schwach genug den baurischen, nichtssagenden Kniff des Neudorfer Hannen Johann Meister, als Beschluss der Districts Communitaet anzunehmen. Welches die nothwendige Folgen hatte, dass beinahe das ganze Publikum, die Kirche mit Unmuth verliess und ich fürchte dass dieser täglich stärker sich zeigende Unmuth um so sicherer zu einer vollen Anarchie heranreifen dürfe, als die Partey der Unionsmänner zuverlässig nicht mehr als 30 Köpfe zählen kann.

Der ich mit vollkommenster Hochachtung geharre

Euer Hochwohlgeboren, gehorsamster Diener
Daniel Seibriger, Distrikts Richter

Bistritz am 14 ten Juni 1848

Stimate consilier gubernial și comite al națiunii!

Chiar dacă n-am primit nici o insărcinare în acest sens, eu totuși mă simt obligat să vă informez în legătură cu călătoria de reîntoarcere spre casă pe care am întreprins-o doar în interesul orașului meu natal.

Ajuns aici în sămbăta Rusaliilor dimineața la ora 8 am aflat că peste o oră se va aduna comunitatea districtuală. Această coincidență mi s-a părut de bun augur pentru triumful cauzei drepte. De aceea m-am

dus cu curaj întărit și cu speranță la ședința comunității districtuale; acolo am prezentat situația cu conștiințiozitate și am cerut revocarea deputaților noștri la dietă; însă, împotriva speranțelor mele optimiste, propunerea mi-a fost atacată cu furie, dar fără motive raționale, de către niște oameni care până acum nu s-au remarcat nici prin inteligență și nici prin cea mai mică popularitate. Printre aceștia se aflau zăpăcitură inspector al orfanilor sub tutela Haltrich și un oarecare tăbăcar Traugott Lieb. Nu numai atât, dar chiar și oameni inteligenți cu formăție științifică, cum ar fi directorul gimnaziului, Kelp, au început să apere uniunea.

Însă nici aceștia n-o făceau cu motive intemeiate, ci cu descrierea partinică a parădisului pe care erau convinși că-l va aduce uniunea cu Ungaria. În ciuda acestui fapt aș fi reușit și aș fi dus la capăt cauza bună, dacă din pricina absenței mai multor delegați rurali nu ar fi trebuit să se amâne votarea și luarea deciziei până la ședința convocată pe luna de Rusalii.

Pentru a impulsiona și mai mult intenția mea dreaptă am împărtit printre delegații prezenți ai comunelor districtului apelul tipărit, împreună cu declarația anexată a Comitetului național din Sibiu. Toți au preluat aceste tipărituri bucuroși și cu promisiunea de a acționa cu sărg pentru semnarea declarației respective. Atunci însă partizanii uniunii au desfășurat o activitate nemaipomenită sub conducerea liderului lor Manksch; ei au popularizat în toate părțile, mai ales printre oamenii de la țară, pe de o parte perspectiva unui Eldorado prin uniune, iar pe de altă parte pericolul morții și al dezastrului pentru întregul popor al sașilor în caz de refuz. Temându-se de influența pe care aș fi exercitat-o în rândul comunității, partizanii uniunii l-au informat deja foarte devreme pe deputatul la dietă, Weiss, în legătură cu întoarcerea mea acasă; drept urmare, acesta a sosit încă duminică dis-de-dimineață aici și a ținut o ședință cu adeptii săi, împărțind fiecărui partizan al uniunii rolul său pentru ziua următoare.

După ce, în sfârșit, a venit ziua hotărâtoare și cu ea ora ședinței, am găsit sala comunității atât de plină de oameni, încât numai cu greu m-am putut strecu la masa verde și m-am văzut obligat să fac propunerea ca dezbatările să aibă loc în biserică. Acceptând această propunere, toată lumea s-a deplasat la biserică, unde a fost citită dispoziția Universității de pe ordinea de zi cu privire la rechemarea deputaților. Apoi am mai prezentat în fața poporului încă o dată adevărată situație, răspunzând cu argumente convingătoare la întrebările care mi s-au adresat. După aceea însă fiscalul Weiss a cerut să i se permită să se apere; el a ținut într-adevăr o cuvântare jalnică de 2 ore și jumătate, în care a repetat și de 10 ori unul și același lucru, străduindu-se cu cea mai mare nerușinare, atât prin cel mai evident terorism, cât și prin cele mai măgulitoare promisiuni, să atragă publicul de partea uniunii. La această cuvântare lungă cu puțin sens, am răspuns spre satisfacția vizibilă a auditoriului. Între timp se făcuse ore 2 și după amiezii. Oamenilor le-a fost foame și hotărârea finală a fost amânată până după masă. După masă oamenii au avut bine înțeles și mai mult curaj, iar eu a trebuit să mă lupt din păcate singur cu mai mulți vorbitori. În afara de fiscalul Weiss, directorul Kelp, oratorul Textoris, vicenotarul Klein, membrii cancelariei Wittstock, Dani și Deconi, s-au remarcat în parte și prin ieșiri grosolane la adresa dv. și a onoratei Universități săsești

tăbăcarul Lieb, doctorul Schuller și inspectorul orfanilor, Haltrich. Totuși am reușit să-i liniștesc pe cei mai mulți ascultători și să-i conving să fie împotriva unei uniuni necondiționate. Simțind această atmosferă, teroriștii au recurs la decizia artificială ca numai comunitatea districtuală constituită ca de obicei să voteze în această problemă vitală; domnul jude primar Filkeni a fost destul de slab și a acceptat această cerere, fără să țină seama de opoziția membrilor comunității orașului; ba mai mult, a fost atât de slab încât a acceptat tertipul tărânești, expresiv, al vilicului din Corvinești, Johann Meister, ca hotărâre a comunității districtuale. Drept consecință aproape tot publicul a părăsit biserică nemulțumit. Mă tem că această nemulțumire care se manifestă tot mai tare pe zi ce trece, va duce la o anarhie completă, mai ales că partizanii uniunii nu pot fi mai mulți de 30 de oameni.

Rămân cu cea mai profundă stimă servitorul dv. supus

Daniel Seibriger, jude districtual

Bistrița, 14 iunie 1848

Original, Arh. Nat. Dir. jud. Sibiu. Fond. Arh. comitiale, nr. 829/1848.
Foto: 5 888—5 890.

245

Brașov, 14 iunie 1848

Löblicher Magistrat!

In Erledigung der schätzbarer Zuschrift vom 10ten Juni 1.J. Zahl 1598/1848¹ haben wir die Ehre zu erwidern: dass das hiesige Stadt und Distrikts Publicum bereits auf die geehrte Zuschrift des löblichen Schässburger Stadt und Stuhls Publicums vom 2ten dieses Monats Zahl 1525/1848² an den Herrn Nations-Grafen am 8ten dieses Monats M.Z. 2525/1848³ die Bitte gestellt hat Wohlderselbe wolle eine Volks-Versammlung, wozu jeder Kreis etwa 12 aus allen Ständen, durch die in gleicher Weise wie bei der Comes-Wahl zusammen zu setzende Kreis-Versammlung zu erwählende Abgeordnete, abzusenden habe, mit möglichster Beschleunigung nach Schässburg einberufen und solche unter seinem Vorsitz abhalten. Dieser Magistrat sieht nun einer baldigen günstigen Erleidigung von Seiten des Herrn Nations Grafen um so zuversichtlicher entgegen, als Ein Löbliches Schässburger Publicum diesen Gegenstand nun neuerdings in Anregung gebracht hat, weshalb denn auch eine Wiederholung der von Seite dieses Publicums nur vor wenigen Tagen gestellten Bitte für überflüssig erachtet wird.

Eines Löblichen Magistrats gehorsame Diener

Der Cronstädter Magistrat
Joh. Albrichsfeld, Ob. Richter
Friedrich Riemer V. Notair

Cronstadt am 14. Juni 1848

Onorat Magistrat!

Avem onoarea să răspundem la adresa dv. din 10 iunie a.c., nr. 1 599/1848:¹ ca urmare a onoratei adrese a publicului orașului și scaunului Sighișoara, nr. 1 525 din 2 iunie 1848,² dejă la 8 iunie comunitatea orașului și districtului Brașov a înaintat domnului comite al națiunii cererea cu nr. 2 525/1848;³ prin ea i s-a propus să convoace cât mai repede posibil o adunare populară la Sighișoara pe care să o prezideze el însuși; la ea fiecare scaun sau district ar urma să trimită circa 12 delegați care să fie aleși din toate păturile de către adunările scăunale constituite în același mod ca și la desemnarea comitelui națiunii; Magistratul din Brașov așteaptă ca această cerere să fie rezolvată favorabil în scurt timp; fiindcă acumă publicul din Sighișoara a adresat o nouă cerere în acest sens, este totuși de părere că o repetare a acestei rugăminți înaintată în urmă doar cu câteva zile ar fi superfluă.

Servitorii supuși ai onoratului Magistrat

Magistratul din Brașov prin:
Johann Albrechsfeld, jude primar
Friedrich Riemer, vicenotar

Brașov, 14 iunie 1848

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov, Fond. Acte Magistrat Sighișoara, nr. 1 651/1848. Foto: 6 733--6 734.

¹ Vezi doc. 169.

² Vezi vol. V, doc. 154.

³ Vezi doc. 124.

246

Brașov, 14 iunie 1848

Den Beamten

wird auf ihre anher unterlegte Bitte, wegen Enthebung der ihnen angekündigten Einquartierung einer halben Escadron von Savoyer Dragooner erwidert: da Tartlau die Veranlassung zur Abverlangung noch einer Escadron nach Burzenland gegeben und noch einen Zug sich erbethen hat und auch die Reihe der Quartiersleistung // am untern Kreise ist, so hat der Magistrat beim Oberlandes Commissariat und Obristlieutenants Divisions Commando die Einleitung getroffen, womit von der bereits hier gelegenen Escadron 2 Züge nach Tartlau und eben so viel nach Honigberg verlegt und dann von der Fogarascher Escadron 2 Züge nach Marienburg, 1 Zug nach Brenndorf und 1 nach Petersberg einquarriert werden, wovon der Erfolg abzuwarten ist, und steht zu erwarten, daß die halbe Escadron zu Zeiden, so wie die anderee zu Rosenau nicht über 15 Tage verbleiben dürfte, wofür übrigens der Fogarascher Distrikt und Ober Albenser Comitat die Verpflegung zu besorgen hat.

Kronstadt am 14. Juni 1848

Der Magistrat durch
Friedrich Riemer V. Notair

Funcționarilor [din Codlea]

lui se comunică următoarele la rugămîntea lor de a fi scutiți de obligația de incartiruire a unei jumătăți de escadron de la regimentul de dragoni de Savoya. Prejmerul a mai cerut un escadron pentru Tara Bârsei și încă un detașament pentru sine; în plus plasări de jos i-a venit rândul obligațiilor de incartiruire; de aceea Magistratul a intervenit pe lângă Comisariatul suprem și pe lângă locotenent-colonelul comandamentului de divizion pentru ca 2 detașamente din escadronul de aici să fie mutate la Prejmer și tot atâtea la Hărman; iar de la escadronul din Făgăraș 2 detașamente să fie incartiruite la Feldioara, 1 la Bod și 1 la Sânpetru; urmează să așteptăm succesul intervenției; sperăm că atât jumătatea de escadron de la Codlea, cât și cealaltă de la Râșnov să nu rămână mai mult de 15 zile acolo. De altfel pentru acestea districtul Făgăraș și comitatul Alba de Sus trebuie să asigure hrana.

Brașov, 14 iunie 1848

Magistratul prin
Friedrich Riener, vicenotar

Original. Arh. Nat. Dir. jud. Brașov. Fond Arh. din Cetățuie, Codlea (pachet albastru), nr. 2559/1848. Foto: 32.327.

247

Brașov, 14 iunie 1848

An dem Wohlehrwürdigen Herrn Erzpriester Petre German

In der Anlage übermachen wir Euer Wohlehrwürden eine Anzahl Exemplare von 2 Rundschreiben dieses Magistrats bezüglich des Standrechts in Háromszék und Fogaras und der Zahlung der k. Steuer mit der Aufforderung, die ehebaldigste Bekanntmachung beider von allen Euer Wohlehrwürden unterstehenden Kanzeln der Stadt und des Landes veranlassen, und in Anschauung der Standrechtskundmachung auch eine Bestättigung der verschiedenen Geistlichen darüber, dass, und an welchem Tage sie erfolgt ist, hieher einreichen zu wollen.

Zugleich werden Euer Wohlehrwürden aufgefordert, zum Magistrats Kanzleigebrauche ein Verzeichniss sowohl der nicht unirten H. Geistlichen in den freien Distriktsortschaften, als auch darüber, wie viele und namentlich welche Kirche jedem der 3 Herrn Erzpriester in Stadt und Land unterstehen, anfertigen lassen, u. dem gefertigten Vice Notär zustellen zu wollen.

Kronstadt 14. Juni 1848

Der Magistrat durch
Friedrich Riener, Vice Notär

Către onoratul protopop Petre Gherman

În anexă vă trimitem un număr de exemplare din 2 circulare ale acestui Magistrat referitoare la legea marțială din Trei Scaune și Făgăraș, cât și cu privire la somarea de plată a impozitului. Vă rugăm

să luăți toate măsurile pentru ca ambele circulare să fie făcute publice de la toate amvoanele din oraș care se află în subordinea dv. În ce privește legea marțială vă rog să ne trimiteți și o confirmare din partea diferiților preoți; în ea să fie menționată ziua în care s-a dat circulare.

Totodată sfintenia voastră este rugată să înainteze cancelariei Magistratului și anume vicenotarului subsemnat o listă cu domnii preoți din localitățile libere ale districtului; de asemenea și cu privire la căte biserici sunt și anume care din ele este în subordinea fiecărui din cei trei protopopi de la oraș și de la țară.

Brașov, 14 iunie 1848

Magistratul prin
Friedrich Riemer, vicenotar

Original. Arh. Bisericii Sf. Nicolae din Brașov. Fond. Bran, nr. 49,
Foto: 4885.

248

Cluj, 14 iunie 1848

Gr. Wass Samuel Doboka megye igazgató főbírája a közelebbről 7417¹ kormány szám alatt ide tett tudósítása folytán jelentvén: hogy az újonc adásra nézve a kerlési és borgai járásokba az ellenszegülés megkezdődött, mint az ide fogott 3 irományból bővebben kitetszik; nevezetesen az, mikép Ardány nevű helység az úrbéri szolgálatot megtagadta, s a rend helyreállítására oda küldett polgári hatalmat elüzte; továbbá, hogy Felső és Alsó Sebes nevű helységek az újone adást nyiltan megtagadták, mindenekre nézt magát utasitatni kéri.

Végzés

Feljelentő igazgató fő bírónak foljó hó 7kéről 7417 szám alatt a főkormányhoz és jelen szám alatt a fő kormányzóhoz tett tudósításaira, a záratékok visszaküldése mellett illő utasítással megírandó: hogy igérete szerént, az igazgatása alatt levő megyének felső kerületéből, és alsó kerülete széki és buzai járásokból hátralévő újoncokat minél előbb besoroztatni, az felső kerület kerlési és borgai járásainból még megkívántató újoncokra néze pedig az ottan találtató ellenszegülő helységek közösségeit és birtokosait még egyszer e királyi főkormány nevében az e részbeni engedelmességre személyesen annál is inkább komolyan réabírni igyekezzék, mivel egyfelől az illető közösségek a reájok rött újonci menyiséget, ha azt továbbra meg is tagadnák még is az idén minden esetre kiállítani kíntelenítctve lesznek, másfelől a birtokosok a közlakosoknak ellenszegülésre tett izgatása be bizonyítása esetére minden bizonyal ki nem kerülendik a törvényszabta buntetést; a feljelentő főbíró végre, ha ezen szép módoni felszólítás az alsó kerületre nézve súker nélkül maradand, az ottani újoncozás folytatásával addig, mig az ok nélkül felerősült kedélyek valamennyire le csendedesnek ez úttal felhagyni kötelezettvén.

Contele Wass Sámuel, prim-judele dirigitor al comitatului Dăbâca, în raportul său recent înaintat aici sub numărul gubernial 7 417,¹ informează asupra faptului că în plășile Chiraleș și Bârgău au început agitațiile împotriva înrolării de recruți în armată. După cum reiese din cele trei inscrișuri anexate aici: satul Ardan refuză prestațiile urbariale, garda cetățenească trimisă acolo pentru restabilirea ordinii fiind alungată; localitățile Sebiș și Ruști se opun pe față recrutării. Cere îndrumări.

Rezoluție

La raportul prim-judeului dirigitor de mai sus, înaintat Guberniului cu nr. 7 417 din 7 a lunii curente și guvernatorului cu nr. de față [7 485 — n.n.], pe lângă retrimiterea acuzațiilor, i se vor da acestuia cuvenitele îndrumări. Și anume: potrivit proprietiei sale promisiuni, să grăbească, în măsura posibilităților, înrolarea recruiților restanți din comitatul aflat sub conducerea sa, respectiv din cercul de sus și din plășile Sic și Buza ale cercului de jos; referitor la restul de recruți care se mai așteaptă din partea plășilor Chiraleș și Bârgău din cercul de sus, să facă bine și — în numele Guberniului să-i îndemne încă o dată în mod serios și personal la supunere pe locuitorii și proprietarii acestor comunități; aceasta cu atât mai mult, cu cât respectivele localități vor fi fortate în tot cazul să dea în acest an numărul de recrui cerut; pe de altă parte proprietarii care vor fi dovediți că instigă populația împotriva recrutării, nu vor putea cu nici un chip să evite pedeapsa stăbilită de lege. În fine, dacă această atenționare cu vorbă bună ar rămâne fără efect în cercul de jos, prim-judele amintit va opri pe moment recrutarea, până când spiritele încinse fără motiv se vor mai liniști îndrăcativa.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 7 485/1848.

¹ Vezi doc. 87.

249

Cluj, 14 iunie 1848

Nemes Belső Szolnok megye igazgató főbírájának

Földvári Györgynek idei június 11ről hozzármá intézett levelét, melyben ezen nemes megyében kebelézett Csépán helységben fekvő jószágaiba az ottani úrbérések által célba vett zavarok és a földes urák javainak célba vett önkényes el foglalása meg akadályoztatása tekintetéből írt helységbe katonaságot kér kiküldetni, — Uraságodnak vissza várás mellett eredetileg a feladás miben állásáról téendő körülmenyes tudósítás téTEL végett küldöm.

Kolosvárt, június 14. 1848

Judelui dirigitor al nobilului comitat Solnocul Interior

Földvári György mi-a adresat o scrisoare la 11 iunie a.c. În ea cere să se trimită armată în localitatea Cepan, situată în acest nobil comitat, pentru a-i împiedica pe iobagii de acolo să comită tulburări și să ocupe în mod samavolnic pământurile nobililor potrivit intenției lor. Acest denunț vi-l trimite domniei voastre în original, rugându-vă să-l restituji împreună cu instrucțiunile detaliate privind măsurile ce trebuie să le întreprindem.

Cluj, 14 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1533/1848. Foto: 30 681—30 682.

250

Târnăveni, 14 iunie 1848

Nagy Méltonságú Királyi Fő Kormányzo ur
Kegyelmes Uram!

A Megyében létező köz csendesség állásáról bátor vagyok alázatos tudósításomat a következendőkbe tenni meg: ugyan is folyó hó 8-áról! tisztelettel jelentém, hogy ezen Megye felső Kerületében fekvő nádasi és hétúri Közösségek által a rend és csendesség meg zavartatott vala, mellyeknek helyre állítását ki békítés utján kívánnám el probálni — minek következésében nem mulattam el Kerületi helyettes Al Ispán Sombori Sándorhoz rendelésemet meg tenni, sietőleg azon helyiségekbe ki szállani, ki is haladék nélkül ki szálván az egyben gyűlt lakosok előtt meg magyarázta minden meg terhelhetéseket, melyek a Katona erő alkalmazásával réajok súlyosodhatnának, ha az engedelmességet tovább is meg kívánnák tagadni, — mire az egyben gyűlt Nép egy s más környülállások fel hozatalával mentegetvén magát, általanoson ki nyilatkoztatta, hogy többé a köz csendet fel nem fogja zavarjni, — a Tisztviselőkhez engedelmes lészen — senki személye és vagyonnya ellen fel nem támad, sőt a robottat is a földes Uraknak a tör. cikk ki hirdetéséig meg fogja tenni s ezek szerént a rend helyre is állott, semmi ujjabb panaszt az után nem vévén.

Továbbá bátor vagyok tisztelettel ide mellékelni Alsó Kerületi Al Ispán Gáál Miklósnak Mikeszászáról f. hó 12kéről hozzárm tett, általam pedig 13án késő estve vett hivatalos tudósítását az abban zárt A betűvel jegyzett oláh írással — úgy egyik Megyei birtokos id. Gyárfás Eleknek Szentpéli Jósefhez írt, — általa pedig a bátorléri Bizotmányhoz bé adott levelét.

Minthogy pedig az Al Ispán Gáál Miklós által béküldött oláh írás, — a mint nékem magyarázatott azt tartalmazza, hogy az Oláhságnak meg igértetett volna a Katonai fő Parancsnokság előtt ki eszközölni a Székely Katonaságot el mozdítani a Megyéből — s ugyan csak a mint értésemre esett jelenleg a Megyében lévő Székely Katonaság vett is rendelést, hogy mi helyt itten dolgát végzi, száljon békét sietőleg Ebesfalvára. — Bátor vagyok alázatoson kérni, Nagy Méltonságodat, méltótas-

sék az aránt rendelkezni, hogy minek utánna a Katonaság működését itten be is végezné, bár 2—3 hétre ęgy Székely Század a Megyében maradjon állomásba, ne hogy az úrbériség aloli fel szabadulással némely nyughatatlankodó helyiségek által, a mindenfelől bújtatások következtében a csend és közbátorság ujjból meg zavartassék.

Mely alázatos jelentésem után mély tisztelettel vagyok
Nagy Méltóságodnak

Dicsőszentmárton, Június 14kén 1848

alázatos szolgája
Földváry Ferenc
ig. Fő Bíró

Prea mărite domnule guvernator!
Binevoitorule domn!

Despre starea liniștii publice din comitat îndrăznesc să vă relatez umil următoarele: la data de 8 a lunii curente¹ v-am raportat că în cercul superior al comitatului ordinea și liniștea au fost tulburate de către locuitorii din Nadăș și Hetur; eu am dorit să restabilesc ordinea prin mijloace pașnice; în acest scop i-am și ordonat vicecomitelui locuitor al districtului, d-lui Sombori Sándor, să se deplaseze în localitățile respective; el s-a și deplasat fără ezitare și a explicat mulțimii adunate multiplele neajunsuri, pe care le-ar suporta prin aducerea forței armate în cazul că ar refuza în continuare supunerea. După ce și-a cerut iertare, evocând diferite circumstanțe, poporul adunat a declarat în unanimitate că în viitor nu va mai tulbura liniștea publică; vai da ascultare dregătorilor; nu se va ridică împotrivă persoanei și a averii nimănui; ba mai mult, până la promulgarea articolului de lege va efectua și roboța. Astfel, liniștea și ordinea s-a și restabilit, n-am mai primit nici o plângere.

În continuare anexez aici înștiințarea oficială a d-lui Gáál Miklós, vicecomite al cercului inferior, trimisă mie de la Micăsasa în 12 a lunii curente și primită de mine în 13 a aceleiași luni, împreună cu o epistolă românească alăturată sub litera A și cu o scrisoare a nemeseului Gyárfás Elek senior, adresată d-lui Szentpáli József, care, la rândul său, a înaintat-o comitetului pentru siguranța publică.

Scrierea românească înaintată de către vicecomitele Gáál Miklós precum mi s-a explicat, se referă la promisiunea făcută românilor de a se interveni la Comandanțul militar suprem în vederea obținerii dețării armatei secuiești din comitat. Precum am fost informat, armata secuiască a și primit ordinul ca după terminarea misiunii de aici să se deplaseze urgent la Dumbrăveni.

Îndrăznesc să vă cere totuși să dispuneți ca, chiar dacă unitatea militară își va termina aici misiunea, să mai rămână în comitat o companie secuiască măcar pentru 2—3 săptămâni, pentru ca nu cumva ordinea și liniștea publică să fie din nou tulburate de către unele localități neliniștite de eliberarea din iobăgie și instigate din toate părțile.

Raportându-vă cele de mai sus rămân cu stimă adâncă al dvs.
serv umil.

Târnăveni, 14 iunie 1848

Földváry Ferenc,
prim jude dirigitor.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1583/1848. Foto: 25 833—
25 836.

¹ Vezi doc. 138.

251

Cluj, 14 iunie 1848

Sterka Sulucz Josef uradalmi kulcsár, Iuonette Daniel vidrai jegyző, Balogh Josef topánfalvi jegyző és részessei, az összves Magyar honni július 2ika napjára kitűzött Országos gyűléstre nép képviselet alapján léendő követválasztást, minthogy a havasi nép halván az Enyeden, és annak kérnyékén történt bús eseményeket. Enyeden, a választás szokott helyén fél megjelenni egyfelöl, de más felöl, a zalathnai uradalom felső része a bihari havasokig terjedvén, onnan több helyiségek választó tagjai Enyedig menet és jövet csak az útba nyolc napot töltenének, a mi minden tekintetben terhelő lenne, de még azon okból is, hogy azon még eddig csendes és békés jellemű havasi nép, az Enyed körüli felingerült kedélyű népséggel érintkezéstől megosztassák, a törvény czik értelmében nem csak Enyeden, hanem egy második biztoság felügyelete alatt Zalathnán is, vagy a mit leginkább óhajtanának Abrudbányán is megtartatni rendelni kérik, hogy így a havasi nép is a választásokba befolyasson.

A képviselet alapján téendő valasztásról szöllő törvény cikk még legfelsőbb megerősítést nem nyervén, az addig való intézkedések tétele pedig a megyékre lévén bízva a kérelmesek válasz általutasítatnak. Nemes Alsó Fejér Vármegyéhez.

Referitor la desemnarea deputaților pentru dieta din 2 iulie prin alegerea de către toți cetățenii patriei ungare pe baze parlamentare:

Iosif Sterea-Suluțiu, chelar domenial, Daniel Iuonette, notar în Vidra, Balogh Iosif, notar în Câmpeni și asociații sesizează că: aflând motii de evenimentele triste petrecute la Aiud și în imprejurimi, pe de o parte, manifestă teama de a participa la alegeri în locul stabilit în acel oraș; pe de alta, cum domeniul superior al Zlatnei se întinde până la muntii din Bihor, alegătorii din mai multe localități de acolo ar parurge opt zile numai pe drumul dus-întors până la Aiud; aceasta ar fi împovărător în orice privință chiar și din motivul că locuitorii de la munte, cu un caracter liniștit și pașnic, ar evita contactul cu populația pătrunsă de sentimente răzvrătite din jurul Aiudului; de aceea, conform legii, solicită o decizie ca nu doar la Aiud, ci și la Zlatna să se poată ține alegeri, sub supravegherea unei a doua comisii; ar fi

de dorit mai bine la Abrud, pentru ca astfel locuitorii din zona mun-toasă să participe la alegeri.

Nefiind aprobată încă de autoritatea supremă Legea privind alegera pe baza reprezentării, aplicarea măsurilor de până atunci stă în atribuția comitatelor de a răspunde cererilor solicitantilor nobilului comitat Alba de Jos.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond G.P., nr. 7 587/1848.

252

Cluj, 14 iunie 1848

Tekintetes főbíró Úr!

Uraságodnak folyó hó 8ról 196 szám alatt hozzáam tett feljelenté-
sit, melyben Anasztasie K. Ikonoma Oláh országból Brassó várossába
érkezett orosz kém iránt tett intézkedéseiiről és annak rendőri felügyelet
alatti lételről tudósít, célszerűen tett rendeléseit helyeselvén oly meg-
hagyással veszem tudomásul: hogy írtt egyénnek további működéseiit
éber figyelemmel kísértetvén, ha tettei méltó gyanúra ókul szolgálná-
nak öt letartóztatni, engem pedig rögtön tudósítani el ne mulassa.

Többire szokott becsüléssel maradok Uraságodnak

elkötelezett szolgája
Gróf Teleki Józef

Kolosvárt, június 14kén 1848

Onorate domnule jude regal!

Iau la cunoștință înștiințarea domniei voastre, adresată mie în 8 a
lunii curente, sub numărul 196, prin care mă informați despre măsu-
urile adoptate împotriva spionului rus Anastasie K. Ionomu, sosit la
Brașov din Tara Românească și despre punerea acestuia sub suprave-
gherea poliției; aprob ordinele oportun luate, cù mandatul că, urmă-
rind cu vîc atenție activitatea ulterioară a persoanei în cauză, să fie
arestat, dacă faptele sale oferă motiv pentru o atentă observație, iar pe
mine să nu omiteti a mă anunța degrabă.

Rămân pe mai departe cu stima obișnuită, serv supus al domniei
voastre

Cluj, 14 iunie 1848

Conte Telcki József

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Actele revoluției de la
1848—1849. Foto: 11 316—11 317.

253

Cluj, 15 iunie 1848

Méltóságos Főkormányi tanácsos Úr!

Az abrudbányai tanácsnak eredetileg vissza várás mellett folyó hó-
11ről hozzáam intézett jelentését, mely szerint ifjabb Jánku Avramnak
Topánfalván és környékében lázítása nyilván valóvá tétetik: záratéka-

val együtt a Méltóságodra bízott nyomozódás erre is kiterjesztése és ha módját találhatná, a nevezett izgató békfogatása végett ezennel áltküldeni kívántam.

Egyébaránt telyes tisztelettel maradok Méltóságodnak elkötelezett szolgája

Kolosvártt, Június 15kén 1848.

Gróf Teleki Józef

Măria voastră domnule consilier al înaltului Guberniu!

În raportul Consiliului orașului Abrud din 11 a lunii curente adresat mie, pe care trebuie să-l înapoiați, este menționată ca evidentă instigarea făcută de Avram Iancu junior la Câmpeni și împrejurimi. Am considerat necesar să vă înaintez prezentul raport, împreună cu anexe sale, pentru cazul în care ati găsi modalitatea de a extinde sfera investigației încredințată măriei voastre și asupra acestuia, în vederea arestării numitului agitator.

De altminteri rămân cu toată stima al măriei voastre devotat serv.

Cluj, 15 iunie 1848

Conte Teleki József

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 9 012/1848. Foto: 29 912—29 913.

254

Cluj, 15 iunie 1848

B. Kemény Domokosnak és G. Bethlen Gábornak mint a Román nemzeti bizottmány eloszlatására kinevezett biztosoknak

A Román Nemzeti bizottmány neve alatt ide beadott Kérlevél, melyben a Mihálcfalván s több más helységekben a Végőri Székely katonaság által állítólag elkövetett kicsapongások kinyomozására vegyes bizottmány kinevezése, s a bűnösök példás megfenyítése sürgettetik, eredetileg ide mellékelve oly utasítással küldetik Uraságtoknak, mint éppen az érdekkelt bizottmány eloszlatása végett kirendelt biztosoknak, hogy mivel a Királyi Kormány Szék ezen minden felsőbb engedelem nélkül összeállott bizottmányt már több ízben bétiltotta, s ennek, mint amelynek minden működési törvénytelenek — kérelmeit is el nem fogadhattya; ezen Kérlevelet az elnökséget viselt személynek adják vissza; a kérelemben foglalt dolog egyéb aránt más úton tárgyalás alatt lévén.

Kolosvártt, Június 15én 1848

*Baronului Kemény Domokos și contelui Bethlen Gábor, în calitate
de comisari numiți pentru dizolvarea Comitetului Național Român*

În numele Comitetului Național Român s-a înaintat aici o cerere în care se solicită urgentarea numirii unei comisii mixte pentru cercetarea abuzurilor comise, precum se spune, de către soldații secui graničeri la Mihalț și în alte localități, precum și pentru pedepsirea exemplară a vinovaților. O trimite anexată în original domniilor voastre, în calitate de comisari delegați tocmai pentru dizolvarea Comitetului în cauză. Guberniul crăiesc a interzis deja în mai multe rânduri activitatea acestui Comitet organizat fără vreo aprobare superioară. Fiind deci un organ a cărui activitate este ilegală, cererea să nu poate fi acceptată. Această cerere să fie restituită persoanei care figurează ca președinte.¹

Cele cuprinse în cerere vor fi discutate pe altă cale.

Cluj, 15 iunie 1848

*Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 7 409/1848. Foto: 26 128—
26 130.*

¹ A. Șaguna.

255

Cluj, 15 iunie 1848

Közügyek igazgatója Donáth Sándor folyó év Május 30án 6480 és 6929 számok alatt kelt azon kormányszéki intézvények eredményéül: miszerént híres ügyvédek Mikás Ferenc és Butyán János, úgy királyi táblai írnok Pap Sándor¹ és Kolozsvárt Jakó Szöcs János ellen az oláh nemzetbelieknek törvénytelen bujtogatásáért a káros irányú mozgalmakra ingerléséért a közeskctések végbevittetése után haladék nélküл bűnvádi kereset indítása rendeltetett, jelenti: mikép megtétetett a szükséges intézkedés a végett, hogy kétrembeli királyi közügyigazgatósági írnokok mindenazon törvényhatóságokban, melyekben a nevezett bűntényesek vétkes merényeiket elpróbálták, előbbi éltök folytatására is kiterjesztve mind a négy vádlottakra nézve az esketések késedelem nélküл vigyék véghez; azomban a kinyomozási munkálatok tartalmából a világolván ki: hogy Buttyán Jánosnak Kővár vidéke törvényhatóságából is hasonló bűntény és bújtogatási merény miatt kellett kiköltözni, az esketésnek ottani végbevittetésit a mostani körülmenyek között további intézkedésig el nem rendelte, kéri ez okon intézkedni: hogy vagy a Buttyán János bűntényeit érdeklő törvényes irományok mint a pernek sikeresen léendő indítására szükségesek a jelentő közügyek igazgatójának küldetessenek át, vagy pedig illyeneknek nem létezése esetében a maga rendjén és módján bizonyító erővel bírandó irományok haladék nélküл készíttessenek².

*

Irassék vissza: hogy Buttyán Jánosnak a Kővár vidékén véghez vitt hibás tettei a marcalis széken elpróbált kicsapongásait foglalván

magokban, az ellene most fenn forgó kereset tárgyául csak az oláh népnek különböző helyeken, jelesen Szeben, Abrudbánya s Balásfalva környékeiben elkövetett bujtogatásaira intézze.

Conform intimelor guberniale cu nr. 6.480 și 6.929 din 30 mai, se prevede ca împotriva faimoșilor avocați Florian Micaș și Ioan Buteanu precum și a cancelistului de Tabla regească Alexandru Pop¹ și a lui Ioan Suciu din Cluj, să se pornească fără întârziere procedura de urmărire penală, după încheierea anchetelor publice, pentru instigarea nelegitimită a conaționalilor lor și pentru indemnarea acestora la mișcări primejdioase; directorul procuraturii fiscale Donáth Sándor raportează că s-au luat măsurile necesare pentru ca funcționarii administrației publice să iasă în două rânduri și să ancheteze urgent în toate jurisdicțiunile, unde numitii nelegitimi și-au desfășurat tentativele lor primejdioase, extinzând investigațiile și asupra antecedentelor biografice ale celor patru inculpați. Între timp, din cuprinsul anchetei a reiesit că, în ce-l privește pe Ioan Buteanu, acesta a trebuit să se mute din jurisdicția districtului Chioar din pricina unor fapte și tentative asemănătoare de instigare; date fiind împrejurările de față, s-a ordonat continuarea anchetei în Chioar, până la noi dispozitii. Cere să se disponă în cauză în felul următor: să i se trimită directorului procuraturii fiscale înscrisurile legale care privesc faptele lui Ioan Buteanu de acolo, ca necesare pentru pornirea reușită a procesului; în caz că aceste înscrisuri nu există, să se întocmească fără întârziere, conform procedurii, scriptele înzestrare cu putere doveditoare².

*

Să se răspundă că, întrucât infracțiunile lui Ioan Buteanu săvârșite în districtul Chioar se referă numai la încercările sale de a se informa în scaunul marcal, obiectul cercetărilor ce se desfășoară acum împotriva acestuia să-l constituie numai instigarea poporului român din anumite zone, cum ar fi împrejurimile Sibiului, Abrudului și Blajului.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G.P., nr. 8543/1848.

¹ Al. Papiu Ilarian.

² Vezi doc. 273.

256

Cluj, 15 iunie 1848

- a. — Fogarasi Püspöknek
- b. — Kolos megye közönségének

a, b. — Megyében keblezett szombattelki köz lakósok által kimutatott köz igazgatás elleni engedetlenség fenyítésére és a községet izgatóknak kijelölt helybeli egyesült pap Pap Simon és ugyan oda való

köz lakosok Kuk Indréj és Pap Alexandru befogatásokra kirendelt kerületi Al Ispán és Járásbeli Szolga bíró által véghez vitt és ide felterjesztett kinyomozásból s melléje csatolt irományokból következendőket találta a Királyi Kormányszék békibizonyosulva, hogy:

1ször A szombattelki lakosok maguk juhnyájikkal a földes uraságának bizonyos magány legelőjét erőszakoson leégettévé, midön az Al Ispány ezen kihágás megvisgálására kiszállott, a szomszéd Pusztai Kamarásra és az erőszakoskodó pakulárokat a falusbíró által maga eleibe kísértetni és a falusi község tagjait is maga előtt megjelenni rendelte a fenn említett pap egyik pakulárt, kinek keze alatti nyájban voltak az ő juhai, a falus bíró keze alól kivette és maga lakházánál tartoztatta.

2szor Ugyan az írt pap a falusi községet is, melynek nagy része az Al Ispán rendeletének engedelmeskedni és Pusztai Kamaráson megjelenni kész lett volna, oda átmenni nem engedte, figyelmeztetvén őket a balásfalvi gyűléstben hozott végzésre és arra le tett esküjökre, s mondáván nékiek, hogy ahoz tartásá magukat. Mely figyelmeztetést

3szor Kuk Indréj és Pap Alexandru köz lakosok, kik a falusi község részéről mint követek fizetésért a pappal a balásfalvi gyűlésre jártak, jugy magyarázták ki, hogy a balásfalvi gyűlés végzete szerint a Románok lévén elsök, a Magyarok batalmának már vége, rendeleteinek engedni nem kell; a Magyaroknak és Uraknak barátjai ne légyenek, mert azoknak törvényei már meg égettettek, azok őket nem kötelezik, senkitől nem függnek és minden Balásfaluvalról várak; mire ők Balásfaluval hétszer megesküdtek.

4szer Az említett Al Ispán és Szolgabíró tudósításukból az is kitetszik, hogy midön ezen kinyomozás végett Szombattelkére kiszállottak, a nevezett pap ismételt felszólításokra is előttük megjelenni nem akart; a miért katonai erővel kellett ötet letartóztatni¹.

Mind ezek e szerint a kinyomozásból ki jövén, a köz népet ily módon bujtogató fenn írt pap Pap Simonra nézve méltónak találta a Királyi Kormány Szék, hogy eddig szenvedett fogása büntetésül fel tudtván oly komoly megintéssel és az aránt adandó irásbeli kötelezet mellett bocsáttassék szabadon, hogy a köz nép illetén bujtogatásától megszűnik, e felett pedig a Balásfaluvalról innen tett rendeletek ellenére a falusi község részéről magával vitt két követeknek a falu által fizetett hért a falunak fordítssa meg; nem különben a kátonaságra tett és az Al Ispán s Szolgabíró tudósításában kijelölt öszvegnek felét ő fizesse meg.

b) Mely határozat a nemes megyének, a Csendőri bizottmány folyó hó 1ső napjáról kelt Tudósítása mellett felküldött irományok vissza rekkesztése mellett, illő elégítéssel vétel végett oly hozzáadással íratik meg, hogy a görög egyesült Püspökhez egyszersmind az iránt is tételett innen Rendelet, miszerint Pap Simont mostani megyéjéből más csekélyebb állomásra tégye át.

Végre a más két bujtogatot Kuk Indréjt és Pap Alexandrut a nemes megye vetesse illő büntetés alá.

a.) Mely határozat teljesítés végett nemes Kolos Megyének megíratván, Méltóságod ezennel oda utasítatik, hogy nevezett Pap Simont mostani megyéjéből műhatlanul mozdítssa el és más csekélyebb állomásra tégye át.

Kolosvárt, Június 15én 1848

- a — Episcopului de Făgăraș
- b — Comitatului Cluj
- a — Nobilului [comitat] Cluj
- b — acestui nobil [comitat]

a, b — Iobagii din Sâmboleni, din acest comitat, s-au răzvrătit. Pentru liniștirea și pedepsirea lor, precum și pentru arestarea preotului Simion Pop și a locuitorilor Andrei Cuc și Alexandru Pop, a sosit la fața locului vicecomitele, împreună cu judele nobiliar. Din actele anchetei lor înaintate nouă, Guberniul regal aflat că:

1. Locuitorii din Sâmboleni și-au trimis turmele lor de oi la păscut pe pășunca ce aparținea domnului de pământ; după ce vicecomitele a sosit la fața locului pentru a cerceta cazul i-a chemat la el, la Cămăraș, prin intermediul judeului primar sătesc, pe păcurarii agresivi, precum și pe locuitori; preotul susmentionat l-a reținut însă pe unul din ciobani la el acasă și anume pe acela la care au fost și oile lui;

2. Preotul a procedat la fel și cu locuitorii care, în majoritatea lor, s-au arătat dispuși să se deplaseze la Cămăraș; el nu le-a permis plecarea la Cămăraș, invocând rezoluția din Blaj și jurământul depus acolo; a insistat ca ei să le respecte.

3. Locuitorii Andrei Cuc și Alexandru Pop care au fost cu preotul la Blaj în calitate de delegați și au primit pentru aceasta retribuție, au susținut că, potrivit rezoluției din Blaj: românii sunt cei dintâi dintre locuitorii țării; domnia ungurilor s-a sfârșit; dispozițiile acestora nu mai trebuie luate în seamă; nu mai este cazul să fie prieteni cu ungurii și cu domnii, întrucât legile lor au fost demult arse; aceste legi nu mai sunt valabile pentru ei; ei nu mai depind de nimeni, ci vor aștepta totul de la Blaj; pentru toate acestea au jurat de șapte ori la Blaj;

4. Din relatarea vicecomitelui și a prim-judelui rezultă și aceea că, atunci când au sosit la Sâmboleni pentru anchetă, preotul n-a fost dispus nici după somații repetate să se prezinte la ei; din acest motiv au trebuit să-l aresteze cu forță militară¹.

Toate acestea reies din anchetă. Totuși, Guberniul crăiesc a crezut că justă măsura de a-l elibera pe preotul Simion Pop care a agitat poporul, cu avertismentul serios de a înceta instigarea și cu obligația de a da o declarație în scris că va尊重a un atare angajament. Preotul trebuie obligat apoi să înapoieze sătenilor banii plătiți celor doi delegați pe care i-a dus cu sine la Blaj; la fel, să plătească jumătate din cheltuielile de deplasare ale vicecomitelui și din cele de întreținere a armatei.

b. Această hotărâre se aduce la cunoștința comitatului împreună cu anexa raportului comitetului pentru menținerea liniștii din ziua de 1 i.c. Totodată, comitatul trebuie anunțat despre hotărârea gubernială transmisă și episcopului greco-catolic, referitoare la mutarea preotului Simion Pop din localitatea actuală într-o altă comună.

În ceea ce-i privește pe Andrei Cuc și Alexandru Pop, comitatul să aibă în vedere pedepsirea lor.

a. Hotărârea de mai sus se transmite comitatului Cluj, iar măria voastră este datoare să-l plaseze pe Simion Pop într-un sat mai mic.

Cluj, la 15 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 7 364/1848. Foto: 2 098—
2 102.

¹ Vezi doc. 11 și 12; vezi și vol. IV, doc. 289, precum și vol. V, doc. 128 și 179.

257

Cluj, 15 iunie 1848

Nemes Felső Fehér megye főispánjának

Méltóságodnak e folyó hó 12-dikéről 176 szám¹ alatt hozzám intézett hivatalos jelentésére ezennel válaszolni kívántam: miszerént egy felöl a Királyi Fő Kormányszék méltóságodnak a múlt május hó 27-dikén kelt jelentésére a maga határozatát már megtette és reméllem eddig vállaszát is vette. Másfelöl pedig a máj napon és jelen szám alatt én tábornoki helyettes Pferschmann urat hivataloson megtanáltam légyen: miszerént a méltóságod kormánya alá bizott nemes megyéből, jelesen Rákosról és Hévízből Feketehalomba átszállított lovas katonaságicsoport a belbátorság fenntartása tekintetéből oda minél előbb vissza vitetni rendelni ne terheltessék.

Kolosvárt, június 15-dikén 1848.

Comitelui suprem al nobilului comitat al Albei de Sus

La adresa dvs. oficială adresată mie în 12 a lunii curente sub nr. 176¹ doresc să vă răspund că Guberniul a și luat hotărârea sper că până acum ati și primit răspunsurile. Pe de altă parte, azi, sub numărul prezent, eu m-am adresat oficial d-lui feldmareșal Pfersmann, adjunctul comandanțului suprem, ca în vederea restabilirii securității interioare să ordone rechemarea imediată a trupelor detașate la Codlea în localitățile Racoș și Hoghiz ale comitatului încredințat conducerii dvs.

Cluj, la 15 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1 565/1848. Foto: 25 623—
25 626.

¹ Vezi doc. 203.

Cluj, 15 iunie 1848

Gróf Beldi Ferencz és b. Kemény István kormány biztosoknak
Rácz Vazul és Cipariu Timothe aláírások alatt az oláhnemzet görög egyesült tagjaihoz állítólag a nemzet ügyében fáradzó ifjak jutalmazása végett gyűjtendő pénz iránt intézett felszólításuk egy példányát magyar fordításaval méltóságoknak használat és szükséges tudás végett ezennel általánosan kívántam¹.

Kolosvár, június 15kén 1848

Comisarilor guberniali contele Beldi Ferenc și
baronul Kemény István

Am considerat oportun să vă trimitem spre utilizare și spre necesara luare la cunoștință un exemplar al unui apel cu traducerea în limba maghiară, adresat membrilor greco-catolici ai națiunii române, cu semnăturile lui Vasile Rațiu și Timotei Cipariu, referitor la o colectă bănească, — precum se spune — pentru sprijinirea tinerilor care lucrează în problema [emancipării] națiunii.¹

Cluj, 15 iunie 1848

Concepț. Arh. St. Budapesta, Fond. G.Pr., nr. 1.548/1848. Foto: 25 621—25 622.

¹ Vezi vol. IV, doc. 156.

Cluj, 15 iunie 1848

An das Löbliche k.k. hierländische General Commando Präsidium

In Beziehung auf die schätzbare Note Eines Löbl. General Commando Präsidiums v. 7. Juni Z. 620—606/q¹ habe ich die Ehre nebst Rückstellung der Kommunikate die Abschrift meines Präsidial Erlasses, welchen ich in Betreff des am 2. d. M. Landtäglich beschlossenen dritten Gesetz Vorschlages, welcher von der Umgestaltung der Szekler Grenz-Regimenter in National Garden handelt, damit derselbe bei der unter den Waffen befindlichen Szekler Nation zu Missverständnissen keinen Anlass gebe in Folge der von Sr. Excellenz dem K. Landtags Comissär und hierländ. Herrn Command. Generalen an mich zugestellte Aufforderung an sämtlichen Oberbeamten jener Szekler Jurisdiktionen, in welchen das Grenz Institut eingeführt ist, zugeschickt habe, mit dem Beifüge mitzutheilen dass durch diese Vorkehrungen, meines Erachtens nach, allen Missverständnissen vorgebeugt sein dürfte.

Klausenburg, am 15. Juni 1848

Către prezidiul Comandamentului c[ezaro] c[răiesc]
suprem din Transilvania

În legătură cu apreciata adresă a prezidiului Comandamentului general din 7 iunie, nr. 620—606/q,¹ am onoarea să vă înapoiez comunicatele și să vă trimit o copie a dispoziției mele prezidențiale, pe care, la cererea excelenței sale comisarul regal la dietă și comandant suprem din Transilvania, am trimis-o funcționarilor de frunte ai acestor jurisdicții secuiești, unde există instituția de graniță; ea se referă la proiectul de lege nr. 3 adoptat de Dieta Transilvaniei în 2 iunie, în care este vorba de transformarea regimentelor secuiești de graniță în țărzi civile. Am procedat astfel pentru ca legea respectivă să nu provoace neînțelegeri în rândul națiunii secuiești aflată sub arme. Prin această dispoziție consider că s-a prevenit orice neînțelegere.

Cluj, 15 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond G.Pr., nr. 1536/1848. Foto: 25 603—
25 604.

¹ Vezi doc. 74.

260

Cluj, 15 iunie 1848

An Ein Löbl. k.k. hierländiges General Comando Präsidium

In Beantwortung der geschätzten Note Eines Löbl. Präsidiums vom 4-ten d. M.Z.R. 3163 gebe ich mir die Ehre zu eröffnen: dass die unter dem Namen der Partium begriffenen Jurisdiktionen wirklich auf allerhöchsten Befehl Sr Majestät zu Ungarn einverleibt worden sind, und von dem Tage an als dahin gehörig betrachtet werden, als die Veröffentlichung der Ungarischen Gesetze daselbst stattgefunden hat, und von diesem Tage sowohl mein als auch des k. Guberniums fernerer Einfluss in die Verwaltung dieser vier Gerichtsbarkeiten auf gehört habe, dass folglich auch die Verpflegung des daselbst befindlichen Militärs nach dem ungarischen Regulament und nach den in demselben festgestellten Grundsätzen geleistet werde, mithin eine Ausgleichung hierüber bei etwaigen Anständen nur mit dem k. ungarischen Ministerium verabredet werden könne.

Klausenburg am 15. Juni 1848

Către prezidiul Comandamentului c[ezaro] c[răiesc] general
din Transilvania

Răspunzând la apreciata adresă a onoratului prezidiu din 4 iunie, nr. 3 163, am onoarea să vă informez că jurisdicțiile cuprinse sub denumirea de Partium au fost efectiv anexate Ungariei la ordinul Maiestății sale; acestea sunt considerate ca făcând parte din Ungaria din

ziua în care în ele au devenit publice legile ungurești. Începând cu această zi a încetat influența mea și a Guberniului în administrația celor patru jurisdicții. Prin urmare și aprovisionarea armatei staționată acolo se efectuează în conformitate cu regulamentul ungar și cu principiile stabilite într-însul. Deci numai cu Guvernul ungar se pot iniția tratative în cazul unor eventuale probleme.

Cluj, 15 iunie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1575/1848. Foto: 25 637.

261

Cluj, 15 iunie 1848

An Seine des k.k. Herrn Feld Marschall Lieutenants
Pfersmann Hochwohlgeboren

In der unterm 12ten 1. an mich erstellten Vorstellung beschwert sich der Obergespan des Ober Albenser Komitats Graf Kálnoki darüber, daß obwohl in mehreren Ortschaften dieses Komitats die öffentliche Ruhe und Sicherheit des Eigenthums bedrohet werden und sich eine bedenkliche Widersätzlichkeit an vielen Orten kund gebe, welche nur durch Militär Assistenz bezähmt werden könne, dennoch in diesem Komitate bloß zu Mártontfalva sich eine Escadron befindet, die bisher im Rákos und Héviz stationirte Cavallerie Abtheilung, aber nach Zeiden in den Kronstädter District verlegt, und obendrein diesem Comitat durch das Oberlandes Commissariat, der Last der Verpflegung derselben aufgebürdet würden sei, weßhalb der Obergespan din Bitte gestellt hat, wegen der zu bewirkenden Rückkehr dieser Abtheilung nach dem Ober-Albenser Komitat, die geeigneten Schritte einzuleiten.

Da die gegenwärtigen Verhältnisse dieses Komitates es dringend erheischen, daß die Rückkehr dieser Abtheilung ehestens angeordnet werde, so gebe ich mir die Ehre Euer Hochwohlgeboren zu ersuchen dießfalls das Erforderliche verfügen und mich vom Verfügten in die Kenntniß setzen zu wollen.

Către excelенță sa, domnul feldmareșal locotenent Pfersmann

În adresa sa din 12 iunie înaintată mie, comitele suprem al comitatului Alba de Sus, contele Kálnoki, se plâng că: în mai multe localități ale acestui comitat liniștea publică și securitatea proprietății sunt amenințate; se manifestă o opoziție îngrijorătoare în mai multe localități care nu poate fi domolită decât prin asistență militară; cu toate acestea, în comitat se află doar un escadron la Metiș; detașamentul de cavalerie, staționat până în prezent la Racoș și Hoghiz, a fost transferat la Codlea în districtul Brașov, deși urmează ca tot comitatul, prin intermediu comisariatului suprem, să suporte și de acum înainte povara aprovisionării lui.¹ Iată de ce comitele suprem roagă să se ia toate măsurile pentru ca acest detașament să se reîntoarcă în comitatul Alba de Sus.

Deoarece condițiile actuale ale comitatului sunt de așa natură încât împun revenirea cât mai grabnică a detașamentului, am onoarea să vă rugă să ordonați a se lăua măsurile necesare în acest sens; de asemenea să mă informați în legătură cu cele întreprinse.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G.Pr., nr. 1565/1848. Foto: 25 623—25 626.

¹ Vezi doc. 203 și 257.

262

Cluj, 15 iunie 1848

An Se Excellenz den kk. wirklichen Herrn geheimen Rath und Kämmerer Grosskreuz des kais. königl. Leopold Ordens, dann Landes Gouverneur des Grossfürstenthums Siebenbürgens Grafen Teleki

In Entsprechung der geehrten Note vom heutigen Tage Nro 1550 beeile ich mich Eure Excellenz mitzutheilen, dass wegen Verlegung des zu Egerbegy und Gyéres stationirten Zuges Szekler Huszaren nach Bodon¹ noch für den heutigen Tag bereits das Erforderliche eingeleitet, und diese Abtheilung dem Hl. Obergespann Grafen Toroczkay zur Verfügung gestellt worden ist.

Klausenburg am 15. Juni 1848

Puchner F.M.L.

Către excelența sa domnul conte Teleki, consilier intim și camerar, purtător al crucii mari a ordinului c[ezaro] c[răiesc] Leopold și guvernator al Marelui Principat al Transilvaniei

În conformitate cu onorata nota de astăzi, nr. 1550, mă grăbesc să vă comunic că pentru detașarea detașamentului de husari secui de la Agârbiciu și Câmpia Turzii la Budiu¹ au fost luate deja astăzi toate măsurile și i-a fost pus la dispoziția domnului comite suprem, contele Toroczkay.

Cluj, 15 iunie 1848

Puchner, F.M.L.

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G.Pr., nr. 1576/1848. Foto: 25 646.

¹ Azi Papiu Ilarian.

Sf. Gheorghe, 15 iunie 1848

A 2dik székely gyalog ezeredes uraknak

Június 15en 1848

Királyi Kormányzó G. Teleki Jósef úr ö nagyméltóságának f. é. 1436 E. szám alatt költ rendelete által a felöll lévén értesítve mikép ö nagyméltósága a hazabéli főhadi parancsnokságot a végett szolitotta fel, hogy a kormányom alá bizott nemes szék bel csende fenn tarthatása és a kormányzás szabályszerű folyhatása tekintetéből kiadandó intézkedéseimet a Méltóságod kormánya alatti nemes ezeredhez teendő utasításai által segéllel elő — annak folytán tehát hivatalos barácssággal van szerencsém Méltóságodat fel kérni, — ne terheltessen engemet tudósítani, vett-e a fennebbi értelemben a nagyméltóságú fő hadi vezérségtől parancsot, s ha igen, azt véllem közölni szíveskedjék.

A királyi adónak nem csak bé nem szolgáltatása, hanem nehол megtagadása felöll is lévén értesülve, mai naptól a tartozásokat telyesíteni elmulasztott adózokat, adójuk bé fizetésére fel szolitatni rendeltem ugyan, minek is, ha óhajtott eredménye nem lenne, meg hagytam a Kézdi és Orbai alkirálybiróknak, hogy a hátrálék és folyó adót Nagyméltóságod-tól kérendő katonai erővel megkísértendő elégítétel utyán is hajtassák fel — annál fogva hivatalos barácssággal kérem Méltóságodat, szíveskedjék érintett alkirály bírók által ne talán az adó fel hajtatása végett kérendő katonai erőt kellő mennyiségebe megadatni rendelni — hivatalos és barácsságos tisztelettel maradván.

D-lui colonel al regimentului 2 secuiesc de infanterie

În 15 iunie 1848

Prin ordinul 1436 din a.c. al măriei sale d-l guvernator regal, contele Teleki József, am fost înștiințat că el a somat Comandamentul suprem din țară, ca prin dispozițiile dvs. date nobilului regiment pe care-l comandați, să susțineți măsurile luate de mine în vederea menținerii liniștii și a exercitării corecte a funcției administrative în nobilul scaun încredințat conducerii mele. Ca urmare, cu prietenie oficială, am onoarea de a vă ruga să nu ezitați să mă înștiințați, dacă în acest sens ati primit ceva dispoziții de la Comandamentul suprem dacă da, să binevoiți și mi le aduce la cunoștință.

Am fost informat că impozitul regal nu numai că nu a fost plătit, dar s-a și refuzat. Cu data de azi am somat [restanțierii] la plata impozitelor. În caz că inițiativa mea n-ar da rezultatul scontat, le-am sugerat vicejuzilor regali din Kézdi și Orbai să adune restanță și impozitul curent chiar cu forță militară pe care să o ceară de la domnia ta.

Deci, cu prietenie oficială, o rog pe domnia voastră ca în cazul în care vi se va solicita de către vicejuzii susaminti forță militară, să dispuneti trimiterea acesteia în proporție corespunzătoare.

Rămân cu stîmă oficială și prietenească.

Concept. Arh. Nat. Dir. jud. Covasna. Fond. Arh. Scaun. Trei Scaune. Acte prezidiale. Foto: 7 808—7 810.

Arad, 15 iunie 1848

Şedinţa din 3/15 iunie 1848 a Consistoriului Arad

Iosif Raiacici arhiepiscop și mitropolit de Carlovit comunică d-lui episcop diecezan că și-a asumat, potrivit dorinței Adunării ținute la Carlovit, la 1 mai a.c., titlul de patriarch de care și antecesorul Arsenie Cernovici s-a folosit.

S-a hotărât:

Acest Consistor sau sfânt scaun, considerând adunarea sărbătoarească de la Carlovit din 1 mai a.c. drept revoltă sau răscoală, nu va fi nici odată de acord cu titlul de patriarch, asumat de arhiepiscop ilegal și fără audierea românilor, ca rezultat al unei răzvrătiri anticonstituționale.

*Original. Arhiva episcopiei Arad, Protocolele ședințelor consistoriale din 1848. Publicat: I. D. Suciu, Radu Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Bánatului*, vol. II, Timișoara, 1980, p. 694–695.*

Sibiu, 15 iunie 1848

An den Löblichen Kronstädter Magistrat

Nachdem mir von mehreren sächsischen Kreisen der Antrag gestellt worden ist, durch Abhaltung von großen Volksversammlungen einen Ausdruck des National Willens und der National Einheit zu erzielen, um dadurch die der Nation durch den Landtags Beschluß vom 30sten Mai erwachsenen Gefahren abzuwenden, eine solche massenhafte Volks Versammlung aber nach der einmütigen, mit Universitäts Erlaß vom 12ten d.M. Zahl 697¹ dem löblichen bekannt gewordenen Ansicht der Universität in dem gegenwärtigen Augenblicke nicht zweckdienlich erachtet wird, so habe ich mich bestimmt gefunden, auf den 26sten d.M. dem von Schäßburg und dem Grundsätze nach auch von anderen Kreisen ausgegangenen nachträglichen Antrage gemäß einen verstärkten National Conflux aus Deputirten, welchen von ihren Comitenten ein umfassendes Vertrauungsvotum ertheilt werden muß, bestchend zur Berathung und Beschlüffassung aller jener Maßregeln einzuberufen, welche durch die täglich wechselnden Verhältnisse und die wahrscheinlich bevorstehenden Ereignisse werden gebothen werden. Indem ich den bevorstehenden Beschlüß gefaßt habe, bin ich der Ansicht gefolgt, daß so wie die Zeitumstände allerdings außergewöhnliche Maßregeln nothwendig machen, es durch dieselben Umstände gebothen wird, den Boden des positiven Gesetzes nicht zu verlassen, sondern in der möglichst genauen Einhaltung seiner Gränzen gegen die drohenden Angriffe und Anfeindungen einen kräftigen und ehrenhaften Schutz zu ersuchen. Der außerordentliche National Conflux wird sich daher genau nach der bei gewöhnlichen National Confluxen geltenden Gepflogenheiten im National Hause von Hermannstadt versammeln, er wird seine Erlasse

in der gewöhnlichen Form abfassen und wird seine Wirksamkeit auf alle Gegenstände erstrecken, welche das Interesse der Nation im geringsten berühren. Es wird jedoch dieser National Conflux nicht allein je zwei Deputirte eines Kreises in sich fassen, sondern so viele mit umfassendem Vertrauungsvotum versehene Abgeordneten der einzelnen Kreise enthalten, als diese innerhalb der Anzahl von zwei bis acht, je nach dem eigenen Gefühle der Billigkeit und mit Berücksichtigung des Bedarfes der heimischen Verwaltung, für nothwendig erachten. Schäßburg, welches für sich 6 Abgeordnete zu senden beabsichtigt, schent von einer richtigen Beurtheilung seiner Verhältnisse ausgegangen zu sein. Eben so kann ich dem zweiten Antrag des Schäßburger Stuhles, daß den Abgeordneten außer den Reisekosten ein Taggeld von ein Gulden C. Mze ausgemessen werde, meine Beistimmung mit Berücksichtigung der vielfachen Anforderungen an die öffentlichen Kassen nicht versagen; überlasse es jedoch dem Kreise, dießfalls in der gesetzlichen Weise vorzugehen. Ich trage daher dem Löblichen Magistrat auf, unverweilt die Einleitung zu treffen, daß mit möglichster Beobachtung der das öffentliche Vertrauen des Kreises auf den Wahlact sichernden Modalität die hieher zu sendenden Deputirten aus den mit dem öffentlichen Vertrauen beehrten Männern frei gewählt und mit dem Vertrauungsvotum ausgerüstet werden, um ungehindert und ohne Scheu nach dem eigenen und besten Wissen und Gewissen das Wohl der Nation berathen, ihre Rechte bewahren und ihre Freiheiten männlich vertheidigen zu können. Im Namen der sächsischen Nations-Universität. Hermannstadt den 15. Juni 1848.

Franz Salmen

Către onoratul Magistrat din Brașov

Mai multe scaune și districte săsești mi-au adresat cererea de a se ajunge la o exprimare a voinței și a unității naționale prin ținerea unei mari adunări populare, pentru a îndrepta prin aceasta pericolele care s-au ivit în urma hotărârii dietei din 30 mai. O astfel de adunare populară masivă s-a considerat însă, în unanimitate, de către Universitate, ca fiind neadecvată scopului urmărit în momentul de față. Această pârcere a fost comunicată onoratului Magistrat prin dispoziția nr. 679 din 12 iunie.¹ Totuși, m-am simțit obligat să convoc, conform cererii venite mai întâi din partea orașului și scaunului Sighișoara, iar ulterior din partea altor scaune și districte, un conflux național lărgit prin delegați, pe care cei ce-i trimit trebuie să-i investească cu un vot cuprinzător de încredere. Urmează ca acest conflux național lărgit să dezbată și să ia acele hotărâri ce vor fi considerate necesare în situația zilnic schimbătoare și a evenimentelor care probabil vor urma. În luară unei atari decizii m-am ghidat după principiul potrivit căruia deși condițiile actuale impun măsuri deosebite totuși nu permit să se părăsească limitele legii pozitive. [Soluția] trebuie căutată în respectarea cât mai exactă a normelor și în asigurarea unei protecții cinstite și puternice împotriva atacurilor dușmanilor amenințători. Confluxul național extraordinar se va întruni prin urmare în Casa Națională din Sibiu, exact conform uzanțelor valabile pentru unul obișnuit. El și va redacta dispozițiile în forma obișnuită și-și va extinde competența în

toate problemele care privesc oricără de puțin interesul națiunii. Dar acest conflux național nu va cuprinde numai câte doi delegați dintr-un scaun sau district, ci atâtăi cât vor fi înzestrați cu un vot de încredere cuprinsător și prin urmare câtă consideră respectivul scaun sau district că ar fi necesar. Înănd seama de nevoie administrației locale, numărul delegaților poate fi între doi și opt. Se pare că Sighișoara, care intenționează să trimîtă 6 delegați, a pornit de la o apreciere corectă a condițiilor sale. Având în vedere multiplele solicitări ale casierilor publice, nu pot să fiu decât de acord cu a doua propunere a scaunului Sighișoara ca delegații să primească, în afara cheltuielilor de călătorie, o diurnă de un florin m.c. Las însă în seama fiecărui scaun sau district să procedeze în această privință în mod legal.

De aceea îl însărcinez pe onoratul Magistrat să ia neîntârziat măsurile necesare pentru ca delegații care urmează să fie trimiși aici să fie aleși liber din mijlocul bărbaților onorați cu încrederea publică; de asemenea cu respectarea cât mai strictă a modalității care asigură încrederea publică a districtului în ceea ce privește actul alegiei; ei să fie investiți cu votul de încredere, pentru ca uzând de toată știința și conștiința lor să se poată confițui nestinheriți și fără teamă asupra binelui națiunii, să aibă posibilitatea să susțină drepturile acesteia și să fie în stare să apere bărbătește libertățile ei. În numele Universității Naționale săsești.

Sibiu, 15 iunie 1848

Franz Salmen

Original: Arh. Nat. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 2 663/1848.
Foto: 31 594.

¹ Vézi doc. 211.

266

Sibiu, 15 iunie 1848

An den Löblichen Kronstädter Magistrat!

Nachdem sich die Mehrheit der sächsischen Kreisbehörden gegen den dem Löblichen Magistrat unter U.Z. 888/1846 [!] mitgetheilten Antrag der Hermannstädter Stuhls Versammlung, womit nehmlich den jeweiligen sächsischen Landtags Abgeordneten immer auch Ersatzmänner beizugeben werden mögen, ausgeprochen haben, so kann auch von dieser Universität hierüber kein für alle sächsischen Kreise verbindlicher Beschlusß gefaßt werden, es muß daher den einzelnen Kreisen überlassen bleiben, durch gemessene Instructionen ihre Landtags Abgeordneten streng zu verpflichten, durch genaue Erfüllung ihrer übernommenen Verpflichtung für die erforderliche ununterbrochene, vollständige Vertretung der sächsischen Kreise in den Landtags-Sitzungen und National-Versammlungen gewissenhaft zu sorgen.

Welches dem Löblichen Magistrat zur Kenntnis hiermit mitgetheilt wird. Von der sächsischen Nations Universität. Hermannstadt, am. 15. Juni 1848.

Franz Salmen

Către onoratul Magistrat din Brașov!

Majoritatea forurilor scăunale și districtuale săsești s-au exprimat împotriva cererii adunării scaunului Sibiu de a se trimite întotdeauna împreună cu deputații săși la dietă și loctitorii, ceea ce s-a comunicat onoratului Magistrat sub nr. univ. 888/1848 [!]. Universitatea nu poate lăua însă în această privință o hotărâre obligatorie pentru toate scaunele și districtele săsești. Prin urmare, trebuie să rămână în sarcina acestora să-i oblige pe deputați la dietă în mod sever, prin instrucțiuni corespunzătoare, pentru ca ei să asigure în mod conștios indeplinirea strictă a obligațiilor primite pentru o reprezentare completă și neîntreruptă a scaunelor și districtelor săsești la ședințele dietei și la adunările naționale.

Aceasta se comunică onoratului Magistrat pentru luare la cunoștință. De la Universitatea națională săsească.

Sibiu, 15 iunie 1848

Franz Salmen

Original. Arh. St. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 3 262/1848. Foto: 32.181.

267

Sibiu, 15 iunie 1848

An den lüblichen Kronstädter Magistrat!

In Erwiderung der von einem lüblichen Magistrate an den geferten Nations Grafen gerichteten und dieser Universität zur Verhandlung zugestellten beiden Zuschriften unter M. Zahlen 2525 und 2542/1848¹ die Union Siebenbürgens mit Ungarn betreffend, findet man Einen lüblichen Magistrate zu bemerken, daß diese Nations Universität bei dem stattgefundenen redlich gemeinten aber, wie es der Erfolg gezeigt, neben dem von einigen Kreisen für sich selbstständig ausgeübten divergirenden Einflusse auf die übrigen Kreise fruchtlos gebliebenen Versuche, in der Unions Sache die Ansichten auszugleichen, sich nicht berufen fühlt, dießfalls weitere Konnotationen darüber, wer die Sache aus dem richtigen Gesichtspunkte aufgefaßt habe? Raum zu geben, und daß dieselbe im Widersprüche mit den in ihrem erstatteten Berichte ausgesprochenen Geständnissen, daß sie wider ihre Instructionen gehandelt, dann damit, daß die Mehrheit der Kreise diese Handlungsweise in ihren hieher eingesendeten Berichten tadeln, sich außer Stande befindet, zur Einreichung der fraglichen Denkschrift bei den Landesständen vor der Allerhöchsten Bestätigung des Unions Artikels einzurathen, indem diese Einrathung auf factischem Wege die besagte Handlungsweise rechtfertigen, sonach mit dem ausgesprochenen Tadel in geradem Widersprüche stehen würde. Was den eingesendeten Aufruf an das Sachsenvolk anbelangt, hat die Nations Universität in die Entstehung desselben keinen Einfluß gehabt, und es kann das dasige Publicum versichert sein, daß der Nations Graf stets bemüht ist, allen

schädlichen Aufregungen der Gemüther, in wie weit dessen Wirkungskreis in diesem Bezug nicht beschränkt ist Einhalt zu thun. Hermannstadt am 15. Juni 1848. Von der sächsischen Nations Universität.

Franz Salmen
Karl Sigerus, S. Notair

Către onoratul Magistrat din Brașov!

Răspund la cele două adrese sub nr. Mag. 2 525 și 2 542/1848 înaintate de onoratul Magistrat subsemnatului comite al națiunii și puse la dispoziția acestei Universități.¹ Adresele se referă la uniunea Transilvaniei cu Ungaria. Dorim să precizăm onoratului Magistrat că încercările Universității naționale de a aduce la un numitor comun părerile în privința uniunii au rămas fără succes din cauza influențelor divergente exercitate de la sine putere de către unele scaune și districte asupra celoralte. De aceea această Universitate națională nu se mai simte obligată să continue controversa în ceea ce privește întrebarea cine vede lucrurile corect. De asemenea nici cu cine nu este de acord cu înaintarea memoriului în cauză Stărilor înainte de sanctiōnarea de către împărat a articolului cu privire la uniune. Aceasta ar justifica pe cale faptică respectivul mod de decizie al deputaților care singuri recunosc în raportul lor că au acționat contrar instrucțiunilor primite; totodată ar sta în flagrantă contradicție cu dezaprobarea cuprinsă în rapoartele majorității scaunelor și districtelor trimise aici. În ceea ce privește apelul către poporul săs pe care mi l-ați trimis, Universitatea națională n-a avut nici o influență la redactarea lui. Publicul de aici poate fi asigurat despre strădania continuă a comitelui națiunii de a opri orice agitare dăunătoare a spiritelor în măsură în care raza lui de acțiune nu este îngrădită în această privință.

De la Universitatea națională săsească,

Sibiu, 15 iunie 1848

Franz Salmen
Karl Sigerus, notar subst.

Original. Arh. Nat. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 2 766/1848.
Foto: 31 585

¹ Vezi doc. 123 și 125.

268

Cluj, 15 iunie 1848

Löblicher Stadt und Distrikts Magistrat!

Allerhöchst Seine Majestät haben mittelst Handbillet vom 29. Mai 1.J. die Regierungs Befugnisse seiner k.k. Hoheit des Erzherzogs Stephan Palatins von Ungarn auch auf Siebenbürgen ausgedehnt. Die Allerhöchste Genehmigung des am 30. Mai 1.J. von den versammelten

Landesständen beschlossenen Unionsgesetzes ist vielleicht diesen Augenblick schon erfolgt und bei Ankunft dieser Zuschrift auch hier eingelangt. Unter solchen Umständen drängt sich der Sächsischen Nation die heiligste Pflicht auf, nicht allein rückwärts sondern auch vorwärts zu schauen. Durch die nach der Form baldigst zum völligen Abschluß gedeihende Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn steht der gesammten bisherigen Staatslage der Sachsen mit der des ganzen Landes eine wesentliche Veränderung bevor. Unser Allernäidigste Monarch wird hinfort die Siebenbürger Sachsen nicht mehr durch Regierungsorgane in Wien, sondern durch das k. ungarische verantwortliche Ministerium in Budapest gemäß der allgemeinen und bezüglich der Municipalitäten Siebenbürgens zu gebenden besondern Gesetze des Königreichs Ungarn regieren. Damit aber gehen Verfassung und Verwaltung in Siebenbürgen im Ganzen wie im Einzelnen durchgreifenden Umgestaltungen entgegen. Die Siebenbürgischen Staatseinrichtungen werden einen Umbildungsprozeß durchwandeln, in welchem betreff der Sachsen sie selbst, dann der König und Kaiser und dessen höchste Regierungsorgane in Buda-Pest, nemlich der Erzherzog Palatin und das k. Ministerium einen entscheidenden Einfluß ausüben werden. Getreu ihrem geschichtlichen Charakter werden nun die Sachsen im Königreich Ungarn nicht die letzten sein, die den höchsten Dienern des Thrones und Vaterlandes ihre loyale Huldigung darzubringen sicht verpflichtet erachten. Ja, die Sachsen halten es gewiß für klug und weise, dem k. Palatin Erzherzog Stephan und dem k. Ministerium den offensten Beweis staatsbürgerlicher Gesinnung und festen Vertrauens in ihre verfassungsmäßige Regierungsgewalt zu liefern und die geeigneten Bitten um huldvolle Unterstützung der gesetzlichen Rechte und Ansprüche der Sachsen im neuen Staatumbau angemessenerweise vorzutragen.

Zu diesem Zwecke erlaubt sich die sächsische Nationalversammlung den Vorschlag zu machen; es möge Ein Löblicher Stadt und Distrikts Magistrat mit aller Kraft und Energie dahin wirken, daß von Seite der sächsischen Nation sobald als möglich eine ansehnliche Volksgesellschaft, zusammengesetzt aus den 4 Ständen der Beamten, Geistlichen, Gewerbsleuten und Landbauern, nach Buda Pest in kürzester Zeit, dem mutmaßlichen zeitweiligen Aufenthaltsorte auch Allerhöchst Seiner Majestät, auf Nationalcassakosten geschickt werde, mit dem Auftrage, die zweckentsprechendsten Schritte bei den Höchsten und Allerhöchsten Regierungsgewalten des Königreichs zu thun, um für die Sächsische Nation die nothwendigen und möglichen Bürgschaften für ihr deutsches Volksthum zu erwirken.

Klausenburg, den 15. Juni 1848

Die Sächsische National Versammlung
Gustav Capesius, Deputirter von Schenk
und Subst. Praeses.

Onorat Magistrat al orașului și districtului!

Maiestatea Sa a extins printr-un bilet de mâna din 29 mai a.c. competențele de guvernare ale altelei sale c.c., principale řeșfan, palatinul Ungariei, și asupra Transilvaniei. Aprobarea supremă a legii unio-

niste hotărâte de Stările ţării a avut poate deja loc și va fi sosit deja aici când vă va parveni această adresă. În atari condiții națiunii săsești îi revine sarcina să privească nu numai înapoi, ci și înainte. Prin uniunea Transilvaniei cu Ungaria care va fi încheiată formal căt de curând, întreaga situație statală a sașilor și a întregii țări se află în fața unci reforme radicale. Preamilostivul nostru monarh nu-i va mai guverna pe sașii din Transilvania prin instituții guvernamentale din Viena, ci prin guvernul regal maghiar responsabil din Budapesta conform legilor generale ale regatului ungur și a legilor speciale ce se vor da în privința municipalităților Transilvaniei. Însă, prin aceasta, constituția și administrația din Transilvania atât global, cât și în amănunte, se îndreaptă spre transformări fundamentale. Asupra transformărilor pe care le vor suferi instituțiile de stat din Transilvania vor avea o influență hotărâtoare în primul rând sașii însăși, apoi regele și împăratul, organele supreme de guvernare ale acastuia din Budapesta și anume principalele moștenitor, palatinul și guvernul regal. Fideli caracterului lor istoric, sașii din regatul Ungariei nu vor fi acumă ultimii care se vor simți obligați să aducă omagiul lor loial slujitorilor supremi ai tronului și ai patriei. Da, sașii cu siguranță consideră că este bine și întelept să-i aducă palatinului imperial, principalele moștenitor Ștefan, și guvernului regal cea mai deschisă dovdă a atitudinii lor cetățenești și a temeinicei lor increderi în forța de guvernare constituțională. Cu acest prilej ei vor prezenta rugămîntile potrivite pentru susținerea binevoităre a drepturilor și pretențiilor legale ale sașilor în noua structură statală.

In acest sens adunarea națională săsească își permite să facă următoarea propunere: onoratul Magistrat al orașului și districtului să acționeze cu toată puterea și energia pentru a se trimite căt se poate de repede din partea națiunii săsești, pe cheltuiala casieriei naționale, o delegație populație numeroasă, compusă din cele 4 stări ale funcționarilor, clericilor, meseriașilor și țăranilor la Budapesta, locul de sedere temporar probabil al supremei sale maiestăți; misiunea ei va fi de a face toate demersurile necesare pe lângă forțele de guvernare ale regatului în vederea obținerii pentru națiunea săsească a garanțiilor posibile și necesare menținerii etnicității sale germane.

Cluj, 15 iunie 1848.

Adunarea națională săsească [prin]
Gustav Capesius, deputat din Cincu și
președinte substitut.

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 2648/1848.
Foto: 31-598—31-599.

269

Aiud, 15 iunie 1848

Nagyméltóságú Gróf Királyi Kormányzó Úr!

Országos Elnök Báró Kemény Ferenc ő Nagy Méltóságának múlt hő 31ről 1380 Elnöki szám alatti rendeletére¹ — mely mellett a sorostéyi közlakosoknak a fő Hadi Vezérséghez bényújtott kérelem levelét az ab-

ban írtak felőli tudósítás téTEL végett közleni méltóztatott. Magam jelentését Nagy Méltóságodnak abban kívántam megtenni: hogy a panaszló sorostélyiakra katonaságot azon tekintetből kiüldeni vala szükséges, mivel ők valamint az Excellentiád előttis tudva van, a vagyon és közbátorság veszedelmezetcsét tüzték vala ki célul, egyébb iránt, miután már későbbi szám alatt következő jelentésem szerént tellyesleg lecsendesültök, a Szebenből jött katonaság oda, honnan jött, vissza tért, és így e részben a Fő Hadi Vezérség kívánata tellyesült. Miről is midőn Excellentiádat a fennebbiek szerént értesíteném, kötelességemnek tartom egyszersmind megkérni: hogy méltóztasson a fő Hadi Vezérséget fel szolitáni, hogy a közigazgatás dolgait illetőkbe ne fogadjon el a polgári törvény hatóság alatt lévő személyektől, mint az jelenlegis nézetem szerént hibáson történt — kérleveleket, mert az által a nép azon bal hiedelmében erősödik meg, hogy a katonaság az ők tetteket párfogollya s mellettük mint egy közbe járólag lépik fel, minek jövendőre nézve káros bé folyása lehetne. Továbbá a közlött kérlevél vissza rekesztése mellett alázatos tisztelettel maradtam Nagy Méltóságodnak alázatos szolgája

Nagy Enyeden, Június 15én 1848

B. Bánffy Miklós, főispán

Preamărite domnule conte guvernator crăiesc!

Am primit ordinul președintelui dietei, baronul Kemény Ferenc, trimis sub nr. prezidial 1380 în 31 a lunii trecute¹, la care ați alăturat și petiția locuitorilor din Scroștin înaintată Comandamentului militar suprem, pentru a mă informa despre ceea ce cuprinde ea. În ceea ce mă privește doresc să vă raporteze: precum vă este cunoscut și domniei voastre, a fost necesar să se trimită o forță militară asupra locuitorilor din satul Scroștin, deoarece ei și-au pus ca scop periclitarea averii și a siguranței publice. Dar, precum reiese din raportul meu datat cu un număr ulterior, poporul s-a liniștit complet, iar armata sosită de la Sibiu s-a reîntors acolo de unde a venit și astfel voința comandanțului suprem s-a îndeplinit. Informându-vă despre cele de mai sus, consider că o obligație a mea de a vă ruga să somați Comandamentul suprem să nu mai accepte cereri referitoare la probleme jurisdicționale din partea persoanelor aflate sub jurisdicții civile, precum s-a întâmplat și în procent după părere mea. Altfel se va întări în popor părerea falsă că armata îl susține și-i sprijină faptele, ceea ce în viitor ar putea avea o influență nefastă. Restituindu-vă petiția pe care mi-ați trimis-o, rămân cu stimă supusă al domniei voastre serv umil.

Ajud, 15 iunie 1848

B[aron] Bánffy Miklós,
comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond G.Pr., nr. 1616/1848. Foto: 25 879—
25.880.

¹ Vezi vol. V, doc. 8 și 100.

Aiud, 15 iunie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Kormányzó, Kegyelmes Uram!

Mai napon 317 E. szám alatt kelt jelentésem folytában fő Bíró Boér Ferencnek azon tudósítását, melyből a sorostélyiaknak és holdvilágiaknak lecsendesülése kiviláglik, bátorokom nagyméltóságodnak szükséges tudás végett az e tárgyat illető kötelezményekkel edgyütter visszavárás mellett fel küldeni¹.

Továbbá alázatos tisztelettel maradtam Nagy Méltóságodnak alázatos szolgája

Nagy Enyeden, Június 15én 1848

B. Bánffy Miklós főispán

Preamărite conte guvernator regal, milostive domn!

Ca urmare a ordonanței prezidențiale cu nr. 317 din ziua de azi, înădrăznesc a trimite măriei voastre pentru necesara cunoaștere, odată cu așteptarea indicațiilor privitoare la problemă, (raportul) prim judeului Boér Ferenc, din care rezultă potolirea celor din Soroștin și Hoghilag.¹

Rămân pe mai departe cu supusă stimă sărv umil al ilustrității voastre.

Aiud, în 15 iunie 1848.

Baron Bánffy Miklós,
comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1590/1848. Foto: 25 839—25 840.

¹ Vezi doc. 269.

Cluj, 15 iunie 1848

Nagy Méltóságú Gróf, Császári Királyi Kamarás, Királyi Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Mai napon délután két gyalui nemes ember ezt jelentvén béké, hogy egy Tagyer Szimion nevű e nemes megyei hidegszamosi lakos itt Kolosvárt Külső Monostor uttcában az úgynevezett Vereskereszt melletti fogadóban bizonyos topánfalvi mozgalmakról beszélt volna előttek — ezen jelentés következetében a nevezett Hideg szamosi embert azonnal kikérdeztetni rendeltem¹, kiis mint az arról alázatoson ide fogott hiteles munkálatból ki tetszik, valamint a béké jelentő két nemes emberek

előtt, úgy a kérdező két hűtős ülnökök előttis úgy nyilatkozott, miszerint a most múlt Pünkösdi utáni topánfalvi vásár napján ő maga is jelen lévén, midőn mint nékie mondották, egy ügyvéd egy házhoz támasztott lajtorjára felmenvén, onnan az írt vásárban volt oláh népnek beszéddett tartott, azokot arra buzdítván, hogy kiki tehetsége szerént kaszával- kapával- fejszével- vasvillával magát fegyverkezze fel és áljanak készen ön védelmükre lehető meg támadtatásuk esetére, felhozván, hogy csupa az oláh nép az, mely a jelen időben felfegyverkezve nincsen, továbbá hogy ugyanazon ügyvéd felszólította volna az oláh népet, hogy szombatra mentől többen Topánfalvára jelennének és gyülnének össze, és ezen illyetén nyilatkozata az ügyvédnek a vásárba ki is doboltatott volna, mely körülményt excellentijádnak feljelenteni kötelességemnek tartottam, mély tisztelettel lévén excellentiádnak alázatos szolgája

Kolosvárt, Június 15én 1848

Matskási Pál, főispán

Excelența voastră domnule conte¹ cameral cezaro-regesc
și guvernator!

Preabinevoitorul meu domn!

Azi după amiază, doi nobili din Gilău au raportat că un oarecare Simion Toader din localitatea Someșul Rece a acestui nobil comitat ar fi vorbit în prezență lor despre anumite mișcări de la Câmpeni, aici în Cluj, pe strada Mănăstur Dinafară, la cărciuma de lângă numita Cruce Roșie. După acest raport am ordonat ca amintitul om de la Someșul Rece să fie chestionat imediat. Acest om, precum vă va arăta raportul autentic anexat¹ cu respect, a declarat atât în fața celor doi nobili care făcuseră denunțul, cât și la întrebările puse de cei doi asesori legali, că a fost de față în ziua targului de la Câmpeni, ce a avut loc după ultimele Rusali. După cum i s-a spus, un avocat, urcat pe o scară sprijinită de o casă, a tinut o cuvântare populației românești adunate la targul amintit. Acesta i-a indemnizat pe oameni ca fiecare să se înarmeze cum poate, cu coase, sape, topoare, furci și să stea gata de autoapărare, în caz că vor fi atacați. A amintit că în prezent numai poporul român este neînarmat. În continuare a mai spus că acest avocat ar fi făcut apel la români ca pe ziua de sămbătă să vină și să se adune cât mai mulți la Câmpeni. Această declarație a avocatului ar fi fost anunțată în targ și cu tobe. Am considerat drept o obligație a mea să prezint acest raport excelentei voastre despre situația amintită. Rămân cu adânc respect servitorul umil al excelentei voastre.

Cluj, 15 iunie 1848

Matskási Pál, comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta, Fond. G.Pr., nr. 1573/1848.
Foto: 25 634—25 635.

¹ Vezi doc. 272.

Cluj, 15 iunie 1848

Kolosvárt folyó 1848ik évben a Nemes Megye házánál Június 15ik napján az alább írt személynek folytatott

Ki kérdezése

Kinek hívnak, hova való vagy? hát a máj napon a veres keresztnél lévő fogadóba itt Kolosvárt miket beszéllettél a gyalui nemesek előtt a Topánfalván közelebbről lett kihirdetésekrol?

Engem hívnak Tagyer Simionnak. Hidegszamosi vagyok. Szénége-tő, én megvallom, amit tudok a topánfalvi kihirdetésre nézve, mert azt tudom, hogy a mult héten — napjára nem emlékezem — éppen az országos vásár napján, magam is vásárban lévén Topánfalván, többekkel még a szomszéd falukból is sokan voltak, azon napon dél felé egy másoktól ügyvédnek mondatot ember egy lajtorja lévén egy nagy házhoz támasztva, arra fel hágva az emberek felibe, onnan azt a beszédet tartotta a vásárhoz, hogy „haljátok és értsétek meg oláhok, hogy mindenféle más emberi nem, magyar, német s másik már három holnaptól fogva készülnek fegyverrel s készülnek magok oltalmakra, csak ti oláhok vagytok készületlenek, hogy magatokat senki ellen védni nem tudjátok, ezért mindenféle eszközöket készítsetek, ugymint kaszákat, kapákat, vasvillákat, kitől amint kitelik, készülyenek fel, de senkinek se ártsanak s ne bántsanak, csak hogy egy megtámadás esetibe legyen mivel magakat oltalmazzák. Azombána beszélvén mindegy fertály oráig, szombatra mondotta, hogy (de melyik szombatra, tisztán nem értettem) mennyen minden ember Topánfalvára, aztán ezen beszédeket ki is dobolta egy dobos a vásárba, amit azon helyt lévő járási szolgabironak is feljelentettek, ki is kijövén, hallgatta az ügyvéd beszédét. A vásárba volt szó a Székelyektől ról, hogy akit megszoríthatnak, megnyírják és hogy ők a székelyektől való féltekbe magokat oltalmazhassák, kapjanak fegyverre, amint előbb is beszéltem.

Mely ki kérdezésnek rendje és módja, hogy általunk mindenekben az írtak szerént ment légyen végbe, arról, a mi igaz hitünk szerént s neveink aláírása alatt bizonysságot teszünk a fenn írt időben, helyen és napon.

Somlya Mihály és Ifj. Újváry Károly
mind ketten nemes Kolos megye hűtös ülnökei

Interrogatoriul

efectuat asupra persoanei jos menționate la data de 15 iunie 1848 în clădirea comitatensă din Cluj.

Cum te cheamă, de unde ești? Apoi, în ziua de azi ce ai vorbit aici în Cluj, la hanul de la Crucea Roșie, în prezența nobililor din Gilău, despre anunțurile recente din Câmpeni?

Mă numesc Simion Toader. Sunt din Someșul Rece. Sunt cărbunar și declar ceea ce știu despre anunțul din Câmpeni. Știu că în săptămâna trecută — nu-mi amintesc în ce zi — tocmai în ziua târgului de

țară, am fost eu însumi la Câmpeni cu mai mulți; chiar și din satele vecine erau mulți. În ziua aceea, pe la prânz, un om pomenit de alții a fi avocat, s-a urcat cu față spre lume pe o scară așezată pe zidul unei case mari, de unde a rostit următoarea cuvântare către târg: „Așultați și înțelegeți români că tot felul de alte națiuni, unguri, sași și alții, încă de acum trei luni se înarmează și se pregătesc pentru autoapărare; numai voi, români, sunteți nepregătiți, încât nu vă puteți apăra împotriva nimănui; de aceea, să pregătiți tot felul de unelte, cum ar fi coase, sape, furci, cine ce are; pregătiți-vă, dar să nu păgubiți și să nu lezați pe nimeni; numai în caz de atac să aveți cu ce vă apăra. După ce a vorbit cam un sfert de oră, a spus ca sămbătă (dar n-am înțeles bine care sămbătă) să meargă fiecare om la Câmpeni. Apoi, un toboșar a anunțat cu toba în târg aceste cuvinte. De anunț a aflat și judele nobiliar de plasă, fiind acolo. Venind afară, el a ascultat, de fapt, discursul avocatului. În târg căzu vorba și despre secui că aceștia îi tund pe aceia pe care reușesc să-i prindă. De teama de secui, pentru a se apăra pe ei însiși, să se înarmeze, cum am mai pomenit anterior.

Despre felul cum a decurs interrogatoriul care în toate s-a petrecut potrivit celor scrise mai sus, dovedim cu buna credință și cu iscălirea numelui nostru, la data, locul și ziua susmenționată.

Somlya Mihály și Újváry Károly junior
ambii jurați ai nobilului comitat Cluj

*Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 9 012/1848.
Foto: 29 917—29 919.*

273

Tg. Mureș, 15 iunie 1848

Feiséges Királyi Fő Kormányszék!

Follyó év májussa 31n 6480 és 6929. 1848¹ szám alatt költ azon K. intézvények eredményéül, miszerint hites ügyvédek Mikás Ferenc és Buttyán János, ugy Királyi Táblai írnok Pap Sándor és Kolosvárt lakó Szöts János ellen az oláh nemzetbelieknek törvénytelen bujtogatásáért s káros irányú mozgalmakra ingerléséért a közesketeseknek végben vitettetése után haladék nélkül bűnvádi kereset indítatása rendeltek, méj tisztelettel jelentem föl: mikép mai napon megtétetett a szükséges intézkedés a végett, hogy két rendbeli K. s közügyigazgatósági írnokok mindenazon törvényhatóságokban, melyekben a nevezett bün tényesek vétkes merényeiket elpróbálták, előbbi éltök folytatására kiterjesztve, mind a négy vádlottakra nézve az esketéseket késedelem nélkül vigyék véghez; azomban a kinyomozási munkálatai tartalmából a világolván föl: hogy Buttyán Jánosnak nemes Kővár vidéke törvényhatóságából is hasonló büntény és bujtogatási merény miatt kellett ki költözni, az esketésnek ottani végben vitettetésit a mostani körülmények között további K. intézkedésig el nem rendeltem. Méltóztassék ez okon a Felséges Királyi Főkormányszék kegyelmesen intézkedni, hogy vagy a Buttyán János büntényeit érdeklő törvényes irományok, mint a pernek sikeresen le-

endő indittására szükségesek nékem át küldettessenek; vagy pedig illye-
neknek nem létezése esetében a maga rendjén és módján bizonyító
erővel birandó irományok haladék nélkül készittessenek. Méj tisztelettel
levén a Felséges Királyi Fő Kormányszéknek alázatos szolgája.

Marosvásárhely, Június 15. 1848

Donát Sándor
közügyek Igazgatója²

Mărite Scaun gubernial regesc!

Potrivit milostivelor ordonanțe cu numerele 6 480 și 6 929 din
31 mai a.c.,¹ s-a hotărât intentarea imediată de procese penale împotriva
avocaților atestați Florian Micaș și Ioan Buteanu, a concepistului de la
Tablă, Alexandru Pop și a lui Ioan Suciu care locuiește la Cluj, pentru
instigarea ilegală a națiunii române; atâtare la mișcări în sensuri dăună-
toare; depunerea în masă de jurăminte. Referitor la aceasta raportează cu
adâncă stîmă că în decursul zilei de azi s-au întreprins măsurile nece-
sare. Portăreji ambelor ordine, guberniale și administrative, și vor ex-
tinde investigațiile asupra tuturor jurisdicțiilor în care numiți inculpați
au săvârșit faptele lor păcătoase, precum și asupra vieții lor anterioare.
Ei vor proceda fără întârziere la depunerea jurământului din partea ce-
lor patru inculpați. Din conținutul investigațiilor reiese însă că Ioan Bu-
teanu nu a trebuit să părăsească jurisdicția nobilului district Chioar, pen-
tru o vină asemănătoare, pentru o faptă de instigare. De aceea nu am ordo-
nat să se procedeză la depunerea jurământului, în imprejurările actuale,
până la noi dispoziții guberniale. Din acest motiv, înaintul Scaun gubernial
regesc să binevoiască a întreprinde măsuri, pentru ca actele oficiale
privind delictele lui Ioan Buteanu să mi se trimită aici, în vederea por-
nirii cu succes a procesului; iar în caz de inexistență a acestora, să se
întocmească imediat în mod oficios acte bazate pe dovezi.

Rămân cu adânc respect umilul serv al onoratului Scaun gubernial crăiesc.

Târgu Mureș, 15 iunie 1848

Donát Sándor,
directorul procuraturii fiscale²

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G.P., nr. 8 543/1848.
Foto: 29 485—29 488.

¹ Vezi vol. V, doc. 95.

² Vezi doc. 255.

274

Plăiești, 15 iunie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Közelebbről a Kormányom alatti Nemes Székben a folyó hó 12én
Inakfalva helységiben nemely odavaló O. lakosok és ott át utazó Székely
katonaság között össze ütközés és verekedés történt s a mint értesül-

tem, a lakosok a falujokat elhagyták, ki merre lehetett félelmekből elhúzódván, de a tény ki nyomozása fel léptetvén semmi veszélyes környűlmény létre nem jött; csak ugyan a falusiak le csendesítése és házaikba vissza költözések személyes meg jelenésem igényelvén, továbbá a nevezett helységben a csend háborítók s lehető bűnösök meg büntetése végett folyó hó 17én ki szállani célba vettet; hasonló törvénytelenség követtek Polyánba is az Oláh lakosok által, melynek ki nyomozása intézetbe vétetett. Mit is Nagy Méltóságodnak azon alázatos jelentéssel kivánok nyilvánosítani, miként az említett inokfalvi helységen talált bűnösök meg büntetéseket, nem különben Polyán helységben elkövetett kihágások kinyomozása és tisztába hozatalával bővebb tudósításomat meg tenni nem fogom mellőzni — meg jegyezvén, hogy azon ki hágások a mostan tartott közgyűlés alkalmával jelentődtek fel.

Melyek után mély tisztelettel maradtam Nagy Méltóságodnak alázatos szolgája

Kövend, Június 15én 1848

Dindár Antal, Fő Király bíró

Muț stimate domnule conte guvernator! Excelență!

Recent, la 12 a lunii curente, în nobilul scaun de sub conducerea mea, în localitatea Inoc, soldații secui și locnicii s-au ciocnit și s-au încăierat. Precum am fost avizat, locitorii au părăsit satul lor, retrăgându-se de frică fiecare unde a putut. Punându-se la cale cercetarea celor întâmpilate, nu s-a produs nici o imprejurare primejdioasă. Împăcarea și revenirea la casele lor a necesitat prezența mea personală. De aceea mi-am propus ca în ziua de 17 a lunii curente să mă deplasez acolo, pentru pedepsirea celor care au tulburat liniștea, după ce se vor găsi vinovații. O asemenea fărădelege s-a comis și la Poiana Aiudului de către locitorii români de acolo. Cercetarea acestui caz s-a pus de asemenea la cale. Aș dori să declar cu respect domniei voastre că atât în problema pedepsirii vinovaților ce se vor găsi în amintitul Inoc, cât și în cea a cercetării și reglementării contravențiilor comise în localitatea Poiana Aiudului, voi căuta să înaintez un raport amănunțit. Aș dori de asemenea, să remarc că aceste contravenții au fost anunțate cu ocazia adunării prezente.

Rămân cu respect adânc servitorul umil al d-voastră.

Plăiești, 15 iunie 1848

Dindár Antal, jude regal suprem.

Original. Ar. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1608/1848.

Foto: 25 869—25 870.

275

Baia Mare, 15 iunie 1848

Tiszttelt Belügy Minister Úr!

Szerencsés valék Közép Szolnok Megyében folyó év és hó 14én a megyei tiszviselőség jelenlétében mint egy harminc helységből áló népgyűlést tarthatni Sülemeden, mellyen 24 oláh és egy protestáns lelké-

szek vettek részt. Közlelkesedéssel fogadták az elszort üdvös igéket és súrú áldások és élenezések követték a ministerium haza boldogító törekvésein. Határtalanul ragaszkodik itt a nép a Királyhoz és most már megérvén minden világosan, a ministeriumhoz. Az elégületlenségnak fő oka az, hogy ámbár az 1836ki országgyűléSEN a részek vissza kapcsoltatása törvényben igtatott azon hozzáadással, miszerint a tettleges reincorporatioig az előbbi állapot megtartassék, itt mégis 1841-k évben commissariok történtek, a legigazságtalanabbak, oly annyira, hogy a föld népe majd mindenből kivetkeztetett; itt orvoslás kell hogy a béke és csend fennmaradhasson. Az expedient majd részletes előterjesztésemben fogom csekély nézetem szerint előadni, most béke van és bátran mondomb, itt lesz is a jövő országgyűlésig.

Kéntelen vagyok kedvetlen tárgyat is közleni. Folyó hó 15én Szatmár megyében Kővár vidékén keresztül, hol 16án van a Fő Kapitány által megrendelve az énáltalam megtartandó népgyűlés hirdetve — Nagybányára jöttem. Itt követválasztás volt, és véres jeleneteknek valék utó tanuja, mert egy órával későbben érkeztem a tény előtt. Kovács Lajos közlekedési ministeri Fönök úr lépett fel, és az oláhok egy lelkész akarván követnek megválasztani, összeütközés történt. A lelkész részére összejött emberek még botot se hoztak magokkal, annál kevésbé valami más fegyvert, a Kovács emberei között a törvény ellenére fegyveresek is voltak, kik az oláhokat elkergették, megsebesítették.

Ez a választás rövid képe. Itt nagyon fel vannak ingerülve az oláhok, mert voksolás nem történt, de Kovács úr nem az oka, hanem oka a tul buzgóság és a körülmények számba nem vétele. Ha e részben panasz találna felmerülni mind annak ellenére, is, hogy én igyekeztem a megsértett oláhokat lecsílapitani, tanácsosnak vélném, ha új választás rendeltetnék el, mert csak ez által lehetne kibékíteni a feleket.

Legyen azután akkor akár Péter, akár Pál, csak jó hazafi legyen a követ.

Ki mély tisztelettel vagyok

Tisztelt Belügyminister Ürnak

Nagybányán, Június 15én 1848

alázatos szolgája
Pap Sigmund fogalmazó

Miniszter Ur!

Van szerencsém jelenteni, hogy követi-jelöltem Kemény Zsigmond

Teleki Sándor

Stimate domnule ministru de interne,

Am avut norocul ca în ziua de 14 a lunii și anului curent să ţin o adunare populară la Ulmeni, comitatul Solnocul de Mijloc, în prezența demnitărilor comitateneși, cu parțicipanți din vreo 30 de localități. La această adunare au luat parte 24 de preoți români și unul protestant. Vorbele măntuitoare rostite le-au primit cu o insuflare generală. Cuvintele referitoare la stăruințele guvernului pentru fericirea patriei au fost urmate de frecvente binecuvântări și aclamații. Aici poporul este nespus de mult atașat regelui, iar acum, după ce a înțeles clar toate lucrurile,

și guvernului. Cauza principală a nemulțumirii se datorează faptului că în legea adoptată de dieta din 1836 privind reanexarea părților a fost introdus adaosul că până la reincorporarea efectivă să se mențină situația anterioară. Totuși în anul 1841 aici s-au făcut comasări din cele mai nejuste, astfel încât oamenii au rămas aproape despiați de toate bunătățile. Se impune deci o remediere pentru ca pacea și liniștea să poată fi menținute. Într-o adresă detaliată voi expune curând remediul pe care-l consider necesar după părerea mea modestă. Acum este pace și pot să declar fără teamă că ea va fi menținută până la dieta următoare.

Sunt nevoie să comunic și o chestiune neplăctă. În ziua de 15 a lunii curente, înainte de a ajunge la Baia Mare, am trecut prin comitatul Satu-Mare, prin regiunea Chioarului, unde în ziua de 16, conform planificării căpitanului suprem, va fi anunțată adunarea populară pe care o voi conduce. Aici a avut loc alegerea deputaților. Am fost martor al unei scene săngeroase, deoarece am sosit cu o oră după cele întâmpilate. Domnul director Kovács Lajos de la Ministerul Comunicațiilor și-a ținut cuvântarea. Românii însă dorind să aleagă deputat un preot, s-a ajuns la o ciocnire. Oamenii adunați pentru a-l sprijini pe preot nu aveau nici măcar ciomege, cu atât mai puțin arme. Dar printre susținătorii lui Kovács unii erau în mod ilegal înarmați și ei i-au alungat și i-au rănit pe români.

Iată aspectul alegerii pe scurt. Români sunt foarte agitați aici pentru că n-a avut loc votarea. Domnul Kovács nu este vinovat. Este de vină în schimb excesul de zel și ignorarea situației existente. Eu am căutat să-i liniștesc pe români jigniți. În cazul că în această privință se va face vreo plângere, aş considera ca binevenit, dacă s-ar da ordin să se țină noi alegeri, pentru că numai astfel părțile s-ar putea împăca. Apoi fie Petru, fie Pavel deputat, important este numai să fie un bun patriot.

Cu respect adânc rămân servitorul umil al onoratului domn ministru de interne,

Baia Mare, 15 iunie 1848

Sigismund Pop, concepist.

Domnule Ministru, am onoarea să raportez că [baronul] Kemény Zsigmond este candidatul meu la alegerea de deputați.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium, nr. 443/1848E. Foto: 795—797.

276

Lugoj, 15 iunie 1848

Murgu e napokban érkezett le Pestről s az oláhság által kimond-hatatlan lelkesedéssel fogadtatott. Már annyira vitte őket, hogy készek a magyarokkal tartani, nemzetőrségbe állani, és a rácóktól teljesen elszakadni. Ez részünkre kedvező körülmény.

Ellenben egy brassói lap még folyvást izgat az idevaló oláhság Erdély-Moldova- és Oláhországgal leendő eggyéolvasztására. Protecto-roknak az orosz, angol és francia ígéri. Itt most két moldvai lázító szökevény is tartózkodik. Több ízben tartanak conferenciákat, több idevalók által gyámolíttatnak is.

Mint hallik, egy petitió is kereng aláírás végett, hogy oláhul szól-hassanak a bizottmányi ülésekben, és a nyelv diplomaticai legyen.

A követválasztás sokakat mozgásba hozott. Apostolok módjára jár-ják a falukat rendre, magokat ajánlani. Vodjaner pedig a facsadi kerületben 20 ezer pengőt szánt korteskedésre, nincs-e ez ellen orvosság? Máskor azon buzgó hazafinak nevét is tudatjuk, ki a haza oltárára gyűjtő választmány tagjává kineveztetett s később lemondott, az ügy nagy hármaradásával. Szép jelenet adta magát elő e hó 14-én tartott bizottmányi ülésben. A temesvári g.n.e. püspök panaszkodik, hogy őt egy áprilisi gyűléSEN valaki bujtogatónak nevezte egy körleveleért. Ő pedig azt Pozsonyból a minisztérium tudtával bocsátotta ki, kéri tehát magát jegyzőkönyvileg a gónytól megtisztítatni. Ezután egy szolgabíró jelentése felolvastatik, ugyanonnan püspök úr körlevelének másával. Ebben az oláh lelkészeknek azt hirdeti, hogy itt az ideje anyakönyveiket oláh nyelven vezetni, a magyarokat pedig félretenni. Hiában, azzal még reá nem bírja püspök úr az oláhokat a rácokkal tartani. A körlevél a minisztériumnak fölterjesztetett.

Murgu a sosit în zilele astea din Pesta și a fost primit de către români cu nespusă însuflare. El i-a influențat în așa măsură, încât aceștia sunt gata să țină cu ungurii, să intre în gărzile naționale [maghiare] și să se rupă de tot de sărbi. Această situație este favorabilă pentru noi.

Dimpotrivă, o gazetă din Brașov agită într-o pentru o viitoare unire a românilor de aici cu cei din Ardeal, Moldova și Țara Românească. Ea promite protectoratul rus, englez și francez. Acum se află aici doi agitatori refugiați din Moldova. Ei au ținut conferințe în mai multe rânduri. Sunt tutelați de mai mulți localnici.

Cum se aude circulă și o cerere pentru a fi semnată, cu scopul de a se obține dreptul de a se vorbi românește în ședințele delegațiilor și pentru ca această limbă să devină diplomatică.

Alegerea deputaților i-a pus pe mulți în mișcare. Aceștia cutreieră ca apostolii satele de-a rândul, recomandându-se. În cercul Făgetului, Vodjaner a cheltuit 20.000 florini adunând voturi. Nu există nici un leac pentru aceasta? Cu alt prilej vom face cunoscut numele acelui zelos patriot care a fost numit membru al comitetului pentru a strângă voturile pe altarul patriei, ca mai târziu să-și depună mandatul, aducând prejudecății cauzei. În ședința delegațiilor ținută în ziua de 14 curent a avut loc o furtunoasă scenă: episcopul ortodox din Timișoara s-a plâns că din cauza unei circulare l-a numit cineva instigator într-o ședință din aprilie. El însă a dat circulara din Bratislava (Pressburg), cu știrea guvernului. Cere de aceea să i se dea o satisfacție notificată în proces verbal. Apoi a fost citit raportul unui jude nobiliar [pretor] împreună cu copia circula-rei aceluiași episcop. În aceasta el aducea la cunoștința preoților români că a sosit timpul să redacteze matricolele în limba română, iar pe

cele în maghiară să le dea la o parte. În zadar, cu acest lucru episcopul nu poate să-i facă pe români să țină cu sărbii. Circulara a fost înaintată guvernului.

Articol din „Pestő Hírlap”, nr. 88 din 22 iunie 1848, p. 577. Publicat: C. Bodea, 1848 la români. O istorie în date și mărturii, vol. I, București, 1982, p. 513—514.

277

Cluj, 15 iunie 1848

Deák Ferencnek. Kolozsvár, 1848. jun. 15.

Édes Ferencem! Haragszol-e, hogy megint levéllel bolygatlak, de ez rövid leend. Körülményeinkről Teleki Laci fog neked eleget mondani, én csak azt mondom s ismételtem most is, miként ha Erdélyt meg akarjuk tartani; küldeni kell erőteljes egyéniséget, mind polgári mind katonai körben működendőt. Ha Széchenyi nem jöhetsz le, úgy hatalmazzátok, mint királyi biztos fel, az idősb. Bethlen Jánost.

Sürgönyel írtam vagyis inkább írtunk Bethlen Jánossal a napokban ministerelnök Batthyányinak; azután tudtuk meg, hogy most ideiglenesen Széchenyi a ministerelnök. Kérlek, eszközöld, hogy ha még nem talált volna megtörténni, bontsa fel levelünket Széchenyi s közölje veletek. Lehetlen most többet írnom, annyira elnyomott most az álom: mert az országgyűlés kezdete óta alig alszom egy éjet a másikba véve 3 órát.

Nőm igen szívesen köszönt. Elj boldogul.

Lui Deák Ferenc. Cluj, 15 iunie 1848 *

Dragă Ferenc, te superi că te deranjează din nou cu o scrisoare? Aceasta însă va fi scurtă. Despre situația noastră îți va vorbi destul Teleki Laci. Eu spun doar atât și o repet și acumă că dacă vrem să menținem Transilvania trebuie să fie trimisă o personalitate marcantă care să activeze deopotrivă în domeniul civil și în cel militar. Dacă Széchenyi n-ar putea să vină, atunci să-l împunerniciți ca și comisar regal pe Bethlen János senior.

Eu sau mai bine zis noi, împreună cu Bethlen János, am scris prin stațietă rapidă în zilele acestea primului ministru Batthyányi. După aceea am aflat că acumă în mod provizoriu Széchenyi este prim-ministru. Fă te rog ca Széchenyi să deschidă scrisoarea noastră, dacă aceasta nu s-ar fi întâmplat încă, și să vă comunice continutul. Acumă e imposibil să vă scriu mai mult, într-atâta m-a prins somnul, deoarece de la începutul dîretei abia dacă dorm câte trei ore pe noapte.

Soția mea îți trimit complimente cordiale. Să trăiești fericit.

Concept. Arh. Naț. Dir. jud. Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós. Publicat în Történelmi tár, 1904, p. 350.

[Fără loc], 15 iunie 1848

Tekintetes Rendek!

A madéfalvi vésznaptól óta ránk nehezült fegyver hordozás körüli költségek némely részecskéjében fedezésére nézve, még a boldogult Jo-seff Császár ő Felsége által birtoklásunk alá adatott úgy nevezet Révin-dicált havasok gondos kezelése útyán, a mint bizonyos adatokból haljuk mintegy százötven ezer forintunk a Nemes első Székely Gyalog ezered-nél letéve vagyon.

Már pedig a fel idézet pénzünk — a jelenni átalakulás örvénydetes korszakában — hogy valamely mostoha kezekre ne jusson, esedezünk a Tekintetes Rendeknek, méltóztassanak ki eszközölni aztot: hogy azon pénzek közöttünk — mint olyatén jövedelem, a mely kizárolag csak is minket fegyver hordozókul illet — illő arányba felosztassék. Vagy ha ne talán reménység felet ezen bajt máskép el végezni nem lehetne, az ország gyűlési követeinknek teendőik közé sorolni s addig is a pénznek épségben tartására az illető Nemes első Gyalog Ezeredet hivataloson fel-szollitani.

Vagyon a Székely Lovag rendnek, mint nyomasztóbb állásba lé-vónek, egy a gyalog rendtől merőben el különített aggasztó sérelme, a mi abból áll, miszerént: évenként lótartási cím alatt azon családoktól, a kik paripát nem tartottak, nevezetes öszvegeket bé hajtottak, ennek is visza adattatását ki eszközölni tisztelettel kérjük. A kik egyébiránt tel-jes tisztelettel vagyunk.

A Tekintetes Rendeknek

Ráhosi	
Császár Josef Biro	
Csutak Tamás	

alázatos szolgái	
a több faluk névében	

Iehőfalva	Korda János esküdt
Dánosi	Biró András
Szentdomokosi	Kedves György
Dánfalvi	Bod Géza

Onorate Ordine!

Pentru acoperirea cel puțin într-o mică măsură a cheltuielilor legate de purtarea armelor ce s-au înregistrat asupra noastră după dezastrul de la Siculeni, încă fericitul împărat Maiestatea sa Iosif ne-a dat în posessia noastră aşa numiți *munți revendicați*; prin gospodărirea lor chibzuțită ni s-a adunat la regimentul I secuiesc de infanterie, după câte auzim din surse sigure, suma de circa 150 000 de florini.

Pentru ca acești bani ai noștri să nu ajungă pe mâini necinstite în actuala epocă de imbucurătoare transformări, ne rugăm de onoratele Ordine să aprobe ca ei să ni se împartă între noi în proporțiile cuvenite, ca un venit care în toate cazurile ne privește exclusiv pe cei care purtăm arme. Sau dacă dincolo de speranța noastră, această chestiune nu s-ar putea rezolva altfel, ea să fie adăugată la sarcinile deputaților noștri din dieta țării, iar până atunci să fie atenționat respectivul regiment I de infanterie asupra păstrării bamilor în condiții de integritate.

Mai are cavaleria secuiască — aflată în starea cea mai apăsătoare — încă o revendicare care o preocupa, diferită fundamental de situația infanteriei; ea este următoarea: rugăm respectuos să aprobați restituirea și a importantelor sume ce s-au adunat an de an, cu titlul de întreținere a cailor, de la familiile care nu creșteau cai de călărie.

Altminteri rămânenem cu cea mai adâncă stîmă ai onoratelor Ordine prea supuși servi; în numele mai multor sate:

din Racul: Császár József, jude și Csutak Tamás;
din Ineu: Korda János, jurat;
din Daneș: Bíró András;
din Sândominic: Kedves György;
din Dănești: Bod Géza

Original Arh. Naț. Dir. jud. Harghita. Fond. Arb. Scaun. Ciuc. Acte administrative. Foto: 17 539—17 540.

279

Sighișoara, 15 iunie 1848

Löblicher Magistrat!

Wie Ein Löblicher Magistrat aus der in Abschrift hier beigelegten Vorstellung an Seine Hochwohlgeboren, den Herrn Comes der sächsischen Nation gefälligst ersehen wolle, hat das hiesige Publicum sich herausgenommen, eine hinsichtlich der Zahl und Qualification der Deputirten vom gewöhnlichen abweichenden sächsischen National Conflux in Vorschlag zu bringen und in Berücksichtigung der so äußerst dringenden Umstände die bisher beobachtete Verfahrungsart aufgebend, um Zeit zu gewinnen, sich entschlossen, die übrigen Löblichen sächsischen Kreise einzuladen, ihre Abgeordneten zu diesem Conflux auf den 21. d.M. nach Mediasch abzusenden, um die Instruction für die Deputirten zu dem künftigen ungrischen Reichstage zu Stande zu bringen.¹

Indem wir daher das Löbliche dasige Publicum dringend ersuchen, in unseren Vorschlag einzugehen und die Deputirten zu dem beantragten National Conflux abzuordnen, geharren wir mit gebührender Hochachtung.

Eines Löblichen Magistrats gehorsame Diener

Magistrat und Communität der k. freien
Stadt und des Stuhls Schäßburg
Karl Sternheim, Oberbürgermeister
Joseph Krauß, Obernotair

Schäßburg, am 15. Juni 1848

Onorat Magistrat!

Din adresa anexată aici în copie către comitele națunii săsești onoratul Magistrat poate observa că publicul de aici și-a permis să propună un conflux național săsesc care să difere de adunările obișnuite în ceea ce privește numărul și calificarea delegațiilor.

Având în vedere condițiile atât de urgente, pentru a se câștiga timp, s-a abandonat procedura respectată până acum. S-a hotărât să se invite celelalte onorate scaune și districte săsești să-și trimită delegații la acest conflux în data de 21 iunie, la Mediaș, în vederea elaborării instrucțiunilor pentru deputații săși la următoarea Dietă regală ungără¹.

Rugând cu insistență onoratul public de aici să fie de acord cu propunerea noastră și să-și trimită delegații la confluxul național solicitat, rămânem cu stima cuvenită servitorii supuși ai onoratului Magistrat.

Magistratul și comunitatea orașului regal liber și a scaunului
Sighișoara

Karl Sternheim, jude. primar
Joseph Krauss, notar principal

Sighișoara, 15 iunie 1848

Original. Arch. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 2632/1848.
Foto: 31 603,

¹ Vezi doc. 21, 124, 139, 169, 211, 245, 265 și 280.

280

Sighișoara, 15 iunie 1848

An Seine Hochwohlgeboren Herrn Franz von Salmen K. Siebenbürgischer wirklicher Gubernial Rath und Comes der Siebenbürger Sachsen in Hermannstadt

Die hiesige Stuhls Versammlung beabsichtigend, dass der Termin zur Eröffnung des ungriechischen Reichstages auf welchen die Unionsfrage und zwar, wie doch wohl gehofft werden darf unter Mitwirkung auch Sächsischer Abgeordneter zu entscheidenen Verhandlung kommen wird, immer näher rückt und in sehr ernste Erwägung ziehend, dass die sächsische Nation auf solche Verhandlung noch keinesweges genügend vorbereitet ist und auch nicht in der Lage sich befindet, bald zu einem einhelligen oder auch nur eingermassen übereinstimmenden Beschluss über die bei dem ungriechischen Reichstage zu verfolgenden Massregeln und Schritte zu gelangen, was doch unumgänglich geschehen muss, wenn sie dabei als Nation auftreten und auf solche Weise sich vor dem Untergange bewahren will, ist überzeugt, dass in Verhandlung dieser Angelegenheit der gewöhnliche langwierige Weg verlassen werden dürfe und solle, und zu ausserordentlichen Einleitungen die Zuflucht genommen werden müsse.

Eine solche Einleitung, und zwar die passendeste, scheint ihr, sofort zu veranlassen, dass eine ausserordentliche sächsische National Ver-

sammlung unter dem Namen eines National Confluxes von je 2 bis 8 vollkommen frei gewählten Deputirten aus jedem Kreise, denen keine specielle Instruction, sondern, in Berücksichtigung der so äusserst dringenden Umstände, das Vertrauens Votum zu ertheilen wäre, — auf den 21. d.M. in Mediasch als dem hiezu am besten gelegenen Orte unter dem ordnungsmässigen Vorsitz des Herrn Nations Grafen zusammentreten um die Instruction für die zum ungrischen Reichstage zu sendenden Sächsischen Deputirten zu stabilieren und demnach sind denn hieselbst auch bereits 6 Deputirtel gewählt worden, und werden am bestimmten Termine in Mediasch sich einfinden. Das unterfertigte Publikum giebt sich die Ehre, das Voranstehende Euer Hochwohlgeboren zu melden und, indem es auf Vergebung dieses von der so grosser Noth dictirten Schrittes hofft, um Benehmigung [!] desselben und um gewogene Anordnung des diesfalls weiter Nöthigen, vorzüglich aber um werkthätige Theilnahme am Geschäft und Leitung der diesfälligen Verhandlungen gehorsamst zu bitten.

In der Voraussetzung, dass Euer Hochwohlgeboren die Schritte des hiesigen Publicums billigen werden, hat dasselbe sofort auch die Einladung an die Sächsischen Kreise ergehen lassen, und hofft zuversichtlich, dass dieselben der gewünschten Berathung sich nicht entziehen werden.

Uebrigens darf wohl auch vorausgesetzt werden, dass die Deputirten welche ohne irgend eine Beihilfe von Seiten ihrer Sender nicht gut subsistiren können und daher das Diurnen in Anspruch nehmen mit 1 fl. C.M. täglich ausser dem Ersatze der Reisekosten, der jedenfalls erfolgen muss, sich begnügen werden.

Die wir in vollkommenster Hochachtung geharren.

Ew. Hochwohlgeboren gehorsamste Diener,
Magistrat und Communitaet der k.fr.
Stadt und des Stuhls Schässburg

Schässburg den 15. Juni 1848

Către onoratul domn Franz von Salmen, consilier gubernial în Transilvania și comite al sașilor în Sibiu

Având în vedere, pe de o parte, faptul că se apropie tot mai mult data deschiderii Dietei ungare în cursul căreia vor avea loc tratativele hotărâtoare în problema uniunii, sperăm că ele se vor desfășura și cu acordul deputaților săși; pe de altă parte, luând serios în considerare că națiunea săsească încă nu este nicidcum pregătită în suficientă măsură pentru ducerea unor astfel de tratative; de asemenea că nu este în satre să ia în curând o hotărâre unanimă și cât de cât unitară în privința măsurilor și pașilor care vor trebui întreprinși la Dieta maghiară, ceea ce s-ar impune să se întâmple în mod obligatoriu, dacă vrea să se afirme ca națiune și să se salveze astfel de la dispariție; adunarea scăunala de aici a ajuns la convingerea că pentru dezbaterea chestiunii a devenit necesar să se părăsească drumul obișnuit care necesită mult timp și să se ia inițiative exceptionale.

O astfel de măsură, poate cea mai potrivită, i se pare aceea de a convoca de urgență o adunare națională săsească extraordinară, la care să ia parte 2 până la 8 delegați aleși liber din fiecare scaun și district săsesc; lor să nu li se dea însă nici o instrucțiune specială, ci să le fie acordat doar votul de incredere, având în vedere condițiile deosebit de urgente; data să fie fixată pe 21 iunie, iar locul de desfășurare, orașul Mediaș, ca fiind cel mai bine situat pentru această adunare; adunarea să fie prezidată conform ordinii de domnul comite al națiunii; ea va trebui să elaboreze instrucțiunile pentru deputații săși care vor fi trimiși la Dieta ungără; în conformitate cu propunerea au și fost aleși deja 6 delegați¹ ai acestui scaun care vor fi prezenți la data stabilită la Mediaș. Publicul care semnează are onoarea să aducă lucrurile de mai sus la cunoștința domniei voastre.

În speranța că și veți ierta pasul pe care a fost nevoie să-l facă, vă roagă să-l aprobați și să inițiați măsurile necesare în continuare; dar mai ales să luați parte activ la dezbatere și la conducerea întregii adunări.

În speranța că domnia voastră veți aproba pașii publicului din Sighișoara, acesta a și trimis scaunelor și districtelor sășești invitațiile și speră că nu vor lipsi de la consfătuirea dorită.

Se poate presupune, cred, că delegații care nu vor avea posibilitatea să se întrețină prea bine fără un ajutor din partea celor ce i-au trimis, fiind nevoiți să apeleze la diurnă, se vor mulțumi cu 1 florin zilnic. Excepție ar face restituirea costului călătoriei care oricum trebuie să se efectueze.

Rămâнем cu cea mai profundă stimă servitorii umili ai domniei voastre.

Magistratul și comunitatea orașului liber
regesc și al scaunului Sighișoara

Sighișoara, 15 iunie 1848

Copie. Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Magistrat, nr. 2 632/1848.
Foto: 31 601—31 602.

¹ Pentru procesul verbal al adunării scaunului Sighișoara din 15 iunie 1848, vezi Arh. Naț. Dir. jud. Brașov. Fond. Acte Magistrat Sighișoara, nr. 1 658/1848. Foto: 6 741—6 743. Din procesul verbal reiese că Sighișoara i-a ales ca delegați pe: Georg Rether, Georg Teutsch, Andreas Lang, Carl von Sternheim, Cari Müller și Ferdinand Roth.

Tekintetes Nemes Tanács!

Nem szükséges bővséges adatokat fel hoznom, hogy Bálint Simon, Buttyán János és Jánk Avrám lázítók é vagy nem! mert hogy lázították e vidék ediglen békés lakosait, azt minden Abrud vidéki lakos fájdalmasan tudja. Ugyan azért csakis bizonyításokat kívánok e tárgyba szerzeni, ezt pedig mind a három egyénre nézve tehetik szolgabíró tekin-

etes Bisztray Josef, ispány Lázár György és Ispánysági Ellenor Moga Demeter urak. Ezen urak tudják azt is, miként Bálint Simon Topánfalván a nép gyűlésén egyik kérdező bujtogatót földre lefeküdni parancsolta midön az földre feküdt, így szólott hozzája és a néphez né annál lejebb szálhatsz-é? láttátok műk oly nagyat estünk, hogy lejebb lehetetlen hulnunk, azért bátron emelkedjünk fel a porból, mert veszteni már nékünk lehetetlen, mivel nincsen mit vesztenünk, s így csakis nyerhetünk, s ily színű bujtogatásoknak mi lett a következménye? az, hogy a topánfalvi királyi uradalom lakosai már egy néhány holnap olta titkon magokat selfegyverkezik és hogy mi véggett, arról tényt adok elő; Egy szokodoli Togyerás nevű gabonakereskedő közelebből sírva panaszolta abrudbányai polgárnő Mézes Miklósának, hogy öket szomszédjai eröltek és halállal fenyegetik, miszerint vélek együt ő is támadjon fel hogy Abrudbányát kirabolják, de ő ezt nem kívánnya tenni, mivel eddig elő Abrudbányán kereste élelmét, s ha nem teszi, megölik, úgy tudom, tekintetes Nemes Tanács, hogy e siralmas panaszt hallották még tekintetes Diószegi Jósef úr nöje és a szolgálója. Elő kel sorolnom, tekintetes Nemes Tanács, azon gaz tényeket, melyekkel az ide való bányász pörnépet a neveztem bujtogatók tévítra kívánnyák bírni és a magyar nemzet ellen fellázítani, azt hittek el ezen bujtogatók és számos társaik a tudatlan bérés bányászokkal, hogy a magyarok felkelve urunk ő felségit kegyelmes Királyunkat elüzték és magyar kálvinista királyt tettek magoknak, ezen és számtalan ily alakban elő adott lázításokról vállhatnak kornai tizedes huttmann Ionutza, Czerán Ioszif a magyarok bányabéli több huttmannok, bérés bányászok és Metz Mózsi, a ki mint bérés bányászom, nékem ezeket elbeszéllette. Kérdem Tekintetes Urak, mi lett a következés és kifolyása ezen ámításnak? Tudják a Tekintetes Urak, hogy a múlt abrudbányai májusi baromvásár napján Verespatakon lakó polgártársainkat Jánki Jánost, Jánki Palit, Kovács Lörinc, Czárina Palit, Gruber Gyurit és Szentkirályi Mántsul Gyurit a szabad mezőn a pap erdeje aján az oláh ajkú Pásztaék mintegy 30 oláh bányászokkal megtámadták, főbe verték úgy, hogy veszélyeztetve volt életek, s miért, azért mert ezen ifjú polgárok magyar ajkúak voltak, mi abból való, hogy verés közben azt kiáltották, üsd le, mert magyar; továbbá a lett a következése, hogy polgártársunkat Földházi Danit a Botis Lázár egyik veje azzal támadta meg, hogy már jöllakott bárány hússal, alig várja, hogy magyar vért igyék, de lett még egy nagyobb következése is e bujtogatásoknak, egybe alakulván Abrudbányán és Verespatakon a nemzet őrsereg, ebben számosan állottak bér oláh ajkúak is, de az oláh ajkúak, mihelyest Bálint és Buttyán nem tudhatni honnan, hazaérkeztenek, az ők meghagyásokból töstént visszaléptek, Azomba visszaléptek Verespatakon a római catholica valláson lévő egyénekből számoson, azt az okát adván kilépéseknak, hogy mivel kálvinista királyt tettek, ők nem kívának olyanokkal az őrseregbé szolgálni, akik Ferdinandot elüzték s inkább állanak az oláhok mellé, ezekről tiszta felvilágosítást tehet a verespataki rendőr igazgató Vinkler János atyánkfa, s tudják a tekintetes urak, miért léptek ki az őrseregből az oláh ajkúak, erre tényt vagyok bátor felhözni: pap Moldován Miklós beszélelte Tekintetes Farkas Tamás úr, úgy nöje és fia Farkas Josef úr előtt Igyán Iosif esperestnek, hogy ők meg sem engedik, miszerint oláh ajkú egyén bé áljon nemzetőrseregbé, mert ők fognak külön nemzeti őrsereget alakítani tulajdon fajakból, mely tényit Igyán Iosif akkoron rosszalta, aztán azzal is ámították ezen

bujtogatók az oláh népet, hogy a magyar kormány a szuronyos fegyvereket a végre osztotta ki, miszerént azokat az oláhokat le öljék, erre bizonyság a Szabó János Kuttymán nője Tarpai Rózsi, akitől egy asszony kérdezte, hogy igaz-é, az, hogy a magyarok készülnek az oláhokat leölni. Utóbb azt is bátor vagyok kijelenteni, miszerént Sulutz Péter, a levéltárnok, számos oláh fiataloknak azt beszélette, miszerént vasárnap viradt előtt egy-két órával a piácon a magyarságot azzal ébresztettem fel, fegyverre magyarok, mert reánk rohantak az oláhok s ezen beszédjével az oláhokat kívánta ellenem lázítani, barátsága jeléül, erről bizonyságot tehettnök Ötves Márton Csorba Simon és többer, kiket ezek megfognak nevezni, egyébbaránt alázatos tisztelettel maradtam a tokintetes nemes tanácsnak alázatos szolgája

Kontz Lajos

Onorat consiliu!

Nu este necesar să citez date numeroase ca să dovedesc dacă Simion Balint, Ioan Buteanu și Avram Iancu sunt ori nu sunt instigatori. Fiecare cetățean din jurul Abrudului știe, din păcate, că locuitorii pașnici ai acestei regiuni au fost și sunt instigați. Dorești să aduc dovezi numai la acest subiect. Referitor la toate trei persoanele o pot face onorația domni: judele nobiliar Bîsztray József, șpanul cameral Lázár György și controlorul șpanatului, Dumitru Moga. Domnii respectivi știu și despre faptul că, la adunarea populară din Câmpeni, Simion Balint i-a pruncit unui participant care a pus o întrebare să se culce la pământ. După ce respectivul s-a culcat la pământ, a grădit astfel către dânsul și către popor: „Ei bine, mai jos pot să cobori? Vedeti, noi am decăzut atât de mult, încât este imposibil a cădea mai adânc. De aceea să ne sculăm cu curaj din praf, căci nouă ne este imposibil să pierdem ceea, întrucât nu mai avem nimic de pierdut, numai de căștigat. Care a fost rezultatul unei asemenea instigații? Acela că locuitorii domeniului regal din Câmpeni se înarmează în secret deja de câteva luni. În ce scop o fac, să vă prezint un fapt. Un comerciant de cereale din Sohodol, cu numele Toderaș, i-a povestit recent, plângând, unei tărânci din Abrud, soției lui Mezei Miklós, că este silit de vecinii săi care-l amenință cu moartea, să se răscoale și el împreună cu ei pentru jefuirea Abrudului. Însă el nu dorește să facă aşa ceea, deoarece până acumă și-a căștigat existența în Abrud. Dacă n-o va face, atunci va fi ucis.

Onorat Consiliu, sunt informat că acest dezolant plânset, cum că dacă nu o va face va fi ucis, a fost auzit încă și de soția și sluga onorabilului Diószegi József. Trebuie să însirui, onorat Consiliu, acele fapte mărșavie cu care instigatorii amintiți intenționează să conducă pe cale greșită populația minieră săracă de aci, revoltând-o împotriva națiunii maghiare.

Acești instigatori, împreună cu mulți tovarăși ai lor, i-au făcut pe minerii zilieri neștiutori să credă că ungurii, răsculându-se, au alungat-o pe Maiestatea sa milostivul domnitor al nostru și și-au pus pentru sine un rege maghiar de religie calvină. Referitor la aceasta și la nenumăratele instigații prezentate într-o formă similară pot da declarații: șeful echipei de mineri, maistrul Honuță, Iosif Tăran din Corna, mai mulți

maiștri unguri de la mină, mineri zilieri, inclusiv minerul meu zilier Metz Móric care mi-a relatat despre cele de mai sus. Mă întreb, onorați domni, care au fost urmările și reperele acestor amăgiri? Oare au cunoștință onorații domni că în ziua târgului de vite care a trecut, în Abrud concetăjenii noștri din Roșia Montană, Jánki János, Jánki Pali, Kovács Lörincz, Czárina Pali, Gruber Gyuri și Szentkirályi Mántsul au fost atacați și bătuți în așa măsură de către însăși din familia Pașca, români, și de alții 30 de mineri, încât viața lor a fost în primejdie? Motivul a fost că acești tineri cetăjeni erau unguri. Aceasta reiese de acolo că în timp ce erau bătuți, au strigat: „Doboară-l că e ungur!“ În continuare, cetățeanul Földházi Dani a fost atacat de un ginere a lui Lazăr Botiș care a motivat gestul său că s-a săturat de carne de miel și abia aşteaptă să bea sânge de ungur. Instigarea însă a avut reperele și mai mari. Constituindu-se garda cetățenească la Abrud și Roșia Montană, în ea s-au înrolat și numeroase persoane de origine românească. Dar în momentul în care Bálint și Buteanu, nu se știe de unde, au sosit acasă, românilii, în urma poruncii lor, s-au retras imediat. La Roșia Montană s-au retras chiar și numeroase persoane de confesiune romano-catolică. Ele și-au motivat retragerea cu faptul că s-a pus rege calvin. De aceea ei nu doresc să slujească în gărzi cu persoanele care l-au alungat pe Ferdinand, ci se alătură mai curând românilor. Despre aceasta poate să relateze directorul de poliție din Roșia Montană, concetățeanul Winkler János. Oare știu onorații domni din ce motive s-au retras din gărzi cei de grai românesc? La aceasta mă încumet să exemplific: preotul Nicolae Moldovan a relatat protopopului Iosif Ighian, de față fiind onorabilul domn Farkas Tamás, de asemenea în prezența soției acestuia și a fiului lor Farkas József, că ei nu permit că persoane de grai românesc să se înroleze în garda cetățenească, deoarece vor forma o gardă civică din propria lor națiune. Cu această idee, Iosif Ighian nu a fost de acord în acel moment. Apoi, acești instigatori au amăgit poporul român și cu aceea că Guvernul ungur a distribuit puștile cu baionete în scopul de a-i ucide cu ele pe români. Martori la aceasta sunt: soția lui Szabó János, șeful de echipă minieră și Tarpai Rózsi. Pe ea a întrebat-o o femeie, dacă este adevărat că ungurii se pregătesc să-i măcelărească pe români. În fine, mă încumet să informez și despre aceea că arhivarul Petre Șuluțiu s-a lăudat în fața numeroșilor tineri români că duminică, înainte de răsăritul soarelui cu o oră sau două, îi va trezi pe maghiari, în piață: „La arme, ungurilor, că au năvălit români asupra voastră!“. Cu o astfel de afirmație intenționa să revolte pe români împotriva mea. În semn de prietenie, pot să mărturisească despre aceasta Ötves Márton, Ceorbă Simion și alții, pe care aceștia îi vor indica. De altminteri, rămân cu respect servul umil al onoratului nobil Consiliu,

Kontz Lajos, jurat.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 9 012/1848.
Foto: 29.862—29.868.

[Sibiu, după 15 iunie 1848]

Stimate domnule ministru,

In urma provocării mai multor comune și locuitorii de limbă română îndrăznesc să vă transpună în 13 anexe doleanțele lor spre neceșarea pertractare; la ele adaugă plângerea comunei și preoțimii noastre din Mediaș contra dijmei preoților săși, pe care binevoiți a o rezolvă în sensul legii intrate în vigoare deja în patria întreagă; dijma încasată prin meșteșugiri de către fisc și de către săși de la români să li se restituie deci acestora; poporul a cărui supunere este atât de demnă de admirat se va liniști astfel.

Între altele, rămân cu adânc respect al stimatului domn ministru
supus slujitor,

Andrei Șaguna, episcop.

Original. Arhiva Consistoriului Ortodox din Sibiu, nr. 38 (301).

Târgu Mureș după 15 iunie 1848

Stimat oficiu nobil,

Siguranța persoanei și averii prin nici o lege nu e atât de garantată ca prin textul decretului I al. 9. în care se prevede că nimeni înainte de împrocesuare și judecare nu poate fi deținut, decât dacă e prins în flagrant delict de ucidere premeditată, de incendiere, furt sau viol. Preotul nostru Ștefan Iacovici n-a comis nici una din crimile acestea; totuși în noaptea de 15 iunie 1848 a fost surprins ca cel mai mare criminal în locuința sa, cu forță armată, prin stricarea liniștii nopții, speriat din somn, arestat și dus în temnița nobilului scaun; și de atunci robește acolo; cum reiese și din scrisoarea anexată a vicejudeului regesc Ioan Szenti-ványi. A fost arestat la denunțul nedovedit al contelui Iosif Lazăr, ceea ce pentru el este o ofensă cu atât mai mare, cu cât maiestatea sa în 1836 nove. 11. cu nr. aulic 5 263 și guvernul la 19 decembrie cu nr. 6 416, poruncesc aspru ca persoanele bisericesti să nu fie judecate pentru nici o vină de către oficialii civili, nici să-și execute sentințele până nu sunt aprobată de Consistor. Deci arestarea preotului s-a făcut împotriva legilor patriei și a ordinelor superioare; și după art. 24 din 1791 punctele de acuză trebuie comunicate acuzatului încă înainte de arestare.

Acest preot sufere, deci, fără nici o cauză dreaptă. Domnul conte nu-l poate acuza nici de instigare, neputând dovedi, cred, niciodată că ar fi atâtat iobagii să nu-și presteze serviciile, să ocupe vreun teren sau să-i fi indemnizat la vreo faptă rea, fiindcă nici n-a făcut aşa ceva; ceea ce domnul conte a recunoscut sămbătă trecută în fața iobagilor săi. Nu pentru altceva a fost arestat el, ci numai pentru ranchiuna tăinuită contra sa de contele Albert; dar a-și lăsat satisfacție ilegal pentru o simplă

ranchiună e o mare greșală, pentru că dacă am cântări faptele amândorura, s-ar vedea că căruia ar apăsa pe ale celuilalt. De altfel, nimănui nu î se cade să se răzbuna, chiar dacă prin absurd ar fi greșit ceva contra lui; însă acest preot n-a greșit cu ceea ce l-a acuzat; după cum nici contra vreunui membru al familiei sale n-a greșit, ci se purta cu stima cuvenită față de toată lumea, servind în toată vremea pe măria sa cu scrisul, cu notariatul său de 16 ani și ajutându-l cu credință chiar în treburile gospodărești; ceea ce nici domnul conte nu poate nega și nici nu cred că l-ar putea condașna în conștiință la această robie. Pe cât știu, ancheta contra lui s-a făcut deja, dar nu cred să fi mărturisit contra lui vreo ilegalitate comisă sau vreo instigare; și nici nu putea mărturisi, decât dacă s-a produs vreun martor mituit, căci ce e mai ușor acum decât să afli un martor contra celui mai nevionvat om? Doar aşa ceea ce s-a întâmplat și în vremile de demult, căci și contra lui Hristos s-au aflat martori falși. Dar chiar dacă vreodata, cu vreun prieten, printre păhăre, ar fi spus ceva ofensator la adresa domnului conte, nici pentru așa ceva, ce nu s-a întâmplat, preotul nu poate fi arestat. Există lege care dă satisfacție oricui.

Pentru ofensa adusă, în virtutea oficiului meu protopopesc, eu supusă stimă rog nobilul oficiu să binevoiască, în baza motivelor legale induse, a elibera din nemeritata robie pe numitul preot Ștefan Iacovici, considerând încă și aceea că el ca nevinovat, de bună voie, fără vreo tulburare a ordinei și liniștei, a urmat poruncii; deși, dacă ar fi fost instigator, fiind arestat noaptea, ar fi putut scula tot satul, dar n-a făcut-o. S-a supus ordinului oficial și a părăsit gospodăria, lăsând 4 fetițe mici orfane și a venit aici în arest. Cine știe ce s-a făcut cu bietele orfane și cum î se destramă gospodăria?

Binevoiți a-l elibera și a-l transpune la Consistor, menținându-mi dreptul de a-l pări, conform chemării mele oficiale, pe măria sa domnul conte, pentru despăgubirea preotului de pagube, osteneli, suferințe și cheltuieli.

Cu stimă,

Partenie Trâmbițaș,
protopop de rit grec din
marele scaun al Mureșului.

Original. Arhiva Consistoriului Ortodox Român din Sibiu, nr. 38 (301).

284

Şumuleu, 15—16 iunie 1848

Nemes Csík, Gyergyó és Kászon egyesült Székely Székek 1848-ban június 15-én Csíksomlyón a Székház előtti téren tartatott Népgyűlésnek Jegyzőkönyve:

1. Elnök Főkirálybíró polgártársunk a Szószékbe felállván a Gyűlési Tanácskozást következő beszéddel nyitotta meg:

Urak! Jobb polgári létre törekedő Gyülekezet! Tisztelt és Szereztett polgártársaim!

Több jeles polgártársok által nyilvánított azon óhajtás, hogy e forradalmi napokban felmerülő kérdések és kívánatok minden helyesebben lehető kellető meghatározására lehető legteljesebb Nép gyűlés tartasson, helyettes Királybiró és Polgártárs Székely Sigmund úr által Kolosvárra bocsátott sürgöny útján előmbe, s általam megint Országos Főkormányzó ő nagy méltósága elejébe terjesztetvén, maga a Királyi Fő kormány Szék ezen kívánat Törványszerülegi teljesíthetése végett utat nyitani és engemet a Nép gyűlést is magában foglalhatt Közgyűlés megtarthatása végett az országos Gyűlésből kegyesen hazabocsáttani méltóztatott, amit a kezemnél lévő s fel is olvasandó rendelet fogalma kétségtelené tézen, miszerint kötelességemé tétetett Polgártársaimat megnyugtatni arrólis, hogy az Unió vagy Magyarországgal egyesülés már országosan kimonhatván, az ezt magába foglaló Törvény cikk Szentesítés végett ő Felsége eleibe felterjesztetett, ennek életbe lépte annak kihirdetésétől fügvén, azt az eddigi függés megtartása mellett csendesen kiváni célra vezető legszentebb kötelességünk.

Meg nyitom azért ezen Gyűlést rendes és okszerű tanácskozhatás véget az előre megtörtént kihirdetés nyomán teljes és Törvényes ünnepélyességgel, kérvén egyszersint a Tanácskozásra tulajdon észrevételeik felfejtéssel hattani törekedő minden tagokat, hogy az előre kivánt feljegyzés sora szerint szóllani, ezáltal a Tanácskozhatás folyamát könynyíteni, s az ugyan egykor több beszéd és érthetetlenség mián békővetkező minden zajt és zavarodást eltávoztatni szíveskedjének.

Hogy a mostani forradalmi napokban felmerült kor kérdések és törvényhozás útján is már egy részben teljesült kívánatok megtudása és helyes megérthetése végett a politikai eseményekkel kevésbé ösmeretes föld népe is kellőleg felvilágosítathasson, a katonai kormánytól előlegesen kinyert megegyezés után közelébbi közgyűlésünk alkalmával a népet falunként is mindezekről helyesen felvilágosító közös bizottmányt rendeltünk vala; hogy így minden megérvén a dolgok folyamát s méltán meg is nyugodhatván azokban, minden előljáróikhoz tartozó függéseket megtartva, illő engedelmességebe várnák bě a minnyájunkra nézve békővetkező változásokat, de a mindenkor és mindenbe veszélyt hozó bizodalmatlanság azt szülte, hogy ne légyenek közös felvilágosítások és így az akkor legszükségesebb munkálkodhatásra nézve a polgári hatóság illőleg és idejébe fel nem léphetvén, megkezdőttek egyfelől az Unió és Reformok kivánata elleni vagyis a Statusquo maradás melletti tagadhatlan bujtogatások, úgy másfelől több helyes felszólláslások közbejöttek, némelyek, melyek a Statusquot és így a meglévő előljárok elleni fellépést is javasolták, s megszülte a két ellenkező irány maga kedvetlen és csendháborító hatását, melytől előre tartani méltán lehetett, s mire nézve a felsőbbseghez köteles jelentésemet még akkor idejébe megtenni el sem is mulattam.

Mind ezek következetében köztünk vagyon már Nagyméltóságú gróf Korlátnok Lázár László, úr ő Nagyméltósága, ki körünkben a Nagy méltóságú főkormánszék által a végett küldetett, hogy a kezdődő zavarokat csillapitsa, a szükséges csendet helyre állítsa s tapasztalásunkból tudván s ösmervén magunk is nagyméltóságának mint nemzetünk lelesebbjei közülis legkitünöbb tagjának nemzetünk jölléte aránti buzgalmát, minden áldozat tételek aránti készséget, teljes bizodalommal remélhetjük, hogy érett tanácsadásait méltányolva és követve is a mos-

tani átalakulási körülmények között legszükségesebb csend és rend ezután legkevésbé is fel nem háborítatik.

Terjesztessenek ugyan azért minden forradalmi kérdések e telyes közgyűlés eleibe, vitattassanak meg azok, minden oldalról célra vezetőleg, az az hogy az egymás elleni és kitörést szülhető indulatok oly magosra fel ne hevittessenek, hogy azok pusztító tüze árjától elragadtatva elsőben a szükséges tapácskozás folyama akadályoztasson, és végre a személy és vagyon bátorság is bármi kevésben meg sértsessen és a mindenkre nézve vészthözó anarchia fejét köztünk felemelhesse. Ez szülné meg minyajunkra nézve az okszerű javításokból várható boldogságnak veszedelmezetését, s még az óhajtva várt boldogság aránti reményünknek is elenyésztét; azért ha valaha, ez átalakulási korszakban bizonyára legszükségesebb a jó rend és csendesség, hogy ezen forradalmi mozgalmak között is szent lehessen a személy és vagyon bátorsága, mikor ezt mindenkinék a lehetőséggel újra meg újra szívére kötni ezennel teljesítendő legszentebb kötelességeim.

Volt szerencsém még máskor is, ha nem is éppen ily számos, de mégis a népes közgyűlésben számosan megjelentek előtt felfedezni, hogy a mostani változásokat maga után hozo eszmék nem mi köztünk születtenek, hanem Európa nyugati és déli részeiből több mint nemzetek tudományos férfiak által kitesztálva hatnak mifelenk és így mi azok meggyátlására akadályt telyességgel nem tehetünk, hanem csak külön körülményeinkhez illeszthető és mostani állásunkra kétségtelenül boldogító változtatásokat várhatunk a mit hasonlólag nem egymás elleni tüzes felépés, hanem a dolgok megértése és fejlődésének csendes bevárásával eszközölkölhetni.

Azonba, minthogy a zavarok legtöbbször és egyáltalában a dolgok valódi értelmének helytelen felfogásából következnék, szükségesnek látom itten is egy-két szóval felfejteni, hogy a minden ember száján forgó Szabadság, Egyenlőség, és Testvériség kifejezésével voltaképpen mit kellések érteni.

Szabadság nem abban áll, hogy ami tetszik azt minden különbözőtés nélkül megtehetni, a boszúra szomjúhozó indulatot vakon követhetni, és így egymásét elvenni, mást megint egyedül bosszúból is üldözni lehessen. Az igaz és józan szabadság abban áll, hogy kiki a magáéval és egyedül csak a magáéval telyes szabadsággal bánnatik, abban ötöt zsarnokul más meg nem akadályozhattya, amit tenni nem tartozik annak megtevésére nem is kötelezheti, a józan értelemben vett szabadság, valamint az eggyes embereket, úgy az egész társaságot boldogítja, virágoztatta, a zaboláltlanság és zsarnokság pedig mint öldökölő angyal mindenfelé pusztít, vészt hoz mindenre és józan fövel ezt kívánni nem is lehet.

Egyenlőség nem azt tésti, hogy mindenbe Communismus légyen, az az mindenből egyenlöképpen birjunk, a vagyonosabbakét, a kevesebbel bírók magok között felosszák, így az osztálynak soha sem lehetne vége, mert a vesztegetőnek örökké lenne, hogy a takarékos és szerzőéből mit megint újra osztályra kívánjon. Az igazi egyenlőség azt teszi, hogy testi lelki tehetségeit mindenki egyáran kimivelhesse, fekvő és felkelhető vagyonokat, minden megszorítás nélkül szerezhesse. Hivatal és akármilyen képességre minden helyzetetől törvény által senki is el ne rekesztessék.

A Testvériség is nem azon szeretetet teszi, mely mikor két egymást gyűlölő testvérek osztoznak köztök ki szokott törni, s sokszor az egyik, s néha minden lépten segíteni törekvő igazi szeretetet, és minden legkisebb ellenségeskedés, annál is inkább egymás megtámadásának és leg többször csak gyanur alapuló gyűlölésből származó dühös üldözcsnek eltávolítását. Mikor szükség mind a hármat józan értelcmebe venni, s annak elferdítható értelmét a csendes közboldogság rövására nem terjeszteni.

Hogy mindezek után a tanácskozásra szükséges időt megnyerni, s a bennünköt közelebbről illető körülményeket is megfontolni, s azok felett nem elsietve, hanem éretten tanácskozni, méltó kérelmeinket a fejelős Magyar Miniszterium elebe illőleg felterjeszteni lehessen, újra is felszólítom ezen polgári gyülekezet azon egyes tagjait, kik beszéljenek óhajtanak, hogy nevüköt előre felíratni, és így rendre a dologhoz hozzá szollani sziveskedjenek.

Egedje a véges emberi sorsot vezérlő végtelen isteni gondviselés, a mely egyedül képes a mostani szövevényes körülmények során keresztül átalakulásunkat vagyon és személy bátorság sérelme és így a vésztőhöz anarchia békövetkezése nélkül elvezérelni, hogy tanácskozásunk, s ezek folytán teendő határozataink az átalakulásra nézve biztoson célervezető fonálul szolgálhasssnak, olvassunk az ősi jó rend megtartására Főkormányi Rendeleteket és azonnal kezdjünk a már kiíratott s napirenden lévő e tárgybéli tanácskozásunkhoz.

2. Olvas[tatik] királyi főkormányszéknek idei 7092 szám alatt Fő Királybíró polgártársunkhoz küldött leirata az iránt, hogy a nép jelen állapotok fellőli felvilágosítása s az ingerült kedélyek megnyugtatásáért közgyűlés tartása véget ezen nemes székbe személyesen megjelenni sietkezzék, s egyszersint korlátnak G. Lázár László ő Méltóságának e célból működés végett beküldését is megiratván.

Szolgál tudásul. Minthogy azonba a népgyűlés már kihirdetve volt, ezen gyűlés nem az eddigি mód szerinti marchálisnak, hanem valóságos népgyűlésnek tekintetik.

3. Olvastatik a Királyi Főkormány Széknek idei 6836 szám alatt költ leirata, melynél fogva az e nemes széki Alkirály bírói állomásokra szótöbbséggel megválasztott egyéneknek, mégpedig Felcsik székbe Székely Sigmondnak, Alcsik székben Endes Miklósnak, Kászon székbe Székely Károlynak s Gyergyóba Mikó Mihály ez előtti r. jegyzőnek ő Felsége által idei Pünkösdi hón 4ről 2295 udv. szám alatt történt megerősítését és a fizetésök aránti szükséges rendelkezés megtételét tudatván, a megerősített egyéneket hivatalukba iktatatni rendeli.

Szolgál tudásul.

4. Minister elnöki biztos Gál Sándor polgártársunk előadván és felolvastatván Groff Batyáni Lajos minister elnök úrnak idei május 19-ről tett, aziránti felszólítását, miszerént a szabadságát kivívott magyar nemzet nyugalmát megirigylő idegen nemzetiségek ellenségeskedése által veszélyek fenyegetett Magyar haza védelmére 12.000 fegyveres katonaságból állandó táborba Szeged mellé kiszállás iránt hív fel, s e felszólítást a ministerelnöki biztos hosszabban fejtgetvén.

A felszólítás zajos éjjeljenzések között fogadtatott, s minister elnöki biztos, Gál Sándor polgártársunk megkéretett e székben a ministeriumhoz üdvözletét s azon határozott nyilatkozatát megvinni, miszerént an-

nak mint a magyar nemzet leghűbb fiáiból alakult Felelős Magyar Kormánynak teljes bizadalmat szaváz, s a kívánt táborba szállásra minden órában készen áll.

Hogy pedig a minister elnöki biztos küldetése helyére innen ne csak töredék, hanem egész és általános erő felajánlásáról tehessen biztos tudósítást, a primori rend önkéntes ajálkozása folytán kimondatik, hogy minden eddig tétett rend külüombség nélkül a törvényhatóságnak valamennyi polgárai nemcsak néhány ezeren, hanem mind fejenként siegendenek a legnagyobb készsegéggel fegyvert fogni, s ugyan azon egy nemzeti zászló alatt táborba szállandók utolsó csepp vörökig harcolni azok ellen, kiknek ellen séges fellépései által Királyunk Ö Felsége Trónját, Magyarhazánkat és a magyar nemzetiséget veszély fenyegetné, mihe lyest arra szükség leend. Ezek folytán a primori rend s székely nemzet többi része felett birt kiváltságairól addig is, míg az e tárgyban keletkezett törvény megerősítve leérkeznék, s minden rendeket összeolvastana, végképpen lemondván, ezutánra nézt a közterhekben a néppel osztogni magát késznek nyilatkoztatván, a rendek külüombségét a gyűlés e székben végképpen megszüntnek tekinteti s ezutánra nézt e törvényhatóságnak bármelyik tagját minden rendkülüombség nélkül csak Magyar hon Szabadsékely Polgárának neveztetni kívanya.

5. Olvastatik ö Felségének Fő kormányzó Gróf Teleki Jósef ö Mél tóságához Inspuckban idei május 22-ről költ kegyelmes kézirata, mely nél fogva groff Batyáni Lajos minister elnök ürnak a székely székekhez idei május 29ről¹ intézett felszólítása helybe hagyását és az erdélyországi főhadai parancsnokhoz tett azon meghagyását nyilvánítván, hogy Főherceg István nádor és Királyi Helytartótól ö Felsége által az erdélyországi katonai erőnek mindenkor országban alkalmazása iránt rendkívüli esetekben kiadandó rendeleteit pontosan és töstént teljesítse; egyszer mint főkormányzó ö Nagyméltóságának meghagyni méltóztatott, hogy Nádor ö Felségének mint a kinek hatóságát Erdélyre is kiterjeszteni méltóztatott, Rendeletei épp azon engedelmességgel és pontossággal teljesítessenek, mintha azok saját felséges neve alatt kelendettek volna.

Ö felsége ezen kegyelmes rendelete hangos élyenzések, s zajos örööm között fogadtatván, örvendetesen tudásul vétetett.

6. Több közönségek, és egyének által részint írásban, részint szóval következő kívánotok adattak elő.

a. az úgynevezett revindicált havasokhoz csatolt magánbirtokok a jogoszerű tulajdonosoknak adassanak vissza.

b. A revindicált havasok s azok jövedelmeiből begyűlve lévő pénzek iránt célszerű intézkedés történyék.

c. A papi kepe megszüntetések és a Canonica portiok adassanak vissza.

d. Az úgynevezett futrás pénzek azoknak kiket illet adassanak vissza.

e. A Ministerium által a Honvédelem tárgyában Országgyűlés eleibe terjesztendő Törvényjavaslatban a székely nemzet mint külön sor ezredet képező testület ne említekké, hanem határoztaSSÉK meg, hogy Magyarhonnall kerek számban hány katonára van szüksége s ezen összeg mindenütt a lakosok száma szerént kivettetvén béke idején a határok a sorkatonasság, ne a mezei gazdassággal foglalkozó székelyek őrizzék.

f. A só szállítassék illendő árra le.

A népgyűlés ezen kivánatokot méltányosoknak látván, a Ministeriumhoz té tessék felirat, melyben kéressék meg, hogy

a) A revindicált havasokhoz csatolt magánybirtokok tisztába hoztván, a jogoszerű tulajdonosoknak adassanak birtokukba.

b) A revindicált havasok s azok jövedelmeiből begyűlt pénzek adassanak a nemzet rendelkezése alá, — addig is pedig mig ez megtörténnék mind a huszár, mind az 1ső székely gyalogezred átirat útján találtassanak meg aziránt, hogy a felhozott pénzek mikénti állásáról s kezeléséről adjanak tiszta kimutatást, s azoknak máshova ki nem viteléről telyes biztosítékot, minek nagyobb foganatosítása tekintetéből a felhozott gyalogezredhez még más gyűlésből beküldendő biztosoknak alcími Tankó Albert, Mihály Gergely és Madár Mose polgártársaink kineveztetnek!

c) A papikepe fizetése eltöröltetvén és a Canonica portiok az illető helyiségeknek vagy pártfogóknak visszaadatván, állítassék helyébe illő pénzbeli fizetés a közállomány tárából. Mig azonba e megtörténnék, a kepe adáss tartozása mindenkinék épsgben marad.

d) Az úgynevezett futrás pénzekeről s azoknak kezeléséről az illető huszár székely ezred szigorú számadás alá vonattassék, s e pénzek azoknak kiket jogoszerüleg illet, visszaadatni rendeltessenek.

e) Ki lévén mondva a jelen 1848ki 3ik törvénycikkben a székely katonaságnak nemzetőrséggé alakítása, s a jelenleg fegyverben álló katonaság a sok felől fenyegető veszélyek irányában szükséges óvakodás és nemzeti lételünk fenn maradásának lehető legnagyobb fegyveres erő kifejtése általi biztosítása tekintetéből csakis a következő Július 2án megnyilandó pesti Országgyűlés legcélsterűbb, s székely nemzeti szabadságainkkal összhangzóbb intézkedéséig lévén a mostani állapotba marandó e gyűlésnek biztos kinézése van aziránt, mikép az e pont alatti kívánt szerinti fellépés feleslegessé van téve s ugyanazért e nézete a gyűlésnek a feliratban fejezetlessék ki.

f) Megkérendő végül a ministerium arra is, miszerint a só ára leszálítása iránti közkívánatot sürgetőleg tetlegesíteni, s a só szerfelelt nagy ára miatt történni szokott kihágásoknak a népet aggodalmakkal eltöltött kedvetlen eredményeit megszüntetvén, e széket megnyugtatni méltóztasson.

7. A Pesten megnyilandó országgyűlésre küldendő követeknek rögtöni megválasztása indítványoztatik.

Az indítvány elfogadtatván, felkiáltás útján, közakarattal a pesti országgyűlésre rendes követeknek Mikó Mihály és Mihály Gergely, polloköveteknek netalán szükség esetére pedig Gál Sándor és Antalfi Gábor polgártársaink megválasztattak, s megbízó levéllel ellátandók. Továbbá követi írnokoknak Kedves Tamás, Sándor János és Veres Ádám kineveztetvék, kiknek havi díjok összesen 80 pengő-forintokban állítatván meg, e fizetésököt e törvényhatóság maga fogja hordozni.

8. Az e székbeli ezred köréből elvitt fegyverek visszahozattatása s a polgári őrségnak minden helyiségekben a már megszűnt rendkülömbég nélküli felállítása indítványoztatván.

Valamint az elvitt fegyverek visszahozatása úgy még több fegyvereknek is a szükséges mennyiséggel való siető megküldése iránt a Ministeriumot egy feliratban keressék meg. A polgári őrség felállítására nézve pedig nevezessék helyiségenként biztoság, mely az önkéntesek össz-

veirására és az őrség alakulására minél sürgetőben és lehetőleg nagyobb szerrel működni törekedjék.

9. A honnunk és nemzetiségünknek felvirágzása érdekében történő reformok általi átalakulás ellenében bujtogató és ármánykodó némely egyének kártékony működési meggátlására nézve, csendőrbiztosság kinevezése indítványoztatván.

Az indítvány elfogadtatik s a csendőrbiztosság kinevezése megállíttatik. Melynek a bujtogatók és törvényes átalakulásunkra kártékonyul hatni kívánó ármánykodók ellen hozzá bárki által beadandó panaszolói, melyek békibizonítva lennének, a tisztséghez rögtön békijelentvén s onnan azok egycenesen a minisztériumhoz felterjeszteszenek, a bizonyítatlanoakra pedig rögtön nyomozódás útján világosságra hozni és így a közcsend, béke és rend szilárd fennállása felett hatályosan őrködni köteleztessék.

10. Némelyek által azon áltítás terjesztetvén elő, mintha Udvarhely és Marosszék által a gyimesi út csinálásra e székben valakinek bizonyos mennyisésgű pénzek adattak volna kezére, s azok még nem fordítottak volna a kívánt célra.

Az ezt állítók, ha egyszerű állításaiket valósítni tudják, azzal a csendőr biztosághoz utasítatnak.

11. A csíksomlyói tanuló ifjúságnak főhadnagy Kovács Ignác által történt erőszakos megtámadtatása következtéül az írt főhadnagy hivatalához elmozdítása iránti kívánata olvastatván, az illető csendőrbiztosának a teendők megtétele végett adassék át.

12. Felcsiki duló biztos Balás Lajosnak hivataláról lemondása olvastatván.

A lemondás elfogadtatott, s helyébe Lukács István dulónak, az általa megürült levéltárnoki álomásra pedig Lukács József közzelkiáltás útján kineveztettek. Mely alkalommal Sándor László polgártársunk a leköszönt duló elleni panaszok kinyomozására és elégtétel eszközölésére jogot fenn hagyta.

13. A gyűlés egyik tagja felszólítja a tisztkart, hogy miután az eddigi választások a nép részéről képviselők által és nem egyéni szózatolás útján történtek, habár részint régebben, részint pedig újabban megerősítést nyertek is, állomásainak a nép általi törvényszérű betöltethetésére nézve hivatalokról búcsuzzanak le.

A vicetisztek e felszólításnak önkéntes lemondásuk által eleget tevén, a népyűlés irántuk általános bizalmát nyilvánítja s hivatalaikban a gyergyói jegyzőségen eddig helyettesítve volt Puskás Ferenc polgártársunkkal együtt közzelkiáltás útján újból megválasztja, és állomásainban továbbra is meghadja.

14. Henter János polgártársunk jelentvén miszerint alcsíki jegyző László Sándor polgártársunk e törvényhatóság köréből hosszassabb időre eltávozott s tisztségi felszólításra is mindezideig vissza nem jött, sőt a tör. alszék levéltár kulcsát is jelentőnek átadta, kéri a gyűlést, hogy gondoskodjék az e szerént megürült alcsíki széki jegyző állomás betölteséről.

Nem lehetvén a törvényszéket bizonytalan időig jegyző nélkül hagyni, a törvényhatóság köréből ilysszerűleg lett eltávozása által László Sándor atyánkfiának az alcsíki jegyző állomás annyival is inkább megürülhetek tekintetük, minthogy Henter János atyánkfiának a törvényszék által kezelt levéltára kulcsát is átadta, melynél fogva alcsíki jegyzőnek Henter János atyánkfa közzelkiáltás útján megválasztatik.

Második ülés Június 16-án

15. A tegnapi ülésről szóló jegyzőkönyv felolvastatván, némi módosításokkal helybehangyatik.

16. A tegnapi napon tartott ülés jegyzőkönyve 7-ik pontja megváltoztatása indítványoztatván, a követi írnokok számára kirott pénzösszeg bészerzése tárgyában.

Tételesen kötelességévé a tisztségnek még mai napról felszólítani a kinevezendő csendőrbiztoságot, közönségenként a bírák közbe jöttével nem rovással, hanem közönséget közzövedelmi cassájából, vagy ahol nincs, egyesek önkéntes adakozása útján elpróbálni, a meghatározott öszveg beszedését, s egyszersmind az eredményről 8ad nap alatt a tiszt-séget értesítse.

17. A csendőrbiztosok kineveztetnek:

Felcsik: Szentdomokós: Kurkó János, Szent Tamás: Ferenc Antal; Jenőfalva: Lukács Ignác; Dánfalva: Székely Lajos; Madaras: Kozma Gábor; Vatsártsi, Rákos: Daróczy Mihály; Szentmihály: ifj. Böjte Imre; Borzsova, Szépvíz, Szentmiklós: Abos Antal; Delne, Pálhalva, Csomortán: Bocskor Domokos; Csicsó, Somlyó, Taploca: Lázár Antal; Madefalva: Székely Sigmund.

Gyergyó: Remete: Veress István; Ditró: Puskás Ferenc; Szárhegy: Deák Antal; Szentmiklós: Jánosi Márton; Tekerőpatak: Benedek József; Újfalu, Kiliényfalva: Végh András; Csomafalva: Balo Josef, Alfalu: Györfi Dénes.

Alcsik: Zsögöd: Mikó Antal; Szentkirály: Kovács Josef; Mindszent, Szentlélek: Cziko Ferenc; Szentmárton: Becze Ignác; Csekefalva: Becze István; Kozmás, Lázárfalva: Botos Josef; Tusnád, Verebes: Éltes Alajos; Csatószeg, Szentsimon: Endes Miklós; Szentimre: ifj. Henter János.

Kászon: Feltiz, Altiz: Székely Károly; Impér: Balási Sándor; Jakabfalva: Csutak Lajos; Újfalu: Barta Ignác.

18. A nemzetőrség alakítására nézve biztoság tagjaivá kineveztetnek:

Gyergyoba: Puskás Ferenc elnöklete alatt Györfi Dénes, Csibi Ferenc, Veress István, Bernád Antal és Csibi Alajos.

Felcsíkon: Lázár Antal elnöklete alatt Sándor Mihály, Szörtsel Imre, Karda Károly, Györpáli Josef, Csutak Tamás, Csutak Ignác, Veress Alajos, Ábrahám Ferenc, Zöld László.

Alcsíkon: Endes Miklós elnöklete alatt Tornyos Ferenc, Gergely Ignác, Gábor Antal, Korodi Josef, Éltes Alajos, Botos Josef, Kolumbán Ferenc, Bors István.

Kászonba: Székely Károly elnöklete alatt Balázsi Sándor, Nagy Mihály, Csutak Lajos.

19. A tegnapi ülés jegyzőkönyvének 6-ik pontja alatt kinevezett bizottmány beadja az 16 székely gyalogezred kormánynak nem csak a revindicált havasokról, hanem még az árvák pénzéről, úgy szintén a fegyverek állapotáról számadását is. Szolgál tudásul.

20. Olvastatik a fő kormányzó úrnak 1478 E. számok alatt költ azon átitrata, melynél fogva tudatya, hogy ő Felsége Erdélynek is királyi helytartójává István Nádor főherceget nevezte ki.

Örvendetes tudásul vétetett.

21. Olvastatik több Gyimeslakán tartózkodó gyalogkatonáknak azon kérelmek, miszerint a Nép Gyülés jövendőre nézve úgy intézkedjék, hogy a közösségek és örményektől ne zsaroltassanak.

Válasz: A törvényhozás e béli rendelkezését a kérelmesek várják el.

22. Olvastatik az úgynevezett havasos részeni lakozó csángoságnak azon kérelme, melyben kérlik, hogy az országos rendektől a közteherviselőkre kiterjesztett jótékonyságokba bármí részbe is részeltessenek.

Válasz: várják el a kérelmesek a Törvényhozás e béli rendelkezést.

23. A szépvízi közönség maga mentsége tekintetéből nyomozó biztosokat kér kirendeltetni, hogy kinyomozzák az Unió elleni lázásztókat.

Illető csendőrbiztosnak egy maga mellé felvendő Táblabíróval ki nyomozás végett adassék át.

24. Olvastatik ő Felségének azon nyilatkozata, melyben tudatja hű népeivel, hogy a körülmények tekintetéből lakását Bécsből Innsbruckba idéglenesen áttette.

A Nép Gyülés az ő Felsége nyilatkozatára hő vággal óhajtja, vajha ő Felsége lakását minél hamarabb hű magyarjai közé Budapestre tenné át.

25. Csató János és Kedves Tamás ügyvédek, Nagy Dénes és Ádám Ferenc királyi táblai írnokok táblabíróságra felvétetések elnök úr által indítványoztatván, felvétettek és feleskettettek.

26. Ifj. Henter János tegnap nyert jegyzői hivatalába feleskettettek. — Ezen jegyzőkönyv felolvastatván, az elnök e gyűlést eloszlatta.

Balási Jósef Fő Király Bíró

Ifj. Henter János jegyző.

Procesul verbal al Adunării populare a nobilelor scaune secuiești unite: Ciuc, Gheorgheni și Kászon, înință la Șumuleu, în piață din fața casei scăunale, în ziua de 15 iunie 1848.

1. Concetățeanul nostru, prim-judele regal, ca președinte, urcându-se la tribună a deschis consfătuirea adunării cu următoarea cuvântare:

Domnilor, onorată adunare care cauți să infăptuiesti o viață cetățenească mai bună, concetățeni onorați și iubiți!

Mai mulți concetățeni distinși au cerut să se convoace grabnic o adunare populară căt mai cuprinzătoare pentru formularea mai justă a problemelor și dorințelor ivite în aceste zile revoluționare. Această cerere a sosit prin concetățeanul vicejude regal, dl. Székely Zsigmond, cu poșta rapidă la Cluj, în fața mea, iar de către mine a fost înaintată domniei sale domnului guvernator al țării. Guberniul regal a hotărât să fiindeplinească în mod legal cererea și de aceea pe mine a binevoit să mă lase acasă de la dieta țării, pentru a conduce această adunare populară. Acest lucru îl dovedesc prin ordinul ce mi s-a înmânat și pe care îl voi citi. Mi s-a trasat sarcina să-i liniștesc pe concetățenii noștri că uniunea cu Ungaria a fost deja proclamată pe țară, iar articolul de legă care cuprinde acest lucru a fost trimis spre sanctiōnare în fața Maiestății sale.

Intrarea legii în vigoare depinde de promulgarea ei. Obligația noastră rezonabilă și cea mai sfântă este să respectăm situația de până acum și să aşteptăm acest eveniment în liniște.

De aceea, în prealabil, pe baza anunțului, deschid cu o solemnitate deplină și legală această adunare obișnuită pentru consfătuiri judicioase. În același timp rog pe fiecare participant care vrea să prezinte pentru dezbatere observațiile proprii, să ia cuvântul în ordinea înscrierii, pentru a înlesni astfel mersul consfătuirii. De asemenea să binevoiască a evita orice gălăgie sau tulburare ce s-ar putea ivi în cursul multelor cuvântări ori din cauza neîntelegerii unor chestiuni. Se impune în mod necesar lămurirea lucrătorilor pământului, mai puțin informați în privința evenimentelor politice, despre problemele ivite în aceste zile revoluționare, pentru a afla și a înțelege pe deplin acele revendicări care în parte au fost deja realizate pe cale legislativă.

[De aceea], după aprobarea cerută în prealabil Comandamentului militar, în ultima noastră adunare obștească am instituit un comitet comun pentru munca de lămurire a poporului pe sate, în aşa fel ca toți sătenii să înțeleagă mersul lucrărilor, să se liniștească, să continue să dea ascultarea necesară față de autorități și să aștepte transformările ce vor urma pentru noi toți. Dar, lipsa de încredere care totdeauna și peste tot este aducătoare de pericol, a făcut să nu se efectueze aceste lămuriri obștești. Autoritatea civilă nu a putut acționa la timp în domeniul acestei misiuni indispușabile. Au început, pe de o parte, instigările contestatare împotriva dorinței uniunii și a reformelor, adică pentru menținerea status-quo-ului, iar pe de altă parte au venit unii care alături de păreri juste au propus același status-quo. S-au luat chiar măsuri împotriva conducerilor actuali. Aceste curente contrare au avut efectul lor neplăcut, tulburând liniștea publică. Încă înainte ne-am temut de o atare situație. Referitor la această [situație] am făcut raport la timp către forurile superioare, conform obligațiilor mele.

Iată de ce se găsește între noi domnia sa contele Lázár László care a fost trimis de către Guberniu pentru a pune capăt tulburărilor incipiente și a restabili liniștea necesară. Domnia sa e cunoscut ca unul din cei mai distinși membri ai națiunii noastre. Știindu-i zelul pentru beneficiile națiunii avem deplină încredere în promptitudinea sa. Să-i urmăm sfaturile și astfel ordinea și liniștea, atât de necesare în condițiile transformărilor din zilele noastre, nu vor fi stingherite.

În acest scop, să fie aduse în fața adunării publice complete totalitatea problemelor revoluționare pentru a fi dezbatute într-un mod oportun din toate punctele de vedere. Prin urmare, pornirile unora împotriva altora să nu se încâlzească până la un grad aşa de înalt încât valurile lor de flăcări să stânjenească mersul consfătuirilor necesare; să stirbească prin porniri violente siguranța persoanei și cea a averilor, ca să nu se ajungă la o anarhie primejdioasă pentru toți.

Accasta ar duce la periclitarea stării fericite pe care o așteptăm prin aplicarea unor reforme judecătoare ce trebuie să vină pentru noi toți. Ea ar spulbera chiar și speranța noastră privind fericirea așteptată cu dor. De aceea, dacă a fost nevoie vreodată de bună ordine și de liniște, acum, în perioada transformărilor, de bună seamă sunt necesare pentru ea și în cursul acestor mișcări revoluționare să rămână sfântă siguranța personală și cea a bunurilor. Iată de ce împlinesc cea mai sfântă da-

torie a mea, când vă sfătuiesc că se poate de insistent pe toți, în mod repetat, că ele să fie respectate.

Am avut onoarea și cu alte ocazii să arăt în fața unor adunări numeroase, chiar dacă ele n-or fi fost atât de populate ca prezenta intruire populară, că ideile care produc transformările de acum nu s-au născut între noi. Ele au sosit pe meleagurile noastre din părțile Europei occidentale și sudice într-o formă purificată prin cărturarii națiunilor civilizate. Noi nicidecum nu putem împiedica pătrunderea lor. Dimpotrivă trebuie să ne așteptăm la transformări fără îndoială fericite față de situația noastră de acum, prin adaptarea acestor idei la propriile imprejurări. Aceasta iarăși nu înseamnă pornirea unor acțiuni violente din partea unora împotriva altora, ci o înțelegere a lucrurilor și așteptarea în liniște a dezvoltării lor.

Deoarece confuziile provin de cele mai multe ori din interpretarea nejustă a sensului adevărat al lucrurilor, socotesc necesar să spun aici câteva cuvinte despre ceea ce trebuie să înțelegem în realitate sub expresiile folosite pretutindeni de oameni: *Libertate*, *Egalitate* și *Frățietate*.

Libertatea nu înseamnă că poți să faci fără discernământ orice-ți este pe plac, să-ți declanșezi orbește pornirile revanșarde, să iezi bunurile altora, să persecuți din sentiment de răzbunare pe cineva. *Libertatea* adevărată trebuie înțeleasă corect în sensul că toată lumea poate să dispună pe deplin liber de propriile sale bunuri. Dar numai de propriile sale bunuri. Iar acest drept nu poate să fie împiedicat în mod tiranic. De asemenea [nimeni] nu poate să fie obligat să facă ceea ce nu intră în îndatoririle sale. *Libertatea* bine înțeleasă îi face fericiti pe indivizi, determină fericirea și înflorirea întregii societăți. În schimb desfrâul și tirania, ca niște ingeri ucigașori, nu provoacă decât distrugeri peste tot, și deci aduc primejdie pentru toată lumea. Ori nimeni cu mintea sănătoasă nu poate să dorească aşa ceva.

Egalitatea nu înseamnă că va fi un comunism în toate. Adică să fie stăpânite toate în mod egal, averile celor înstăriți să fie împărtite între cei ce posedă puțin. În felul acesta împărțirea bunurilor nu s-ar termina niciodată, pentru că risipitorul ar avea totdeauna ce să dorească a împărti din cele ale omului econom și agonisitor de avere. *Egalitatea* adevărată înseamnă că toți oamenii pot să-și cultive deopotrivă capacitatele lor fizice și spirituale, pot să-și facă rost fără nici o limită de averi mobile și imobile, pot să ajungă în posturi și să se ridice la ranguri fără a se face deosebire sub raport al stării lor sociale, deoarece în aceasta nu va fi reținut de lege nimeni.

Frățietatea nu înseamnă acel sentiment care se manifestă de obicei între frații ce se urăsc unul pe altul cu ocazia împărțirii averii și care de multe ori se termină cu pieirea unuia sau chiar a ambilor. Ea echivalează cu o iubire reală și adevărată, cu tendința de a te ajuta reciproc la fiecare pas. Mai înseamnă excluderea atacării unora de către alții și a persecuției îndărjite provenită dintr-o ură bazată de cele mai multe ori doar pe bănuieri. Este nevoie, prin urmare, să luăm în seamă cele trei noțiuni în înțelesul lor just. Să nu răspândim sensul lor desfigurat în dauna liniștii și fericirii obștești.

După toate cele de mai sus, pentru a câștiga timpul necesar dezbatelor, pentru a judeca împrejurările care ne interesează îndeaproape și

a ne sfătu asupra lor nu în grabă, ci cu o judecată matură, pentru a putea înainta în această privință cererile noastre juste Guvernului ungar responsabil, fac apel din nou la fiecare membru al prezentei adunări civile, ca cei ce vor să vorbească să se inscrie la cuvânt și să binevoiască a-și exprima părerile, respectând ordinea.

Să dea providența divină nemărginită, ce conduce soarta limitată omenească și care singură este capabilă să dirijeze transformările în condițiile complicate din zilele noastre, ca siguranța averilor și cea a persoanelor să nu fie stîrbite. Cu scopul de a se evita o anarhie ăducătoare de pericol, în hotărârile pe care le vom lua cu privire la transformarea noastră, să citim ordinele guberniale cu privire la menținerea ordinii benefice strămoșești, pentru a ne servi drept tel conducător sigur și să începem numădecăt dezbatările noastre concrete, anunțate deja și trecute la ordinea zilei.

2) Se dă citire avizului Guberniului crăiesc nr. 7 092, adresat concetăeanului nostru prim-judele regal, ca dânsul să se grăbească să apară personal în acest scaun nobil pentru a tine adunarea publică în vederea lămuririi poporului despre împrejurările actuale și pentru linistirea celor agitați. În acest scop și domnia sa, contele Lázár László, a fost avizat în scris.

Se ia la cunoștință. Dat fiind însă că adunarea a fost deja anunțată, ea nu se consideră marcală, ca și cele de până acum, ci o adevărată întrunire populară.

3) Se dă citire rescriptului gubernial crăiesc nr. 6 836 din anul acesta, privind numirea vicejudeului regal al scaunului și a persoanelor alese prin majoritatea voturilor, și anume: Székely Zsigmond pentru scaunul Ciucul de Sus, Endes Miklós pentru scaunul Ciucul de Jos, Székely Károly pentru scaunul Kászon și Mikó Mihály, mai înainte notar, pentru Gheorgheni. Prin ordinul Curtii nr. v. 2 295 datat din ziua de 4 a lunii Rusalilor din anul acesta, Maiestatea sa i-a întărit în posturi și s-au luat măsurile necesare privind salarizarea lor. S-a ordonat ca persoanele aprobate să fie instalate în funcțiile lor.

Se ia la cunoștință.

4) Concetăeanul nostru Gaál Sándor, comisarul președinției Consiliului de Miniștri, a expus și a citit apelul primului ministru, domnul conte Batthyányi Lajos, președintele guvernului, datat din 19 mai al anului curent. Conform apelului, secuii sunt chemați să participe la constituirea unui lagăr la Seghedin, compus din 12 000 de soldați înarmați, pentru apărarea patriei ungare amenințate de pericol datorită dușmanilor naționalităților străine ce amenință națiunea maghiară care și-a obținut libertatea. Comisarul președinției ministeriale a dezvoltat pe larg acest apel.

Apelul a fost primit cu aclamații puternice. Concetăeanului nostru, Gaál Sánđor, comisarul președinției Consiliului de Miniștri, i s-a cerut să transmită guvernului salutările acestui scaun. La fel declararea acelei proclamații hotărâte, conform căreia toți au o absolută încredere în Guvernul ungar responsabil, alcătuit din cei mai credincioși fii ai națiunii maghiare. Cu toții vor fi gata să pornească în orice moment spre lagărul indicat. Pentru ca imputernicitul președinției Consiliului Ministerial să poată duce o informare sigură referitoare nu numai la o fracțiune a puterii noastre, ci la oferta întregii ei forțe, prin propunerea vo-

luntară a ordinului primorilor se declară că, peste deosebirile de până acumă în privința apartenenței la anumite pături sociale, totalitatea cetățenilor acestui scaun, nu numai câteva mii, ci toți căți sunt, se vor grăbi cu cea mai mare promptitudine să ia armele și să meargă în lagăr sub același steag național. Ei vor lupta până la ultima lor picătură de sânge împotriva acelora care amenință prin atitudinea lor tronul Majestății sale regele nostru, patria noastră ungără și națiunea maghiară, de îndată ce va fi nevoie. Totodată, ordinul primorilor renunță definitiv la privilegiile pe care le-a avut asupra celorlalte părți ale națiunii secuiești. Astfel, înainte de a fi sosit legea întărîtă privind această chestiune, se vor contopi toate categoriile sociale. Primorii au mai declarat că sunt gata să participe la sarcinile publice împreună cu poporul. Adunarea consideră că în acest scaun sunt definitiv lichidate deosebirile de clasă. De acum înainte ea dorește să-i rumească cetățeni secui liberi ai patriei ungare pe toți membrii scaunelor, fără nici o deosebire de apartenență la o categorie socială sau la alta.

5) Se dă citire binevoitorului manuscris al Majestății sale, datat din 22 mai al anului curent din Innsbruck și destinat domniei sale contei guvernator Teleki József. Conform acestuia, apelul din 29 mai al anului curent¹, trimis scaunelor secuiești de domnul prim ministru, contele Batthyányi Lajos, a fost aprobat. Tot atunci s-a adus la cunoștință ordinul adresat comandanțului militar suprem al Transilvaniei, ca acesta să îndeplinească imediat și exact acele porunci ale palatinului arhiducele Stefan, locuitor regal, pe care le va da în cazuri extraordinare pentru întrebuitarea forțelor militare transilvănene în ambele țări, ca și când ar fi ale Majestății sale. În același sens a fost informat și domnia sa guvernatorul. Conform ordinului, poruncile primite din partea altetei sale palatinul, a cărui competență s-a extins și asupra Transilvaniei, vor fi îndeplinite cu aceeași ascultare și exactitate, ca și cum ele ar fi fost date în numele său august.

Acest ordin milostiv al Majestății sale, primit cu puternice aplauze și cu bucurie gălăgioasă, s-a luat la cunoștință cu plăcere.

6) Mai multe comunități și mai mulți indivizi au înaintat parte în scris, parte verbal, următoarele revendicări:

a) Să se restituie proprietarilor lor legali proprietățile particulare anexate așa numiților munți revendicați;

b) Să se ia măsuri utile privind munții revendicați și banii adunați din veniturile acestora;

c) Să fie lichidată contribuția în natură ce se dădea preoților și să se restabilească portio canonica;

d) În proiectul de lege care va fi prezentat adunării legislative de către guvern în privința apărării patriei, națiunea secuiască să nu fie amintită ca o comunitate care formează doar un regiment regulat aparte; în el să se stabilească de căți soldați are nevoie cu aproximație patria ungără; această cifră să fie repartizată proporțional pe locuitori conform numărului lor; în timp de pace granițele să fie apărate de armata regulară și nu de secui care se ocupă cu cultivarea pământului;

e) Să fie redus în mod convenabil prețul sării.

Adunarea considerând rezonabile aceste revendicări ,să se facă recurs către guvern în care să se ceară ca:

a. Proprietățile particulare anexate munteilor revendicați, după un control necesar, să se treacă în posesiunea proprietarilor în drept;

b. Munții revendicați și banii adunați din veniturile lor să fie puși la dispoziția națiunii; până când aceasta s-ar indeplini, atât regimentul de husari, cât și regimentul I secuiesc de infanterie să fie avertizate să prezinte o dare de seamă clară despre suma banilor amintiți și administrația lor; la fel, o garanție deplină că aceste sume nu vor fi duse în alte părți; pentru o mai bună îndeplinire a acestei hotărâri, vor fi trimiși din partea adunării la regimentul de infanterie amintit, în calitate de comisari, concetăjenii noștri Tankó Albert, Mihály Gergely și Mădár Mózsi din Ciucul de Jos;

c. Contribuția în natură ce se dădea preoților fiind abrogată, iar porția canonica fiind restituită localitatilor sau sprijinitorilor lor, să se introducă în locul acestora salariul în bani din caseria statului; până când însă acest lucru se va realiza, achitarea contribuției în natură pe seama preoților rămâne neșirbită pentru toată lumea;

d. Despre banii amintiți și administrarea lor, regimentul secuiesc de husari respectiv să i se ceară o socoteală severă; banii aceștia să fie restituși prin ordin celor îndreptățiti;

e. Potrivit articolului de lege nr. 3 din 1843 s-a decis ca ostășimea secuiască să se transforme în gardă cetățenească; drept măsură de prevedere dictată de primejdiiile ce amenință din multe părți, pentru asigurarea existenței noastre naționale printre-o forță armată cât mai mare, ostășimea înarmată va rămâne în situația de acumă până la măsurile ce se vor adopta prin forul legislativ ce se va inaugura la Pesta în ziua de 2 iulie, într-o formă utilă și mai compatibilă cu libertățile naționale secuiești; adunărea, știind cu siguranță că un demers potrivit revendicării cuprinse în acest punct este de prisos, și-a rezervat dreptul de a se exprima într-un memoriu;

f) Guvernul mai este solicitat să îndeplinească în grabă dorința generală privind reducerea prețului sării; să binevoiască și liniști scaunul pentru a se pune capăt acelor fapte neplăcute legate de contravențiile ce se produc de obicei din cauza prețului deosebit de ridicat al sării care îngrijorează poporul;

7) Se propune ca deputații ce vor fi trimiși în parlamentul care se va deschide la Pesta să fie aleși imediat; propunerea fiind aprobată prin aclamarea publică, din voința obștească au fost desemnați ca deputați ordinari pentru legislativul de la Pesta Mikó Mihály și Mihály Gergely, iar ca deputați supleanți în caz de nevoie, concetăjenii noștri Gál Sándor și Antalfi Gábor; ei vor primi scrisori de acreditare; au mai fost aleși drept scribi ai deputaților Kedves Tamás, Sándor János și Veres Ádám; retribuția lor s-a stabilit unitar la suma de 80 florini; salariul le va fi achitat de către scaunul însuși;

8) S-a propus apoi ca armele luate de la regimentul din acest scaun să fie readuse și să fie instituite gărzile civile în toate localitățile, fără a se mai lua în considerare deosebirile de ordin social deja desființate; în membrul adresat guvernului se va cere readucerea puștilor luate și în plus expedierea grabnică a unei cantități suplimentare de arme; referitor la constituirea gărzilor civile să se numească, pe localități, câte o

comisie; ea să se străduiască, după posibilități, să realizeze cât mai grabnic conscrierea voluntarilor și alcătuirea gărzilor;

9) S-a propus de asemenea numirea unei comisii de jandarmi pentru împiedicarea activității dăunătoare a unor indivizi uneltitori și a unor instigatori împotriva transformărilor pe calea reformelor în interesul înfloririi patriei și a națiunii noastre; propunerea se aprobă și se hotărăște numirea comisiei de jandarmi; comisia va fi obligată să redacteze grabnic un raport către colectivul demnitariilor din scaune, pe baza plângerilor primite împotriva uneltitorilor care vor să influențeze în mod dăunător transformările legale, precum și contra instigatorilor, dacă astfel de cazuri sunt dovedite; [demnitarii] să trimită apoi și ei raport direct guvernului, iar cazurile nesigure să fie lămurite imediat pe calea cercețării; în felul acesta se va veghea în mod eficace la menținerea liniștii publice, a păcii și a ordinii;

10) Unii au declarat că cineva ar fi primit pentru pregătirea drumului de la Ghimeș o anumită sumă de bani din partea scaunelor Odorhei și Mureș care n-ar fi fost folosită pentru scopul dorit; cei care au făcut o astfel de declarație să fie îndrumați la comisariatul de jandarmi, dacă pot să dovedească afirmațiile lor;

11) În legătură cu atacarea violentă a tineretului studios de la Șumuleu de către locotenentul Kovács Ignác s-a dat citire dorinței ca el să fie eliberat din postul pe care-l ocupă; ea va fi înaintată comisariatului de jandarmi pentru a lua măsurile necesare;

12) S-a dat citire demisionării din post a comisarului Balász Lajos; demisia a fost aprobată și în locul lui s-a ales comisar Lukács István; în postul de arhivar, rămas astfel vacant, a fost numit, prin votare publică, Lukács József; cu această ocazie concetăeanul nostru Sándor László și-a rezervat dreptul de a cerceta plângerile înaintate împotriva comisarului demisionat în vederea satisfacerii lor;

13) Un membru al adunării face apel la demnitarii scaunului să renunțe la posturile lor, deoarece alegerile de până acum s-au înfăptuit din partea poporului prin reprezentanți și nu prin votarea individuală, chiar dacă, în parte mai demult, în parte mai recent, ele au fost aprobată; vice-demnitarii au răspuns acestui apel și au demisionat voluntar din posturile lor; adunarea populară și-a manifestat increderea deplină în ei și i-a reales prin votare publică, împreună cu concetăeanul nostru Puskás Ferenc care până acum a suplinit postul de notar de la Cheorgheni; deci cu toții au fost menținuți în continuare pe posturile lor;

14) Concetăeanul nostru Henter János raportează că notarul din Ciucul de Jos, concetăeanul László Sándor, a plecat pentru un timp lung din scaun; deși a primit invitație oficială, până în prezent nu s-a întors; mai mult, a predat cheia arhivei filialei scăunale celui ce face raportul; de aceea atenționează adunarea să aibă grija de ocuparea postului devenit vacant al notarului din Ciucul de Jos; întrucât judecătoria nu poate fi lăsată pentru un timp nelimitat fără notar, acest post din Ciucul de Jos se consideră vacant prin plecarea din scaun al domnului László Sándor; cu atât mai mult, cu cât el a predat cheia arhivei judecătorici îngrijită de dânsul domnului Henter János; în consecință a fost ales prin votare publică Henter János ca notar în Ciucul de Jos.

A doua ședință din 16 iunie

15) S-a citit mai întâi procesul verbal despre ședința de ieri; cu mici modificări a fost aprobat.

16) Astfel, s-a propus modificarea punctului 7 al procesului verbal despre ședința de ieri privind strângerea sumelor de bani amintite pentru scribii deputațiilor; demnitarii scăunali primesc sarcina ca încă în ziua de azi să facă apel la comisariatul de jandarmi, iar acesta să procedeze la strângerea sumei hotărâtă în rândurile obștei fără intervenția juzilor primari, nu prin impunere, ci din casieria veniturilor publice a populației; unde asemenea venituri nu există, se va recurge la donații voluntare personale și în termen de 8 zile demintarii vor fi informați. [Demnitarii sunt]:

În Ciucul de Sus: la Sândominic, Kurkó János; la Tomești, Ferenc Antal; la Ineu, Lukács Ignác; la Dănești, Székely Lajos; la Mădăraș, Kozma Gábor; la Văcărești și Racul, Daróczy Mihály; la Mihăileni, Böjte Imre junior; la Bârzava, Frumoasa și Nicolești, Abos Antal; la Delnița, Păuleni și Lutoasa, Bocskor Mihály; la Ciceu, Șumuleu, Toplița, Ciuc, Lázár Antal; la Siculeni, Székely Zsigmond;

În Gheorgheni, la Remetea, Veress István; la Ditrău, Puskán Ferencz; la Lăzărea, Deák Antal; la Gheorgheni, János Márton; la Valea Strâmbă, Benedek József; la Suseni și Chileni, Végh András; la Ciumanî, Baló József; la Joseni, Györfi Dénes;

În Ciucul de Jos: la Jigodin, Mikó Antal; la Sânerăieni, Kovács József; la Misentea și Leliceni, Czikó Ferenc; la Sânmartin, Becze Ignác; la Ciucani, Bencze István; la Cozmeni și Lăzărești, Botos József; la Tușnad și Vrăbia, Éltes Lajos; la Cetățuia și Sânsimion, Endes Miklós; la Sântimbru, Henter János junior;

În Kászon: la Plăeșii de Sus și Plăeșii de Jos, Székely Károly; la Imper, Balási Sándor; la Iacobeni, Csutak Lajos; la Cașinul Nou, Barta Ignác.

18) În vederea constituirii gărzilor cetățenești se numesc pe scaune:

Pentru *Gheorgheni*, sub președinția lui Puskás Ferenc: Györfi Dénes, Csiki Ferenc, Veress István, Bernád Antal și Csiki Alajos;

Pentru *Ciucul de Sus*, sub președinția lui Lázár Antal: Sándor Mihály, Szörtszer Imre, Karda Károly, Györpál József, Csutak Tamás, Csutak Ignác, Veress Alajos, Ábrahám Ferenc și Zöld László;

Pentru *Ciucul de Jos*, sub președinția lui Endes Mihály: Tornyos Ferenc, Gergely Ignác, Gábor Antal, Korodi József, Éltes Alajos, Botos József, Kolumbán Ferenc și Bors István;

Pentru *Kászon*, sub președinția lui Székely Károly: Balázs Sándor, Nagy Mihály, Csutak Lajos.

19) Comitetul numit conform punctului 6 din procesul verbal de ieri prezintă dările de seamă ale regimentului de infanterie secuiască nr. 1 cu privire la munții revendicați, precum și la banii orfanilor și situația armamentului. Se ia la cunoștință.

20) Se dă citire rescriptului domnului guvernator nr. 1 478 E, conform căruia se aduce la cunoștință că Maiestatea sa l-a numit pe arhiducele palatinul Ștefan ca locuitor regal și pentru Transilvania.

Se ia la cunoștință cu bucurie.

21) Se citește cererea mai multor soldați infanteriști aflători la Ghimeș, prin care solicită adunării populare să ia măsuri ca în viitor comunitatea și armenii să nu-i mai jecmănească.

Răspuns: petiționarii să aștepte măsurile ce se vor lua în această privință de către adunarea legiuitoră.

22) Se citește petiția ceangăilor care locuiesc în așa numitele părți muntoase, prin care pretind să aibă parte de binefacerile ce se acordă celor ce poartă sarcinile publice din partea Stărilor țării.

Răspuns: petiționarii să aștepte dispozițiile respective ale legislativului.

23) Populația din Frumoasa cere pentru autoacoperire să se transmită comisari de cercetare pentru a descoperi agitatorii împotriva uniunii.

Cererea se predă comisarului de jandarmi respectiv care va lua cu sine pentru cercetare un judecător.

24) Se dă citire proclamației Maiestății Sale prin care aduce la cunoștință popoarelor sale fidèle că din cauza împrejurărilor date și-a mutat în mod provizoriu sediul de la Viena la Innsbruck.

În legătură cu proclamația de mai sus adunarea populară își exprimă dorința călduroasă ca Maiestatea Sa să-și mute sediul cât mai curând la Budapesta între maghiarii lui fideli.

25) Avocații Csató János și Kedves Tamás, precum și grefierii Nagy Dénes și Ádám Ferenc, au fost primiți la judecătorie la propunerea domnului președinte și au depus jurământul.

26) Henter János junior a depus jurământul pentru postul de notar obținut în ziua de ieri.

După ce procesul verbal a fost citit, președintele a dizolvat adunarea.

Balási József, jude regál suprem Henter János junior, notar

Original: Arh. Nat. Dir. jud. Harghita. Fond. Arh. Scaun. Ciuc. Acte prezidiale. Foto: 17 291—17 307.

¹ Vezi vol. I, doc. 71.

Budapest, 16 iunie 1848

Magyarország nádora és királyi helytartója
Gróf Teleki József Erdély kormányzójának

Budapest, június 16án 1848

Június 12kén 293. sz. alatt kelt rendeletem folytán felszollítám a főhadi kormányzó Báró Puchner Antal urat aziránt, hogy az Erdélyben tanyázó sor és székely katonaságból az oton nélkülözhető csapatokat Magyarországra kiinditsa.

Miután az erdélyi országgyűlésnek a két magyarrhaza egyé alaktásáról alkotott törvényjavaslata ó felsége által már megerősítve van,

toväbbá ö cs. kir. felsége koronás királyunk ide mellékelt kegyelmes királyi kéziratának másolatából kitűnik: miszerint a katonaság szintúgy Magyarországon és kapcsolt részeiben, valamint Erdélyben is telyesen a magyar hadügymínister rendelkezése alá bocsátatott, a hazánkat fenyegető vész és ellenséges megtámadás pedig naponta komolyabbá válik, felhiva érzem ennél fogva magamat, a kormányzó úrnak felelössége melletti kötelességévé tenni, miszerint a körülmenyekhez képest legjobb belátása szerint, minden hatalmában álló eszközöket felhasználva, elnökileg valamint a kir. kormányszék útján is, sőt ha szükségesnek látandja, ezen ügyet hatályosbb intézkedés végett az erdélyi országgyűlés elébe terjesztve erélyesen oda munkálni, hogy a nélkülvilágos sorkatonaság és fegyveres székelység nem különben az Oláh határrezredbeli nehány zászlóalj mentől előbb Szeged felé indulhasson, hogy a közös hazát s fóleg magyar fajunkat fenyegető veszélyt csírályában megfogni lehessen. E végre ha megkívántatik, a Székelyföldre népszerű és hatályos egyéneknek, mint királyi biztosoknak kiküldetését és ezeknek utasítását a kormányzó úr belátására bizom.

Továbbá hogy Magyarországon már a legjobb sikerei működő katonai töbörzást Erdélyben is mentől előbb megkezdeni lehessen, szükségesnek látom, hogy a királyi kormányszék egyetértve az erdélyi főhadi kormánnyal, vegyes biztmányt nevezzen ki, mely Kolozsvárt egybeülve, előleges országos felszöllítás után ezen önkéntes hadi csapatba magokat tisztí állomásra bejelentő egyének neveik részletes kiírásával mellett annak, hogy hol? és mennyi ideig katonáskodtak? minő rangban álltak? és hány évesek? összeírva kormányzó úr ezen lajstromot a magyar hadügymínister elébe terjessze, hogy miután 3—4 zászlóaljhoz a tisztek tervezve lesznek, a töbörzást a magyarországi feltételek és kedvezések mellett azonnal megindítani lehessen.

Mindezek iránt az erdélyi főhadi kormány is rendelést vett.

Végül kötelességévé teszem a kormányzó úrnak, hogy az erdélyi közhövedelmek minden ágaival és a közpénztár mikénti állásával terjessze a magyar pénzügymínister elébe mentől előbb részletes és pontos kiírását.

István nádor
k. helytartó

Mészáros Lázár

Palatinul și locuitorul regal al Ungariei
Către guvernatorul Ardealului contele Teleki József

Budapest, 16 iunie 1848

Prin ordinul meu dat în 12 iunie, sub nr. 293, somez Comanda-
mentul suprem, pe d-l baron Anton Puchner, ca din regimentele de
rând și din armata secuiască staționată în Transilvania, trupele de care
se pot dispensa acasă să le trimită în Ungaria, intrucât pe de o parte,
proiectul de lege al Dietei ardelene referitor la uniunea celor două țări
maghiare este deja sanctionat de către Maiestatea Sa, pe de altă parte,
fiindcă din copia grațiosului manuscris crăiesc anexat aici al Maiestății
Sale imperiale regale, regele nostru încoronat, reiese că armata, atât cea
din Ungaria și din părțile anexate, cât și cea din Ardeal este subordonată
întrutotul Ministerului de Război ungar, de asemenea din cauza că pe-

ricolul ce amenință țara noastră și pentru că atacul dușmănos devine zi de zi mai serios, mă simt obligat a vă trasa o îndatorire d-le guvernator, și anume, pe proprietatea răspunderii, după cel mai bun crez al dvs., conform circumstanțelor, să vă folosiți de toate mijloacele de care dispuneți în calitatea dvs. de președinte; pe baza ei sau pe calea Guberniului, dacă socoțiți oportun, să prezentați problema în fața dietei, în vederea adoptării unor măsuri mai eficace, în aşa fel ca armata de rând disponibilă, precum și secuii înarmați, împreună cu unele unități din regimentul român de graniță, să plece cât mai curând spre Seghedin; numai astfel pericolul care amenință patria noastră comună și mai ales etnia maghiară, va putea fi anihilat în fașă. Cu acest scop ar fi de dorit ca în securime să fie trimise persoane eficace și cu popularitate în calitate de comisari guberniali. Vă încredințez d-le guvernator misiunea ca, potrivit convingerii dvs., să dați ordinele necesare. Apoi, pentru ca recrutarea care în Ungaria se efectuează cu rezultate notabile să poată fi începută cât mai curând și în Transilvania, consider necesar ca Guberniul, în înțelegere cu Comandamentul suprem, să desemneze un comitet mixt. Constituit la Cluj, el să intocmească, pe baza unui apel către țară, un tabel amănunțit despre persoanele ce urmează să fie angajate ca ofițeri în această armată de voluntari; în el să se specifică la fiecare: unde și cât timp a fost militar; ce grad a avut și de ce vârstă este? D-l guvernator să înainteze acest tabel Ministerului de Război ungár. După ce vor fi desemnați ofițerii la 3—4 divizii, va putea începe recrutarea conform condițiilor și avantajelor din Ungaria.

În legătură cu aceasta i-au parvenit dispoziții și Comandamentului suprem din Ardeal.

În sfârșit, trasez ca sarcină d-lui guvernator să înainteze grabnic ministrului ungár de finanțe o evidență amănunțită și exactă despre toate ramurile veniturilor fiscale din Transilvania și despre starea vîstiei publice.

Palatinul Ștefan, locuitor regal

Mészáros Lázár

*Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1603.E/1848.
Foto: 25 854—25 856.*

286

Cluj, 16 iunie 1848

Főkormány tanácsos Kozma Pálnak, bányásztanácsos és igazgató Nemegyei Jánosnak és főkormányi titoknak Némethi Jánosnak mint az Abrudbánya környékén mutatkozó lázongások és mozgalmak kinyomozására rendelt bizottmánynak.

Ezen bizottmánynak folyó hó 14ikról¹ tett jelentéséből arról értesülvén a Királyi Kormányszék, hogy Topánfalván és környékén a lakosok nagy része a Jánk Avram felszólítása után magát kaszákkal és lántsákkal fegyverzi és közel kitöréstől félni lehet; megtaláltatott máj napon a fő hadi parancsnok ő nagyméltósága, hogy a lehettség szerint Ab-

rudbányára a most ott lévő katonaságon kívül még bár egy századot rendelni ne terheltessék.

Miről is ezen bizottmány ezennel értesítetik.

Kolosvártt, június 16án 1848.

Către: [a] Comisarul gubernial Kozma Pál, [b] directorul cameral minier Nemegeyi János, [c] secretarul Guberniului, Némethi János, membri ai comisiei pentru anchetarea mișcărilor și agitațiilor din Abrud și imprejurimi.

Din raportul comisiei susmenționate, înaintat la 14 I.c.¹, Guberniul s-a convins că, în urma apelului lui Avram Iancu, la Câmpeni și împrejurimi majoritatea locuitorilor se înarmează cu coase și lânci, astfel că există pericolul declanșării unei răzvrătiri. De aceea, în cursul zilei de astăzi s-a expediat o adresă către măria sa comandantul suprem, prin care i se solicită ca, în funcție de posibilități, să trimită la Abrud măcar încă o companie, pe lângă unitățile militare aflate acum acolo. Despre aceste măsuri pe care le-am întreprins informez comisia susmenționată.

Cluj, 16 iunie 1848

Grof Teleki József

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 7532/1848. Foto: 2 122.

¹ Vezi doc. 241, 271 și 272.

287

Cluj, 16 iunie 1848

Méltóságos Kormányi tanácsos és biztos Úr!

Kolos megyei főispán Macskási Pál úrnak eredetileg ide fogott hivatalos jelentését, mellynél fogva hidegszamosi szénégető Toagyer Simionnak szabad vallomását egy ügyvédnek Topánfalván vásár alkalmával sok ember előtt tartott lázító beszédéről adta hozzámb be. Méltóságodnak a Abrudbányán és környékbeni nyomozódásban használhatás végett ezenel kiküldetni kívántam; szokott tisztelettel maradván Méltóságodnak elkötelezett szolgájá.

Kolosvárt, Június 16án 1848

Gróf Teleki József

Măria voastră domnule consilier și comisar gubernial,

Vă trimitem anexat aci în original raportul oficial al comitetului suprem al comitatului Cluj, Macskási Pál.

El conține mărturisirea liber consumată a cărbunarului din Someșul Rece, Toader Simion, despre cuvântarea instigatoare rostită de un avo-

cat în fața mulțimii, cu prilejul sărbătorii din Câmpeni¹. Am dorit să vă-l trimitem mărci voastre, pentru a vă servi la investigațiile din Abrud și împrejurimi. Rămân cu obișnuitul respect al înăltimii voastre devotat serv,

Cluj, 16 iunie 1848

Contele Teleki József

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 9 012/1848.
Foto: 29 920—29 921.

¹ Avocatul era Avram Iancu.

288

Cluj, 16 iunie 1848

Méltóságos főkirálybíró úr!

Méltóztatván ó Felsége folyó hó řről költ legfelsőbb kegyelmes határozatánál fogva a Moldovából az 1ső szélbeli székely ezered kerületébe át jött boérok iránt kegyelmesen azt rendelni: hogy mig politikai magok viseletük gyanura nem szolgáltat alkalmat, ottan hagyassanak; de folytonoson pontos rendőri felügyelet alatt tartassanak, mi által minden aggodalmakat okozható törököt akadályozandó.

Mely légfelsőbb kegyelmes királyi határozatot Méltóságoddal oly meg hagyással közlöm: hogy a kérdésbeni egyéneket szoros rendőri felügyelet alatt tartván, mihelyt felőlük valamely gyanút ébresztő körülmenyt észre vcend, azt azonnal hozzáam fel terjeszteni ne terheitessék, illő tiszteettel maradván Méltóságodnak elkötelezett szolgája.

Kolozsvárt, Jun. 16kán 1848

Gróf Teleki József

Măria voastră domnule jude regesc suprem,

Prin înalta sa hotărâre din 5 a lunii curente, Maiestatea Sa a binevoit să ordone cu milostivire ca boierii refugiați din Moldova în zona regimentului 1 de grăniceri secui, să fie lăsați acolo atâtă timp cât nu oferă prilej pentru suspiciuni prin comportarea lor politică. Să fie ținută însă sub o continuă și atentă supraveghere polițienească și să fie împiedicată a săvârși vreo acțiune care ar provoca suspiciuni. Într-un astfel de caz, să nu întârziati a-mi raporta imediat. Rămân cu stimă cuvenită al mărciei voastre fondatorat,

Cluj, 16 iunie 1848

Conte Teleki József

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr., 1 559/1848.
Foto: 17 542.

Cluj, 16 iunie 1848

Belügy Minister Úr!

Szöllősi úrral mai értekezésem után még inkább meg erősödtem véleményemben, hogy a jelen körülményekben nem lehet az oláh nép tömegek ki törésétől tartani, ha bár a bujtogatók folytonoson működnek is közöttük; a szászok kiknek szebeni vissza hívott, de ismét meg választott követjei már vissza is érkeztek, hirére a Királyi Biztosok ki kül-detésének nagyott csendesedtek (e nép a tüzes gesztenyét maga kezével ki nem kaparná) és a balásfalvi oláh Comitee is szét oszlott ama hírre, másod elnöke azonban, Barnutz, jelenben a másod oláh határör ezered-nél mondatik bujtogatását folytatni. Papp Sándori¹, egy veszélyes, elszánt, bátor egyén eddig talán kézre is került.

Mind ezek után jöllehet én jelentéseim folytán erősebb kitörések-től mind addig nem tartok, míg a törvény javaslatába hozott majorság és úrbéri földék rögtöni el különözése meg nem kezdetik, ha csak utóbbit jelentésem esetei elő nem állanak, anyit minden által bé kell vallanom, hogy Erdélynek jelen állása — hol a külön érdeklett lakosoknak kedélyei túlságos vágyok által is erősen felizgatvák, hol a jövendöröli két-kedés igen elterjedett, hol a nagy szám aggasztó el csüggédésben remeg, a kormánynak a nép le esendesítése és meg nyugtatásáról gondosságát komolyan igényli.

Ennek leg biztosabb módjáról tanakodván, öszponosult meg győ-ződésünk fenséges telyes hatalmú nádorunk személyében, kinek ide jö-vetele kivált az unió meg szentesítése alkalmával, és kevés idő alatti kör utazása csalhatlanul oly hatással lenne a köz csend biztosítására és a népek meg nyugtatására, hogy még az idegen izgatások sikerét is meg törné. Erdélyben a nép hű ragaszkodást érez az uralkodó ház aránt. Királyunk telyes hatalmazotjának a vérének, és itten is eréyles emlékezetben élő volt nádorunk fiának meg jelenése le rombolná a bujtogatók minden ámításait, a szászoknál a meg bukott kormány működését paraly-zálná, a székely nemzetet, a harcias férfiakat magasztosan lelkesítené, a magyar erősbítve látná állását, a nemesi rendet ki békítené a parancsoló körülményekkel, az el csüggédteket fel bátorítaná, a bel igazgatást mind felülről, mind alolról tevékenységre buzdítaná, szóval oly hatást gyakorolna, mely Erdélynek normális állását idézendné elő.

Jól tudom ugyan, hogy Nádorunknak minden idejét bé töltik fontos foglalatosságai, de Erdélynek állása is körny, és ha e kétes helyzetből néhány napok fel áldozásával ki lehet ragadni, mi hogy sikerülend, bizonyossággal merem állítani, az unió nagy eszméje, elve felszóllal Erdély mellett, a Nádor ide jövetele mellett le írhatatlan lenne Erdély minden rendű lakosinak öröme, telyes a Nádor meg elégedése, neveked-ne felettebb kormányának s a ministeriumnak hatása, és magyar ho-nunk testvérébe Erdélybe erőss támaszát találhatná, mit tölle jelen állapotjában nem reménylhet.

És mivel meggyőződésem szerént s tapasztalásaim után a javasla-tom gyorsabb és tartósabb sikert biztosít, egy bár számos sor katonasági

csapat ide rendelésénél s alkalmazásánál, méltóztassék minister úr me-
résszégemet menteni, hogy ával szorgos idejét terhelem.

Fogadja telyes s őszinte hazafi tiszteletemet.

Kolosvárott, Június 16. 1848

Domnule ministru de interne!

În urma con vorbirilor avute cu domnul Szöllősi mi-am întărit și mai mult convingerea că în actuala situație nu trebuie să ne temem de răzvrătirea mulțimii poporului român, chiar dacă agitatorii acționază în permanentă în mijlocul lui. Sașii, ai căror deputați au fost rechemați și apoi realesi și reîntorși la Dietă, s-au liniștit mult la stirea sosirii comisarilor regali. (Acest popor nu ar scoate castane fierbinți din foc pentru alții). Comitetul de la Blaj s-a desființat, când s-a aflat de venirea comisarilor. Dar se zice că al doilea vicepreședinte, Bărnuțiu, desfășoară agitația în rândurile regimentului de graniță românesc. Alexandru Popl un element curajos, dar periculos, poate că a și fost prinș.

Eu nu mă tem totuși de răbufniri mai grave, până când nu va începe separarea pământurilor alodiale de cele urbariale. Poate că totuși nu se vor adeveri faptele semnalate de mine în ultima mea scrisoare. Cu toațe acestea, trebuie să recunosc că în starea dată din Transilvania, unde spiritele locuitorilor cu interes deosebite sunt foarte agitate, iar mulțimea este descurajată, guvernul are datoria de a contribui la liniștea poporului.

Gândindu-ne asupra modului ei de realizare, ne-am opriți la persoana altelei sale palatinul, investit cu puteri depline. Venirea lui aici, cu ocazia sanctiunii uniunii, chiar sub forma unei scurte călătorii, ar avea fără îndoială un efect linișitor asupra spiritului poporului. Ea ar contracara până și agitațiile străine. În Transilvania poporul ține cu fidelitate la casa domnitoare. Apariția între noi a împăternicitorului și rudei regelui, a fiului fostului palatin, a cărui amintire este vie pe aceste meleaguri, ar duce la anihilarea acțiunilor instigatoare ale dușmanilor, ar determina paralizarea influenței fostului guvern printre sași, ar insufla colectivitatea secuiască războinică, i-ar încuraja pe maghiari care și-ar vedea consolidată situația, ar împăca noblimea cu noua stare de lucruri, i-ar întări pe cei dezamăgiți, ar impulsiona administrația de sus și de jos, cu alte cuvinte ar contribui la normalizarea situației din Transilvania.

Stim prea bine că timpul palatinului nostru este prețios, având probleme de rezolvat și în alte părți, dar și starea Transilvaniei este serioasă. Pentru marea idee a uniunii ar merita să o scoată din acest impas, prin cele câteva zile despre care am pomenit. De venirea palatinului s-ar bucura mult toată populația. Palatinul ar avea la rându-i o mare satisfacție. Ar crește autoritatea guvernului. Ungaria ar avea un sprijin puternic în Transilvania, pe care în actuala situație ea nu îl poate acorda.

Întrucât, după părerea mea, această propunere ar avea un rezultat mai prompt și mai durabil decât trimiterea aici a unor trupe, am îndrăznit să o prezint, pentru care vă rog să mă scuzați.

Cu deplină și sinceră stimă,

Cluj, 16 iunie 1848

B[aron] Perényi Sigmund

*Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levél-tár. Belügyminisztérium. Elnöki iratok, nr. 413/1848.
Foto: 763—764.*

¹ Al. Papiu Ilarian.

290

Zlatna, 16 iunie 1848

Hochwohlgeborener Herr Graf!

Hochgebietender Herr Thesaurariats v. Praesident!

Mittelst der in Abschrift ehrfurchtvoll anverwahrten hohen Gubernial Verordnung ist der Herr Bergrath und Administrator v. Nemegeyi angewiesen worden, sich der Gubernial Comission, welche zur Erhebung der die öffentliche Ruhe in Abrudbánya und Umgebung bedrohenden bedenklichen Aufwiegelungen beordert wurde — anzuschliessen, und in dieser wichtigen Angelegenheit als Comissions-Mitglied mitzuwirken.

Die Einhändigung der hohen Verordnung geschah durch die von Klausenburg hergelangte Comission, und der k. Bergrath v. Nemegeyi, durch vorläufige commissionelle Berathungen abgehalten, konnte keine Zeit gewinnen diesen Vorfall, und seine hiernach erfolgte Entfernung von der Dienst Station Euer Hochgeboren anzuzeigen, sondern wurde veranlasst die Erstattung der diesfälligen Anzeige dem ehrurchtevoll Unterzeichneten zu überlassen.

Ich beeile mich demnach Euer Hochgeboren die gehorsamste Anzeige zu erstatten: dass der belobte Herr Bergrath mit der gedachten Comission am 15ten 1.M. nach Abrudbánya begeben habe.

Übrigens füge ich nach der vom Herrn Administrator v. Nemegeyi vor seiner Abreise v.m. erhaltenen Mittheilung bei; dass die Unterthanen der oberen Herrschaft eben im Begriffe seien, sich auf die Art des Landvolkes mit verschiedenen Waffengattungen zu bewaffnen.

Mit der tiefsten Ehrfurcht Euer Hochwohlgeborenen unterthänigster Diener.

Samuel Mikó, k. Administrations Adjunkt

Zalathna am 16ten Juni 1848

Onorate domnule conte! Înalt poruncitor domn
vicepreședinte al Tezaurariatului!

Prin intermediul finaltei dispoziții guberniale anexată aici în copie, domnului consilier montan și administrator Nemegyei a fost rugat să se alăture comisiei guberniale, trimisă să cerceteze răzvrătirile îngrijorătoare care amenință liniștea publică din Abrud și imprejurimi; el urmează să activeze ca membru al comisiei în această problemă importantă.

Înmânarea acestei finalte dispoziții s-a făcut de către comisia care a ajuns aici venind de la Cluj; domnul Nemegyei, fiind reținut în urma confătuirilor comisionale preliminare, n-a avut timp să vă informeze pe domnia voastră în legătură cu aceasta și cu plecarea sa care a urmat de la postul său; de aceea l-a încredințat pe subsemnatul să vă înștiințeze.

Mă grăbesc deci să vă aduc la cunoștință că domnul consilier montan a plecat cu menționata comisie la Abrud la data de 15 iunie.

De altfel, mai adaug știrea primită de domnul administrator Nemegyei încă înaintea plecării sale că iobagii domeniului de sus tocmai se înarmează cu diferite tipuri de arme în modul în care o fac țărani.

Cu profund respect al domniei voastre servitor supus

Mikó Sámuel, adjunctul administratorului crăiesc

Zlatna, 16 iunie 1848

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Cluj. Fond. Tezaurariat, nr. 3 367/1848.

291

Budapest, 16 iunie 1848

Ertesítetvén, az iránt, hogy a külügy ministeriumnál alkalmazott díjazó hivatal tagjai az austriai kamara irányában még maiglán sincsenek azon függetlenségi állapotban, — irányomban pedig azon kellő függesben, mellyben mint a magyar felelős ministerium tiszttiselői kell, hogy legyenek — azért legyen szives status titkár ür ezen hivatal minden egyes tagjainak egyetemben ide mellékelt, azt tartalmazó rendeleteimet tudomásukra juttatni: mikép pénzügyi dolgokban semmi nemű más függést, mint az enyimet ismerni ne merészeljenek, — az austriai kamara vagy ministeriummal minden legkisebb érintkezése pedig felelet terhe alatt szorosan tilalmaztatik.

Egyszersmind felkérém status titkár urat arra: hogy, a mennyiben ez eddigelé még nem történt volna, ezen hivatal minden egyes tagját a király s alkotmány iránti hűségre, és a törvény iránti engedelmességre feleskesse, — utasítván ez alkalommal ezen tiszttiselőket ide mellékelt rendeleteim azon pontjára — mikép ha a leteendő hűségi és engedelmességi eskü ellencre — közülök bárki — kívülem az austriai kamara s illetőleg ministeriummal bár mi hivatalos érintkezésbe bocsátkozni bátorodnék, azt hivatalából azonnal felfüggesztendem.

S mintohogy hála az égnek az Erdélyi unió szentesítve van — hasonló eljárás igényeltetvén az erdélyi kancelláriánál alkalmazott díjazó hivatal irányában is — felkérem status titkár urat ez alkalommal arra is, hogy az ezen kormányszéknél volt szokások s fenforgó körül-mények figyelembe vétele mellett — a hűségi és engedelmességi eskü letételeire nézve hit formát s rendeletet készíteni s azt hozzá aláírás végett hová elébb leltüldeni szíveskedjék.

Végül felhatalmazom status titkár urat ezennel, hogy futárokra s egyébb rendkívüli költségekre az említett díjazó hivatalnál a szükségeket utalványozza, s azt az illynemű utalványozások súkeresítése iránt, hivatalosan utasítsa.

Vă informăm despre faptul că membrii casieriei de pe lângă Ministerul de Externe nici astăzi nu sunt independenti față de Camera austriacă. Ei nu sunt dependenți față de mine, în măsura în care ar fi normal să fie, în calitatea lor de funcționari ai Guvernului responsabil maghiar. Vă rog, domnule secretar de stat, să aduceți la cunoștința fiecărui funcționar al oficiului numit că îmi este subordonat doar mie. Orice legătură cu Camera austriacă sau cu Guvernul austriac este interzisă pe propria mea răspundere.

Totodată, în caz că nu s-a făcut până acum, rog pe domnul secretar de stat ca fiecare membru al acestui oficiu să depună jurământul de supunere față de legi, față de rege și constituție. Să atrageți atenția funcționarilor că, în ciuda jurământului, oricare ar intra în relații oficiale cu Camera sau Guvernul austriac fără stirea mea, va fi imediat susținut din post.

Întrucât, slavă cerului, uniunea cu Transilvania este sanctionată, o procedură similară se va aplica și față de oficiul evaluării de pe lângă Cancelaria Transilvaniei. Doresc, domnule secretar de stat, să se întocmească un formular de jurământ, ținându-se cont de obiceiurile existente la Cancelaria Transilvaniei, precum și de împrejurările actuale. Rog ca formularul să-mi fie trimis mie.

În sfârșit, îl împunericesc pe domnul secretar de stat să pună la dispoziția Camerei banii necesari cheltuielilor speciale și să-o somați să facă demersurile în acest sens, pentru punerea în aplicare a ordonanței.

*Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Külgymín. Elnöki 254/1848.
Publicat: Kossuth Lajos, Összes munkái, XII, p. 269.*

292

Fără loc, 16 iunie 1848

Kővár vidéke igazgató bizottsánya idei 5924 fő Kormányi szám alatti rendeletre azt jelenti: hogy, miután Kővár vidéke Magyarhonhoz törvényesen vissza csatoltatott s miután a Magyar Miniszteriumtól tiszta rendelete van az erdélyi Kormánynak semmi némű rendeleteit el nem fogadni, az ide viszsa zárt irományokra melyek egyéb aránt is már egyszeren a Magyar Hadügy Minister köréhez tartoznak semmi tudósítás tételebe nem ereszkezhettek.

Referitor la dispoziția gubernială 5 924 din anul curent, Consiliul dirigitor al ținutului Chioar raportează că nu poate lua nici o hotărâre în legătură cu documentele anexate aici care de altfel aparțin de acum de sfera Ministerului de Război, deoarece anexarea legală a districtului la Ungaria s-a infăptuit deja și totodată din partea Guvernului ungar a primit un ordin clar de a nu se mai supune Guberniului Transilvaniei.

Concept: Arh. St. Budapaesta, Fond. G.P., nr. 7 804/1848.

293

Miercurea Ciuc, 16 iunie 1848

Ites Szekler Grenz Infanterie Regiment
709

An Seine Excellenz den kk. Herrn Feldmarschalle Lieutenant und Commandirenden Generalen in Siebenbürgen Anton Freiherr von Puchner

In Verfolg meines gehorsamsten Berichts vom 10. d. Praes. nro 51 versäume ich nicht, über die am gestrigen Tags im Beisein S. Excellenz des Herrn Provinzial Kanzlers Grafen Lázár zu Somlyó unter freiem Himmel abgehaltene Volksversammlung Folgendes ehrfurchtsvoll zu berichten.

Diese Versammlung, welcher bei 4.000 Menschen aus allen Klassen der Bevölkerung des hiesigen Bezirks beiwohnten, ging trotz dessen, dass die über die dabei zu verhandelnden Gegenstände Tags zuvor gehaltene Conferenz auf stürmischen Ausbrüchen am Tage der Versammlung hindeutete, — in Ruhe und ohne die geringste Störung der bisherigen guten Ordnung vor sich. Es sind hiebei nachstehende Sachen verhandelt worden.

1tens Der Herr Oberkönigsrichter von Balasy eröffnete die Versammlung Vormittags 10 Uhr mit einer Anrede, mit welcher er vor allem das Volk zur Ruhe und Ordnung ermahnt, sofort die vorkommenden Zeitfragen im Allgemeinen erörtert, endlich die Bedeutung der inhaltreichen Worte „Freiheit, Gleichheit und Brüderlichkeit“ erklärt hat. Nun liess derselbe

2t Das Gubernial Dekret vorlesen, wornach derselbe zur Abhaltung dieser Versammlung von Klausenburg abgeschickt wurde.

3t Ist die hohe Bestätigung der 4 vice-Königsrichter in ihrem Amte schriftlich publicirt;

4t Der ministerielle Aufruf dto Pesth am 19t Mai d.J. betreff der Abrückung der Szekler in das Szegediner Lager, und endlich

5t Ein Gubernial Dekret vorgelesen worden, nach welchem die Siebenbürger Behörden unter die Befehle des ungarischen Ministeriums respective unter die Verfügungen S. k. Hoheit des Herrn Erzherzog Palattins und Staathalters gewiesen sind.

Inzwischen ward durch den Herrn Oberkönigsrichter auch des Herrn Kanzlers Grafen Lazar erwähnt wienach Hochderselbe zur Beilegung der angeblichen Csiker Unruhen hieher beordert sei.

6t Hiernach überging der Herr Königsrichter zur Bestimmung der Berathungen und Debatten, und der 1te Gegenstand war der ministerielle Aufruf an die Szekler zum Abmarsch in das Lager bei Szegedin.

In Verfolg dessen hielt der eben am Vortage der Versammlung von Haromszék allhier erschienene ministerielle Gesandte Alexander Gall welcher mit dem Gefertigten vorläufige Rücksprache gepflogen hatte, eine enthusiastische Rede über seine Sendung, in welcher Rede er die Gefahr in welcher das Vaterland durch fremde Nationalitäten Elemente schwebt, hervor hob, und des Undankes des Illyrier, Slaven, Ratzen und Kroaten gegen die Ungarn erwähnte, wo doch diese jenen die Freiheit erfochten hätten.

Weiters gedachte er der gegen sein Hieherkommen sich verbreiteten Gerüchte, die er jedoch — mit dem vaterländischen Sinn und Geist der Csiker Szekler bekannt, mit vollem Bewusstsein zu überwinden vermochte, und folglich in unsere Mitte auch gekommen ist.

Gaal kehrte sofort zum Zwecke seiner Sendung zurück, suchte die Versammlung für Freiheits und Vaterlandsliebe möglichst zu entthusiasieren, und schliesslich ermahnte er ernstlichst und mit sichtbarem Effect zur Ruhe, Ordnung und Gehorsam gegen die bisherigen Vorgesetzten (Allgemeiner Beifall).

7t Der hiernach aufgetretene vice Königsrichter und Landtags Deputirte Michael Miko verglich diesen Tag mit dem der Madefalvaer Gewalthat voragegangenen Tage. An diesem waren die Leute, nach seiner Meinung mit Verlust ihrer Freiheit auseinandergegangen, jetzt werden sie aber mit erlangter Freiheit nach Hause gehen. Er erklärte die Unionsfrage, Freiheit, Gleichheit und Brüderlichkeit mit einer ausgezeichneten Rednergabe, und hob hauptsächlich die gleiche Lastentragung hervor. Derselbe erklärte ferner die am gegenwärtigen Landtage zu Stande gebrachten Gesetzartikel von denen jener über die Szekler nur bis zum gemeinschaftlichen ungarischen Landtage Geltung hat, und verhiess das baldige Erscheinen des Gesetzes über die Iobaggen, während er das Volk bis zur a.h. Sanctionirung des Gesetzes zur Ruhe und Ordnung zur Parition gegen die Militär Vorgesetzte, und zur Schuldigkeits Erfüllung der Unterthanen ermahnte.

Diese beiden Redner Gaal und Miko haben übrigens durch ihre inhaltsvollen Reden den fernerne Debatten eine lobenswerthe Richtung gegeben.

8t. Die gemischte Gemeinde CsikSzentGyörgy reichte eine Petition ein, worinn sie die Zurückgabe einiger revindizierten Gebirgs-Parcellen, forderten.

Nachdem diess zu verschiedenen Debatten über Restituirung der revindizirten Gebirge an die Gemeinden, und der Cassa Baarschaft an die Nation über Rechnungslegung und Ausweis der bisherigen Verwaltung, dann noch über Auftheilung des Geldes an die Einzelnen — Anlass gegeben hate, wurde in dieser Angelegenheit beschlossen, dass:

a) Das Regiment mittelst Deputation aufgefordert werde, den Cassa Staandes-Ausweis herzugeben.

b) Die Stabsoffiziere als Cassa Mitsparrer schriftlich versichern sollen, die Abfuhr der verschiedenen Baarschaft aus der jetzigen Cassa irgend wohin unter keinem Vorwande zu gestatten.

c) Das jetzt vorhandene Cassa Vermögen ausschliesslich dem bisherigen Grenzstände gehören, und.

d) Über die Art der künftigen Benützung und über die Censur der Verwaltung dieses Geldes, so wie wegen Bestimmung des gesetzlichen Vorrechtes, auf die Gebirge selbst, die Entscheidung des ungarischen Ministeriums seiner Zeit anzusuchen sei.

Hierbei geschah durch fernere Erwähnung über den aus der Gebirgs Cassa bereits erhaltenen und noch zu erhaltenen Anteil der Husaren Grenzer, und es wurde der Beschluss gefasst, dass das Husaren Regiment, sowohl diesfalls, als bezüglich der zeitweise einkassirten Forage-Gelder zur Rechnungsbeständigen Ausweisung ebenfalls aufgefordert werden soll.

9t. Wurde in Aufforderung gestellt, dass die von diesem Regemente abgeföhrtten Steinschlossgewehre samt Munition, nebst andern Gewehren zur Bewaffnung der ganzen Nation ausgesprochen werden sollen worauf Gall erwiderte, dass er das Ministerium bereits angegangen habe 30-bis 40.000 Gewehre an die Szekler zu schicken, daher auch das gegenwärtige Begehren an das Ministerium zu stellen sei.

10t. Auch bis zur Herabtragung der Sanction des betreffenden Gesetzes wurden für den auf den 2t Juli 1.J. festgesetzten ungarischen Landtag Michael Miko, Gregor Mihaly (Husaren Primip-Stuhles Assessor) zu Deputierte, Alexander Gall und Gabriel Antalffy (Husar und Canzlist) zu Reserve-Deputierte; — Thomas Kedves, Adam Veres (beide Infantisten und Kanzlisten) dann Edelmann Johann Sandor zu Deputirten-Schreiber mittelst Acclamation ausgerufen und beschlossen, dass jeder dieser Schreiber während der Dauer des Landtags monathlich 30 fl mc. von den gesammten gemischten Gemeinden des Stuhls erhalten solle.

11t. Wurde beschlossen, dass ein zu entsendender Ausschuss die Beschwerden der Székler und die darauf bezüglichen Modalitäten für eine Erleichterung besprechen, und darüber an die 2te beschränktere Versammlung Bericht erstatten soll, damit auf deren Grundlage die Instruction für die Deputirten entworfen werden könne.

12t Vice-Königsrichter Michael Miko tröstete die Versammlung mit der Aufhebung der Capetien und sagte, dass herüber der Pesther Landtag den Beschluss fassen, und die Geistlichkeit einen fixen Sold wahrscheinlich von den Staats Einkünften erhalten werde (Allgemeiner Beifall).

Hier trat der Unter-Csiker Domherr Albert Janko auf, und beklagte wehmütig, wie es ihm leid gethan habe, einzusehen, dass der Arme seine Capetenschuldigkeit dem Pfarrer von der oft äusserst geringen Ernte zu zuführen hatte, und dass er sich mit der Geistlichkeit nunmehr freue, eine fixe Besoldung zu erhalten; bath aber zugleich dass es bis zur Herabbringung des diessfälligen Gesetzes bei der früheren Gepflogenheit verbleiben möge.

Diese Rede ward durch die Menge oft, und besonders im Schlussatze überschrien.

13t wurde die Zurückgabe der Salzgruben und die Herabsetzung der Salzpreise angeregt, was mit Beifall aufgenommen und hierwegen an das Ministerium zu schreiben beschlossen wurde.

14t Auf Wunsch der in einiger Zahl auch aus dem effectiven Stande erschienenen Mannschaft, ward vorgetragen, dass jene Mäntel, welche von der in die Bukovina ausmarschirt gewesenen Mannschaft nach Ihrer Ausrolirung oder sonst abgenommen und an andere ertheilt wurden: denen betreffenden im Preise vergütet; gleichwie jene Mäntel, die sich in den Compagnie Magazinen befinden, an die effectiv dienenden Leute ausgefolgt werden wollen. Was zu Protocoll gegeben würde.

15t Hat der Dullo¹ Balás Lajos schriftlich abgedankt, und als dieses hauptsächlich von den Gebirge Walachen mit allgemeinen Jubel empfangen ward, ist an dessen Stelle der Edelmann Stephan Lukáts zum Dullo ausgerufen worden.

16t Haber die zwei Deputirten Mikó und Mihály zu Folge Antrages des Daniel Horváth auf die an der Nationalfahne stehenden 3 Worte „Freiheit, Gleichheit und Brüderlichkeit“ den Eid abgelegt, worauf die Versammlung Nachmittags 4 Uhr in Ruhe auseinander ging².

Indem ich mit Vorgehenden die Resultate der am 15ten dieses abgehaltenen grossen Volksversammlung des hiesigen Stuhls gehorsamst berichte, füge ich ad 8ten sub a u. b chrfurchtsvoll bei, dass die aus 3. Erwähnten der Versammlung bestehenden Deputation sich gestern Abends mit einem Schreiben der Stände beim Regimentscommando auch eingefunden hat, welcher Deputation nebst dem Ausweise über den gegenwärtigen Stand der Gebirgskassa auch die gewünschte Erklärung über die gesicherte Bewahrung der in derselben befindlichen Gelder und ad 9tens ein Ausweis über die in Verrechnung habenden und an die Feld Reserve- und supernumeräre Mannschaft ausgetheilten Feuergewehre, endlich ein Ausweis über das Vermögen der Grenzpupillen übergeben, und womit die Deputation zufrieden gestellt ward.

Während nun der Gefertigte in Folge der erhaltenen hohen mündlichen Weisung diese Relation durch den diesseitigen Herrn Lieutenant Andreas Balás einsendet, welcher mit den Zuständen des Regiments vollkommen bekannt, darüber Näheres auch mündlich zu berichten im Stande sein wird, ersetze ich Euer Excellenz schliesslich nur noch anzeigen zu sollen, dass im Regemente die fröhre, gute Ordnung noch fortan besteht, die Mannschaft den sie betreffenden Dienst ununterbrochen, unverdrossen verrichtet, und sohin zu der Hoffnung berechtigt, dass das Regiment den allenfalls bevorstehenden Änderungen in dem Grenz Institute mit der so nöthigen Ruhe und in der erwünschten Ordnung entgegen gehen werde.

Csik Szereda am 16ten Juni 1848

Schilnding, Oberst mp

Regimentul 709 de infanterie, nr. 1,
secuiesc de graniță

Către excelența sa domnul feldmareșal locotenent și comandant suprem al armatei din Transilvania Anton Freiherr von Puchner

În continuarea informației mele din 10 iunie cu nr. 51 prez. nu înțârzi să vă raporteze următoarele în legătură cu adunarea populară ținută ieri în aer liber la Șumuleu în prezența excelenței sale domnului cancelar provincial contele Lázár.

Deși consfătuirea ținută în ziua precedentă în legătură cu subiectele ce urmău să fie dezbatute la această adunare populară prevăzutea izbucniri furtunoase, după ce a început, cu toate că au participat 4.000 de oameni din toate păturile sociale ale populației scaunului, ea s-a desfășurat totuși în ordine și fără cea mai mică tulburare a liniștii de până acum.

1. Adunarea a deschis-o la ora 10 înainte de masă domnul judecător suprem von Balásy cu o cuvântare în care a indemnătat mai întâi poporul la păstrarea liniștii și ordinii; apoi a precizat imediat problemele actuale la ordinea zilei și a explicat semnificația cuvintelor „Libertate, Egalitate și Fraternitate“. După aceea el a citit:

2. Decretul guvernamental în conformitate cu care a fost trimis din Cluj a ținut această adunare;

3. Înaltă confirmare în funcții a celor 4 vicejuzi crăiești care a fost publicată și în scris;

4. Apelul guvernamental din 19 mai a.c. de la Pesta în legătură cu detașarea secuilor în tabăra de la Seghedin; și în sfârșit

5. Decretul conform căruia autoritățile din Transilvania au fost puse sub conducerea Guvernului ungur, respectiv în subordinea altelei sale regale domnul arhiduce palatin și regent; între timp domnul judecător suprem a amintit și de domnul cancelar, contele Lázár, care ar fi fost trimis aici pentru aplanarea pretinselor neliniști din scaunul Ciuc;

6. După aceea domnul judecător suprem a trecut la menționarea punctelor ce urmău să fie dezbatute, cel dintâi fiind apelul guvernamental către secui pentru deplasarea în tabăra de la Seghedin; cu acest prilej trimisul guvernamental Gáll Sándor, venit aici în preziua adunării din Trei Scaune și care a discutat în prealabil cu subsemnatul în legătură cu misiunea sa, relevând primejdia ce planează asupra patriei din cauza naționalităților străine, îndeosebi a ingratitudinii arătate de iliri sau slavi, sărbă și croați, față de unguri, în ciuda faptului că aceștia au cucerit libertatea și pentru ei; în continuare s-a referit la zvonurile care l-au avertizat să nu vină aici, dar pe care le-a înălțat, întrucât cunoștea spiritul și mentalitatea secuilor din scaunul Ciuc și de aceea a și sosit în mijlocul nostru; ținând seama de scopul misiunii sale, Gáll s-a străduit să entuziasmeze într-o măsură cât mai mare adunarea pentru iubirea de libertate și de țară; în final, el a indemnătat în mod serios și cu efect vizibil la liniște, ordine și la supunere față de superiori, dovedită și până acum (aprobară unanimă);

7. Vicejudele regesc și deputatul la dietă Mikó Mihály care a luat cuvântul în continuare a comparat această zi cu cea care a precedat acțiunii în forță de la Siculeni; în ziua aceea oamenii, după părerea lui, s-au dus acasă cu pierderea libertății lor, pe când acum ei se vor întoarce cu libertatea câștigată; el a explicat problema uniunii, libertatea, egalitatea și fraternitatea, cu o voce și oratorică excelentă și a subliniat mai bine împărțirea egală a sarcinilor; tot el a explicat legile elaborate la dieta actuală dintre care cea în legătură cu secuii rămânea valabilă doar până la intrunirea Parlamentului ungur comun; prevăzând apariția în curând a legii în legătură cu iobagii, a indemnătat poporul că până la sancționarea ei de către împărat să păstreze liniștea și ordinea, să dea ascultare superiorilor din armată și să-și îndeplinească obligațiile iobagiști; acești doi oratori, Gáll și Mikó, au întreprins de altfel discuțiile ul-

terioare într-o direcție lăudabilă prin intermediul cuvântărilor lor pline de conținut;

8. Comuna mixtă Ciucsângiorgiu a înaintat o petiție prin care a cerut restituirea unor parcele din munți revendicați; ea a provocat diferite discuții în legătură cu: restituirea munților revendicați către comune, precum și a banilor din casierie către națiune; contabilitatea și justificarea administrării lor de până acum; împărțirea banilor către fiecare persoană; în această problemă s-au hotărât următoarele:

a. să fie solicitat regimentul printr-o delegație să prezinte situația banilor din casierie;

b. ofițerii de stat major în calitatea lor de administratori ai economiilor să dea o asigurare în scris că nu vor permite sub nici un motiv ca diferite sume din banii lichizi existenți acum în casierie să fie transferați altundeva;

c. banii din casierie să aparțină în exclusivitate grănicerilor ca și până acum;

d. să se solicite la timpul potrivit o hotărâre a Guvernului ungar în legătură cu viitorul mod de folosire și administrare a acestor bani precum și referitor la stabilirea dreptului primar legal *asupra* munților însăși; avându-se în vedere părțile care se cuvin grănicerilor secui din casieria montană pe lângă cele date deja, s-a mai luat hotărârea ca regimentul de husari să fie îndemnat să emite confirmări atât în legătură cu ceea ce s-a primit, cât și cu banii de furaje încasați din când în când;

9. S-a pretins restituirea puștilor cu cremene, împreună cu muniția, dar și alte arme pentru înarmarea întregii națiuni; Gáll a răspuns la aceasta că a adresat deja o cerere guvernului în care a solicitat 30.000 până la 40.000 de puști pentru secui; în consecință cererea trebuie adresată tot guvernului;

10. Fără a se mai aștepta primirea sanctiunii legii respective au fost proclamați ca deputați pentru Dieta ungără din 2 iulie a.c. Mikó Mihály, Mihály Gergely (ultimul acceptat de husari și în calitate de asesor secului), ca supleanți de rezervă Gál Sándor și Antalffy Gergely (husar și cancelist), iar ca scribi ai deputaților Kedves Thomas, Veres Adam (ambii infanteriști și canceliști), precum și nemeșul Sándor János; totodată s-a hotărât ca fiecare dintre acești scribi să primească lunar pe durata dietei 30 florini de la toate comunele mixte ale scaunului;

11. S-a mai decis ca un comitet să discute doleanțele secuilor și modalitățile de ușurare a sarcinilor lor; apoi să informeze în legătură cu acestea cea de-a II-a adunare restrânsă și astfel să fie posibilă elaborarea instrucțiunilor pentru deputați;

12. Vicejudele crăiesc Mikó Mihály a consultat adunarea în legătură cu suprimarea dijmei bisericesti și a spus că în legătură cu aceasta dieta din Pesta va lua o hotărâre, pe baza căreia preotii vor primi probabil un salar fix din veniturile statului (aprobată generală); a apărut atunci un membru al Capitlului, Albert Janko din Ciucul de Jos, care a exprimat regretul că până acum săracul a trebuit să dea preotului o parte din recolta lui de multe ori insuficientă; totodată și-a exprimat bucuria că împreună cu preoțimea va primi de acum înainte un salar fix; el a propus însă ca până la publicarea acestei legi să fie respectat obiceiul de

până acumă; cuvântarea a fost acoperită de multe ori de strigătele mulțimii, mai ales partea ei finală;

13. S-a propus restituirea salinelor și scăderea prețului la sare, ceea ce s-a primit cu aplauze, hotărându-se să se scrie guvernului în acest sens;

14. La dorința celor din rândul trupelor active s-a cerut ca acele mantale ce li s-au luat acelora care au fost detașați în Bucovina și s-au dat altora, să fie achitate în bani; dar mantalele ce se păstrau în magazinele companiei să fie împărtite soldaților care îndeplineau serviciu militar; aceasta s-a menționat în protocol.

15. Dulloul¹ Balás Lajos și-a prezentat demisia în scris; după ce i s-a acceptat mai ales de către români de la munte cu un entuziasm general, a fost proclamat în locul lui ca dullo nemeșul Lukács István.

16. Cei doi deputați Mikó și Mihály au jurat pe cele trei cuvinte înscrise pe steagul național și anume „Libertate, Egalitate și Fraternitate“, la propunerea venită din partea lui Daniel Horváth. Apoi adunarea s-a dizolvat la ora 4 după masă².

Raportând prin cele de mai sus rezultatele adunării populare ale acestui scaun care s-a desfășurat în 15 iunie, adaug la punctul 8 sub a și b că o delegație compusă din cei amintiți la punctul 3 s-a dus ieri seară cu o adresă din partea Stărilor la comandamentul regimentului; acestei delegații i s-a înmânat: o dovdă asupra situației actuale din caseria montană, referitoare la păstrarea sigură a banilor care se află acolo, conform dorinței formulate; o dovdă privind puștile din dotare și a celor împărtite rezervei de câmp, precum și trupei supranumerice conform punctului 9; în sfârșit, o dovdă asupra averii orfanilor de grăniceri; cu aceste documente delegația s-a declarat mulțumită.

Subsemnatul trimite excelentei voastre acest raport potrivit indicației primite oral prin domnul locotenent Balás András; el cunoaște foarte bine situația regimentului și va fi în stare să vă relateze verbal mai multe atenționante; la sfârșit nu vă mai raportează decât că: în regiment domnește vechea bună ordine; trupa își face neîntrerupt și satisfăcător serviciul; există, în consecință, speranța că regimentul se va îndrepta cu linisteala necesară și în ordinea dorită spre schimbările care vor interveni cu siguranță în cadrul instituției de graniță.

Miercurea Ciuc, 16 iunie

Schilnding, colonel m.p.

Original. B.A.R., ms. nr. 1058, f. 244, p. 242—243. Foto: 4 404—4 407.

¹ Funcție administrativă medievală în scaunele secuiești echivalentă cu aceea de jude nobiliar de piasă în comitate.

² Vezi doc. 284.

294

Micloșoara, 16 iunie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi fő Kormányzó Úr!

Alázatos tisztelettel jelenteni kívántam, miszerént ezen megyébe lévő Magyar Felek nevű helység lakói között a csend és rend felbomlott volt annyira, hogy a szederjesi reformata clæsia emberi emlékezet olta

bírt és eddig tettzései szerént szükségeire használni szokott erdeit minden most is használni akarná bizonyos megbízott embereit el küldé fahozatal végett, a honnan a felekiek crószakoson az eddigi ez erdőbe a szederjesi claesianak volt joga megtapodásával egy szekerét és három embereit Felekre békére hurcolták s fogva tartották a szolgabirót, minden tisztiben el akart járni, a fenyegetések miatt élete veszélyezve lévén, kántelen volt hivatalos el járástól megszűnni. Amely tények a feleki-eknek nékem fel jelentetvén, azonnal siettem a csendet és rendet ezen helységbe helyre állítani — mi végre folyó hó 12én egy fél svadron lovass katonassággal oda ki szálottam, a panaszt előbb ki nyomoztam, s a helybeli oláh papot mint aki a népet izgatta elfogattam, hanem a közel lévő helységek papjai kérésére ne hogy el fogatása még nagyobb izgatásokra alkalmat nyújtson — a katonaságnak egy napi tartását vele meg fizetettvén, kezégen el bocsátottam — három fiatalabb embereket, mint teljes erőszakoskodókat egyenként 30—30 pálcákkal büntettem — ötöt pedig a megye helységein keresztül példa adás végett katonák között börtönbe kísértettem, hogy tettekért bűnvádi eljárás utyán bűnhödjenek¹. A birtokosokat erdejük használatába vissza helyhez tettem és a csendet helyre áltottam. Minthogy pedig a pap izgatása által idézte elő ezen erőszakot, méltóztat nagyméltóságod aránta rendelkezni, hogy vagy a megye tiszti székin pereltekk meg, vagy pedig papi előljárósága által hivatalától el mozdítatván, szigorúbban büntetessék — különbén a papok izgatásai meg szünni nem fognak. Melyeknek jelen tések után méjj tisztelettel vagyok

Nagyméltóságodnak

Miklósvárt, június 16-án 1848.

alázatos szolgája
G. Kálnoky Dénes
főispán

Prea mărite domnule conte guvernator!

Am dorit să vă raporteze cu stîmă umilă că între locuitorii satului Feleag din acest ținut ordinea și liniștea s-au destrămat, atunci când eclesia reformată din Mureni, vrând să-și folosească pădurile pe care le-a posedat din toate timpurile, conform planului ei și-a trimis oamenii după lemne; încălcând drepturile bisericii din Mureni asupra acestor păduri, cei din Feleag au prins 3 dintre oameni și o căruță, ducându-i cu forță în comuna lor și ținându-i acolo; pe judele nobiliar care a vrut să-și facă datoria l-au amenințat; fiindu-i periclitată viața, a fost obligat să renunțe la investigațiile oficiale. Când aceste fapte ale celor din Feleag mi s-au raportat, m-am grăbit imediat să restabilesc liniștea și ordinea acolo; cu un atare scop, pe data de 12 a lunii curente, m-am deplasat acolo cu un escadron de cavalerie: am cercetat mai întâi plângerea și l-am arestat pe preotul din localitate care a instigat poporul; dar, la rugămintea preoților din localitățile învecinate și pentru că această arestare să nu dea prilej la agitații și mai mari, l-am eliberat pe chezăsie; l-am pus însă la plata întreținerii armatei pe acea zi; pe 3 oameni mai tineri, cei mai violenti de facto, l-am atins cu câte 30 de bâte de persoană, iar pe 5 l-am trimis escortați de soldați la închisoare pentru a fi pedepsiti pe cale judecătară pentru faptele comise; escorta a trecut prin localitățile comitatului pentru a le servi ca exemplu¹.

Pe proprietari i-am reașezat în folosința pădurilor lor și am restabilit liniștea. Întrucât această violență a fost provocată de instigarea preotului, binevoiți a dispune ca el ori să fie dat în judecată la dregatoria comitatului, ori să fie pedepsit mai aspru de către autoritățile bisericioști prin destituirea lui din funcție. Astfel instigările preoțești nu se vor sfârși nicicând. După raportarea celor de mai sus rămân cu stimă adâncă servul umil al măriei tale

G. Kálnoky Dénes, comite suprem

Micloșoara, 16 iunie 1848

Original, Arh. St. Budapesta, Fond. G.Pr., nr. 1.617 E/1848.
Foto: 25 883—25 885.

¹ Vezi doc. 226.

295

Baia de Criș, 16 iunie 1848

A follyó 1848ik év Juniuissa 16án Körösbányán a vármegye házá-nál szeliden kikérdeztetik az alább irandó személy ily rendel:

1or Kinek hivnak, hova való vagy, hány éves, micsoda vallású, házas-e vagy nőtlen?

Kriszta Todor a nevem. Születésem helye Nemes Alsó Fejér vármegyébe Motz Vidra, lehetek mintegy 38 éves, görög nem egyesült hitű, nős, 5 gyermekes ember.

2or Miért vagy előnkbe álítvá?

Azért, mert a múlt szombaton, azaz június 10én nemes Zaránd vármegyébe Nagy Halmágon a héti vásárba járva, az ottan velem találkozó emberek azt kérdék töllem „Mi újság nállatok. Melyre én azt feleltem: Felénk Topánfalván egy úr azt mondotta az ott lévő olásagnak, miszerént holnaprá, azaz szombatrá minden olá kaszáson, vasvilláson vagy fegyveresen állana ki a nadrágos emberek megölésére. Ezen szavaimot a halmágyi árendátor meghallván, közénkbe jött, engemet elfogott és a szolgabíróhoz kísértetett“.

3or Vald meg igazán, ki volt azon úr, ki felétek Topánfalván a vásár alkalmával kihirdettette, hogy mind holnap a nadrágos emberek megölésére álinátok ki, ki küldött megyénkbe az oláhságot felbujtognati?

Magam vidrai lévén, nem tudom, ki lett légyen azon úr, ki Topánfalván a felállást hirdetette ki, mert én ezt egy ottan a vásárba járt falumbeli Morkos Györgytől és Ponori Mon nevezetű emberektől hallottam, ezen utolsót személyébe esmérém, de vezeték nevét nem tudom, kitől úgy értettem, hogy azon úr éppen vidrai dominiális bíró Jánk Alexandru fia, Jánk Ávrémutz volna, és én Halmágon hitsorsaimnak kérédésekre csak a mit hallottam a most említett két olától, azt mondottam, de nem bujtogattam, s erre senkitől megbízva nem voltam, mert én vásárra mentem volt Halmágyra.

4er Ha állításod szerint héti vásárra mentél, nem pedig bujtogatni, hogy esik az, miszerint nálad semmi vásárlás se találtatott, ez nyilván mutatja, hogy te bujtogatni jöttél héti vásár alkalmával Halmágyra.

A vásárba gabonát venni jöttem volt két lóval, melyeket két köböl gabonával megrakva, testvéremtől előre elküldöttem, magam pedig nemely apróság vásárlásaira hátra maradtam.

Sör Szóvaid tisztán mutatják, miszerint te bujtogatni jöttél, mert senki téged gabonát venni, úgy lovaidot se láttá, s ha volt lovad kinél voltál szálva? Végre ez, hogy lovaidot elküldetted és hátra maradtál, tisztán bujtogatási vétkedet bizonyítják, azért vald meg, Jánk Alexandru fia Avrám, vagy más ki küldött?

Engem senki se küldött bujtogatni, hanem magam vásárra jövén, a töllem tudokoló embereknek feleltem, hogy mi hír van felénk, mint-hogy én is azt másoktól vettetem. Halmágyon jártamba lovaimot a lemenő patak kerteléséhez kötöttem volt és azért azt, hogy buzát vettetem, hal-mágyi emberrel nem mutathatom.

Sör Te Halmágyon aval jártál, hogy Bécsből két úr jött hozzátok és ösztönözött a felkelésre és a nadrágosok megölésére és ezt mint füleid-del hallottad, úgy mondád, Halmágyon. Vald meg azért, kik ezen két urak?

En semmi illyest nem beszéltem, és részeg se voltam, hogy ne tud-nám, mit mondottam, e hazugság.

7cr Voltál-é még valaha kereset alatt, ha igen, hol és miért? Hát testi büntetést kaptál-é vagy sem?

Soha kereset alatt nem voltam, következőleg büntetést se kaptam, most is hibás nem vagyok, mert én csak a másoktól vetteket mondottam.

Melly szelid kikérdezés, hogy általunk a megírtak szerént vitetett légen véghez, igaz hittel költ pecsétes levelünkbe bizonyítunk az oról írt időben és helyen.

Csóka Ferenc, középponti szolgabíró

Ifjú Benedek Károly esküdt

La 16 iunie 1848 persoana pomenită mai jos a fost interogată fără constrângere la primăria din Baia de Criș în felul următor:

1. Cum te cheamă, de unde ești, căți ani ai, cărei religii și apartții, dacă ești căsătorit sau necăsătorit?

Mă numesc Todor Cristea. Locul meu de naștere este Vidra mo-tească din comitatul Alba de Jos, am cam 38 de ani, sunt de religie ortodoxă, căsătorit, tată a cinci copii.

2. Din ce motiv ești adus în fața noastră?

Pentru că sămbăta trecută, adică la 10 iunie, umblând eu prin târgul săptămânal din Hălmagiu, în nobilul comitat Zarand, acolo oamenii care s-au întâlnit cu mine m-au întrebat: „Ce nouătăți pe la voi?“ La care eu am răspuns: „Pe la noi un domn a spus românilor că în ziua următoare, adică sămbătă, cu totii să se scoale cu coase, furci de fier sau cu puști pentru uciderea nădrăgarilor“. Aceste cuvinte ale mele fiind auzite de arendașul din Hălmagiu, el a venit printre noi și a pus să mă aresteze și să mă escorteze la judele nobiliar.

3. Mărturisește adevărul: cine era acel domn care la voi, cu prilejul târgului din Câmpeni, a spus că toti să se scoale mâine pentru uciderea nădrăgarilor? Cine te-a trimis în comitatul nostru ca să instigi românia mea?

Eu fiind din Vidra, nu știu cine putea fi acel domn care la Câmpeni a anunțat răscoala, fiindcă aceasta am auzit-o de la consăteanul meu Gheorghe Marcos și de la urul Mon din Ponor. Pe ultimul il cunosc personal, dar nu-i știu numele de familie. De la dânsul aşa am înțeles că acel domn era Avram Iancu, tocmai fiul judeului domenal Alexandru Iancu din Vidra. Iar eu am spus fraților mei de o credință doar ce am aflat de la cei doi români; dar n-am instigat și nici n-am primit o asemenea misiune de la nimeni, deoarece eu am venit la târgul din Hălmagiu.

4. Dacă, potrivit afirmației tale, ai mers la târgul săptămânal și nu pentru instigare, cum se face totuși că la tine nu s-a găsit nici un fel de marfă, ceea ce denotă fără îndoială că tu ai venit la Hălmagiu, la târgul săptămânal, pentru a instiga?

Am venit cu căruța cu doi cai la târg ca să cumpăr bucate. Am încărcat-o cu două câble de cereale și am trimis-o acasă înainte cu frațele meu. Eu am rămas pentru a mai cumpăra niște măruntișuri.

5. Vorbele tale denotă clar că tu ai venit pentru instigare deoarece nimeni nu te-a văzut cumpărând cereale; nici caii tăi nu au fost văzuți. Dacă însă zici că ai avut cai, la cine i-ai încartiruit? În sfârșit, dacă ai trimis caii și ai rămas, aceasta denotă clar culpa ta de instigare. De aceea recunoaște: Avram, fiul lui Alexandru Iancu sau altcineva te-a trimis?

Pe mine nimeni nu m-a trimis ca să instig, ci singur, venind la târg, am răspuns oamenilor care m-au întrebat despre zvonurile de la noi, întrucât și eu le știu de la alții. În timpul șederii mele la Hălmagiu am legat caii de gardul de lângă pârâul ce curge în vale, iar faptul că am achiziționat grâu nu-l pot dovedi cu nimeni din Hălmagiu.

6. Tu ai vehiculat stirea la Hălmagiu că la voi au venit doi domni din Viena care au indemnătat la răscoală și la uciderea nădrăgarilor; de asemenea că ai auzit-o cu urechile tale. Așa îai afirmat la Hălmagiu. Mărturisește, deci, cine sunt acești doi domni?

Eu n-am vorbit nimic asemănător și nici beat nu eram ca să nu știu ce am spus. Aceasta e o minciună.

7. Fosta-i vreodată sub urmărire; și dacă da, când și pentru ce? De asemenea, primit-ai vreodată sau nu pedeapsă corporală?

Nicicând n-am fost sub urmărire; prin urmare nici nu am fost pedepsit. Nici în prezent nu sunt vinovat, deoarece eu am spus numai ceea ce am auzit de la alții.

Faptul că interogarea s-a petrecut fără constrângere, după cum am descris, o adeverim cu scrisoarea noastră pecetluită, intocmită cu credință adevărată, la data și locul menționat.

Csóka Ferenc, prim-jude nobiliar
Benedek Károly junior, jurat

Original, Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 9 012/1648.
Foto: 29 847—29 849.

Baia de Cris, 16 iunie 1848

Történet leírás

Szomszéd nemes Alsó Fehér vármegyei Mocz vidrai Kriszta Todor nevű közadózó a folyó év júniussa 10én a nagyhalmágyi héti vásárban kezdette az embereket bujtogatni, és arra venni, miszerént a folyó hó 17re minden olá fegyveresen, vasvilláson és fejszésen állana fel a magyarság le öレスére; mivel ezt nálluk a topánfalvi vásárba két Bécsből jött úr már ki is hirdette. Midön a vásárba így bujtogatna, elfogatott szelid kikérdeztetése rendében a bujtogatást tagagya és csak azt esméri el, hogy a tölle hírt tudakoló oláhoknak annyit mondott: miszerént nálluk egy úr a topánfalvi vásárba kihirdette légyen a 17re való felkelést, a nadrágosok leölésére, melyet azonba nem ő hallott, hanem nékie egy a vásár ból jött vidrai Mokos György és Ponori Mon nevű emberek beszéllettek, akik a kihírlelésem jelen voltak, kik közül azomba az utolsót csak személyébe esméri, de vezeték nevét nem tugya. Végre a vásárba való megjelenésének a gabona vevést adja okul, de se a vett gabonát, se az azt vivő lovakat nem mutathatya elő, valamint gazdáját sem nevezhetti meg, kinél szállásolt, azt állítván, hogy lovait a víz körül lévő kerteléshez kötötte, melyeket gabonával megterhelve előre testvéretől elküldött, melyek szerént a vásárban meg jelenését tisztán a bujtoga-tásnak tulajdoníthatni. Kolt Körösbányán, június 16án 1848.

Csóka Ferenc
középponti szolgabíró

Descrierea faptelor

La 10 iunie a.c., contribuabilul de rând Todor Cristea din Vidra moțească, aflată în nobilul comitat învecinat Alba de Jos, a început să instige oamenii la târgul săptămânal din Hălmagiu. Voia să-i determine pe toți românii că la 17 a l.c. să se răscoale înarmați cu furci și topoare pentru măcelărirea ungurimii, întrucât acest lucru l-ar fi anunțat la târgul din Câmpeni doi domni veniți de la Viena.

A fost prins atunci când el instiga în acest fel prin târg. A recunoscut doar că le-a spus românilor care i-au cerut noutăți despre un domn ce ar fi anunțat la târgul de la Câmpeni data răscoalei pe ziua de 17, când nădrăgarii vor fi masacrați. Aceasta n-a auzit-o însă dânsul cu urechile lui, ci i-au relatat-o oameni veniți la târg și anume Gheorghe Maroș din Vidra și un oarecare Mon din Ponor care au fost prezenți la chemarea anunțată. Pe ultimul insă il cunoaște numai ca persoană, dar nu-i știe numele de familie. În fine, motivează venirea sa la târg cu cumpărarea de bucate, dar nu poate arăta nici cerealele cumpărate și nici caii cu care le-a transportat. De asemenea nu poate numi nici stăpânul la care s-a adăpostit. A afirmat că și-a legat cali de gardul din

preajma apei, pe care i-a trimis înainte cu fratele său împovărați cu creale. Precum se vede, apariția sa la târg a avut ca scop exclusiv instigarea¹.

Datat la Baia de Criș în 16 iunie 1848

Csóka Ferenc, m.p.
prim-jude nobiliar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 9 012/1848.
Foto: 29 846.

¹ Vezi doc. 295.

297

Iara, 16 iunie 1848

Nemes Torda megyei alsó kerületi fő bíró tekintetes Gál Sámuel úr idei feolyó hó 9én költ rendelete következtében nemes Kolosvár városában május 30án bujtogatás vétkiért elfogatott bisztrai születésű Fodor László kihágásai ellen a máj napon a kinyomozás s következen-dőkben tovább folytattatik¹.

Múlt hónap 24én bisztrai unitus pap Fodor Jánosnak fia László, micsoda okból jelent meg nálatok Lupsán, kiknek a társaságában, hol volt szálva, kiket gyűjtött öszve s azoknak jelenlétekben minémű láz-zasztó nyilatkozatokat tett és követett el, minden ki hágásai és cse-lekvényeit ügyszintén azt is, hogy kitöl mennyi pénzt és micsoda célra vett légyen fel, beszéllyétek elő környülállásosan?

Lupsai falusbíró Spán Nyikoláj, ki is mintegy 55 éves, disunitus, a következendőkbe teszi a fenn írt kérdésekre vallomását:

A múlt hónap 24én a kérdéselt bisztrai unitus pap fia Fodor László egy vármegeyei Ursuj nevű gornyikkal jelent meg nálunk Lupsán, kivel is én csak akkor találkoztam, a mikor a helység jegyzőit kereste tulaj-don házánál, aholott is hallottam azon fel szóllítást tenni: az oda öszve gyült öt vagy 6 személyből álló lupsaiakhoz: Római Testvérek! elkövet-kezett azon idő, melyben műk is szabadokká lettünk s egyformákká a magyarokkal, ezentúl ők nékünk parancsolni nem fognak, hanem műk a leg alsóbb tiszttől a legfelsőbbekig fogunk magunknak tiszteket választani, s nem fog nékünk senki más parancsolni, csak a mű választott em-bereink, a kortsomák, malmok s mindenféle árendák ezentúl meg fognak szünni, s mind azok a tiétek lesznek, én és több ifiak ki vagyunk ren-delve országszerte, hogy ezt néktek kihirdessük s a dolgokat jó lábra állítsuk, én vagyok kinevezve Lupsa részéről deputátnak a Diétára, annál fogva költségre is szükségem lévén, kérlek titeket, hogy valami-vel segélyyetek, s a mint tudom, a lupsaiak adtak is néki 3 ezüst Pftot úti költségre. Más egyebeket is beszéllett, de én minden szavára nem fi-gyeltem, mert által látam, hogy bolond, és nem jó úton indul meg, én ezentúl többet véle egy társaságban nem voltam s nem is tudom, hogy azontúl mit követett el.

Lupsai lakos Nyikolé Gavrilla ki is mintegy 55 éves, disunitus, a következendőkbe teszi a fenn írt kérdésekre vallomását:

A fenn érdekelt napon szállásba hozzám jött bisztrai unitus pap fia Fodor László, egy Ursúj nevezetű bisztrai gornyikkal, nálam szálást kértek, én adtam is, azon éjszaka Fodor László nálam hált, a gornyik pedig a lovakkal vissza ment Bisztrára. Én semmit se tudtam mind addig a Lupsára jövetele céljáról, míglen másnap láttam az embereket házamhoz csoportozni hogy egyik szavamot másikkal öszve ütközésbe ne hozzá az előtti nap a hogy megérkezett töstént kereste a helység jegyzőjét, Spán Miklóst, kit is otthon nem találván, Válé Lupsiba ment által, hogy ott mit követett el, nem tudom; estvére újra vissza tért hozzá. Másnap a mint fenneb is említém, számosan a lupsaiak közül megjelentek nálam, kinek is azon kérdést terjesztették eleibe, hogy már mi tévősek légyen: micsoda kérelmet parancsol az úrfi, hogy bé adjunk? Melyre ő azon utasítását adta az egybe gyűlt falusiaknak hogy ha olyan erdejek s malmaik lennének, vagy pedig földjeik, melyeket a földös uraság birodalma alá vett, vennék vissza, mivel az öket illeti — beszél még egyebeket is, p.o. hogy a jobbágyság megszünt, a szolgálat alól s mindenek alól fel vagyunk szabadulva, s mátral senkinek semmivel se fogunk tarozni, hogy kunn az egybe gyűlt népnek mondott é valamit vagy nem, nem tudom, mert én benn maradtam a házba. Még azon a nap oly feltételel búcsúzott el, hogy menyen haza, de a mint azután meg tudtam, még előbb Hadaróba ment által, s csakis másnap utazott el Lupsáról, de hozzámb többé bé nem tért. Azt is tudom, hogy a falusiak, hadaróiak és Válé lupsaiak egy-egy pengő forintot adtak mint kinevezett deputátusnak a kolosvári Diétára.

Lupsai Kozma Pétra, 54 éves, disunitus, a következendőkbe tészi a fenn írt kérdésekre vallomását:

Az írt napon nevezetű bisztrai pap fia, Fodor László, hozzánk a faluba el jövén, bé szálltott Nyikole Gavrillához, onnan a notariushoz ment, ötet keresvén, onnan utánnam küldte Kozma Gavrilát, ekkor én el is mentem, a hová megérkezvén, hallottam, hogy az öszve gyűlt embereknek azt mondotta: Római Testvérek! ne egyesülyünk Magyarországgal, mert ha egyesülünk, a magyarok keze alól nem szabadulunk fel, közzük tiszteink nem lesznek, már pedig eljött az idő, hogy alólok fel szabadulunk, s mi magunk magunknak hivatalbelieket tegyünk, ezet mi csinállyuk ifiakul, én a kolosvári Diétára deputatusnak vagyok választva. Fel is vett a falusiaktol 3 ezüst Pftöt, azután, a Spán Miklós házától a Nyikora Gavrila házához ment, hol több falusiak voltak egybe gyűlve, engem is oda hivatott, ahol is kérdezte a falusiakot, hogy nincsen é valami panaszok, hogy tennék íráshba, mert ő el viszi az ország gyűlésbe, de mű azt mondottuk, nékünk nincs semmi panaszunk. Ezután azt mondják, hogy átal ment Hadaróra, ott mit csinált, nem tudom, mert nem voltam ott, azután vissza jött megint hozzánk és Spán Nyikuláj házához ment, kit is egy frással a kezibe a kapujába ülve találván bocsületesen köszönt, mondván: Te vagy é az udvari ispán? Melyre az ispán azt felelven: én vagyok, ő azt mondotta, ugyan vágytam veled találkozni, az ispán azt felelte: még inkább vágytam én, hogy tudjam meg, micsoda rendeléssel jársz itt közöttünk? Erre Fodor László hirtelen feltűzülve, azt mondá az ispánnak: te csak hallgass, mert örökké semmi ember voltál s annak is maradsz. Erre az ispán azt mondotta: én miért hallgassak? Evel Fodor László onnan elment, az ispánt a fia bé vitte az udvarra, mert az ott öszve gyűlt és a mint látatik általa már nagyon feltűzelve volt emberek külömben megtámadták volna. Ezután elment haza, még egy néhány falusiak mint egy urat a faluból kikísérték.

Lupsai Pistye György, 28 éves, disunitus, megkérdezettetvén, a fenn írt kérdésekre, azt monya:

En egyebet semmit se tudok, hogy Fodor László Lupsán mit csinált, mert én nem voltam ott, csak azt láttam, hogy egy estve felé Május 25én én Spán Miklóssal a Miklós kapujába voltam, egyszer jött oda több emberekkel Fodor László és megszólította Spán Miklóst ezen szókkal: Te vagy é az udvari ispán? Erre Miklós azt felelte: én vagyok. O azt mondotta, ugyan vágytam veled találkozni, erre Miklós azt mondotta: még inkább vágytam én, hogy tudjam, micsoda rendeléssel jöttél hozzáink. Erre Fodor László hirtelen feltüzülve, azt mondotta Spán Miklónak: Te csak hallgass, mert örökké semmi ember voltál s annak is maradsz, erre az ispán azt mondotta: Miért halgassak! Evel Fodor László onnan elment, az ispánt a fia bevitte az udvarra, mert az ott öszve gyült s a mint láttuk, általa már nagyon fel tüzelve volt emberek külömben meg támadták volna. Ezután elment hazára, még egy néhány falusiak mint, egy urat a faluból kikísérték.

Mely szelíd ki kérdezés, hogy általunk mindenekben a meg írtak szerént vitetett légyen véghez, arrol tulajdon neveink alá írásával a müigaz hitünk szerent bizonyíttunk. Alsó Járába 1848ik év Június 16ik napján.

Pápai Lajos
szolgabíró

Köpi István
és nemes Torda megye hites tábla
bírája

Ca urmare a dispoziției din 9 l.c. a prim judeului din cercul de jos, Gál Sámuel, astăzi a continuat ancheta judiciară a lui Vasile Fodor din Bistra, deținut la Cluj în ziua de 30 mai, ca instigator al poporului¹.

În ziua de 24 luna trecută, Vasile, fiul preotului greco-catolic Ioan Fodor din Bistra, a venit la voi, la Lupșa. De ce a venit, cine l-a însoțit, unde a fost cazat, pe cine a convocat și ce fel de declarații agitatoare a făcut? Să declarați și să ne spuneți amănunțit toate faptele lui, de la cine căți bani a primit?

Judele domenal Nicolae Șpan din Lupșa, de circa 55 ani, ortodox, face următoarea declarație:

În ziua de 24 luna trecută, Vasile Fodor, fiul preotului unit, a venit la noi în Lupșa cu un gornic de la comitat cu numele de Ursu. Eu m-am întâlnit cu el doar atunci când l-a căutat pe notarul satului acasă la acesta. Atunci am auzit chemarea lui adresată celor cinci sau șase persoane din Lupșa: „Frați de la Roma! A sosit timpul când am devenit și noi liberi și egali cu ungurii. De acum înainte ei nu ne mai poruncesc, fiindcă noi îi vom alege pe toți dregătorii, de la cei mai mici la cei mai mari. Nimici nu ne va mai porunci, decât aleșii noștri. Arendarea căriagiumelor și a morilor și toate celelalte arenzi vor fi desființate. Toate vor fi ale voastre. Eu și alții tineri suntem trimiși în țară pentru a vă anunta despre toate acestea și pentru a aranja lucrurile în sens bun. Eu sunt numit din partea Lupsei drept delegat la dietă. Am deci nevoie și de bani. Vă rog să mă ajutați cu ceva“. Știu că cei din Lupșa i-au și dat 3 florini renani de argint pentru cheltuiala de drum. A mai vorbit și altceva, dar eu n-am fost atent la fiecare cuvânt. Am înțeles însă că ceva nu-i în

regulă și că a pornit pe un drum greșit. Eu n-am mai fost după aceea împreună cu el, aşa că nu știu ce a mai făcut ulterior.

Gavrilă Nicoară din Lupșa, de circa 55 ani, neunit, face următoarea declarație:

În ziua specificată mai sus a venit la mine Vasile Fodor, fiul preotului unit din Bistra, cu un gornic cu numele de Ursu. Mi-au cerut cazare. Eu le-am și dat. În noaptea aceea au dormit la mine. A doua zi gornicul a plecat cu caii înapoi la Bistra. Eu n-am știut nimic până atunci despre scopul venirii lor la Lupșa. În schimb în ziua următoare am observat că oamenii se adună în casa mea. Trebuie să spun că în ziua precedentă, după ce a sosit, [Vasile Fodor] l-a căutat imediat pe judele Nicolae Șpan. Pe acesta nu l-a găsit, fiindcă era plecat la Valea Lupșii, unde nu știu ce a făcut. Pe seară a revenit la mine. În ziua următoare, aşa cum am spus, s-au adunat la mine mulți oameni din Lupșa. L-au întrebat pe Vasile Fodor ce este de făcut, ce fel de cerere dorește domișorul să fie înaintată. La acestea el a răspuns: „În cazul că aveți pământ, păduri și mori ocupate de domnii de pământ, o să vi se înapoieze, deoarece vă aparțin“. A mai vorbit și altele. De pildă că iobăgia a fost desființată, că suntem eliberați de robote, că începând de azi nu mai suntem datori nimănui cu nimic. Dacă a mai spus și altceva poporului adunat, nu știu, pentru că eu am rămas în casă. În aceeași zi și-a luat rămas bun de la mine, spunând că merge acasă. Dar, aşa cum am aflat mai târziu, s-a dus la Hădărău și numai după aceea, în ziua următoare, a părăsit Lupșa. La mine însă n-a mai venit. Știu totuși că locuitorii din Hădărău și Valea Lupșii l-au dat câte un florin ca delegat la dieta din Cluj.

Petre Cosma din Lupșa, de 54 de ani, ortodox, declară următoarele:

În ziua respectivă, Vasile Fodor, fiul numitului preot a venit la noi în sat. S-a adăpostit la Gavrilă Nicoară, de unde a plecat la judele domenial. A trimis după mine pe Gavrilă Cosma. Sosind acolo am auzit că a spus oamenilor adunați: „Fraților de la Roma! Să nu ne unim cu Ungaria, căci, dacă ne unim, nu ne putem emancipa din mâna ungurilor, nu vor putea fi aleși funcționarii dintre noi. A sosit însă vremea să ne eliberăm de sub ei și să ne alegem dregătorii. Toate acestea noi le vom face. Eu sunt ales delegat la dieta din Cluj“. A și luat de la săteni 3 florini renani, după care a plecat de la Nicolae Șpan la Gavrilă Nicoară, unde se aflau mai mulți săteni adunați. Și pe mine m-a chemat acolo. A întrebat dacă sătenii au ceva plângeri căci el le va duce la dietă. Noi însă am răspuns că nu avem nici o plângere. După aceasta se spune că a plecat la Hădărău. Dar eu nu știu ce a făcut acolo, fiindcă n-am fost de față. Apoi iarăși s-a reîntors la noi, la casa lui Nicolae Șpan care l-a întâmpinat stând în poartă cu o scrisoare în mână. L-a salutat aşa cum se cuvine, apoi i-a spus: „Tu ești judele domenial?“, la care el a răspuns: „Da, eu sunt“. El i-a spus: „Tare am dorit să mă întâlnesc cu tine“. Administratorul l-a răspuns: „Cu atât mai mult am dorit eu să AFLU în ce problemă umbli între noi?“ La aceasta Vasile Fodor a devenit nervos și i-a răspuns: „Tu să tacă din gură, fiindcă totdeauna ai fost un om de nimica, și rămâi ceea ce ai fost!“ Judele l-a zis: „De ce să tac?“ Atunci Vasile Fodor a plecat. Judele domenial a fost tras de fiul său în curte pentru a nu fi atacat de mulțimea instigată de Fodor. Acesta a plecat din sat însoțit de câțiva săteni ca un domn.

George Pișta din Lupșa, de 28 de ani, neunit, fiind întrebat despre cele de mai sus, a declarat:

Nu știu nimic despre faptele de la Lupșa ale lui Vasile Fodor, întrucât nu am fost acolo. În ziua de 25 mai am stat în poartă la Nicolae Șpan. Atunci a venit acolo Vasile Fodor împreună cu mai mulți oameni. I s-a adresat lui Nicolae Șpan cu următoarele cuvinte: „Tu ești judele domenial?“ La care Nicolae Șpan a răspuns: „Eu sunt“. El a continuat: „Am vrut să stăm de vorbă“. Nicolae i-a spus: „Cu atât mai mult doream eu să aflu cu ce fel de chestiuni ești aici“. Atunci Vasile Fodor a devenit furios și i-a spus lui Nicolae Șpan: „Tu să tacă, deoarece întotdeauna ai fost un om de nimică!“. După care judele a întrebat: „De ce să tac?“. Cu acestea Vasile Fodor a plecat de acolo, iar judele domenial a fost chemat de către fiul său în curte, căci alțiminteri oamenii adunați acolo, fiind foarte agitați, l-ar fi atacat. [Vasile Fodor] s-a dus apoi acasă, ca un domn, fiind însoțit de unii săteni.

Confirmăm că ancheta a fost efectuată potrivit celor scrise mai sus.

Iara, 16 iunie 1848

Pápai Lajos,
secretar al nobilului comitat

și

Köpi István
jude nobiliar
Turda

Original, Arh. Nat. Dir. Jud. Cluj. Fond. Arh. Comit. Turda. Acte Prezidiale, nr. 559/1848.

¹ Vezi doc. 57; vezi și vol. V, doc. 110, 111 și 161.

298

Aiud, 16 iunie 1848

Tekintetes Szolga Bíró Úr!

Szolgabiré úrnak folyó hó 13dikáról e megyei tisztséghoz intézett abéli tudósítására, hogy a felbőszített nép által okozott kártételeket és a fiscus erdeiben fa vágást meg akadályoztattni nem képes s az iránti feljelentésire, hogy személye már is méllettatlanságokkal illetetett, jóban kíván állandó bizottmányunk a záratékok vissza rekesztése mellett visszaírni, miként a topánfalvi ispányságot utasítsa oda, hogy erdősz Lerchenfeld által jelentesse ki azon egyéneket, kik a gornyikok tiltakozása dacára is az erdőt erőhalommal prédálják, mert ama átalános panasz, mennyiben a ki általi cselekvés mellőzével csak erdőprédálásról tétekit említs s az is csak a gornyikok feladásán alapul, békibizonyított ténynek tekinteni nem lehet, kineveztetvén pedig az erdő prédáló egyének, azokat mint szintén az egész falusi közösségeket is, intse, avagy intesse meg, hogy az okozott kár iránt felelősök s azt megtéríteni kötelesek, egyéb aránt a balásfalvi gyűlés kedélyeket csillapító szellemétől várni lehet, hogy a vagyonbátorság sérthetetlensége fenn tartatik.

Azomba azon nem reméllett esetre, ha, hogy az mint szintén a személybátorság megtámadtatnák avagy megtámadtatni irányoztatnák, annak orvoslására avagy elhárítására az események okadatol! feljelentésök

után fellépni tisztünknek ismérjük, mit akkor is, ha személyle, úgy is mint közigazgatási tiszt viselőt, ténylegesen megtámadhatnék. Ez alkalmmal felhívja bizottmányunk szolgabíró úrnak figyelmét arra, hogy egy moccanást is szeme elől ne tévesszen el, mi e megye és általa köz-hazánk békéjét felzavarhatná, akár a békés átalakulást leheteleníténé. Ezt igényli a hon szerelme és azon hivatali állás, melyre a bizodalom szolgabíró urat örködni a köz csend és béké felett felhívta.

Hazafitű induláttal vagyunk a szolgabíró úrnak öszinte polgártársai:

Alsó Fehér Állando Bizottmánytól

Nagy Enyeden, Május 16án 1848.

Benedek Jóseff főbíró
Pogány Károly

Hogy a fenn írt másolat a maga valóságos eredetiről mindenekben szóról szóra íratott légyen, ezennel igaz hitem szerént bizonyított

Bisztrán, Június 17én 1848ba

Meltzer Antal
hütes jegyző

Preacinstite domnule jude nobiliar!

Prin raportul domnici voastre din 13 a lunii curente trimis oficiului comitatului, informați că nu puteți stabili pagubele pe care le produce poporul răzvrătit, inclusiv tăierile de lemn din pădurile fiscului; de asemenea vă plângeti că însăși domnia voastră în persoană ati fost tratat în mod nedemn. Comitetul nostru permanent, pe lângă retrimiterea zolu-selor, dorește să vă răspundă la cele de mai sus următoarele: să dați dispoziție șpanatului din Câmpeni ca, prin pădurarul Lerchenfeld, să nominalizeze persoanele care, în pofida interdicției gornicilor, au prădat cu sa-mavolnicie pădurea; sesizarea este prea la modul general; în ea se amintește doar de prădarea pădurii, fără să se nominalizeze cei ce au făcut-o; și apoi, numai pe baza denunțului gornicilor, ea nu poate fi considerată ca doavadă suficientă. Nominalizându-i pe prădătorii pădurii, să-i admonești sau să faceți să fie admonestați împreună cu întreaga comunitate a satului respectiv, arătându-le că sunt răspunzători de pagubele princi-nuite și că vor fi obligați să plătească (despăguiri).

În altă ordine de idei, de la spiritul generator de speranță al Aduna-rii de la Blaj ne putem aștepta ca siguranța și inviolabilitatea averilor să fie menținute. Dacă însă în mod nedorit acestea vor fi lezate împreună cu siguranța persoanei sau se va întîni la atingerea lor, atunci, spre vindecarea și anihilarea cazurilor este de datoria noastră să le denunțăm și să luăm măsurile necesare, ca de altfel și atunci când am fi lătacați efec-tiv în calitatea noastră de funcționari administrativi.

Cu această ocazie comitetul vă atrage atenția, domnule jude nobiliar, să nu scăpați din vedere nici ceea mai mărunță mișcare ce ar putea să tulbure linisteia comitatului, implicit a țării ori ar impiedeca tranziția în condiții pașnice. Aceasta ni-o cere iubirea față de patrie și poziția ofi-cială prin care sunteți chemat să vegheați la păstrarea liniștili și păcii.

Rămânen cu sentimente patriotice ai domniei voastre sinceri compatrioti,

Aiud, 16 iunie 1848

Benedek Jóseff prim-jude nobiliar
Pogány Károly

Certific cu buna mea credință că această copie a fost transcrisă cuvânt cu cuvânt și întocmai după originalul existent.

Bistra, 17 iunie 1848

Antal Meltzer, notar public

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 9 012/1848.
Foto: 29 890—29 891

299

Becicherecu Mare, 16 iunie 1848

Temesi gróf főispán királyi biztostól — Torontál megye főispán-jának. Ertésemre esett, hogy a Józseffalván és karlovicai taborokba szállott lázongók, a szerb s oláh községekbe emissariusokat küldenek ki, kik a népet oda utalják, hogy felelmi szerekkel el-látna Újvidék alá vonuljanak fekete, sárga színű lobogót visznek magukkal, s azt a népnek mint császári ereklyét mutogatják, s külömbeféle ámítgatásokkal lázítják és bujtogatják.

Meghagyom főispán úrnak, bocsásson ki azonnal kérleveleket, melyekben a községekben megparancsolja: hogy az illyes emissariusokat azonnal elfogassák és a rögtön itélő törvényszék eleibe kísértessék, és minden elkövessenek, hogy a községekbeli lakosok ezen emissariusok utasításait ne kövessék. Péter Váradon, június 10én¹ Temesi gróf fő ispán, királybiztos Csernovits Péternek.

E meghagyást Önnek nyombani körözötés, pontos megtartás és tartatása, úgy a netalán befogottak ide leendő küldése végett írásban kiadtam. Nagy Beeskereken, június 16án 1848.

Comisarul regal, comitele suprem al comitatului Timiș, către comitele suprem al comitatului Torontal.

Am fost informat că agitatorii deplasăți în taberele de la Iosifalău și Carlovit, trimis emisari în comitatele sărbești și românești îndemnând populația să se adune înarmată și cu alimente la Novisad; au cu ei drapelul negru-galben, pe care-l prezintă poporului ca pe o relicvă împărătească; instigă și agită lumea cu diferite amăgiri.

Cu această ocazie cer domniei voastre, d-le comite suprem, să emiteți imediat circulară prin care să ordonați tuturor localităților ca asemenea emisari să fie imediat arestați și duși în fața curții marțiale; de asemenea să opriți cu orice preț locuitorii comunelor să execute dispozițiile acestor emisari.

Petrovaradin, 10 iunie¹.

Comisar regal Csernovits Péter, comitele suprem al comitatului Timiș.

V-am adresat și în scris cele de mai sus în vederea confirmării lor întocmai și a trimiterii aici a eventualilor emisari prinși.

Becicherecu Mare, 16 iunie 1848

Concept. Arh. St. Timișoara. Fond. Vukovics.

¹ Ordinul s-a redactat la 10 iunie, dar a fost trimis numai în 16 iunie.

300

Micrcurea Ciuc, 16 iunie 1848

Méltóságos Fő Király bíró Úr, Tekintetes Rendek!

A nélkül hogy hosszasson elő sorolni szükségsnek vélnök nyomasztó állapotunk fel fedezését, csak anyit bátorokodunk alázatoson fel említeni, hogy mi Gyimeslok és Bükk s más havasos helyekre települt lakosok, a mellett, hogy semmi bizonyos s állandó birtokunk nincsen, hanem évenként az általunk haszonvehetővé tett kevés szántó és kaszáló helyekért fizetni kéntelenítetünk, nyári és őszi legelőinket is pénzel vesszük, adó fizetés, közteherviselés kívül szükség idején katonát is adunk, még sem nyerhettük meg mind ez ideig, hogy nagyobb részint rengeteg erdőből terhes munka által haszon vehetővé mivel földbőli birtokunk haszonbéri fizetés mellett is változás alá ne jöjjön, mert valamint a megyék és közösségek, úgy az egyes birtokosok is mihelyt valamely örmény vagy más pénzesebb ember...* áll azonnal több haszonbér fizetésért másnak...* s ekkor hogy véres veritékünk által keszített szántóktól végképpen el ne essünk, kéntelenek vagyunk...* haszonbérőlől kért áron újból ki bérleni.

Nem ritkán történék meg az is, hogy a...* egyszer ki fizetett haszonbért minden haszon... el veszítjük, mivel a közösségek vagy megyék lakossai gabonákat, széna fű termésünket erő-hatalommal fel prédálják s így a legnagyobb nyomorúságba és szükségbe ejtenek. Ilyetén sérelmeinknél fogva

Könyörgünk a leg nagyobb alázatossággal a Méltóságos Fő Király Bíró és Tekintetes Rendek előtt, hogy azon kegyelemnek, mely az országos rendek határozata által s Ö Fölsége kegyelmes meg erősítésénél fogva minden köz teher viselőkre ki terjesztetett s boldogságok jövendője biztosítatott — bármi jótékonysságát velünk is éreztetni hatható eszközlése által méltóztassanak.

Mély tiszteettel maradván Tekintetes Rendeknek legalázatosabb szolgái.

Nemes Csík Szék úgy nevezett...* részeni lakózó Csángóság.

*khez képest bádatik

Albert Pál által

[Rezolutie]:

Várjak el a kérelmesek a törvényhozás ebbéli rendelkezését.
Nemes Csik Szék népgyűlése üléseinek jegyzőkönyvéből.

Június 16. 1848. Kiadta Puskás Ferenc jegyző

Măria voastră domnule prim-judecătorește!
Onorate Stări!

Nu încercăm să vă descriem în amănunt starea noastră precară.
Dorim însă să vă atragem atenția asupra următoarelor:

Noi, locuitorii din Lunca de Jos și Ghimeș-Făget, nu dispunem de pământ propriu, ci suntem nevoiți a plăti anual chiar și pentru puținile arături și fânate defrișate de noi. Luăm pe bani și păsunile de vară și cele de toamnă. Plătim dări. Luăm parte la suportarea îndatoririlor publice. Dăm și soldați. Dar n-am reușit totuși să schimbăm situația relațiilor în ceea ce privește pământurile, măcar prin plata unei arenzi, deși noi le-am transformat în arabile roditoare prin muncă grea și obosită. Într-adevăr, fie comitatele, fie comunele, fie proprietarii individuali, în momentul în care un armean sau alții oameni cu bani oferă o sumă mai mare, imediat le arendează lor aceste pământuri. Astfel noi, pentru a ne menține arăturile pe care le-am desfășurat prin muncă grea, suntem nevoiți să plătimi arendașului o arendă dublă.

Nu rareori se întâmplă că pierdem [...]* arenda plătită odată, căci locuitorii comunelor și comitatelor distrug prin abuz păioasele și fânațele noastre, împingându-ne în cea mai neagră mizerie.

Prin toate acestea vă rugăm atât pe măria voastră domnule prim-judecătorește, cât și onoratele Stări, ca legea dată prin grația Dietei și înărtită de Maiestatea Sa care s-a extins asupra tuturor oamenilor referitor la suportarea sarcinilor publice, să fie valabilă și pentru noi.

Ceangăii din Ciuc care rămân cu adânc respect prea umilitele slugi ale dvs. și ale onoratelor Stări.

[...]* se înaintează prin Albert Pál.

Rezoluție:

Să se aștepte legea. Din procesul verbal al adunărilor populare ale scaunului Ciuc.

16 iunie 1848

Puskás Ferenc, notar

Original. Arh. Naț. Dir. jud. Harghita. Fond. Arh. Scaun. Ciuc.,
nr. 911/1848.

Lipsurile notate cu [...]* se datorează deteriorării documentului.
Actul a fost prezentat în fața dregătoriei scăunale în ziua de 16 iunie 1848.

Sibiu, 16 iunie 1848

Nagy méltóságú Főkormányzó Úr!
Kegyelmes Urunk!

Ha bár kinyomozásunk foljama eddig elő bírói meggyőződésekre még nem vezetett, mindenkorral mivel G. Béldi Ferenc személjében biztos futárra találtunk, kötelességünknek tartjuk időközi alázatos folytatásunkat a következendőkben megtenni. E kinyomozás már eddigéle is meg győzött minket a felől, hogy

a) a szebeni oláh Comité az Unió elleni lázzító ingerlésök terjesztésére Szeben környékén több rendbeli emissariusokat küldött ki,

b) névszerint Pap Sándor számos halgatok előtt, a leg vérengezőbb átkokat és fenyedegetéseket szórta a magyarok ellen.

c) az 10 oláh ezred fiai — a mihálcfalvi események el torzított elő adása és Uniónak csalfa világban való elő terjesztése által, mintha az az olá nemzetiségnak törlésére lenne intézve — nagyon fel vannak böszülvé. Hogy a föllázításban az olá Comité mennyiben vett részt eddig elő teljes meggyőződést magunknak nem szerezhettünk még. Egy a Comité aláírásával ellátott és az oláhokhoz olá nyelven kinyomtatott Proclamatio következéséül, melyből egy példánt obester B. Rauher éppe ma hozott, mit ott egy faluban az olá pap hírdetett ki, alapos okunk van hinni, hogy minden az ő munkája.

d) hogyha a fennebbi alapos gyanuknak valósulása következtében, nehány egyéneknek elfogatásuk szükségessé válna, arra a katonai előjárásogot rea venni, alig ha lehetne.

e) hogy azon nem reméngett esetben sem egyezne meg abban, hogy a letartóztatott egyének Orlátra vitessenek, mivel az illető tisztek sem bíznak ezen katonákban.

f) az olá katonaság le csendesítésére mulhatatlanul szükséges, mi szerint a kegyelmes kinyomozás per extensum oláhul és németül kinyomtatva, a biztosoknak főleg a jelen volt katona tiszteknek aláírássaval, közöttek a General Comando útján ki osztattnak!

Egyéb aránt az olá Comité gyűléseinek tartása, valamint a Polgármester úgy általunk is a Comité tolvívője Pipos előttünk meg jelenvén, bék tiltatott.

Mi a szászokat illetti, ezek között leg inkább Benigni van compromittálva, minél fogva őt büntetés nélkül hagyni annyit tenne mint bűneit pártfogolni.

Az unió elleni törekvéseket tekintve, a szebenieket két roham fogta el [?] az egyik ez előtt nehány hetekkel dühöngött, a mikor az ösmértes lázzasztó szász proclamatiok és gunyiratok meg jelentek vala, e roham magában le csilapult, de újjra vissza tért akkor, midón az Uniónak országosan és köz egyetértéssel lett ki mondását Szebenben megtudták és az óta még veszélyesben dühöng; éleszti e dühöngést a Bécsből lejött oláhoknak biztatásai, kik miután ő Felsége által mint mondatik el nem fogadtattak és semmit is ki eszközleni képesek nem valának, már most azon csalfa hírrrel kivánják küldőket ámitani, mintha a kormány emberei ott fenn megigérték volna, hogy ha az oláh és szász nemzet erélyesen agítál, úgy az unió megerősítetni nem fog. De e második roham megérkezésünkkel a szászok között igen is lejebb szállott, kik ko-

ránt sem viszik dolgaikat olly erélyesen mint az oláhok. A Comes előttünk kinyilatkozta, miszerint miután az unió már ő Felsége előtt áll, minden demonstratiokat szükségteleneknek tart, és ki fogja eszközölni, hogy a szebeni követek az unió ellen készített és nekiek már átadott protestatiot a Rendekhez be ne adják. Általában a Comes mint látszik azon kellemetlen helyzetben van, hogy őt a kolozsváriak mint a szász mozgalmak fejét üldözik s a szebeniek mint erélytelen férfiút, ki nemzetiert a síkra kiállani nem mer, igen is hibáztatják. Egyéb iránt kinyilatkozta előttünk, hogy a közelebbi hétfőn Kolozsvárra utazand.

Mi a szászok által célba vett szász comité felállítását illeti, ez mind látszik, egy dugóba dölt terv és eszme, miből újra kitetszik, miszerint a szászok nem olly merészek mint az oláhok — alázatos tisztelettel lévén.

Nagyméltóságodnak alázatos szolgái

Nagyszeben, június 16ikán 1848

B[áró] Kemény Domokos
G[rof] Bethlen Gábor

Măria voastră domnule guvernator!
Binevoitorul nostru domn!

Ancheta noastră n-a dus încă la concluzii juridice. Cu toate acestea, întrucât am aflat în persoana contelui Béldi Ferenc un curier sigur, credem că este de datoria noastră să vă trimitem un raport parțial. Ancheta de până acum ne-a convins despre următoarele:

a) Comitetul Național Român de la Sibiu a trimis emisari în jurul orașului cu scopul de a agita împotriva uniunii;

b) Alexandru Pop, de exemplu, a rostit în fata unui numeros public o cuvântare plină de blestem cumplite la adresa ungurilor;

c) În urma prezentării deformate a evenimentelor de la Mihalț și a tratării uniunii într-o falsă perspectivă, ca și când ar avea ca scop desființarea naționalității românești, soldații primului regiment de graniță român sunt tare înverșunați; asupra gradului în care Comitetul Român a participat la agitarea populației, nu ne-am putut face o imagine documentată; o proclamație a comitetului, întocmită în limba română, adresată românilor, ce ne-a fost adusă chiar astăzi într-un exemplar de către căpitanul b[aron] Puchner care a luat-o de la un preot, când acesta o făcea cunoscută public, credem că este opera lui;

d) Dacă presupunerea de mai sus se va adeveri și pe baza ei ar trebui arestata câteva persoane, nu e sigur că va avea darul de a convinge Comandanțamentul militar în acest sens;

e) Dar chiar în acest caz, în a cărui reușită nu putem avea speranță, persoanele arestate n-ar fi posibil să fie transportate la Orlat, întrucât ofițerii n-au incredere în soldați;

f) Ar fi neapărat necesar ca pentru liniștirea soldaților români, procesul verbal cu ancheta [de la Mihalț] să fie publicat în extenso în limba română și germană și să fie distribuit comisarilor prin Comandanțamentul general; actele procesului trebuie să poarte iscăliturile ofițerilor care au luat parte la anchetă.

De altfel, consfătuirile Comitetului au fost interzise, atât de judele primar al orașului, cât și de noi, prin secretarul Pipos care s-a prezentat în fața noastră.

Dintre săși, persoana cea mai compromisă este Benigni. De aceea a-l lăsa nepedepsit ar însemna mușamalizarea delictelor comise.

În ceea ce privește manifestările împotriva uniunii se pot distinge două campanii. Prima a fost în toi cu câteva săptămâni în urmă, când au apărut cunoștutele proclamații atâtătoare ale sășilor și pamfletele lor. Ea s-a stins de la sine. A refăcut însă sub forma celei de a doua campanii, când la Sibiu s-a aflat de acceptarea la scara întregii țări a uniunii de către Dieta de la Cluj. Această stare de spirit este alimentată de către românii care s-au reîntors din Viena, după ce n-au fost primiți de Majestatea Sa. Neputând obține nimic, ei răspândeau acum știrea falsă printre cei care i-au trimis, în sensul că cei ce guvernează le-ar fi promis nesancționarea uniunii, în cazul în care națiunea română și cea săsească vor desfășura o agitație susținută. Cu ocazia începerei celei de a două campanii, printre săși s-a manifestat o relativă nepăsare. Ei nu iau lucrurile atât de în serios ca românii. Comesul ne-a spus că întrucât problema uniunii se află în fața împăratului, consideră orice demonstrație de prisos. El va aranja ca deputații săși să nu predea Stărilor protestele întocmite care le-au fost remise. În general, comesul este într-o situație neplăcută. E prizonier de clujeni în calitatea lui de conducător al sășilor, iar cel de la Sibiu îl consideră un bărbat fără voință care n-are curajul să lupte pentru „națiunea“ sa. Comesul vrea să plece la Cluj luna următoare, după cum ne-a declarat.

Referitor la înființarea comitetului săsesc plănuite, aşa se vede că nu va avea loc. Din cele de mai sus reziese din nou că sășii nu sunt tot așa de curajoși ca și români.

Rămânem supușii credincioși ai dv.

Sibiu, 16 iunie 1848

Baron Kemény Domokos
Grof Bethlen Gábor

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1605/1848.
Foto: 25 859—25 861.

302

Nagy méltóságú gróf, Minister úr!

Erdély állapota naponként aggasztóbb alakot ölt. A szászokat saját tisztsiselőik bújtogatják az unió ellen, még azon esetet is ha azt a császár szentesítené a német nemzetiség veszélyeztetését tartván rémképül elejükbe a magyar miniszterium kormánya alatt holott tulajdonképpen csak saját bureaucratiai hatalmukért rettegnek mely a nemzet eredeti democraticus intézetei elferdítésével Metternichi szellemben nehezedik a népre. Ugyan ezen urak táplálják, s rémitő sikkerrel művelik az oláh nemzet ingerületségét, mely már minden órán kitöréssel fenyeget. Az oláhok Erdély egész népességének két harmadát teszik, de zárt territiorumot mint a magyar, székely és szász nem bírnak, hanem a más

nemzetek földjén vagynak el szórva, mindenütt — kivéve a székelységet — nagyobb részét formálván a lakosságnak s csaknem mindenjában most felszabadult jobbáyi állapotnak, kik eddig tulajdon s politikai jogok nélkül éltek. Miután már a felszabadulás s jogegyenlőség · proclamált eszméjéi egy új láthatára nyitván föl szétfoszlott előttök a tulajdon és statusquo minden pietása azt kezdik feszgegetni; miért nyertek ők csak fölszabadulást, s csak azon föld tulajdonsságát mely eddigis kezeik között volt s miért nem minden, holott 900 évi kóborlás után már már az ő soruk következné! S megszámílván magukat, úgy kezdenek gondolkozni, hogy első szülötség s számtöbbség alapján a politikai felsőség is őket illetné. E bel ingerekhez járul külső izgatás is, felülről ama bűnös Camarillától, mely hogy még működni meg nem szűnt, csak az is mit Erdélyben szemeinkkel látunk tanúsítja. Ez hat a szászokra s ezek által az oláhokra; kívülről pedig a szomszéd oláhhoni s moldvai békáztatások, hol bihetően orosz izgatás vagy biztatás mellett egy nagy dák biradalom helyreállítása terveztetik. Végre bajaink koronáját föltesszi belkormányunk telljes incapacitása s kormányzónk tétlensége ki magán jellegben s például mint egy Cassatioi törvényszék elnöke békés időben a legtiszteletre méltóbb férfi lehet ugyan, de izgalmas körülmények között magát föltanálni; sürgető állásban magát tettre határozni s tenni is nem képes. Hadi parancsnokunk pedig éppen féliдиota, s így ezeknek pusztta névvé devalvált kormánya alatt Erdély mostani tétlenségen nézi feje fölébe tornyosulni a pusztító vészt.

Ily állásunktól fölhívatva írék egy levelet a napokban b. Eötvös miniszter úrnak, s kértem eszközöné, hogy mihelyt az unió szentesítve leend küldessék Erdélybe a teendők élére egy teljes hatalmú királyi biztos ha lehetne, éppen Excellentiád személyében; most pedig b. Pérenyivel s Wesselényivel egyet értve még nagyobbat merészlek, azon meggyőződésemet nyilvánítván, hogy egy egész ármádának megjelenésénél üdvösebb, a merénylőket visszarettentő, az ingerülteket lecsillapító, a tétleneket munkásságba hozo leginkább s talán csak az lenne, ha Excellentiátok maguk is jónak s lehetőnek tanárván, arra bírnák Nádor ő fenségét, hogy bár egy csupán 7 napig tartandó körutat tevén Erdélyben, pl. Excellentiád kísérétében megfordulna Erdélyben, Kolozsvárt, Szebenben és a Székelységen. Csoda eredményt hozna ez elé, már csak a Nádor egyéniségenek hatása által is, a parancsok s utasítások pedig melyek a megjelenést kísérnek egyszerre minden rendbe hoznának. Javaslatomat figyelmebe ajánlva mély alázattal öröklök Excellentiádnak

hú tiszteleje
Szász Károly

Excelența voastră domnule ministru,

Situatia Transilvaniei devine cu fiecare zi mai îngrijorătoare. Sașii sunt instigați de înșiși funcționarii lor împotriva uniunii; chiar dacă aceasta ar fi sanctionată de împărat, vor agita fantoma pieririi națiunii lor, în cazul că ar ajunge sub cîrmuirea Guvernului ungur. De fapt ei tremură doar pentru propria putere birocratică, pe care o îngrämadesc pe capul poporului, în spiritul lui Metternich, cu răstălmăcirea tuturor principiilor democrației originare. Aceiași domni alimentează și cultivă cu treușită grozavă starea de agitație a românilor care cu fiecare oră

amenință să izbucnească pe față. Românii formează *două treimi* din populația Transilvaniei, dar nu dețin teritoriu propriu ca ungurii, se cui și sașii; ei sunt răspândiți în teritoriile celor trei națiuni, constituind peste tot — cu excepția secuimii — populația majoritară; aproape toți sunt proaspăt emancipați din starea de iobagi, fiind lipsiți până acum de drepturi politice proprii. După ce principiile proclamate ale libertății și egalității de drepturi le-au deschis un nou orizont, în ochii lor s-a destrâmat orice respect față de proprietate și ordinea existentă; încep să se întrebe de ce s-au ales ei numai cu eliberarea și cu pământul care oricum era în mâinile lor, și nu cu tot, căci, vezi Doamne, după 900 de ani de inferioritate, ar fi venit și vremea lor. Si numărându-se pe ei însăși, încep a crede că, pe baza vechimii și majorității, li s-ar cuveni tot lor și primatul politic. Aceste impulsuri interioare le corespondă instigări din afară, de sus, mai întâi de la aceeași camarilă blestemată care încă n-a incetat să unelească aici în Transilvania, de-ar fi să ne luăm doar după ceea ce vedem cu ochii noștri. Aceste unelte și influențează pe sași și prin ei pe români. Dinspre exterior vin influențele apropiate din Țara Românească și Moldova, unde, probabil prin propagandă și presiuni rusești, se proiecteză întemeierea unui mare imperiu *dac*. În fine, coroana necazurilor noastre o constituie totala incapacitate a Guberniului de aici și neputința guvernatorului. Luat în sine, el ar fi, de pildă, un președinte de curte de casătie demn de tot respectul; astă în timp de pace; însă în actuala situație necrăuoare este incapabil să se reculeagă și să se pună în stare de acțiune și de alertă. Comandanțul suprem al armatei este un semiidiot; și astfel, sub cîrmuirea acestor nume pustii și devalorizate, Transilvania vede îngrămadindu-se deasupra capului ei primejdiiile de moarte cauzate de pasivitatea neputincioasă.

Impulsionat de situație, am scris în aceste zile o epistolă domnului ministrului Eötvös și l-am rugat ca deîndată ce uniunea va fi să fie trimis în Transilvania spre a realiza ceea ce este de făcut, un comisar crăiesc plenipotențiar, dacă s-ar putea chiar excelență să în persoană. Acum, în coîntelegeră cu baronii Perényi și Wesselényi, îndrăznesc ceva mai mult. Respectiv, îmi exprim convingerea că, pentru descurajarea atentatorilor, pentru linștirea agitațiilor, pentru activizarea leneșilor noștri, mai salutar decât venirea unei întregi armate ar fi — dacă și excelențele voastre consideră potrivit și posibil acest lucru — să-l putem convinge pe alteță să palatinul să facă o călătorie măcar de șapte zile în Transilvania. De pildă, însotit de excelență voastră, ar face un circuit transilvănean prin Cluj, Sibiu și secuime. Călătoria ar avea rezultate miraculoase fie și prin simpla prezență a palatinului, iar ordinele și instrucțiunile care ar seconda această prezență ar duce dintr-o dată toate lucrurile pe calea cea bună.

Recomandând propunerea mea binevoitoarei atenții, rămân cu cea mai adâncă stimă al excelenței voastre credincios,

Szász Károly

Original. Biblioteca Academiei de Științe a Ungariei. Fond. Széchenyi. Xerox în posesia Institutului de Istorie din Cluj-Napoca.

Cluj, 16 iunie 1848

Kolosvár, Június 16. 1848

Szeretett barátom! Azon baj, möröl neked folyó hó 13-iki¹ leveleben az oláh ügyet illetőleg írtam, annyiba elenyészett, hogy Szász Károly elálván törvény javallatától egy jó protocollatióban állapodtunk meg bizalmával. Hogy azonban az oláhok meg fognak é ebben nyugodni, még kérdés; mert a tárgy még nem jöve elő nemzeti ülésben sem, mint hogy részint az unió sanctioja leérkezését várjuk, részint pedig a szászok petitiójával s a városok rászórói azon kívánsággal bajódtunk, miszerént rájok nézve hozassék még egy törvényt, mely által a 18-diki pozsonyi XXIII., XXIV. törvénycikkek elfogadottnak s rögtön végrehajtandóknak nyilatkoztassanak, több tekintetből helytelennék s roszra vezetőnek láttuk általában itt több új törvényt s anyival inkább e tárgyban hozni. Sikerült több értekeződés után a városokat arra bírni, hogy elégedjenek meg oly határozattal minél fogva a ministériumra bizatik az említett t. cikkeknek haladék nélküli végrehajtása. A szászokkal még most sem tudtunk meg egyezni, ambár naponként néhányszor két conferentiát is tartunk velük.

Az unió confirmatioja megérkezését aggodalommal várjuk.

Szebenbe ment kormányszéki biztosoktól még csak anyi tudósítás jött, miként az ottani oláh comitée meghalván a bizalmán oda mentét, többek közülök előbb állottak. Ezek most bizonyal mindenfelé kettözött erővel fognak bujtogatni. Mondják, miszerént azon comitée másodelnöke, Barnucz a második oláhezred vidékén van. Igen nyugtalanító tudósítások jönek Abrudbánya környékéről, Topánfalva [hol kezdődött volt a Hora zendülés] Jank Abrahám csakugyan a comitée tagja, dobszónál hirdette ki, miként minden fegyverkezzen, mert úgymond a magyarok s székelyek az oláhokat el akarják pusztítani. A felkelés és kitörés napjául folyó hó 18dikát tűzte ki. Több más helyekről s egyénektől hasonló hírek jönek és itt kormányzó úgy mint commandirozó legkisebb erélyes lépést sem tett s térszen. Önkéntesek szerzése körül kevés organisacióját illetőleg pedig még semi sem tétetett.

A kormányzónak azon parancsot, melyet a nádor őfensége az önkéntesek organizaciojára nézve hozzá tett, igen rövidnek találya, s még részletes utasítást nem kap, adig semit sem akar tenni. Egre kiáltó, hogy míg kitörtésre kész igen hihető, sőt nem csak bizonyos veszély fenyeget az alatt itt valódi török predestinatio hitéből folyó indolentiaival nézik s hagyák, hogy jöjjön, ami jöni akar. Legbotrányosabb, miként azon 200 önkéntes, kik itt egybe gyűlve vagynak, s kik csak azért indultak e napokba ki, mivel nincsen itt mivel elniök a helyett, hogy itt organisálnák mint magkövét egy nagyobb hadseregnak, mely itt rendeztetvén, már csak létezése által is inponálván biztosíthatná Erdély csendességét vagy ha kitörés lenne, megmenthetné azt minden esetre pedig, ha itt nem lenne reá szükség, mehetne oda, ahol inkább kellene. A kormányzó nem mer sem ezek számára sokat, sem a többi önkéntesek orgánisálására kellő kölcséget rendelni, pedig a pénztárokban — mint ő maga mondja — jó sok pénz van.

Mindezek s még számtalan körülmények bizonyossá teszik azt, mit 14én² a ministerelnöknek írtunk, miként Erdély veszve van, ha erélyes

lépéseket nem tesztek ti. Most is azon levélben írt lépéseket tartom legcélsszerűbbeknek, s legkönnyebben kivihetőknek, azonban még inkább varázserővel bíró lenne, ha a Nádor ő fensége jönne, ha bármi rövid időre. Egy nap itt, egy nap Szebenben, onnan bármi rövid megjelenés a székelyek között, valamint az oláh ezredek vidékén. Ő fenségének személyessége, hatályos magyar szavai anyira imponálna a szászoknak s minden ármánykodóknak, más felől anyira emelné a lelkesedést, hogy csak haimar lenne itt oly hadierő elő teremtye, mely Erdélyt is megmentené s a szerb vagy illyrek ellen is a sükert nagy mértékben biztosítani képes lenne. Ha magával hozná ő fensége a ministerek egyikét s akkor itt helyben keletkezhetnének mindenazon rendeletek, melyek rögtön adva, mind távolból s későn jóve majd mit sem eszközölhetnek. Ha Sechenyi jöne le ő felségével — mi mindenek felett nagyon kívánatos lenne — ő fenségének rövid mulatása után ő itt ben maradna még egy darabik, míg t.i. itt rendbe s biztosítva lenne. Midón Szechenyinek is roppant sok dolgai miatt távozni kellene, akkor mint hasonlón teljes hatalmú királyi bisztos maradna itt idős Gr. Bethlen János, ki ez állomásra anyival inkább nagyon alkalmas, mivel ő több évekig, mégpedig ellenség előtt, szolgált; derék katonai esmeretekkel bír; márpedig meggyőződésünk szerént ez fő feltét királyi biztosban ara, hogy itt a célnak megfelelheszen. Még egy egyénre figyelmeztetlek, kit igen jól lehetend másutt is, de a fellebbi kombinációk nem létesítése esetében itt is Ifj. Eszterházi Mihály, a háborúban szolgált; energeticus s tiszta jellemű ember. Erre nézve azonban megjegyzem, miként előbb megtudandó lenne, hogy nem volt e reá a Jósika Samuvali szoross barátság rossz hatással — mit ugyan nem hiszek.

Mint valóban sürgetőst és szükségeset megjegyzem, miként az itteni két oláh ezred innen kiviendő. Itt jót nem, csak rosszat fogna tenni; de a Királyhágón túl jó hasznokat lehetne venni. A két oláh ezred között ez első még rosszabb szellemű, mint a másik.

Hogy a bizonnyal nagyon számra növekkendő önkénteseknek kellett fegyver készen nincs, azt jól tudom. Azonban rendelést kellene rögtönít és erélyest adni aziránt, hogy láncsák készíttessenek adig szolgálandók, míg löfegyver érkezend. Most a Fejér-váron levő legalább 3000 álló pusknak s minden fegyvernek pedig fele a székely s fele a Székelyföldön kívül létesítendő önkénteseknek lenne haladék nélküli kiosztandó.

Katonatisztek beküldése is nagyon szükséges az önkéntesekből álló hadsereg organisálására. Adig, míg ezek leérkeznének, lehetne az organisálást már itt lévő s szolgált egyénekkal megkezdeni, illyenek idős Gr. Karacsai Sándor, B. Jósika Miklós, Pálffy János s még többen.

Megyémből, hol a csend most háborítva nincs, tudtudra adom, miként hitem szerént nemzetiségünket s azzal honunkat megsemmisíthető szörnyű alacsony cenzus következtében az egyik választókerületben, Szilágycséhen, az azon kerületben lakó túlsúlyú oláhok csakugyan egy oláhot, mégpedig igen gonosz bujtogatót fognak — mint közönségesen mondják — követül megvalasztani.

Nóm téged igen szívesen köszönt. Elj boldogul. Barátod

Wesselényi

U.I. Kérlek méltóztassál az ide zárt leveleket sietve kézbesíteni, jelen leveled pedig Deákkal s többi barátainkál közleni.

Iubite amice! Necazul despre care ți-am scris privind chestiunea română în scrisoarea mea din 13 a lunii curente¹, s-a lămurit prin aceea că Szász Károly a renunțat la proiectul său de lege. Ne-am înțeles printr-un bun protocol în comisie. Dacă românii se vor consola într-acestea ori ba, este în suspensie, întrucât chestiunea nu a fost încă abordată nici în ședința națională. Pe de o parte așteptăm sosirea sancționării uniunii, iar pe de altă parte am avut de furcă cu petiția sașilor; de asemenea cu acel memoriu din partea orașelor care solicită, în ce le privește, adoptarea unei măsuri legislative suplimentare, în sensul adoptării și aplicării imediate a legilor nr. 23 și 24 din 1848 de la Bratislava. Din mai multe motive am considerat nelalocul său și în general cu consecințe nefaste, dacă s-ar adopta aici mai multe legi noi, îndeosebi pe această temă. După mai multe discuții s-a reușit a determina orașele să se mulțumească deocamdată cu decizia de a se încredința guvernului punerea în aplicare fără preget a pomenitelor legi. Cu sașii nici acum n-am putut să ne înțelegem, deși de câteva ori am ținut zilnic și câte două consfătuiri cu ei.

Sosirea confirmării uniunii o așteptăm cu îngrijorare.

De la comisarii Scaunului gubernial trimiși la Sibiu a sosit doar informarea potrivit căreia membrii Comitetului Român, auzind știrea despre sosirea acolo a comisiei, mai mulți dintre ei au plecat din oraș și astfel s-au împrăștiat. Aceștia în mod sigur vor instiga peste tot cu zel sporit. Se spune că vicepreședintele acestui comitet, Bârnăuțiu, se află în zona celui de al doilea regiment român de grăniceri.

Din imprejurimile Abrudului sosesc știri foarte neliniștitore. La Câmpeni, unde a început cândva răscoala lui Horea, Ayram Iancu care intr-adevăr este membru al Comitetului, a pus să se anunțe cu toba că toți să se înarmeze, deoarece ungurii și secuii intenționează să-i nimicească pe români. Zia răscoalei și a insurectiei a stabilit-o pentru 18 a lunii curente. Din multe alte regiuni și de la numeroase persoane sosesc știri similare. Si aici guvernatorul și la fel comandantul suprem, nu întreprind nici cel mai mic pas hotărât în această privință. Pe tărâmul recrutării și începerii organizării voluntarilor încă nu s-a făcut nimic. Guvernatorul consideră prea laconic ordinul pe care palatinul i l-a trimis privitor la organizarea voluntarilor; până când nu va primi o dispoziție detaliată, până atunci nu vrea să facă nimic! Este strigător la cer că în timp ce ne amenință pericolul aproape sigur al răscoalei, cei de aici privesc și lasă, cu o indolență demnă de un veritabil fatalism turcesc, să vină ce este dat să vină. Cel mai scandalos este că cei 200 de voluntari adunați până acum, în loc să fie organizați ca nucleu al unei viitoare armate mai mari care, odată ridicată ar impune prin însăși existența ei, asigurând linia Ardealului, iar în caz de răscoală ar putea să-l salveze, pleacă în zilele acestea de aici pentru simplu motiv că n-au din ce trăi. Adevărul e că dacă aici n-ar fi atât de mare nevoie de ei, ar fi firesc să plece acolo unde sunt necesari. Guvernatorul nu se încumetă nici să le aloce soldă și nici să acopere cheltuielile necesare pentru organizarea celorlalți voluntari, deși în casierii — după cum afirmă dânsul — sunt bani destui.

Toate acestea și încă nenumărate alte circumstanțe fac cert, ceea ce am scris prim-ministrului în ziua de 14^a, zicând că Ardealul este pierdut, dacă nu veți întreprinde voi măsuri severe. Măsurile propuse

în acea scrisoare le consider și acum actuale, fiind cele mai utile și mai ușor de realizat. Însă ar fi și mai atrăgător dacă altețea să locuitorul regesc ar veni aici pentru un timp oricât de scurt. O zi aici, o zi la Sibiu, de acolo o apariție oricât de scurtă printre secui și în regiunea regimenterilor românești. Prezența alteței sale, cuvintele lui impresionante, rostite în limba maghiară, ar impune sașilor și tuturor cerbicoșilor; pe de altă parte ar stimula exuberanță în așa măsură, încât ar fi foarte repede create atari forțe militare care ar salva și Transilvania și ar fi capabile să asigure în mare măsură succesul împotriva sârbilor și a ilirilor. Dacă altețea să ar aduce cu sine pe unul din miniștri, atunci s-ar putea emite aci pe loc acele ordonanțe care să rezolve imediat totul, pe când cele date de la distanță mare și tardiv nu soluționează aproape nimic. În eventualitatea că ar veni însoțit de Széchenyi, ceea ce ar fi cel mai de dorit, atunci, după popasul scurt al alteței sale, acesta ar mai rămâne o vreme până ce ordinea va fi asigurată. În cazul când, datorită multitudinii treburilor de rezolvat, Széchenyi ar trebui de asemenea să plece, atunci ar rămâne aci contele Bethlen János senior, tot ca un comisar crăiesc plenipotențiar. El este cu atât mai apt pentru această funcție, cu cât dânsul a servit mai mulți ani sub adversari. Detine vaste cunoștințe militare, ceea ce după convingerea noastră este condiția principală pentru ca un comisar regesc să facă față cerințelor. Iți mai atrag atenția asupra unei persoane care s-ar putea foarte bine folosi și altundeva, dar și aici în cazul imposibilității combinației susmenționate. Este vorba de Tânărul conte Eszterházy Mihály. El a slujit în război, este energetic și cu un caracter curat. Cu privire la dânsul sugerez însă că ar trebui să vă interesați în prealabil dacă prietenia sa strânsă cu Jósika Samu nu a avut asupra lui o înrăurire nefastă, ceea ce de altminteri nu cred.

Consider urgent și necesar ca cele două regimenter românești de grăniceri să fie scoase din Transilvania. Aici nu ar face bine, ci numai rău. Dincolo de Piatra Craiului ar putea fi de folos. Dintre cele două regimenter românești, primul are un comportament mai rău decât al doilea.

Știu bine că nu sunt suficiente arme la îndemâna pentru numărul crescând al voluntarilor. Ar trebui însă să se disponă imediat și în mod hotărât, să fie confecționate lănci care s-ar putea utiliza până la sosirea armelor cu foc. Dintre cele minimum 3000 de puști existente la Alba Iulia, cel puțin jumătate ar trebui împărțite fără zăbavă voluntarilor recruitați în secuime, iar jumătatea cealaltă celor din alte locuri.

Pentru organizarea armatei de voluntari este foarte necesară trimiterea de ofițeri. Până ce vor sosi, s-ar putea începe organizarea cu alte persoane care au făcut armată. Asemenea persoane sunt contele Karacsay Sándor senior, baronul Jósika Miklós, Pálffy János și mulți alții.

Iți aduc la cunoștință că, după opinia mea, etnia noastră și prin ea patria, în urma censului extrem de scăzut ar putea fi nimicită în comitatul meu, unde acum liniștea nu este tulburată. Într-unul din cercurile electorale, în Cehu Silvaniei, românii localnici în preponderență acolo, după cum se vorbește peste tot, intenționează să-l aleagă ca deputat pe un român și anume pe un instigator înveterat.

Sotia mea îți trimite salutări foarte cordiale. Fii ferice.

Al tău prieten,

Wesselényi

P.S. Fi amabil a înmâna scrisorile aici anexate, iar cea de față să o împărtășești lui Deák și celorlalți amici ai noștri.

Concept. Arh. Nat. Dir. Jud. Cluj. Fond. Arh. fam. Wesselényi.
Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós, Arh. St. Budapest.
Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levéltár. Foto: 757—762/1848.

¹ Vezi doc. 216.

² Vezi doc. 240.

304

Cluj, 16 iunie 1848

Gróf Lázár László Tart. Korlánok 7092. idei számmal jegyzett kormányi rendelet következetében a Csíksékben tartott népgyűlés iránt előlegesen tudósít: A f. hó 15ére kitűzött nép-gyűlést, 14én előleges értekezés előzte meg, melyben a gyűlés egyik tagja által felszollítatott mindenki, hogy a népgyűlésbe előadandó indítványait és kivánatait terjessze conferentia elébe, az ifjúság eleinte hevesen küzdött némely kedélyeket környen fölzaklató tárgyak fölvétetése mellett, milyenek t.i. az unió elleni bujtogatással vádolt katona-tisztek megbüntetésök, sőt azoknak rögtöni elmozdítások, de későbre a higgadtabb megfontolással biroknak sikerült az ifjúságot annyira bírni, hogy fölhevültségében túlfeszített kivánatait a közérdeknek alárendelje. Június 15én mintegy 6 ezer emberből álló nép-gyűlés a leírhatatlan lelkesedés és a legmagasztasabb fölheyülésnek a leglilledelmesebb csendeli csodás párosulása mellett tartatott meg. Továbbá pedig a Királyi Fő Kormányszéknek köszönhető jelenti ki: hogy azon örömbé részelteté, tanúja lehetni és befolyásával eszközölhetni azt, hogy e nép, mely nem a szabadság ölébe neveltetett, hetek csak nem napok alatt lőn képes felfogni a Szabadság helyes értelmét s ezzel békonyítá mikint a szabadságra a melyet a kör kedvezése számára nyújt — magát igen is megérlelte¹.

Tudomásul vétetik, az érintett gyűlésen
folyt tárgyakról szerkezett Jegyzőkönyv
is már felküldve és mai napon 8011 szám
alatt tárgyalandó lévén.

Prin adresa nr. 7 092 din acest an, contele Lázár László, cancelar provincial, în urma ordinului gubernial, aduce următoarele informații preliminare despre adunarea populară ținută în scaunul Ciuc:

Adunarea programată pentru ziua de 15 a lunii curente a fost preceitată de o consfătuire preliminară ținută în ziua de 14; în timpul ei un lider a anunțat pe toată lumea că orice propunere și dorință ce urmează a fi promovate în adunare, să fie adusă mai întâi înaintea conferinței. La început tineretul s-a luptat cu infocare ca să fie acceptate câteva probleme ce pot indispune foarte ușor unele persoane, cum ar fi pedepsirea ofițerilor care se fac vinovați de propagandă împotriva unui, respectiv demiterea lor imediată; dar mai târziu cei cu judecată

cumpănită au reușit să-i domină pe tineri și să-i determine a-și subordonă interesului obștei dorințele prea exacerbate de starea lor temperamentală. În ziua de 15, într-o atmosferă ce a îngemănat în chip miraculos entuziasmul de nedescris cu impunerea unei ținute decente a finaliei infierbântări populare, s-a desfășurat adunarea la care au participat circa șase mii de oameni.

Mai apoi aduce mulțumiri înaltului Guberniu regesc că i-a oferit bucuria de a putea fi martor și de a contribui cu influența sa la înțelegerea corectă a noțiunii de libertate; în câteva săptămâni dacă nu chiar în câteva zile, poporul care n-a fost alăptat la sânul libertății va dovedi astfel că este matur și apt de a se împărtași de această libertate cu care voința vremii îl imbie¹.

Se ia la cunoștință, fiind deja primit și procesul verbal al adunării amintite, și se intră în dezbatările acestei zile cu nr. 8 011.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond: G. P., nr. 7 855/1848.

¹ Vezi doc. 284 și 293.

305

Viena, 16 iunie 1848

Euer Majestät!

Siebenbürgens älteste, — an Zahl die drei andern Nationalen weit übertreffende, die Romanische Nation, die unter dem Scepter des jetzt regierenden Hauses nie aufhörte durch Unterwürfigkeit, gehorsam, und geleistete Kriegsdienste ihre Treue zum glorreichen Habsburgischen Herrscherstamme zu beweisen; die in den Zeiten, wo andere ebenfalls mit Eid verpflichtete Volkstämme ihre Rechte und Freiheiten, — gestützt auf die väterliche Huld und Gnade ihres Vaters Ferdinand, in Strumschritten gewinnen; in eben diesen Zeiten erscheinen die schwer angekämpften, schwer gekränkten, tief erschütterten Romanen vor dem Throne ihres Fürsten; ihr heiligstes Recht, die Nationalität-Gleichstellung in dem Genusse aller jener Rechte und Wohltaten, deren sich die übrigen drei Nationen ohne den Romanen erfreuen, die ihnen so süsse Sprache und Religion unter den heiligen Schutze Eurer Majestät zu stellen.

Am 15-ten May 1. J. mit Bewilligung der Landesreigerung erschienen die Romanen, im Orte Blasendorf um der Welt zu zeigen dass sie über ihre Angelegenheiten mit Anstand und Würde sich zu berathen fähig sind, die Anwesenden zwei Regierungs-Commissaire der General sammt den Officieren und Militär, die zur Beseitigung aller, falscher Anwendung dastanden, können nur als Zeugen des durch vier Tage währenden grossartig schönen Betragens der vierzig tausend Romanen — betrachtet werden, die tief gerührt mit Thränen im Auge — in dem Jubel mitstimmten. Der Regierer aller Welten wollte dieses Fest verherrlichen, fachte das Feuer, was in der Romanen-Brust immer glühte, zur Flamme an — und wie mit einem elektrischen Schlag die Hand zu Gott erhebend beschwore der Romane in einer Zahl von vierzig

tausend Menschen das heiligste was Mensch dem Menschen geben kann, die Liebe zu seinen Mitmenschen, auf welcher Grundlage er die Freiheit, Gleichheit und Brüderlichkeit, und als Schutzwehr dieser Kleindien die Treue zu seinem Fürsten Ferdinand und Höchst dero Familie unverletzbar heilig zu halten gelobte.

Euer Majestät! Vierzig tausend Romanen und diese im Namen von vierzigmal hunderttausend Menschen ihres Namens, baten ihre an Zahl nur ein Drittheil der gesammten Bevölkerung, vereint ausmachenden Mitbürger, die Ungarn, Sekler und Sachsen — ihnen die lang angesuchte, ja zum Theil schon versprochene Stimme — die Beteiligung an den Berathungen und Beschlüssen über das Wohl und Weh des Landes, zu geben. Doch kalt wie immer wenden sich ab die Ungarn, Sekler und Sachsen von ihren treuen, gekannten Brüdern, den Romanen und ungeachtet ihrer Bitte, ungeachtet der letzten landtäglichen Verhandlungen, womit die Landstände die Beschwerden der Romanen für die Berathung und Behebung desselben in dem nächst abzuhaltenden Landtage zum Ziele setzten — veranchlässigten, umgingen sie ihr Versprechen, und am 30ten Mai d.J. welcher Tag das Versöhnungsfest den Handschlag und Bruderkuss zur Feier haben sollte, erledigen die Landstände die Frage der Union, die, ohne die romanische Nation gehört zu haben, keinen Bestand haben kann. Sollten darum die Romanen durch vier Jahrhunderte trotz allen Entbehrungen und Widerwärtigkeiten, allen von den drey andern Nationen erlittenen Verfolgungen die Andämmerung der Freiheit, Gleichheit und Brüderlichkeit abgewertet haben? um selbst an dem Ausbruch dieses heiligen Tagès gedemütigt zu werden? — Sollte er allein in dem Lande wo er den überwiegenden Theil ausmacht, nicht als gesetzlich anerkannte Nation da stehen? — Sollte er allein sich seiner Sprache nicht bedienen? Nicht seine Stimme als Roman erheben können? Das Verneinen wäre eine der grössten Ungerechtigkeiten. — Der Romane will seine Nationalität ewig behalten, er will in seiner Sprache sprechen, und in seiner Sprache angehört werden. Wie er alle, mit ihm in Verbindung sich setzen wollenden Nationen, nach dem Prinzip der Gleichheit, gerne in ihrer Sprache anhören will, Dieses sagte er aus im Felde der Freiheit in Blasendorf. Dieses beschwor er, und er wird seinen Schwur ewig halten.

Euer Majestät! die, auf unser in Blasendorf am 17ten Mai verfasstes, dem hohen Thorn am 30ten desselben Monaths unterlegtes Bittgesuch, von Eurer Majestät an unsere Mitbrüder in Innsbruck am 11ten Juni d.J. mündlich ertheilte allernädigste Zusicherung beruhigt uns um so weniger, als durch die beim ungarischen Landtage gelegten Bedingnisse zur Wahlfähigkeit /: als Genus und Kenntniss der ungarischen Sprache: / unsere Rechte gänzlich elidirt // wie auch unsere Nationalität und Sprache sehr beeinträchtigt werden; denn vermöge des ungarischen V^{ten} Gesetzartikels wird als diplomatische Sprache einzig und allein die ungarische festgesetzt, somit die übrigen Sprachen nur in sofern respectirt, als sie nicht positiv ausgerottet werden. Im ganzen Ungarnreiche wird nur eine ungarische Nation gesetzlich anerkannt, und die übrigen Landesnationen werden nicht einmal dem Namen nach erwähnt; andererseits wird ein Census für die Berechtigung zur Wahl eines Landtagsdeputirten festgesetzt, welchen nur wenige aus unserer Nation vorweisen können; folglich bleibt unsere Nation durch diese und ähnliche Bedingungen, eben so wie in früheren Zeiten, durch die alten

Unterdrückungsgesetze von allen Rechten factisch ausgeschlossen. — Das wäre aber in einer Zeit, wo die Menschen und Völkerrechte als Grundlage der Staaten allgemein werden, ein Zustand, der das Todesurtheil unserer Nationalität in sich schliessen würde.

Euer Majestät! Im Namen unserer Comittenten, der gesammten romanischen Nation aus Siebengürgen erklären wir, dass ihre Würde und ihr Bestand es unausweichlich erheischt bei ihrem an Euer Majestät unterlegten Bittgesuche zu verbleiben, und, erlauben uns in tiefster Ehrfurcht Euer Majestät kniefälligst zu bitten. Allerhöchst dieselben geruhens unsere unterthänigste hier beiliegende Petizion der Allerhöchsten Huld und Gnade zu würdigen, und die Gewährung dieser an sich sehr billigen vom Volke laut verlangten Wünsche allergnädigst auszusprechen, und uns zu dessen Beruhigung mit einer Allerhöchsten schriftlichen Resolution allergnädigst zu versehen. Kniefälligst ersterbend.

Euer Majestät ergebenste ewig treue Unterthanen

Wien am 16ten Juni 1848

Andreas Schaguna Bischof in Siebenbürgen und Praesident der National Deputation

Basilius Ratz, G. C. Blasiensi Canonicus L

Alexander Sterka Sulucz, Vicarius Sylvaniae

Josephus Igyán, Presbiter

Johann Bran Pop de Lemeny, Secreteir

Jacobus Balkes, v. Protopresbiter

Sabbas Popovits, parohus assessor Consistorialis

Demetrius Moldovan, Deputationis Secretarius

Jacobus Bolloga, Advocatus et Notarius Consistorialis

Basilius Latsa, Mag. Secretar

Thodor Tyiok

Nicolaus Martinovits m. prior Stuhl Lehrer

Constantin Ioann, Mag. Secretarius

Maiestatea voastră!

Națiunea română, cea mai veche din Transilvania, le depășește pe celealte trei națiuni cu mult în ceea ce privește numărul; ea n-a început niciodată să-și demonstreze prin supunere, ascultare și servicii militare, fidelizeitatea față de glorioasa dinastie habsburgică; de aceea, acum, când celealte națiuni obligate prin jurământ își câștigă în ritm alert drepturile și libertățile, sprijinindu-se pe bunăvoie părintelui lor Ferdinand, se prezintă și ea în fața tronului propriului principé. Români, dușmani, grav jigniți și profund cutremurați, vin să ceară protecția Maiestății voastre pentru revindicarea cea mai sfântă, egalitatea în drepturi și accesul la toate avantajele și beneficiile de care se bucură, în afară de ei, celealte trei națiuni, inclusiv pentru religia și atât de dulcea lor limbă.

Cu acordul Guberniului, români s-au adunat la 15 mai în localitatea Blaj pentru a arăta lumii că este în stare să discute cu demnitate și în mod civilizat problemele care-i privesc. Cei doi comisari guvernamentali, generalul, împreună cu ofițerii și soldații care au fost prezenți pentru a evita orice deviere de la scopul propus, pot fi considerați martori ai comportamentului extraordinar de frumos al celor 40.000 de ro-

mâni în timpul celor patru zile. Ei însăși au fost profund mișcați, au stat cu lacrimi în ochi și au aderat la explozia de bucurie. Domnitorul tuturor lumilor a vrut să glorifice această serbare, a atâtătat focul ce moconează dintotdeauna în pieptul românului, făcându-l să ardă cu flacără mare; ca atinși de un curent electric, cei 40.000 de români au ridicat mâna spre Dumnezeu și s-au jurat pe cel mai sfânt lucru pe care un om îl poate da altui om, dragostea față de semenii săi; pe această bază au jurat că vor susține sus și vor considera sacre libertatea, egalitatea și fraternitatea, precum și credința față de principalele Ferdinand și distinsa lui familie ca și garant al acestor nestemate.

Maiestatea voastră! 40.000 de români i-au rugat, în numele a 40 ori 100.000 de oameni, pe conlocutorii lor unguri, secui și sași care nu constituie decât o treime din totalitatea locuitorilor Transilvaniei, să le dea de mult cerutul și în parte deja și promisul drept de vot, de participare la consfătuiriile și la hotărările privind problemele țării. Dar, ungurii, secuii și sașii au întors ca întotdeauna cu răceală spatele fraților lor români fideli și niciodată recunoscuți; fără să țină seama de ei, în cursul dezbatelerilor din timpul ultimei diete au hotărât ca abia la următoarea adunare legislativă să ieie în discuție plângerile românilor și să le găsească o rezolvare; deci au neglijat și s-au eschivat de promisiunea lor, iar în 30 mai a.c., când ar fi trebuit să fie sărbătorită înfrățirea, baterea mâinii și sărutul frățesc, Stările țării au rezolvat problema uniuinii care nu poate fi trainică fără consultarea națiunii române. Oare pentru asta au așteptat români timp de patru secole, în ciuda tuturor lipsurilor, vitregiilor și măsurilor luate de celealte trei națiuni, zorii libertății, egalității și fraternității? Pentru a fi jigniți chiar în zorii acestei sfinte zile? Oare ei singuri să fie o națiune nerecunoscută în mod legal în țara în care ei constituie majoritatea? Oare numai ei să nu se poată folosi de limba lor, să nu-și poată ridica glasul ca români? Un răspuns negativ ar fi una din cele mai mari nedreptăți. Românul vrea să-și păstreze naționalitatea, vrea să vorbească în limba sa și să fie ascultat în graiul său, precum și el la rândul lui dorește să-i asculte cu placere pe toți cei de altă națiune care vor să ia legătura cu el în limba lor conform principiului egalității. Acest lucru români l-au exprimat la Câmpia Libertății din Blaj. Au jurat aceasta și-și vor ține veșnic jurământul.

Maiestatea voastră! Asigurările pe care le-ați dat fraților noștri la Innsbruck în 11 iunie a.c. ca răspuns la memoria redactat în 17 mai la Blaj și prezentat Maiestății voastre în 30 mai, ne mulțumește doar în mică măsură; aceasta întrucât condițiile pentru participarea noastră la vot (și anume censul și cunoașterea limbii maghiare) ne eludează complet drepturile și aduc o atingere gravă naționalității și limbii noastre; conform legii ungare nr. 5 se stipulează că doar maghiara va fi singura și unică limbă diplomatică; celealte limbi vor fi respectate numai în măsura în care nu vor fi extirpate complet. În tot regatul unguresc este recunoscută o unică națiune maghiară, celealte națiuni ale țării nefiind nici măcar menționate pe nume. Pe de altă parte se stabilește un cens pentru îndreptățirea de a candida ca deputat la dietă, pe care numai puțini oameni din sănul națiunii noastre îl pot dovedi. Prin aceste și prin alte condiții națiunea noastră rămâne astfel în situația de subjugare la fel ca și în vechile legi, fiind practic exclusă de la toate drepturile. Dar într-o vreme când oamenii și drepturile popoarelor sunt umaniș-

recunoscute ca fundamentul statelor, aceasta ar fi o situație care ar conține implicit condamnarea la moarte a naționalității noastre.

Maiestatea voastră! În numele comitenților, a întregii națiuni române din Transilvania, noi declarăm că demnitatea și continuitatea ei impun în mod inevitabil să rămânem la membrul pe care l-am înaintat Maiestății voastre; ne permitem cu cea mai profundă stîmă să vă rugăm să onorați cu grația dv. petiția noastră pe care o anexăm aici și să aprobați aceste dorințe drepte cerute insistent de către popor; iar pentru liniștea lui să ne înzestrați cu o rezoluție scrisă din partea Maiestății voastre.

Supușii veșnici fideli al Maiestății voastre,

Andrei Șaguna, episcop al Transilvaniei și președintele delegației naționale

Vasile Răt, canonic g[reco] c[atolic] al Blajului

Alexandru Sterca Șuluțiu, vicarul Silvaniei

Iosif Ighian, presbiter

Ioan Bran Pop de Lemeni, secretar

Iacob Balcheș, viceprotopresbiter

Sava Popovici, paroh, asesor consistorial

Dumitru Moldovan, secretarul delegației

Iacob Bologa, avocat și notar consistorial

Vasile Lacia, secretar mag[istratual]

Teodor Tioc [membru al delegației]

Nicolae Martinovici, m.p., învățător scăunal

Constantin Ioan, secretar mag[istratual]

Viena, 16 iunie 1848

Original, Arh. St. Budapesta, Fond. G. Pr., nr. 409/1848. Foto: 2 287—2 293.

Publicat în: *Die Romänen der Österreichischen Monarchie*, II, Viena, 1850, p. 14—16.

306

Cluj, 16 iunie 1848

Tekintetes Köz Gyűlés!

Folyó holnap 12ről írt tudósításunkban érdeklett tárgyoknak az előtt folyó hó 10én tartott országos gyűlésen lett elhatározások után e máig napig is még sem nemzeti, sem országos ülések nem tartatván, további jelentést miről tenni nem vala, jelenleg is csak megnyugtatásul van szerencsénk nyilatkozni oly hozzáadással, miként a cél az, hogy ez országgyűléSEN több törvénycikk ne alkotassék, hanem a fenn forgó tárgyak téteszenek át a közös hongyűlésre a csak országos követeinknek öfelségétől az unióról hozott törvénycikk megerősítése nyomán léendő visszajövetek váratik, mi még nem történt, egyébaránt tegnap a napon a városok követei egybegyűlvén értekeződtek az Udvarhely városi követ, gróf Teleki László által tett indítvány felett, mely szerént a magyarhon 1848-ki 23 és 24-ik törvénycikknek az erdélyi városokra is kiterjesztése alkalmazása sürgettetik, s abban lett megállapodása, hogy erről külön törvényjavaslat ne alkottassék, hanem határozattassék meg, misszerint a

magyar ministerium az idézett 1848ki 23 és 24ik törvény cikkeket az erdélyi képviseleti joggal bíró városokra nézve is alkalmaztassa, s hihetőleg ez többséget, talán általános pártolást is nyerend országos ülésen is¹. Az oláh petitiók dolgában hasonlóképpen csak jegyzőkönyvileg vagyon ismeretbe véve kifejezni az illető elveket; a szász ispány tegnap érkezett meg ide. Most többekről nem írhatunk, mert mindenkel helyt állunk, úgy látszik, a követek megérkezésig, akkor bővebben, addig is teljes tisztelettel maradván a tekintetes köz gyűlésnek alázatos szolgái

Kolosvár, 1848. június 16án

Karácsony János
Másvilági István
országgyűlési követek

Onorată adunare generală!

Referitor la problemele abordate în raportul nostru din 12 a lunii curente, înafara hotărârilor ședinței Dietei ce s-a ținut în 10 a lunii trecute, nu mai avem nimic nou de raportat, întrucât până în ziua de astăzi nu s-a mai ținut nici o adunare națională și nici dietală. Cu această ocazie, aşadar, avem fericirea de a ne adresa domniilor voastre pentru pura liniștire a lucrurilor, cu acel adaus că acum scopul urmărit este ca în această dietă să nu se mai adopte alte articole de legi, ci problemele în cauză să fie transpuse parlamentului național comun. Deocamdată se așteaptă doar întoarcerea deputaților plecați la Maiestatea Sa în problema sanctiōnării articolului privind uniunea, ceea ce încă nu s-a întâmplat. În altă ordine de idei, ieri s-au întâlnit deputații orașelor; ei au dezbatut propunerea făcută de reprezentantul Odorheiului, contele Teleki László, ca să se urgenteze aplicarea prevederilor articolelor nr. 23 și 24 de la 1848 din Ungaria și în ce privește orașele din Transilvania; și în această problemă s-a convenit să nu se mai aducă vreun nou proiect de lege, ci să se lase ca Guvernul unguresc să aplice prevederile amintite articole nr. 23 și 24 din 1848 și asupra orașelor ardelene care au drept de a alege deputați în dietă¹. Probabil că această propunere va întruni majoritate sau chiar unanimitate și în adunarea dietei. În problema petițiunilor românești, dorințele cuprinse în ele se regăsesc deocamdată numai în procesele verbale ale dietei. Comesul sașilor a sosit aici abia ieri.

Cu această ocazie nu vă putem scrie mai multe, deoarece stăm pe loc cu toate, probabil până la sosirea delegaților. Atunci, mai multe. Până atunci rămânem cu toată cinstirea ai onoratei adunări generale preaspuși servi,

Cluj, 16 iunie 1848

Karácsony János
Másvilági István
deputați dietali

Original. Arh. Naț. Dir. Jud. Brașov. Fond. Primăria Dumbrăveni, pacchetul 134, nr. dosar 39/1848. Foto: 7 049—7 050.

¹ Vezi doc. 303.

Cluj, 16 iunie 1848

A bogártelki egész adózó közönség fel[!] folyamadásánál fogva panaszolva miként földes ura a k. monostori k. alapítványi uradalom emberi emléket felyül múlt idő óta marha legelőnek használt s későbbi időben saját szorgalma által felnevelt s adózó közönség költségén pástoroltatott csokás kert nevű erdejét el foglalván, folyamodó közönségnak ezen tárgyban véghez vitetett kinyomozását esketését a több illető földös urukkal fenn forgó egyenetlenséget tárgyazó, 5785/1848 és 4871/1848 számok alatt vele közlött irományait, mind ez ideig magánál tartya — mire nézve kéri a királyi fő kormányt, mi szerént a ki parancsolt feleletet a megyei tisztség ki nyomozási munkálatával együtt fel parancsolva fenn forgó tárgyat el láttatni, megfosztott erdőjét birtokába adatni, s érintet esketés vissza nyerhetésével költségét, fáradságát megteríteni rendelni kegyeskedjék.

Jelen kérelem levélnek Kolos megye közönségéhezi át tételet!/ mellett, hagyassék meg tavai 11066, 271 számmal jegyzett rendelet nyomán hogy a kérdéses tárgy iránti tudósítását a felküldendő levelek felküldése mellett mentől előbb terjessze fel, okát adván annak is, miért haladott olly hosszas időre ki parancsolt tudósítás felküldése.

Prin petiția înaintată de întreaga comunitate contribuabilă din Băgarea este reclamat proprietarul domeniului fundațional regal de la Cluj-Mănăstur pentru că i-a răpit cu forță pădurea numită Grădina Ciorii; contribuabilii au folosit-o din cele mai vechi timpuri ca pășune pentru vite și apoi au transformat-o în pădure prin propriile strădanii, angajând și un pădurar pentru paza ei; [proprietarul] reține actele investigației efectuată în acest sens sub prestare de jurământ, precum și alte documente ce li s-au adus la cunoștință [petiționarilor] sub nr. 5 785/1848 și 4 871/1848 referitoare la diferențele anterioare avute cu proprietarul lor; ca urmare, comunitatea cere Guberniului să-l oblige pe proprietar: să-i dea răspuns; să i se înainteze investigația dregătoriei comitatului; să-i restituie pădurea privată împreună cu actele pe care le deține; să-i compenseze eforturile făcute.

[Rezoluția Guberniului]:

Conform ordinului dat anul trecut sub nr. 11 066 și 271, dregătoria comitatului să înainteze cât mai urgent [Guberniului] informații în acest sens, alături de scrisorile-petiții; totodată să justifice de ce s-a tăărăganat atât de mult înaintarea înștiințării ordonate.

*Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 7 528/1848. Foto:
26 139—26 140.*

Timișoara, 16 iunie 1848

Vallás és Közoktatásügyi Minister Úrnak
báró Eötvös Józsefnek — 848 évi június 16-án

Magyarország görög nem egyesült vallású népé e folyó hó 27-ik napjára kitűzött egyházi gyülekezetének kihirdetése s az 1848-ik évi XX-ik törvény cikk értelmében Temesvárott leendő tartása — mint hirlapokból értesültek — a karloveci érseknek kormányilag hagyattatott meg; én e tekintetben mind e pillanatig úgy a magas Ministériumtól mint a karloveci érsektől semmi rendeletet és semmi utasítást nem kapván, e részben természetesen semmi intézkedést sem lehettem, s így az íly úton tudtomra esett Congressus tartását szinte mint Karlovicit is elenyészendőnek hittem föleg azért; mert az egyházunk Magyarországban és kapcsolt részekben összes érdeke, tárgya lévén a gyülekezetnek, azt előre sejthettem, hogy valamint a népnek oláh ajku része a Karlovicon május 27-én tartandott Congressusra követeit választani és küldeni nem akarta, úgy most a szerb ajku rész se az ide június 27-kére kitűzött gyülekezethez járulni nem fog, s így az egész egyház és nép képviselője nem lévén az ekként töredékben netalán hozandó határozatok oly érvényre nem emeltetnének fel soha, melyben e vallású összes nép valaha megnyugodna.

A törvény tartalmából mintegy előre látható miként ezen gyülekezet tárgyat csak az egyházi és iskolai ügyek tehetik, már pedig az ügyeket illető alapítványok, számadások, világi papok reductioja iránti javaslatok s több efélék mind az érsek kezeiben találkozván valamint ezek iránt, úgy a kolostorok szabályozása vagyis átalakítása iránti kérdés is a temesvári gyülekezeten sikeresen nem oldhatók meg, mert amazokról csak az érsek felvilágosítást adhat ezek pedig igen csekély kivéttel a szerbajku 5 püspökségekben helyezve lévén az onnan képviselők hiányában semmi érvényes intézkedés alá nem eshetnek.

En ugyan senki véleményét megelőzni nem akarom, de csak azt hiszem, hogy ha az XX-ik törvénycikk értelmében a karlovici gyülekezet — melyre az oláh nép maga követeit sem választani, sem pedig küldeni nem akarta — tökéletlennek tekintendő lett volna e minőségben a temesvári gyülekezet is feltünend, mert a szerbajku nép szinte maga követeit alig fogja ideküldeni. Mind ezekhez pedig járul ami körülmény, hogy az egyházi gyülekezet sem az egyháznak fönöke, sem pedig a magas Minisztérium által annak útján nem hirdettek hanem Gozsdu Manó ügyvéd az oláh népre e napokban itteni széthacsátott felhívása folytában tartatni szándékolhatik, mely felhívásban ugyan a nép nagyobb s mint hírlik — ezrekre menő számban ide Temesvárra nem Minisztérium által kitűzött napra hanem az azt megelőző június 25-e napjára csödítettük össze állítólag oly célból hogy — valamint május 13-án Karlovicon a szerbajkúak magoknak önfeljüleg pátriárkát kikiáltották, szintúgy itten az oláh ajkúak magoknak érseket és metropolitát kiállíthassanak ki, hogy továbbá az én püspöki lakomat oláh érseki székül és a temesvári székesegyházat minden hozzátarozandókkal elfoglalják. Ambár ugyan ezen eszme a nép közti zavargást és kiszámíthatatlan veszélyemet előidézheti, mindenkor mégis a külön ajku hiveim közti megütközés gyászos jeleneteknél egyéb eredménye nem lehet, mert a temesvári

püspök lakja és székesegyháza az ide tartozó épületekkel együtt már évszázad óta a szerb ajkú nép és a temesvári szerb ajkú község által alapítatván meg — a netalán külön püspökséget magának alkotni kívánó oláh nép új kötelességeihez tartoznék ezen új püspökség szükségei meg-szerzéseivel. Az efféle hírekre pedig nem kezeskedhetem arról, hogy a szerb ajkú nép is — bár hivatása nincs — a fennemlített napon ugyanazon számban, mint oláhok megjelenend és az eddig megőrzött ősi szenzége sértetlenségére felügyelend.

Véleményem az a most érintett előgyülekezetre nézve, hogy ez is a Karlovicon május 13-án tartott törvénytelen gyülekezet jellemét viselne, s pedig annyival inkább mint hogy a Karlovicra nem csak a szerb hanem az oláh nép is hivattatott meg, ítten pedig csak az oláh ajkú nép, a szerbajkúak elleni ingerlés és a közönségesen rebesgetett erőszak elkövetésére összehívatni céloztatik. Ezen eljárást mennyire abban a közhatósági befolyás és a kormányi tekintély az illető személyek által használtatik — a kormányi célok, vagyis a közbéke helyreállítás elleni eszköznek tekintem, mely az állodalom meggyöngítésére, nem pedig az eddigi eltérő elemek összetartására hat. S ugyan azért a karlovici felszólításokat törvénytelen voltuk miatt félrevetve, az én megyémből oly kevessé a május 13-án tartott gyülekezetre választattam amint az idén június 25-ik napjára kitűzött gyülekezetre leendő választást is ellenzem.

En ma vettettem a Temes megye közigazgatási bizottságának abbali hivatalos felszólítását, hogy miután a karlovici érsek a folyó hó 27-ére kitűzött egyházi gyülekezetre választandó képviselők iránt nem intézkedett — én a megyémben ezen intézkedést azonnal pótoljam. Hitem pedig az, hogy oly kevessé a megyc mint bárki más e jogot magának tulajdonithatja s hogy e tekintetben — ha érsek maga kötelességet nem teljesítette — sem vármegye, sem valamely püspök, hanem maga a Miniszterium intézkedik. Egyébaránt ha figyelembe veszem azt, hogy a gyülekezetnek már a törvény által megszabott alakja hiányzani fog s hogy az Apostolok itten ./ alatt mellékelt csatolványban foglalt 34-ik szabálya szerint, mely az egyházunk alkotmányának fő alapját teszi, azt ki-vánva meg elengedhetetlenül, hogy az összes egyházat illető ügyekben a püspökök az egyház feje, vagyis érsek nélkül mint sem tehetnek és viszont úgy kénytelen vagyok nyilvánítani, hogy én az egyházam eme alapszabájának felforgatása nélkül azon gyülekezet tanácskozásában részt nem vehetnek, mely érsek nélkül tartatik, mert ezen egyházi alapszabály feldöntése magának az egyháznak és az egyházi alkotmánynak felforgatását magában foglalja. Bátor vagyok tehát javasolni azt: hogy tekintve a mostani zavart időnek vészteljes körülményeit a Magas Miniszterium akképp intézkedni méltóztatnék, hogy figyelembe véve az én megyémben 200.000 felülhaladó szerbajkú lakosok számát az igen könnyen eredhető félreértésbül támadható összeütközés eltávolítása és az ugyis felzavart béke visszaállítása végett az előleges gyülekezet tartását a folyó évi júnus 3-án a karlovici érsek és metropolitása kiadott miniszteri rendelet 4-ik pontja szerint egyszerűen eltiltani a valódi törvényes egyházi gyülekezet tartását pedig a mostani nagy mozgalmak lecsillapítása utáni időre elhalasztani méltóztassék.

Zsivkovits Panteleimon

Domnului ministru al cultelor și instrucțiunii publice
baronul Iosif Eötvös — 16 iunie 1848.

Publicarea datei congresului bisericesc a poporului de religie ortodoxă din Ungaria, fixat pe ziua de 27 a lunei curente și înținere la Timișoara în sensul articoului de lege XX din 1848 — precum sunt informații din zile — i-au fost impuse mitropolitului de la Carlovit din partea guvernului. Eu până în clipa de față n-am primit vreun ordin sau îndrumare, nici din partea înaltului guvern și nici din partea mitropolitului din Carlovit; de aceea natural, n-am putut iniția nici o măsură în privința aceasta; și aşa înținerea congresului, ajunsă pe o astfel de cale la cunoștința mea, am crezut-o perimată, întocmai ca pe cea din Carlovit; aceasta pentru că tot interesul bisericii noastre din Ungaria și părțile anexate fiind axat pe obiectivul congresului, am putut prevedea dinanite că: partea poporului de limbă română nu va voi alege și a trimite delegați la congresul care s-a ținut la Carlovit în 27 mai; tot aşa, partea sărbă nu va participa la adunarea fixată pe ziua de 27 iunie; în felul acesta nefiind reprezentată întreaga biserică și întregul popor, even tualele hotărâri aduse în fracțiuni niciodată nu se vor putea ridica la acea valoare care ar mulțumi cândva totalitatea enoriașilor acestei confesiuni. Din conținutul legii se poate prevedea că obiectul acestei adunări îl pot forma numai problemele bisericești și școlare.

Însă în ce privește aceste probleme fundațiunile, dările de seamă proiectele referitoare la numirea preoților, a mirenilor și multe altele de acest fel, se află în mâna mitropolitului; în consecință problema reglementării sau transferării mănăstirilor nu se va putea rezolva cu succes în adunarea de la Timișoara, fiindcă în cazul lor numai mitropolitul poate da lămuriri; iar acestea, cu foarte mică excepție, fiind situate în cele 5 eparhii sărbești, în absența delegaților de acolo nu vor putea cădea sub nici o dispoziție legală.

Eu însă nu vreau să premerg părerii nimănui; dar cred aceea că, în sensul art. XX, adunarea din Carlovit — pentru care partea română nici n-a voit să-și aleagă delegații săi și nici să-i trimîtă — ar trebui privită ca incompletă.

Tot aşa apare și adunarea din Timișoara, pentru că nici sărbii nu-și vor trimite delegații aci. La toate acestea se mai adaugă și acea împrejurare că Congresul bisericesc n-a fost convocat nici de șeful bisericii și nici de înaltul guvern. Se intenționează să se țină în urma apelului avocatului Emilian Gojdu adresat poporului român în aceste zile. Potrivit aceluia apel, partea mai mare a poporului — după cum se aude în număr de mii — se va aglomera aici la Timișoara nu pe data fixată de guvern, ci în ziua premergătoare de 25 iunie. Precum în 13 mai sărbii la Carlovit și-au aclamat patriarhul din indemn propriu, tot aşa, aici, întrunirea din 25 iunie va avea scopul ca și cei de limbă română să-și proclame mitropolit. În continuare va urmări să-mi ocupe locuința pentru a o transforma în reședință pe seama mitropolitului român împreună cu catedrala din Timișoara și cu toate cele ce-i aparțin.

Dar o atare idee ar provoca perturbare și pericol incalculabil în popor; cu toate acestea, conflictul dintre credincioșii mei de limbi diferite, în afară de momentele regretabile, ar avea alt rezultat; reședința episcopală din Timișoara și catedrala cu toate clădirile aparținătoare aici, au fost construite în urmă cu un veac de poporul sărb și de comunitatea sărbească din Timișoara; poporul român s-ar îndatora la obligații

suplimentare pentru câștigarea celor necesare pe seama noii episcopii, pe care ar dori să și-o interneieze și să fie separat? La o astfel de știre nu garantez că, deși nu are competență, poporul sărb nu se va prezenta în ziua amintită acolo în același număr ca români pentru a veghea întangibilitatea sanctuarului strămoșesc păstrat până acum.

Părerea mea referitoare la această adunare este că și ea ar purta semnul ilegal, la fel ca și cea ținută la Carlovit în 13 mai; cu atât mai vârtos că la cea din Carlovit a fost invitat numai poporul sărb, ci și cel de limbă română; aici însă numai cel român se intenționează a se convoca pentru instigare contra celor de limbă sărbă și comiterea unor fapte samavolnice.

Întrucât respectivele persoane se folosesc ca unealtă de influență autorității publice și de cea a guvernului, eu consider că o atare procedură ar fi contrară scopurilor guvernamentale, adică restabilirii păcii, deoarece va duce la slăbirea statului și nu spre unirea elementelor până aci îndepărtate.

Lăsând la o parte că datorită caracterului ilegal al provocărilor de la Carlovit pentru adunarea ținută la 13 mai am făcut așa de puține alegeri, la fel sunt împotriva celor ce vizează întrunirea fixată pe ziua de 25 iunie.

Azi am primit provocarea oficială a comisiei administrative a comitatului Timiș. Deoarece mitropolitul din Carlovit n-a dat dispoziții referitoare la alegerea delegațiilor pentru Congresul bisericesc fixat pe ziua de 27 a lunii curente, ar urma să le inițiez eu imediat. Părerea mea este însă că datorită întinderii comitatului, oricine poate să-și aroge acest drept; în această privință, dacă mitropolitul nu și-a îndeplinit îndatorirea sa, în comitat, nu un alt episcop, ci el însuși să dea dispoziții.

De altcum, iau în considerare că acestui congres îi lipsește deja forma fixată de lege; de asemenea că după canonul 34 al apostolilor cuprins în anexa alăturată aci sub ./, care este temeiul principal al statutului bisericii noastre, se pretinde necondiționat că în toate problemele ce o privesc, episcopii, fără capul bisericii, adică fără mitropolit, nimic să nu facă, și viceversa. Sunt astfel silit a declara că eu nu pot participa la consfătuirile acelei adunări fără perturbarea regulei fundamentale bisericești ce ar cuprinde în sine însăși răsturnarea bisericii și constituției.

Având în vedere împrejurările pline de pericol ale timpului prezent tulbure, îndrăznesc deci a propune înaltului guvern să binevoiască a dispune astfel încât pentru îndepărarea conflictului ce s-ar putea îsca ușor din interpretarea greșită și pentru reîntronarea păcii și așa tulburată, să interzică ținerea consfătuirii premergătoare din 25 iunie în sensul par. 4 al ordinului ministrului dat mitropoliei din Carlovit; convocarea unui congres bisericesc într-adevăr legal să binevoiască a o amâna pentru un timp ulterior liniștirii marilor mișcări de acum.

Pantelimon Jivecovici

Original. Arhiva Mitropoliei Banatului, Timișoara, nr. 9 016/20.

Publicat: I. D. Suciu, Radu Constantinescu, *Documente privitoare...*,
p. 698—702.

Cluj, 16 iunie 1848

*Fő hadi parancsnok báró Puchner Antal ur
Ö Nagyméltóságának*

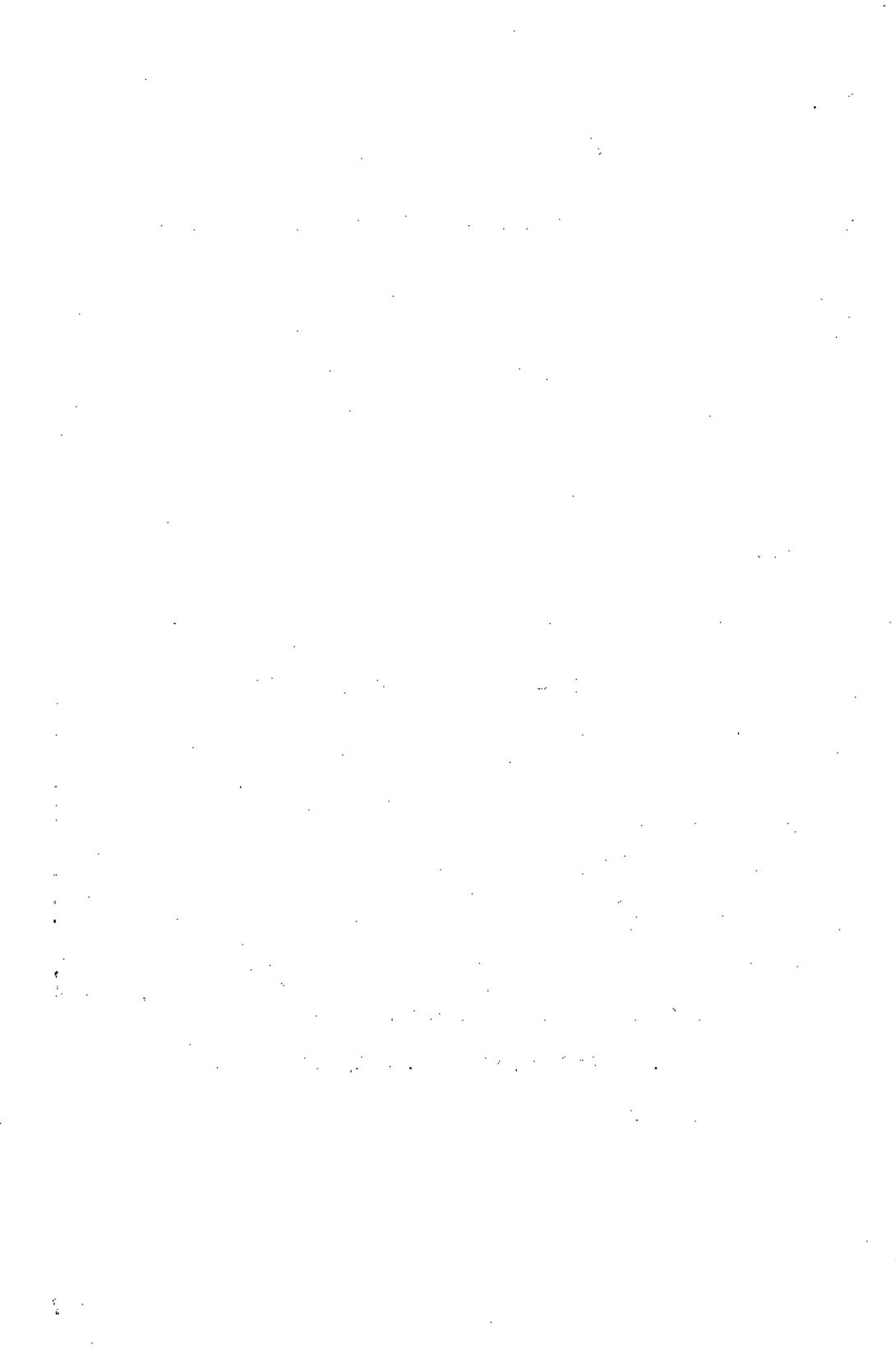
Quum, — in copia isthic advoluta relatione commissionis pro investigatione seditionis moliminum in locis oppido montano Abrudbánya vicinis observatorum suscipiendo abhinc delegatae de dato 14^{ae} currentis mensis horsum praestita innuente, — magna pars Valachorum incolarum possessionum fisco-dominialium Bisztra, Vidra, et Topánfalva, per certum Jank Avram, ad temerariam occupationem sylvarum, et pascuorum fisco-dominialium instigata, semet falcibus et hastis armare coepit, periculum intaque eruptionis plebis Valachicae ibidem non sine fundamento praemetui possit; iidem proinde incolae severioribus mediis ad rectum ordinem reducendi sint, periclitataque per eos publica tranquillitas nonnisi cum sufficienti adsistentia militari restabiliri ac manuteneri valeat; hinc Regium Gubernium Excellentiam Vestram officiosissime requirendam esse duxit, ut pro desideria preeattacta commissionis, ad praefatum oppidum Abrudbánya, praeter militiam actu ibidem existentem, si fieri potest, unam saltem centuriam adhuc disponere ne gravetur.

*Eminenței sale domnului baron Anton Puchner,
comandantul suprem al armatei*

Dat fiind faptul că — după cum reiese din aci alăturata copie a raportului din data de 14 a lunii curente¹ al comisiei delegate de aici și însărcinate cu investigarea grozavelor răzvrătiri ce s-au semnalat în vecinătățile târgului de munte Abrud — o mare parte dintre locuitorii români ai posesiunilor fisco-camerale Bistra, Vidra și Câmpeni, instigați de un anume Avram Iancu la ocuparea samavolnică a pădurilor și păsunilor fisco-camerale, au inceput să se înarmeze cu coase și lânci, și astfel nu fără temei poate exista teama de o răscoală a populației românești; deci ca urmare se impune readucerea acestor locuitori la ordinea cea dreaptă prin mijloace mai severe, iar linistea publică periclitată prin ei numai cu sprijin militar suficient putând fi restabilită și menținută; de aceea Guberniul regesc vine să vă ceară în mod foarte oficial excelenței voastre să binevoiți a dispune ca, la dorința amintitei comisii, să se trimită spre Abrud, pe lângă armata existentă acum acolo, dacă se poate încă cel puțin o companie de soldați.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 7 532/1848.

¹ Vedi doc. 211 și 286.

INDICE DE LOCALITĂȚI*

A

Abrud, 66—68, 118—119, 121, 166, 198—199, 271—273, 308—309, 311—313, 315—316, 319—320, 330, 360—364, 395—396, 434—436, 485—486, 499—500, 534, 536—537, 557—559, 562—563, 591, 593, 607

Abrudbánya v. Abrud

Agârbiciu, 510

Agrij, 466

Aiuă, 14—15, 43, 65—67, 118—119, 321, 323, 330, 333, 335—337, 396—397, 478—483, 499, 518, 520, 581—583

Alba Iulia, 9, 15, 33—34, 57—58, 61—62, 140—141, 180—181, 306, 330, 479, 483, 592, 594

Alfalu v. Joseni

Almaș, 421, 423

Altitz v. Plăieșii de Jos

Altoria v. Turia de Jos

Altorsova v. Orșova Veche

Angheluș, 189—190

Angyalosfalva v. Angheluș

Arad, 95, 97, 252, 328—329, 372—373, 512

B

Baia de Criș, 19—20, 456—457, 573—574, 576

Baia Mare, 525—527

Balásfalva v. Blaj

Barács v. Bátarci

Băgarea, 602

Băile Herculane, 470—471

Bălăușeri, 248

Bátarci, 422, 424

Bárzava, 546, 554

Bács, 328—329

Bálványos, 264—265

Bäßendorf v. Benești

Becicherecu Mare (Jugoslavia), 70—71, 583

Becse v. Beta

Bereg, 422, 424

Beta, 39, 40

Berettyóújfalu, 141—142

Beretzk v. Brețcu

Béta, 71

Bezna, 207, 209

Békés, 328—329

Béta v. Beta

Biertan, 191

Biserica Albă, 346

Bisericanî, 264—265

Bistra, 249—251, 274, 310, 313, 316, 474, 484—485, 577—580, 582—583, 607

Bistrița, 36, 221, 226, 408—409, 489—490, 492

Bistritz v. Bistrița

Bisztra v. Bistra

Blaj, 4, 15, 23, 25, 28, 30, 44, 48, 55, 78, 78—81, 98, 123, 125—130, 132, 167, 251, 269, 298, 309, 313, 322—323, 334—336, 338, 351—352, 356, 358, 363—364, 380, 382, 418, 427, 429, 444, 446—447, 451—454, 480, 487—488, 560—561, 581—582, 596—599

Boarta, 21

Baciu, 468—469

Bocsfalva v. Baciu

Bocșa Română, 345, 348

Bod, 493, 494

Bodan v. Budiu

Bogota, 335, 338

Bolya v. Buia

Bonțida, 168—169

Borzsova v. Bárzava

Brasov, 32, 34—35, 57, 73, 75, 82, 101—102, 113—114, 127, 138, 145—146, 148—150, 153, 158, 172, 185, 210—211, 219, 221, 225—226, 235—236, 238—239, 242—244, 284—285, 287, 319—320, 322—323, 375—378, 412, 415, 438—439, 468, 492—493, 512—516, 527—528

Bratislava, 428—591, 593

Brăila, 82, 203—204

Brănești, 343, 346

* Trimiterile din indice se fac la pagină. Indicele de localități și de nume sunt extrase numai din textele documentelor.

Breaza, 438—439
Brebi, 266—267, 417—418
Brețeu, 242—243
Bréd v. Brebi
Broos v. Orăștie
Bucium, 65—67, 311—315, 435, 437
Bucovăt, 206—208
Bucsum v. Bucium
Buda, 55—56, 99, 180—181, 187—188,
339, 393—394
Budapest, 8—9, 85, 87, 121—122, 186,
243—244, 301—302, 306, 322—323,
328—329, 372—374, 383, 394, 437—
438, 517—518, 555—556, 563
Budiu, 510
Buia, 405, 406
București, 32, 33, 81—82, 124, 128,
202—204, 375—376, 438—439
Bukarest v. București
Bukovets v. Bucovăt
Buza, 495, 496
Bükk v. Lunca de Jos

C

Canta, 170
Caranșebeș, 325—328, 345, 348, 473
Carei, 293, 422, 424
Carlovit, 70—71, 94—97, 393—344, 346—
347, 512, 603—605
Casin, 461—462, 546, 554
Călărași, 32
Călinești, 438—439
Călușă, 22, 29, 31
Cămăraș, 18
Cărpiniș, 435—436
Câmpeni, 66—67, 115—121, 198—199,
250—251, 273—274, 310, 313, 316—
317, 361—364, 395—396, 435—436,
484—486, 498—499, 520—523, 535—
536, 557—559, 573—575, 581—582,
591, 593, 607
Câmpia Turzii, 510
Câmpulung, 438—439
Cârneaști, 195
Cehu Silvaniei, 266—267, 353—354,
592—594
Cepan, 497
Cerbu, 435—436
Cerna, 327
Cernatu de Jos, 134, 136—137
Cetățuia, 546, 554
Cetonia (Jugoslavia), 96
Chechiș, 26, 417—418
Chilieni, 546, 554
Ciceu, 546, 554
Ciclora, 343, 346
Cincu, 220, 225, 459—460
Cisteiu, 15, 17, 335—338
Ciuc Sângiorgiu, 566, 570
Ciumanî, 546, 554
Clausenburg v. Cluj
Cluj, 2—4, 11, 17—18, 40, 45, 47, 50,
52—54, 57—60, 62—64, 73—76, 79,
83—85, 87—91, 99—107, 111, 113—

114, 130, 139, 147, 153, 157, 160—
163, 177, 188—192, 194—197, 204,
230, 245, 247, 266—268, 270, 272,
275—277, 288, 292—293, 298, 309, 313,
321, 323, 330—333, 339, 356, 360, 365,
368, 371—372, 382, 391—393, 395—
397, 399, 401, 404, 419, 422, 425, 427,
429, 432—433, 437, 462—466, 471—
472, 478—479, 483, 486—488, 500,
507—510, 516—517, 520—524, 529, 540,
547, 556—563, 565, 569, 577, 579—
580, 586, 588—591, 593, 595, 600—
602, 607

Codlea, 171, 406—407, 493—494, 509
Cojocna, 305
Comena, 210
Comlăușa, 422, 424
Copșa Mică, 114—115, 142—143
Cornă, 536
Cornă Ioroc, 311, 315
Corunca, 306—308, 388—389
Corvinești, 490, 492
Coslaru, 4, 69, 132, 192—194, 380,
464—465
Cozmeni, 546, 554
Crasna, 93, 353—354
Crăciunel, 17, 334—335, 337—338, 406—
407
Csatószege v. Cetățuia
Cserba v. Cerbu
Csestve v. Cisteiu
Csik Somlyó v. Șumuleu
Csíkszentgyörgy v. Ciucsângiorgiu
Csík Szereda v. Miercurea Ciuc
Csiklova v. Ciclova
Csiklován Bánya v. Ocnele Ciclova
Csomafalva v. Ciumanî
Csomortan v. Lutoasa
Cuciulata, 4
Curmătura, 206, 208
Czood v. Sadu

D

Dalnic, 39—40
Daneș, 530—531
Dăbâca, 125, 129, 465—466
Dănești, 530—531, 546, 554
Debrețin, 86, 88, 328—329
Dej, 478, 483
Delne v. Delnița
Delnița, 546, 554
Dés v. Dej
Deva, 57—58, 194—195
Ditrău, 546—554
Ditró v. Ditrău
Dobârlău, 488
Doboka v. Dăbâca
Dombra v. Dumbrava
Dumbrava, 32

E

Egerbegy v. Agârbiciu
 Enyed v. Ajud
 Esztelenek v. Estelnic
 Esteinic, 165

F

Făgăraș, 77, 209—210, 465—466, 471
 Fântâna, 406—407
 Feleag, 405—407, 444, 450—451, 453,
 471—472, 454
 Felek v. Feleag
 Feltiz, v. Plăieșii de Sus
 Fernaș, 386
 Fogaras v. Făgăraș
 Fofeldea, 457—458
 Földvár, 71
 Frumoasa, 546, 554
 Frankfurt, 295—297, 341—342

G

Galac v. Galați
 Galați, 86, 88, 204—205, 243—244
 Gallatz v. Galați
 Gatsály, 422, 424
 Geaca, 432—433
 Gerebenes v. Grebenișul de Câmpie
 Gheorgheni, 321, 323, 545—546, 553—
 564
 Gherla, 334, 336
 Ghimeș, 553
 Ghimeș-Făget, 584—585
 Gherța Mică, 421—422, 424
 Gilău, 521—522
 Grebenișul de Câmpie, 432
 Großschenk v. Cincu
 Grozești, 375—376
 Gyekc v. Geaca
 Gyergyó v. Gheorgheni
 Gyeres v. Câmpia Turzii
 Gyimeslök v. Ghimeș-Făget
 Gyula, 328—329
 Gyulavarsánd v. Vârșand

H

Hadad v. Hodod
 Halmeu, 422, 424
 Haraszts v. Călărași
 Hațeg, 269
 Hădărău, 580
 Hălmagiu, 573—575
 Hârmân, 493, 494
 Hârta, 167
 Herkulesbad v. Băile Herculane
 Hermannstadt v. Sibiu
 Hetur, 497, 498
 Héviz v. Hoghiz
 Hidegkút v. Fântâna
 Hidegszamos v. Someșul Rece
 Hirtza v. Hârța
 Hoghilag, 520

Hochfeld v. Fofeldea
 Hodmezővásárhely, 328—329
 Hodag, 266—267
 Hoghiz, 406—407, 509
 Hömlőc. v. Halmeu
 Hunedoara, 125, 129
 Hunyad v. Hunedoara

I

Iara, 577
 Iași, 124—128, 185
 Iacobeni, 546, 554
 Ibistye, 343, 346
 Ibraila v. Brăila
 Icafalău, 164—165
 Ierusalim, 301—302
 Ighiul de Mureș, 58
 Ika v. Icafalău
 Imper, 546, 554
 Inakfalya v. Inoc
 Ineu, 530—531, 546, 554
 Innsbruck, 1, 5, 7, 98, 104, 111—112,
 160, 182—183, 186—187, 204, 228—
 229, 232, 234, 295—296, 300, 304,
 382—383, 407—408, 543, 551, 558—
 559
 Inoc, 524—525

J

Jac, 266
 Jakella, 470—471
 Jebel, 12, 14
 Jenőfalva v. Ineu
 Jibou, 353, 354
 Jigodin, 546, 554
 Joseni, 546, 554
 Josephdorf, 71

K

Kampulung v. Câmpulung
 Karansebes v. Caransebeș
 Karácsonfalva v. Crăciunel
 Karlovitz v. Carlovit
 Karlsburg v. Alba Iulia
 Károlyfehérvár v. Alba Iulia
 Kászon v. Casin
 Kecskemét, 328—329
 Kelenesti v. Călinești
 Kercsed v. Stejeris
 Kerpenyes v. Cârpiniș
 Kettősmező v. Chechiș
 Kézdi v. Saschiz
 Kézdivásárhely v. Târgu Secuiesc
 Kikinda (Jugoslavia), 70—71, 95, 97—98
 Kilienyfalva v. Chilieni
 Királyhágó v. Piatra Craiului
 Kolozsvár v. Cluj
 Komana v. Comenă
 Komlós v. Comlăusa
 Korna Torok v. Corna Ioroc
 Koslárd v. Coșlariu

Kozmás v. Cozmeni
Körösbanya v. Baia de Criș
Körösmező, 422, 424
Kövend v. Plăiești
Kronstadt v. Brașov
Kurmatura v. Curmătura

L

Lázărea, 546, 554
Lázărești, 264—265, 546, 554
Lázárfalva v. Lázărești
Leliceni, 546, 554
Lemberg, 442—443
Leova, 203
Leowa v. Leova
Leschkirch v. Nocrich
Let, 39—40
Lécfalva v. Let
Lugoj, 343, 345, 348, 472—474, 527
Lunca, 310—314
Lunca Mureșului, 32
Lupoaică, 418
Lupsă, 577, 579, 581
Lutoasa, 546, 554

M

Mădăfalva v. Siculeni
Maros Igén v. Ighiul de Mureș
Marosvásárhely v. Târgu Mureș
Maroltlaka v. Morlaca
Mădărăș, 546, 554
Măerîște, 93
Măhăceni, 32
Mărcușa, 440
Mărtineni, 164—165
Mânerău, 390—391
Mărcina, 346
Mártonfalva v. Mărtineni
Mediasch v. Mediaș
Medias, 38—39, 73, 76, 142, 144, 219,
222, 224, 227, 280—281, 340—342, 412,
415, 459—460, 531—534, 538
Mehadia, 94, 207—208
Meteriș, 206, 208
Metiș, 167, 406—407, 509
Mezőtür, 328—329
Micăsasa, 497, 498
Micloșoara, 2—3, 170, 405—407, 571, 573
Micircurea Ciuc, 565, 568, 571, 584
Miercurea Sibiului, 219—225, 459—460
Mihăileni, 546, 554
Mihálczfalva v. Mihált
Mihált v. Mihált
Mihált, 4, 14—16, 43, 65—67, 69, 92,
131, 133, 166, 192—194, 271—272, 311,
315, 330, 333, 335, 337, 362—363,
365—368, 379—380, 403—403, 464—
465, 475, 480, 587
Mihalyfalva v. Boarta
Mihályfalva v. Mihált
Miklósvár v. Micloșoara
Mindszent v. Misentea
Misentea, 546, 554

Mohács v. Măhăceni
Moldovenesti, 32
Morlaca, 471—472
Mureni, 405—406, 443—445, 447, 451,
453—456, 572
Murcs-Sat, 196
Mühlbach v. Sebeș
München, 351—352

N

Nadăș, 497—498
Nagy Beckserek v. Becicherecu Mare
Nagy Halmágyn v. Halmagiu
Nagyenyed v. Aiud
Nagykörös, 328—329
Nagysomkut v. Șomcuta Mare
Nagyszeben v. Sibiu
Nádaly, 71
Negreni, 305
Nemes Kolos v. Cojocna
Neudorf v. Corvinești
Nicolești, 546, 554
Nocrich, 37—38, 73, 76, 89, 220, 225,
245—247, 457—460
Novisad, 94—96, 328—329, 583

O

Obrăsa v. Obreja
Obreja, 15, 17, 43, 79, 127, 132, 334,
334—335, 337—338, 365, 368, 404
Obreza v. Obreja
Odorheiul Secuiesc, 321, 323, 478, 483
Oituz, 181
Olăbkasca v. Bocșa Română
Olahcsesztve v. Cisteiu Român
Oradea, 86, 88, 172, 175—176, 328—329,
386
Orăstie, 123, 127, 210—211, 221, 226,
343, 345—346, 348
Orbai, 2—3, 511
Orlat, 331—332, 586—587
Oroszfalva v. Ruseni
Orșova Veche, 206—209, 469—471
Orsowa v. Orșova Veche
Oșorhei v. Târgu Mureș
Ozun, 68, 137
Orke v. Urca

P

Padina Largă, 206—208
Pelas, 264—265, 419—420
Panciova, 94, 96—97, 343, 346
Paris, 366—369
Păuleni, 546, 554
Pálfalva v. Păuleni
Pálás v. Palos
Páncova v. Panciova
Peis, 21
Peselnek v. Petriceni
Pest v. Pesta

- Pesta, 45, 47, 81—82, 86, 88, 141, 149—
 150, 105—106, 111—112, 153, 157,
 176—179, 182, 187—188, 275—276, 356,
 375—376, 383, 420, 527—528, 544,
 552, 565, 567, 569—570
 Petetea, 392
 Petnic, 207, 209
 Petriceni, 169—170
 Petrilova, 343, 346
 Petrovaradin, 99
 Pettnik v. Petnic
 Péterfalva v. Peiș
 Pétervár, 71
 Piatra lui Koschei v. Piatra lui Coșei
 Piatra lui Coșei, 207, 209
 Piatra Craiului, 592—594
 Plăiești, 524
 Plăieșii de Jos, 546, 554
 Plăieșii de Sus, 546, 554
 Poiana, 32, 525
 Poiana Cercel, 327
 Poiana Cotită, 207, 209
 Poiana Săcelui, 206, 208
 Poiana Schit, 327
 Poieni, 435—437
 Poiana Cakelle v. Poiana Săcelui
 Poiana Kakelle v. Poiana Cercel
 Polyán v. Poiana
 Polyán v. Poiana Aiudului
 Ponor, 573—575
 Poplaca, 44
 Pozsony v. Bratislava
 Predeal, 206, 208
 Predel v. Predeal
 Prejmer, 493, 494
 Pressburg v. Bratislava
 Prisaca, 207, 209
 Prisaka v. Prisaca
 Pusztakamaras v. Cămăraș
- R**
- Racoș, 509
 Racoșul de Jos, 406—407
 Racul, 546, 554
 Rákos v. Racul
 Regensburg, 351—352
 Reghin, 195—196
 Remetea, 546—554
 Reps v. Rupea
 Retiș, 444—445, 447—450, 452—456
 Reußmarkt v. Miercurea Sibiului
 Roma, 301—302, 578—580
 Rosia Montană, 200, 310—311, 313—315,
 535—537
 Rucăr, 406—407
 Rukkor v. Rucăr
 Rupea, 210—211, 221, 226, 459—60
 Ruseni, 164—165
 Ruștior, 495, 496
- S**
- Sadu, 190
 Sankt Petersburg, 202—203
 Sarcău, 385—386
- Sarca v. Sarcău
 Sárd v. Šard
 Saschiz, 2—3, 269—270, 511
 Satu Mare, 421
 Săliște, 206—208
 Sărăzani, 469—470
 Sámboeni, 18
 Sâncrăieni, 546, 554
 Sândominic, 530—531, 546, 554
 Sânmartin, 546, 554
 Sânpetru, 493, 494
 Sânsimion, 546, 554
 Sântimbru, 16, 546, 554
 Sânzieni, 184—185, 389—390
 Schäßburg v. Sighișoara
 Schenck v. Cincu
 Schit, 206, 208
 Scobă, 219, 225, 330
 Sebiș, 495, 496
 Seliște v. Săliște
 Seps, 2—3
 Sepsiszentgyörgy v. Sfântu Gheorghe
 Sereschan v. Sărăzeni
 Sfântu Gheorghe, 164, 348—349, 467—
 468, 511
 Sibiu, 33—34, 36, 38—39, 43—44, 49—50,
 52, 65—67, 69, 74, 76, 84, 87, 91—93,
 103, 123, 126, 130, 132—134, 138, 141,
 144—145, 151, 156, 176—177, 190,
 192—194, 198—200, 210—212, 218,
 220—221, 226, 228—229, 244, 250—
 251, 267, 269, 278—283, 285, 287,
 290—291, 295, 297—299, 319—323,
 331—332, 334—336, 338, 350, 362, 365,
 368, 375—377, 379—380, 386, 401—
 406, 408—412, 429—430, 441—442,
 448, 455, 459—460, 475, 480—481, 489,
 491, 512—515, 519, 532—533, 538,
 586—594
 Sic, 495, 496
 Siciuleni, 530, 546, 554, 566, 569
 Siebendorf v. Șapte-Sate
 Siget, 422, 424
 Sighișoara, 73, 76—77, 89—90, 145—
 146, 218, 223, 340—342, 350, 401, 410,
 415—416, 459—460, 492—493, 512—
 514, 531—534
 Skitt v. Schit
 Sohodol, 536
 Someșul Rece, 520—522
 Somlyó v. Șimleu Silvaniei
 Soroștin, 519—520
 Stejeriș, 32
 Sulitză v. Sulița
 Sulița, 207—209
 Suseni, 546, 554
 Süleimed v. Ulmeni
 Szárazpatak v. Valea Seacă
 Szárhegy v. Lăzărea
 Szárko v. Sarcău
 Szászmartonfalva v. Metiș
 Szászrégen v. Reghin
 Szászszebes v. Orăștie
 Szederjesfalva v. Mureni

Szeged, 71, 95, 97, 13, 328—329, 378—
379, 393, 542, 550, 556—557, 565, 569
Szentdomokos v. Sândominic
Szentes, 328—329
Szentimre v. Sântimbru
Szentkirály v. Sâncrăeni
Szentélek v. Bisericanî
Szentlélek v. Leliceni
Szentlélék v. Sânzieni
Szentmárton v. Sânmartin
Szentmiklós v. Gheorgheni
Szentmiklos v. Nicolești
Szentmihály v. Mihăileni
Szentsimor v. Sânsimion
Szentháromság v. Sântuhomás
Szentháromság v. Sântuhomás
Székelykocsárd v. Lunca Muresului
Székelydvarhely v. Odorheiul Secuiesc
Szépvíz v. Frumoasa
Szilágycséh v. Cehu Silvaniei
Szombattelke v. Sâmboleni

S

Sapte-Sate, 469
Sard, 58
Simleu Silvaniei, 45, 47, 417—418, 539,
565, 568
Somcuta Mare, 9—11
Sumuleu, 460—462, 545—546, 553—554

T

Tășnad, 353—354, 417
Târgu Mureș, 78, 80, 183, 307—308,
321—323, 478, 483, 523—524, 538
Târgu Secuiesc, 68, 186, 243—244, 321,
323, 389, 478, 483
Târnăveni, 248—249, 333, 336, 497
Tekcröpatak v. Valea Strâmbă
Temesvár v. Timișoara
Terebești, 422—424
Thorda v. Turda
Timișoara, 93—97, 324—325, 344, 347,
528, 603—605
Titel, 70—71
Tomești, 71, 546, 554
Topánfalva v. Câmpeni
Toplița, 546, 554
Torja v. Turia
Turda, 166, 274, 434—435, 478, 483
Turia, 264—265, 419—420
Turia de Jos, 164—165
Turt, 422—424
Tușnad, 546, 554

U

Ulmenci, 525—526
Unter-Csik v. Ciucul de Jos
Urca, 32

Urmeniș, 353—354
Uzon v. Ozun
Újfalú v. Cașinul Nou
Újfalú v. Suseni
Újvidék v. Novisad

V

Valea Lupșii, 578, 580
Valea Seacă, 169—170, 405—406
Valea Strâmbă, 546, 554
Vârfalva v. Moldoveniști
Variaș, 95, 97
Varyas v. Variaș
Vatsart v. Văcărești
Văcărești, 546, 554
Văleni, 389
Vărgata, 265
Vărșand, 254, 258, 260
Vârșet, 69, 94, 97, 343, 346—347
Vâlă Lupșii v. Valea Lupșii
Vásárhely v. Târgu Mureș
Venetia de Sus, 209
Verebes v. Vrăbia
Verscheacz v. Vârșet
Verschetz v. Vârșet
Vesecz v. Vârșet
Verza, 319—320
Vidra de Sus, 66, 318, 362, 435—436,
484—486, 498—499, 573—575, 607
Viena, 5, 8, 33—34, 52, 54, 56—57, 72—
75, 160—163, 183—185, 228—229, 231,
233—234, 243—244, 295—296, 322—
323, 351—352, 382, 399, 421, 423, 443,
483, 517—518, 574, 586, 588, 600
Vlaha, 251
Vodita, 206—208, 327
Volal, 170
Vrăbia, 546, 554

W

Wien v. Viena
Woditz v. Vodită

Z

Zagrab v. Zagreb
Zagreb, 50—51
Zalău, 45, 266—267, 353—354
Zarand, 45, 47, 486—487
Zesna, 470—471
Zerna v. Cerna
Zilah v. Zalău
Zlatna, 118—120, 197—201, 273, 484—
486, 562
Zsögöd v. Jigodin

INDICE ONOMASTIC*

A

Abonyi, István, 123, 126—127, 367—371, 422, 425
 Abos, Antal, 546, 554
 Abráhám, Ferenc, 546, 554
 Acs, Nicola Iosif, 311—315
 Adamovici, Dionisie, preot în Abrud, 435—436
 Aftenase lui Aftenase Gramă v. Aftanasiu al lui Aftanasiu Gramă
 Aftanasiu al lui Aftanasiu Gramă, 190
 Aiudeanu, Gabriel, 435—436
 Alb, Petru, 252, 258
 Albert, arhiducele, 351—352, 538
 Albrichsfeld, Johann Georg, 33—34, 236, 241—244, 284, 286, 492—493
 Alexandru v. Papiu Ilarian, Alexandru
 Abrus, secretarul baronului Radák Iván, 50—51
 Anania, Dumitru, 25, 30
 Anygelin, Dumitru v. Arghelin, Dumitru
 Anghelin, Dumitru, 25, 30
 Antalffy, Gergely, 567—570
 Antalfi, Gábor, 544, 552
 Anzini, Johann A., 143—144
 Apor, András, 389—390
 Apor, József, 368—371
 Apor, Károly, 420—421
 Apor, Lázár, 56—57, 183—185, 301, 303—304
 Appel, „general maior”, 326
 Aranyosi, Péter, 249—250
 Aréndás, János, 71—72
 Armatu, Elisei, 53—54
 Armé v. Armatu, Elisei
 Asztatos, Pál(?), 353—354

B

Bab, János v. Bob, Ioan, traducător gubernial
 Baji, neprecizat, 353—354
 Balás, András, 568—571

Balás, Condrad, 14—16
 Balás, Nicolae v. Bálaj, Nicolae
 Balási, József, 398—400, 547, 555
 Balási, Sándor, 546—554
 Balásy, neprecizat, 565, 569
 Balász, Lajos, 545, 553, 568, 571
 Balches, Jacob, 598—600
 Balint, Simion, 65, 67, 199—200, 309—311, 313—315, 353—354, 534—535, 536—537
 Balint, Vasile, 311—315
 Baló, József, 546—554
 Balogh, Iosif, 435—436, 498—499
 Barbara, Ioan, 311—315
 Barit, George, 53—55, 319—320, 322—323
 Barna, Culița a Postului, 334, 336
 Barna, Kulicza a Posztului v. Barna, Culița a Postului
 Barmucz, Simion v. Bärnűtiu, Simion
 Barta, Ignác, 546—554
 Bartok, familia din Sânzieni, 389—390
 Bartok, József, 389—390
 Baternai, Alexandru v. Bâtrâneanu, Alexandru
 Batthyányi, Lajos, 55—56, 111—112, 186—188, 289, 430—431, 474, 479, 529, 542—543, 550—551
 Batye, Moysza v. Betea, Moise
 Baumgartner, ministru, 5—6
 Bădilă, Petru, 132, 134
 Bálaj, Nicolae, 252, 257—258, 263
 Bâlanean, George, 266—267
 Bâlășescu, Nicolae, 299
 Bärnűtiu, Simion, 49, 51, 78—80, 93, 192—193, 197, 267, 269, 299, 334, 336, 365, 368, 560—561, 591, 593
 Bâtrâneanu, Alexandru, 43
 Bârlea, Ilie, 252, 257—258, 263
 Bârlea, Ionut, 249, 251
 Bârsan, Gheorghe, 447, 450, 453, 456
 Bálint, Elek, 266, 418—419
 Bálint, Szimion v. Balint, Simion
 Bánffy, János, 398, 400—401

* Indicele cuprinde numai numele persoanelor menționate în documente.

- Bánffy, Miklós, 15—17, 166, 333, 396—
 398, 400, 519
 Bencze, Ignác, 56, 554
 Béldi, Ferenc, 192, 194, 333, 379—380,
 398, 400—401, 404, 464—465, 507,
 586—587
 Béldi, György, 118—119
 Beleniu, Györgye v. Bălăneanu,
 George
 Benedek, József, 546, 554, 582—583
 Benedek, Károly, 574—575
 Bengescu, Nicolae, 309—313
 Benigni, Joseph Heinrich, 62—63, 123,
 127, 131, 133, 298—299, 475, 480, 586,
 588
 Benke, Adám, 164—165
 Beöthy, Odön, 45, 47, 142, 305, 353—354
 Bernád, Antal, 546, 554
 Bertalan, Mihály, 164—165
 Betea, Moise, 252, 257—258, 263
 Bethlen, Gábor, 365, 368, 371, 398, 400,
 403—403, 476, 481, 587—588
 Bethlen, János junior, 47, 49, 125, 129,
 398—401, 426, 430, 437, 529, 592, 594
 Bethlen, János senior, 46, 48—49, 268—
 269, 401
 Bethlen, Pál, 47, 49, 319—320, 322—323,
 331—332, 476, 481
 Bibescu, Gheorghe, 202—203, 366, 369,
 438—440
 Bille, Ilie v. Bărlea, Ilie
 Binder, Georg, 162, 164, 407—408
 Birlă, Juonutz v. Bărlea, Ionuț
 Biró, Andras, 530—531
 Biró, István, 67—68
 Biró, Joseph v. Biró, Józef
 Biró, József, 108—109
 Bistrai, Alexandru, 250—251
 Bisztrai, János, 484—485
 Bisztrai, József, 200—201, 250, 252,
 274—275, 396, 535—536
 Bisztrai, Sándor v. Bistrai, Alexandru
 Bitang, Fabian Ioan, 349
 Bob, Ioan, traducător gubernial, 52, 54
 Boescor, Mihály, 546, 554
 Bocşa, Mitru, 448, 454
 Bod, Géza, 530—531
 Bodo, József, 22, 27
 Bodogáian (Bucurenci), Lazăr, 445, 450,
 456
 Bodogéian (Bukurencs), Lázár v. Bo-
 dogáian (Bucurenci), Lazăr
 Boer, Ionuț, 66—67
 Boér, Ferenc, 520
 Boér, Simon, 391—392
 Bogdan, Teodor, 311, 315
 Bohătel, Alexandru, 52, 54, 78—80, 267,
 269, 426, 430—431
 Boheczel, Bohetzel v. Bohătel
 Bologa, Iacob, 598—600
 Bona, Nicolae, 310—314
 Boné, Lajos, 14—15
 Bors, István, 546, 554
 Botár, Sándor, 310—314
 Botiș, Lazăr, 535, 537
 Botos, József, 546, 554
 Botyán, Daniel v. Buteanu, Daniel
 Bójte, Imre junior, 546, 554
 Bőjtő v. Beöthy
 Börmches, Friedrich, 284, 286
 Bran de Lemeni, Ioan, 598, 600
 Brantsch, Michael, 72—75
 Brecht, Michael, 72—75
 Breazu, Dan, 334, 337
 Brennenberg, Sámuel, 41—42, 148—149,
 189—191
 Brez, Dan v. Breazu, Dan
 Brocea, Ghiurca, 450, 456
 Brotsa, Gyurca v. Brocea, Ghiurca
 Bruckenthal, Károly, 398—400
 Bucium, Sabin, 435—436
 Bucur Drăghici, Ghiurca, 445—446, 451,
 453
 Bucurenci, Lazăr, 445, 451
 Buda, Alexandru, 353—354
 Bucur Dregyits, Gyurka v. Bucur Dră-
 ghici, Ghiurca
 Bukurencs, Lázár v. Bucurenci, Lazăr
 Bultes, 460
 Burszán, Gyurka v. Bârsan, Gheorghe
 Buta, Nicolae, 335, 337
 Buta, Nyikuláj v. Buta, Nicolae
 Buteanu, Daniel, 78, 80
 Buteanu, Ioan, 53, 65, 67, 80, 250—251,
 309, 311, 315, 523—524, 534—537
 Butyán, Daniel v. Buteanu, Daniel
 Butyán, János v. Buteanu, Ioan

C

- Cârnăt, Cula, 334—337
 Ceorbă, Simion, 536, 537
 Cer, Toader, 335, 337
 Cernica, Nicolae junior, 31
 Cerghevan, Iosif, 31
 Cerghezan, Gheorghe, 333, 336
 Cernovici, Arsenie, 512
 Cheresteh, Zaharia, 446, 450, 452—453,
 456
 Chirilă, Nițu, 23, 28
 Chiș, Iosif, 388—389
 Ciabru, Vasile, 23, 27
 Cloară, Moise, 310—314
 Ciontea, Săvu, 337
 Ciortea, neprecizat, 343, 346
 Cipariu, Timotei, 507
 Cleja, Cula, 334, 337
 Cleja, Sanu, 335, 337
 Closius, Stefan, 34—35, 229, 284—287,
 401—402
 Cloșorfan, Achim, 445, 449—450, 452,
 455—456
 Cociuba, Mihai, 252, 258
 Comșa, Mihai, 334, 337
 Cona, Samuilă, 25, 30
 Conrad, Friedrich, 90—91, 458—459
 Conta, Ioan, 435—437
 Corches, Drăguț, 274—275
 Corches, Nicolae, 435—436

Corvin, familia, 232, 234
Cosma, Gavrilă, 578—580
Cosma, Petre, 578—580
Cosma, Ștefan, 435—437
Cristea, Teodor, 573—574, 576
Crișan, Ghorghe, 312, 316
Crișan, Iosif, 311, 315
Cruceanu, Nemeșu, 23, 28
Császár, József, 530—531
Cseh, Ignác, 349
Cser, Togyer v. Cer, Toader
Csergezán, Gyorgye v. Cerghezan,
 Gheorghe
Csernica, Dumitru v. Cernica, Dumitru, 23, 28
Csernovics, Péter, 93—96, 373—375, 393,
 583—584
Csiki, Alajos, 546, 554
Csiki, Ferenc, 546, 554
Csóka, Ferenc, 574—575
Csutak, Ignác, 546, 554
Csutak, Lajos, 546, 554
Csutak, Tamás, 530—531, 546, 554
Cuc, Andrei, 59
Czák, Carolus, 183
Czabria, Szamoilă, v. Tabra, Samoilă
Czabria, Vasile v. Tabra, Vasile
Czárina, Pál, 535—537
Czerhes, „actualul comandant al gărzii
 civile din Sibiu”, 411—412
Czikó, Ferenc, 546, 554

D

Dani, „membru al cancelariei”, 490—
 491
Dantes, Alexandru, 435—456
Daróczy, Mihály, 546, 554
Deák, Antal, 546, 554
Déák, Ferenc, 45, 47, 177, 288—289, 529,
 592—595
Deák, „primar și judecător”, 404—405
Deák, Samu, 353—354
Decei, Ioan, 50—51
Deconi, „membru al cancelariei”, 490—
 491
Dersi, András, 312—316
Dersi, Zsigmond, 311, 315
Décsei, neprecizat, 353—354
Décsei, János v. Decei, Ioan
Dénes, Balás, 164—165
Dillmont, Max, 284, 286
Dindár, Antal, 398, 400, 525
Diószegei, József, 535—536
Diószegei, Samuel, 66, 68, 166
Diti, Ioan Niculaie, 449, 455
Dityi, Juon Nikulai v. Diti, Juon Ni-
 culai
Dobai, „colonelul”, 134, 136, 441—442
Dobay, Károly, 68—69, 390
Dobhoff, funcționar imperial, 5—6,
 186—187
Donáth, Sándor, 524
Dragos, Ioan, 174—176, 358

Dragotă, Dumitru, 31
Drăghici, Coman, 190
Drăghici, Gheorghe junior, 449, 455
Drăghici, Ghiurca, 450, 456
Drăghici, Meletie, 14
Drăghici, Zaharia, 447, 450, 454, 456
Dregits, Komán v. Drăghici, Coman
Dregics, Melet v. Drăghici, Meletie
Dreyhahn, „locotenent colonel”, 343,
 346
Duhamel, A. D., 32—33, 81—82, 202—
 203, 378—379
Duma, Teodor, 390—391
Dunca, Paul, 44—45, 50—52, 54, 132,
 134, 299
Dunka, Pál v. Dunca, Paul
Dușa, Vasile, 167
Dusa, Vaszilia v. Dușa, Vasile

E

Egry, János, 423, 425
Eisselr, „maior”, 470—471
Eiszmann, Karl, 364
Elekes, Samu, 168, 432—433
Eltes, Alajos, 546, 554
Endes, Mihály, 546, 554
Endes, Miklós, 542, 546, 550, 554
Enyedi, Iosif, 311—315
Eötvös, József, 45, 476, 589—590, 603,
 605
Eszterházi, „contele”, 333, 336
Eszterházy, „printul”, 401
Eszterházy, Mihály, 592, 594
Eszterházy, Pál, 182, 339

F

Fabian, Misca, 349
Fabričius, Friedrich, 284, 286
Falkenheim, „contele”, 407—408
Farkas, József, 535, 537
Farkas, Tamás, 535, 537
Fábian, András, 189—190
Fekete, József, 164—165
Ferdinand I, împărat al Austriei, 1, 8,
 84, 86, 98, 178—179, 232, 234, 246,
 248, 300, 301—302, 304, 398—400, 477,
 482, 535—537, 596—598
Ferenc, Antal, 546, 554
Filkeni, „jude primar”, 490, 492
Fodor, Ioan, 250—251, 577—579
Fodor, János, v. Fodor, Ioan
Fodor, László v. Fodor, Vasile
Fodor, Nicolae, 309—313, 435—436
Fodor, Vasile, 100, 250—251, 577, 579—
 581
Fogarasi, Anton, 61—62
Fogarasy, Gábor, 422, 425
Földházi, Dániel, 311—315, 535—537
Földvári, Ferenc, 498, 499
Földvári, György, 497
Földvári, Pál, 22, 27
Francisc Iosif I, 351—352

Franz Karl, arhiduce, 8, 187—188, 212,
215, 284, 286
Frătilă, Maxim, 24, 29
Freczila, Maxim v. Frătilă, Maxim
Frendl, Franz, 364
Fronius, neprecizat, 22, 27
Fronius, Imre, 443, 450
Furnea, Cula, 333, 336
Füzi, Mihály, „avocat”, 67
Füzi, Sándor, 311, 315

G

Gaál, Miklós, 497—498
Gaál, Sámuel, 577, 579
Gaál, Sándor, 321, 323, 542, 544, 550,
552, 566—567, 569—570
Gábor, Antal, 546, 554
Gadó, János, 310, 314
Gadó, Pista, 310, 314
Gallbrunn, Adam, 476, 481
Gazda, József, 189—190
Gebbel, Károly, 230—231
Geréb, Adám, 355
Gergely, Ignác, 546, 554
Gergelyfi, Antal, 310, 313
Gerlich, „locotenent colonel”, 327—328
Gerlitz, Fülep, 16
Géza, neprecizat, 420—421
Gheorghe, fiul popii din Mureni, 445,
447, 452—453
Gherman, Iosif, 25, 30
Gherman, Petru, 494
Ghica, „văduva principesă”, 438—439
Ghiță lui Vasi, 449, 456
Ghiurca, „fiul lui Mitru Borșa”, 448,
454
Ghiurca, Andrei, 388—389
Ghiurca, Vasi, 450, 456
Girling, Johann, 39
Gojdu, Emanoil, 603, 605
Goluț Falcă, Georgiu, 310, 314
Gracza, György, 471—472
Grazenstein, Gustav, 344, 347
Gräf, Józseph, 229, 284, 286—287
Gräser, Daniel, 39, 143—144
Groisz, Gustav, 19, 86, 276—277
Groisz, Carol, 401
Gruber, Gyuri, 535—537
Guleș, Moise, 252, 258
Gyalai, Sándor, 307—308
Gyárias, Elek, 497—498
Gyergyai, Sámuel, 62—63, 91—92, 401—
402
Gyerman, Szivu v. Gherman, Iosif
Gyitza lui Vaszi v. Ghiță lui Vasi
György, Ferenc, 355
Györfi, Dénes, 546, 554
Gyórpál, Józef, 546—554
Gyürky, Pál, 345, 348

H

Hagi Moldovan, Nicolae, 11
Hágý Moldovan, Nikuláj v. Hagi Mol-
dovan, Nicolae
Hahn, Johann, 219, 225
Haller, Ferenc, 288—289, 478, 483
Haller, Ignác, 398, 400
Haltrich, „inspector al orfanilor”, 489,
491—492
Hammerstein, feldmareșal-locotenent,
443
Hankó, Dániel, 230—231
Hannia, Ioan, 70, 299
Hatifaludi, József, 465—466
Hegye, Alexandru, 391
Henter, János, 545—547, 553—555
Herman, Mátyás, 312—316
Herzegan, Irinie al lui Avram, 334
Hila, Ioan, 24, 29
Hila, Simion, 167—168
Hila, Szimion v. Hila, Simion
Hofer, András, 351—352
Hoileaki, Albert, 457
Holtner, Alois, 14—15, 330
Homozan, Gheorghe, 448, 450, 455—456
Homozán, Gyorgya v. Homozan, Gheor-
ghe

Honută, neprecizat, 535—536
Horák, Franz, 61—62
Horea, 591—593
Horga, Ionuț, 391
Horotan, Ioan, 252, 258
Horváth, Albert, 398, 300, 442
Horváth, Dániel, 568, 571
Horváth, János, 398—400
Horváth, István, 401
Hrabovszky, Johann, 94, 96, 302—303
Hurubă, Vasile, 23, 25, 28, 30
Hurube, Vaszilia v. Hurubă, Vasile

I

Iacorici, Stefan, 538—539
Iancu, Alexandru, 573—575
Iancu, Avram, 49, 51, 53—54, 65—67,
78, 80, 116, 120, 198—201, 250—251,
273—275, 311, 315, 318, 335, 338, 361—
364, 484—486, 534, 536, 557—558, 573,
575, 593, 607
Ighian, Iosif, 535, 537, 598—600
Iklándi, Filep Antal, 307—308
Ikonomu, Anastasiu K., 243—244
Ioan, Gheorghe, 487—488
Ioan, Constantin, 598—600
Ioanci, Stefan, 449, 455
Ioanovici, „fost grănicer”, 70—71
Iosif II, 444, 451, 530
Irimies, Vasilică, 59—61
Irimiesz, Vaszilika v. Irimies, Vasilică
István v. Stefan, palatin al Ungariei
Iuon al lui Neculaie, 445, 451
Iuga, Gheorghe, 367, 371
Iuonette, Dániel, 435—436, 498—499
Iuoanette, Petru, 435—436

Iura, Gheorghe, 123
Ivacicovici, Sofron, 343, 346
Ivatskovits, Sofron v. Ivacicovici, Sofron

J

Jablonczay, „informator”, 141—142,
304—305
Jakab, György, 103
Jakabffy, Kristóf, 473—474
Jancsi, Stefan v. Ioanci, Stefan
Jancsó, Adám, 230—231
Jancsó, János, 164—165
Jankó, Albert, 567, 570
Jánk, Ábráhám v. Iancu, Avram
Jánki, János, 535—537
Jánki, Pali, 535—537
János, Márton, 546, 554
Jellachich v. Jellačić
Jelacić, Josif, 46, 48, 186—187, 302—
303, 422, 424
Jellasich v. Jellačić
Jivcovicci, Pantelimon, 604, 606
Joán, György v. Ioan, Gheorghe
Jósika, Miklós, 78—79, 592, 594
Jósika, Sámuel, 398—400, 592, 594
Jovici, din anturajul lui Csernovics Pé-
ter, 94, 96
Juhos, Vasiliacă, 93
Juonettie, Péter v. Juonette, Petru
Juon al lui Nekulaje v. Tuon al lui
Neculaie
Juonettie, Daniel v. Juonette, Daniel
Jura, György v. Iura, Gheorghe

K

Kabos, József, 293—294
Kapp, „senator”, 457—458
Karacsay, Sándor, 592, 594
Karácsonyi, János, 83—84, 112—113,
601
Karda, Károly, 546, 554
Kardos, Juon v. Cordos, Ioan
Kálnoki, Dénes, 170—171, 398—400,
406—407, 443, 450, 509, 572—573
Kálnoki, Pál, 2—3, 107
Kedves, György, 530—531
Kedves, Tamás, 544, 552, 567, 570
Kelemen, Ferenc, 113—114
Kelemen, Pál, 113—114
Kelp, „directorul gimnaziului”, 489, 491
Kemény, Dénes, 122, 139—140, 268—269,
321, 324, 367, 371, 401
Kemény, Domokos, 17—18, 47, 49, 125—
129, 319—320, 331—332, 365, 368, 371,
403—403, 426, 430, 476—481, 587—
588
Kemény, Ferenc, 518—519
Kemény, János, 322—323
Kemény, István, 192, 194, 333, 398, 400,
464—465, 507
Kemény, Pál, 445, 452
Kemény, Zsigmond, 526—527

Kenyeres, Károly, 276—277
Keresztes, Záharia v. Chereșteș, Zaharia

Kimacz, Kula v. Cârnăț, Cula
Kirila, Nitu v. Chirilă, Nitu
Kiss, Károly, 325, 353—354, 404
Kiss, Laci, 353—354
Klaузál, Gábor, 45, 47
Klein, neprecizat, 495
Klein, „vice notarul”, 490—491
Klésa, Kula v. Cleja, Cula
Klésa, Szamu v. Cleja, Samu
Klésa, Vukár v. Väcar, Cleja
Klostorfan, Atyim v. Cloștorfan, Achim
Kolowart-Liebsteinsky, Franz Anton, 94,
96
Kolumbán, Ferenc, 546, 554
Komáromy, neprecizat, 45, 47
Komşa, Mihály v. Comşa, Mihai
Koncz, Lajos, 312, 316, 536—537
Koran, Szamoila v. Coma, Samuile
Korda, János, 530—531
Korkes, Dregutz v. Corcheș, Drăguț
Korodi, József, 546, 554
Kossuth, Lajos, 186—187
Kovács, Ignác, 545, 553
Kovács, József, 310, 314, 546—554
Kovács, Lajos, 526—527
Kovács, Lörincz, 535, 537
Kovács, Miklós, 11
Kozma, Gábor, 546, 554
Kozma, Pál, 270—272, 319—320, 330,
485—486, 557—558
Kónya, Domokos, 167—168
Kónya, István, 264—265
Könçzei; familia, 164—165
Könçzei, Károly, 349
Köpi, István, 579, 581
Kraus, „baronul”, 5—6
Krauss, Joseph, 531—532
Krutsán, Nemes v. Cruceanu, Nemesu
Krüger, 460
Kun, Gotthárd, 398—400
Kurkó, János, 546, 554
Kurz, Anton, 123—127
Kutschba, Mihal v. Cocuiba, Mihai

L

Láborfalvi Nagy, Károl, 68, 312, 316,
361
Lacia, Vásile, 598, 600
Laimartine, Alphonse, 366—369
Langé, Johann, 284, 286
Langé, Peter, 72, 75, 162, 164, 284, 286,
407—408
Laskai, neprecizat, 353—354, 404
Lassel, Mathias, 284, 286
László, Imre, 353—354
László, Sándor, 545, 553
Latour, Theodor, 5—6
Lázár, Dumitru, 445, 450, 452, 456
Lázár, Dumitru junior, 446, 452
Lázár, Iosif v. Lázár, József
Lázár, „cancelar provincial”, 565, 569

Lázár, Antal, 546, 554
Lázár, Dávid, 40
Lázár, György, 117—118, 198—201, 274—
275, 484—485, 535—536
Lázár, József, 368, 371, 538
Lázár, László, 461—462, 540, 548, 550,
595
Leb, Moise, 167
Lebzeltern, „baron”, 5—6
Lemeini, Ioan, 4, 44, 46, 48, 52—54, 65,
67, 125, 128, 292—293, 299, 311—315,
362—363, 426, 430—431, 488
Lemény, János v. Lemeini, Ioan
Lengyel, István, 165
Lerchenfeld, Károly, 249—250, 484—485,
581—582
Léb, Moysza v. Leb, Moise
Lieb, Traugott, 489, 491—492
Lila, Isailă, 252, 254, 257—259, 263
Lila, Mikora v. Nicoară, Lila
Lila, Sandu, 252, 258
Lila, Szand v. Lila, Sandu
Lórincz, József, 348—349
Lukács, Ignác, 546, 554
Lukács, István, 545, 553, 568, 571
Lukács, József, 57, 195, 545, 553
Lupe, Vonucz v. Lupu, Vonut
Lupu, Pavel, 334, 337
Lupu, Vonut, 335, 337
Lüders, Alexandr N., 203—204, 243—244

M

Macskási, Lajos, 398, 400
Macskási, Pál, 17—19, 398—400, 521, 558
Madár, Mózsi, 544, 552
Magyar, Pál, 257, 263
Malia, Iosif, 311—315
Man, Petru, 44—45, 50—52
Mangasius, „asesorul scăunul”, 459—460
Manksch, prounionist săs, 489, 491
Marcant, „căpitán de cavalerie”, 441,
467
Marcos, Gheorghe, 573—575
Marian, George, 266—267
Marian, Giurca, 266—267
Marian, Ioan, 266—267
Marián, Gyurka v. Marian, Giurea
Martinovici, Nicolae, 598—600
Mathia, „noratul principal” 459—460
Matskási v. Macskási
Matyucz, Moysza v. Mătiuț, Moise
Matyucs, Vaszalie v. Mătiuț, Vasile
Mavros, neprecizat, 438—439
Mătiuț, Vasile, 252, 258
Mătiuț, Moise, 252, 257—258, 263
Mán, Péter, v. Man, Petru
Márián, Gyorgye v. Marian, George
Márian, Juon v. Marian, Ioan
Másvilági, István, 83—84, 601
Meister, Johann, 490, 492
Meister, Samuel, 219, 225
Meltzer, Antal, 317, 382—383
Mesaros, Isailă, 252, 258
Metz, Móric, 536—537

Meyer, Agoston, 181
Mezei, Miklós, 535—536
Mészáros, Iszálá v. Mesaros, Isailă
Mészáros, Lázár, ministru de război,
9, 182, 329, 556—557
Micaș, Florian, 78—80, 307—308, 366,
369, 523—524
Mihali, Gabriel, 367, 371
Mihály, Gábor v. Mihali, Gabriel
Mihály, Gergely, 544, 552, 567—568,
570—571
Mihály, Károly, 21, 26, 31
Mikes v. Micaș, Florian
Mikó, Antal, 545, 554
Mikó, Imre, 5, 7, 161, 163, 230, 351—
352, 568, 571
Mikó, Marikó, 351—352
Mikó, Mihály, 544, 552, 566—567, 569—
570
Mikó, Sámuel, 562—563
Milos, neprecizat, 94, 96
Mirovici, Strumi, 343, 346
Moga, Dumitru, 535—536
Moga, Ioan, 70, 132, 134
Moldovan, Dumitru, din Călvasăr, 22,
27, 31
Moldovan, Dumitru, fruntaș politic ro-
mân, 598, 600
Moldovan, Ioan, 28
Moldovan, Moise, 252, 254, 258—259
Moldován, Moysza v. Moldovan, Moise
Moldovan, Nicolae, 435—436, 535, 537
Moldovan, Vonut, 93
Molnár, Ianos, 361
Mon, „din Ponor”, 573—575
Montse, Czilika v. Muncea, Tilică
Morar, Candid, 309, 313
Morar, Samuel, 435—436
Mosotzy, Ignác, 252, 258
Motoră, Ioan, „preot din Câmpeni”,
435—436
Motoră, Ionut, „căprar”, 435—436
Muncea, Tilică, 59—61
Munteanu, Ioan, 335, 338
Murgu, Eftimie, 94, 96, 345, 348, 472—
474, 527—528
Murgu, Euthim v. Murgu, Eftimie
Mussurus, „translatorul”, 439—440
Muzsnai Kovács, János, 248—249
Müller, Friedrich, 295—297
Müller, secretar aulic, 295—296
Müller, K., 77
Mysz, Carl, 284, 286

N

Nagy, Károly, 166
Nagy, Mihály, 546—554
Nagy, Sándor, 21, 26, 31
Napcsa v. Nopcea
Necsa, neprecizat, 299
Neimer, Samú, 311, 315
Nemegyei, János, 119—120, 196, 198—
200, 270—272, 395—396, 484—485,
557—558, 562—563

Némethi, János, 270—272, 319—320, 330,
485—486, 557—558
Nicoară, Gavrilă, 577, 580
Nicoară, Lila, 252, 258
Nilas, Iacob, 266—267
Nistor, Moise, 435—436
Nopcea, Vasile, 78, 80
Nyilás, Jákob v. Nilas, Iacob

O

Oancea, Gligor, 391
Oliev, Iosif, 391
Orbai, „nobilla familie din Sânzieni”,
164—165
Orosz, István, 93
Ótwes, Marton, 536—537

P

Pál, Szigmond, 389—390
Pálffy, János v. Pálffy, János
Pálffy, János, 111—112, 139, 141, 161,
163, 401, 592, 594
Pálffy, János v. Pálffy, János
Pálffy, Johann v. Pálffy, János
Pálfi, Sándor, „cel Tânăr”, 141
Pandra, Vasi, 445—446, 448, 450—451,
453—454, 456
Panovici, Ioan, 132, 134
Pantea, Andrei, 391
Pantea, Onu, 391
Pap, Alexandru v. Papiu Ilarian, Ale-
xandru
Pap, Juon v. Pop, Ioan
Pap, Sándor v. Papiu Ilarian, Alexan-
dru
Pap, Sigmond, v. Pop, Sigismund
Pap, Simon v. Pop, Simon
Papfalvi, Constantin, 430—431
Papiu Ilarian, Alexandru, 49—51, 53—
54, 78—80, 131, 133, 157, 292, 299,
335, 338, 523—524, 560—561, 586—587
Papp, „căpitän de cavalerie”, 210
Papp, Dénes, 301
Papp, Szimion v. Pop, Simion
Paszka, János v. Pașca, Ioan
Paszka, Péter v. Pașca, Petru
Pașca, familia, 535—537
Pașca, Ioan, 349
Pașca, Petru, 349
Pataki, Pál, 118, 198—200
Patită, Ioan, 435—436
Pál, Albert, 584—585
Pápai, Lajos, 579, 581
Penciu, Nicolae Avram, 132, 133, 299
Perényi, Zsigmond, 45, 47, 78—79, 84,
87, 125, 130, 268, 270, 288—289, 319—
320, 360, 368—372, 401, 562, 589—590
Pfersmann, Alois, 62—63, 136—137,
331—332, 276—280, 409—411, 442, 509
Pilca, Mitru, 252, 257—258, 263
Pillersdorf, ministrul de interne, 6
Pipos, Ioan, 192—193, 586, 588
Pișta, Gheorghe, 579—581

Pogány, Károly, 582—583
Pop, „un oarecare român”, 367, 371
Pop, Alexandru, locuitor din Sâmbă-
ieni, 59
Pop, Alexandru v. Papiu Ilarian, Ale-
xandru
Pop, Antal, 309—313
Pop, Gheorghe, preot în Morlaca, 471—
472
Pop, Gheorghe, tăran din Vârșand, 252,
254, 257—259, 263
Pop, Mihai, 353—354, 404
Pop, Sigismund, 122, 365, 368, 526—527
Pop, Simion, 18—19, 59
Popa, Györgye v. Pop, Gheorghe, preot
în Morlaca
Popa, Ioan, 487—488
Popa, Toma, 335, 338
Popmarc, Tudor, 252, 258
Popovici, Ioan, 50—51, 253, 259
Popovici, Sava, 598, 600
Popovici, Stefan, 69, 443—444, 446—447
Popovics, István v. Popovici, Stefan
Popovics, János v. Popovici, Ioan
Porutz v. Porutiu
Porutiu, Samuil, 79—80
Pócsa, Farkas, 169—170
Pócsa, Ferenc, 349, 405—406
Pótsa, Ferenc v. Pócsa, Ferenc
Puchner, Antal, 46, 48, 61—64, 141—
142, 160, 163, 180, 192—194, 279, 282—
283, 288—289, 304, 321—323, 330, 332,
377—378, 393, 437, 460—461, 476, 478,
481, 483, 510, 555—556, 565, 568,
586—587, 607
Pulszky, Ferenc, 401
Pumné, Áron, v. Pumnul, Aron
Pumnul, Aron, 4, 49, 51
Pura, Crăciun, 31
Pura, Ioan, 24, 29, 31
Puskás v. Pușcariu, Ioan
Puskás, Ferenc, 545—546, 554, 585
Pușcariu, Ioan, 49, 51
Pușcaș v. Pușcariu, Ioan

R

Radák, István, 50—51
Radetzky, Johann, 186—187
Raiacici, Iosif, 69, 512
Rašovici, Bazile, 343, 346
Rat, Grigore, 131, 133
Ratiu, Vasile, 567, 598, 600
Rauber, colonel, 331—332
Răcăsanu, Todor, 366, 369
Rácz, Gergely v. Rat, Gheorghe
Rácz, Vazul v. Ratiu, Vasile
Reinisch, Ágoston v. Reinisch, August
Reinsch, August, 310, 314, 364
Rejácsics v. Raiacici
Remeti, József, 309, 313
Rhédiger, Károly, 266, 417—418
Riemer, Friedrich, 171—172, 236, 238,
284, 286, 492—495
Roman, Hila, 23, 27

- Romanu Vivu, Constantin, 53—54, 131, 133, 299
- Román v. Romanu-Vicu, Constantin
- Römer, Paul, 284, 266
- Rosenfeld, „tatăl și fiul“, 177
- Rosenfeld, „profesorul“, 475, 480
- Rosenfeld, Joseph, 49—51, 53—55, 319—320, 322—323, 365, 368
- Roth, August, 284, 286
- Roth, Elias, 41—42, 73, 75, 148—149
- Roth, Friedrich, 145—148
- Roth, György, 309, 313
- Roth, Samu, 311, 315
- Rotaru, Costan, 22, 27
- Rusu, David, 443—444, 450
- Ruszu, Dávid v. Rusu, David
- S**
- Sabău, Gligor, 266—267
- Sabău, Nicolae, 435—436
- Sabău, Stefan, 266—267
- Sabó, Vasile, 252—258
- Salmen, Franz, 36, 123, 127, 138, 177, 211—212, 215, 217, 238—239, 281, 401, 411—412, 414, 417, 460, 475, 480, 513—516, 532—533
- Sarni, neprecizat, 404—405
- Sándor, „capitanul auditor“, 379—380
- Sándor, „procuror militar“, 465
- Sándor, Ferenc, 311, 315
- Sándor, János, 544, 552, 567, 570
- Sándor, László, 545, 553
- Sándor, Mihály, 546, 554
- Schilnding, „colonel“, 568, 571
- Schmidt, Konrad, 49, 51—54, 74, 76, 278—279, 289, 290
- Schmidt, Wilhelm, 284, 286
- Schneider, Joseph, 278—278, 290
- Schobeln, Franz, 284, 286, 468—469
- Schreiber, Johann, 51, 72, 75
- Schuller, „doctorul“, 490, 492
- Schuller, „profesorul“, 131, 133, 228—229, 299
- Schuster, Joseph, 46, 48
- Schuster, Károly, 105—106
- Schwartz, „maior“, 324—325
- Schwarz, Johann, 144—145
- Schwitter, „general“, 331—332
- Seibriger, Daniel, 490, 492
- Sigerus, Karl, 211—212, 350, 414—417, 459, 516
- Sighetean, Gligor, 93
- Silași, Vasile, 299
- Simeon v. Bărnuțiu, Simion
- Simon, Gheorghe, 388—389
- Simon, György v. Simon, Gheorghe
- Simon, József, 189—190
- Simonis, Karl, 37—38, 90—91
- Sivkovich, Johann, 330
- Slimnican, Nichie, 25, 29
- Slimnican, Toma, 23, 25, 28, 30
- Sofronie din Cioara, 488
- Sombori, Sándor, 134—137, 442, 467—468
- Somlyai, Mihály, 522—523
- Sommaruga, ministru, 5—6
- Somogyi, István, 443, 450
- Somosi, neprecizat, 45, 47
- Spiridon, „un miner“, 310, 314
- Stan, Gheorghe, 312, 316
- Stanciu, Gheorghe, 444, 449—450, 456
- Stanciu, Leontin, 335, 337
- Stantser, Gyorgya v. Stanciu, Gheorghe
- Stănilă, George, 23, 28
- Steiner, Leopold, 294—295
- Sterca Șuluțiu, Alexandru, 417—418, 498—499, 598, 600
- Sterca Șuluțiu, Iosif, 435—436
- Sterca Șuluțiu, Simion, 435—436
- Sternheim, Kari, 531—532
- Stoia, Ioan Marian, 24, 28
- Stoia, Vasile, 24, 29
- Stoica, Anton, 50—51
- Stupa, Mihai, 309—313
- Sturdza, Mihail, 185
- Suciuc, Giorgie, 435—456
- Suciuc, Ioan, 78, 80, 131, 299, 523—524
- Szabó, András, 22—23, 25, 27, 30
- Szabó, Gligor v. Sabău, Gligor
- Szabó, János, 536, 537
- Szabó, Ștefan v. Sabău, Stefan
- Szabó, Vaszséle v. Sabo, Vasile
- Szálmen, Franz v. Salmen, Franz
- Szarka, János, 167—168
- Szász, Károly, 50, 52, 78—80, 121—122, 267, 269, 401, 426, 430—431, 589—591, 593
- Székely, István, 55—56, 288—289, 401, 478, 482, 529, 592, 594
- Székely, neprecizat, 189
- Székely, Dávid, 113—114
- Székely, Károly, 542, 546, 550, 554
- Székely, Lajos, 546, 554
- Székely Lung, Andrei, 311, 315
- Székely, Zsigmond, 540, 542, 546—547, 550, 554
- Szemere, Bertalan, 9—10, 45, 121—122, 178—179, 181, 288—289, 343, 345, 373—375, 427, 429
- Szentgyöngyi, Imre, 301
- Szentiványi, Ioan, 538
- Szentkirályi, Márton, 535—537
- Szentpáli, József, 497—498
- Szlimnyicsán, Nyitie v. Slimniceanu, Nichie, 25, 29
- Szlimnican, Toma v. Slimnican, Toma
- Sbőlősi, emisar politic și spion, 122, 126, 560—561
- Szölösy, Bálint, 252, 258
- Szörtszer, Imre, 546—554
- Sztáncs, Leon v. Stanciu, Leontin
- Sztántsuj, György v. Stanciu Gheorghe
- Sztenilla, Gyorgya v. Stănilă, George
- Sztoja, Ioan Marian v. Stoia, Ioan Marian
- Stoja, Vaszséle v. Stoia, Vasile
- Sztojka, Antal v. Stoica, Anton
- Szűcs, Juon v. Suciu, Ioan

S

- Şaguna, Andrei, 43, 48, 50, 78, 80, 96,
125, 128, 177, 267, 269, 339, 475, 480,
538, 598, 600
Serb, Nicolae, 31
Şerb, Vasile, 334, 337
Şpan, Nicolae, 577—581
Ştefan, arhiduce, palin, 8—9, 56, 104—
105, 111—112, 141, 181—183, 204—205
288—289, 300—302, 304, 339—340,
393—394, 462—463, 475, 480, 516—517,
543, 546, 551, 554, 556—557
Suller, v. Schuller
Şuluju, Ioan, 309, 313
Şuluju, Petru, 536, 537
Şuluju, Tereza, 309, 313

T

- Talaat, Efendi, 82, 203—204, 375—376,
378—379, 439—440
Talaş, Licu, 266
Talaş, Mihai, 417—418
Tamás, László v. Tamas, Vasile
Tamasdán, Mojsza v. Tamasdan, Moise
Tankó, Albert, 461—462, 544, 552
Tarpai, Rózsi, 536, 537
Tartler, Johann, 284, 286
Tamas, Vasile, 50—51
Tamasdan, Moise, 252—253, 257—258,
263

- Tálas, Licuj v. Talaş, Licu
Teleki, József, 1, 3, 59, 62—64, 100—101,
105—108, 110, 134, 136, 141—142, 160,
162, 181, 184, 196, 268—269, 288—289,
330, 375—376, 395—396, 402—403,
463—464, 500—501, 510—511, 543, 551,
555—556, 558—559
Teleki, László, 78—79, 176—177, 401,
529, 600—601
Teleki, Sámuel, 20, 21
Teleki, Sandor, 367, 371
Teutsch, „căpitân“, 379—380, 465
Textoris, „oratorul“, 490—491
Thiss, Johann, 468—469
Thoroczkai, Miklós, 392—393, 398, 400,
510
Thorotskai, Miklós v. Thoroczkai, Mi-
klós
Timár, Joszif, 457—458
Timoni, Casimir, 203—204, 377—378
Tioc, Teodor, 598, 600
Toader, Simion, 520—522, 558
Tobias, Alexandru, 435—436
Toderaş, neprecizat, 535—536
Todoran, Eliseu, 337
Tolei, Ion, 25, 30
Tolci, Samuilă, 25, 30
Toldalagi, Ferenc, 389, 398—400
Tolts, Juon v. Tolci, Ion
Tolts, Szamoila v. Tolci, Samuilă
Tormásy, Kálmán, 324
Tornyos, Ferenc, 546, 554
Tóth, György, 311—315
Tóth, János, 355

- Török, Gábor, 372—373
Török, Samu v. Török, Sámuel
Török, Sámuel, 22, 25, 27, 30
Tövissi, Gergely, 396
Traian, împăratul, 231—233
Trausch, Joseph, 243—244, 284, 286
Trámbitas, Partenie, 539
Treienfelsz, „controlorul regesc“, 310—
314

- Truța, Von v. Truța, Von
Truța, Von, 335, 337
Tsábra, Vaszilia v. Ciabria, Vasile

T

- Talra, Samoilă, 25, 30
Talra, Vasile, 25, 30
Tăran, Iosif, 535—536
Tigheini, Moșu, 391
Țura, Iosif, 309, 313, 435, 437

U

- Ugron, István senior, 368, 371, 398, 400
Uroş, „sergent major“, 207—208
Ursu, neprecizat, 577, 579—580
Ujvári, Károly junior, 522—523

U

- Úrmösi, Ferenc, 311, 315

V

- Văcar, Cleja, 334, 337
Váradí, Sámuel, 311, 315
Veér, Farkas, 111—112, 125, 129, 139,
141, 161, 163, 398, 400
Veér, Wolfgang v. Veér, Farkas
Végh, András, 546, 554
Végh, János, 311, 315
Veress, Ádám, 544, 552, 5567, 570
Veres, Alajos, 546, 554
Veress, István, 546, 554
Verza, Alexa, 53—55, 322—323
Vita, Sámuel, 248—249
Vodjaner, neprecizat, 528
Vranyutz v. Bärnüt
Vuia, Ignat, 344, 347
Vuja, Ignát v. Vuia, Ignat
Vukovics, Sabbás, 95, 98, 373, 374—
375, 383

W

- Walbaum, Friedrich, 32—33
Waldstein, G. „locotenent colonel“,
124—128
Warchter, Joseph, 407—408
Warga, Josiff, 457—458
Weiss, Sámuel, 59—60, 99—100, 168—
169, 495—496
Weér, Farkas v. Veér, Farkas
Weiss, „fiscalul“, 490—491
Weiss, Johann, 489 491

- 2
- Weißkircher, Karl, 147—148
Wenrich, Michael, 144—145, 460
Werbőczi, István, 419—420
Wesselényi, Ferenc, 125, 129
Wesselényi, Miklós, 49, 139—140, 176,
 353—354, 367, 371, 417—418, 425—
 426, 437, 589—590, 592—594
Wessenberg, funcționar la Viena, 186—
 187
Winkler, János, 535, 537
Winkler, Károly, 311—315
Wittstok, „membru al cancelariei“,
 490—491
Zafei, Lazăr, 447, 450, 453, 456
Zafin, Lázár v. Zafei, Lazăr
Zákó, Péter, 94, 96
Zeyk, József, 47, 49, 398, 400
Zeyk, Dániel, 47, 49, 401, 426, 430
Ziegler, Dániel, 193, 278, 298
Zilahi, Sebes József, 310—314
Zimmermann, Joseph, 50—51, 162,
 407—408
Zöld, László, 546, 554
Zubor, István, 391

